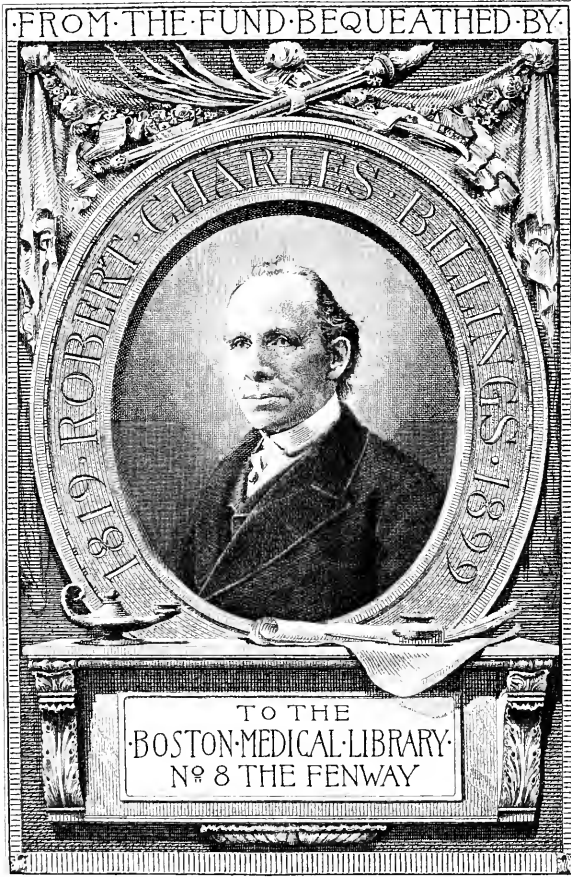

E. Lomax

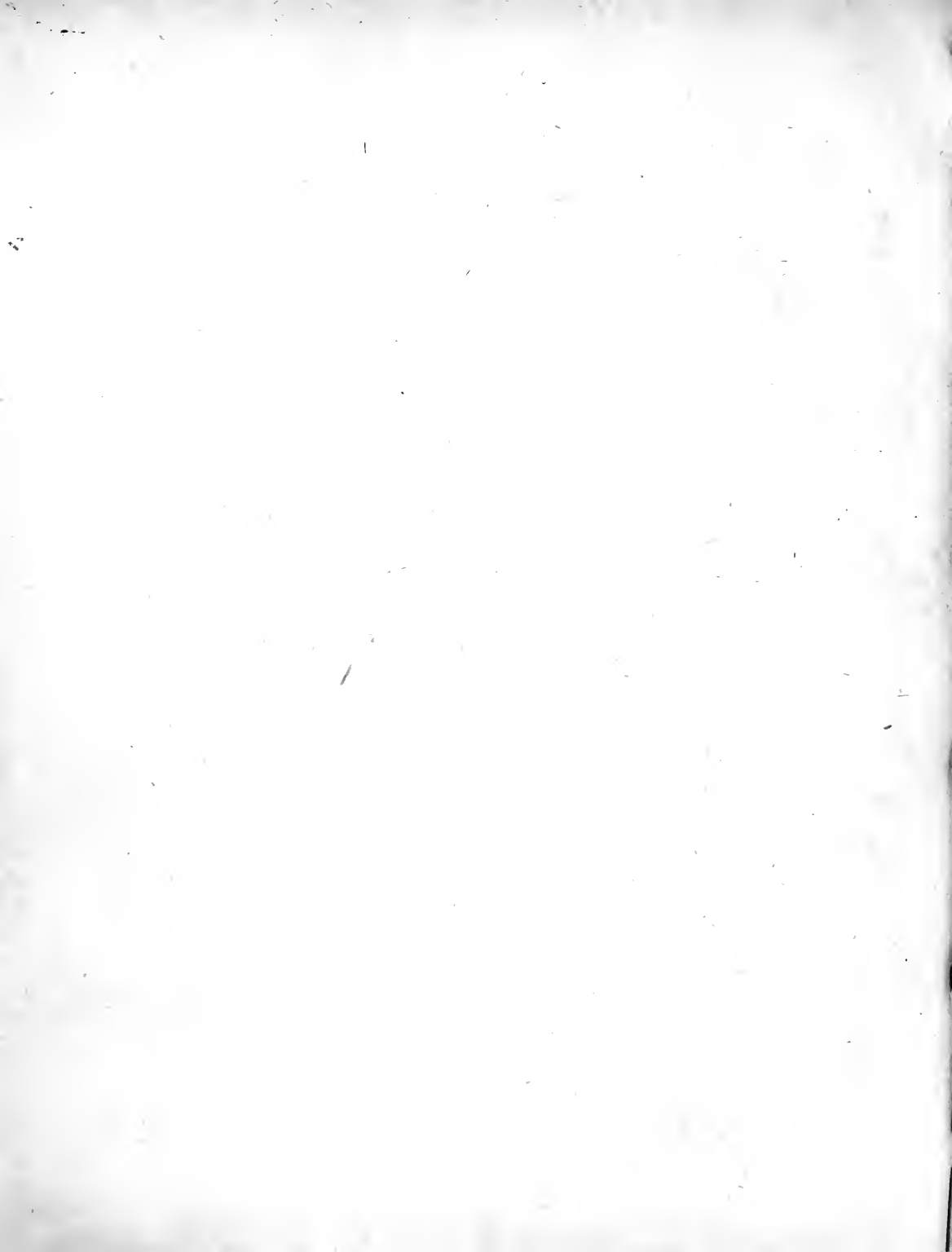
Printed Jan.

'806.

A.

41-

W. H.
A. S. P. S. S.

v. Klorz nec. etc. Vol. II p. 364-7.

P. Lomas

Line: Inu.

1006.

A faint, circular seal or logo is visible in the background, centered behind the text. It appears to be a historical or institutional emblem, possibly related to the Harvard Medical School mentioned in the text. The details of the seal are too light to discern clearly.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

<http://www.archive.org/details/opuspolyhistoric00kemp>

OPUS POLYHISTORICUM,

DISSERTATIONIBUS XXV.

DE

OSCULIS,

Subnexasq; de Judæ Ingenio, Vita & fine, sacris
EPIPHYLLIDIBUS,

ABSOLUTUM;

*Ob variarum Gentium, per cuncta Mundi Climata usitatos ritus,
Historiarumq; quibus refertum est, Amœnitates, Materialumq; ex Sa-
crario Theologia, diuæ Themidos Cancellis, & salutaris Medici-
na Theatro petitarum Raritatem, maximè*

CURIOSUM,

Ex omnium Facultatum Doctoribus, Annalium Con-
ditoribus, & Geographis, improbo labore, & indefesso stu-
dio concinnatum

MARTINO KEMPIO.

FRANCOFURTI,

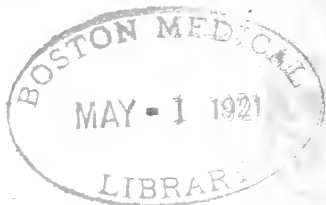
Impensis MARTINI HALLERVORDI, Bibliop.

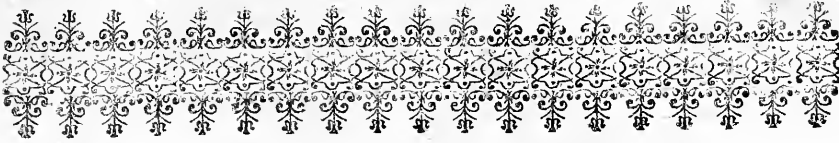
Typis JOANNIS ANDREÆ.

ANNO MDC LXXX.

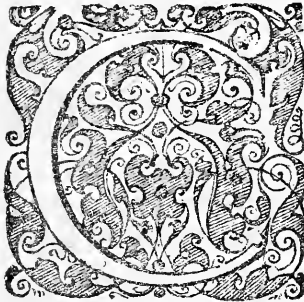
111 B. 29

18669 Bi

Prooemium ad Lectorem.

Um Zeno Citticus Stoicæ Scholæ conditor & Princeps, Deos aliquandò consulisset, quâ ratione beatam vitam optimè institueret, responsum ab Apolline hoc tulit : Εἰ συζησοῖτο τοῖς νεκροῖς ; Si concolor fieret mortuis : quod ubi ille intellexisset, τὰ τῶν ἀρχαίων ἀναγνώσκειν, (a) ad veterum monumenta evolvenda se contulisse dicitur, tum demum se

mortuis concolorem futurum ratus, si defunctorum erudito collegio immixtus, & mores decenter formare, & virtutis præcepta haurire ex illis adsuesceret. Par ferè suo Lucilio consilium inculcat L. Annaeus Seneca, (b) scribens : Cum Catonibus vive, cum Latio, cum Tuberone, quod si convivere etiam Grecis juvat, cum Socrate, cum Zenone, versare. Alter te docebit mori, si necesse erit, alter antequam necesse erit : vive cum Chrysippo, cum Posidonio, hi tibi tradent divinum, humanorumq; notitiam. Nec aliena ab hoc scopo apud Plinium legas, quæ mihi ab ineunte adolescentiâ chara fuerunt : Sit apud te, inquit, honor antiquitati, (c) quippe quæ Cicerone teste (d) & plurimū, habet ad probandum auctoritatis, & jucunditatis ad audiendum.

Quæ quidem omnia de veterum Philosophia intelligenda esse, nemo opinor, in dubium vocabit ; sed & cæteris artibus liberali ingenio dignis ac præprimis Philologiæ commodum posse applicari, nullus diffitebitur. Illa videlicet veræ eruditionis est Sal, quo nisi condiatur, exit in putredinem. Hæc facultâ singulæ disciplina, velut orbis solaribus radiis coruscat, illustrantur. Quia omnes sinus suo complectitur, nullam

):(2 non

(a) Diogenes Laertius in vitâ Zenonis. (b) Epist. CIV. Lib. I. (c) Lib. VIII. Ep. 24. (d) Verrina III. §. 28.

non ornare sat agit. Quemadmodum populus una est civitas, ex multis militibus unus fit exercitus; ita ex disciplinis omnibus conjunctim una eruditio. (e) Ad eod in Philologo omnis eruditio quasi combinata requiratur. (f)

Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam unguis digitosq, suos. (g)

Sunt verò oppido quàm pauci, quibus hodie haec Studia arident. Quin potius huc ferè res deducta, ut tenebriones quidam, literis humanioribus vix tincti, Philologos per ludibrium vocent Grammaticos, cum tamen propter mentis imbecillitatem stupidi, discrimen inter Grammaticum & Grammatistam non nõrunt, castaneis corylos, viburna cupressis æquantes. Audiant autem, quid in sulcis illis bardis vir omnigena eruditionis, Ludovicus Vives, (h) dum esset in vivis, occinuerit: Quid „ Grammaticus, inquit, profitetur? non solum litterarum & vocum „ peritiam; quanquam nec hoc omninò parum; sed intelligentiam ver- „ borum & sermonis totius, cognitionem antiquitatis, historiarum, „ carminum; deniq, veterum omnium Scriptorum interpretationem. „ Quid potest hoc majus vel amplius in studiis dici? Quà de causâ illis „ permissum est de Scriptoribus cujusq, generis Iudicium. Gravissimam „ quoq, istis politioris doctrinæ hostibus dicam scripsit alius Musarũ Sa- „ cerdos clarissimi nominis ita edisserens: (i) Quantum quantum verò „ edecumata erebatur laude (Philologia,) nonnunquam tamen hanc „ acutis naribus & caperatâ fronte condemnantes extitere: quamvis „ hos superciliosos cerebrum potius in calcaneo, quàm in capite positum „ habere non dubitamus. Ecquid sciunt, vel fando modò audiunt, om- „ nem eruditionis adorem in monumentis antiquitatis esse? Quo con- „ cesso cur adhuc optimè emendatis, inlustratis, censitis, quàm accura- „ tissimè, eorum livor obstrepit, & nihilo minus maliloquentia eorum „ cessat? Cur adhuc ejus cultores & φιλομαδῆς vitillicant, praposte- „ rog, suo titi vilitii obtentu incessunt? Sanè, si hoc impunè nec sartum „ tectum limpidiorum doctrinarum quid confer vabitur. Meritò igitur
viri

(e) Heinsius in Aristarcho. (f) Vossius de Arte Grammat. I, 6. (g) Juvenalis Sat. VII-

(h) Lib. II, de Caus, corruptar. artium. (i) Christian. Gueinzus prafat. in Comm. Critic.

virum CLMIBARTHIVS, VVEITZIVS, DILHERRVS, SCHEVR-,
 LIVS, BOXHORNIVS, amuleta sua litteralia in fanis Miner-,
 va, amor vendi invidia livoris suspenderunt, & quisq; eorum suo in
 loco eam encomiis condecoravit. Profectò Antiquitatis studium tan-
 tum in se utilitatis delectationisq; tenet, ut quem semel ad se illexerit,
 vix tum etiam dimittat, cum certissimam illi libertatis spem ostenderit.
 Antiquitates & historiae sunt quasi aucupium, quò lectores capiuntur &
 detinentur. Tolle hæc ornamenta ex vasto eruditionis orbe, sic erit ut
 campus sine floribus, ut diadema sine gemmis, ut cælum sine sideribus.
 Vnde Antiquarius dignum honoris pretium pro merito suo constat. Du-
 dum varias vox hæc significationes obtinuit, potiores autem esse, quæ
 sequuntur, existimo. Apud Iurisconsultos Antiquarii erant, qui Biblio-
 theca codices componebant, vel pro vetustate reparabant, ut docet Im-
 perialis cõstitutio l. 2. in princ. C. Theodof. de Stud. Lib. Urb. Rom.
 Lib. XIV. Quo etiam sensu accipiuntur in l. hac parte decima, C. de
 proximis sac. l. crin. Antiquarios quoq; appellari ait Sabellicus, (k) ve-
 terum Poëtarum & Historiarum peritos ac studiosos. Et vulgo Antiqua-
 rii dicuntur, qui veterum numismatum & statuarum ac lapidum inscrip-
 tionum dignotioni student, & operam dant. Cælius Rhodiginus (l) An-
 tiquarios rectè dici ait, qui à memoria sunt Principibus, ad manum ac
 in numerato habentes, quidquid antiquis gestum temporibus est. Quæ
 omnia apprimè in Philologos quadrare, quilibet emunctioris naris facile
 agnoscet, eosq; suâ laude neutiquam defraudandos esse judicabit. Vi ma-
 xima enim & digna omnium favore eorum habentur merita, qui sepul-
 tum hæctenus & desideratum vetustatis fragmentum partim eruderant
 bono publico, inq; lucem & vitam primi exponunt, partim purgant ex-
 positum, poliuntq;: ita proximam ab his laudem eos meruisse patet, qui
 prisca per omne scriptorũ genus memorias cum Iudicio seligunt, & mo-
 do hunc, modo illum remotissimum temporis ritum ad oculos omnium ex-
 plicant. Quam quidem laboris viam arduam omninò nec nisi magnis
 exercitatisq; propemodum viris tritam, cum secuturis proximũ sit opta-
 tumq; doctrina varia compendium, negligi tamen à plurimis mirandũ
 eò minus est, quò pauciores sunt, qui antiquorum lectioni ex instituto se
 ):(3 accingunt,

(k) ap. Gruterum T. VI, Thesauri Critici, p. 528. (l) Lection. Antiqu. L. XIII, c. 31.

accingunt, & hac in palastrâ æternitatis lauream consequuntur. Quorsum hac tendant, Benevole Lector, vel me tacente intelligis. Profero in publicum quasitum hæcenus (præfiscini dixerim!) & à multis expectitum OSCVLO RVM VOLVME N, in quò Philologia Charites, nec non historiæ amœnitates cum altiorum studiorum doctrinis gratissima miscere oscula conspicias. Et ut penitus tibi innotescat, quæ ratione Oscula in tantam molem excreverint, brevibus expeditum dabo. Specimen Academicum abhinc annos septendecim adolescens lenæ editurus, geminam de osculis Diatribam, majori fortè conatu, quàm ingenio & diligentia, conscripseram; quæ deinceps vulgata typis ex Germania in Angliam usq; pervenit, ac ibidem sinceris mihi paravit amicos. Opportunè interea accidit, ut illustri Virò, Domino ISAACO VOSSIO, magni Patris magno filio, Londini Anglorum ante novennium, innotescerem; qui postquam fervidum discendi ardorem, meiq; ingenii vires exploraverat, conspecto de osculis libello, me non solum de quibusdam circa hoc argumentum necessariò observandis, familiariter monuit, verum etiam pro singulari ergà meam tenuitatem propensione, ut novam adornaturus editionem, singula ad vivum rescerem, suasor extitit. Parvi tanti Patroni consilio èd lubentiùs, quo meliorem in Bibliothecis Oxoniensibus quidquam elaborandi occasionem nactus fueram. Hic igitur per omnium facultatum Doctores, Annalium conditores & Geographos improbo labore, indefesso impetu grassatus, quidquid usui fore sperabam, selegi, & in certas classes disposui. Perjucundum mihi videbatur libero pede ferri per latissimos Græcorum Latinorumq; hortos, & ex omni quasi pulvillo aliquem coronarium flosculum petere, floriferis ut apes in saltibus omnia libant. Cumq; pulcherrimam variarum rerum supellectilem conglomerassè, priorem telam aliorum Scriptorum exemplo, capi retexere, & ut in hisce talibus solet, quæ deerant addere, rescindere quæ superfuerant, atq; ut verbò absolvam, planè novam & meliorem reddere. Tardè magna proveniunt, nec simul sacra sua tradit natura, per vices & lentè suas exserit vires; testudinem imitatur, non canem, graditur, non salit. Ipse orbis in promptu est, cultior indices & instructior pristino. (m) Arbuscula dum

erescit

(m) Tertullianus Libro de Animâ.

crescit occulto a vo, priusquam proceras arbor fit, sepius viride foliorum capillitium deperdit, multos item ramulos & stolones, sed non nisi suo bono amittit. Simili prorsus modo nihil quidquam in hoc orbe sublatari affectum simul & semel conficitur. Dantur in scriptis initia, sequuntur progressus & incrementa, donec apex operi colophonem imponat.

Crescit indies scribendi materia, & inventuris inventa non obstant. Præterea conditio optima est ultimi. Parata verba invenit, quæ aliter instructa novam faciem habent: nec illis manus injicit tanquam alienis. Sunt enim publica. Iurisconsulti negant quidquam publicum usucapi. (n) Oscula accipis, vel potius amplissimam osculorum farraginem. Quæ hic propono, verba Paschasi Ratberti sonant, (o) multorum sunt eruditissimorum hominum, quos antiquior tulit ætas, & firmavit auctoritas veritatis, sed proprio commendata stylo novitas facit esse mea. Ita ut tractatus qui de pluribus colligitur, unus verè videatur & specialiter esse meus. Sæpe propria probatissimorum Auctorum verba admiscui, ut, quod ait Bernhardus, (p) ex vasculorum pulchritudine gratior astant, quæ in eis Lectori apposuerim. Præsens enim opus non eloquentiæ ostentationem, sed noscendorum congeriem pollicetur. (q) Porro negant Iurisconsulti eum damnari debere, qui pecuniam publicam acceperit, si postea erogaverit. (r) Videbis hic inter alia ex sacro Theologia, divæ Themidos cancellis, nec non salutæ Medicinæ Theatro petita, variarum gentium ritus, quasi in tabellâ, & quid usus per Europam Asiam Americam & Africam circa oscula in hunc usq; diem obtineat. Omnia sesamo politioris doctrinæ condita; quò successu illud factum sit, lectoris iudicio relictum esto. Aliis permittenda est in factum inquisitio. Id propter Lysippus Apellem ad pieturas admittebat, & Apelles Lysippum. (s) At verò sicut olim jejunos adolescentiæ in hoc genere conatus multis salivam movit, ad eum ut magni nominis Ictus, Dn. Petrus Mullerus Consiliarius Stolbergensis, (t) Dom.

):( ):(

M. Ioh.

(n) Seneca Epistol. Lib. I. LXXIX. (o) Præfat. Lib. VI. in Matthæum. (p) Serm. III. Sup. Missus est. (q) Macrobius Præfat. in Saturnalia. (r) A ad L. Juliam. pecculat. l. 4. (s) Synesius Epist. I. (t) In Commentatione de oculo sancto. Jenæ An. 1675. in 4. edito.

M. Iohannes Henningius, nec non Dn. Iohann. Fridericus Hekelius, (u) (Quanta (x) literarii senatus ornamenta!) eundem non modò legere; sed etiam suis summopere limatis lucubrationibus honorificè inferere dignati sint; (quo nomine ego illis publicè deceres gratias decerno:) Ita nullus dubito, lectores meos cum voluptate inter oscula versaturos, ac subinde pronuntiaturus esse:

*Quàm lepida leveis, composita ut tesserula omnes,
Endo pavimento atq; emblemate vermiculato!*

Potuisses quidem, Lector, temporius his delectari deliciis, nisi ante septennium, ingruens bellum Gallicum ex Belgio in Prussiam trajicere atq; novam osculorum editionem temporì commodiori reservare imperasset. Ex quo autem vir Integerrimus Dn. Martinus Haller vordius, Bibliopola inter Regiomontanos haud incelebris, pro laudabili, quàm litteratorum molimina juvare contendit industria, operam suam mihi addixit, effectum est, ut ruptis tenebrarum repagulis oscula (quod Deus fortunatum esse jubeat!) suis sese amassis in publico sistant. Tu nunc erit, quisquis es, nec amorì insensus, neq; sacrorum ejus Symbolorum ignarus, illa blando amplexu, quem desiderant, excipere;

Et, si quid ex illis profeceris, Deum venerari; mea autem studia gratioso bonæ mentis favonio promovere, Vale.

CON-

(u) Archæologia Passionali Anno 1676, Lipsiæ in 8. (x) Discurs. Philolog de Osculis, Chemnitii in 12. An, 1678, vulgato.

CONSPECTUS OPERIS.

DISSERTATIO

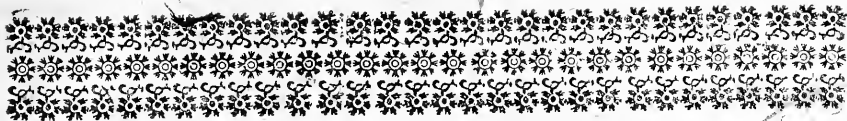
- I. DE OSCULO IN GENERE.
- II. DE OSCULORUM DIVISIONE.
- III. DE OSCULO MYSTICO.
- IV. DE OSCULO ADORATIVO.
- V. DE OSCULIS ECCLESIASTICIS.
- VI. DE OSCULIS IMAGINUM ET RELI-
QUIARUM.
- VII. DE OSCULIS IDOLOLATRICIS GEN-
TILIUM.
- VIII. DE OSCULIS SACRIS VETERUM
CHRISTIANORUM.
- IX. DE OSCULIS HOMAGII, SUBJECTIO-
NIS ET REVERENTIÆ REGNAN-
TIBUS OBLATIS.
- X. DE OSCULIS PEDUM PONTIFICIS
ROMANI.
- XI. DE OSCULIS HONORIS ET CLE-
MENTIÆ SUPERIORUM ERGA
INFERIORES.
- XII. DE OSCULIS GYMNASTICIS ET A-
CADEMICIS.
- XIII. DE OSCULIS AMATORIIS.
- XIV. DE OSCULO LIBIDINOSO.
- XV. DE OSCULO SPONSALITIO ET CON-
JUGALI.
- XVI. DE OSCULIS CONSUETIS FAMILIA-
RIUM ET CONSANGUINEORUM.

-
- XVII. DE OSCULO RECONCILIATORIO.
XVIII. DE OSCULO SALUTARI SIVE MEDICO.
XIX. DE OSCULO CONTAGIOSO, CADAVEROSO ET MORTIFERO.
XX. DE OSCULO EMORTUALI ET VALEDICTORIO.
XXI. DE OSCULO HYPOCRITICO ET PRODITORIO.
XXII. DE PERSONA JUDÆ.
XXIII. DE HISTORIA OSCULI JUDÆ.
XXIV. DE QUÆSTIONIBUS CIRCA FACTUM JUDÆ.
XXV. DE OSCULIS MISCELLANEA.

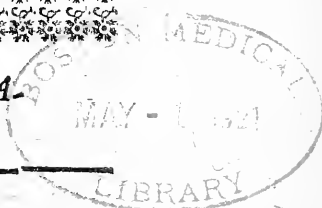
MANTISSA.

EPIPHYLLIDES SACRAS DE JUDÆ INGENIO, vita & fine sub XVI, Titulis exhibens.

DISSERTATIONES SINGULARES
RES DE OSCVLIS.

בִּיהוּר

DISSERTATIO I.
DE OSCULO IN GENERE,
QUIDDITATEM EJVS EX-
PENDENS.

Summaria.

I. Derivatio & Scriptio Osculi juxta Criticos. II. Os quid? III. Ejus variæ acceptiones. IV. Grammaticorum Superbia explōsa. V. Osculi significata. Osculum libare. VI. Synonyma, basium & suavium. VII. Vexatissimus locus Plauti de valgis suaviis, à Duoza & Taubmanno enodatus. VIII. & IX. Discrimen inter Osculum ejusque Synonyma. X. Osculum apud Ebræos certum mortis genus. Diana Endymionem dormientem osculans, ad divinum negotium applicata. XI. Osculorum definitiones ab aliis traditæ sub incudem revocatæ. XII. Osculum columbarum. Descriptio Osculi nova proposita.

§. I.

Uunquam satis intelligi poterit, cur compendium illud omnium nebulonum JUDAS, præ mille aliis, quæ ipsi videbantur in promptu esse signa, Osculum selegerit; nisi prius teneatur, quid antiquitus Osculum designarit, (nudum enim conceptuum signum, & locutionem quasi realem fuisse quis dubitet?) quibusque modis illud usurpatum fuerit. Ideoque Dissertatione hæc primâ arculas antiquitatis scrutari, & quæ illæ de Osculorum variis generibus & usibus habent, pro præsentis institu-

ti ratione afferre nunc mihi curæ erit. Et ut à gemino, quod a-
junt, ovo rem arcessam, primò locò in nominis notationem ex
merito inquirò, quoniam nominum interpretatione, in ipsius
rei perceptionem provehimur, uti jam olim divinus & incompa-
rabilis *Scaliger Exercit. Subtil. l. 1. Sect. 1.* Quicavit. Omnis rei in-
spectio Etymologiâ cognitâ planior & plenior est, sunt verba *Isi-
dori, libro de originibus cap. 28. Gell. Noct. Attic. Lib. XIII. cap. 10.*
Quia rei propositæ vim aperit, & non mediocriter illustrat, ulum-
que necessarium habet, quoties interpretatio res de quâ quæri-
tur, eget, juxta *Quintilianum, libro 1. Institution. Oratoriar.* Un-
de pauxilla hanc in partem recensere non pigror. Inveniun-
tur verò hujus vocis natales in florentissimo Latio, & ab ore Oscu-
lum per diminutionem descendere viri docti autumant. Autor
est Antiquitatis scientissimus *Varro, de vita populi Romani & lib. Vet.
Grammatic. de LL. p. m. 336.* Itemque *Nonius Marcellus, c. 5. de
diff. Dict. p. 722. corporis de LL. Martinius, Lexico Philologico. Au-
gustus Buchner, in locupletato Fabri Thesaurò, voce osculum. Korn-
mannus Commentar. de Lin. amoris, p. 78.* quos reliqua Gramma-
ticorum familia sequitur.

De Originatione autem vocis Os sententiarum divortia in-
ter plures exorta sunt. Quidam enim cum *Julio Cesare Scaligero
Exercitat. 318 num. 3. contra Cardanum,* deduxerunt à literâ O fi-
gurâ, quorum tamen sententiæ subscribere non possum; Siqui-
dem prope os oblongum omnibus, paucis admodum, ut *Stru-
rhioni, rotundum esse conspicitur, quemadmodum rectè magno
Vossio in Etymologico, fol. m. 359.* observatum est. Quid? quod e-
jusmodi rotundam figuram, non nisi apertum & diductum Os ef-
formet. Si interim quisquam illum, qui os occlusit, carere ore
asserat, næ is omnium irrisioni & ludibrio sese propinabit. Alii
è Græcorum penu depromunt vocabulum ὄσα, vox, quo sensu
καλλίσπας γλυκερόν ὄσμα, Homerus, Hymno in Mercurium adhibet:

Θαυμάστιν γὰρ τὴν δ' ἐνέφατον ὄσαν ἀκέω.

id est: *admirabilem enim hanc noxam vocem audio.* Itemque *He-
siodus, de Musis canens in Theogeniâ v. xi.*

Ἐννοχίαί τ' εἶχον Φεαλλέα ὄσαν ἰεῖσαι.

Nocturnæ incedebant, perpulcram vocem emittentes.

§. II. Verùm enim verò cum ὄσα quasi ὄφα, non tam ἀπλῶς Φωνὴ quam θεῖα Φωνὴ antiquis significaverit, quod Græcus in Hesiodi locum allegatum Scholiastes, itidemque Homerus indicat, Iliados B.

--- μετὰ δέσφοισι ὄσα δέδῃ

Ὅτρυνος' ἰεναί, διὸς ἀγέλα.

Inter ipsos autem fama lucebat,

Iovis nuncia concitans ire.

Necnon Odyſſea A.

Ἦν τις τοι εἴπησι βροτῶν, ἢ ὄσαν ἀνέσσης

Ἐκ Διός.

Si quis tibi dicat mortalium, aut famam audi veris

Ex Iove.

Ut alia hujusmodi vocabuli significata apud Græcos Lexicographos occurrentia reticeam; tutius prælaudato Vossio adstipulor, qui loco citato Os ab ἔγω, id est *dico, loquor*, derivat; cum quo etiam *Matthias Martinus in Lexico* facit, addens: Os propriè loquendo notat concavum illud in capite, intra quod sunt lingua & dentes; nec non totam hominis inferiorem faciem, in qua sunt oculi, genæ, pudoris sedes, nasus & mentum. Eloquentissimus Romulinepotum *Cicero, Libro II. de natura Deorum, pag. m. 323. Edit. Gothofredi in majori quarto, eadem in sinu et scribens*: Cùm tribus rebus animantium vita teneatur, cibo, potione, spiritu: ad hæc omnia percipienda Os est aptissimum, quod adjunctis naribus spiritu augetur. Dentibus autem in ore constructis manditur, atque ab his extenuatur, & molitur cibus. Eorum adversi acuti morſu dividunt escas, intimi autem conficiunt, qui gemini vocantur: quæ confectio etiam à lingua adjuvari videtur. Præclare etiam *Ciceronis æmulus lacteus Lactantius Libro de Opificio DEI, cap. x. dissertat: Oris species*, & rictus ex transverso patefactus, quàm utilis, quàm decens sit, enarrari non potest. Cujus usus in duobus constat officiis, sumendi victus, & eloquendi. Lingua intus

inclusa; quæ vocem motibus suis in verba discernit, & est interpres animi; nec tamen sola potest per se eloquendi munus implere, nisi acumen suum palato illiferit, nisi adjuta vel offensione dentium, vel comprehensione labiorum, dentes tamen plus conferunt ad loquendum. Eadem ferè exstant apud Platonem in Timæo post medium, pag. mihi 545. E. Edit Lugdun, in fol. Anno M. D. XC. Maro de Aenea Libro I. sic canit:

Os humerosque DEO similis - -

Sulmonensis Poeta Metamorphos. I.

*Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

§. III. Μεταφορικῶς de Impudentia & temeritate adhibetur, teste Catone apud Senecam de Ira lib. III. cap. 38. Affirmabo, inquit, omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere; quæ verba idem sonant, quòd vulgò dicunt: te sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam. Intelligit scilicet Cnejum Cornelium Lentulum Clodianum, qui Consul fuit Anno Urbis DCLXXXI. De ejus ingenio protervo & improbo Sallustius in fragmento apud Agellum Noct. Attic. Libro XIII. cap. 4. Cn. Lentulus cui cognomentum Clodiano fuit, per incertum stolidior an vanior. Eundem sensum obtinent verba Ciceronis Orat. pro P. Quinctio, ore durissimo esse: & os durum apud Terentium in Eunuchò, actu IV. Scena 7. v. 36. Ubi Donatus: os durum, os impudens, ut contra mollis frontis dicuntur, qui sunt reverentes. Similiter in Phormione, actu V. Sc. 8. v. 24. Nam quòd redibo ore ad eam quam contemserim? Cic. VI. Verrinà: Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite. Idem Philippica V. Sed illudos, illam impuritatem. Ibidem: Audissent furentis introitum Dolabella, vocem impuram, atque os illud infame; & pro C. Rabirio Posthumo: Quod habent os? quam audaciam? his addi possunt loca quæ Reinèrus Neuhusius in Examine Philologico p. 362. & Erasmus sub adagio, perfricare frontem, allegat. Os pugilis in homine usque ad eò impudente, ut & Grammaticis suis canonibus forensia patrocinia alligare vellet, exagitavit Asinius Gallus hoc disticho:

Qui

*Qui caput ad levam didicit glossemata vobis,
Præcipit, os nullum, vel potius Pugilis.*

Scilicet, (juxta interpretamentum *Casparis Barthii Adversar. Lib. VII. cap. 18.*) quia creberrimis castuum ictibus ora athletarum occalluerant, & maximè dura erant. Deinde *os* pro primis verbis accipitur, testis est locus elegantissimus *Quintiliani Instit. Oratoriar. cap. II. Lib. I. Ante palatum eorum, quam os instituimus.* Ubi manuscriptum *Barthianum Advers. Lib. xxxi. cap. 5.* in Marginali glossa habet: *palatum, id est, gulam, os, id est, prima verba.* Et aludit fortè ad illud Horatianum:

Os tenerum pueri balbumque Poëta figurat.

Non rarerit quoque poni consuevit pro presentia sive conspectu alicujus, ut eloquentissimus *Tacitus Libro III. Histor. cap. 36. sect. I.* juxta editionem *Berneggeri*, quâ utor, declarat. *Vitellius non in ore vulgi agere &c. Cap. 77. sect. 4.* ejusdem libri, *Julianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus sædatus, in ore ejus jugulatur. Lib. III. Annal. cap. 74. sect. 4.* Pars aliqua militis Romani in ore; in latere & sæpe à tergo erat. *Quintilianus in Dialogo de sui seculi Oratoribus, Tacito vulgò inscripto, cap. 37. sect. 9.* (Eloquentia) quo sæpius steterit tanquam in acie, quoque plures intulerit ictus & exceperit, quo major adversarius, eò acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit, tanto altior & excelsior, & illis nobilitatus criminibus, in ore hominum agit, quorum ea natura est ut securi nolint. *Sallustius in Bello Jugurthino: Incedunt per ora vestra magnificè. Cicero Verrinà IV. In ore atque oculis omnium hæc gesta sunt. Pro Roscio Amerino: Frequens erat ille Romæ, atque in foro, & in ore omnium quotidie versabatur. Pro Dejotaro: In tuis oculis, in tuo ore, vultuque acquiesco. Vellejus Paterculus Histor. Lib. II. cap. 84. sect. 3. Denique in ore atque oculis Antonianæ classis per M. Agrippam Leucas expugnata. Confer. Index Iohannis Freinshemii ad Florum. Paterculi verba Lib. I. cap. 18. sect. 3. nisi Thebas unum os Pindari illuminaret, de eloquentia & sermone usurpantur, utiapud Horatium de arte Poetica: Grajis dedit ore rotundo Musa loqui, idem est ac perfectio. Confer. Matth. XIIX. v. 16. Luc.*

XIX. 22. I. Petr. II. 15. Virgilius *Æneid.* II. v. 4. *Ora sono discordia signant*; *diversas linguas & idiomata innuit.* Cæterum accipitur *Os pro unanimitate sive consensu*, unde familiarissimum est Scriptoribus, *Uno ore loquuntur.* Græci exprimunt ἐκ φωνῆς μιᾶς, apud *Herodianum*, *Lib. I. Histor. cap. 4. Sect. 21.* Terent. *Phormion. act. 4. Sc. 3. v. 20.* Nam cæteri quidem herclè amici omnes modo uno ore autores fuère, ut præcipitem hanc daret. Hujus sensus plura in sacris Scripturarum Pandectis invenire licet, *ὅνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζετε τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα τῆς κυρίας ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ut unanimiter uno ore glorificetis DEVM ac Patrem Domini nostri Iesu Christi*; Magnus ille veritatis Præco, Paulus ad Romanos suos scribit, *cap. XV. v. 6.* addatur. *I. Reg. XXII. v. 13.* *II. Chron. XVIII. Aristophanes* in equit. *Plato Libro I. de Legibus, & Lib. II. de Republica.* Nonnunquam *Os faciem*, vel etiam *totam speciem* quæ cernitur & quicquid in aliquare patet, denotat. De priore capiendus est Virgilii versus *Æneidos. I. Os humerosque Deo similis.* De posteriori itidem Virgilii verba *Æneid. II. Ingentem lato dedit ore fenestram*, explicantur. Sic *Horatius Epod. IV. ora navium* rostrata vocat. In plurali quamvis *extremitatem*, nec non *ostia maris* signare, *Florus lib. II. cap. 17. Histor. Rom. edocet, dicens: Victor (Scipio Africanus) ad Gades & Oceani ora pervenit.* *Herodianus Lib. VIII. Histor. cap. 7. §. 1. στόμασιν ἐπὶ τὰ ἐς θάλατταν ἐκχεῖται:* (*Eridanus*) per ora vel ostia septem in mare præcipitatur. *Virgil. Georgic. IV. septem discurrit in ora ruens Nilus.* *Os dare verbis* ex mente *Barthii Adversar. Lib. XVII. cap. 6.* idem sonat, atque præbere os solum laudationi alicujus, cum reliqua res iptæ sint. Quemadmodum *Corippus seculo sexto, sub Imp. Justiniano clarus, solam se linguam Justinii Imperatoris laudibus commodare ait:*

- - præcommodo linguam,
 Vos divæ, date verba - -

Os uno digito comprimere notat silentium indicare: *Corippus v. 127.*

- - gemitus uno Calinicus ademit
 Ora premens digito - -

Augustinus Lib. XVIII. de Civitate DEI, cap. 5. In omnibus ferè templis ubi colebantur Isis & Serapis, erat etiam Simulachrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut Silentium fieret. Et hic DEUS silentii Harpocrates dicebatur, ut ait *Varro Lib. III. de LL. quo de Plinius Hist. Nat. Lib. XXXIII. cap. 21.* *Ovidius IX. Metamorph. Tertullian. in Apologetico cap. 6. & Angelus Politianus in Miscellaneis, cap. 83.* Hujus itaque saporis est fons ille, ex quo osculum derivatur.

§. IV. Hic tamen silentii Sipario obvelandum non est,

Ne qua sub ærato mendosum tinniat auro;
 quod nonnullis pro *Osculum* scribere arrideat *Obsculum*, quomodo apud *Virgilium* in antiquis aliquot Codicibus scriptum se invenisse *Pierius Valerianus* meminit. Ego autem sapius laudato *VOSSIO* assentior, qui circa hæc in *Etymologico* sic pronunciat: *Nugantur Grammatici, qui ita dici censent, quod obos petatur.* Et nescio sane an majorem risum à *Democrito*, an indignationem ab aliquo *Socrate*, aut *Catone*, an vero commiserationem ab *Heraclito* mereantur curiosi illi, & anxii verborum appensores, qui miris vocabulorum fabricationibus se aliorum sæpenumero risibus exponunt, atque non levem Criticæ labem affricant! Hinc infrunita malè-feriatorum judicia, quibus incilant & traducunt eam; hinc quicquid est humaniorum literarum sordere incipit, & *Vatiniani* quasi odii *Scintillæ* exardescunt. Adèd ut non frustra *Hentico Cornelio Agrippa ab Nettlesheim* querela exciderit, de *Vanitate scientiarum* cap. III. Miserandum est ætate nostrâ, quantas contentiones & errores moveant pertinaces Grammatici & superbi *Sophistæ*, suis perversis vocabulorum interpretationibus, dum alii ex verbis colligunt sententias, alii contra ex sententiis colligunt verba. Hinc in medica arte, in utroque jure, ex *Philosophia* & *Theologia* cæterisque facultatibus literarum infinitæ contentiones erroresque quotidie insurgunt. Nihil enim demonstrant Grammatici, sed solis nituntur autoritatibus, quæ sapissimè inter se tam variæ sunt atque discordes, ut necessarium sit, plurimas illarum esse mendaces, quarum præceptionibus

»bus qui maximè confidunt, hi rectè loquuntur omnium minimè.
 »Omne enim sermonis jus non apud Grammaticos sed penes populum existit, & vulgari consuetudine bene dicendi usum fortitur.

§. V. Cæterum & Osculum est ἐν τῶν πολλαχῶς λεγομένων, unde non ἀπρὸς δίδουσαν fore arbitror, potiora saltem illius significata attingere. Primò explicatur *parvum seu exiguum os*, sic in purissimo purissimæ Latinitatis auctori, *Petronio, Satyrici cap. 86.* usurpatur, quando pulcherrimæ puellæ formam describit: Crines ingenio suo flexi, per totos sese humeros effuderant; frons minima, & quæ radices capillorum retrò flexerat; supercilia usque ad malarum stricturam currentia, & rursus confinio penè permixta: oculi clariores stellis extra lunam fulgentibus: nares paululum inflexæ; & *osculum* quale Praxiteles habere Dianam credidit. Jam mentum, jam cervix, jam manus, jam pedum candor, intra auri gracile vinculum positus, Parium marmor extinxerant. Similiter *Flaccus Lib. I. Carm. Ode 13.* canit:

Speres perpetuum dulcia barbarè
 Lædentem oscula.

Ausonius Epistola XXV.

At tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Juvenalis Satyra VI.

Sunt quas Eunuchi imbelles ac mollia semper
 Oscula delectent, & desperatio barbæ.

Suetonius denique *Lib. II. cap. 94.* Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Jupiter compluribus prætextatis, Tutorem à se poscentibus, unum ex eis demonstrâisset, ad quem omnia desideria sua referrent; ejusque osculum delibatum digitis ad os suum retulisset. Super quæ *CL. Salmasius in Notis ad Flavianum Vopiscum p. m. 441.* egregiè commentatur, ita scribens: rangit (Tranquillus) veterum consuetudinem, quâ blandientes solebant puerorum maxillas adprehendere, deinde manum ad os referre. Sic interpretati sunt veteres Critici illud *Virgilii ex Libro 1. Aeneidos:*

Olli subridens hominum fator atque Deorum,
 Oscula libavit natæ. - - -

Servius qui est in membranis Fuldensibus : sanè multi nolunt ita intelligi, ut summum osculum filiæ dederit, id est, non pressim, sed summa labella contingens; sed ita ajunt, tum hilarus Jupiter vultus natæ libavit, id est contigit, scilicet ut nos solemus cum blandimentis quibusdam sinistram maxillam contingere liberorum, ac deinde ad os nostrum dextram referre. Ergò libavit meritò, quia partem vultus, non totos contigerat. Ut oscula dixit quasi minora & teneriora filiæ ora, ut ora deminutivè oscula. Egregius & unicus locus ad hunc morem firmandum & *Suetonium* explicandum. *Oscula libare* non est oscula summatim & leviter dare, sed ora leviter & summatim tangere. Nec dubium, quin eo sensu pueri à Jove delibatum *Suetonius* dixerit osculum parvum os. Sic apud *Martialem Lib. II, Epigramm. 92.*

Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi.

& in *Ovidio Lib. I. Metamorphos. v. 101. de Daphne.* videt oscula quæ non est vidisse satis. Solebant igitur qui pueris blandiebantur, eorum osculum delibare, hoc est, leniter manu apprehendere, deinde manum ad os referre. De hoc blandimenti genere capiendus est ejusdem *Suetonii* locus in *Galba cap. iv.* : constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales, apprehensâ bucculâ dixisse: καὶ οὐ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς ἡμῶν ἀδελφώξει. Nam bucculam apprehendere, & maxillam contingere, & osculum delibare idem sunt, & ad illam consuetudinem, quam tangit *Servius* referri debent. Confer *Buchneri Thesaurum, Kornmanni lineam amoris, Neubusii Synopsis Etymolog. pag. 137. Ausonii Popmæ Lib. IV. de differentiis p. 124. 182. Jacobi Pontani Symbola ad I. Æneidos v. 260.*

Deinde μετωνυμῶς denotat osculum signum amoris, benevolentiae salutationis &c. quod fit ore admoto, quæ genuina est hujus loci notatio. *Philoludæus, in Libro quis rerum divinarum hæres, p. m. 486. Edit. novissimæ.* Differt autem ab amore osculum. Nam ille est animarum conjunctarum per mutuam benevo-

gentiam; hoc autem nudam salutationem habet superficialitatis; in occurſu fortuito. Sicut enim in ἀνακύπτεω non est κύπτεω, in καλεῖσθαι, πίνειν; in Μαροῦ πινεῖ; ἵππευσι, sic nec in καὶ ἀφιλεῖν, φιλεῖν; id est amor in osculo, nam multi etiam inimicis cōdacti aliqua necessitate hanc osculi speciem exhibent.

§. VI. Alia quoque apud Latinos Auctores occurrunt nomina, quibus id, quod nobis osculum dicitur, significari consuevit: *Basium* videlicet & *suavium*. Ubi tamen aliquibus religio videtur tria illa promiscuè adhibere, cum diversitatem significationum deprehendisse sibi visifuerint. Osculum, inquit *Seruius*, ad locum Virgilii *Æneidos* I. modò citatum, esse religionis, basium voluptatis. Idem confirmat *Scaliger* ad *Catulli* versum *Elegiæ XXXI.* ad *Juventium*:

Suaviolum dulci dulcius Ambrosiâ.

Aliter & accuratius paulò *Donatus* ad *Terentii Eunuch.* *Act.* III. *Sc.* 5. explanat, tria osculorum genera recensens: *Osculum* nempe *basium*, & *suavium*. Est verò basium oris propriè ac frontis, pudicorumque affectuum, ut patris in filium, fratris in sororem &c. Sic *Martinius* & *Buchnerus* ex *Perotto* declarant.

Suavium è contrario, cum os figuratur labris promissis aut linguâ prolatâ, libidinum est atq; amorum, quemadmodum *Plautus* *Asinaria* *act.* IV. *Sc.* 1. indicat. Tu labellum, inquit, abstergas potius, quam unquam illa suaviū faciat palam, id est, quam si os comparet atque conformet, ut ad basandum aliquem invitet, juxta *Turnebi* interpretationem, *Adversar.* *Lib.* 1. *cap.* 18. & *Lib.* VII. *cap.* 6. Ubi tamen *Palmerius* in Tomo quarto *Theſauri Critici Gru-teri* p. 692. diversam lectionem sequitur, non *suavia*, sed *savia*: legens, & h. m. explicans, potius quam cuiquam illa salivam faciat. Ast hæc eruditi Lectoris judicio relicta sunt. Interim ut palatum quorundam promulſide è *Philologiæ* penu moveam, ex allegato *Martinio* addo: *Suaviū* sive *saviū* etiam pro labris accipi, maximè autem apud *Poëtas*. Hoc sensu legitur in *Plauti Rudentis* *act.* II. *sc.* 4. Tum quæ indoles in *Suavio* est? itemque in *Virgilio*

Lambis: os usque *lambis suavis*, id est, more canum, qui aliquid ligurierunt, labra etiamnum *lambis*.

§. VII. Eo modo vexatissimus ille Plauti locus in milite glorioso actu II. Sc. I. intelligendus est; Itaque meretrices labiis dum ductant eum, majorem partem videas *valgis suavis*; Nam valga suavia labia sunt distorta, ita enim labris conformatis ridebant militem. Dignam de hoc *Iani Douze* observationem è *Lib. I. Præcidaneorum cap. 12. Super Petronii Satyricon*, addere libet: Quartilla, inquit, interim, quicquid temporis nuptiarum spectaculo clanculum suffurari poterit, id porro omne oculissimâ in me contemplatione injectâ avidè & quasi catillatim consumebat, oris habitu in lasciviam conformato, hoc est *obtortis valgiter* labellis, & quod *Catullus micantibus* amat dicere, *semihulcum suavium* linguâ leniter leviterque protensâ eminus amatori suo objectans. Neque aliorum spectat illud Aquinatis Satyrici, *Blanda que devexis jacet aret basia rheda*. De motu oris ad foetidissimam patientiam comparato etiam *Martialis Lib. I.* Una lavamur, adspicit nihil sursum, sed spectat oculis devorantibus Draucos: nec otiosis mentulas videt labris. Locum fufius enarranti, mollium exemplorum collatione uti coactus, probiorum inopiâ, eò magis quod videam in *valgis* hisce Petronianis explicandis, *valgiter* nimis hallucinatum amicum quendam nostrum (Johann. Palmerium) qui rem se factam habere est arbitratus, si eapscilla cum *Valgus* Plauti *suavis* confunderet, reprehensione quidem Turnebi, quasi *valgiter*, id est, pravè interpretis hicce officio functi. At ego ajo rectè, & *Turnebum* abiniquissima calumnia libero: hactenus quidem, quod ad furtivas istas Quartillæ osculationes. Nam de *valgis* Plautinarum meretricum prudentiùs consuli potuisse, quis vero est, qui dubitet, qui quidem hæc viri illius verba aliquanto præsentiore animo ruminetur VII. Adversar. Libro lectitata: *Valgia savia*, obtortiones sunt oris ad derisionem. Nam suavium interdum est conformatio oris & labrorum ad suaviandum. Sapienter sane usque adhuc. Illa quæ sequuntur, non item; meretrices autem dum gloriosum militem ductabant atque captabant, per illu-

tionem tamen inter osculandum os obtorquebant, valgumque reddebant, eum ex animo non basiantes, atque ludificantes. Neque movet me sententiæ ejusdem Succidaneus Lambinus, quam hoc ipso etiam Petronii exemplo confirmare admittitur. Perperam, uti dictum & doctum est modò. *Suavia* enim non pro suaviationibus, (proinde ut vulgo solet) verum potius pro *labiis* ipsis accipi oportere ipsa sententia clamitat. Idque divinitus (ut omnia) à Principe illo Scaligero animadversum. Non igitur de valgiis inter basiandum militem à meretricum turbâ per irrisum & contumeliam conformatis, sed verò de posticis sannis intelligendum, sine basiatione, quibus fastidiosæ illæ ac contemnitiæ militem absentem, seu præsentem etiam, sed aversum tamen, atque, (ut fieri solet) à tergo ludos faciebant assiduè. Quas quidem (Sannas dico) oris obtortione lascivum morem adumbrare mos erat. Indidemque interpretandum, id quod antecesserat modò; Itaque meretrices labiis dunductant eum. Quod Proverbialiter dictum aliud significare videtur mihi, quam quod ipse mox porro explicat Comicus, valgus suavis, hoc est, pravè distorto ore militem subsannant scilicet, habentque miserum & gloriosum illum omnibus modis ludibrio ac despicatui. Confer. *Fridr. Taubmanni Commentar. ad locum Plautinum* paginâ 650. & *Casspar. Barthii Adversar. Lib. XXXVII. cap. 1. p. 1676.*

§. VIII. Osculum denique officii est, cum discedentes, adventantes, excipimus atq; salutamus, vel etiam, uti jam insinuavi, religionis. Fidem facit dictis *Maronis versus Aeneidis II.*

Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.

Cui consonat *Tibullus Elegia 5.*

Et dare secretis oscula liminibus.

Isidorus Hispalensis in suo differentiarum libro num. 398. breviter tria hæc ita complectitur: Filiis osculum dare dicimus, uxoribus basium, scorto suavium. Item, osculum charitatis est, basium blanditiæ. Suavium voluptatis, quod quidam versibus his distinxit:

Basia

Bafia conjugibus, sed & oscula dantur amicis,
Suavia lascivis miscetur grata labellis.

Barthius adverstar. Lib. XXXII. cap. 1. pag. 1465. legit: amicis vel bis osculum dare dicimus, additque; quicumque horum versuum auctor fuit, ineptus planè non fuit.

Atque hoc est discrimen illud, quod Lexicographorum manipulus inculcat. Minimè tamen id ipsum observari, eruditè, pro solenni suo, *ἑμμακαρίτης* Præceptor meus *Buchnerus*, in *Thesuro* fol. 130. & 1057. annotavit: quin pluries osculum pro basio & suavio, & hæc pro illo sumi, apud scriptores vel optimæ mone-
tæ reperias. Videsis Cl. Rittershusium in part. feud. l. 2. cap. 5. qu. 95. §. 439.

§. IX. Germanis osculum sonat *ein Mäulchen/ Mündlein/ Bößlein/ Schmäuschen/* fortassis à sono, quem collisio labellorum interdum format in aëre. Item *ein Kuß/* à quo deinde verbum, quod actionem aliquam cum tempore certo significat, *füssen/* descendit, quod affinitatem fere habere videtur cum Grajorum *κῦσαι*, Poeticè *κῦσαι*, à *κῦειν* vel *κῦειν* osculari, & cum Anglo *τὸ kisse*, ut *Mericus Casaubonus Isaaci Filius in Commentario de quatuor linguis*, & Franciscus Gouldman in Dictionario Anglico-Latino, innuit. *Belgæ* efferunt *een soenken/ à soenen/* quod ceu Martinius in Lexico conjicit, à *σαρῆν*, blandiri, comense exhibere, sive à placando & reconciliando, — juxta Saxonicum *sühnen/ außsühnen/* ut *Cornelio Kiliano in Etymologico Teutonice lingue* placet, descendit. Græci osculum denominant *σοματίον* seu *σομίον*, à *σῶμα*, osculandi instrumento, *φίλημα*, Dialecto Doricâ *φίλαμα*, à *φιλεῖν*, amare, basiare, suaviari, quo ipsa actio sive osculandi actus denotatur. Unde Xenophon in *Pædagog.* 1. habet: *φιλεῖν τῷ σοματί.* Insuper vocis *φίλημα* frequens usus est in N. T. *Johann.* XXI. v. 15. *I. Corinth.* XVI. v. 22. *I. Corinth.* V. v. 48. &c. Hebræis audit *קִרְוָה* à Radice *קָוָה* Chaldæis *קָוָה* à Radice *קָוָה*, quæ cum Hebræorum *קָוָה* iisdem significatis gaudet; veluti *γλωτταολογικὸς γνῶσις* Buxtorfius in *Lexico majorip.* 1404. ostendit. Consulatur etiam ejusdem Lexicon

minus Chaldæo Syrum, itemque Trostii Lexion Syriacum, nec non Georgii Crucigeri Professoris Marpurgensis Harmonia quatuor Linguarum Cardinalium, Radice 1170. quoniam plures Synonymias nunc afferre non vacat.

§. X. Cæterum huc referri posse videtur, quod osculum נִשְׁקָה Ebræis significat certum mortis genus, scilicet placidissimæ, quæ מְשַׁחֵל כְּנֶחֱם מִחֶלֶב מִחֵם נִשְׁקָה רִמָּה כְּמִשְׁחָל כְּנֶחֱם מִחֶלֶב מִחֵם quasi extractio pili ex lacte, hoc est, tam suavis, tam lenis. *Buxdorff in Lexico Majori Rabbifico. Thalmudico, fol. 1405. ex Mæd. kadon. Eleganter eam describit Rabbi Maimonides in More Nechochim, sive Doctore Perplexorum. Lib. III. cap. 51. pag. 522. sequentibus verbis juxta Buxdorffii versionem. Quo magis facultates corporales debilitantur, ignisque cupiditatum extinguitur, tanto magis intellectus roboratur, lumen ejus augetur, adprehensio purificatur, & de eo quod adprehendit, lætatur; ita ut cum homo perfectus ad maturam ætatem pervenit, & morti adpropinquat, supra modum apprehensio, lætitia ex apprehensione orta, & amor rei apprehensæ augetur, ut anima à corpore quasi separetur, tempore voluptatis illius. Huc respexerunt sapientes nostri, dum de Morte Moïsis, Aaronis & Mirjam ajunt, quod isti tres mortui sint בְּנִשְׁקָה, hoc est in osculo, vel per osculum, ajunt enim, quod dicitur: Et mortuus est Moïses, servus Domini in terra Moab, לִפְנֵי אֲדֹנָי ad os Domini, id docet, quod in deosculatione mortuus sit. Et sic dicitur de Aharone; ad os Domini, & mortuus est tibi. Sic dicunt de Mirjam, quod binschinkah, hoc est in deosculatione sit mortua: Sed tamen de illa non dicitur in Scriptura ad os Domini, eò quod fuerit mulier, atque ita Parabolica ista locutio ei non convenerit. Sensus autem ejus est; quod præ nimio amore mortui sint in apprehensionis illius voluptate. Phrasin quod attinet, desumerunt eam Sapientes nostri, ex Cantico Canticorum, ubi apprehensio Creatoris cum summo amore DEI conjuncta vocatur Neschikah osculatio, sicut dicitur, osculetur me osculo oris sui. Speciem verò istam hujus mortis, quæ in rei veritate est liberatio à morte, nemini alii evenisse memorant dicti sapientes nostri, præterquam tribus istis personis,*

Moïsi,

Mosi, Aharoni, & Mirjam; sed alii Prophetæ & viri sancti in inferiori fuerunt gradus; omnibus tamen corroboratur apprehensio intellectus propè mortem, sicut dicitur: & tibi coram te iustitia tua, gloria Jehovæ colligete; posteaque remanet intellectus ille in æternum in uno eodemque statu, quia ablatum est impedimentum illud, quod nonnunquam distinguebat inter ipsum & ejus intelligibile, & subsistit ita in voluptate illa magna, quod nequam est ex voluptatibus corporalibus. Ex *Devarim Rabba* laudatus *Buxdorffius* l. c. affert verba: בארחה שעה נשקו הקב"ה ונטל נפשתי בבשוקת פה. Eâ ipsa hora osculatus est ipsum DEUS, & accepit animam ejus per deosculationem oris. Hæc ille. *Gregorius Nyssenus homilia. I. in Canticum*, osculum oris DEI præbitum interpretatur Mosi, quando loquebatur ei ore ad os, facieque ad faciem; quam vim divinam quia ferre in carne non poterat, super illud os divinum osculumque animam efflavit: siquidem negavit DEUS fore, ut videat ipsum homo & vivat, *Exod. XXX. v. 20.* hinc ita ratiocinatur *Michaël Ghislerius commentar. ad Cantic. cap. I. v. 2. p. p. m. 13.* Tanta est istius rei veritas, quod ab ipso met ore divino nullus sit, qui in vita præsentis osculari queat, quin illicò mortem obeat, quamvis suavissimam, ut etiam ab antiquis gentium Theologis præclarissimo id ipsum significatum sit *Hieroglyphico*, imagine nimirum *Endymionis*, quem Diana in monte altissimo, compositum somno exosculatur. Asserebant enim Dianam, quatenus fiderum vim, quam recipit, ad inferiora transmittit, esse reginam ac Dominam cœlestium proportionum & intelligentiarum: Endymionem vero animam hominis pii significare, cujus amore flagrant DEOS, ut illam sibi perfectè conjungere possint, divino eam exosculari ore; dum est in alto monte, nempe dum cogitationem ac mentem in cœlum attollit, sicque ipsam altissimo mortis somno reddere compositam. *Franciscus Georgius Venetus Problematum in Scripturam Sacram Tomo V. sect. 1. S. V. fol. 28r. facie. 2.* cur Salomon ait: osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino? Nonne videmus hic, quod non contentus Salomon sapientiâ impetratâ, quæ vinum dicitur, ad meliorem adspirabat, quam

„quam Scriptura plerisque in locis lac vocat, exprimendum videlicet ab uberibus illis, de quibus infra dicitur; Veni in hortum meum, & dabo tibi ubera mea: quod sapientiæ genus lac denominatum cum non possit haberi per studium ac diligentiam humanam, sed per revelationem divinam, quæ fit purificatis, raptis & mente sublevatis (quem excessum antiqui Theologi vocant MORTEM OSCULI, de qua Propheta canit; pretiosa in conspectu Domini Mors Sanctorum ejus) ideò flagitans ipse Salomon hujusmodi osculum, dicebat: osculetur me osculo &c. quia videlicet melius est lac propinatum ab uberibus excelsis, quam vinum, id est, cognitio rerum inferiorum. Sed hæc hæctenus *ὡς ἐν παραδρομῇ.*

§. XI. Nunc pes movendus, & juxta Dialecticorum scita ab ipsa re Dissertationi fores pandendæ, Osculiq; definitio investiganda. Aleam jecit *Johannes Herrenschmid* in *Osculologia* pag. 60. & osculum sic definire conatus est; Osculum nihil aliud est, quam duorum amantium inter se mutua inhæsiō, quâ summa innuitur amicitia & familiaritas. Quid enim, uti in hanc sententiam loquitur *Kormannus*, Libro dicto, pag. 78. homo homini pretiosius possit porrigere osculo? Cor ipsum tradere nequit, multò minùs animam; Os igitur ori admovet, ut ibi anima, quæ dicitur una in amicorum duobus corporibus, tanquam in confinibus & terminis territorii amicorum conveniat, jusque suum tribuat utrique. Cujus commatis quoque sunt illa *Phavorini* apud *Stobæum*, sermone 63. Quid aliud faciunt, qui ora mutuò tangunt, quam animas conjungunt, si modo corporis sui terminum transire possent, quod cum nequeant, circa corpus veluti fores, supplices adstare videntur. *Franc. Georg. Venetus* *Problem. in Scriptur. Tomo 6. sect. 4. §. 127. fol. 366. fac. 2.* Cur in amoris signum dari solet osculum? An, quia sicut os in naturâ venereum penitus est, & amoris portio, sic & in operatione osculum? An, quia per os & osculum, osculantes se invicem, flatum, spiritum, & vitam mutuò communicant: ut nuper dictum? Nulla enim major communicatio fieri potest, quam ea quæ fit per osculum & seminis communicationem.

Hinc

Hinc utroque gaudet Venus. Quæ quidem Venus cum bifaria sit (ut Platonici docent) bona videlicet & mala, bifarius esse potest uterque actus, bonus videlicet & malus. Hinc Paulus vocat matrimonium sanctum, & osculum sanctum. *Ludovicus Crefollius Mystagogi Lib. 4. cap. 6. sect. 2. p. 890.* Cum amor sit motus animi, seu unice & potentissime cum alio sociare cupientis, unde oriatur ea conjunctio, quæ è duobus unum efficiat; hunc ipsum motum vix prodere alia ratione potest; quam rem sibi caram osculando. Qui animus delitescit in corpore, nec objicitur hominum luminibus, è sinu cordis, velut è penetrali honorato atque regio, subit in Os prospiciens per cancellos. Ibi quantum licet, videtur, ibi loquitur atque resonat: Ibi tanquam in salutorio confidet, promptus & paratus ut rem dilectam ad se venientem excipiat, vel ad eandem se ejiciat & contendat. Sic enim omnes naturâ duce populi existimaverunt, os nostrum esse animi ostium, & aditum sacrosanctum, quo divinitus vel ad nos intret, vel ad alios egrediatur.

§ XII. Nescio sanè an non *D. Ambrosius Hexæmeri Lib. VI. cap. 9. pag. 87.* etiam ausus fuerit quidditatem osculi exprimere quando sic inquit: Osculantur se & columbæ, sed quid ad humani osculi venustatem, quo amicitix insigne humanitatisque præfulget, in quo plenæ charitatis exprimitur affectus. *Leg. Theoph. Raynaudus in optima vita sine pessimo, cap. II. pag. 545.* Verum enim verò metus est haudquaquam inanis, ne quispiam his ambobus (si modo osculum in genere definire voluerunt) auriculam de Legibus definiendi neglectis vellicet; occinatque has descriptiones nimiam laborare angustia, quippe quæ tantum conveniunt osculo in specie, nimirum illi, quod signum charitatis est, & ori figuratur: Cum tamen præter hanc plures osculi species reperiantur, uti ex iis quæ paulo post sequentur, liquidissime patebit. Neutram ergò ex adductis descriptionibus admittere licebit, de alia verò cogitare opus erit. Non tamen dissimulandum, tantam osculi esse ambiguitatem, ut vix ejus aliqua possit produci

C

descri-

descriptio, quæ ad amussim Logicam per omnia exactè quadrer. Ne autem hic plane nullus sim, requiro ad osculum primò, ut sit contactus oris, seu, ut osculaturus labella sua applicet rei, cui osculum modo isto notorio libandum est. Secundò ut idem hoc contactu certos animi conceptus potentiæ intellectivæ manifestare intendat. Ex quibus fortè talis descriptio osculi elici poterit, quod sit contactus oris objecto certorum animi conceptuum manifestandorum gratiâ factus. Quam quidem descriptionem soli osculo competere, ad omnesque ejus species extendi posse confido. Si tamen quis perfectiorem aut adcuratiorem proponere velit, illi ego Linguâ animoque favebo.

DISSERTATIO II.

De

OSCVLORVM VARIIS SPECIEBVS ET PRIMO QUIDEM DE OSCULO S A C R O.

S U M M A R I A.

I. Osculorum divisio varia, commodissima autem in osculum sacrum & profanum. II. Sacrum, sanctum & religiosum quid? Variis gaudet significatis. Sacri vel sacerrimi homines. Cornelius Agrippa rejectus. III. Profanum quid? profanus pro Diabolo. Profanare. IV. Osculi sacri subdivisio Mysticum quid? V. DEUS humanam carnem assumendo osculatus est homines. Fabula de Narcisso accommodata; VI. Canticum Canticorum explicatu difficile, propter summa ibidem contenta Mysteria.

§. I. **U**Bi jam eò accedo ut ex amplissimis Antiquitatum hortulis decerpam flores, qui suavissimæ quasi osculorum coronæ nitelam atq; ornamentum conciliare possunt, tanta profectò pulcertimarum rerum varietas, copia tam delectabilis affurgit, ut unde incipiendum, quid præ reliquis eligendum, ac ubi

ac ubi tandem finiendum sit, non possum non dubitare. Ne tamen usu mihi veniat, quod illi apud Theocritum Lignatori, qui in latissimam aliquando Sylvam delatus, præ nimia omnium cupidine tandem nihil legebat, ordine utendum, & iusta inquirenda est divisio, quæ instar Mercurii Evhodii in quadrivio constituto viam rectam virgulâ monstrabit. Multi diviserunt osculum ita, ut aliud *officiosum*, aliud *charitativum*, aliud *luxoriosum*, *proditorium* aliud fecerint. Quemadmodum amor quandoque est verus & virtuosus, quandoque falsus & proditiosus, quandoque carnalis & voluptuosus. *Laelius Bisciola Horarum subscisivar*, Lib. VII. cap. XIII. *Petrus Berthorius in Dictionario, Venetiis An. 1583. excuso*, Nec pauciores dispescuerunt illud in osculum *amoris & unionis, reverentiæ & honoris, reconciliationis & pacis, hypocrisicos & proditiionis, lascivia denique & procacitatis*, velut Philologorum hujus seculi facile Præcipuus, Celeberrimus Dilberrus, *Elector*. Lib. II. paginâ 136. ex *Gabriele Biele in canon. Miscæ lectione 81*, commemorat. Verum ut ut receptissimæ hæc sint divisiones, non tamen videntur ad Logicorum leges satis exarsciatæ: dabuntur siquidem nonnullæ species osculorum, quæ utique sub toto diviso continentur, neque tamen ad ullum membrorum istorum dividendum referri possunt. Hinc de divisione aliâ circumspiciendum erit, & fortè minus erraturus sum, si initio Osculum in *sacrum & profanum* dispescam, postmodum verò utrumque secundum suas species examinem. *Conf. Maximilian. Sandæus Theolog. Mystic. Exercitat. XIII. pag. 453.*

§. II. Ne autem hæc allata divisio ullam in terminis foveat obscuritatem, in primo statim limine ambiguitas tollenda erit. Sciendum itaque aliquid *sacrum* dici non uno modo: Aliquando enim accipitur *strictissimè*, atque contra distinguitur *sancto*, ut & *religioso*. *Isidor. Etymol. 6. 19. Sacrum est omne quod nomine DEorum habetur. Unde Virgilius, quoties sacrum vocat, additionem ferè DEorum facit. Aenid. III. v. 4.*

Sacra Dionææ matri, divisque ferebam.

Vel, quod publicâ auctoritate DEO ritè consecratum est, ut sacri

Luci, templa, ornamenta, & omnia quæ publico civitatis instituto, aut permissu Principis, DEO, sive in agro, sive in civitate dedicata fuerunt: (unde *consecrare, obsecrare, refecrare* & similia. *Cæsar Rhodigin. Antiq. Lectio. Lib. XII. cap. 11, 12. Trebatius Libro I. de Religion.*) *Sanctum proprie dicitur quod ab injuria humanum defensum atque munitum est, etsi DEO non sit consecratum, ut muri, portæ civitatis, imprimis verò Legati sive Caduceatores; tractum à Sagminibus herbis, quas Legati populi Romani ferre solebāt, ne quis eos violaret; sicut Legati Græcorum ferebant *νεβραία*; vel à *sanctiendo*, quoniam capitis pœna in eos qui condeliqussent, constituta erat. §. 8. & 10. Institut. de rerum divisione. Lib. VI. §. 3. L. 8. & 9. ff. eod. in Auth. ut null. Fabric. orat. Dom. coll. 5. & in Auth. de Ecclesia, §. *Si quis autem voluerit* & §. *Si quis adificationem*. col. 9. Ulpian. ad Edict. 68. Alciat. Parerg. 2. 4. Hinc *Leges sanctæ*, (ut apud Horatium, *Sanctarum inscitia Legum*) quæ nõ debent pœnæ sanctione corrumpi, ut loquitur apud Macrobius Trebatius; & illa pars Legum, quæ pœnam corrumpenti constituebat, sanctio nũcupata, teste Justiniano *institut. de rer. divis. §. Sancta*. Scipio Gentilis Origin. ad Pandectas Libro singulari. pag. m. 208. Edit. Altorffin. in 8. An. 1664. *Religiosum* audit, quod à cõmunibus hominum usibus remotum est, quod homini facere vel adhibere non licet, ut virgo Vestalis, Thymiana, Exod. XXXVII. v. 37. Latius autem τὸ *sacrum* accipitur, quando opponitur *profano*, & sanctũ atq; religiosum includit, notatq; ita omnem rem, quæ solenni majorum instituto ab usibus profanis remota, DEOq; dicata, & Lege aliqua positiva inviolabilis reddita fuit; sic Festus ex Ælio Gallo declarat. *Quod sacrum est, idem Lege & Instituto Majorum sanctum est, ut volari sine pœnâ non possit. Idem etiam religiosum est, quoniam est aliquid, quod ibi homini facere non licet; quod si tamen faciat, adversus DEI voluntatem facere videtur. Johann. Ludovicus Ruel, de Religione Gentium circa festa, pag. 94. seqq. Non raro *sacrum & sanctum* indifferenter accipitur, argumento L. II. ff. Ne quid in Loco Sacro fiat. Johann. Maria Catanæus Schol. ad Plinii Ep. 10. L. I. Mancinellus in Sat. III. Juvenalis. *Sacra via est Locus in urbe Roma, ubi Romulus & Tatius cõdus fecerunt, cujus meminit***

Cicero in orat. proPlancio, hâc triumphantes in Capitolium ibant: tendebat autem à regia usq; in arcem. Ibi vendebantur poma, flabella, tesserae, tali, & incolæ ejus vocabantur *Sacra vienses*. Nô nunquam sacrum ponitur pro templo, Paulus Jctus, ff. *ad Legem Juliam pëculatus. I. Sacrilegi capite puniantur.* sunt autem *Sacrilegi*, qui publica Sacra compilârint: at qui privata sacra, vel ædiculas incustoditas tentaverint, amplius quam fures, minùs quam sacrilegi, merentur. *Sacrum* quoq; magicum quoddam notat ad compescendas detrahentium linguas: *Ovidius Libro II. Fastorum.*

Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit tacite, nec tamen ipsa tacet.

Antiqui *sacros homines* vocabant, quasi execrandos & detestandos, ex XII. Tabulis sumptum vocabulum, quod more Gallorum Servius translationem esse ait. Nam cum Massilienses peste laborarent, unus se ex gentibus offerre solebat annum integrum alendum publicis cibis & purioribus, postea verbenis, vestibusq; sacris ornatus circumducebatur per urbem cum execrationibus: precabantur enim, ut in eum omnia mala civitatis incumberent & inciderent, sicq; projicebatur. *Petronius* sub finem *Satyrici.* *Plautus* in *Mostellaria Actu IV, Scena 2.* unus istic lervus est *sacerrimus*: & in Prologo Pœnuli lenonem vocat hominem *sacerrimum*, id est omnibus modis execrandum & scelestum: vid. *Macrob. Lib. III. c. 7.* *Saturnal.* *Festus,* *sacer*, inquit, homo est, quem populus judicavit ob maleficium. Neq; fas est immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur. Nam lege Tribunitiâ primâ cavetur: Si quis eum, qui plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Indè *sacratae leges* dictæ, ut ipse alibi autor est, quibus sanctum jubetur esse alicui Deorum, quidquid adversus eas fecerit, sicut familia pecuniaque. *Sacrare caput* idem est ac diris devovere, *Rhodiginus, l. c.* confer *Taubmanû* in *Coment. super allegatos Plauti locos, Mureti Comment. ad Catullum. Servium ad Lib. 3. Aeneid.* Deniq; ridicula est *Henrici Cornelii Agrippa*, suspecti aliàs Scriptoris, distinctio *Lib. III. de Occulta Philosophia c. 63.* quâ sacra appellari perhibet, vel quæ ab ipsis Diis, aut Dæmonibus assistentiis suis sunt sacrata, tanquã à Diis ipsis nobis:

nobis dedicata, quomodo dæmones, mysteria, & preces quædam sacræ nuncupentur; vel quæ ab hominibus DEO dedicata & consecrata sunt; quemadmodum vota, & sacrificia, simulachra, delubra, idola, statuar, imagines &c. ritus, observationes, gestus devoti &c. Sacerdotes &c. tempora.

§. III. Simili prorsus modo etiam *profanum* dicitur; vel *latius* nimirum, vel *strictissime*; Strictissime acceptum est id, quod extra fanum gerendum, extra fanum relinquendum, attestante *Macrobio Lib. 1. Saturnal. cap. 3. fol. 80.* Festo profanum, quod fani religione non tenetur. Fanum à fando, quod illud Pontifex per certa verba dedicat. *Profanum* simpliciter usu vulgatum significat; *Tacitus Lib. XIII. Annal.* Tegmina corpori direpta injiciunt, quantum magis profana & usu polluta, tanto magis oppresura ignes. *Profanus* Servio dicitur, sacris non initiatus, qui fanum intrare non poterat. juxta *Virgil. Æneid. VI.*

- - Procul ô procul este profani,

Conclamat vates. . . . .

Profanus simpliciter vocatur omnium malignorum spirituum malignissimus, Diabolus. *Fallere non potest milites Christi malitia profani & Impostoris.* Sic profanos pro gentilibus, paganis, perfidis, nequissimis, hostibus, dicit *Albo de Obsidione Lutetie*, apud *Barthium, Adversar. Lib. LIX. cap. 12. p. 2800.* In eodem significato profanum accipit *Aurelius Prudentius hymno ad omnes horas v. 90.*

Quid tibi, profane serpens, profuit rebus novis;

Plasma primum perculisse versipelli hortamine?

Profanare sonat ex sacro humanis usibus promiscue facere, *Livius I. bell. Macedon.* Dies festi, sacra, sacerdotes quæ ipsius majorumve ejus honoris causa instituti essent, omnia profanarentur. Eodem sensu *Trebatius* loco dicto profanum explicat, nempe quod ex sacro & religioso in hominum usum conversum fuit, opponiturque ad eò religioso. *Latius* dictum est id, quod neque DEO dicatum, neque lege peculiari sancitum, neque ab usibus profanis remotum est, & sic opponitur *sacro* latè accepto. Jam quando
divi-

divisum est osculum in sacrum & profanum, & sacrum & profanum non dicuntur ex significatione stricta, sed latiori, ut adeò osculum sacrum illud mereatur dici, quod vel DEO rebusque divinis libatur, vel quo res divina significatur, vel, quod sacrâ lege sancitum fuit; Profanum autem quicquid extra hos dictos usus adhibitum est.

§. IV. Ne verò uno spiritu justò plura hauriam, & confusa prolixitate & Lectorem, & me obruam ipsum, profano in certis quibusdam dissertationibus suum locum assignabo, in præsentì osculum sacrum explicaturus. Hoc à quibusdam in *Mysticum*, *Adorativum*, & *Charitativum* subdividi solet. *Mysticum* osculum quid & quodnam propriè sit, non uno omnes & eodem modo interpretari legas. Aliquandò juxta nonnullos eò significatur amor, nonnunquam delectatio, interdum conjunctio cum DEO, & frequenter unio ipsa *Mystica*. *Maximilian. Sandaus Theolog. Myst. disquisit. 3. Multi* quos inter & ille antecitatus *Herrenschmidius*, osculum mytticum appellant omne osculum, quod signum est rerum spiritualium, sicut etiam *B. Glassius in Philologiâ sacrâ Lib. II. Tract. 2. sect. 2. p. m. 289.* observat, vocem mystici ita accipi. Nam *mysticum* dicitur, tum *de re abstrusa absolutè* : tum *relatè* de eo, quod *typicum* est, & de eo, quod significatur aut ob signatur per *typum*, uti Sacramentum & res sacramenti ambo *mystica* dicuntur. *Martinius in Lex. Philol. Gerhard. Johann. Vossius in Etymologico Lingue Latine, p. 337.* Hinc ad osculum *mysticum* quoque referre gestiunt sanctum osculum, sive Christianum, quod inferiùs *Charitativum* appellabo. Verùm quia farente *Glassio* & *Mysticum* ita accipitur minùs propriè, idcirco alii per osculum *Mysticum* intelligunt actionem quandam externam sive osculum corporis, quo ex intentione osculantis significatur Christi in Ecclesiam sponfam suam amor & gratia.

§. V. Hoc est illud osculum, (verba pono *Petri Berthorii ex Dictionario*) id est, ille amor, & illud vinculum, quo DEUS osculatus fuit humanum genus, carnem assumendo, & se ei intimè approximando & uniendo, quando scilicet, misericordia & veritas
obvia-

obviarunt sibi, & justitia & pax osculatæ, quod quidem osculum summè desiderabat humana natura, Cantici VIII. Ubi ante Christi adventum dicebat: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te solum foris, & deosculer te, & jam nemo me despiciat.* Foris enim, id est extra Paradisum, id est inferius, in mundo cupiebat DEI filium invenire, & eum osculari, & sibi se unire, ut sic sine adspectu posset secum perpetuo convenire. Ita quod etiam ipse DEI filius figurari potuit in Narcisso, qui imaginem suam tantum dilexit, quod eam in fonte respiciendo & osculando submersus fuit. Quia revera DEI filius imaginem suam, id est hominem ad imaginem ejus factum, in fonte uteri virginalis osculatus est, carnem scilicet sumendo. Ita quod pro nimia charitate mortem incurrit, se propter hominem crucifigi permit- tendo. Unde Gen. XXVII. accessit & osculatus est eum. Istud etiam osculum charitatis potest significare illud amoris vinculum, quod nobis DEUS fecit, quando per charitem & gratiam se nobis intimat & conjungit. Imago enim in speculo vel in aqua talis est naturæ: quod si te elongaveris, elongatur, si autem te sibi appropinquaveris, appropinquabit se tibi etiam usque ad osculum. Sic DEUS elongatur ab illis, qui per peccatum ab eo se elongant. Quia *longè est Dominus ab impiis*, Proverb. XV. Illis autem, qui per pœnitentiam sibi appropinquant, solet appropinquare, & usque ad osculum, id est, usque ad perfectæ charitatis vinculum eis per gratiam copulari.

Tale osculum DEUS à nobis petit, dicens Gen. XXVII. *Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.* Ipse etiam nos osculatur, nos ad indulgentiam recipiendo, nobis gratiam concedendo, & nos in gloriam introducendo. Dico etiam, nobis gratiam conciliando, & sic osculatus est Rex David senem Barfillai II. Samuel. XIX. 39. *Osculatus est Rex Barfillai & benedixit ei.* Dico insuper quod DEUS osculatur nos in cœlestem gloriam introducendo, sicut de Laban dicitur, Genes. XXIX. *Quod audiens Jacob sororis suæ filium advenisse, ruens in oscula duxit eum in domum suam.*

§. VI. Huc trahunt osculum Cantic. I. v. 1. ubi sponsa sponsi osculum postulat, item osculum, quò Jacob Rachelem consobrinam suam, in amplexus ejus ruens, affecit, quo de Genes. XXIX. v. 11. 12. Nec non illud, quod Propheta Elisæus defuncto Sunamitidis puero impressit II. Reg. IV. v. 34. quæ omnia accuratiorem explicationem requirunt, cum difficultatibus sane non exiguis involuta sint, & magni ponderis mysteria in se contineant. Præprimis verò locus ex Cantico multa maceravit ingenia, quia totus ille Scripturæ liber inscrutabilibus reconditæ Theologiæ sacramentis repletus est. Cantica Canticorum ænigmata sunt, paucis intelligentibus nota sunt, paucis pulsantibus aperiuntur, jure merito exclamat Augustinus Lib. de Pastoribus cap. XV. Idcirco non externo literarum cortici tantum inhærendum, sed ad intimiorem sensus recessum penetrandū est, quemadmodū pulchra similitudine *Gregorius Nyssenus homilia I. in Cant.* declarat: Ut in pingendi scientiâ materies omninò quædam est, diversis in coloribus, quæ animalis imitationē perficit, at qui imaginem respicit, quæ per colores arte absoluta est, non in frictis tabulæ coloribus spectando inhæret, sed tantū ad formā ipsam respicit, quam per colores expressit artifex; sic etiam præsentē in pictura non ad materiā colorum, qui sunt in verbis, respiciendū est, sed quasi quædā Regis in illis est intuēda forma, quæ per cogitationes puras exprimitur. Nam hæc verba secundū significaciones obvias quasi quidam color sunt, ut album, pallidum, nigrū, rubrum, purpureum; Os, suavium, unguentum, vinum, membrorum appellationes, lectulus, juvenculæ, & ejusmodi alia. Quæ autem per hæc forma conficitur, est beatitas, status expers animi morborum, cum divinitate conjunctio, à malis alienatio, & ad ejus, quod verè pulchrum ac bonum est, similitudinem facta nostri conformatio. Consentit *Gregorius Magn. præfat in Cant.* sic differēs: solerter intuendū est, ne cum exteriora audimus ad exteriora sentiēda remaneamus, & machina quæ ponitur, ut levet, ipsa magis opprimat & aggravet. Debemus in sensibus exterioribus corporeis, quidquid interius est, quærere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. *Ibidem*: sicut palea frumentum, sic & litera

regit Spiritum. Sed quia jumentorum est paleis, hominum, frumentis vesci, qui humana ratione utitur paleas abjiciat, frumenta Spiritus edere disponat. Idcirco consultum fuerit, allegatos Scripturæ textus peculiari diatribæ includere, eosque juxta bonæ interpretationis media sollicitè pensiculare.

DISSERTATIO III.

De OSCVLO MYSTICO.

SUMMARIÆ.

I. Via ad Deum veniendi duplex, Scholastica & Mystica. Vtriusque consideratio II. Vnionis Mystica proprietates. III. Theologia Mystica definitio. Actus ad Theologiam Mysticam hominem disponentes. V. Theologia Mystica Scopus. VI. Adspirations Sacra quid. VII. Aspiratio occulta passiva. VIII. Sublimitas Cantici Canticorum. Quis ad illius Lectionem sit admittendus? IX. Cap. I. Cant. v. 1. varia versiones. Mysterium incarnationis filii Dei detectum. X. Sub metaphora Osculationis exprimitur. XI. Osculum illud Doctrinam & disciplinam largitur. XII. Mysterium SS. Trinitatis ex hoc loco elicitur; quin & conjunctio anima cum Deo. XIII. Deus anima tria oscula concedit. Anima duo labia. XIV. Per oscula septem Charismata divina appositè significantur. XV. Desiderium Sponsæ pulchrè delineatum. Recensus rariorum Commentatorum super Canticum. XVI. Genesis 29. v. 12. propriè nihil Mysticum continet. XVII. 2. Regum 4. comma 33. 34. Literaliter & allegoricè expensum. Ritus orandi Hebræorum differentes. XVIII. Psalmi 85. versiculus undecimus enucleatus. XIX. In nocturnis precibus Ecclesia Romana ex Psalmi quinquagesimi versu: Domine labia mea aperies: initium facit, & quare.

§. I. **V**ia per quam ad DEUM igitur, à summis viris potissimum duplex statuitur: Una vocatur *communis & Scholastica*, altera

altera *Mystica & secreta*. Utraque tanquam donum cœleste à Patre luminum deorsum proficiscitur, sed inter utramque multiplex discrimen intercedit. Scholastica humanum studium & inquisitionem requirit, paucisque convenit altiori præditis literaturâ: Mystica ubique, semper & ab omnibus haberi potest. Illa (speculativa, hæc practica: illa propriè in intellectu, hæc in voluntate sita est. Illa exposita illusionibus, superbiæ & curiositati, habet undè timeat; hæc tuto ac simpliciter ambulat, nihil quærens præter Deum. Illa naturaliter cum Phantasia & discursu operatur; hæc supernaturaliter cum purâ & simplici intelligentiâ. Illa à scientia acquisita; hæc à donis infusis Spiritus Sancti procedit. Illa angusta est, limites non excedens humanæ Speculationis; hæc cor dilatat ad infinita, & omnem modum naturalis cognitionis transcendit. Illa longa, laboriosa, & difficilis; hæc brevis, expedita & facillima est. Illa ab infimis incipiens, à pravorum scilicet habituum extirpatione, & tumultuantium affectionum moderatione, per studium virtutum, & vitæ activæ officia ad apicem perfectionis ascendit: hæc admirabili circulo ab amore incipiens ad amorem progreditur, & desinit in amore per motus anagogicos & flammiferas adspirationes. *Henricus Harphius Lib. I. pag. 2. c. 1. p. 48. & Lib. II. p. 3. cap. 30. & p. I. Collat. I. Myst. Theol. Victor Gelenius in summâ Practicâ Theolog. Mystica, parte 1. decis. I. artic. 3.* Est enim amor, ut Plato etiam cognovit, (in Convivio, ubi fusè de amore) circulus à bono in bonum perpetuò revolutus. Mystica autem via, de qua sola, via scholasticâ exclusa, hic solliciti sumus, ex mente *Dionysii Carthusiani Lib. de fonte lucis, artic. XIV.* duplex est, *activa & passiva*. Quæ divisio ex *Dionysio Areopagita, Myst. Theol. c. 1.* colligitur, quando ad Timotheum sic scribit: Tu verò, charè Timothee, in Mysticis contemplationibus, intentâ exercitatione, & sensus relinque, & intellectuales operationes, & sensibilia, & intelligibilia omnia, & ea quæ sunt, & quæ non sunt universa, ut ad unionem ejus, qui supra essentiam & scientiam est, quantum fas est, indemonstrabiliter assurgas; siquidem per liberam & absolutam, & puram tui ipsius à rebus omnibus avocationem, ad su-

pernaturalem illum caliginis divinæ radium, detractis omnibus & à cunctis expeditis eveheris. Et alibi, nempe *de divinis nominibus cap. VII.* ita loquitur: Est item divinissima Dei notitia, quæ per nescientiam accipitur, secundum illam, quæ supra intellectum est, unionem, quando mens à rebus omnibus recedens, ac demum semetipsam deserens, desuper fulgentibus radiis unitur, quibus in illo inscrutabili sapientiæ profundo collustratur. Quibus verbis utramque viam attingit, *activam*, quæ in nostra sita est voluntate, non tamen sine divini auxilii infuso lumine, dum monet Timotheum, ut se disponat ad unionem per omnimodam abstractionem à rebus omnibus, sensus relinquendo, & omnia objecta sensibilia ac intelligibilia, principia scilicet scientiarum & ratiocinationum, & ea quæ sunt, essentias videlicet rerum immutabiles, & ea quæ non sunt, res nimirum temporales, quæ propter continuam mutationem meritò dicuntur non esse: Sic autem expedito ab omnibus impedimentis futurum pollicetur, ut ad supernaturalem divinæ caliginis radium anagogicè sublimetur, & à DEO trahatur, quia tunc anima divinitus rapitur, & absorbetur, quæ est *via passiva*, supponens præviã viã activæ dispositionem.

§. II. Bernhardus *sermone 2. de Ascensione* hanc duplicem viam tendendi ad divinam unionem his verbis exponit: Quidã trahuntur, qui dicere possunt, trahe me post te. Nonnulli ducuntur, qui dicunt, introduxit me Rex in cellam vinariam. Alii rapiuntur, sicut Apostolus raptus est ad tertium cœlum. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas. Secundi feliciores, qui ex voluntate sua consententur Domino. Tertii felicissimi, qui in profundissima Dei misericordia, quasi sepulta arbitrii libertate, in divitias gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, qui spreto ac suppresso adminiculo rerum ac sensuum, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis instantaneisque excessibus feruntur in Patrem. Ubi duo priores dispositioni activæ, tertii passivæ à pio Doctore deputantur. Deus itaq; sublimis, verba sunt Dionysii Carthusiani *de fonte Lucis artic. XVI.* cum viderit mentem hominis spiritualis zelo justitiæ penetratam, charitate flammigeram, puritate ac omni
virtu.

virtute fulcitam, ad divina fortiter adspirantem, mox dignantissimè, exuberantissimè, amorosè, ac frequentissimè ei occurrit, succurrit, cooperatur, seq; ei communicat, manifestat, infundit, eam ad se elevat, intra se rapit, *deosculatur*, *amplectitur*, atque se ei intuendum, gustandum, fruendum, offert ac exhibet, habetque complacentiam magnam in eâ, & tanquam amicam ac sponsam apprehendit, fœcundat & sibi adstringit. Debet igitur anima tantam excellentiam desiderans prorsus esse nuda, & formis seu imaginibus rerum mundanarum vacua, in suum semper principium intuens. Pulcherrimè *Ioannes Taulerus Sermone III, Pasch.* ait: relinque hominem, Angelum, cœlum, & ipsum essentiale bonum, ipsam essentialem veritatem cape nudè in se ipsâ, nam quicquid adposueris, hoc ipsum tegit & excludit unitatem. Et *Iustinus Martyr in colloquio cum Tryphone ab initio*: An putas, inquit, te percepturum quicquid ad felicitatem pertinens, nisi prius animam à rebus sensibilibus ad intelligibiles traductam reddas aptam virtuti, ipsiusque summi boni contemplationi? Verbum namque sempiternum non nisi in solitudine profertur, in ea inquam solitudine, ubi homo & à se ipso, & ab omni multiplicitate relictus, desertus & exul effectus est. Propria sanctorum est hæc solitudo, quorum hæc verba apud *Tertullianum de Pallio* leguntur: Eo nihil foro, nihil campo, nihil curiæ debeo; nihil officio advigilo, nulla rostra præoccupo, nulla Prætoria observo, cancellos non adoro, subsellia non contundo, jura non conturbo, causas non elatro, non judico, non milito, non regno. Secessi de populo; imo unicum negotium mihi est, nec aliud nunc curo, quàm necuram. Erat olim ista sententia: Nemo aliis nascitur, moriturus sibi. Certè ad Epicuros & Zenones ventum est: sapientes vocatos totum quietis magisterium, qui eam summæ atque unicæ voluptatis nomine conservavere.

§. III. Hæc via abstractionis, quietis & secessus deducit ad Theologiam Mysticam, ad illâ indoctam sapientiam omni sapientiâ humanâ superiorem, qua mens Deum suū sine discursibus agnoscit, & quasi contrectat, & sine ratiocinationibus gustat. Est autem

Myſtica Theologia ſecretiſſima mentis cum Deo locutio, juxta *Dionyf. Carthuf. ſuper Dionyſii Areopagita Myſtic. Theolog.* five, eſt animi extenſio in Deum per amoris deſiderium, *Iohan. Gerson. de Myſt. Theolog. Specul. Considerat. XXVIII.* vel motio anagogica in Deum per purum & fervidum amorem. Eſt cœleſtis quædam Dei notitia per unionem voluntatis Deo adhærentis elicita, vellumine cœlitus producta, *Iohann. à Ieſu Maria cap. I. Theolog. Myſtica.* Eſt ſapientia Experimentalis, Dei affectiva divinitus infuſa, quæ mētē ab omni inordinatione puram per actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis cum Deo intimè conjungit, *Balthaſar Cordarius Iſagoge ad Myſticam Theologiam Dionyſii Areopagita cap. II.* Ex his liquet, Theologiam Myſticam non eſſe propriè ſcientiam, pro ut ſcientia eſt habitus acquiſitus. Sed ſi accipiatur pro actu, nihil aliud eſt, quàm ipſa mentis in Deum deſixio, admiratio Majæſtatis, ſuſpenſio animi in lumen immenſum ac æternale, ferventiſſima, ac transformativa inſpectio Deitatis; ſi verò ſumatur pro habitu, realiter idem eſt ac præſtantiſſimum donum Spiritus S. quod Sapientia nuncupatur, ſecundum altiſſimum ejus gradum. *Carthufian. ſuper Myſt. Theol. Dionyſii quaſt. V. artic. 5.* Differt à Theologia *Scholæſtica & Symbolica*, quia *Scholæſtica* è caliginofis fidei orthodoxæ principiis ſua deducit aſſerta; *Symbolica* figuratas de Deo locutiones explanat, hæc puris quibusdam & tranquillis obtutibus ſine rationis ſatagentis excuſibus divinæ ſapientiæ arcana dignoſcit. Per ſcholæſticam diſcit homo rectè uti intelligibilibus, per Symbolicam ſenſibilibus, per hanc rapitur ad ſupernaturales exceſſus. Scientiæ humanæ in valle phantafiæ diſcuntur, hæc in apice mentis. Illæ multis egent diſcuſibus, & erroribus ſubjectæ ſunt; hæc unico & ſimplici verbo docetur & diſcitur, & eſt merè ſupernaturalis tam in ſubſtantia, quàm modo procedendi.

Principium Myſticæ Theologiæ eſt ipſa eſſentia bonitatis, rerumque omnium cauſa ſuperæſſentialis Trinitas, à quâ per bonitatis redundantiam in nos effluxit, cum inæquali tamen participatione ob diverſam hominum aptitudinem, & multorum repugnantiam cum divinis illuſtrationibus. Dicimus itaque cum

Dionyſio

Dionysio Areopagita Hierarchia Ecclesiastica cap. I. Dei principalem beatitudinem, naturam Divinitatis, Principium Deificationis, ex quo Deificandi Deificantur, Mysticam Theologiam in salutem & Deificationem hominum concessisse, modo scilicet magis immateriato, & spiritaliori, non extrinsecus ad divina movendo, sed intelligibili ratione atq; intrinsecus purâ liquidaque illustratione divinissimam iis voluntatem irradiando. H. I. Et hic scopus hujus Sapientiae est erga Deum & res divinas continua dilectio, cognitio Dei perfectissima, & simplicis perfectionis ejus divina participatio atque fruitio, quæ Dei contemplatorem spiritali modo reficit, ejusque animam modo prorsus ineffabiliartissimè cum Deo unit & Deificat.

§. IV. Actus ad Theologiam Mysticam mortalem hominem disponentes, sunt supernaturales, fidei, spei, & charitatis, quibus mens immediatè Deum attingit: Et fides quidem intellectum, spes memoriam, charitas voluntatem mysticè perficit & informat, uti pulchrè ac diffusè Pater *Johannes à Cruce* in suis divinissimis libris de Ascensu Montis Carmeli, de nocte obscura, & de viva amoris flammâ, exponit. His accedat necesse est, magnum, fervens & insatiabile desiderium assequendæ perfectionis. *Johann. Taulerus* Epist. XXIX. sex homini observanda præscribit, ut ad culmen perfectionis pertingat; Tria quoad exteriora, totidem quoad interiora: Nempe ut vestes, & omnia exteriora illius simplicia sint, quibus nemini placere appetat, nisi DEO: ut verba illius sint succincta, necessaria, & de reb⁹ divinis: ut in omni ejus externa actione nihil appareat, quod possit offendere intuentes. Deinde quoad interna necessarium est, ut Deum solû purissima intentione quærat, ut, quicquid illi eveniat, imperturbabilem animi pacem retineat. *Antonius Monelia* Ordinis Minorum vir magnus inter Mysticos, in *Myst. Theol. Dionys. cap. I.* sex esse catenas docet, quibus ligatur anima, ne ad Mysticam Theologiam ascendat: Prima est negligentia circa spiritualia, quia homo non vult se exercere & mortificare; secunda, evagatio sensuum; tertia, curiositas intellectus circa scientias; quarta, inordinatus amor erga temporalia; quinta,

quinta, impuritas in operationibus; sexta; occupatio circa exteriora. Cum totigitur dispositiones ad Mysticam Theologiam sint necessariæ, libet hic veterere ritu proclamare, procul hinc, procul este profani. Nam & *Diomysius cap. 1. Myst. Theol.* monet Timotheum, ut caveat, ne quis eorum hæc audiat mysteria, qui rebus adhærescunt, & nihil ultra naturalia supernaturaliter esse imaginatur: qui materialibus rebus immerſi nondum per studium mortificationis, & exercitium virtutum animi candorem acquisiverunt: qui ambulantes in mirabilibus super se arcana DEI cognitione se posse percipere arbitrantur. Τα μυστήρια ἀπὸ τῆ μυσίης, quod est claudere, vel abscondere, dicta sunt, cum quod nequaquam revelari debeant his, qui sacris non sunt initiati; tum etiam quod ab initiatis absque peculiari divinæ illuminationis gratia difficulter intelligi nequeant. Habet sanè Mystica Theologia suas voces, quas terminos vocant Dialectici, sicut omnes artes & scientiæ: & cum sit omninò supernaturalis, ejus principium, finis, & media, modusque tendendi in finem, voces quoque & phrasas, quibus traditur, naturæ ordinem ac vires, atque humanæ sapientiæ verba transcendunt. Attamen hæc sapientia citius ac sublius Idiotis simplicibus, qui nihil aliud quam salutem in timore & tremore curant, quàm magnis & eruditis Theologis conferri solet, nisi & ipsi toto mentis affectu studeant humilitati: Ita scribit Bartholomæus de Martyribus Bracharenſis Archiepiſcopus, Compend. doc. spiritual. part. II. cap. XII. §. 3. Et *Bernhardus Serm. LXXXV. in Canticum* de hac re sic exclamat: O quisquis curiosus es scire, quid sit hoc verbo frui, para illi non aurem, sed mentem; non docet hoc lingua sed gratia: absconditur à sapientibus & prudentibus & revelatur parvulis. Conferatur Bonaventura de processu Relig. Gerson de Myst. Theolog. Specul. Gelenius in Praxi Myst. Theol. p. I. decis. I. art. 5. & Decis. X. art. 2. Constantinus de Barbanſon in semitis occultis divini amoris. Franciscus Suarez Tomo II. de Relig. Lib. II. de Orat. c. 10.

§. V. Omnia quæ de Theologia Mystica scribuntur, eò tendunt ut animam perducant ad intimam cum Deo unionem, in qua

qua medulla hujus Sapientia, & summum ejus arcanum consistit. Non est autem hæc unio localis, sive præsentia, quæ Deus ubique est, nihil se vacuum relinquens propter suam immensitatem. Non est unio per gratiam sanctificantem, quâ anima à peccatis emaculata in Dei amicitia restituitur, fitque divinæ consors naturæ. Non est unio per charitatem, de qua scriptum est, Joh. IV. v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Prima enim harum unionum convenit etiam rebus inanimatis; secunda omnium iustorum est, & puerorum ante usum rationis, fiuntque istæ in substantia animæ; Tertia communis est omnibus probis, qui DEUM quidem ardentissimè diligunt, sed dono contemplationis, & mysticâ unione carent. Est igitur alia unio felicissima & arcana, in expertis in per via, & difficilis explicatu, quæ fit in potentiis animæ, intellectu scilicet & voluntate; istæ enim Deum attingunt, & illi conjunguntur actionibus propriis vitalibus: atq; in ista unione summa felicitas vitæ hujus consistit, & quædam futuræ gloriæ præ gustatio. Cum enim felicissima unio sit amplexus, & degustatio summi boni, omnia bona ab ipsa, quasi rivuli à fonte in animam derivantur. Hinc decor & pulchritudo, & Spiritus Sancti charismata, quibus mirabiliter exornatur. Hinc splendor lucis, & præfulgida illustratio, ardorque amoris, & suavitas ineffabilis. Hinc contemptus rerum omnium terrenarum, & insatiabile cælestium desiderium. Hinc perfecta Christi imitatio, & ex redundantia spiritus exultatio sensuum, & corporis admirabilis transmutatio. Hinc animæ annihilatio coram DEO, & mystica mors: hinc fervor, languor, liquefactio, ebrietas spiritualis, silentium internum, OSCULUM VERBI, ecstasis, raptus, suspensio & alia multa, quæ digni experiuntur. Via autem ad intimam cum Deo unionem panditur à motibus anagogicis & exercitiis aspirationum. *Iohann. à Iesu Maria Carmelita exalceatus Myst. Theol. c. IX.* Concors omnium, quos legerim, sententia est, ad altissimam DEI cognitionem & sensum, sive experimentum, aspiratio num exercitio ita animam erigi, ut si hoc angelicum exercitium miris laudibus celebratum, cæteris omnibus antepositum

frequentet, plurimum proficiat. Habet enim tam egregiam vim extimulandi, & divinis flammis urendi, ut hoc unum idoneis circumstantiis septrum, & studio virtutum armatum, ad summam Christianæ vitæ perfectionem & puritatem corda nostra perducatur. Quamvis enim dona Dei sint unio, raptus, finitio, revelatio, & illa indulgentissimi Dei interna blandimenta, & solis conatibus nostris, quantumvis nervosis, illa non producamus, ac certè animæ sese idoneè ad eas nuptias ornanti & comparanti munificentius, quàm cogitare valeat, indulgentur. Consonat *Thomas à Jesu de div. orat. Lib. IV. c. 20.* Si sanctorum Patrum inquit, aliorumque Mysticorum, qui hanc viam experti sunt, sententiæ credendum est, nullam compendiosorem viam, nullumve alium in Deum assurgendi modum faciliorem ac nobiliorem eò invenies, quem sapientiam unitivam, sive amorem unitivum Mystici appellant, qui in motibus anagogicis sive aspirationibus, quibus corenititur ad Deum assurgere, ac illi avidissimè hæerere, consistit. Conf. Harpius *Myst. Theol. Lib. II. initio. p. 5.* Gerson. in *Myst. Theol. Dionys. Carthusian. Lib. de fonte lucis.* Barbanson in semitis oculitis part. I. c. 5. & p. II. c. 3. Johann. Lanspergius initio Pharetræ.

§. VI. Sunt autem aspirationes brevissimæ quædam orationes, sive mente sola, sive mente simul ac ore conceptæ, atque prolatae quibus debet fidelis anima in quovis loco & tempore affuiscere, & frequenter incumbere, cor suum & voluntatem ad Deum erigens die ac nocte, domi & foris, sedens & ambulans, in quovis negotio, in quavis actione & occupatione: Scriptum est enim *Lucæ XVIII. v. 1.* oportere semper orare, & nunquam deficere: sed quia instabilitas naturæ nostræ, corporis cura, & occupationes sæpè nos distrahunt, hæc Angelica aspirationum exercitatio perpetuitatem orationis compensat. Vocantur aspirationes, quia illis aspiramus ad Deum, & per eas verò aspirat Deus conatibus nostris. Dum verò ad Deum aspiramus, nil nisi Deum spiramus, & per easdem fervor charitatis, non minùs, quàm vita corporis aëris aspiratione sustinetur. Motus quoque Anagogici, id est sursum ducentes, nuncupantur, quia illis à rebus terrenis abduci-

ducimur & ad superna levamur, ac tandem ad beatam cum Deo unionem evehimur. Dicuntur orationes jaculatoriæ, quia instar jaculorum & sagittarum velocissimè transeuntium in cor divinum tanquam in scopum jaciuntur, ut ab eo dona cœlestia obtineamus. Affectus denique appellantur, quia sunt affectiones cordis, & desideria ac proposita voluntatis; nihilque aliud est Aspiratio, ut eam Gelenius definit part. I. decis. VI. art. 1. præterquam expeditus affectus erga Deum, ut sumum bonum. De his plura sanctorum Patrum documenta habemus, & exempla. Augustinus ad Probam Epist. CXXI. Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen brevissimas, & raptim quodammodo jaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum necessaria, per productiores moras evanescat, atque hebetetur intentio. Cassianus Lib. II. Instit. cap. X. & XI. Instituta Monachorum describens, Utiliùs censent breves orationes, sed creberrimas fieri. Non enim multitudine versuum, sed mentis intelligentia delectantur. Et in collationibus, collat. IX. c. ult. frequenter sed breviter orandum est, ne immorantibus nobis inferere aliquid cordi nostro insidiator possit inimicus. *Guilielmus Abbas S. Theodorici. in ep. ad fratres de Monte Dei inter Opera D. Bernhardi cap. X.* Hauriendus est sæpe de lectionis serie affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis restituat. Hujusmodi oratiunculas rectè appellat *Tertullianus de Orat. cap. I.* Orationes sine agmine verborum, & *Abbas Isaac apud Cassianum Collat. IX. cap. ult.* eas commendat tanquam verum sacrificium, pingues hostias, pura libamina, holocaustomata medullata. Sunt enim teste *B. Laurentio Iustiano de inter. conflictu cap. X.* Opus spiritualis arcus, sagittæ contra adversarios directæ, ignita vota, quæ à Christi militibus in cœtù corde tacito destinantur, eminèns feriunt, celeriter emittuntur, hostem non sinunt propius accedere, & ascensorem frequenter uno prosternunt ictu. *Chrysostronus homilia IV. de annat. I.* Dic in mente, miserere mei DEUS, & absolvisti precationem; qui enim

dicit, miserere, confessionem offert, & peccatum suum agnoscit, quia lapsorum est misericordiã requirere. Qui dicit, miserere mei, remissionem delictorum accepit: qui enim misericordiam consecutus est, non punitur. Qui dicit, miserere mei, regnum cœlorum obtinuit: quem enim Deus miseratur, non à pœna solum liberat, sed futurorum etiam bonorum possessione dignatur. *Franciscus Salesius Episcopus Genevensis, de amore Dei Lib. VI. cap. I* studium orationis, & usum aspirationum unum & idem esse cum Theologiã Mysticã doctè & luculenter ostendit. Quia sicut scholastica Theologia habet Deum pro objecto, Mystica etiam non nisi de Deo loquitur, sed cum triplici discrimine. Illa differit de Deo, ut Deus est; hæc ut summè amabilis est. Illa de Deo loquitur cum hominibus, & inter homines; hæc de Deo cum eodem Deo. Illa tendit ad Dei cognitionem, facitque nos doctos & Theologos; hæc tendit ad amorem, & nos ardentem reddit ac Theophilos. Principale itaq; hujus exercitium est cum Deo loqui, & ipsum Deum in fundo cordis loquẽ audire secretis aspirationibus & alloquiis, quæ à nemine nisi ab ipso dicente & à Deo intelliguntur. Optimè de hac re *Hermannus Hugo Piorum Desideriorum Elegiã proœmiali*:

Ille meos gemitûs, mea scit suspiria solus,

Quem fugit humani nulla latebra sinus.

Quid clamem, mea dum sese suspiria rumpunt,

Non nisi nos soli novimus, ille & ego.

Nemo meos gemitus, vota aut suspiria novit,

Nemo, duo nisi nos, & duo sufficimus.

§. VII. Non est hoc loco omittendum, quod *Iohannes à Cruce in Flammæ amoris cantu IV*, scriptum reliquit, præter aspirationes, de quibus hætenùs disseruimus, esse aliam *aspirationem arcanam, occultam & passivam*, quam DEUS in animã mirabiliter producit, aspirans illi Spiritum S. qui profundissimè illam absorbet, & amore sui inflammat super omnem gloriam & sensum. In centro enim animæ, quæcumque illa sit, latenter moratur DEUS, sed cum discrimine: In quibusdam manet velut extraneus in alienã domo, nihil imperans aut efficiens: In aliis libenter habitat, quasi in pro-

in propria domo, regens illam & gubernans. Talis est anima, in qua nullus jam appetitus, nullæ imagines, aut formæ creaturarum reperiuntur: huic enim se intimè DEUS communicat, hanc amplectitur, in ea quiescit, eique se ipsum revelat, eam excitando, & ad proportionem notitiæ divinitatis ipsi concessæ eidem aspirat, illam replens Spiritu S. ejusque gloria & bonitate. Cæterum hæc Aspiratio passiva ineffabilis est, & ab illis vix intelligitur, qui eam felicissimè perfruuntur. Statur Aspirationis subsequitur *Contemplatio*, propria Mysticorum functio, & optima pars humanæ vitæ, pro Scopulo suo & objecto habens ipsummet Deum, ut *D. Thomas secunda. secunda, qu. 180. art. 3. 4.* testatur. Consistit autem in visione quadam suavi, quieta, & amabili veritatis æternæ, quam sine discursuum varietate sincerè adspicit & penetrat, ingenti amore atque admiratione, tantaque certitudine & claritate, ut faciem, sicut de Moyse dicit Scriptura Exodi XXXIII. v. II. DEI intueri dicatur; non quemadmodum beati in gloria, sed minori quodam lumine, caliginoso & fidei innixo; quæ ab eo valdè perficitur, & clarificatur. Ex cognitione verò accenditur amor, & vicissim ex amore ipsa crescit cognitio. Amor enim ignis est ardens, & lucens, & ardens in voluntate illuminat intellectum, impellitque nos ad ibi figendos oculos, ubi est thesaurus, quem diligit cor nostrum, cujus bonitas & pulchritudo, cum sit immensa & infinita, acriores iterum amoris flammæ in corde succendit, ex quibus crescit videndi desiderium, nec ullus est finis, donec anima dilecto adhæreat, & unus fiat cum eo spiritus in æternum. Optimè *Clemens Alexandrinus Lib. V. Stromatum*: Non cessabit qui quærit, donec inveniat, cum autem invenerit, admirabitur, admirans regnabit, regnans quiescet. Estigitur Contemplatio, si Latinæ vocis notionem respiciamus, rerum occultatum consideratio, seu veritatis investigatio. *Cicero Lib. I. Academic. Quæst. & IV. de Finibus.* Theologicè verò accepta, est terminus meditationis, sive considerationis, qui est veritatis quæsitæ, & inventæ intuitio. Autor libri *de Spiritu & anima c. XXXII. inter Opera Augustini*, sic eam definit: Contemplatio est

perspicuæ veritatis jucunda admiratio. Consonat *Bernhardus Lib. II. de Considerat. cap. II.* Contemplatio est verus certusque intuitus animi de quacunque re, sive apprehensio veri non dubia. Aliiter *Richardus Victorinus Libro I. de Contemplatione, cap. IV.* Aliiter alii. Vid. *Maximil. Sandæum Myst. Theolog. Lib. I. Comment. 8. Suarez, Tom. de Relig. Lib. II. cap. IX.* Brevissimè *D. Thomas secunda 2. qu. 180. art. 1. & 3.* Contemplatio est divinæ veritatis simplex intuitus. Fusiùs & clarius *Jacobus Alvarez, Tomo III. Lib. V. p. 2. c. 1.* Est liber, perspicax, & certus intuitus Dei, ac rerum cœlestium admirationem inferens, in amorem desinens, & ex amore procedens. Hæc hæctenus ex pientissimi Cardinalis *Johannis Bone Via compendii ad Deum* (parsum collecta præmittere placuit, ut Lectori Breviarium quoddam Theologiæ Mysticæ exhiberem, unde præsentî Dissertationi lux quædam affundi queat.

§. VIII. Unicum adhuc de Cantico Canticorum huic loco oppidò conveniens addo. *Origines homilia I in Cantic.* notat, nos omnia veteris testamenti Cantica peragrarè debere, antequam dignè possimus ad Canticum Canticorum pervenire. Hoc primarium Canticum est, omniumque finis & Scopus, quo Christi & Ecclesiæ laudes, quo Mystici connubii sacramenta, amorisque divini operationes mirabiliter describuntur. Canere prius oportet alia Cantica, nam in exitu nostro de Ægypto, de domo servitutis cantavimus Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Rursum cum nobis pœnitentibus peccata dimissa sunt, immissa gratia, & gromissa gloria spe gaudentes cantavimus in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini. Cum pravas animæ affectiones Deo juvante repressimus, cum vicimus mundum, & carnis laqueos declinavimus, necessarium fuit psallere Domino Canticum novum, carmen Deo nostro. Cum profligatis vitii virtutum ornamentis illustrari cœpit anima, tunc exaltatum est cornu nostrum in Deo nostro, & factus est in voce exultationis, & confessionis sonus epulantis. At Canticum Salomonis, Canticum pacifici quandò cantabimus? Quandò ad eam pervenimus ætatem, ætatem inquam non dierum, sed meritorum, qua
cœle-

cœlestis Sponsi nuptiis idonei Canticum illud excellentissimum psallamus, non labiorum strepitu, sed jubilo cordis; non vocum melodiâ, sed consonantiâ voluntatum. *Philo Carpathiorum Episcopus initio Commentar. in Cant.* Quicumque, ait, omni occasione carnis præcisâ, remotisque atq; depulsis illecebris voluptatum, mente tranquillâ, corpore castus & animo, temperantiæ viribus vallatus erit, is cantica canticorum intrepidè adire potest. Overè canticum canticorum, canticum singulare, Epithalamium amoris, quod omnibus præcellit canticis, sicut omnibus sanctis major est ille, qui Rex Regnum vocatur, & Dominus Dominantium, ut scribit *Aponius Lib. 1. Comment. in Cantic.* Verè canticum canticorum, quod nemo dicere potest, nisi ereptus sit de terra, & transgressus universam naturam sensibilem ac intelligibilem, & ad sancta sanctorum pervenerit. Nam ut sapientissimus *Bernhardus Sermone 79. in cant.* dicit, frustra ad audiendum legendumve amoris carmen, qui non amat, accedit, quoniam omninò non potest capere ignitum eloquium frigidum pectus. Quomodo enim Græcè loquentem non intelligit, qui Græcum non novit, nec Latine loquentem qui Latinus non est, & ita de cæteris: sic lingua amoris ei qui non amat, barbara, eritque sicut æs sonans, aut cimbalum tinniens.

§. IX. Quod verò ad Osculum Sponsæ attinet in principio canticorum ab ipsa expetitur, (quando sic loquens introducit, in originali Hebræo: osculetur me *נִשְׁקֶנִי* id est, *ex osculis oris sui.* Syrus & Arabs interpres habet: *Osculetur me osculis oris sui.* LXX. Viralis versio: *φιλισάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματός σου*, quam versionem Æthiopicus translator sequitur, ponens: *osculetur me ab osculis oris sui.* Vulgata Latina versio sonat: *osculetur me osculo oris sui.* Veneta; *osculetur me ille,* Malvendæ: *osculabitur me de osculis.* Quidam *Scherlogo* teste, *Comment. in Cantic.* legunt, *erudiat me eruditione oris sui.*) adcuratiores interpretes tenent, Ecclesiam utique in his verbis prodere desiderium suum, quo exoptat Christi Redemptoris præsentiam, favorem ac gratiam, idque exponere verbis à castis castorum sponzorum amplexibus & de oscu-

de osculationibus, ceu signis & Symbolis gratiæ & favoris ejusdem, desumptis. Quemadmodum enim pudica sponsa sponsum, quem per litteras, per nuncios sibi loquentem aliquamdiu audivit, ardentissimis tandem suspiriis evocat, ut ipse adsit, osculis atque amplexibus se recreet; Ita Ecclesia, postquam per SS. Scripturam, quæ est Epistola DEI ad genus humanum, per Prophetas, qui Ministri, Amos III. v. 7. qui nuncii DEI sunt, Ejaïæ VI. v. 9. diutius audiverat loquentem Christum, ardentissimè & flagrantissimè exoptat, ut jam ipse adsit Redemptor, ut amore & gratia sua se immediatè exhilaret. Admirandâ est hæc petitio Sponsæ, imò videtur impudica & inordinata, quod sponsa petat osculum. Pudor enim decet fœminas, quod egregiè ostendit Plutarchus, qui producit Veneris simulachrum quæ altero pede premebat testudinem:

*Quod residere domi, & tacitas decet esse puellas,
Supposuit pedibus talia signa suis.*

Sed pulchrè respondet Ludovicus Alcazar dicens: erat maximè conveniens hæc audacia; in spiritali enim conjugio nihil magis pudicum, quam palam facere desiderium summæ conjunctionis. Videatur Fr. Raphael de Laminæ Prædicator Generalis, Prior Conventus Pilsnensis, Ordinis Prædicatorum, in Provincia Boëmiæ, volumine cujus inscriptio hæc est, *Paradisus Concionatorum Tetralogia Mystica*, Dominicâ III. post octavam Paschâ, conc. 2. p. 390. Edit. Bamberg. in 4. Anro MDCLXXVII. Anxium illud desiderium spontæ sufficienter innotescit, ex verbis Regii Psalmistæ, qui Psalmo CXIIX. v. 81. dicit: *defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum super speravi.* Quomodo defecit? Istud Ambrosius egregiâ similitudine *Sermone XI. in Psalm. CXIIX.* explanat: Ut de usu, inquit, capiamus exemplum, si verbi gratiâ dicamus, defecit ille in illam, videtur exprimi hoc verbo, quod totus in mulieris desiderium cupiditate transferit: & quidquid est, quod vehementer expetimus, nisi ejus maturiorem habeamus effectum in nos, videtur longâ quadam intentione lassare. Amor impariens diu noctuque meretricis fores pulsans, si diutiùs potiendi desidia

deria differentur, ipse deficit expectatione, dum sperat, in quo utique non finis amoris, sed incrementum est, & quidquid est desiderabile, si non contingat desiderari, deficit in illud, & quasi ipsam deponit animam, qui desiderat; si tamen spes propior affurgat, dat vires spes proxima; si autem absentia sit dilecti, eò ipsò, quo absentem desiderat, qui concupivit, animæ suæ patiatur defectionem. Itaq; quantò longiùs illud est, quod desideratur, tantò magis deficit, qui desiderat. Idem ergò deficere est, in id unum quemque totis studiis migrare, quod diligit, illud cogitat, illi adhæret, illud perlonat, quod receperit diligendum, in id quadam animi defectione transfunditur: Ut si mater filii expectet præsentiam, quemadmodum expectabat Tobix uxor filium peregrinantem, deficiens à desiderio & in angustiis constituta, & tanquam resoluta viribus: Quid enim aliud nisi defectum quendam ejus verba significant? Sed quo magis lassatur affectus, eò amplius amor crescit, quo diutius abest, qui desideratur, eò expectantis desideria majori quadam vi amoris ignescunt. Caro deficit, sed cupiditas alitur & augetur. Hinc verò colligere possumus, quid sit, *defecit in salutare tuam anima mea*. Hæc ille. Vult igitur Ecclesia languescens diurnæ cupiditatis ardorem osculo Sponsi sui stillanter extinguere, hoc est, incarnatione suâ gratiosâ.

§. X. Cur autem Sponsa divini verbi incarnationem deosculationis metaphorâ expresserit, potissimum propter analogiam hujus cum deosculatione factum esse videtur, eaq; ab interpretibus triplex affertur: Primo enim, quemadmodum in osculatione os unum alteri conjungitur, sicque non solum ora quasi copulantur, sed animi quoq; ipsi per externam hanc conjunctionem uniantur; Sic verbum divinum in assumptione carnis naturam incomprehensibilem atq; immortalem cum nostra fragili & mortali naturâ copulavit, ac quodam quasi osculo illam osculans tam arctè ipsas, quæ in infinitum ab invicem per se distarent, in una personâ divina conjunxit, ut per hujusmodi unionem unus idemq; Christus *deus & homo* dicatur, & per hujusmodi communicationem *Idiomatû*, quæ Deo propriè cõpetunt, de homine, & quæ sunt naturæ humanæ propria verè

de Deo enuncientur. Felix osculum, exclamat Bernhardus Ser-
mone II. super Canticum, ac stupendâ dignatione mirabile, in quo
non os ori imprimitur, sed DEUS homini unitur: Et ibi quidem
contactus labiorum complexum significat animorum, hic autem
consideratio naturarum, divinis humana componit, quæ in terrâ
sunt, & quæ in cælis, pacificans. *Ipsè enim est pax nostra, quæ fecit
utraq; unum.* Ephes. II. v. 14. Secundò, quia osculum præci-
puum amoris signum est, & non modò inter rationales, sed & ir-
rationales creaturas à natura indicatur, ut propterea apud anti-
quos ejusdem amoris Hieroglyphicum per columbam expressum.
Pierius Valerianus Lib. XXII. narret. Nam mutua columbæ sibi
oscula infigunt: congruentissimâ ratione incarnationis Mysterium
per ipsam deo culationem à Spiritu sancto significatur: Qui e-
nim magis amorem suum DEUS declarare poterat, quàm per in-
carnationem filii sui, qui peccatoribus amissam divinæ gratiæ feli-
citem, suâ passione & morte recuperare non dubitavit? Id ipsum
egregiè in sacris literis nobis proponitur: *Sic Deus dilexit mundum,
ut filium suum unigenitum daret pro eo.* Johann. III. v. 16. Ubi per
Particulam SIC incomparabilis amoris energia indigitatur, quam
Apostolus quoque Ephes. II. v. 4. patheticis verbis describit: *DE-
VS autem qui dives est in misericordiâ, propter nimiam charitatem su-
am, quâ dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos
Christo cujus gratiâ estis salvati, & conresuscitavit & considerare fecit in
cælestibus in Christo, Iesu, ut ostenderet in seculis super venientibus abun-
dantes divitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.* Ad-
de comma octavum Epistolæ & Romanos, cap. V. Hinc *Augusti-
nus Libro X. de Civitate DEI, cap. XXIX.* notanter scribit: Gratiâ DEI
non potuit gratiùs commenari, quàm ut ipse unicus DEI filius, in
se incommunicabiliter manens, indueret hominem, & spem dile-
ctionis suæ daret hominibus, homine medio: quo ad illum ab ho-
minibus veniretur, qui tam longè erat immortalis à mortalibus, in-
comutabilis a comutabilibus, justus ab impiis, beatus à miseris. Et
quia naturaliter indidit nobis, ut beati immortalesque esse cupia-
mus, manens beatus, suscipiensque mortalem, ut nobis tribueret,
quod

quod amamus, perpetuando docuit contemnere, quod timemus. *S. Chryſologus* apud laudatum *de Laminez Conc. III. in Nocte Natiuitatis Domini, pag. 49.* eam dat rationem, nempe, aſſumpſit carnem noſtram, ut ſe omnium declararet Patrem. Quam rationem prædictus Doctör pulchrè deducit ex illa hiſtoriâ *S. Lucæ*, de filio prodigo: Ille dum abiſſet in regionem longinquam, & amiſſâ ibidem paternâ portione ſuâ, nec habens quod comederet, uteretur cum porcis communi cibo ſiliquarum, ſtomachum ſuum hac inſolitâ rudique eſcâ intoxicavit & infecit. Sed à quo iterum recepit ſanitatē? recepit illam à Parente, Qualiter? Nam cum rediſſet ad domum ſuam patriam, videns eum Pater, & ruens in brachia ſua, oſculatus eſt eum. Sic planè argumentari poſſumus de æterno Dei filio, nempe eandem ob cauſam veniſſe in mundum, tanquam in patriam ſuam domum; juxta illud, In propria venit; ut filio perduto, nempe homini prodigo, obuiaret, & ſuo oſculo eidem (per unionem naturæ diuinæ cum humanâ) applicato ſanaret eum. Deſiderium hujus oſculi, à Chriſto Domino accipiendi prædicabat quondam Spiritus S. Canticorum cap. I. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Nempe, veniat tandem deſideratus Pater, & inſigat oſculum gratiæ humanæ naturæ, veneno peccatorum infectæ. Verba ſunt autoris. Sic pater emendabat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella, quia delicta non videt viſ amoris, & ideo Pater peccata filii redemit oſculo. O magna amoris audacia, ait Chryſoſtomus: Antonante Deo apud Syna, perterritus populus electus dicebat, Non loquatur nobis Dominus, ſed Moyſes; nunc autem Eccleſia Chriſtiana loquitur, Non loquatur nobis Moyſes, ſed Dominus ipſe loquatur; non ſolum loquatur, ſed veniat & oſculetur me oſculo oris ſui. Undè hæc Sponſa? A Deo adamantino oſculum expectas? Ita fanè reſpondet, quia pater eſt, neſciet peccatricem prolem redimere, niſi per oſculum, nempe intimam ſui conjunctionem. Tertio utitur ſponſa hæc metaphora, quod ideo Chriſti incarnationem anhelaret, ut ſe erudire & oſculari verbis oris ſui poſſet. Nam *פירוש נאִלַק & erudire & oſculari* apud Hebræos ſignificat, & os utriuſque actus, *Instrumentum*

est, quo & alios informare, & amoris nostri certos reddere possumus. Desiderat sponsa Sapientiam & amorem, ut quod sponso acceptum sit, sciat ac amet. Cum enixè osculum (ut scitè *Bernhardus Sermone VIII, in Cantic.*) id est, Spiritum sanctum invocet, accipit simul per eum quoque Scientiæ gustum, & gratiæ condimentum. Et benè, *pergit*, Scientia quæ in osculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium osculum est. Utrumque autem affert osculum Dei, & cognitionis lucem, & devotionis pinguedinem. Est quippe Spiritus Sapientiæ & intellectus, qui istar apis ceram portantis & mel, habet omninò & undè accendat lumen scientiæ, & undè infundat saporem gratiæ. Neuter ergò se osculum percepisse putet, sive qui veritatem intelligit, nec diligit, sive qui diligit, nec intelligit. Certè in osculo isto nec error locum habet, nec tepor.

§. XI. Quando itaque divinum osculamur verbum, ab ore ejus doctrinam & disciplinam accipimus. Nec alium in finem illud verbum sacratissimam suam osculatus est incarnationem, nisi ut nos per suam doctrinam à vitiis abstractos ad summum virtutis culmen promoveret. *Origenes homilia I, ex quatuor*: Ecclesia cum à divino verbo pro Sponsaliis atque in dotem legis accepisset, quæ per Angelos disposita dicitur ab Apostolo in manu mediatoris, multamque doctrinam ingentesque promissiones à Prophetis, qui sibi ejusdem Sponsi sui nomine, longo jam tempore ministrassent, ex ipsis hujusmodi promissis atq; muneribus, majori in illum charitate suspensâ cum illum ad se non videat adventantem, præ illius desiderio ad æternum Patrem conversa dicat: *osculetur me*: Quasi diceret, obsecro, Domine, ut tandem miseratus amorem nostrum, mittas eum, ut jam nõ mihi per ministros suos dumtaxat & Prophetas loquatur, sed ipse per semetipsum veniat, & osculetur me ab osculis oris sui, verba scilicet in os meum sui oris infundat. Ipsum carne indutum audiam loquentem, ipsum videam docentem. Hæc enim sunt Christi ocula juxta promissionem, quæ est apud Esaiam: Non legatus, neq; Angelus, sed ipse Dominus salvabit nos. Cum *Origenes* facit *Hieronymus Epistolâ CXLVI. ad*

Damasum. Iohannes Chrysoſtomus, homiliâ VIII. in Symbolum, quæ eſt de Turture, Tomo V. Operum. Caſſiodorus, Beda, Philo Carpathius, Aponius & Anſhelmus in Canticum, nec non Gregorius Papa in Lib. XIX. Moralium, cap. XXII. Quia verba ſponſi Spiritus ſunt & vita, quicumque autem conglutinatur Spiritui, fit Spiritus, & qui vitæ conjungitur, tranſit à morte ad vitam, congruenter voci Domini. Propterea Spiritualis anima (Eccleſia) deſiderat adpropinquare vitæ fonti. Fons autem eſt Sponſi, unde ſcaturientia verba vitæ æternæ implent os, ea attrahens.

§. XII. Quidam Interpretes in verbis Sponſæ Myſterium Sacro-ſanctæ Trinitatis latere dicunt, quandoquidem illa non ſimpliciter ait, *oſculetur me*, ſed enucleatè & emphaticè addit, *oſculo oris ſui*. Quod verò nullius Perſonæ à quâ oſculum deſiderat, mentionem facit, & nomen adeò ſupprimat, videtur factum, partim, quia DEUS eſt ineffabilis, nulloq; quantumvis magnifico nomine ſignificari poteſt; partim, cum nil niſi DEUM mente revolvat, nec verò in quopiam pervolvi putet, ſufficere credidit illius actum exprimere, quem univerſorum cogitationibus præſentem credebat. Pater quidem hic tanquam oſculans introducitur, os verò quo oſculatur ſponſam, filius eſt ejus, ſeu verbum æternum, quod per Metonymiam vocabulo oris exprimitur. Nam & juxta Theologorum loquendi modum, ea quæ in divinis ad Sermonem pertinent, videlicet lingua, os & id genus alia, æterno verbo tribuuntur, quo pater æternus loqui aſſentitur. Oſculum denique ipſum ab oſculante & ore procedens, nota eſt hieroglyphica Spiritus Sancti, eaque appoſitè denotatur. Oſculum enim nihil aliud eſt, quam duorum amantium mutuus nexus, quo Spiritus S. proprietatè graphicè depingitur, quia Pater & Filius diligunt ſe Spiritu Sancto, juxta Theologorum eſſatum. Quam tranſlatè dicas, dum ſibi mutuo hærent amore producto, quodam velut nexu copulantur, quodam velut oſculo ſe oſculantur. Paulò aliter *Bernhardus Sermone II. in Cantic.* hæc tria explicat: per os oſculans verbum aſſumens, per oſculatam carnem aſſumptam, & per oſculum, quod pariter ab

osculante & ab osculato conficitur, personam ipsam ab utroque compactam, mediatorem DEI & hominum, Christum Jesum. Neminem, inquit, sanctorum præsumpsisse, ut diceret: *Osculetur me ore suo*, ipsi duntaxat carni divinæ servantes prærogativam istam, cui singulariter semelque os Verbi impressum est, cum ei se corporaliter omnis plenitudo Divinitatis indulgit. Ecclesiam verò illam antiquam sanctorum Patrum dicere tantum: *osculetur me osculo oris sui*, humiliter nempe ab osculo oris illius petens se osculari, quod commune sciret esse multorum, qui dicere possunt, Et omnes de plenitudine ejus accepimus.

Alii dicunt per amatorium hunc contactum ipsam perfici conjunctionem humanæ animæ cum Deo. Eò tendunt *Gregorii Nysseni verba ex Homilia I.* Quemadmodum Moyses qui dignus est habitus cum DEO loqui à facie ad faciem, ejusmodi osculorum majori tenebatur desiderio, rogans ut videret, quem desiderabat, quostquam ei DEUS toties apparuisset, perinde ac si nunquam fuisset illum contemplatus: Ita cæteri omnes, quorum divinum desiderium infidebat in ipsis penetralibus, nunquam suum stiterunt desiderium, quidquid eis eveniebat divinitus, quo fruerentur eo, qui desiderabatur, materiam arripientes & fomitem majoris desiderii. Quomodo etiam quæ nunc quoque DEO conjungitur anima, satiari non potest fruitione, quo copiosius fruitione impletur, eò vehementiori vigens desiderio, atque adeò dicens: *Osculetur me osculo oris sui.*

§, XIII. Porro Patres fingunt animæ tria oscula concedi à DEO, alterum PEDUM, alterum MANUUM, ultimum deniq; ORIS. Primum nobis conceditur, cum initium conversionis sit, sicque auferentes peccata cum DEO pacem inimus, quandò nempe ad misericordiam, & veritatem, duos quasi PEDES DEI humiliter devolvimur, ut per veritatem peccata damnemus, & per misericordiam veniam speremus. Secundum osculum est, cum in gradu proficientium primum existentes, bona opera operamur, tunc enim MANUS DEI osculamur, cum eis bona opera nostra offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. Tertium osculum, nempe

nempe ORIS nobis permittitur, quando in gradu perfectionis collocati, consumpto pœnitentiæ luctu ad secreta interioris cubi- culi gaudia impatientis amoris introduci desideramus. Cùm ergò inquit *Bernhardus Sermone III. in Canticum*, anima perfecta ad duo prima oscula, remissionis scilicet peccatorum, & donorũ virtutum admittam se DEI gratiã sentiat, congruentissimè tertium tantum petens, inquit: *osculetur me osculo oris sui*, id est, hoc unum, quod mihi reliquum est, efflagito, ut perfectè per Spiritus Sancti infusionem cum meo uniar dilecto. Et Sermone IV. in Cant. Vide familiare amicumque colloquium animæ in carne suspirantis cum cœlestibus Potestatibus. Gestit in oscula, petit, quod cupit, non tamen nominat, quem amat; quia illas nôsse non dubitat, utpote de quo frequens sibi cum illis soleat esse confabulatio. Propterea non dicit, *osculetur me ille vel ille*, sed *osculetur me tantum*. Sicut & Maria Magdalena non exprimebat ex nomine, quem quæreret, sed tantum aiebat ei, quem putabat hortulanum: *Domine, si tu sustulisti eum*; quem eum? non aperit, quia palam omnibus esse credit, quod à suo corde nec ad momentum recedere potest. Ita ergò & ista loquens sodalibus sponsi sui tanquam consciis, & quibus se noverat manifestam, tacito nomine repente, in hæc de dilecto verba prorumpit: *Osculetur me osculo oris sui*. Huc pertinent elegantia *Guilielmi Abbatis* verba in *Meditat*. Qui se dulciùs osculantur, mutuos sibi suos Spiritus dulciùs infundunt, quorum quibusdam odoribus dulce habent perfundi: Accipe tibi, Domine, nec respicias totum spiritum meum, quem in te effundò, qui totus olet: Infunde mihi totum tuum, qui totus quidem redolet, ut de tui suavitate meus ultra non oleat, & tui dulcis odor, ô dulcissime, semper in me interiùs permaneat. Ejusmodi oscula mentis animique à Chrylосто mo vocantur, *homilia III. in Epistol. ad Ephesios*: Regem, inquit, quidem ore male olenti osculari nolueris, cœli autem Regem foetenti & male olenti animã oscularis? est contumelia. Item *homilia LXI. ad Populum*: Et quomodo Christi ad siles tribunalis, scelstis manibus & labiis ipsum corpus impetens? Et foetenti quidem ore tuo Regem osculari non elige-

res, Regem verò cœli fœtenti anima deoscularis? factum est contumelia. Prælaudatus *Bernhardus* aliud adhuc osculum ostendit, quod anima amans Sponso dat, duobus nempe labiis, INTELLECTU videlicet, & VOLUNTATE, quando illum cognoscit & amat. Sic enim *Sermone LIV. de Parvis, Tomo I. Operum, pag. 160.* scribit: Habet ipsa anima duo labia, quibus osculatur Sponsum suum, id est, rationem, & voluntatem. Rationis est percipere Sapientiam, voluntatis virtutem. Si sola ratio percipiat sententiæ cognitionem, & voluntas non habeat virtutis amorem, non est plenum osculum. Aut si sola voluntas obtineat amorem, & ratio minimè percipiat cognitionem, nihilominus est semiplenum. Tunc verò plenum, quando & Sapientia illustrat rationem, & virtus afficit voluntatem. *Hugo Carnotensis in Psalmi XX. Et voluntate labiorum ejus;* duo labia sunt, INTELLECTUS ET AFFECTUS, quibus anima fidelis osculatur DEUM, quando intellectus conjungitur veritati, & affectus bonitati.

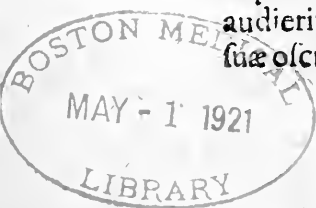
§. XIV. Nonnulli DEI dona quæ nobis confert, OSCULORUM nomine insigniunt. Cum verò septem pretiosiora DEI dona sint, per septem oscula eadem explicant. Primum est osculum INCARNATIONIS, quo verbum divinum per Unionē hypostaticam naturam sibi junxit humanam. Secundum huic proximum est, quo ipse SPIRITUS S. nobis datur, ut corda nostra in habitatione sua sanctificet ac illustret. Ex utroque autem reliqua dona procedunt, ut LEX EVANGELICA, quæ est Lex gratiæ & charitatis. Osculum RECONCILIATIONIS, per gratiam DEI justificantem, quâ DEUS sibi mediante Sancti Baptismatis lavacro & pœnitenti animam conjungit. Osculum AMICITIÆ jam inicitæ, sive concedendo incrementa gratiæ, sive peculiaria auxilia præbendo ad præclara virtutis opera. Osculum INTIMÆ FAMILIARITATIS cum ipso, ad quod omnium maximè sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum conducit. Tandem osculum FELICITATIS ÆTERNÆ, quo divina essentia unitur beatis in patriâ, ut eâ clare visâ perpetuo fruantur. Quæ quidem oscula, ut pulchrè *Augustinus Tomo I. Operum, Libro de Amicitia capite VI.* loquitur,

tur, non fiunt oris actu, sed mentis affectu, non conjunctione labiorum, sed commistione Spirituum, castificante omnia DEI Spiritu, & ex sui participatione coelestem immittente saporem. Quò sensu osculum illud Mysticum rectè appellatur. Videatur *Ludovicus de Ponte, Commentar. in Cantic. Lib. I. pag. 15. & 23.* nec non *Gregorius Magnus, in Exposit. Cantici cap. I.*

§. XV. Coronidis loco elegantissimum *Ambrosii* discursum ex *Sermone super Psalmum CXVIII.* adduco: Constitue, inquit, virginem desponsatam multo tempore, & justo Sponsi amore ferventem, quæ multa præclara dilecti opera probabilium testimonio cognoverit, desiderii suspensis frequenter dilatam, jam non ferentem moras, quæ omnia fecisset, ut sponsum videret, votis suis aliquandò potitam, ad improvisum Sponsi adventum gaudio turbatam, non quærere primordia salutationis, non verborum vices, sed statim quod desideraverat, osculum exigere. Ita sancta Ecclesia sub primordia Mundi desponsata in Paradiso, præfigurata in diluvio, annunciata per legem, vocata per Prophetas, diu redemptionem hominum, Evangelii decorem, dilecti expectavit adventum, tandem moræ impatiens, in oscula ruens dicit: *Osculetur me osculis oris sui.* Uberiores explanationes super hunc textum legere qui avert, Doctores Theologos & Interpretes Cantici adeat, ex quorum prolixo ordine selectiores & rariores sunt, qui sequuntur: Hieronymus Almonacirius in *Comment. à fol. 9. ad 15.* Angelomus Tomo IX. Bb. Pp. parte 2. Aponius Tomo I. Bibliothecæ Patrum, pag. 769. Aquinas, Tomo XIII. Oper. p. 70. Johannès Arboreus, ad *Cantic. cap. I. p. 55. seqq.* Beda, tom. IV. Oper. p. 999. Dionysius Carthusianus, enarrat. in *Cantic. articulo I. cap. I. fol. 106.* Cyprianus Cisterciensis in *Cant. cap. I. p. 8. seq.* Matthæus Cantacuzenus, in *Exposit. Cant. quem primò Vincentius Riccardus notis illustratum Romæ imprimi curavit, anno hujus seculi vicesimo quarto.* Martinus Antonius Delrio ad *Cant. sect. I. cap. I. pag. 31. 35.* Thomas Cisterciensis Monachus & Cardinalis. Johannes Halgrinus ab Abbatis Villâ in *Comment. fol. 12.*

Benedictus Fernandus Borbensis, Commentar. in Genesim, Tomo II. ad cap. XXVII. Sectione IV. §. 4. p. 503. Honorius Augustodunensis, Tomo XII. Bb. Pp. parte I. p. 119. seq. Cosmas Damianus Hortolanus, Paraphrasi & Comment. in Cantic. actu I. cap. I. p. 30. Lib. I. actu I. p. 113. seq. Jacobus Pintus in Christo crucifixo, Lib. V. Titulo III. Loco VI. §. 22. p. 735. Johannes à Jesu-Maria, in Cant. p. m. 231. 388. Justus Orgelitanus, Bb. Pp. T. I. p. 737. seq. Michael Ghisletius, Comment. in Cant. cap. I. Philo Episcopus Carpathius, T. I. Bb. Pp. p. 638. Raymundus in Pugione fidei, parte III. distinctione tertia, cap. 20. Bernhardus Resignolius, Lib. V. de Disciplinâ Christianâ, cap. X. Prosper Rossellus in Cant. Lib. II. Lectione 9. ad 13. à pag. 36. ad 61. Ludovicus Soto-Major in interpretat. Cant. cap. I. Theodoretus Tomo I. Operum, p. 300. Tirinus in Bibliis Maximis Johannis de la Haye, Tomo VII. pag. 394. Jacobus de Valentia, Episcopus Christopolitanus, Exposit. Cant. fol. m. 392. Wolbero Abbas Colonienfis, circa Annum à nato Christo millesimum centesimum & quinquagesimum in vetustissimis Commentariis à pag. 2. ad 8.

§. XVI. Quod deinde concernit osculum à Jacobo Racheli fixum, Genesis cap. XXIX. v. 12. illud in se non videtur esse sacrum, nedum ut Mysticum dici queat. Apud Orientales congregantes se osculo in signum amoris ac benevolentiae, quin & lætitiæ ex congressu perceptæ excipiebant invicem, veluti in his oris necessarii & familiares miscere solent dexteras, quoties amicè congregiuntur. Undè illud osculum Jacobi erat nudè tantùm saluatoriũ, nec apparet Jacobum quidquam aliud præter id intendisse. *Augustinus Questione LXXXVII. in Genesim.* Consuetudinis, inquit, fuit, maximè in simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur. Et hoc fit etiam hodie multis in locis. Sed hoc quæri potest, quomodo ab incognito Rachel osculum acceperit? Ergò intelligendum est, aut illum, qui cum à Pastoribus audierit, quænam illa esset, fidenter in ejus, tanquam contobrinx sue osculum irruisse, aut postea Scripturam narrasse per recapitulationem.

lationem, quod primò factum erat, ut prius Jacob indicaverit ei, quisnam ipse esset, & post expositam cognationem dedisse ei osculum. Sic ille. Quod autem Scriptura Jacobo hic attribuit fletum nempe & de osculationem, de Rachele refert Josephus Hebræorum Historiographus, Libro I. Antiqu. cap. 19. cujus hæc sunt: At Rachel memor eorum quæ de Rebeckâ ex Patre audierat, sciensque parentes desiderare aliquid de eâ cognoscere, præ amore patris lachrymabunda ruit in collum Jacobi, complexoque eo, optatissimam, inquit, & maximam voluptatem affers Patri cum totâ familiâ, qui nunquam Matris tuæ obliviscitur, crebram illius mentionem faciens: quate tale nuncium cum quantavis felicitate non commutaret. Ex quibus Josephi lapsus manifestè apparet, ut proindè caute & circumspècte legi debeat, ne falsus ipse Lectores itidem fallat. Vid. Gerhard. Johannes Vossius de Historicis Græcis Lib. II. cap. VIII.

Si autem hoc osculum transfertur ad Christum, qui in Jacobo typicè significatus Ecclesiam suam in deserto hujus mundi invenerit, eique fontem gratiæ invidiâ Diaboli obstructum reclusit, ceu à quibusdam eò refertur, tum osculum Jacobi Mysticum quidem dici potest, non tamen in se, cum Jacobum osculantem Rachelem rem illam Spiritualem intendisse non constet: sed solum ex mente interpretum, qui illud ad gratiam Christi, Ecclesiæ velut Sponsæ exhibitam significandam accommodant. Augustinus Sermone LXXX. de tempore. Sæpè dixi, beatum Jacob typum gessisse Salvatoris nostri. Sicut enim ivit Jacob in regionem longinquam, ut conjugem acciperet; Ita Christus venturus erat in mundum, ut jungeretur Ecclesiæ. Abiit Jacob in Mesopotamiam, & cum venisset ad quendam puteum, vidit Rachelem venientem cum ovibus Patris sui, & cum cognovisset esse consobrinam suam, ad aquam ejus grege osculatus est eam. Non fuit profectò sine causa, quod tres magni Patriarchæ uxores juxta puteos aut fontes inveniunt. Nam & Rebecca, quæ jungenda erat Isaac, juxta puteum inventa est. Ita Rachel, quæ futura erat uxor Jacob, nec non Saphora, quæ matrimonio juncta est

Mosi. Sine dubio igitur aliqua in hoc Sacramenta debemus agnoscere. Quoniam igitur tres isti Patriarchæ typum Domini nostri prætulērunt, ad fontes vel puteos uxores invenerunt, quia Christus ad aquam Baptismi inventurus erat Ecclesiam. Et Jacob veniens ad puteum prius gregem Rachelis adaquavit, & deinde osculatus est eam. Similiter etiam nisi prius per aquam Baptismi Christianus populus à peccatis omnibus abluatur, osculum à Christo accipere, id est, pacem ejus habere non meretur. Poterat quidem Jacob prius osculari Rachelem, quàm potare gregem ejus; sed hoc factum est, ut locus daretur mysterio. Oportebat enim prius à peccatis ablui per Bap̄tismum Ecclesiam, & deinde pacem & amicitiam, & quasi conjugium quoddam spirituale cum DEO inire. Confer Benedictum Fernandium, Comment. ad Genesin, Tomo II. cap. 29. Sect. IV. §. 4. pag. 710.

§. XVII. Denique & osculum Prophetæ videtur gratis dici Mysticum, & ita osculis Mysticis accenseri. Etenim in textu sacro nec veigistium nec vola osculi reperitur. Textus authenticus sic habet II. Regum IV. v. 33. 34. וַיִּשָׁכֵב עַל-הַיָּלֶד וַיִּשָּׂם עַל-עֵינָיו וַיִּשָׁכֵב עַל-פִּי וַיִּגְהַר וַיַּעַל בְּיָדוֹ עַל-פִּי וַיִּגְהַר וַיַּעַל בְּיָדוֹ עַל-פִּי וַיִּגְהַר וַיַּעַל בְּיָדוֹ עַל-פִּי. *Et ascendit & incubuit super puerum, posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & volas suas super volas ejus, & se prostravit super eum.* Ubi quidem dicitur, quod Prophetæ os suum posuerit super os pueri, verum non quod sit puerum osculatus. Ast os suum super aliquid ponere, aut ore suo aliud attingere, non statim est osculari, aliàs qui os allideret acuto saxo, is saxum osculatus dicendus esset, quod osculum vereor ne paucis sit ad palatum. Utut ergò jam cum nullo contentionis funem ducam, in hâc à Prophetâ adhibitâ cerimonia nonnihil Mystici delituisse, sed illud aliis potius dirimendum linquam; de eo tamen, an illa oris Prophetici ad os pueri admotio osculum dici debeat, & consequenter inter oscula Mystica numerandum sit, dubito, nec sine ratio-

ratione. Interim tamen Patres hic allegorizare deprehenduntur. In Elisæo figura Domini præcessit, qui projecit se, ut mortuum erigeret, in quo Symbolum est, quod nobis Christus commortuus sit, ut nobis resurgeret. Projecit se usque ad nostram fragilitatem, ut nos erigeret, verba sunt Theologorum Parisiensium, Tomo II. Bibliorum, ad hunc locum ex Ambrosio. Petrus Berchorius Pictaviensis Lib. XII. Moralitatum, pag. 146. Talis, inquit, processus factus & in resuscitatione & reparatione generis humani. Mulier enim ista (defuncti mater) significat Ecclesiam, cui scilicet unicum filium seu humanum genus dedit; sed adveniente calore concupiscentiæ, iste in Adam per peccatum occubuit & decessit. Sed verus Helisæus, id est, DEUS, istum suscitare & ad vitam gratiæ reducere volens, baculum suum, seu legem scriptam, puero suo (Mosi) tradidit, qui tamen mediante isto baculo, sive severitate legis, istum filium, seu genus humanum à morte culpæ nullatenus suscitavit. Apostolus Hebræorum VII. Nihil enim ad perfectum perduxit Lex. Quapropter ipse Helisæus, id est, filius DEI in propriâ personâ ad mortuum humanum genus venire voluit, & intrans cubiculum uteri virginalis, & cadaveri, id est, carnî humanæ per beatam incarnationem se conjunxit & coopravit, & prædicando per mundum aliquamdiu ambulavit, & sic super lectum crucis ascendens, & per carnem pueri, id est, humanitatem assumptam, in igne passionis calefaciens, ipsum genus humanum per gratiam vivificavit, & vivum scilicet à morte culpæ puerum septies oscitantem, hoc est, per septem dona vel septem Sacramenta respirantem, matri suæ, Ecclesiæ restituit. Unde dicitur Regum III. cap. XVII. Deposuit puerum de cœnaculo, & tradidit eum matri suæ, dicens: Filius tuus vivit. Hactenus ille. Similis historia legitur I. Regum XVII. in qua notanter Scriptura dicit, quod Propheta Elias super mortuo

incubans oraverit, quo præter Myſterium, quale Patres inde promunt, peculiaris Hebræorum ritus innuitur, qui vario corporis habitu orationes peragere ſolebant, modò manum in cœlum elevantes, modò in genua procumbentes. Sic orâſſe dicitur Salomon I. Regum II. v. 54. & Cap. XIX. v. 18. Multi non curvâſſe dicunt genua ante Baal. Alius fuit modus Hebræis uſitatus, quandò offenſos placare animos, & quod deſiderant, impetrare ſtudent, tum ſe ad infimas preces abjiciunt, & humi ſupplices procumbunt, ut terræ faciem apprimant, ac pulverem quaſi lingant. Hinc frequenter legimus in pulverem cadere, ponere in pulvere os ſuum, adhæreſcere terræ ventrem. Sic oravit Elias, cum ſe expandit. Quod autem incubuerit ſuper puerum, & quantum potuerit ad ejus ſe meſuram collegerit, (verba ſunt *Casparis Sanctii in Comment. ad III. Reg. cap. 17. p. 1238. ſeq.*) illa videtur eſſe cauſa, ut quo magis ſeipſum in anguſtum arctaret humiliaretque, tantò magis divinam miſericordiam inflecteret, quæ humiles benignis intuetur oculis, neque deſpicit cor contritum & humilitatum. Neque fortâſſe alia cauſa eſt, cur homo de geniculis oret, & ille orantis habitus judicetur ad impetrandum aptiſſimus: niſi quia homo aliquid de proceritate corporis tollit, & tanto ſe ipſo brevior, & aliquo modo deſpiciatior eſt, quantum patet à genibus ad pedes uſque magnitudo. Vel, ut incumbens ſuper puerum, majorem ſignificaret animi dolorem, ad matris ſimilitudinem, quæ mortuum amplectitur filium, & ab illo divelli non patitur, quæ eò majori conſideratione digna eſt, quo filium diligit ardentius, & illius mortem flet miſerabilius. Deinde quia illa membrorum compoſitio amorem ſignificat ingentem, quo toto cadavere velle frui videtur, qui vivus eſt, & totum ſe in exanimatum amici corpus infundere, ut illi det vires, Spiritum & vitam, & quidquid demum mors abſtulit acerba.

§. XIIII. Aliud osculum Myſticum occurrit *Psalmo LXXXV. v. II. Ubi dicitur Pax & Juſtitia oſculantur ſe. Auguſtinus in Enarrat. *Psalmi LXXXIV. Tomo IIX. Operum. p. m. 381. Fac Juſtitiam & habebis pacem, ut oſculentur ſe Juſtitia & pax. Si enim non**

non amaveris Justitiam, pacem non habebis. Amant enim se duo ista Justitia & pax, & osculantur se, ut qui fecerit Justitiam, pacem inveniat Justitiam osculantem. Dux amicæ sunt, tu fortè unam vis, & alteram non facis. Nemo enim est, qui non vult pacem, sed non omnes volunt operari Justitiam. Interroga omnes homines, vultis pacem? uno ore tibi respondet totum genus humanum, opto, cupio, volo, amo. Ama & Justitiam, quia dux amicæ sunt Justitia & pax. Justitia & pax ipsæ se deosculantur. Si amicam pacem non amaveris, non amabit te ipsa pax, nec veniet ad te. Quid enim magnum est desiderare pacem. Qui vis malus desiderat pacem. Bona enim res est pax. Sed fac Justitiam, quia Justitia & pax se osculantur, non litigant, tu quare litigas cum Justitiâ? *Simeon de Muís ad Psalm. LXXXV.* Justitia & pax ita inter se agglutinatae sunt, eoque vinculo inter se conjunctæ, ut ubi non est Justitia, ibi non sit pax, & contra. Posterior locutio *osculatae sunt*, ex consuetudine Orientalium, hodieque apud nos usitatâ sumta est, qui occurrentem amanter excepturi exosculabantur. Ita Lucæ XV. Pater prodigi cum illum adhuc procul absentem conspicatus esset, misericordiâ motus, & accurrens cecidit super collum ejus & osculatus est. Lyranus hunc versum de Christo sic exponit. Justitia & pax osculatae sunt, quia Christus in sua passione satisfecit pro nobis per viam Justitiæ, quâ Justitiam statim pax fuit osculata, quia per suum sanguinem pacificavit ea, quæ sunt in Cælis & in terrâ, Coloss. I. *Salomon Gesnerus in Psalm. LXXXV. p. m. 600.* Justitia & pax inducuntur mutuis osculis sese excipientes sicut moris erat in regionibus Orientalibus, ut in congressibus osculis & complexu benevolentiam declararent. Nam ubi homo est justificatus coram Deo, ibi conscientiam ejus pacatam suavissimo quasi osculo excipit tranquillitas & pax, quam habet cum DEO propter Mediatorem Christum, quemadmodam etiam eadem relatio & pulcherrima harmonia est inter Justitiam novæ obedientiæ, & pacem conscientiæ, I. Petr. II. v. 19, 20.

§. XIX. Neq; Mysterio caret, quod in Ecclesia Romanâ initio nocturnæ precis præmittatur versus Psalmi L. *Domine, labia mea*

mea aperies. Nam cum dicat Scriptura Eccl. XV. v. 9. *Non est speciosa laus in ore peccatoris*, quis audeat divinas laudes immundis labiis decantare, nisi prius obstructa per peccatum oris claustra misericorditer aperiat ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nemo enim potest laudare DEUM, nisi DEUS aperiat labia, ut ostendit *Augustinus contra duas Epistolas Pelagianorum, Libro II. cap. 8.* Alioquin fugillabit nos durissimâ illâ exprobratione, *Psalmo XLIX.* *Quare tu enarras Iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* tu verò odisti disciplinam & projecisti sermones meos retrorsum. Ad rem *Chrysostomus in Psalm. L.* Peccatum suapte naturâ linguam astringit, & os obturat. Quam sententiam complens *Ambrosius in Psalm. L.* ait: Cujus ergò labia aperit DEUS, hunc peccati absolvit reatu. A vinculis itaque peccatorum absolvi petimus, cum dicimus, Domine, labia mea aperies. Et quia justus prior accusator est sui, accusamus nos ipsos ante orationem cōfidentes peccata nostra, quatenus reconciliati per gratiam DEI facilius exaudiri mereamur. De impiis Scriptum est, *quia dixerunt labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* *Psalm. II.* Et idè oratio illorum erit execrabilis. At labia sponsæ, labia fidelis animæ dulcia, & purpurea dicuntur esse, sicut favus distillans, sicut vitæ coccinea *Cant. IV. v. 3. II.* Cum ipsi Sponsus, inquit *Gilbertus Abbas, in Cant. Cant. Sermon. XXXIV.* Sponsa loquitur, in loquela dulcioris labii, & lingua altera; tunc cordis labia verè melle delectationis distillant divinæ: Imò non tam distillant, quàm fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones tota convertitur. Beata vicissitudo, quando de corde Sponsæ fluente quædam mellis emanant in dilectum, & ab ipso redundant in Sponsam. Ad locum enim undè exeunt hæc mellis flumina revertuntur, ut iterum fluant. Boni favi in labiis Sponsi, & Sponsæ eructantes ex hoc in illud, & invicem rotantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam, ista deorsum gratiarum actionem. Rursus labia sponsæ purpurea dicuntur esse, sicut vitæ coccinea. Per coccinum enim charitas intelligitur, quæ est vinculum perfectionis.

Sicut

Sicut autem vitæ constringit crines ne defluant, sic anima DEO dilecta labia sua cohibet, ne verbum malum & inutile proferens extra se diffundatur. Eccles. XX. v. 15. *Apertio oris illius inflammatio est, & semper laus DEI in ore ipsius.*

Cum autem oratio cordis sit non labiorum, miror cur Ecclesia ante orationem labia sibi, non cor postulet aperiri: sed notandum, quod usus labiorum non tantum ad eloquium, sed etiam ad OSCULUM est: confociant enim se mutuo osculantiū labia, animis videlicet ad mutuū congressum accedentibus, ut ait *Chrysostomus homil. XXX. in 2. ad Corinth.* Cumque templum DEI simus, sicut limina templi, ita os osculamur, per quod ingreditur Christus, quando communicamus. Igitur Ecclesia dum dicit, *Domine, labia mea aperies*, non tam petere videtur divinum auxilium ad laudes ejus dignè annunciandas, quam Mysticam labiorum purificationem, ad castissimum dilecti OSCULUM recipiendum. Felix anima, quæ propriæ conscientiæ testimonio intus erudita cœlestis Sponsi osculo se idoneam agnoscit. Felicior, quæ unctiōe Magistræ sentiens quanta sit gratia diffusa in labiis Sponsi, osculum ejus jam amore æstuans fiducialiter petit. Felicissima planè, quæ ad ipsum osculum dignanter admissa divinæ suavitatis inenarrabile gaudium in fervore Spiritus experitur, & torrente uberrimo sempiternæ voluptatis in plenitudine gratiarum inebriatur. Cardinalis Bona de divina Psalmodiâ cap. XVI. Operum in quarto, Edit. Antverpiæ. Anno MDCLXXVII. pag. 819.

DISSERTATIO IV.

De.

OSCVLO ADORATIVO.

SUMMARI A.

I. *Osculum deprecationis in pœnitentibus. De Muliere peccatrice Luca VII. v. 44. Orientalis & Occidentalis Ecclesia differentes*

H

sen-

sententia. II. *Non fuit Soror Lazari & Martha juxta nonnullos.* III. *Peccatricis actio praeclara monita suppeditat.* *Ignis igne extinctus.* IV. *Osculum Venerationis.* *Cor humanum Camera Omnipotentis.* *Habet figuram Pyramidalem.* *Demonstratio Mathematica pulchre applicata.* V. *Cor est Dei templum & altare.* *Cur recens natis infantibus oscula fixa? Pectoris oscula.* VI. *Codex Scripturae Sacrae à B. Virgine Maria aliisque piis oscula accipit.* VII. *Cultus Indorum erga Sacram Scripturam.* *Remedium contra caecitatem oculorumque fluxus.* *Bibliotheca quondam Palatinae excellentia.* *Perfarum Rex Codicem Evangeliorum & Psalmorum in suam Linguam translatorum osculatur.* VIII. *Turci Alcoranum religiosè tractant.* IX. *Versiculi duodecimi ex Psalmo secundo variae versiones.* X. *Hugonis Grotii glossa rejecta.* XI. *Variae variorum Interpretationes.* XII. *B. Lutheri Epitaphis.* XIII. *Hebraica versio multos & magnos habet Patrones.*

S. I. **O**sculum Adorativum in praesentiarum dicitur id, quod homines DEPRECATIONIS, CULTUS atque SUBIECTIONIS gratiâ, vel Deo vero, vel fictitio, vel rebus divinis libare consueverunt. Huc pertinent initiò adorativa veri Dei, ut sunt primò OSCULUM DEPRECATIONIS, quo anxii peccatores seriam cordis contritionem contestati, delictorumque veniam precati sunt, & se divinae gratiae sitientes ostenderunt. Tale est illud, quo illustre Pœnitentiæ speculum, peccatrix, pedes Salvatoris nostri venerata legitur, Lucæ VII. v. 44. 45. Anonyma mulier ista pomum discordiæ dissecuit, & particulas ejus disperfit & distribuit præcipuis Ecclesiæ Doctoribus, qui discordes fuere vitam atque nomen hujus fœminæ famosæ sacro ex codice perscrutantes. Ecclesia Orientalis, id est Græca, consona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non esse claram ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam sororem Marthae, quam Ecclesia sancta Romana suis in Litanis invocat ut Virginem, illam velut primiceriam Virginum in earum recensione primam merito fortè, sicut & ordine collocando. *Theophilus Episcopus Antioche-*

tiobenus suppar. discipulis Apostolorum, *Irenæus*, *Origenes*, *Chryso-
stomus*, *Hieronymus*, *Ambrosius* sororem Marthæ non fuisse pec-
catricem mulierem valide propugnant. *Theophilus* sextus post Pe-
trum Antiochiæ Antistes circa Ann. Christi CLXXII. sic fatur
textus Evāgelicos de muliere peccatrice, de martha & mariamag-
dalena expendens: Si attendas, invenias has tres esse: a Jo-
hanne enim una describitur, altera verò à Luca, à duobus verò re-
liquis alias. *Irenæus* *Theophili* *σύχρον* apertè notat, mulie-
rem peccatricem non fuisse Mariam Magdalenam, de qua exie-
rant septem dæmonia, nec etiam sororem Lazari & Marthæ: *Li-
bro III. hæresium*, capite, de his quæ in Evangelio per solum Lucam
cognovimus: Plurima, inquit, & magis necessaria Evangelii per
hunc cognovimus, ut adventum Angeli ad Mariam, &c. Et de-
inde quod apud Pharisæum recumbente eo, peccatrix mulier os-
culabatur pedes ejus, & ungebat unguento. Quæ Irenæi obser-
vatio tale argumentum subministrat: Ex Luca solo novit Eccle-
sia mulierem peccatricem, quæ pedes unxit Christi; sed ex Mar-
co novit Mariam Magdalenam, de qua Jesus ejecit septem Dæmo-
nia; & ex Johanne scivit Mariam sororem Lazari & Marthæ. Er-
gò nota nobis mediante Luca solo mulier & peccatrix non est Mar-
thæ soror, neque obsessa aliàs à Dæmone. Namque duæ illæ no-
bis ex Evangelistis aliis innotescunt. Concinit *Origenes homilia
XXXV.* in hæc verba Matthæi: Dixit Jesus discipulis suis: scitis,
quia post biduum Pascha fiet. Quæ secundum Lucam est, plo-
rat, & pedes Jesu lacrymis lavat. Quæ autem secundum Johan-
nem est, maria, neque peccatrix, neque lacrymans introduci-
tur. Forsitan ergò quis dicet, quatuor fuisse, de quibus conscri-
pserunt Evangelistæ. Ego autem magis contentio, tres fuisse.
Adem *homilia I. in Canticum*: In Evangelio mulier accipiens alaba-
strum unguenti nardi pisticæ pretiosi, caput Jesu pedesque perfu-
dit. Observa, quæ de duabus super caput effuderit Salvatoris: si-
quidem peccatrix super pedes, & ea quæ dicitur non fuisse pecca-
trix, super caput ejus fudisse monstratur. Iterum *homilia II. in
Cantic.*, Nardus inquit, mea dedit odorem suum. Loquitur E-

vangelium, quia venit mulier habens alabastrum unguenti nardi
 pisticæ pretiosi: non illa peccatrix, sed sancta, de qua nunc mihi
 sermo. Scio quippe Lucam de peccatrice, matthæum verò & Jo-
 hannem, & marcum, non de peccatrice dixisse. Venit ergò, non
 peccatrix illa, sed sancta, cujus nomen quoq; Johannes inseruit.
Chrysoströmus in Caput Iohannis XI. maria quæ unxit Dominum unguen-
 to, hoc in loco nonnulli dubitarunt cur Christus id tolerasset. Ad
 quod, id primum intelligendum, non fuisse hanc peccatricem illã,
 de qua apud Lucam scribitur, sed aliã. Illa meretrix & infamis erat;
 hæc honesta & studiosa, quippe quæ Christum hospitio excipere cu-
 rabat. Hieronymus contra Jovinianum; Hic jam quæritur in cor-
 pore, qui pedibus Christi dignus sit, qui capite; qui oculus ejus sit,
 qui manus; quod & duæ mulieres in Evangelio, pœnitens, & san-
 cta significant, quarum *altera pedes, altera caput tenet*: Igitur pecca-
 trix illa pedes Christi lachrymarum profusio inundans, non est san-
 cta soror marthæ, caput ejus unguens, ad cujus contrita pedes erat
 alia scemina provoluta. Idem *in Matthæum*, exponens versum: *ac-
 cessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit su-
 per caput ipsius recumbentis*, sic commentatur: Nemo putet ean-
 dem esse, quæ super caput effudit unguentum, & quæ super pedes:
 hæc enim, & lachrymis lævat, & crine tergit, & manifestè meretrix
 appellatur, de illa autem nihil tale scriptum est. *Ambrosius in cap.
 Lucae XXIV.* Ex historia resurrectionis Christi duas colligit esse
 marias magdalenas, his verbis usus: Nescit una maria magdale-
 na secundum Johannem; scit altera maria magdalene secundum
 matthæum? nam eadem ante scire, & postea nescire non potuit.
 Ergò si plures marie, plures fortasse magdalene, cum illud perso-
 næ nomen sit, hoc locorum. Denique alteram esse cognosce. Illa
 admittitur pedes Domini tenere, tangere Dominum; ista prohibe-
 tur. Illa Angelum videre meruit; hæc prius cum venit, neminè vi-
 dit. Illa discipulis Dominum resurrexisse nunciavit; ista raptum es-
 se significat. Illa gaudet; hæc plorat. Illi in gloriã sua jam Chri-
 stus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit,
 & agnovit. hæc non potuit agnoscere cum videret. Concolores
 suarum

sunt his Ecclesiæ Doctoribus & alii in venerabili Choro Patrum celebres, *Titus* scilicet *Bostrensis* An. C. cccxl. & *Theophylactus Bulgaria Archiepiscopus*, Seculo IX. quorum vera sententia de recentita Lucæ in Evangelio scemina peccatrice his limitibus includitur: Hæc mulier, inquit Titus super Lucæ cap. VII. neque ea est, cujus apud Marcum, nec ea tandem, cujus apud Joannem fit mentio. Siquidem illæ paulò ante Dominicam passionem fecerunt, quæ fecisse scribuntur: hæc autem circa Evangelicæ prædicationis medium, aut citius quoque, ut facilè quis, si eam in rem curiosè inquirere vellet, deprehendere posset. *Theophylactus* idem Lucæ caput expendens inquit: Quæruni multi, quot fuerint mulieres, quæ unxerint Dominum unguento. Et alii quidem dicunt, quod duæ fuerint, una scilicet apud Johannem, quæ fuit soror Lazari, & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres esse.

§. II. Contra reperti sunt qui peccatricem mulierem ipsam fuisse mariam magdalenam assererent, nempe *Gregorius Papa*, *Beda* & *Bernhardus*. Et in eam sententiam videtur concedere plebis assensus, eò inductus, propter officium mariæ magdalena, cui inserta est homilia Gregorii Papæ, talem sententiam suo calculo comprobantis. Singula trium virorum verba suis locis legi possunt, quia brevitati studere placet. Si quis verò disquirat quare illi, tot Doctrinæ Sacræ luminum consensu posthabito aliter censuerint; responderi posset, tria esse argumenta, quibus fuere Patres hi commoti ad scribendum, non fuisse duas mulieres, quæ unxere pedes Christi, sed duntaxat unam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum in humanis meruit habere advocatum. Primò dicuntur mulieres illæ, suo cum alabastro domum convivii ingressæ: secundò pedes unxisse Jesu, quod contra morem est, ungi namque pedes omnibus est gentibus insolitum: postremò demum, quod utriq; fuit singulare, suis capillis prostratæ pedes Christi madidos exterlerunt. Hinc Gregorius super caput Lucæ VII. suspicandi ansam sumpsit, à scemina duntaxat una duas illas unctiões concolores fuisse diverso tēpore celebratas. Sed quantū con-

jectura valet ad veritatis scopum propius accedit, rei factæ à muliere peccatrice famam pervulgatam innotuisse piæ sorori marthæ, quæ arbitrata fore gratam Christo talem unctionem, ad similem se accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis. Liberum interim cuivis manet credere, Mariam Magdalenam fuisse peccatricem, vel non, arripiat quilibet quod vult, juxta *Alberti Magni* effatum in cap. VII. *Lucæ. Jacobus Faber Stapulensis* Anno MDXVIII. clarus, videns Ludovicam matrem Christianissimi Regis Francisci primi sollicitam esse & querere à peritis, an maria Soror Lazari & marthæ esset hæc peccatrix, eruditum librum edidit in quo argutè probat, illam peccatricem aliam esse à sorore Lazari & Marthæ, Librumque viro illustri Francisco Molino, Regis Francisci Magistro, eo tempore nuncupavit.

§. III. Jam si oculos in ipsam peccatricem intensius spectamus, oppidò nobis elegantia salutarium monitionum emblemata occurrunt. Cur dicatur peccatrix; succinctè *Petrus Chrysologus* declarat *sermone 93.* In civitate, inquit, peccaverat, quia fama sua, famam totius tetigerat civitatis, sicque jam non peccatrix solum, sed ipsius civitatis facta fuerat ipsa peccatum. Hæc cognovit, quod nisi ab illo solo civitatis peccatum non posset auferri, qui solus mundi venerat abolere peccatum. Quare lachrymis rigatos pedes capillis capitis sui absterferit Idem *sermone XCIII.* ex professo persequitur, scribens: mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœlum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum; imò super cœlos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum profiliit lachrymarum. O quanta vis in lachrymis peccatorum! Rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione sententiam. Vacat ab excusatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum sibi natura sufficit ad obsequium creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum Baptisma suorum diluviem dilueret peccatorum. Capillis capitis sui tergebat, ut juxta *Psalmistam*, verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis suis, in sanctitatem tali verteret servitu-

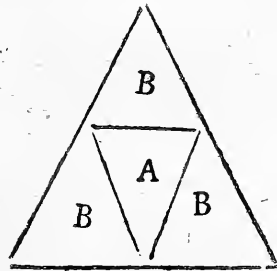

vitute. Et osculabatur pedes ejus. Præcesserant intervenientes lachrymæ, ut oscula devota sequerentur; quia lachrymæ satisfactio- nis sunt documentum; oscula reconciliationis sunt indicia. Venit mulier; & venit retrò, quia reus animus post tergum stat ad veniam, quia per culpam novit se vultus fiduciam perdidisse: venit satisfactura DEO, non homini placitura cum venit. Venit pietatis illa non voluptatis exhibitura convivium: deniq; & pœnitentiæ ponit mensam, fercula compunctio- nis apponit, panem doloris infert, totum lachrymis temperat in mensurâ, & ad delicias Deitatis totas, totam pulsat cordis sui & corporis symphoniam: organi planctus dat clamorem, citharam per suspiria longa modulat, gemitus aptat in fistulam, & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura DEO Cymbala personare. Dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas misericordiæ copias reportat. Concinit *Gregorius Papa* inquit: Lacrymis mulier pedes Jesu rigat; quod nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet ultimis membris Domini per compassionis affectum inclinamur, si sanctis ejus in tribulatione compatimur, si eorum tristitiam, nostram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigaverat, tergit. Capilli quippe superfluum corpori. Et quid abundans terrena substantia nisi capillorum speciem tenet? Quæ dum ad usum necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentit. Capillis ergò pedes Domini tergimus, quando sanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis superfluunt, miseremur; quatenus sic mens per compassionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris ostendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, sed capillis suis non tergit, qui utcunque proximorum dolori compatitur, sed tamen eis ex iis, quæ sibi superfluunt, non miseretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, sed non ministrando quæ defunt, vim doloris minime abscindit. Osculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, si studiosè diligimus, quos ex largitate continemus: ne gravis sit nobis necessitas proximi, ne ipsa ejus indigentia, quæ sustentatur, fiat onerosa, & cum manus necessaria tribuit,

buit, animus à dilectione torpescat. Hactenus ille. Ita per amoris ignem valdè ardens peccatrix incendit peccati rubiginem, nostrique Salvatoris gratiam eo ipso sibi conciliavit, ut illud Poetæ Græci, qui ait: Amorem deflere suum ignē extinctum ab alio eluctante foco; *τις τῷ πυρὶ πῦρ ἐδάμασσε*. quis igne ignem edomuit? *Lib. I. Anthologia*, huc commodissimè trahi queat.

§. IV. Secundo in hanc classem referendum venit OSCULUM VENERATIONIS. Hoc erat illud, quo pii Majores interdum venerati sunt id, in quo DEUM, præsentem credebant. Cor imprimis humanum putabant præsentissimum Dei templum, idque tam ex nomine, quia COR per *חַרְתּוּ אֵשׁ* sit dictum quasi CUBICULUM vel CAMERA OMNIPOTENTIS REGIS; quàm ex figurâ, quæ Pyramidem utcunque imitatur, sed basilatiore ac gibbâ. Lufit Plato de figura, ideò similem esse pyramidi, quia cum sit igneæ naturæ, flammarum Pyramides referat. Etsi autem de hac causa nihil adfirmari potest, tamen Architectus non temere hanc figuram elegit, quæ inter solidas prima est, & ad hunc motum congruentior, ut *Philippus Melancthon Libro de Animâ. p. m. 47. f. u. c. 2.* testatur. Eleganter proinde *Dn. Johann. Henricus Vrsinus à managirtus Analect. Sacr. Lib. III. num. 27. p. 200.* differit: mirum opus! cujus in alto basis, conus in imò; cælo patet, terræ clauditur, nec sphaera mundi quantaquantâ expleri potest: trigonum solâ SS. Trinitate implendum. Hugonis vulgatum ita sonat: Cor parvum est & magna cupit. Vix ad unius milvi refectionem sufficere posset, & totus mundus ei non sufficit. Non minus acutè quàm piè *Marcellinus de Pise, Matisconensis Predicator Capucinus Provinciae Lugdunensis, Tomo II. Encyclopediæ Moralis p. 588.* de hoc negotio philosophatur: mathematica disciplina penes quam est obliqua & torta suis regulis ita inflectere, ut redeant ad amissim, ostendet qua ratione tres animæ potentia devix & delusæ queant reduces iterum præstitutis à Justitiæ amante Deo regulis aptari. Placuit oculis figuram subicere, ut anima sensuum obsequio erudita, sibi consulat, & citius & magis expeditè. Itaque similitudo petita à Mathematicâ *Euclidis* rem graphicè oculis subiciet, Sic ille

ille *Libro 1. Element. Geometric. definitione. primâ*: Figura intra figuram dicitur inscribi, quando eo quæ inscribitur, ejus in qua inscribitur latera unoquoque suorum angulorum ab interiori parte contingit. Verba gratiâ: DEUS homini inscribitur quando tria animæ (cordis, ubi nempe sedes animæ statuitur,) latera contingit, id est cum afficit intellectum, voluntatem & memoriam; sic enim potentia illæ debitum sibi modum à DEO accipiunt. Idoneum est exemplum allatum ab Euclide, qui in medio trianguli inscribit triangulum, quo inscripto, ille prior triangulus dispartitur in tres triangulos, accipientes menturam suam ab illo intrinseco triangulo, ut videre est in istâ figurâ.

Ubi triangulus, A, describitur intra triangulum notatum literis B, B, B; & ex ea descriptione exsurgunt tres trianguli, in quorum area sunt hæc literæ B, B, B. Hi autem tres trianguli commensurantur ab illo triangulo intrinseco. Vide jam quomodo hæc DEO & homini conveniant. Homo ob tres animæ suæ potentias triangulum refert: DEUS item triangulus est, ob tres personas. Si igitur iste sacer triangulus animæ infideat, tangens ejus tria latera, quæ sunt intellectus, voluntas, & memoria, statim exsurgent tres alii trianguli commensurati sacro illi triangulo. Nam intellectus DEUM speculari, primæ veritati incumbens, credit omnia quæ ad fidem spectant. Voluntas Deo adhærēs, rotam se componet ad arbitrium Dei. Memoria recolens noxas suas, animam dolore conteret, ut DEUM ita demereat. Sed DEUM intelligere & meditari, DEUM velle & amare, dato crea-

turis repudio, Deum mente recolare aliàs offensum, ut ei satisfiat, hoc est habere tres triangulos conformes medio triangulo. Ergò illi animæ positæ in ea symmetriâ suarum partium competit perfecta ratio sanitatis, qua gessit olim Psaltes sic jubilans: *Deus, Deus, meus, ad te de luce vigilo.* Psalm. LXII. Invigilans DEO intellectus antelucanis horis optimè mensuratur. Quæ autem fuerit mensura voluntatis ejus, audi eo ipse jubilante Psalmo LXXII. *In voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in aeternum.* Sane ille cujus caro emortua est, & defecit nihil prorsus à Deo alienum vult, & maximè Deo occupante cor. Demum quid animo suo revolverit idem Psaltes, & cujus rei memor exstiterit, collige his versibus Psalmi CXVIII. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in testimonia tua.* Memoria vitæ iniquæ Davidem perculit, & adegit ad regressum, quo rediit in gratiam cum DEO, cujus deinde beneficia commemorans, in gratiarum actiones sese effundebat. Gestientis animi accipe tripudia & voces indices. *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* Psalmo LXXXVIII. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.* Psalmo CXVII. *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Psalmo CXV. Itaque hoc ratum esto, animæ sanitatem exsurgere à Symmetria facultatum, quarum mensura congrua petitur à Divinis.

§. V. In Sacra Scriptura exsertit testimoniis Cor hominis Dei templum vocatur, Esaïæ LVII. v. 15. I. Corinth. III. v. 16. 17. I. Corinth. VI. v. 19. II. Corinth. VI, v. 16. Ephes. II. v. 21. Suffragantur denique Patres. Imò nos sumus templa DEI & altaria, & luminaria & vasa, exclamat *Tertullianus Libro de Coronâ Militis cap. IX. Idiota tractatu de Spiritu S. cap. IX.* Altare est cor nostrum, Altare dignissimum, quia in honore Trinitatis increatæ est consecratum à summo Pontifice. O Altare sanctissimum! O Altare cum omni diligentia mundissimè servandum! In hoc Altare debemus offerre sacrificium Justitiæ, oblationes

riones misericordiæ, holocausta orationis, vitulos mortificationis carnis. *Augustinus Epistola LVII. ad Dardanum*, habitat, inquit, in singulis DEUS, tanquam in templis suis, & in omnibus simul in unum congregatis, tanquam in templo suo. Quod templum, quamdiu sicut arca Noë in hoc seculo fluctuat, fit, quod in Psalmo scriptum est: Dominus diluvium inhabitat. *Richardus Victorinus in Psalmum XXVIII.* Quod si templum DEI cor ipsius hominis intelligimus, qui sint, qui in hoc templo gloriam DEO dicent, citius inveniemus. Qui enim sunt alii hujus templi habitatores, quam cogitationes mentis & cordis affectiones? quoniam, inquit, cogitatio hominis confitebitur tibi: Rarò tamen contingit, ut hujus templi habitatores omnes in unum conveniant, ut una congregati in templo ejus omnes simul gloriam dicant, ut nulla aliena se cogitatio interserat, quæ illa divina solennitatis gaudia perturbet vel imminuat. Hinc cor sanctorum hominum, quod putarent illud officinam Spiritus Sancti, cupidissime osculati fuerunt, quin & infantum recens-natorum. *Paulus Egardus Medullâ Theologiæ, pag. 300.* Icribit: Quoslibet infantes ab utero prodeuntes ter osculari, veterum sententia fuit, idque in honorem SS. & individuæ Trinitatis. Leonides Martyr sub Imperatore Severo Origenis Adamantii Pater, cum in filio divinius ingenium animadvertisset, puero dormienti sæpe numero adstitisse, ejusque pectus stragulis denudâsse fertur, atque illud perinde ac si sacer DEI Spiritus idem ipsum sibi tanquam templum consecrâset, augustè & cum reverentiâ osculatus esse: seque pro tali prole beatum & felicem existimâsse, uti tradit *Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ Lib. VI. cap. II. & Iacobus Pontanus Bellariorum Atticorum, pag. 691.* Sic Proxæresii Sophistæ pectus, refert *Eunapius de Philosophis, pag. 115.* coronam auditorum allambere quasi solitam, καδάπερ ἀγάλματα ἐνθεύς, alios denique pedes, multos manus osculatos, Deum, aut Mercurii τῆ λογίῃ effigiem vivam appellâsse.

§. VI. Insuper reperio Sanctissimum Sacrarum Scripturarum Volumen osculo honoratum esse. Hoc de B. Mariâ semper Virgine annotavit *Ludolphus de Saxoniâ, cap. II. de natiuitate Virginis*, apud Aloysium Novarinum, Veronensem, *Electorum sacrorum Lib. IV. excursu XXIX. pag. 94.* dicens: Omni tempore contemplationi, aut orationi, aut lectioni, aut operationi se dabat, (Maria) pro salute generis humani sine intermissione orabat, Scripturas de adventu Christi frequenter legebat, & quidquid in Scripturis de Incarnatione DEI inueniebat, hoc osculando & amplexando dulciter relegebat. Sanctus Edmundus, Archiepiscopus Cantuariensis, tantum reverentiæ sacræ Scripturæ detulit, ut quoties Biblia sacra aperiret, prius ea osculo honoraret, veluti Surius in ejus gestis, mense Novembri recenset. *Lucas Tudensis de alterâ vitâ, Lib. II. cap. XXI.* Iuper cultu Scripturæ scribit: Quis tanta infania ducitur, ut sacram videns Scripturam, humiliter elevans venerabatur eam, & in loco mundo reponebat, eò quod fortassis contineret scriptum nomen sanctum. Hoc enim faciunt perfidi calumniatores, cum coram libro legis suæ, qua possunt reverentia, incurvantur, & osculantur illum. Hæc ille. Quid obstat tandem, quo minus Sacris Pandectis faciamus Sacros eosdem versus, quos suæ Bibliothecæ Ranzovius quondam consecravit?

Salvete aureoli mei libelli,
 Meæ deliciæ, mei lepores,
 Quàm vos sæpè oculis juvat videre,
 Et tritos manibus tenere nostris.
 Vos estis requies honesta mentis,
 Jucunda ingeniis bonis voluptas,
 Rebus perfugium minus secundis,
 In lætis decor & nitor refulgens;
 Vos quàm fata diu sinent amare,
 Vobis immoriar mei libelli,

Salve-

Salvete, ex quibus hæc mihi voluptas,
 Ævum præcipitur per omne grata:
 Quàm vos intueor libenter, & quàm
 Lubens colloquor: ecquid æstimandum est
 Curis esse beatius solutis!

Vel si mavis alios, Pauli Melissi in S. Biblia concinnatos:

Nocturna tractare manu, tractare diurnâ
 Ætherios, vatum scripta vetusta libros;
 Scrutarique novæ divina volumina legis
 Gnaviter, unigenæ vox jubet æqua DEI.
 Et meritò, namque hinc æterni vena liquoris
 Profluit, & vivæ fons salit uber aquæ.
 Hos latices libans, Christo Duce & auspice Christo,
 Ante DEUM æternâ forte beatus eris.

§. VII. De Judæorum cultu erga sacrum codicem, qualem in
 Synagogâ ipsorum Amstelodami ipsemet *ἀυτὸς* observavi, *Iohannes Buxtorfius Synagoga Judaica cap. IX.* edisserit: Super quadam,
 inquit, structurâ quadrangulari mensa est cum sericeo holotérico-
 ve panno, cui Chasan sive Præcentor librum Legis imponit: ve-
 nit deinceps ille, qui officium Gelilah redemit, fasciasque sive pan-
 niculos, cui liber involutus est, ab eo aufert, & ex iis eum evolvit,
 Tum Chasan & alter iste, qui officium dictum redemit, evocant
 quendam è congregatione universa, & per ejus ipsius & per Pa-
 tris etiam nomen, jubentes ut accedat. Qui veniens in medio
 duorum istorum consistit, & librum *deosculatur*, non quidem su-
 per membrana illius nuda, (illud enim facere peccatum foret
 ingens;) sed per panniculos, quibus circumdatus est, per li-
 gna illa duo ad libri extremitates agglutinata manibus apprehen-
 dens, clarâ voce, laudate, inquit, Dominum &c. Benedi-
 dictus esto DEUS, qui nos prægentibus omnibus elegeris, legem-
 que tuam nobis dederis. Benedictus esto DEUS legislator.
 Jam perluadet sibi Judæus hic, quod rem bonam nactus sit,
 quippe qui lignum vitæ in manus acceperit, ideoque præ
 populis omnibus beatus sit. Præcentor deinde legit Pascha,

sive caput è libro isto, quo factò revertus ille, qui paulo prius revocatus erat, librum denuò *deosculatur*, Benedictus, ajens, DEUS esto, mi, qui dederis nobis legem veram, vitamque nobis implantaveris æternam. Benedictus, inquam, esto DEUS legislator. Deinde venientes omnes tam Juvenes quam senes, librum istum *osculantur*, digitis tantummodo duobus attingentes, quos postea facie impellunt. Ea enim res cum sanctitate singulari conjuncta, contra cœcitatē fluxusque oculares saluberrima est. Huc quoque facere videntur verba auctoris Apologiæ *auff die Bayer-Untertische Ransley* Anno Christi MDCXXIV. pagina 93. in *Hottingeri Bibliothecario Lib. I. cap. 5. p. 178.* allegata, Præcipuum decus Bibliothecæ, heu quondam Palatinæ, quæ etiam supra Vaticanam Papæ Romani, & Parisinam Galliarum Regis inclaruit, erant manuscripta Hebræa, Græca, Latina, & aliarum linguarum. Ea partim à Philippo & Ottone Henrico Electoribus, horumque Prædecessoribus in Oriente, Græcia & Italiâ conquesta, magno studio & gravi ære redempta, partim ex monasteriis Palatinatus collecta, & in unum comportata sunt. Non pauca etiam ceu legativa accesserunt ex luculenta hæreditate Baronis Fuggeri, Anno 1584. In tanto numero MSS. fuit & codex sacer Bibliorum Hebræorum, in Charta Pergamena, Majestate literarum, vetustate Scripturæ, ac forma Operis planè venerabilis, & non nisi primam antiquitatem sapiens. Judæi quidam, cum Friderico II. Electore ad eum inspiciendum admitterentur, ceu cœlitus delapsum suspexerunt, proidentes *deosculati* sunt, & tantum non adorarunt, polliciti ingentem auri vim, si usibus Synagogæ suæ concederetur. Plura de pretiosissimo hoc Germaniæ thesauro vide apud *Hippolytum à Collibus* in *Increment. Urbium* cap. X. Persarum Rex Abbas Libros Evangeliorum & Psalmorum in Persicam Linguam à Monacho quodam traductos, ut rem in sua quoque lege licitam magna cum veneratione & osculis excepit, eosdem capiti suo imponens ac mandans ut inter pretiosissimam cubiculi sui supellectilem asservarentur, publicè effatus, eum, qui contentis his in libris non præberet assensum, incredulum esse æstimandum. *Petrus della Valle*

Valle Itinerarii Orientalis parte II. pag. 168. Edition. German. Genev. in fol. Anno MDCLXXIV.

§. VIII. Non minori cultus affectu Mahumedani erga suum Alcoranum ducuntur, quem alii *verbum Dei increatum*, alii *ex ipsis etiam Imperatoribus creatum* crediderunt, uti Vathecus Mamonis Successor, de quo Patricides apud *Höttingerum Historiæ Orientalis Lib. II. cap. IV. p. 417.* consulendus. Sanè non patiuntur hunc librum immundis manibus contrectari, nec in loco minus honesto latere, sed potius in commune quasi bonum conferunt, quidquid venerationis ab iis proficisci potest. Dicam breviter, quæ non sine stupore, risu forte intermixto, Georgius Doufa in itinere Constantinopolitano observavit: Cum ille aliquandò in urbe haut procul à templo Imperatoris Turcici, Camelum quendam lento & pathetico gradu incedentem, magna populi copiâ stipatum conspiciatus sciscitaretur, ecquid tantus hominum confluxus sibi vellet, responsum ab adstantibus tale retulit: Camelum istum ex urbe Mecha Alcoranum ipsius dorso impositum adportare, indeque à populo circumfluente modo exquisitissimo undiquaque honorari. Quidam bestię crines evellere, tanquam sacratissimum depositum servantes, & alii eam amplexibus & osculatione devotâ demulcere, nonnulli sudorem detersum oculis suis, imò integræ faciei illinere, donec tandem bestia in partes dissecta religiosissimis, juxta plebeculæ opinionem, inter Turcas consumenda offerretur. *M. Johann. Mair Biblico-Historica Christianismi Structura, part. I. pag. 1.* *Bartholomæus Georgevitz de moribus Turcarum libello* scribit: Turcæ Machometi traditionibus & statutis præstant, ut non solum DEUM (quod nostris plerumque accidere solet) non blasphement, imò schedam quomodocunque scriptam in terra jacentem si repererint, erectam & sæpius deosculatam, in rimam aliquam parietis positam, obstruunt. Dicunt peccatum esse, si literæ quibus nomen DEI & lex Machometi describuntur, pedibus conculcentur. Et nemo audet Christiano, vel alterius fidei seu religionis homini vendere Alcoranum, aut alia eorum scripta, ne abjecta palpentur, vel immundis manibus contrectentur, alioquin

quin capitis pœnâ plecterentur: quare hac in re nobis meliores dici possunt. *Thomas Erpenius notis ad Surat. Iosephi*, incredibile est dictu, quantum Alkorano virtutis, Majestatis & authoritatis adscribant, quantum ei honoris imò venerationis tribuant. Integri de præstantia ejus extant libri, quos sine risu homo Christianus non legat. Super omnes eum creaturas excellere, & proximum à DEO locum tenere prædicant. Qui irreverenter eum tractat, vitâ indignum, nec minus flagitiosum, quàm si ipsum contemneret DEUM. Hinc magnâ cum veneratione & reverentiâ eum accipiunt, & manibus deponunt, neque Christianum vel Judæum attingere eum permittunt; insidere autem ei est immane piaculum, Christianis etiam & Judæis capitale. Quin ipsis Mahumedanis nefas est, nisi benè mundi sint & loti, vel extremis digitis attingere, quâ de causâ ne impudenter peccent, corio ejus extinsecus majusculis literis inscribere solent: NE TANGAT EUM NISI MUNDUS. Quæ Arabum superstitio multos Christianos pudefacere potest, qui de Canonicis Scripturæ libris loquuntur indigne & impiè, ut majoris Saraceni æstiment nugamenta sua, quam ex Christianis non pauci sanctissimum Dei verbum.

§. IX. Denique tertio hujus loci est OSCULUM SUBIECTIONIS. Illud ex mente nonnullorum dici potest tale, quo Creatura tremendam Creatoris Majestatem secum expendit, omnes suas excellentias præ eadem despicit, ad ejus sublimitatem se submittit, atque suum eidem defert obsequium. Hujuscemodi osculum volunt fuisse quod David requirit Psalmo II. v. 12. & plures interpretes misere torfit. Hebræus textus habet נִשְׁקִי בֶן־יְיָ *Osculamini filium*. Paraphrastes Chaldæus reddidit *kabilu ulpana, recipite doctrinam*. LXX. Interpretes ἀρᾶξτε τὴν παιδείαν, *apprehendite disciplinam*. Syrus, *osculamini filium*. Æthiops cum vulgato Latino coincidit, *apprehendite disciplinam*. Arabs, *adherete disciplina*. Quæ versiones ad Hebraicarum vocum significationem minimè quadrant. Neque enim נִשְׁקִי apprehendere significat, sed osculari & complecti, nec בֶן־יְיָ in toto veteri instrumento unquam pro disciplinâ sumitur, præterquam hoc loco, quantumvis sæpiùs
ibidem

ibidem & apud LXX. Interpretes occurrat. Chaldaeus, Græcus & Latinus videntur legisse pro קָרַבְתִּי אֵלָיו assequimini, (et si hoc verbum non reperitur in Piel, sed in Hiphil) obliterarum וְאֵלָיו & וְאֵלָיו & וְאֵלָיו similem sonum, & Bar accepisse in significatione puritatis, atque ita interpretati esse doctrinam, seu disciplinam, puram scilicet. Certum enim est, quod dictio קָרַבְתִּי æquivoca sit, aliquando *filium*, aliquando *doctrinam*, nonnunquam triticum, sive etiam purum, mundum, electum notet, quod jam à D. Hieronymo in Pamphilio contra Rufinum observatum est. At verò nulla interpretatio magis hic quidem locum habere potest, quàm quæ Bar filium interpretatur, quia Psalmus II. expressè de Messia loquitur. Vide *Euthymii Monachi Zigaboni commentationes in Psalmos*, quas Philippus Saulus Episcopus Brugnatensis à Græco Latine transtulit. Et ne dissimulem, quod ad præsens spectat, vix ac ne vix quidem osculum Davidicum osculis propriè sic dictis accenseri potest; nam ad osculum propriè dictum requiritur, ut osculans ore suo aliud quodcumque tandem attingat, cum ea quidem intentione, ut amorem aliumve affectum indicet: sed in illo Davidico quid quæro osculantes ore attingunt? Nihil ergò est, quod animum meum avellere possit ab illa doctiorum interpretum sententiâ, qui statuunt Davidem sub ipso Messia, mentione osculi hoc loco à Regibus & potentibus requirere id, quod subditi aliàs per libamina osculorum deferre solent superioribus, subjectionem nempe & cultum. Hinc illud comâ B. Lutherus commodè reddidit: *Küsset den Sohn/oder huldet ihm/gebet ihm gleiche Ehre mit dem Vatter.* Johan. V. v. 23. Consonant interpretes Vinarienses: *Werkennet ihn für einen ewigen & Erben und Heyland/liebet ihn innbrünstig.*

§. X. merito autem suo *Hugo Grotius*, Vir extra Scholam Theologicam incomparabilis, *Criticorum Sacrorum Tomo III. pag. 3609.* post Cornelium Jansenium in Paraphrasi Psalm. p. 5. Johannem Calvinum & Conradum Pellicanum de Davide, sed perperam exponens, à *D. Iobanne Adamo Ostiandro* vapulat. Sisto verba ejus ex *Observationibus ad Grotii de Jure Belli & Pacis Lib. I. cap. II.*

Observat. I. super thesin. 7. Cùm verò dicatur osculamini filium, malè Grotius hoc exponit in Commentario, ac si David hoc voluisset, Vos alii vicini Reges interfectorum Regum exemplo terri, in tempore venite ad fœdus obsequiosum; beati omnes, qui fidei meæ se permittunt. Non enim hic agi de osculo Davidi inferendo ex dictis constat: Cum Psalmus agat de messia, per filium hic intelligitur filius in æternitate genitus, ex quo superior eminentissimo creaturarum ordini ipsis angelicis spiritibus. Ebræor. I. v. 4. 5. Quamvis autem Psalter referat hæc verba ad filium DEI substantialiorem, non tamen agunt illa directè de submissione ad fœdus obsequiosum, sed patriâ & cultu divino illi deferendo, ut partim vox ipsa docet, quæ ita usurpatur I. Regum XIX. v. 18. Partim usus & consuetudo illorum qui extra Ecclesiam, atque hoc modo Deastros suos venerabantur, quod Jobus indicat, dicendo cap. XXXI. v. 26. 27. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem, clarum & lætatum est in abscondito cor meum, & oscularus sum manum meam ore meo: quamvis enim sint, qui de lætâ fortunâ hoc accipiant, quam dum quis suæ industriæ tribuit, manum suam osculari dicitur, tanquam fontem tanti boni; & juxta Gregorium, qui laudat, quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operationis, manum suam osculari dicitur; nihilominus alii interpretes de protensione manus religiosâ è longinquo & osculo illius luce cœlesti perfusæ accipiunt, imò ipse Grotius de subreptione opinionis, quod Sol & Luna summi Dei, rerumque arbitri, animus adorandi quibus debeatur, partim interpretes Orthodoxi, inter quos Dn. D. martinus Geierus hic omninò videndus. Huc usque Osiander. Sanctes Pagninus in Lexico Ebraico allegat verba Rabbi Aben-Ezræ: Servite Domino respectu Domini, osculamini filium respectu messia. Osculari ergò hic loci est, Regi Christo sceptrâ sua submittere, ipsique servire.

§. XI. Nunc Commentatoribus textum pressius urgentibus paulisper aures præbeamus. *Petrus à Figueiro Lusitanus*, in Commentar. ad hunc locum sequentia annotat: *בר נשקר* juxta Hebræos tripliciter interpretari potest: Uno modo *osculamini*
filium,

filium, hoc est, osculamini hunc filium, quem Deus filium vocat, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ait autem osculamini, quoniam mos est servorum & famulorum; ut osculentur manum Domini. Secundo modo: *osculamini purum*, id est, innocentem hoc sensu: quid vobis mecum est, qui purus sum & innocens, ut insurgatis adversum me, & repugnetis mihi? Imò verò debetis me osculari atque agnoscere; & confiteri me Regem esse ex decreto Dei. Tertio modo: *osculamini electum*. Sic Rabbi David, Rabbi Abraham hoc modo scribit: Ecce servite Domino, pro illo, adversus Dominum. Et osculamini filium, pro illo, adversus Christum ejus, de quo dixit, filius meus es tu. Est autem consuetudo gentium, ponere manum sub manu Regis, ut fratres Salomonis, servi autem sub femore Dominorum. Vel etiam, ut osculentur Regem, qui mos hodieque observatur apud Indos. Rabbi Menachem apud Rabbi Seloh verbū *אָפּוּק* quod alii osculamini interpretantur, reddit *desiderate, adamate*, id est, *אָהַבְתִּי*. Et quoniam ejusmodi osculatio, seu osculum signum adorationis est, undè etiam Domini crucem osculamur, ait D. Hieronymus in commentario, interpretari posse, adorate filium; apertamque esse de Christo Prophetiam, & ordinem Præcepti, adorate filium, ne fortè irascatur Dominus, id est, Pater. Sic D. Hieronymus; Rectè autem de filio dixit, osculamini filium, ut filium Dei etiam hominis filium significaret. Nam inter eos qui unius sunt naturæ osculum propè intelligitur, quod singularis & præcipui amoris & charitatis indicium & signum est. Undè etiam sponsa petit: osculetur me de osculis oris sui. Vult igitur Pater, ut filium suum singulari & præcipuo amore & charitate complectamur, & honoremus & colamus. Et hoc imprimis admonentur Reges & Principes, qui majorem honorem acceperunt. Qui enim non honorificat filium, non honorificat Patrem, Johann. V. v. 23. Sic etiam non potest servire Domino, id est, Deo Patri, qui non osculatur filium, id est, qui filium peculiari & præcipuo honore non honorat, cum æqualis sit Patri, & ejusdem cum eo naturæ & substantiæ, Hæc ille. *Iohannes Viccars*, Anglus in Decaplis Psalmorum, sectione

IX. ait: Osculum hoc Subjectionis signum, sicut vulgariter loquuntur, *BASCIO LE MANI DE VOSTRE SIGNORIA*. Id est, ego sum servus tuus, Ital. Hispan. *DAD OBEDIENTIA*. Hanc expositionem roborat *Petrus Galatinus Libro III. de Arcanis Catholicae veritatis, cap. 6. ex Tehillim* scribens: Quid sonat illud osculamini filium? Simile est cuidam Regi, qui contra filios seu incolas civitatis insignatus est; Iverunt ergò cives & supplices facti Regis filio, petiverunt, ut sua intercessione Patrem sibi reconciliaret. Abiit filius & placavit subditis Patrem suum. Accesserunt postea cives Regem sibi reconciliatum, ut gratias agerent: quibus Rex dixit: mihine gratias agetis? quin abite potius & filio gratias agite, cujus intercessioni vitam & omnia vestra debetis. Nisi enim ille medius intervenisset, actum de vobis esset.

§. XII. Digna tandem est Megalandri nostri *Lutheri* Epicrisis super hunc locum, quæ ex *III. Tomo Operum Latinorum, fol. 136. facie secunda*, huc transferatur, sequentibus verbis concepta: Ferè ab omnibus ista translatio reprobatur, apprehendite disciplinam, nam in Ebræo *Nascu Bar*, quod Hieronymus in *Plalterio* Hebraico transtulit, *adore pure*, quia *Bar* etiam purum & electum significat. Idem in commentariolo sic dicit: in Hebræo legitur *nascu bar*, quod interpretari potest, *adore filium*. *Bar* enim & filium significat. Undè *Simon Bar Johanna*, filius *Johannis* in Evangelio, & *Bar Ptolomæus*, filius *Ptolomæi*, *Barnabas*, filius *Prophetæ*, & similia. *Burgensis* & *Lyranus* sic: *osculamini filium*. Nusquam autem *Bar* dicitur disciplinam significare. Osculari autem interpretantur homagium præstare, ut sit sensus: osculamini filium, id est cum reverentia & humilitate Regem & Dominum Christum suscipite. Sed tentemus, ut eunque omnia concordare. Osculum primò signum est reverentiæ & adorationis, quomodo sacra & divina osculamur & honoramus, aut humiliter prostrati *pedes & vestigia osculamur*, sicut *Maria magdalena* Christum osculata est; juxta hoc Hieronymus transtulit, *adore pure*. Secundò est signum recognitionis & fidei præstandæ, ut in homagio, ubi *osculari solemus manum*, agnoscentes hoc ipso Domi-

num, quem osculamur. Tertiò signum est perfectissimæ amicitiae & charitatis, quo solemus *oculos aut faciem osculari*, de quo Apostolus præcipit Rom. XVI. Salutate invicem osculo sancto. Quo osculo legitur Christus suos discipulos revertentes excipere solitus. Verùm quandò hoc modo osculantes soleant mutuo se apprehendere & amplecti, nostra translatio habet, apprehendite disciplinam. Cum autem absolute dicat, osculamini filium, non pedes, nec manum, nec faciem commemorans, justum est, ut pro tota latitudine osculi accipiamus, ut Christum osculo pedum adoremus, sicut filium DEI, verum DEUM, osculo manus accipiamus, sicut legitimum Dominum & sempiternum adiutorem & salvatorem. Osculo oculorum vel faciei amplectamur, sicut dulcissimum fratrem, amicum & Sponsum animæ nostræ. De iis tribus osculis vide Bernhardum in Principio Cantici, ut sit sensus: osculamini filium, hoc est, Christum DEUM colite summâ reverentia; Christo Domino subjecti estote summâ humilitate; Christo Sponso adhærete summâ charitate. Ecce amor & timor, utriusque modus, medium humilitas. Hæc perfectissima est latria. Jam aliud Bar, quod filium, purum, disciplinam translatum est, sic concinnemus. Quod fides Christi est verè disciplina nostra; idè qui in Christum credit, (id est, filium osculatur) verè disciplinam apprehendit, portans crucifixum Christum in se ipso. (ut ad Galatas scribitur) Non enim Christus secundum carnem osculatur, aut apprehenditur, sed in spiritu, dum crux & passio ejus, quibus disciplinamur, Ebraeorum XII. amanter suscipitur. *Idè nostra translatio ad verbum nihil est, ad sensum autem propriissima.* Porro purè adorare illud tangit, quod III. Regum cap. XIX. v. 18. scribitur, de adoratione impura Baal dicitur; Derelinquam mihi in Israel septem milia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoraverit eum; quod fortè quispiam Ebraïsta interpretatus glossavit, osculans manum, ut modum adorationis exprimeret, ac deinde in textum relatum est ab imperito scriptore. At in hunc sensum tamen Hiob XXXI. loquitur: Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio al-

tisfimi, ut quæ id, quod DEI est, sibi tribuat, seipsam in idolum Baal sibi statuens, seque adorans, se autorem faciens bonorum suorum. Nam Baal autorem seu Dominum significat. Sic Osee II. Opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. Ast hæc est adoratio impurissima. Quare Christum osculari, Christum agnoscere Salvatorem, & illius manum osculari, hoc est verè & purè purum adorare, hoc filium adorare est. Si filius (inquit) vos liberaverit, veri liberi eritis, Johannis VIII. Concludamus itaque vult Propheta, ut serviant Christo in timore, se peccatores agnoscant, & semper accusent, solum DEUM justificent in Christo. Sed cum ei possint occurrere & prætere, se legem servasse, nec Christo ad Justitiam opus sibi esse: huic præsumptioni pessimæ occurrens dicit: nolite existimare vos esse justos, exinanite hanc opinionem Idololatricam, ne vos DEO æquetis, nolite fidere in Justitiis vestris, imò filium osculamini, filium amplectimini, illius Justitia, illius Salus vos servabit. Hactenus Lutherus.

§. XII. Hebraicam versionem defendunt Augustinus Steuchus, Eugubinus, Tomo II. Operum, fol. 12. facie 2. Augustinus Marloratus in expositione Ecclesiastica Psalmorum, pag. 9. Bellarminus Libro I. de Christo, cap. V. Matthias Bredembach, comment. in Psalm. pag. 15. Johannes Brentius, Tomo III. Operum, pag. 205. Johannes Bugenhagius, in Psalm. pag. 2. Thomas de Vio Cajetanus in Enarrat. Psalm. fol. 4. facie 2. Gilbertus Genebrardus in Psalm. p. 7. edit. Paris. in folio. Salomon Gesnerus in Psalm. p. 25. D. Hoe conc. super Psalm. II. septimâ, pag. 245. Johann Baptista Folengius, Commentar. in Psalm. fol. 6. Petrus Lombardus, Comment. in Psalm. pag. 4. Johann. Lorinus, Tomo I. in Psalm. pag. 49. seq. Wolfgangus Musculus, explanat. in Psalm. 26. Sebastian Munsterus, Arias Montanus, Franciscus Vatablus, Johann. Drusus ad difficil. loca Genes. cap. CXIIX. Lib. II. Observat. c. XVI. & Centur. I. Miscellan. cap. 60. Simeon de Muis, Professor Regius Parisiensis, in Commentar. super Psalm. pag. 12. Andreas Riverus, in Psalm. II. Tomo II. Operum, pag. 28. Alphonus Salmeron, Tomo I. Oper. pag. 300. fac. 2. B. Glasius,

Glasius, Philologiæ sacræ Lib. II. part. I. Tract. 2. Sect. 2. p. 273: Rhetoric. Sacr. cap. VII. pag. 1137. Balthasar meisnerus, Philosophiæ Sobriæ part. II. pag. 95. Johannes Trapp, Anglus, in Exposition. Psalm. p. m. 568. Bartholomæus Westhemer, in Explicat. Psalm. p. 27. Ægidius Hunnius, Tomo II. Oper. Latin. in Anti-Pareo altero, pag. 839. seqq. Lyranus & Estius in Bibliis maximis Johannis de la Haye, Tomo VI. pag. 12. Johannes Gerhardus, Locor. Theologic. Tomo VI. cap. 5. Sect. 5. membro I. §. 166.

DISSERTATIO V.

De

QUIBUSDAM OSCVLIS ECCLESIASTICIS.

SUMMARI A.

*I. Vox Ecclesiæ variis significatis gaudet. Laus Marsilii Patavini. II. Osculum Pacis apud Pontificios. Origo ejus ex Antiquitate demonstrata. III. Usitatum est in Ecclesia Gracâ & Latinâ tempore Communionis. Danda & accipienda Pacis inter Gracos norma. Lavatio precedens osculum. IV. Liturgia quid. Usus vocis apud Gracos & Latinos Patres. Chrysostomi Liturgia suspecta. Ambrosiana auctor. Offertorium quid. Catechumeni quinam: Olim ab Ecclesia expulsi. Catechumenatus tempus variè immutatum. V. Ritus diversi Latinorum & Orientalium Christianorum circa osculum Pacis. Missa Mozarabum Auctor. Usus ejus in Hispanicis Ecclesiis. Liturgia Jacobi valde interpolata. Maronitarum ritus. Missale Gallicum & Italicum. VI. Osculum altari fixum ejusque significatio. VII. Formatio Signi crucis super altare. Ritus in osculatione altaris differentes. VIII. Altare typus Christi. Osculum sine crucis signo. Preparatio altaris apud Andegavenses in die Paschæ. Pluviale sive Cappa idem. IX. Patena alia
Christma-*

Chrismalis, alia Ministerialis, osculis honoratur. Canon Ecclesiasticus quid? Planeta sive Casula vestis Sacerdotalis. Significatio osculi Patena. Signatio cum Patena quid notet? Osculum calici & aliis Vasis ad Missæ celebrationem spectantibus offertur. Ritus de Patena olim populo ad osculum porrecta prohibitus. Manus missam celebrantis osculo culta. X. Sacri & praprimis Evangelici Codices elegantissime exornati ac osculis excepti. Significationes osculi hic adhibiti. Non omnibus licet Evangeliorum librum osculari. XI. Curopalata quid. Ritus Ecclesie Græcæ in Dominica magna Paschali circa Libri Evangeliorum osculationem. Reciproca oscula apud Græcos, Ruthenos & Turcas in festo Paschali. Troparium. XII. Codex Missalis & Evangelicus inter Latinos nemini Laicorum offertur osculandus. Dignitas Episcopalis expressa. XIII. Osculamutua inter Clericos tempore Communionis. De osculo summo Pontifici ab inferioribus oblato remissivè. XIV. Modus sumendi hostiam summo Pontifici observatus. Calamus sive tubulus Ecclesiasticus. Ritus in Perceptione Eucharistiæ summi Pontificis apud Græcos usitati. Osculum manus & genæ quid notet? Osculum humeri apud Latinos Pontifices. XV. Interpretatio omnium osculorum in actus communionis Synoptica. XVI. Concilium quid, & quotuplex. Ordo celebrandi & finiendi cum osculo. XVII. Osculum initiativum cujuslibet Sacerdotis inter Græcos atque Latinos, ejusque significatio ac Origo. XVIII. Illud quoque Coptitis usitatum. Coptitæ Christiani in AEGypto, della Cintura Italis dicti, & quare. XIX. Ordinatio Metropolitæ Græci. Chartophylacis eminent dignitas. Chartophylacium. Aquila in templis. Nicephori Historia Ecclesiastica non adeo certa. XX. Significatio osculi initiativi ulterior. Osculum genu & genæ Patriarchæ impressum quid notet? De Phrasi Genesis L. Cap. Nati in genibus, vel super genua. Exosata cæli. XXI. Sacerdatum manibus oscula reverentiæ causa libata.

§. I. **I**Nter multa oscula, quædam, ut ab aliis separentur, jure quodam speciali vocari queunt Ecclesiastica; quia scilicet usurpantur (I) in templis. (II) à ministerio Ecclesiastico quocunque. (III) etiam Ecclesiæ metropolitanæ. (IV) à Pontificibus & Car.

& Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ, (V) in communitate fidelium sive universali, sive particulari, quin & domesticâ. Tot enim significata nomen Ecclesiæ omni gentilium & civili usu involvit, uti verba *Marsilii Patavini* ex defensore Pacis, p̄o Ludovico Imperatore contra Papam Johannem XII. *parte II. cap. 2.* indicant. Apud Latinos, *inquit*, vocabulum hoc secundum vulgarem & famosam appellationem in unâ sui significatione importat templum seu domum, in qua Deus communiter à fidelibus colitur & frequentius adoratur. In alia vero significatione importat hoc nomen Ecclesiæ ministros illos Presbyteros seu Episcopos atque Diaconos & reliquos, qui ministrant & præstant in metropolitana, seu principali omnium Ecclesiarum, quemadmodum hoc Ecclesia Romanæ Urbis dudum obtinuit, cujus ministri & Præsidentes sunt Papa Romanus & Cardinales ipsius, qui jam ex usu quodam obtinuerunt dici Ecclesia, & Ecclesiam aliquid egisse, aut recepisse, cum iidem aliquid egerint, aut receperint, vel aliter, qualiter ordinaverint. Rursum secundum aliam significationem dicitur hoc nomen Ecclesiæ & omnium verissimè & propriissimè secundum primam impositionem hujus nominis, seu intentionem primorum imponentium, licet non ita famosè secundum modernum usum, & de Universitate fidelium credentium & invocantium nomen Christi, & de hujus Universitatis partibus omnibus in quacunque communitate etiam domesticâ. Et hæc fuit impositio prima hujus dictionis, & consuetus usus ejus apud Apostolos & in Ecclesia primitivâ. Hæc *Marsilius* circa Annum MCCCXXIV. Vir in tenebris admodum perspicax, libro citato, quo nullum scriptum contra Papam ex veteribus præstantius extat, sive eruditionem, sive copiam & libertatem spectes. Proinde inde memoriam autoris ejusque Scripta damnavit Johannes 22. in suo extra Justitiam vagante, & in Indicem Expurgatorium ini. qui Censores retulerunt, juxta *Catalogum testium Veritatis*, Lib. XVIII. p. m. 1759. Edit. in fol. Anno MDCIIX. & *Ludovicum Molinam* de Justitia & Jure, Tomo II. Disput. XXXI. n. 3. Prima acceptio Ecclesiæ pervulgaris hodie est, nec tamen æq; antiqua

atque Christianorum nomen & religio, aut eorum conventus. In hoc significato istud vocabulum usurpaverat *Eusebius* Pelusiotarum Antistes, sed *acriter* reprehenditur propterea ab *Isidoro* circa Annum Christi CCCCXL. distinguente inter *ἐκκλησίαν* & *ἐκκλησιαστήριον*. Ut enim aliud est, *inquit*, sacrificium, aliud altare, aliud thymiama-tis locus *θυμιατήριον*, aliud thymiama, aliud *βελυστήριον*, senaculum, aliud Senatus; (illud enim locum in quo coeunt, significat, hoc autem viros eos, qui consilium ineunt, ad quos & periculum & Salus pertinet:) eodem modò de templo & Ecclesia statuendum &c. *Lib. II. Epistola 246.* Hinc constat, illo ævo minus receptam fuisse in Ecclesiâ orientali, istam vocabuli Ecclesiæ acceptionem. Fortè tamen in Ecclesiâ Occidentali ista significatio facilius admissa est, uti ostendunt verba *Augustini* Hipponensis Episcopi, *Epistola CLVII.* Sicut appellamus Ecclesiam Basilicam, qua continetur populus, qui verè appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesiæ, id est populi, qui continetur, significemus locum, qui continet: ita quod animæ corporibus continentur, intelligi corpora filiorum per nominatas animas possunt. Exinde utrumque significatum combinat *Amalarius Fortunatus de Eccles. Offic. Lib. III. cap. 2.* Ecclesia, *inquit*, est convocatus populus per ministros Ecclesiæ ab eo, qui facit unanimes habitare in domo. Ipsa domus vocatur Ecclasia, quia Ecclesiam continet. Ipsa vocatur *κυριακή*, quia est Dominicalis. Secunda rejicienda non est, dum ne excludatur populus, & ex eo Ecclesiam constitui non negetur. Sic enim partem nomine totius venire nihil vetat. Et sic *Tertullianus de exhortat. Castitat. cap. VII.* postquam fecisset mentionem ordinis Ecclesiastici, quo nomine Sacerdotes intellectos voluit, subjungit: *Sed ubi tres, Ecclesia est, licet Laici.* Tertia rarior est, nec aliàs fortè usitata, nisi inter Episcopos & Presbyteros unius provinciæ. Quarta significatio tolerari posset, si Romana Ecclesia admitteret juxta se sorores, sive Ecclesias alias pari secum gradu, nec ipsa Primatum & tyrannidem in reliquis omnes affectaret. Quinta denique acceptio vulgaris est, & in Scripturâ frequens, cum cœtus particulares omnes sint partes homogeneæ Ecclesiæ

clesiæ Universalis, ut ad eò etiam habeant commune nomen. Vid. Matth. XVI. v. 18. Ephes. I. v. 22. 23. Coloss. IV. v. 15. 16.

§. II. Nunc ad oscula hujus loci properandum. In illorum autem ordine principem facilè locum Pontificiorum OSCULO PACIS, ut vocant, concedimus. Nimirum asservatur ab iis religiosè agnellus ex auro, argento, aliave materia viliori confectus, quem post sua peracta sacra populo deosculandum exhibent. *Gabriel Biel in Can. Miss. Lect. LXXXI.* tradit, idem quoque tabula Christi imagine signata aut sanctorum reliquias continente, quæ ipsis PAX dicitur, peragi. Et hunc actum appellant PACEM OSCULARI; ubi citra pulveris jactum assequi licebit, unde ista denominatio descendat. Quia scilicet instituitur hæc ceremonia post impertitam populo à Sacerdote PACEM. Et sanè osculum illud antiquissimum esse, vel inde apparet, quod apud S. Ecclesiæ Patres illius crebra mentio injicitur. Quando autem primò institutum & sancitum sit, non usque ad eò inter Scriptores convenit. Quidam Innocentio primo Romanæ Ecclesiæ Præsuli id tribuunt, qui juxta *Chronicon Sigeberti Gemblacensis* post N. C. Anno cccciv. floruit; quando quidem in Epistola Decretali XXIX. ad *Decentium Episcopum Eugubinum* scribit: Ante confecta mysteria (PACEM) populis vel sibi inter se Sacerdotes tradunt, cum post omnia, quæ aperire non debeo, pax sit necessariò indicenda, per quam constat, populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, & finita esse PACIS Signaculo concludentis demonstrantur. Conferatur *Amalarius Fortunatus, Episcopus Trevirensis, Tomo IX. Bibliotheca Patrum, parte I. Lib. III. de Offic. Eccles. cap. XXXII. pag. 359. Carolus Magnus Libro I. Capitularis apud Ansegisum, c. LIII. In Decretal. Innocentii Papæ, ut PAX detur ab omnibus confectis Christi Sacramentis, in Codice Legum Antiquarum à Friderico Lindembrogio edito, pag. 837. Johannes Bertachinus Firmanus in Repertorio, Parte III. p. 487. Enitionis Veneta in quarto. Magister Petrus de Bergamo, in Tabulâ aureâ super omnia D. Thomæ opera, fol. 197. facie 2. Edit. Antverp. in*

fol. Anno MDCXII. *VValafridus Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. XXII. Tom. IX. Bibliotheca Patrum parte I. pag. 961.* PACEM, inquit, ante communionem datij, Innocentius Papa decretis suis, instituit, ut quod in oratione Sancta sub sponfione remissionis, præmittimus, pacatos nos ipfo opere demonfremus. Idem confirmat *Micrologus, de Ecclesiast. Observat. cap. XLIX. Tomo XI. Bb. Pp. pag. 383.* Et *Radulphus Tungrensis de Can. Observantiâ, Propos. ultimâ, Tom. XI. Bb. Pp. pag. 456.* Alii iterum Leoni II. Pontifici ad scribunt, (qui circa finem seculi VII. sedit, secundum *Onufrii Panvini Chronicon Pontificum,*) cum *Platinâ* in vita Leonis, p. m. 77. Verùm longè ante prædictos Præfules ritum hunc viguisse, luculenter patet, ex iis quæ alibi legimus. Ex traditione Apostolorum, inquit, *Florus Magister in Expositione Missæ, Tom. IX. Bb. Pp. parte II. pag. 304.* hoc servat Ecclesia, cui frequenter ab Apostolis dicitur; *salutate invicem in osculo sancto*, id est, pacifico, vero, columbino, non ficto, non subdolo. Illi ergò osculo sancto salutant invicem, qui non diligunt verbo, nec lingua, sed opere & veritate. Gemina his apud *Albinum Flacum Alcuinum, de Celebratione Missæ cap. XL. & D. Remigium Antissiodorenses Tomo IX. Bb. Pp. parte 2. p. 548.* inveniuntur.

§. III. In divina Missâ sive Liturgia (a) (idest publicarum precum solenni formulâ) *Chrystomi* legitur: Diaconus osculatur stolam, & ter adorat, & exclamando subjungit ἀγαπήσω μὲν ἀλλήλους. Super quæ verba *Jacobus Goar in Euchologio Græcorum* eruditissimis Notis illustrato pag. 134. sequentia exhibeti. Verbis ἀγαπήσω μὲν ἀλλήλους clarè prolatis & osculo, PACIS tesserâ dato charitas commendatur. His tribus populum sibi subditum ad sacra dona dignè per consecrationem offerenda, disponit Ecclesia, de quibus eruditè & appositè *Cabasilas cap. XXV.* ὁ ἱερεὺς ἐτίθει αὐτὸν ἐν τρεπίκει, καὶ δι' εὐχὴν καθάρει, καὶ πρὸς τὴν ἱερουργίαν καθοικουάζει, καὶ διατίθει πρὸς τὸν Χάριον εὐχὴν, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. H. e. Adhuc se ipsum præparat at Sacerdos, & precibus purgat, & ad sacrificium accingitur, & ad gratiam oratione & mutua dilectione, & confessione fidei disponitur. Ecclesia quidem Latina in communionis

usque

usque instantem horam osculum PACIS lignum remittebat quondam, cujus testis est *Augustinus Sermone LXXX. de diversis*; Liturgia *Ambrosii* apud *Pamelium & Tertullianum lib. de Oratione*. Evangelio tamen lecto in quibusdam privatis Ecclesiis confestim datum, conjicere licet, tum ex allato Ambrosianæ Missæ ritu, (b) in quo lecta post Evangelium Antiphonâ (c) Sacerdos populo dicit: PACEM habere: Respondetque ille: ad te, Domine; Tum ex Innocentii I. Epistola ad *Decentium* quâ scribitur: PACEM modò afferis ante confecta Mystera quosdam populis imperare, vel sibi inter se Sacerdotes tradere, cum post omnia quæ aperire non debeo, PAX sit necessariò indicenda &c. Tum denique ex *Isidoro Lib. I. de officiis Ecclesiasticis, cap. XV.* In quo inter Orationes quinque consecrationi præmittendas quartam annotat pro PACE conciliandâ dici, cui propterea titulum OSCULUM PACIS præfigit. Græcos autem, quos & Armeni teste *Cassandro* imitantur, à primævis temporibus osculum hoc sanctum longè ante consecrationem præmississe, docet *Dionysius de Ecclesiastica Hierarchiâ, cap. III.* Coopertus, inquit, quidem panis divinus proponitur, & benedictionis Calix: Sacrum verò osculum sancto modo celebratur. Docet & *Clemens Romanus*, apud quem *lib. VIII. Constitution. Apostolicon. Apostolicarum cap. XV.* Diaconus ante Præfationem edicit, ut omnes se invicem salutent OSCULOSANCTO, & Clerici Episcopum, & viri Laici Laicos, & mulieres salutent mulieres. (d) Idem quoque sancit *Leodicenum* sub *Sylvestro Concilium*, quo plura etiam ad hunc Liturgiæ locum spectantia, prolixiusque propterea referenda præscribuntur. Seorsum primum post conciones Episcoporum (lecto Evangelio ad Populum) habitas Catechumenorum orationem perfici convenit, & postquam exierint Catechumeni, (e) eorum qui pœnitentiam agant, fieri orationem: Et cum i sub manum accesserint & recesserint, fidelium preces ter fieri. (Tres autem illæ Orationes, ad quarum normâ suas composuerunt, vel quas fortè retinuerunt *Basilus & Chrysostomus*, sunt *Εὐχή τῶν πεισῶν εὐχαριστῶν ἡμῖν σοι &c. f. 70. εὐχή τῶν πεισῶν θεοῦ ἕρα πάλη, καὶ πολλὰ αἰετῶν.*

fol. 71. Et *εὐχὴ προσκομιδῆς. Κύριε παντοκράτωρ.* fol. 74. Oratio namque τῆς χειρῶν recentior est à Justini temporibus Liturgiæ inserta:) unam siquidem primò silentio, secundam autem & tertiam elatâ voce compleri. (Nunc autem singulæ *μουσικῶς* sunt pronuntiandæ.) Deinde PACEM dari, & sic Sanctam oblationem perficiant. Dandæ autem & accipiendæ PACIS norma hæc est; Sacerdotes ordine sigillatim in sancta dona quâ possunt, proximè inclinant, velumque osculantur & dicunt: ἄγιος ὁ Θεός. Tum corpore paulùm semoto: ἄγιος ἰχθυός, inquit, modicèque amplius retroacti, ἄγιος ἀθάνατος versus altaris labra proferunt: tuncque Episcopi vel primi sacerdotis celebrantis manum genamque osculantur, his verbis additis: ὁ Θεός ἐν μέσῳ ἡμῶν. *Deus est in medio nostrum*, quibus ille sigillatim respondet: καὶ ἔστι, καὶ ἔστω. *Et est, & amplius sit.* Non lubens autem omiserim, quod solerter hic tangit *Thessalonicensis*, & amplè *Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagogicâ quintâ* explicat, ante osculum nimirum secundò Pontificem & Sacerdotes ipsi adstantes lavari: Ἐρωτάει τὸν Διάκονον τὸν νηφασθεὶς εἶδοντα τῶν ἱερέων, καὶ τοῖς κηλῶσι τὸ θυσιαστήριον προσβύλετο, *Vidistis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti & Presbyteris altare circumstantibus*: cujus lotionis mysticâ ratione productâ, tum quibus verbis OSCULUM PACIS in sua Ecclesia juberetur, subdit: Ἔτι αἱ βοῆ ὁ Διάκονος: ἀλλήλους ἀπολάβετε, καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα, *Deinde clamat Diaconus: suscipite invicem, & invicem osculemur.* Hactenus Goar. Consona his lege apud *Guilielmum Durandum, Rationali divin. Officior. Lib. IV. cap. LIII. & Amalarium Fortunatum, Tomo IX. Bb. Pp. Lib. III. de Ecclesiast. Offic. cap. XXXII.*

§. IV. Exegetis locò quæ præcedentem numerum illustrent, addo sequentia: (a) Liturgia, hoc est publicum munus, alio nomine missa. Ideoque non semper significat missa sacrificium, quare in cap. XII. *Concilii Sardicensis* habetur: In Ecclesia ne alienus à communione videatur, conveniat, & officia divina obeat. Ita in nupera editione Romana. Græca tamen editio *λεῖψα γέιν* habet, ubi *Zonaras* sic notavit: Liturgiæ porro nomine hoc loco, non factorum celebritatem, incruentique sacrificii obla-

oblaciones, sed statas preces & hymnos, qui solenni more DEO concinuntur, intelligi oportet. Quando vero Patres Græci vocabulo Liturgiæ in significatione missæ usi sunt, semper ut plurimû cum adjuncto *μυστικῆς* aut *ιερατικῆς*, id est mystica aut sacra, usi sunt. Sic *Theodoret. in Cap. VIII. Epist. ad Hebr.* inquit: *Cur novi Testamenti Sacerdotes Mysticam Liturgiam, seu sacrificium peragunt &c.* Et *Eusebius Casareensis: Divinus caremoniis & Mystica Liturgia sanctarumque precepcionum societate perfrui, Lib. IV. de vitâ Constantini cap. LXXI.* dixerat: quod etiam in *canone XXXII. Trullano* observatur, licet penes Patres Latinos per liturgiam missæ sacrificium absolutè intelligatur, ut *Ambrosii Epist. XXXIII. ad Marcellam sororem. Augustin. Serm. CCLI. de Tempore. Alexandr. Epist. I. cap. 4. Damasus in Pontifical. Leo Papa I. Epist. LXXXI. cap. 2. Ennod. de Synod. atque Concil. Milevit. cap. XII. Agathense cap. XXI. Romanum sub Symmacho in fine. Vid. Dominici Macri Melitenensis Hierolexicon pag. 356. Edit. Romana in fol. Anno MDCLXXVII. Johann. Bona Lib. I. Rer. Liturgicar. Cap. III.* Cæterum missa Chrysoptomi ab Erasmo Roterodamo (ut ajunt) in gratiam Episcopi Roffensis versa, quæ & Antverpiæ excula est Anno MDLX, juxta Versionem *Leonis Tusci*, & editâ per Claudium de Sainctes, valde suspecta est. *Henricus Savilius* sic de illa pronunciavit: Miram esse in Scriptis codicibus inconstantiam, nihil terè simile habere versionem Erasmi, & editionem Morellianam, multa passim in operibus Chrysoptomi ex Liturgia, quâ tum utebatur Ecclesia Orientalis, recitari, quæ hic non reperiantur, multa hic repetiti, quæ vix illorum temporum esse videantur. Confer *Roberti Coci Censuram quorundam Scriptorum Veterum p. m. 177. Andrea Riveti Critic. Sacr. Lib. IV. cap. III.* (b) Officium AMBROSIANUM quo Ecclesia Mediolanensis utitur, non à *D. Ambrosio*, sicut aliqui dixerunt institutum fuit, sed à *S. Barnabâ* Apostolo, ejusdem Ecclesiæ fundatore, ac deinde confirmatum fuit regalis, ritibusque psallendi à *D. Mirocle* ejusdem Cathedræ Archiepiscopo, appellatumque fuerat Ambrosianum, quia Doctor ille Ecclesiæ illud ultimo

approbaverat. Vid. *Josephus Vice-Comes Lib. II. de Ritu Missæ cap. XII. Bona Rer. Liturgic. Lib. I. cap. X.* (c) Offertorium nunc vocamus, quia antiquo more Populus interim sua dona offerebat. Nominem autem offertorii, sive offerendæ, ut *Amalarius & alii veteres* loquebantur, ea omnia comprehenduntur, quæ à Sacerdote & Ministris fiunt & recitantur à præmissa salutatione, usque ad secretæ orationis conclusionem, cum excelsa voce Sacerdos intonat, Per omnia secula seculorum. Idem *Bona Lib. II. Liturgic. cap. VIII.* Fuerunt hæ Antiphonæ composiæ sive ordinatæ à D. Gregorio; alii à Cœlestino, ac alii ab Eutychniano Pontificibus putant. *Macer in Hierolexicop. 415 & 41.* (d) Judicium de Constitutionibus quæ Apostolorum nomen vulgò sed gratis gerunt, exhibui *Lib. III. Bibliotheca Anglorum cap. XIX. p. 503.* (e) Catechumeni in veteri Ecclesia dicebantur qui Baptismum postulabant, quasi auditores verbi Dei. *Isidorus Lib. II. de Offic. Ecclesiast. cap. XXI.* Qui auditores duplicis generis erant, & alii propriè *Catechumeni* vocabantur, qui nempe in rebus fidei instruebantur, alii erant *Competentes*, qui instanter petebant Baptismum. *Augustinus Serm. CXVI de tempore.* Competentes non possunt aliud intelligi, nisi simul petentes. *Catechumeni* compellebantur ab Ecclesiâ exire statim, ac peracto Evangelio. *Competentes* verò discedebant immediatè ante consecrationem, dum pro ipsis aliquantulum à fidelibus preces funderentur. Duo sunt ordines Catechumenorum, hi enim nuper accesserunt, & ut imperfectiores post Scripturarum & Evangeliorum auditionem exeunt. Illi verò jam pridem accesserunt, & perfectiores facti sunt, ut & orationem quæ fit super Catechumenos, expectantes, in ea genua flectunt. Quando autem pronunciatum fuerit: Catechumeni procedite, tunc & ipsi exeunt. *Synod. Neo-Cesar. can. V.* Qui canon exactè à Græcis observatur in eorum missâ. Itaque clare colligitur, quod expulsio Catechumenorum ab Ecclesia per Diaconum facta, de competentibus intelligenda sit, super quos oratio dicta fuerat. Eandem Ceremoniam Latina Ecclesia observabat: Tempore enim quo Sacerdos incipit consecrare corpus Dominicum, dicendum est à

Diac-

Diacono post Evangelium, si quis Catechumenus est, procedat toràs. *Alcuin. de Divin. Offic.* Tempus Catechumenatus antiquitus trimestre erat. *S. Clemens Epist. III.* Sed postea ad quadraginta dierum spatium redactum fuit. Qui baptifandi sunt supra quadraginta dies, publicè iis tradamus sanctam & adorandam Trinitatem. *Hieron. Epist. ad Pamach.* Aliquando tamen per multos annos prorogabatur, ut Magno Constantino factum fuerat. Quem abutum quidem ab eruditissimis Ambrosii, Basilii, atque Nazianzeni scriptis extirpatum fuisse, *Baronius Anno CCCLXXVII.* Judæi ad fidem conversi per octo menses inter Catechumenos detinebantur. *Can. Judæi. de Consecrat. dist. IV. Macer in Hiero-lexico, p. 134.*

S. V. Quando juxta ordinem Romanum populus in Ecclesia dat oblationes suas, id est, panem & vinum, mox Pontifex salutatur altare, ipsum videlicet osculando, & suscipit oblatas de manibus Presbyterorum & Diaconorum, quibus licitum est accedere ad altare. Ante communionem tres Orationes Romano ritu præmitti solent, non ex antiqua summorum Pontificum institutione, sed ex religiosorum traditione, ut ait *Micrologus cap. XVIII.* Prima est, qua Sacerdos PACEM precatur Ecclesie, postquam sequitur OSCULUM PACIS, quo ipse ministros, tum illi, omnesque fideles se invicem salutant, in signum unionis & mutue charitatis. Apostolicum institutum hoc est, ut per solennia pacis sacrificii consummatio fiat. Et Romani quidem atq; Ambrosiani hoc loco, Græci autem & alii Orientales, itemq; mozarabes, (id est Hispani, quia cum Arabes Hispaniam penè omnem occupassent; Christiani *Mixtarabes*, & corrupto vocabulo mozarabes, id est, mixti cum Arabibus dicti sunt, quemadmodum Hispanicarum rerum Scriptores uno ore declarant: mozarabicus ritus sacer qui & Gothicus dicitur à D. Isidoro Hispalensi Archiepiscopo institutus, cujus Observantia à Concilio Toletano IV. Universæ Hispaniæ commendatus fuit; sed cum esset multis erroribus per introductionem dominantium Barbarorum depravatus, jussu Gregorii VII. regnante Alphonso VI. dimissus fuerat, ut ex *epistolis LXIV. & LXXXIII. Lib. I.*

Præfati Pontificis ad eundem Regem datis liquet. Tandem tempore Francisci Ximenez Toletani Archiepiscopi Missale ac Breviarium, juxta Catholicos sensus correcta sunt, ac Latinis Characteribus impressa, & instituti sunt aliqui Sacerdotes, qui tenerentur juxta Mozarabicum ritum ministrare; & in præfenti in quinque Toletanæ diocesis Parochialibus Ecclesiis observatur, ac etiam in Capella ab eodem Archiepiscopo erecta fit idem: Idem in Capellâ Doctoris Talabricensis Salmanticensis diocesis. Vid. *Alvarus Gomezius Lib. II. de rebus gestis Ximenii.*) ante Præfationem dant osculum PACIS, diverso ritu, sed eadem fide & religione, ut ostendant se omnes in Christo unum esse, eosque duntaxat divinorum munerum participatione dignos censerit, qui pacem fratribus verbo & opere impendunt. In Liturgia Jacobi, (à posterioribus ita locupletata, ut non sit facile dijudicare, quæ pars ejus Liturgiæ S. Jacobum habeat autorem, juxta *Bellarmin Lib. de Script. Eccles. de S. Apostola Jacobo:*) post Symboli recitationem porrigitur osculum præmonente Diacono, *osculemur nos in osculo Sancto.* In Liturgia Chrysostomi ante Symbolum ait Diaconus: *diligamus nos invicem, ut in concordia, confiteamur Patrem, filium & Spiritum Sanctum.* Apud Maronitas, qui sub Antiocheno Patriarcha in monte Libano degunt, Sacerdos ante Præfationem dat pacem altari & Mysteriis dicens: PAX TECUM ALTARE DEI, ET PAX MYSTERIIS SANCTIS POSITIS SUPER TE. Et dat PACEM ministro, dicens: PAX tibi Minister Spiritus Sancti. Minister dicit: *Veni in PACE, Pater noster, Sacerdos candide.* Et dant pacem in Ecclesia. Mozarabes in singulis Missis proprias habent orationes pro OSCULO PACIS, quibus breviter à DEO perunt, ut oscula fidelia sint, & pax sincera, ut per exterius hominis osculum indisrupta maneat interioris hominis pax; ut pacem, quam ore annunciant, opere impleant; ut una dilectionis copula jungat, quos unius fidei sacramenta locupletant. Itaque in missa mozarabica jussu Francisci Ximenii Archiepiscop. Toler. recusa apud *Bonam Rer. Liturg. Lib. I, cap. XI, p. m. 367. Oper. in quarto Edit. Antwerp, Anno MDCLXXVII.*

Tum

Tum legit Sacerdos aliam Orationem, quæ vocatur ad Pacem, & sic concluditur: *Quia tu es vera pax nostra & charitas indisrupta, vivis tecum, & regnas cum Spiritu Sancto unus DEVS in secula seculorum Amen.* Subjungit Sacerdos elevans manus: *Gratia DE I Patris omnipotentis, Pax ac dilectio Domini nostri JESU Christi, & communicatio Spiritus Sancti sit semper cum omnibus vobis.* Respondetur: *& cum hominibus bonæ voluntatis.* Dein dedit: *quomodo astatis, pacem facite.* Respondet Chorus: *Pacem meam da vobis, pacem meam commendo vobis, non sicut mundus dat, pacem do vobis.* Quibus cum versiculo, *Gloria & honor Patri,* repetitis, ait Sacerdos: *habete osculum dilectionis & pacis, ut apti sitis sacro-sanctis mysteriis DEI.* & statim dat Pacem Diacono vel ministro, & ille populo. Similes habentur preces in Missali Gallicano, orat enim Sacerdos in missâ Epiphaniæ, ut osculum quod in labiis datur, non negetur in cordibus. In missa S. Clementi suppositâ teste Photio Cód. CXII, hæc habentur: *Ut qui in præsentilabiorum impressione illigati fuerint osculo, DEI custodia pacifici permancant in futuro.* In Cathedra S. Petri, ut qui ex præcepto junguntur osculo, livore pectoris excluso, illuc per gratiam ducantur, ubi est Petrus janitor cœli. *Ritu Ambrosiano* dicit Diaconus: *offerre vobis pacem.* Chorus autem responderet: *Deo gratias.* Et præmissa Oratione: *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis,* prout in Romano, datur Pax. In quibusdam Missalibus MS. Diaconus ait: *Habete vinculum charitatis & pacis, ut apti sitis Sacro sanctis Mysteriis.* Et circumstantes se invicem osculantes dicunt: *PAX Christi abundet in cordibus nostris.* In aliis sunt orationes peculiare, quibus Sacerdos, dum se populus invicem osculatur, Deum rogat, ut omnes pacificare dignetur. *Bona Lib. II. Liturg. cap. XVI.*

§. VI. Præterea in celebratione missæ, altari, Patenæ, libro Evangeliorum, sibi que Clerici invicem varia oscula imperiunt. De Osculatione Altaris *Guilielmus Durandus in Rationali divinar. officior. Lib. IV. cap. III. num. 5. p. m. 160.* scribit: Sacerdos in missa ter osculatur altare, videlicet in Principio Canonis,

dicens, *ut accepta &c.* Et in Oratione, *Supplices.* & post Orationem: *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis.* Licet quidam novies osculentur, ut sui adjutorium ad hoc impetrandum novem Choros vel ordines Angelorum, in quibus omnes sancti locati vel locandi sunt, invocent, vel indicant. Vel hoc faciunt, quasi gratias agentes novem ordinibus, quos quilibet Sacerdos gradatim suscepit. (*Bellarminus de Cleric. Lib. I. cap. II.* Septem duntaxat propriè loquendo numerat ordines, videlicet, Sacerdotis, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi seu Ceroferarii, Lectoris, Exorcistæ & Ostiarii, *Balthasar Mentzerus Exegef. Augustanae Confessionis, Artic. XIV. p. 649.* *Christian. Sledanus Disputat. Theolog. XIV. §. 22.* Cantor & Archidiaconus si addatur, numerus novenarius Duran-
 „ exurgiti) *Bona in Appendice Rer. Liturgic. p. 634. ait:* Post lectum
 „ Evangelium Subdiaconus claudens librum, ponat super altare
 „ in sinistro cornu; Cum verò inceperint in choro *Kyrie eleyson,* A-
 „ coluthi deponant candelabra in pavimento, Diaconus verò acci-
 „ piat thuribulum de manu Acoluthi, & accedens osculetur altare,
 „ quem subsequitur Sacerdos, & inclinatus oret prius hujusmodi:
 „ Ad te Plasmator meus, redemptor meus, Salvator meus, ego mi-
 „ serimus servus tuus, ad te cordis devotione confugio &c. Dein-
 „ de surgat & osculetur dicens: Omnipotens sempiternæ Deus, qui
 „ me peccatorem sacris altaribus adstrare voluisti, & sancti nominis
 „ tui laudare potentiam, concede quæsumus per hujus Sacramenti
 „ mysterium, meorum mihi veniam peccatorum &c. Et sic ac-
 „ cepto thuribulo de manu Diaconi faciat incensum super altare, &
 „ reddat eidem Diacono porrigens osculum. *Bartholomæus Gavan-
 tus part. 4. tit. 19. in rub. Miss.* Semper altare osculatur Sacerdos an-
 „ tequam populum salutet, seu pacem tribuit, Pax enim à Christo
 „ Domino in altari effigiato sumenda est. Circa hujusmodi alta-
 „ ris oscula notari meretur, quod Sacerdos ea facit tribus temporibus
 „ in missâ, juxta tria quibus indiget, & alia tria ab eo in altari ag-
 „ genda. Primò enim facit quædam oscula, ante collocationem ho-
 „ stia & calicis, seu quandò primò ad altare accedit, quandò ad pri-
 „ mam collectam dicturus est, *Dominus vobiscum.* Et iterum post Ev-
 „ ange-

vangelium dicitur: *Dominus vobiscum*, qui osculationem calicis & hostiæ, priusquam communicet, dicitur: *Orate fratres &c.* Et quandò in Canone dicitur, *uti accepta*; & quandò dicit: *Ex hac altaris participatione*: & finita oratione ista: *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis, quæ facit, ut sit Justus in corpore Christi recipiendò.* Tertiò verò facit alia postquam communicavit, scilicet dicitur *vobiscum*, ante, post communionem, & completa oratione, *placeat tibi sancta &c.* quæ facit, ut sufficiens inveniatur gratia Domino DEO pro-receptis referendo. Verum oscula quæ fiunt ante collocationem hostiæ & calicis, & ea quæ fiunt post communionem, fiunt super altare, videlicet in medio ejus. Cum enim sacerdotis dignitas & auctoritas in sacrificando, nec non sufficientia ad referendas gratias de acceptis, sit solùm à DEO, à quo nostra sufficientia est, idcirco ante calicis & hostiæ locationem, & postquam communicavit, osculatur medium altaris, per quod propter virtutem consecrationis & unctionis ibi in Missa altaris factæ, maximè repræsentatur Deus, in quo uniuntur extrema. Oscula autem quæ fiunt post Calicis & hostiæ collocationem, ante, quam communicet, fiunt à sinistris calicis propè hostiam. Ad hoc enim, quod Sacerdos sit justus sacrificando, requiritur non solum actio divina, verum etiam sua. Unde *Augustinus*, qui fecit te, sine te, non justificabit te sine te. Requiritur ergò dispositio ex parte suâ, quod fit, si non resistit divinis monitionibus, sed infusio gratiæ fit ex parte Dei, ideoq; oscula, quæ fiunt ante communem, non directe fiunt in medio altaris. Rursus illud quod est ex nobis in justificatione nostrâ, est quid diminutivum, & est modicum respectu ejus, quod ex Deo est; meritò ergò fiunt à sinistrâ partè Calicis, quæ est pars diminuta & obliqua respectu dextræ. Fiunt tamen juxta hostiam, quia in Justificatione plura & nobiliora sunt à Deo, seu Christo; tum, quia etiam illud, quod à nobis est, potius habet rationem mali, quàm boni, nisi quodammodo esset à Deo per gratiam prævenientem elicitum, regulatum & acceptum. Potest etiam secundo dici, quod ideo, quandò Calix & hostia non sunt super altare, oscula fiunt in medio altaris, videlicet directè super locum crucis,

ex Chrismate, in ipsius consecratione factæ, quia Christus stans in medio discipulorum suorum, dixit eis: PAX VOBIS, quæ Pax per ipsa oscula designatur. Tertiò ad designandum, quod, sicut habetur in Canticis, Christus ascensum in Cruce purpureum, id est sanguine rubricatum, media Charitate monstravit, quæ Charitas per osculum designatur, quæ etiam media dicitur, quia communis omnibus, pro omnibus enim voluit pati ex charitate.

§. VII. Porro fiunt oscula ipsa manibus super altare depositis. Primò ad notandum, quod Charitas per osculum designata, operibus debet inniti. Nam secundum Gregorium operatur magna, si est, si autem renuit operari, amor non est. Secundò ad notandum, quod in altaris sacrificio Sacerdos omnium temporalium curam deponere, & solum ipsi sacrificio mentem affixam debet habere. Tertiò ad designandum, quod ad hæc opera ejus non sufficit, quod solum Dei misericordia obrinetur. Adhuc nonnulli in locis ipsis osculandis signum crucis cum tribus extensis digitis prius imprimunt, tum quia omnia in fide Trinitatis agenda sunt, tum quia regulariter quidquid ori applicandum est, debet prius crucis signaculo insigniri. Alii tamen in penultimo & finali, *Dominus vobiscum*, nec osculantur altare, nec illi imprimunt signum crucis, sed se solum ante faciem tuam signant, & benè; tum, quia per altaris osculum, quod in fine missæ fit, intelligitur Sacerdos omnia approbare, & eis, toto mentis affectu assentire; tum, quia per corporis Domini præsentiam omnis immundus Spiritus loco ipso credendus est aufugisse. Idem *Durandus Lib. IV. cap. IX. num. I.* Post immissum, ait, in thuribulo accensum Sacerdos seu Episcopus dicit: DEUS tu conversus &c. sacrum osculatur altare, ut notificetur Pacificatio cum Judæis, & ad designandum, quod Christus ad nos veniens, sanctam sibi copulavit Ecclesiam, juxta illud Epithalamium, *oscaletur me osculo oris sui.* Et juxta illud Propheticum *Esa. LXI.* quasi sponsam decoravit me coronâ &c. Rursus quando Prophetalis versus introitus à cantore incipitur, Sacerdos ad altare ascendens illud osculatur; quia Prophetarum testimonio venit Christus in mundum, & ad passionem altaris. In quibusdam etiam Ecclesiis Diaconi bini & bini latera altaris intrinsecus sive alternatim osculantur, eò quod Dominus Apostolos binos misit ad prædicandum, dicens eis: in
quam.

quamcumque domum intraveritis, dicite: PAX HUIC DOMUI; qui reversi sunt ad Christum, sicut Diaconi revertuntur ad Episcopum. Add. *Lib. IV. c. LVI.*

§. VIII. Allatis consentanea recitat *Johannes Stephanus Durantus de ritibus Ecclesie Catholicae Lib. II. cap. LVII. n. 5. ex Micrologi cap. XXXII. Tomo VI. Bb. Pp.* Tandem sacrificio Missæ peracto Sacerdos osculatur altare, dicens: placeat tibi Domine, Sancta Trinitas. Nedum autem peracto Missæ sacro, Sacerdos osculatur altare, sed & quoties ad populum convertitur. Cum autem altare Christum referat, quin & ipse est altare DEI, Sacerdos altare osculando meminisse debet desiderii & amoris Sponsæ, id est, Ecclesiæ, quæ suspirans dicit: *osculetur me osculo oris sui. Innocentius III. Lib. II. Missæ mysteriorum cap. XV.* Rursus cum osculum sit nedum amoris signum, sed & Reverentiæ; unde Esther Regina venerationis ergo osculabatur apicem virgæ Ahafveri Regis: caveat Sacerdos accedens ad osculandum altare, ne odio aliquo atq; diffidio à proximo diffideat; ne cum tantâ animi impudentiâ adpropinquans ad Dominum, & osculans altare, audiat cum Judâ vocem illam: *osculo filium hominis tradis? Vade, reconciliare fratri tuo. Matth. cap. V. Andreas Piscara Castaldus, in Praxi Ceremoniarum Ecclesie Romanae Lib. II. Sectione VII. cap. 5. §. 12. 13. p. m. 249. Editionis Neapolitane in fol.* Cum celebrans osculatur altare, illud in medio osculetur, manus hinc inde æqualiter tenēs, & hoc in Missâ, cum ascendit ad altare, dicens, ex hac altaris participatione daturus pacem dictâ primâ oratione ante communionem, Domine Jesu Christe; post communionem, antequam dicat Dominus vobiscû, in principio & fine Oratorium; & tandem dicto placeat, &c. sive sit benedicturus, sive non: osculatur quoq; altare quoties ascendit ad illud incensandum, sive ad vespertas ad magnificat, sive ad laudes, ad Benedict^o. Observandû quoq; circa osculationes faciendas à celebrante, quod nuper emendatimissalis Rubricis est additum; in omni osculatione, sive altaris, sive libri, sive alterius rei, ne producat signum crucis pollice, vel manu super id, quod osculandum est. Eo tendit *Carolus Cardinalis S. Praxedis, Actorum Ecclesie Mediolanensis parte IV. p. 735.* his verbis: Nel bacia l'altare farà in esso il Sacerdote prima le croce, con la mano

la mano distesa, & baciarà esso altare in quel luogo; ma nel tempo che ha il pollice, & indice congiunti, farà la croce non le tre altre dita seguenti l'altare s'è bacia cinque volte. La prima, quando ascende l'altare innanzi all'ingressa. La seconda, quando dice, uti accepta habeas. La terza, quando dice, ut quotquot ex hac altaris participatione. La quarta, dopò dette l'orationi della pace, prima che dice: pax tecum, quando vi sia persona à chi s'habbi da porger la pace dal ministro. La quinta, dopò haver detto, placeat tibi &c. prima che si benedice il popolo. *Gavantus Thesauri sacrorum rituum, seu commentario in Rubricas Missalis & Breviarii Romani, parte II. Tit. XI. pag. 175.* Missa incipit ab osculo altaris, & finire debet cum eodem osculo. Deciesigitur in Missâ Sacerdos osculatur altare, si pacem dat astantibus, alioquin novies. *Conferatur Bellarmini Tom. II. Controuersar. Lib. II. cap. 15. Jacob. Pintus, Christi crucifixi Lib. V. Titulo VI. Loco II. p. 807. Isaacius Habertus in Observat. IV. ad Αεχρηγατιονν parte VI. Liturgia, pag. m. 63.* In Andegavensi Ecclesiâ in die Paschæ post tertiam matutini lectionem, præparatur altare ad modum sepulchri, quibusdam velis coopertum, in cujus lateribus duo sacerdotes albis pluuiialibus (sive Cappis, sic dictis quia olim tempore pluvie sumebantur, ut *Ferrarius lib. I. de Re vestiaria cap. 39.* suspicatur:) induti assistunt, qui duos Angelos Christi monumentum custodientes significant, ac interea ex Sacristia duo Clerici, Cubicularii appellati, alba, sive Rochetto, (i. e. linea veste Episcoporum peculiari, sed temporis progressu aliis inferioribus Ecclesiasticis ex privilegio concessâ:) & Dalmatica induti, habentes in capite amictum rubrâ fasciâ ligatum, qui sanctas mulieres ad sepulchrum euntes denotant, eisq; duo Cantores cum thuribulo præcedunt, qui ad dictum altare accedentes in Musicali tono his verbis interrogantur: *Quem quaritis in sepulchro?* Ipsi verò etiam canendo respondent: *JESUM NAZARENUM CRUCIFIXUM.* Tunc duo assistentes Sacerdotes reassumunt: *Non est hic, surrexit, sicut prædixit. Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus.* Post quam responsionem prædicti duo Clerici sepulchrum ingrediuntur, & Altare osculantur, atq; dum Thurifera-

riferarii tē altare incensant, canunt duo sacerdotes: *Ite nunciate Discipulis ejus, quia surrexit.* Itaque ad chorum accedunt præfati duo Clerici, salutant Episcopum primum cum osculo pacis, in ejusque aurem summissâ voce suggerunt. *Surrexit Dominus, Allelujah.* Quibus præsul salutationem & osculum reddens, *Deo gratias Allelujah,* respondet. Idem cum Canonicis, & in choro assistentibus fit, dum caniter, *Te Deum.* Aliter autem in Sennonensi Ecclesia in hac die observatur; nam in Capellâ satis ornata, sanctissima Eucharistia exposita, ad quam solennis processio dirigitur, & in ingressu ejusdem Capellæ, ubi tres Vice-Curati (h. e. Vicarii Curatorum sive ministrorum Ecclesiæ) assistunt, intonat Cantor: Dic nobis maria, *quid vidisti in via?* tunc unus ex Vice-Curatis respondet: *Sepulchrum Christi viventis, & gloriam vidi resurgentis.* Alius canit: *Angelicostestes, sudarium & vestes.* Tertius verò concludit: *Scimus Christum surrexisse à mortuis verè.* Ac Cantor reassumit, & canit: *Credendum est magis soli Mariæ veraci, quam Judæorum turbæ fallaci.* Deinde immediatè ab Episcopo intonatur *Te Deum,* qui ex Capellâ processionaliter ad majus altare defert Sacramentum, & genuflexus extremitatem pyxidis osculatur, & post Episcopum idem facit Clerus, magistrat⁹, & populus. *Macer in Hierolexico, p. 453.*

§. IX. Jam de Patenis agendum. Patena est operculum calicis à patendo dicta, qua voce usus *Columella Lib. XII. cap. XLIII.* de Vasis apud profanos Scriptores latis & patentibus labris. Græci discon vocant, uti ex Liturgia S. Jacobi apparet. At verò discus magis cavus & capacior est, ne micæ panis sacri excidant. Nec unius quidem generis erant; aliquandò enim patena convaca fiebat, ut in eâ sacrum chrisma poneretur, & ideo *patena Chrismalis* dicebatur, quæ ad usum Baptismi & Confirmationis spectabat. Patenam argenteam Chrismalem obtulit, ait *Anastasius Bibliothecarius* in Silveltro. Aliæ *patenæ* erant *ministeriales*, distribuendæ populo Eucharistiæ deservientes, ex eadem qua Calices materiâ citra dubium constat, cum par utrarumque ratio esse deprehendatur. De his osculatione honoratis, apud *Amalarium Fortunatum Seculo IX.* Episcopum Trevirensē *Lib. III. de officiis Ecclesiast.*

cap. XXVII. Tomo IX. Bb. Pp. (quamvis verus autor hujus operis alter *Amalarius sit, Ecclesia Metensis Diaconus, teste Johanne Bona in Notitia Autorum, operibus ejusdem annexa, p. 947.*) sequens testimonium habetur: Quando inchoatur canon, venit acolytus sub humero habens sindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus, in parte dextrâ usque medium canonem, tunc subdiaconus sequens suscipit eam super Planetam, & venit ante altare, exspectans quandò eam suscipiat subdiaconus regionarius: finito verò canone subdiaconus regionarius stat cum patena post Archidiaconum, quandò dixerit, & ab omni perturbatione securi: vertit se Archidiaconus, & osculatam patenam dat eam tenendam secundo Diacono. Ita ille. In hoc Amalarii testimonio duo notanda veniunt, quid nempe *Canon sit & Planetâ. Canon* regula est, qua voce usa est Ecclesia, ut indicaret hanc esse regulam fixam & stabilem, qua novi Testamenti sacrificium celebrandum est. *Gregorius Magnus* cujus tempore nomen canonis in usu erat, *Epistola LXIV. Libro VII.* precem vocat, eo loquendi genere, quo nonnunquam Patres utuntur, dum verba consecrationis preces nuncupant, quia sunt verba sacra: neque enim totus canon ex precibus contextus est. *Haymo Halberstadenensis explicans cap. II. Epist. I. ad Timotheum, Orationes, inquit, sunt, quas fundit Sacerdos in consecratione Eucharistiæ. In Concilio Eboracensi tempore Cœlestini III, Secretum missæ nuncupatur his verbis: Quia secretum missæ frequenter invenitur, aut scriptorum falsitate, aut librorum vetustate corruptum, ita ut distinctè legi non possit, Archidiaconorum sollicitudo provideat, ut in singulis Ecclesiis verum & probatum exemplar Canon Missæ cum omni diligentia corrigatur. Ab aliis actio dicitur, quia in eo, ut ait *Walafridus, domestica Sacramenta conficiuntur. Atque hinc intelligitur, qua de causâ, cum aliquid in ipso canone, in oratione, quæ incipit communicantes, addendum est, quod in Christi Domini festivitatis fieri solet, titulus apponatur, infra actionem, quia nimirum actio sacrificii ibi propriè continetur. Hic verò titulus infra actionem ante ipsum communicantes, in editis Missalibus**

passima

passim reperitur. Autorem canonis quidam fuisse putant Gelasium Papam, alii Musæum Presbyterum Massiliensem, alii Vocationem Episcopum Castellanensem in Mauritania, qui teste Gennadio libros Sacramentorum composuerunt. *Aldhelmus Episcopus Lib. de laudibus Virginitatis cap. XXIII.* à Gregorio M. editum existimat. At ipse Gregorius Epistola præcitata ait à Scholastico compositum, sed quo tempore id factum fuerit, non dicit. *Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II, cap. XI. Macer in Hierolexicopag. III. Planeta* est indumentum Sacerdotale, idemque significat, quod *Casula, Casubula, Penula, superhumeral, Phelonium.* Concilium Toletanum quartum cap. XXVII. Presbytero ait, in suâ ordinatione *Planeta* datur, quæ idem est ac *Casula.* *Casula* autore Isidoro *Lib. XIX. Origin. cap. XXIV.* per deminutionem à casâ dicitur, quod totum hominem tegat, quasi minor casa. *Planeta* autem nomen ex eo deducitur, quia oris errantibus evagatur: & ut habet *Gemma anime, Lib. I. cap. CCVII.* Limbus ejus errabundus utrimque in brachia sublevatur. Quia enim *Planeta* totum olim involvebat Sacerdotem, hinc usus ortus est, ut à ministro elevetur, cum Sacerdos hostiam & calicem elevat, quæ praxis antiquitus necessaria, ne pedibus obversans flectenti genua impedimento esset, adhuc perieverat, tametsi cessante causâ superflua sit. *Macer l. c. pag. 131. 476.* Sed ad patenas revertendum. *Guilielmus Durandus Lib. IV. Rational. divin. Offic. cap. L. num. 3.* scribit: Osculatur (Sacerdos) etiam patenam, quasi petens à Deo pacem corporis & animæ. Oratur etiam pro pace temporali, quod fit specialiter in quibusdam Ecclesiis. Osculum etiam hujusmodi charitatem significat. Rursus ideo se signat cum patenâ, & osculatur post illam, ad notandum, quod si per passionem Filii reconciliamur DEO Patri, erimus & hæredes regni cœlestis. Vel signum crucis cū osculo significat gloriationem Christi in cruce cum charitate. Quidâ etiam cum patena se signant ante pectus, per quod significatur sincera affectio, quæ per partes corporis & cordis in sacra Scripturâ significatur. Quidam autem prius osculantur patenam, cum dicunt: *Da propitiis pacem:* & postea cum osculata patena in ultimâ

clausulâ, scilicet ab omni perturbatione securi se signant? quia per crucem & hoc sacrificium & odorem ejus omnia in cœlis & in terris pacificata denunciant. Quidam etiam consequenter deosculantur summitatem & pedem calicis, quod osculum præterdit intimum affectum ad monumentum seu sepulturam Christi, exemplo magdalenæ, quod ex affectu stabat ad monumentum foris plorans ut dicitur in Johanne. Osculum quoque pedis calicis significat osculum pedum Christi. Confer *Johannem Stephanum Durantum; de ritibus Ecclesie Catholice Lib. II. cap. L. pag. 570. seq. Gavantus. Thesauro sacror. Rit. part. I. Tit. VII. p. 183.* ita pronunciat: Ipse Diaconus calicem detegit, & dat patenam cum hostia celebrantis, osculando ejus manum. Et pag. 139. sic ex Concilio Anchyritano, seu Ancyrano 50. distinct. Presbyteros. Datur autem cum osculo manus celebrantis, & prius patenæ. Olim in Missa populo offerebatur patena osculanda, quod Sanctus Carolus prohibuit, sub quo hoc statutum editum est, ne patena cum oblatio fit, sed crux, aut sacra aliqua imago offerentibus fidelibus, ad osculum præbeatur, ceu testantur *Acta Ecclesie Mediolanensis Lib. III. Tit. XXIV. cap. XXXII.* Eodem modo & alia vasa ad celebrationem missæ pertinentia, honorari consueverunt. Hinc *Gavantus parte II. Tit. IV. p. 114.* Diaconus, inquit, parum inclinatus versus celebrantem dicit: Benedicte pater reverende; & osculatur cochlear, & manum celebrantis ante & post. Postea Diaconus dimisso foculo, (hoc est, acerrâ juxta Tertullianum in Apologetico adversus Gentes cap. IX.) accipit thuribulum, & dat celebranti, osculata prius carenularum summitate, & manu illius dextra. Osculum rei (in Notis addit) quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur OSCULUM FIDEI; Osculum vero MANUS est ad Venerationem, ait *Hieronymus in Rufinum.* Utrumque osculum requirit *Paris Crassus, in Ceremoniali Bononicensi, Lib. I. cap. XX.*

§. X. Nec libris quidem Liturgicis honor denegatus est, quamquam nulli sacrorum codicum divino sacrificio interdictum, major exhibita sit veneratio quam libro Evangeliorum: Evangelium enim typum gerit Christi in eo loquentis; Ideò in octava Synodo cap. III, decretum est, librum Evangeliorum & sacram imaginẽ
 Domini

Domini nostri Jesu Christi æquo honore adorari, & in Conciliis idem Codex Evangeliorum in sublimi Throno editiori loco poni consuevit. Eum theca pretiosissimâ aureâ vel eburnea, gemisque distincta cum imagine Christi crucifixi includere, aureisque literis scribere priscus mos fuit, quem indicant *Gregorius M. Lib. XII. Epist. VII.* ad Theodolendam; & *Gregorius Turonensis Lib. de Gloria Confess. cap. LXII.* & *Lib. III. Histor. Franc. cap. X. Aimoinus Lib. II. de Gestis Francorum*, narrans à Childeberto Rege auctas ab Hispanis inter Ecclesiastici ministerii utensilia, captas XX. Evangeliorum è solido auro fabricatas, & gemmis ornatas. Sed & osculo Evangelium in Ecclesia exceptum fuisse memorat idem *Gavantus Tit. VI. part. 2. Comment. in Rubr. Missal. p. 124.* his verbis: Sacerdos elevans parumper librum, osculatur Principium Evangelii, dicens: *Per Evangelica dicta &c.* Præterquam in missis defunctorum, & nisi celebret coram summo Pontifice, Cardinali & Legato sedis Apostolicæ, vel Patriarchæ, Archiepiscopo & Episcopo in eorum residentiis, quo casu defertur cui libet prædictorum osculandus liber, & celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit: *per Evangelica dicta.* Hisce in *Commentar.* subjiciuntur: ob reverentiam Prælatorum datur eisdem liber osculandus. Si verò plures Prælati æquales interessent missæ, nulli dabitur osculandus, nec etiam celebranti. Si plures inæquales, tunc digniori tantum. *Cerem. Episc. Lib. I. cap. 30.* Quia Christus unus est, quem repræsentat ille, qui osculatur librum. Aut unus igitur & dignior osculatur, aut nullus, non duo, ne dividatur Christus. Eadem postquam attulisset *Dominicus Macer in Hierolæxicop. 254.* annectit: Hoc & Romæ observatur, quod quando plures interfunt Cardinales, tunc Evangelium nulli præbetur ad osculandum. At hæc Cæremonialis regula in matrimonio recentis Christianissimi Regis fefellerat, quando ad Pyrenæos limites infantam Hispaniarum Regis filiam in uxorem duxerat, quâ occasione ambo Reges fœdus inierant, tunc enim uterque Rex ad propria confinia accesserat in simultaneo instantibus, ac Gallus Hispanum cum titulo Patris salutavit, & vice

„versa hic illi titulum filii dederat, & genuflexi intra eorum limi-
 „tes audierant sacrum in altari, in collimitanea linea erecto: in o-
 „sculo autem Evangelii, & pacis iconis, duo Capellani seorsim, ac
 „eodem tempore has cæremonias præbuerunt ambobus. Hono-
 „rius III. sub pœna excommunicationis Anno MCCXXI. In Epist.
 „Decretali, quæ incipit: ad audientiam; cuicumque seculari Prin-
 „cipi Evangelii osculum præberi vetuit, nisi essent Reges oleo san-
 „cto uncti. Antiquitus tamen Populus ad hujusmodi osculum
 „admittebatur. *Gemma anime Lib. I. cap. 119.* Quoad Reges
 „quando uncti sunt, nedum Evangelium osculari possunt. Cæte-
 „rum quoad obsequium & reverentiam Evangelii, dicendum, quod
 „in Rhemenſi Ecclesiâ Subdiaconus in Principio Miſſæ exhibet Ev-
 „angeliorum librum Archiepiscopo celebranti, ut osculetur, di-
 „cens illi: Hæc est lex sancta, Pater. *Hactenus ille. Confer Cardi-
 „nalis Bonæ Appendicem Rer. Liturgic. p. 634. Durandus Ration. divin.
 „offic. Lib. IV. cap. IX.* Codex Evangelii significat populum gentilem,
 qui per Evangelium crediderit: Ideo ergo Episcopus vel Sacerdos
 Evangelium & altare osculatur, quia Christus utrique dedit pacem,
 quando lapis angularis factus fecit utraq; unum. Potest etiam dici,
 quod Subdiaconus librum Evangelii, qui clausus portabatur, of-
 fert Episcopo vel Sacerdoti, ille verò ad altare proveniens, illum a-
 perit, ad insinuandum illud, quod in Apocalypſi cap. V. describitur,
 quod nemo dignus est aperire librum, qui intus erat scriptus, & foris
 figillis septem signatus, nisi Leo de tribu Juda, clavis David, qui li-
 brum aperuit, & septem signacula ejus solvit. Libro verò aper-
 to osculatur illum à parte sinistra, ad designandum, quod Prædica-
 tores reconciliaverunt & obtulerunt gentes Christo, quibus ipse
 per se non prædicavit, licet & ipse per se pacem in Evangelio præ-
 dicaverit dicens: Pacem meam do vobis. *Et cap. LIII. Lib. IV.* Rur-
 sum ad notandum duorum testamentorum concordiam, Episcopus
 duabus vicibus codicem osculatur, quia rota continetur in medio
 rotæ, & duo Cherubim sese recipiunt versis vultibus in propitiato-
 rium. *Add. Lib. IV. cap. XXIV. §. 30. 32. Johann. Stephanus Duran-
 tus, de Rit. Eccles. Cathol. Lib. II. cap. XXIII. §. 21. p. 356.* Lecto,
inquit,

inquit, Evangelio ne dum Diaconus, sed & Episcopus ac cæteri Evangelii librum osculantur. Hanc verò consuetudinem non usque adeò recentem esse probat *Jonas Aurelianensis*, in *Præfat. Lib. II. de cultu imaginum* hoc verborum tenore: Sacræ Religionis adhuc in Ecclesia servatur ritus, & peractâ sacrâ Evangelii lectione, ab Episcopo vel Presbyteris cæterisque sacri Ordinis religiosis, Codex in quo Evangelii lectio recitata est, multiplicibus osculis veneretur. (Latiniùs dixisset honoretur.) Item *Rupertus de divinis Officiis. Lib. II. cap. I.* Subdiaconus apertum circumfert Evangelii librum omnibus religioso osculo salutandum, quem ad introitum portaverat clausum: quia post prædicationem Christi cœpit lux credentibus, quam antea gestabat clausam, apertam ostendere fidem Evangelicam. *Honorius Augustodunensis in Gemmâ animæ cap. XIX.* Evangelium per chorum defertur, & singulis ad osculandum porrigitur. *Hugo de S. Victorè Lib. II. de Officiis cap. XXI.* Subdiaconus fert Evangelium omnibus religioso cultu salutandum.

§. XI. Qualis in Ecclesiâ Orientali mos obtineat ex Græcis potissimum Scriptoribus discere licet. *Georgius Codinus Curopalata* (id est major domus Palatii Imperialis, cui cura Palatii Regii demandata est, quasi dicas Latialiter, *Cura Palatii*, quam dignitatem *Cassiodorus Lib. VII. Variar. cap. V.* in fine, Imperatoris verbis ita Curopalatum compellantis exprimit: Illud quoque consideranda, qua gratificatione tracteris, ut aurea virgâ decoratus, inter obsequia numerosa ante pedes Regios primus videaris incedere, velut ipso testimonio vicinitatis nostræ cognoscam tibi Palatia commisse;) *de Officiis Constantinopolitana Ecclesia, Cap. IV. §. 5. p. 106.* Ubi de horis magnæ Dominicæ Paschalis tractatio instituitur, hæc nobis inculcat: Absolutis matutinis laudibus Protopapâ & Archidiaconò in vestibulò tabernaculi stantibus, altero Evangelium, altero crucem portante, ingreditur Imperator, & primò quidem osculatur Evangelium, deinde Protopapam, postea crucem & Archidiaconum. Quibus *Goar in notis pag. 107.* subjicit: Evangelio primùm, mox autè dati Imperatori osculi consuetudinè
refe-

referunt in Monasteriis καλόηγοις (id est Monachi, καλός enim bonum & ηγραι senem Græcè denotat:) de quibus PENTECOSTARIUM, (liber apud Græcos in quo preces pro tempore Paschali continentor:) ἄλλομεν τὸ χειρὸς ἀνέστη, πολλὰκις ἄχεις ἂν ἀσπασοῖσαι οἱ ἀδελφοὶ ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀσπασμὸς γίνεται ἕτω. λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον Ευαγγέλιον, καὶ ἱσάται ἐπὶ τῆς θυρῶν τῆ ἁγίᾳ βήματι, ὁ δὲ καθηγόμενος ἕλθων καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον Ευαγγέλιον, καὶ τὸν ἱερέα, λαμβάνει ἐκ τῆς χειρῶν αὐτοῦ τὸ ἅγιον Ευαγγέλιον, καὶ ἱσάται ἐκ δεξιῶν τῆ ἱερέως, εἶτα εἰ ἀδελφοὶ πάντες καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν ἀσπάζονται πρῶτον τὸ ἅγιον Ευαγγέλιον, εἶτα τὸν ἱερέα, καὶ τὸν καθηγόμενον. Καὶ ἱσάνται κακίνοι ἐν θαλάσῳ, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους. Usque dum mutuam sibi dederint fratres osculum, canimus frequentius χειρὸς ἀνέστη. Hoc autem modo peragitur osculum. Sacerdos accepto sacro Evangelio stat ἐ regione sancti tribunalis valvarum, Monasterii verò Præfectus sanctum Evangelium, sacerdotemque deosculatus, de manibus Sacerdotis illud accipit, & à dextris ejus consistit. — Tum reliqui fratres sanctum Evangelium ordine deosculantur, deinde Sacerdotem & Præfectum; quocunq; verò loco steterint, invicem deosculantur. *Codini jungo Leonem Allatum* in Dissertatione de Dominicis & Hebdomadibus recentiorum Græcorum ita differentem: Et jam solennitatum Dominica advenit, qua Christianæ Ecclesiæ adscripi colligandi erant dilectionis osculo. Colligantur verò dilectionis osculo, Paschatis die, hac ratione: Dato signo à Sacerdote circa auram, conveniunt omnes tam mares quàm fœminæ, & pueri ipsi, quilibet in suam Parœciam, quàm Græci veluti matrem agnoscunt, veneranturq; raroq; alibi, nec nisi magnâ necessitate coacti, sacrum audiunt, aut reliquis officiis Ecclesiasticis intersunt. Absolutis postmodum precibus matutinis, summa animi omnium alacritate, post dictum Evangelium Sacerdos in foribus bematris stat, sacerdotalibus vestibus amictus, & manibus in pectore Evangeliorum librum clausum tenens, in cujus parte, quæ respicit populum, Crux Domini argentea, vel ex aliâ materiâ, affixa est. Tum canitur Troparium: * χειρὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θάνατον θανάτων παλίσαι, καὶ πῶς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χειροσάμενος. Christus resurrexit à mortuis, morte

morte mortem conculcans, & iis qui in monumentis erant, vitam elargiens. Repetitur donec cæremonia finiat. Interea primus dignitate accedens post venerationem & osculationem sacrarum imaginum, imaginem quæ in Evangelio est, deosculatur, dicens: *χριστός ἀνέστη*, *Christus resurrexit*: & ipse vicissim in faciem à Sacerdote osculum accipiens, respondente: *ἀληθῶς ἀνέστη*, *Verè resurrexit*. Et sic coram Sacerdote sistitur. Et procedens alius post Sacerdotis oscula, alium stantem amplectitur, & mutuo amplexu alter alteri oscula impingit, verba eadem enuncians, & penes primum manet. Sic advenit tertius, quartus; donec omnes qui in Ecclesia sunt, eadem peragant, osculo dato omnibus, acceptoque ab omnibus, quo finito à Sacerdote populus maxima lætitia dimittitur. Fœminæ in Gynæcejo inter se ipsas mutuis amplexibus eadem verba alterâ proponente, alterâ respondente, similia agunt, donec stantes stantibus omnes libentes non sine complexu, tuavium dent accipiantque. Neque pueris hoc osculum denegatur; illi etenim pleni gaudio, tumultuario quodam sublultu, totis parentes & amicos, & quos ipsi noverint, ulnis amplectentes oscula capiunt & reddunt. Extra quoq; Ecclesiam per tres illos resurrectionis dies & amplius, quicumque obvii facti fuerint, amplexu excepti, ad oscula mutua admittuntur, viri à viris, mulieres à mulieribus; pueri nullum servant ordinem. Et sic universus Christianorum cœtus depositis odiis & osculo reconciliatus, uno dilectionis vinculo colligatur. Gaudium Ruthenorum in Festo Paschali M. *Adam Olearius* in Germanica Itineris Perfici descriptione pag. 106. ita describit: In Festo Paschatos magnum ostendunt Russi gaudium, partim ob finitum jejunium, partim ob memoriam resurrectionis Christi. Morem habent, ut ipso Paschatis die invicem in plateis sibi obvii alter alterum osculentur, adjcta voce *Christos vos Chrest*, *Christus resurrexit*: cui alter responderet: *Vvoistin vos Chrest*. Certissimè resurrexit. Plerumque etiam ova colorata secum habent, & donant amicis; imò nec aliis postulantibus facilè denegabunt. Plurimi enim in foris sedent hinc inde, qui magno numero talia variis coloribus tincta pictaque di-

vendunt. Quinimò ipse Zaar solet suis aulicis distribuere hoc munusculum, etiam omnibus captivis in carceribus, quos interdum ipse adit, salutat, & eis resurrectionis Domini gaudium annunciat. Turcis quoque Paschali tempore osculum usitatum est. *Christophorus enim Richerius* Cubicularius Regius, & Cancellario Franciæ à Secretis, in libello de moribus & Institutis Turcaram, Arabum, aliarumque quæ Mahumedem sequuntur, gentium, affixo *Gabrielis Sionitæ Arabiæ* pag. 94. ait: Absoluto tempore Junii statam feriam, hoc est, Pascha unum, in memoriam illius arietis, qui inopinanti Abrahamo in victimam loco filii objectus est: noctis porrò ejus, quâ Alcoranum cælo ad se missum prædicant; celebrare consueverunt, sepulchris mortuorum invisendis, fundendis ad ea orationibus, consumendis ibidem cibus quotquot secum attulerint: Mutuis demum datis osculis in hæc verba prorumpunt: *Baaram Glutioczong*, hoc est, sit tibi hoc Pascha faustum ac felix.

- * *Græci Troparium* vocant nonnullas preces, quas in horis Canonicis canunt. Tropus est genus monastici cantus, qui ante Missæ introitum in solennitatibus dici solebat, τῶν conversionem, & revolutionem significat, nam reiterantur eadem verba, & idè à *Johanne Beletb. cap. LIX. de divin. offic.* dicitur zona, quia tanquam cingulum amborum sensuum capita annodat. Ad Troparia Græcorum hujusmodi tropos accedere ait *Pamelius in Præfatione Tomi II. Liturgicorum.* Nullum eorum vestigium (inquit *Bona Lib. II. Rev. Liturgic. Cap. III. p. 504.*) inveniri apud Scriptores, qui ante annum Christi millesimum libros de divinis officiis ediderunt. Quare *Durando* nullo modo credendum est, illorum institutionem *Gregorio Magno* adscribenti, nec *Johanni Petro Ferrero Ravennati*, viro alioquin erudito, qui *Durandum* sequitur, *Lib. VI. de Mirifici verbi Libamine*, qui extat M. S. in Bibliothecâ Vaticanâ. Aliquando tropus ponitur immediatè ante Introitum, ut in festo Nativitatis ante illum introitum: *Puer Natus est nobis*, præcedit Tropus iste, *Ecce adest, de quo Propheta cecinerunt dicentes: Puer.* Aliquando ipsi intermiscetur

scetur, unâ parte chori ipsum tropum, altera introitum concinente: quorum extant exempla in antiquis Monasteriorum libris: à Monachis enim privatâ quorundam Abbatum autoritate, ut prisca ferebant tempora, hæc additamenta originem traxisse puto. Conf. *Macer in Hierolexico* p. 641. & 651.

§. XII. In Ecclesiâ Latinâ Missale osculandum nunquam offertur ab Episcopo Principibus, idque juxta constitutionem Concilii Provincialis Mediolanensis primi, quod habitum est Anno Domini MDLXV. Mense Octobri. Capitulo enim de dignitate ab Episcopo retinenda, *parte I. Actorum, p. mihi 16. facie 2.* ita statuitur: Alienum est valde ab Episcopali dignitate, si Episcopi in consuetudine Principum se deprimant & abiciant. Ne igitur Principibus accumbentibus stent ipsi, ne eo quidem nomine, quod sumto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant. Et *Actorum parte I. Concil. Provincial. IV. Capitulo*, quæ pertineant ad sanctissimum Missæ sacrificium & divina officia, pag. 151. fac. 2. Caveatur cum in Missæ sacrificio, quod etiam sine cantu fit, MISSALIS aut EVANGELISTARIS LIBER, aut Pacis instrumentum, cuiquam vel Principi, vel Magistratui, vel alii ad osculandum præbeter, ne id munus per Laicum hominem, sed per Clericum capteret. Quod ad superius hoc in paragrafo sancitum attinet, procul dubio ex eminentiæ Episcopalis consideratione profluxit. Episcopalis enim dignitatis amplitudo & potestas humanâ voce explicari non potest, judicio acutissimi Plocensis Episcopi *Stanislai Lubienksi*, in monitis de Episcopatu recte gerendo. Divinum est, *inquit*, quod suscipiunt, arduum & difficile, quod se effecturos profitentur. Eorum est, Dei in terris obire vices, curare & efficere, ne quis eorum, qui illorum fidei commissi fuerint, pereat; Ut omnes rectam, & orthodoxæ fidei & Christianarum virtutum, quæ solæ hoc nomine ritè censentur, normam teneant, denique, ut sicut in cælo, sic in terra fiat voluntas DEI, nomenque ipsius sanctissimū honorificetur. Oper. P. II. f. 243. Inde sine dubio factum, ut sanctissimi quique viri delatum ejusmodi honorem spernati fuerint, & in speluncis latere, vitæ quodvis periculum adire, patriâ extor-

res esse, & voluntarium exilium pati maluerint, quàm tanto oneri subjicere cervicem. Sanctus Nitammon cujus nomē factis Ecclesiasticis ad diem octavam Idus Januarii adscriptum legimus, cum è solitudine, in quâ sanctissimè vixerat, per vim traheretur, Episcopus Geris in Ægypto renunciandus, tanto pavore consternatus, esse dicitur, ut inter trahentium magis, quàm deducentium manus, fufis ad Deum precibus, impetrato vitæ fine, mori potius, quod & obtinuit, maluerit, quam discrimen Salutis ex suscepto Episcopatu adire. Idem *Lubienski* ibidem, t. 246.

§. XIII. Quomodo Clerici se invicem in communionem osculentur; *Gulielm. Durandus Lib. IV. Ration. divin. offic. cap. IX.* edocet. Romanus Pontifex, (vel etiam alii quidam) conversus, osculatur Diaconum, ut ostendat, pacem illam in adventu Christi venisse, quam Prophetæ promiserant. Unde David Psalmo LXXI. Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis. Diaconus verò statim se inclinans osculatur pectus ejus, delignans quod in inspiratione divinâ Prophetæ Pacem prædixere futuram. Nam & Johannes super pectus Domini recumbens, Evægeliū fluentia de ipso sacro Dominici pectoris fonte poravit. In nonnullis verò Ecclesiis Episcopus primùm osculatur ministros, postea altare, deinde Evangelium, quoniam Christus sibi primùm recõciliavit Apostolos, postea Judæos, deinde gentiles. In quibusdam etiam locis offert osculum pacis Cantoribus, quasi retrorsum implens illud: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Dat quidem præsentibus, relinquit absentibus; nec ante osculum pacis Cantores dicunt: *Gloria Patri*, quia fides Trinitatis non ante claruit: quàm se Dominus inclinavit, & nos reconciliavit, & Trinitatem per Apostolos prædicari mandavit. Et ideò osculo dato Episcopo, innuit eis ut dicant: *Gloria Patri, & filio, & Spiritui S. sicut erat in Principio & nunc & semper, & in secula seculorum Amen.* Osculo autem dato rursus Diaconi Pontificem orant, quasi dicant, Domine, doce nos orare. Aliter autem Presbyteri & Diaconi Episcopum osculabantur, aliter Subdiaconi, dum Christi corpus ab eo reciperent, quam differentiam ordo Romanus Missæ his verbis insinuat: Presbyteri

teri & Diaconi osculando Episcopum, corpus Christi ab eo manibus accipiant, in sinistrâ parte altaris communicaturi, subdiaconi autem osculando manum Episcopi, ore accipiant Corpus Christi ab eo. Modò nominatus Scriptor. *Lib. IV. Ration. div. Offic. cap. LIII. §. II. seqq.* idem argumentum ulterius prosequens ait: Episcopus solenniter celebrans juxta morem quarundam Ecclesiarum ter osculatur, semel ministrum, & secundò Diaconum, & tertio Sacerdotem. In signum verò reverentiæ Subdiaconus & Diaconus pedes & manus summi Pontificis osculantur. Pedem Subdiaconus osculatur, post Epistolam lectam, & Diaconus ante legendum Evangelium. Manum verò Subdiaconus osculatur, offerens ampullam cum aquâ, calicemque cum vino: Et Diaconus offerens patenam cum hostia & thuribulum cum incenso, uterque etiam de manu summi Pontificis Eucharistiam accipit. Illud quoq; vacare non creditur mysterio, quod summus Pontifex septem modis accipit osculum, videlicet ad pectus, ad os, ad humerum, ad manus, ad brachia ad genu & ad pedes. Et *Lib. IV. cap. XXIV.* Quando Episcopus vel Sacerdos celebrat cum ministris, cuncta solenniùs peraguntur: Diaconus primò dextram manum Pontificis osculatur, nihil dicens, quia Prædicator Evangelizare debet pro gloria æternâ, de qua Sponsa dicit in Canticis cap. I. Dextra illius amplexabitur me: In aliis tamen Ecclesiis non osculatur, sed solùm inclinans benedictionem poscit. Verù Subdiaconus non manus, sed pedes Romani Pontificis osculatur, ut Summo Pontifici summam exhibeat reverentiam, & ostendat eum esse illius VICARIUM, CUIUS PEDES OSCULABATUR MULIER ILLA, quæ fuerat in civitate peccatrix. Generaliter nemo debet manum summi Pontificis osculari, nisi cum de manibus ejus aliquid accipit, vel cum ad manus ejus aliquid tribuit, ut ostendatur, quod ex utroque debemus gratias agere ei, qui sicut semper dat propria, sic nunquam recipit aliena.

§. XIV. Illud autem prætermittendum non est, pergit *Durandus Lib. IV. cap. LIV. §. 4.* quod ut perceptione corporis & sanguinis Christi, nulla possit fallacia suboriri, sed in utraq; perfectione veritas evidenter appareat, summus Pontifex non statim permittit

particulâ hostiæ cadere in calicē, sed eam post trinum crucis signaculum super patenam reponit, & post osculum pacis ad sedem ascendens, ibiq; considens universis cernentib⁹, majorem partem oblatæ suscipit de patenâ, quam Subdiaconus adportaverat de altari, ipsamq; dentib⁹ subdividens unam particulam ejus sumit, & aliam in calicem mittit, & de sanguine cum calamo * haurit. Deinde alteram particulam tradit cum osculo Diacono, aliamq; Subdiacono sine osculo, quem Diaconus ministrans ei ad altare calicem osculatur, & tunc Subdiaconus residuū sanguinis cum particulâ immisâ in calice sumit. §. VII. Ad notandâ distinctionē inter Sacros ordines & non sacros, Diaconi qui & superioris ordinis sunt, cum recipiūt Eucharistiâ, osculū suscipiunt ab ipso, (Papâ) acolythus & qui sunt inferiorum ordinum, non suscipiunt. Subdiaconus etiam qui caractere hujusmodi quondam inter non sacros, nunc autē inter sacros ordines reputatur, in perceptione corporis nō suscipit osculum à Pontifice, sed in perceptione sanguinis suscipit osculū à Diacono, ut sic qui non sacri sunt, min⁹, & qui sacri sunt, ampl⁹ honorētur.

* Calamus sive fistula Græcis *σίφων*, instrumentum notat quo antiquit⁹ sanguis Domini è calice exsorbebatur in cōmunionē, ne effunderetur. Hodie tamen solus Pontifex utitur Siphone in solennib⁹ celebrationibus, qui tubulus ex auro est, quo Diaconus etiâ, & Subdiaconus Dominicum sanguinem exsorbent. Davantria in Cæremoniali M. S. ubi describēs Cardinaliū Diaconorū cōmunionē, de hac fistulâ facit mentionē, aitq; hos Cardinales post sumptionē corporis; Christi exsorbuisse sanguinē Dominicâ per Siphonē ex Calice, sustētato à concelebrante Diacono, qui interim hæc verba pronūciabat: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam eternā Amen.* Et si fortē in eadem Papâ aliquis R. ex tunc repertus esset, is associatus à secundo Cardinali Episcopo, (quem Davantria sub-Priorem appellat) accedebat ad altare, & recipiebat Sacramentum sub utraq; specie, sic in Praxi hic Autor testatur se vidisse de An. MCCCIV. quandō in die Paschæ per manus Innocētii IV. cōmunionem acceperat Petrus Rex Aragonensis ab Albanēsi Episcopo associatus. In die autē feriæ quintæ in Cœna Domini ad imitandam Christi humilitatē ait idem Davantria, quod Pontifex solus cōmunicat super altare sine ministris, & non cum calamo, sed cum Calice tantū se confirmat illa die. Etiam Laici, quandō antiquitūs sub utraq; specie recipiebant Sacramentū, per hanc fistulam sorbebant sanguinem. Quia sanguinis effusio pro-

pter incultioris populi rusticitatē meritò timebatur, calicibus canna est ferruminata affabreque inserta. *Lindanus in Panopliâ Evangel. Lib. IV. c. 56.* Quæ tamen canna sustentari involuta ab Acolytho solebat, sicut hodie fit de patenâ à Subdiacono, hinc *Ordo Romanus* habet: Acolythū patenam & fistulā habentē. Vid. *Macer in Hierolexico, p. 570.*

Inter Græcos Pontifex primus pani communicat, & tremendo calici participat. Neque enim illi alius porrigit, nisi forrè quipiam ejus ordinis sit, Pontifex videlicet. Deinde aliis omnibus manum & genam osculantibus comunem impertitur, qua & carnis comunione etiam in futuro seculo, cum Jesu indissolubili nexu futuram prædicat. manus verò & gena osculum suscipiunt, illa quidem ut ministra, & quæ tremenda illa tangit, hæc quia instrumentū sermonis est, unde preces fiunt, & propter Charitatem, communionemque in Christo, quod & cōfirmat id, quod tunc profertur, *Christus in medio nostrum.* *Simeon Thesalonicensis de Templo & Missa, in Euchologio Græcorum, p. 229.* *Durandus Lib. IV. c. LXX.* Dicto, ite, missa est, Sacerdos qui adhsit Episcopo ad altare, in quibusdam Ecclesiis mensam altaris ad armū dextrum Pontificis osculatur, ostendens, hunc illum esse Pontificem, cui secundum legis figuram dexter armus separationis debebatur de hostiis salutaribus & pacificis. Sanè per humerum exprimitur Principatus, secundum illud Propheticum *Es. IX. Factus est Principatus super humerū ejus.* Principatum verò Salvatoris verè expressit vox Angelica, Prophetica & legalis. Angelus enim dixit ad Virginem *Lucæ I. Dabit ei Dominus sedem David, Patris ejus, & regnabit in domo Jacobi in aeternum, & regni ejus non erit finis.* Prophetæ dicit *Pf XLIV. Sedes tua in seculum seculi, virga regni tui, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo latitiæ præ confortibus tuis.* Moyses, inquit in lege; *latamini simul cum eo cæli, & adorent eum omnes Angeli Dei.* Ad quod designandū in Ecclesia Romanâ tres humerum Pontificis osculantur, in signum reverentiæ, videlicet Primicerius in Principio, Diaconus in medio, & sacerdos in fine missæ.

§. XV. Denique brevem ἀναεφαλαίωσιν propositorum ut institua mus *Æmari Heñnequini* verba ex *Lib. de Cerem. Missæ c. IX. & XXXVIII* apud *Antonium Ricciardum Brixianum, in Commentariis Symbolicis Tomo II, fol. m. 108.* prolata adhibebimus. Osculum inquit, quod exhibet Sacerdos, aut significat unionem, aut significat pacem, aut significat charitatem, aut significat consensum. Osculum quod

„Sacerdos exhibet altari, significat unionem, quæ est unio verbi
 „divini ad humanam naturam; aut est unio Christi Domini ad a-
 animam justam & innocentem. Osculum quod exhibet Sacerdos
 ministris, significat pacem, quæ est aut temporalis aut spiritualis,
 aut æterna. Osculum quod exhibet Sacerdos Patenæ, significat cha-
 ritatem, quæ est aut in Deum, aut in proximum. Osculum quod ex-
 hibet Sacerdos libro, significat consensum sive Concordiam, qui
 consensus respicit & Patres Veteris legis, & nos Evangelicos. Oscu-
 lum in Missa tredecis exhibetur à Sacerdote. Osculum adhibetur
 altari septies, bis patenæ, bis libro, & bis ministrantibus, neq; id sine
 mysterio propter ternarii numeri rationem adhibita unitate; ternar-
 rius enim numerus quatuor vicibus repetitus duodenarium fa-
 cit, cui adjuncta monade fit numerus decimus tertius, qui nume-
 rus in Christo Domino & Apostolis Mysticus & sanctus est Conf.
Josua Stegmann, Christognos. Meletem. V. Christi genethliac. Antiqui-
 tus immediate post Pater noster dabatur Pax, teste *Buronio* ad an-
 num Christi XLV. num. 25. Igitur Diaconus à celebrante accipi-
 ens Pacis osculum juxta morem Subdiacono donat, & is omnibus
 illis tantum, quos Diaconus incensaverat, communicat, eo ordine,
 quo incensatio facta fuerat, licet brevitatis gratia sufficiat hanc cæ-
 remoniam peragere cum capitibus ordinum in illis Cathedrali-
 bus, in quibus reperiuntur Præbendæ Diaconales, & subdiacona-
 les distinctæ, at ubi hic ordo minimè extat, sufficeret primis ex u-
 troque choro hujus functionis actio. Olim etiam Lectori Episto-
 lam Pauli lecturo dabatur Pax. *Baron.* ann. LX. num. 58. Pax
 autem datur cum dantis & recipientis amplexu, cum sinistra ge-
 næ contactu, quia sunt ex cordis latere, ut ordinant Rubricæ.
 Ac ultimo loco Subdiaconus Acolytho, qui illum ad sociatus est,
 dat pacem, & hic inferioribus Clericis, aliisque secularibus de-
 fert. Secularibus enim nunquam à Subdiacono est Pax deferen-
 da, licet Magnates & locorum Domini essent. Ita Sac. Rit. con-
 gregatio sub die quinto Julii MDCXIV. decreverat. Quando
 in celebratione reperitur Sacerdos assistens, tunc hic debet à ce-
 lebran-

lebrante Pacem sumere, & Subdiacono conferre, ut ad chorum, & deinde ad Diaconum illam deferat. Ead. Sacr. Congreg. Rit. XVII. Junii, Anno MDCVI. Si verò Pontificaliter Episcopus celebret, tunc ad assistentem Sacerdotem spectat ab eo pacem accipere, qui accedens ad latus Episcopi dextrum, & genuflexus osculando prius altare, accipit ab ipso Episcopo Pacem, & ad chorum eo ordine, quo incensatio adhibita fuit, defert. Diaconus & Subdiaconus quandò communicantur, ab eodem Episcopo pacem sumant, duo verò Diaconi assistentes ab eodem etiam post Assistentem Presbyterum sumant, facientes prius genuflexionem; sed altare non osculantur. Tandem Presbyter assistens illam Cæremoniarum Magistro dat, & hic ad alios chori Clericos defert. Quandò verò Episcopus solummodò ad missam cantatam assistit, tunc Presbyter assistens sumpta à celebrante pace, ad Episcopum deportat, qui Diaconis assistentibus illam communicat. Presbyter autem assistens postquam Episcopo pacem dederit, ad suum locum in Choro recedit, ubi accedens Subdiaconus ad recipiendam pacem, eam ad alios juxta consuetum morem, ut supra dictum, defert, ac tandem Diacono communicat. *Cerem. Episc. Lib. I. cap. 24.* Nam Diaconus in tali casu non debet à celebrante pacem recipere, sicut in aliis casibus facit. Sic enim Sacr. Rit. Congreg. XVII. Junii MDCVI. & XV. martii MDCVIII. declaravit. Qui fert iconem pacis, vel librum Evangeliorum ad osculandum, non debet facere reverentiam personæ, cui pacem, vel librum porrigit ad osculandam in principio. *Ceremon. Episc. Lib. I. cap. XIV.*

§. XVI. Specialis ritus, inter Romanenses obtinet, quod in Concilio * Provinciali finito metropolitanus Præsul Episcopis reliquis osculum figit. *Actorum parte I. Concil. Provinciali IV. p. 179.* Absoluto denique ut moris est, Concilio, & sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Episcopi surgentes cum reverentiâ osculū Pacis à metropolitano accipiant, & sibi invicem dent, cum timore

& amore DEI. Quodque sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsâ præstent; ut conjunctissimis animis concordiq; voluntate, & pacis atque charitatis studio, quæcunq; sancita sunt, sollicitè exequendo, in eam curam incumbant, ut universa Provincia hæc salutaribus disciplinæ institutis ad usum inductis in omnes benè pieq; agendi partes æq; conformetur. *Concil. Provinc. VI. act. part. I. pag. 315.* Concilio ritè absoluto & dimisso Metropolitanus unumquemque Episcopum, qui ad se salutandum venerit, discedentem sancto osculo Pacis dimittat; ejusque Orationibus & precibus sese intimè commendat. Idem in fine Synodi Diocesanae ab Episcopo peragitur. *Concil. V. Provinc. Actor. P. I. p. 279.* Acclamationibus factis omnes Sacerdotes & Clerici surgentes, cum reverentiâ osculû Pacis ab Episcopo accipiant; & sibi invicem dent cum timore & amore Dei. Si verò Cleri, qui convenerit, numerus is est; ut longiùs hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Præpositi & Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant, qui deinceps suo quique Clero dent; isque inter se mutuò item.

* Concilii vox deducitur Varroni à conciliando, fullonum verbo, qui lanam cogentes conciliare dicuntur; & ipsa eorum coactio, quæ pedibus ferè peragitur, concilium appellatur. Hinc translatio facta est ad aliarum quoque rerum & hominum denique congregationem. Vide *Gellium Noct. Attic. Lib. XV. c. 27* & *Paulum Merulam de Romanorum Comitibus p. 5: Edit Lugdunensis in 125.* An. MDCLXXV. Conciliorum alia sunt Universalia sive Oecumenica; alia Particularia; & hæc vel Nationalia, vel Provincialia, vel Diocesana. Universalia sunt; quæ sancti Patres & Laici qualis cunq; ordinis Christiani orbis pleriq; in unum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apostolicam condiderunt. Et talia concilia dicuntur Oecumenica non alia ratione, quam Imperator totius orbis Dominus, *L. IX. ff. ad L. Rhod. de Jact.* Patuit enim tam latè eo tempore Imperium, ut potissima Orbis Christiani portio Cæsaribus pareret; ac proinde cum non unius nationis aut provinciæ; ipsorum Jussu, sed totius Imperii convenirent Episcopi, ratione orbis imperii, non terrarum, Synodi fue-

runt Oecumenicæ. Nationalia & Provincialia à Metropolitanò; Diœcesana; ab ordinario loci Episcopo congregantur. Vid. *Christoph. Justellus* in Not. ad Codic. Canon. Eccles. African. p. 30. 31. 32. Ordo celebrandi Concilii ab *Isidoro Mercatore*, qui circa Hadriani I. & Caroli Magni tēpora floruit, desumptus ex Concilio Toletano IV. t. 4. & *Garfæ Loaisæ* Hispanicorum Conciliorum editionis diligentia emandatus; (quo de tamen *Binius Tom. I.* rectè monet, non esse generalem hunc ordinem, sed tantum forte observatum in Toletano vel aliis in Hispaniâ celebratis Conciliis) ut citatur Tomo I. Concil. Edit. Surtianæ p. 11. sic habet: Horâ diei primâ ante Solis ortum ejiciantur omnes ab Ecclesia, obseratisque foribus, cuncti ad unam januam, per quam Sacerdotes ingredi oportet, ostiarii stent, & convenientes omnes Episcopi pariter introeant, & secundum ordinationis suæ tempus resideant. Post ingressum omnium Episcoporum, atque confessum, vocentur deinde Presbyteri, quos causa probaverit introire. Nullus inter eos audeat ingredi Diaconorum. Post hos ingrediantur Diaconi Probabiles, quos ordo poposcerit interesse. Et coronâ facta de sedibus Episcoporum Presbyteri à tergo eorum resideant, quos tamen sēssuros secum Metropolitanus elegerit, qui utique & cum eo judicare aliquid, & definire possunt. Diaconi in conspectu Episcoporum stent. Deinde ingrediantur Laici, qui Electione Conjugali Concilio interesse meruerunt. Ingridantur quoq; Notarii, quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit. Obseratisque januis, & sedentibus in diuturno silentio Sacerdotibus, atque cor totum habentibus ad Dominum, dicat Archi-Diaconus: ORATE! Statimque omnes in terram prosternantur tam Episcopi, quàm Presbyteri, & orantibus diutiùs tacitè cum sletibus atque gemitibus; unus ex Episcopis senioribus surgens orationem palàm fundat ad Dominum, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus dicat hanc Orationem: *Adsumus Domine S. Spiritus, adsumus peccati quidem immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter congregati: veni ad nos, adesto nobis, dignare illabi cordibus nostris; doce nos quid agamus, quò gradiamur, &c.* Ut simus in te unum, & in

nullo de viemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut & hic in nullo differat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur premia sempiterna.

In hac Oratione non dicatur *Pater noster*, nec benedictio, sed ipsa solummodo Oratio confirmetur. Finita autem Oratione & responso ab omnibus Amen; rursus dicat Archidiaconus: *Erigite vos*. Confestim omnes surgant, & cum omni timore DEI & disciplina tam Episcopi, quam Presbyteri sedeant. Sicq; omnibus in suis locis confidētibus, Diaconus albâ indutus codicem canonū in medium proferens, capitula de Conciliis agendis pronunciet, id est, de Concilio Toletano VI, ara III. Item è Capitulis Orientaliū Patrū, quæ Martin⁹ Episcopus de Græco in Latinū vertit, ara XVIII. de Synodo faciendâ: Item è Concilio Chalcedonensi arâ XXVIII. Ex Concilio Agathensi, ara XXXV. vel aliud de Canonibus, quid metropolitano aptius visum fuerit, ut legatur; finitisque titulis, metropolitanus Episcopus Concilium alloquatur per exhortationem, ita dicens: *Ecce sanctissimi Sacerdotes premissis Deo precibus fraternitatem vestram cum pia exhortatione convenio, & per divinum nomen obtestor, ut ea, quæ à nobis de Deo & sacris Ordinibus, vel Sanctis moribus vobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis &c. Quod si forsitan aliquis vestrum aliter, quàm dicta fuerint, senserit, sine aliquo scrupulo contentionis, in nostrorum omnium copulatione, ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat, qualiter Deo auxiliante aut doceri possit aut doceat. Deinde simili vos obtestatione convenio, nullus personam in Judicando accipiat, aut quolibet favore vel munere pulsatus, à justo Judicio scienter avertatur.* Post hanc exhortationem introibunt omnes, quicumque fuerint Presbyteri, Diaconi, vel Religiosi, sicque Archidiaconus legat Canonem Toletani Concilii ara I. Ne tumultu concilium agitur. Postea Concilium Ephesinū. ex ordine perlegatur. Deinde collatio & instructio de mysterio S. Trinitatis habeatur, simulque de Officiorum Ordinibus, si in omnibus

omnibus sedibus ejusdem celebritatis unitas teneatur &c. Nec ad aliud aliquid ante transeat, quàm ista omnia explicentur, ita tamen ut totos tres dies Litaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, nisi sola collatio de mysterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum institutis.

Post hæc in quarto die reliquæ per Ordinem Personæ admittendæ sunt, sicq; omnes, qui de religiõsis in retroactis diebus pro spiritali instructione interfuerant, egrediantur foras, residentibus aliquibus Presbyteris, quos metropolitanus probaverit honorandos. Et sic confidentes causarum negotia justè & religiosè colligant. Nullus tamen tumultus inter confidentes aut inter adstantes habeatur. Eodem modo eodemque ordine ad concilium omnes per singulos dies ingrediantur, ut supra dictum. Si Presbyteri reliqui aut Diaconi, Clerici s. Laici, de his, qui foris steterint, Concilium pro qualibet re crediderint appellandum, Ecclesiæ metropolitanæ Archidiacono causam suam intiment, & ille Concilio denunciabit. Tunc & illis introeundi singulatim & proponendi licentia concedatur. Nullus Episcoporum à cœtu communi secedat, antequam hora generalis secessionis adveniat. Concilium quoque nullus solvere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcunque deliberatione communi finiuntur, Episcoporum singulorum manibus subscribantur. In die, quo Concilium absolvendum est, Canones, qui in S. Synodo sunt constituti, coram Ecclesia in publico relegantur, quib' explicatis in Choro respõdeatur: Amen.

Deinde ad locum redeuntes Concilii, canones ipsos subscribant. Jam quæ post concilium agantur, sic addit *Isidorus*. 1. Admonendi sunt à metropolitano de Pascha futuro, quo veniat die. 2. Quo tempore supervenienti anno ad faciendum concilium veniant. 3. Eligendi sunt de Episcopis, qui cum metropolitano dies festos, Natalis Domini & sanctum Pascha debeant celebrare. Post hæc dicente Archidiacono: ORATE, omnes prosternantur in terram, ubi unus è Senioribus hanc illis Orationem dicat: *Nulla est, Domine, humana conscientia virtus, quæ inoffensè possit tua voluntatis Judicia expedire, & ideo perfectioni deputa, quesumus, quæ perfectò*

aquitas sine concludere praoptamus &c. Huic Oratio, Pater noster, adjungatur, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus hæc benedictio explicetur: Christus DEI filius, qui est initium & finis, complementum vobis tribuat charitatis! Amen. Et qui vos ad expletionem hujus Concilii fecit pervenire, absolutos vos efficiat ab omni contagione delicti, Amen. Quibus expletis cum dictum fuerit ab Archidiacono: In nomine Domini JESU CHRISTI eamus, cum pace! Omnes illicò pariter exsurgentes, residente Metropolitano, ab ipso primùm incipientes, osculum sibi invicem omnes dabunt. Sicque datâ sibi invicem pace, Conventus Concilii absolvatur. Alius modus concilii instituendi legitur apud *Burchardum* Tomo II. *Concil. Salegunst ad. c. XX.* quem, cui volupe est, evolvat.

§. XVII. Varia quoque oscula in ordinatione cujuslibet Sacerdotis ab Ecclesia Græcanicâ adhiberi, ex ipsius *Rituali* sive *Euchologio* sufficienter innotescit. Inter alia de ritu ordinationis Presbyteri servando, sequentia verba occurrunt: καὶ ἕτως ἀσπάζονται τὸν Ἀρχιερέα, καὶ ἕως πρεσβυτέρους: (ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος.) Atque ita Pontificem exosculatur & Presbyteros: (ordinandus Presbyter.) Ad quæ *Jacobus Goar* in *Notis* pag. 298. ita commentatur: mira sagacitate cunctas Ecclesiæ suæ cæremonias persequitur *Simon Thessalonicensis*: εἶτα προτρέπεται, αἰτ, τὸν ἱεράν ἀσπάζεσθαι τράπεζαν, ὡς πλήρην χάριτος, καὶ ὡς ἐν αὐτῇ καθαρῶς καθαθεῖς. Εἶτα τὴν ἀρχιερατικὴν δεξιάν, ὡς ἐν αὐτῆς χειροτονηθεῖς, καὶ ἔτι τὴν παρεῖαν διὰ τὴν δεξιάν ἀγάπης, καὶ τὴν ἐριθίαν, καὶ ὅτι ὄργανον ἢ παρεῖα τῆς εὐχῶν, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν, καὶ ὁ ἀγαπητὸς καὶ ὁ τελῶν, καὶ ὁ τελέμενος διὰ τῆς, καὶ οἱ πάντες πρεσβύτεροι χαίροντες ἀσπάζονται τῆτον ὡς ὁμοταγῆ γέγοντα, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἐνώσεως ἐπιδείκνυται. Commonetur deinde sacram osculari mensam, tanquam gratia exundantem, & quia in eâ consecratus est, tum verò genam, propter divinam charitatem & pacem, & quia est instrumentum precum, eò quod etiam ipse & Pontifex, sicut diligens & dilectus, initiatus & initiatus, propterea & omnes Presbyteri latantes cum gaudio hunc deosculantur, quasi ejusdem ordinis participem, eiq; dilectionis & unitatis signū omnes demonstrant. Osculum porrò in universâ Ecclesiâ Sacerdoti recens ordinato quondam datum colli-

colligitur, tùm ex veteri ordine Romano scribente: Tunc osculetur singulos dicens: *Pax Domini sit semper vobiscum*; tùm ex Dionysio de Ecclesiasticâ Hierarchiâ cap. V. ὁ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἱερατικῆς ἰερωσύνης ἀσπασμὸς ἱεράν ἔμφρασιν ἔχει. Πάντες γὰρ ὅσοι πάρεσι τῶ ἱερατικῶν ὄντες τάξεων, καὶ αὐτοὶ ὁ τελέσας ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν τετελειωμένον: Quæ circa finem in sacrorum ordinum consecratione adhibetur salutatio, sacram significationem continet: Nam & omnes qui adsunt in lacris constituti, & Pontifex consecrans, consecratum salutant. Cujus ipse subdit rationem; quia cum animi caractere ordinis recepto similitudinem in sese mutuam contemplantur, nec ab amore, nec ab amoris symbolo, quod est osculum, continere se possunt. Ἐνθεν ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερός ἀσπασμὸς ἐπεργεῖται τὴν τῶ ὁμοειδῶν νοῶν, ἱεράν κοινωνίαν προσήλων, καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις ἔρασιν εὐφροσύνην ὡς ὁλοκλήρως ἀποσώζουσαν ἱερατικὴν μορφώσει τὸ θεοειδέσθαι κάλλος. Hinc cōsalutatio illa inter homines Ecclesiastici ordinis consecratur & perficitur, quæ sanctam ejusdem formæ mentium societatem, lætitiâque mutuam, quæ amore digna est, indicat, quippe quæ Sacerdotali formæ pulchritudinem divinam conservat. Nam ut Clemens Constitutionibus Apostolicis memorat, Lib. VIII. cap. 5. In sanctissimis hierarcharum & Sacerdotum initiationibus, qui præest augustissimæ rei conficiendæ, osculo impertito consecrationem perficit, quasi totum animum in os educeret, ad tribuendam illam κοινωνίαν, sacra potestatis communicationē. Quâ in re osculi vice Liberator mundi Christus consimili mysterio cum initiaret Apostolos, insufflationem adhibuit; quæ expressio est prodeuntis velut animi, & se aut sua ultrò largientis. Illud ipsum in Sacrosanctâ Liturgia videre licet, in qua per osculum fit divinæ pacis concordiaque tributio. Quâ de re loquens Johannes Bèlethus, Theologus Parisiensis antiquissimus, Lib. de divin. offic. Cap. XLVIII. ait: Pontificem, aliumve rebus divinis operantem, accepto pacis osculo ab ipsâ Eucharistiâ, vel, ut quidam volunt, ab altari, cœlitum in terris sepulchro, illud impertire Diacono, hunc aliis. Itaque donum illud divinum ab hieromystra pura mente haustum, animique sinu contentum, per osculum velut aureum tubum, gemmeumque Siphonem in alios trans-

misti-

mittitur. Quem morem scite & eleganter pius Poëta. brevis sed Museo carmine est complexus.

*Ipse etiam casta dum operatur mente Sacerdos,
Oscula dat, quæ dant ille vel ille aliis.*

§. XVIII. Apud Coptitas sive Christianos in Ægypto* similes ferme in sacris Ordinationibus ritus obtinent, uti ex Rituali Ecclesiæ Ægyptiacæ, quod Jussu Cardinalium S. Congregationis de propaganda fide ex Lingua Copta & Arabica in Latinum translulit *Athanasius Kircherus* Anno MDC XLV. elucescit, ibi enim de Ordinatione Anagnostæ sive Lectoris, pag. 241. Lib. I. *Suppl.* lego: Post hæc dabit Librum (Episcopus Lectori) ut portet Evangelium supra Pectus & osculetur altare, manus autem Episcopi & presentes cum eo. Tunc declarant ei Sacramenta sancta &c. Quandò Sacerdos consecratur Juramento præstito osculari tenetur altare Episcopum & presentes. Ibidem pag. 251. Idem ordinatus Prælatus facere debet, juxta paginam 254.

* Copticæ Ecclesiæ nomen Christianis in Ægypto degentibus, & in Alexandrini Patriarchæ, qui Cairi hodie residet inspectionem agnoscentibus, convenire nonnulli putant à regione Ægypto, propter mutuam vocabulorum affinitatem; alii à Rege quodam Ægypto, vulgo *Chibth*: quidam à Religione sive professione; Nonnulli deniq; priora rejicientes deducunt à Copto Urbe Thebaidos olim celeberrimâ. Etenim cum Ægyptus ab Insulis *Chibth* dicta sit, juxta *Thevetum in Cosmograph. de Levant*, vel uti *Leo existimat Africanus* Lib. VIII. à Rege Ægypto, quem communi lingua *Chibth* nominant, sunt, qui inde ortum tradunt *Copt*, ac ulterius *Copt*. Notat præterea *Mafius* in peculiar. *Syror. Ægyptios* in quibusdam Antiquitatibus *Ægophti* denominatos: ab hoc igitur nomine, levi mutatione, abjecta nempe per aphæresin usitatam, vocali composita, Æ, factum *Gophti*. Atque hæc sententia arridet *Alexandro Ross* in Tractatu Germanico: *Unterschiedliche Gottesdienste in der ganzen Welt.* p. m. 845. Edit. Heidelberg, in 8. An. MDC LXXIV. Conferatur *Edo-ard, Brerewood*, in *Scrutin. Religion.* p. 170, *Johannes Hoornbeek* in Sum-

in Summâ Controversiar. Lib. IX. p. 957. Cophitos dictos scribit ab urbe Ægypti celeberrima olim, & Thebaidos Metropoli *Copto*, unde & *Coptos* dicendos cenfet vel *Coptitas*, non *Cophitos*, quomodo illos Mahumedani appellant, per contemptum, quasi dicas, *incisos*: Unde & nomen hoc venire, & Icriptionem esse *Cophiti*, siue ab usurpata olim circumcissione, siue exprobratâ, nonnullis visum. Respicit vero Theologus Belgicus prioribus verbis præcipuè ad *Kircherum* in Prodrómo Copto; Verùm si à circumcissione Christiani in Ægypto à Mahumedanis *Cophitæ*, dicti, sanè non per contemptum ita ab illis appellari videntur; constat enim, quod mahumedani circumcissionem magni faciant. Adhæc nullum in Lingua Arabica & Ebræa, testantibus viris doctis, occurrit vocabulum Circumcissionem significans, quod cum Cophitus, seu Gophitus cognationem habeat. Neq; tamen negare velim, quod à Christianis cæteris, puta Græcis ibi viventibus, per contemptum *Kofti*, id est, *circumcisi*, idq; lingua Græca crassiore, ut notat Salomon Schweiggerus in Itinerario Lib. III. cap. X. p. 252. dicantur. Illorum autem qui Coptitas ab urbe illâ, quæ nomine Copton insignita olim extitit, nominatos existimant, sententia præ reliquis *Athanasio Kirchero* placet Prodróm. Copt. Cap. I. Mentionem hujusce Urbis faciunt *Flavius Josephus*, Lib. IV. cap. XI. de Bello Judaico, *Plinius* Histor. Natur. Lib. V. cap. IX. & *Plutarchus* in Lib. de Iside & Osiride, Tom. II. Oper. p. 356. ubi tradit, Isin vestem sumpsisse lugubrem, ubi Urbs est, quæ Coptus hodie dicitur. Et p. 362. In Festivitatibus Ægypti, inquit, ignominiosè tractant rufos, (homines) asinumque de præcipitio dejiciunt, ut *Coptitæ* solent. *Strabonis* ætate hæc urbs tantæ fuit famæ, ut commune audiret Arabum Ægyptiorum Emporium, ad quod omnes, Indicæ, Ægyptiopicæ & Arabicæ merces ex mari rubro deferrentur. Vid. *Lib. II. Geograph.* Sita erat hæc Coptici Nomi seu Præfecturæ Metropolis sub XXVI. Latitudinis gradu, & Longitudinis LXII. dictaq; *Ramusio*, *Cana*, Conf. *Kircher. Prodróm. init. cum Oepido*, Tomo I. Syntagm. III. c. 7. Reperiebantur ibidem; Hori, Isidis, Osiridis,

Q

Sera-

Serapidis, imò & Crocodilorum simulachra, quæ sicuti gentiles Coptitæ religiose ut Numina coluerunt, ita contra Christiani Coptitæ adeo averfati sunt, amore religionis, ut ne quidem nominare voluerint, referente *Kirchero* in Prodr. cap. V. sub finem. Everfa autem civitas illa est à Diocletiano, prout *Magdeburgenfes Centuriatores* Cent. III. p. 318. observant, nec iterum ex ruderibus excitata. Hodie enim nulla amplius in Ægypto civitas hoc nomine venit, sicuti nec *Philippus Cluverius* in *Introduct. ad Geograph.* ubi de Ægypti urbibus agit, illius meminit. Cum verò ceu jam dictum, nulla hodie in Ægypto Urbs tali nomine cognita sit, & de veteri Copto vix amplius rudera superfint, nec ipsa quoque Ægyptus hodie *Coptus* nominetur, mirari subit, cur hodierni in Ægypto Christiani vocari ament *Copti*, ac non potius *Alexandrini*, cum Alexandria; uti notum est, (non urbs Copto) sedes olim fuerit Coptitarum Patriarchæ. Constat hac de re tum ex *Schweiggero d. l.* tum ex *Baronii* Tomo VI. Annal. ubi inter alia commemorat, quod literarum à Gabriele Alexandrino Patriarcha ad Clementem VIII. Pontificem Romanum per scriptarum, calci hæc fuerint addita: Perveniat volente Deo, Rammam ad manus magni Papæ ex Alexandria Coptorum Patriarcha. Et iterum in aliâ quadam Epistolâ: Scripsimus d. 16. Mensis Hatur benedicti, anno juxta Coptorum computationem &c. Interim tamē haut improbabilis illorum videtur opinio, qui statuunt, quod cum Christiani vel solitudinis amore, vel ob grassantes persecutiones, in Thebaidos deserta urbi *Copto* proxima, cōmigrârint, factum inde sit, ut Christiani postmodum maluerint ab urbe *Copto Coptita*; quàm ab Alexandria (ubi primùm quidam salutaris doctrinæ semina fuerunt sparsa,) *Alexandrini* nominari. Illud tamen probe norandum, quod non omnes Christiani in Ægypto hodie viventes *Coptita* salutentur: Sunt enim ibidem & alii, Græcæ Religioni addicti, qui Circumcisionem non admittunt, quomodi hi Coptitæ faciunt. Ab Italis Coptitæ vocantur *Christiani della Cintura*, forte quod peculiari vestitu incedentes Zona se cingunt. *Schweigger. Itiner. Constantinopolit.*

l. c. Item

I. c. Item *Iacobita*, à Jacobo hujus sectæ autore. Refert quoque *Leonclavius* part. II. Chron. Turcic. p. 130. quòd Maronitæ Hierosolymis degentes iidem *Christiani della Cintura*, id est, præcincturæ vocitentur. Doctrinam & ritus Ecclesiæ Copticæ Rosæus, Brerewoodus, & Hoornbeckius locis allegatis proponunt, quò se curiosus lector conferre poterit.

§. XIX. Ἀρχιερατικὴν Ecclesiæ Græcæ, Liturgiæ parte III. de Ordinatione Metropolitæ pag. 28. hæc exhibet: Μέγας χαρτοφύλαξ κρατῶν τὸν χειροτονούμενον διὰ τῆς κεφαλῆς ἀνέρχεται, διὰ τῆ ἀριστερῆς τὸν Πατριάρχη, καὶ προσδείχνουσι αὐτῷ ἀσπάζεσθαι τὸ τῆ Πατριάρχου δεξιὸν γόνυ, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ τὴν δεξιὰν παρεῖαν. Ἐἰτα ἀπέρχεται πρὸς ἰσὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἀσπάζεται, καὶ αὐτοῖς τὸ σῶμα. Magnus vero Chartophylax* tenens caput ordinati, ascendit per Aquilam (a) ad Patriarcham, electoque innuit, ut osculetur genu dextrum, manumque dextrâ, ac dextram genam Patriarchæ. Hisce *Isaacius Habertus* Observatione IV. pag. 36. subdit: Hic agitur de osculo, quod *Initiativum* dici posset, quemodo dicitur à *B. Dionysio* τελωτικὸς ἀσπασμὸς *Lib. de Ecclesiastica Hierarchia cap. V.* Mitto, quæ in Constitutionibus *S. Clementis*, Lib. VIII. Ubi Episcopus in Solio constituitur, ὡς καὶ τῶ λοιπῶν Ἐπισκόπων αὐτὸν φιλοσόντων ἴσ' ἐν κρείω φιλήματι. Duo quidem exempla in mediū produxit rei Ecclesiasticæ peritissimus, *Fr. Hallierus*, Professor Sorbonicus, unum sancti Epiphaniï, quem Pappus Diaconum primò ordinatum, postea pace datâ continuè Presbyterum ordinasse scribit in vitâ; cap. XXVI. Alterum *S. Amphiloχii* ab Angelis consecrati, & postea ab Episcopis osculo excepti, ut narrat *Nicephorus*, quæ suspecta, Lib. II. cap. XX. (β)

* *Chartophylax*, Chartarum seu Scripturarum custos, iudex omniū Ecclesiasticarum causarum, habens causas matrimoniales: sed & in cæteris Clericorum causis cognitor, tanquam dextra Pontificis manus. *Codinus* de Offic. Ecclesiast. Constantinopolit. cap. II. §. V. In illâ Ecclesia erat non en magnæ dignitatis, quâ decoratus sigillum Patriarchæ (quod *Bullatorium* quoq; dicebatur) in collo appensum ferebat, teste *Balsamone* apud *Baronium* An. DXCI. n. 31. seq. *Anastafius Bibliothecarius* in Notis ad secundam

Synodi VIII. quam Latinè reddidit, actionem, Chartophylax, inquit, interpretatur Chartarum custos, fungitur autem officio Chartophylax apud Ecclesiam Constantinopolitanam, quo Bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis Ecclesiasticorum ministrorum, & agens Ecclesiastica prorsus obsequia, exceptis illis solis, quæ ad sacerdotale specialiter & propriè pertinere probantur officium. Sine illo præterea nullus Præsulum aut Clericorum à foris veniens in conspectum Patriarchæ intromittitur: nullus Ecclesiastico conventui præsentatur, nullius Epistola Patriarchæ missa reperitur, nisi fortè à cæteris Patriarchis mittatur. Nullus ad præsulatum, vel alterius Ordinis Clericatum, sive ad Præposituram monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet & commendet, atque de illo ipsi Patriarchæ suggerat, & ipse præsentet. Nec sacerdos novellis Sponsis absque ejus licentia benedicere poterat. Alias hujus dignitatis eminentias recenset Baronius citato loco. Locus ubi Chartophylax residebat, *Chartophylacium* dicebatur, quod nos *Archivum* vocamus. *D. Gregor. in Registr. Libi XII. Epist. 26.* Quia Chartophylacium prædictæ piæ memoriæ Justiniani tempore, ita surripiente subito flammâ incensum est. Dicebatur etiam *Chartologium*. Vide *Hieronimum Fabrum in Sacris Memoriis Ravennatibus part. I. p. 9. & 10.* In Ecclesia Ravana *Chartophylacis* dignitas, sub nomine *Chartularii* reperitur, longè tamen minoris æstimationis. Erat etiam officium seculare, Judicis, nempe, delegati Imperialis, non Custodis ejusdem Imperialis Archivi; uti colligere licet ex *Anastasi Collectaneis per Sirmondum in 8. editis*; ibi enim de exilio S. martini Papæ legitur: *Ergò feriâ secunda diluculo mittit Chartularium suum, & quodam de obsequio suo &c.*

- (α) Aquila Græcis ἀετός sive ἀετώνα peculiariter usurpatur de fastigio ædificiorum æquilæ volantis speciem repræsentante, juxta Eustathium vetustissimum Homeri interpretem; Galeño est illud, quod triangulari forma supra tectum elevatum est, in *Lex. Hip. apud Scapulam. p. m. 57. Lex. Græc.*

(ρ) Nice-

(β) Nicephorus Callisti filius, Xanthopulus sub Andronico Palæologo circa initium seculi decimi quarti historiam Ecclesiasticam scripsit libris viginti tribus, quorum postremi quinque perierunt. Hoc opus eruditi propter plures fabulas & falsas relationes passim acriter insectantur, quemadmodum errores non exiguos *Baronius*, *Possevinus* aliique in eo observârunt. *Theodorus Beza* in *Notis ad Act. Apostol. cap. I. v. 13.* Nicephorum ineptum ac ridiculum historiæ Ecclesiasticæ Scriptorem appellat. *Casaubonus Exercitat. I ad Baronii annales, cap. XII. p. 92.* Nicephorus, inquit, autor vanissimus, futissimus, fabulosissimus, nec συγγραφεύς, sed μύθων καὶ λήγων ῥαψωδός meritò suò dicendus, cui ipse *Baronius*, quoties animum intendit, fidem omnem abrogat. Idem p. 105. Scriptor fabulosissimus, & Judicii in litteris nullius, quare quidquid apud ipsum legitur, nisi alia accedat autoritas, non pluris facio, quam folia farfari. Ipse *Baronius* quot locis istum fabulatorem aspernatur, rejicit, confutat? qui utinam sibi constaret, nec quo d'alibi destruit, idem alibi adstrueret. Plura contra illum testimonia Vide in *D. Job. Gerhardi p. m. Patrologiâ, p. 622. seq.* *D. Dannhaueri Hedec. Homil. Academic. P. I. p. 157.* *Josephi Arndii Not. ad Francisci Vavassoris Libr. de formâ Christi circa finem.*

§. XX. Sed exempla mittamus, satis enim de ritu constat. Apud Latinos quidem vetus Ordo Romanus in consecratione Diaconi, deinde in Benedictione Consummationis Presbyterorum: Tunc osculetur singulos, dicens: Pax Domini sit semper vobiscum. In Consecratione vero Episcopi post acceptum baculum: Tunc det osculum Pontifici & Diaconis omnibus: Et tenēs eum Archidiacon⁹ deportet in Presbyterium, & det osculum Episcopis & Presbyteris. Sic apud Græcos in Consecratione duntaxat Diaconi ad Episcopalem usque. Osculi vero hujus significatio in Ordinum Mysteriis alia est, quàm & in Baptismo, apud *S. Cyprianum Epistola Epistola LIX.* (quam ut Synodicam laudat *S. Augustinus Cont. II. Epist. Pelagii Lib. IV. cap. 8. ad*

Fidum; & apud *Chrysoſtomum Tomo V. Oper. homiliã L.* Non ſolius videlicet charitatis, fraternitatis & pacis teſtificandæ cauſa; nam in Ordinatione adhibutum oſculum præſertim oris & manus, gratiæ & poteſtatis communicationem ſignificat, juxta eum modum quem innuit *Procopius Gazaus in Lib. I. Regum, cap. X.* ad ea verba: καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν, ἵνα τῆς ἐνοικίους ἀπὸ χειρὸς τοῦ μετέδοι. *Et osculatus est eum, ut inhabitantis sibi gratiæ participem reddat.*

At ſciſcitari quiſpiam poteſt, ad quid oſculum in genu ipſius Patriarchæ? Non moramur hic gentium ſuperſtitionem, quam ad eò diſertè *Plinius Lib. II. cap. XLV.* expreſſit: *Hominis genibus quædam & Religio ineſt, obſervatione gentium. Hoc ſupplices attingunt; ad hæc manus tendunt, hæc ut manus adorant.* Hic verò neque de Supplicatione, neque de aſſentatione agitur, ſed de aliqua potiùs gratiarum actione, ob ipſius Ordinationis beneficium recens ſuſceptum, quâ quidem teſtatur agnoſcitque ordinatus ſe ad novam dignitatis quaſi lucem natum eſſe, in genibus ordinantis, ut Scriptura loquitur, *fili Maefir nati ſunt in genibus Joſeph,* Genetiſis quinquageſimo capite. Septuaginta Interpretes dederunt: ἐν μηρῶν, *ſuper femora,* ſed Hebræiſ melius vulgata reſpondet: על כרסו *Super genua.* Simplicitèr autem eſt Reverentiæ ſignum. Lucæ cap. V. Petrus dicens: *Exi à me, Domine, quia homo peccator ſum:* procidit ad genua Jeſu. Idem laudatus Habertus Obſervat. VII. pag. 138. ſcribit: Alterum hic obſervatione dignum eſt, quod tam diſertè exprimitur oſculum ἐῖς τὴν παρεῖαν, in genam Patriarchæ. Hoc enim tanquam honoris præſtantiſſimum argumentum à Græciſ exiſtimatum, ut teſtatur, quod in Florentinæ Synodi Actiſ veteriſus adnotatur. Illud porrò ſic habetur in capite ἀδὲ τῆς εἰσελεύσει τοῦ πατριάρχου, de Ingreſſu Patriarchæ in Ferrariam, narrantiſus ita Epiſcopiſ de ſe & Exocatacilis, qui dignitateſ primariſas in Eccleſiã Conſtantinopolitanã gerunt: * πρὸς τὸ παλαιὸν τὸ Πάπα, εὐθέως, ἀνῆλθομεν, καὶ τὸν Πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάσατο ἴſαμενον ἐν τῇ παρεῖα, ἡμεῖſ δὲ καθήμενον τὴν δεξιάν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρεῖαν. Σὺν τοῖſ ἐξωκατακίλοιſ, οἱ δὲ ἄλλοι μόνον τὴν χειρὰ ἢ καὶ μόνον τῷ προσκυνήματι, τὸ ἀſπαſμὸſ τοιγαρῶν γενομένῃſ καὶ τὰ ἐξ. h. e. Continuò ad Palatium Papæ aſcendimus; & Patriarcha

quidem

quidem stantis Papæ genam osculatus est, nos autem sedentis dextram & genam, cum Exocatacelis, seu officialibus. Reliqui verò aut dextram osculati sunt, aut profunda veneratione contenti fuere.

* Ἐξωκατάκειλοι five Exocatacoeli aliqui Constantinopolitanæ Ecclesiæ officiales vocabantur; nam extra Patriarchium pernoctabant, quia Parochi erant in civitate, idè in suis Parochiis pernoctare tenebantur. Sex autem fuerunt numero, nimirum magnus Oeconomus, magnus Sacellarius (five Saccularius, i. e. Thesaurarius, quia Græcum σακελλᾶριος. Latinè saccularius vertitur, à σακέλιον, quod Latini saccum interpretātur) Magnus Scévophylax, (qui sacrarum supellectilium curam habebat, ac in sede vacante erat Oeconomus) Magnus Chartophylax, Præpositus parvo sacello, & Protecticus; (h. e. Juxta Græcum, primus defensor, qui suscipiebat captivos, & ibi erat Judex causarum criminalium. *Codin. Lib. I. de Offic.* Erat etiam Ecclesiasticum officium ejus, ad quem pertinebat causas criminales Clericorum cognoscere; item Ecclesiæ defensor erat, ac suam Jurisdictionem in Ecclesiarum ingressu exercebat, qui ideo προϋποδνεσιον nuncupabatur: quod officium primo ordini Clericorum Constantinopolitanorum à Patriarcha Gregorio Xiphilino additū fuit, quia, ut ait *Balsamon*, non libenter Defensoris munus renunciabant, ut ad alia officia ascenderēt propter ejus lucrum, ideoq; prædict^o Patriarcha inter priores Ecclesiæ dignitates hoc officium annumeravit) Balsamon quinq; tantum numerat, quia sextus & ultimus sub Imperio Alexii Comneni à Patriarcha Xiphilino additus fuerat. Erant itaq; hæ dignitates maximæ auctoritatis & præeminentiæ, ita ut in publicis confessionib⁹ Episcopos præcederēt, cū illius Ecclesiæ veluti Cardinales essent, & uti tales habiti sunt in Concilio Florentino, in cujus actis hæc habetur: *Patriarcha Papam stantē osculatus est in gena, nos vero cum Exocatacelis sedentis dextram & genam osculati sumus.* In Patriarchatu Diaconorū officium exercebant, in qua functione Planetâ utebantur. Quæ dignitates licet sex numerentur, tamen revera erant septē, nam

nam dignitas Archidiaconalis, cum sit ad nutum Patriarchæ amovibilis, non connumeratur. *Adrianus Junius* primam Syllabam divisim legit, nempe. Ἐκ παλαινοίλοι, i. e. sex Caracæli, quia, ut ait, eorum Parochiales Ecclesiæ in vallibus situatæ erant: at præterquam quod hoc sine fundamento commentatur, minus verisimile quoq; videtur, quod in illa tam magnifica civitate Constantinopoli non plures, quàm sex Parochiæ reperirentur; & omnes in vallibus sitæ; & à fortiori, quod tempore Balsamonis, quandò nimirum non sex, sed quinque tantum erant hujusmodi Parochi, tunc etiam *Exocatocæli* appellarentur. In *Novellis Alexii Comneni* Imp. à Leunclavio collectis legitur, motam fuisse litem inter Episcopos ex una parte, & Chartophylacem ex alterâ, unam, scilicet, ex supra dictis dignitatibus super præcedentiâ, in cujus favorem scripsit his verbis imperator: Quod federet ante Episcopos, quoties illos convenire ob aliquam necessitatem oportebat. Et Sylvester Sguropulus Exocatocælus, quod in Florentino Concilio ante Episcopos ejus æquales non sedissent, conqueritur, & tali in eorum favorem ibi Sect. IV. cap. X. adducit: Nam ut illi quinque sensus nunquam ab homine vivo removentur; ita nec illi à latere Patriarchæ discedunt. Semper supra Archiepiscopos capiebant loca, ac ut Præsides Patriarchici Senatus celebrabantur. De Constantinopolitanis Cardinalibus mentionem facit Johannes Papa VIII. ad Augustum Basilium & Leonem scribens; & Adrianus Papa, quandò in sede Patriarchali restituerat Photium, qui à summis Pontificibus ejus Prædecessoribus eâ sede privatus fuerat, hanc Conditionem Adrianus adjecit, nempe, ut post mortem Photii fratris nostri, nullus ex dignitate mundanâ ad Pontificalem honorem ascendat, sed ex Presbyteris Cardinalibus ejusdem Ecclesiæ, vel Diaconibus, aut ex aliis Sacerdotibus, qui sub Ecclesia Constantinopolitanâ consistunt. Apud *Baron. in Annal.* ad An. DCCCLXXIX.

§. XXI. Discrimina hæc salutationum & osculorum non inconsulto sunt ita diligenter & accuratè expressa, & quidem in editione Romanâ Conciliorum, pag. 310. Dignitatem verò eorum

qui

qui ordinati sunt, osculum illud in genam Patriarchæ (seu Pontificis) commendat, ut docet Innocentius, Presbyterorum Canonico-
 rum ad osculum Episcopi admissionem, esse dignitatis ipsorum, non in postremis numerandum testimonium; Presbytero cuidam Cardinali Trecenti Episcopo scribens: cum ad eandem Ecclesiam accessisses consecratus, eum cum Canonicis aliis ad osculum recepisti, cum tunc non nisi Canonici ad osculum admittantur. Religioni fuit Sacerdotum manus etiam publicè osculari. *S. Chryso-
 stomus homilia XVII. Tomo V. Operum, in illud Pauli ad Romanos XVI. Salutate Priscillam: Hypocritarum est, publicè quidem & ad omnem
 conspectum osculari manus Sacerdotum, genua tangere, supplicare, ut pro se orent, & Baptismo indigentes ad illorum januas currere. Domi-
 autem & in conventibus tantorum honorum auctores & Ministros con-
 tumeliis perfundere, aut contumeliam inferentes tolerare. Quod ne quis ad solos summos Sacerdotes, id est, Episcopos referat, addendus est *S. Paulinus in vita S. Ambrosii, statim ab initio, de quo ita differit: Postea verò cum adolevisset, & esset in urbe Romæ constitutus
 cum matre viduâ & sorore, quæ virginitatem jam fuerat professa, comi-
 te aliâ Virgine, cujus Virginis soror Candida, & ipsa ejusdem Professio-
 nis, quæ nunc Carthagine degit jam anus, cum videret Sacerdotis à do-
 mesticâ sorore vel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dextram,
 dicens: & sibi id ab eis fieri oportere, siquidem se Episcopum futurum
 esse memorabat. Loquebatur enim in illo Spiritus Domini, qui illum ad
 Sacerdotium nutrebat, illa verò ut adolescentem & nescientem quid
 diceret, respuebat, Hieronymus quoque Epistola XCVIII. se Pres-
 byterum à quibusdam in honore habitum testatur, ut sibi manus
 oscularentur. Conferatur Fronto Ducaus in Notis ad Chry-
 stomi homilias, pag. 104. Edit. Parisinæ in fol.**

Anno MDCXIV.

DISSERTATIO VI.
De
OSCULIS IMAGINUM ET RELI-
QUIARUM SACRARUM HONORI
DICATIS.

S U M M A R I A.

I. *Imaginum usus & cultus in templis per tria priora à nato Christo secula Ecclesiæ ignotus. Clementis Romani disputatio dudum Iconolatræ refutavit.* II. *Eosdem oppugnârunt B. Patres, Irenæus, Iustinus, Tertullianus, Clem. Alexandrinus, Cyprianus, Origenes.* III. *Lactantius, Concilium Elibertinum.* IV. *Epiphanius, Augustinus, Nicephorus Callistus. Græci picturas post medium Seculi quarti in templa collocarunt historia & ornatus causâ. Paulinus in Occidentali Ecclesiâ picturas primum introduxit.* V. *Gregorius M. primus imaginum in templis usum contra serenum Massiliensem defendit propter humani ingenii ruditatem. S. Melitii imago multis chara.* VI. *Gregorii M. censura ab Athanasio improbata. Vapulat à Theodoro. Seculo septimo imaginum cultus Ecclesiæ paulatim obtrusus. Octavo autem palam adhibitus multas rixas excitavit. Synodus Quini-Sexta in Trullo habita.* VII. *In Concilio Francofurtano ad Mœnum post Felicis & Elipandi de humanitate Christi hereses explosas, Synodus secunda Nicæna imaginum cultum adstruens rejicitur.* VIII. *Modus colendi imagines apud Græcos: τὸ Πιγρονῶν interpretatio. Discrimen in cultu imaginum. Waldensium origo. Protosyncellus in Ecclesiâ Constantinopolitanâ.* IX. *Græcorum studium circa imagines.* X. *Osculum Imaginibus Salvatoris nostri in Vigilia Natiuitatis figitur. Salutare, adorare & osculari promiscuè usurpatum. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus intercessionem Sanctorum efflagitat.* XI. *Moscovitæ multas habent pictas imagines, rarò sculptas, iisque impensè addicti sunt, ferè ad superstitionem usque. Osculum crucis apud eos penè sanctius Iuramento. Ruthenus alterius domum ingressus prius imaginem presentem veneratur, quam homines compellat.* XII. *Chytræus de Græcorum imaginibus pictis agens, à falsis Allatii criminationibus vindicatus. Sculptilia Græci non curant.* XIII. *Imaginibus adoratio ratione Pro-*

toty-

totyporum à Grecis antiquioribus vanè tributa. Mitior hodiernorum sententia. Commmercium literarium Patriarcha Constantinopolitani Ieremia, & Theologorum Tubingensium superiori seculo institutum. Latria & adorationis discrimen, sæpè non attenditur. XIV. Pontificiorum differentia inter *δουλείαν* & *λατρείαν* ex Augustino desumptu rejicitur. *δουλείας* & *λατρείας* genuinà significatio. *λάτρευ.* latrones. Bellarmini confessio de nullitate distinctionis inter dultiam & latriam. XV. Adoratio ad Prototypum directà S. Scripturæ contrariatur. Epiphaniî locus notabilis de statuis. B. Virgini Mariæ non competit adoratio. Varro et hnicus cultum Dei per imagines improbat. XVI. Pontificiorum testimonia contra imaginum adorationem. Germanis adhuc seculo XII. post Christum natum, adoratio imaginum interdicta. XVII. B. Mariæ nomen & imago osculis honoratur. Cultus eidem impensus. Statuas deosculandi mos ethnicis usitatus. Invitatorium in Psalmodia sacra quid. XVIII. Græci tempore juniorum medio signum crucis osculandum proponunt. Dominica *σαυγοπορονούσας*. Hymnus in festo Crucis cantari solitus. Christus feriâ sextâ magnæ hebdomadæ decorè exsculptus vel pictus omnibus inter Græcos exhibetur osculandus. XIX. Crucis apud Latinos consecratio & adoratio. Ritus quibus illa peragitur. Observatio de die Parasceves ex antiquissimâ ut vocant, *Agendâ*. Historia Passionis Dominicæ in spectaculum theatricum pro dolor convertitur. XX. Cruci certi dies festi constituti. Formulæ invocandi crucem blasphema. Pontificii latriæ cultum cruci exhibēt. Contraria Pici Mirandulani sententia confirmatur à Peresio. XXI. Crucis adoratio ad Indos, Sinas & Japonios ministerio Jesuitarum propagata. XXII. Crux agonizantibus & vitâ mulctandis osculanda offertur à Pontificiis. B. Mariæ cum sanctis ab Indicis & Japoniis Martyribus invocatur, contra Praxin orthodoxæ Antiquitatis. XXIII. Veterum Christianorum ad *ἰωδακίαν* pia preparatio. Martyrum unicum solatium Christus. XXIV. Corona Christi spinea, (si Deo placet) osculanda præbetur populo inter Papicolas. Miracula ejus ope edita. Vbi afferretur & quid de ea censendū. Tunica Christi idē honos habitus. Descriptio ejusdē. XXV. Reliquiarum honor inter Romanenses. Vocantur ab illis sacra Religionis Tesseræ & arma spiritualia. XXVI. Annuli nummiq; sanctorū corporibus ad moti pro reliquiis habentur, Sandalia osculis excepta, quin & ipsa defun-

defunctorum corpora, unde nonnullis sanitas acquisita jaçtatur. S. Mauri brachium Cassini reverenter introductum. XXVII. Dallaus Tridentinorum Patrum astutiam evertit. Reliquiarum veneratio religiosa prisca Ecclesie à tribus prioribus seculis ignota. XXVIII. Verbo Dei contraria & Idololatrica. Corpora defunctorum ex præscripto s. Scriptura, & prisca Ecclesie consuetudine honestè tumulanda. XXIX. Conventus celebres quotannis ad sepulchra Martyrum passionis eorum die olim bono fine instituti. XXX. Reliquiarum effossiones & translationes ab ethnicis ad Christianos migrasse probatur exemplis. Constantinus M. Imp. reliquias fidelium ex vilioribus sepulturis in honestiores transtulit, non autem ad Idololatricam venerationem super altaria collocavit. Multa Christiani ab ethnicis receperunt, ut ethnicos facilius ad suam religionem traducerent. Harmonia doctrina Ecclesiastica & Philosophica. Crimen falsi à Pontificiis in allegando Eusebii loco commissum. XXXI. Non possunt in cultu reliquiarum notam Idololatrarum effugere. Mens Augustanae confessionis de hoc negotio. Cordatiores Pontificii reliquiis nihil tribuerunt. XXXII. Fraudes consuetarum reliquiarum detectæ. XXXIII. Claudii Scoti argumentum contra Lipsanolatricam. XXXIV. Terra, in qua Iobus confedit, osculum impressum. Peregrinationes ad loca sancta supervacaneæ. Illarum Origo à Constantino M. deducta. XXXV. Cum superstitione conjunctæ, & ideo S. Viris improbatæ sunt. Gregorii Nysseni argumenta stringentia contra illas. XXXVI. Iudicium Cassandri de iisdem. XXXVII. Aliorū testimonia. XXXVIII. Oscula veterum Christianorum Martyrum vulneribus & cicatricibus oblata. XXXIX. Idem honor vinculis, lectulis & liminibus illorum tributus. Postibus item Ecclesie. Quandoque & urnis atque cryptis. Basilicæ quidæ earum structura. Abusu gentiliū in Ecclesias conversa. Basilicæ Romæ Patriarchales quatuor. XL. Oscula januis & mensæ sacrarii apud Græcos fixa. Ratio hujus ex Chrysostomo. Vrnas Imperatorum Græci esculantur. XLI. Invectiva in Pontificios. Mortui nullatenus invocandi. XLII. Mesusab Indæorum in magno pretio est. Quibus locis domus inferatur. Nominis Schaddai interpretatio, quomodo illud membrana inscribendum. Nulli Christiano Mesusab danda. Osculum ad locum Mesusab directum.

§. I. **O**Riginem & Progressum imaginum præcipuè in templis
 latis quidem antiquam esse, nemo historiæ Ecclesiasticæ
 peritus inficias ibit; nec tamen quisquam facile eandem ab ipso
 Christi in terris Ministerio arcessere absque gravi veritatis læsione
 præsumet. Quandoquidem à tribus primis Christianitatis seculis
 usum ac cultum imaginum Ecclesia DEI penitus ignoravit, quod
 ex iis, quæ Doctores illorum temporum contra Paganos Iconola-
 tras acriter urserunt, ad oculum patescit. *Erasmus Roterodamus in*
Catechesi autor est, usque ad Hieronymi ætatem fuisse probatæ vi-
 tæ & religionis viros, qui publicè in templis nullam habuerint ima-
 ginem, nec pictam, nec sculptam, nec textam, ac ne ipsius
 CHRISTI quidem. Fatetur hoc quoque *Lilius Gregorius Gyr-
 aldus de Diis gentium Syntagmate I.* & *Georgius Cassander* Scrip-
 tor quidem Pontificius, at longè modestissimus, in suâ ad Ferdinandum I.
 & Maximilianum II. Imperatores *Consultatione*, ubi disertè dicit, ex
 Clemente & Arnobio certum esse, initio prædicati Evangelii ali-
 quanto tempore INTER CHRISTIANOS, PRÆERTIM
 IN ECCLESIIS, imaginum usum NULLUM OMNINO fuisse.
 Caruit ergò Ecclesia Christi in externo cultu Dei annos plus
 minus CCCLX à nato in carne Christo Domino, imaginibus &
 simulachris, seu Idolis & statuis. Quod Apostoli imagines ad cul-
 tum proposuerint, nullibi historia sacra memorat. Nec minorem
 operam & laborem Apostolorum successores imaginibus impu-
 gnandis, hominibusque ab earum cultu & veneratione avocandis
 laudabiliter impenderunt. In libris enim *Recognitionum*, qui licet
 falsò, *Clementi Romano* attribuuntur, extat *Libro V.* ad Jacobum
 fratrem Domini generalis Disputatio contra imagines, ubi refuta-
 tur præcipuum Ethnicorum Argumentum, quo etiamnum hodie
 Pontificii imaginum & simulachrorum cultum defendunt, dicen-
 tes: *ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles se adorare.* Respon-
 det Clemens; Cæsaris nomen nulli alii audetis imponere, quia
 reum suum statim punit: DEI verò audetis, quia reum suum pu-
 nire propter pœnitentiam differt. Et si verè velitis DEI imaginem
 colere, homini beneficientes, veram in eo DEI imaginem cole-

retis. In omni enim homine est imago Dei, non in omnibus verò similitudo, sed ubi benigna anima est & mens pura. Si ergò verè vultis honorare imaginem Dei; nos verò vobis quod verum est, aperimus, ut homini quì ad imaginem Dei factus est, benefaciatis, honorem & reverentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nudo indumentum, ægro ministerium, peregrino hospitium, & in carcere posito necessaria ministretis: Et hoc est, quod verè Deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur. Quis ergò iste honor Dei est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atque exanimis figuras, tanquam numina venerari; & hominem in quo vera Dei imago est, spernere? *Et post pauca*: Intelligite ergò, quia latentis intrinsecus Serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse, cum insensibilia colitis, & non videri in pios, cum sensibiles & rationabiles læditis. *Item*, quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi, & reddere lignis & lapidibus gratiam? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem vestram &c.

§. II. Ex S. Patribus primo loco sistimus *B. Irenæum*, S. Polycarpi discipulum, Episcopum & Martyrem, sub Commodò Imperatore clarum, An. post N. C. CLX. qui *Libro I. de hæresibus, capite XXIII.* inter errores Basilidis & discipulorum ejus recerferet, quod uterentur imaginibus, invocationibusque. Et cap. XXIV. Inter hæreses Carpocratis & Gnosticorum, hanc etiam numerat, quod imagines haberent Christi & Apostolorum, atque Philosophorum, easque coronarent ac colendas proponerent. *Iustinus Philosophus & Martyr*, eorum post Apostolica tempora primus, quorum scripta ad nos pervenerunt, Anno *χρ̄ιστογονίας* CL. celebris in *Dialogo cum Tryphone Iudæo* Ephesi habito, & *Apologia II.* ad Imperatorem Antonium Pium, Omnes imagines ad cultum propõsitæ, simpliciter damnari dicit. *Tertullianus*, vetustissimus inter Patres Latinos, quorum Scripta habemus, & ante medium seculi tertii, anno nempe CCXXX. illustris, testatur diversis

veris locis in Apologetico, Christianos suo tempore maximè odif-
 se statuas cum suis ornamentis. Hinc etiam ille in Deorum Idola
 toties invehitur Cap. IX. XI. & alibi. Ac in libro *de Corona Militis*,
 Altius, inquit, Joannes: *Filioli, custodite vos ab Idolis*, non tam ab
 Idololatriâ, quasi ab officio, sed ab Idolis, id est ab ipsa effigie eo-
 rum. Indignum enim, ut imago Dei vivi, imago Idoli & mortui
 „ fiat. Contra Gnosticos voluntatem Dei hanc esse demonstrat,
 „ non tantum, ne adorentur imagines, sed neque fiant & ha-
 „ beantur: & tam Idololatrias esse qui eas faciant retinentque: (*ad*
 „ *cultum videlicet*) quàm qui eas colunt. Clariùs id etiam demon-
 „ strat in libro *de Idololatriâ*, ubi non solùm gravissimè invehitur,
 „ in omnes imaginum cultores, sed ipsas quoque artes sculpendi
 „ & pingendi damnat, quod artifices, qui se Christianos profite-
 „ bantur, imagines Idololatrias venderent. In libro *de Spectaculis*
 ex loco Apostoli in I. Corinth. X. pulchrè argumentatur: Si ab-
 „ stinendum est ab Idolothytis (id est, cibis Idolis consecratis)
 „ quia quæ immolantur Idolis, non Deo, sed Dæmonibus immo-
 „ lantur; Ergo etiam ab Idolis ipsis suspiciendis & colendis absti-
 „ nendum est: quia in illis non Deus, sed Dæmones inhabitant.
 Et cap. XXX. *Apologetici inquit*: Nos adoramus oculis ad cælum
 sublatis, non ad imagines seu picturas. In hunc Apologeticum
B. Rhenanus ex verbis & argumentationibus Tertulliani colligit,
 Tertulliani argumentationem nihil concludere, nisi statuatur,
 Christianos tempore illo imagines omnes odio maximo habuisse,
 cum suis ornamentis. Undè apparet nullas tunc temporis fuisse
 prorsus in Christianorum templis Imagines. *Clemens Alexandrinus*,
 Scriptor itidem seculi tertii *Lib. VI. Stromatum* perspicuè dicit: No-
 „ bis (nimirum Christianis) nullum est simulacrû in mundo. Quo-
 „ niam in rebus genitis nihil potest referre Dei imaginem. Idem in
Paranesi ad Gentes scribit: Nobis apertè vetitum est artem fallacem
 exercere. Scriptum enim est: Non facies cujusvis rei similitudinè.
 Appellat quoq; speciosum quidem, sed improbû artificem, quod
 postquam floruerit, auctus sit error; Et *Prophetiam* citat, quæ di-
 cit: Res hic se habebunt infelicitè, quandò crediderint ita ris.

Nobis

Nobis non est imago sensilis de materia sensili &c. Quid quæso clariùs contra Imaginum usum apud Christianos veteres dici poterat? *Cyprianus Episcopus* Carthaginensis circa Annum Domini CCL. contra Demetrianum disputans, Idola non tantum contra legem DEI, sed & etiam cum hominis naturâ pugnare existimavit. Eodem seculo tertio *Origenes* Clementis modò laudati discipulus floruit, & prolixam concertationem cum *Celso* instituit, ex qua apparet inter præcipua accusationis capita hoc etiam Christianis Ethnicos objecisse, quod Religionem absque simulachris haberent; Respondet autem *Origenes*, non ita, ut simulachrorum gentiliam loco, vel Christi, vel Apostolorum substituat imagines, adeoque asserat, Christianis atrocem infligi injuriam, si de illis spargatur, quod in externo cultu imaginibus prorsus careant, quod fecisset utique si vel unam imagunculam Christiani eo tempore „ habuissent: Sed sunt, inquit *Lib. IIX. contra Celsum*, nobis simula- „ chra, non per impuros opifices aliquos fabricata, sed per Dei „ verbum nobis edita & formata, virtutum scilicet exempla & stur- „ turæ, quæ imitatrices sunt Christi. Allatum quoque fuerat à *Cel- „ so* dictum *Heracliti*, quo ille indicabat, stulte facere eos, qui si- „ mulachris preces offerunt, nisi nôrint Deos & Heroas quinam sint. Respondet *Origenes*, sciri posse Deum, & ipsius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diversos esse à Diis gentium, qui sint Dæmonia; Impossibile tamen esse, ut quis Deum noverit, fiat supplex statuis: Nec hoc tantum stultum esse, si quis preces simulachris offerat, sed etiam, cum id aliquid simulat, vulgi opinionibus se attemperans: nihil enim adulterum debet esse in animâ hominis verè pii ergà Deum. Nos verò ideò quoque non honoramus simulachra, quia quantum possumus cavemus, ne incidamus in eam credulitatem, ut iis tribuamus divinitatis aliquid. *Lib. VII. contra Celsum.*

§. III. Sub finem seculi tertii & initium quarti *Lactantius Firmianus* demonstravit, non solum nullum usum simulachrorum sui seculi Christianis, sed ita quoque tum visum fuisse, ut ne liceret simula-

simulachris quidem uti. Nam *Libro II. Divinarum Institutionum*
cap. II. simpliciter asserit, Dei imaginem semper supervacua esse,
 quippe cujus numen & spiritus ubique diffusus abesse nunquam
 possit. Quæro, *inquit*, si quis imaginem hominis peregrè con-
 stituti contempletur sæpius, ut ex ea solatium capiat absentis,
 num idem sanus esse videatur, si eo reverso atque præsentem in
 contemplanda imagine perseveret, eaque potiùs, quàm ipsius
 hominis aspectu frui velit? Minimè profectò. Etenim hominis
 imago necessaria tum videtur, cum procul abest; supervacua fu-
 tura, cum præsto est; Dei autem, cujus Spiritus ac Numen ubi-
 que diffusum, abesse nunquam potest, semper utique imago su-
 pervacua est. Et simulachrum Dei non esse illud, quod digitis
 hominis ex lapide aut ære aliave materiâ fabricatur, *docet*, sed
 ipsum hominem, quoniam & sentit & movetur, & multas ma-
 gnasque actiones habet. *Quin amentiam esse judicat*, effingere,
 quæ postmodum vereatur, aut vereri & colere, quæ finximus
 nos ipsi. Nec intelligunt, *pergit*, homines ineptissimi, quod si
 sentire simulachra, & moveri possent, ultrò adoratura, à quibus
 sunt expolita, quæ essent aut incultus, & horridus lapis, aut ma-
 teria informis, & rudis, nisi fuissent ab homine formata. Homo
 igitur illorum quasi parens putandus est, per cujus manus nata
 sunt, per quem speciem, figuram, pulchritudinem habere cœ-
 perunt, cum ante fuissent quod fuisse se Priapus apud Horatium
 innuit his verbis:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,

Cum faber incertus, scamnum faceretne Priapum?

Maluit esse Deum, Deus inde ego, furum aviumque.

Maxima formido.

Sed hæc, *inquit* Lactantius, nemo considerat. Insecti sunt enim
 persuasione, ac mentes eorum penitus fucum stultitiæ perbibere-
 runt. Adorant ergo insensibilia, qui sentiunt, irrationabilia qui
 sapiunt, ex anima qui vivunt, terrena qui oriuntur è cœlo. Nam
 ista mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quo-
 libet materiæ genere formata, quid aliud sunt, nisi terra, ex qua

S

nata

22 nata sunt? Quid ergò inferioribus rebus subjacetis? quid capiti-
 23 bus vestris terram superponitis? Idem cap. IV. pergit: Ubi ergò
 24 veritas est? ubi nulla vis adhiberi potest Religionis; ubi nihil quod
 25 violari possit, apparet; ubi sacrilegium fieri non potest. Quid-
 26 quid autem oculis, manibusque subjectum est, id verò quia fra-
 27 gile est, ab omni ratione immortalitatis est alienum. Frustra
 28 igitur homines auro, ebore, gemmis Deos excolunt & exor-
 29 nant, quasi verò ex his rebus ullam possint capere voluptatem,
 30 *Cap. autem XVII.* ejusdem libri inter causas vanæ Religionis
 31 Idolorum duas potissimum adducit, alteram, quod simulachra
 32 quæ coluntur, effigies sunt hominum mortuorum: alteram,
 33 quod imagines sacræ, quibus inanissimi homines serviunt, omni
 34 sensu carent, quoniam terra sunt. *Quare ait cap. XVIII.* non est
 35 dubium, quin RELIGIO NULLA SIT, UBICUNQUE
 36 SIMULACHRUM est. Nam si religio ex divinis rebus est, di-
 37 vini autem nihil est, nisi in cœlestibus rebus: Carent ergò Reli-
 38 gione simulachra, quia nihil potest esse cœleste in eâ re, quæ fit
 39 ex terrâ. Quidquid enim simulatur, id falsum sit, necesse est.
 40 Nec potest unquam veri nomen accipere, quod veritatem fucos
 41 & imitatione mentitur. Si autem omnis imitatio, non res potis-
 42 simum seria, sed quasi ludus ac jocus est, non religio in simula-
 43 chris, sed imus religionis est. Præferendum est igitur verum
 44 omnibus falsis. Calcanda terrena, ut cœlestia consequamur,
 Hucusque Lactantius, non cultum modò, sed & fabricationem si-
 mulachrorum exagitat. Quâ fronte autem hæc dicere aut scribe-
 re ausus fuisset, si Ecclesiæ Lactantii & Constantini M. seculo ima-
 gines & simulachra ex quolibet materia caduca & fragili, vel
 Christi, vel Apostolorum, vel aliorum quoque sanctorum habuif-
 sent. Huc facit manifestum edictum contra Picturas & imagines
 Christianorum, cap. XXXVI. *Elibertini Concilii*, Constanti-
 ni M. temporibus celebrati, quo sancitur: Picturas in Ecclesiis
 fieri non debere; ne quid colitur & adoratur, in parietibus depin-
 gatur. *Canon XLI.* ejusdem Concilii sic sonat: Admonere pla-
 cuit

cuir-fideles, ut quantum possunt, prohibeant, ne Idola in domibus suis habeant. Si verò vim metuant fervorum, vel seipso puros conservent: Si non fecerint, alieni ab Ecclesia habeantur. Exstat apud *Burckardum VVormatiensem Episcopum*, *Lib. III. Decret. cap. XXXV*, & *Caranzam* in Epitome Concilior. p.81. 83.

§. IV. Post medium Seculi IV. quidam hæretici imagines adorandas proposuerunt: Inde *Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus* circa Annum CCCLXX, in suo *Panario de Carpocratianis* discerens scripsit: Habent imagines per colores depictas, Quibusdam etiam ex auro & argento, ac reliqua materiâ. Quas tamen imagines JESU esse dicunt, & has JESU imagines sub Pontio Pilato factas esse, quandò inter homines versabatur. Habent autem eas imagines occultè: Insuperque Philosophorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis & aliorum, cum quibus Philosophis etiam alias imagines JESU collocant, collocatasque adorant, & gentium mysteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus de cætero gentium mores servant. Qui verò sunt gentium mores alii, quam sacrificia atque alia? *Augustinus* Epiphanium imitans in Catalogo hæreseon, sectæ Carpocratianæ fuisse traditur, *inquit*, socia quædam Marcellina, quæ colebat imagines JESU & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, adorando, incensumque ponendo. *Nicephorus* etiam *Callistus*, cui alioqui imagunculæ Christi Domini non displicuerunt, *Lib. XVIII. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. LIII.* commemorans hæreses à Jacobitis Armeniorum inventas, imagines ait etiam Patris & Spiritus S. effigiant. Quod perquam est absurdum. Imagines enim corporum eorum sunt, quæ videri & circumscribi possunt, non eorum, quæ invisibilia sunt & intelligentiâ comprehendi nequeunt. Successu temporis cum memoriæ Martyrum summo in pretio essent, ac templa splendidissimè exornarentur, cœpit simul in ipsis templis etiam imaginum

esse usus; nondum tamen ad cultum & adorationem, sed partim ad historicam admonitionem, partim etiam ornatus causâ. Cœpit hoc potissimum fieri circa Ann. Christi CCCLXXX. in Orientalibus Ecclesiis; & quidem, quod observarunt aliqui; inter Græcos primùm reperiuntur descriptiones picturarum in ipsis templis apud *Gregorium Nyssenum*, Basili fratrem; ut est videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à sculptore factam commendat; & marmoris à lapidâ politam tanquam argenti lævitatē, & vivam ipsius Martyris effigiem, omniumque ejus præclarissimorum factorum adumbrationem expressam, & oculis propositam excellentissimè à pictore in opere sculptrili, una cum Christi imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expressas agnoscit, quàm si in libro descriptæ & commemoratæ essent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyssenum collachrymatum esse, dum juxta simulachrum Abrahæ filium suum immolantis, transfret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemie virginis in Templo urbis Chalcedonenfis fuisse depictum; quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Ecclesiam fortasse primus *Paulinus* Episcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCXX. celebris fuit. Is facti hujus causam hanc reddidit: Cum fideles die festo convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religiosè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit illè pater in parietibus templi Vêteris Testamenti historias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & sobrius in convivio se gereret. Hæc res mox in aliis quoque Ecclesiis magno cum applausu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Christianus in *Passione Cassiani Martyris* pictæ imaginis in templis his versibus:

Erexi ad cœlum faciem; stetit obvia contra

Fucis colorum picta Imago Martyris.

Ædituus consultus ait, quod prospicis hospes;

Non est inanis aut anilis fabula.

Historiam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetusti temporis monstrat fidem.

Paulinus Epist. XII. suas picturas ita describit:

Pleno coruscat Trinitas Mysterio;
Stat Christus agno, vox Patris cælo tonat;
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem coronâ lucido cingit globo,
Cui coronæ corona sunt Apostoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV. cap. in Basilicâ Fundanâ
statuerat historiam extremi Iudicii in formâ duorum gregum.

§. V. Seculo sexto *Serenus Massiliensis* cum videret à quibus-
dam imagines ut idola coli, zelo accensus eas confregit atque pro-
jecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice censuram *Lib.*
VII. Epistola CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fra-
ternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem
imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuisse:
ne quid manu factum adorari possit, laudavimus; sed frangere eas-
dem imagines non debuisset judicamus. Idcirco enim pictura in
Ecclesiis adhibetur, ut hi, qui literas nesciunt, saltem in parietibus
videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fra-
ternitas & illas servare, & ab earum adoratu prohibere debuit,
quatenus & literarum nescii haberent, unde scientiæ historiam col-
ligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem
sententiam prolixius repetit & explicat *Libro IX. Epist. IX.* ad
eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato
zelo succensus Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne
adorati debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari ve-
tuisses, omnino laudavimus; fregisse verò reprehendimus. Aliud
enim est picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit
orandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiot-
is præstat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adoran-
dum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit ne-
scientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum
depingi historias non sine ratione vetustas admisit, hortamur ut

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, revocare festines. Adeoque Gregorius hic primus est, qui usum in templis imaginum palam propugnavit, cum simile quid ante ipsum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defensioni imaginum succurrens est, quod imagines essent Libri Laicorum. In eadem enim Epistolâ, aliud est, ait, picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa etiam ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt, unde & præcipue gentibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora sanctorum sint consignata literis, ut lectores inde suam damnent ignaviam, & suos excitent animos ad sequelam, scripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconcessa cadunt eo effectum, quem colligunt docti. Ergo fuit ductu penicilli, id est, beneficio imaginum ignaro populo consulendum. Illæ namque plebi sanctorum egregia facta produnt, ac proinde potest dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes sanctorum, quos eruditè depicta tabella refert, quàm ipse librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat in *l. 3. Sentent. dist. 9. qu. 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus nostri, qui plerumque tepens ad audita Christi facta salutis hominum causa, videns hæc eadem Mysteria eruditâ manu lineata suis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incalescit. Quantum auribus oculi præsent, *Horatius Lib. de arte poetica* edisserit:

Segnius irritant animos demissa per aurum
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit Spectator.

Eandem ob causam multi *S. Meletii* imaginem domi servabant, quorum benevolum affectum *Chrysostomus* in *Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen solum ad eò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum,

lorum, & in simulachris, & in phialis, & in thalammorum parietibus, & ubique sacram illam multi exprefferunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò si ad normam Sacratissimæ veritatis dicendum quod res est, eodem cæmento, quo Ethnici suarum imaginum usum defenderunt, Gregorius olim suum fundamentum incrustavit, haustis procul dubio ex eorum lacunis quæ superius lectori propinavimus. Quando enim *Maximus Tyrius Philosophus* sub Commodò Imperatore Romæ clarus, ad imagines & signa devolvebatur, dixit, instituta hæc esse, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri soleant tenuibus quibusdam notis à præceptoribus expressis, constituta memoria ad ediscendam artem manu quodammodo perducere. Visi sunt enim Legislatores quasi cuidam gregi puerorum dicationes has sacras tradidisse. Et admodum clarè hoc ipsum ex *Athanasio* intelligitur, qui in libro contra gentes: Philosophi, inquit, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies esse, qui apud eos videntur Dii; Verùm hanc afferunt rationem, idcirco se illas imagines fingere, ut per eas sibi Deus respondeat & reveletur: Non posse enim invisibilem aliter nosse, quam per hujusmodi signa & *Teletas*. Alii sapientiora his & altiora se dicere arbitrantur, ajunt, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœlestes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, sicque apparentes veram illis Dei insinuent notionem. Esse enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes possint per eam, quæ ex illis insinuat, cœlestium spirituum revelationem, & Dei intelligentiam consequi. Manifestus ergò Symphonismus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm. VII. de sacrificiis, ad Gracos infideles*, nunc attendendum venit. Simulachra, ait, Sathan curavit fieri in usum eorum, qui literarum sunt expertes, ut iis ad superstitionem incitarentur. Consonat Athanasius l. c. scribens: Perquam fabulosè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hæc in re maximam impietatem in perniciem suam operari. Laudabile insuper factum *Epiphani* in fine ejusdem

Episto-

Epistola ad Ioannem Hierosolymitanum Patriarcham his verbis exprimitur: Cum venissem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogâssem quis locus esset, didicissemque esse Ecclesiam, & intrâssem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem Ecclesiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel Sancti cujusdam. Non enim satis memini cujus imago fuerit; Cum ergo hoc vidissem in Ecclesiâ Christi, contra autorem Scripturarum, hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent. *Et mox*: Precor ut jubeas in Ecclesia Christi, istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinem, ut scrupulositatem tollat, quæ indigna est Ecclesiâ Christi, & populis qui tibi crediti sunt. Initio sæculi Septimi usque ad Synodum Quini-Sextam (*) imagines quidem in templis fuere, ut tamen non liceret ullam adorare, quæ non esset Deus. In Synodo Quini-Sexta Anno Christi DCXCII. celebratâ vocantur imagines *σεπταί*, id est, *venerabiles*, sicut templum *σεβασμῶν* Concilium Constantinopolitanum jussu Constantini Copronymi Anno DCCLIV. celebratum, nuncupat: & *Iustinianus* Imp. Sacratissimus *Novella VII. cap. II.* *Notocomia* & *Xenodochia* appellat *venerabiles domos*. In illa Quini-Sexta Synodo canone LXXIII. dicunt Patres: Cum crux vivifica illud salutare nobis ostenderit, nos omne studium adhibere oportet, ut ei, per quam antiquo lapsu salvati sumus, eum, qui par est, honorem habeamus. *Vnde & mente & sermone, & sensu, adorationem ei tribuentes*, crucis figuras, quæ à nonnullis in solo ac pavimento fiunt, omnino deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Qui secus fecerit, excommunicari decernimus. Sæculo vero octavo cultus religiosus & adoratio imaginum palam Ecclesiæ obrudi & urgeri cœpit, reluctans quantumvis Imperatoribus zelosis. Propterea Philippicus cum ad Imperium venisset Synodum coegit Constantinopoli ex Episcopis plurimis, Anno Domini DCCXIII, in qua

Idolo-

Idololatriæ omnem aditum pæcludere volens, imagines Patrum, qui sex Synodis universalibus interfuissent, quique iussu Constantini Pogonati, & Justiniani F. depicti fuerant, Constantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omnesque alias amoveri jubet; idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Isaurus Imp. conventum Constantinopolitanum instituit, & imagines ac statuas in foro combussit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem scopum collineavit Synodus Constantinopolitana sub Imp. Constantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Episcopi sanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem sextam Concilii Nicæni secundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fufius enarrant.

* Synodus illa *πενθῆντη* (*penθῆnτη*) sive *Quinisexta* audit, quia quod quintæ & sextæ, Synodis universalibus deerat, protinus constituit. *Quin. & Anton. Possevinus* Tomo II. Apparatus Sacri in verb. Quinisextum p. 305. & *Trullanum*, p. 513. confiteretur, eandem canones addidisse quintæ & sextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur supplementum earundem Synodorum generalium. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus*. In *Chronico de rebus Patriis Constantinopolitæis à Codino edito*, crebra mentio fit de *Trulla*. quando agitur de templo admirabili, quod extrui atque erigi Justinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non est habita. *Theodorus Balsamon* scribit Patres convenisse in *Trullo Magni Palatii*. Commentar. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæsarei, quod fastigiatum, testudine sursum erectâ, sui rotunditate conficiens hemisphærium, ab ipso ædificii genere *Trullus* fuit nominatum. *Baronius* Tomo VIII. *Annal.* sub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anastasius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, de prædicans templum SS. Cosmæ & Damiani, inquit, *Trullum Ecclesiæ Sergius Pontifex fufis chartis* (id est, laminis) *plumbeis*

cooperuit atque muniuit. Trullus, ut verbo me expediam, erat tholus sive ædificiũ quod formam turrizæ concamerationis habebat.

§. VII. Anno Domini DCCXCIV. Indictione secundã, Adriani Pontificatus XXIII, Constantini solius Imper. Orientalis quinto, Francofurti ad Mœnum post festum Paschale amplissimum Concilium congregatum est, uti uno ore confirmant *Paulus Vvarnefridus in Chronico Tomo I.* Corporis Historiæ Francicæ veter. fol. 180. num. 10. *Ademarus* part. II. ejusdem Corp. historici fol. 400. num. 50. *Lupoldus apud Irenicum* Lib. II. *Baronius Tomo IX.* Annal. Ecclesiast. sub ann. Christi DCCXCIV. num. I. *Possëvinus Appar. Sacr. Tomo I. in verbo Francofordienfis* fol. 600. *Iohannes Cabassuzius in Notitia Concilior.* p. 513. *Philippus Labbeus in Synopsi Concil. historica,* pag. 100. Occasionem præbuit tum Felix hæreticus, tum Adrianus Pontifex, qui Acta Synodi Nicænæ II. de Imaginum adoratione miserat Carolo approbanda. Frequentes igitur convenêre circiter trecenti numero Episcopi, Abbates, Sacerdotes, Monachi, ex omnibus Caroli Magni Regis Provinciis, nimirum ex Italia, Gallia & Germania, quibus Paulinus, Aquilejensis Episcopus in Libello *Sacro Syllabo* addit Episcopos ex Hesperia, Liguria, Æmilia & Austria, Provinciis longè diffitis. Misit eò Adrianus Pontifex suos Legatos, Theophylactum & Stephanum Episcopos. Inter fuit huic venerando Cœtui Rex Carolus ipse. Ac primum Felicis & Elipandi opinio, quod Christus secundum humanitatem adoptivus Dei filius sit, à Synodo discussa & condemnata est. Vid. *Salomon Gesner, Lib. II. Enarrat. Histor. Concilior. Sec. II X. pag. 372. Tom. II. Corp. Hist. Franc. fol. 40. n. 40. 50. & fol. 401. n. 10. Ado Viennensis Episcopus, in Chronico, Ætate VI. B. D. Dorschhaus in Collatione ad Concil. Francofurt.* p. 100, 113. seq. Deinde Acta Synodi Nicænæ secundæ ventilantur, & sententia de imaginibus adorandis rejicitur, Patribus sic pronunciantibus: Imaginum „ cultum & adorationem esse impiam, Synodum porrò Nicænæ „ nam secundam, quam septimam universalem appellaverat Pontifex, damnari, nec universalem dici debere. Illud perspicuè tradit *Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis Histor. Eccles. Rhemens. Lib.*

Lib. III. cap. XX. ita scribens: Septima autem apud Græcos vocata universalis *Pseudo Synodus* de imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas dicebant; neutra verò intellectu sano definiens sine autoritate Apostolicæ sedis, non longè ante nostra tempora Nicææ est à quamplurimis Episcopis habita & Romam missa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde Caroli M. Imperatoris tempore generalis Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore, celebrata, & secundum Scripturarum tramitem, traditionemque Majorum, ipsa Græcorum Synodus destructa & penitus abdicata, de cujus destructione non modicum volumen, quod in Palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore Romam est per quendam Episcopum missum. Paulo post de titulo universalis Synodi hæc subnectit: Autoritate itaque hujus Francofordiensis non nihil repressa est imaginum veneratio: sed tamen Hadrianus & alii Pontifices in sua opinione perseverarunt, & mortuo Carolo pupparum cultum vehementius promoverunt. Idem suo calculo confirmat *Eginhardus in vita Caroli M.* apud Erphordiensem, *Aimonius Lib. IV. cap. LXXXV.* de Gestis Francor. *Aventinus Lib. IV. Annal. Bojorum.* *Abbas Vespergensis* in Chronicis ad Ann. DCCXCIII. Imò hoc tam manifestum est, ut contra Pontificii ne hicere quidem audeant. *Blondus* sanè inter Pontificis adulescentes (adoratores dicendū erat) non postremus, *Lib. I. Decad. II. Histor.* scribit: in Francofurtensi Synodo condemnatam esse Synodum de imaginibus deponendis, quam Græci falso appellabant septimam. Atqui eum non latuit Nicænam condemnatam fuisse. Nec dissimulat confiteri *Iohan. Cabassutius* Concilium Francofortense damnasse Synodum septimam de imaginum cultu, in *Notitiâ Concilior.* pag. 483. Quod cum videret Cardinalis Bellarminus, eò devenit, ut statueret, ceu alia, sic quoque Concilium Francofurtense errare potuisse, & adeo errasse, non *in juris* sed *in facti* quæstione, Tomo I. *Controvers. Theologic. Controv. IV. Lib. I. de Conciliis cap. VII. Lib. II. cap. IX & Lib. II. de imaginibus Sanctorum, cap. XIV.* Egregia scilicet consequentia, quæ si valeret, omnes Pontificiorum hypotheses

erroneas destruere, & veluti gladius Delphicus nodum Gordium diffecare posset.

§. VIII. Etsi verò subsecutis temporibus cultui imaginum Orthodoxi Ecclesiæ Doctores passim contradixerunt, quod etiam à Waldensibus, (a) eorumque successoribus, Wiclefo, Johanne Husso ac Hieronymo Pragenfi, post medium seculi decimi quarti, & circa decimi quinti initium, factum est, ceu Chronologi observant: Nihilominus tamē inveterata consuetudo tam altas in Ecclesia Latina & Græca egit radices, ut ad præsentē usque diem quamvis notabili cum discrimine imagines ibidem reverenter colantur. Testem provoco inter Græcos magnæ auctoritatis, *Metrophanem Critopulum*, Hieromonachum (Sacerdotem Monachum) & Patriarchalem Constantinopolitanum Protosyngelum, (b) postea verò Patriarcham Alexandrinum, qui in *Confessione suâ* de Ecclesiâ Orientali, Helmeftadii à *Joanne Hornejo* Anno MDCLXI. edita, » cap. XV. sequentibus negotium declarat: Sanctis, *inquit* imaginibus Ecclesia etiam cultum convenientem tribuit, non religiosum, nec servilem, absit hoc, talis enim soli Deo competit, sed » congruum & benevolentiaæ testem, referens nihilominus etiam » hunc ad eos, quos imagines representant quemadmodum S. Basilius M. ait: honor imagini exhibitus transit ad illum, cujus imago existit. Cæterum modus colendi imagines hic est. Quando festum aliquod agitur, in medio templo proponitur imago exprimens festum quod celebratur; E.g. Si Nativitas Christi celebratur, imago quoque illam continet; si verò Resurrectio, etiam hanc; si autem festum Sancti cujusdam, illius imago representatur, quam imaginem quemlibet Christianorum, qui in templo sunt, aperto capite *Osculari* decet, id est, labris suaviari. Ad hunc modum & Synodus Oecumenica septima (septem enim easque solas Synodos Oecumenicas nos admittimus, ex illis verò quæ certis in locis habitæ sive particulares sunt, ea omnia amplectimur, quæcunque Oecumenicæ septem & receperunt & confirmârunt,) *quæ Nicææ altera vice coacta est*, cultum sanctarum imaginum fuit interpretata. Hæc enim quandò exposuit anathematismum ita se habentem: Si
quis

quis non adorat Dominum nostrum Iesum Christum imagine expressum, anathema sit: Voluit etiam, quid ibi vox *ἄροσκυνέων* significet, declarare, adducto ejus significationis testimonio ex Homero: *κύνος δ' ἔμιν*. Deinde subjicit, *κυνέω κυνῶ* significat, LABRIS OSCULOR, & cum Præpositione *πρός*, *ἄροσκυνέω, ᾧ*, quemadmodum *τρώγω, κατατρώγω, πίνω, καταπίνω* dicitur; Præpositionibus nihil aliud præterquam majorem Emphasim exprimentibus Sic quoque *κυνῶ* & *ἄροσκυνῶ*. Hæc sunt verba Synodi: Sunt autem nonnulli (pergit Metrophanes) apud nos, qui in tali adoratione seu *religioso osculo* discrimen valde laudabile facere velint. Si enim imago quæ proposita est, Domini fuerit, pedes ejus osculari cupiunt; Si verò Semper Virginis matris ejus; manus; si denique sancti cujuscumque; faciem. Quam differentiam laudant & amplectuntur, qui inter nos probatissimi sunt, & maximè ingeniosi. Inter Dominum enim & servum discrimen sit oportet. (a) Waldensium Ecclesia unde nomen traxerit optimè *Augustus Thuanus Historiar. Lib. VI. p. m. 288. Edit. Francofurt. in 8.* sic exponit: Petrus Valdus locuples civis Lugdunensis Anno Christi circiter cxcclxx. Valdensibus nomen dedit. Is, ut monumentis testatum reliquit Vidus Perpinianus, Præsul Lodevensis, qui quæstitoris in Valdenses munus exercuit, domo ac bonis relictis, totum se Evangelicæ professioni devoverat, & Prophetarum atque Apostolorum scripta populari lingua vertenda curaverat, antiquorum etiam Patrum aliquot testimoniiis adjunctis, quibus in animum defixis, fretus ingenio suo & sensu, prædicationis munus sibi sumpserat, perque plateas ac vicos Evangelium plebi interpretabatur; Cum jam multos sectatores exiguo tempore circa se haberet, eos tanquam discipulos ad Evangelium promulgandum in omnes partes ablegat. Idem p. 289. Cultum Sanctorum inter Sathanæ commenta referunt. *Johann. Volffius Lectio. memorabilium ad Ann. MCLX. p. 381.* mentem Waldensium ita declarat: Dei & sanctorum imagines esse delendas. *Alphonsus de Castro Lib. VIII. hereseon. p. 244.* Addens idolatricum esse, habere eas in templis, (sive illæ sint Christi, sive sancti hominis alicujus. Et Lib. III. p. 101. Waldenses Wiclefistarum

rum Parentes appellat; quin hîc ut alibi semper Waldenses imitantur Wiclefistæ. *Iohannes Wiclefius* Anglus, Theologus Oxoniensis floruit circa Annum MCCCLXXI. Wiclefo suppar & ejus doctrina multum adjutus *Iohann. Hussus*, nec non *Hieronymus Pragensis*, quantas persecuciones tolerarit & quid docuerit, Vide in Historia universali *Boxhornii* ad Ann. MCCCC, p. m. 904. seqq. Itemque peculiari *dissertatione de Ecclesia Waldensium Ioachimi Hesterberg*, An. MDCLXVIII. Argentorati sub Præsidio B. D. *Dannhaueri* institutâ.

(b) *Πρωτοσύτελ* Ⓞ, Protosyncellus, id est, primus domesticus. Dignitas Ecclesiastica in Constantinopolitana Ecclesia ita dicebatur, quia omnium Syncellorum, id est, habitantium sive domesticorum Patriarchalis Palatii erat primarius, ejusdemque Patriarchæ Vicarius, imò futuræ Patriarchatus Successioni destinatus; Ideò dignitas hæc à Capitulo illius Ecclesiæ cum Imperiali beneplacito eligebatur. Eodem præterea mense ab Imperatore Johanne ad Papam Martinum Legati redierunt, Marcus, inquam, Iagrus, & Stratopedarcha (idem sonat quod Protostrator, sive Præfectus stabuli, vel Marecallus) & magnus Protosyncellus, inquit *Georgius Phranza*, Byzantinus Chronicorum Scriptor Seculo decimo quinto, in *Chronico de rebus Byzantinis*, Lib. II. cap. 2. à Jacobo Pontano Anno MDCIV. Ingolstadii in 4 Latinè edito.

§. IX. Metrophani *Leonem Allatum* succenturio, qui *Lib. III. de Eccl. Occident. & Oriental. Perpetua consensione* (si Diis placet) cap. IX. p. m. 1039. Græcorum studium circa imagines his verbis exprimit: Sacras imagines integra mente & voce venerantur; quibus totius Ecclesiæ etiam muros exornant, ut semper ante oculos habeant & meditentur gesta sanctorum. In privatis etiam domibus nullus est, qui simili peculio non gloriatur; ante quas cum festus dies agitur, à Vigiliæ vesperis per totum subsequenter diem lampades accendunt. Nec antiqui tantum imaginibus contenti, novas procurant, cum hoc ævi, & semper antea, apud eos pictores, pro genio ramen temporis floruerint. Eas non in telis, sed in tabellis pingunt, semperque eadem formâ repræsentant: quæ enim faciei lineamenta & vestimentorum formam in antiquissimis vident,

dent, ea omnibus modis imitantur, ut pictores illi, non pro arbitrio pingant, sed quod vident, in aliis referant. Idque non novum est in eâ Ecclesiâ, sed ab antiquissimis etiam temporibus in usu. *Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus* Anno Christi DCCCVI. die XII. Aprilis constitutus, (acerrimus alius Iconolatra) *Libro de inculpata Christianorum fide* : Τῶν δὲ εἰκονιζομένων ἡνίκα πολὺ σχιδίς ἢ πλάνη.

Πολλοὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς θεοὶ τε καὶ δαίμονες, ἀνάγκη πλείους εἶναι, καὶ τὰς μορφάς, καὶ τὰ ἐκτυπώματα ποικίλα, καὶ πεπληθυσμένα, καὶ τοῖς εἶδεσι διαφέροντα, καὶ ἀνομοίων ἀνόμοια, καὶ τὸ βρέτας ἐκάσῳ ἀλλόκοτον, ἀνάριθμενον. Παρημίην δὲ τοῖς χριστιανοῖς ἀπλῆς ὕψης, καὶ ἀσκεδάσσε τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ, εἰς ὃ Χριστός, μία τῶ εἶδει, ἢ τέτι εἰκῶν, καὶ ὁ χαρακτήρ ὁμοίῳ, ἐξ ἑνὸς ἀρχετύπου αἰὲ προσερχόμενον, ὡς φέρε εἰπεῖν, ἀφ' ἑνὸς δακτυλίου πόλλα γίνετα ἐκτυπώματα, εἰ καὶ ταῖς ἡλικίαις ἐστὶ ὅτε, καὶ τοῖς τῶν τόπων ἐν οἷς διητάτα ἰδιώμασιν, κατὰ τε τὸ σχῆμα, καὶ τὴν μορφήν βραχύτι παραμείβεται. Πληθύνετα δὲ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς μένων, ὡς περὶ ἐκ μιᾶς λαμπάδος πολλῶν ἀναπλομένων, ἑνὸς καὶ τὲ αὐτὲ πωρὸς μένοντι τῶ πάθῳ καὶ τῇ πίστει τῶν δεομένων τῆς ἐντιϋθεν ἀφελείας καὶ χάριτος.

i. e. Eorum verò quæ pictura exprimentur, cum error in multas partes divideretur, multi enim apud eos Dii & Dæmones, necesse est esse plures formas, & expressiones varias, & numero abundantes, & specie differentes, & dissimilium dissimiles, & statuat unicuique insolentem consecrari. Apud nos autem Christianos, quibus veritas simplex est, & indivisa, cum unus sit Christus, una est specie illius imago, & character similis, ex uno archetypo semper proveniens; quemadmodum, exempli gratiâ, ex uno annulo multæ fiunt expressiones, quamvis atate sæpenumero, & locorum in quibus habitabat, proprietatibus, secundum figuram & formam paululum immutentur. Multiplicatur potro, unus & idem manens, quemadmodum ex unâ lampade multæ accensæ, uno & eodem igne & permanente, desiderio & fide exorantium, quæ inde emanant, utilitatem & gratiam. Pergit deinceps : ἐν τέτοις ἀπτοῖσι καὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων, ἐν οἷς τὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ τῶ Χριστῷ ἐπιτελεῖται μυστήρια, ἐτι καὶ τῆς ἐδότητος, ὅση ταῖς σεπταῖς ταύταις ἰσορραῖς σεμνῶς περιεφέλλεται, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς Ἐυαγγελιαῖς βίβλοις προσκονεμένων σηκτύων. Καταλύσει γὼν τὸ Ἐυαγγέλιον. Καὶ τί γὰρ ἕτερον ἐνορῶν ἐσιν ἢ κινέμεσον παρ' αὐτοῖς καὶ λυόμενον τὸ Ἐυαγγέλιον. ἐν τίνι γὰρ διοίσει τὰ ἐν τὸς γηραμμένα τῶν ἐκτὸς ἰσορραμένων τῆς τοιαύτης ἐνοίας καὶ ὑποθέσεως ἐπ' ἀμφο-

ἀμφοτέρων θεωρημένης. Διὰ τὸτο εἶ τὸ ἕτερον τίμιον, καὶ θάτερον τίμιον, ἢ ἀλλή-
 λους συνοικήσεται πᾶσα ἀνάγκη. Ἦδη δὲ ἐρῶμεν πολλὰ τῶν σεβασμίων βίβλων τετωνί,
 καί γε καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, καὶ τῶ μακροῦ χρόνου παρῆυσεσῶν, καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν
 ἐπιπεπονησῶ μαρτυρημένων, ἅπερ ἀναπτυσσόμενα ἐν μέρει μὲν διὰ τῆς καλλιγρα-
 φικῆς εὐφυΐας, τὰ τῆς θείας ἰστορίας ἡμῖν ἐμφανίζει διδάγματα. Ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς
 ζωγραφικῆς εὐτεχίας τὰ αὐτὰ ἡμῖν παραδείκνυσσι πράγματα, καὶ ἔδεν τι μᾶλλον
 τὸδε διατημαίνεν· εἰς γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ὁ λόγος, καὶ δι' ἀμφοτέρων τῆς σωτηρίας τε
 θεῶ λόγου οἰκονομίας ἢ διδασκαλία τε καὶ ἀνάμνησις γίνεται· ἃ γὰρ ὁ λόγος διὰ τῆς
 τῶν γεγραμμένων ἐκέρυξεν ἀναγνώσεως, ταῦτα καὶ ὄψις διὰ τῆς τῶν ἰστορημένων ἐν-
 τέχειας συμπαρέδειξεν· ἔ τῶν ἱερῶν σκευῶν τὸ εἰς πλῆθος ἄφατον, καὶ ἀνεξέρυνητον
 ταῖς ἱερομορφίαις παύταις ἐκπρεπῶς ἐγκαλωπιζόμενον καλεμάλαξεν. Ad hæc, sa-
 cra cimelia invadunt (puta Iconomachi) in quibus sacra & vivifica
 Christi peraguntur mysteria; nec non & vestes, quotquot vene-
 randis hæc picturis decorè exornantur; adhuc etiam tabulas, quæ
 in Evangelicis libris adorantur. Delstruunt itaque Evangelium. Ec-
 quid etenim apud eos videre est, nisi loco suo dimotum & aboli-
 tum Evangelium? Nam in quo different, quæ intus exarata sunt,
 ab iis quæ extra depicta, cum eadem sententia & argumentum in
 utrisque conspiciatur? Proptereaque, si unum venerandum est, &
 aliud venerandum erit, vel unum cum alio perditum iri necesse
 est. Jam verò intuemur complures ex his libris venerandis ex anti-
 quioribus etiam, & multum ante tempus à piis & Dei amantibus
 hominibus, ut testimonio hominum comprobatur, conscriptis;
 quæ dum aperiuntur, in unâ parte ob scriptoriæ artis concinnita-
 tem, divinæ nobis historiæ præcepta insinuant; in parte verò aliâ,
 propter pictoriæ excellens artificium, res nobis easdem osten-
 dunt: Et non magis hoc aut illud demonstraverint, cum in utrif-
 que eadem ratio sit, & per utraque salutaris Dei verbi Oeconomix
 doctrina & recordatio comparetur. Quæ enim sermo per descri-
 ptorum lectionem palam edicit, eadem & unus per depictorum
 congressum manifestat. Non factorum vasorum multitudo, quæ
 verbis exprimi nequit, & ingenio hominum conqueri, sacris hæc
 imaginibus decorè nimis elaborata emollivit.

§. X. Imagines Salvatoris nostri in Vigilia Nativitatis Domi-
 nicæ Imperatores religioso cultus OSCULO quondam coluisse,
 auctor

auetor est *Georgius Codinus. Cyropalata*, seculi decimi quarti scriptor rerum Constantinopolitanarum exactissimus, *de Officiis & Officialibus Ecclesiæ & Aulae Constantinopolit.* c. VI. Mensis Dec. XXIV. celebratur vigilia Natiuitatis Christi, Imperatore ad matutinum, secundum usitatam sibi consuetudinem; non egresso, sed in suo conclavi commorante. Finito matutino & dimisso coetu Canonarchæ imagines afferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent sanctæ imagines Natiuitatis Christi, & aliæ tres vel quatuor; coram hoc pulpitu est, in quo sanctum Evangelium repositum jacet. Postea egreditur Imperator ex suo conclavi, magno domestico ad januam stante, & Imperatoris ensen ferente. Igitur simulac Imperator apparet, cantores statim cantant illud: **DIUTURNUM FACIAT DEUS IMPERIUM TUUM!** Quibus canentibus Imperator vadit, sanctasque imagines **OSCVLATUR**. Deinde regressus stat prope thronum suum, magno domestico ad sinistrum Imperatoris latus stante cum Spatha seu ense Imperatorio. Et §. XV. Finitis horis Imperatore rursus abeunte & sanctas imagines exosculante, suumque conclave repetente, solvitur circumstatio, donec debita Liturgiæ hora advenit. Hæc ille. *Tarasius* Patriarcha Constantinopolitanus Sec. post N. C. octavo, in Epistola Synodica ad Imperatores Concilii Nicæni II. Tomo XIX. Conciliorum, pag. 606. *Edit. Paris.* Anno MDCXLIV. A priscis inquit, temporibus Sancta Dei Ecclesia accepit in legem, tam a sanctis & primis doctrinæ nostræ Magistris, quam ab eorum successoribus eximiiisque Patribus nostris, imagines adorare sive salutare. Idem enim utrumque est, *κυβεῖν* quippe antiquâ Græca linguâ & salutare & osculari significat, & *πρός* Præpositio augmentum quoddam amoris significat, quemadmodum verba hæc *φέρω προς φέρω; κυρῶ προς κυρῶ*, ita *κυνῶ προς κυνῶ*, quod salutationem indicat & amorem vehementem. Quod enim quis amando osculatur, id & adoratur, & quod adoratur, id osculatur. *Καὶ ταύτας (εἰκόνας) προσκυβεῖν ἦτοι ἀσπάζεσθαι. Ταυτὸν γὰρ ἀμφοτέρα. Κυβεῖν γὰρ τῆ ἑλληνικῆ ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ τὸ ἀσπάζεσθαι; καὶ τὸ φιλεῖν σημαίνει καὶ τὸ τῆς πρὸς προσέσεως ἐπίτασιν τινα δηλοῖ τῷ πόθει ὡς περ φέρω & προσφέρω, κυρῶ & προσκυρῶ, κυνῶ & προσκυνῶ, ὃ ἐμφαίνει τὸν ἀσπασμὸν, & τὴν κατ'*

ἐπίκτασιν φιλίαν· ὁ γὰρ τις φιλεῖ, καὶ προσκυνεῖ, πάντως καὶ φιλεῖ. *Nicephorus Constantinopolitanus* in literis quas suscepto Patriarchatu ad Leonem III. Romanum Pontificem scripsit, idem ferè innuit, dicens: exosculor nihilominus & expeto Sanctorum apud Deum patrocinia & intercessionem: Primò quidem præcipueque sanctissimæ & immaculatissimæ semper virginis ac Dominæ nostræ, Dei matris; mox vero divinarum cœlestiumque virtutum; sanctorum laudatissimorumque Apostolorum, beatorum Prophetarum, gloriosissimorum invictissimorumque Martyrum, divinorum Patrum ac omnium denique sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, & absque ullo omnino fine in ipso & per ipsum vivunt, (animæ enim iustorum in manu Dei sunt) ut qui maximam hinc animæ corporisque salutem consequar. *Post quadam*: complector itidem suspicioque non solum venerandas Christi omnium Salvatoris nostri iconas, & venerabiles sanctissimæ Dei matris imagines, verùm sacras quoque Sanctorum omnium effigies, eamque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum meritò postulat. &c. vid. Clariff. *Martinus Harkius Libro de Byzantinorum Rerum Scrip- toribus, part. I. cap. XII. p. 232.*

§. XI. Insigne Moscovitarum studium erga imagines describit *Archontologia Cosmica* sequentibus verbis, pag. 463. Imagines depereunt, sic effusè amore ornant, & veneratione eas prosequuntur, quas ideò habent in templis suis innumeras easque pictas (sculptas vel fufas rarissimè videbis, aut nullas: Olearius refert, se unicam offendisse in quodam Sacello Moscuæ NB) Sanctorum denatorum, ut dicunt; inprimis autem B. Mariæ, & S. Nicolai magni Russorum Patroni. Unusquisq; suum sanctum ibi habet, quem etiã plerumque ipse eò reponit, coram quo devotissimè se incurvat, & preces suas peragit. Videbis in compitis viarum, ad fores templorum &c. passim Russos devotos & orantes ante crucis signa suspensa. Sed & in communibus negotiis suis ostendunt, se multum esse deditos imaginibus: Neque enim pedem domo efferunt, aut ædes suas ingrediuntur, quin se ter inclinent ante crucifixi aut virginis matris imaginem, quarum alteram habent in omnibus prope

hypocaustis aut cubiculis suis, cum appenso lumine, ubi tamen non ipsum simulacrum, aut Divum quempiam adorant, sed hæc verba dicunt: HOSPODII, vel rectius GOSPODI POMILUI, Domine miserere nostri. Hoc factò demum colloquuntur cum iis, qui eos conventos voluerunt, aut eis valedicunt. Idem faciunt in mensâ, quoties cibum capere volunt. Ornant imagines suas pro suis quisque opibus, unionibus, & gemmis, nullam autem venerantur, nisi à Russo vel Græco artifice pictam: Peregrino Latinæ Religionis non donant, nec vendunt ullas suarum, utpote indigno, qui tale sacrum habeat; & ignaro quomodo satis honorare debeat. Metu etiam percelluntur magni alicujus Numinis, si aliquid insoliti accidat circa imaginem, cujus rei exemplum narrabo. Anno MDCXLIII. Mense Junio, Moscæ vetusta quæpiam & valde honorata imago, colorem suum ultrò immutârat, rubicundior em exhibens vultum quàm antea. Miraculum à Popis extemplò deferretur ad Patriarcham & Welikinnesam, seu magnum Ducem: ominosum & calamitatis alicujus publicæ prælagum habetur ab omnibus, ac proinde constituitur jejunium, & pœnitentiam statis diebus peragi oportere, quo pœnas effugerent. Ipse Zaar vir valde devotus multas profudit lachrymas cum suspiriis; convocat interim etiam omnes Ruthenicòs pictores, eosque sub fide osculi crucis, (quod juramenti religione penè sanctiùs habent) interrogat, ut sibi dicant, utrum causam habeat hæc res naturalem & ordinariam, an miraculosam? Respondent unanimiter omnes, non esse miraculum aliquod, sed materiâ coloris evanescente, vel deciduâ, qua incrustata fuerat imago, fundum ipsum apparere, qui in tabulâ ab artifice, uti manifestè ipsi deprehendunt, ruber sit positus, ejusque lineas nunc pellucere. Sic merus evanuit. Plura etiam contigère exempla fraudis, qua Popi credulæ plebi, & circa talia crepundia versanti imposuère, eo fine, ut eò largiores nanciscerentur eleemosynas, sed dolo detecto aliquoties puniti fuerunt. Evanidas planè vel ob vetustatem, vel ob cariem ligno exeso aliove modo inutilis redditas non abjiciunt, sed aut committunt aquæ labenti,

aut altè defodiunt in terram coeniterii hortive alicujus. Gemina *Adamus Olearius in Descriptione itineris Persici* p. 179: exhibet. Quando Ruthenus in alterius cujusdam domum aut hypocauftum venit, primò omnium Deo suo honorem exhibet oratque; postea demum homines alloquitur. Intrat enim instar muti, neminem curans, licet decem, vel plures adsint præsentès. Primo ingressu circumspicit, annon imago aliqua adsit, quæ ut plurimum pone mensam ad parietem pendet; aut in pinacothecâ stat. Si nullam illicò conspicit, quærit JEST LEBOCH? Non adest Deus aliquis? Vifa imagine ter se coram illâ inclinât, consueta verba proferens GOSPODI POMILUI, h. e. Domine, miserere mei. His peractis demum se ad præsentès homines convertit, eosque salutât.

§. XII. Antequam ab Ecclesia Græcâ discedam, & ulterius provehar, duo potissimum expendenda sese hic offerunt: Primum est, an Græci sculptas venerentur imagines? Scripserat in *Oratione de statu Ecclesiarum suo tempore in Græcia, Asia, Africa &c.* David Chytræus: Magna pars vulgi & Sacerdotum, pietatis summam in cultu Mariæ Virginis & imaginum, (quas non sculptas, sed pictas solummodo habent,) collocat. Ex his Leo Allatius occasionem arripuit impudenter in B. Chytræum debacchandi, quasi ille Græcis falsum quidpiam affinxisset. Sic enim *de Ecclesiâ Occident. & Oriental. perpetua consensione, Lib. III. cap. XV. §. 16.* scribit: Pergit ludere Chytræus, demitque Græcis sculptarum imaginum adorationem. Sculptarum imaginum duo sunt genera; alterum quod per se stat, omni ex parte excavatum, & suo corpore ab aliis rebus se juncto commendabile, quales sunt antiquorum statuæ, ex marmore, metallo, aut alia materia confectæ; alterum est, quod in lapide ipso aut solido corpore inciditur, non tamen ab eo divisum, sed parte ea quam videri voluit artifex, protuberans plus minusve, ut eidem artifice placuit. Utrumque hoc genus sculptarum imaginum à Græcis in veneratione haberi, ipsa experientia docet. Prius genus ipsemet Allatius l. c. dicit esse verum, in altero verò genere id aliter se habere. Et tu Chytræe, audes tam apertè mentiri,

alle-

asserereque, Græcos non habere sculptas imagines. Sed si quis Chytræi propositum considerat, facile à turpi mendacii crimine eum absolvet. Recenset enim ex fide testium oculatorum, quæcunque in sua oratione continentur, de consensu vel dissensu Græcorum neutiquam sollicitus. Si mentitus est Chytræus, cur *Petrus Stevartius* ad *Mannuelis Caleca* qui circa finem seculi decimi quarti floruit, *Libros IV. de process. Spiritus s. adversus errores Græcorum, Tomo XIV. Bb. Pp. Colon. pag. 470.* Chytræi narrationem confirmavit. Cur *Goar*, qui minutissima in Græciâ perscrutatus est, etiam post editionem Operis Allatiani, in *Euchologio Græcor. p. 28.* scripsit: **Tantum exhibent Græci sacris imaginibus cultum, ut non minus exemplo sint, quam admirationi; si tamen pictæ sint; A SCULPTILIBUS AUTEM TANQUAM AB IDOLIS ABHORRENT:** media tamen plana que sculptura, in sacris imaginibus formandis, eò quòd ad picturam accedat, utuntur, non protuberante, ut Allatius prodit. Aut igitur *Stevartius* & *Goar* cum Chytræo sentientes strenuè mentiuntur, dum Græcos non habere sculptas imagines asserunt, aut ipse Allatius apertus mendaciorum faber Græcis sculptas & protuberantes imagines obtrudere conatur. Fortassis autem de suis Italo-Græcis aulæ Romanæ aulam & sustentationem captantibus loquitur, statuarum mentionem faciens, non quas ipsi templis inferunt, sed quas unus alterve, paucique ad eò intra privatos parietes possident, vel quæstus gratia aliis divendunt. Adde intra spatium octoginta ferè annorum sculpticillum adorationem introduci potuisse, quæ antea non erat usitata. Suppetit insuper aliud manifestum testimonium *Metrophanis Critopuli*, qui diutius inter Græcos versatus est quam Allatius, summamque dignitatem adeptus, Patriarchalem nempe *Alexandriæ*; quæ Allatio nunquam fortè conferetur. Ille autem in *Confessione Ecclesiæ Orientalis cap. XV.* Græcos consuetudinem veteris Ecclesiæ observare expressè innuit, de imaginibus Christi, B. Virginis & Angelorum loquens: *τῶτων ἔν εἰκόνας ἢ Ἐκκλησία ἐποίησεν ἔγλυπτας, ἔδελαιζευτας, ἀλλὰ γραπτας μόνον ὡς πάρεσι μαθεῖν ἐν τε τῷ Εὐσεβίῳ καὶ Εἰρηναίῳ ἀνδρῶν ἀρχαιοτάτων, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀγίων πατέρων τῆς πρω-*

τοῦτοπερ Ἑλλησισίας, id est: Horum itaque imagines Ecclesia non sculpriles faciebat, neque excisas, sed pictas tantum, quemadmodum addiscere licet ex Eusebio & Irenæo, viris antiquissimis, nec non multis aliis S. Patribus Ecclesiæ primitivæ. Conf. Alexander Ross *unterschiedliche Gottesdienste/* p. m. 820. Edit. Heidelberg. in 8. Anno 1674. Sedeat tandem Allatius, & cum Petro Bellonio, cujus Lib. Observat. I. cap. XLI. in partes suas vocat, in tenebris micet!

§. XIII. Alterum occurrit ventilandum, quo modò cultum imaginibus Græci deferant? Supra §. VIII. ex Metrophane Critupolo innotuit, imaginibus ratione prototyporum adorationem tribui. Sic olim *Constantinus Episcopus Constantiæ in Nicæna II. Synodo dixit*: Ego imaginibus cultum honoris exhibeo eundem, qui debetur vivificæ Trinitati. Et si quis nolit idem facere, eum anathematizo ut Marcionem & Manichæum, quemadmodum in Caroli M. libro adversus hanc Synodum edito comparat. In eodem quoque Concilio Act. IV. ira decretum fuit: Non sunt duæ adorationes, sed una adoratio, imaginis & primi exemplaris, cujus est imago. Quid citiores Ecclesiæ Græcæ teneant & doceant, ex responsione Patriarchæ Jeremiæ ad Augustanæ confessionis articulos singulos, præcipitante seculo superiori adornatâ dispalescit. Occasio responsi fuit, quod Tubingenses Theologi, præprimis Jacobus Andreæ, & in reliquis responsis Jacobus Heerbrandus, Theodoricus Schnepfius, Lucas Oslander, Stephanus Gerlachius, Everhardus Bidenbachius omnes SS. Theologiæ Doctores Augustanam confessionem per Martinum Crusium Græcè conscriptam Patriarchæ Constantinopolitano Jeremiæ, qui brevi post de throno Patriarchali dejectus fuit, transmiserint, non eum in finem, ut Pontificii nugantur, quasi sub alas illius confugere, ipsumque pro capite, postquam Pontificem Romanum rejecissent, agnoscere vellent, sed ut ipsius judicium de hac Ecclesiarum nostrarum confessione cognoscerent. In illa responsione I. Articulo XXI. qui est de cultu sanctorum, invocationem propriè soli Deo competere dicunt; quæ verò dirigitur ad sanctos, non propriè invocationem esse, sed per accidens & per gratiam. Post aliqua: Mediatores faciunt

eiunt tum sanctos omnes, tum præcipuè matrem Domini, & cum ea chorus Angelorum & Sanctorum, ita ut templis, donariis, adhortationibus, sacris imaginibus adorentur SCHETICE (in respectu ad aliud, scilicet prototypum) non latreuticè, cultu divino. B. D. Hieronymus Kromaier in Scrutinio Religionum, Disput. XI. p. m. 268. Hoornbeek summ. Controvers. Lib. XI. p. 942. Eadem ferè ratione distinguitur adoratio, *προσκύνησις*, à latria in sententiis de usu imaginum, quæ dicuntur comprobatæ in ipsa II. Synodo Nicænâ, Tomo I. Bb. Pp. Græco Lat. p. 727. C. Cultus ille in Spiritu & veritate, quem Latriam appellant, beatæ Trinitati tribuitur, ab Orthodoxis, sanctis autem imaginibus non latria omninò sed, ADORATIO, ex osculatione & honor. *ἡ μὲν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία τῆ μακαρίας Τριᾶδος τῶν ὀρθοδόξων ἀπονεύμνται· ταῖς δὲ ἀρχαῖς εἰδὼς, ἡ λατρεία πάντως, ἀλλὰ προσκύνησις, καὶ ἀσπασμὸς, καὶ τιμὴ.* Hic vides *προσκύνησιν* adorationem, non tantum distingui à latriâ, sed etiam ei sic opponi, quasi ne nomen quidem *προσκυνησεως* latriæ conveniat, id est, quasi latria non sit amplius vocanda adoratio, neq; adorationis nomine, viliori scilicet & humiliori, significanda. Ajunt enim imaginibus tribui non *λατρείαν*, sed adorationem. Non potuit validius negari adorationem esse latriam. Mox ita alteram ab altera ibidem distinguunt, ut quæ Christo ipsi tribuitur, sit per latriam, *naturalis*, lux scilicet ipsius divinæ naturæ causâ; cultus verò qui imagini deferretur, adoratio quædam sit *relativa* & æquivoca. *Ἐπὶ μὲν τῷ Χριστῷ λατρευτική ἡ προσκύνησις, καὶ φυσικὴ, &c. κατὰ τὴν θεϊὰν φύσιν αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος τῷ Χριστῷ, σχετικὴ ἡ προσκύνησις καὶ ὁμωνυμική.* Ubi observari meretur istos his fateri adorationis vocabulum de honore isto ut vocant, *relativo σχετικῶ* dici tantum æquivocè, adeoque propriè ac *συνανώμως* soli latriæ convenire. Verùm ex iis quæ paulò ante dixerant, apparet id nominis communi hominum usu tandem à sua proprietate tam longè discessisse, ut non modò ad *latriam*, sed etiam ad venerationem quandâ significandam, plurimùm imò immensum à latriâ distantè, indifferenter, quin etiâ læpius ac crebrius usurparetur. Ibi enim p. 729. B. C. ex *Leontio* rem totâ ita explanat: Adora-

Adorationum una est eximia & supra omnes posita adoratio, quæ soli universonum Deo creatori &c. debetur & attribuitur, qualis est, quæ in spiritu & veritate consideratur. Aliarum altera est excellentiæ causa & dignitatis, ut quæ Regibus & aliis Principibus à subditis exhibetur. Altera Tyrannica & violenta, quam hostibus ac Tyrannis metu ac pœnæ timore inviti coactique præstant. Alia voluntaria est & honoraria, non per latrîam ex desiderio & fide, qualem eam esse ajunt, quæ sanctis Angelis, item & viris divinis attribuitur, quin & sacris templis honorandis & vasis: ultimum autem hoc *προσκυνήσις* adorationis genus nihil aliud quam venerationem esse pater.

§.XIV. Qui occidentalem Pontificem Romæ adorant, multò scrupulosiorem in adoratione differentiam, qua palpabiles suos errores obvelent, effingunt, & imagines suas se non adorare ut Deos clamant, sed potius eam adorationem quæ soli Deo debetur, expressè negare se sacris imaginibus produnt: tribuere autem illis genus quoddam inferius reverentiæ atque adorationis, quod nihil aliud sit, quam recognitio virtutis aut excellentiæ alicujus, externo signo, veluti religiosè osculando, corpus inclinando, genua flectendo, aliisque ejusmodi testata, sic enim *Johannes Hardingus* contra *Johannem Iuellum* Episcopum Sarisburiensem scribit: Et hoc quidem *Δωλείας* illud vero *λατρείας* fucò defendere nituntur. Hanc distinctionem *D. Augustinus* primus confinxit, nec enim ante illum apud ullos Patres legitur, non quod eâ Imaginum cultum & Adorationem palliare voluerit, ut hodiè à Pontificiis fieri solèt, sed in genere tantum inter cultus religiosos hac ratione distinxit, & eum qui debetur uni Deo *λατρείαν* vocavit. *Δωλείαν* verò nominavit eum, quem etiam Creaturis impendere licet. In *Epistolâ XL. ad Deo gratias, & contra Faustum Lib. XX. cap. XXI.* Latrîam dicit eam servitutem, quæ Deitati soli exhibetur, ibique addit, uno vocabulo à Latinis enunciari non posse. Libro quoque *de Civitate Dei XX. cap. I.* de his rebus multa præscripta inveniuntur. Cum verò inter sanctos singulariter excellat humanitas Christi, & B. Virgo Maria, Pontificii recentiores tertiam adorationis, speciem hyperdulia

duliam cōmementi sunt, eamque B. Mariæ & humanæ Christi naturæ attribuerunt. Vide *Bellarminum Lib. I. de sanct. Beat. cap. XII. & Martinum Becanum, Tomo I. Opusc. XIV. cap. XXI. th. 2.* Quam incepta autem & vana sit isthæc distinctio, nec Grammatica latis, nedum Theologica, docti viri dudum exactè docuerunt. Præcipuè mihi Theologi Anglicani *Laurentii Hamfredi*, pulcherrima verba arrident, quando *in libello de Iuelli vitâ fol. 156.* ait: Dum nos velut servos & mancipia in sanctorum obsequium adduci volunt, ut sanctis *δουλείαν* exhibeamus, quid aliud à nobis quam gravissimam servitutem, humillimam subjectionem erga homines exigunt. Nam *δουλεία* Græcè acerba & dura est servitus, ut *עַבְדָּה* apud Hebræos, apud quos inter *עֲבָדָה* & *עָבַד*, id est, inter ministrare & servire hæc est differentia, quod illud prius ministerium sit liberorum, servorum posterius. *Genes. IX. Cham erit servus servorum fratribus suis:* qui titulus hodie non servilis est, sed Papalis, & hæc Domini maledictio à Papa in opimam benedictionem versa est. *Exodi II. gemisse Israelitas legimus, ac propter servitutem suspirasse. Elaias cap. XIV. vaticinatur, populum ab onere, tributo, dolore & servitute durâ immunitatem & requiem consecuturum. Quæ gravissima servitus à LXX. Interpp. δουλείαν convertitur. Augustinus de Civitate Dei Lib. X. δουλείαν notat esse, qua quis sui juris non est, sed plane servit alteri. Hesychius admonet, Philoxenum Musicum propterea Dulona cognominatum, & Civitatem quandam Dulon, valdè scilicet oneribus servilibus oppressam; & diem captivitatis appellari apud Poëtas Dulion. Græci quoque inter λατρείαν & δουλείαν hoc solum discrimen statuunt, quod alterum sit, propter mercedem operam locare, alterum planè serviliter & gratis sine pretio aut præmio ullo servire. Eustathius in suis Parabolicis ad Homeri Iliada refert, λάτρην mercedem vocari apud veteres: unde latrones antiquitùs mercenarii milites dicebantur, quos nescio quàm rectè aliqui sic dictos putârunt, quasi LATERONES, ut qui Regum ac Principum latera stiparent: & λάτρην apud Aristophanem famulum, λάτρην verò ancillam significare. Suidas Latrîam definit, esse δουλείαν & servitutem propter mercedem. Atque hoc sensu sacræ literæ*

λατρεύειν interpretantur etiam. Ubi enim præcipitur, *Ne servile opus die Sabbathi fiat*; λατρευτὸν in Græco scribitur. Rectè itaque Pontificii δαλείων sibi sumunt, quando quidem & duriter & gratis serviunt. Ut enim à sanctis non sunt conducti, ita nec à Deo, nec ab ipsis, quorum servi esse volunt, ullum salarium, ullum stipendium accipiunt. Ex quibus simul perspicitur dulia & latria sæpè confundi & Synonyma esse. Ad hæc cultum divinum, & contra, omnem servitutem humanam utraque voce denotari, quis est vel mediocriter doctus, qui ignoret? Deut. XXVIII. cap. λατρεία Diis alienis, lapidibus & lignis tribuitur. Eodem cap. ait Dominus. ἀνθ' ὧν ἐπὶ λατρεύσας κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, λατρεύσεις τοῖς ἐχθροῖς σου. Et ut Moses Deuteronomii cap. XXXIV. nominatur servus Jehovæ, ita Paulus aliquoties se Christi δούλον vocat. Ac quod idem Paulus Roman. I. dicit, μάρτυς με εἶναι ὁ Θεὸς ἡ λατρεύω. Id *Oecumenius* ita interpretatur: λατρεύω ὅσον λαλέω. Et in Actis ait, se apud Ephesios perseverasse δαλέοντα τῷ Θεῷ. In Matthæo scribitur cap. VI. εὐδυναθε θεῷ δαλέων καὶ μαμμωνῶν. Ubi verbum δαλέων scribitur, ut commune utriusque cultui. Quin ipsemet Augustinus non videtur constanter hanc distinctionem retinuisse: Etenim quæstione in Exodum XCIV. tractans cap. XXIII. hæc verba: Si servieris Diis alienis, tibi erunt offendiculum: hoc loco, inquit, est, δαλέων non λατρεύων. Quare *Bellarminus* rei veritate compulsus *Lib. I. de Sanct. Beatit.* cap. XII. ita pronunciavit: Quamvis illa vocabula non sint propria divini cultui, secundum primam ipsorum vocabulorum institutionem, tamen Scholæ Theologorum (puta Papalium & Thomistarum) non sine causa EXCOGITAVIT illam distinctionem de dulia & latria. Confer B. D. *Balthasar. Meisneri Philosoph. Sobr. part. II. sect. I. question. XII.*

§. XV. Cæterum & illa adoratio quæ ad Prototypum, vel id, quod imagine repræsentatur, directa est, verbo Dei & doctrinæ veteris Ecclesiæ aperto Marte repugnat. Quo de negotio *Epiphanius heresi LXXIX. Contra Collyridianos* patheticè perorat: Nonne est, inquit, SIMULACHRICUM hoc studium, & diabolicus covatus? prætextu enim Justitiæ semper subiens hominum mentem

tem Diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, statuas humanas, imagines præ se ferentes, per artium varietatem expressit. Et mortui quidem sunt, qui adorantur, ipsorum verò imagines, quæ nunquam vixerunt (neque enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam vixerunt) adorandas introducunt, adulterantè mente ab uno & solo Deo: velut commune scortum ad multam multiplicis coitus absurditatem irritatum, & quod temperantiam legitimi conjugii unius viri detrivit. Revera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Revera virgo erat ipsa virgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa carne genitus est, de cœlis verò ex sinibus paternis accessit. Et propterea Evangelium munit nos, dicens, quod ipse Dominus dixerit: Quid mihi & tibi curæ est, mulier? Quo non putarent aliqui magis eximiam esse sanctam virginem, mulierem eam appellavit, velut prophetans, quæ futura esset in terrâ, sectarum & hæreseon gratiâ, ut ne aliqui nimium admirati sanctam, in hanc hæresim ejusque deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium tota res, & anicularum fabula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ verò Scriptura de hoc narravit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est vas, sed mulier, & nihil à natura immutata: verum & intellectu & sensu in honore honorata, velut corpora sanctorum, & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre virgo, & sic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conspicatus, sicut Johannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat Jesus, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est, propter dispensationem mysterii qua digna facta est. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in vivis sit, neque Johannes adorandus quamquam per preces suas dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quisquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus

viventem, & adoremus ea, quæ ab iplo facta sunt. Coluerunt enim & adorârunt creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim Angelos adorari non vult, quanto magis eam, quæ genita est ab Anna, quæ ex Joachim donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam, secundum promissionem Patri ac matri data est, non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes ex femine viri & utero mulieris. Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiritus S. adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imo neque virum. Deo debetur hoc mysterium. Neque Angeli cupiunt talem glorificationem. Deleantur quæ male scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Convertatur rursus figmentum ad Dominum. Gemina his habentur in *Epiphania*, *Lib. II. Tomo II. hæresi LXIX. contra Ariomanitas*, & *Lib. III. Tomo I. hæresi LXXXVI. contra Anomeos*, ac in *Ancoras* fol. 565. & *contra Melchisedecianos hæresi LV. Lib. II. Tomo I.* Quin imò ex paganis quoque prudentissimi intellexerunt, cultum qui Deo per imagines exhibetur, non satis castum Deoque convenientem esse. Tradit enim *Augustinus Lib. IV. de Civitate Dei, cap. XXXI.* Varronem dixisse, antiquos Romanos plus quàm annos centum & septuaginta Deos sine simulachro coluisse; quod si adhuc, inquit Varro, mansisset, castius Dii observarentur. Consonat *Plutarchus in vita Nume*: Hic autem Romanos prohibuit existimare, imaginem Dei aut hominis speciem, aut animalis habere formam. Nec fuit apud eos neque picta, neque ficta Dei prius species, sed in prioribus centum & septuaginta annis templa quidem ædificabant, sacraque tuguria erigebant, simulachrum verò nullum corporeum dicabant. Perinde atque nefas esset deterioribus meliora assimilare, neque aliter atque intelligentia Deus percipi possit. Eadem apud *Clementem Alexandrinum*, *Eusebium Casareensem*, *Tertullianum*, & *Dionysium Halicarnassem* offendes. Optinè proinde suo tempore *Amphilochius Iconii Episcopus, Epiphaniai 672220*, scripsit: Non nobis Sanctorum corporales vultus in tabulis coloribus effigiare curæ est, quoniam his opus non habemus, sed politia illorum virtutum memores esse debe-

mus. Quibus verbis ad Carpocratianorum hæresin respexit, qui illa ætate, imagines Jesu, Pauli & aliorum coloribus in tabulis depictas habebant, quod Christianis non in usu esset.

§. XVI. Hæc cum ita se habeant, non pauci emunctioris naris homines inter ipsos Pontificios, scandalosam illam imaginum adorationem obelo signârunt, veritatisque clypeo muniti, eidem publica scripta masculè opposuerunt: *Robertus Holkoth* natione Anglus, Professione Dominicanus, circa Ann. MCCCXLIX. in libr. Sapientiæ, Lect. CLXXXV. Thomæ definitionem hac ratione convellit: Latria ad Deum solum pertinet. Imago autem Dei Deus non est, quare Latria imagini non est tribuenda. Alioqui Creator & res creata eodem cultu adorarentur: *Guilielmus Durandus* in Ration. divin. off. Si, inquit, nec homines nec Angeli adorandi sunt, attendant, quid agant, qui sub Prætextu cujusdam Religionis seu pietatis diversas adorant imagines: Non enim licet aliquid manufactum adorare. Una tantum Dei Patris est imago, quam una cum patris tantum adoratione adorare debemus. *Gabriel Biel* in Canon. Lect. XLIX. eorum sententiam tanquam sanio-rem probat, qui dicunt, quod imago neque ut consideratur in se, secundum quod lignum est, lapis, aut metallum, neque ut consideratur secundum rationem signi & imaginis, sit adoranda. Qualitercunque enim consideretur, inquit, est res insensibilis & creatura, cui adoratio *λατρεία*, minimè est exhibenda. Hinc patet quorundam hominum stolidus error, qui adeò ad imagines afficiuntur, ut in ipsis credant esse aliquid numinis, gratiæ vel sanctitatis, quibus potentes sint facere miracula, præstare sanitates, ex hoc assurgentes ad eorum venerationem, ut præmissorum aliquid consequantur. Arguitur ex eodem nonnullorum indocta simplicitas & indiscretio, quæ reverentius adorant imagines pulchras, quàm turpes, novas quàm vetustas: aut è contra ornatas venustiori auro vel purpurâ, quàm nudas, credentes eas sanctiores, quo pretiosiores, & ut *Bernhardus* ait, offerentes libentius auro tectis, ubi magis cernitur divitiarum cumulus. Arguitur & aliorum rudis levitas, qui improvidè vota emittunt, & ad peregrinandum se obligant, nunc

ad illam, nunc ad aliam Ecclesiam, intuitu certarum imaginum, credentes illas majus in illa, quam similes in aliis fulgere à virtutibus, clarere miraculis, & majore fulciri potestate. Hæc omnia in vanam transeunt superstitionem, in quam non inciderent, si rationem adorationis ac veri cultûs attenderent: aut si ignorant, informationem humiliter acciperent. Patet siquidem imagines esse res insensibiles, quæ ex certâ partium suarum figuratione & ordine imaginis nomen sortiuntur: Undè eis convenit res alias significando repræsentare. Ratio autem ordinationis in Deo, est perfectio summa & universalis præsentia. In creaturis verò est aliquid divinum, puta virtus, potestas, aut excellentia aliqua singularis à Deo participata: quorum neutrum reperitur in imagine; nullâ talis propter se adoranda est, neque auxilium quodcumque ab eis postulandum. Neque enim vident, neque audiunt, neque se intelligunt venerantes. Sunt enim Creaturæ inanimatæ, quibus nec est sensus, nec intellectus. Hactenus Biel. *Georgius Cassander* Theologus itidem Pontificius in Consultatione ad Ferdinandum & Maximilianum F. Imp. de Articulis Religionis inter Catholicos & Protestantibus controversis, cum ex Nicetâ Historico indicasset, adhuc tempore Friderici Barbarossæ Imp. circa Ann. Domini MCLXX. Germanis imaginum adorationem interdictam fuisse, quamquam dubium non sit, quin jam tum quoque in Germaniæ Provinciis nonnullæ superstitiones & abusus in imaginum usum irreperint, tamen, inquit, optandum esset, ut majores nostri huc usque, in prisca illa majorum suorum sententiâ integrè persistissent, manifestius enim est, quàm ut multis verbis explicari debeat, imaginum & simulachrorum cultum nimium invaluisse, & affectioni, seu potius superstitioni populi plus satis indultum esse, ita, ut ad summam adorationem, quæ vel à paganis suis simulachris exhiberi consuevit, & ad extremam vanitatem, quam Ethnici in suis simulachris & imaginibus effingendis & exornandis admiserunt, nil à nostris reliqui factum esse videatur. Quare & prudentes in Ecclesia Catholicâ viri, jam olim modum aliquem huic rei ponendum, & superstitioni occurrendum censuerant. *Idem ad finem verborum*

Gabrie-

Gabrielis Biel : hæc omnia in variam transire superstitionem , inquam non inciderent, si rationem adorationis, & veri cultûs attenderent, aut, si ignorant, informationem humiliter acciperent, *addit*: ista quidem rectè dicuntur, sed utinam illi, à quibus hæc informatio accipienda esset, non ipsi harum superstitionum autores essent, vel certè eas in animis simplicium hominum aliquandò quæstus causa nutrent.

§. XVII. Mariæ Semper-Virginis nomini oscula quoque consecrata leguntur apud Papicolos. Solebant enim quondam ad nomen Mariæ manus osculari, siquidem festus dies esset; extra hos autem genua flectebant, & oscula ei, cui innitebantur, figebant. Quam maximè hunc ritum inter Præmonstratensis Ordinis socios obtinuisse, illa indicant, quæ autor vitæ *Hermanni* apud *Laurentium Surium*; VII. Aprilis recenset. Moris est, *inquit*, in ordine nostro; puto quod & in aliis, ut quotiescunque nomen venerabile virginis venerandæ, in Collectis, in Symbolo, in Præfatione, & in salutatione Angelica, quæ dicitur pro Invitatorio, *pronunciatur, conventus veniam capiat, id est, diebus non festis, procumbens in genua, osculetur id, cui orans incumbit; Festis diebus osculetur manum. Hujus consuetudinis meminit quoque *Aloysius Novarinus*, *Veronensis*, *Schediasmatum Sacro-Profanor. Lib. IX. cap. XXIIV. p. 263. Et Libro IV. Electorum Sacrorum cap. XXI. p. 330. §. II26.* Ludovicus XI. Gallorum Rex, qui ut sospes & integer Mariam coluerat, iconem ejus amuleti instar gestans, sæpeque *deosculans*; ita ubi advertit mortem instare, de Regio apparatu in suo funere incurius, & exotus factum, voluit deferri in ædem B. Virginis Mariæ sacram. *Dupleix* in vita Ludovici XI. sub Ann. MCCCCLXXXIII. apud *Marcellinum de Pise*, Tomo I. *Encyclopediæ Moralis*, pag. 455. Idem Rex plumbeam B. Virginis imaginem pileo affuebat. *Pise l. c. p. 675.* Eadem etiam figurâ Virginis B. sibi consuluit Imperator *Isaacius Angelus Comnenus*, qui audiens hostem signis explicatis urbem Imperii caput contendere, B. Virginis imaginem, quæ erat foris, magno apparatu in urbem invexit, magnoque cultu exhibito emeritæ conjugi S. Joseph, ejus suffragio irritos fecit omnes

omnes impetus æmulorum. *Pise* ibidem, ex historia Imperiali, sub Ann. MCLXXXVII. Ludovicus Pius Imperator & Rex Gallus, Mariæ obtutus sciens esse salutare, imaginem ejus ligneam affabrè effectam adeò deperibat, ut etiam ad venationem egrediens, illam circumferret, ut, dum per quietem liceret aspicere, in arbore collocatam humili obsequio excoleret, nec unquam sine Mariâ comite aliquid aggressus est, & ut ingrati animi notas expungeret, eidem imagini templum augustum commendavit. *Kyantzius Lib. X. Metropol.* Unde autem ille mos emanarit, egregiè *Johannes Drusius Observationum Lib. II. cap. XV.* his verbis explicat: Quod hodiè in more positum est, ut in honore Christo ejusque sanctis habendo, eorum imagines ac statuas *deosculentur*, id usque ab illâ impiâ & ridicula veterum, qui falsos Deos colebant, superstitione ductum ac propagatum videtur. Solebant enim illi statuas ipsas, in quibus aliquid divinitatis esse opinarentur, deosculari. Id didici ex I. Regum XIX. ubi ita scriptum est: *omniæ genua, quæ non cur vaverunt t̃p̃ Baal, & omne os, quod non osculatum est eum.* Quò igitur ritu illi Diis suis honorem exhibebant, eodem hodiè in Christi imagine & sanctorum sanctarumque statuis venerandis utuntur. Hactenus ille. De tali imaginum cultu *αὐτὸς ἔπ̃ Georgius Buchananus* alicubi canit:

Oscula, fersa, Rotas, das & libamina Saxo,

Teque cupis dici, cum facis ista, pium.

Quid tibi pro tantâ majus pietate precemur?

Quàm ut fias Numen, tu quoque, quale colis.

* *Invitatorium* est antiphona, quæ replicatur ad Psalmum nonagesimum quartum, *venite exultemus*, quâ invitatur populus ad adorandum Deum. In officio Mozarabico vocantur *Sonus*. In Regulis Monasticis denominatur *versus Aperitionis*, sive *Responsorium hortationis*. Et in nonnullis per vetustis cæremonialibus vocatur *Antiphona invitatoria*. Igitur in triduo hebdomadæ majoris relinquitur, ne unitè cum Judaico populo Christum adoremus, quem illi in passione ejus illudentes adorabant. Ob eandem rationem in festo Epiphaniæ etiam reticetur. *Amalarius* autem

aucem ait *cap. V. de Ord. Antiph.* quod solet Apostolicus canere in vigiliis & in Ecclesia S. Mariæ ad præsepe sine invitatorio, fortasse quia ibi est idem Christi præsepe, ut significaretur, quod idem infans ibidem proprio vagitu ad ejus adorationem populum invitet. Vid. *Micer in Hierolexico p. 335. Cardinalis Bona de divinâ Psalmodiâ c. XVI. §. 8. p. 835. Oper. Edit. in 4. Ant. verpiane.*

§. XVIII. Præter adducta alia adhuc restant oscula producenda, inter quæ principale subtellium sibi vindicat CRUX, Dominicæ Passionis Instrumentum, quod ab omnibus in Ecclesiâ Græcâ & Latinâ oscula accipit. Inter Græcos quidem Dominica tertia & quartâ quadragesimæ adoratio Crucis celebratur. Causam cur id fiat, & præcipuè hebdomade quarta, post *Callistum in Synaxario* de eadem Dominica, Euthymius novarum Patrarum Episcopus apud *Allatum*, Dissertatione de Dominicis & hebdomadibus recentiorum Græcorum, subjuncti Operi *de Eccles. Orient. & Occident. consens. p. 1438.* his verbis prosequitur: Quam ob causam crucis signum medio jejuniorum tempore ad adorandum omnibus proponitur. Cum spirituale nobis divinumque Pancratium tempus hoc aperuit jejuniis, in quo animæ certamina ut quispiam diceret, percurrimus, & circa ea promptiores alacrioresque descendimus, omnem in illis animæ virtutem ac robur, veluti in theatro commonstrare conantes, præclarasque coronas adversus animarum hostes reportare, ne in principio conatus ostendentes, tum inter progrediendum animum despondeamus. Crux in medio hujuscemodi Pancratii proponitur, exantlatos jam antea labores suscipiens, & ad futuros excipiendos certantibus animos addens, quæ in Gymnicis certaminibus unctores peragunt, in medio stadii commorantes, & athletas vocibus excitantes. Hujusce etiam gratiâ homines in itineribus diversoria commenti sunt, ut iter agentium ad illum usque locum, cursuum contentionem quiescere faciant, vegetiusque ad ea, quæ subsequuntur, desiderium indant. Fuerit itaque hic crux & Salvatoris passionum recordatio, ne nos ad jejunii incommoda toleranda defatigemur, sed velocius cursum contendamus ad resurrectionem, Christo per crucem ad eam ducente. Et hæc est vera ratio, quare medio jejuniorum tempore

crucis venerationem solenni ritu celebramus. Hactenus ille. Hæc eadem Dominica dicitur alio nomine τῆς σταυροπροσκυνήσεως, Adorationis crucis, & legitur Oratio Philothei Constantinopolitani Archiepiscopi εἰς τὴν τρίτην τῶν νηστειῶν κυριακῆν ἢ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως In tertiam jejuniorum Dominicam, seu adorandæ crucis. In media quadragesima legitur Theophylacti Bulgariæ Archiepiscopi λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμῆς σταυροῦ, Oratio in adorationem venerandæ crucis. Germani Patriarchæ Constantinopolitani εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμῆς καὶ ζωοποιῆς σταυροῦ ἐν τῷ καιρῷ τῷ μεσονηστίμῳ. In adorationem venerandæ & vivificæ crucis tempore medio jejunii. Item Theodori Studitæ εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμῆς καὶ ζωοποιῆς Σταυροῦ &c. In adorationem pretiosæ & vivificæ crucis. Nam per totam hanc hebdomadam crux omnibus fidelibus publicè à Sacerdote exponitur adoranda, cui omnes reverentiam, summâ corporis inclinatione, prius se figno crucis signantes, exhibent & adorant, ac demùm deosculantur. Hymnus antiquissimus in festo Sanctæ crucis communiter in Ecclesiâ Græca cantari solitus à Metrophane Critopulo Confess. Eccles. Orient. cap. XV. p. m. 127. sic exprimitur: ἐν αὐτῷ προτυπώσας τὸν Ἀμάλκην καταβαλὼν ἐτροπώσατο, καὶ Δαβὶδ ὁ μελωδὸς ὑποπόδιόν σου βοῶν προσκυνεῖσθαι διετάξασατο, τίμιον σταυρὸν σε Χριστὸ ἐθέος, σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνῶμεν χεῖρσιν ἀναξίοις· σὲ τὸν κάλαξιά σου ἀγαθῆναι ἐν αὐτῷ ἀνομιέντες βοῶμεν. Κύριε σὺν τῷ λησῆ τῆς βασιλείας σου ἀξίωσον ἡμᾶς. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἕμψ. Φησὶ· σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνῶμεν χεῖρσιν ἀναξίοις, ἐν εἴπε, γόνασιν, ἢ σάμασιν, ἢ κεφαλαῖς, ἀλλὰ χεῖρσιν. Hoc est; Pretiosam crucem tuam,

Christe Deus, quam cum Moses quondam in semetipso deformaret, Amalechum oppressit & fugavit, David etiam, carminum modulator, scabellum pedum tuorum decantans, adorare jussit, hodie peccatores, (nos) labris indignis osculamur. Te, qui in illâ suffigi voluisti, laudantes inclamamus. Dignare nos Domine, una cum latrone, regno tuo. Notandum itaque quid hymnus ille dicat: Hodie, inquit, peccatores nos adoramus labris indignis, non dicit genibus, vel corporibus, vel capite, sed labris. *Tarasius Episcopus Constantinopolitanus Epist. Synòdic. Tomo XIX. Conciliorum, pag. 608.* Nos vivificam crucem adorantes congruè canimus: Crucem tuam adoramus Domine, adoramus & lanceam, quæ aperit vivificum latus bonitatis tuæ: quod evidenter saluatio

tio cum osculo est, diciturque ut id demonstrat, quod hæc propriis labiis contingimus. H. I. Porro perhibet *Allatus Lib. III. de Eccl. Orient. & Occident. consens. c. XV. §. 16. p. 1218.* quod Græci cruce ferè omnes non pictas, sed lignis in eũ modũ efformatas maxima in veneratione habeant, & adorandas exponant, & dum supplices aliquid à Deo exorant, circumferant, neq; his contenti, in nonnullis Christum appensum, à cruce separatũ, ut in Italia fieri solet, summa animi demissione, eũ ipsa cruce colant. Adde, in officio Parasceves, dũ Christum ipsum veluti ad sepulturã comitantur, Christi corpus undequaq; efformatũ sepultumq; circumducere per urbes, & adorare. Idẽ de hebdomada magnã, quã alii salutiferæ passionis *caluptis* *ordibus* nuncupant, l. c. p. 1447. Feria sexta, inquit, circa horã diei secundã, horæ uti præscriptæ sũt à Cyrillo Patriarcha Alexandrino in Ecclesiã, & reliqua illius diei officia; nocte subsequenti, ante Sabbathũ, sepulchri sepulq; Dni laudes cũ cantu prosequuntur. Ad hæc tamẽ tẽpora usus obtinuit, ut dũ Psal. cxviii, canitur, & singulis versiculis singula Troparia cõcinuntur, Christus decorẽ exsculptus, vel affabrẽ in tabula depictus, & in feretro depositus, solenni cereorũ ardentium apparatu, Sacerdotibus, quemadmodũ cũ sacra Missarũ solẽnia celebrant, vestitis, relique Clero, nõ sine ordine cõcomitate, & Christi fidelibus feretrum prosequentibus, per urbis Plateas defertur, proponiturque omnibus adorandus exosculandusque: sicque omnium venerationi patet. Flores interim, imagini superpositi, maximo studio ab omnibus conquiruntur, quibus sibi maxima bona, non corporis modò, sed rerum etiam domesticarum pollicentur.

§. XIX. In Papatu signum crucis postquã in multis longisque ac mysticis ritibus, precibus & Ceremoniis consecratum, & de ligno, materiã vilissimã, si non in Numen, certè in rem divinã atque adoratione dignam quadam veluti Apotheosi mirabiliter immutatum, statim ab ipso illo, qui consecravit, Pontifice, & ab aliis sacris, qui adsunt, hominibus adoratur. Ita enim in Pontificali, publico ac authenticò volumine, à Papa non uno confirmato, communi omnium consensu atq; usu recepto, Clementis postremò VIII. iussu restituto atque edito, part. II. pag. 361. A. legimus: Tum Pontifex flexis ante crucem genibus ipsam devotè adorat, & osculatur.

Idem faciunt, quicumque alii voluerint. Si crucis signum ex metallo, vellapide fuerit, ipsum quoque simul atque consecratum fuerit, Pontifex flexis genibus devotè adorat & osculatur, planè ut illud prius, quod ex ligno erat. Ibidem, p. 362. B. Extra hunc communem & quotidianum cultum certi sunt statique quotannis dies, quibus crucis signa solenniùs atque devotiùs apud Latinos coluntur. Melioris cognitionis ergò illorum dierum ritus ad crucis adorationem pertinentes adscribam. Feriâ sextâ in Parasceve antepaschali crux potissimum ab omnibus Latinis hoc modo adoratur: Completis Orationibus Sacerdos primò crucem jam in altari præparatam accipit à Diacono, quam versâ facie ad populum à summitate parum disco operit, canens Antiphonam, *Ecce lignum crucis:* & ubi ministris concinentibus ad eum locum ventum est, quo chorus cantat, *Venite adoremus:* tum omnes se prosternunt, excepto celebrante, qui disco operit brachium dextrum crucis, elevatque eam paulisper, & iterum incipit: *Ecce lignum crucis,* aliis cantantibus & adorantibus: inde procedit ad medium altaris, & disco operiens crucem totaliter, ac elevans eam, tertio altiùs incipit: *Ecce lignum crucis,* aliis cantantibus & adorantibus: *Ecce lignum crucis, in quo Salus mundi peperdit.* Chorus respondet: *venite, adoremus.* Postea Sacerdos solus portat crucem ad locum ante altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat; mox depositis calceamentis accedit ad adorandam crucem, ter genua flectens, antequam eam deosculetur. Hoc factò revertitur, & accipit calceamenta & casulam. *Missale Roman. fer. VI. in Parasce. p. 225, 226.* Postmodum ministri altaris, deinde alii Clerici & Laici bini & bini ter genibus flexis crucem adorant, exinde cantatur communiter Antiana: *Crucem tuam adoramus, Domine, & sanctam resurrectionem tuam laudamus & glorificamus. Ecce enim propter lignum venit gaudium in universo mundo:* ibidem p. 228. Postea cantatur: *Crux fidelis, inter omnes arbor una nobilis. Nulla sylvâ talem profert, fronde flore, germine, dulce lignum, dulces clavos, dulce pondus sustinet.* Et hæc quidem feriâ sexta antepaschali. Eiusdem ferè tenoris sunt, quæ Libro II. *Sacrar. Ceremoniar. Romanæ Ecclesiæ* p. 96. seq. traduntur: Papa dimissâ mitrâ

mittà vadit ad adorandum crucem, medius inter duos Diaconos Cardinales assistentes, quem alii ex suis Episcopis assistentibus sequuntur; & ter cum distantia genu flectit & orat, antequam illam osculetur. Et postquam illam osculatus fuerit, projicit in bacile ibi paratum viginti quinque ducatos in auro, vel plures, ut sibi placet, & revertitur ad sedem suam. Cum primum Papa ad sedem suam reversus est, Cardinales vadunt bini & bini ad crucem, ad adorandum. Quod si numerus Episcoporum Cardinalium impar sit, ultimus Episcopus adorabit cum primo Presbytero. Idem fiat de Presbyteris & Diaconis Cardinalibus in ultimo tantum loco. Si Imperator aut Rex intersint, adorant & osculantur in ordine, sicut recipiunt cineres, id est, post omnes Cardinales. *Guilielmus Durandus Lib. VI. cap. LXXVII. divin. Offic. de die Parasceves.* Subsequently ipsa crux denudata salutatur & adoratur, quia eum, cui perfidi illuserunt, Christiani reverenter salutando, & devotè osculando venerantur. In veteri quadam Agenda, circa Ann. DCCCC. scripta, diei Parasceves talis observatio apud Rodolphum *Hospinianum de Origine Festorum Christianorum, p. m. 77. Edit. Genevens. in fol.* Ann. MDCLXXIV. recensetur: *Convenère, inquit, hora octavâ omnes, tum Ecclesiastici, tum Laici in templum, quadragesimalibus induti vestimentis, ut Pontifici missam celebranti ministrarent. Lecta est tum historia Passionis secundum Johannem; cui cum certæ preculæ subjectæ fuissent, tacitè omnes sua repetière lecta. Sub vesperam vero crux cunctis deosculanda præbebatur ab Episcopo. Ac solebant eodem die ignis & cerei consecrari, & pro Cleri, ac universi populi, Pontificis Romani, Imperatoris, ejusque loci Episcopi salute, preces fieri. Ritus hos paulò aliter commemorat Thomas Naogeorgus Libro IV. Regni Papistici in hunc modum:*

Luce Sacerdotes duo circum altare sequenti
 Idolum portant humeris Christi in cruce fixi,
 Ruffâ contextum casulâ, lugubre canentes.
 Ante gradus tandem nudatum veste reponunt
 Strata super villosa tapetia, suppositumque
 Super pulvinar capiti: hinc prostrati corpore toto

Omnibus infigunt perfossis BASIA membris,
 Ligneum & Idolum summo venerantur honore.
 Hos dein certatim ratorum turba sequuntur,
 Impietatis ut artifices ad talia semper
 Præcedunt: post quos tractabile vulgus adorat,
 Dona ferens pariter, nummos, cereremque vel ova,
 Aucupium rasis gratum, cultusque scelesti
 Speratum pretium. Quo pacto idola coluntur,
 Catholica hæc si sunt, Christique imitamina Sponsæ?
 Præterea ne quid simulachris ludere cessent,
 Et pro derisu regnantem exponere Christum,
 Assumunt aliam statuam pro more jacentem
 Defuncti nuper, porrectis cruribus aptè
 Atque decussatim compositis pectore palmis,
 Et pompa cantuque pio ad factum ante sepulchrum
 Portant, sericeis tectam membra omnia peplis.
 Sic tamen, ut cerni possint: multiscia dicas
 Serica, sic visum transmittunt cunctaque monstrant.
 Præcedunt pueri tabulis inamœna crepantes,
 Lumen & ædituus præfert, Scit signa popellus:
 In genua extemplo cadit, aut terræ oscula figit,
 Extenditque manus, & multis pectora tundit,
 Et statuam quernam divinam ut Numen adorat.
 Ne jaceat verò inque sepulchro sola colatur,
 Mysticus adfertur quoque & una clauditur intus
 Panis, ut impietas crescat, cultusque profanus.
 Sacrificus supplex statuam veneratur inertem
 Primus, & Assyrios pani succendit odores.
 Multa statim populus comportat lumina circum,
 Cancellisque hæret, noctemque diemque precatur
 Curvatis genibus, violisque & flore sepulchrum
 Omnigeno exornat, suaque affert munera largè.
 Adsunt conducti quoque qui Psalteria cantent,
 Alterni, defuncto homini velut atque nocenti,
 Utque magis hinc plebs ad munera danda vocetur.

Judicet ex his Lector, quam procul à veteri consuetudine recesserint in Papatu, & an ex passionis Dominicæ, adeoque redemptionis nostræ historiâ Theatricum spectaculum fecerint, nec ne?

§. XX. Sed & alium cruci propriè diem festum dicarunt, mensis scilicet Septembris decimumquartum, quo in solennibus Missæ suæ sacris, in ea parte, quam *Offertorium* (in quadam brevi Antiphona consistens, quæ tempore oblationis canebatur, ad imitandum Israeliticum populum, ut Innocentius III. ait, de quo in II. Paralipom. cap. IX, legitur) vocant, ita Deum precantur: Protege Domine plebem tuam per signum sanctæ crucis ab insidiis inimicorum omnium, ut tibi gratam exhibeamus servitutem, & acceptabile fiat sacrificium nostrum. Mox in *secretâ* (puta oratione quæ in Missa incipit à *Te igitur*, & alias vocatur Canon missæ, quia est regula consecrationis; ideò Regula ab *Ambrosio* salutatur, ab *Optato* Legitimum, à *Vigilio* Papa Ordo precum, à *D. Basilio* Secretum:) rogant, ut sicut illud (crucis vexillum) adorare meruerunt, ita perenniter ejus gloriæ salutaris potiantur effectu. Miss. Roman. p. 632. Sic in Missâ de sancta cruce: Tuam crucem adoramus Domine. Est & alius apud eos dies crucis honori sacer, Mensis Maji tertius, quo eam ab Helenâ inventam putant. Illic inter cætera sacra, Oratio quædam dicitur, quâ crucem ipsam, veluti vivens Numen, ita appellat atque invocant: O crux splendidior cunctis astris, mundo, celebris, hominibus multum amabilis, sanctior universis, quæ sola fuisti digna portare talentum mundi; dulce lignum, dulces clava, vos, dulcia ferens pondera, salva præsentem catervam in tuis hodie laudibus congregatam. Breviar. Roman. fest. Maji, p. 892. Item: Arbor decora & fulgida, Ornata Regis purpura, electa digno stipite, Tam sancta membra tangere. Beata, cujus brachiis, Sæcli pependit pretium, statera facta corporis, Prædam quæ tulit tartari. O crux ac spes unica! Hi Latinorum religiosi in sacra crucis signa honores non solum in Pontificali, Breviario, Missali, Rituali, aliisque id genus publicis & authenticis Libris sollicitè præcipiuntur, verum etiam in Ecclesiasticis singulorum scriptorum commentariis, historiis atque annalibus nullibi non occurrunt. *Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis*, & *Præses*

Præses Concilii Tridentini, Lib. II. de legitimis Iudiciis rerum Eccle-
siasticarum fol. m. 187. Sic venerabilem, inquit, crucem adora-
 mus, in qua Domini corpus extensum est, & sanguis ille, quo
 mundus universus purgatus est, emanavit, & ligni natura illius
 fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuam tulit. Sic crucis
 signum adoramus, quo Dæmonum agmina fugantur, & varii cu-
 rantur morbi. Cum semel in ipso exemplari gratia & virtus ex-
 hibita sit, & usque ad exempla similis vis se diffundat. En mani-
 festæ Idololatriæ Emblemata! Proferuntur enim Pontificii se latriæ
 cultum, qui soli Deo ex ipsorum sententia debetur, cruci ejusque
 imagini exhibere. Si loquamur, inquit *Thomas Summ. part. III. quæst.*
XXV. 4. c. de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, utroque mo-
 do est à nobis veneranda: Uno scilicet modo, in quantum repræ-
 sentat nobis figuram Christi extensi in eâ, alio modo ex contactu
 ad membra Christi, & ex hoc, quod ejus sanguine est perfusa. Un-
 de utroque modò adoratur, eadem adoratione cum Christo, scili-
 cet adoratione latriæ. Et propter hoc crucem alloquimur & depre-
 camur, quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis
 Christi in quacunque alia materia, puta lapidis vel ligni, argenti vel
 auri, sic veneramur crucem tantùm ut imaginem Christi, quam
 veneramur adoratione latriæ. Eandem sententiam tenent alii Scho-
 lastici magno numero, nempe *Cajetanus, vid. & Bonaventura in Sen-*
tent. III. distinct. 9. qu. 4. Alexander Alensis, part. III. qu. 3. Paulus
Burgensis, scrutin. Scripturæ, part. I. distinct. 8. c. 13. Antonius Floren-
tia Archiepiscopus part. 3. qu. 12. tit. 9. §. 5. &c. Nec non *Concilium Tri-*
dentinum, & qui ei interfuerunt scriptores (Iacobus Nanclantus, An-
dradius) qui post illud scripserunt, Dominicus à Soto, Ioann. Granaten-
sis alii, apud Iohann. Rainoldum de Apocryphis, Prælect. CCXL. col.
1592. Contrarium placet Joanni Pico Mirandulano, conclusione
 tertiâ, quæ sic sonat: Nec Crux Christi, nec illius imago adoranda
 est adoratione Latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas. Hoc
 sequi videtur *Martinus Peresius* Pontificius non incelebris apud
Hospinianum de Origine templorum Lib. II. pag. 180. tribuens cruci
 nescio quam aliam adorationem, idque aliquot rationibus. Primò
 conten-

contendit, falsò dici signi ac rei significatæ cogitationem seu notitiam eandem esse, cum sint duæ, quæ à se invicem distinguantur. Primùm quippe apprehenditur hoc vel illud signum esse, deinde rem intuemur quam significat: hæc fiunt quidem simul tempore, sed natura & ratione unum alterum præcedit. Deinde quamvis lapis, marmor aut metallum, fiant signum, non tamen idcirco suam naturam commutant, neque limitem superant insensibilium rerum, neque dignitatem rationalis creaturæ attingunt, vel habent secum conjunctam rem, quam significant. Regem quidem adoramus in purpurâ suâ, quæ si ab Imperatore se jungatur, nequaquam illi Regis honorem exhiberemus. *Augustinus homilia LVIII. de verbis Domini*, Christi humanitatem scribit latriâ adorandam, quia conjunctam habet divinitatem, quæ si se jungeretur, (quod tamen faciendum non est,) latriâ non adoraretur: quantò ergò minùs Crux, quæ revera separata est à Christo, latria coli non debet: Hic Peresius quædam rectè dicit, in eo tamen errat, quod cruci qualemcumque adorationem concedit, ut prudentissimè *Erasmus* scripserit: Multò facilius imagines posse removeri, quàm ratio & modus cultûs earum definiri.

§. XXI. *Maffejus Jesuita in historiar. Indicar. Libro I. p. 27.* ut rem ipsis Ethnicis notam, ponit Lusitanos crucem adorare. & *Lib. V. p. 220.* cum crucis purpureæ in cœlo signum præfulgens ad occasum aliquamdiu apparuisse narrâisset, addit eo viso Lusitanos omnes venerabundos procubuisse, & *Albuquerqueium* nobilissimum eorum Ducem sublatis ad eam crucem manibus, clara voce, pro sua eximia Pietate, has preces fuisse: *O crux nostræ Redemptionis argumentum; & aliis paucis interjectis: In te, te inquam, spes nostras omnes habemus repositas; Te profitemur, agnoscimus, adoramus, ac suppliciter petimus, nobis inter tot pericula terræ marique præsidio sis.* Idem *Lib. XVI. p. 717.* laudat *Bactiani*, unius ex *Moluccis Insulæ*, regulum, quod defixas haut uno loco præaltas cruces adorari à populâribus jufferit. *Trigautius & ipse Jesuita Martyrolog. Japon. Lib. IV. cap. 5. pag. 389.* in *Quivani* cujusdam sui ex *Japoniâ Martyris* elogio, inter cætera pietatis ejus specimina hoc disertè memorat,

Z

quod

quod manè ad locum, in quo crux erat, ire ad eam adorandam quotidie soleret. Annales Japonici ad Ann. MDCIX. MDCX. pag. 8. ubi Jubilæum à Paulo V. Pontifice Romano missum illuc pervenisse narrant, *Pii*, inquit, ut Jubilæo perfruantur, in templis crucis signum adorant, quod passim zelo pietatis adducti ipsi collocarunt. Alii ejusdem gentis annales ad Ann. MDCXIX. pag. 118. Cruces, quibus Meaci suffixi sunt duo & quinquaginta Latini ritus Martyres, quod ex affabrè factæ & ad elegantiam expolitæ essent, digniores fuisse dicunt, quæ ad Christianorum adorationem, quàm ad eorum supplicium erigerentur. Apud *Iarricum Indic. Lib. VI. cap. XV. p. 682.* Sacerdos de Cazanarum, id est, Thomæorum Presbyterorum ordine, ab Archiepiscopo Goano ad convertendos Mallæanos missus, cum cuidam ex eâ gente primario seni pauca de Deo, & Christo ejus filio pro nobis crucifixo exposuisset. *Eo*, inquit, *omnes Christiani crucem adorant, quod Dei filium in eâ pro nobis mortuum representet*: Hoc unum est scilicet ex primariis Latinæ Catecheseos elementis, quo rudes animos ante omnia imbuendos putant, ut eos ad suam religionem convertant. Neque aliter nostrates Canadensinâ in diversissimâ orbis parte Apostoli Jesuitæ suos vel Catechumenos, vel Neophytos instituunt. Crux ante omnia in locis barbaris erigitur; tum ea religiosè adoranda prædicatur. Huronibus (gens est in illis locis non ignobilis) sibi à cæli sicitate metuentibus, Præceptor Jesuita suadet, ut unâ omnes veniant adoratum crucem, quas ipse apud eos fixerat, lancem farris quisque secum ferentes, gratum Domino Deo donarium oblaturi. Tum Jesuita quo iis ad illam religionem præiret, crucem Princeps adoravit atque osculatus est, ut ipse disertè narrat. *Annal. Canad. Ann. MDCXXVI. p. 31. 32.* Idem *Annal. Canad. Ann. MDCL. MDCLI. p. 93.* se suosque crucem in illa barbarie ex Latinâ disciplinâ positam adorasse, & Angelorum custodum auxilium supplices invocasse scribit. Sed & in istorum libris sæpè occurrit solennis illa crucis adoratio, quæ quotannis teriâ sextâ antepaschali celebratur. Notat *Trigantius Lib. V. Sinic. cap. V. p. 503.* Sinenses Neophytos crucifixi adorationem magno cum pietatis

ratis sensu illo die peragere. Sic *Troës Japonic. Relation. 3. Ann. MDXCVI. p. 225.* Nangazachenorum Japonum pietatem laudans, præter alia quæ recenset, sacra exercitia, commemorat eos feria sexta crucifixi effigiem frequentissimos esse veneratos. Et *Jarricus Indic. Lib. VI. cap. X. p. 604.* Indos (ut vocant) Thomæos, qua vi, qua arte ad Latina sacra tandem traductos, & sub Goani Archiepiscopi Latini jugum missos, narrat sextâ illâ feriâ magnâ cum devotione ad crucis adorationem accessisse. *Cardimus Relat. Indic. p. 129.* Eandem illo die crucis adorationem in Insulâ Hainan, Sinarum vicinâ, à Jesuitâ Mattos institutam, peractamque celebrat; eamque cæremoniam, tantæ sanctitatis, ac pietatis visam fuisse dicit, ut omnes inde magnam consolationem perceperint, totumque illum diem in se ad pœnitentiam verberandis ac flagellandis assumpserint. *Alexander Rhodius refert Itinerarii Eoi part. II. cap. XXVII. p. 133.* se suis Concinsinensibus non quidem (nisi typographi sit mendum) sextâ, sed tamen quintâ Antepaschali feriâ relictum crucifixi signum proposuisse adorandum & osculandum, magnamque vim lachrymarum tum hoc spectaculo, tum suâ Oratione ex eorum oculis elicuisse. Confer Bellarmini Libr. II. de Imaginibus cap. XXVII. ubi diversis sed facillè dissolubilibus argumentis crucis cultum stabilire nititur.

§. XXII. Eadem crux velligneâ, vel ex alia nobiliori materiâ conflata, moribundis, agonizantibus, & ad ultimi supplicii locum se conferentibus apud Latinos osculanda & gestanda offertur, quasi illa singularem consolationem ejusmodi hominum animis interat, quæ tamen nunquam efficacius sese exerit, quàm quando ex limpidissimo Israelis fonte hauritur, ad quem mœstæ mentes, ut verè refocillentur, unicè deduci debent. In *Rituale Romano de visitatione agrorum pag. 205. 206.* legitur: - Moribundo Presbyter jubetur imprimis crucifixi imaginem osculandam præbere, eamque ante eum intuendam statuerè, ut in eâ Servatorem, & omnium malorum remedium contempletur. Operæ pretium est rem exemplis confirmare: Senex quidam septuagenarius, cui Jorami nomen erat, Funagi in Bungenfi

inter Japonas regno, pro eâ fide, quam à Jesuitis acceperat, occisus est Anno Domini MDLXXXIX. die Julii XXVII. Quomodo? Audi ex Fr. Solier de Rebus Jesuitarum Japonicis, Lib. IX. cap. XII. §. 116. Gallicè Parisius Anno MDCXXVII. excusis. Ille ubi se quæri sensit, reliquiarium suum imprimis cum granis benedictis, & rosario sibi ex collo ipse suspendit unâ cum Divæ virginis imagine: tum crucem manu gestans, & in genua procumbens, & sacra Jesu ac Mariæ nomina invocans, à percussoribus jussu Regis est obtruncatus. Ita narrant Jesuitarum annales. Is ergo non uni in Deum & Christum religioni, sed & Mariæ cultui, reliquiarumque & imaginum & crucis veneratione testimonium sua morte perhibuit. Invictus ille athleta Simeon cum post horrenda tormenta in patris domum esset relatus, se Deo suavissimis & amore delibutis cum Jesu & Dominâ diva Virgine colloquii commendat, in has voces erumpens; Te sancta Maria, Mater Dei, misericordiam *posco, Misericordiam Angelorum regina, mihi misero peccatori.* Et cum jam esset in supremis: *Date, queso crucifixum* inquit, (id est Christi crucifixi imaginem) *ut ejus vulneribus figam oscula, ut hac anima in sanctissimum illud corpus per istas fossuras de corpore discedens ingrediat, & statim porrectum crucifixi signum adoravit.* *Annal. Japon. ad Ann. MDCXXX. cap. III. p. 130. 131.* Interdum cum imagine crucem conjungunt, ut ille devotionis à Jesuitis tantopere celebratæ Bonaventura, qui cum esset in vinculis brevem sibi in ligno crucem ad solatium animi effinxit, & mox crucifixi oblatam iconem primò intuens, mox *osculatus*, tandem dentibus arreptam, non ante dimisit, quam animam una emitteret. *Trigantius Martyrolog. Japonic. Lib. I. cap. XXVI. p. 142.* Quando *Solier* Lib. XIX. cap. XIV. p. 706. nobile duorum & quinquaginta hominum, partim Nangazachi, partim Omuræ captorum Martyrium celebrat, Omuranos tradit ad supplicium proficiscentes vel crucem manu, vel crucifixum omnes gestasse. Et Michaelem Caravallium Jesuitam cum aliis quatuor Monachis Nangazachi pro sua religione exustos ad supplicium euntes crucem quemque manu tenuisse. *Idem Sol. Lib. XX. cap. XXVI. p. 1011.* Et Simonem Bocufayum cum suis, cum esset

set à Jercundono Bungenſi Principe ad mortem pro ſuâ fide damnatus, ante Chriſti crucifixi imaginem in genicula procubiſſe: & Dominicum quendam in urbe Firoxima cum ad ſupplicii locum veniſſet, genibus nixum tradunt crucem, cui erat mox affigendus, tum humi adhuc jacentem magnâ devotione adorâſſe. Idem Lib. XII. cap. XIV. Et Lib. XX. cap. XVII. p. 898. tradit illuſtrem fœminam, cui *Gratia* nomen erat, cum ad Martyrium raperetur, roſarium genero ſuo donâſſe, & ſublata crucifixi Servatoris imaginem adorâſſe oſculantem. Ita denique Gonſalem Sylveiram Jeſuitam nobilem in diverſa orbis parte, apud Monomotapæ Regem ad Martyrium, de quo divinitus erat admonitus, infracto animo ſe comparâſſe, cum roſaria ſua Neophytis quinquaginta, quos eo ipſo die tinxerat, diviſiſſet, crucifixi imaginem ſumpſiſſe in manus, & mox precibus ante eum fuſis à barbaris poſtremo immaniter fuiſſe occiſum. *Petrus Iarricus* de rebus Jeſuitarum indicis Lib. III. cap. X. p. 123. 124. Latine Colonia Anno MDCXV. & Gallicè Burdegala Anno MDCXX. editis. Dies me deficiat, ſi omnia adferre velim. Hæc eſt perpetua Latinorum Praxis, tam firmiter omnibus inſixa, ut neminem facile ſine crucis cultu & B. Virginis invocatione ex hac vitâ migrâſſe invenias. Verùm enim vero nunquam Latini ex antiquitate docebunt, vetuſtiſſimis Chriſtianiſ ante annum Domini trecentefimum cultum crucis religioſum in uſu fuiſſe; Abſurdiſſimum enim credebant, ſi religioſè coleretur quidquam, quod vel ſit vitæ ſenſulque expers, vel quod custodia humanâ indigeat, neque ſe ipſum tueri poſſit, vel quod naturæ & hominum injuriis obnoxium ſit, vel quod hic in terrâ hæreat, noſtriſque elementis concludum teneatur, vel quod arte & manu hominum fictum formatumque ſit, quemadmodum *Johannes Dallenus* Lib. V. de *Religioſi cultus objecto* cap. III. & Lib. I. cap. XVIII. luculenter & eruditè deducit. Adde ſi placet Chemnicii Examen Concilii Tridentini part. IV. initio.

§. XXIII. Nunc quomodo vetuſtiſſimi Chriſtiani vel in morbo vel in ipſa etiam morte ſe geſſerint, & qua ratione ad illorum regulam noſmetipſos componere deceat, inquiramus. *Origenes,*

cum Celsus suis dæmoniis, quæ alioqui infirma, & rebus terrenis ac sensibilibus affixa esse concedebat, hanc saltem facultatem tribueret, ut corpora sanare possint; Quanto inquit, *Lib. VIII. contra Celsum. p. 430.* satius est, &c. concedere se Deo universorum, per Jesum Christum nostræ doctrinæ autorem? & ab illo omne auxilium, & sanctorum justorumque Angelorum custodiam poscere, ut nos liberent à circumterraneis Dæmonibus? Tum paulò post constituit, quærendam esse sanitatem pietate in Deum universorum per nostras ad illum preces. Hic Origenes Paganicis ad Dæmonia precibus non cruces, imagines & reliquias opponit, sed ipsum universorum Creatorem per Christum invocare præcipit. Ergò Latinorum Patronus censendus non est, *Justinus Martyr* præcipit pios non Mariam, aut Angelos invocare, non reliquias, aut cruciculis, aut imaginibus sacris se adversum inimicas, atque in eorum articulo insidiantes potestates munire, sed ad unum Deum precibus confugere. Ut nos (inquit *in Dialogo cum Tryphone p. 260. lin. 22.*) cum jam ad exitum vitæ sumus, à Deo eadem poscamus, qui avertere potest omnem impudentem & malignum angelum, ne animam nostram capiat. Ergò ille Sanctorum opem per preces ad eos postulandam ignoravit. Sed si etiam primitivam Martyrum Ecclesiam de modo bene moriendi consulamus, eandem longe alienam ab hodierna & antiqua Latinorum doctrina reperiemus. *Clemens Romanus* Apostolorum Petri & Pauli fidelis discipulus & in Evangelio *συμμεγέθης*, ut eum S. Paulus Philipp. IV. v. 3. vocat, adeoque doctrinæ Apostolicæ cum primis conscius, in præclara ad Corinthios Epistola, quæ cum per mille annos in Ecclesiâ delituisse, tandem sub antiquis Codicibus Constantinopoli ad hodiernum Magnæ Britanniæ Monarcham CAROLUM II. delatis reperta fuit, (uti in Bibliotheca nostra Anglorum Theologica p. 505. innuimus) Lectores ad beatam mortem, præsertim ad Martyria, sic in-

», sfruit: Vana studia relinquamus, & ad vocationis nostræ veneran-

», dum canonem convertamur. Sanguinem Christi intentis oculis

», contemplemur, & quàm pretiosus sit Deo hic sanguis confide-

», mus, qui propter nostram salutem effusus toti mundo pœnitent-

», tiæ gratiam obtulit, undè rerum omnium Dominus jurat: Vivo

ego,

ego, nolo mortem Peccatoris! *S. Ignatius*, Johannis Evangelistæ “
discipulus, qui adhuc in carne Christum conspexit, ad violentā “
mortem eductus, Valedictoriis ad Polycarpum, ad Smyrnenſes, “
ad Ephesios, ad Magnesios, ad Romanos, ad alios datis Epistolis,
JESUM CHRISTUM, verum suum & incomparabile quem vo-
cat, vivere, summo perē omnibus commendat. Ejus ad mortē pro-
perantis fiducia hæc fuit: JESUS CHRISTUS, *inquit*, pro nobis “
in carne clavifixus passus est omnia, ut nos salvaremur. In nomi- “
ne Jesu mortem & omnia sustinebo, ipso me confortante, qui per- “
fectus homo factus est. Nemo erret, qui non credit in sanguinem “
JESU, jam judicatus est, *in Epistola ad Smyrnenſes*. In priori ad E- “
phesios, *crucem* piorum, (in primis agonem extremum) *machinam*, “
qua nos Jesus Christus ad excelsa trahit, Spiritum S. *funem*, quo “
ad cœlum rapimur, fidem in Christum *ὁδὸν* vel ducem, quo ad “
vitam æternam manu quasi ducimur; *Charitatem viam*, qua ad “
Deum pergimus, *Christianos omnes Conviatores* ad cœlestem Pa- “
triam appositē vocat, & in solo Jesu Christo verum vivere inveni- “
ri affirmat. Quin & hoc vitæ Principium statuit; si quis perfectē “
in Jesum Christum credat; Carnem Jesu τῆς ἀθανάτιας Φαρμοκων καὶ
ἀντίδοτον τῆ μὴ ἀποθανεῖν pulchrè appellat, undē habemus τὸ ἕν διὰ “
παντὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. In Epistolâ ad *Magnesios*, ægrotos æque sanos “
commonefacit, ut in Jesum Christum velut in unum templum “
cōcurrant, cū nihil Jesu Christo sit melius, hoc uno nos salvificari, “
hunc unum esse spem nostram, à qua Christianus nec in vita, nec “
in morte avelli debeat. In Epistolâ ad *Romanos* votum concipit: “
Ignis, crux, bestia, ossium conſtractio, commolitio corporis, tor- “
menta Diaboli super me veniant solū, ut Jesu meo fruam. Ibi- “
dem pronūciat: se mori malle propter Jesum Christum, quàm “
regnare super terminos terræ. Illum quaero, *ait*, qui pro me mor- “
tuus est, illum volo, qui pro me resurrexit. Ille mihi lucrum ad- “
jacet. Vivens scribo, sed mori desidero, nam & AMOR MEUS “
CRUCIFIXUS EST. Mortali cibo non delector. Panem Dei “
volo, qui est caro Jesu Christi, & potum volo sanguinem ejus “
&c. *S. Polycarpus* in Epistolâ ad *Philippenses* *ait*: Rogo vos om- “
nes, ut insistatis verbo Justitiæ & Patientiæ, quam oculata fide “

vidi-

„ vidistis in beatissimo Ignatio, Zosimo, Ruffo, imò in Apostolis,
 „ qui ad debitum gloriæ locum commigrârunt, cum non dilexe-
 „ rint hoc seculum, sed eum, qui pro ipsis & pro nobis mortuus est.
 „ *S. Cypriani* Episcopi Carthaginensis eodem quo capite plexus est,
 „ die, fiduciam in Christum præclara nos docet Oratio, quam ha-
 „ buit: Te, *inquit*, deprecor, Pater Majestatis, qui in fine temporum
 „ nostri es misertus, dū JESUM CHRISTUM filium tuū, Deum
 „ & Salvatorem nostrum nobis misisti per quem nos de periculo
 „ imminentis mortis liberaſti. Te deprecor, fili Dei vivi, qui mor-
 „ tuos suscitâſti, remitte universa mea commissa. Paratus sum pro-
 „ pter nomen tuum victimâ sanguinis fundere, & quodvis tormen-
 „ tum sustinere. Tu Domine, sis adjutor, sis defensor meus, tu me
 „ ab adversario defende, qui crucifixus aculeum mortis conculcâ-
 „ ſti. Devicta est mors, devictus inimicus Diabolus. Per nomen
 „ tuum libera me de manu quærentis animam meam, & da opem
 „ vincendi inimicum, Tu, qui es potens assertor & advocatus mea-
 „ rum Precum Sancte Pater, respice super has preces meas, per be-
 „ nedictum JESUM CHRISTUM Salvatorem nostrum, per
 „ quem tibi laus & gloria in secula seculorum Amen. Extat inter O-
 „ pera *Cypriani* hæc ad mortem Præparatoria Oratio, pag. m. 514. Ha-
 „ bes hic, Lector, fragrantés ex sanctissimorum Patrum Viridariis
 „ flosculos decerptos, undè viva fides merito Christi unicè innixa
 „ suaviter spirat. Nihil audis de invocatione Sanctorum, nihil de ve-
 „ neratione imaginum, aut reliquiarum. Nulla occurrit mentio cru-
 „ cis lignæ, vel alterius hujus generis Latinorum armaturæ. Spes
 „ firma pientissimorum hominum in sanguine Christi pro totius
 „ mundi peccatis effuso solùm recumbit. Ille tanquam saluberrim-
 „ um in agone Mortis emplastrum animi oculis proponitur, ne
 „ horribilis mortis larva moribundos terreat, & ab angusto salutis
 „ tramite ad avia maligni Spiritus deducat. Optimum in morte re-
 „ fugium est gratiosa Dei misericordia, Peccatorum plenaria remis-
 „ sio, & efficacissima in bono confirmatio. Quâ sancta armatura in-
 „ structus de omnibus hostibus quotquot piæ animæ insidiantur,
 „ mundo scilicet, Sathanâ & morte gloriosissimè triumphabit.

§. XXIV. Admodum quoque frequens est inter Papicolas coronam spineam & centum alia, quæ Christus sua sanctissimâ carne tempore visibilis conversationis, contigisse fingitur, stans temporibus osculanda populo præbere. Sic coronam JESU spineam à Græcis redemptam, & Parisios deportatam S. Ludovicus Rex Galliarum cum Episcopis magno cultu excepit, osculisque veneratus est, teste *Gilberto Genebrardo Lib. IV. Chronographia*. Ita de Margarethâ quadam sanctimoniali paralyticâ Theologi Janseniani in Responso Francicâ linguâ edito, super miracula, quæ à sacra quadam spinâ apud Suburbanam Portus Regii Ecclesiam edita feruntur, pag. 15. scribunt: Delata est ad Portum Regium ad Sacram spinam adorandam; & mox tradunt, pag. 18. Durandi uxorem postquam eandem spinam adorasset & osculata esset, statim fuisse sua infirmitate relevatam. Et pag. 22. Magnam vim mortalium Ecclesiam illam suam adire, ad spinam adorandam. Itē, sanctimoniales cum profunda veneratione spinam Dominicæ coronæ adorare. *Pallens LIV. adversus Latinorum Traditionem, de religiosi cultus Objecto cap. L. p. 588.* Anno Christi MDCX. Sacrificulus quidam Coloniarum in æde D. Ursulæ, Johanni Casimiro Saxoniæ Duci particulam spineæ coronæ osculandam obtulit, quam laudabilis Princeps adorare recusabat, indignam cultu ratus, quod injuriam Salvatori quondam intulisset, teste *B. Gerharδο Loc. Theolog. Tomo VIII. §. 106* Corona è spinis contexta plena sentibus, & hericio similis, juxta *Hieronymum in cap. III. Abacuc: & Augustin. in Psalm. LVIII.* Asservari creditur Parisiis in Sacello à S. Ludovico structo, postquam à Balduino, Hierosolymorum Rege, Venetis prius oppignoratam, eam accepisset; id quod ex ipsius Balduini literis ad Ludovicum conatur ostendere *Ferrandus in Disquisit. Reliqu. Lib. I. c. 1.* Add. Johann. Eusebii Nicrembergii Liber de miraculosis Naturis terræ promissæ cap. CII. p. 492. Histor. Nat. Edit. Antverp. in fol. An. MDCXXXV. Partem hujus spineæ coronæ sibi vendicat civitas Lucensis in Hetruriâ, Ovietum in Hispania, innumeras spinas alii, quæ ut conciliaret Ferrandus contra

Calvini objectiones, finxit post *Arboreum* duas fuisse Christi coronas, Spineam alteram, quâ in prætorio Pilati fuerit compunctus, ex junco alteram, quam portavit in cruce. Cum vero hæc subsistere non posse videret, certè junceam coronam refutat *Baronius* ad ann. XXXIV. num. 86. dedit, quod res erat, multas tales spinas & coronas hinc inde ostendi, quæ Martyrum fuerint, vel aliundè acceptæ, id est, *ex errore*, ut fatetur *Gretserus*, pro Christi corona supponi.

Tunicæ Christi, quam servare Trevirenses jactant, inconfutuli, eandem venerationem deferri ex eo colligo, quod anonymus quidam tradit, devotionem venerationemque S. tunicæ semper fuisse celebrem, idque non tempore tantum publicæ ostensionis, quæ semper fuerit ex intimis cordis penetralibus profecta, aded ut pauci in consideratione præsentissima vitæ & passionis Christi lachrymis sibi temperare potuerint, pleni in super solatio cœlitus infuso, aucto ex fervidissimo usu Sacramentorû & demonstrato spontaneis sacrificiis & Eleemosynis, verum etiam in futurum frequentibus exercitationibus id contestando, & perennes fructus operando, fundata est missa canora quotidiana super altare S. tunicæ. Deinde sub Richardo Episcopo fundata est fraternitas nomine S. tunicæ. Tertio præcatiuncula quædam ordinatæ, pro reliquiâ, rum harum memoriâ. Prima est ex quinque antiquis: O Sanator, & Redemptor mundi JESU CHRISTE, oro te per hanc sanctissimam vestem, quam sanctissimo corpore tuo gestasti per multos annos ad salutem hominum, miserere mei, & vesti animam meam virtutibus, Amen. Exteriorem ejus constitutionem quod attinet, dicitur esse revera longa virilis tunica, cum manicis amplioribus, non vestis exterior, nec interior, & cuti adhærens proximè, sed media, eaque quotidiana Christi, formæ pro Regionis consuetudine, & Christi conditione valdè conspicuæ, *garansibilis*: materiæ difficulter discernendæ, neque lanæ, neque lericæ, sed quantum discerni potest, potius similis singulariter tenuissimo lino, qualem gestavit Jacobus frater Domini, juxta *Christophori Broweri histor. Trevir. in Iohanne I.* Coloris etiam ineffabilis subrubidi ad cineraceam rubedinem declinantis, ad lucem

cem referentis cinnabarim crudam, & in aëre etiam sese mutantis: atque ita super tenuissimo filo non contextam, non consutam, sed penitus & satis dense concinnatam esse, & juxta fimbriam velut floribus aut imaginibus acupictam, tanquam essent literæ senio extinctæ. Hinc credibile esse, quod *Euthymius* circa ann. Christi MCXVIII. adeoque septuaginta annis prius quam à Johanne I. dicitur eruta, ex traditione scriptisque monumentis de eâ tradit, B. Virginem filio suo divino infanti adhuc manu artificiosa tunicam illam confecisse. Vide *Fürzen Bericht* / Jussu Reverendissimi & Illustrissimi Principis ac Domini, Dn. Caroli Caspari, Electoris & Archiepiscopi Trevirensis, Treviris apud Huprichtum Rulandum impress. in *B. D. Johann. Georgii Dorschei Tunicâ Christi inconsutuli cap. II. §. XXVI. & CXXVI.* Ego autem valde vereor, ne multis Papicolis illud Hieronymi in sui temporis sacrificulos, jure objici queat: *Quid agis, Sacerdos? qui iisdem labiis oscularis filium virginis, (ejus coronam spineam vel tunicam) quibus osculatus es filium Veneris, O Juda! tradis sic osculo filium hominis?*

§. XXV. Ulterius maximo cum zelo, sive potius *Ἐργοναο-ζήλια* exhibent & arripiunt reliquias sanctorum inclusas vitro vel crystallis honorandas, Videlicet ossa ac cineres, & quidquid carnis, in quâ vixerunt, superest, quin & pilos ac vestes, & alias reulas, quæ eorum fuerunt, venerari, osculari adorabundi, magnaq; religione colere, etiam in ipsis illis templis, & ad eadem illa altaria, in quibus Numen illud suum quiescere fingunt, ipso præsentente ac inspectante, audent. Toto die illud in Papatu exercetur, & sane miseret me rudissimæ istius plebeculæ, quæ toties tegumenta Thaidis pro indumentis beatissimæ Virginis, ossa porcina vel vervecina pro reliquiis sanctorum tanta solennitate veneratur. Fraus nimis aperta est, & vel apud ipsos prostituta, undè dicterium in ipso Papatu enatum; ROMA, TRIA TECUM NON AUFERES, LAPIDES, QUIA NIMIS GRANDES, PIETATEM, QUIA NIMIS EXIGUA, RELIQUIAS, QUIA NIMIS INCERTÆ! Venerantur enim sanctos qui nunquam vixerunt, vel in rerum naturâ fuerunt. Item multorum reliquiarum coluntur in terris, quorum animæ ardent in inferno. *D. Chemnitius*

in *Examine Concil. Trident. part. III. de Invocat. Sanctor.* p. m. 575. Edit. Genevens. in fol. Ann. MDCXXXV. Verum τὸ φερόν δ' ἔχει ἡτορ ὁμιλῶ ἀνδρῶν ὀπλεῖς! Juvat quædam huc facientia ex Romanistarum tabulis de promere, ut mens illorum plenius innotescat. *Johannes de Turrecremata in festo Invention. Crucis q. 3.* Reliquiæ, inquit, crucis, clavorum, lanceæ, vestium, Christi, & imago crucifixi sunt λατρεῖα veneranda, *Bellarminus Lib. II. de Reliquiis & imaginibus c. 2.* Nos reliquias honoramus & osculamur, ut sacra pignora Patronorum nostrorum. *Concilium Tridentinum Sessione XXV.* quæ est nona sub Pio IV. Pontifice Romano. *de Reliqu. Sanct.* Martyrum & aliorum sanctorum cum Christo viventium corpora à fidelibus veneranda esse docet, per quæ multa beneficia hominibus à Deo præstantur. Tum eos omninò damnandos esse definit, qui affirmant Sanctorum reliquiis VENERATIONEM atque HONOREM non deberi, vel eas aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ causa Sanctorum memorias frustra frequentari; prout eos (inquit) jam pridem damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Vid. *Chemnic. l. d. part. IV. p. 661.* *Bartholom. Caranza in Summâ Concilior. p. 798.* *Petr. Suavis Polanus, alias Paulus Sarpinus Venetus, histor. Concil. Trident., Lib. VIII. p. 726.* Edit. *Gorinchemiens. in 4. An. MDLVIII.* *Sfortia Pallavicinus Cardinalis in Vera Concilii Trident. historiâ, Lib. XXIV. cap. V. p. 279. seq.* Edit. *Antwerp. in fol. Ann. MDCLXXIII.* *Vasquez. in 3. Thomæ quest. XXV. Disput. 112. c. 2.* Apud Catholicos, ait, veritas indubitata est, reliquias sanctorum, sive fuerint partes ipsorum, ut ossa, carnes, & cineres, sive res aliæ, quæ ipsos tetigerunt, vel ad ipsos pertineant, ADORANDAS ET IN HOC HONORE SACRO habendas esse. Sic *Disput. CXII.* initio dicit: Cinctoria & sudaria Pauli adorationis cultu fuisse veneranda. *Stapletonus in Promptuario Catholico, part. I. pag. 292.* Pia ac Deo grata est illa devotio, qua non tantum Deum ipsum, sed & sanctos ejus, nec tantum personas Sanctas ipsas, sed & quidquid ipsarum est, atque ad eas pertinet, cum fide & pietate ordinata complectimur. Et paulo post: Eodem sane cultu, eadem veneratione reli-

reliquias relativè consideratas prosequimur, qua ipsos sanctos. *Costerus* in *Euchiridio* cap. XV. Offa Sanctorum habent vim sancto contactu suo sanctificandi, ac qui martyris ossa attigerit, illius Justitiæ Sanctitatisq; quodammodo particeps, ob gratiam ex eorum corporibus procedentem, efficitur. Inde Latini reliquias multis præclaris elogiis exornant, easdem *sua Symbola, suas tesseras, sua adversus hostem arma, atque munimenta* vocantes, de quibus nihil apud veteres occurrit. In Jesuitarum annalibus passim illa profitentium Latinorum exempla prostant. *Imagines, rosaria, agnos-Dei, cruces & reliquiaria* Gabriel Mattos Jesuita, *sacras vocat sanctissima sua religionis tesseras, suaque arma spiritualia*. *Annal. Japon. ad Ann. MDC. XIV. p. 167.* Alius ejusdem generis scriptor, *sua fidei Symbola*. Leo ad se suosque contra impendentem persecutionem muniendos, rosaria, imagines, Sacra numismata, grana benedicta, aliaque arma spiritualia sibi à Jesuitis dari petit, ut ad hujusmodi (inquit) discrimina, si forte inciderint, parati simus. *Annal. Jap. Ann. MDCXXX. Solier Japon. Lib. II. cap. 1. p. 107.* Ignatio Cocincinensi Catechetæ hæc eadem è vinculis, in quæ ob cultum Latinum conjectus erat, flagitanti, *Alexander Rhodius Jesuita* se ait *Itinerar. Part. II. cap. L. p. 266.* strenuo Christi militi Spiritualia illa arma, quibus tam feliciter uteretur, misisse, quæcumque nancisci potuit. Ita alii omnes de his loquuntur. *Froës Jesuita*, suos Bungenses & Amaguccianos in Japoniâ Christianos magna fide completi dicit Divorum reliquias, calculos benedictos, Agnos-Dei, atq; his armis contra Dæmonis insultus se communire. *Annal. Japon. ad Ann. MDXCV. p. 226.* *Christophorus Borrus*, ejusdem Sectæ historicus, *Relat. de Cocincin. Part. II. cap. 9. p. 212. 113. Gallic. Ann. MDCXXXI.* *Rennes.* narrat Jesuitas in ædes apud Cocincinenses spectris infames, intrasse absque pavore & hostem formidabilem oppugnasse crucibus, reliquiis, & agnis Dei armatos. Qualia arma ullum veterum Christianorum primitivæ Ecclesiæ aut postulasse, aut rem adversus Christi hostes gerentem adhibuisse, in canâ antiquitate nuspiam legitur.

§. XXVI. Quidam annulos nummosque sanctorum corporibus admoverunt, ac deinde pro reliquiis servârunt. Imò nonnulli S. Hugonis Episcopi Gratianopolitani sandaliis oscula figebant. De eo *Guigo in vita ejus apud Novarinum Lib. VI. Schediasmatum Sacro-Profanor. Cap. XX. p. m. 174. §. 112.* ita scribit: Latentes offerebantur parvuli, quo tam sancti corporis tactu adversus omnia munitentur adversa. Nonnulli etiam sandalia ipsa ardentiori fide osculando mordebant, aliquid inde ob sanctitatem ferre volentes. Annuli ac nummi, & res aliæ sancto applicabantur corpori, ut eo sepulti pro reliquiis haberentur. Isidorus Clarius, Patria Brixianus, Professione Benedictinus, Fulginii, ubi Ecclesiæ per septennium præfuit, Anno Christi MDLV. defunctus, tantâ in pauperes largitate & in omnes benignitate usus, sanctitatis opinionem inde conciliavit, ut post mortem turbâ ingruente & invitis custodibus ædes perrumpente totis quadraginta horis ad deosculationem patuerit, nullo fœtore emisso. Illustris & verè Augustus Scriptor *Thuanus Lib. XVI. Histor. p. m. 757. Edit. Francofurt. in 8.* Quidam à reliquiis medicinam expectant, seque inde sanitatem recuperasse gloriantur. Tale quidpiam *Petrus Maffejus in Ignatii Lojola vitâ, Lib. III. cap. 14. p. m. 148. Edit. Antverp. in 8.* Anno MDCV. his verbis recenset: Cum defuncti Lojola corpus exequiarum causâ jaceret in feretro, Bernhardina quædam Romana filiam strumis jam diu laborantem, quam arte nullâ medici sanare potuerant, ad osculandas mortui manus admovere vehementer optabat, certam ex eo contactu filia valitudinem sibi pollicita. Sed cum præ turbâ, impetu sæpè facto, puella nunquam ad feretrum accedere potuisset; denique mater, quippe quam filia charitas valentior audaciorque reddebat, non ante destitit, quàm ex vestimentis Ignatii frustulum adepta (& osculata) est. An verò ex eo speratam medelam acquisiverit, valde dubito, nisi fortè superstitione aut mirâ imaginationis vi Spiritus animales concitante & alterante effectum fuerit. *Chronicon Cassinense Lib. II. cap. LIV.* de reliquiarum S. Mauri translatione: Cum Hugo Cluniacensis ob preces Theobaldi Abbatis os integrum brachii S. Mauri

Mauri capsulæ argenteæ, instar turrium artificiosè erectæ decenter inclusum per sex sui Monasterii fratres mitteret Cassinum, ex tota Provincia populi concursus factus est quam maximus, devotione præcipua, totus etiam Monasterii Conventus in æstimati jucunditate lætatus est, omnesq; solennibus induti sacrisq; vestibus cum cereis ac thymiamatibus plurimis ad portam veterem aliquantò extra Monasterii ambitum procedentes obviam cum devotione summâ hospiti tanto iverunt, & quasi viventem in carne conspicerent, omnes in terram pariter procidentes adoraverunt, surgentesque secundum illum locum devotissimè ac reverenter mixtis gaudio lachrymis osculati sunt, & cum hymnis ac laudibus honorificè nimis prosequentes in Monasterium introduxerunt, & super Magistri sui Benedicti venerabile altare posuerunt.

§. XXVII. At verò nullibi Scriptura Sacra reliquias Sanctorum religiosè colere jubet nec tali cultui auxilium promittit. Acutissimus Dallæus subdolanæ Tridentinorum Patrum vastitatem meritò perstringit, in decretum ipsorum paulò ante §. XXV. adductum, *Lib. IV. de Religiosi cultus Objecto Cap. I. p. 585.* hanc censuram exercens: Illi primò non adorationem, aut cultum religiosum (quæ vera est ipsorum sententia) sed venerationem suis reliquiis decernunt; Superstitionis suæ dedecus hujus vocabuli ambiguitate obumbrantes. Venerationem enim dici omnes sciunt etiam eum honorem, qui & personis & rebus habetur eximiis, citra omnem religionis cultum; ut cum Presbyteros & senes, & viros virtute conspicuos venerari nos dicimus, & cum codicem venerandæ antiquitatis appellamus, & alia ejusdem census sexcenta, quibus nullam religiosi cultus partem significari notum est. Deinde cum solis Sanctorum corporibus hanc venerationem eo vindicare viderentur, quod nihil aliud in decreti Principio, quàm sanctorum cum Christo viventium corpora dixissent, statim aliò delabuntur, seq; hoc corporum vocabulo etiam cætera, quæ vel sanctos tetigissent, vel ad eos quoquo modo pertinuissent, complecti haut obscure significant, cum mox eos damnant, non qui Sanctorum modo corpora, (quod ex illo consequens erat) veneranda negarent, sed in genere,

genere, quicumque Sanctorum reliquiis venerationem non deberi affirmarēt. Reliquiæ enim apud eos sunt non sola Sanctorum corpora, sed plurimæ etiam aliæ res, & quidem non paucæ viles & in speciem despicibiles. Has fortasse Patres puditè venerandas decernere. Itaque sola sibi Sanctorum corpora curæ esse primò finxerunt, mox iidem callidè adjecto reliquiarum nomine cavent, ne suorum in eas res, quæ sunt in illo secundo reliquiarum censu, religionem prodidisse aut repudiâsse putarentur. Fortassè & in eo aliquid doli subest, quod eos, quos omninò damnandos esse definiunt, non dicunt simpliciter (quod vulgaris Latinè loquentium consuetudo postulabat) negare *sanctorum reliquiis venerationem deberi*, sed *affirmare eam illis non deberi*. Id enim dicere, ut quisvis videt, non est, si propriè loquimur, *affirmare*, sed *negare*. Sed & istorum quanta fraus fuit, eum quos damnant, eorum sententiam sic describunt, ubi ab iis dicant non modo *venerationem*, sed etiam honorem reliquiis negari? Nos quidem *venerationem*, quam Tridentini intelligunt, id est, religiosum cultum, etiam sanctissimorum hominum corporibus deberi negamus; honorem verò ne vilissimorum homuncionum corporibus invidemus. Sepulturam enim, quæ proprius est mortuorum honos, nemini homini mortuo, (nisi vetent publicæ leges) negandum contendimus; neque si quid est præterea, quod publico gentium jure sit in hoc genere legitimum. Postremò quæ illa quæso est Ecclesia, quam ajunt jam pridem damnasse nostrorum sententiam? Non certè Apostolica; Non quæ proximè Apostolicam ad ann. Domini CCC. secuta est, in qua omnis reliquiarum veneratio religiosa plane penitusque est inaudita. Atqui frustra cujusvis alterius Ecclesiæ sententia obtruditur. Nisi hanc tecum sensisse doceas, neque tua Apostolica erit, de adorandis reliquiis definitio, neque non Apostolica mea de non adorandis fides. *Hactenus Censura.*

§. XXVII. Quapropter supradictus reliquiarum cultus merè est electivus & superstitiosus, verbo DEI è diametro contrarius, quippe quod Genesis III. v. 19, de homine dicit: *Pluyis es, & in pulverem reverteris.* Undè colligere pronum, corpora

pora piorum communi omnium matri terræ demandanda, neutiquam autem veneranda esse, *Esaïæ* XXVI. v. 2. LVII. 2. *Syr.* XL. v. 1. Quod Sancti in populo Dei semper obseruarunt, velut ex eorum Exemplis ad oculum patet. De Saræ sepulturâ testimonium habetur *Genes.* XXIII. v. 19. De Abrahamo sepulto testatur *Genes.* cap. XXV. v. 9. De Isaaco, *Genes.* XXXV. v. 29. de Jacobo, *Genes.* L. v. 5. De Josua, Davide, aliisque II. *Reg.* XIII. v. 12. De Mose ab ipso Deo Angelorum ministerio in valle terræ Moab humato, *Deuteron.* XXXIV. v. 6. Et quamvis Judæi posterioribus Seculis Patriarcharum memoriam semper in pretio habuerint, imò etiam in precibus suis propter promissiones nomina illorum publicè allegaverint, non tamen ad sepulchra eorum invocationes direxerunt, multo minus ossa effoderunt, circumgestarunt, & ad peculiarem cultum osculanda, tangenda, spectanda prostituerunt, vel ab illis virtutem, & opem in angustiis expectarunt, sicut hætenus ex Schola Romanensium audivimus. Quis potius ossa ipsorum Prophetarum in dormitoriis suis reliquerunt asserente ipsâ veritate, *Sospitatore* nostro *Matth.* XXIII. Exstruxerunt quidem & decorarunt sepulchra Prophetarum, reverentiam suam erga illos tali ratione declarantes, quos injuste occisos esse fatebantur: Istud autem illorum studium juxta *Chrysostromi* interpretatione, Christus acriter increpavit, quod scilicet sint mortuorum Prophetarum laudatores & admiratores, cum viventium & præsentium, qui peccata arguunt, & verbum DEI purè docent, sint persecutores & contemptores, quodque Sanctos pauperes hic viventes negligant, & in mortuorum sepulchris ædificandis & exornandis ostentationis gratiâ multum absumant. Qualem putas investivam *Chrysostromus* in cultum & venerationem reliquiarum apud Romanenses vibraturus esset, si idolomaniam hodie propriis oculis adspiceret? In Novo testamento fidelium defunctorum corpora similiter honestâ sepulturâ honorata fuerunt. Sic enim *Johannem Baptistam* de mortuum discipuli tumulo intulêre, *Matth.* XIV. v. 12. *Marc.* VI. Idem *Protomartyris Stephani*, exuviis factum

Actorum VIII. Nec Christus ipse majorem honorem sibi de-
 mortuo haberi voluit, quam honorificam funerationem, ceu histo-
 ria illius sepulturæ manifestat. Nec Apostoli aliud quidquam de-
 siderarunt aut præceperunt. Eadem consuetudo post Apostolo-
 rum tempora in Ecclesia obtinuit. Epistola de Martyribus Gal-
 liæ circa annum Christi CLX. apud Eusebium lib. V. cap. 1. valde
 conqueritur, quod fidelibus non licuerit Sanctorum Martyrum
 corpora, canibus projecta tumulare. *Καὶ γὰρ τὰς ἐναποπνιγμέντας ἐν
 τῇ εἰρήνῃ, παρέβαλον κυσίν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν,
 μὴ κηδευθῆναι τις ὑφ' ἡμῶν.* Eorum enim corpora qui in carcere suffo-
 cati perierant, canibus objecerunt, sollicitè observantes noctū atq;
 interdiū, ne quis nostrorum ea sepulturæ mandaret; juxta versio-
 nem Henrici Vallesii, quæ Anno MDCLXXII. Moguntiæ in
 folio prodiit. *Origenis contra Celsum Lib. VIII.* hæc sunt: Rationa-
 lem animam honorare didicimus, & hujus organa sepulchro ho-
 norificè mandare. Sed omnium instar Patrum *Augustinus* totum
 negotium Synopticè comprehendit *Lib. I. de Civitate DEI cap.*
 „XIII. scribens: Nec ideò tamen contemnenda & abjicienda sunt
 „corpora defunctorum, maximè que justorum atque fidelium, qui-
 „bus tanquam organis & vasis ad omnia bona operum sanctus usus
 „est Spiritus. Si enim paterna vestis, ac annulus, & si quid hujus-
 „modi, tanto charius est posteris, quantò erga Parentes major af-
 „fectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique
 „multo familiariùs atque conjunctiùs, quam quælibet indumenta
 „gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adjuvatorium, quod
 „adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis perti-
 „nent. Undè & antiquorum Justorum funera officiosâ pietate
 „curata sunt; & exequiæ celebratæ, & sepultura provisâ: ipsique
 „dum viverent, de sepeliendis vel etiam transferendis suis corpo-
 „ribus filiis mandaverunt, & Tobias sepeliendo mortuos, Deum
 „promeruisse, teste Angelo commendatur. Ipse quoque Domi-
 „nus die tertio resurrecturus religiosæ mulieris bonum opus præ-
 „dicat, prædicandumque commendat, quod unguentum pretio-
 „sum, super membra ejus effuderit, atque hoc ad eum sepelien-
 dum

„dum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui
 „corpus ejus de cruce acceptum diligenter atque honorifice re-
 „gendum sepeliendumque curarunt. Verum istæ autoritates non
 „hoc admonent, quod in sicullis cadaveribus sensus; sed ad Dei
 „providentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora
 „quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurre-
 „ctionis adstruendam

§. XXIX. Sepulturis hujusmodi ritè curatis deinceps ho-
 nos anniversarius superadditus est à priscis Christianis, ut ad sepul-
 chra Martyrum præcipuè passionis eorum die, Panegyres & cele-
 bres conventus instituerent, non propter cultum & invocationem,
 sed ut sequentium animi ad Præcessorum viam exemplis insigni-
 bus suscitarentur. Cum enim viderent multos martyria averfari,
 & in persecutionibus deficere, Martyrum panegyres peculiari so-
 lennitate celebrarunt, certamina eorum summis laudibus extol-
 lentes, ut hoc modo superstites in fide susceptâ confirmarentur &
 pro illa maxima vitæ discrimina intrepido animo adire minimè
 dubitarent. Vestigium hujus ritus pro ratione illorum temporum
 in crudelissimis persecutionibus, utilissimi reperio in *Origenis Libro*
III. Super Jobum. Memorias, inquit, sanctorum facimus, & paren-
 tum nostrorum vel amicorum in fide morientium, devotè memo-
 riam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis
 piam consummationem in fide postulantes. Clariùs finem ho-
 rum conventuum explicat *Basilus in Asceticis cap. XL*. Non decet,
 ait, Christianos aliam ob causam in Martyrum memoriis, aut locis
 vicinis comparere, quam ut precentur, & per recordationem
 Sanctorum, quam illi scilicet pro pietate ad mortem usque
 constantes fuerint, ad hujusmodi zeli imitationem incitentur. *Et*
homilia XIX. Nostri profectus tantum causâ fat fuerit illorum
 (*Martyrum vel Sanctorum*) celebrare memoriam. Non enim no-
 stris indigent laudibus ornari; sed ipsorum vitæ historia & com-
 memorazione, imitationis gratiâ indigemus. Quemadmodum
 enim ex igne naturaliter emicat splendor, ex unguento quoque
 præstanti diffunditur odor: Sic è sanctorum commemoratione

gestorum, ad omnes provenit utilitas. *Augustinus* quoque *contra Faustum Manicheum* scribit: Populum Christianum memorias Martyrum religiosâ solennitate concelebrare ad imitationem excitandam.

§. XXX. Effossiones & translationes reliquiarum ex uno loco in alium Ethnicos habent auctores, à quibus tandem in Christianorum Ecclesiam irreperunt. Quod ut ad oculum pateat, exempla in medium asserre libet. Pompam Regiam quâ Antigonus Demetrii Patris cineres ex Syria in Græciam deportavit; *Plutarchus in Demetrio* sub finem his verbis exponit, p. m. 915. At enim habuit & funus Demetrii tragicam theatralemque speciem. Nam filius ejus Antigonus ubi reliquias Patris cognovit afferri, totam classem solvit, eisque apud Insulas occurrit obviam. Uteas accepit, imposuit urnam, quæ ex solido auro erat, in navem prætoriam. Civitates, ad quas appulerunt, hinc coronas ingesserunt urnæ, hinc viros cultu lugubri miserunt ad exequias decorandas & prosequendas. Decurrente Corinthum classe, urna ex puppi conspicua visa, regali purpura & diademate exornata, quam circumstitit in armis juvenum statio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus, assidens sacratissimum carmen accinuit, cui concinente remigio, clangor cum modulatione quadam velut in planctu respondit carminum ad tibiam ambitibus. Maximam commiserationem & luctum ipse Antigonus stantibus in portu & littore frequentibus movit, sordidatus lacrymisque confectus. Honoribus & coronis funeri Corinthi delatis, deportavit reliquias Demetriadem, urbem illi cognominem, ex parvis ad Joleon oppidulis frequentatam. Cimon Thesei ossa navi prætorix imposita, eaque omni magnificentia decorata ex Scyro Insula Athenas annis prope quadringentis post reduxit, quæ ab Atheniensibus magna celebritate excepta sunt, quasi ipse Theseus in urbem redisset. *Plutarchus in Theseo*, p. m. 17. & *in Cimone*, p. 483. Inimici Phocionis jusserunt, ut corpus ejus extra fines Atheniensium projiceretur, ac ne quis Atheniensis rogum funeri incenderet. Quamobrem nemo amicorum ausus fuit corpus attingere. Conopion quidam tali assuetus

ministerio operam locare, exportatum ultra Eleusina cadaver igni ex æde mulieris megaricæ sumpto combussit, ibi mulier megarica cum ancillis assistens tumulum honorarium agcessit, atque inferias dedit Phocioni: Ossa in sinu collegit, eaque nocte domum deportata defodit apud focum cum his verbis: APUD VOS, OPTIMI PENATES, HAS BONI VIRI RELIQUIAS DEONO, EAS VOS, CUM ATHENIENSES AD MENTEM REDIERINT, PATRIO REDDITE SEPULCHRO: Et sanè brevi intervallo rebus edocti Athenienses qualem moderationis & justitiæ Præsidentem custodemque amisissent, Statuam ei ex ære posuere, & ossa publicè extulere. Idem *in Vita Phocionis*, p. m. 759. *Pausanius in Bæoticis* tradit Thebanos sepulchrum esse apud se Linum vatem contendisse; asseverasse in super Philippum Amyntæ F. profligatis ad Chæroneam Græcis, somnii cuiusdam mœnitu Lini ossa eruta in Macedoniam transportasse: mox itidem aliò commotum somnio Thebas reportanda curasse. Themistoclis ossa Athenienses è Magnesiâ reportati in patriam curarunt; pœnitentiâ ducti, quod eum aliquandò proscripsissent. *Pausanias Lib. I.* Ex his gentilium moribus translatio, cultus & veneratio reliquiarum in Ecclesiam Dei intròduci cœpit à Constantino Magnò Imperatore, non quidem ut in Altaribus aut aliis excelsis locis ad adorationem Idololatricam prostituerentur, sed rursus terræ mandarentur loco honestiori quæ persecutionis tempore subitanea sepultura conditæ erant, teste *Anastasio Bibliothecario* in *Chronico*, & *Cedreno* in *Annalibus*. Sicut enim reliqua externa ornameta quæ Ethnicæ religioni plausibilem speciem & auctoritatem apud homines conciliarunt, studuit ad Christianam religionem transferre, ut eam hoc modo etiam gentibus commendabiliorem faceret, sicut tota ejus historia indicat: ita cum videret, gentes Regum & præstantium virorum corpora, si in loco ignobiliori condita essent, magna pompâ & solennitate ad nobiliora transferre: quos vero Heroas putabant, in splendidissimis templis deponere; censuit hunc honorem multò rectius Sanctorum Dei, Apostolorum, Martyrum aliorumque corporibus & reliquiis exhiberi. Paucis, vel unicus *Eusebii* locus ex *Libro XII. de Præparatio e. Evangelicâ capite VII.* sufficienter innuit, quomodo

ex prava ethnicorum imitatione, multa in Ecclesia Christi à Christianis recepta sint, ut tali ratione Ethnicos vincere & ad suam religionem traducere possint. Scilicet Eusebius existimavit, complures ex gentibus fidem Christi suscepturos esse, si Doctrinæ Ecclesiasticæ & Philosophicæ quædam conformitas proponeretur. Instituit itaque illam, & ex *Platone* hæc verba describit: Quomodo oporteat honorare mortem eorum, qui gloriæ vitam commutaverunt? Respondet *Plato*: Qui in militiâ mortui sunt, nonne dicimus aurei generis esse eos? Omnino credimus Hesiodo, quomodo quidam hujus generis moriuntur, quod illi *δαίμονες ἀγνοῖ ἐπιχρόνιοι τελέθουσιν, ἑσθλοὶ, ἀλέξικακοὶ, Φύλακες μερόπων ἀνθρώπων*. H. e. quando Heroes moriuntur, inde fiunt Dæmones puri, obversantes in terris boni, depulsores malorum, & custodes hominum. Addit autem *Plato*, in posterum ut Dæmones factos, *ἔτω θεράπευσόμεν καὶ προσκυνήσομεν αὐτοὺς τὰς θήκας*. Ita colimus eos, & monumenta eorum adorabimus. Huic *Platonici* sententiæ subjicit *Eusebius* hæc verba: Hæc *Platonica* rectè accommodantur ad mortem *θεοφιλῶν* religiosorum, quos rectè dixeris milites veræ pietatis: *ὅθεν καὶ πρὸς τὰς θήκας αὐτῶν ἔδωκε ἡμῖν παρῆναι, καὶ τὰς εὐχὰς ὡς αὐταῖς ποιῆσαι, τιμῶν δὲ καὶ μακαρίας αὐτῶν Ψυχὰς, ὡς εὐλόγως καὶ τέτων ὑφ' ἡμῶν γιγνομένων*. H. e. Undè & moris nobis est ad monumenta seu loculos eorum accedere, & apud illa vota seu preces facere, honorareque beatas animas ipsorum, tanquam probaliter seu rationi consentanea hæc à nobis fiant. Et tandem concludit *Eusebius*: Hæc *Plato* & alii σύμφωνα τοῖς ἡμετέροις δόγμασι, dogmatibus nostris consonantia seu consentanea. Ubi magnus *Chemnitius* in *Exam. Concil. Trident. p. m. 672*. observat manifestum crimen falsi à Pontificiis in allegando hoc *Eusebii* loco frivole committi, dum legunt: Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietates milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, vota que ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum juvari profitemur. *Eusebius* contra nequaquam dicit, fideles Martyribus vota seu supplicationes facere, neque dicit, Martyrum intercessione ad Deum multum juvari fideles, sed dicit solitos Christianos ad martyrum monumenta Deum invocare, non addens,

addens, id recte pieque & verbo Dei consonum, sed probabiliter & rationi consentaneum ab ipsis fieri.

§. XXXI. Ex his igitur satis clucescit cultum illum reliquiarum Pontificiis consuetum Idololatricæ notam nullo modo effugere posse, quia religiosè dum creaturas colit, in primum Decalogi præceptum graviter impingit. Appositè *Nazianzenus* in *Distichis* circa hoc pronunciat:

Sacrificare grave est, non purâ mente, sed omnis

Defuncti peccat qui colit ossa magis.

Idcirco talis cultus jam dudum explosus fuit. Certè Synodus Francofurtana auspiciis Caroli Magni coacta *Lib. I. de Imaginibus* cap. 18. religiosam venerationem reliquiarum comparat superstitionæ Judæorum Religioni serpentem æneum suffitu colentium. Idem Imperator Sanctos prohibet religiosè colere. *Lib. I. de Imaginibus* cap. IX. & *Lib. II. cap. XX. & XXV.* tali decreto: Adoratur Deus, sed non osculatur, venerantur Sancti, qui è seculo cum triumphis meritorum migraverunt; sed nec adorari debent cultu divino, nec osculari (Latinius, osculo excipi.) Quid pulverem linteamine circumductum adorando oscularis? Consona proponit *Augustana confessio Artic. XXI. de cultu Sanctorum.* hoc verborum tenore: Memoria Sanctorum proponi potest, ut imitemur fidem eorum & bona opera, juxta vocationem; Ut Cæsar potest exemplum imitari Davidis in bello gerendo ad debellandos Turcas: nam uterque Rex est. Sed Scriptura nõ docet invocare Sanctos, seu petere auxilium à sanctis. Paulò fusius *Apologia Artic. de invoc. Sanct.* *Confessio inquit,* nostra probat honores Sanctorum. Nam hic triplex honos probandus est. Primus est gratiarum actio; debemus enim Deo gratias agere, quod ostenderit exempla misericordiæ, quod significaverit, se velle salvare homines, quod dederit Doctores, aut alia dona Ecclesiæ. Et hæc dona ut sunt maxima, amplificanda sunt, & laudandi ipsi Sancti, qui his donis fideliter usi sunt, sicut Christus laudat fideles negotiatores. Secundus cultus est confirmatio fidei nostræ, eum videmus Petro condonari negationem, erigimur & nos, ut magis credamus, quod verè gratia exuberet supra Peccatum. Tertius honos est imitatio, primùm fidei, deinde cæterarum virtutum.

virtutum, quas imitari pro sua quisque vocatione debet. H. I. Confer B. D. *Gerhardum in Epitome Confess. Catholic. Lib. II. Special. part. 2. artic. 1. cap. 2. p. m. 51.* Quid, quod & cordatiores inter Pontificios reliquiarum cultum aperto Marte profligaverint? *Guilielmus Paradinus in Annal. Burgundic. Lib. 1. circa An. MCCCXXX.* honorem defunctorum ossibus illatum, sacrosanctum Evangelium obscurasse asserit. *Erasmus Roterodamus in Annotat. Matthæi XXIII. cap.* Damnat hoc loco *Hieronymus* mulierularum quarundam superstitionem, quæ quod olim in phylacteriis suis faciebant Pharisei, id tum faciebant in parvis Evangeliiis, & in crucis ligno, aliisque rebus hujusmodi, quæ habent, *inquit*, zelum Dei, sed non secundum scientiam, culicem liquantes & Camelum glutientes. Si vir sanctissimus hæc sentit de mulieribus, quarum infirmitati par erat non nihil eodoneare, quid dicturus sit, si videat hodie passim ad quæstum ostentari lac Mariæ, quod honore propemodum exæquatur corpori Christi consecrato, prodigiosum oleum, fragmentula ligni crucis tam multa, ut si in acervum redigantur, vix una navis oneraria vehat; hic ostentari Francisci Cucullam, illic intimam vestem Mariæ virginis, alibi pectinem Annæ, alibi caligam Joseph, alibi calceum Thomæ Cantuariensis, alibi Christi præputium, quod cum sit res incerta religiosius adorant, quàm totum Christum. Neque verò hæc ita proferuntur tanquam ferenda, & plebeculæ donanda affectibus; verum huc ferè summa religionis vocatur, avaritiâ Sacerdotum & quorundam Monachorum hypocrysi, quos alit populi stultitia. Atque in his Comœdiis primas agunt Episcopi quidam factitii, ne usquam valere videantur, hæc suis diplomatibus approbant, suis naniis ornant, tantâ gravitate, ut quoties mihi legitur istorum comprobatio, minùs credam, quàm antea credebam. Quibus in rebus nisi gravis inesset pietatis iactura, Christus non tam acriter in hoc hominum genus inveheretur, cum alioqui lenis sit in peccatores. *Henricus Cornelius Agrippa à Nettesheim, Libro de Vanitate Scientiarum, Cap. LVII.* Sed avarum Sacerdotum genus, avari homines, non modo ex lignis & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus, & Sanctorum Martyrum reli-

quibus materiã avaritiæ suæ captantes, suæ rapinæ instrumenta fecerunt. Attollunt sepulchra confessorû, exponunt reliquias Martyrû, vendentes illorum contactûs, oscula: exornant eorum simulachra, & festa illorum magnis pompis decorant, prædicant illos sanctos & attollunt magnis præconiis: vitam autem illorum, quos tantopere laudant, longissimè fugiunt. Nonne istis locutus Salvator: *Vobis, qui edificatis sepulchra Prophetarû, similes illis, qui occiderunt eos.*

§. XXXII. Nec desunt, qui in multiplices reliquiarum confictarum imposturas, quibus carbones populo pro auro venduntur, calamum laudabiliter strinxerunt. Nam ut fraudes in reliquiis occurrentes evitarentur, citra dubium ex mandato Caroli Magni in *Concilio Moguntino* tale decretum factum est: Deinceps verò corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre, sine consilio Principis vel Episcopi, & sanctæ Synodi licentiã. *Innocentius III. in Concilio generali cap. cum ex eo. ext. de reliqu. & venerat. Sanct.* Prælati non permittant eos, qui ad eorum Ecclesiarum causã venerationis (reliquiarum) accedunt, variis figmentis aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. *Alexander III. Capit. audivimus, I. Lib. Decretal. III. Tit. 45.* talem sancivit constitutionem: Audivimus quod quidam inter vos Diabolicã fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur, cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Ecclesia permittat orare, dicit enim Apostolus: Ebriosi regnum Dei non possidebunt. Illum ergò non præsumatis de cætero tollere, cum, etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absque autoritate Romanæ Ecclesiæ venerari. *Desiderius Erasmus in Ecclesiaste, Lib. II. Tomo V. Operum p. 738.* Illud non est recentis exempli, Divos confictis miraculis affectibus imperitæ multitudinis commendare. Deforme exemplum est Pharmacopolarum, qui mensã in foro positã ostentant eductos dentes, lapides è vesicis exsectos, &c. Horum non dissimiles sunt, quos nimium diu tulit mundus, qui circumferunt reliquias ac statuas sanctorum, summã impudentiã jactantes miracula, quæ

nunquam gesta sunt, & interdum plusquam scurrili impudentiâ
 fœnum aut stramenta ex latrinâ fortassis aut horreo sumpta offe-
 runt simplicibus osculanda, ostendunt carbones è focô sumptos,
 mentientes his assum fuisse Laurentium. Idem in *Colloquio, Pere-*
grinatio Religionis ergo, Tom. I. Operum, p. m. 659. seq. Exhibetur
 nobis articulus humani digiti è tribus maximi. Exosculator. De-
 inde rogo, cujus sint reliquæ? ait S. Petri. Num Apostoli inquam
 aiebat. Deinde contemplanis magnitudinem Articuli, qui gigan-
 tis videri poterat, oportuit, inquam, Petram fuisse virum prægran-
 di corpore. Ad hanc vocem quidam in cachinnum solutus est.
 Verminus nos ad cœleste lac Beatæ virginis. Men. O matrem filii
 simillimam! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris,
 hæc tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mu-
 lieri uniparæ, etiamli nihil bibisset infans. Ogyg. Idem cau-
 santur de cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis osten-
 ditur, ut si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum
 onus videri possint, & tamen totam crucem suam bajulavit Do-
 minus. Ad latus Septentrionale [Cantuariæ] reservantur arcana, di-
 ctu mirum, quantum ossium illinc prolatum sit: Calvaria, menta,
 dentes, manus, digiti, intègra brachia, quibus omnibus adoratis
 fiximus oscula, nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat,
 hujus peregrinationis parùm commodus, interpellasset ostentan-
 di studium, *Georgius VVicelius in Compend. de Semitis antiquis.* Con-
 stitutionum humanarum commendationes de reliquiarum quæ-
 stuariis, aut potius de reliquiis Sanctorum ad quæstum prostitutis,
 quæ ab ebriis nugonibus quibusdam confictæ erant ac si Sanctorum
 essent, cum illis extiterit nihil nugacius, quod postea inter pocula
 ipsi effurierunt &c. in præsens nihil attingemus. Ejusmodi si qui
 publicitùs concionari fuerint ausi, nã illi fideles servi Domini, & di-
 gni qui supra multa constituerentur obœunda. Fatemur caliginem,
 nec imus inficias per eos fuisse istiusmodi in Eccl. siam invecta, per
 quos minimè debuit, & quos nunc autores esse oportuit, ut Augiæ
 non fabulosum stabulum expurgaretur. *Baptista Fulgosus* (Volater-
 ranus vocat *Baptistinum Frigosum*, Leander in descriptione Italiæ,

Bapti-

Baptistam Fregosum, aliqui etiam *Campofulgosum*) Dux quondam Genuensis in *Memoralibus*: Non longè à Turonibus Urbe Gallix, sacellum erat cuiusdam Numini dicatum, cuius quamquam ignoraretur nomen, tamen vulgò homines eum Martyrem appellabant. Illic vota homines suscipiebant atque persolvebant. *Martinus Turonensium* Episcopus sub finem Seculi IV. ad sacellum cum paucis profectus, orare Deum enixè cœpit, ut veritas detegeretur: clarè ab omnibus audita vox fuit affirmantis, ipsum qui in eo loco coleretur, latronè fuisse, qui propter gravia scelera suspensus fuerat. Quã obrem ex eo sacello corpus erutum fuit, proposito posteris ejus rei exemplo, quæ in sacris literis habetur; scilicet multorum in terris corpora venerationem habere, quorum animæ cruciantur in inferno. Idem refert *Johann. Baptista Egnatius*, Sacerdos Venetus (qui ex Fulgosi fontibus agros suos ubertim rigavit) *Lib. IX. Histor. cap. IX.* & *Johann. Franciscus Picus Mirandulanus de Prænotionibus Lib. I. cap. VI.* *Gregorius Turonensis Archiepiscopus Sect. VI. Lib. IX. Histor. Francorum cap. VI.* testatur, in sancti cuiusdam capsulâ inventas fuisse radices, dentes talpæ, ossa murium, & vulpium ungues conditos: undè etiam totam istam superstitionem detestatur. Tiguri in theca pretiosissimâ, in qua reliquix SS. Felicis & Regulæ Martyrum repositæ credebantur, & quotannis die Passionis eorum magnâ cum pompâ & veneratione, circumgestabatur, inventæ sunt cum aperiretur in reformatione, particulæ aliquot de latere costili, funiculus item XII. cubitorum longus, & costæ nonnullæ de felle aut simili animali, ac nihil præterea. Genevæ ut fertur, habebatur brachiû S. Anthonii; cum thecâ inclusum erat, omnes ipsum ex osculabantur & adorabant; cum productum est in medium, cervi pedem esse compertum est, Ad majus altare ejusdem Urbis aliquid erat de Cerebello Petri Apostoli; quamdiu id inclusum fuit, de eo nemo dubitabat: fuisset enim blasphemia titulo fidem non habere: sed cum excussus est nidus, & accuratiùs observatus, repertus est pumex. Turoni summa superstitione culta fuit Crux quædam argentea multis & variis gemmis ornata; in iis erat Acharis antiquâ & insigni sculpturâ, quem Aureliam allatum, cum

Cc 2

diligen.

diligentiùs inspiceretur, deprehenderunt in sculptam gerere Veneris imaginem, jacentem Adonidem deplorantis. At qui hæc ipsa gemma erat, quam qui ad crucem accedebant, flexis genibus solebant die Passionis Domini religiosissimè de osculari, *Hospin. de Templ. cap. VII. p. 103* *Jacobus Greiserus Lib. I. de Cruce cap. XCVII.* fateatur, sacra pignora & Lipsana ex Imitatione aucta, & ex prototypo sæpiùs expressa occasionem dedisse posteris, ut sibi persuaderent, se ipsum exemplar possidere, cum non nisi imaginem haberent. Et *Lib. II. de Cruce, cap. LXII.* Novi temporis diuturnitate, fideliumque persuasione sæpiùs evenisse, ut sacra Lipsana permutarentur, alterumque in alterius locum substitueretur, & id, quod non erat, censeretur. Utile igitur esset, inquit *Chemnitius l. c. p. 672.* propter posteritatē in singulis nationibus tales descriptiones confici, & capsulas reliquiarum inspicere. Ita enim multiplices fraudes detegerentur, & uti veniret, quod Vir eruditus & gravis Andreas, Abbas Amelunxbornensis narrare solet, Anglorum quondam Regi Eduardo ex dentibus laboranti accidisse: Cum enim ille mandasset Apolloniæ dentes, quæ ubique in regni sui Ecclesiis in reliquiis servabantur, ad se mitteri, tot ex unius regni reliquiis, Apolloniæ dentes coacervati fuerunt, quos aliquot magnæ tonnæ capere non potuerunt. Aut quod circumforaneo cuidam patrum memoria accidit, qui cum plumas Spiritus Sancti se circumferre in reliquiis jactabat, faceti quidam homines clam apertâ capsulâ, carbones loco plumarum subjecerunt: cumque postridie præmissa longâ præfatione, de plumis suis præfatus fuisset, & populus adorabundus astaret, aperiens capsulam pro plumis carbones invenit. Is verò artis suæ non immemor, inversâ oratione cœpit declamare, esse carbones Craticulæ Laurentii subreptos. Sed rancidam illam Camerinam ulterius moveri desino.

§. XXXIII. Ex his omnibus luce meridianâ clariùs apparet, quid de reliquiis vulgò jactatis judicandū sit, simulq; illarum cultus falsus infringitur. Ineptissimè enim à quibusdā superstitiosis Lipsanolaris concluditur: Imago hæc vel illa repræsentat Christum vel natum, vel patientem, morientem, resurgentem, ac de hostiū suorum

suorum catervâ heroicè triumphantem; ergo eodem cultu quo Prototypum honoratur, veneranda est. - Vel, quia Christus in cruce pependit, ideò omne lignum cruce signatum vel pictum adorari debet, siquidem Christus tanquam Dei filius & mundi Salvator propter infinitam suam Majestatem, ab omnibus qui illum norunt, adoratur. Risit suo tempore hanc judicii perversi imbecillitatem *Claudius Scotus, Taurinensis Episcopus*, sub initium Seculi noni nostræ *Sæculæ*, quando adversus Theodemirum Abbatem ejusdem ævi ita scripsit: Sed dicunt illi falsæ religionis atque superstitionis cultores, nos ob recordationem Salvatoris nostri crucem pictam, atq; in ejus honorem imaginatam colimus, veneramur atq; adoramus. Aliud Deus jussit, aliter isti faciunt. Deus jussit crucem portare, non adorare, isti volunt adorare, quia nolunt nec spiritualiter nec corporaliter secum portare. Taliter Deum colere, ab illo recedere est, contra quos respondendum; quia si omne lignum crucis schemate factum volunt adorare, pro eo quod Christus pependit in cruce, & alia multa illis conveniunt, quæ Christus egit per carnem. Vix enim sex horas in cruce pependit, & tamen novem mensibus lunaribus & insuper undecem diebus in utero virginis fuit, qui simul sunt dies lunares ducenti septuaginta sex, id est novem menses & supra dies sex. Adorentur ergò puellæ virgines, quia virgo peperit Christum. Adorentur & præsepia, quia mox natus in præsepio est reclinatus. Adorentur & veteres panni quia continuo cum natus esset, pannis veteribus est involutus. Adorentur & naves, quia frequenter in navibus navigavit, & de naviculâ turbas docuit, & in nave dormivit, & in dextra navigii rete mittere jussit, quando præpeditis illâ magna captura facta est piscium. Adorentur asini, quia a tello insidendo ad Hierusalem usque pervenit. Adorentur etiam agni, quia de illo scriptum est; Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Sed isti perversorum dogmatum cultores agnos vivos volût vorare, & in pariete pictos adorare. Adorêtur & Leones; quia de illo scriptum est: Vicit Leo de tribu Juda, radix David. Adorentur & Petræ, quia quando de cruce est depositus in saxo

sepulchro est positus, & de illo dicit Apostolus : Petra autem erat Christus, sed Christus petra, agnus, leo, tropicè, non propriè est dictus, per significantiam, non per substantiam. Adorentur & Spinæ ruborum, quia exinde Spinea corona tempore Passionis capiti ejus imposita est. Adorentur & arundines, quia ab eis colaphis à militibus caput ejus cæsum est. Postremò adorentur & lanceæ, quia unus militum lancea ejus latus aperuit.

§. XXXIV. Meminit *Chrysoſtomus homilia V. ad populum Antiochenum Tomo V. Operum, pag. m. 51.* Nonnullos peregrinationem suscepisse in Arabiam, ut terram in qua miraculum illud Patientiæ, *JOBUS*, confedit, oscularentur. Multi, *inquit*, nunc longam & transmarinam peregrinationem à terræ finibus in Arabiam adeunt, ut fimum illum cernant, & conspiciat terram deosculentur, quæ illius victoris (*JOB*) certamina & cruorem omni auro pretiosiore suscepit. Ex quibus *Papicolæ* procul dubio errorem conceperunt, unum locum sanctitate alterum præcellere, precibus accommodatiorem esse. Quamvis locus nihil sanctitatis personæ conciliet, sed illa potiùs isti. Undè mos ille, qui Arabiam lustrare osculisque honorare propter *JOB* virtutes persuasit, cum superstitione conjunctus fuit. Non opus est mare transire, non opus est longam subire peregrinationem, omnes & ad Ecclesiam occurrentes, & dominantes, multò Deum studio invocemus, monet *Chrysoſtomus homil. III. ad Pop. Antiochenum. Idem homilia XXXI. de Cruce, Tomo II. Oper. pag. 108.* Nobis quoniam Christus adveniens omnem terram emundavit, omnis locus orationi vacat, & ubiq; nobis licet Deum prædicare. Et omnis terra sanctior illo loco est, qui in illo tempore prædicabatur Sancta Sanctorum. Ne ergò nos excusemus, dicentes: quod non est facile quempiam orare secularibus negotiis implicitum, propè se domum non invenientem oratoriam. Nam ubicunque sis, potes altare tuum constituere, nihil enim locus prohibet, nec impedit tempus. Commune quoque illud *Hieronymi* hic obtinet: Non Hierosolymis fuisse, sed ibidem benè vixisse, laudandum est, ex *Epistola ad Paulinum*. Antiquissimum peregrinationis exemplum ex antiquitate Ecclesiastica
Nice.

Nicephorus adducere videtur, quandò Lib. III. cap. XIX. Peregrinationes quorundam ad templum & Sepulchrum Clementis Romani Episcopi quidem memorat, absque tamen loci, temporis, aliarumque circumstantiarum, quæ narrationem probabilem reddunt, denominatione, ut suspicari liceat, res falsas & confictas ab eo pro veris narratas fuisse. Neque enim concordant cum his, quæ in vita Clementis ex Damaso de hoc negotio *Platina* exhibet. Nicephorus sic habet: Clemens anchora ferrea collo ejus appensa, in altum mare projicitur, Mari autem diebus septem ad tria millia passuum diviso, multi eò eunt, & Martyris corpus exosculantur, templo divina virtute excitato. Reliqua ibidem subjuncta de puero per oblivionem Parentum hîc relicto, & undis suffocato, postea autem cum fluctus rursus recessissent, salvo apud loculum Sancti invento, nil nisi rancidam fabulam sapiunt: Ut taceam neminem eò dementiæ processisse, ut in profundo maris templum exstruere auderet, siquidem marinæ procellæ conatum statim irritum reddidissent. Quas ineptias cum ponderasset. *Platina* ex Damaso casum aliter enarrat, inquiens: Hanc ob rem motus Trajanus ex satellitibus suis quosdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum anchorâ; cujus sacratissimi corpus non ita multo post ad littus delatum (observa dissensum) est, atque eo loci sepultum, exstructo templo, unde fons divinitus emanaverat. Locum fontis his verbis ostendit: Dum ibi aquæ penuria laboraretur, Clemens collem haut longè positum conscendens agnum vidit, sub cujus dextro pede fons divinitus abundantem aquam scaturiebat. &c. Maxima autem probabilitate Origo peregrinationum Hierosolymam versus, & in terram sanctam ab ævo Constantini Magni deducitur, quippe qui primùm in loca terræ sanctæ ab Ethnicis Idololatriis, quibus ab Adriano Imperatore repleta erant, expurgari & excoli iussit, ac propter rerum ibi gestarum memoriam deturbatis gentium delubris in fund. Sepulchri Christi magnificū templum ædificavit. Quæ gloriofissimi Imperatoris devotio multos Hierosolymam adeundi com. vit, ut tot miraculis celeberrima loca non tantum propriis oculis lustrarent, sed etiam templa illic divino

d vino honori dicata admirarentur. Atq; hac ratione solennis illius ad terram sanctam peregrinationis initium fuit, ait *Onuphrius Panvinius* in appendice ad *Platinam*. Vide Eusebium Lib. III. & IV. de Vita Constantini, nec non Sozemenum Lib. II. Histor. Ecclesiast. cap. XXVI. Et ab his peregrinationibus vota & superstitiones longè aberant, quæ sensim successu temporis invaluerunt.

§. XXXV. Ea propter studium istud peregrinandi laudatissimi Ecclesiæ antiquæ Præsules, alique religiosi viri feriis suis adhortationibus sufflaminare, si non penitus impedire aut tollere summopere conati sunt. *Antonius Eremita* circa Constantini M. ejusque filiorum tempora celebris, has in terram sanctam & alia loca peregrinationes valdè improbat. Nam ut in vitâ ejus ab *Athanasio* Alexandriae Episcopo conscripta, & è Græco in Latinum ab *Evagrio* conversâ, legimus, Græci, inquit, studia transmarina sectentur, & in alieno orbe constitutos inanium literarum quærant Magistros. Nobis verò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum, unde & Dominus in Evangelio ait: Regnum Dei intra vos est. Virtus quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Similiter *Gregorius Nyssenus* Cappadocum Episcopus in Epistola contra eos qui adeunt Hierosolymam, stringentia Orthodoxæ sententiæ argumenta συντόμως καὶ ἐπιτόμως comprehendit, videlicet 1. quod peregrinatio Hierosolymitana destituatur mandato: Si hæc suadet (inquit *Gregorius*, juxta versionem *Petri Molinai*) præceptorū manu ductio, op^o exequi ut jussum à Domino. Sin vero est extra Domini præcepta, haut scio quid hoc sit, rei aliquid non mandatū velle agere, atque ita ipsum sibi legē esse honesti. 2. Certè quandò Dominus invitat benedictos ad hæreditatem regni cælorum, profectioem Hierosolymam inter rectè facta non retulit: ac cum qui sint beati pronunciat, hoc studiū non complexus est. Cōsideret verò prudens, cur in eo, quod neq; beatum efficit, neq; ad regnum aptum, opera collocetur. 3. Cum spiritualem noxam (peregrinatio) affricet, non est isto tanto digna studio, imo est vitanda summopere: ne qui vitam eligit Deo addictam, ab ulla stre noxia cōfigatur. Graves quidem & sanctij mores sunt propositi omnibus tum

viris

viris, tum mulieribus, at peculiaris est vitæ actæ ex studio Sapientiæ honestas. Ea autem in separato & solitario vitæ instituto rectè servatur, quippe cujus ingenium est, à permissione abhorrens & inconfusum, cum nec mulieres inter viros, nec viri inter mulieres ad tuenda honestatis officia contendant. Sed itineris necessitas accuratam horum observatorem in promiscuam negligentiam vertit. Impossibile enim mulieri tantum iter percurrere, nisi habeat comitem custodem, & cum ob imbecillitatem sexus imponitur Jumento, & cum inde deponitur, & cum in difficilioribus locis apprehéditur. Utrumlibet autè supposuerimus, siue notū aliquem habet, qui hoc servitium impleat, siue mercede conductum habet, qui hoc ministeriū exhibeat, utrovis modo serres habet, non effugit res ista reprehensionem. Nam siue se peregrino, siue se suo committit, non servat legem temperantiæ. Cum verò per Orientis regiones, Pandochia, & diversoria, & ut bes quam plurimæ licentiã mali & promiscuam libertatem habeant, quí fieri potest, ut trãeunti per fumum oculi non mordeantur ejus acrimonia: Ubi polluitur auditus, polluitur oculus, polluitur animus per oculos, & aures feeda admitens. An possibile est loca infecta sic transire, ut non afficiaris? 4. Qua autem in re superior erit, qui ad ea loca venerit? quasi verò ad hæc usque tempora Dominus illis in locis corpore versetur, à nobis verò recedat; aut quasi abundaret Hierosolymis Spiritus Sanctus, ad nos verò transire non posset. 5. Si ex his quæ apparent, certa capi possent argumenta divinæ præsentis, meritò quis existimaverit, Deum magis in gente Cappadocum, quam extra commorari. Quam multa enim sunt apud eos altaria, per quæ nomen Domini honoratur? 6. Ad hæc, si largior esset in Hierosolymitanis locis gratia, peccatum inter homines ibi agentes non esset familiare. Nunc verò nullum non impuritatis genus apud eos perpetratur; Nequitia, adulteria, furta, Idololatriæ, veneficia, invidia, cædes: & maximè quidem hoc malum ibi familiare est, usque ad eò ut nusquam tanta sit ad cædem proclivitas, quanta illis in locis, hominibus ferarum more currentibus ad sanguinem popularium frigidi lucri ergò. Quapropter timentes

Dominum, eum in quibus locis agitis, laudate. Loci enim mutatione ad Deum non acceditur; sed ubi ubi locorum fueris, ad te veniet Dominus, si modò tale inveniatur animæ tuæ diversorium, ut possit in te habitare Dominus & inambulare. Sin. verò interiorem hominem habueris plenum improbis cogitationibus, etiamsi fueris super Golgatha, etiamsi super monte Olivarum, etiamsi sub monimento Resurrectionis, tantum abes à Christi in animum tuum receptione, quantum qui neque fidei principia agnoscunt. Confer *Johann. Henrici Heideggeri, Professoris Theologi Leidensis Dissertationem de Peregrinationibus Religiosis contra Bernhardum Baldinger, Ecclesiæ Badensis Præpositum.*

§. XXXVI. Superiori Seculo admodum emphaticè de isto negotio *Georgius Cassander in Consultatione ad Articulum XXI. p. m. 972,* Operum, pronunciavit, cujus verba quamlibet prolixiora, digna sunt quæ hic recitentur: De veneratione, inquit, reliquiarum & locorum sacrorum, in quibus sanctorum corpora vel cineres condebantur (quas memorias appellabant) manifestum est, olim hujusmodi reliquias præsertim Martyrum, ut quæ fuerint membra Christi & templa Spiritus Sancti, summo in honore habitas fuisse, ita ut ad illorum memorias solennes & celebres conventus haberentur, in quibus & sacrificium Deo offerebatur, & sanctorum virtutes prædicabantur. Cur autem hujusmodi memoriarum tanto honore frequentarentur, è causam exponit *B. Augustinus de Civitate Dei Libro VIII. capite ultimo.* Ut eâ, inquit, celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum eodem vocato in auxilium, & eorum memoriæ renovatione adhortemur: item, ut meritis eorum confociemur, & orationibus adjuvemur. Ira legimus, ad hujusmodi loca Martyrum reliquiis insignia, & vota nuncupata, & peregrinationes susceptas, quæ omnia tum utiliter fiebant, cum adhuc & certa memoria martyrum vigeret, & Deus indubitatis miraculis eos, qui mortui putabantur, sibi vivere declararet. Atq; hæc omnia eò referebantur, ut fides quam illi moriendo professi sunt, his tanquam signis confirmaretur: ita *Augustinus de Civit. Dei Lib. XXII, cap. 8.* Conclamante populo, miraculo ad memoriam B. Stephani

phani edito; Quid, *inquit*, aliud erat, in cordibus exultantium nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? *Et paulo post, capite nono.* Cui, *inquit*, nisi huic fidei attestantur ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlum ascendisse in carne: *Paulinus in Epistola ad Macarium*, Deum, ait, per Apostolos & Martyres virtutes operari, ut credamus Deum filium & Dominum nostrum Jesum Christum ex resurrectione mortuorum regnantem in cœlis ad dextram patris vivorum esse Dominum, non mortuorum. Verum in hæc paulatim abusus irrepsit, nam queritur *Basilii in Definit.* cap. XL. jam suo tempore consuetudinem, quæ apud Sanctos viros obtinuerat, corruptam fuisse, nam pro eo quod in hujusmodi conventibus, quæ in Martyrum memoriis agebantur, alius pro alio precari deberet, & per sermonem adhortationis mutuo se ædificare, nundanas & quasi publicum emporium ex sacratis Martyrum locis factas esse, quas absurditates pro suo commercio approbare non debeant. *Quin & Ambrosii & Augustini* temporibus mos invaluerat, ut ad Martyrum memorias populus epulas inferret, quod à melioribus Christianis non fieri, & à *B. Ambrosio* Mediolani interdictum testatur. Constat quoque posterioribus temporibus, nimum reliquiis & memoriis Sanctorum indultum & tributum fuisse, sic ut à bonis quoque viris pio zelo præditis, summa quasi religio in hujusmodi reliquiis conquirendis, auro & gemis exornandis, & memoriis seu templis sumptuosissimis ædificandis posita putaretur, & ab improbis quoque hominibus falsâ fiduciâ in cultu inepto & superfluo reliquiarum collocaretur. Quare in *Concilio Cabilonensi* cap. XL. reprehenduntur, qui Romam aut Turonum sub prætextu orationis peragranti: putantes frequentatione horum locorum se à peccatis purgari & impunè peccare. Accesserunt & alia mala, quod avaritiæ causâ ad simplicem populum illiciendum falsæ reliquiæ supponebantur, & ficta prædicabantur miracula, iisque miraculis populi superstitio alebatur, ut magis in admirationem miraculorum raperetur, quàm ad sanctorum imitationem, vel vitæ emendationem provocaretur: Nonnunquam autem astu & illusionem Dæmonis hominum superstitio abutentis, per insomnia & visa

„novæ reliquiæ revelabantur; & ejusdem operatione miracula edi-
 „videbantur; hinc decretum illud *Lugdunensis Synodice. LXII.* Præ-
 „lati non permittant populum vanis figmentis aut falsis documētis
 „decipi, sicut occasione quæstus fieri consuevit. Et in Concilio *Car-*
 „*thag. V. Canone XIV.* Altaria quæ per somnia & inanēs revelationes
 „constituuntur, omninò reprobari videntur. Item, per multi reper-
 „ri sunt, qui sanctorum reliquias seu falsas, seu veras quæstui habue-
 „runt, ita ut passim à circumforaneis & vilissimis hominibus, instar
 „Sacrorum Isidis circumferrentur, & multis mendaciis imperito-
 „vulgo commendarentur. Illud quoque jam inde ab aliquo tem-
 „pore præter antiquum morem invaluit, ut sanctorum corpora su-
 „pra ista altaria, qui locus soli corpori Christi deberi putabatur,
 „collocarentur, quæ sub altari poni consueverant. Sic *Ambrosius*
 „de Inventione reliquiarum *Gervasii & Protasii.* Ille, *inquit,* Chri-
 „stus videlicet super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub al-
 „tari, qui ipsius redempti sunt sanguine. Hodie verò cum passim
 „omnia reliquiis sanctorum plena esse videntur, verendum est, ne
 „si Episcopi & Principes in veris reliquiis inquirendis & adjudican-
 „dis eam, quam debent, operam adhiberent, ingentes & detestan-
 „dæ imposturæ patefierent, quemadmodù in nonnullis locis factũ
 „est, & *B. Martino* accidit, qui cum locum quendam suæ *Diœcesis,*
 „monumento cujusdam tanquam Martyris celebrem adiisset, de-
 „prehendit non Martyris, sed scelesti latronis monumentum à po-
 „pulo cultum & frequentatũ, quod everti statim & excindi iussit.
 Quamvis illi quoque probari non debeant, qui odio superstitionis
 certa piorum hominum monumenta violârunt, & ossa sive cineres,
 quibus etiam barbarissimi homines pepercerant, summâ cum
 ignominia abjecerunt & disperferunt. Cum igitur veræ & comper-
 tæ Reliquiæ, præsertim in his Provinciis perpaucæ sint, & multæ
 exiis, quæ ostentantur, non temerè suspectæ haberi possint, atque
 illarum frequentatio & veneratio non multum pietatis, plurimum
 verò superstitioni vel quæstui serviant, multo consultius videretur,
 ut ab omni Reliquiarum ostentatione abstineatur, & populus ad ve-
 ras Sanctorum reliquias colendas, id est, exempla pietatis & virtu-
 tum, quæ in scriptis vel ab ipsis, vel de ipsis existant, imitanda pro-
 vocetur.

§. XXXVII. Ad eundem scopum tendunt, quæ *Becelinus* itidē Pontificiæ sectæ propugnator, apud *Johannem Rivium* de Abusibus Ecclesiasticis, p. m. 144. Oper. in fol. edit. Manutiana: Anno MDCXIV. proponit: Exsecrandas istas superstitiones reliquiarum, quas per ditissimi Nepotes à quæstu verissimè appellati ad Ecclesiæ ludibrium exitiumque invexerunt, nec civit Antiquitas, nec vidit Abusus ridiculos, in quibus non exigua pars pietatis vulgi nostratis hærebat hætenus. *Guilielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis*, Seculo tertio decimo, in *Summa Virtutum & Viti-orum*, Tomo I. *Quintæ partis Principalis Tractat. de Beatitudinibus part. II. pag. m. 362. Edition. Moguntinae in 4. Anno MDCXVII.* Si vestes quæ Salvatorem tetigerunt, pro reliquiis habentur, quare verba quæ processerunt de ore ejus, pro reliquiis non habentur? Nullum verborum illorum negligendum esset, in Psalm. *Folium ejus non defluet.* Diligenter essent audienda verba illa, & memoriæ infigenda. Eccles. VII. *Ego os Regis observo.* Credendum est, quod verba ipsius magnæ sint virtutis. Illi enim specialiter dicitur in Psal. XLIV. *Diffusa est gratia in labiis tuis: & Lucæ IV. Mirabantur omnes in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore illius.* *Erasmus* in Præfatione Paraphras. super Nov. Testamentum: Si quis tunicam Christi exhibeat, quo non terrarum provolaturi sumus, ut eam osculari liceat; Atqui ut totam Christi supellectilem proferas, nihil erit, quod Christum expressius & verius repræsentet, quàm Evangelicæ literæ. *Idem in Enchiridio Militis Christiani, Tomo V. Oper. pag. 27.* In manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Veneraris Divos, gaudes eorum reliquias contingere, sed contemnis, quod illi optimum reliquerunt, puta, vitæ puræ Exemplar. Nullus cultus gratior Mariæ, quàm si Mariæ humilitatem imitaris. Nulla religio sanctis acceptior, magisque propria, quàm si virtutem illorum exprimere labores. Vis tibi demereri Petrum & Paulum? alterius fidem, alterius imitare Charitatem, & plus feceris, quàm si decies Romam cursitaris. Vis summo honore Franciscum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es. Largire hoc Divo, compesce animos, & exemplo Francisci esto modestior, contemne sordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionē, & vince in bono malū.

Istum honorem pluris faciet Divus ille, quam si centum illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci cucullo obvolutus sepulchro inferaris? Nihil proderit vestis similis mortuo tibi, si mores fuerint dissimiles vivo. *Chrysostronus Homilia LI. in Matthaeum*; tangamus simbriam vestimenti ejus [Christi] imò verò totum ipsum. Si enim volumus, non vestis solum, sed corpus ipsius propositum est nobis, non ut tangamus solummodo, sed ut comedamus & saturemur. Adeamus ergò Christum singuli ægrotantes magna cum fide. Nam si qui simbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, rectè omnes valuerunt, quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habemus? Plura hujus generis monita desideranti satisfaciet *B. Chemnitius in Exam. Concil. Trident. part. IV. fol. 665 seq. B. Gerhardus, Tomo VIII. Locor. Theol. §. 100. Confession. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. 3. B. Dietricus Analyti Evangelior. Part. II. Dominica XXIV. post Trin. p. m. 550. seq. D. Henricus Höpfer Saxonie Evangelicae Sect. III. Part. 2. cap. 2. p. 552. Johann. Henricus Ursinus Analector. Sacror. Lib. II. num. IX. p. 114, 117. Joachimus Ursinus in Stupendis Templ. Jesuit. part. III. p. 353. Gilbertus Voetius disputat. Select. part. III. LXIX. p. 1002. Georgius Zeæmannus Uncatholisch Pabstum part. II. f. 689. 710. B. Thom. Steger in Disp. Ihaug. de Ortu & Progressu Cultus reliquiarum ex professo.*

§. XXXVIII. Veteres Christiani Martyrum corpora, vulnera, cicatrices ac id genus alia ex pio affectu osculabantur. Testis est *Prudentii* Poetarum Christianorum Principis hymnus II. Peristephanon, S. Vicentio dicatus, v. 333. seqq.

Coire toto ex oppido
 Turbam fidelem cerneres,
 Mollire præfultum thorum,
 Siccare cruda Vulnera;
 Ille Ungularum duplices
 Sulcos pererrat OSCULIS;
 Hic purpurantem corporis
 Gaudet cruorem lambere,

Eadem devotione ad Martyres sub Maximini Tyrannide cruciatos laudatissimus Imperator Constantinus Magnus accessisse legitur apud

apud *Theodoretum*, *Lib. I. Histor. Ecclesiast. cap. XI. Tomo III. Oper. part. posterior. p. m. 551. Edit. Paris, in fol.* Jacobi Sirmondi S. J. Cum videret, *inquit*, dextros oculos quibusdam effoscos, intellexitque fidei constantiâ hanc illos cladem pertulisse, labra vulneribus admovit, benedictionem osculo inde se hausturum confidens. *Martyrologium Romanum Casaris Baronii d. VII. Februarii, p. 86. Sanctus Julianus Cappadox, qui EXOSCVLANS Martyrum corpora, ut Christianus delatus, & ad Præsidentem ductus, lento igne jussus est comburi. Optatus Milevitanus Libro Primo contra Parmenianum, Tomo IV. Bibliotheca Patrum, p. m. 271. memorat, à Cæciliano Carthaginensi Diacono datum fuisse crimini LUCILLÆ fœminæ, non quod os Martyris ori admovisset, sed quod importuno tempore ante cibum sacrum sumtum, & os illud non esset Martyris vindicari sive recepti. Gregorius Nyssenus Oratione de S. Theodoro Martyre, Tomo II. Operum, pag. 1012. Ipsas attingere reliquias, si quando aliqua ejusmodi prospera fortuna contingat, ut id facere liceat, quam id sit multum desiderandum & optandum, ac summarum precum donum, sciunt experti, & ejus desiderii compotes facti. Quasi corpus enim per se vivens & florens qui intuentur, amplectuntur (οἱ βλέποντες καὶ ἀσπείζοντες) oculis, ori, auribus omnium sensuum instrumentis osculum adhibentes, deinde officii & affectionis lacrymas martyri, quasi integer esset & appareret, superfundentes. Hæc ille. Oblectamina enim martyrum fuerunt vulnera, non opprobria, margaritæ pretiosæ, non vanæ superstitionis machinæ. Dubium non est, ait *Ambrosius in IV. postea. ad Corinthios*, quod in martyribus Christus occiditur, & in iis qui pro fide patiuntur aut mortem, aut vincula, aut verbera, Christi passiones sunt, ut & vita ejus in corpore eorum palam fiat. Passiones enim sunt quæ ostendunt introitum ad futuram vitam, quam promisit Christus. Martyres amamus, non quod cruciantur, sed quod ob Christum cruciatus ferunt: contra latrones detestamur, non quia puniuntur, sed quod ob malefacta puniuntur. Verba sunt *Chryso-stomi Orat. I. adversus Judæos.**

§. XXXIX. Alii Auctores notârunt, quod idem honor vinculis, lectulis, imo etiam liminibus Martyrum habitus fuerit. Quis in carcerem patitur reptare ad OSCULANDA VINCULA Martyrum? *Tertullian. Lib. II. ad Uxorem, cap. IV.* enuntiat. Confer Notas *Nicolai Rigaltii* in hunc locum. *Chrysofomi homil. XXX. in 2. Corinth. XV. Romæ Subterraneæ Tom. I. Cap. XXII. §. II. pag. 112. ex Edit. noviss. Pauli Aringhi. De Lectulis Prudentius iterum loco citato canit v. 545. seqq.*

Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Per fragmen illud testeum,
Quò parta crevit gloria,
Et quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.

De Liminibus autem Hymno III. Peristephanon, in Passio-
nem S. Laurentii, v. 516. seqq.

Ipsa & Senatus lumina
Quondam, Luperi aut Flamines
Apostolorum & Martyrum
EXOSCULANTUR limina.

Petrus Venerabilis cognomento, Abbas Cluniacensis, Seculo XII. propter admirandam in omni literarum genere perfectionem celeberrimus, juxta Joh. Gottfrid. Olearii Abac. Patrolog. p. 369. Lib. I. de Ecclesiis, liminum Apostolicorum mentionem faciens, ait: Ab eisdem fidelibus dulcissime ac devotissime DEOSCULANTUR. (pro, oscula accipiunt.) Johannes Gerbrandus de Leidis, Sec. XV. Carmelitani Conventus in Harlemensi cœnobio Prior, Lib. IV. Chronici Belgici, de Comitibus Hollandiæ & Zelandiæ, cap. XV. de Carolo V. Carolus Romam veniens omnes Postes Ecclesiæ humiliter osculabatur, & Ecclesiis die noctuque impigrè frequentabat. Pauli us in III. Natalem Felicis iisdem subscribit sequentibus versiculis:

Cernere tunc passim est sacrâ purgare medelâ
Pectora liminibus sterni

Ad prio-

Ad priorem Prudenti, locum de Liminibus, insignis Philologus Johan. Weitzius Commentar. p. 519. plenioris interpretationis gratiâ addit: moris erat adeuntibus Basilicam * ante ejus ingressum procumbere ad limina, postes deosculari & preces fundere. Inde *Fortunatus de Basilicâ Ravennate, Libro IV, in Vita S. Martini, circa finem scribit:*

Rurfus Apollinaris pretiosi limina lambe
Fusus humi supplex

Idem de S. Radegunde refert, quod adiens Basilicam S. Martini, per singula se prostraverit limina. Diego Suarez Vice-Rex Peguensis cum admitta crimina sanguine expiaturus ad locum Idolo offensorum cōsecratum duceretur, singulis delubri gradibus osculum impressit, ter ubique JESU nomine ingeminato. Erasmus Francisci part. III. *Ost und West-Indischen wie auch Sinesischen Lust- und Staatsgartens*/ pag. 1574. Ex Ferdinandi Mendez Pinti Itinerario.

De Urnis idem judicare vel ille Prudentii locus jubet: Urnas reorum n̄ morticinas lambere. Hymno XIV. Peristēphanon v. 385. id est, cados osculari. Adhuc fit in Italiâ, ut umbas Divorum superstitione osculentur, ait *Georgius Fabricius in Comment. VVeitzian. super Prudentium, p. 376.* Sed illustrior locus in eodem Poëtâ de cryptis Martyrum visitatis & honoratis; Hymno IV. qui Passionem Hyppoliti describit, hoc numerorum ambitu conclusus reperitur:

Manè salutarum concurritur: omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt, Solis ad usque obitum,
Conglobat in cuneum Latios simul & peregrinos
Permixtim populos, Religionis amor.
OSCULA perspicuo fingunt impressa metallo:
Balsama diffundunt, flectibus ora rigant.
Jam cum se renovat decursis mensibus annus,
Natalemque diem passio festa refert:
Quanta putas studiis certantibus agmina cogit?
Quæve celebrando vota coire Deo?

Ec

Urbs

Urbs augusta suos vomit effunditque Quirites,
 Unà & Patricios ambitioni pari.
 Confundit plebeja Phalanx umbonibus æquis,
 Discrimen procerum præcipitante fide.
 Nec minus Albanis acies se candida portis
 Explicat, & longis ducitur Ordinibus.
 Exultant fremitus variarum hinc inde Viarum,
 Indigena & Picens, Plebs & Etrusca venit.
 Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
 Campanus Capuæ, jamque Nolanus adest.
 Quisque, suæ lætus cum conjugè, dulcibus & cum
 Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
 Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
 Hæret & in magnis densa cohors spaciis.
 Angustum tantis illud SPECUS esse catervis,
 Haut dubium est, ampla fauce licet pateat.

Add. Joachimus à Beuff, Explicat. Evangelior. Dominâ Quasimodo-
 geniti. Notæ Baronii ad Martyrologium, p. 509.

* Basilica, Græce βασιλική, id est, regia, erat ædificium vel diversio-
 rium apud gentiles ad negotia à mercatoribus & nummulariis
 peragenda *Seneca Lb. III. de Irâ cap. XXXIII.* Fremitu Judiciorum
 Basilicæ resonant. Erat etiam locus ad jus dicendum. *Plinius*
Junior Lib. VI. Epist. XXXIII. Sedebant judices centum & octo-
 ginta (tot enim quatuor consiliis conscribuntur) ingens utrinq;
 advocatio, & numerosa subsellia, præterea densa circumstantium
 corona latissimum Judiciû multiplici circulo ambibat. Ad hoc,
 stipatum tribunal, atq; etiam ex superiore basilicæ parte, quâ fœ-
 minæ, quâ viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile vi-
 sendi studio imminebant. Structuram Basilicarum *Vitruvius Li-*
bro V. describit. Illas postea Christiani in usum templorum con-
 verterunt. Prius vocabantur Regum habitacula, unde & no-
 men habent, nunc autem ideò Basilicæ divina templa nominan-
 tur, quia ibi Regi omnium DEO cultus & sacrificia offeruntur,
 juxta *Isidorum Lib. XV. Originum, cap. IV.* vel quia profanæ Basi-

licæ

licæ in Ecclesiâ Christi conversæ sunt, ad quod alludere videtur Aufonius in Gratiarum actione pro Consulatu ad Gratianum Augustum, statim post principium dicens: Basilica olim negotiis plena, nunc votis pro Tua salute susceptis. *Eunodius in Dedicacione Basilicæ Apostolorum*, ubi templum fuit Idolorum, Diæt. Sac. II. Veni ergo, piissime Domine, & ad Consecrationem operis tui plenus illabere; Vice humani per Baptismum pectoris purgentur hæc templa turpi hæctenus dedicata Patrocinio. Romæ Principales Basilicæ sunt quatuor, quæ PATRIARCHALES appellantur, LATERANENSIS, scilicet, VATICANA, S. PAULI, & S. MARIÆ MAIORIS. Denique Basilica dicitur Legum Codex, cujus Leo Philolophus, teste *Balsamone*, auctor fuit. *Johann. Bonna Rer. Liturg. Lib. I. cap. XIX. §. IV. p. 414. Macer in Hierolexico, pag. 73.*

§. XL. In Ecclesiâ Græcanicâ Januis sacrarii oscula figi perhibet *Ἀρχιερατικὸν* Ecclesiæ illius, parte VI. Liturgiæ in ritu introitus & Tritagii p. 54. ab Isaaco Haberto Paris. editū, AN. MDCXLIII. in fol. his verbis: Ἐρχόμενοι δὲ πάντες εἰς τὰς ἁγίας θύρας καὶ συζυγίαν ἐν ταῦτα μαζίζονται, καὶ ἀσπάζεται εἰς τὴν μίαν θύραν, καὶ ἕτερον τὴν ἄλλην. Καὶ ἕτως εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα. Οἱ δὲ Διάκονοι ἀσπάζονται τὴν ἄριστεν θύραν. Ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ Πατριάρχης εἰς τὰς ἁγίας θύρας, ἀσφαλίζουσιν αὐτὰς οἱ ὡστίαριοι καὶ ἀσπάζεται πρῶτον τὴν δεξιάν, ἔπειτα τὴν ἐπιάνυμον. Καὶ ἕτως ἀνδύουσιν αὐτὰς, καὶ εἰσέρχεται, καὶ ἐμπροσθεν αὐτῶν οἱ Ἀρχιερεῖς ἀσπαζόμενοι, καὶ αὐτὰς τὰς ἁγίας θύρας ὡς καὶ οἱ Διάκονοι. Id est, accedentes autem bini ad januas Regias, qui dividuntur, unusque portam unam osculatur, alter alteram. Atque sic ingrediuntur ad Sanctuarium. Diaconi verò osculantur sanctam mentam. Cum autem venerit Patriarcha ad sanctas januas, custodiunt eas ostiarii, & ipse primū dextram osculatur, dein sinistram, atque sic eas aperit, tum ingreditur; Et ante ipsum Pontifices & Presbyteri osculantes etiam Sanctas januas, ut & Diaconi. *Chrysostomus Homilia XXX. in posteriorem ad Corinthios Epistolam*: Templum, inquit, Christi sumus, itaq; templi vestibula & aditum OSCULAMUR, cum invicem nos osculamur. Non cernitis quàm multi hujusce templi vestibula, osculantur, illi

quidem caput inclinantes, hi vero manus tenentes, eamque postea ori adinvenientes. At per has etiam januas & ostia ingressus est Christus, & ad nos ingreditur cum communicamus.

Apud Græcos nemo præter Herodianum, Historicorum, si styliclegantiam & perspicuitatem spectes, nemini secundum; inter veteres, quod scio; hætenus narravit, urnam, quâ mortuorum reliquiæ condebantur, osculo exceptam fuisse. Is autem Libro IV. Historiarum Cap. I. sic habet: *Ἐίποντο δὲ ὀπίσθεν αὐτοῖς οἱ τὴν ὑπατοῦ ἀρχὴν τὸτε διέποντες, κάλπην φέροντες, ἔνθα ἦν τὰ Σεβήρα λεύσανα. οἷτε προσαγορεύοντες τὰς νέας αὐτοκράτορας, παειόβες καὶ τὴν κάλπην προσεκύενν.* Post sequebantur Consules, urnam cum Severi reliquiis gestantes. Qui autem novos Imperatores consalutaverant, urnam quoque ipsam supplices adorabant; id est, osculabantur, ut *Politianus* verbum *προσκυνεῖν* recte vertit.

§. XLI. Ex relata prioris Ecclesiæ consuetudine ad Pontificios manavit reliquiarum cultus, quo de in antecedentibus sermo institutus est. Undè etiam ab ipsis Romanensibus tota hæc Cærimoniam ad venerationis osculum reducitur: Verùm enim verò quoniam his osculis opinionem cultus aut meriti superstitiosè addunt, creduntque se OSCULANDO crucem aut linteolum demereri eum, qui in cruce pependit, aut linteolo involutus fuit, adeoque gratiam consequi & remissionem peccatorum: Ideò illam ipsorum deosculationem Theologi orthodoxi ab osculo adorativo veri Dei rejiciunt, & ad adorativum Dei fictitii transferunt. Commodè hic *Augustini* verba ex *Libro VIII. de Civitate DEI. cap. XXVII.* accommodamus dicentes: Nos Martyribus non templa, nec Sacerdotia, nec Sacra & Sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum, tanquam sanctorum Dei hominum, qui usque ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt, ut innotesceret vera Religio, falsis fictisque religionibus convictis. Quis autem audivit aliquandò fidelium, stantem Sacerdotem ad altare etiam super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumq; constru-

ctum;

ctum, dicere in precibus, offero tibi Sacrificium, Petre & Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & Martyres fecit, & sanctis suis Angelis cœlesti honore sociavit, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium Coronarum atq; Palmarum, eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriæ renovatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibentur obsequia religiosorum in Martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Placent quoque *Simonis Goulartii* verba in *Notis ad Cypriani Epistolam XXXVII.* Audio, *inquit*, memoriæ nomen, non mortuorum invocationem, non ossium Polycarpi & sociorum exhibitionem, DE OSCULATIONEM, coram eis genuflexionem, circumgestationem per compita, reservationem cum opinione cultus divini in istis reliquiis conquirendis, & religiosè asservendis inclusi. Condita sunt honorificè, pretioso velamine operta, non adorata; nec in Martyrum memoriis Catholica Ecclesia proposuit piis in terra degentibus suffragia & patrocinia per intercessionem & merita sanctorum in cœlo. Recitata & celebrata sunt certamina Martyrum, quæ pro fide Christi pertulerunt, addita ex verbo Dei prædicatione, qua explicaretur, quibus Coronis & Braviis intrepidi milites Christi ornati essent; idque idè, ut auditorum animi ad similia certamina præpararentur & animarentur. Fiebant etiam vota ad Deum, ut pii superstites in hac spiritali militiâ, socii & consortes fierent Martyrum, tum in pugnâ, tum in victoriâ, & vitæ æternæ coronâ, ut disertis verbis dicunt Smyrnenfes. Horum nos in veritatis professione discipulos, tum consortes in gloria esse optamus.

§. XLII. Judæi occæcati etsi quidem in ædibus suis & Synagogis nullas imagines, picturas aut statuas habent, superstitionem tamen penitus redolet analogum quidpiam inter illos, cui summam ex instituto venerationem deferre solent. Nimirum Januæ domus & singulorum conclavium, quæ habitantur, & domesticis usibus serviunt, insigunt schedam membranaceam,

quam מִזְחָה MESUSAH vocant, cui inscribunt primò ex Deuteronomii cap. VI. v. 4, 5, 6, 7, 8, 9. *Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est, &c.* usque ad; *Scribes quoque illa in postibus domus tuae, & in portis tuis.* Deinde ex Deuter. XI. à v. 13. *Et erit, si obediendo obedi veritis praeceptis meis &c.* usque ad v. 20. *Scribes quoque ea.* Hanc schedam convolutam canæ vel pixidi includunt, eamque clavo infigunt vel intrudunt muro ad dextrum postem ingressus domus, vel fossulam ad id in poste ipso excavant. Quod *uni duntaxat* posti eam inferunt, Magistri ipsorum eruunt ex voce מִזְחָה, quæ cum uno duntaxat Vau scribitur in adducto loco. Quod *Posti dextero*, extundunt ex voce בֵּיתָךְ; quam hic explicant per בֵּיתְךָ Ingressus tui. In ingrediendo enim dextrum pedem soleri præponi sinistro. Quod *non tantum janua domus exteriori, sed & interioribus in domo ipsa sit inscribenda*, docent ex voce Plurali וּבְשַׁעְרֶיךָ & *in portis tuis.* Ideò enim, ajunt, adhiberi pluralem numerum, ut doceatur, omnes portas hic intelligi, Ædium, Cubiculorum, Cellariorum, Horreorum, Civitatum, Oppidorum &c. *Talm. Menach. fol. 34. 1.* Domus Synagogæ exempta est à *Mesusah*, quia non habitationi, sed precationi, est destinata. Quod si verò in ea simul sit locus, qui ab aliquo inhabitatur, tenetur de ea. Loca secreta, balnea, officinæ coriariæ & similia, itidem excipiuntur: quia non sunt לְדִירָה כְבוֹד pro usu honesto. Schedæ huic interiùs nihil præter commemorata loca Scripturæ est inscribendum. Undè qui etiam certos characteres & signacula, vel etiam Nomina alia divina, Angelorum, vel alios versus Bibliocos supersticiosè addunt: illi malè faciunt, & dicuntur esse ex illis, qui nullam partem habent in seculo futuro. Exteriùs autem, seu aversæ ejus parti, inscribunt nomen שַׁדַּי Schaddai, & eo quidem loco, ut respondeat, vel voci מִזְחָה *Et erit*, in interiori parte, vel spatio & interstitio versuum illorum, ex Deut. VI. & XI. Rationem hujus rei reddit hanc R. Bechai in Legem, fol. 196. col. 2. *Gentes, inquit, mundi existimant, prosperitatem ædium dependere ab astris. Nos verò ut testatum faciamus, Deum vincere & destruere vim astrorum, & ab ipso omne bonum promanare in ædes, non ab astris; ideò inscribimus his Schedis nomen SCHADDAI.* Sic posteaquam Jobi

XXII. v. 17. dicitur: *Quid facit Schaddai illis? responderur v. 18.*
 וְהוּא מְלֵא בְתוּדֵם טוֹב *Ipse implet domus eorum bono.* Ajunt præterea;
 Rex qui est caro & sanguis, est intra Palatium suum, & mini-
 stri ejus custodiam agunt foris: Contra est hic; Itælitæ dor-
 miunt in lectis suis, intra ædes suas, & Deus custodit ipsos foris:
 Viscilicet ac virtute harum schedarum, quibus nomen ejus in-
 scriptum. Hinc quotiescunque homo pius vel domo sua egre-
 ditur, vel eam ingreditur, manu sua mesulam hanc tanget &
 dicet: Dominus custodiat egressum & ingressum meum à
 nunc & usque in seculum. *In Colbo fol. 101. col. 4.* scribitur idèd fie-
 ri, quod שׁוֹמֵר דְּרֵחַת יִשְׂרָאֵל *Custo-*
diens domicilia Israelis. *In Lewusch Ateres Sahaf - Num. 288.*
 §. 15. pro memoriali, vel confirmatione hujus rei affertur id quod
 apud Jobum legitur cap. XXII. v. 25. וְהָיָה שְׂרֵי בְצִרְדָּה (Et erit Schad-
 dai munitio tua) Ne legas, ajunt בְּצִרְדָּה (sed בְּצִרְדָּה Et erit Schaddai in
 Cardine, vel, in postetuo; cui cardo inest. Itaque ita inscribunt
 hoc nomen, ut membranâ convolutâ videri queat: & in eum, fi-
 nem quoq; in calamo seu Pixide, cui inferitur, faciunt foramen, per
 quod conspiciatur. Quidam præter nomen שְׂרֵי adscribunt in super
 כְּחוּ בְמוֹכְמָן כְּחוּ quod scribunt esse nomen Angeli custodiæ huic Præ-
 fecti. Meminit hujus etiam *Antonius Margarita*, sed qualia hæc
 sint nomina non explicat. Respondent hæc tres voces tribus istis in
 versu Deut. VI. v. 4. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה. Illas ex his eliciunt certâ quadam
 arte Cabalisticâ (NB. hic se manifestè prodit superstitio Recutito-
 rum) qua pro unaquâque litera, proximè sequentem substituunt, &
 eas ita inter se commutant, veluti כ pro ו, ו pro ה, ה pro ו, ו pro א, & sic
 consequenter. Magnam his nominibus sanctitatem adscribunt.
 Hinc domo ad negotia sua egressuri solent dicere; בְּשֵׁם כְּחוּ בְמוֹכְמָן
 כְּחוּ אֵלֶיךָ וְאֶצִּילֶיךָ *In nomine tuo, kusu Bemochmas kusu, iter ingrediar, &*
prosperabor.

Convolvunt hanc schedam à fine linearum versus Principium,
 ut in aperiendo earum initium statim Lectori in oculos incurrat.
 Antequam eam Posti inserant, hanc super eâ præmittunt benedictio-
 nem:

nem: *Benedictus sis, ô Domine Deus noster, Rex mundi*, qui nos sanctificasti præceptis tuis, & præcepisti nobis *מורה נבוכד* *Postibus infingere Mesusam*. Cæterùm multa hic scribunt de Pelle cui hæc inscribenda, de atramento, de formâ scribendi, de modo inferendi, de ædibus & conclavibus, quæ de his *Mesusoth* tenentur, vel quæ non &c. Ea qui scire volet, adeat Ritualia eorum. Certis temporibus illas depromunt & recensent, videntes, an adhuc illæ & integre, an vitium passæ sint, veluti an sint laceræ, vel Scriptura deleta &c. Quicumque domum aliquam conducit statim tenetur eam *Mesusah* instruere. Cui quis è domo emigrat, & Judæo eam inhabitandam relinquit, non debet *Mesusah* eximere & auferre, quia Spiritus & Dæmones maligni statim immigrant in eam domum, quæ *Mesusah* caret, à quibus novo hospiti periculum imminere possit, si domus illa ad tempus sine *Mesusah* relinqueretur. Quod si verò vel à Christiano domum conduxerit, vel Christiano eam elocet, licet eam auferre, & secum asportare, quia sic nullum Judæo, sed Christiano duntaxat, metuendum periculum, cujus Judæus nullam tenetur habere rationem. Nulli Christiano hujusmodi *Mesusah* danda, quia ille non debito eam honore & veneratione habebit. Quod si tamen aliquis eam petat, cui sine periculo denegari nequit, majoris alicujus mali & incommodi vitandi causâ dari potest. Usus harum Schedarum est, ut quotiescunq; homo per portam domus suæ vel egreditur, vel ingreditur, ex intuitu earum sibi in memoriam revocet Dei Unitatem, Providentiam, Potentiam, Legem, quorum documenta in dictis illis Scripturæ extant, & per horum considerationem ad timorem Dei excitetur, & à peccato abstrahatur. Hactenùs *Johannes Buxtorffius Synagogæ Judaicæ cap. XXXI*. Loco ubi *Mesusah* sita est, frequenter Judæi manus admovent exeuntes, quin & aliquandò illum OSCULANTUR, ut usus confirmat, & tradit *Rabbi Leo*, apud *Novarinum, Electorum Sacrorum Libro V. Cap. XII. §. 131.*

Paginâ 47.

DISSERTATIO VII.

De

OSCULIS IDOLOLATRICIS
GENTILIVM.

SUMMARIUM.

I. Vocis Idolum explicatio. Idololatria quid. Origenis distinctio inter simulachrum & similitudinem. Idolorum descriptio ex Athanasio. II. Apostoli propositio: Idolum nihil est in mundo, pensitata. III. Idololatrie mater nimia admiratio. Senatus Romanus Deos constituebat. Magni Romanorum Dii XII. Homines propter multa merita inter Deos relati; quandoque tamen etiam turpissimis idem honor decretus. Vetusta de Antinoe Imp. Hadriani Catamito in Deos relato Inscriptiones. Besantinoum. IV. Gregorii Nazianzeni de Origine Idololatrie elegans discursus. V. Osculum in cultu Deorum tribus modis adhibitum. 1. Ori. 2. Manibus. 3. Pedibus. Iesuita Idololatriam & Tyrannidem in Indias introduxerunt. Idoli Lama pedes Tatari osculantur. Indi Idoli Nandi caudam. VI. Eminus stantes manum prius ori admovebant, deinde manu basia jactabant, contra Lipsium & Adrian. Turnebum. Salmuth notatus & Muretus vindicatus. Pauperes prater osculum manus dextra Diis nihil offerebant. Osculum orantis signum. Idem preces reddit perfectas. VII. Certi in adoratione gestus. Dextratio. Sessio primoris digiti in pollice. Vossius notatus. Circumactio in adorando adhuc Muhamedanis in usu. Lapis Veneris effigie insignita in templo Make. Gentiles versus Orientem, Israelitae versus Occidentem precantes se vertebant. Turcae in precibus Meccam respiciunt. Iudaei ad Austrum se vertunt. VIII. Causa hujus vertiginis ex Plutarcho. Hesperii ex Indice & Pollice crucem formant. Adoratio caelestis exercitus & elementorum. IX. Cultus Solis & Lunae antiquissimus multis gentibus fuit notus. Sol Iovis oculus. Luna praes viarum. Multa nomina Solis, quia omnes Ethnicorum Dii ad illum referuntur. X. Heliopolis Aegyptiorum. Simulachrum Solis. Aethiopes eidem cinnamomum offerunt. Templum Solis apud Emesenas.

Cultus inter Romanos, Græcos, Germanos usque ad tempora Priscillianistarum. XI. Nostra aetate Solis cultores sunt Gronlandi, Lappones, Scythæ, Samoiedi, Molgomfai, Badai, Cathaini, Sinenses, Iavani, Malucani, Philippini, Zeilonenses, Persæ, Africani. XII. Americani. Virginiensium & Floridanorum vicini. (Festum anniversarium in honorem Solis apud Vtineses. (Accola freti Californiani, Peruani, Cuscanorum statua Soli dicata. Congenses. XIII. Cultores Lunæ Sueciæ populi subpolares, Irlandi, Tataři, Chineses, Japonit, Gœnses, Guzaratenses, Iavari, Molnecani, Philippini, Africani, Americani, Incolæ Guianæ, Hispaniolæ, novæ Zemle, Peruani cuilibet animali peculiare stellam tribuunt. Chiani singulis mensibus suas stellas assignant. Tapuyæ in Brasilia Plejades colunt. Scythæ septentrionales stellam polarem. Philippini Saturnum, sub nomine Maglentæ, Luciferum Americani. XIV. Iudæorum consecratio Lunæ. XV. Explicatio Iobi c. XXXI. v. 26. Manum suam osculari ore suo sensu Scripturæ quid? Comparatio Lunæ & bonæ famæ. XVI. Ezechielis c. VIII. v. 17. expenditur: ramum ponere ad nares suas, id est subfannare. Zemorah varia significat. Palmites arborum Idolis consecrati. Crepitus ventris inter Aegyptiorum Deos. Mercurio sacer & bonæ fortunæ nuncius. Oppedere contra tonitrua. Ramos osculari. Rami à gentilibus admoti naribus adorandi causâ. Daphnephoria Thebanorum. Oschophoria Atheniensium. XVII. Idololatricus Indorum cultus Arbori delatus. Osculari flores Idolo consecratos. XVIII. Adorationi manus osculatio iuncta. Baal sive Bel nomen variis Diis commune. Vitulos osculari. Deosculatio & veneratio Hebræis idem notat. Idololum Moloch qua formâ. Varia illi sacrificia oblata. Gehenna undè. Gaffarelli opinio de liberis per ignem transmissis rejecta. XIX. Camelus à Mahomedanis Persicis tempore Paschali in sacrificium adhibitus multis cum cerimoniis. Caro ejus medicamenti vice usurpata. XX. Elementa à multis gentibus Deorum lococulta. Ignis veneratores Lappones, Indi, Romani, & fortè incolæ aureæ Chersonesi. Benjamin Tudelensis scriptor suspectus. Acr Chinesium Deus. Aquæ divinus honor tributus ab Aegyptiis. Fontibus & aquis hostiæ data. Ganges à Bengalensibus devotè adoratur. XXI. Terra mater Dea æstimata multis gaudet cognominibus.

Hertha

Hertha Germanorum. Sacellum terra dicatum apud Spartanos, Templum Romæ. Varios habuit cultores. Zlota Baba Scytharum. Terram osculari quorum mos. XXII. Idola in arboribus apud Indos, Mahomedanos, Guineanos, Angolenses, Peruvianos. Brasilianum Numen, fructus cucurbitæ similis, nomine Tamaraka. XXIII. Osculajanuis, lapidibus, aris, fanis aliisque rebus Numini consecratis data. Humum, templa & aras matres anxie capillis passis verrebant. Portas urbis osculantur discessuri. XXIV. Smaragdæ inter numina Peruvianorum. Vilissimi quoque lapides adorati. Caabah Arabum. Lapidum cultus in Mechâ. Lapis Abrahami vestigia ostendens. Incurvatio super lapidem effigiatum Iudeis graviter prohibita. Americani & Incola Insule Madagascar aurum pro numine habent. XXV. Doctorum de derivatione verbi adoro varia sententia. Palmerius à Barzbio notatus.

§. I.

IDolum Græcis εἰδωλον ab εἶδος aut εἰδομαι propriè est idem quod simulachrum, imago, species, quia visui obijcitur. *Glossarium, εἰδωλον, simulachrum, larva. Tertullianus de Idololatriâ cap. III.* Ad hoc necessaria est vocabuli interpretatio, εἶδος Græcè *formam* sonat: ab eo per deminutionem εἰδωλον deductum, æque apud nos *formulam* facit. Igitur omnis *forma* vel *formula*, *Idolum* se dici exposcit. Inde Idololatria omnis circa omne Idolum famulatus & servitus. Hæc ille. Tamen ex analogiâ Græcâ & usu autorum εἰδωλον non est vox deminutiva, sed rectâ fluit ab εἰδομαι, videor. Exodi XX. v. 4. Ne facias tibi *בַּחַב* ibi Paraphrasis Chaldaica ponit *בַּחַב* id est statuam, imaginem, ipso *Aria Montano* interprete. Septuaginta senes vertunt εἰδωλον. Deus per Mosen sanxit, *μήτε εἰκόνα μήτε ὁμοίωμα ποιεῖσαι*, inquit *Iustinus Martyr contra Tryphonem*, *Vulgatus* interpres reddidit; imaginem, similitudinem. *Cicero Lib. I. de Finibus. §. XXXII.* itidem idola exponit imagines. *Plin. Lib. VII. Epistolar. XXVII.*

Ff 2

Mox,

Mox, *inquit*, apparebat Idolon, senex macie & squalore confectus. Cicero Epist. ad familiares *Lib. XV. Ep. 16.* Sed si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἰδωλον mihi advolet ad pectus. Conferratur *Isidori Lib. VIII. Etymologiar. cap. XI.* Idoli propriâ significatione laxiùs extensâ, Idolum etiã dicitur, quidquid mens humana in veri Numinis locum substituit. Et ad hoc genus loquendi præeunt nobis septuaginta Interpretes, I. Paralip, XVI. v. 26, ubi vertunt: Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν εἰδωλα. Ac Idola etiã retinuit Latinus Interpres. Hebraicè est עִלְלִים *elilim*, hoc est vanitates, vel, ut sic dicam, nullitates. Undè & Apostolus ait. I. Corinth. VIII. v. 4. εἰδῶλον ἐν κόσμῳ: quasi diceret, idolum nec numen est, nec vim numinis habet; sed res est vana, & inane hominum commentum, eoque nulla virtute præditum, ad hominem vel sanctificandum vel polluendum. Undè deinceps colligit, in edendis iis, quæ idolis sunt immolata, per se nullum esse crimen; sed tum demum peccari, si quis hac edendi libertate abutatur neglectâ charitate: ut si de iis comedat cum offendiculo infirmi fratris. Hæc evincunt, non de solis imaginibus, vel simulachris divino honore affectis, idolum usurpari, sed aliquantò laxiori significatione: quomodo & idoli, & idololatriæ nominibus passim veteres utuntur Theologi. Ita *Tertullianus Lib. de idololatria cap. II.* Idololatria Deo fraudem facit, honores illi suos denegans, & conferens aliis, ut fraudi etiã contumeliam conjungat. Et *Cyprianus in Exhortatione ad Martyrium:* Tunc idololatria committitur, cum divinus honos alteri datur. *Origenes* locum Exodi XX. v. 4 Non facies tibi sculptile, explicans, *Homiliâ VIII.* inter simulachrum & similitudinem sic distinguit: Si quis quolibet metallo auri vel argenti, vel ligni, vel lapidis faciat speciem quadrupedis, vel serpentis, vel avis, & statuat illam adorandam, non idolum, sed similitudinem fecit: vel etiã si picturam ad hoc ipsum statuat, nihilominus similitudinem fecisse dicitur; idolum facit, quia secundum Apostolum, idolum nihil est, I. Cor. VIII. 4. Et facit quod non est. Quid est autem, quod non est? Species, quam non videt oculus, sed ipse sibi animus fingit, verbi gratia: si quis humanis membris, caput canis aut arietis formet,

met, vel rursus in uno hominum habitu duas facies fingat, ideò hæc species Apostolus dicit, idolum nihil est in mundo. Hunc sequitur *Oecumenius, Theodoretus in Exod. quest. XXXVIII.* Idola sunt falsa simulachra, qualia Græci & Ægyptii effingere consueverunt, formas scilicet non subsistentes, velut sphingas, tritonas, Centauros, homines canino vultu. Explicatissimè *D. Athanasius de Gentibus. in Orat. p. 7. 8. Edit. Heidelberg. An. 1601.* Ut qui penitens ex alto in terram afflicti, instar terrestrium cochlearum torquent sese ac reptant: Ita quippe impientissimi mortales ubi semel ceciderant à concipiendâ imagine Dei, homines deinde & hominum formas tum viventium, tum defunctorum in Deos retulerunt. Postmodum verò cogitationibus consiliisque deterioribus initis, in lapides etiam & ligna, reptilia tum aquatici generis, tum terrestris, & in brutas feraeque beluas divinum & supramundanū nomen translulerunt, omnes interim divinos honores illis attribuentes vero ac legitimo, reque ipsâ Deo Christi Patre rejecto. *Paulò post:* quippe qui bruta rationabiliaque animalia invicem permiscentes, & in unam speciem contrahentes pro Diis colunt, quales sunt apud Ægyptios Canicipites, Serpenticipites, Asinicipites: & in Lybia Jupiter Ammon vervecino capite configuratus. Commodè quoque *Iohannes Lorinus in Comment. Act. Apostolic. cap. XVI. v. 29.* Sculptilis imago distinctiùs & enixius prohibita est, quoniam cultus IDOLORUM versabatur potissimùm in imagine sculptâ vel statuâ, quæ soliditate partium & crassitie magis exhibet personas, quæ adorando proponuntur, quàm si hæc in superficie duntaxat coloribus exprimat.

§. II. Quandò autem Apostolus dicit, Idolum est nihil in mundo, triplex respectus attendendus erit. Notatur enim hic ante omnia ipsum formale Idoli, quod est divinum aliquid à superstitioso hominum cœtu creaturis tributum. Hoc non est subsistens aliquid, hoc creaturæ verè non participant, sed est notio tantùm & conceptus mentis vanissimus. Ratione hujus formalis considerata Idola Apostolus nihil esse pronunciat. Deindè attenditur Idolorum Impotentia, quia cultores eorum magna expectantes fru-

stra sunt. Inde in Psalmo CVI. v. 28. *Idola Methim*, mortui vocantur. Sanè mortuis nulla inhæret virtus, potentia nulla, & nisi corpora mortuorum ex aspectu hominum remota terræ mandantur, magis obsunt quam profunt. Sic *Idola*, Scriptura teste mortui sunt, *ἀνορεῖν*, non possunt bene facere nec male facere. Perniciem & interitum iis afferunt, qui in ipsis confidunt. Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non adorabuntur, manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo: Similes illis fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in iis, quæ ad contemptum Idolorum & vanam Idololatrarum fiduciam arguendam verba adducit HieroPsaltes Pl. CXV. v. 5. seqq. Confer Jeremiæ cap. X. v. 3. 4. 5. Consonant illa *Athanasii Tomo I. Orat. contra Idola. p. 11.* utinam, utinam, sine specie ulla artifex illis Numina conformâset, ita enim fieret, ut non tam evidens suæ adversus se stoliditatis documentum ostenderent. Tum enim si signa notaque sensuum non haberent, quales sunt oculi, nares, aures, manus, os, ipsis interim immobilibus & sine usu sensuum, sensibilibusque perceptione, simpliciorum animos fallere potuissent. Nunc contra habent & non habent, stant & non stant, sedent & non sedent, nullam enim vim istiusmodi actionem possident, sed in eo statu quo voluit artifex, permanent, divinitatis suæ argumentum nullum de sese exhibentes, inanimati prorsus solum hominis arte consistendi speciem habere videntur. Apud *Prudentium S. Vincentius Martyr* ita canit, Peristephanon hymno II, v. 65. seqq.

O vestra inanis vanitas,
 Scitumque brutum Cæsaribus!
 Condigna vestris sensibus
 Coli jubetis Numina;
 Excisa fabrili manu
 Cavis recocta & follibus
 Quæ voce, quæ gressu carent,
 Immota, cæca, elingua.

Impo-

Impotentiam Idolorum & cœcitatem Idololatrarum idem Poeta Christianus his perstringit Peristeph. Hymno XIV. v. 296.

Non erubescis stulte, pago dedite,
 Te tanta semper perdidisse obsonia?
 Quæ DIS ineptus obtulisti talibus,
 Quos trulla, pelvis, cantharus, farragines,
 Fracta & liquata contulerunt Vascula,
 Ignosco fatuis hæc tamen vulgaribus,
 Quos lana terret discolor in stipite,
 Quos sæpè falsos circulator decipit:
 Quibus omne sanctum est, quod pavendum rancidæ
 Edentularum cantilenæ suaferint.
 Vos eruditos miror & doctos viros,
 Perpensâ Vitæ quos gubernat regula,
 Nescire vel divina, vel mortalia
 Quo jure consent: quanta Majestas regat,
 Quidquid creatum est, qui creavit omnia.

Uterius attendi meretur quod Idola ad salutem hominum nihil conferre possint. Benè *Augustinus Lib. XX. contra Faustum Manichæum, cap. V. Tomo VI. Oper. p. m. 132.* Solus ille colendus est, quo solo fruens beatus fit cultor ejus, & quo solo non fruens omnis mens misera est, qualibet re alia perfruatur. Jam autem quid prosint Idola impotentia inutilia, Dii mortui, ad salutem hominum? Nihil. Id iterum Augustinus declarat l. c. Sunt enim, *inquit*, & Idola, sed ad salutem nihil sunt. Et qui colit arborem, non quidem arando, sed adorando, non id colit, quod nunquam est, sed quod ita colendum non est. Ipsa etiam Dæmonia; undè dicit Apostolus, Quæ immolant gentes Dæmoniis immolant, & non Deo, utique sunt, quibus illos immolare dicit, & quorum nos socios esse non vult. Jam verò cælum & terra, & mare, & aër, & Sol & Luna & cætera sydera, omnia hæc manifesta oculis apparêt, atq; ipsis sensibus præsto sût. Quæ cû pagani tanquã Deos colût, vel tanquam partes unius magni Deisnam universum mundû quidam eorû
 putant

putant maximum Deum: ea colunt, quæ sunt. Cum quibus quando agimus, ut ea non colant, non eis dicimus, quod nulla sint; sed quod colenda non sint, eisque colendum horum omnium conditorem, Deum invisibilem suademus, cujus solius participatione beatus homo fieri potest, quod omnes velle nemo ambigit. Hæc *Augustinus*. Sunt igitur idola nihil ratione formæ, impotentia & inutilitatis suæ, in promovendâ salute hominum: Sunt tamen aliquid idola ratione sui materialis. Sunt aliquid creaturæ, sol, stellæ, sunt aliquid ex lapidibus, metallis, ligno confecta simulachra; sunt aliquid homines & Angeli, tam boni, quàm mali: Quæ, postquam illis ab hominibus idololatriæ & superstitiosæ opinio divinitatis affingitur, propter hoc mentis figmentum non amittunt suam, in qua conditi & formati sunt, essentiam, sed manent, quod sunt: sunt autem quod non sunt, Dii scilicet & idola, nimirum in conceptu hominis, extra quem nihil sunt in mundo.

§. III. Unde autem idololatria omnis mali Principium & finis extiterit, luculenter docet Liber Sapientiæ, qui vulgò Salomoni adscriptus, verum auctorem Philonem habere existimatur: Sic enim scribit cap. XIV. v. 21. Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines, incommunicabile nomen (Dei nimirum) lapidibus & lignis imposuerunt. *Tertullianus* quoque *Libro de Idololatriâ* cum alibi, tum *capite XV.* originem hujus mali satis ostendit scribens: Recogitemus omnem idololatriam in homines esse cultum, cum ipsos Deos nationum homines retrò fuisse, etiam apud suos constet. Nec dissentit *Chrysostomus*, cum ait: Ex nimia admiratione, in qua nonnulli apud homines fuerunt, pro Diis ipsos habitos fuisse, & idololatriæ causam præbuisse. Ita & Alexandrum M. Senatus Romanus (penes hunc enim Deos creandi arbitrium sive *χειροτονία* fuit) Tertium decimum Deum adscivit, adjungens scilicet hunc ad numerum XII. illorum magnorum Deorum, (quorum imagines ad forum stabant auratæ, nomina autê Ennius duobus hisce versibus complexus est:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jove, Neptunus, Vulcanus, Apollo.)

velut

velut supernumerarium quendam Deum. Atque hoc quidem rationi quòdam modo conveniens videri poterat, in Deos referri illos, quorum in genus humanum multa, & præclara extitissent merita ac beneficia; nihil enim propius ad Deum accedit, aut magis Deo dignum est, quàm de multis mortalibus benè mereri, uti lex XII. Tabularum innuit, Cap. de dupl. Deorum genere, Tit. de Religione: DIVOS, ET EOS, QUI COELESTES SEMPER HABITI, COLUNT, ILLOS, QUOS IN COELUM MERITA VOCAVERUNT, HERCULEM, LIBERUM, ÆSCULAPIUM, CASTOREM, POLLUCEM, QUIRINUM ET ILLA, PROPTER QUÆ DATUR HUIJUSMODI ADSCENSUS IN COELUM; MENTEM, VIRTUTEM, PIETATEM, FIDEM, EARUM LAUDUM DELUBRA SUNTO. Sed Pugiles quoque & Cinædos, & turpissimos homines alios, aliquandò ἀποθεώσας dignatos fuisse, & in Deorum collegium adoptatos, id verò omnium est indignissimū, omnemque admirationem superat: Quomodo Imperator Hadrianus Antinum Catamitum suum, cujus nefario amore exarserat, quemque in deliciis habuerat, posteaquam ille se, ut creditur, pro vitæ Imperatoris devoverat, Deum fecit, inque honorem ejus urbem condidit, aut certè instauravit, de Antinoi nomine appellatam. Historiæ Augustæ illustrator celeberrimus *Isaacus Casaubonus* ad Spartiani Adrianum, p. m. 137. Tom. I. Histor. August. Edit. Lugdunens. in 8. Anno MDCLXXI. nummum veterem ex ære antiquissimum & elegantissimum, quem è magni Thuri Præsidis Cimeliis deprompsit, profert, in cujus alterâ parte nomen & vultus Catamiti hujus expressa sunt, in alterâ verò hircus, convenientissimum videlicet Symbolum libidinis ἀνέμυ. Literæ quæ orbem totum posticæ partis implebant vetustate sunt exesæ, planeque ignorabiles, paucis exceptis: ex quibus tamen liquidò constat legendum *ΚΜΥΡΝΑΙΟΙΣ ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ*. Consecrationis Antinoi cum alia extant hodieque monumenta, tum istud Romæ egregium:

ANTINOΩ
 CYNΘPONΩ ΤΩΝ
 ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
 Μ. ΟΥΑΠΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
 ΠΡΟΦΗΤΗΣ.

Qui lapidem hunc honori Antinoi dedicavit, Hadriani Libertus fuit, aut alicujus è Trajani cognatis. Erat autem *προφήτης*, id est Sacerdos Antinoi, Sed quoniam vulgo creditum est, hoc sacerdotio præditis vim divinandi inesse, ideo non *ιερέα* se, aut sacerdotem vel flaminem nominat, verum Prophetam. Ac ferè videas omnes Ægyptiorum Deorum sacerdotes dici à scriptoribus Prophetas, ut observat *Diogenes Laertius*. Quod autem hic nominatur Antinous *σύνθετον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θεῶν*, Deorum Ægypti confessor & confors, illud significat: urbem de hujus nomine Antinoum sive Antinopolin in Thebaide, jussu Hadriani appellatam, non à fundamentis fuisse novam factam, sed ejus gratia instauratam, & quasi denuò conditam: cum esset antè is locus alii numini consecratus. BESAM Deum illum, & urbem quoque priores vocabant, quam appellationem diu etiam postea retinuerant Ægyptii, altera Græcis relicta. Propterea fuère, qui de duobus unum nomen componerent, & oppidum istud BESSANTINOUM appellarent. Plura Casaubonus l. c. suppeditat. Locus *Chrysostoni* superiori geminus in *homiliâ primâ ad Populum Antiochenum* occurrit: Hoc, *inquit*, maximè est, quod idololatriæ principium & radicem introduxit. Multi enim qui & bella benè gesserant, crexerant trophæa, & urbes ædificaverant, & aliis hujusmodi promeruerant sui temporis homines, Dii à multis existimati sunt, & templis & aris honorati. Et omnis gentilium Deorum numerus ex his omnibus est conflatus.

Quidquid humus, quidquid Pelagus mirabile gignit,

Induxère Deos: colles, freta, flumina, flammæ,

Verè Aurelius Prudentius contra Symmachum Libro priori cecinit. Et *Boethorius in Oratione de Theologia Paganorum*, Tot, *inquit*, Dii prodierunt, quibus recensendis non sufficiunt numeri omnes Arithmeti-
 corum. Nec temerè quis posset

Vatibus ut mos est centum sibi polcere voces ,
 Centum ora, & centum linguos optare ,
 Lapides, & ligna, & truncos, & metalla, & herbas, & bestias, &
 alios terrigenos Deos, Deasque, quibus tot sacrificârunt gen-
 tes, tot populi, tot civitates, tot familiæ, tot homines, recen-
 siturus.

§.IV. Antequam ad alia contendam, non possum mihi tem-
 perare quin elegantissimum *Gregorii Nazianzeni* locum ex *Ora-
 tione secundâ de Theologia* huc transferam, quandoquidem omne
 punctum in eruderanda Idololatriæ Origine tulisse videtur; ita ve-
 rò ille differit: Etenim Deum quidem, ac primariam illam cau-
 sam, natura quidem omnis rationis particeps appetit, cæterùm
 ob eas, quas dixi causas, viribus deficitur. Languens autem de-
 siderio, maleque omninò affecta ægerrimeque hoc damnum fe-
 rens, secundam, ut dici solet, navigationem inquit scilicet, vel
 ad eas res, quæ sub aspectum cadunt, oculos flectat, ac quam-
 piam earum pro numine colat, pernicioso utique errore labens,
 (quid enim in omnibus rebus, quæ oculis cernuntur, excelsius
 & divinius est eo, à quo cernuntur, ut illud adoretur, hoc ado-
 ret?) Vel per spectabilium rerum pulchritudinem, ordinemque
 Dei cognitionem assequatur, atque ad ea percipienda, quæ o-
 culorum obtutum fugiunt, ducibus oculis utatur; non autem per
 earum rerum, quæ oculis subjectæ sunt, magnificentiam, Dei
 jacturam faciat. Hinc alii Solem, alii Lunam, alii siderum magni-
 tudinem, alii cœlum quoque ipsum una cum illis, quibus pro-
 motus qualitate, vel quantitate, mundi gubernationem admi-
 nistrationemque tribuerunt; alii rursus propter necessarium u-
 sum, terram, aquam, aërem, ignem, quod his sublatis humana vi-
 tæ salus in eolumitaq; constare non possit; alii deniq; quidquid
 temerè ex rebus spectabilibus ipsis occurrit, coluerunt, pul-
 cherrima quæq; eorû, quæ oculis obversabâtur, Deos sibi propo-
 nentes. Nec defuerunt, qui imagines atq; signemta divinis hono-
 ribus affecerunt, primum quidem propinquorû ac necessario-
 rum, ii videlicet qui vehementiori luctu afflicti erant, corporiq;

,, addictiores; ac proinde homines vitâ perfunctos monumento-
 ,, rum honore prosequerantur; postea autem alienorum quoque,
 ,, nempe ii, qui multis post eos seculis extiterunt, ignoratione vi-
 ,, delicet primæ naturæ, ac serie per manus ipsis à majoribus tra-
 ,, diti honoris, quasi iusti & necessarii, consuetudo enim temporis
 ,, longinquitate confirmata, pro lege habita est. Nonnulli etiam
 ,, Principatum atque Imperium colentes, & corporis robor lau-
 ,, dibus effequentes, ac formæ venustatem admirantes, eum qui ab
 ,, his rebus ornabatur, temporis progressu in Deorum numerum
 ,, adscriperunt; ad huiusmodi imposturæ subsidium & patrocin-
 ,, nium, fabulas quasdam assumentes. Dein vitiosissimi quique,
 ,, vitia ipsa scelerumque affectus, Deos esse censuerunt, aut certè sub
 ,, Deorum nomine coluerunt; iram nimirum, cædem, libidinem,
 ,, temulentiam, reliquaque ejus generis, non æquam nec hone-
 ,, stam hanc scelerum suorum excusationem nacti. Atque eos par-
 ,, tim humi reliquerunt, partim sub terram abdidērunt, (hoc u-
 ,, num satis consultè) partim in cælum evexerunt: O ridiculam
 ,, hereditatis partitionem. Ac deinde figmento cuique nomen a-
 ,, liquod vel Deorum vel Dæmonum tribuerunt; pro erroris ni-
 ,, mirum licentiâ, solutaque libertate. Statuasque insuper erexe-
 ,, runt, easque aded magnificas, & excellentes, ut pretio ipso vul-
 ,, gi animos inescarent. At hæc victimarum cruore, ac sacrificio-
 ,, rum nidoribus: quidam etiam obscenis flagitiis, hoc est, furore
 ,, ac cædibus, huiusmodi numina honorari existimârunt. Tales
 ,, quippe honores Diis talibus haberi conveniebat. Eo tamen a-
 ,, mentitiæ quidam proruperunt, ut bestiis & quadrupedibus, &
 ,, reptilibus, atque horum turpissimis quibusque, maximeque
 ,, ridiculis, seipfos dedecorarent, iisque Dei gloriam assignarent.
 ,, Ut non sit facile constituere, utri magis contemnendi sint, ii-
 ,, ne qui adorabant, an qui adorabantur. Quamquam fortasse
 ,, multo majore contemptu atque ignominia digni erant, qui res
 ,, huiusmodi adorabant: quoniam cum ratione præditi essent,
 ,, Deique gratiam accepissent, deterius meliori prætulērunt. At-
 ,, que hæc fuit impuri illius hostis impostura, rei honestæ specie
 ad

ad malum abutentis, qualia sunt pleraque illius facinora. Nam cum eorum cupiditatem, ad Dei conquisitionem, oberrantem accepisset; ut principatum ad se transferret, ac desiderium illorum eluderet, quasi cæcos viæ cuiusdam cupiditate flagrantem manu ducens, alios aliò præcipites egit, atque in unum quoddam mortis exitiique barathrum disperfit.

§. V. Superiùs dissertatione quartâ nobis sermo fuit de OSCULO ADORATIVO VERI DEI, hic autem ADORATIVUM DEORUM fictitiorum maximè inter gentiles exponemus, de illo etiam quantum præsens negotium requirit, in medium allaturi. Præprimis verò notandum est, quod Osculum in cultu Deorum triplici modo fuerit oblatum: Quidam enim os eorum osculabantur, quò de *Ciceronis in Verrem* locus accipiendus venit, *Tomo II. Oper. Orat. IX. §. 94.* Herculis templum est apud Agrigentinos non longè à foro, sanè sanctum apud illos & religiosum: ibi ex ære simulachrum ipsius Herculis, quo non facile dixerim me vidisse pulchrius, usque eò ut rictus ejus ac mentum paullò sit attritus, quod in precibus non solum & gratulationibus, (malim cum *Lipso* legerè gratationibus, voce accommodatiori, quia Diis gratias agebant) id venerari, verum etiam osculari solent, quod tamen rariùs factum ex allato *Ciceronis* loco cognoscitur. Vide *Andream Wilkium* *E' o'logia' part. prior. pag. m. 391. Edit. Lipsiens. in 8. Ann. MDCLXXVI.* Alii Deorum manus osculis fatigabant, ut *T. Lucretius Carus de Rerum Natura Lib. I. versu 317. seqq.* testatur.

— Tum portas propter aenea

Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sapè salutantum tactu præterque meantum,
Hæc igitur minui, cum sunt derrita, videmus.

Ad quæ *Obertus Gifanius Buranus* in Indice, puto, inquit, signa quædam ænea seu statuas ad urbium portas collocari solitas, quarum dextras osculari amârunt civès exeuntes boni eventus causâ, atque etiam tangere & quasi salutare. Hæc ille. *Divonæ Cadureorum* extat monumentum antiquissimum, in quo visitur mulier coram idolo dextram deosculans; hinc *rusticane mulierculæ* hodie

que cum sanctissima Eucharistia attollitur, manus obvertunt, & mox ad os referunt, teste *Iohanne Bessono Soc. Jesu* in *Lucubration. ad Canticum canticorum* pag. 30. Edit. Tolosana in fol. Ann. MDCXLVI. Nonnulli verò Simulachrorum pedes osculis honorabant, auctore *Appulejo Libro XI. Metamorphos.* post medium; cuius verba hæc sunt: Exosculatis vestigiis Deæ, quæ gradibus hærebat argento formata, ad suos discedunt lares. *Prudentius in Apotheosi* v. § 23. seqq.

Augustum caput ante pedes curvare Minervæ
Fictilis, & soleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incurvare Dianæ.

Indorum quorundam gentilium, quibus Lusitani dominantur cultus perverfus jure optimo hic locum occupat, qualem quidem *Iustus Heurnius*, Johannis filius, in *Tractatu de legatione Evangelicâ ad Indos capeffendâ* cap. VIII. & ultimo exactè recenset: Si quis, inquit, p. 36. Japonicas & Indicas epistolas scrutari velit, nil præter nudam agrestemque Idololatriam, superstitionem & Tyrannidem ab ipsis sub Christi nomine induci comperiet. Sacellum erat, ait *Jesuita Pimerus in epist. ex urbe Cambaja*, multis rosis adoriferis, elegantissimisque floribus ita exornatum, ut cælum esse videretur, omnibus hisce diebus à Lusitanis tanto studio frequentabatur, ac si Jubilæi consequendi spem habuissent. Et idem faciebant omnes gentiles & Mauri, intrantesque dicebant, se divini quid perferentiscere, & atroniti addebant: AN DEUS HIC EST? NUM HIC HABITAT? Multi quoque procidebant in genua, ad adorandum puerum Jesum, & ejus pedes osculabantur, turbinibus suis è capite depositis. Idem præstabant imagini beatæ Virginis, ad quam nescio cur hæc gens tam singularem demonstreret devotionem: Ea enim conspecta, magni ei honorem reverentiam & benevolentiam exhibet. O præconium Jesuita dignum! Eant nunc & negent (Pontificii) à se foveri Idololatriam: Hos sanè Ethnicos, quod imagines illorum adorârunt, commendant.

Vene-

Venerationem Tartarici Idoli Erasmus Francisci part. 3. des Ost- und West-Indischen/ wie auch Sinesischen Lust- und Staats- Gartens pag. 1664. his verbis persequitur. Am Ende der Hauptstadt Baranthola hat der grosse **YAMA** sein Residenten Schloß Bietala genannt/ allda siet dieser **Dalgös** in dem innersten Stockwerck seines Pallasts / müßig / in fauler und feiler Ruhe / läßt sich wie einen Gott anbeten / nicht allein von den Einwohnern des Reichs **YASU** / sondern auch von allen Unterthanen der Tartarischen Könige / gestaltsahm sie freywillige Wallfahrten dahin anstellen / und ihm als einem wahren und lebendigen Gott / (weßwegen sie ihn auch einen ewigen himmlischen Vater nennen :) grosse Geschenke nebenst demüthigem Gebeth auffopfern : in dem Er in einem dunkeln Gemach / welches aber mit Gold und Silber geschmückt / darzu von vielen brennenden Lampen erleuchtet wird / an einer erhobenen Stelle auff einem Kissen siet / dem etliche kostbarliche Teppiche untergelegt ; daselbst werffen sich die Fremdlinge vor ihm nieder / und küssen ihm in tieffter Demuth die Füße / nicht anders als dem allerhöchsten Bischoff. Longè foedior cultus Idolo Indico **NANDI** exhibetur teste Itinerario Petri Della Valle , parte 4. Epistolâ 9. pagina mihi 158. Editionis Genevensis in folio , Anno **MDCLXXIV**. Oberhalb des Fischweihers gegen dem grossen Thor des Tempels (ohnfern von **Ciaul**) siet unter einem Schopffe das Bildniß eines Ochsens / welcher auff allen seinen vier Füßen lieget / und eben das jenige ist / welches ich zu **Canara** gesehen habe und **Basnanà** genandt wird / in **Ciaul** aber **NANDI** heist ; dieses Bildniß wendet das Gesicht und die Brust gegen der Thür des Tempels / den Rücken und Schwanz aber / gegen dem Fischweihers. Die Henden welche diesen Tempel besuchen / geben zu erst zu dem **Waber** / in welchem sie ihre Hände und Füße waschen / hernach ziehen sie ihre Schuhe auß / und küssen auß Ehrerbietung den Schwanz des besagten **NANDI**, oder neigen sich zum wenigsten tieff vor demselben.

§. VI. Atque hæc in divino cultu simplex osculorum ratio existit. Alia majorem superstitionem cultumque exquisitiorem sapit. Verebantur scilicet ut plurimum Deos profano ore suo tangere, ac proinde eminens stantes manum reverenter ori admovebant, conformatis labiis s'vaviabantur, ac manu basia jactabant, ut *Phædrus fabula LXXXVIII. pag. 108.* eloquitur; minimè verò adorantes manum prius porrigere & deinde ad os referre solebant, uti *Lipsius* quidem literatissimus *Lib. II. Elector. cap. 6.* gratis prodidit, quem alii secuti eundem errorem erraverunt. Ipse vir aliàs perspicacissimus, secutus videtur *Adrianum Turnebum libro XII. Adversarior. cap. 6.* Si *Henrico Salmuth ad Pancirolli res deperditas Tit. XLVI.* fidem tribuimus. Idem tamen *Salmuth* sine fundamento *Muretum* insinuat ejusdem cum *Lipso* sententiæ, cum potius contrarium ipsa *Mureti* verba *variar. lection. lib. X. cap. 1.* liquidè insinuent: Rogatus enim aliquandò num illa in salutandis potentibus consuetudo, qua nostram ipsi manum ori admove-re solemus, veteribus æque ac recentioribus esset usitata, hunc in modum respondit: Solebant & illi, cum aut fanum aliquod præterirent, aut lignum lapidemve aliquem adspicerent, in quo divinitatis aliquid esse opinarentur, (neque enim vilior illis temporibus ullius rei, quàm Deorum annona erat) manum ad os referre, & tenui murmure illos lapideos aut ligneos Deos, ut sibi faverent, precari. Ubi de protensione manus, quæ fiebat prius, quam manum ori admovissent, nec vola nec vestigium apparet. A nostris partibus stat *Cl. Salmasius*, & ex eo *Ouzelius ad Minutum Felicem, pag. 6.* nec non *Servatius Gallus ad Lactantium Lib. II. cap. 4.* adorationem ipse *Minutius pag. 2.* sic descripsit: *Cæcilius* simulachro *Serapidis* denotato ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admovens, labiis osculum pressit. *Appulejus Madaurensis Philosophus Platonicus* tempore Imperatoris Antonini Pii, in *Apologia*: Nulli Deo ad hoc ævi supplicavit, nullum templum frequentavit, si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admove-re. Pauperes quandoque ita Diis litabant, ut dextram tantum manum oscularentur præterea nihil offerentes. Fidem hujus ritus facit

Lucianus Samofatenus Tom. III. edit. Basiliens. p. 921. περί θυσ. in hæc verba prorumpens : ὁ δὲ πάντως ἰλάσατο τὸν Θεὸν φιλήσας μόνον τὴν αὐτῆ δεξιάν. At si quis pauper est , is ita Deo litat , ut dextram duntaxat suam ipsius osculetur. Et explicatiùs *περὶ ἀρχαίσεως Tomo 4. p. 105. Καὶ ἰσθὶ ἐπειδὴν ἔωθεν ἀνασάντες προσεύχονται τὸν ἥλιον , ἔχ ὡσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες , ἡ γέμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχὴν.* Indi postquam manè surrexerunt Solem precibus venerati sunt, non quidem ut nos, deosculatâ manu perfectam precationem arbitramur. Ubi ultima verba innuunt, osculum orantis signum fuisse. Hinc idem Scriptor in *Encomio Demosthenis ait, Tom. I. p. 904.* Cum ille manum ori admovent, neque ego suspicabar eum aliquid facere, quàm orare Deos. Imò quando inter precandum manus osculabantur, preces demùm perfectas esse existimabant: quæ consuetudo ferè apud Græcos obtinuit, uti ex *Cælio Rhodigino lib. V. cap. 3. Antiquar. Læctio. p. 233.* colligitur. Græcis, *inquit*, pluribus preces tum demum perfectæ videbantur, si inter eas manus exoscularentur.

§. VII. Sed illa manuariorum adoratio certo cum gestu conjuncta erat ; adorantes etenim totum corpus circumagebant , Romani quidem dextrorsum, unde hæc conversio DEXTRATIO vocatur apud *Salmasium in exercitationibus Plinianis, ad Solinum, fol. 936.* & *Iohannem Rosinum, Antiquit. Rom. Lib. III. Paralipom. ad caput 33.* de tali ritu elegantiarum Pater *Plautus* in *Curculione act. I. scen. I.* quo me vortam nescio, si Deos salutas dextrovertum censeo. Galli è contra sinistrovertum se vertebant. Hinc *Plinius Lib. XXIX. cap. II. hist. nat.* scribit in adorando dextram ad osculum referimus, totum corpus circumagimus , quòd in Lævam fecisse Galli religiosius credunt. Majorem his ut lucem fœneret, vel adhuc quædam hujus commatis adspargere mihi dividiæ non erit. Solebant (verba sunt *Hieronimi in Apologia aduersus Ruffinum*) adorantes manum deosculari, & sua capita submittere. Ulteriùs progreditur *Appulejus Lib. IV. Metamorph.* inquit: Multi denique civium & advenæ copiosi , quos eximii spectaculi Rumor studiosa celebritate congregabat , inaccessæ formositatis admiratione stupidi , & admoventes oribus suis dexteram , primore digito in pollicem residente,

dente, ut ipsam prorsus Deam Venerem religiosis adorationibus venerabatur. Ubi nequaquam silentio præterire possum, quod inter eruditos nondum conveniat, de ritus, quo se circumagebant, antiquitate. Verisimilius, cum simplicissimum quodque antiquissimum, humaniorum literarum scientissimo *Vassio* videtur, primitus fuisse contentos dextram ori admovere sine ista vel corporis conversione, vel fessione primoris digiti in pollice. *Lib. II. de Ortu & Progressu Idololatriæ, Cap. III. p. m. 319.* Verum alludit vir Magnus, hanc enim in sacris circumactionem apud Romanos à Numâ inventam perhibet *Guilielmus du Choul, sive Cautius vel Brassicanus, Regis Christianissimi Consiliarius, in Discursu Gallico de la Religion des anciens Romains p. 300.* Lugduni Gallorum in 4. Anno MDLXVIII. Talem in adorando versionem Muhamedanis adhuc usitatam, quibus Imperium Byzantinum visum est, constanter adlerunt; & testatur *Euthymius Zigabenus in Catechesi Saracenicâ* his verbis è Græco versis: Anathematizo etiam ipsam illam precationis domum in MAKE, in cujus mediò jacere ajunt lapidem magnum, Veneris effigiem habentem: Honorari autem istum lapidem, quasi Abraham super eum cum Agare coierit, aut camelum illi alligaverit, cum Isaacum sacrificaturus erat. Eos autem qui precatum illuc eunt, alteram manum ad Lapidem extendere, alterâ verò aurem suam tenere, atque ita in orbem circumagere, donec è vertigine obfusis tenebris concidant. Idem in *Panopliâ*: Supplicant verò ex præcepto Muhamedis ad Austrum conversi. Hoc quoque *Bartholomæus Georgievvitz* de Turcarum fœminis annotat. Vide *Salomonis Schweigeri Itinerarium.* Ergò perantiquus iste circumactionis mos est, & fortassis à primis Solaris cultus temporibus proflexit, ut præcipue Solem Orientem colerent, ac quocumque etiam tempore ad Orientem conversi Deum precarentur; Israelitæ contra Occidentem versi ubi sanctuarium erat, preces Deo funderent, atque ita ostenderent precantes, se non adorare Solem Orientem, sed Solis Dominum, ut ait *Anastasius Nicanus, quæstione XVIII. in Scripturam.* Notabilia quoque circa hoc negotium *Hottingerus in Historia Orientali Lib. I, cap. VIII.*

p. 302. ex *Maimonide* allegat. Locus sic habet : Constat, Idololatrias destinasse ædificandis templis suis & erectioni imaginum, loca excelsa, quæ ibi reperiebant in montibus altis. Hac de causa elegit Abraham, Pater noster, montem Moriah, propterea quod altissimus esset mons, in quo publicè professus est fidem de unitate. Atque hunc proprium sibi esse voluit, terminumque sibi constituit ad Occidentem, quia Sanctum Sanctorum futurum erat ad Occidentem. Atque hoc est, quod dicunt, MAJESTAS DIVINA EST IN OCCIDENTE. Expressè etiam docent Magistri nostri p. m. in *Gemara Ioma*, Abrahamum Patrem nostrum respectû hunc Sancto Sanctorum definiisse, cujus rei causa, meo Judicio, est, quod cum recepta tunc fuerit opinio in mundo colere Solem, eumque pro Deo habere, sine omni dubio omnes homines se converterint ad Orientem : Propterea Abraham Pater noster Occidentem in monte Moriah, id est, Sanctuario respexit, ut Soli tergum obverteret. H. I. Similiter Ægyptios idolam in montibus excelsis ponentes & ad Ortum orantes ex Abenechio Arabe *Athanasius Kircherus* adducit *Tom. I. Oedipi fol. 250*. Sic Turcæ in precibus suis Meccam versus se solent vertere. *Hottinger. l. c. cap. 5. pag. 215.* & *Seldenus Lib. III. de Synedriis Ebræorum pag. 425.* (quod *Cuspinianus* fortè attendens de meridionali plaga absolute accepit.) Idem de Judæis observat *Schickardus de iure Reg. Ebr. pag. 419. edit. noviss.* De gentilibus hunc situm sollicitè attendentibus prolixior est *Seldenus* loc. dicto pag. 428. seqq. ubi nonnulla de Judæorum ad austrum conversione secundum quendam *Athanasii* locum inspergit. Cõter p. 440 441. Plura de adoratione versus Orientem videnda sunt apud *Iohannem Dalleum in Pseudepigraphis Apostolicis*, sive de Octo libris de constitut. Apostolic. p. 154. seqq. *Polydor. Virgil. Lib. V. de Invent. rer. cap. IX. Ioh. Baptista Casal. de Ritib. Christian. f. 24. seqq. Ioh. Stephan. Durantum Lib. I. de rit. Eccles. c. 3. Cornel. à Lapide in act. 1. & in Ezech. c. 8. Pinedam in Iob. XXXI. vers. 26. Scaliger. tribarestii c. 20. Hildebrand. in ritib. orant. p. 1. seqq. Voetium Tom. III. diss. select. p. 267. ad 276. It. p. 934. Iosuan Aræd. tract. de Superstitione. c. 3. p. 102. 103.*

§.VIII. *Causam* verò hujus motus *Plutarchus* in *Numà* sic declarat : adorantium illa vertigo ad mundi circuitus similitudinem fit, aut fortasse is, qui adorat, quoniam templis ad orientem spectantibus adversatur ortui, mutat se ipsum & ad Deum convertit, orbem faciens & absolutam precem utrinque conjungens, nisi medius fidius *Ægyptiis* Rotis simile quiddam mutatio illa habitus significat, docetque quasi nihil ex humanis rebus stabile & firmum sit, sed utcunque vertat Deus revolvatque vitam nostram id jucundè ac libenter admitti conveniat. Sedere autem cum adoravit, auspiciis esse dicunt, quo & ratas preces, & in bono perseverantiam fore significatur. Hæc *Cicero* in *Marcello*: Equus ululatu illorum expavescens retrocedit, vique *Marcellum* avertit. Ille veritus ne ea res permoveret in omen versa milites, equum prope in sinistram flectit & ad hostes convertit. Solemque ipse adorat, ut si non casu, sed ejus rei causa circumegisset equum; solenne enim est Romanis, cum adorant Deos, & in orbem se convertere. Rursum in *Camillo*: Simul atque ita factus est, (*Camillus*) ut in more est Romanis à precibus & veneratione Deorum sese convertere dextrorsum, dum circumagitur, prolabitur. *Tertullianus* quoque testatur in *Apologetico*, adoratorios versus solem orientem labia vibrasse. Deinde, *inquit*, suspicio solem nos adorare, quod innotuerit ad orientis Regionem precari; sed & plerique vestrum affectatione aliquando & cœlestia adorandi ad solis ortum labia vibratis. Porro vestigium hujus ritus in *Poetarum Latinorum* phœnice extat *Lib. XII. Aeneidos*:

Illi ad surgentem conversi lumina solem,
Dant fruges manibus fassas, & tempora ferro
Summa notant pecudum paterisque altaria libant.

Alter ritus primorem digitum erigendi parum hodie differt à ritu *Hesperiorum*, qui ex pollice & indice crucem formate eamque in adoratione & templis osculari consueverunt, excepto, quod isti pollicem indici imponunt, *Romani* contra. Ad manu-adorationem refertur etiam illud *Iulii Capitolini* in *Marco Antonino Philosopho*; Cum *Lucillam Matrem Marci* in *Viridario* venerantem simula-

mulachrum Apollinis vidisset. Plures quoque, ut unde digressus sum, revertar, olim manus suas versus lunam, solem, stellas, quin & ipsa elementa elevâsse, easdemque retractas osculatas fuisse ex antiquitatum monumentis patet. Hunc cœlestis exercitus cultum, qui Cananitis natales suos debet, Chaldæis, Syris, Sabæis, Ægyptiis, Indis, aliisque quondam observatum, imò hodiernum adhuc observari, scriptorum fide dignorum testimonia luculenter declarant. Omnium instar unum sisto *Prodicum Chium in Sexto Empirico, comment. de Diis cap. 8.* Solem, inquit, *Prodicus Chius*, & lunam, fluvios item & fontes, ac universim omnia, quæ vitæ nostræ profunt, Veteres pro Diis habuere, juxta quod ab iis perceperunt commodum, quomodo Ægyptii Nilum, & hac ratione Panem Cererem vocarunt, vinum Bacchum, aquam Neptunum, atque ignem Vulcanum, & consimiliter beneficientium unumquemque.

§. IX. Antiquitas hujus cultus facile ex divino Mose historicorum omnium primicerio colligitur. Ut alia scripturæ loca hic intacta relinquam, interdictum repetitæ legis *Deuteronom. c. 4. v. 19.* disertè dicit: Ne fortè eleves oculos tuos in cœlos, & videas solem & lunam atque stellas, cum universo exercitu cœlorum, & impulsus adores atque colas ea. Nunc quàm latè patuerit explicandum venit. *Augustinus Lib. VII. de Civ. Dei, c. 16.* Apollinem ipsum solem esse dixerunt, Dianamque germanam ejus. Similiter Lunam & viis præsiderè, undè & virginem volunt, quod via nihil pateat. Et idèdè ambos sagittas habere, quod ipsa duo sydera de cœlo radios terras usque pertendant. Vulcanum volunt ignem mundi, ignem & aquam coluerunt Ægyptii, ut testatur *Porphyrus* libro de abstinentia carniùm. *Eusebius Lib. III. de præparatione Evangelicâ c. 2.* Præcipuè Sol ab Assyriis & Phœnicibus sub nomine Adonidis pro Deo colebatur, quem Venus, id est, terra, absentem & vagantem per sex anni & cœli distantiora signa luger, veluti *Macrobius Lib. I. Saturnal. c. 21.* scribit, simul innuens solem etiam à Phrygiis esse adoratum sub nomine Artinis cum fistula & virga. *Fistula*, inquit, ordinem spiritus inæqualem ostendit, quia venti, in quibus nulla æqualitas est, propriam sumunt de cœlo substantiam.

Virga Solis potestatem asserit, qui cuncta moderatur, & hoc signo Osirim monstrant Ægyptii. Insculpunt Sceptrum, in eoque speciem oculi exprimunt, significantes hunc Deum esse, regalique potestate sublimem cuncta adspicere, quia Solem Jovis oculum appellat antiquitas. *Diodorus Siculus*, qui primus inter Græcos nugari desit, juxta *Plinium in præfat. histor. nat. l. 1. c. 2.* de eadem re hæc habet: Primi illi homines olim in Ægypto geniti hunc mundi ornatum conspicientes admirantesque in universorum natura duos esse Deos, & eos æternos arbitrati sunt, Solem videlicet & Lunam. Et hunc quidem Osiridem, hanc Isidem certa nominis ratione appellârunt. Huc potissimum spectat *Ausonii* epigramma undetrigesimum, de Græco fonte magna sui parte expressum:

	Ogygia me Bacchum vocat,
	Osirin Ægyptus putat.
* Populi	Myfi * Phanacen nominant.
Thracibus	Dionyson Indi existimant.
contermini.	Romana sacra Liberum
	Arabica Gens Adoneum.
	Lucaniacus Pantheum.

Sententiam hanc putat laudatissimus *Vossius l. c. c. 4. p. 324.* Bacchum Thebanum, Ægyptium Osirin, Phanacen, sive, ut apud *Macrobius* legitur Phanacem Thracum vel Mysorum, Indicum Dionyson, Romanum Liberum, Arabum & Phœnicum Adonea, eundem esse Deum, proptereaque Lucaniaci Dominum, *Ausonium*, (villa enim hæc *Ausonii* erat, bis mille circiter passibus distans, *Burdigalâ*) putare omnia in uno numina intelligi; haud secus ac Romæ Pantheon omnium erat Deorum templum: unde videre licet, quam multa Romana vel Græca numina, uno Oriens nomine complecteretur. *Aurelius Macrobius Lib. I. Saturnal. à cap. 17. ad 23.* omnes Ethnicorum Deos ad Solem refert longo & erudito sermone demonstrat ex *Orpheo*, *Homero*, *Hesiodo*, *Platone* aliisque doctrina præstantibus viris, qui numerosam illam Deorum confluentem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis & rudis antiquitas varia esse numina censuit, quæ variis quoque nomi-

mini-

minibus distinxit. In Arabia quotidiè thus Soli adolebant, ut auctor est *Strabo Lib. XVI. Geographia*. Arabes Solem Dominum magnū אלהי ארבע אלעטים & Dominum boni רב אלביד dicunt, juxta *Muhammed Ben Isaac de ritibus Sabæorum p. 10.* in *Hist. Orient. Hottingeri l. i. c. 8. p. 267.* citatum: prisci Arabes καὶ ἑξοχὴν Deam vocant juxta *Golium in Lexico Arabico p. 144.* Sabæi planetas septem, Deos masculos esse & fœmellas commemorabant, conjugio sibi mutuo copulatos, sed duo luminaria Solem scilicet & Lunam maximos Deos esse. *Theophrastus Lib. IX. histor. plant. c. 4.* de iisdem populis ita scribit: Convehi undique Myrrham ac thus ad delubrum Solis, hoc Sabæorum quidem esse, sanctissimum verò locorum omnium circumjacentium, custodesque habere Arabes armatos. Peculiariter verò Persæ Solem, Lunam Græci præsidem habebant, quemadmodum ex *Herodoti Lib. I. & Ciceronis Lib. II. de Natura Deorum* patescit. Persis SOL MITHRAS dicitur. *Hesychius: Μίθρας, ὁ ἥλιος ἐν περσῶσι.* Hinc in Veteribus Inscriptionibus passim illud reperitur: V. C. inter Fuggerianas à Petro Appiano editas p. 123.

OMNIPOTENTI. DEO. MITHRÆ. APPIUS.

CLAUDIUS. TARRONIUS. DEXTER. V. C. DICAT.

& pag. DOMINO. SOLI. V. S. TI. CLAUDIUS.

253. AMERINUS. LICTOR. CURIATUS.

Romanis sanctissimus dicebatur, juxta sequentem Inscriptionem in Fuggerianis p. 245.

SOLI. SANCTISSIMO. SACRUM. TI.

CLAUDIUS. FELIX. ET. CLAUDIA.

HELPIS. ET. TI. CLAUDIUS. ALY-

PUS. FIL. EORUM. VOTUM. SOLVE-

RUNT. LIBENS. MERITO. CALBIEN-

SES. COH. III.

Sæpius invictus, pag. 299.

DEO. SOLI. INVICTO. MITHRE. FL.

SEPTIMUS. ZOSIMUS. V. P. SACERDUS.

DEI. BRONTONTIS. AECHATE. HOC.

SPELEUM. CONSTITUIT.

Alia

Alia Inscriptio exstat apud *Reinesium* in Epistol. p. 334. ex *Piccarti* transmissis ad *Gruterum*, numero LXXX.

C. Julius Cæsar Deo Soli invicto altare, & alia p. 644. in *Reinesianis* Epistolis:

SOLI INVICTO,
MITHRÆ.
VESTALIS.
CÆS. N. SER.
ET. C. VESTIUS.
AUGUSTALIS.
D. D.

Ubi inter alia subnectit: Id singulare est, hominibus Romanis Mithræ tanquam extero à Persis accepto, Solem veluti proprium & indigenam jungere solenne fuisse: sic enim interpretari oportet, XII. p. 22. Deo, Invicto, Mithræ, & Socio, SOLI. quasi dicere vellet, σύνθερον, σύνναον καὶ σύμλωμον. *Iustinus Lib. I. Histor.* Solem, inquit, unum Deum per se esse credunt, & equos eidem Deo sacratos ferunt, supremum dicunt alii, ut *Hesychius*: Μιθρῆς ὁ πρῶτος ἐν πᾶσι θεός. Et quidem rectè, quia extra dubium est, quod etiam Lunam, Venerem, atque elementa coluerit. *Massagetæ* itidem Solie equum mactasse tradit *Herodotus Lib. I.* Aræ soli consecrati fuere apud *Corinthios*, & una quidem liberatori servatori, apud *Arcades* statua erecta, teste *Pausania lib. II. p. m. 112. & 140. 174. & lib. IX. p. 592.* Celebratissima supra Syenem apud *Æthiopes* Solis mensa est, ibidem *lib. VI. p. 426.* Conf. *Herodotus in Thalia & Philostratus in VI. de vitâ Apollonii c. 3.* Nummi quoque procusi. Notissimi sunt *Rhodii*, cujus commatis etiam fuisse plerique Pontificiorum volunt XXX. argenteos, pro quibus Salvatorem nostrum *Judas* prodidit.

§. X. Insuper & in sacris paginis invenimus Solem *Ægyptiis* esse adoratum, nam *Civitas* illa Solis, quæ *Esaïæ c. XIX. v. 18.* prædicatur cum aliis quatuor præcipuis urbibus in Christum creditura, & *Græcis* *Heliopolis* audit, non nisi à cultu solis nomen accepit. Illud insinuat *Strabo lib. XVII. Geograph.* Regio *Heliopolitana* ubi civitas solis est in aggere ingenti posita, quæ Solis templum habet.

Macro-

Macrobius Lib. I. Saturnal. c. 21. Assyrii Solem sub Jovis nomine, quem Diem Heliopoliten cognominant, maximis ceremoniis celebrant in civitate, quæ Heliopolis nuncupatur, regnante apud Ægyptios, sive Senemure, seu idem Senopos nomen fuit. Perlatumque est primum in eam, per Apiam Legatam, Deleboris Assyriorum Regis, Sacerdotesque Ægyptios, quorum Princeps fuit Parmetis, diuque habitum apud Assyrios, postea Heliopolin migravit. Porro pergiti hunc eundem Deum solemque esse, cum ex ipso Sacrorum ritu, tum ex habitu dignoscitur. Simulachrum enim aureum specie imberbi instat, dextra elevata cum flagro, in aurigæ modum: læva tenet fulmen, & spicas, quæ cuncta Jovis, Solisque confociatam potentiam monstrant. Vehitur simulachrum Dei Heliopolitani, uti vehuntur in Pompa ludorum Circensium Deorum simulachra. Memorat quoque *Plinius Lib. XXXVI. hist. nat. c. 8.* Reges Ægyptios Obeliscos referentes, figuram radiorum Solis literisque Ægyptiis inscriptos Soli consecrâsse, idque primum Mithram fecisse, qui in Solis urbe regnavit. Viguit itaque in Regionibus illis Arabiæ conterminis adoratio Solis, quod iterum *Herodotus l. 1.* de Persis agens confirmat his verbis: Morem habent, editissimis quibusque conscensis montibus Jovi hostias immolare, omnem gyrum cœli Jovem appellantes, Soli, Lunæ, sacrificant, & telluri, igni, aquæ, atque ventis, hisque solis sacra faciunt jam inde ab initio. Uraniæ quoque sacrificant, sic nimirum ab Assyriis Arabibusque edocti. Æthiopes sub nomine Assabini Solem colunt, illicque Cinnamomum consecrant, quod quo ritu legerint & deportârint, *Theophrastus Lib. IX. histor. plantar. c. 5.* edisserit: Toto in terras partes diviso, ad Solem sortiuntur, quod Soli cesserit, id solum relinquere, atque abeuntes cernere, confestim illud spontè comburi. Sed hæc planè fabula est. Hinc suspicari licet, Sacerdotes dolose simplicioribus imposuisse. *Solinus histor. c. XXXI.* Æthiopes legunt Cinnamomum, verum legitur per Sacerdotes, hostiis prius cæsis: quæ cum litaverunt, observatur ut messis, nec ortum Solis anticipet, nec egrediatur occasam. Quisquis principatum tenet, Sacerdotum acervos hastâ dividit, quæ sacrata est in hoc ministe-

rium, atque ita Portio manipulorum Soli dicatur, quæ si justè divisa est, spontè incenditur. *Conf. Plin. hist. nat. Lib. XII. c. 19.* Emeseni populi Phœniciaë Solem Alagabalum appellabant, Templum ipsi in urbe sua extruxerant tantæ magnificentiaë & amplitudinis, ut fastigia ejus cum Cedris Libani certare scripserit *Ruffus Avienus Periegeseos Dionysiana* interpres, tradente *Thoma Reinesio* in Epilogo *variarum Læctionum* p. 680. In hoc cultu Romani & Græci alias nationes pari passu secuti sunt, quod vel *Macrobius Lib. I. Saturnal. c. 17.* indicat, nempe diversas virtutes Solis nomina Diis dedisse, appellationesque Deorum ad Solem certa & arcana ratione referri, quod ibidem prolixè exponit. *Cic. Lib. III. de natura Deorum* ait: Solem Deum esse Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Julianus hymno in Apollinem: Apollo ipse Sol, quod nomen est apud omnes commune & notum. De Gallis *Cæsar Commentar. de Bello Gallico Lib. VIII.* refert: quod Deum maximè Mercurium colant. Hunc, inquit, omnium inventorem artium ferunt, Hunc viarum & itinerum ducem, hunc ad quæstus pecuniæ, Mercaturaque habere vim maximam arbitrantur. Post hunc Apollinem & Martem & Jovem, & Minervam; De his eandem ferè habent quam reliquæ gentes opinionem: Apollinem morbos depellere, Minervam operum atque artificiorum initia tradere, Jovem imperium cœlestium tenere, Martem bella gerere. Idem maximus Imperator de Germanis paulum infra sic dicit: Germani Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus apertè juvantur, Solem, Vulcanum & Lunam, reliquos ne famâ quidem acceperunt. Hic autem paganorum ritus usque ad Priscillianistas, qui fatum Astrologicum statuerunt, juxta *Augustinum Libro de Hæresibus cap. 8.* duravit; cœu Leonis verba *sermone septimo de Nativitate Christi* declarant: De talibus, inquit, institutis, illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna Lucis exurgens, à quibusdam insipientibus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeò se religiosè facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apostoli Basilicam, quæ uni Deo vero & vivo est dedicata, perveniant, superatis gradi-

gradibus, quibus ad suggestum aræ ascenditur, converso corpore ad nascentem Solem deflectant, & curvatis cervicibus in honorem splendidi orbis se inclinent. Quod fieri partim ignorantia vitio, partim paganitatis spiritui, multum tabescimus & dolemus. Quia etiam quidam Creatorem potius pulchri luminis, quam ipsum lumen, quod est creatura venerantur, abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officii.

§. XI. Sed recentiora & ætati nostræ propria cōtemplemur. De Gronlandorum religione in hunc usque diem nihil quidem certi compertum est. Exploratum nihilominus, scēminas, novissima navigatione Anno MDCLIV. d. 28. Julii, à Danis inde abductas interdum Solem sūdo cœlo orientem respexisse, & lacrimas emisisse; *Olear. itinerarii Persic. Lib. II. c. 19. p. 167. 169.* unde non incommodè colligitur, Populares earum Solis venerationi additos esse: quod de multis etiam ex Septentrionalibus Sueciæ populis creditur. *Lucas de Lindå in descriptione orbis p. 976.* De Lapponibus *Iohannes Schefferus* in Lapponiâ suâ cap. 10. p. 98. tradit, ipsos Solem quem Baive vocant honorare, quia lucem eis affert ac calorem. *Olaus Magnus Lib. III. c. 2.* Solem toto æstatis cursu eis lucentem adorant, gratias ei offerentes, quod lumen contra tenebras perpetuas, & calorem contra immensa frigora adducit. Deinde quia generationis omnis credunt autorem, ipsiusque beneficio nasci omnia existimant. Ante alia verò curare putant Rangiferos, fovere eos calore, prolemque ipsorum, ut citò succrescat pulchris incrementis, viresque ac robur accipiat. Quia ergò tanta Solem credunt præstare beneficia, viventibus præsertim sibi in terris frigidioribus, ubi calor nativus facillè minuitur, & sæpè penitus extinguitur, alimenta quoque sua præcipuè habentibus ex pecore Rangiferorum: idcirco putant æquum, ut & ipsum honore maximo prosequantur. Quo accedit, quod ipsius reditu recipiant diem, quem amiserant recessu, non per diem unum, alterumve, sed & hebdomadibus haud paucis, quibus elapsis, novo eos, ipsoque tanti temporis defectu gratiore quotannis afficere beneficio videtur. De Scythiis Moisco subiectis consulatur *Matthias*

de Michovv. Lib. II. tr. 2. c. 2. Tartariæ desertæ pars sunt *Samoje-
di*, quibus Sol per novem septimanas nunquam occidit. Hunc illi
cum aliis eodem tractu *Molgomfais Badaisque* adorarunt. *Olear.
itin. Pers. lib. III. c. 3. p. 163. Cluver. introduct. Geograph. lib. V. c. 4.
p. 284.* Quod Cathaini divinum cultum Soli exhibuerint, *Haitho-
ni Armeni historia Orientalis c. 1. & Linda lib. d. p. 1020.* confirmat.
Chinenses vel Sinenfes credunt quod cœlum omnes res visibiles
& invisibiles creavit. Hoc secundum Solem maximum adorant.
Idem Auctor p. 1091. *F. Alvares Semedo histor. Chin. part. 1. c. 19.* nar-
rat, Chinenses solennia in quatuor anni tempestatibus habere sa-
crificia, offerre autem cœlo, Soli, Lunæ, & planetarum stellarum-
que quamplurimis, terræ etiam montibus, & quatuor mundi par-
tibus, Oceano, fluvius, in cuiusmodi sacrificiis non ad brutos mon-
tes, sed ad spiritum aliquem eorum incolam, oblatio instituebatur.
Confer *Francisci Caron descriptionem Japoniæ p. m. 522.* Japonenses
in Religione eandem cum Chinesibus fovent opinionem, nam
præter alios Deos adorant Solem & stellas, adeo quidem, ut Fa-
ciandonus quidam Bonzius gloriatus fuerit, se cum collegis suis fa-
miliares esse Solis, Astrorum Deorumque cœlestium, quibus cum
nocturnos sæpe sermones, sæpe etiam complexus jucundissimè
miscant. *Varenius de Relig. Japon. c. I. p. 15. ex Xaverio p. 191. & Al-
meida in Epist. Ind. p. 168. Lind. p. 1103. Kircher. Oedip. Aegyptii sect. 5.
c. 3. p. 407. Varenius c. I. p. 15. & c. 2. p. 52. ex Turfellino in vita Xaverii
p. 343.* Nec Insularum æquior mens. Memorantur præ cæteris in-
ter Indos, Java major, Maluccæ, Philippinæ, Zeilonenses Heliola-
træ. Vid. *Ludovicus Vartomannus, Patricius Romanus*, in Itinerario
Orientali, ab *Archangelo Madrignano* Latinitate donato, lib. VI.
cap. 28. *Mandelslo Itinerar. lib. III. p. 223. Alexander Rossens in Par-
sebiâ totius mundi, Sectione II. p. m. 154.* De Ceilonensibus *Judæus
Benjamin Twdelensis, Itinerarii p. 107. ex Interpretatione Ariæ Mon-
tani*, scribit: in Haaulam (ita Zeilam Insulam vocat) colitur
ab Incolis Sol, aris extra urbem frequentibus, in quibus simula-
chra sunt sacrata, ad similitudinem orbis Solaris magicis artibus
constructa; ex oriente autem Sole orbis illi incendi videntur,
magnò-

magnoque strepitu tonant. Summô itaque manè communiter excurritur, aditurque Sol à viris pariter & mulieribus, habentque suas singuli acervas in manibus, & pariter Soli thura adolent. Apud Perlas, quorum Rex Sapor in Epistolâ ad Constantium Imperatorem, olim Solis fratrem se appellabat, hodieque Solis cultores reperiri meminit *Rossius de Idololatriâ Lib. II. Append. p. 9.* In Africa multi Solem pro supremo Deo colunt, veluti Africæ torridæ habitatores, Conganorû & Angolanorum aliqui. *Kircher. Oedip. Aegypt. S. V. c. IV. p. 416. Lindap. II. 51.* Nigritæ maritimi idem cum aliis ad confinia Nubiæ sedentibus facere perhibentur; ut proinde Æthiopum Imperator David, cognomento Athani Tingil, ad Emanuelem Portugalliæ Regem Anno MDXXI. Interprete *Paulo Iovio* apud *Damianum à Goes, de Moribus & Religione Æthiopum*, verissimè scripserit: Hactenus circum me Mauri erant, filii Mahometis & gentiles, & reliqui sunt servi, qui Deum non agnoscunt, & alii, qui Solem adorant. *Conf. Ross. Sect. III. p. 167.*

§. XII. Nunc ex novo quem vocant, Orbe, quædam producenda sunt. De Americanis in genere asseritur, quod maximum Deum Solem agnoverint. Vicini Occidentales Virginienisium & Floridanorum eum adorant propter hanc causam, quod calore suo omnia producit, unde cibum aut potum sumpturi & sacra facturi, partem de esca Solem versus projiciunt. *Alex. Ross. in Pansibia totius mundi Sect. III. p. 181. Iohan. de Laer. India Occidentalis Lib. IV. c. 16. p. 218.* Utinæ Reguli ejusdem Floridani subditi singulis annis sub finem Februarii, paulò ante, quam ver ipsorum occiperet, tergus cervinum cornibus instructum, optimis herbis indigenis confertum conluebant, cornibus, collo, & vètri fructus selectissimos annulo aut taniâ suspendebant. Ornaram pellem cum tibiis & canticis in planitie amœnissimâ proceræ arbori imponebant, capite & pectore Orienti obversis. Preces suas battologiâ plurimâ erga Solem effutiebant, rogantes, ut talismodi, quos jam obtulerant, fructus iterum producere dignetur. Proximè arbori Rex cum incantatore consistens, verba populo præibat, qui ipsi respondebat. Sacris peractis, suam singuli casam repetentes,

tergus ad annum usque insequentem ibi relinquebant. Vid. *America Meriani icone XXXV.* Alius Floridæ Regulus Saturiova nomine contra Holatam Utinam moturus, victoriam à Sole precabatur. *Gottfried. in Hist. Antipod. part. II. p. 329.* ex Navigatione *Renati de Laudonniere Galli. MDLXIV.* Freti Californiani accolæ Solem unicè venerantur. *Laet. p. 305.* Solenne id quoque erat Provinciae Peratlan in nova Galicia incolis anthropophagis, sacrificiis autem in ejus honorè abstinebant. *idem ib. c. LXI. p. 285.* Majori religione astrum isthoc novæ Mexicanæ incolæ prosequiebantur. *id. c. XXVI. p. 316.* *Ioh. Gottfr. Hist. Antip. P. I. p. 31.* Peruani secundum à Creatore Soli locum tribuebant, cum nullius syderis virtus se magis exerat. Imò ejus progenie gloriabantur; non tamen illum summum Deum, quem sua lingua VIRACOGHAM nuncupant, censuere, sed PACHATAMAC, (hoc sonat animam mundi) hunc credebant universi factorem, majori religione prosequiebantur, sed corde & opinione tenus. Nullum templum illi, dicebant invisibilem & ignotum sibi, nomen non ausi pronunciare. Si quando ad id compulsi, summâ reverentiâ OSCULATO sæpius aëre, & ferè tremuli id faciebant. Visibili ritu Sol ab iis adorabatur, cui victima agnus, cujus cor holocaustum. *Iohan. Eusebius Nicrembergius historia naturæ lib. VIII. c. 13. p. 138.* *Hist. Antip. p. I. p. 34.* *Archonologia Cosmica lib. I. p. 267.* *Varen. de divers. relig. p. 224.* In Cuscano templo præter cæteras imagines PUNCHAO visèbatur. Statua Solis erat ex auro solido, tanto artificio in Orientem conversa, ut quoties Sol oriens eam suis percuteret radiis, tantus inde ex reverberatione radiorum solarium exoriretur splendor, ut ipsius meridiei claritatem duplicaret. Eo ipso Ægyptiorum conferenda artificio, qui Heliopoli speculum in Solis templo posuerunt, quod Solis radiantem faciem integro die referret, rotamque eadem lumine suo illustraret. Tertium apud Peruanos templum univèrsale erat in Insula Lacus Ticaquensis, quæ tota fuit dedicata Soli. Causa sequens fertur. Terræ illæ (si vera fides) aliquando multis diebus solari lumine ac diei beneficio caruerant, postremò Sol repente in ea comparuit insulâ, unde lux & claritas provinciæ rediit:

hac

hac re motus Inga magnificum illud Syderi splendidissimo templum extruxit. Isti etiam puellas, sub Mamacunis suis degentes consecrabant; quotidie vervecem tonsum panno rubro involuto cremabant, detonsa supercilia sua offerebant. Isti dies festos instituebant, & solennitatem, inter quatuor annuas maximam, Yntip Raymi, id est Solis festum solenne, aut simpliciter Raymi dictam celebrabant. Isti in Metropoli Cusco, quod quidam referunt, liberos suos immolarunt, *Hist. Antip. P. I. p. 30.* Antequam sub unius imperium cogerentur, pro libitu quisque huic consecrabat plantas, animalia, flumina, montes, in primis autem ferocia animalia, & omnia denique quæ aut impensè diligebant, aut horrebant. Quibusdam nihil erat præcipuâ aliqua veneratione. Incæ vagam superstitionem ad certam revocarunt, Solemque adorare iusserunt, persuasi, Creatorem huic syderi inter cætera principem locū assignasse, idque optimè de rebus humanis mereri. Autor præ reliquis laudatur Inga Capac Ypangui, qui incolas vallis Chinæ pro numine sibi peculiari, quod vocabant CHINCA CAMAC, Solem adorare docuit, condito ibi sumptuosissimo Solis templo, & Vestalibus illi adjunctis. *Hieronymus Benzo novæ orbis historiae lib. III. c. 20.* ex Italico ab *Urbano Calvetone* latinè reddita p. m. 395. Hæ gentes etsi cum Dæmonibus colloquia misceant, Solem tamen pro numine præcipuo habent. Ab eo beneficium aliquod petiturum principes, tum sacerdotes, manè oriente eo suggestum quoddam editum lapideum conscendunt, ibique demisso capite stantes, complois ac confricatis invicem manibus, mox in cælum sublatis passisque, ut si Solem ipsum amplecti vellent, certas quasdam preces concipiunt, petentes ab omnibus quibus indigent. Ingentia ibi delubra Numinum, præsertim Solis, & immensæ opulentæ erant, incrustati intus auro & argento parietes. Similiter incolæ Regni Congo Solem post alia idola adorant. *Linda lib. cit. p. 1151.*

§. XIII. Ita quidem diei Præsidem stulta mortalitas coluit, ut noctis tamen oculum, Lunam, in omnibus penè mundi plagis veneraretur: tales Selenolatræ in Sueciæ populis subpolaribus inveniri tradun-

traduntur. *Olaus Magnus lib. III. hist. Septentrional. c. 2.* Irlandi seu incolæ Hiberniæ novilunium conceptis verbis adorant dicentes: Ita nos salvos degere sinas sicuti nos invenisti. *Author Gallicus de statibus imperiorum, in Hibernia p. 44.* *Catani Tatarici sacra facere dicuntur. Iohan. Boëmus de ritibus gentium lib. II. c. 10. p. 105.* *Linda p. 1020.* Chinesium superstitionem arguit templum in Metropolitana Nenchienfi, Reginæ cœli, quæ ipsa Luna est, dicatum. *Kircher. Tom. I. Oedipi Aegypt. Sect. 5. c. 2 p. 401.* Idem malum propter vicinos malos Japonios exagitat, idem *Kircher. l. c. p. 407.* *Varen. c. 1. de Religion. Japon. p. 15.* Accedunt in India Goënsium quidam, *Archont. Cosmic. lib. 1. p. 249.* Et citra Indum Guzaratenses, *Michael Herz nov. orb. c. 140. ex Petro Aliare Lusitano. M. P. Venet. l. III. hist. or. c. 35. 36.* Ex Insulis, Java major, *Vartoman. itin. l. VI. c. 28.* Moluccæ, *Mandelslo itin. lib. III. p. 223.* Philippinæ, *Ross. lib. cit. p. 154.* Africa parum nobis nota, non ignota tamen torrida quæ vocatur, seculolatria, *Kirch. Tom. I. Oed. Aegypt. Sect. 5. c. 4 p. 416.* Nigritæ quoque Maritimi Lunam alicubi adorant, *Caspar Barlaus de rebus gestis sub Mauritio p. 62.* In pari veneratione quibusdam Conganis est, *Linda p. 1151.* Et vicinis eorum Septentrionalibus Anzichis, *Ross. p. 176.* De Americanis vulgò narratur quod unà cum Sole summum Deum Lunam censuerint, *Ross. p. 195.* *Kirch. T. I. Oed. Aegypt. sect. 5. c. 5. p. 422.* *Gottfr. hist. antip. P. I. p. 30.* Floridani equidem nonnullum ei impenderunt cultum, *Laet. lib. IV. c. 16. p. 218.* *Ross. p. 181.* Mexicanorum plerique eum pro Numine venerati sunt, *Laet. l. V. c. 26. p. 316.* Vitzliputzli Collega quidam colebatur Mexici: à latere ejus columnæ sequioris operis & decoris affixus erat: Nomen Idoli TIALOC sive TLALOC *hist. antip. P. I. p. 32.* Mosemanno TLALOS *Lib. I. Amer. p. 31.* æqualis cum Vitzliputzli potestatis. Dianæ veterum dignitate apud cultores suos fuisse tradit *Ross. p. 184.* Peruani etsi Lunare sydus, tanquam Solis conjugem venerati fuerint, ei tamen nullum, cultum divinum teste Inca Garzilasso impenderunt, *Laet. Lib. X. c. 1.* Varæi verò in Brasilia Lunam novam quando adepta aliquid Luminis in cornu ibat, adorabant, horrendis cum ululatibus, & absurdo corporis motu, ut ab ipsa cer-

tam

tain mittendi ad arcu Sagittas adipiscerentur scientiam quod unum eorum potissimum est exercitium. *Archont. Cosm. p. 275.* Contra ea Guianæ circa flumen Cajanæ incolæ Lunam quidem animatam arbitrantur, eamque venerantur, non tamen aut adorant eam, aut quicquam ei immolant. *Laet. XVII. II. p. 641.* Hispaniolæ rursus incolæ & Canibales cœlû & ejus lumina adorarunt. *Petrus Martyr Mediolanensis Lib. I. Oceanica decad. I. p. 7.* Eo quoque Philtro Magellanica cum nova Zembla, (rectius Zembla, hoc enim vocabulo viam, illo panem Moscoviæ subditi populari lingua vocant, *Alsted. lib. XII. Encyclop. p. 1429.*) *Moseman. lib. III. Amer. p. 86.* *M. Gothard. Arthufius P. XI. navigat. p. 22. Ross. p. 126.* Peruani stellas quoque tam fixas quam erraticas venerantur, iis alii hujus, alii alius cujusdam animalis nomen & figuram affingentes, imò munus cuilibet singulare attribuētes, singuli singulas adorant. Nullum enim uspiam animal, seu quadrupes, seu volatile in terra esse credunt, cujus simulachrum in cœlo non splendeat, unde simile in terris procreetur, suumque accipiat incrementum; ita ut cum Platone, quoad doctrinam de Ideis apprime consentire videantur. Opiliones imprimis adorant stellam VIRCUCHILLAY; quem arietem fingunt diversicolore, cujus unica sit cura, ut custodiret pecora. Id autem Sydus idem putatur esse ac Lyra. Alii invocant CHUQUICHINCHAI, hoc est Tigrem appellatam, quam Tigribus, ursis ac leonibus præfectam tradunt: Item stellam aliam MACHUACUAI dictam, Serpentibus ac colubris imperantem, à quibus hoc pacto se tutos fore persuasum habent. Præter has quoque venerantur CHACANA, CATUCHILLAY, URCUCHILLAY, MEQUIRAY, MIRCO, TOPATATCA, MAMMANA, COLCA quæ nobis est capella, & alias aliter dictas. *Vossius de Idol. lib. II. c. 36. ex Josepho Acosta lib. V. rerum Occidentalis Indiæ. c. 2. hist. antip. P. I. p. 31.* Ideò verò eas divinis honoribus prosequabantur, ut, si animal mansuetum esset & utile, astrum virtute sua id conservaret, si venenatum noxiumque, ab ejus vi nocendi homines præservaret. *Arch. Cosm. p. 274.* Chiani populi sunt vicini oppido S. Crucis in monte; hi dividunt

ut nos Annum in XII. menses, dicentes, unicuique certam præfide-
 dere stellam, quam adorabant, certisque colebant sacrificiis, præ-
 fertim iis mensibus quibus fruges colligebant. Tapuyæ, Brasiliæ
 natio, Plejades (Job. 38. c. 38. v. 31.) numinis loco honorant, canen-
 do Choreaſque ducendo, inprimis in loco ad id destinato, illac
 tendunt postquam fructus ferè ad maturitatem pervenerunt. *Lin-
 da p. 1130.* Polaris stella non magnetem saltem, sed hominum
 etiam mentes ad se convertit. A polari puncto hodie ad tres gra-
 dus remota nondum cultores suos à se removit. Samojedæ Scythæ
 sunt Septentrionales Europæi & Asiatici, olim (hodie enim Samo-
 jedi Christiani sunt à Sacerdotibus Græcis, quos Populus iste ul-
 trò à Czare petierat, ante aliquot supra viginti annos conversi.
Olear. itin. Pers. lib. III. c. 3. p. 163.) stellam modo dictam sive astrum
 mavis, Cynosuram illam parvulam, aut ipsam helicen & clarissi-
 mos Septemtriones, astrû, inquam, istud Deastrum fecisse memo-
 rantur. *M. Gotthard. Arthus. P. XI. navig. aquilon. p. 22. Ross. p. 267.*
 Tapuyæ sanè Brasiliiani Numinis loco urtam majorem venerantur,
 sive Septemtriones, quos à figura plaustrum cum vulgo vocamus.
 Hoc Sydus cum manè ad spectant gestiunt læti, illi cantus suos &
 saltus aliaque nuncupant. *Caspar Barlaus de rebus gest. sub Maurit.
 p. 255.* Saturnum Philippinorum Secta adorat, sed MAGLENTE
 vocat, id est, fulmina vibrantem, à LENTE fulmen & MAG, vi-
 brare. *Kircher. Tom. I. Oed. Aegypt. S. V. c. 4. p. 413.* Lucifetum Ameri-
 canos in deliciis, imò Deorum censu habuisse tradit *Historia antipo-
 dum P. I. p. 30.*

§. XIV. Hodierni Judæi novilunium singulari precatione
 salutant, quam illorum dementiam *Buxtorfius Synagoga Indaica
 c. 22. p. m. 475.* his verbis manifestat: ubi Luna dies aliquot est orta
 noctu, cum Lunæ videndæ facultas datur, sub aperto cælo conve-
 niunt, & eam singulari benedictione consecrant, quæ à doctissimo
 & præstantissimo quodam Rabbino recitatur, cæteris verba ejus
 in hunc modum subsequentiibus: Precatio autem illa ita habet: Be-
 nedictus esto tu Domine Deus noster, Domine mundi, qui ver-
 bo tuo & spiritu oris tui cælum, & omnem exercitum ejus cre-
 asti,

asti; statuta etiam tempora illis præscripsisti, ut, quod sibi injun-
ctum est, exsequantur, nec immutent, sed hilariter & lætè ad Dei
creatoris sui, qui verus est opifex, & cujus opera omnia vera sunt,
voluntatem se conforment. Lunam renovari jussit, quæ renova-
tio pulcherrima est corona & ornamentum omnibus iis qui u-
tero materno gestantur, (hoc est, Israelitis qui ita à Propheta Je-
saia c. 46. v. 3. appellantur) qui eodem quoq; modo innovabun-
tur ac Luna, ut creatorem suum laudent, & magnificent, propter
præpotentis & gloriosissimi Regni ejus nomē: Benedictus crea-
tor tuus: Benedictus qui te fecit, Benedictus Dominus tuus, Be-
neditus Plastes tuus. (Hic ad lætitiā suam testandam ter cœ-
lum versus exsiliunt, quo altiùs eò melius & ita Lunam compel-
lant: Quemadmodum ad te exsilio, nec te tamen apprehende-
re possum, ita quoque nullus inimicorum meorum possit me in
malum tangere, mihiq; nocere: hic iterum subsistunt & ter hæc
repetunt: irruat super eos formido & pavor, (hæc Christianis o-
ptant) in magnitudine Brachii tui fiant immobiles quasi lapis, cõ-
ticescant sicut lapis in magnitudine Brachii tui, irruat super eos
formido & pavor.) Post hoc addunt. Faultum sit omē nobis & to-
to Israeli: alter deinde ad alterum se convertit & ait, PAX VO-
BIS, alii respondent, PAX quoq; VOBIS & Toti Israeli, Amen.
Consecratio hæc Lunæ præ reliquis stellis est peculiaris, qua
eam etiam præ Sole prosequuntur: Quia in Lunæ motu opera
Dei ejusque potentia luculentius conspiciuntur, quam in reli-
quis planetis & stellis, quorū motus non ita ad oculum est con-
spicius ut motus Lunæ, quam omnes vident moveri & singulis
mensibus totum cœli expansum circumire. Itaque esse ipsis ex-
cipiendam ceu visibile signum præsentis divinæ, singulis men-
sibus de novo apparens, in quo magnitudinem operum Dei in-
tueantur. Hac de causa debet fieri, stando, oculis in eam defixis
& intentis, quia perinde est, ac si ipsi Majestati divinæ in occur-
sum irent. Et quia hæc consecratio fit propter splendorem ejus,
non est facienda, nisi donec illustris, cõspicua & grata sit ejus lux; id
definiunt post exactū leptidū: undè & nõ nisi noctu est faciēda, dū
splēdore suo terrā illuminat. Indè & ulterius fieri potest usq; ad diē

decimumquartum, cum octodecim horis à Nativitate ejus. Die decimoquinto non amplius nova censetur, & tum incipit jam lux illius decrefcere. Quidam tamen etiam ante septimum diem eam confecrant: neque enim semper vesperâ Sabbathi confecrant, quia incidere possent dies nubilosi, quibus ea videri non posset. Hactenus Synagoga.

§. XV. Ad hanc familiam referendum est Jobi dictum c. XXXI. v. 26. *si adspexi (τις) lucem* (id est, ut septuaginta reddiderunt, ἡλιου) Solem, qui καὶ ἐξέχην ita dicitur, *cum splendesceret, aut Lunam nobiliter incedentem, & seductum est in abscondito cor meum, & applicata est manus mea ori meo*: vel per Hypallagen, apud *Glassium Grammat. S. p. 742. h. e. si osculatum est manum meam os meum*, ut sit sensus; si Lunam & Solem adoravi pro more illius temporis, manu videlicet ori admotâ, & ad osculum relata, juxta interpretationem LXX. virorum εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου ἐπιθεῖς ἐπὶ στόματι ἐφίλησα. Si manum meam ori admotam exosculatus sum. *Symmachus* vertit: Καὶ προσεκύνησε ἡ χεῖρ μου περὶ τὸ στόμα μου. Et adoravit manus mea circa os meum. Hanc explicationem roborat *Hieronymus in caput VIII. Ezechielis*, ad illa verba, Ecce applicant ramos ad nares suas, sic scribens: Denique & Job inter cæteras virtutes etiam hoc habuisse se dicit, quod nunquam adspiciens cælum, Solem & Lunam & astra fulgentia, osculatus sit manum suam, id est, adoraverit creaturas. Potest interim non incommodè ad inanem felicitatis lætitiâ, operumque propriorum jactationem versiculus Jobi referri. Eò tendit *Olympiodorus in cap. XX. catena Græcorum Patrum, super Job p. m. 475. edition. Patricij Junii*; sæpenumero nonnulli cum sua facta efferrunt, manus osculantur suas. *Bernhardus Sermon. 3. in Cantic.* Sanè accipiendò donum, osculare manum, hoc est non tibi, sed nomini ejus da gloriam: & *Sermone IV. Largitoris*, ut assolet manum osculaturi, si tamen de accepto munere, non nostram sed authoris gloriam quærimus, eique sua dona non nobis adscribimus. Alioquin si in te, & non magis in Domino gloriaris, propriam profectò & non Domini manum osculari convinceris, quod juxta B. Jobi sententiam est iniquitas maxima, & negatio in Deum. Si ergo

ergò ad Scripturæ testimonium propriam gloriam quærere , propriam est osculari manum , profectò qui dat gloriam Deo , Deo dicitur non incongruè manum osculari. Idem *Sermone XXIIIX.* illud signatè explicat , cum quis in Sapientiâ gloriam sibi tribuit, non autem Deo , Sapientiæ omnis fonti & origini : Non, *inquit,* in tactu manus invenitur Sapiencia, cum Sanctus dicat ; Si osculatus sum manum meam ore meo, quod est iniquitas maxima & negatio in Deum, quod tunc fieri arbitror, cum donum Dei , quod est Sapiencia, non Deo, sed meritis adscribitur actionum. Concordant cum his elegantissima *Gregorii* verba ad *Iobi XXXI. Tomo II. Operum Libro XXII. Moral. c. 5. p. m. 805.* Habent proprium Sancti viri , ut bona quidem quæ agunt, videant, ea tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos avertant. Unde rectè per *B. Job* dicitur, *si vidi Solem cum fulgeret.* Ac si apertè diceret: opus meum, etiam cum aliis exemplorum Lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attendi, quia cum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Sequitur, & *Lunam incedentem clarè:* post præmissum Solem , aptè quoque incedentem clarè Lunam subdidit , quia videlicet post opus bonum fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si enim verum est , quod quidam putant, illustrationem Lunam per occultum Circulum à radio Solis accipere, ut possit Lucem nocturnis cursibus exhibere , ab hujus significationis ordine hæc quoque suspicio non abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit , & favoris gratiam quasi claritatem Luminis adspersit. Est & aliud in Luna, quod per similitudinem bonam spargenti famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulantis ostendit , quia & dum de alienâ vitâ lux laudis emicat , alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumque illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Et lætatum est in abscondito cor meum. Quia videlicet attestatone quid nobis innuitur, nisi quod nobis magno metu & circumspèctione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus vel tacita lætetur. Quisquis enim claritatem Lunæ, famæ

suæ magnitudinem conspiciat, sibi in occulto mentis gaudium facit. Cui iste nisi auctori se prætulit, cuius dono, ut bene operaretur, percepit, & tamen in ejus munere de gratiâ suæ laudis hilarescit. Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare convincitur, cuius præconiis lætatur. Quamvis nonnunquam etiam sancti viri de bonâ sua opinione gaudeant, sed cum per hanc ad meliora proficere audientes pensant, nec jam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est favores quærere, & aliud de profectibus exultare. Quâ in re necesse est, ut cum audientium utilitati proficit, mentem nostram fama laudabilis non elevet sed fatiget. Electorum animus magno laudum suarum igne cruciatur, atque ab omni torporis sui rubigine mœrore cogitationis excoquitur. *Et osculatus sum manum meam ore meo.* Per manum operatio, per os autem locutio designatur. Manum suam osculatur ore suo, qui laudat, quod facit, & testimonio proprio locutionis sibi virtutem tribuit operationis.

§.XVI. Alter locus ex Ezechiele c.VIII.v.17. supra citatus: *Replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me, & ecce applicant ramum ad nares suas*, subobscurus est, multisque magnis ingeniis crucem fixit. Megalander noster Lutherus reddidit: *Eie halten die Weinreben an die Nasen*/ nempe in honorem Idoli, ceu glossa marginalis insinuat. *Iohan. Baptista Villalpandus Tom. I. Operis in Ezechiel. Roma in fol. Anno MDXCVI. p. 121.* existimat his verbis significari actum eorum, qui subsannant & irrident numen. Septuaginta vertunt: *καὶ ἰδὲ αὐτοὶ ἐπτείνουσι τὸ κλῆμα ὡς μυκτηρίζοντες.* Et ecce mittunt fœtorem ad nares suas velut irridentes; *Vatablus* cui plane contrariatur *Villalpandus*, ait, docti inter Hebræos dicunt, ad nares suas sive ad nasum suum positum esse, pro, ad nasum meum, & ita scriptum fuisse, sed immutatum pronomen ob Dei reverentiam, quasi dicatur, videntur mihi oppedere in faciem. *Symmachus* apud *Villalpandum* interpretatur, quasi emittentes sonitum in similitudinem Cantici per nares suas, rauco fœdoque sonitu de naribus procedente, in contemptum Dei. Origo diffensus

sensus hujus provenit à voce זמורה Zemorah, de verbo זמר varia si-
 gnificata obtinente. Aliquando enim significat palmitem ab arbo-
 re amputatum. Sed qualem? palmæ ramum intellexit *Hieronymus*,
Cornelius à Lapide in h. l. mavult Lauri. Lutheri & Saxoniorum
 Bibliorum glossæ innuunt, Ceremoniam fuisse, qua palmites pri-
 mò Idolis attactis consecrarentur, & deinde referrentur ad nares
 in honorem Deorum. Radix Zamar propriè de vitibus usurpatur,
 & putare notat. *Tremellius* & *Iunius* initiò de Idolis ex Vite factis
 accipiebant, deinde mutata sententia, ecce, præmittunt planta-
 rum furculos, hoc est, ramos omni fructu *σπόρος* onustos ante fa-
 ciem suam, eosque quasi primitias Soli offerunt. Inde tamen ni-
 hil certi adhuc eruitur. Porrò Zemorah significat nomen anima-
 lis Camelopardum, sive Alcem, aut cervum ramiferum, vulgò
 rangiferum, de quo videnda Apollinis Menebeni Medici Insu-
 bris historia ad Rudolphum II. Imperatorem; & *Arnoldus Bootius*
Miscellan. lib. III. c. I. Item falcem qua vites inciduntur, juxta
Esaia caput II. v. 4. Conflabunt lanceas in falces. Zemorah vocatur
 quoque instrumentum Musicum, rei extremitatem nec non fœ-
 torem cum sonitu è postica parte emissum, fortè quia Zimra &
 Zemira ac Mizmor, cantilenam denotant, certis numeris & cæ-
 suris quasi incisam. Vid. *Forsterus, Buxtorfius & Marinus in Lexi-
 cis.* Quonam modo ultimum significatum huc quadret, *Munste-
 rus* edifferit, qui vexatum locum sic transtulit: Ecce ipsi adhibent
 nari suæ odorem malum: *Kimchi* post *Ionathan* putat suffitum hunc
 fuisse crepitum inferiorem, quasi diceret Propheta: *Nudatis nari-
 bus pepederunt in honorem Deorum suorum*, aut certè per hunc pe-
 dorem intelligit detestabilem odorem sacrificiorum &c. Crepitus
 enim Ventris non modò Mercurio sacer, & bonæ fortunæ nuncius,
 ut est apud *Homerum* in Hymnò Mercurii; verum etiam inter
 Ægyptiorum numina fuit, teste *Clemente Romano* in recogni-
 tion. Formidolosum & horribile cæpe & crepitus ventris inflari,
Pelusiaca religio fuit. *Hieronymus in Esaia c. XLVI.* Confer *Minu-
 tii Felicis Octavium p. 32.* & *ibidem Elmenhorstii ac Rigaltii notas.*
 Ricus

Ritus τῆ ἀναποροδέν πρὸς τὰς βραβείας , oppedendi contra tonitrua, *Socrates* apud *Aristophanem* in nubibus , p.m. 752. meminit. Sin autem loci difficilis genuinus & simplicissimus sensus producendus est , non possum non iis applaudere, qui cum elegantius doctis autumant , illic ad istum ritum respici , quo in pompis Deorum , Thallos , Verbenas & Corollas gaudio delibuti populares ferre confueverant, ut *Appulejus lib. XI. Metamorph.* tradit. Propterea Hieronymus per ramos Palmarum τὰ βάλια intelligit , quæ ab Hebræis Osannoth dicuntur , à priscis Græcis αἰσανοι voce Syriaca , frondes Palmarum quas in manibus gestantes psallebant Diis suis , ut est apud *Hesychium*. Iisdem quoque ramis gentiles idola sua in eminenti posita , quando non poterant illuc pertingere manu, tangebant , eaque osculabantur. Hac de re apud celeberrimum Anglum *D. Gatakerum in Adversariis Miscellan. cap. XLVIII. p. m. 471.* notabilis ex *Hugone Barchinone* observatio occurrit. Per hoc, *inquit*, Propheta notat idololatriam quia sacrificantes idolis superponebant capitibus suis coronas de palmarum ramis, ita ut rami descenderent ad nares. Vel de Lauro potest intelligi, cujus ramum postquam sacrificaverant , superponebant capitibus suis, qui descendebant usque ad nares, ut sic somnia vera viderent: vel poterat esse, quod cum idola sua in eminenti posita, quia manu non poterant illuc pertingere, ramis tangebant, & tunc OSCULABANTUR ramos. Item, consuetudo fuit gentilium, quod quando remoti erant à loco Idolorum suorum , manus extendebant versus locum illum, & ea quæ tenebant , & tunc in veneratione Idolorum manus OSCULABANTUR , & ea quæ tenebant. Alii inter doctissimos viros speciatim hic per ramum vel palmitem censent intelligi εἰρεσιώνην , id est , oleæ ramum lemnicatum lanaque coronatum, in signum supplicationis, qualem appensis omnis generis primitiis manibus ferebant accincentes:

Ficus & pingues panes ferat εἰρεσιώνη ,
 Atque in vasa favos, olei fundatque liquorem
 In calicesque merax, ut dormiat ebria vinum!

Apud

Apud *Plutarchum* in *Theſco*, juxta interpretationem *Xylandri*, quæ fanè lucem loco obscuro non exiguam foenerantur. Vide *Hieron. Gotofredum* Ictum *Genev. in prior. Timoth. 3. v. 16. Cauffinus in observation. Hieroglyph. ad. Clement. Alexandrinum*, dicit ejusmodi ramos in fanis à gentilibus fuisse naribus admotos, non odorandi sed adorandi gratia, tanquam pro talium creatione & munere mortalibus concesso gratias acturis. *Proclus* denique in *Chrestomathia Poëtica* nervosè has impias Cerimonias illustrat his verbis: *Daphnephorica, ait*, carmina fuisse in *Daphnephoriis* cantata, quæ à *Boetiis* & *Thebanis* nono quoque anno celebrata fuerunt in honorem *Apollinis*. Ritus hic erat: Lignum ex olea, lauru & variis floribus ornabant, cujus in sumo æneus stabat globus & inferius alius sed minor. Utrinque dependebant globuli minores, ille Solè, iste Lunam, hic stellarum vulgus significabat. Hos inter in medio tot purpurea aptabantur stemmata, quor in anno Solis diuturni circuitus sunt, scilicet CCCLXV. ultimam gestaminis partem circumdabat crocota, tunica colore croceo: (lucem, puto, significans, qua Sol omnia convertit.) Hoc qui gestabat *Daphnophorus* dictus; pompam ducebat puer ἀμφιθαλής i.e. cujus uterque parens superstes, fluentibus per collum capillis, coronam redimitus aurea, vesteque indutus splendida, & calceis quales ἰριναλλιδας vocabant Græci, planè efformata in imaginem *Apollinis*. Sequebatur denique chorus virginum, ramos quoque gestantium & prætendentium, velut ante faciem, τὸ πρὸς ἐνελήγαν ἔσθ' ὑμῶν. Hanc *Daphnephoriam* mittere solebant ad *Apollinis Ismenii* aut *Galaxii* templum. H. J. non multum discrepant *Oschophoria Atheniensium*, quibus pompam è *Liberi fano* in *Palladis Siriadis* ductam gestare solebant palmites vitis, maturis uvis plenos, hanc illi ὄσων dicebant, hymnosque succinebant, quibus nomen erat ὄσχοπέεια. Idem *Proclus* apud *Photium*, & *Pausanias* in *Bœoticis*.

§. XVII. Quomodo arborem procerum extra mœnia Cambajæ Indi colant, *Petrus della Valle* in *Itinerario Orientali Parte IV. Epist. I. p. 14.* hoc tenore verborum enarrat: *Auff der andern Seiten der Stadt / auffer des Bezirks der Häuser / stehet*
Li an ei

an einem breiten Platz / ein großer und schöner Baum / alhier Ber genannt. Die Heiden in diesem Lande haben ihn / wegen seiner Größe / und Alter thums in hohen Ehren / und besuchen denselben mit ihren abergläubischen Ceremonien sehr oft / weil er / wie sie sagen / ihrer Götinnen einer / die sie Parueti nennen / und welche sie für des Mahadeu, eines von ihren vornehmsten Göttern / Gemahlin halten / sehr lieb und derselben gewewhet ist. Sie haben auff der Seiten / an dem Stamm dieses Baumes ein wenig ober der Erden / einen runden Zirkel schlechter Dinges gegraben / welcher nicht die geringste Gestalt eines Menschen hat ; nach ihrer groben Einbildung aber / das Angesicht ihres Abgotts abbildet. Sie verwahren dieses Angesicht / so sie über und über mit Hochleibfarb angestrichen / sehr fleißig / welches ein Stück von ihrem Gottesdienst ist / eben wie es vor Alters die Römer gemacht / in dem sie / wie Plinius Lib. XXXIII. c. 7. schreibt / das Angesicht ihres Jupiters roth gefärbt haben. Ferner ist dieses Angesicht allzeit aufwendig mit Blumen und vielen Blättern / so die Gestalt eines Herzens haben / bestreuet. Diese lassen sie nicht wechwerden / sondern wechseln damit oft ab / und nehmen allezeit frische / diejenige aber / so sie von Zeit zu Zeit hinwegnehmen / geben sie den Leuten / so auß Andacht dahin wallfabren. Sie haben auch diesem grobgeschnittenen menschlichen Angesicht Augen vom Silber und Gold gemacht / und dasselbe mit etlichen Kleinodien geziert / welche diejenige Personen dahin gesant / denen durch Krafft dieses Gözenbildes / wie sie thörichter weise glauben / an ihren Augen / Schmerzen geholffen worden. Vor dem Bilde / bey welchem man ein kleines Hüttlein / ein wenig von der Erden erhöhet / auffgebauet / stehet allezeit einer von ihren Gioghi oder Gözen-Pfaffen / welche bey den Indianern eine gewisse Gattung der Einsidler ist. Sie haben auch ein Glöcklein dabey auffgehungen / welches die Pilgram / so dahin kommen / ihre abergläubische Andacht zuverrichten // erstlich leuten / ihrem Abgott zuruffen / und zubitten / daß er sie erhören wolle. Hernach verrichten sie vor demselben ihr Gebet / welches gemeintlich darinnen bestehet / daß sie die Hände / gleich wie man zu beten pflegt / zusammen legen / und so tieff / als sie können / sincken lassen.

fen/ folgendes aber nach und nach an den Mund bringen/ als ob sie dieselben küssen wolten: und also zusammen gefallen endlich in die Höhe über den Kopff heben. Wenn sie diese Ceremoni verrichtet/ thun alsdenn etliche ihr Gebett nur stehend; etliche fallen mit dem ganzen Leib auff die Erde nieder/ welche sie gleichsam küssen/ und hernach wider auffstehn. Nach diesem gehen sie/ etliche nur einmahl/ etliche vielmahl um den Baum herum/ hernach werffen etliche für dem Abgott Reiß auß/ etliche aber gieffen Del/ Milch und dergleichen auß/ welches ihre Geschenk und unblutige Opfer-Gaben seyn. Dann sie pflegen kein Blut/ auch nicht zu ihren Opfern zuvergießen/ und halten es für ein grosse Sünde/ einiges Thier/ was es auch seyn mag/ zu tödten. Über diß geben diejenige/ so es im Vermögen haben/ demjenigen/ so für dem Abgott auffwartet/ ein Almosen/ und empfangen hingegen Blumen und Zweige/ womit derselbe geschmückt gewesen/ welche sie mit grosser Andacht annehmen, küssen und mit grosser Ehre bierung auff ihr Haupt legen.

§. XVIII. Aliud in super dictum scripturæ occurrit i. Reg. XIX. v. 18. *Omne os quod non adoravit Baal, osculando manum*, in quo adorationi expressè manûs osculatio jungitur. Breviter hic notandum, Ebræum nomen Baal, Chaldaicè Bel, Dominum denotans commune variis gentium Diis esse, modo enim Marti, modo Soli, vel Saturno, aliisve tributum legas apud antiquos Scriptores, ab ingeniosissimo Seldeno, *Syntagma II. de Diis Syris, c. 1.* curiosè expensas. Cæterùm *Hoseæ locus cap. XIII. v. 2.* patiter de prædicto cultu idololatræ accipiendus venit. Quando enim Propheta dicit: *Idola fecerunt, ut opus artificum totum, propter eos ipsi Sacerdotes dicunt sacrificantibus homines,* (ut Glassius in Gramatica S. p. 120. vult) *vel sacrificia offerentibus hominum vitulos quisque osculetur;* Aquila verbum פָּפַר reddidit ναγροδόντες , EXOSCULANTES, quia idolo adorantes manus solebant deosculari, seque incurvare ac caput submittere; hinc Theodotio vertit: ναγροδόντες & Symmachus μυροδόντες vitulos adorent, id est, ut Hieronymus interpretatur, in *Apologia adversus Ruffinum*, venerentur. Qui Hebræi juxta pro-

prietatem linguæ suæ ponunt de osculationem pro veneratione, & osculari ferè ad Deum vel Deastrum relatam, significat omnem cultum. Alludit verò Propheta hic ad osculationem Molochi, quod idolum juxta *Adrichomium* in Jerusalem, numero CLXXVI. æneum erat, capite vitulino, reliquo corpore hominis forma, regiis insignibus ac Regio in throno confidens, protendens manus quibus pueros in sacrificium sibi oblatos exciperet; intus pyra accensa (erat enim concavum) ubi totum igne incanduerat, pueros, quos brachiis excipiebat, vel etiam adstringebat & amplexabatur, *αυτοματων* more, concremabat. Explicatiùs rem declarat *Buxtorfius* in *Lexico*, radice *מלך* ex libro *Jalkut*, *commentario mystico super universa Biblia in caput VII. Jeremie.* Etsi omnes fuerant domus Idololatricæ in ipsa Urbe Jerusalem, Molochi tamen fuit extra urbem in loco separato situm. Quomodo Moloch erat factus? Imago erat, habens faciem Vituli, manus expansas instar hominis manus aperientis, ut ab alio aliquid accipiat, intus excavatus. Septem in ejus honorem erant exstructa facella, ante quæ imago ejus erat collocata. Avem, sive pullum columbinum offerens primum facellam ingrediebatur: ovem aut agnum, secundum: arietem tertium: vitulum quartum: juvencum quintum: bovem sextum: qui denique filium proprium offerret septimum occupabat facellam. Hic Molochum exosculabatur, juxta illud: Sacrificatores hominum vitulum exosculabantur. *Hof. XIII. v. 2.* Molocus igne supposito succendebatur, donec ignitus fieret instar lucis; tunc sacrificuli arreptum infantem candentibus Molochi manibus indebant, ac ne parens ejulatum ac clamorem pueri audiret, tympana pulsabant. Inde locus ille dictus fuit *תוף* à *תוף* tympanis. Vallis verò *גהנום* (unde Gehenna pro inferno ab ipso nostro Salvatore *Matth. V. v. 22.* usurpatur. Vid. *Lightfoot* in *Chorographiâ S. cap. XXXIX. p. 77.* *Daniel Heinsius* in *Aristarcho Exercitat. XXI. p. 85.*) quia vox pueruli erat *תוף* rugiens; aut quod astantes sacrificuli clamitabant, *תוף* *תוף* Utile erit tibi. Doctissimus *Paulus Fagius Paraphr. in Levitic.* in eo dissentit, quod (I) facella simila illata

illata (2) Turtur (3) Ovis (4) Aries, (5) Vitulus (6) Bos (7) puer inferuntur. Paulo aliter rem pertractat *Ludovicus Vives in Lib. VII. Augustini de Civ. D. c. 19.* Sed cur septem conclavia? Pro numero septē planetarum, ex quibus septimum, sacellum Solis ut excellentissimi reliquorum moderatoris erat: ut summo numini, si cœlo collubescit, summa immolaretur victima. Objicit *Jacobus Gaffarellus c. I. curiositez inouyes p. m. 35. edit. Hamburg. in 8. anno 1676.* Hebræos Molocho libros antiquitū non imolasse, sed per ignes transmisisse. Ita quidem statuunt nonnulli melioris mone-
 tæ scriptores, pueros duabus pyris exstructis per illarum medium id ummodo traductos, & ad eum modum velut februatos esse, Sacerdotibus molochi sive Camarim nigris vestibus indui solitis 2, *Reg. XXIII. v. 5. Zephan. I. v. 4. Hof. X. v. 5.* Traductos esse per ignem asseverare audet *Rabbi Moses Maimonides de Idol. c. VI. §. 5. p. 78. ex interpretatione Dionysii Vossii.* Quomodo id fiebat? quærit: accenso igne, ait, magno partem sui seminis accipiebant, quam deinde Sacerdotibus igni servientibus tradebant: At sacerdotes ubi filium accepissent, eum Patri restituebant, quo ipse ex sententia sua per ignem traduceret. Pater igitur filium permisso Sacerdotum per ignem agebat. Pedibus autem jubebat transire, donec flammæ quidquid erat immerfus foret. Non autem Molocho eum comburebant, quomodo liberos suos aliis exurebant Dīs, sed cultus ille molochi tantum in transitu consistebat. Ut ut autem maimonides traductionem per ignem persuadere conetur, habet tamen tam *Mosen Gerundinensem, ac Isaacum Abarbanelem* sibi advertantes, quam ipsam S. Scripturarum testem omni exceptione majorem, *Levit. XVIII. vers. 21. De semine tuo non dabis, ut consecretur idolo Moloch, & polluas nomen Domini DEI tui. Regius Psaltes Psalm. CVI. vers. 37. sacrificavit filios suos & filias Damonis, & effuderunt sanguinem innocuum.* LXX. Interpretes, immolaverunt, scilicet contra expressam modo allegatam Dei legem, quia vel igni consumebant vivos; vel in holocaustum offerebant cœsos. Juvat audire celeberrimum *Frantzium*: sicut, inquit, *in oratione de Oraculis*
 L1 3 ethn-

ethnicis, Gentiles ad capita fontium & in locis amoenissimis solebāt victimas suas Dīs offerre; ita impii Israelitæ veri Dei cultu posthabito, falsis Dīs sacella construebant Baalumque venerabantur, atque adeo suos liberos Molocho igne crematōs immolabant, persuasi se non minus gratam rem facere Deo, quam ipse Abraham, cum filium esset mactaturus. Plura desiderant; suppeditabit M. Gregorius Michael in eruditissimis ad Gaffarelli cūriositates notis N. XVIII. p. 95. seqq.

§. XIX. Non possum silentio præterire, & adhuc hodiè inter Mahomedanos quotannis circa tempus Palchæ Camelum in sacrificium adhiberi, ceremoniis quas supra Dissertatione IV. §. 7. ex *Doufa* attulimus, ferè consonis, ut relatio *Petri Della Valle Itinerar. orient. P. II. p. 61.* his verbis concinnata edocebit: Der erste Tag des kleinen Bairam oder Ostern der Mahometaner / welche sie Bairam del Curbàn, das ist / der Opfferung nennen / und zum Gedächtniß des Opfers Abrahams begeben / fiel anno 1617. auff den 9. Decembris. Es pflegen alle Mahometaner an diesem Tage / viel Opffer nach ihrer Meinung zu thun / indem sie in jedwedem Hause ein oder mehr Lämmer schlachten / von welchen sie ein theil essen / und das andere um Gottes Willen weggeben. In Persien aber haben sie ein ganz andere und von den Ländern der Mahometischen Türcken und Araber verschiedene Gewonheit / denn es wird in allen vornehmen Städten / wie auch wo der König ist / es sey gleich in der Stadt / oder auff dem Lande / mit großem Geprång ein Cameel geopfert / weil sie vorgeben daß Abraham an statt seines Sohnes / der ihrer Meinung nach Ismael und nicht Isaac gewest / ein Cameel / nicht aber wie die H. Schrift sagt / ein Lamm geschlachtet habe. Die Opfferung dieses Cameels geschihet in Persien auff diese Weise. Sie führen das Cameel / oder besser zu sagen / das Weiblein / so geopfert werden soll / 3. Tag zuvor in der ganzen Stadt umher / und krönen dieses arme zum Schlachtopfer gewidmete Thier mit Blumen / Kränzen von Viol:n und andern Blumen / so sie um dieselbe Zeit finden / wie auch mit Kräutern / unter welchen ich einen Ast von einem Fichtenbaum

baum angemerket. Sie begleiten dasselbe mit Schalmeyen / und Pfeiffen / auff welchen sie blasen; ein Mulla, oder wie man Ihn bey uns nennen würde / ein Priester / singet von Zeit zu Zeit die Bekännniß ihres falschen Glaubens / nebenst andern Gebethen. Das Volk reißet diesem Thier allenthalben wo es hingebet die Haare auß / welche sie auß Andacht / als ein Heiligthum verwahren / und ist ein so großes Gedräng darum / daß dieses arme Thier / wenn keine Leute mit Prügeln in der Hand zugegen wären / welche Platz machten und wehrten / daß man demselben nicht zuviel Haare austraußte / sonder Zweifel unter ihren Händen vor der Zeit sterben würde / ehe es einmal auff den Platz kähme / da es solt geopfert werden. Am Tage des Bairam aber / welcher von Morgen früh mit allerhand musicalischen Instrumenten absonderlich in Gebethen / und wenn es die Gelegenheit gibt (mit Psalm des Gesanges) gefeyret wird / begeben sich nach verrichtetem Morgengebete / alle Große bey Hofe / und der König selbst / wenn er zur Stelle ist / mit der ganzen Menge des Volcks / allerley Standes / etliche zu Fuß / etliche zu Pferd / vor die Stadt hinauß / an den Ort / wo die Opfferung geschihet. Daselbst wird ein großer Kreis gemacht / in welchem die Vornehmste alle zu Pferd und auff köstlichste gekleidet und auffgeputzt / in der Mitten / die andern / und geringere zu Fuß ihren Platz / so gut ein jeder kan / nehmen / und warten biß das Thier kömt / welches dann in gewöhnlicher Volkreicher Begleitung durch die Stadt / und die längste vornehmste Gasse geführet wird. Man trägt vor dem Cameel eine Lanze oder scharff beschlagenes Wurffspieß / mit welchem es durchstochen werden soll / und wenn es an den bestimmten Ort kommen ist / läßt mans in den Kreis hinein gehen. Die Umstehende / so viel ihrer darzu kommen können / rauffen hierauff diesem Opfferthier die Haare mehr als zuvor jemahls auß / hernach legen sie dasselbe nach ihrer Weise wie es seyn soll zurecht / da es von der ansehnlichsten Person unter dem ganzen Hauffen mit dem Speer durch die Brust zu tod gestochen wird. Hierauff wird es von Stund an / in tausend Stücke zer schnitten und zerhauen / ein jeder schätzt sich für glücklich / der das beste und größte Stück davon gebracht. Dieses Fleisch wird zum theil gekocht / und auß Andacht gegessen /

zum

zum theil aber eingefalzen und das ganze Jahr über auffbehalten/
auch in Krankheiten als ein Heiligthum gebrauchet. Der Kopff
wird nach dem Königl. Hof geschicket/die Stüek aber in die Viertel
der Stadt und herum gelegene Dörffer außgerheilet/ das übrigerieß
das gemeine Volk mit solcher Wuth hinweg/das man in einer halben
viertel Stunde auff dem Platz wo das Thier getödtet worden/nichts
als ein wenig Blut gefehen/welches ihrer viel gleichfalls sampt dem
Gedärm/ und dem ganzen Ingeweid hinweg genommen haben.

§. XX. Porro neque elementorum quadriga suis cultori-
bus destituitur, quos tamen in præsentiarum paucis saltem lineis
perstringere; & ne susceptus labor nimium excreseat, indice quasi
digito monstrare animo sedet. Referuntur autem ad hanc clas-
sem Tatari Cataini, Maroccentes & Fessani; *Boëmus lib. II. c. 10.*
p. 105. Linda p. 1920. 1154. Siamenses & Peguenses præter ma-
gnū Idolorum numerum quatuor adorant elementa, & quilibet si-
bi moriens unum eligit elementum, in quo sepeliatur. Ita qui
terram adorant, humantur, qui ignem, comburuntur, qui aërem,
suspenduntur, qui aquam, ipsi immerguntur. *Linda p. 1140. Ros.*
p. 140. Principem & arbitrum elementorum ignem pro Deo ha-
bere Lapporum religio fuit. *Johan. Schefferus in descriptione Lappa-*
mia c. IX. p. 91. seqq. Inde præ reliquis Pyrolatræ audiunt. Brach-
manes enim & Gymnosophistæ ignem solaribus radiis conceptum
summo studio fovent. *Kircher. Tom. I. Oed. Aegypt. S. 5. cap. 4. p. 414.*
Eum pleriq; tanquam sacrum animal adorant, huic filios immolant,
in hunc se ipsos conjicientes concremant, hoc facto venerationem
erga eum declaraturi. *Kirch. l. c. p. 412. 415. Schickard. in Tarich.*
p. 126. seqq. Joh. Henr. Ursinus in Acerra p. 429. Idem faciunt Per-
sorum populi *Schickard. proëm. in Tarich. p. 25. Georg. Gentius in no-*
tis ad Rosetum Persicum Schich Saadip. 533. Regibus sanè olim præ-
latus. *Curt. l. III. c. 3.* in aris argenteis, castris quocunque move-
rint pro more Regibus Asiaticis recepto, quo ignem sacrum præ fe-
ferri consuetum erat. *Ammian. Marcellin. lib. XXIII. hist. deriva-*
to ad Romanos Imperatores, ostendentibus eūdem in numismatis
vete-

veteribus, in quibus, ante faciem Regis vel Imperatoris flamma ardens conspicitur. De Cherfonnelli aureæ incolis disputatur & dubitatur; hinc *Constantinus l' Empereur in Benjaminis Tudelensis Itinerarium* sic commentatur: Quæ de iis narrantur, qui se igni stulto & insano ritu devoentes in ignem, quem Deum arbitrantur, insiliunt, reliquis à Benjamine temerè affirmatis accenséo. Legimus quidem apud Brachmannos cum uxores maritorum morti inhiarent, tandem publico ritu receptum, ut se præcipitent in mariti rogam: ne quæ mulierum mariti mortem acceleraret, utpote cui simile exitium immineret. De altero autem, quod Noster pluribus describit, hætenus mihi nihil innotuit: itaque auctori aliàs non satis fide digno fidem habere nequeo. Aeri divinitatis honos à quibusdam gentibus attributus est. *Vossius de Idolol. l. II. c. 48. p.* Nostro tempore Chilensium quidam Aerem credunt spiritum, quem appellat *PILLAN* & illum in Symposiis suis venerantur. *Linda p. 1134. ex Georg. Marggravio.* Aquæ imperiosissimo elemento, & ut Thaleri placuit, omnium rerum primo, juxta Senecam *LIII. quæst. natural. c. 13.* & Rogerum in *janua Gentilismi reserata* p. 222. Ægyptii cultum detulerunt non tantum in Canopo, *Gyrald. Syntagm. 1. de Diis gent.* imago ejus ex Ægyptio silice facta gemina, altera in Palatio Farnesiorum, altera in ædibus Jacobi & Anton. de Bosis ostenditur, testante *Casalo lib. de Vet. Ægypt. ritu c. 14.* & depicta in Cl. *Christophori Arnoldi appendice ad Rogerum p. 899.* prostat: Sed & in Nilo & aliàs superstitionissime culto, perhibente *Plutarcho de Is. & Os.* Et *Julio Firmico* de error. profan. relig. scribente: Ægyptii incolæ aquarum beneficia percipientes, aquam colunt, aquis supplicant, aquas superstitionosa contentione venerantur; Fontibus quoque & aquis hostiæ datæ. *Athanasius* oratione contra Gent. *ἄλλοι πόταμους, καὶ κρήνας, καὶ πόντους μάστιγα Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ ποροτετιμῆσαι, καὶ θεὸς ἀναγορεύουσι.* *Vilibaldus* de Cattis: Alii etiam lignis & fontibus clanculariò; alii autem aperte sacrificabant c. 8. *Horatius lib. III. od. XIII.*

O Fons Blandusæ candidior vitro
 Dulci digne mero; non sine floribus
 Cras donaberis hædo.

Quia, ut ejus rei causam *Lipſius in notis ad cap. XXVI. Panegy. Plinii* non ineptam profert, opinio prisca erat; fluvios & fontes minores esse Deos, sive Genios unde in Inscriptione Vescaniæ in Hisp. Fonti divino apud Grut. p. 94. & Petr., Appian. in Fugg. p. 175. in hæc egregia;

LIMPHÆ. MARI SACRUM.
 SI. HUMANO. INGENIO. PERPETUO.
 VIATORIBUS. PARARI. VINA.
 POTUISSENT. NON. AMOENUM.
 QUEM. CERNITIS. FONTEM.
 QUARUM. FONTEM. C. LEPIDUS.
 MAGNA. IMPENSA. ADAUXISSET.
 POTA. FELIX.

ut videtur circa ultima verba minùs dextrè expressa legitur. Poetæ quoque fluvios appellant sacros. vid. *Horat. lib. I. od. I. Juvenal. Sat. III. Senec. ep. 41.* Magnorum fluviorum capita veneramur, subita ex abdito Valtiamnis eruptio aras habet: Coluntur aquarum calentium fontes & quædam stagna, vel opacitas, vel immensa altitudo sacra vit. Et in quibusdam navigare vetitum. *Plin. l. VIII.* nulla in hoc navis, (Sacer enim est) sed innatant insulæ. vid. *Tacit. LXIV. annal. & Joba. Saubert. de Sacrificiis Vet. c. 5. p. 118.* ubi propter Nymphas fontium præsidēs fontes sacros salutat. Bengalenses flumen Gangem, quod sacrum esse existimant, tanquam ex Paradiso scaturiens non odorant tantum, sed & picturam ejus venerantur. *Mandelslo Itin. LIII. p. 198. Ross. p. 143.* Vitunt ad flumen multi mortales beati opinione sua, si eo ablui contigerit. Aqua hujus haustus in agone mortis assumptus vim habere creditur, eod. in momento ad cælum perducendi. Fons ibidem scaturit, in quem simili impietate pii sunt. Arenam ex eo, reliquiarum instar, exportant, donarii que loco florum manipulos ibi reliquunt. *Ross. ibid.* Virgines timore perculli ipsorum atque Florida-

norum

norum confines occidentem versus emolumētis illecti aquam adorant. *Lact. Lib. III. 18. p. 84. Lindap. 1120. Rosß. p. 182.* Non minus Mexicanorum mentes commodis suis detinuit. Cum Auzol Rex ipsorum octavus fluentum quoddam ab oppido Cuyoacan fœsâ in urbem derivaret, cives amnem defluentem solenni apparatu comitabantur. Sacerdotes in littore ipsi Thymiamata accendebant. Alii hostiis cæsis ripæ sanguinem invergebant. Alii lituis fidibusque canentes aquam excipiebant. Ipse Rex habitu Nereidum incedebat. *hist. antip. P. I. p. 63.* Mare Peruanimammacocha nominabant atq; hoc nomine colebant. *ibid. p. 30.* Flumina item & fontes hoc honore afficiebant; Joseph. à Costal. V. c. 2. & 4. *hist. antip. p. 31.* Et littorales quidem Peruani inde à Truxillo ad Tarapacam, antequam ab Yngis subjugarentur. *Lact. lib. X. c. 19. p. 426.*

§. XXI. Superest deniq; terra, cui unî rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cœlum DEI: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: novissimè complexa gremio, jam à reliquâ naturâ abdicatos, tum maximè ut mater operiens &c. juxta *Plinium Histor. Nat. lib. 2. cap. 53.* Confer. *Syrach cap. XL. v. 1.* Cur non & terram, inquit *Plotinus*, apud *Rhodiginum lib. 1. Lect. Antiqu. cap. 19. p. m. 44. Edit. Francof. in fol. An. MDCLXVI.* sentire dicamus? Omnino sciendum, terræ animam non censi abjecti cujusdam esse corporis animam, proindeque intelligere, atq; insuper esse DEAM. Principes Dei, ait *Varro*, cœlum & terra, *Rhodigin. L. A. lib. 1. cap. IV. p. 14.* Terra & cœlum, ut *Samothracum* initia docent, Dei sunt magni. Quid verò ibi asserendum, cum *Plato* terra n vocat Deam antiquissimam Deorum omnium, qui cœli ambitu concludantur? Alio nomine appellatur *Vesta prisca.* Idem *L. A. lib. XV. cap. XII. p. 798.* item magna mater, in pluribus inscriptionibus *Gruteriani voluminis*, p. 27, 28, 29, 30, 31. *Alma Parens*, *Virgilio*, & *summa Parens*, *Reinesio* in Inscriptione, quam exhibet & exponit *Epistola DCXXX.*

MATRI. DEUM. MAGNÆ: IDÆÆ.
 SUMMÆ. PARENTI. HERMÆ.
 ET. ATTIDI. MENOTURANNO.
 INVICTO. CLODIUS.
 HERMOGENIANUS. CÆSARIUS.

V. C.

Cl. Salmasius in Commentar. ad *Lampridii Heliogabalum cap. VII.* p. m. 805. eandem adduxit, non tamen additâ epigrifi, num fortè pro HERMÆ, HERTÆ legendum sit. Hertham enim vel Herthum nomen Telluris esse, in vulgus notum est. Vid. *Tacitus Libello de Moribus Germanorum. Olaus Wormius Lib. I. Monument. Dania cap. V. Ross. p. 246.* Sacelli cujusdam Terræ consecrati inter Spartanos ex *Pausania* meminit *Rhodiginus, lib. XVIII. cap. V. p. 970.* De ejus in Urbe Româ æde lege *Plin. lib. XXXIX. cap. 9. H. N. Valer. Max. lib. VI. cap. 3. Lactant. Institut. lib. I. cap. XXII. p. 77.* Eam Persas coluisse memorat *Herodotus in Clio*, nec non Scythas, id. in *Melpomene*, penes quos magnum jacet Idolum ZLOTA BABA, id est, aurea anus, sive vetula. *Michov. lib. II. Tr. II. cap. I. Olaus Magnus de Gentibus Septentrion. lib. III. cap. I. Boterus Relat. Univers. Part. III. lib. II. parum ab initio, p. 101.* Cl. Arnold, in additonib. select. ad Abrahami Rogeri Januam Gentilismi apertam, p. 543. Evane sit, an Tellus, dubitat *Vossius, de Idololatr. lib. I. cap. XXXIX. p. 283.* Gentes vicinæ illud venerantur. *Adam Clemens in Anglor. Navigat. ad Philippum Angliæ tum temporis Regem & Hispaniæ Principem. Ross. p. 263; Paul. Oederbornius in vitâ Johanna Basilidis lib. I. p. 13.* De Nigritarum maritimum cultu erga terram, *Barlaus de rebus Gestis Mauritii, p. 62.* De Conganis & Peruanis, *Linda p. 1151. Acosta Occident. Ind. lib. V. c. 4. Gottfrid. Histor. Antipod. Part. I. p. 30.* Redeuntes ex oris peregrinis φίλην μητέρα, charissimam matrem tellurem complecti solebant, ut ingeniorum miraculum Homerus edocet. *Odyss. N. versu 354. χαίρων ἢ γαῆς; κούσε δὲ ζείδωρον ἄβραυν.* Gaudens sua terra osculatus verò est almam tellurem. *Odyss. Δ. vers. 522. χαίρων ἐπελήσει πατρίδα γαῆς, καὶ κούει ἀπλόμεν ἢν πατρίδα.* Gaudens

con-

conscendit in patriam terram, & osculabatur attingens suam patriam. *Ovid. l. III. Metamorph. v. 24.*

Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ:
Figit, & ignotos montes agrosque. salutat.

Plutarchus in M. Antonio Tom. I. operum p. m. 993. edit. Francof. in fol. anno 1620. De Antonii militibus: postquam tunc traducti Armeniam inière, ut si tunc terram illam ex pelago conspexissent, adoraverunt eam; (*προσκύβωμεν* in Græco habetur) atque in lacrymas se & mutuos complexus præ gaudio effudère. *Dionysius Halicarnassensis antiquit. Roman. l. IV. c. 57.* de Bruto cum filiis Tarquinii Oraculum Delphicum sciscitante scribit: Privatim deinde rogaverunt Deum, quemnam fata destinarent Romanis futurum Principem? responsum est, eum, qui primus matrem OSCULATUS esset. Adolescentibus non percipientibus sensum Oraculi, pacti sunt inter se, ut simul matrem oscularentur, communibus auspiciis regnum administraturi. At Brutus intelligens, quid Deus vellent significare, cum primum Italiam contigit pro lapsus TERRAM osculatus est, quod hæc sit COMMUNIS MATER OMNIUM. *Valerius Maximus lib. VII. c. 3. exempl. Rom. 2.* post narrationem addit: quod tam favrè telluri impressum osculum, urbi libertatem, Bruto primum in fasciis locum tribuit. *Conf. Plin. hist. nat. lib. XV. c. 30.* Quod in Regno Damute & ad flumen Zaire siti in cultu Solis terram osculo Devotionis honorent *le Blanc celebrium Itinerum cap. 21. narrat. Arnold l. c. p. 943.* Imperator longè gloriosissimus Carolus quintus, in Hispaniam trajiciens cum Lareduni in Callaicis portis appulisset, ubi primum terram tetigit, prostratus ei OSCULUM fixit, & salve, ajebat, mihi OPTATISSIMA MATER! nudus ex utero matris exivi, nudus ad te; tanquam alteram matrem redeo, & quod unum possum, pro tam multis in me meritis, corpusculum hoc & ossa mea do dedicoque, *Thuanus hist. lib. XVII.*

§. XXII. Eundem ferè honorem arboribus apud Veteres præsertim Indos, delatum monstrat *Rhodiginus L. A. lib. XII. c. 1. Barthius ad Statii lib. V. Thebaidos v. 512. Sedulius l. 1. Mirabilium,*

Arboreis alius ponit radicibus aras,
 Instituitque dapes, & ramos flebilis orat,
 Ut natos caramque domum dilecta que rura,
 Conjugiique fidem, famulos, censusq; gubernent.

Alozza Arabum adeoque Koreischarum Medinæ idolum arbor erat Gatiphæorum, quam Chalidus ben Walid à propheta scilicet Muhammede missus, confregit. *Hottinger. histor. orient. lib. 1. c. 7. p. 231.* Hujus stupiditatis vestigium in Mancipiis Livonum, circa annum MDCXXXV. observavit adhuc *Olearius itin. Pers. l. II. c. 9. p. 109.* Diversis in locis, in collibus præsertim. certas arbores seligunt, quas ramis ad cacumen usque spoliant & tæniis rubris circumligant; Sub his vota sua superstitiosa & preces peragunt, quibus facultatum suarum conservationem & augmentum, suamque & suorum Salutem temporariam exposcunt. In Guineâ arborum cultus durare dicitur. maximam ibi homines in iis fiduciam collocant, ad eas sese tanquam ad fatidicas Dodonæ quercus futurorum anxii conferunt. Respondet Dæmon invisibilis, aut etiam canis nigri forma assumptâ, *Levinus Hulsius P. VII. navigat. c. 20. Arnold in select. Addit. ad Rogeri Januam, p. 937.* Memorabile est, quod emporii mourre cives anno MDXCVIII. Batavos cum pridie Calendæ maji arbores ornandis navibus cæderent, lapidibus & jaculistanto impetu incesserint, ut Belga quoque in conflictu periret. *Hülfs. ibid. c. XXIII. Ros. p. 170.* De quibusdam Guineæ & meridionalis in Africa lateris Angolæ & Congi populis vid. *Bernhardus Varenius de divers. Religion. p. 1031. apud Ros.* Quod Peruviani arbores adorarint Acoستا testatur l. V. c. 2. In civitate Regum annosam quandam arborem, radices, terræque fructus colebant. *Gottfr. hist. Antip. P. I. p. 3.* Rabbi Moses maimonides Lib. de Idololatriâ cap. VIII. §. 1. הגוים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועין מתחלתן לפרות ואת המענות הנטועין לרבי id est, ex Interpretatione *Dionysii Vossii*: Gentiles venerantur mon-

tes, colles, arbores primò fructuum causa plantatas, fontes in publicum fluentes. Brasilianis, qui Tubbin Inbæ vocantur, Dei loco erat fructus Cucurbitæ similis, magnitudine struthionis ovum æquans. Excavatam baculo transfigunt, foramine parvo instar oculi insigniunt, & lapillos indunt, qui sonitum ut in crepitaculo excitant. Nomen ei TAMMARAKA; quisque virum peculiarem possidet. Ex Relatione *Johann. staden. c. XXII.*

§. XXIII. Non minori cultu rebus præsertim in arctis afficiebantur fana, limina, postes, januæ, lapides effigiati, aræ & reliqua omnia, quæ Numini consecrata erant, aut quibus genios tutelares præesse, cæca sibi persuaserat gentilitas, voce leni obsecrans, UT FAVERENT, UT SERVARENT, UT IUVAERENT. Inde *Tibullus lib. I. eleg. 5. canit:*

Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.

Elegia I. lib. I.

Nam veneror, seu stipites habet desertus in agris,
Seu vetus in Trivio florea ferta lapis.

Ovidius l. VI. metamorph. v. 640.

Ecce lacu medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis
Restitit, & pavido faveas mihi, murmure dixit,
Dux meus, & simili faveas mihi murmure dixit.

Virgilius Æneid. II.

Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt

Iterum Æneid. III

--- Sceæque amplector limina portæ.

Theocritus in Eraste: κῶσε τὴν φλόικαν osculatus est limen (descendens amator.) Medea apud Apollonium l. IV. patriam, patremque relictum;

*καὶ δ' ἔοντε λέχῳ, καὶ διελίδας ἀμφοτέρωθεν σαδμῆς. Valerius Maximus l. II. c. 10. exempl. 2. Roman. Prædonum duces Scipionem Africanum in Linternina Villa se tenentem spectaturi, postes januæ tanquam aliquant religiofissimam aram sanctumque templum venerabantur. Prusias Rex, cum Romam venisset, ingressurus curiam, sumisit se, & osculo limæ curiæ contigit, ad stipulâte *Livio lib. XLV.**

in ex-

in extremo. *Plantus in Rudente act. II. scen. 7.* hic in Fano Veneris signum flentes amplexæ tenent. Quibus suavissimè illud apud *Arnobium lib. I. contra gentes* consonat: Cum per omnia supplices irent templa, cum Deorum ante ora prostrati limina ipsa converterent oculis. Huc & sequentia scriptorum testimonia pertinent: *Statius lib. IV. Thebaidos.*

Te sine fat dubium cœtu solante timorem

Fallere; & incultos aris advertere crines.

Livius lib. III. Stratæ passim matres crinibus templa verrentes, veniam irarum cœlestium exposcunt. Et *lib. XXVI.* Matronæ circa Deum delubra discurrunt, crinibus passis aras verrentes. *Mamertinus in Panegyrico ad Maximianum:* Matres Italæ penta manibus abjecerunt, parvos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes sacras passo capillo suo quæque verrebat. *Apulejus lib. V. metamorph.* Tunc Plyche uberi fletu rogans, Deæ vestigia humumque verrens crinibus suis. Urbis etiam portas discedentes non minus amoris, quam honoris gratiâ osculati leguntur, ceu *Rutilius lib. I. Itinerarii* hoc versu confirmat:

Crebra relinquendis infigimus oscula portis.

§. XXIV. Lapidum cultores diversis in regionibus reperiuntur. Manta Peruvix oppidum est; Reguli ejus loci Smaragdum pulcherrimum & nobilissimum habebant, ovi Gallinæ magnitudine, quem inter præcipua Numina coluerunt. *Benzo hist. novi orbis l. III. c. 18. p. m. 386.* In oppido S. Jago de Guiaquil (flumen est hujus nominis, quod inulam Punam efficit,) Hispani ingentes invenerunt Smaragdos, quos Indi adoraverant. *Hulfus P. VI. p. 46.* præcipua insania est, quod viles lapides in veneratione sint. In Cuihung propè Nangan civitatem, lapidem quandam ingentem auro quotannis totum obtegunt, eumque superstitione adorant. Est autem lapis supra decem perticas altus, Xinæ dictus, id est; Spiritualis lapis, cultus à Regum de profapia Mung temporibus cœpit. Sub Cioking ad Kienchuen mons est Xepao, in quo lapidea columna est & idoli Fe statua, elephas, leo, campana ac tympanum, omnia ex solido lapide; quælibet statua diversi coloris,

loris, sed à quo posita, incertum. *Artificia hominum miranda natura in Sina & Europa c. XIII. p. 267. seqq. Johan. Neuhof. in descript. Sinae c. VIII. p. 317.* Cassamalcani in Deorum suorum numero habebant rotundos quosdam lapides, ovali forma, aliosque multo majores *Archontol. Cosmica.* De Idolo lapideo Indoꝝum in forma Cylindri culto vid. *Petrus Della Valle Itin. P. 3. epist. 17. p. 228.* Eiusdem Superstitionis Mahomedani arguuntur in ipso Alkorano, ex quo nonnulla huc transferri argumenti ratio suadet. Ita autem nominatus liber cum censuris perpetuis Norimbergæ in 4. anno MDCLXIV. Stylo germanico impressus *cap. XX. lib. 1. p. 129. seqq.* habet: Scharestanius, ein berüthinter Scribent unter den Arabern meldet/ Ismaels Nachkommen hätten am allerersten die Steine verehret/ und mag derselbe Gözendianst hiervon entstanden seyn/ daß/ als sie sich gemehret/ daß auch das Land um Mecha ihnen nit groß genug gewesen/ sie genöthiget ander werts sich zusetzen/ keiner unter ihnen von dannen zog/ daß er nicht etliche Steine/ von diesem Orth mit sich getragen/ die er/ wo er sich nur niederschlagen würde/ hinsetzen/ und mit dem Umgang/ wie die Caabah. (dadurch die Araber nicht nur den Tempel/ sondern auch die Stadt und das ganze Land Mecha verstehen) verehren möchte. Es ist aber endlich so weit kommen/ daß derselben Nachkömlinge/ einen jeden schönen Stein verehret und darnach der Religion/ so sie von Ismael empfangen/ vergessen/ in einen abschewlichen Gözendianst gefallen sind. Darumb hat Mahomet seine Araber von den Alihah oder vielen Gesellen-Gözen/ zu dem Dienst des einigen Morali, welcher nicht ist iener Bacchus; sondern Gott über alle Ding erhaben/ der alles erschaffen/ wieder gewendet/ ob er schon die Gözen-Ceremonien behalten. Wer nach Mecha auß Andacht komt/ der küßt den Stein/ und gehet um die Caabah, welche zwey Stück nicht den geringsten Gottesdienst machen. Der Stein ist schwarz/ ob er schon weißer/ denn der Schnee/ und glänzend wie die Sonne gewesen. Dieser Stein ist jederzeit in grossen Ehren gelegen/ beydes vor Mahomets Zeiten/ und nachdem er die Männer des Gottesdienstes verändert gehabt/ zumahl die Leute einen Segen bey ihm suchten. pag. 131. Sie dichten/ der obige schwarze Stein sey einer

auff den köstlichsten Steinen im Paradies/ mit Adam auff die Erde herunter gelassen/ und hernach zur zeit der Sündflut wider in den Himmel genommen/ oder ander werts wie es Gott beliebt/ auff dem Berg Abukobais abgelegt/ und endlich dem Abraham zum Bau des Tempels vom Engel Gabriel geliefert worden. p. 132. Es soll aber dieser schwarzer Stein anfangs schneeweiß gewesen seyn/ und von einem Blufflüssigen Weib vorzeiten berührt/ die schwarze Farbe/ oder wie andere wollen/ von Mahomets eigenem Mund überkommen haben/ mit diesem Bericht von der veränderten Farbe: als er auff dem Paradies weißer denn Milch herunter kommen/ hätten der Menschen Sünden ihn schwarz gemacht/ doch nur nur den euffersten Theil überzogen/ also/ daß die fibrigen Theil die uralte weiße Farbe noch erhielten/ welches offenbar worden/ als ihn die Sarmatianer von seinem Orth genommen: also/ daß wol zu glauben/ das Anhauchen und Berühren im Küssen/ habe ihn solcher gestalt beslecket. p. 138. in Censura: Maximus Tyrius sagt; das Bild das ich gesehen/ war ein viereckichter Stein/ den die Araber göttlich ehren. Suidas spricht/ der Stein wäre schwarz/ 4. Schube hoch/ und 2. Schube breit/ auff einem gelben Fuß. Damascenus sager/ sie grüssen und küssen ihn/ und Euthymius. wann man ihn scharff beschauet/ zeige er ein Menschenhaupt mit einem Eysen gegraben. p. 132. Noch einen andern Stein haben sie/ auff welchem Abrahams Fußstapffen eingedruckt/ da entweder er mit Füßen gestanden/ als man die Caabah gebauet/ oder da ihm Ismaels Weib/ als er zum Besuch kommen/ den Kopff gezwoget. Jetztiger Zeit ist dieser Stein an dem Orth wo Abraham/ in einem eysern Kasten geschlossen/ den hab ich gesehen/ sagt der Saracenische Autor/ und hab ihn geküßet/ und scheint/ dieses sey eben derselbe Stein/ von welchem die Mahomedaner beständig vorgeben/ sie halten ihn deswegen so hoch/ weil Abraham auff demselben die Agar erkannt/ oder doch das Cammel angebunden habe/ als er den Isaac opfern wollten; denn er ligt mitten in dem heyligen Hause/ welches von diesem Stein/ wo nicht von der Caabah, doch wegen der Galerie kan mit Bestand gesagt werden/ dieweil der schwarze Stein in die Mauer eingeschlagen ist.

Judæis incurvatio supra lapidem figuratum seriò prohibita est, quod perspicuum evadit ex *Maimonidis lib. de Idol. c. VI. §. 8.* Similiter, *inquit*, qui se incurvat super lapide figurato, de quo lex loquitur, etsi vero Deo id præstet, vapulat: quia dictum: Neque figuratum lapidem ponite in terra vestra, ut vos incurvetis super eo. Id enim in Idolorum cultu obtinebat, ut lapis poneretur, super quo sese prosternerent. Ac propterea nefas id agere in veri Dei cultu. Nec tamen vapulabit, nisi manibus pedibusque super lapide prostratus jacuerit. Hujusmodi enim incurvationem lex designat. *Dionysius Vossius in notis ex Rabbi Bahye* subdit; mos idololátricus erat, figurare lapidem pulchræ effigi ei, eumque ponere coram idolo, & super illo se coram hoc prosternere. Pergit Rabbi *Maimon. §. 10.* hanc ob causam solebat omnis Israel in Synagogis quæ lapide essent substratæ stercas sternere, aut straminis genus, quo inter ipsos & lapides aliquid intermedium foret. Quod si deesset, quo lapides contegerent, alium in locum ibant, atque ibi se prosternebant, vel in latus inclinabant, ne facie lapides contingerent. De mineralibus res paucis expedienda restat. In civitate Regum æs devenerabatur *hist. Antip. P. I. p. 31.* Ad salutis suæ perniciem aurum colligunt Cerabaroí (portus magni Cerabaro in America meridionali) quique jacent medii ad Hiebram usque Beraguam. Non nisi certis anni temporibus ipsi quæritando intendunt. Numen inesse auro credunt, idcirco ex priscore religionem ad id negotii minimè tendunt in expiati. A Venere & omni oblectamento abstinent, cibisque ac potu parcissimè utuntur, universò legendi tempore. *Petrus Martyr. decad. III. lib. 4. p. 250.* Incolæ insulæ madagascar post Diabolum cui sacrificant, & Deum Cœli ac Terræ creatorem, tertiam quandam potentiam sub nomine Dian mananc, id est Deum divitiarum, sive aurum adorant. Sæpiùs enim illud super caput levant, quotiescunque manibus attingunt osculum insuper addentes. *D. Otto Dapper in descript. Afric. p. 49.*

§. XXV. Ex his quæ hucusque attulimus, quispiam fortè non sine omni doctorum hominum applausu suspicari queat,

adorandi verbum ab illa manuum ad os relatione in cultu idolorum, aut alterius cujusdam objecti, formatum esse, in qua sententia viros certe non proletariæ doctrinæ fuisse video. *Matthias Flacius in Clave scripturæ S. Part. I. p. m. 23.* dicit, adorare significat incurvationem corporis, quâ alii solent alios dignitate præcellentes honorare. Hic mos reverentiæ aut honoris exhibendi fuit Orientibus illis populis, teste *Livio, lib. 30.* cum narrat, legatos Carthaginenses cernuos aut adorabundos pacem à Romanis petiisse. *Hugo Grotius in explicat. Decalogi p. 35.* non aliud significat latinum adorare, non ab orare id est precari factum, ut imperiti homines existimant, sed ab eo quod manus admoveatur ori. *Heraldus ad Arnobium p. 33.* censet, adorare idem esse quod orare ad, sicut dicimus adire Deos. Confer. *Jani Gruteri Thesaurus Criticus Tom. II. p. 1049. & Tom. IV. p. 781. In Spicilegio Melleri Palmerii. Adrianus Turnebus adversar. l. I. c. 17. Lipsius l. II. Elect. c. 6. Caspar Scioppius l. I. Verisimil. c. 8. Leonhardus Lessius de justitia & jure l. II. c. 38. Scipio Gentilis Comment. ad Apuleji Apologiam. Johann. Seldenus de Dis Syris, Prolegomen. c. III. p. m. 26. edit. Lipsiens. Anno 1668. Conradus Dietericus antiquitat. Biblic. in Job. c. 31. v. 26. p. m. 408. Buchner. in Thesauro Fabri p. 668. Petrus Pithæus in Adversar. subcisiv. l. I. c. 7. p. 151. part. 2. Brissonius de formulis lib. I. p. 35. Ludovicus Cressollius Armoricus Mystagogi lib. IV. Sect. 2. c. 6. p. 892. Franciscus Bernhardinus Ferrarius lib. II. c. 26. p. 137. de Veterum acclamationibus & Plausu. Verum contra hos Varro Belgii Gerhardus Johannes Vossius tum in Institutionibus oratoriis lib. IV. c. 7. p. 115. tum Lexico Etymologico in voce adoro, calamum strinxit, ab oro verbo ex nomine quidem ore facto, illud derivans cum Ludovico de la Cerda in Apolog. Tertulliani c. XVI. & Laurentio Valla lib. V. eleg. c. II. viris citra dubium in poliori literaturâ versatissimis; ut idem origine sit quàm ore precor, apprecor vel alloquor, juxta *Servium ad Æneidos l. X. v. 677.* In has partes propendere videtur librorum helleo *Caspar Barthius Adversar. lib. XXXII. c. 13. p. m. 1487.* ita differens: adorare apud Afranium elegantissimè video deosculari significare, apud Nonium in voce suaviter, quod NB. ut alia non*

pauca

pauca perperam aliò traxit Palmerius. Nec nos ejus significationis exempla habemus, nisi quod in Sacris adorare inde videtur ductum, quod velut ore admotò colloqui aut salutare denotat. *Apu- lejus libro II. metamorph.* Suscipit ille de lectulo, & uno congestu populum sic adorat; Malis novæ nuptæ peremptus artibus & additus noxio poculo thorum repente adulterio mancipavi. Sed & alibi apud eundem Scriptorem adorare significat alloqui. *ut lib. III.* ad dicendum spatium vasculo quodam graciliter invicem colifistulato, ac per hoc guttatim defluis infusa aqua, populum sic adorat. *lib. VII.* Visisque nobis cum fletu maximo, singulorum juvenum genua contingens sic adorat. Ubi tamen ad supplicum habitum respicitur, ut & apud *Juvenalem*: Pugnis concisus adorat, Quatuor ut liceat cum dentibus inde reverti. H. J. Porro pro Numinis alloquio usurpatur, ita ut adorare idem sit, atq; precib⁹ venerari. *Plautus in Rudente Act. I. sc. 4.* Veneror pro adoro usurpat; Nunc quisquis es Deus veneror, quod & salutare dicebāt: Salutare enim Veteribus idem erat, quod adorare, *Plautus in Stichò act. IV. sc. 1.* Deos salutatum atque uxorem modo intro devertor domum. Qui etiam alloquor in eodem sensu adhibet, *Amphitruone Act. I. sc. 1.* unde *Jaubmannus in Commentario ad h. l.* id est, salutare Deos, ut peregrè adveniens, quæ *Arnobius lib. VI.* affari Deos & cum Deo venerationum (item supplicationum & orationum) colloquia miscere; Græci *προσαγορεύειν* vocant. *Euripides in Herc. furent. θεὸς προσεπέειπεν*, Deos alloqui dixit. Nonnunquam adoto pro valdè vel enixè oro sumi videtur, ut in illo *Propertiano libro I. eleg. 4.* Māne- at sic semper adoro, id est vehementer oro. Plura videantur in *Guiljelmi Turneri vulpecula venatu Part. I.*

DISSERTATIO VIII.

De
OSGULIS SACRIS VETERUM CHRISTIANORUM.

SUMMARI A.

I. Sacramundè tractanda. Christus puritatis autor omnia munda cupit. Præparatoria ad dignam Eucharistiæ S. participationem. II. Osculum charitativum cur in precum clausula adhibitum. III. Tam in templis, quàm domi. Fraternalitas spiritualis Veterum Christianorum. Abstentus. Pœnitentium quinq; gradus certis locis circumscripti. Conciliationis tempus. IV. Oscula ante S. Cœnæ usum accepta. Lucilla femina Carthaginensis schisma excitat. V. Osculum post usum S. Eucharistiæ quare aulicis & quibusdam Laicis negatum? Græcorum ritus in administratione Cœnæ. Latitia ex perceptione ejusdem. Pœnitentia profunda. VI. Agapæ primitivæ Ecclesiæ quomodo & quando instituta. VII. Agapæ triplices, nuptiales, natalitiæ & funebres. Item in Dedicatibus templorum. Earundem usus multis constitutionibus sublati. Ab iis Catechumeni & publicè pœnitentes exclusi. VIII. Agapæ hodiernorū Christianorum in Ecclesia Orientali sub dio vel in privatis adibus instituta. Maronitæ Monachi abstinent carnibus. Distributio fructuum in agapis Melitenstibus. Græcorum Placentæ & Coliphia. Origo Coliphiorum in Quadragesima inter Constantinopolitanos. Cothia Moschorum. Agapæ Gallorum & Hispanorum. IX. Osculum in Baptismo adultorum & infantum adhibitum, antiquissimis autem Patribus ignotum. Vice-Comes notatus. Ritus osculandi in impede baptisati. Cyprianus vindicatus. Infantibus baptisatis olim Eucharistia oblata. X. Osculum compatris & commatris in susceptione infantis de Sacro fonte vix Antiquitati notum. Judicium Dalleri de Vice-Comite. XI. Osculum charitatis olim certis temporibus omissum non sine causâ. Ambrosius explicatus. XII. Missa pro defunctis & Monachorum sacra osculis caruerunt. Albaspinæi censura contra Durandum aliosq;. Monachi raro ad Eucharistiam admissi. XIII. Virorum cœtus à mulieribus in Ecclesia olim separatus. Semncion Ægyptiacum. XIV. Perfidia & Impudicitia

citia in osculis veterum Christianorum castigata. Osculatoria. XV. Catechumeni & excommunicati ab osculo pacis exempti. Illo omnis benedictio absoluta. Benedictionis Ceremonia externa & Politica. Osculum in Promotionibus Academicis. XVI. Discrimen inter osculum charitatis apud veteres Christianos, & osculum Pacis Latinorum contra Bel-larminum assertum.

§. I. **N**Otanter *Franciscus Villana lib. Symb.* linguâ Hispanica conscripto depingit porcum hærentem in limine templi hoc lemmate adjecto: NON MIHI SANCTA LICENT. Nempe nefas est animalia immunda inducere in templa piis duntaxat pervia Christianis. Itaq; Christiane, memor hujus picturæ, cave, ne referas animâ fœdâ & spurcâ suam, namque tibi tunc obscœno sicut porco nihil est commune cum singulis quibusq; rebus sanctis. Igitur siste gradum, ô immunde; NON TIBI SANCTA LICENT. Abluere lavacro pœnitentiæ, de porco fias agnus, gratiæ divinæ candicantis obsequio, sic tutè sacra omnia frequentabis. Vis aliud ad scopum præsentem emblemata habeto, quod sequitur. *Gregorius XIII.* Papa Romanus cudit Iconem, templi fores apertas præferentem superliminari inscripto hoc titulo mystico: NIHIL COINQUINATUM. Quasi diceret, templum non patere nisi his, qui mente defæcata ex prævia confessione & seria pœnitentia sacris epulis pasci desiderarent. Vide *Lukii numismata. S. Thomas de Villa Nova* Salvatorem nostrum, summam semper puritatis curam habuisse, his verbis *concione tertia de Sacram.* considerat: Omnia munda vult author puritatis, mundam matrem elegit, mundum discipulū dilexit; munda sindone involutus est, mūdo in tumulto, in quo nō dum quisquam positus fuerat tumulatus est; ab his qui sunt mundo corde videtur, & ab his qui sunt mundo corpore possidetur. Quapropter *Augustinus* in eorum confusionem, qui ad communionem accessuri suam negligunt præviè purificare conscientiam, Hippo-nensem. populum, cui Episcopus præerat, *sermone cclii. de tempore,* ita legitur exhortatus fuisse: Hoc dico, quod vos frequenter facere aspicio; Omnes viri, quando communicare desiderant, lavant manus suas, & omnes mulieres nitida exhibēt linteamina, ubi corpus Christi excipiant. Quibus in verbis Sanctus Præsul ad antiquū alludic

alludit morem, qui penes Christianos vigeat, quod scilicet, Eucharistiam ad ædes proprias deferre solerent, qui postmodum usus propter diversos abusus esse desit. His præmissis porro sic pergit: Non est grave, quod dico, fratres, quomodo viri aqua lavant manus suas, si eleemolynis lavent conscientias suas; Similiter & mulieres, quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi corpus Christi accipiunt, si corpus castum & cor mundum exhibeant, ut cum bonâ conscientia, Christi Sacramenta accipiant. *Bernhardus* animæ prudentiam serpentinam moraliter hujusmodi verbis inculcare *sermone XXVIII. de modo benè vivendi* nititur: Rogo, ut audias prudentiam serpentis; Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum, antequam veniat ad fontem, evomit omne venenum: Imitare ergo & ut Charissima, hunc serpentē in hâc parte, ut, antequam venias ad fontem, id est, cōmunionem corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, evomas omne venenum, scilicet odium, iram, malitiam, invidiam, voluntatem malam, & noxias cogitationes ex corde tuo. Rursus illos qui sine debitâ conscientia suæ emendatione ad communionem accedunt, *sermone citato* alloquitur his verbis: Rogo, vos fratres, inquit, nunquid est aliquis, qui in arcâ sordibus plena velit mittere vestem suam? & si in arcam sordibus plenâ vestis non mittitur pretiosa, quâ fronte in anima, quæ peccatorū sordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur? Similem ferè considerationem *Chrysostronus hom. XXIV. in prior. Corinth.* adducit: Si quis Regem non temerè, nec inconsideratè exceperit, quid dico Regem, ne vestem quidem Regiam temerè & inconsideratè inmundis manibus contrectaverit quisquam, etiam si sit in solitudine, etiâ si nemo adsit; atq; nihil est aliud vestis quam stamen vermium: Sin autem tincturam admiraris, ipsa quoq; est sanguis piscis mortē affecti; sed tamen nemo eam voluerit aufusq; fuerit inmundis cōtrectare manibus. Si autem vestem hominis ne aufus fuerit quisquâ solum tangere, quomodo Dei corpus, qui est super omnia, propter quod fractæ sunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli, propter quod fumus & vivimus, accipiemus cum probro & contumeliâ.

§. II. Hæc quâ intentione præmissa sint ex sequentibus planè elucescet. Multa scilicet piæ antiquitatis oscula sacra, charitativum,

vum, quod vocant, osculum, ultima quasi illorum species suo gyro complectitur. Hoc primitivæ Ecclesiæ Christiani sibi invicem in sinceræ pacis & ἀντιπροσῆμιτις charitatis testeram tempore sacrorum publicorum offerebant. Illi autem sedem in classe osculi sacri assigno, quia non solum communi nomine audit φίλημα ἁγίου, osculum sanctum, sed etiam quia expressè in Sacris paginis ab Apostolo Roman. XVI. v. 16. I. Corinth. XVI. v. 20. II. Cor. XIII. v. 12. I. Thessal. V. v. 26. mandatū fuit, quin & à sacris personis in sacro loco sanctoque sine susceptum. Usurpabatur primò in precum solennium, cū primis Orationis Dominicæ clausula, undè *Tertullianus Libro de Oratione*, appellat signaculum orationis, & *Dillherrus in Electis* Amen reale. *Justinus Martyr* sub finem Apologiæ secundæ inquit: ἀλλήλους φιλήματι ἀσπαζόμεθα παυσάμενοι τῶν ἰουχῶν. Hoc est, osculo nos invicem salutamus, quando à precibus cessamus. Ratio hujus instituti non tantum dari potest ea, quam *Hieronymus hom. I. in Canticum* his verbis effert: Veri Christiani se invicem osculantur, ut recordentur, Deum nos in verbo suo & Spiritu sancto suaviter osculari; verum etiam & vel præcipuè ista, quæ apud Præsulem *Hipponensem de amicitia cap. 6.* legitur, ut nimirum exteriori osculo pacem interiorem demonstrent. Sive ut testentur, se preces ex pectore odiis & simultatibus minus onusto fuisse. Qua de causa *Origenes* quoque in *Epist. ad Romanos cap. XVI.* Christianos ita adhortatus est: ex sermone Pauli (scilicet cum dicit, salutate vos invicem osculo sancto) mos in Ecclesia traditus est, ut post orationes osculo se invicem suscipiant fratres; hoc autem osculum sanctum appellat Apostolus, quo nomine illud docet primū, ut casta sint oscula quæ in Ecclesiis dantur, deinde ut simulata non sint sicut fuerunt Judæ. Osculum verò fidele primò castum sit, deinde pacem in se simplicitatemque habeat in charitate non fictâ. *Chrysostomus hom. XVII. & XXX. in 2. Epist. ad Corinthios*, hoc osculum idè institutum tradit, ne vel major contemneret minorem, vel minor invideret majori: sed pellerentur & contemptus & invidentiæ, osculo isto omnia mitigante & adæquante.

§. III. Impertiebant autem sibi invicem illud, non modò

tempore Missæ constituto in templis, sed & intra privatos parietes & in vicis, ut colligitur ex *Tertulliani libro de oratione*: potes domi differre pacem, cui officio negat gentilem, ut Christiana satisfaciat. Hoc fiebat ad fraternitatem sinceram contestandam. Nihil enim est fidelibus inter se magis unitum, qui spiritali quadam cogitatione omnes connectuntur. Cognationem verò osculo olim probatam fuisse, ostendit *Petrus Ærodius Decretorum lib. V. Tit. 12. §. 1.* Hæc consanguinitas spiritalis & amicitia religionis societate tam fortiter erat conjuncta, inquit *Gabriel Albaspineus* de veteribus Ecclesiæ ritibus, *Observatione XIX. lib. 1.* ut gentilibus suspecta esset, eamque magno aliquo Sacramento aut mysterio contractam, & conjuratam esse crederent, ut pro alterutro mori sint parati. Ab hac societate non solum arcebantur hæretici, schismatici, Abstenti, (a) sed etiam pœnitentes, (b) & Catechumeni, qui omnes à cæteris fidelibus fratres non appellabantur, quod scilicet, neque sui hæredes, neque jus ad hæreditatem Christi habere censerentur. Hoc jus fraternitatis in quadam bonorum, precum, meritorum, voluntatis denique ac animæ conjunctione, societate, & communionem consistebat, unusquisque pro facultate & modo fortunæ cæteros libenter juvabat, neque erat quisquam inter Christianos ea tempestate, qui ostiatim mendicaret, in ægrotis curandis, in viduis, captivis, & iis qui ad metalla, aut arenarias damnari essent, alendis, quantam diligentiam, quantam curam adhiberent? Puellis quæ tempestivæ viro ad ætatem nubendi pervenerant, ex publica pecunia dos assignabatur, nullum prorsus officii genus prætermittebatur, omnia præter uxores, ut ait *Tertullianus*, illis erant communia. Si quispiam fratrum obviam fieret, si è longinquo rediret, si peregrè proficisceretur, continuò ad amplexum, & ad osculum currebant, mutua sibi fratrum appellatione & salutatione congratulabantur. (a) *Abstentus*, vox *D. Cypriano* familiaris, quæ juxta *Pamelii* expositionem, excommunicatum significat, sed verisimilius *Latino Latino* ab ecclesiasticis functionibus suspensum intelligendum videtur: *Abstineo* enim & *abstineor* pro suspendere, & suspendi à sacris, & *abstensio* ipsamet suspensionis censuram sæpè apud eundem Autorem denotat. Ac in *Regulis Patrum* cap. V. §.

2. habetur: dignè correptus tamdiu abstinetur, quamdiu vel culpæ qualitas poposcerit, vel se pœnitendo humiliaverit. In Codicibus Floriacensi & Corbensi correctis, eodè significatu abstinere pro suspendere legitur. Macer in Hierolexico. p. 4. (b) Pœnitentes dicebantur olim, qui pro homicidio, vel pro diversis gravibusq; criminibus & peccatis publicam pœnitentiam agētes sub cilicio ad altare erant reconciliati. Can. placuit, distinet. 50. Fuerunt autē in primitiva Ecclesia quinq; gradus publicè pœnitentium, de quib⁹ S. Gregorius Thaumaturgus mentionem facit: Primi *Flentes*, seu *Lugentes*, & à Latinis *Hyemantes* nuncupabantur; hi cilicio induti, & extra Ecclesiam humi prostrati fidelibus Ecclesiam intrantibus veniam de commissis scandalis poscebant, de quibus *Tertullianus de pudicitia cap. III.* ait: Conciliatos, (id est, cilicio indutos) concineros, cum dedecore & horrore compositos, prostratos in mediū ante viduas, ante Presbyteros, omnium lachrymas suadentes, omnium vestigia lambentes, omnium genua detinentes. Secundus pœnitentium ordo eorum erat, qui *Audentes* vocabantur. Hi namq; in Nathececum Catechumenis admissi erant, quibus audire verbum Dei permittebatur, expulsi tamen erant tēpore consecrationis. Tertii dicebantur *Substrati vel Subjecti*; quia aliquantò diutius cum illis Catechumenis permanebant, ac substrati recipiebant ab Episcopo manū impositionē, qui super eos aliquas preces recitabat. Quarti gradus erant *Consistentes*, qui consistebant cū cæteris fidelibus in Ecclesia, sed in oblationibus minimè admittentur. Consistentes sunt, inquit Matthæus Blastarius, in Syntagmate Juris Canonici Græcorum, qui fidelib⁹ comprecantur & simul psallunt, mysteriorū verò participatione abstinēt. Tandē quintus & ultimus ordo erat illorum, qui peractā jam pœnitentiā participes fiebāt sacramentorū, sed à cæteris fidelib⁹ aliquatenus distinguebātur, non enim omnib⁹ Privilegiis cæteris Christianis concessis fruebantur, & idè sedebāt in humiliori loco. Verba Thaumaturgi in *Concil. Ancyr. can. XVII. apud Balsamonē* hæc sunt; Flet⁹ seu luct⁹ est extra portā Oratorii, ubi peccatorē stantē oportet fideles ingrediētes orare, ut pro se precetur. Auditio est juxta portā in porticu, ubi oportet eū, qui peccavit, stare usq; ad Catechūenos & illinc egredi. Audiēs enim, inquit Scripturas, & doctrinā, ejiciatur & precatione indign⁹ censeatur. Subjectio

ctio autem, seu subtractio est, ut intra templi portam stans cum Catechumenis egrediatur. Congregatio, seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, & cum Catechumenis non egrediatur. Postremò est participatio Sacramentorum. Conciliabantur vero publici pœnitentes in Hebdomada majori, undè etiam illa Hebdomada Indulgentiæ dicitur. Confer nostram Bibliothecam Anglorum *Lib. III. cap. V. §. 4. p. 317.*

§. IV. Ordinariè osculum illud adhibebatur ante & post usum S. Eucharistiæ. Ante usum Eucharistiæ se amplexabatur Christiani mutuò, has addentes salutationibus acclamationes: PAX TECUM, MI FRATER! veluti *Justinus Martyr in Oratione ad Antoninũ* perhibet; Ut nempe ante Christianorum inter se concordia, aut reconciliatio gratiæ iniretur, quàm Deo, illi, suo pascerentur, quo si non reficiebantur, reconciliationis ejus omninè nulla componendæ memoria refricabatur. De osculis ante usum Cœnæ S. datis & acceptis sequentia Patrum testimonia accipio. *Origenes* vel quicumque autor est quatuor homiliarum in Canticum *Tom. I. Oper.* Hoc est verius propriusque & sanctius osculum, quod à Sponso Dei verbo, porrigi dicitur sponsæ, puræ scilicet animæ & perfectæ. Cujus rei imago est illud osculum quod in Ecclesia sub tempore Mysteriorum nobis invicem damus. *Hieronymus in Epistola ad Theophilum*, adversus Johannem Hierosolymitanum: Ignoramus absq; charitate pacem, sine pace communionem. Si munera nostra absque pace afferre non possumus, quanto magis est & Christi corpus accipere. Qua conscientia ad Eucharistiam accedam & respondebo Amen, cum de charitate dubitem porrigentis? Quisquam ne tibi invitus communicat? Quisquam ne extantâ manu vertit faciem, & inter sacras epulas Judæ osculum porrigit. Omnium vitiorum fæces deponendas esse, eorumque loco virtutum habitus induendos esse egregiè monet. *Ambrosius serm. V. de Sacramentis* ad Neophytos, ne indigne S. Eucharistiam sumant: Venisti ad altare, vocat te Dominus Jesus, vel animam tuam, vel Ecclesiam, & ait: Osculetur me ab osculis oris sui. Vis ad Christum aptare? nihil gratiùs. Vis ad animam tuam? nihil jucundiùs osculetur me. Vides te mundum esse ab omni peccato, quia delicta deterfa

terfa sunt: ideò te sacramentis cœlestibus dignum judicat, & ideò invitat ad cœleste convivium. Osculetur me ab osculis oris sui. Tamen propter sequentia anima tua vel humana conditio, vel Ecclesia videt, se ab omnibus mundatam esse peccatis, & dignam quæ ad altare Christi possit accedere. *Augustinus lib. II. contra literas Periliani cap. XXXII.* Cui pacis osculum inter Sacramenta copulabitis? Et Metaphrastes, sancta matrona, quæ virum simulaverat, sic arguitur à Prisciano: quomodo cum sis mulier ad divina sacramenta accessisti, nudo capite & in pacis salutatione os tuum securè exhibuisti fratribus; respondet illa & se ita purgat: Quod ad divina quidem dona attinet, simulans imbecillitatem non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ita accedebam ad Sacramentorum communionem, charitatis autem nunquam signum apud fratres recusabam, neque enim hominum cultibus, sed hominibus angelicam imitantibus impassibilitatem, me ipsam offerre existimabam. *Chrysostomus hom. XXX. 2. in Corinth.* Non vulgari quodam honore os nostrum afficitur, cum corpus Domini excipit, eaque præsertim de causa, tum mutua oscula jungimus. Audiant qui obscœna loquuntur, qui convitia proferunt, ac cohorrescant, cogitantes, quale os turpent ac dedecorent. Audiant qui obscœnè osculantur. Audi quæ oracula Christus per os tuum ediderit, atq; illud ab omni macula purum conserva. De hoc osculo sancto aliud quoque afferri potest. Quid tandem? templum Christi sumus. Itaque templi vestibula, & aditam osculamur cum alii alios osculantur. At non cernitis, quotnam homines etiam hujusce templi vestibulis osculum figunt, partim inclinato capite, partim manu terentes. At per has portas & januas ingressus est Christus, & ad nos ingreditur cum communicamus. *Idem lib. I. de Compunctione.* Osculum pacis portigere tempore, quo munera offeruntur, in usu est, sed vereor, ne forte plures ex vobis labiis hoc tantum modò faciant, cum Christus pacem non ex ore, sed ex corde desideret. Anastasius Synaita oratione de sancta Synaxi: Propter hoc ipsum nos mutuò in osculo pacis amplexamur, ut omni colligatione impietatis & cordis duritiæ abjectâ, puro corde ad Dominum accedamus.

Haymo Halberstadiensis in Epist. ad Rom. c. XVI. Mos traditus est Ecclesie, ut convenientes fideles ad audiendum verbum divinum, Missarumque celebrationem, post orationes osculo dilectionis suscipiant se invicem. Confer *Jacobi Pamellii Notas ad Tertullian. de Orat. p. 176. Optatus Milevitanus narrat lib. I.* Lucillam fœminam potentem & factiosam, quæ schismati Donatistarum occasionem præbuit, solitam fuisse ante communionem os cujusdam Martyris, si tamen Martyris, aut si Martyris, nec dum vindicati, osculari, quæ de re à Cœliciano tunc Archidiacono, postea Episcopo Carthaginensi correpta, ipsi Cœciliano irata, schisma adversus illum suscitavit. Hæc autem mulier idèd reprehensa putatur, quod fratrum osculum, quale sibi mutuo ante susceptionem corporis Christi præbebant fideles, vel dedignata, vel eo non contenta, incertas insuper reliquias osculari præsumeret. Add. *D. Henricus Rixner lib. de veter. Christianor. circa S. Eucharistiam institutis & ritibus cap. 7.* Et *D. Joachim Hildebrandus libello de prisca Ecclesie sacris public. templ. & fest. diebus Cap. I.*

§. V. Post usum S. cœnæ adhibitum esse osculum ex *Loco Clementis Alexandrini*, qui simul ejusdem formam describit, colligo. Ita verò ille *lib. III. Prædagog. cap. 2.* Regno dignè gustato, ore modesto & clauso benevolentiam animi ostendamus, per quod maximè se exercet mansuetudo morum. Illud autem aulicis quandoque negabatur propter contentiones. Scholiastes *Tertulliani lib. de Oratione*, osculum pacis inter Missarum solennia dari consuetum attingens, ait: Circumferatur patena pacis inter fideles, præterquam tamen inter aulicos, quos unanimes esse & pacificos non finit ambitio. In aulico solo ægrè pax coalescit, in quo ambitio adolescit, juxta *Novarinum lib. V. Electorum c. 62. p. 187.* Hoc enim osculum animos mutuò conciliat, & omnem malorum oblivionem illis spondet, signum igitur est hoc osculum reconciliatio- nis, universæque injuriarum memoriæ deletæ, verba sunt *Cyrilli Cateches. Mystagog. V.* In eandem sententiam quoque *Augustinus sermon. LXXXIII. de diversis*, eleganter scribit: Post orationem

Do-

Dòminicam, quam accepistis & reddidistis, dicitur PAX VOBIS-
 cum, & osculantur se invicem Christiani in osculo sancto, quod est
 signum pacis, si quod ostendunt labia, fiat in conscientia, id est,
 quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt, sic cor tuum à cor-
 de illius non recedat. Deinde clamat Diaconus: Complectimini
 & osculamini vos invicem; atque hinc mutuò nos osculo saluta-
 mus. Non hoc ita accipias quasi osculum illud sit ejusmodi, quale
 in foro inter communes amicos esse consuevit. Neque enim tale
 est. *Metrophanes Critopolus confession. Cathol. & Apostolica Ecclesia in
 Orient. c. IX. p. m. 101.* Edit. Helmstadiens. Participes facti S. Eu-
 charistiæ mutuo se osculo salutant, altero quidem dicente, Chri-
 stus est in medio nostrum; altero respondente, & est, & erit. A festo
 autem Paschatos usque ad Assumptionem Domini inter salutandum
 hic quidè dicit, *Christus resurrexit*, ille autem, *revera resurrexit*. Po-
 steà verò per totum annum priora repetunt. Cæterum salutatio
 Paschatos non tantum fit inter sumtionem, (S. Eucharistiæ) sed & in
 plateis, in vicis sibi invicem occurrentes salutant sese mutuò, altero
 dicente, *Christus surrexit*, altero respondente, *Revera surrexit*.
 Hoc ipsum fit usq; ad Assumptionem Domini Similiter mulieres in-
 ter se faciunt. Quantam lætitiã ex perceptione Eucharistiæ pri-
 mi Christiani hauerint, *Gabriel Albaspinaus lib. I. observat. c. 12.* do-
 cet his verbis: Reperti in Ecclesia sunt, qui eã (Eucharistiã) sum-
 tã mox ad Martyrium, quasi impotentes lætitiæ, ultrò sese offer-
 rent. Antequam autem aris admoventur, ut hoc tam divinum
 & immortale munus haurirent, vidisses mutuos inter se comple-
 xus, quò tanta sibi invicem gaudiorum oblectamenta OSCU-
 LO impertirent. Hi Dies, quibus Eucharistiã sumissent, vo-
 cabantur antiquis dies lætitiæ, dies remissionis, dies immunitatis,
 dies solennitatis, dies festivi. *Hæc ille.* Tale osculum in qui-
 busdam Ecclesiis etiamnum frequentare Canonicos ante S.
 Synaxin *Cornelius à Lapide Commentar. in II. ad Corinth. XIII.*
v. 12. *Henricus Pintus in Christo crucifixo lib. V. Tit. 3. loco 6. p.*
735. Et *Johan. Ludovicus de Lacerda Adversar. Sacror. cap. 81.*
num. 22. p. 113. tradunt. Quemadmodum verò aulicis
 quan-

quandoque osculum denegabatur, sic etiam Laicis profundam ipœnitentiam agentibus nulli osculum impertire licebat. *Ἀρχαιολογία* Anglorum, de prisca hujus gentis legibus, Cantabrigiæ edit. Anno MDC XLIII. illud pos. 82. 83. fusè insinuat; pauca saltem inde excerpimus: Profunda illa pœnitentia est, cum Laicus deponat arma, & peregrinetur longè latèque nudus pedes, qui bis non pernoctatur loco uno, qui jejunat multum & vigilat, qui dies & noctes ardentè orat, & non invitus semet conterit, & qui adèd est incultus, ut nec crines nec unguis ferro tetigerit; (al. tangat) qui nec balneum intrat calidum, nec cubile molle, nec carnem gustat, nec quid è potibus; quod faciat ebrium, qui Ecclesiàm non ingreditur, sed tamen loca sacra quærit fervidus, & peccata confessus intercessionem rogat; qui neminem OSCULATUR, semper autem reatus suos acerrimè deplorat. Vide *Seldenum de Synedriis Hebr. lib. I. cap. XIII. p. 516. 517.*

§. VI. Porrò si ad Praxin veteris Ecclesiæ curatè respicimus, Agapatum fruitioni procul dubio oscula isthæc fraterna admixta fuerunt. Agapæ vocabantur convivium sacra primitivæ Ecclesiæ, à fine sibi præfixo; quia ad mutuam charitatem fovendam, & ad pauperes refocillandos post Sacram Synaxin in Ecclesia celebrabantur. *Ἀγάπην* penes Græcos est amor, dilectio, charitas. *Hieronymus*, vel quisquis autor sit Commentariorum vulgo Hieronymo adscriptorum in *Epist. I. ad Corinthios, cap. XI.* In Ecclesia convenientes oblationes suas separatim offerebant, & post communionem, quæcunque eis de sacrificiis (de his nimirum, quæ quisque obtulerat) superfuissent; illic in Ecclesia communem cœnam comedentes, pariter consumebant. Et *Chrysostomus* in eandem Epistolam *hom. XXVII.* Statis diebus mensæ faciebant cœmunes, & peracta Synaxi, post Sacramentorum communionem omnes commune inibant convivium, divitibus quidem cibum adferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter vescentibus. *Zonaras in Can. LXXIV. Trullan.* Antiquitùs, *inquit*, mos erat post communionem divinorum mysteriorum coëpulationes & compotationes fieri, divitibus epulas suppeditanti-

bus, ac præterea pauperiores invitantibus. Meminit quoque Agaparam Judas Apostolus vers. XII. quorundam impicitatem his verbis arguens: Hi sunt ἐν ταῖς Ἀγάπαις, vel (juxta veteris Interpretis versionem,) In epulis vestris maculæ, dum vobiscum epulantur, sine timore seipso pascentes. *Oecumenius in h. l.* Erant, inquit, eo tempore mensæ, quæ parabantur, de quibus & Paulus in Epist. ad Corinthios loquitur, quas etiam Ἀγάπαις appellabant. Idem in ipsam Pauli epistolam: Præcipuis diebus testis post Sacrorum Mysteriorum participationem, agebantur communes cœnæ, præparantibus illas divites, ac pauperes invitantibus. Publicum istud Ecclesiæ convivium eleganter describit *Tertullianus in Apologetico cap. XXIV.* his verbis: Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit. Vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos est, quantiscunque sumptibus constet: Lucrum est pietatis nomine facere sumptum, siquidem inopes quosque refrigerio isto juvantur. Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur, quantum esurientes capiunt: Bibitur, quantum pudicis est utile: ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum sibi Deum esse; ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Æque oratio convivium dirimit, inde disceditur, non in catervas cætionum, neque in Classes discursationum, nec in eruptiones lasciviarum, sed ad eandem curam modestiæ & pudicitæ, ut qui non tam cœnam cœnaverint quam disciplinam. De Agapis etiam puto intelligenda esse, quæ *Plinius junior* de Christianis ad Trajanum Imperatorem scribens *Lib. X. Epist. 97.* exhibet: Affirmabant, hanc fuisse summam vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti statò die, ante lucem convenire, carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem: seque Sacramento non in scelus aliquod obstringere; sed ne furta, ne latrocinia committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent. Quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, & rursus coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen & innoxium. Promiscuum vocat *Plinius*, quia omnes in illis conviviis promiscuè accumbent,

bant, sine ullo discrimine personarum aut qualitatis, ut neq; dives prior neque pauper posterior accumberet.

§. VII. Inveniuntur autem Agapæ apud antiquos Scriptores potissimum triplici de causâ celebratæ. Quædam fiebant occasione nuptiarum, in quibus invitabatur ipsemet Episcopus, dicebanturque Agapæ connubiales. Aliæ instituebantur in sanctorum Martyrum festivitatis, hinc Agapæ natalitiæ dictæ. Alia tandem convivia in exequiis præbebantur, Agapæ funerales appellatæ. Nazianzenus in Carmine de diversis vitæ generibus:

Non epulum natale adiens cum pluribus, aut quod
Funereum est, vel quod connubiale petens.

De funeribus admonuit Clericos *S. Clemens Lib. III. Constitut. Apostolic. cap. XLV.* inquiens: Qui in exequiis mortuorum ad convivium funebre invitati estis, ordine & in timore Dei epulamini, ut possitis preces pro defunctis exhibere Deo. Mos erat invitandi præter Clericos, etiam pauperes; amicos & affines, ut observavit *Origenes in Jobum lib. X.* Ex Concilio Gangrensi in Gratiani decreto distinct. XLII. c. 1. habetur; Si quis despicit eos, qui fideliter Agapas, id est, convivia pauperum exhibent, & propter honorem Domini convocant fratres, & noluerit communicare, hujusmodi convocationibus, parvipendēs quod geritur, anathema sit. *S. Paulinus Epist. LXXXI.* Aletio scribens, ejus magnificentiam in funeralibus Agapis pro Rufinâ uxore in Basilicâ Vaticanâ celebratis valdè commendat his verbis: Patronos animarum nostrarum pauperes, qui tota Roma stipem meritant, multitudinem in aulam Apostoli congregasti. Pulchro equidem tanto operis tui spectaculo patcor. Videre enim mihi videor tota illa religiosa miseranda plebis examina, illos pietatis divinæ alumnos, tantis influere penitens agminibus in amplissimam gloriosi Petri Basilicam, ut pro januis atrii, & pro gradibus campi spatia coarctentur. De Agapis Solennibus pro Ecclesiarum dedicationibus *D. Gregorius loquitur lib. 1. Epist. 54.* ubi Petro Subdiacono necessaria pro similibus conviviis ad dedicationem cujusdam Oratorii committit. Conf.
lib. IX.

lib. IX. Ep. 71. ad Mellitum Abbatem. Tandem hæc antiquissima in Ecclesia convivendi ratio, cum paulatim ambitione Divitum, partim etiam multitudinis insolentiâ & luxu in desuetudinem veniret, multosque post se abusus traheret, ab Ecclesiarum præfulibus severè prohibita est; unde tot in Conciliis contra illa convivia monita, decreta, & Constitutiones occurrunt. In *Detret. Gratiani distinct.* XLII. c. III. habetur: Non oportet ministros altaris, vel quoslibet Clericos ad Agapem vocatos partes tollere propter injuriam, quæ ex hac occasione Ecclesiastico ordini poterit deputari. *Laodic. Concil.* In eodem Decreto Gratiani notatur ex *Carthaginensi Concil. IV.* quod nulli Episcopi, vel Clerici in Ecclesiâ conviventur nisi tortè transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi ab hujusmodi conviviis quantum fieri potest, prohibeantur. *Distinct.* XLII. c. V. *Concil. Constantinop. VI. c. LXXIV.* ubi Charitates appellantur, & penitus suppressæ à S. Ambrosio, ejusque exemplo à D. Augustino, qui ab Ecclesia Africanâ eas expelli curavit, cum deperdita jam prospiceretur cana illa Christianorum simplicitas. Cui reformatori, ut suavius tales abusus cohiberet, Aurelius Carthaginensis Episcopus scripserat in hunc modum: Magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando, *Epist. LXIV.* Eundem scopum tangunt Augustini verba *Confession. lib. IV. cap. II.* Cum ad memorias Sanctorum, sicut in Africa fieri solebat, (Monica) pultes & panem & merum attulisset, atque ab ostiario prohiberetur: Ubi hoc Episcopum vuisse cognovit, tam piè atque obedienter amplexa est, ut ipse mirarer, quod tam facile accusatrix potius consuetudinis suæ, quam disceptatrix illius prohibitionis effecta sit. Sed illa cum attulisset canistrum cum solennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quam unum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, unde dignationem sumeret, non ponebat. Et si multæ essent, quæ illo modo videbantur honorandæ memoriæ defunctorum, idem ipsum unum, quod ubique poneret, circumferebat, quod jam non solum aquatissimum, sed etiam tepidissimum cum suis præsentibus per sorbitiones exiguas partiretur:

qui pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque ubi comperit à præclaro prædicatore atque antistite pietatis, præceptum esse, ita non fieri, nec ab eis qui sobriè facerent, ne ulla occasio te ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia, superstitioni gentilium essent simillima abstinuit se libentissimè, & pro Canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatoribus votis petus ad memorias Martyrum afferre didicerat, ut & quòd posset daret egentibus. Hæ immoderata convivia propter nimiam licentiosamque celebrationem mutuamque dissensionem, suo quoque tempore reprehendit *Tertullianus, lib. de Jejun. adversus Psychicos cap. XVII.* Apud te, inquit, Agape in cacabis fervet, Fides in culinis calet, Spes in ferculis jacet. Non oportet in Basilicis seu in Ecclesiis Agapem facere, & intus mandu care, vel accubitus sternere non licet; sunt verba Canonis *IV. distinct. 43.* Catechumeni verò ad hæc convivia non admittebantur, quia nondum habiles erant ad communionem, sicut nec poenitentes publici, qui eam recipere nequibant. Plura exhibet *Jacobus Bosius lib. VI. Roma subterranea. cap. XXVII*

§. VIII. In Ecclesia Orientali ad præsens usque tempus hæ Agapæ perdurant. Hodierni enim Græci post sacram Mysteriorum communionem in Festo Paschatos, allatis in Ecclesiam epulis communiter convivunt, solenne quod sequitur carmen concinentes: *Χεῖρὸς ἀγῆν ἐκ νεύων, θανάτω θανάτων παλίστας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χερσὶ μὲν* &c. uti *Georgius Cassander* in Liturgiis adducit. Quin *Dominicus Macer* se occasione festivitatum & funeralium Agapis sæpe interfuisse memorat *Hierolexicip. 16.* quamvis illæ non intra Ecclesias sed penes ipsas sub dio, vel in privatis domibus institutæ sint, juxta id, quod *D. Gregorius lib. IX. epist. LXXI.* Anglicis noviter ad fidem conversis præscripserat, permittendo eis scilicet, ut non longè ab Ecclesiis, in tuguriis virentibus frondibus fabricatis talia convivia recolerentur. Itaque inter alia convivia, pergit *Macer*, in quibus ibi præsens fueram, sumtuosissimum illud erat, non minùs ac devotissimum montis Libani, quando de Anno MDCXXIV. pro sanctæ sedis Apostolicæ negotiis ad Patri-

Patriarcham accesseram, ibi enim in festivitate Patriarchalis Ecclesiæ, quæ sub Titulo Dei paræ assumptionis est, convivium celebratum fuit, in quo interfuerunt Episcopi non pauci, magna Clericorū caterva, & innumerabilis populorum concursus, non enim in hoc venerabili cænobio, excepto hoc solùm die, carnes māducare, nec unquam animalia mactare licet, quod pro hac die extra clausuram permittitur. At Patriarcha cum cæteris Monachis, & Episcopis ejusdem ordinis seorsim comederunt, eorum enim Regula, quæ est D. Antonii Abbatis, nunquam carnes manducare permittit: Unde Maronitæ monachi, licet ad Prælatitias dignitates ascendant, observant nihilominus hanc carniū abstinentiam, sicut & reliquas Antonianas constitutiones, in ruralibus Insulæ Melitensis Ecclesiis, cum aliquod festum celebratur, solent post Vesperarum solennitatem, buccellas una cum fructibus populō distribuere, Græci verò placentas, & subcinericios panes distribuunt, & in exequiis dant granum frumenti coctum, & benedictum, quod condimentis ut bellariorum, & id generis, adulare solent, quæ *κόλιβα*, id est, coliva, latinè Bellaria vocamus. Græcè tamen *κολίφιον* & Coliphium latinè ipsum panem subcinericium significat. *Plautus in Persa act. I. Scen. III.* Coliphia mihi ne incocta detis: & *Juvenalis Sat. II. v. 53.*

Luctantur paucæ, comedunt Coliphia paucæ.

Taubmannus ad Plauti verba allegata ait: Coliphia erant panes cum recenti caseo commixta. Esculentum hoc frumenti cocti originem duxit ex capitali in Christianos Juliani Apostatæ odio, dum ipsi Constantinopoli Quadragesimam observabant, jusserrat ille, ut publicè comestibilia vendentes, non nisi contaminata & idolis immolata exponerent, ad cogendos scilicet Christianos, ut aut illa comederent, aut fame perirent, verùm in visione à Sancto Theodoro admoniti, ut loco panis coquerent frumentum, quod actum fuit per integram hebdomadam, sollicitè egenis ditiores subveniendo, & hoc pacto imperialis intentio frustrata, edictum revocavit: Ob hanc igitur tanti facti memoriam continuarunt de-

inde Constantinopolitani fideles in gratiarum actione illius S. Martyris, ad anniversarium ejusdem, ea coquere, atque amygdalis, uvis passis, nucibus à corticibus dimembratis, granis mali Punici, foliisque apii breviter tritis: hoc granum comiscere solebant, quæ compositio Symbolicè varias sanctorum virtutes denotat, & pauperibus distribui solet, docente Nectario Episcopo, apud *Baronium* ad annum Domini CCCLXII. Qui ritus à Græcis in Melita introductus observatur ibi solùm in funeralibus, & *Coccià* etiam vocatur; Moschi tamen appellant *Cothià* panem illum benedictum, quem in Ecclesia pro mortuorum suffragio dispensant. Casalius in aliquibus Galliæ & Hispaniæ locis Agapas adhuc in usu esse tradit, & colligitur ex Lapide S. Ildephonsi altaris in Ecclesia Hispanorum S. Jacobi Romæ.

§. IX. Post exsufflationem in Baptismo antiquitus dabat Sacerdos pacem cum osculo, hoc est, Sacerdos osculabatur baptizandum, sive esset infans sive adultus, dicens: Pax tibi, teste *Johanne Stephano Durando* de ritibus Ecclesiæ Catholicæ Lib. I. c. 19. p. 105. & *D. Matthia Zimmermanno* Superintendente Misnensi, Differtat. Historico-Theolog. ad illud Tertulliani, *Fiunt, non nascuntur Christiani*. §. 74. *Josephus Vice-Comes Observation. Ecclesiast. Volum. I. de Antiquis baptismi ritibus & Ceremoniis lib. V cap. I. p. 305.* singulare quidpiam in medium producit scribens: Absoluto baptismo statim minister baptisatis oscula figebat, quod manifestè quidem *S. Cyprianus* significavit epistolâ LIX. ad Fidum Episcopum, ubi simul cum cæteris collegis, qui Synodo interfuerant, redarguens opinionem ejus qui asserbat, ante octavum diem sacro Lavacro admovendos non esse, quod eo tempore propter contractas in utero sordes, nemo illos amplecti & osculari sine stomachi fastidio posset, sic, inquit, Deus personam non accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quod vestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum non esse dixisti, quod unusquisque nostrum horreat adhuc ex osculari, nec hoc putamus ad cœlestem gratiam dandam

dam impedimento esse oportere. Scriptum est enim: omnia munda mundis: nec aliquis nostrum id debet horrere, quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans à partu novus est, non ita est tamen, ut quisquam illum in gratia danda atque in pace facienda horrere debeat, quando in osculo infantis unusquisque nostrum profuam religionem ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare; quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Quæ nisi osculandi consuetudinem receptissimam fuisse ostenderent, vanum esset puerorum sordes in medium asserere. Intelligere quoque, ex his potest Lector, oscula non modo Infantibus, verum etiam adultis atque ad eam ipsam ætatem impingi consuevisse, propterea quod naturali infantum sordi opponit peccatorum saniem, qua grandiores utriusque sexus miserè inficiuntur: Et ea cum amplexu in imo pede figi solita, quorum primum verbo amplectimur, alterum vestigio expressum est: ac demum ejus moris rationem fuisse, ut innueretur pax & gratia, quam qui aqua lustrali tingebatur cum Christo & Ecclesia inibat. Huc usque *Vice-Comes*. Eadem ferè reperiuntur in *Bellarmino, de Baptismo cap. 27. Vasquezio in 3. Thomæ, quæst. 71. disp. 165. cap. 6. §. 72. 73. & Johanne Baptista Casalio, de Veterum Christianorum sacris ritibus. c.V. p.44.* Qui omnes hanc osculi ceremoniam post baptismum longè antiquam esse contendunt. Imò *Vice-Comes* eandem diu ante Augustini tempora viguisse statuit. Verum fallit & fallitur. Ecquis enim credet, ritum ad eam singularem; si unquam apud Veteres in usu fuisset, non memoraturum aliquem ex tot illorum seculorum scriptoribus, qui totum Baptismi ordinem anxie descriptum, in suis monumentis posteritati reliquerunt: ex vetustissimis quidem Tertullianus, ex quarto quinto & sexto seculo Pseudo-Clemens, Pseudo-Ambrosius & Pseudo-Dionysius, in iis operibus, quæ vel propriè de Baptismo, ut Tertullianus, vel etiam de universis Sacramentis eorumque legitima administratione, ut tres illi posteriores laboriosè concinârunt. Sed nullum hujus ritus vestigium, vel in his vel in aliis, sive antiquissimorum, sive iis paulò recentiorum monumen-

tis ex-

tis exstat. De osculo post Eucharistiam dato & accepto omnes ferè memorant; osculi baptismalis nemo mentionem facit, multo minus peregrinum illum & Ecclesiæ ignotum osculandi in imo pede baptisati modum verbulo tangit. Propterea *Vice-Comes & Belarminus* à Doctissimo *Dallao de cultibus Latinorum Religiosis lib. 1. cap. 2.* meritò vapulat. Locus *Cypriani* allegatus nihil aliud insinuat, quàm quod Fides Cypriani Antagonista parvulis nondum octo dies natis, non baptismum modò, sed etiam Eucharistiam necessariò denegaverit, quippe quæ nemini nisi baptisato confertur. Perspicua sunt Cypriani de illo verba: Intra octavum diem, eum qui natus est, baptisandum & sacrificandum non putabat. Non solùm baptisandum, sed quoque sacrificandum negabat, id est, quod omnes concedunt, communicandum & Eucharistico sacro participandum. Cum enim mos obtinuerit, ut infantibus baptisatis statim Eucharistia communicaretur; Fides non potuit eos Baptismo excludere, quin & Eucharistiâ, unaque iis quæ illam consequebantur, quorum unum fuit osculum, privaret. Fidi ratio cinium tale est; Parvulus ante octavum diem Eucharistiæ participes fieri nequit, eo quod recens nato, & à nativitatis sordibus immundo nemo osculum post communionem solenne daturus esset; Jam autem nemo Eucharistiam accipit, quin pacis osculum communicatus à fidelibus accipiat. Infantes à partu adhuc sordidos nemo ad osculum admiserit, Ergò neque parvulorum quisquam antequam eum octavus dies à partu mundaverit, ad Eucharistiam, neque adeò ad baptismum, quem illa tum temporis necessariò sequebatur, admittendus erit. Ex his quilibet capit, quàm infirmo illud *Vice-Comitis* de osculo baptismali figmentum fundamento innitatur. Locus *Augustini* Libro IV. contra *Epistol. Pelagii* cap. 8. à *Vice-Comite* adductus, nulla explicatione indiget, quod ipsissima saltem *Cypriani* verba proponat, nihilque novi indiget.

§. X. Ulterius *Vice-Comes* l. d. cap. XXXVI. p. 100. meminit, moris fuisse apud *Veteres*, cum *Vir & fœmina* ad suscipiendum Baptisandum admittebatur, ut susceptor susceptrici osculum

lum infingeret. Ex qua consuetudine scriptum est à *Gratiano III. parte Decreti de consecrat. distinct. 4. c. 104.* Monachi sibi compadres commatresve non faciant, nec osculentur fœminas. Hoc est, nec una cum fœminis de sacro fonte infantes suscipiant. Proinde Glossa in eundem locum inquit; fortè tangit consuetudinem alicujus loci, ubi Compatres osculabantur Commatres. Cujus ego ut expositionem partim amplectar, dubitationem tamen & circumscriptionem non admitto. Nam credere fas est, ubique eam consuetudinem viguisse, ut signum esset susceptorem cum susceptrice spirituali affinitate devinciri. Cujus rei fundamentum à gentiliū Hebræorumque moribus ductum est, qui propinquos & affines osculati sunt. Nunc autem ea consuetudo penitus abrogata est, tum quia spiritualis affinitas inter omnēs constat, ut eam externis signis declarare necesse non sit, tum quia providere oportuit, ne hujusmodi ceremoniæ adhibeantur, quæ perditis & nefariis hominibus peccati, aut offensionis materiam afferre possint. Osculi post Baptismum diserte meminit *Justinus Apologia II.* Postquam, inquit, cum abluimus, qui credit, ducimus eum ad locum quo convenerunt precandæ causâ, sub finem precum nos inter nos osculo salutamus. Quæ verba non simpliciter de osculo post baptismum dato vel accepto, sed juxta tenorem veteris disciplinæ Ecclesiasticæ, post communicationem Eucharistiæ actum baptismalem subsecutam accipienda arbitror. Antequam Vice-Comitem planè dimittam, addo encomium ipsi à *Dalleo de Cult. Latin. religios. lib. I. cap. X.* haut frustra tributum, ne scilicet lectores sibi ab illo imponi patiantur. Ut semel dicam, quod res est, is est Vice-Comes qui nullo vel certè exiguo delectu in citandis auctoribus utitur, veros & falsos, certos & dubios, veteres & recentes promiscuè habet, veluti id sibi tantum negotii datum crederet, ut de antiquis baptismi ritibus crassum nobis, grande ac pingue volumen, multis nugis ac fabulis, multis in nostros, quoties occurrunt, conviciis, lædoriis ac maledictis referentem cuderet.

§. XI. Abstinebant verò ab hac osculandi consuetudine diebus illis, quibus promulgatum erat integrum atque plenum jejunium, feriâ scilicet sextâ majoris hebdomadæ, Sabbathoque Sancto, extraordinariis item jejniis, quæ gravio rem aliquam ob causam ab Ecclesiâ indicerentur. *Tertullianus lib. de Oratione cap. 14.* Sic & die Paschæ, quo communis & quasi publica jejunii religio est, meritò deponimus osculum, nihil curantes de osculando. Alia jam consuetudo invaluit, jejunantes habitâ oratione cum fratribus, subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum Orationis. Causa intermissi hujus osculi communiter à Patribus affertur illa, quod nempe Ecclesia osculum Judæ detestaretur, memoriamque ejus ex animis hominum radicitus excindi vellet. Aliæ tamen adhuc rationes in medium duci possunt, quæ intimam consuetudinis naturam & genuinam causam demonstrant, qualis illa Tertulliani est in loco modò proposito: cessâsse osculum propter publicum jejunium populo die Veneris celebrandum indictum. Cur jejuniorum integrorum temporibus osculum pacis excluderetur, omnium doctissimè ex antiquitate eruit *Albaspinaus Observat. XVII. lib. 3.* dicens: Quo hujus antiquæ disciplinæ ratio penitus cognoscatur non satis fuerit dicere, Die Veneris sancto osculum quodammodo vetitum, quod jejunium eo die non interruptum, sed integrum esset: sed præterea demonstrandum est, cur diebus jejuniorum integrorum minus honestum decorumque osculum puraretur, qua de re obscurè neque satis planè & perspicuè Patres loquuntur, neque quid sentiendum sit, nisi conjectura assequi potes, cujus quidem conjecturæ ratio sola non ea est meo judicio, osculum lætitiæ & gaudii publici testimonium quoddam, & indicium fuisse certissimum: quod animi lætantis, & gestientis argumentum, die jejunii præsertim, in lucem quodammodo proferre nefas ducerent; Sed hoc unum VERE APPOSITE, ET PROPRIE dici potest, cum jejunia illa integra inducerentur primis illis temporibus, neque Sacrificii, neque communionis usum ullum extitisse, ex eoque consecrarium illud, nullum ut osculum multas ob causas

liba-

libaretur: Primò, cum neque Sacrificii, neque communionis ulla fieret mentio, neque Missa, neque Sacrificium ullum solenne usurparerur, osculum idèd fuisse quasi neglectum & omissum. Secundò, prætermisso Missæ sacrificio sacerdotem pacem Domini populo non impertiri consuevisse, propterea Christianos non mutuo inter se circumlato osculo usos fuisse. Tertiò verba illa sancti *Chrysofomi* afferri possunt, *Homilia de proditione Juda*: Sanctum osculum teneamus, quod animas sociat, reconciliat mentes, & unum corpus videmur esse fortiti, & idèd misceamus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, sed animorum charitate devincti, ut sic divinæ mensæ possimûs fructibus satiari. Ad extremum *Tertullianus*, osculo pacis in partem meriti & gratiæ, quæ tempore Missæ Sacrificii comparabatur, unumquemquæ à fratribus cooptari & adscisci: cujus Sacrificii cessatione ejus quoque fruendi causa nulla erat, ut ipsi de nostrâ operatione participent, quam auderent de sua pace transigere fratri: uno verbo, ut paucis perstringam, quid aliud his verbis innuit, quale est Sacrificium est à quo sine pace receditur, quam osculum dare omnino consuevisse propter Sacrificium. Sed objicitur Divus *Ambrosius serm. 34*. Cujus expressa sunt verba, quæ confirmant, etiam in quadragesimis jejuniis osculum datum esse, quemadmodum pacem Episcopo porrigentis, ne fortè ipso Spiritu osculi vestri vos reprobet: possunt & stationum dies proferri, quibus & si hora tantum tertia pomeridiana jejunium solveretur, Pacis tamen osculum intercederet. Respondeo, vera esse illa, tantumque à nobis afferri, jejuniorum integrorum diebus osculum vetitum: Jejunii, inquam, iis, quæ sub Vesperam tantum solverentur: quibus quia nullum lacrum, nullumque Sacrificium offerebatur, ita etiam nullum pacis osculum interponeretur: sicuti neque feria sexta majoris hebdomadæ, Sabbathoque sancto, extraordinariisque jejunii, quæ graviori aliqua de causa ab Ecclesia imperarentur. Sed quibus diebus ad nonam tantum, aut etiam ad meridiem jejunium protrahebatur, cum in iis etiam sacrum fieret, osculum etiam porrigebatur. Quare cum in quadragesimæ stationumque diebus primum hora tertia pomeridiana, & deinde remitten-

te se non nihil leuiores disciplina, meridiè sacrum procuraretur, osculi etiam erat concessa usurpatio, atque eam esse causam illius consuetudinis arbitror, non autem in Judæ osculum quasi detestandum referendam: sed enim tantum in feriam sextā sanctioris hebdomadæ, non item in Sabbathum sanctum cadere potest. Deinde constat ex Tertulliano, eos qui libenter & extraordinariè quoque anni die jejunarent, voluisse etiam osculo parcere, imitantes in eo quidè, sed malè Ecclesiã, quæ integris Jeuniis osculo interdiceret. H. J. Conf. Joh. Baptista Casalius de Sacr. rit. c. 59. p. 236.

§. XII. Cæterum à Doctis observatur, Missas pro defunctis sine osculo pacis perfici, cujus variæ apud Scriptores rationes recensentur. *Magister Albinus Flaccus Alcuinus de divin. offic. cap. I.* circa finem, p. m. 1134. *Edit. Paris. in fol. Anno MDC XVII.* sed hoc notandum, quia quod Missæ mortuorum absque gloriã & Allelujah, seu pacis osculo celebrantur, quod est indicium lætitiæ, ad imitationem agitur Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Amalarius Fortunatus Episcopus Treuirensis, lib. III. de Offic. Eccles. cap. 44. Tomo IX. Bibliotheca magna Patrum part. I. p. m. 362. col. 2.* repetit Alcuini initialia verba & addit: Nulli dubium, quin mos sit vindicta primipeccati, ac ideo sine gloriã & Allelujah celebratur, quasi sine oleo & Thure. Notandum est etiam, quod officium pro mortuis ad imitationem agitur officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Jam prætulimus, quod novimus, quare in officiis passionis Domini, pacis osculum non debemus; hic nescimus aliud proferre, nisi quod ibi prælibavimus, quoniam ibi non agitur osculum pacis, nec hic agitur. *Durandus lib. IV. Divin. offic. cap. LIII. §. 8.* In Missa pro defunctis pax non datur, quia fideles animæ, jam non sunt, nec ulterius erunt in turbatione hujus mundi, sed quiescunt jam in Domino, unde non est eis necessarium pacis osculum, quod est pacis & concordia signum. Hinc est quod etiam inter Monachos pax non datur, quoniam mundo mortui reputantur *de Consecrat. Dist. 2. Pacem. Rursus lib. VII. cap. 35. §. 30.* Pax etiam triplici ratione non datur, primò quia hoc officium triduanum Christi sepulturam vestigio sequitur, ubi pax non datur propter Judæ osculū dete-

detestandum. Secundò, quia non communicamus mortuis, quia non nobis respondent. Nos enim sumus in sextâ ætate, illi in septimâ. Tertò, quia de mortuo homine nescimus adhuc, utrum sit ipse de conformitate Ecclesiæ, & pacem habeat cum suo creatore: & reconciliationem, ideò pacem admissam non damus. Adde *in* *re* *ion* *Albaspinæi* l. c. Quando causa omissi osculi in osculum Judæ transfertur, non video qui convenire mortuorum sacris possit. Existimo itaque, probabilius esse ideò in mortuorum sacris osculum non perfolutum esse, quod olim privata essent illa sacra, non autem solennia, hoc est, non essent instituta, ut in eis publicè fideles omnes communicarent, perinde atq; Dominicis testisq; diebus fieret. Nam in Canone 4. *Concilii secundi Vasensis* discrimen expressè ponitur inter solennia mortuorumq; Sacra. Itaq; cum in iis sacris non communicaretur, nullum etiam osculum dabatur. Eadem ratio facit pro Monachorū sacris, in quibus pariter osculo parcebatur, non quidem, ut nonnulli autores de divinis officiis volunt, quod mortui mundo cēferentur, quasi mortuos inter & vivos nulla intercederet communiō, & cum iis comunicandum non esset, qui uno eodemq; cum vivis Ecclesiæ corpore comprehenduntur. Quare si cum mortuis comunicandum est, non est in eorum sacris prohibendum osculum? quandoquidem comunions signū est, coarguitq; Christianos, ut simul osculo junguntur, ita & eodem Ecclesiæ corpore simul omnes consociari. Vera igitur ac germana ratio inde desumenda est, quod Monachorum missæ sacrificia privata essent, & in iis nulla generalis communiō fieret, quare osculum, quod ad solas pertinebat generales communionēs, omittēbatur. Huc accedit, rarò admodum Monachos Eucharistiam percipisse, quod Laici essent, perpetuòq; pœnitentiæ vitæq; asperitatibus conficerentur, quo in statu seu tempore, vix ad Eucharistiam participādam, ac ne vix quidē accedere solerent. Videatur *Andreas Piscara Castaldo in Praxi Ceremoniarum. lib. II. Sect. VI. c. 5. §. 12. p. 242. Gabriel Biel, lectione LXXXI. super canone Missæ. Johan. à Turrecremata in Decreta Gratiani Tomo IV. de Consec. dist. II. Can. pacem. §. 2. p. m. 67. Job. Baptista de Rubeis, lib. IV. Div. Offic. c. 45. fol. 435. Julius Lavorius de Laurino, Tom. I. Variarū Elucubrationū Tit. II. c. 3. §. 56. pag. 84.*

§. XIII. Nemo tamen existimet oscula quondam in Ecclesia promiscuè impertita esse, ut illa viri cum fœminis, fœminæ contra cum viris indistinctè miscerent. Viri enim seorsim agere à fœminis in Ecclesia solebant, quod vel ex *Josepho* colligere est, quippe qui *libro VI. de bello Judaico cap. 6.* templum Hierosolymitanum describens, inter alia necessario, *inquit*, proprius locus, qui religionis causâ mulieribus destinatus muro discernebatur; altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam verò secreta erat, ex aliis regionibus una porta Meridiana, & una Septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur, per alias enim transire ad mulieres non licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hospitibus fœminis, Religionis causa venientibus. Idem declarat *Philo Judæus, libro de vitâ contemplativâ*: Commune *σεμειον*, (i. e. monasterium religiosorum) in quo septimo die conveniunt (Esseni in Ægypto apud Alexandriam versantes) septo clauditur duplici separatis virorum & mulierum cœtibus: Nam mulieres quoque simul auscultabant, ex more, duntaxat, quæ institutum idem sectantur, medius autem paries à solo surgit tribus quatuorve cubitis, in modum loriculæ, superiora usque ad tectum patent: undè gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei sexus consultitur, & quod verba Doctoris exaudiunt, facile absque ullis obstaculis, quæ vocem ejus intercipient, *Clemens Romanus in constitut. lib. II. cap. 61.* ait: Ecclesiam construi solitam longo situ instar navis, in cujus medio, quod gremium dicimus, Episcopus unà cum Clero, ad utrumque latus posito sedeat, ex altera Ecclesiæ parte viri, ex alterâ verò manerent mulieres: & sicut loca ab invicem distincta erat, eodem quoque modo portæ, ut quâ viri ingrederentur, discreta esset ab eâ, quæ fœminis tantum pateret. Et sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita Diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum. Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneat cæteræ, & post stent, nuptæ & quæ jam liberos habent, seorsum maneat, Virgines & viduæ & anus, primæ omnium vel stent, vel sedeant. Idem ferè *Origenes tract. XXVI. in Matth.* docet, scribens: Venit ad nos traditio talis, quasi sit aliquis locus in tem-

in templo, ubi Virginibus quidem consistere licet & orare Deum; expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo consistere. Inde *Ambrosius ad virginem lapsam* his verbis invehitur: Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant, tuæ oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse inscriptus paries ingerebat, recordari debuisti? Divisa est mulier & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ Domini sunt, quomodo sit, sancta corpore & Spiritu. *Procopius etiam de edific. Just. lib. 1.* hæc habet: Sunt duæ utrinque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant, harum una viros orantes, altera mulieres admittit. In Ecclesia quoque Romana distincta fuisse in Basilicis loca virorum & mulierum ex *Symmachi & Gregorii II. Papatum* vitis liquet. Alicubi invenio datum locum mulieribus in sublimi specula propè testudinem, clathris interpositis ut à virorum consortio, & colloquio subducerentur. Narrat *Amphilochius* præcepisse Basilium, ut vela è speculis suspenderentur, & si quæ mulier deprehensa esset e caput emittere, ad respiciendum dum sacra agebantur, extra communionem fieret. Dicitur quoque idem *Basilius* apud *Amphilochium*, sive *Chrysostomus*, ut alii scribunt, *Diaconum* sibi ministrantem ab altari submovisse, eo quod mulierem sursum in tabulato manentem procaciter inspexisset. Favet *Gregorius Nazianzenus* in somnio de templo *Anastasiæ* his versibus de seipso concinante:

Denique virginei cœtus, matronæ & honestæ
E tectis aures ad mea verba dabant.

Nec solum dum starent in Ecclesia, sed etiam dum irent, hæc virorum & mulierum distinctio servabatur. Confluunt populi ad Ecclesias, ait *Augustinus lib. II. de Civ. Dei. cap. 28.* casta celebritate, honesta utriusque sexus discretionem. Erat enim in illis, ut sapienter scribit *Tertullianus de præscript. cap. XLIII.* gravitas honesta, apparitio devota, & processio modesta. *Amalarius Fortunatus lib. III. de Eccl. offic.*

Eccl. offic. c. 32. p. 433. Interrogatus sum, *inquit*, ab aliquibus, quare non invicem porrigant sibi oscula, viri & foeminae in officio Missae? quibus quamvis tunc non responderem, respondendum nunc fore arbitror. Carnales amplexus, quibus junguntur saepissime viri & foeminae, vitandi sunt in Ecclesiae conventu. Ac ideo sequestrantur viri & foeminae in Ecclesia, non solum ab osculo carnali, sed etiam situ locali. Ab his personis dantur oscula mutua in Ecclesia, quae nullam titillationem libidinosae suggestionis cogunt suscitare. *Durantes Mimatenus*, scriptor seculi tertii decimi jam praecipit in *Rationali div. offic. lib. IV. cap. 53.* Viri, ait & mulieres, non invicem osculum in Ecclesia porrigunt, ne forte aliquid lasciviae surrepat.

§. XIV. Quamvis verò olim ad removendam concupiscentiarum pravarum aniam amoliendamque omnem suspensionem, viri à foeminis in S. Synaxi seorsim sederint, nihilominus tamen Ethnici Christianos eo nomine traducebant, ac si in congregationibus non tam Dei sui, quam Cotyttus sacra peragerent, convenientes quippe noctu, & osculis (quae ipsi perperam incentiva libidinum interpretabantur,) conventus & inciperent & clauderent, imò nonnulli iisdem Ecclesias turbarent, perfidia & impudicitia inquinati. Id propter duo illa exstantiora vitia Sanctis Patribus quotidianas easque gravissimas querelas extorserunt. *Athenagoras Atheniensis Philosophus, in legatione pro Christianis* haec tela evibrat: Rursum cum religio nostra nos doceat, (sicut quidam vir sanctus scripsit) si quis osculum suae cupiditatis causa repetierit &c. Summà igitur cautione communicandum est osculum, ut non aliter quam pia saluatio, vel potius adoratio quaedam habeatur; quae si vel parum impurà cogitatione inquinata fuerit, à vita aeternà nos alienet. Ergò spe vitae aeternae freti, praesentem hanc, ejusque delicias, & sensuum etiam, animaeque (non puras) voluptates contemnimus. *Clemens Alexandrinus Pedagogi lib. III.* Dilectio non in osculo censetur, sed in benevolentia. Illi autem nihil aliud osculo quam Ecclesias conturbant, cum ipsam non habeant intus amicitiam. Etenim in hoc utique turpem movit suspensionem & maledicentiam, quod

quod imprudenter osculo uterentur, quod esse oportebat Mysticum, id sanctum vocavit Apostolus. Quis est, inquit Augustinus, qui non irascatur, videns fratres insidiantes fratribus, fidem non servantes osculo, quod infigunt Sacramentis Dei? Qui etiam doctissimus Pater alibi fœdam hominum luxuriam in eâ re ita notat: Ipsum osculum tantâ turpitudine fœdant, ut sic osculari, nihil aliud sit, quam adulterari. Et tamen non deerant admonitâ frequentia, de retinenda osculi sanctitate & improbi animi simulatione. Imò in Sacrosanctis ceremoniis & Liturgiæ Mystero, Diaconus altâ voce denunciabat: *μή τις καὶ οὐ τῷ. μή τις ἐν ἑσώπλοις.* Nemo contra aliquem, nemo cum simulatione, ut Apostoli decreverant. *Clemens Romanus Constitut. Apostolic. lib. II. cap. 54. & 57.* Sed cum latè grassaretur vitium, cœpère quidam modestiores & retinentissimi honestatis se paulum ab osculandi consuetudine subducere, ut haud obscure innuit *Tertullianus in extremo Lib. de Orat.* Præsides item Religionis, hierarchæ, ne impiorum hominum nequitia macula sanctis rebus adpergeretur, sensim eum ritum sustulerunt. Sed ne penitus Mysticum illud inventum exolesceret, inductæ sunt tabellæ cum crucis vel Christi imagine, quas sequioris seculi Scriptores *osculatoria* vocant, & per templum osculandæ etiamnum circumferuntur, vulgus dare pacem nominat, *Ludovico Cresollio teste, Lib. IV. Mystagogi cap. VI. sect. 2. p. 894. Conf. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II. c. 16.* Sed tabella & imagunculâ subrogatâ minimè opus est, sufficit ut omnes osculentur vivam Patris imaginem, veræ charitatis non tam symbolum, quàm scaturiginem, in quod osculum nulla cadere potest turpis suspicio, juxta *Rivet. Commentar. in Psalm. 11. Tomo II. Operum pag. 29.*

§. XV. Non silentio hîc prætereundum est, Baptisatos quondam Catechumenis (ita S. Patres hos vocant, quibus fidei Mysteria vivæ vocis Ministerio tradebantur) osculum exhibere non potuisse, nec ave illis dicere. Ita enim *Karolus M. capitular. lib. VI. num. 92.* præcepit: Non liceat Baptisatis cum Catechumenis manducare, nec osculum eis dare, vel ave illis dicere, quan-

tò magis cum excommunicatis ab Episcopo, aut cum Gentilibus. Insuper sine tali osculo nulla benedictio perficiebatur. Isaac enim filium suum Jacob benedicturus, prius osculum ei porrigit. Hinc *Franco Abbas Tomo III. de gratia Dei*: Senex suavitate condimenti Rebeccæ delectatus, & haustu vini lætior redditus filium benedicturus osculum petit, osculum porrigit, quia nulla est benedictio sine charitatis osculo. *B. Lutherus in cap. XXVII. Genesis*, quinque, ait, sensus, & totum corpus habent suos gestus & ritus, sub quibus corpus quasi sub quibusdam larvis oportet vivere. Ideò non tantùm in corde benedixit, sed etiam sensibus & ceremoniis externis. Oportuit filios benedicendos adferre patri cibum deliciorem & vinum; postea accesserunt, & osculati sunt patrem. Hæ ceremoniæ verè politicæ sunt & hodie inter Reges & principes, quando feuda offeruntur, retinentur. Nos etiam in scholis eas observamus, quando promovemus Doctores Theologiæ. *Augustinus Marloratus in expositione Ecclesiastica Genesis cap. XXVII. p. m. 205. ex Musculo*: Osculo accipiebant venientes & dimittebant abeuntes. Sic Sancti quoq; hoc amicitia Symbolo usi sunt. Et Jacob iste cum benedicere vellet filios Joseph, primum illos ad se applicuit & osculatus est, *cap. 48.* Sic fecit etiam hic pater ejus Isaac petens osculum ab eo, priusquam illi benediceret. Filius osculatus est Patrem, sicuti iustus erat, quo Symbolo testari volebat pater singularem affectum & favorem, quo benedicendum filium prosequeretur. *Ludovic. Cresollius Mystagogi libri IV. cap. 6. sect. 2. p. m. 891.* Hinc factum est, ut quæ adjuncta sunt animi & intima illius ornamenta, cum volumus communicare cum aliis, per osculum id fiat, in quo præsens animus non se modò, verùm & sua cupiat in alios effundere. Bona animi sunt dominatus, autoritas, potentia & dignitatis quædam præstantia, & alia hujusmodi quæ de numero sunt eorum, quæ derivari in alios possunt. Videmus ergò factum Isaaci in Theatro illo innocentia & humanitatis, ubi naturæ vis & gratiæ virtus se magnificè explicabat. Qui propè cæcus in beatissima senectute, sed clarissimè divina contuens, dum mysterium grande meditabatur, filium compellat suum; Accede ad me, in-

quis

quit, & da mihi osculum, fili mi, accessit & osculatus est eum. Tum secuta est illa benedictio, quæ Jacobum filium inexplicabilibus donis cumulavit. Quid igitur opus fuit osculo? *Abulensis* vir magnus, & in divinis Oraculis interpretandis judicio excellenti, vidit & explicuit hoc arcanum, aitque fuisse primogenituræ communicationem & delati principatus signum. Patriarcha ille sanctissimus qui animum post paulo erat Creatori redditurus, prius illum evocavit in os, ut quam vim & dominatum in populo Dei & prærogativam habuisset, eam per osculum in Jacobum filium suum transfunderet. Ita in conferenda laurea Magistrali & Doctorum inauguratione, osculum tribui consuevisse, notat idem eruditus Pontifex: ut opinor, illi principes Academiarum Magistri; quem habent in docendo auctoritatem per osculum velut aperto animi introitu in alios transmittant. Vide etiam *Benedictum Fernandium, Commentar. ad Genesis cap. XXVII. p. m. 503.* *Antonium Honcalam langvensem, in Genesis pag. 179. Edit. Complutens. in fol. Anno MDLV. Aloysium Lippomann. in Catena Græcorum & Latinorum auctorum ad Genesis fol. 292. facie 2. Johann. Mercerum in Prælection. super cap. Genesis 27. p. 478.*

§. XVI. Porro ne quis in scriptoribus de variis veteris Ecclesiæ ritibus hallucinetur, aut sibi glaucoma fieri sinat ab impostoribus, probè observandum venit osculum illud Ecclesiæ Apostolicæ antiquissimum, cui hunc locum assignavimus, minimè unum idemq; esse, cum osculo Latini sacerdotis missificantis, quo ille juxta *Bellarmin. lib. II. de Missa c. 14.* osculatur altare frequenter, deinde librum Evangelii & ministrum suum & per eum in universum Clerum & populum pacem diffundit. Uti quidem *Bellarminus* aliis persuadere voluit, nonnullis rationibus ad fucum suum velandum in medium propositis. Primariam ab antiquitate arceffens scribit: At hæc Ceremonia habetur in Liturgiis omnibus tum Græcis, tum Latinis; & ejusdem meminit Justinus in fine secundæ Apologiæ, Tertullianus de Oratione Cap. ultimo, Cyrillus homilia quinta Mystagoga, & Chryostomus homilia 77. in Johan. Verba Patrum in hæc dissertazione §. 2. 5. II. adduximus, ex illis

autem nullus cordatorum hominum toties frigido saxo à sacerdote fixa oscula, multò minùs unum unius Sacerdotis, quod is suo ministro impertit, osculum elieuerit. Patres murua adstantium fidelium oscula insinuant, de aliis Latinorum ne 7° reperias apud Veteres, neque offendas Sacerdotem super Clerum & populum pacem diffundere. Significationem horum verborum pète ex initio dissertationis quintæ de osculis Ecclesiasticis. Tabulæ istius quam Latini pacem nominant allegorica oscula nemo Patrum meminit, indeque facile colligitur istam Latinorum ceremoniam planè novum esse inventum, illaque saxi & tabulæ oscula Christianis pro sanctis Majorum osculis subdolè propinari. Liturgiæ fides & authoritas propter temporis incertitudinem, quo eæ vel fictæ, vel interpolatæ sunt, nimium vacillat. Profectò in Græcis & Latinis Antiquis nullibi fideles pro fratre lignum pacis nomine infucatam osculari jubentur. Debuisset Cardinalis Liturgiæ, cui potissimum voluit inniti, apertè indicare, sed causæ suæ diffusis reticere maluit, quod nusquam poterat invenire. Constitutiones Pseudo-Apostolicæ L. 8. c. 15. hæc in Evcharistiæ Liturgiâ in apparatu ad consecrationem donorum, postquam Episcopus pacem toti Ecclesiæ est imprecatus, tradunt. Et Diaconus dicat, salutate vos invicem in osculo sancto, & salutent Clerici Episcopum & viri Laici Laicos, & mulieres salutent mulieres. Et alibi: Salutent inter se mulieres osculo in Domino, sed caveant, ne quis dolose id faciat, quemadmodum Judas in osculo Dominum tradidit. Sic in Liturgiâ Jacobi Tomo I. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ p. 8. legitur. Diaconus, osculemur inter nos sancto osculo. Liturgia Marci, ibid. p. 31. habet: Salutate vos invicem, conf. Basilii & Chrysoptomi Liturgiæ p. 48. & 77, & Goar, in Euchologio Græcorum p. 13, 4. & 117. Ubi Græcorum à Latinis discrimen de hujus osculi tempore annotat. Græci enim atque Armenii hanc per osculum pacis salutationem longè ante consecrationem præmiserunt: Latini verò quondam id officii ad horam communionis instantem remittebant, exceptis Hispanis consecrationi illud osculum præmittentibus. Hic nihil

nihil de tabula quadam picta osculanda audio. *Gabriel Biel* ævo suo, seculo nempe quinto decimo circa finem, aliud quoddam, non tamen ubique obtinuisse refert. *lect. 81. in Can. Missæ. fol. 175.* Licet olim (inquit) & hodie in plerisque locis fideles sibi mutuò pacis osculum à sacerdote per ministrum sibi porrectum imprimat, ne tamen sub specie boni aliquid carnalitatæ diabolico afflari subintret, honestiore cautela, tabula Christi imaginem aut Sanctorum reliquias continens offertur singulis osculanda. Ex his solem meridiano clarius apparet, quàm vafre Bellarminus, ad omnes Liturgias provocans, lectoribus imponat, ut hodiernæ sacerdotalis sive pacis, sive osculi ceremoniæ antiquitatem conciliet, cum tamen illa in nullis ad Bielem usque libris, id est, Annum Domini M CCCC XC. inveniatur. Fufius hæc Ballæus, de religiosis Latinorum cultibus l. 8. c. 33. persequitur, cujus vestigia legere hic placuit.

DISSERTATIO IX.

De

OSCULO HOMAGII, SUBJECTIONIS
ET REVERENTIÆ REGNANTIBUS
OBLATO.

SUMMARIUM.

I. *Origo Apotheosis Ethnicæ. Græcis & Aegyptiis usitata. Alexandro M. inter deos locum non concedunt Athenienses.* II. *Apotheosis Romanorum duplex privata & publica. Romulus publicè consecratus. Apotheosis inter Romanos diu neglecta ab Augusto Imperatore revocatur. Kirchmanni observatio circa illam. Ritus publicæ Apotheosis.*

seos. III. Imperatores veterum Romanorum deorum rivales. Canonizatio Papalis ab Apotheosi Gentilium deducta. Denudatio capitis olim cultus signum. IV. Osculum subiectionis indicium. Archiepiscopus Regem Romanorum coronans osculatur. Hispanorum Reges osculo manus ab Episcopis honorati. V. Inaugurationis Regis Gallorum descriptio. Pares Francia XII. Eorum vestitus, dignitas & ministerium in Regum coronatione. Sponsalia inter Regem & Subditos. Parium Privilegia. VI. Osculum vasalli in Gallia quando homagium prestat. Hominum duplex. Ignobilis vasallus in Gallia à Rege ad osculum non admittitur. Osculum gladii porrecti. Nemo olim feudi capax, nisi miles. Ritus investiturae per gladium, virgam & vexillum. VII. Osculum Pollicum Neapolitanis investituris adhibitum. Ligii quinam? Iuramentum Ligium Regi Gallie ab Anglo prestitum. Solennia quibus Legati Principum Imperatori fidelitatem spondent. Ritus circa Investituram simultaneam. VIII. Osculum Magnitudinis. Femori Potentiorum figitur. Genesis XLI. v. 40. explicatus. IX. I. Samuel. X. v. 1. sensus. Subditi in India Regem osculantur. Mos deosculandi Regem recens creatum antiquissimus. X. Christus à milibus sputis osculi vice in contemptum fœdatur. XI. Osculum oris in Principis inauguratione nobilioribus tantum concessum; uti viliores manum osculabantur. Oscula manuum hodiè usitatissima. Ferdinandus II. Imp. osculum manus à sacro ordine recusat. Legatus Turcicus Imperatoris petus osculatur. Subsequentia coronationem Regis in Congo. Triballi Principem reverenter accedunt. XII. Osculum humeris figunt Turci & Peguani. Turcorum Patientia admiranda in castigatione. Melindenses pro verberibus gratias agunt, Dominorumq; pedes osculantur. XIII. Pedes osculari Persis est frequens. Pedem ad frontem elevare singularis observantia in Oriente signum. Votum Persarum notabile. XIV. Romanis ethnicis oscula capitis, genuum & pedum consueta. Diocletianus affectator divini cultus. Seneca illustratus. Absoluti à pœna Regum sinistram pedem olim osculati. Imp. Romani pedem utrumq; Comites cum certo discrimine osculantur. XV. Exempla eorum qui servilem hunc cultum generosè detrectarunt. XVI. Antiquus

siquus mos inter Græcos pedes Imperatorum osculandi observatus. Idem honor Theodora Justiniani Imper. uxori primùm habitus. Juramentum Imp. Justiniano ejusq. conjugii à ministris præstitum. XVII. Solemnitas magnæ Dominicæ Paschalis in Aula Constantinopolitanâ. Genuensium ibidem Prærogativa præ Venetis. Maronitarum observantia erga Patriarcham. XVIII. Osculum pedibus Principum utriusq. Indiæ offertur. Certamen hominis cum Tigride ejusq. insigne præmium. Americani Reges Belgicos Capitaneos humillimè excipiunt. Persæ & Tartari suos Sacerdotes maximè honorant. XIX. Purpura Imperii insigne. Porphyrogeneti undè dicti. Jus venerandi Purpuram honorabile. Imperatoris aternitas. XX. Controversia inter Lipsium & Salmasium de modo adorandi Purpuram. Oscula jacere, basia jactare, manu venerari quid? Labratum Imago Imperatoria, quodvis simulachrum. Item Hermula. XXI. Toga Imperatoris Turcici & Tartarici à Legatis honoratur osculo. Quod qui perficit, singulari veste donatur. XXII. Lararia veterum Principum. Imagines Imperatorum gentiliùm adorata & pe. foretenus expressa; Christianorum non item. Boleslæi Poloniæ Regis in Patris effigiem Fictas. Peruanorum Regum statua æqualis cum Regibus honore afficitur. Tabula Chinesium deaurata Imperatoris nomine signata summo in pretio. XXIII. Epistola Principum, Præsulum & familiarium osculis excepta. Ministriissimi. XXIV. Prætorio-Præfectus seu Curopalata. Ejus dignitas ab Augusto Imp. introducta. Ornatus & Potentia Barangi. XXV. Pavimentum Regium Parthi aliique Asiatici populi, sicut gladios proprios Persæ in signum Subjectionis & Reverentiæ osculantur. XXVI. Osculum Crucis Juratorium Germanis & Ruthenis usitatum. XXVII. In Pactorum, diplomatum & desponsationum illustrissimarum Personarum confirmatione adhibitum. Stauropata. Cruce veritas investigata. Crux magnæ fidei & authoritatis. Africani juraturi Sanctis suis oscula imprimunt.

§. I.

Quid osculum profanum noter, supra dissertatione secunda
 expositum est, indè iterandâ ejus enodatione hic supersedeo,
 ne actum agere crambemque bis coctam adferre videar. De ortu
 solummodo ejus me sollicitum esse decet, qui ab ipso osculo sacro
 arcessendus videtur. *Lactantius* de Diis Veterum *lib. 1. institut.*
“ divin. cap. 15. patheticè perorans ait : Non est dubium, quin
 “ (priscis) temporibus homines Regem ipsum totamque gentem
 “ summis laudibus ac novis honoribus jactare cœperint, ut etiam
 “ Deos appellarent, sive ob miraculum virtutis (hoc verè puta-
 “ bant rudes adhuc & simplices) sive, (ut fieri solet) in adulatio-
 “ nem præsentis potentia: sive ob beneficia, quibus erant ad hu-
 “ manitatem compositi. Deinde ipsi Reges, cum chari fuissent
 “ iis, quorum vitam composuerant : magnum sui desiderium
 “ mortui reliquerunt. Itaque homines eorum simulachra finxe-
 “ runt, ut haberent aliquod ex imaginum contemplatione solati-
 “ um, progressique longiùs per amorem meriti, memoriam De-
 “ functorum colere cœperunt ; Ut & gratiam referre bene me-
 “ ritis viderentur, & successores eorum allicerent ad bene impe-
 “ randi cupiditatem. Quod *Cicero de nat. Deor. lib. 11.* docet di-
 cens? Suscepit autem vita hominum consuetudoque communis,
 ut beneficiis excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tolle-
 ret. Hinc Hercules, hinc Castor, hinc Pollux, hinc Æsculapius,
 hinc Liber & alio loco atque alio in plerisque civitatibus intelli-
 gi potest acuendæ virtutis gratia, aut quo libentius Republicæ cau-
 sa periculum adiret optimus quisq; virorum fortium memoriâ,
 honore Deorum immortalium consecratam. Hac scilicet ratio-
 ne Romani Cæsares suos consecraverunt & Mauri Reges suos,
 Eandem consecrationem sive *δομθέωσις* affectavit *Cicero lib. XII.*
Epist. 35. ad Atticum ; Fanum, *inquit*, fieri volo, neque hoc mihi
 erui potest. Sepulchri similitudinem effugere non tam propter
 pœnam legis studeo, quam ut maximè assequar *ἀποθέωσις*. Illam
 autem *θεοποίησιν* vel relationem in numerum Deorum non quidem
 primò

primò excogitavit Latium, sed à Græcia aliisque gentibus accepit; unde enim tot Ægyptiorum & Græcorum Dii nisi ex tali Apotheosi? Sic Jovem, Neptunum, Apollinem, Vulcanum, Mercurium, Junonem, Cererem, Palladem, Dianam, Thesei edictò suam divinitatem accepisse testatur *Athanasius* citante illum *Marco Antonio de Dominis lib. VII. de Rep. Eccles. c. 5.* Sic ἐκκλησίας εἶσε Ἀθηναίαις παρὶθδὼν ὁ δημάρχος ἐψηφίσθη θεῶν τὸν Ἀλέξανδρον τετραυδέκατον, id est: Convocata Atheniensium concione Demades surgens decreto jussit, ut Alexander scriberetur Deus XIII. inquit *Aelianus var. hist. lib. V. c. 12.* At populus Atheniensis impietatis magnitudine non ferendam ducens Demadi irrogavit multam centum Talentorum, quod Alexandrum mortalem & hominem adscripsisset Olympicis. Nam cum ab antiquissimis temporibus mos fuisset optimè de Republica meritis, in virtutis mercedem à morte honores, quos ἡραικὰς τιμὰς vocabant, decernendis; adulatio deinde humanos illos honores in divinos convertit, & sera posteritas imagines, quarum intuitu superstites de tantorum Heroum jacturà se solari voluerant, primò admirari, dein suorum Penatum Deorumque statuis inferere, postremò colere cœpit. *Conf. Polyd. Virgil. lib. 1. de rer. invent. c. 5.* & quomodo pedetentim ex amore hominum erga suos maturius defunctos ex admiratione peregrè absentium, & artificum æmulatione primò imagines & hinc Idolomaniz invec̄tae sint, docet nos liber Sapientiz c. XIV. à commate 13. ad 21.

§. II. Erat autem apud Romanos Apotheosis duplex; Privata altera, altera publica. Illà privatus quisque suum vel parentem, vel filium, vel conjugem, quive erat charissimus consecrabit & privata religione colebat, de qua videndus *Kirchman. de funeribus Romanorum lib. 1 V. c. 13.* Hâc Divis adscribebatur, publica que veneratione honorabatur is, cui Senatus populusque R. summos honores decreverat. Et primus quidem omnium fuit Romulus fraticida, quem publica hac consecratione mandavit populus R. à subornato quodam Proculo persuasus, Regem

non ut plebs rectè suspicabatur manibus Patrum discerptum esse, sed ad Deos abiisse Quirinum novo acceptum nomine vocari, & mandare, ut delubrum sibi fieret, quemadmodum videre est apud *Lactantium lib. 1. c. 15.* & *Livium lib. 1. c. 16.* Abhinc ultra DCC. annos nemo Romanorum solenni Apotheosi decoratus legitur usque ad tempora Augusti, qui eam rursus instituit & quidem, ut *Herodianus* sub initium *lib. IV.* vult pro illis tantum Imperatoribus qui superstitibus filiis aut successoribus moriebantur; Quod tamen non observatum fuisse, exemplis Imperatorum, qui vivi regno exuti post mortem in Catalogum Divorum relati sunt & imperatricum *Liviæ Augustæ* & *Faustinæ Antoninæ* conjugis probat *Kirchman. loc. cit.* Ritus hujus brevissimè talis erat, sepeliebatur sumptuoso funere defunctum corpus lugente omni Roma: Cereæ Imperatoris imago in Regiæ vestibulo, eburneo & sublimi lecto, cui aureæ vestes instratæ erant, imposita à Læva Senatoribus pullatis, à dextra matronis candidatis cinctæ per septiduum à Medicis, ac si adhuc ægroto anima esset, visebatur. A Medicis ubi conclamatum erat, à senatorii & equestris ordinis juvenibus per viam sacram inter choros Patriciorum puerorum & fœminarum illustrium, Hymnos, Pœanas, Nænas vicissim canentium ad Forum Vetus; Et hinc in campum Martium magna omnium ordinum comitante cæterva deferebatur, secundoque tabulato quadruplicis, quod super rogam erat constructum tabernaculi, Pharum ferè repræsentantis, imponebatur lectus. Hæc ubi peracta certatim spectatores qui ex omnibus provinciis innumerè ibi confluerant, ingentem omnis generis aromatum congregabant acervum, & post ultima à cognatis imagini data OSCULA, post varia equestria certamina & curulia spectacula, postque multorum captivorum servorumque mactationes Imperator successor facem primus admovebat cæterique adstantes ordine ignem subiciebant, quo surgente ex pyræ apice aquila (apud fœminas interdum pavo) in Ætherem dimittebatur, quæ in cœlum animam Defuncti de-

deferre credita est. Aeternum novum colebatur Numen, templa erigebantur, sacerdotia instituebantur saliare, carmen ipsis decantabatur, perque illorum nomen sanctissimum jurabatur juramentum. V. de *Herodianum Histor. Lib. IV. cap. 11.* Hinc formula qua Principem dicunt εἰς ἑαυτὸν καὶ θεῶν ἀνακεχωρημένας, cum diis agere ævum, eodem Scriptore teste *Lib. VIII. cap. 6.* Conferatur *Alexander ab Alexandro, geniat. dier. Lib. VI. cap. IV.* *Guido Pancirollus & Salmuth Rev. Deperditarum. Tit. II. p. m. II.* *Kirchmannus de Funeribus Romanor. Lib. IV. cap. 13. & 14.* *Johann. Baptista Casalius de Veter. Sacr. Christian. Ritib. cap. LXIX.*

§. III. Et hunc morem, quo Roma olim Imperatores suos, deorum illos, ut à Juvenale vocantur, Rivales, ex Senatus consulto religioso cultu donabat, imitatos fuisse Romanos Præsules in sua sanctorum consecratione, patet tum ex nomine *Divus*, & ἀποθεώσις, & phrasi illâ *inter Divos referre*, quam exinde retinuerunt, & suæ Canonizationi applicârunt Pontificii Scriptores, quemadmodum ostendit *B. D. Gerhardus Confession. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. I.* & *B. Dannhauerus Hodo-moriae Papalis Phantasmate VI. p. 1091.* Tum ex ceremoniis ἀποθεώσις, quarum plurimas in Canonizationes Papales quadrare asserit *M. A. de Dominis Lib. V II. cap. 5. Reipubl. Ecclesiast.* Quapropter & ipse *Casalius* loco allegato non obscure innuit, ab eadem ducere originem Sanctorum catalogum, quando dicit; Quod Christiani illam Ethnicorum superstitionem in religiosiorem cultum mutaverint. Ex his simul constare existimo, quare Veteres Principes suos non tantum in numerum Deorum post fata retulerint, sed etiam adhuc superstites cultu à divino non multum discrepante fuerint profecuti, uti magnus *Casaubonus in Suetonio cap. 2. vite Vitellii* de adoratione civili in genere agens notat. Quæ quo minus ad osculum in specie applicem, nihil prorsus vetat, & videtur omninò ita;

initio enim osculum pars cultûs divini erat, hinc ad demortuos principes inque numerum Deorum relatos transferebatur: Ulterius principibus vivis, hinc illis, quos quilibet Principum loco habebat, exhibebatur. Denique amorum indicium evadebat, & extremo degenerabat in libidinis præludium & hypoeriseos nefandæ symbolum. Similiter nissime planè fallit conjectura, res se habuit cum denudatione capitis. Hanc novimus olim fuisse solùm in honorem Deorum factam, postea verò Magnatibus exhiberi cœpit, ab his ad honoratiores quosvis migravit, hodiè salutationis signum est. Ita ante secula non ad eò multa solus Jupiter OPTIMUS MAXIMUS audiebat, mox & cum mortalibus Principibus tamen, titulum hunc communem habuit, hodiè autem nihil frequentius est quàm legere & audire PATRONO OPTIMO PROMOTORI MAXIMO. Tanto per se scilicet effrænis adulandi pruritus, qui hoc ævum gravissimè vexat, nullum cultus signum illibatum reliquit. Sed è diverticulo in viam sub osculo profano osculum subjectionis, honoris & clementiæ, sponsalium, Academicum, Salutatorium, Valedictorium, Reconciliatorium, libidinosum, proditorium & quæ cum his affinitatem habent, comprehendam.

§. IV. Nunc totum negotium: ἐν τῶν ποσῶν εἰς τὴν κεφαλὴν, ut Aristophanes habet, expediendum est. Agmen ducat osculum subjectionis, quo nomine id significatur, quod inferior superiori libat, ut se in potestate illius esse testetur, in simulque fidem & observantiam offerat. Non alio modo, inquit, *Cresollus Mytag. lib. IV. p. 891.* id melius atque præstantius significare potest. Ut Civis qui Principi autoritate & potentia maximo, in urbem venienti it obviam, tantùm non exclamat se minorem, se deferre meritam servitutem & justos honores: sic per osculum veluti fores procedit animus & omne officii genus publico illo symbolo humanissimoque prædicetur. Qui summum religionis Hierarcham, Pontificem Maximum, qui magnos potentissimosque Reges & Dominatores imperiorum alloquuntur, flectunt genua & hu-

& humi strati vocem mittunt, quæ testificatio est magnæ & inusitatae reverentiæ. Animus enim corpus contrahit, abiecitque ad terram, pariterque se premit & minimum confitetur, ut extollat alium sublimius & honoret. Quod ipsum nobiliori quodammodo facit osculum, in quo, ut aiebam, animi vis se prodit magis, & veluti in Theatro conspectus intimam suam affectionem eloquitur. Sic qui vestem alterius osculatur, ut prælatis Majoribus fieri solet, non modò corporis inclinatione demissionem humilitatemque testantur, sed ipsum animum vestì quodammodo affigunt & mancipant alienæ voluntati, ut osculum videatur professio quædam Excellentia & authoramentum servitutis. H. J. Hoc osculum uti olim frequentissimo in usu fuit, ita nondum planè exolevit. Siquidem Archiepiscopus qui coronationis munere defungitur, Regem Romanorum osculatur, Proceribus idem facientibus, teste *Steidano de statu Religionis lib. XIX. p. m. 348.* Consuetudo etiam est, ut Episcopi Hispanis Regibus manus osculentur, & hoc pro quadam singulari atque optima prærogativa tribuunt illis, ut dixerunt *Guido à Bajiso*, Archidiaconus Bononiensis, *Commentar. part. I. in Decretorum volumen cap. duo. distinct. 96. p. m. 110. edit. Venetæ in fol. Anno MDCI.* & *Laurentius in cap. Duo sumr.* & referunt *Alvarus Pelagius de Planctu Ecclesie lib. II. c. 18. & 30.* Quæ consuetudo introducta videtur ex eo, quod cum Rex sit atque Episcopatum Patronus, videntur Prælati eo casu osculari manum Patrono, exhibendo illi hoc studium & modestiam honoris gratia. Videtis *Camilli Borelli Commentarios de Regis Catholici Præstantia cap. ELV. num. 1. seqq. p. 374. edit. Mediolanensis in fol. Anno MDCXI.*

S. V. Inauguratione factâ Regem Gallia Archiepiscopus & Regni ejusdem Pares osculantur. Quia antiquus & paucis extra Galliam notus ritus est, quo per divinum chrisma inaugurantur Reges & fiunt sacri; non erit abs re, formulam rei attingere: Rem debitam externis, quibus mores Gallorum passim ignorantur; Ita autem *Gabriel Bartholomæus Gramondus* inaugura-

tionem Ludovici XIII. Gallorum Regis describit *hist. Gallia lib. I. ad annum MDCX. p. 15. edit. Francof. in 8. anno 1674.* Postridie Idus Octobr. recurrente in Dominicam die Ecclesia Rhemensismatrix ; ubi inaugurari Reges invaluit, lecta suppellectile ornatur. Dispositis in utramque partem theatri distribuuntur sceminae : Augusta Regens primam occupat sedem : alteram à prima Margaretha Valesia, regina. Proximè instabant Condæ, Contia, Mompenseria, conjuges, aut Viduæ Principum è stirpe Regia. Subsequebantur pars Ducissæ, pars è primaria nobilitate cultissima sceminarum corona, sedibus stratis bysso & purpura. Primo diei crepusculo Cardinalis Iouisa ad Ecclesiæ altare accedit, Pontificalibus induitur, sedetque in habitu : aderant huic sacro debiti duodecim Pares Franciæ, nempe Ecclesiastici sex, totidem Laici. Ecclesiasticorum, quibus nihil immutatum est ab instituto, hic ordo fuit. Franciscus Iouisa, pro Archiepiscopo Rhemensi agens, Godofredus Billius Episcopus, & Dux Laudunensis : Carolus Carsius Episcopus, & Dux Lingonensis. Renatus Poterius Episcopus & Comes Bellovacensis : Cosmus Clossius Episcopus, & Comes Noviolaunensis. Sex eo ordine Ecclesiæ Pariam dignitate illustres sunt ab omni ævo, illustres item eo titulo, & pene nascenti regno coævi sex laici Principes, regni Vasalli, quorum evanuit nomen, ex quo feuda ipsorum ex variis eventis veteri Galliæ unita. Hi olim, Burgundia, Normanniæ & Aquitaniæ Duces ; Tolosaturn, Flandriæ, & Campaniæ Comites. Etenim postquam Galliæ adscripta feuda, quia nemo sibi debere potest, Rege eodem Domino, & Vasallo, invaluit debitorum loco substitui, qui subeant vices. Suffecti sex, quos Duces, eosdemque Patres Franciæ dixere, qui quidem æquales antiquis, si nomen, si respectus multum infra sunt. Quippe illis olim, vi feudi sui, merum imperium & jura regni erant : his feudi nomen inane est, Ducatus : vacuus autoritate Titulus. Primum sex lecti, ex in numero auctior, donec tandem dignitas venit in contemptum. Hodiè inaugurandis Regibus invaluit, ex immenso Ducum numero, pro regum arbitris legi sex, qui

qui fubeant vices. In id muneris vocati Condæus Contius, Suesio Principes è sanguine Regio : Nivernus Ellebovius, & Espernonius. Ea cura paribus, id, ex veteri formula muneris est, ut præstò sint Regi & societate manuum pares exhibeant se sustinendæ coronæ, unde dicti, Pares. Is fermè habitus erat; decidua in Poplites ferico filis argenteis intertexto tunica operuerat humeros; superinductum tunicæ pallium ex murice violaceum, auro distinguebatur: capiti imminebat corona, lapillis pretiosis aut unionibus distincta: ut quisque pro Duce, aut pro Comite primævis agebat: his ad altaris cornu sinistrum, sedes. Non multò post Episcopi Laudunensis, & Bellovacensis Regem in Ecclesiam ducunt. Stipabant ducenti equites, lecta manus. Regi proximus anteibat Marecallus Castræus, Comestabilem repræsentans, nempe per senectam invalido Mommorancio; instabat Brulardus Cancellarius: permissa Bellegardo Galliæ Scutifero læva; sequebatur promiscua nobilitas. Claudebat præfidiaria Scotorum cohors, donec acclamante populo ad fores ventum; hic brevis mora. Post exactas in limine de more preces, aperiuntur valvæ, introducitur Princeps, altari procumbit, folio reclinatur. Comestabilis & Cancellarius proximè assidebant. His circumfusi Gallicæ coronæ ministri: sacramento exordium est, quod Iouisa Cardinalis, tactis Evangelii à Rege solenniter exigit. -- Hæc Sacramenti formula ex ritu antiquo. Promitto futurum me posthac Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ protectorem: abacturum ditione mea hæreticos: privilegia Ecclesiæ conservaturum: leges populis daturum ex æquo. Juratus in hæc verba altari advolvitur. Humilis in genua Clerus, prona in terram nobilitas Regem votis inaurant. Circumfunditur effusa latè plebs, & supplex orat. Interea exiit tunicâ Rex, levioribus induitur ocreis è ferico violaceis, auro temere sparso liliatis. Actum id Henrico Acullonio Lotharingo Principe, per officium ministro. Calcaria aptat Condæus Princeps, Burgundo Duci suffectus. Ensem lateri accingit Cardinalis Iouisa, distringit & præbet nudum.

Rex

Rex acceptum, Deo exercituum dicat ; infertur altari mucro factus per oblationem sacer. Mox restituitur tuendæ Ecclesiæ, quod Primogeniti munus est, qualem agnoscit Regem Christianissimum, Ecclesia mater. Restitutum Rex Castræo Commestabilis vices gerenti committit, (ejus officium est præire Regi, ense nudo) Neque omitti debent contracta statim sponsalia Regem inter & subditos, traditione annuli, quem Rex digito inseruit amoris monumentum, & acceptæ fidei pignus. Dein sequitur unctio more Majorum. Unctio Rege, Cancellarius non procul altari stans in vestigio, Duces & Patres Franciæ ciet, monetque officii in hæc verba:

- Princeps Condæ, qui Ducis Burgundiæ partes subis, ades in officium Regi.
 Princeps Conti, qui Normanniæ Ducem exprimis, ades in officium Regi.
 Princeps Svesvio, qui Ducem Aquitaniæ repræsentas, ades in officium Regi.
 Princeps Niverne, qui Tolosani Comitis personam sustines, ades in officium Regi.
 Princeps Ellebovi, in Flandriæ Comitis locum suffecte, ades in officium Regi.
 Dux Espernoni Campaniæ Comiti substitute, ades in officium Regi.

Eadem formula Ecclesiastici Pares compellantur, eo discrimine, quod horum nemo vicarium agebat. Iis Regi adstantibus; Ioufa Cardinalis coronam imperii Gallici regio capiti aptat: Circumstant Pares, collatisque unâ manibus immane pondus sustinent. Paulo post posita corona, quam Caroli Magni fuisse tradunt, coronatur Rex Diademate Indico, cujus pretium inæstimabile: Castræus primus ibat districto ense: sequebatur Cancellarius: instabat Regi, manuque Paludamenti extrema tenebat Prior Vindocinensis, Henrici Magni nothus, Regio avorum

rum folio reclinatum salutatur, primùm Cardinalis, votumque nuncupat in hæc verba : In hoc Regni folio confirmet te Deus. Conf. *historia univers. Christiani Adolphi Thuldeni* ad annum M DCLIV. p. m. 121. Inter alia Pares his gaudent Privilegiis : Primò, ubi in jus vocantur, quod non nisi in Parlamento Parisiensi fieri potest, duplici opus est citatione, una, qua ut Pares Franciæ citantur, altera, qua de ea diploma Regium mittitur, sed ad Consiliarium Parliamenti, seu Magistrum libellorum, Seneschallum, Præfectum, aut Vicarios eorum. Secundò, Pari cum Regibus suis jure à Papa excommunicari non possunt. Tertiò, pauperes ad imitationem Veterum Decurialium, de L. 8. de Curionibus, à Rege ali debent: Quartò, possunt conventus celebrare ad quos à præfectis ipsorum & à provocato demùm appellatur ad Parliamentum. Sprenger. in *Perspicil. Christiani orbis. Tit. de supremis Regnorum Titulis* p. 45. Iidem juramentum & Regi & Parlamento præstant, de litibus bona fide dirimendis, arcanis non revelandis, & debito honore habendo Regi. Vide plura de his in autore de *l'Etat de la France, de Anno MDCLXI. Lib. II. part. II. c. 4. & 5. Du Haillan, de l'Etat & sucez des Affaires de France, Lib. III. pag. 369. Limæo in Notitia Regni Franciæ, Lib. II. cap. XXV. D. Johan. Christoph. Becmann, in Notitia dignitat. illustr. Dissertat. VII. cap. 1. v. 5. Addatur Anton. Dadinus Alteserra de Ducibus & Comitibus Provinc. Gallic. Lib. III. cap. IX. Johann. Tilius. Comment. de Rebus Gallicis Lib. II. Vincentius Lupanus de Magistr. Franc. Lib. I. Robert. Cænalis de re Gallicâ Lib. I. Periocha X. Johann. Jacob. Hoffmannus in *Lexico Vniuersali*, Tomo II. pag. 99. Johann. Ludovic. Gotofredus *Archontologia Cosmica* Lib. I. de Regno Fraciæ cap. XXVI. Conringius *Thesaur. Rerumpubl.* part. II. Lucas de Linda *descript. Orbis*, Lib. IV. p. 233.*

§. VI. Inter ceremonias quibus Vasallus in Gallia Domino suo præstat homagium, osculum quoque adhiberi testatur *Pet. Gregor. Tholosanus. lib. VI. c. 15. n. 7. syntagmat. juris universi.* Ex consuetudine Galliæ duplex est forma hominii, una pro feudo

simplici, altera pro Ligio, in simplici feudo cliens seu Vasallus auctoramentum accipit, seu hominum facit Domino, capite aperto junctis manibus, eumque osculatur. Qui autem hominum Ligium debet, manibus junctis sacrosanctis Evangelii impositis, capite aperto exarmatus & discinctus Dominum osculatur, juramento fidelitatis in utroque interposito. Notat tamen *Durand. Speculator Tit. de feud. §. Quoniam verò, versiculo forma n. 66.* In Gallia ad osculum à Rege non admitti ignobilem Vasallum, licet habeat feudum nobile. Osculum gladii portecti est signum, quod quis jurisdictionem superioris reverenter agnoscere velit, justitiamque sanctè sit administraturus, juxta *Jctum consummatissimum Carpzovium, ad leg. Reg. c. 10. sect. 9. num. 25.* Ritus desumptus videtur à militibus gladio Martiali cinctis, quia olim nemo feudum accipere poterat, nisi foret militiæ capax, secus ac hodie obtinet, ubi etiam scemina feudis gaudent. *Reusner. disp. 3. thes. 92.* Imperator Romano-Germanicus Vasallos seculares æque ac Ecclesiasticos gladio investit. *D. Tabor doctrina feudalis ichnographia part. 1. num. 3.* Qui ensis evaginatus Principi, Comiti, Baroni, vel ejus Subdelegato in investituris ab Imperatore porrigitur, ut capulo apprehenso extremum ejus conum osculetur, quod in Archiepiscopi Trevirensis investitura anno MDXXII. in comitiis Augustanis observatum esse refert *Pet. Fleischman. in descript. comit. August.* Idem & hodiè obtinet, non enim amplius Episcopi per sceptrum principesque seculares per vexillum investuntur, Henricus V. Imperator remissa in Episcopatum investiturâ per virgam & anulum, ex pacto sibi quidem excepit Regalium investituram per sceptrum: quod si secularia erant feuda & quidem principatus, per vexillum Vasalli olim investiebantur, si autem Regna, gladio solennitas peragenda erat. Est enim consuetudo curiæ, inquit *Otto Frisingensis lib. II. de reb. gest. Friderici c. 5.* Ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur. Sed hodiè ut dictum indistinctè gladius adhiberi solet, ita ut Vasallus præstito jurejurando fidelitatis capulum ensis apprehendat ejusque conum.

num extremum deosculetur. Ita etiam anno MDCXIII. in Comitibus Ratisbonensibus Johannem Sviccardum Moguntinum, Lotharium Trevirensen, Ferdinandum Coloniensem Archiepiscopos, Ludovicum Hassiæ Landgrafum, Rêgem Hispaniarum ratione ducatus Mediolanensis & Maximilianum Baviariæ Ducem ab Imperatore Matthia investitos iisdem solennitatibus fuisse, ocularis testis asseverat *Christophorus Winzlerus in tractatu de jurisdictione. Episcop. German. Tit. 25 in fine. Lundorpius Actorum publicorum lib. VI. c. 159. p. 1065.* Eadem ceremoniâ investitura Electoralium & Ducalium Saxoniorum feudorum Viennæ d. XIII. (III.) Augusti Anno MDCXXI. absoluebatur, ceu Relatio D. Carpzovii ad L.R. cap. X. sect. 9. his verbis innuit: *Nach diesem hat der Oberste Hof-Marschall / Herr von Herberstein / das bloße Schwerdt / welches er bey der Beleyhung zu Ihrer Kays. Majestät Rechten gehalten / derselben zugestellet / die mit Ihrer rechten Hand einem jeden Gesandten den Knopff / denselben mit dem Munde (weil es bißhero also jederzeit observiret worden) zu berühren und zu küssen dargereicht.* Cum Imperator Romano-Germanicus Ferdinandus devicto & exauctorato Palatino Electore, Maximiliano Baviariæ Duci Electoratum Palatinum Ratisbonæ Anno MDCXXIII. d. XXV. Februarii Sr. Vet. conferret, Investitura tali modo peracta legitur in *Theatro Europæo Tom. I. p. 725.* Wie Anno MDCXXIII. Herzog Maximilian in Böhern von Kays. Ferdinanden zu Regensburg zu des Reichs Erz-Truchsäßen / zum Chur-Fürsten der Pfalz investirt, ist er neben dem Erz-Bischof von Salzburg und seinem Bruder Herzog Albrechten dreymahl niederknynende vor Ihrer Kays. Majestät erschienen / und an den Bühnen zwischen dem Erz-Bischoffen und seinem Bruder / als seinem Assistenten knynend verharret / und ihm vier dignitäten und Prærogativas Electorales, als der Chur-Pfalz Recht / Session, Stimme und Wahl conferiret. Worauf die Leistung der gewöhnlichen Chur-Pflicht erfolgt / und er nächst zu Ihr. Majest. tretend / und vor derselben knynend /

knend / indem ihm einer zur Rechten den Ehr. Hut präsen-
tirtet, und der Linken der Graf von Leiningen das Pallium um-
gethan / mit Anrührung des H. Evangelii, auf Vorgesprechung
des Reichs Vice-Canzlers / die Ehr. Fürstl. Pflicht auf Gott
und das H. Evangelium geleistet / und das von Ihr. Kaysert.
Maj. ihm vorgehaltene Schwerdt / (so der Reichs Erb-Mars-
schall wieder zusich genommen gehabt / und Ihr. Kays. Maj.
zur rechten Hand gestanden) oder desselben Knopff geküisset.
Notat tamen *Limnaus Tomo V. de Jure Publico pag. 247.* Electro-
rem Moguntinum Anno MDC LIV. capulo aliquantisper in
manu retento non fuisse deosculatum gladii conum.

§. VII. Apud Neapolitanos investituris osculum pollicum
adhibetur, quod ex *Pontani Libro II. de rebus gestis Ferdinandi At-*
phonsi. Arniseus Lib. I. de Jure Majest. cap. V. num. 18. p. 148. & *Phi-*
lippus Camerarius Horar. Subciv. Centur. I. cap. 6. p. 56. his verbis
describit: Sedet Rex medius, regia sella editiore loco constituta.
Assident juxta eum Optimates ordinis ac Proceres, stant inde
Purpuratorum ordines frequentes loco quisq; suo. Regis ad pedes
genibus innitens à dextrâ procumbit parte Epistolarum Magi-
ster, qui nunc Secretarius dicitur, sinistrâ Antistes, Evangeliorum
libros regio in sinu stratos tenens. Horum medius genibus & ille
procumbit innisus, qui in verba jurat, utraque manu libris apertis
imposita. Magister Epistolarum verba præit, quæ juraturus in ver-
ba sequitur. Igitur postquam Ursus regio ad pedes provelutus
palmam in codice utramq; expansam statuit, tum Magister præ-
ire verba cœpit, Ursusq; ea est secutus. Ursus ego Urfinus Nolæ &
Attripaldi Comes, Asculi, Lauri, & Fiorini Dominus, illorumque
agrorum & finium, civium ac popularium, tibi Ferdinando Regi
liberisque, successoribusque in Regno Neapol. tuis polliceor,
promitto, spondeo pro liberis successoribusq; in hisce item urbi-
bus, oppidis, agris, finibusq; meis; fidelem meq; illosq; utiq; futu-
ros, tuisq; illorumq; imperiis ubiq;, meq; illosq; parituros, atq; im-
perata facturos, cum hisce urbibus, oppidis, agris, finibus, populari-
busq; perpetuâ cum constantiâ & fide. Si quid verò aduersus teve
illosve

illosve parari fraudis, dolive, infidiarumve audiero, scivero, compertumve significatumve habuero : indicaturum illud è vestigio, ac facturum palam tibiq; illisque; officia demum obiturum meo; illosq; , omnia domi forisq; , pace belloq; , adversum quoscunq; ac pro imperio , quæ probi ac fidelis subje cti jure, lege, naturâ, obedienda ac præstanda sunt Regi ; Deumque his Opt. Max. t estemque invoco , perque sacro- sancta hæc Evangelia sciens, volens, libensque verbis conceptis juro. Atq; his dictis, manus ipse è libris sustulit. Tum Rex Urbi manus utriusq; digitis pollicibus apprehensis, suosq; intra pollices iis infertis, devinxit illos suis, statuitq; super Evangelia. Hic rursus Ursus, Magistro præeunte verba, Ego me, inquit, cum liberis successoribusque meis Ferdinandi Regis mei, Domini mei, liberorum ac successorum ejus **LIGIUM** hominem statuo, dedicoq; eumq; me hic sisto. Hæc ubi ter dixit, regios osculatus est pollices, Rexque ore suo illius os excepit, moxq; comiter appellatum dimisit. Hic est usitatus jurandi mos in verba Regum Neapol. quique **LIGIOS** illorum se faciunt, ipsum hunc servant, Dicti inde **LIGII**, quod ligatis Reges pollicibus, illos fidei imperiisq; sic suis vinciant, atq; obnoxios statuunt. Hactenus *Pontanus*, quem quoad **Ligii** explicationem sequitur *Cælius Rhodiginus Lect. Antiq. lib. XXV. c. XIX. Renatus Choppinus de Domino Franciæ lib. III. Tit. XII. n. 18. p. 540.* Similem formulam jurisjurandi **Ligii**, quod Rex Anglorum Regi Galliæ, ob nonnulla beneficia & feuda: quæ tunc temporis habebat in Galliâ , præstare consuevit ex fœdere, quod anno **MCCCXXXI.** Inter Philippum Valesium & Eduardum Tertium percussus est, refert ita *Bodinus de Republ. lib. I. cap. 10.* Tu quidem a vadis in hominem **Ligium** Regis Francorum, ut Dux Aquitanorum, Par Franciæ, Comes Pictonum & Monstruelensium , teque in ejus fide & obsequio semper futurum spondes: Responde, assentior. His Rex Anglorum assentiri se dicit , tum Rex Francorum ad fidem & osculum Regem Anglorum admittit. Quibus solennibus fidelitatis juramentum Imperatori à Principum Legatis soleat præstari ex relatione quadam manuscriptâ de præstito juramento fidelitatis à Legatis illustrissimæ domus Saxoniciæ Viennæ Anno **MDCLX, d. XXXI.**

Maji. Nobiliss. *D. Samuel Strykius Ictus Francofurtanus. Tract. de Jure Sensuum. Dissertat. VII. cap. I. §. 57.* his verbis recenset: Determinata die prædicti Legati comparebant in Anticamerâ Imperatoriâ; Imperator nobilium ac procerum catervâ stipatus in conclave se conferebat, aulæ Mareſchallo gladium anteferente, qui, cum Imperiale solium in editiori quodam loco positum ascendisset, Imp. exhibitâ debitâ reverentiâ, flexisque genibus, dextrum Imperatoris latus, sinistrum verò imperii Vice-Cancellarius aliique occupabant. Postmodum Legati accersebantur, qui, cum in conclave Imperatorium venissent, quatuor passûs progressi in genua procidebant. Surgebant iterum, ac post sex passuum intervalla in genua rursum procidebant, Imperatore interim caput paulisper aperiente. Inde se ad editiorem illum locum conferebant Legati, ac tertia vice in genua procidebant, animique desideria coram Imperatore explicabant; Quibus à Vice-Cancellario imperii altero genu flexo respondebatur, & ad juramenti fidelitatis præstationem admittebantur. Digitis itaque tangebant Evangelium, quod in gremio suo habebat Imperator, & id à dexteris tenebat Comes de Porzia, à sinistris Comes de Lambergk. Inter jurandum autem aperto capite sedebat Imperator, pileumque tenebat Comes de Heiberstein. Præstito juramento ab aulæ Mareſchallo gladius vagina vacuus osculandus præbebatur, quo facto trinâ vice iterum flexis genibus, retrogrado passu abibant. Illi autem qui simultaneam petebant investituram, hanc solennitatem observabant, ut dum priores tactis Evangeliiis, hi tactis priorum palliis jurarent. Alibi locorum illi, qui simultaneam habent investituram, inter jurandum pileum omnes simul tangere sueverunt.

§. VIII. Regibus Orientalibus nuper constitutis osculum à subditis oblarum fuisse, tam sacre pagine, quam seculares Historici confirmant. Inde non ineptè, nec sine Antiquitatis fundamento quidam Psalmo II. osculandi verbo homagium præstandum judicari colligunt. Pariter quando *Genes. XLI. v. 40.* legitur; quod *super os Josephi omnis populus osculatus sit*, non tam benevolentia te-
standæ

standæ (quomodo Darius Zorobabilem prosequutus est, *Esdra* III. v. 3. *Joseph. Antiquit. Judaic. Lib. XI. cap. 4.*) quàm Subjectionis causâ id factum esse putandum est. Propterea etiam μεταληθικῶς interpretari licet *obedire*; quemadmodum LXX, transtulerunt: ἐπὶ τῷ στόματι οὗ ὑπακούεται πᾶς ὁ λαός. Vulgatus Latinus horum vestigiis insitens reddidit: *Ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* Vid. *Doct. Georg. Calixtus in historiâ Josephi ad d. c. Genes.* inter osculorum genera est הַרְבַּע הַלְלָה hoc est, *osculum magnitudinis vel dignitatis* alio nomine panegyricum, quod in publico hominum cœtu adhiberetur. *Tanchuma XXIII. 44.* Ut cum Regem recens creatum osculo recipimus atque admittimus, eique Homagium præstamus. *Joh. Buxt. in lexico Chaldaico-Talmudico-Rabbinico* sub Radice רַבַּע. *Col. 1404.* obiter hic velim notari Hebræos præter manum etiam femur potentiorum osculo honorâsse. Causam reddit *Martinus de Roalib. 4. Singular. part. 1. C. 4. pag. 371.* his verbis: *Qui femur alterius deosculatur, quid aliud facit, quam quod ejus vim atque potentiam, quæ in viro præcipua ac maxima est, agnoscat.* *Joh. Drusius Comment. ad difficil. loca Genes. cap. CXVIII. p. m. 139.* apertè negat osculum, quo de Genes. XXI. v. 40. agitur. Subjectionis Symbolum esse, eoque nomine *Tremellium* perstringit. Curatè hunc locum examinat *Andreas Rivetus exercitat. in Genes. CLVIII. p. 768.* Cujus censuram ideò integram damus, dixerat, ait, מַעַל כַּף רִישׁוֹ הָיָה אֵל פִּיקָא יִסְפַּק כֹּל אַמְמִי: Ad verbum: *Super os tuum osculabitur omnis populus.* Vulgata, *ad oris tui imperium omnis populus obediet.* Quem sensum probat *Pareus.* Univerſus populus, iussu tua & imperium spontè & peramanter accipiet, quasi cum osculo, quod est amoris signum. *Tremellius & Junius: Os tuum osculator universus populus meus.* Id est, hoc subjectionis Symbolo, dominum te agnoscito atq; profiteor. Negat *Drusius* hoc verum esse. Quod si universaliter intelligat, idem etiam agnoscimus, non semper esse subjectionis Symbolum, nec id voluit *Tremellius.* Existimo contrarium probari posse, non solum ex hoc loco, sed etiam ex aliis tam sacrorum, quam prophanorum locis. Non urgebo, quod Idololatræ manu ad os admota, idola sua adorabant,

rabant. Solebant enim manum deosculari & capita submittere, quod se Beatus Job elementis & idolis fecisse negat, cap. XXXI. v. 17. Qui huc, inquit *Drusus*, referunt locum ex Psalmo II. & osculamini interpretantur, adore, injuriam faciunt Spiritui S. cum mos ille fuerit colentium idola : *Quem ad Christum referre ipsa absurditate absurdius est.* Non persuadet vir doctus, ut ejus verbis utar. Quid enim, si Idololatræ mores adhibitos in cultu divino erga Idola sua usurparint ? Absurditas ergo tota est in objecto, quod sibi proponunt, non in modo, qui communis esse potest. Certè Idololatræ proni & genibus flexis adorabant, genua flectebant coram Baal. An igitur Deo faciet injuriam, qui coram ipso genu flectet ? Redeamus ad osculum. Inter genera osculorum, inquit ipse *Drusus*, loco adducto, quæ recensent Ebræi *est osculum dignitatis, sive magnitudinis &c.* Et rectè. Mirum est igitur, cur assentiri noluerit *Tremellio* dicenti, osculum, quo Josepho populus Ægypti debuit dignitatem novam gratulari, fuisse subjectionis Symbolum. Nam cum fateatur esse osculum dignitatis & Homagii, id est, quo osculantes agnoscunt alicujus dignitatem & homagium præstant, non video, quomodo negari possit, tale osculum esse Subjectionis Symbolum. Quod certè verum est. Sed Subjectionis quam quis libenter profiterur, & ex affectu, quia non solent hostes etsi Subjecti ad osculum admitti, aut ad illud etiam accedere, quamdiu sunt hostes, quia talis admissio in Principe benevolentiam significat, & pignus est mutux inter Dominum & Vasallum obligationis. At, inquit *Drusus*, etiam qui superiores erant, inferiores osculabantur. Nam oscula olim adhibita in hominum cultu ; sanè, ipsos Reges legimus & Principes osculo excipere solitos cives digniores. Ex hoc more *Darius Rex* *Zorobabelem* osculatur. III. *Esdrae* Cap. IV. v. 47. Non ergo signum & Symbolum est Subjectionis. Respondeo, non tum quidem & in tali casu fuisse Subjectionis Symbolum, sed tantum amicitix aut benevolentix. Sed nunquam fuisse non probat : præsertim in circumstantiis notatis, cum populus nempe Principem osculatur reverenter, cique

eique homagium præstat, ut ipse Drufius agnovit, quam ego interpretationem hic amplector, ut simplicissimam, ut hic significetur, -populum Ægypti ex Regis mandato honorem illum Josepho exhibiturum, qui à Vasallis reddi solet iis, quibus honorem domini tribuunt, se eis subditos confitentes. Doctissimo *Mercero* alia expositio potissima visa est, quam affert in Radicibus *Kimchi*, ut פׁו sit ex significatione פׁו armorum, quomodo vertit *Pagninus*, ad Sermonem tuum armabitur totus populus. Quam etiam se expressisse dicit Drufius, quasi ei nominatim rei militaris principatum concederet, quod etiam pertinet ad summum honorem. Et sic intellexit *Chaldæus paraphrastes*, juxta verbum tuum armabitur, etsi alii vertant, nutrietur; sed exemplum non afferunt, in quo verbum accipiatur in armandi significatione, etsi inde deductum sit nomen פׁו , quod bellum & armaturam significat: quia cum verbum פׁו significet occurrence[m] more osculanrium, qui sibi invicem occurrunt, ita nomen *Nélchek* usurpatum etiam fuit pro bello, ab eo, quod sibi mutuò occurrunt milites, ut manus conferant. Osculi subjectionis interpretatione confirmant LXX. Verterunt enim $\text{יְיָ יִשְׁׁרָאֵל וְיִשְׁׁרָאֵל וְיִשְׁׁרָאֵל}$. In ore tuo, obediet, id est subjicietur tibi omnis populus. Hactenus *Rivetus*. *Salomon Gesnerus in Genesis cap. XXXI. p. m. 740.* de verbo פׁו *ischak*, inquit, contendunt Grammatici, nam LXX. reddiderunt יְיָ יִשְׁׁרָאֵל , in ore tuo obediet. Similiter *Hieronymus* ad oris tui imperium omnis populus obediet. *Chaldæus*, ad verbum tuum *lithelan* omnis populus, est autem *lithelan* armabitur; Ad quæ ita quoque *D. Lutherus in Commentario fol. 556. facie 2.* Radix est *Naschak*, quod primo osculari, postea obedire, tertio arma sumere significat. Subditi enim Magistratui reverentiam & obedientiam exhibent, quæ alias osculo, alias etiam armorum usurpatione declaratur. Ita de Christo dicitur: Osculamini filium, id est, obedite ei, & Osculum est subjectionis signum *1. Reg. IX. Olex XIII. 2. 1. Paral. Cap. XXIX. v. 23.* Confer *Fortunatum Scacchum Arcanorum Sacra Scriptura Myrothecio III. c. 35. p. m. 416.*

§. IX. Hujusmodi subjectionis Osculum Samuel Prophe-

ta Saul in Regem uncto fixit, juxta usitatum in Palæstina & tota Syria morem. 1. Sam. x. v. 1. Significabat scilicet hoc Symbolo Samuel se Saulem diligere & suspicere, ut Ministrum Domini, seque illi polliceri fidem & observantiam. Theodoretus in quæst. XIIIX. super hunc locum pro ratione addit: ἵνα τῆς ἐνοικίσεως αὐτῶ χάριτος μεταδῶ. Ut eum (Saul) gratiâ quæ sibi inerat, impertiret. *Alphonsus Tostatus Abulensis, Comment. ad l. d.* scribit: Hoc esse potuit in signum amoris, quoniam amici, quando à se invicem recessuri sunt, osculantur se; sic quoque Samuel diligebat nimis Saulem, quia Deus elegerat eum, & erat vir bonus, ideo, cum dimissurus esset eum à se, fuso oleo in capite osculatus est illum. Quod autem diligeret nimis Samuel Saulem, apparet, quia non solum dum bonus fuit Saul, diligebat eum Samuel, sed etiam postquam peccavit, diligebat, undè quia Deus prædixit, quod auferret ei Regnum, lugebat semper Samuel pro illo, infra cap. XV. Potuit quoque esse istud Osculum tanquam quædam Ceremonia Regalis unctionis, sicut enim in Collatione gradus Magisterialis aut Doctoralis, qui confert insignia, osculatur ipsum, qui graduatur, & hoc est ei tanquam insignium inter cætera: Ita in unctione regali poterat esse hoc tanquam pertinens ad Ceremoniam unctionis. Sed minus sibi constat *Tostatus*, dum in sequenti tertia quæstione ad hunc textum, velut altera Penelope telam retexens, negat ad unctionis ritum pertinere potuisse Osculum. Recte contra *Drusus* illud honoris debiti fuisse indicium, & adhuc in Indiâ observari, ut subditi Regem deosculentur ex *Aben Esra* & *Pagnini Lexico* pag. 1720. lib. 2. observationum inter Criticos Sacros Tomo IX. p. 1346. asserit: pro firmanda hac sententia locus Samuelis allegatus egregiè militat. Igitur Samuel acceptâ Olei lenticula effudit eam super caput ejus, deoscolatusque est eum, & dixit; *Nonne unxit te Dominus super hereditatem suam in Principem?* Ecce ait osculatus est. Et quanquam hoc ibi dicatur de Samuele, nec de Populo ipso, callidè scio, tamen facio conjecturam, ex loco quodam *Mosis* ubi *Pharao* ad *Josephum*: *Et os tuum osculabitur omnis populus*

meus. Apparet enim ex iis verbis in consuetudine fuisse, ut populus ipse Dynastæ Osculum daret, quod tamen accipiendum non de singulis, sed de principibus populi tantum, ut Danielis III. v. 7. *Quo tempore audierunt omnes populi, & cadent omnes populi.* Ad quem locum Hieronymus, omnes populos, inquit, intelligimus in principibus, neque enim adesse poterant universæ simul nationes, Mos de osculandi Regem recens creatum firmari poterit Autoritate Nicolai Lyrani ad Psalmum II, ita scribentis: In translatione Hieronymi juxta Hebraicum habetur, *adorate purè*, Hebræi dicunt hic *Oscularini filium*, id est, facite Christo debitum Homagium. Nam facientes Homagium fidelitatis alicui, ipsam osculabantur. Hucusq; *Nicolaus*, quod si quis malit ex signo denotari simplicem honorem & obedientiam, ejus me sententiæ approbatorem libenter profiteor. Hæc *Druſius*. Confer ejusdem *questionum Hebraicarum lib. 1. Quest. LXXII. p. 1521 Tom. VIII. Criticorum. VVilhelm. Schickard. in jure regio Hebræorum cap. 1. Theoremate IV. p. m. 76. edit. novis. in 4. Lipsiæ Anno MDCLXXIV.*

§. X. Adeundem Osculandi morem respiciunt, quæ ad ignominiam Salvatoris nostri in Pilati Palatio impia militum manus adhibuit, Spineâ namq; Coronâ ab ipsis coronatum in contemptum Regiæ ipsius inaugurationis legimus, & quia Judæorum Regem Romani milites Christum coronabant, osculumq; apud Romanos atq; Israelitas in assumptione Principis ad Imperium, dari solitum sciebant, nec ab hac inauguratione Christi ad ejus Vilipendium susceptâ deesse voluerunt. Non enim milites illi tum primum & quasi in arena ex proprio Cerebello hos Regiæ inaugurationis ritus, Ceremoniasvè fabricârunt: Verum quæ Principibus in auspiciando Imperio gloriæ cedebant, ad elusionem Domini nostri Servatoris converterunt. Hos ritus inter sputa, quibus scelestissimi Mortalium divinam faciem conspurcarunt, osculum inaugurationis aperiunt. Verba Matthæi Evangelistæ sic sonant cap. XXVII. Tunc milites Præsidis suscipientes Jesum in Prætorio congregaverunt ad eum universam cohortem,

hortem, & exuentes eum, Chlamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes Coronam de spinis posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextra ejus, & genu flexo ante eum illudebant ei dicentes: Ave Rex Judæorum! & exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus. Nec Marcus hoc idem silentio prætermisit cap. XV. sed ad Ritus Regiæ inaugurationis irrisionem hanc referens, ait: cæperunt salutare eum: Ave Rex Judæorum, & percutiebant super caput ejus arundine, & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum; sed osculum irridendum eidem infligendo, non eum osculabantur, sed in eum exspuebant.

§. XI. Hoc verò osculum non uno more, nec membro corporis uni impressum fuit, ubique tamen cautè circumstantiarum adhibito discrimine. Quemlibet enim de populo absq; ullo personarum aut dignitatis respectu ad os Principis accedere non permittebat Reipublicæ Ordo, nec Procerum dignitas, neq; Principis auctoritas. Nobilioribus saltem in Principis inauguratione id concessum esse tradit *Plinius Junior in Panegyrico Trajano dicto*; Gratum erat cunctis, quod Senaturn Osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras. Idem quoq; conjectari potest non immeritò ex complexu Bruti, quo à Pompejo exceptus scribitur, cum ad illius partes in pugna Pharsalica transfiret, eo nimirum tempore, quo de Reipublicæ Imperio inter Cæsarem & Pompejum acerrimè decertabatur, apud *Plutarchum in Bruto, Operum Tomo I. p. m. 985.* statim post initium: ὅτι καὶ Φίλοι Πομπηίου ἠδὲντα καὶ θαυμάσαντα προσιόντας αὐτῶν καθεζόμενον ἐξανασηνάμακα περιβαλεῖν ὡς κρείστονα, πάντων ὄρωντων. Id est, *Memorantq; latum tum Pompejum. Et obstupescerem ejus adventu omnibus adspicientibus assurrexisse ei ex sellâ, ac sicut unum ex Principibus fuisse complexum.* Ex quo sane loco ad complexum Principis venire solitos non omnes, sed nobiliores tantum atq; illustriores viros manifestum. Hinc Scriptores Cajum gravissimè reprehendunt, quod Histriomibus palam, nonnullisq; de populo oscula daret, plerisque autem ex Senatoribus, ac viris illustrioribus manum tantùm, aut pedem porrigere minimè.

minimè vereretur. Nec enim Autores præposterè eum id fecisse dicerent, nisi Senatoribus tantum, non verò plebejis osculum à Principe ex institutis illius ævi, deberetur. Hinc colligere pronum est, Præfectos, Prætorio aliquandò primùm à Principibus ad Osculum recipi solere, deinde alios illustriores viros, forsàsè tunc, cum Princeps ad Imperium assumebatur, nimirum in die inaugurationis. Minoris autem ordinis homines, qui existissent in Republicâ, genu flexi ad manus tantum Principis consueverunt accedere, atq; Osculo easdem venerari, ceu ex *Tacito* liquet, *lib. 1. de Othone* loquente: ruere cuncti in castra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum iudicium, exosculari Othonis MANUM, quantoq; magis falsa erant, quæ fiebant, tanto plus facere. Vid. *Polidor. Virgilius de rer. Inventor. lib. IV. cap. 13.* Hodie oscula manuum omnibus solennibus Actibus communia observantur. Ex infinitis exemplis recentissima saltem adducemus. Post initam *inter Regem Poloniae Johannem Casimirum, & Suecos pacem* prope Thoronium; Ann. MDCLVIII. Comes Oxenstirna Benedictus, & Bülavius præsidio Suecico præfectus, cum triginta passus ab Rege abessent, ex equis delapsi ad eum pedibus pervenerunt, manumq; osculati sunt magnâ cum reverentiâ, totiusq; corporis & capitis demisso inflexu. *Thuldenus Histor. Europ. part. III. bli. IX. p. 363.* Cum *Legati Anglicani Regem Carolum II. Hagæ Comitæ Anno MDCLX.* commorantem flexo poplite humillimè obsecrarent, ut in patriam reverti, & Solium hæreditarium occupare dignaretur; ad manus Osculum admissi recesserunt. *Diar. Europæum; continuat. IV. p. 92.* Post beatissimum Hispaniæ Regis Philippi Quarti obitum, statim Proceres Regni; quotquot aderant, filii Superstitis Caroli Secundi, qui nunc gubernat; manum osculari susceperunt, quos etiam quamvis quartum ætatis annum ageret; decenti tantum Principem gravitate cum stupore præsentium admisisse fertur: *Er hat den Hand-Kuß von allen / mit einer so grossen und Herrlichen Majestät angenommen / als ein Prinz / so sein Vollkommen Alter erreicht / immer hätte thun*

thun können; und auff welche Weise Ihm eine jede Person/ die für ihm nieder geknieet/ benahmet worden/ eben solcher Massen hat Er mit Darreichung und Zurückziehung seiner Hand gegen den selben sich verhalten. Autor *Germano-Gallicus* von Kranckheit/ *Testament und Tode Philippi Quarti Königs in Hispanien/* pag. ultimâ. Longè dissimilibus à parente moribus, qui cum tertio ætatis anno Rex Castiliæ designaretur, ejulatu & somno Cere- monias hæc transire passus fuit. *Continuator Ihuani lib. 1. ad Ann. MDCIIX.* In Suecia eum novo Regi Carolo Gustavo fides data esset, Nobilitas & Clerus, Urbani atq; Rustici singuli Regis Manum osculati fuere. *Christian. Adolphus Histor. Vni- vers. part. 1. lib. III. pag. 145.* Ferdinandum Secundum Impera- torem tamen hunc honorem à Sacro Ordine sibi deferri non passum fuisse, testatur *Lemmermannus in vita ejus, Cap. IX.* Uti manum dextram omnibus Sacerdotibus dedit, ita nulli Oscu- lum permisit, *illud Benevolentia*, hoc Reverentiæ debere pro- fessus. Anno MDCLXV. in Aula Imperatoris Legatus Tur- cicus osculum manus prætendit, cum verò ipsi responsum esset, Antecessoribus ejus tantummodo pallium osculandum fuisse concessum, acquievit, Pallium interim apprehensum, pectori firmissimè applicans, ut testatum fortè faceret, partem mani- bus longè Nobiliorem, pectus nempe & Cor Imperatoris sibi paruisse. Er dingete Ihm auß/ bey der Audiens/ nicht den ge- wöhnlichen Kayserslichen Mantel/ sondern die Kaysersliche Hände zu küßten. Deme zur Antwort wurde/ *re.* Was anlanget die Küßung des Mantels/ da bestünde man auff dem alten Herkommen: T. V. Als die Kaysersl. Majest. in der Audiens dem Botz- schaffter den Mantel zu küßten darreichte / drückte Er denselben nieder/ und küßte die Brust. *Diarium Europæum Continuatiõne XII. pag. 41.* Quomodo populi interioris Æthiopiæ in Regno Congo, post novi Regis Coronationem se gerant, D. *Otho Dap- per in descriptione Africa, pag. 565.* tradit: Nach vollendeter Wahl und Kröhung des neuen Königs/ bleibt der König acht Tage lang auff seinem Schlosse/ da Ihm mitlerweyle alle Edel- leute

seut der Schwarzen mit allen Portugallieren besuchen/ und Glück wünschen. Dieses verrichten die Edelleute mit fallen auff beyde Knie/ mit klappen in die Hände und mit küssen der Königlichlichen Hand. Die Portugallier aber mit sitzen auff dem einem Knie/ Und die Priester und Geistlichen mit grosser Höfflichkeit dem Könige zubegegnen. Wan sie wieder auffstehen/ reichen Sie einander mit gleicher Höfflichkeit die Hände. Triballorum in Epiro Mysiæ inferioris degentium morem in accessu ad Principem recenset *Iohannes Cantacuzenus, lib. IV. Hist. Cap. 43. p. 41. seq.* In veterat apud Triballos consuetudo, ut si quis nobilium, ac potentum longò intervallò temporis ad Principem veniret, ante primam salutationem ambo ab Equis descenderent; & primùm quidem inferior Principis pectus, post ejusdem os, sive labra deoscularetur: Altero congressu minor non descenderet amplius, sed & ipse in Equo Dominum salutaret: Mos cum ipso (Cræle) quidem rursus servabatur. Triballos autem morem Romanum erga Imperatorem tenere volebat; (Cantacuzenus) & quoties eum convenirent, omnes ab Equis descendere, ac primò præsertim remotius descendere, & pedibus accedere, & sic ejus genu exosculari.

§. XII. Turci non sâltē verbis salutem nunciant, sed etiam in congressu humeros, in digressu genua osculantur, *Zenobio teste, Centuria V. Proverb. XXV. Zwvingerus lib. III. voluminis I. Theatr. Vit. hum. p. 352.* enarrat, quod Gemes Ottomannus ad Alexand. VI. Pontificem Legatus Rhodiensium, humeros ejus osculatus sit. *Rabbi Salomon Iarchi* de humerorum osculis, in *Cantici cap. I.* ad verba illa *Osculetur me*, ait: Utinam me Rex Salomon osculetur Osculis oris tui, hæc enim erat illius tempestatis consuetudo, cum plerisq; aliis locis osculum admoveatur manui aut humero, de posteriori apud Peguanos. post inaugurationem novi Regis, *Vincentius le Blanc Massiliensis cap. 20. 23. primi itineris* mentionem facit, apud *Erasm. Francisci im dritten theil des Ost- und West-Indianischē/ wie auch Sinesisch Lust- und Staat-Gartens pag. 1526.* Wenn der neue König an den Palast

laß kommen / so reicht man dreyen Fürsten so dem König am nechsten gestanden / und die Obersten sind / güldne Weyrauchsfässer an drey bleyerne Ketten festgemacht / mit köstlichen Rauchwerk. Der Falcada geht vor dem Prinzen her / in einem weissen Kleide / und güldnen Beil in der Hand / überlaut ruffend: Gott und nicht das Volk hat Ihn erwählt. Wer ihn vorbey sieht gehn / fällt zur Erden; Sie küssen einander die Achseln / ihre von wegen des Königs habende Freude dadurch zu bezeugen.

Idem Turci suam observantiam & subjectionem eò usq; declarant, ut quando ad mandatum dominorum dirè verberibus excepti sunt, manum illorum osculentur, imò mercedem pro ictibus exsolvant. *Augerius Gislenius Busbequius Epistola III. Legationis Turcia.* Est verò cum primis admirabilis Turcarum in accipiendâ castigatione patientia, in furis, in soleis, in natibus sæpè ultra centum plagas excipiunt, ut plures cornei fustes nonnunquam confringantur, & illo indentidem sit opus. Cedd alterum, ac tametsi in promptu sint remedia, fit tamen aliquando, ut plures libræ viciatæ carnis, è locis illis contusis ferrò circumcidendæ sint. Nihilominus adire eum, cujus jussu cæsi sunt, & MANUM DEOSCULARI, & gratias agere coguntur, & licetori pro singulis verberibus certam mercedem solvere. Non fustem quidem illi, quo castigantur sacrum habent, nec dubitant primùm delapsum cælo credere, non minus, quam Romani sua ancilia. Hæc ille. Simile quidpiam in Regno Melinde, inferioris Æthiopiæ obtinet. Wenn ein grosser Herr allein einen Fähler begangen / daß wird Er durch den König selbst / in ein königliches Zimmer gebracht / da muß er sich nackt auff die Erde legen / und umb Verzeihung flehen / und der König gibt ihm einige Stockschläge / viel oder wenig / nach der größe seiner mißthat / und dienste / die Er dem König gethan hat. Hierauff nimt Er sein Kleider auff / küsst des Königs Füße / und bedanckt Sich in aller Unterthänigkeit vor die erwiesene Gnade. *D. Otto Dapper in descriptione Africae, p. 694.*

§. XIII. Perlarum mos erat, ut si pares essent, osculo impertirent,

pertirent, quos honorabant, inferiores verò salutando potentiorum genua manu tangerent. *Herodotus lib. 1. & Xenophon Oratione de laudibus Agesilai* : Apud Perlas, Medos & Indos Reges adorari, & in salutando homines toto corpore procidere invenimus, ait *Alexander ab Alexandro, Genial. dier. lib. II. cap. 19. pag. m. 202. Ex editione Tirraquelli*. Tandem ut & ipsis pedibus hunc honorem tribuerent, introduci cæpit, uti cuius notum, qui limis saltem oculis, aut quasi per transfennam veterum monumenta in pexit. Ita Cyrum Perfarum Regem eumque tunc victorem adoratione quæ diis immortalibus fiebat, peractâ, libenter permisisse, ut Gatas & Gobryas manus suas ac pedes observanter sint exosculari, *Xenophon de Pædia Cyri lib. VII. attestatur. Olear. lib. 1. Itinerarii cap. X. Der König von Persien gibt frembden Gesandten nicht die Hände/ sondern die Knie zu küsse/ den Unterthanen die Füße. Petrus Della Valle Itinerar. part. II. pag. 117. Alle Vasallen des Persischen Königes/ sie seyen Sultanen/ Chanen/ oder was für Vornehmen Standes sie auch wollen/ müssen ihm den Fuß küssen. Diese Ceremoni aber geschichet nicht jedesmahls/ so oft sie ihn sehen/ und mit Ihm reden: sondern allein/ wann sie von einer weit entlegenen Landschafft vor ihm erscheinen/ oder von ihm Abscheid nehmen/ wann sie in ihre Landvogtheyen wieder verreisen wollen.*

Der König blieb stehen / und wartete auff den Saltan/ gegen welchen Er / als derselbe / wie gebräuchlich / mit beyden Knien vor ihm nieder gekniet / seinen rechten Fuß / denselben zuküssen / außgestreckt : Der Sultan aber / nach dem Er selbigen geküffet / und an seine Stirn gedrucket (welches gleichfals ein Zeichen der Ehrerbietung / und in Orient ein zu dem Fuß Kuß gehöriges Stück ist) verfügte sich hinter den König / umb seinen anderen Kuß / geführten Platz zumachen / dergleichen zuthun.

Nach dem sie solches verrichtet / wiederholte der Sultan / und so fort alle die andern diesen Fuß-Kuß / und solches geschah zum drittenmahl. Dieser drey mahl wiederholte Fuß-Kuß / und daß sie drey mahl umb den König gehen / bedeutet / daß derjenige / der es thut / alles Unglück / so dem Könige begegnen möchte / auff sich nehmen

nehmen wolle. Welches eine Ceremoni einer sehr grosser Liebe und Ehrerbietung/ und allein gegen Fürsten/ oder andern/ so man herglich liebet/ gebräuchlich ist. Sie pflegen auch absonderlich nur bloß mit der Hand umb der jenigen Persohn / die sie Ehren wollen/ ihren Kopff zufahren und diese Wort dabey zu sprechen: **Alles übel/und alle deine Wiederwertigkeit/ Komme über meinen Kopff.** Un sind der gängliche Meinung/ daß dieser Wunsch die krafft habe/ das es also geschehen werde; dannenhero es/ weme solche Ehre wiederfähret/ für ein Kennzeichen einer überaus grossen Lieb gehalten wird. *Familiarum huncce cultum Judæis fuisse, facile ex Lucæ cap. VII. v. 28. apparet.*

§. XIII. *Transilivit ille deinceps ab Orientalibus ad Romanos. Cresconius Corippus, lib. 1. v. 160.*

Contentusq; sui manifestans vota Senatus

Creber adorabat Dominos & poplite flexo

Plurima divinis supplex dabat oscula plantis.

Alii legunt *creverat, orabat*, sed malim cum *C. Barthio Adversar. lib. xxxiv. cap. 21.* planiorem verioremq; lectionem sequi, quam novo sensui eruendo frustra operam impendere. *Ammianus Marcellinus Histor. lib. xxviii.* quorundam Nobiliorum hominum arrogantiam perstringens scribit: Cum debuissent ad osculum oris ac pectoris salutantes admittere, pedes tantum, vel genua exosculanda his porrigebant. Ex his quidam cum salutari pectoribus appositis cœperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suavianda, vel manus. Superbissimus Imperator Diocletianus Speciali Edicto osculationem pedum instituit, quem admodum *Pomponius Latus, in Compendio Romanæ Historiæ Tomo 11. Scriptorum Histor. Augustæ, edit. Sylburgianæ in fol. Francoforti, Anno 1588. pag. 528. testatur* his verbis: Diocletianus Romanorum Principum victoriosissimus, divinos honores Imperatoribus Augustis habendos præcepit. Nam cum priores ut Consul salutarentur, primus ipse voluit adorari, velut in eo esset cœlestis Majestas. *Perfarum iste mos, quorum Princeps Rex Regum.*

Regum appellatur & adoratur, fratrem Solis & Lunæ se nuncupans. Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præbebant, post suis manibus sublevabant ad oris osculum. Vultus genua exosculabatur. Diocletianus edicto sanxit, uti omnes sine generis discrimine prostrati, pedes exoscularentur, quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro gemmis & margaritis, quod fecisse ante Cajum Caligulam memorant. Confer *Eutropii Histor. Rom. lib. ix. in fine, Tomo. I. scriptorum. A. H. pag. 586.* Idem indicat Romanæ Philosophiæ Siren, *Seneca libro II. de beneficiis cap. 12.* Cæsar dedit vitam Penno, si dat, qui non aufert. Deinde absoluto & agenti gratias, porrexit osculandum sinistram pedem. Qui excusant eum, negant id insolentiæ causa factum: ajunt Socculum auratum, imò aureum margaritis distinctum ostendere voluisse. Ita prorsus: quid hic contumeliosum est, si vir consularis autum & margaritas osculatus est, & alioquin nullam partem in corpore ejus electurus, quam prius oscularetur? Homo natus in hoc, ut mores liberæ Civitatis Persicâ servitute mutaret, parum judicavit, si Senator senex summis ulus honoribus, in conspectu Principum sibi supplex eò more jacuisset, quo victi hostes victoribus jacuere. Invenit aliquid infra genua, quò libertatem detruderet. Non hoc est Rempublicam calcare? Et quidem dicet aliquis, (nam potest ad rem pertinere,) sinistro pede. Parùm enim foede furiosq; insolens fuerat, qui de capite Consularis viri soccatus audiebat, nisi in os ingessisset Imperator pigros suos. Hactenus ille, subintellige pedes, quando Seneca *pigros* dicit, sic enim juxta *Turnebum Tomo I. Adversariorum, lib. ix. cap. 30. p. m. 283.* joculari vocabulo *pedes* appellat: Cum enim illi quocunq; nos ferant, in desidiis & pigris officio videntur deesse suo, quadam ignaviâ, & pigri pigros & segnes reddere; ut in strenuis & gnaris contra videntur gnari & strenui esse, & prompti ac parati ad viam *Xiphilinus in Calig. circa finem, de ejusdem ultimo ac ferali epulo. Pomponius secundus cum Consule cibum capiebat ad pedes ejus, eosq; frequenter osculabatur.* Hic obiter observo, reos olim absolu-

tos sinistrum Regum pedem osculo excepisse. Eò quoq; tendunt *Bernhardi* verba *Sermone III. super Canticum*: Homini- bus qui- dem ita esse videmus, servos videlicet offensores Dominorum osculari pedes, cum ab eis veniam petunt, & pauperes divitum manus, cum ab eis munus accipiant. In coronatione Mediola- nensi observatum esse scribit *Alciatus*, ut qui ex Anglerix Comi- tibus dignior sit, pedem dextrum, & qui ex Cottarum familiâ, sinistrum osculo tangat, Imperatoremq; humeris ferat uterq; sublatum in Prætorium. *Merula Antiq. Gall. Cisalp. lib. III. c. IX.*

§. XV. Vilissimam hanc osculi speciem ab Imp. Cajo in- troductam esse *Lipsius* ex *Dione* colligit, ubi legitur: ἐφίλει ὀλίγους, τοῖς δὲ πλείστοις, καὶ τῶν συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὄρεγε. *Paucissimos* (Cajus) *osculatus est, plerisque autem etiam Senatorum, vel manum vel pedem præbuit adorandum.* Maximinum Juniorem tan- tæ insolentiæ fuisse tradit *Julius Capitolinus, Histor. Caf. Aug. edit. Casauboni, p. 268.* Ut manum porrigeret, genua sibi osculari pateretur, nonnunquam etiam pedes, quod nunquam passus esset Maximinus Senior, qui dicebat: Dii prohibeant, ut quis- quam ingenuorum pedibus meis osculum figat. Idèd etiam *Plinius in Panegyrico, pag. 26. edit. Buchneri,* in illum occultè tela vibrat, & contra summis Trajanum elogiis extollit, quod civium amplexus ad pedes non depresso, nec osculum manu reddi- derit. Trajano Paulus Æmilius jungi meretur, de quo *Plu- tarchus in vita ejusdem post medium, p. m. 269. Tomo I. oper. nar-*
rat, quod Perseum devictum turpiter in terram procumben-
tem, & genua Pauli Æmilii amplectentem, vocesq; emitten-
tem audire non sustinuerit, sed talibus eum verbis sit allocu-
tus? Quid miser maximo crimine liberas fortunam, qui hæc
admittis: quare non immerito oppressus videre calamitate,
neq; hac, sed pristina indignus fortunâ fuisse. Quid verò
non præbendo te generosum, nec dignum populo Romano
advertarium, victoriam maculas meam & palmam elevas? Vir-
tus magnam conciliat vel apud hostes reverentiam: Ignavia
apud Romanos est etiam faustis rebus prorsus contèpta. Sustulit

tamen eum, dextramq; porrexit, & curam ejus mandavit Tiberoni. Eandem generositatem Pompejus erga captum Tigranem Parthorum Regem laudabiliter declaravit, eodem *Plutarcho in vita Pompeji p. 367.* attestante, verba ita sonant: Ut, denique ad Pompejum pervenit, detraxit capiti cidarin, quam, institit ad pedes deponere, & abjiciens se omnium foedissimè, ad genua ejus procumbere. Cæterùm antevertit Pompejus, apprehēsaq; dextra sustulit eum, & sedere jussit ad latus suū. Servilis illa ceremonia parum arrisisse videtur Rolloneo Normannorum Duci, veluti ipso opere comprobavit, quando enim à Carolo Simplici, Gallorum Rege, Gillin uxorem & Neustriam acceperat, monitus à præsentibus, ut pro more gentis Gallicæ Regi pedem oscularetur, non dignatus in genua coram Rege procumbere, stans Regis pedem manu apprehensum in altum sustulit, oriq; suo, ut oscularetur, admovit, quo factum est, ut Rex ex tanta pedis sublatione retrorsum caderet in sedile. *Piccartus observat. Historico-Politic. narrat. ridic. 4. p. 330. Cranzius lib. II. Norvegia cap. xxvi. Fulgosus lib. VI. Exemplorum, cap. 4. Pandolphus Collenucius lib. I. Iohannes Baptista Caraffa lib. I. Quos Borellus Comment. de Regis Catholici Præstantiâ cap. LIV. allegat.* Eundem honorem Carolus V. Imperator à Provincialibus in Africâ sibi deferendum gloriôsè reculavit, notabiliter dicens: *Caput imperat, non pedes.* Quod si alii quoq; qui sacri sunt ordinis imitarentur, nec aures haberent in pedibus, melius utiq; audirent, *Limneus de jure publico, lib. II. cap. VII. num. 6.*

§ XVI. Quod autem satis diu ille pedes Imperatorum osculandi ritus etiam inter Græcos obtinuerit, omnium optimè ex historia Byzantina constare potest. Sic *Iohannes Cantacuzenus* post medium Seculi decimi quarti ex Imperatore Monachus factus, ac pro Johanne Josephus dictus, in *historia* sua sub nomine *Christodali conditâ, lib. I. cap. 34. p. m. 104. edition. Parisiens.* Anno MDCXLV. de Michaële Palæologo Imp. ejusq; nepote Andronico Juniore scribit: Cùm mutuo appropinquaissent, nepos ab equo desiliit, ut humi stans tanquam servus Imperatorem

salutaret. Ille conversis habenis retrocedere. Qua ambage insinuabat, decere Imperatorem, (uti nepos erat) non humi stantem, sed in equo sublimem salutatione fungi. Vetus enim consuetudo apud Romanos Imperatores vigeat, ut cum alter alteri obviam fieret, qui utrumque sequerentur, à jumentis descendentes pedibus ambularent, ipsi in equis manentes congrederentur, & junior aperto prius capite, eoq; inclinato senioris dextram cum osculo arriperet, indeque suscipientem pater vicissim oscularetur. Tum itaq; non inscitia moris hujus, sed utavo maximum & plusquam debitum obsequium, ac reverentiam tribueret, Nepos Imperator ab equo descendit, cumq; pedibus obfirmatus sequeretur, senior coactus substitit, & propè accedens junior pedem illius in omnium conspectu complexus osculo contigit. Idem *lib. I. pag. 154.* Legatum Andronici ad Michaëlem sic loquentem introducit: Cum potuisset (Andronicus) tunc partem Principatus Romani tibi oblatam possidere, tamen noluit, sed tibi se subiecit, idq; cum bello nihil ulciscendam peccavisset, quodque caput est, pace conciliatâ ad te veniens in equo, ut erat propius adequitare, ut Imperatores solent, pepercit: Pedester autem te adoravit, tuumq; pedem expresso subjectionis Indicio osculatus est. *lib. II. cap. 5. p. 209.* de Zamerchane Satrapa Persarum, cum Imperatore sene pacem ineunte: Cum propius abesset, ut jam ipsum videre, & ab ipso videri posset, cum Persis suis ab equis descendit, paulumq; progressi, cæteri quidem omnes Imperatorem, antequam appropinquarent, capitibus humi submissis adorabant, ipse ad eum pedibus accedens, & adorabat, & pedem illius osculabatur. *lib. III. cap. 38. p. 477.* Primus Protostrator adiens, Imperatoris pedem osculatus est. Idem cæteri ordine præstiterunt, Imperator & ipse prono capite Protostratorem ab equo resalutavit, alios autem dum præterveherentur salute impertit. *lib. III. cap. 42. p. 490.* Cæterùm Michaël & exercitum qui esset, & auctorem nôsse avens, propius ad castra ferens aditum, nonnullosq; ex familiaribus & amicis procul conspiciens, nominatim

tim eos appellat, & de Duce percontatur. Audit Imperatorem Cantacuzenum esse; nec mora, illicò accedit, pedem osculatus, se ipsum indicat. *lib. IV. cap. 10. pag. 739.* Vocâte autê eo (Cantacuzeno Imperatore) hortanteq; (Persas) uti confidentes, nihil secus, passuros, libentèr se traderent, statim accesserunt, & circumfusi, eum solum in medio habentes adorârunt, eiq; pedes osculati sunt. De Imperatorum uxoribus eodem cultus genere affectis, apud *Procopium* notabile Exemplum legas, narrat enim in *historia Arcana pag. 68.* quosdam ex Patriciis THEODORAM JUSTINIANI uxorem προσκυνήσασθαι, καὶ ταρσῶν ἐκατέρῃ ποδὸς ἀνω χεῖρὶ ἀψάσθαι, adorasse, summisque labiis utriusque pedis plantam osculatos fuisse. *pag. sequenti* dicit, quendam ex patriciis προσκυνῆσαι τὴν Θεοδώραν ὡς περ αὐτὴν προσκυνεῖν ἔιδισο, Theodoram adorasse, quo pacto eam adorare moris est. Ante Theodoram hunc morem non fuisse usitatum, idem *Procopius* confirmat *pag. 133.* Βασιλῖδα μὲν τὴν προσκυνεῖν ἔδαμῃ ἔιδισο. Παρὰ δὲ Ἰουστιανὸν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιεῖμενοι, οἷτε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ Παλαιοῦ ἀξίωμα εἶχον, ἐπιπλοῦν μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐυθύς ἐπὶ σῶμα, χεῖρῶν, καὶ ποδῶν ἐπὶ τὰ τεταρυσμένων, τῶν χεῖρὶ ποδὸς ἐκατέρῃ ἀψάμενοι, ἐξάνισταντο. Augustæ nullus adorandæ modus fuit. Verùm cum in conspectum Justiniani, Theodoræque venirent tum alii, tum qui Patriciæ dignitatis essent, statim in faciem procumbebant, pedibusque ac manibus tenfis utrumq; Principis pedem osculo prosequerentur, ac tum abscedebant. Hoc minus mirum vel peregrinum reputabunt illi, qui noverunt Magistratus & Præsides Provinciarum, Theodoræ æque ac Justiniano fidem solennis Juramenti Religione publicè professos, suam utriusque acceptam retulisse dignitatem, & utriusque servos sese appellasse. Inde ipse Imperator *Novella VIII.* cap. 1. pronunciat: Hæc omnia apud nos cogitantes, & hic quoque participem consilii sumentes, eam, quæ à Deo data est nobis, reverendissimam conjugem, & tuæ Celsitudini causam communicantes, & quædam etiam à tuo sumentes consilio, ad hanc sacram invenimus legam, &c. Et *III. ejusdem Novell.* de jurejurando, quod præstatur ab his, qui

qui administrationes accipiunt. Juro ego per Deum omni-
 potentem, & filium ejus unigenitum, Dominum nostrum
 Jesum Christum, & Spiritum S. & per sanctam gloriosam
 Dei genitricem & semper-Virginem Mariam, & per quatuor
 Evangelia, quæ in manib⁹ meis teneo, & per sanctos Archange-
 los, Michaëlem & Gabriëlem, puram conscientiam germa-
 numque servitium me servaturum Sacratissimis nostris Do-
 minis JUSTINIANO ET THEODORÆ CONJUGI
 EJUS, &c.

§. XVII: Unâ eademq; opera ἀξιομνημόνευλον de Imperatore
 Constantinopolitano notari velim, quod videlicet magna Do-
 minica Palchali omnes Principes Imperatoris pedem osculo
 honorent: *ἰδὲ Ἀρχόντες πάντες ἐισερχόμενοι ἕκαστος μετὰ καὶ τὴν ἑκάστην
 ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τῆς Βασιλείας, εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα,
 καὶ μετὰ αὐτὴν δεξιὰν τὴν αὐτῆς Παρειάν, &c.* Proceres verò o-
 mnes, etiam usque ad novissimum, ingressi, osculantur,
 primò quidem dextrum pedem Imperatoris, deinde dex-
 tram manum, postea dextram genam. Si verò eo loco, in
 quo versatur Imperator, sit quoque Genuensium in Galatâ
 potestatus seu præfectus, ingreditur, osculaturque & ipse cum
 comitatu suo Imperatorem, quemadmodum & proceres, ut
 expositum est, nempe pedem, manum & genam ejus: cum-
 que adhuc matutinum decantatur, traduntur illis, sicuti &
 cæteris primoribus, cerei, post Osculum discedunt. Veneti
 verò neque ad multorum annorum comprecationem neque
 ad osculum veniunt, causa est ista: Imperator Michaël pri-
 mus Palæologorum, perpetuum cum Genuensibus fœdus pe-
 pigit, in quo etiam de honore Imperatori habendo constitu-
 tum est, quando nimirum potestatus ex Genuâ appellit, ini-
 tiò & tunc solum, ingressus ad venerationem Imperatoris,
 genua bis flectit, semel, simul attriclinii januam intrat, & rur-
 sus in medio ejus, quo factò, accedit & osculatur Imperato-
 ris in throno sedentis pedem & manum. Similiter & alii Ge-
 nuensium

nuensium primores peregrè reversi, cum veneratione osculantur Imperatoris pedem & manum. In quotidiano autem cultu deferendo, ablatis cappuciis, secundò genua flectunt, & quando triremes eorum veniunt, sive multæ, sive paucae, sive etiam unà Imperatorem faustis acclamationibus prosequuntur. Ad Venetos verò quod attinet, cum prædictus Imperator statuisset, paulò post arma contra illos sumere, non fecit cum illis perfectam pacem, sed modici temporis inducias. Quapropter accuratè non sunt eorum consuetudines annotatæ, sicut Genuensium. Quando igitur venit Bajulus, quo primùm die Imperatorem salutaturus & veneraturus est, genua ipsa & socii solummodo flectunt, pedem verò nequaquam osculatur, cæteris diebus, quandò ad Palatium veniunt, cappucia sua tantum deponunt, non flectunt verò genua. Eodem modo neque ad faustam multorum annorum appreciationem permanent, neque ad osculum veniunt, ut ante dictum est. Neque istorum triremes, quandò recenter appellunt, Imperatorem benè nominatis verbis prosequuntur. Feria quinta Hebdomadis, quam à renovatione *δικακνήσιμον* vocitant, recipit se Patriarcha cum Episcopis & reliquis Primoribus Ecclesiæ, insuper & cum Archimandritis & Monasteriorum præfectis ad Palatium. Mutat igitur Patriarcha vestes, & ad Imperatorem venit, stantem in throno suo. Proceres aulici tunc non adsunt, neque circumstant, sed eorum locum supplent Episcopi, ut diximus, & Ecclesiæ primores cum aliis, de quibus jam dictum. Incensat, seu thuris suffitu honorat Patriarcha Imperatorem, deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipse verò accedens benedicit, & osculatur Imperatorem in ore; Eodemque modo fert ipse osculum ab Imperatore. Postea Patriarcha stat Vicinus Imperatori. Episcopi porrò simul duo accedentes osculantur & ipsi Imperatorem, primùm quidem manum, deinde genam. Postea idem faciunt omnes Ecclesiæ Proceres, Ar-

chimandritæ etiam, & Monasteriorum Præfecti. Quibus peractis Patriarcha precationem sacram superaddens discedit, Imperator suum in conclave se confert. Quando Maronitæ Montis Libani habitatores in conspectum Patriarchæ veniunt ad ejus pedes, illos deosculandi causa devolvuntur. Ille autem protensâ manu eosdem tollit, quam ambabus manibus arreptam postquam osculati sint, capiti superponunt. *Monfr. de Rochefort im 2. Buch der Historischen Beschreibung von den Antillen Inseln cap. XIX, p. m. 430.*

§. XIIX. Idem ritus adhuc hodiè inter Principes utriusque Indiæ viget. Cum enim Vice-Rex Portugalliæ in Goa Dominum Johannem Fernandez Leyton ad Principem Provinciæ Canerâ, cui nomen erat Venkrapâ Najeka, ablegasset, Legatus ad aulam Ikkerensem delatus, coram Principe gloriabatur, sibi jam ante hac id honoris contigisse, ut licuisset Celsitudinis suæ pedes osculari. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epist. 5. pag. 88.* Aliud exemplum *Mandelslo Itinerarii Indici lib. cap. 30.* de quodam cum immanissimâ Tigride in conspectu magni Mogolis decertante recenset: Er kam und sprang diesem Tiger entgegen als ein toller Mensch/ der Tiger vermeinte diesen gleich den Vorigen anzugreifen/ in dem Er sich aber gegen ihn erhub/ hieb der Kämpffer ihm im ersten Anlauff die beyden fordern Pfoten ab/ daß er fiel/ und hernach den ganzen Leib in Stücken. Darauff rieß der König: Wie heist dein Nahm? Der Überwinder antwortete/ Geily. Bald kam einer vom Könige geschickt/ brachte ihm ein güldens Lacken Cambay/ und sprach zu ihm/ Geily, Nimm' hin das gnadenkleid/ welches dir der Mogol schickt. Dieser empfing den Rock mit grosser Reverentz, und küßete denselben drey mahl/ druckte ihn allzeit das bey auff seine Augen und denn an die Brust. Hernach hielt Er den Rock empor/ that heimlich sein Gebett/ und rieß überlaut: Gött lasse den Mogol so groß werden als den Tamerlan/ von welchem Er entsprossen/ u. Hierauff ward Er von zuleyen
Berz

verschnittenen zum Könige gefodert / als Er hinauff kam / traten zween Chanen zu ihm / und führten ihn gleich als einen Bräutigam / zu des Königes Füßen / welche Er küßete. Und als Er seinen Abtritt wiedernehmen wolte / sprach der König / Gelobet seystu Geily Chan, von wegen deiner Rittertath. Diesen Nahmen und Titul solstu behalten in Ewigkeit. Ich bin dein Freund / und Du solt mein Diener seyn. Also wurde dieser zum Herzog gemacht / von wegen seiner Kühnen That.

Eundem tamen cultum vilioris quoque conditionis hominibus tam à peregrinis, quam ab indigenis exhibitum reperio. Ita Americani Reges Insularum Hornanarum Anno MDCXV. Sub Thallasiarchis Wilhelmo Cornelifono Schanten & Jacobo le Maire Belgicam navem intrantes, flexis genibus Capitaneorum pedes osculati sunt. Ut primùm navem conscenderrat (Rex) procidens in genua, ac procumbens in faciem, preces suas effudit, Comites ipsius pedes nostros exosculabantur acceptosque eos manibus suis capiti imponebant, ad demissionem, subjectionemque demonstrandam. *Navigatio Australis le Maire, Arnhemii in Geldria, Anno MDCXVIII, excusa.* *Jacob Gretser. lib. III, observat. Cap. IX, in Codini cap. XIV. p. m. 244. D. Otho Dapper in Descriptione America, lib. I. cap. III. pag. 126. Edit Germanica Amstelodami in fol. Anno MDCLXXIII. Peculiare de Sacerdote Indico Urbis Ikkeri della Valle loco nuper citato, p. 93. recitat, dignissimum sanè quod hic interatur: Ich habe auff dem Platz einen von ihren Geistlichen / oder Giangami / welcher ganz weiß gekleidet gewest / in einem schönen Palanchin, mit zweyen grossen Schirmen / einen auff dieser / den andern auff jener Seiten gesehn / welches / weil derselben zween gewesen / ein höheres Ansehen bedeutet / deme man ein Hand-Pferd nachgeführt / und ein grosser Hauffen andrer Giangami, so ihre gewöhnliche Kleider getragen / gefolgt. Vor dem Palanchin ging eine starcke Anzahl Soldaten / und andre Leute / welche viel Trommeln und Pfeis-*

fen/

fen / in gleichen gerade und lange Trompeten / und solche Messingbecken / die man aneinander schlägt / und auch in Persien gebräuchlich sind / bey sich hatten. Nachdem man nun das Palanchin auff den Platz nieder gestellet / machten die andren einen Kreiß herumb / die Tänzerrinnen aber tanzten einen Tanz auff ihre Weise / und schlugen ihre Hölzlein / welche den Tänzern mit Castanieten in Italien nicht viel ungleich seyn / gegen einander / nur allein mit diesem Unterscheid / daß diese Tänzerrinnen zugleich tanzten und sangen / welches denn viel schöner zu sehen ist. Endlich begab sich der Giangami mit seinem Palanchin und der obgemelten Gesellschaft zwischen etliche Garten / welche / wenn man zum Thor hinauß geht / zur linken Hand lagen / alwo sein Haus war / in welches er / nachdem man den letzten Tanz gethan / hineingegangen ist / und sich hierauff jedermann nach Hause begeben hat. Man berichtete mich / daß ihm diese Ehre deswegen wiederfahren / alldieweil ihm etliche Wasser damahl auff sein Haupt gegossen / und mit Ihm eine neue Ceremonie vorgenommen / gleich als wenn man bey uns jemand zum Priester einweihet / oder einen zum Doctor machet. In dem ich nun diesem Gepräng auff der Gassen zuschauete / sahe ich / daß viel Leute allen diesen Giangami, welche den Vornehmsten Giangami, der in dem Palanchin getragen wurde / zu Fuß nachfolgeten / mit grosser Ehrerbietigkeit die Füße küßten / weil aber derselben sehr viel waren / und ihnen allen die Füße zuküssen viel Zeit darauff ging / so stunden sie / wenn jemand kame / und ihnen diese Ehre anthun wolte / ingesampt in einer Reihe still / demselben Zeit hierzu zugeben ; mitlerweilen man aber auß Andacht also die Füße küßete / machten sie ein ernsthaftes saures Gesicht / und stellten sich / als ob sie solches / die der Welt gänglich abgefagt / gar nicht achteten ; Eben auff diese Weise / wie es unsre Mönche zumachen pflegen / wann etliche Andächtige Leute ihre Kutten auß Ehrerbietigkeit küßen / jedoch mit diesem Unterscheid / daß es bey jenen / ihrer abergläubischen Religion gemäß //

gemäß / eine purlautere Gleichney ist. Simile fermè obtinet apud Tartaros, apud quos summi Sacerdotis manus Rex tantum osculatur, nobiles ad oscula genuum ejus admittuntur, reliquis plebejis vix licit calceos osculari. *Wolfgang. Frantzius Hist. Animal. part. I. cap. XIV.*

§. XIX. Haec de membris corporis illustrium potissimum Personarum osculo honoratis actum, nunc age æqualem honorem vestimentis, palliis, eorumque fimbriis, imaginibus, quin & literis delatum fuisse, è ditissimo Antiquitatis penu solerter eruamus. Primo itaque Agmen hujus cohortis ducat chlamys purpurea, commune Imperii insigne, juxta *Eutropium Histor. Rom. lib. 9. in Diocletiano.* Hinc Maximinus assumpta Purpura, Imperator renunciatus est. *Herodianus lib VI. cap. 8.* post medium: Πορφύραν ἐπικαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν, id est, Purpuram circumdant, Imperatoremque salutant. Pariter Nigrum pro suggestu ad ipsum exstructo verba facientem, exercitus Imperatoriâ Purpurâ ornavit.

Idem *lib. II. cap. 8.* Nullus autem emunctioris naris suspicetur, Orientalium quorundam Imperatorum filios Porphyrogenetos dictos, quasi in Purpura essent nati, ideoque Imperio destinati. Quandoquidem nomen istud non à Purpurea veste Originem habet, sed potius ἀπὸ τῆς πορφύρας, loco, ubi Augustæ pariebant. Sic *Nicetas Acominatus Histor. lib. V. Ἀκρομύθη μὲν ἡ Πορφύρα καὶ εὐτρεπήθη πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς γενήσεως. h. e.* Exstructa est Porphyra ad excipiendum partum. *Anna Comnena in historia de rebus gestis Alestii Comneni* parentes sui sub nomine *Alexiados editæ Augustæ Vindelicorum Anno MDCX. à Davide Hæschelio, lib. VI.* primum indigitat. τὸ ἀφορισμένον παλαιαὶ ταῖς ἱστορίαις τῶν βασιλέων οἰκίμα, deinde subdidit: Πορφύραν τὸ τοῦ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς καὶ τὸ τῶν πορφυρογενήτων ὄνομα εἰς οἰκίμην διέδραμεν. porro: ταῦτα τοῖνυν τὰ τοῖς Πορφυρογενήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν βασιλέ-

δαν τῆς ἡμῶν γενέσεως ξύμβαλα. Adeò Por phyrogennetur & Porphyrogenneta perinde sit ac ὃ ἐν Πορφύρα γενηθεὶς, in Porphyranatus. Loco Πορφυρογενήτης habetur Πορφυρόφυτος in *Constantini Manassis Chronico* versibus Politicis concinnato pag. 120. *Corp. Histor. Bizantina Num. XV.*

Ἐξήνθησε Βασιλέως σὺν ἅμα Κωνσταντίνῳ
Ὅι Πορφυρόφυτοι Βλαστοὶ τῆ Ρωμανῶ τῆ Παύκῃ.

Conferatur *Luitprandus* Episcopus Cremonensis seculo decimo *lib. 1. cap. 2. historia de rebus suo tempore in Europa gestis.* Interim planè negandum non est, quod etiam Purpura parienti Imperatrici substrata sit; illud enim ex *Fastis Consularibus Hydacii* Antiquissimi Scriptoris manifestè constat, dum ait: Ricomere & Clearcho Consulibus natus est Honorius Nob. in Purpuris die 5. J, d. Sept. *Claudianus* de eodem Honorio

Ardua privatos nescit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit: Cognata Potestas
Exceptit Tyrio venerabile pignus in ostro.

Idem ominatur sponso eidem Principi:

Sic natus in Ostro

Parvus Honoriades genibus confidat avitis.
in 3. consulatum.

Sed ad rem. Purpura Principum, si ulterius progredi non liceret, osculo salutabatur, quod vocabatur Labratum, Græci φίλημα Βασιλικὸν ἀσπαστικὸν Βασιλέως, id est, Veneratio Principis, adoratio Purpuræ, Imperii; *Guido Pancirollus rerum memorabilium primo, qui deperditarum titulum habet, Tit. 46. p. m. 21. Edit. in quarto Anno 1660. Francoforti,* scribit: Qui Imperatores salutabant, non exolculabantur illis genua ut hodiè usurpatur, nec etiam manus, sed congeniculati, aut genibus flexis purpuream ipsorum vestem tangebant. Atquè hi sacram dice-

dicebantur Purpuram adorare: post L. I. C. *de Apparitor. Praefect. Prator. L. 12. & C. Si quis Servum, 7. C. qui milit. poss. eod. libro.* Quod quidem illi cui licebat, non exiguo honori erat. Nullis autem nisi nobilioribus & meritissimis Ministris purpuram tangere permittebatur. Ea propter Jus venerandi Purpuram, inter *Consulares Prærogativas* numeratur, Servisque non concessum fuit. L. 7. *Cod. qui milit. poss.* ceu hodiernum etiam obtinet apud Magnates, ut non nisi digniores manus suæ porrectione dignentur. Hunc favorem Veteres tanti fecerunt ut ex Privilegio concederetur. Sic legitur in L. *Sancimus. Cod. de Consulib. l. 12.* ubi dignitati alicujus adscribitur, Purpuram Imperatoris adorare posse. Itaque inter honores maximos Consulibus atque summis tantum viris concessum, *Dionysius Gothofridus in Annotat. ad L. Primicerium, observavit.* De isthoc favore, Imperator sic pronunciat: *Quod semel eis detulerat consularis Processio, iterasse beneficio videatur, & in adorandâ nostrâ Purpurâ, vel in consequendis cunctis Consulium honoribus & Privilegiis.* Quam Purpuræ adorationem æternitatis adorationem appellatam censet *Gothofridus in annotat. ad Leg. Primicer. C. de Fabricens. L. II.* dicentibus Theodosio & Arcadio: *Primicerium Fabricæ* post biennium non solum vocatione, verum etiam honore donari præcipimus, ita ut inter Protectores ejusdem fabricæ, per biennium adoraturus æternitatem nostram suo quisque tempore dirigatur. *Alciatus* tamen istum loquendi modum, quo Imperatoris æternitatem adorare dicimur, hyperbolen appellat, *lib. IV. de verb. significat. Num. 13.* Ab *Ammiano Marcellino* irrisam. *Libro V.*

§. XX. *Quod ad modum &c. vid. p. 372.*

§. XXI. Legati externorum Principum togam Imperatoris Turcici in Palatio, juxta morem consuetum, hodiè osculari tenentur. Sic in Legatione Maximiliani II. Imper. Superiori seculo Legati in conspectum Sultani adducti vestem ejus de consuetudine osculari sunt, teste *Martino Crusio,*
libro

lib. VII. *Turco-Græcia* p. m. 455. Audiamus *à l'instar* Petrum della Valle, Itinerarii part. 1. Epist. V. p. m. 52. In der Einführung eines Ausländischen Abgesandten / wird auch die Ceremonie in acht genommen / den Saum an des Groß-Türcken Kleid zu küssen. Wobey vors erste anzumercken ist / daß kein Gesandter Er sey so Vornehm / als Er immer wolle / denselben öffter als zweymahl zusehn bekomme: das erste mahl wann Er ankomet / und das andermahl wann Er wieder verreisen wil. Und in diesen beyden mahlen legen sie / mit Küßung seines Kleides / ihre Complimenten in einer kurzen Reden / (fast eben wie bey den öffentlichen Consistorien zu Rom / ab: Der Groß-Türck aber antwortet nie nichts darauff / sondern ist nur da / dieselbe anzuhören. Dienstag der 10. Martii ward bestimmet / an welchem der Neue Bailo in dem Divan (den man den Grossen / oder Öffentlichen nennet / als welches der Ort des grossen Rahtes ist /) erscheinen / und auff gewöhnliche Weise des Groß-Türcken Kleid zu küssen geführt werden solte / nachdem man zween oder drey Tage zuvor dem alten Bailo, welcher so lang biß der neue angenommen worden / sein Ansehn behält / eine Anzahl Kleider / beydes für alle diejenige / denen der Zutritt zu dieser Ceremoni gestattet werden solte / zugeschickt: denn es wird niemand zugelassen / dem Groß-Türcken Reverenz zumachen / der nicht auß seinem Befehl ein hierzu gemachtes Kleid bekommen. Dieses Kleid ist von einem sonderbahren / aber schlechten Zeug auß Bursien gemacht / und wird ein Ferrage, oder das erste Oberkleid genennet / weil man dasselbe über das andere Ferrage, so man gewöhnlich trägt / anzeucht / welches den meinem Bedünckē nach dem Kaiserlichen Präsent zu Ehren geschickt / vor welchem man also ausgeputzt / und in solcher Gestalt erscheinet / die eben so seltsam ist / als wenn einer zu Neapolis zwey Mäntel über einander tragen wolte. Wir kamen des Morgens in aller frühe / alles auff Türckisch oder Griechisch gekleidet zusammen / und waren unser / die vor dem Groß-Türcken zuerscheinen / und sein Kleid zu küssen erkohren

ren und verordnet waren / in allem vier und zwanzig / über welche Zahl man nicht schreiten / noch ander als nach Landes gebrauch gekleidet gehn darff. Et p. 55. Die Bailen welche am ersten hinein gängen/bleiben so lang stehen/biß wir alle drinnen waren / welches so bald es geschehen / befanden wir uns zwischen zween Capigibalsci, oder Häubtern der Thürhüter / die zu diesem ende / für der Thür auffwarten ; Diese nahmen uns / gemählich / der eine bey der einen / der andre bey der andren Hand / fast eben als wie unsere Doctorn, wann sie einem Patienten den Puls fühlen / und führten uns mit grosser Anständig- und Ernstigkeit vor seine Majestät. Wie wir uns nun ihme zwar nicht allzuweit / jedoch so viel als es von nöhten / genähert / knieten wir mit einem Knie auff die Erden / streckten unsern Hals und Kopff / so weit wir konten / und küsten also den Saum seines Kleides/welches ein Capigibalsci so hoch auffhube / daß wir dasselbe mit unfrem Mund erreichen künnten / nachdem solches geschehen / stunden wir geschwinde auff unsre Füße / und giengen wieder / jedoch allzeit rücklings / nach der Thür des gemachs / und von dannen Gliederweise eylends in den Hoff / woselbst wir der Wiederkunft der Gesandten / die wir bey dem Groß-Türcken gelassen hatten / erwarteten. Hierbey ist zuwissen / daß wir zu dem Kleider-Kuß nur einer nach dem andern / und Wechselsweise gelassen worden / und durfften die nachfolgende nicht eher herbey gehen / als nachdeme man die Vorhingehende abtreten lassen.

De Legato Belgarum D. Cornelio Haga ad Portam Othomanicam, Togam Sultani osculante vid. *Wilhelm. Baudartius lib. 4. p. 180.* Geistlicher und Weltlicher geschichte / ubi simul memorat, quod legati ejusdem Nobiles ad osculum manus Imperatoris admitti sint. Simile quidpiam inter Tartaros observatur. Ita enim Princeps Persicus Regis Tartarici Legatus ad Mitaquerum, sive Campi-Marschallum ; apud *Ferdinandum Mendozam, Pinto* in *Eralmi Francischi Ausländ. Kunst- und Sitten-Spiegel / lib. 1. Histor. Select. XXII, pag. 171.* loquitur :

Derjenige / welchem mein Mund den Hochschätzbahren Saum seines Kleides küßet / ic.

§. XX. Quod ad modum ipsum venerandi Purpuram attinet, Belgicus Seneca, *Lipsius Elect. lib. II. cap. 6.* jam superius citatò, afferit, adorantes prius manum porrigere, deinde ad os referre solitos, cui incomparabilis *Salmasius in notis ad Flavium Vopiscum* contrariatur, nec non *Martinius in Lexico Philologico*, voce *Labratum*, affirmando, quod adorantes prius manum labris admoverint, deinde versus Regem quem adoraturierant, protenderint, undè phrascs hæ: *Oscula jacere; basia jactare, manu venerari.* Quo ex ritu fortassis illa apud nos consuetudo ortum traxit, qua in honorandis aliis nostram dextram ori admovere solemus, *Baise les mains, χαιεργες*, Galli appellant. Sed audi ipsum *Salmasium l. d. p. 441.* edifferentem: *Male ab illo (Lipso) scriptum est, adorantes manum prius porrigere, deinde statim ad os referre solitos.* Imò contra illi faciebant. Manum enim osculari, deinde eam versus illum, quem adorabant, protendere consueverant, & hoc erat, quod dicebant, *oscula jacere.* *Tacitus lib. I. Histor. cap. xxxvi.* Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, & omnia serviliter pro dominatione. Jactare basia apud *Juvenalem Phadrus*, jactat basia tibicen, id est populum adorat. Jacere autem osculum is propriè dicitur, qui manum osculatur, deinde eam porrigit ad eos, quorum honori ac venerationi dat illud osculum, nam protensione manus, quam prius erant osculari, quodammodo osculum ipsum porrigere & jactare ad eos videbantur, quibus honorem illum deferebant. Hoc ostendit *Juvenalis* cum dicit;

A facie jactare manus, laudare paratus,
Sic benè ructavit.

Qui à facie jactat manus, is utique manu faciem prius tangit

tangit, quam eam jactet, & porrigit, postquam eam osculatus est: & sic quodammodo osculum jactare ac porrigere creditur. *Manu venerari & manu salutare* hoc dicebant. *Tacitus de Nerone* Cithara cantante: postremò genu flexus, & cœtum illum manu veneratus est. Idem Neronis factum innuere videtur *Dio libro LXI.* scribens: Nero in Theatrum prodiit, Gallionis voce nominatim citatus, stetitq; Cæsar in scenâ habitu Citharædi. Quin etiam ipse Imperator dixit; domini mei, audite me libenter. Quæ postrema verba, *inquit Franciscus Bernardinus Ferrarius, de Acclamationibus & plausu veterum lib. II. cap. 26. pag. 138.* crediderim à Nerone, tum maximè pronunciata, cum populum adorabat. Nec sanè mirum, si Spectatores veneratur Nero, dum histrionem agit, cum Imperatores ipsi aliquandò theatrum ingressi, populum adorarent. *Suetonius in Claudio;* eodem spectacula edentes, surgens, & ipse cum cætera turba voce ac manu veneratus est. Et *Claudianus in sexto de Honorii consulatione carmine:*

O quantum populo secreti Numinis addit
Imperii prælens species? quantamq; rependit
Majestas æterna vicem? cum regia circi
Connexum gradibus veneratur Purpura vulgus,
Consensumq; cavæ sublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Propterea eruditè *Iohannes Meursius in Auctario Philologico cap. 18.* observavit, Imperatores medii & infra cavi collis labris, editoque molliculo quodam ac fracto sono, oscula verius jactasse quam dedisse, atque hæc *labrata* fuisse nuncupata. Histrionem (Nero) pergit *Salmasius*, verum agebat. At Histrionum, Pantomimorum & Cantorum mos hicerat, ut populum scenam ingressi adorarent. *Vetus Epigramma:*

Ingressus scenam populum Saltator adorat.
Sic aurigæ flagello populum venerabantur. Cum enim manum
Zz 2 dextram

dextram in adorando ad os referrent aurigæ, qui dextrâ flagellum tenebant, flagellum ipsum osculabantur, & sic adorabant. *Dio in Caracallo* de ejus aurigationibus loquens: Προσκυνεῖ δὲ αὐτὸς κατὰ θεὸν τῆ μάστιγι, καὶ χρυσῆς ὡσπερ τὶς τῶν ταπεινοτάτων ἦδει, id est, aganothetas flagello venerabatur. Quo loco quid vocet Dio προσκυνεῖν ἢ χειρὶ manu venerari. Sic enim Aurigæ solebāt. Idem *in αὐτίχοι*: Ἰδεῶντο δὲ αὐτὸν ἀρμαίλι ἐνὶ λῆνῶ καὶ χρυσῆς ὡσπερ λῆνῶ τῶν ταπεινοτάτων αἰκῆν, τὴς δὲ ἀγωναθέτας καὶ στρατιώτας προσκυνεῖν. Labrata autem oscula diximus ea dici quibus in adorando utebantur, & inde dici, quod manum labris admoverent, cum adorabant. At Imperatorum Imagines & sacri vultus qui populis inhiantibus, ut lex loquitur, inferebantur, quod ab omnibus adorarentur, & hujusmodi labratis osculis excipi solerent, labrata etiam, ut dicerentur invaluit. Labratum propriè est salutatio vel adoratio quâ Imperator vel Imperatoris Imago excipitur. Glossæ ἀσπασιμὸν Βασιλέως interpretantur. Verum ipsa etiam imago Imperatoria, quæ labratis adorabatur, ita dicta est. Hinc patissim Græci λάβρατα vocârunt imagines regias. *Gregorius Dialog. Epist. 1. ad Leonem Isaurum*: διὰ τοῦτο καὶ τὰ λάβρατα σὺ καλεῖσθε ἄλλο καθὼς πρέπει βασιλεῦσι βασιλέας τιμᾶν. Et paulò post: τοῦτε ῥήσαντες τὰ λάβρατα σὺ κατεπάτησαν, καὶ ἀνασκαφὴν τῷ προσώπῳ εἰ ἐποίησαντο. *Chronicon Alexandrinū*: τέτρωτῶ ἔτει ἐβασίλευσεν Ἀνθέμιος, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπῆλθε τὰ λάβρατα αὐτῆ ἐν Κωνσταντίνῳ πόλει, διὰ φερενλίε ἐπάρχου πόλεως. Idem Græci λάβρατον non de Imperatoria tantum imagine, sed de quovis Simulachro & effigie usurpârunt. Hinc Hermulas, quæ pro terminis erant finiendis agris λάβρατα vocârunt. *Pediasimus Bulgarie Chartophylax in libello manuscripto*, περιγεωδοσίας. Ἐν ταῖς τῶν χωραφίων ἀρχαῖς ἐιώθαμεν πέτρας ὀξύας ἢ λάβρατα, τιθέναι ὡς ἔγορα. *Glossæ Basilicorum*, λάβρατον ἐκ τῶ λαβράτον, καὶ κατὰ συγκατῆν, λάβρατον, τέτρωτῶ, εἰργασμέρος καὶ χειροποίητος ὄρος. Vult labratum, cum terminum vel hermulam significat, dici quasi laboratum & manufactum. Falsâ quidem & ineptâ Etymologiâ, sed ex quâ constat Græcos semper λάβρατον scripsisse & pronunciasse, non λαύρατον, hoc est

est lauratum; quod satis sit confutandis illis, qui *λαύρατα* esse lauratas vel laureatas imagines, sibi Imaginati sunt. Hactenus Salmasius.

§. XXII. Secundò de Imaginibus Imperatorum & Regum adoratis eò minus dubium est, quo certius constat, veteres Principes sua domi habuisse Lararia & cubicula Larariis maxime confinia, in quorum altero Deos immortales Diis penatibus progenitos, in altero autem homines in Deorum censum relatos quos scilicet merita in cœlum usq; evexerant, salutaverunt. Sic *Lampridius de Alexandro Severo, cap. 29.* memoriae prodit, quod in Larario suo divos Principes, sed optimos, electos, & animas sanctiores, in quibus & Apollonium, & quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abraham, & Orpheum, ejusmodi ceteros, ac majorum effigies habuerit. Utrisque Imaginibus thure ac flosculis, imo victimis interdum SACRA FACERE & SUPPLICARE solebant. Exinde apud *Minutium Felicem in Octavio* legimus: Quis dubitatorum imagines consecratas vulgus orare & publicè colere, dum opinio & Mens Imperatorum artis concinnitate decipitur, auri fulgore perstringitur? subscribit *Gregorius Nazianzenus Orat. in Julianum*, Est enim hoc in more positum, ait, haud quidem scio, an apud alios quoque homines, qui Imperio subsunt, ceterum apud Romanos studiosissimè observatum, ut publicis staturis Imperatores ornentur, parumq; habent ipsi adorari, nisi idem suis imaginibus picturisq; præstetur, quò cumulator ipsi perfectiorq; veneratio reddatur. De isto etiam ritu notabilis locus in *Plinio lib. X. Epist. 97.* occurrit: Jusserat (Plinius) imaginem Trajani cum simulachris Numinis adferre, ut thure ac vino iis supplicarent, ac maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt revera Christiani. *Herodianus lib. V. de Heliogabalo*: Quare imaginem propriam maximis lineamentis, qua ipse obire Sacerdotis munia videbatur, simulque figuram numinis cujus Sacerdotium gerebat, depi-

Etam in tabula præmisit Romam, iussis qui eam ferrent, in media curia loco edito supra victoriæ caput collocare, ut cum Senatus haberetur, Thura unusquisque adoleret, merumque libaret. Edixit item, ut omnes Romani Magistratus, quique publicè sacra facerent, ante alios Deos, quorum meminisse inter sacrificandum solent, novum illum Deum Heliogabalum nuncuparent. *Suetonius in Caligula cap. XV.* de Artabano Parthorū Rege tradit, quod eum antea odium semper contemptumq; Tiberii præ se tulerit, ultro Caligulæ amicitiam petierit, veneritque ad Colloquium Legati consularis, & transgressus Euphratem, Aquilas, & signa Romana Cæsariumque Imagines ADORAVERIT. Ea simulachra, inquit *Lipsius*, nego aliud fuisse, quam Cæsarium ex auro argentovè imagines, ut quisq; imperabat. *Julius Capitolin.* in *Marco Antonino Philosopho*: Sacrilagus iudicatus qui Antonini imaginem in sua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Inde cavuit *Tacitus*, ut Aurelianum omnes pictum haberent. *Flav. Vopiscus in Tacito*, qui etiam addit: Eant & dignitatem Probo derogent, quem Imperatores nostri consecrandum vultibus indicârunt, *in vita Probi*. Unicum adhuc addo ex *Plutarcho in vita Themistoclis p. m. 125.* Cum Regem Persarum Græco more convenire vellet, Artabanus Tribunus militum illum ab editu depulit, nec rogationem ejus fieri ullam passus est, nisi adorato Regè, in hæc erumpens Verba? *Leges, Hospes, mortalibus discrepantes sunt, aliis alia honesta: Omnibus autem honestum est domestica ornare ac tueri. Ac libertatem vos præ cæteris & aequalitatem spectare fama est; nobis inter multas & præclaras leges hæc est, præclarissima, venerari Regem, & imaginem adorare omnia conservantis Dei.* Imagines autem illæ pectore tenus expressæ, Claudio enim Clypeus aureus, vel ut Grammatici loquuntur, clypeum autem Senatus totius Judicio in Romana Curiâ collocatum est, & ut nunc videtur, expresso thorace vultus ejus. *Irbellius Pollio in vita ejus*, Christiani Imperatores quidem mul-

multas ipsis ad majestatem erectas imagines tolerarunt, sed ADORATIONEM ut impiam & æterni numinis Majestati adversam publicis constitutionibus prohibuerunt. Id innuunt Theodosius & Valentin. *Cæsares l. 2. C. de stat. & imagin.* Præfecto Prætorio : Si quando nostræ statuæ vel imagines eriguntur, sive diebus (ut assolet) festis sive communibus : adsit judex sine adorationis ambitioso fastidio ; ut Ornamentum diei & loco & nostræ recordationi sui probet accessisse præsentiam, vel, ut Pacius vult, præsentiam. Boleslaus quartus, Poloniæ Rex, Patris sui effigiem, in numismate aureo, è Collo suspensam circumferebat, & quoties Majoris momenti negotium aliquod decernendum occurreret, ori illam admovebat, & venerabundè DEOSCULANS solebat dicere : Avertat benignissimus Deus, ne quid ego indignum regio tuo nomine statuam, *Didacus Saavedra Faxardo-Symbol. politic. xvii.* Hodie Peruani Reges adhuc Ethnici in vivis sibi lapideam statuam parari curant, eique nomen fratris tribuunt, quæ æquali cum Regibus honore mactatur, juxta *Acostam lib. V. Histor. cap. 6.* De Sinensium Imperatoribus *Maffeus lib. VI. Histor. Indic. pag. 268.* apud *Erasm. Francisci lib. II. Histor. XII.* Des Außland. *Sitten & Spiegel* pag. 448. notanter scribit : In allen Sinesischen Provinzen / wird eine verguldete und verdeckte Taffel verwahrt / darauff des Kaysers Nahm geschriben steht. Für selbige Taffel treten / so offi der Neumond kompt / alle Sinesische Befehlhaber und hohe Beambten hin / heben den Fürhang auff / und knien davor so demühtig und Ehrerbietig / als ob der Kaysers selber in Persohn zugegen wäre.

§. XXIII. Tertio Regum literas osculabantur accipientes, nec non capiti atque oculis admovebant, ceu ex *Cosma Patriarcha lib. II. Historiæ Saracenicæ cap. II.* liquet. Quin & hoc, inquit, constat, literæ Regis cum afferuntur alicui à Præfectis,

fectis, ejus sigillo consignatæ, eique dicitur: hoc à Rege est, cum illas legere, *osculari*, capitique suo & oculis admove- re, ut Regem honoret, quod nomen ejus & sigilla eis im- pressa sint. Gemina his habet *Euty chius Patriarcha Alexan- drinus Tomo IX. annalium*, ab insignissimo Domino Eduar- do Pocockio, quem ob favorem Oxoniæ mihi exhibi- tum reverenter nomino, *ex Arabico Latinitate donato*: Cum perlatæ fuerint à Rege literæ (*inquit translator celeberrimus pag. 42.*) ad præfectum illius aliquem, sigillo Regio signatæ, dictumque fuerit id scienti, est hoc sigillum Regis: Hæ illius literæ, annon assurgens stabit, donec literas manu acceptas OSCULATUS fuerit, eademque capiti & oculis suis admo- verit? Neque interim ideo assurgit, aut literas osculatur, quod chartam veneretur, aut ceram chartæ obductam, aut atramen- tum intra chartam, aut quod literis assurgat, easq; veneretur. Non per vitam meam, ob rerum istarum aliquam, verum inde hoc est, quod Regem veneretur ejusq; nomen, cum ipsius sint lite- ræ. Basilius Imperator Orientalis Hadriani II. Pontificis Romani literas simili osculo excepisse à *Guilielmo Bibliothecario in Adriani vita apud Anastasium de vitis Pontificum, p. m. 229.* perhibetur, Verba ejus hæc sunt: Ante Imperatorem in Chrylotriclinio sibi continuo assurgentem salutabundi conveniunt, Apostolicas Epi- stolas Imperatori offerunt; quas Imperator per semet susci- piens osculatur; de statu Romanæ Ecclesiæ, salute D. Adriani summi Pontificis, deq; omni Ecclesiasticorum, Senatoriorumq; ordine ordinabiliter perscrutatur. *Alcuinus Epistola LXII.* de osculis aliorum etiam literis libatis sic loquitur: solutis Sigil- lis, avidis oculorum obrutibus per singulas lineas iter aper- ui, desiderabilemque optatæ salutis sospitatem patris agnoscens, in illis mox singulis literarum apicibus oscula libabam, totumque me Deo Christo effudi in gratiarum actiones. *Julianus Imperator Epistola XL. ad Iamblichum* scribit: Literas tuas ut accepi, oscu- latus sum, & ad oculos admovi mordicusque tenui. Eodem spectat

ſpectabat *Epiftola LX.* Quoties ad os meum Epiftolam admovi, ſicut matres filiolos ſuos exoſculantur? quoties inſcriptionem ipſam, quam velut manifeſto figillo tua pte manu obſignaveras? &c. *Cicero lib. III. Epift. XI. ad familiares.* Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem, epiftolam verò oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. Quartò eodem pacto præcipui Principum Dignitarii, quos forte novo vocabulo, uti in aulis nova sæpè formantur Prædicata, non immeritò MINISTRISSIMOS vocaverim, ab aliis honorati ſunt. Ita Præfectum Prætorio, cum Palatium eſſet ingreſſus debuiſſe conſuetudine Imperatoria adorari, memorat *Caffiodorus Libro VI. Variar. Epift. 3.* Non tamen à vulgò, ſed iis, quibus ſpeciali indultum erat Privilegio. Inde enim eſt conſtitutio in *L. I. C. de Domest. & Protector.* Ubi Valentinianus & Valens Auguſti Eufignio P. P. mandant, ne à domeſticis & protectoribus oſcula recipere dedignetur; quippe Sacrilegium eſſe illis, quos Principes purpurâ ſuâ dignos æſtiment, non deferre honorificentiam. Huc quidam locum ex *Ælii Spartiani cap. II. in vita Severi* trahunt, qui nempe cum eum in legatione quidam municipum ſuorum Leptitanus præcedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebejus amplexus eſſet, fuſtibus ipſum ſub elogio Præconis cecidit: Legatum P. R. homo plebejus temerè amplecti noli: ubi tamen de amplexu generaliter tantum, non autem de oſculo agitur.

§. XXIV. Clariùs ut cognoſcatur quid nomen Prætorio-Præfecti importet, neceſſariam explicationem ſubjicio. *Martialis de Fuſca*, qui tantum munus ſub Domitiano adminiſtrabat, ſic canit:

Ille ſacri lateris cuſtos Martisque togati,
Reddita cui ſummi caſtra fuère Ducis.

In *notitia Imperii Romani*, qui olim Præfectus Prætorio, Comes domeſticorum inſcribitur. Poſterioribus temporibus Græcis ἀνὸς δὲ appellatus eſt, qui Barangis præerat, ſeu Regis ſtipatoribus. Id docet *Codinus de officiis aule Conſtantinopolitanæ cap. V.*

§. 71. ὁ Ἀκόλυθος ἐνερίσκειται μὴ ἔνοχος τῶν βαρῶν, ἀκόλυθος δὲ τῶν βασιλέων ἔμπροσθεν αὐτῶν. Διὰ τῆτο καὶ ἀκόλυθος λέγεται. Acoluthus addictus Barangorum sive Regiorum satellitum præfectus est: sequitur autem Regem ante Barangos, ideoque Acoluthus, hoc est, Secutor, dicitur. Hæc *Codinus*. Barangi Officiales, qui custodiebant claves portarum civitatis, ubi morabatur Imperator. *Cantacuzenus Lib. I. cap. I.* Vocabulum Anglicum est illius ævi teste *Europalata*: nam custodes illi Angli erant etiam Camerae Imperialis custodes, ferentes securim, ideo Securigeri & Barangi dicebantur. *Macer Hierolex. pag. 72. Francisc. Guoldman. Dictionar. Latino-Anglico.* Unde verò Prætorio Præfectus appellatus sit, ex *Asconio* discitur, *Veteres*, inquit ille, omnem Magistratum, cui paret exercitus, Prætorem appellarunt. Unde & Prætorium Tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta Prætorica, & hodiè quoque *Præfectus Prætorio*. Quibus ex verbis innotescit Præfectum Prætorio dici eum, qui militibus iis præerat, quos Imperatores ad sui corporis custodiam adsciverant. Quod institutum primum ab Augusto fluxisse *Svetonius* in vita ejus, & *Dio lib. LV.* testantur. Nam ab eo primum missa sub Jugum Republicâ, & expressa libertate, exemplo Magistrorum equitum Præfectus Prætorio creati cœpit, eique dari plenior licentia ad disciplinæ publicæ emendationem. Quibus iniriis adeò is Magistratus crevit, ut appellari à Præfectis Prætorio non posset. Credidit enim Princeps, eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii apicem eveherentur, non aliter judicatos esse, pro sapientia ac luce suæ dignitatis, quàm ipse foret judicaturus. *L. I. de offic. Præfecti Prætorio in Pandectis.* Potestati Præfecti Prætorio, inquit *Cassiodorus variar. lib. VI. Epist. 3.* nulla dignitas est æqualis, vice sacra judicat, nullus ei miles fori autoritate præscribit, excepto officiali Magistri Equitum. Ad regendas denique provincias sunt adhibiti. Augustus à principio duos creaverat, non rarò tamen unus tanto muneri præfuit. Deinde post-

de postquam iidem provincias sortiti sunt, beneficio Principis binos oriens, totidem occidens ea potestate præditos accepit. Quintum postremo Justinianus Africæ imposuit, postquam ea Vandalis erepta est. Titus Vespasiani filius, si *Plinio* credimus in *Præfatione Histor. Naturalis*, apud patrem eâ Præfecturâ functus est. Pugio insigne potestatis fuit, ut refert *Aurelius Victor* de Cæsaribus, in *Traiano*, & *Dio lib. XLIV*. Constat autem ex plerisque omnibus solitum ab Imperatore cingulum unâ cum gladio dari Prætorio Præfecto. Et memorabilis vox Trajani literis mandata est, qui cum Præfectum suum cingulo donaret, ita dixisse traditur: *Accipe hunc ensẽ, & siquidem rectè atque è Republicâ imperavero, pro me, sin secus, in me utere.* *Macrinus* apud *Herodianum libro V. cap. I.* Præfecti Prætorio dignitatem ita describit: *ἡ πολλὴ ἐξουσία καὶ δυνάμειος βασιλικῆς ἀποδέσσει, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς πῶς ἐπιάρχει τῶν στρατοπέδων πεπίστευται.* Non multum abest à Principatu, siquidem ipse quoque Imperator fidei se præfecti cohortis credit. *Evagrio lib. III. cap. 42.* Κορυφαία ἀρχὴ dicitur, summus Magistratus, & ab *Eunapio* in *Proæresio* βασιλεία ἀπίρφου, Imperium sine purpurâ appellatur. Tales Præfecti postmodum vocati sunt *Comites aulicorum* & tandem circa Justiniani tempora CUROPALATÆ, seu Nobilissimus Bæclerus, Sidus illud penitioris literaturæ, in *Notis ad Herodianum tradit libro I. cap. 9. & Lib. V. cap. I.* Hæc vox non est Græca sed Latina à Græcis corruptè prolata, & primùm inter Latinos scriptores à *Corippo*, ex Græcis autem ab *Evagrio* usurpata. Ita enim ille Ἰστὶν τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπιστευμένον ὃν κυβερνατὴν ἢ ραμναίων λέγει Φωνή. Justinus, cui credita erat aula cura, quem Romano sermone CUROPALATEM appellamus. *Corippus libro II.*

Dispositorque novus sacrae Badoarius aulae,
Successor soceri, factus mox cura Palati est.

Æstimationem hujus dignitatis *Cassiodorus Variar. lib. VII. cap. 5.* in fine exponit dum verba Imperatoris ad Curopalatam me-
 ,, morat : Illud quoque considera quâ gratificatione tracteris,
 ,, ut aureâ virgâ decoratus, inter obsequia numerosa ante pedes
 ,, regios primus videaris incedere, velut ipso testimonio vici-
 ,, nitatis nostræ agnoscamus tibi palatia commisisse. Lege sis
Nicolaum Alcmannum in notis historicis ad Procopii arcanam Hæ-
storiâ cap. VI. p. m. 101. cap. XXI. pag. 159. Editionis Parisiæ in
medio fol. Anno M DC LXIII. Claudium Rangolium in
Commentar. super 1. Reg. cap. 26. pag. 1397. Pancirollum in notitia
utraque dignitatum. Cap. V. fol. 6. seq. Sertorium Vrsatum in
monumentis Patavinis, libro I. Sectione I. paginâ 15. Andreæ
Dominicum Floccum, Florentinum, de potestatibus Romanor. lib. II.
Cap. XXIII.

§. XXV. Ulteriùs pavementum ipsum Regium apud Par-
 thos osculo honorari solitum meminit *Martialis, lib. X. Epi-*
gramm. LXII.

Ad Parthos procul ite pileatos,
 Et turpes, humilesque simplicesque
 Pictorum sola basiate Regum.

Quibus *Domitius Calderinus in Commentar. p. m. 570.* subjicit,
 Parthi Regem suum supersticiosè venerabantur, adorabantque,
 osculò pedum & fervilibus Supplicationibus. Imò & eum adi-
 turi terram ore tangebant, ut Autor est *Xenophon in Padiâ VII.*
 Idem mos hoc ipso ævo diversas inter orientis nationes tena-
 citer servatur, uti ex subsequèntibus Faculæ historiciæ radiis ad
 oculum sufficienter patebit. *Iohannes de Mandeville*, post-
 quam in *Itinerario* memorasset, Asiaticos in signum humilli-
 mæ subjectionis Terram osculari, pergit *Cap. VII.* Oportet,
 quod ubicunque primùm nuncius Soldanum aspiciat, sive ad
 fenestras, vel alibi, cadat ad genua, & terram protinùs osculetur.
Caspar Balby in navigatione ad Regnum Pegu, à M. Gotardo Dan-
riscano in fol. Francof. German. edita Anno 1605. de Rege in Pegu.
Denmach Balby ihn erblicket / gieng er und sein erster Dok-
 metsch

metsch zu der ersten Pforten / welche in den Hof führet / sie fielen beyde auff die Knie / richteten ihre Hände empor / gleich denen / die etwas bitten wolten / bückten sich vor ihrem auffstehn / drey mahl nieder / den Boden zu küssen / und wieder drey mahl biß sie zu seinem Thron kommen. Conf. *Francisci 3. Theil deß Ost- und West-Indischen Lust- und Statt-Gartens* / p. 1521. *Ferdinandus Cortesius de novâ Maris Oceani Hispaniâ, Narratione 2.* quid sibi apud Mexicanos contigerit, his verbis promit: Celebris civitas Temixtitan, (id est, Mexico) geminas tantum habet portas, una est, qua ingrediuntur, altera quâ egrediuntur. Huc processêre mei salutandi gratiâ ad mille proceres civitatis prædictæ omnes habitu consimili & decreto, secundum eorum morem & consuetudinem, & cum adpropinquabant, quilibet eorum patriâ utebatur ceremoniâ, quæ talis est; eorum quilibet prout erat in ordine, dum me salutatum accedebat, manu terram rangebat, & illam postea deosculabatur in signum maximæ reverentiæ, & horam ibi consumpsimus, antequam quilibet ceremoniam perfecisset. *Fernandus Mendoza, Pinto apud Erasmus Francisci im Außländischen Kunst- und Sitten-Spiegel* / lib. 1. *Histor. selecta XXII. pag. 171.* de Tartarorum reverentia erga superiores: Als der Mitaqver oder Feld-Hauptmann bey den Persianischen Fürsten / den der Tartarische König gesandt hatte / der seiner bey dem Stadt-Thor wartete / angelangt / stieg er ab vom Pferde / nahm seinen Sebel von der Seiten / und präsentirte jenem denselben auff den Knien / nachdem er vorher fünff mahl die Erde geküßt hatte; Mit welchen Geberden / diese Völcker gemeiniglich ihre demüthige und höffliche Ergebenheit bezeugen. Auß einem Gemach der Königlichen Tartarischen Lager-Hütten / kamen sie in ein anders / woselbst eine grosse Menge gewaffneter Männer / in fünff Reihen / stund; die ihre mit Gold-eingelegte Sebel auff der Schulter hielten / und dem Mitaqver einen kurzen Stillstand verursachten / um etliche Fragen an ihn zu thun / mit grossen Complementen.

Diese nahmen von ihm auff den Silbernen Kolben / so die Knaben trugen / den Endt ; Welchen er auch auff den Knyen ablegte / und drey-mahl dabey die Erde küßte. add. pag. 175. 178. Similiter solent hæ gentes reverentiæ causâ proprios gladios osculari , quod obiter notare consultum videbatur. Modò nominatus *Francisci in opere citato lib. II. Histor. Selecta XVI. pag. 493. Ex itinerario Arnoldi Browne* Angli : Als sie an den Königlichen Vorhof einander mit grosser Höfflichkeit gegrüßt / und bewillkommet ; giengen sie nach der Schloß-Pforten zu Fuß / und begegneten einem Mann / der über achtzig Jahr alt / und des Königs Dheimb war / auch viel grosse Herren bey sich hatte : Auff Erblickung dieses alten Herren / küßten die Gesandten (dann des Königs von Cauchin Legat kam von dem Asiatischen Tartar-Cham wieder zurück / und brachte den Tartarischen mit sich) auß sonderbarer Ehrerbietung ihren Sebel / welches der alte gleichfals / zur Gegen-Reverenz / an dem Seinigen thät : angemerket / solches des Orts / für eine grosse Ehre wird geachtet.

§. XXVI. Postremò huic dissertationi Juramentum, quod solenni crucis osculo absolvitur , & observantiæ superioribus à subditis debitæ locum non ultimum occupat , annecto. Olim sub Imperio Rudolphi Habsburgensis usurpatum esse , recenset Nobiliss. Dn. *Sigismundus à Birken* im Spiegel der Ehren / des Erz-Hauses Desterreich lib. I. cap. 9. pag. 82. Nach vollbrachter Krönung / begehrte Kaiser Rudolphus von den Fürsten / ihm den gewöhnlichen Endt abzulegen / auch hiermit anzuloben / daß sie ihm alles / was dem Reich entzogen worden / wieder ans Reich wolten bringen helffen. Als aber die Fürsten (vielleicht / wegen dieser seiner angehengten strengen Ansorderung / etwas unentschlossen / und weil sie zum theil nicht gern wider sich schweren wolten) solchem nachzukommen Außflucht

flucht suchten / mit Vorwandt / wie daß kein Scepter/
zu welchem Sie schweren könten / vorhanden wäre : Hat
Kaiser Rudolphus ein Crucifix vom Altar ergrieffen /
ihnen solches gezeiget / und gesagt : Sehet hier / diß Zei-
chen / an welchem die Welt erlöset worden / wil ich an statt
eines Scepters / wider meine und deß Reichs Feinde/
gebrauchen. Durch die Christ- tapffere Rede / wurden
die Fürsten bewogen / daß sie das Crucifix andächtig küsse-
ten / auch Kaiser Rudolpho unverzüglich den Endt leisteten/
und ihm alle Hülff versprachen. Russis idem perquam fa-
miliare , imo juramenti religione penè sanctius est , juxta
*Fehlavianum in Enchiridio de statu hodiernorum Graecorum Chri-
stophori Angeli pag. 35. edit. Lips. in 4.* Et illo æque ac jure-
jurando fidem & subjectionem suo Regi obsignant , quemad-
modum illustris *Thuanus* in operosâ sui temporis historia ad
annum M. D. XCVIII. part. 5. libro 120. p. m. 516.
tali verborum ambitu exponit : Apertis dein tabulis (Testa-
menti post obitum nempe Theodori Magni , Moscorum &
Russorum Imperatoris) cum de Theodori voluntate regni
administrationem uxori viduæ (Gerniæ & Patriarchæ , qui
summam in religionis rebus autoritatem habet,) commendan-
tis publicè constitisset, Praefecti, Senatores, Proceres, aliique
ministri Moscam conveniunt , & osculo Cruci affixo fidem
obsequiosè Regiæ obligant ; perinde id religiosum apud
Ruffos , ac si sublatis tribus digitis Sacramentum dicerent.
Idem laudatus Scriptor ad istud pag. 519. respicit , quando Borissy,
qui Gerniæ Frater erat, inaugurationem, cum communi omnium
Subditorum consensu, & continuis Regiæ sororis precibus ex-
oratus , in univas Russiæ Provincias Principatum sumeret,
prosequitur , scribens : Quibus peractis Senatores, Praefecti Pro-
vinciarum & arcium , aliique Imperii ordines à novo Principe
ritu solemni in fidem adacti sunt. Apposite quoque *Olearius lib. III.*
Itinerarii Rutheno- Persici : Der bey den Russen schweren soll/
wird

wird vor den Bildern ihrer Heiligen befragt / ober den Endt auff seine Seel und Seligkeit nehmen will? Sagt er ja: So wird ihm ein Creuzlein / etwa einer Spannenlang vorgehalten / gegen demselben segnet er sich erst / und küßt es hernach / denn wird auch das Bild von der Wand genommen / und ihm zu küssen vorgehalten.

§. XXVII. Ceterum osculum crucis in Pactorum confirmatione adhibitum, quin & diplomata illo roborata reperio. Riturum osculationis talis ab ipso magno Duce Federovvitz in confirmationem Articulorum Stolbovvensium peracta habet Petrus Petrejus Chronici Rerum Moscoyitic. Part. II. pag. 522. Nachdem die Gesandten ihre Reverenz gethan / und des Großfürsten Canzler seine Oration vorbracht / und die Creuzküssungs-Schrift öffentlich gelesen / und dieselbe in einer gülden Schüssel auff ein Bild unter einem Creuz / so von Gold und Edelgesteinen gemacht / geleget gehabt. Wie auch nachdem der Großfürst selber kürzlich seine Rede stehend beschloffen / nehmlich / daß laut dem auffgerichteten Friedens-Vertrag er alles aufrichtig / und sich desgleichen von dem Könige versehen / da neigte er sein Haupt und ließ die zween vornehmsten Fürsten des Reichs Fedro Ivvanovvitz Mstislouski die Krone von seinem Haupt / und Ivvan Michalovvitz Worotinski den Stab oder Scepter nehmen / der Canzler aber ermahnte die Gesandten / daß sie mit fleiß darauff sehen solten / wie der Großfürst das Creuz küßete / und trat der Großfürst von seinem Stuhl einen Schritt fort / legte sein Angesicht auff das Creuz / und küßete hernach dasselbige / wie es sich ansehen ließ / mit sonderlicher Devotion. Nach Verrichtung dieses / sagte der Großfürst selber zu den Gesandten: Nun habt ihr gesehen / daß wir das Creuz geküßt haben / umb alles zuhalten / was zwischen uns grossen Herrn Zaarn und Großfürsten Michael Federovvitz aller Reussen Samoderstz und vieler Herrschafften Herren und Überwinder / und unserm

unserm vielgeliebten Bruder / Eurem Herrn / dem Großmächtigen Könige Gustavo Adolpho in Schweden / in dem auffgerichteten Contract beschloffen worden ; Und ließ sich damit die Krone wider aufsetzen / wie auch den Stab in die Hand geben. Sic Johannes Basilii Magnus Russorum Dux in reipsonse ad literas Johannis Svedorum Regis , cum quo illi intercedebat , promittit ; Se literas tui commeatus Legatis Sveticis Novogardiam daturum , deinde etiam suos in Svetiam missurum , cum mandato , ut Rex Johannes coram illis osculo crucis pacta pacis firmaret , & Regni Archi-Episcopi sigillis ea stabiliret. *Johannes Loccenius Histor. Svecanæ Lib. VII. p. m. 384.* Edition. secundæ in quarto, Anno M DC LXXVI. in sequenti pagina p̄rgit : Magnus Holsatiæ Dux mox prop̄ Revaliam castra metatur , missis ad urbis cives literis , quibus se istuc accessisse jastabat , ut Livonos , juris Germanici populos , Svedorum ac Polonorum Jugo eriperet , & armis miserè discerptas Provincias sub unius Germani Principis , (quo seipsum innuebat) Imperium redigeret. Imperatorem enim Russorum , cujus viribus adjutus venerit , solenni diplomate , CRUCIS OSCULO firmato , sibi & suis hæredibus , aut iis deficientibus , Coronæ Danicæ , unive ex Holsatiæ Ducibus ; Livoniam regio titulo semper possidendam concessisse ; nec quidquam sibi juris in eam Provinciam præter Protectoris nomen , reservasse , quod pro viribus tueri velit. Idcirco se cum justis copiis ab eo huc missum esse , ut Svedos Livoniâ , tanquam injustos possessores expellat. H. I. *Historia Americana sive Antipodum parte II. pag. 336.* de duce Hispanico Anno M D LXV. tradit : Da er (der Spanische Oberste) nun deß la Caille Rede an und außgehöret / habe er ihm nicht allein mit gewissen Worten / Treu und Glauben / (welchen er mit vielen widerholeten Zeichen deß heiligen Creuzes durch einen Kuß gewenhet / bekräftiget /) verheissen. Sed fidem

Punicam adhibuisse ex relatione innotescit. Ita quoque in desponsationibus Regiarum Personarum crux desponsandis osculanda offertur, uti de Regis Hispaniæ Filia Maria Theresia Reginâ Galliæ, *Christianus Adolphus Thuldenus Histor. Europeæ Enneados II. Lib. III. pag. 439.* ad Anno M DC LX. commemorat: Ab arâ principe haud longè, ea parte quod cornu Evangelii nominant, Uraniscus erat positus, aureis floribus acupictis instratus; & propè Uraniscum sedes aulae circumjecto conspicua; in eam se Philippus Rex conferebat, cui ad lævam Maria Theresia Franco Regi in matrimonium collocanda adstabat. In templum venientes Pampelonensis Antistes exceperat, aquâ lustrali & signo crucis, quod reverenter exosculati sunt, præbitis. *Idem ibidem pag. 447.* In sancti Johannis Lugiensis oppido nuptiarum celebritas nona Junii luce perpetrata est. Cardinalis magni eleemosynarii munia implens Evangeliorum Codicem & pacis osculum conjugibus copulandis porrigebat. Et hic mos supra crucem jurandi valde antiquus est, siquidem in Jure Canonico *Can. qui pejerat, xxii. q. 5.* legitur; qui pejerat se in manu Episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos poeniteat. Ab hoc more perjuri omnes dicebantur STAUROPATÆ, id est, crucis conculcatores. Inde Perjurium *στυροπατία* Græcis audit. Exstant & Principum sanctiones, quæ scrutinium veritatis in re dubia propositis crucibus investigant. In eo argumento Caroli Magni testamentum prostat, quo indicit schisma componendi ritus emergentes ex themate controverso. Sic enim jubet Imperator ex Edit. *Pithæi, Testam. Car. M.* Si causa vel intentio controversiæ talis inter partes propter Terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari, vel definiri non possit, tunc volumus, ut ad declarationem rei dubiæ, Judicio crucis, DEI voluntas & rerum veritas inquiratur, nec unquam pro tali causa cujuslibet generis pugna vel campus indicetur. Priscæ etiam Francorum Leges sectatæ sunt hanc normam,

normam, ut liquet eâ lege: Stent ad crucem, & si jurator vice-
 rit, lege suâ accusator emendetur. *Lib. IV. Leg. Franc. cap. 40.*
 Imo tanta olim fides adhibita fuit signo crucis, ut character ille
 sacer adhibitus publico rescripto, fecerit illud indubium. Hinc
Balsamonis in Can. XIII. Synodi Carthaginens. observatio:
 Septuagesima secunda Imperatoris Domini Leonis sapientis no-
 vella statuit, ut, quodcunque scriptum in quo venerandæ &
 vivificæ crucis figura per manum ejus, qui ipsum composuit,
 scripta est, firmum & immutabile maneat. *Conf. Legem Sci-
 mas. Cod. de jure deliberandi: & Cujacium in Paratitl. ad Lib. I.
 Cod. Tit. VIII.* Ita *Segebertus* ad Annum D LII. scribit;
 Pelagium in simulatum mortis Vigiliæ Papæ tenentem sancta Ev-
 angelia & Crucem publicè satistecisse; & addit Anastasius in
 eodem, ipsum Evangelium & crucem supra caput extulisse &
 tenuisse, qui mos tamen sensim exolevit: Unde solorum qua-
 tuor sanctorum Evangeliorum mentio fit Novella 118. circa
 finem. Hûc Nigritarum modus jurandi pertinet, quem
D. Dapper in descriptione Africa, pag. 465. ita explicat: Wann
 sie jemand / sonderlich den Weissen / einen Endt oder Zu-
 sage thun wollen / so reiben sie erstlich ihr Angesicht an
 den Fußsohlen der Weissen / als auch an ihren Schultern
 und der Brust / ja über den ganzen Leib / und darbey
 sagen sie drey mahl Jau / Jau / Jau / in dem sie mit den
 Händen drey mahl klopfen / mit den Füßen auff die Erde
 stampffen / und ihre Heiligen küssen / welche sie an
 ihren Armen und Beinen
 tragen.

DISSERTATIO X.

De

OSCULIS PEDUM PONTIFICIS
ROMANI.

SUMMARI A.

I. Canon de summâ Pontificis Romani autoritate. Quadruplex in osculando eodem differentia minus observata. Illius pedes omnes Clerici & Laici promiscuè osculari tenentur, juxta varia exempla. Servilis ille cultus ab aula Romana palponibus approbatur. Inauguratio Innocentii X. P. R. II. Origo hujus ritus frustra à Christo petita. Baronius & Polydorus Vergilius malè consequentias nectunt. Inclinator ad Sacerdotis genua tempore pœnitentiæ. Gregorii M. encomium. Iustini I. Imp. erga Iohannem I. P. R. humilitas. Patriarchis ab Imperatoribus Græcis magnus honor delatus. Presulum apud Maronitas existimatio. Observantia Patrum vocalium S. Dominici erga generalem suum Stallum. III. Exquisitum M. A. de Dominis Iudicium de Pedum osculis. Antoninus Pontificem Angelis superiorem facit. IV. Osculum pedum P. R. per aliquot Secula variis usque recentissimis exemplis illustratum. Caroli V. Imper. effigies contumeliosa in inscriptione de honestata. V. Osculum mortui Pontificis pedibus fixum. Vaticinium Sibyllinum de tali osculo. Pontifices Iurisdictionem in omnes Principes sibi tribuunt, sed sine fundamento. Ridicula Pontificis ad Imperatorem proportio. VI. Superbi imò in Deum blasphemii Pontificum Tituli. Saracenicus Princeps Alexandrum III. P. ut Deum adorat. Cardinalis Zabarella de Pontificum superbia intrepidè judicat. Bellarminus de potestate temporali Pontificis disputans odium Sixti V. incurrit. VII. Triumphus insignis P. adulator Papam Angelis longè superiorem facit; in quo alii eum sequuntur. Idem factis Pontificum approbatur. Iohannis Hussi de Clemente Sexto Iudicium. VIII. Potestas Papalis eversa primò

primò mandato & exemplo Christi. IX. Secundo Praxi Aposto-
 licâ. X. Tertio Constitutionibus Ecclesiasticis. XI. Quarto Im-
 peratorum generosa erga Pontifices declaratione. Beneficium quasi
 benefactum. Contumeliosa in Casarem Scriptura. Fodrum. XII.
 Philippi Pulchri Gallie Regis acre responsum ad Bonifacium octavum.
 Ingenia quorundam Pontificum de potestatis Regia & Sacerdotalis
 discrimine confessio. Philippus Valesius Gallie Rex Pralatos admini-
 strationi politicæ præficere renuit. Friderici Imp. justa querela.
 Spigelii Iudicium de Dominatu Papa. Solus Deus Reges & Impera-
 tores constituit. XIII. Quinto Politicæ & Icti Papa secularem po-
 testatem abnegant. XIV. Quod ulterius confirmatur. XV. Re-
 gium solium Papali sublimius. Pontificum quorundam modestia &
 cultus erga Imperatores. XVI. Pontifices R. olim Imperatorum
 Vasalli. Iudicium Parisinorum Theologorum contra Pontific. pot-
 estatem secularem. XVII. Imperatores prisci Pontifices Maximi
 vocati. XVIII. Pontifices Romani ab Imperatoribus electi & con-
 firmati. XIX. Licentia ordinandi electum Pontificem ab Impera-
 tore Constantinopolitano petita. Adrianus P. Carolo M. ejusque suc-
 cessoribus confirmationem in electione & consecratione Rom. Pontif.
 concessit. XX. Consuetudo ista usque ad Hildebrandum quartum
 durat. XXI. Gregorius VII. Imperatori se exemplo antea inau-
 dito opponit. Episcopi Regibus Iuramento fidelitatis obstricti.
 XXII. Gradus quibus Pontificum eminentia succrevit. XXIII.
 Donatio Constantini Imper. Pontifici facta nudum est figmentum.
 Consilium Caroli M. in ditandis Ecclesiis. XXIV. Pontificiorum
 Scriptorum de temporali Pontificum potestate libera Iudicia.
 xxv. Imperatorum sponso de communione Ecclesiastica Pontificibus
 nunciata. xxvi. Episcopis de Iure Divino nulla potestas secu-
 laris competit. xxvii. Excommunicatio Principum à Pontifice
 ad civilem pœnam detorta. Papa per Proditionem Princeps.
 Ministerium Imperatorum in Processionibus, in missâ & mensâ
 Pontif. xxviii. Alexander Tertius Friderici Imp. collo pedem apud
 Venetos imponit. xxix. Pontificiam eminentiam ac arrogan-
 tiam gnathones Romani scriptura dictis confirmare frustra laborant.

Papa non vicarius Christi, sed Diaboli. Idolum Deumo in Calechut DEI vices administrare putatur. Christus unicum Ecclesia sua caput est. XXX. Aurea Crux in Sandaliis Pontificis pro osculo pedum frustra adducitur. Osculum illud merito inter Sacrilegia numerandum. XXXI. Ab Augustino rejicitur. Quandoque ab ipsis Cardinalibus postularunt Pontifices. Depressio sub pedibus summa arrogantiae argumentum. XXXII. Osculum pedum Paulo III. offerre quidam Principes & Legati Graci recusant. XXXIII. Imperatores absentes Pontificibus oscula Pedum in literis offerant. Catulus Pontificis pedem ad osculum suscipiendum extensum arrodit.

§. I.

QUandoquidem cordatioribus quibusdam Imperatoribus Ethnicis supradictus pedes osculandi cultus stomachum movit, ac heroica quadam magnanimitate ab iisdem exploratus est, uti nuper præcedentis novæ Dissertationis §. VII. IX. IX. audivimus; multò certè magis intoleranda Romanorum Pontificum superbia hodiernum perdurans censoriam virgulam meretur. Hi enim nescio quo cæstro agitati sibi solis tantum honoris venerationisque arrogant, ut pedes ipsis DE I vicariis in gubernandis terris, Numinibus, Imperatoribus scilicet, Regibus, Principibus, adstantibus denique omnibus osculandos exhibeant. Hoc officium semper magni fecerunt, adeò ut inter Dictatûs Gregorii VII. vel Hildebrandinos etiam præceptum istud exstet de osculo Pedum Pontificis Romani, quod solius Papæ pedes omnes Principes deosculentur, Lib. II. fol. 109. Registri apud Bibliothecam notante hoc *Andreas Riveto in Jesuita vapulante*, edit. Lugdun. Batav. cap. XXVIII. & *D. Calixto in Dissertat. de verâ Relig. §. 16.* quibuscum conferri possunt *D. Hunnius de Apostasia Romana Ecclesia*, §. 107. *Jacobus Capellus Lib. 1. de Romana sedis Potestate, sanctitate & fide Cap. XXIV. p. m. 199.* *Adam. Contzen Lib. VI. Polit. cap. II. §. 9.* *Polydor. Vergilius Urbinas Lib. IV. de Inventor. Rer. cap. XIII. & M. Fessel Lib. III. Advers. Sacror. c. VII. §. 4.* *Lorinus Comment. ad c. X. Act. Apostol. v. 25.*

Canon

Canon de exosâ istâ hac insolentia singularis in *ceremoniali Romano libro III. Sectione I.* ita sonat : Nemini omnino mortalium Papa reverentiam facit, assurgendo manifestè, aut caput inclinando, nedum detegendo ; tantum Roman. Imperatori, postquam illum sedens ad osculum pedis & manus suscepit, aliquantulum assurgit, adque osculum mutuo charitatis amplexu illum benignè recipit. Item omnes homines cujuscunq; sint dignitatis & præminentia, ut primùm in conspectum Papæ veniunt, distantibus spaciis ter debent ante illum genua flectere, ejusque pedes osculari. *Thomas Lansius Oratione pro Italia*, p. m. 696. 698. contra Ital. p. 754. *Laurentius Banck Romæ triumphantis append. puncto II. p. 269.* *Christophorus Marcellus rituum Ecclesiast. Eccles. Romanæ lib. III. Sect. 4. fol. 136.* Edit. Venetæ. an. 1516. In osculando Papa quadruplicem differentiam observat, ita ut os solus Imper. osculetur, manum Cardinales, Genu Episcopi, pedes osculentur gregarii & vulgares. Differentiam istam minus attentam Regum Potentissimi à pedum osculo nequaquam exempti suo Exemplo jam dudum demonstrarunt. Ipso Pontificatus initio Cardinales ter manum, pedem, atque os electi Pontificis osculantur, vid. *Thuldeni hist. Europ. Ennead. I. lib. 4. de Electione Alexandri VII. ad an. MDCLV. p. 24. & 29.* Ex eo deinceps ad totum sacrum ordinem cæterosque Principes & Reges, imo ipsum Imperatorem sine discrimine hic ritus extensus adhuc hodiè strictè attenditur. Sacri ordinis Exemplum quondam præbuit Lanfrancus Archi-Episc. Cantuariensis à quo Alex. II. exegit, ut vestigiis suis advolutus osculum pedi figeret. *Baron. LXI. Annal. pag. 398.* Idem de Ruthenorum Legatione narratur T. VII. Annal. p. 683. Ingressi sunt ad Clementem Octavum an. MDXCIV. Archi-Episcopus & Episcopi &c. Ruthenorum numero decem, ut à longe conspicati sunt Romanum Pontificem, venerationis ergo prostraverunt se in terram surgereque jussi, & accedere Thronum Pontificis ad ejusdem pedes rursus eodem humillimo cultu & Reverentiâ eos sunt deosculati. *Ceremoniale Roman. lib. I. n. 120.* hæc habet : Rex Romam veniens, dum medius inter duos Cardinales Diaconos ad Pontificem in sublimi folio sedentem ducitur, tertio

tertiò sive tribus vicibus genu flectit, in conspectu Pontificis. Deinde ascendit primus Diaconus, & post eum Rex, qui genu flexus osculatur pedem Sanctissimi Domini nostri; Inde deducitur Rex à Diaconis ad sedendum, post primum Episcopum Cardinalem: Regina item Romam veniens, recipitur ad osculum pedis & manus. *Ibidem num. 122.* Eadem etiam tenetur Imperator. *Ibid. num. 46. & 116.* Is enim egressus Basilicam Principis Apostolorum, ut primum Pontificem videt, in eminenti sede adventum ejus expectantem, detecto capite illum genu terram tangens veneratur. Et iterum cum appropinquat ad gradus sedis (Papalis) genu flectit, demùm ad Pontificis pedes pervenit, illos in terram pronus in reverentiam Salvatoris devotè osculatur. Simili modo Pontifex Imperatricem recipit ad osculum pedis & manus. *Ibid. num. 47. & 60.* Atque hoc est quod *Baptista Mantuanus Tom. II. operum* in Præcinio ad Julium II. de Pontifice cecinit:

Ense potens gemino cujus vestigia adorant
Cæsar, & aurato vestiti murice Reges,

Et in fine lib. I. de *Dionysio Areopagita.*

--- Reges ipsi quoque Sceptra Latini
Submittunt, quorum acclives vestigia adorant.

Idem testatur *Blondus Flavius lib. III. Romæ instaurata*: Dictatorem nunc perpetuum, non Cæsar, sed Piscatoris Petri Successorem & Imperatoris (Christi) Vicarium Pontificem summum Principes Orbis adorant & colunt. Notabile aliquid in historia Concilii Florentini Græcè per *Sylvestrum Sguro-pulum* Magnum Ecclesiarcham scripta, in Sermonem autem Latinum conversa & notis aucta à *Roberto Creygtone* occurrit: factum namque fuit, ut cum Legati Burgundici Synodum ingrediuntur, ille, qui Legatis viam præstruebat, Papæ Minister, nullum reverentiæ Signum Imperatori Constantinopolitano exhibuerit, cujus exemplum imitabantur etiam Legati,
cum

cum tamen appropinquantes Papæ ejus pedem, manum genamq; oscularentur. Obstupenda autem res visa est omnibus, & pro portento habebatur hæc Imperatoris despicientia: Imperator etiam ipse eam ægerrimo versavit animo, multumq; in Papam excanduit, uti legitur in *actis Concilii Florentini pag. 176.* Pro aliis Principibus sufficiat unum vel alterum nominasse. Ita Carolum VIII. flexo genu Alexandri pedes osculatum introducit ex *Guicciardini lib. II. Philippus Mornaus in Mystero iniquitatis p. m. 546. edit. Gorichem. in 4. Ann. MDCLXII. pari modo Franciscus Valesius Paulo III. Pontificatum gerenti in primo congressu pedem dextrum osculatus est, teste Sleidano lib. XII. histor. Henrici Magni Legatus Dux Nivernius A. MDCIIX. cum ad Pontificem M. iret, ei nomine Regis obsequium promissurus pedes Pontificis osculabatur. Continuator Thuani lib. I. pag. 26. Christianus Primus Rex Daniæ cum A. MCCCCLXXIV. Romam venisset, una cum comitibus suis simile fecit. Iohan Peterfen Chronici Hofsat. p. 153. Hamelman Chron. Oldenburg. pag. 207. De hoc servilis humanitatis ritu Doctores Romanivaldè gloriantur. Sic Franciscus Bencius oratione vigesima tertia circa finem Sixto V. Pont. blan. ditur p. 490. scribens: Trajectos pedes (habes) ut ad te omnium ordinum homines, flexo genu procumbentes, beatissimos tuos non venerentur solùm, sed etiam osculentur: Quod tamen decretum Purpuratos Patres in aula Romana ad pedis osculum non obligat, quippè qui valdè rarè illud offerunt, & illius loco Pontificis manum dextram sub auripugio pluviali, vel genam ore excipiunt. Quid quod nec Episcopi infra genu ad osculum admittantur? Lansius L. D. In electione Pontificis Innocentii X. Johannis Baptistæ Pamphili Anno MDCXLIV. Mense septemb. Pontificem primò in throno Apostolico sedentem Cardinalis Lantius flexis genibus multisq; ritibus & Ceremoniis præmissis singulari cultu adoravit, ejusq; manum dextram & pedes osculatus est, interim mox surgere jussus erat, quem novus Papa vicissim bis OSCVLO PACIS salutavit. Idem iisdem ritibus & Ceremoniis debito ordine ab omnibus reliquis Cardinalibus præstitum est.*

Laur. Banck Romæ triumph. cap. 4. p. 63. Et de ritibus ante coronationis actum usitatis *cap. 8. p. 96.* [Cum vero ipse (in Sacello Clementino seu Gregorii Magni) thronum ascendisset, ab omnibus Cardinalibus & Prælati obedientia ipsi erat oblata, in cuius signum, Cardinales ejus Manus, Prælati autem & Episcopi illius genua devotissimo cultu osculabantur. *cap. 9.* De actu Coronationis p. 107. Postea Cardinalis Antonius Barbarinus cum duobus Cardin. Diaconis Sanctissimi Patris sui sinistram oris partem & pectus osculatus est. *pag. 108.* Cardinales omnes ad osculum pedis manus & oris admissi erant: Prælati, Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, ipsi pedem unum & genu osculabantur; Abbates verò Pœnitentiarum & Canonici solius pedis osculo contenti esse cogebantur. c. 13. p. 215. Cardinalis Columna cum toto Basilicæ Lateranæ Clero & assumpto malluvio, cui claves inerant, postquam genu dextrum Pontificis ter osculatus fuisset, genua sua flexit, idem toto Clero faciente. Et *pag. 219.* Cardinales omnes ordine inter se servato ipsius manus & dextram oris partem osculati sunt.]

§. II. Auctoritas ritui quo concilietur firma, Scriptores Romanenses Originem ejus tum ab ipso Christo, Servatore nostro, tum ab illius Apostolis communiter ac esse solent. [Christus summus Sacerdos, & Pontifex Maximus tulit, ut Mulier quæ erat in Civitate Peccatrix, sicut testis est Lucas, primum flens sibi pedes lacrymis rigaret, capillisq; tetegeret, ac deinde deoscularetur, veluti apud Hebræos mos fuit, ut Christos domini venerari; ita usu venit, ut nos Pontificum nostrorum pedes exosculemur: Illudq; institutum à Romanis Pontificibus dixerim, quo mos ille osculandi antiquus à Deorum etiam cultoribus servatus, ad veram pietatem usurparetur. Perinde quandoq; expedit, ad illiciendos hominum animos ad veram Religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitus, sed sanctiore instituto ad consimilem adhibeatur cultum.] Hæc argumenti loco proponit *Polyd. Vergil. de Invent. rer. lib. 4. cap. 13. Lorinus in actorum caput 4. v. 35.* ex eo probat laudabilem hunc esse morem, quod venditores bonorum suorum

luorum posuerint pretia ad pedes Apostolorum. Idem *Baronius* in 10. cap. *Act.* 26. *Suidam* citat quide Leontio Episcopo Tripolis Lydiae refert, eum, cum ab Eusebia Constantii uxore, accerferetur, ita respondisse ipsi: Si me ad te venire volueris, debitâ Episcopis reverentiâ conservatâ, ego quidem ingrediar, tu autem statim ab isto sublimi Solio descendens reverenter mihi obviam procedas, & Caput meis Manibus supponas, benedictionem acceptura, ac deinde ego sedeam, Tu verecundè adstes, cum jussero, Signo dato sessura: Si hæc inquam tibi condiciones placuerint, veniam ad te; sin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris ut non honore Episcopis conveniente, neglecto, divinum Sacerdotii institutum violemus. *Baronius* Tomo VI, ad Ann. 512. allegat Epistolam Orientalium Episcoporum ad Symmachum P. M. qua optant Romam venire, *ut sancta*, inquit, *adoremus tua vestigia.* Sed hæc quidem honorem maximum sacro ministerio tum temporis exhibitum fuisse innuunt, non tamen pedum oscula P. M. soli oblata, aut isto tempore usitata declarant. Idem de Leontii exemplo dictum esto. Nec faceffit nobis negotium locus *Polydori Vergilii.* Nulla enim consequentia est, à Christo & cultu eidem exhibito ad sacrum ordinem aut Papam R. specialiter argumentari. Nihil certè de prosternatione ad pedes, pedumq; oscula. Nihil, inquit, *Michael Roussel* in *histor. Jurisdict. Pontificie lib. 8, cap. 4, pag. 833.* de prosternatione ad pedes pedumq; oscula proditum habemus de primis Episcopis, ac neq; Romanis, nisi quod *Genebrardus Chronic. lib. III.* refert, Philippum I. Imp. se reverenter provolvissè Fabiano (qui circa annum CCXXXVIII. sedit) licet, quos citat *Eusebius & Nicephorus*, quod se provolverit, non dicant expressè; at solummodo cum inter pœnitentes à Fabiano statueretur, non recusassè; num verò pœnitens Sacerdotis pedibus se abjicere debet, veniam accepturus; quæ causa erat, ut Valent. Imp. Episcopus admoneret Antistitem sedi Mediolanensi dare ita instructum doctrinâ & præclarâ vivendi ratione, ut ei verè & ex animo caput suum inclinaret, quasi non inclinaturus nisi hujusmodi esset.

Atq; ea inclinatio non ubiq; fiebat, verum duntaxat ad pœnitentiæ locum & tempus, cujusmodi etiam nunc ad cujuscunq; Sacerdotis genua à quocunq; homine etiam Principe inclinatur. Quod autem insolitum fuerit extra illud tempus accidere pedibus Pontificis docuit Gregor. M. qui Monacho volenti eum hujusmodi prosternatione revereri, primus se inclinavit, nec ante surrexit, quam illo prius erecto. Eximia in tanto Pontifice humilitas, sed ejus qui se servum servorum primus dixit, qui ut *Diaconus* refert, Sacerdotes fratres appellare, Clericos filios, omnes autem Laicos dominos solebat. Refert tamen *Anastasius* Johanni I. qui anno DXXVI. Pontificatum tenuit, Constantinopolin advenienti jussu Theodorici Regis, ut à Justino I. Imp. revocationem Edicti impetraret, quo Arianos proscriperat emptisq; privaverat, ipsum Imp. se pronum in terram demississe, illumq; adorasse. Atq; id fortasse primum istius à Principe in Pontificem adorationis Exemplum. Sic deinde Justinianus II. Imp. Constantinum Pontificem ad se vocatum Nicomediæ anno DCCX. veneratus, quod deinde Græcis Imperatoribus usitatum fuit, ut Patriarchæ sui plantas deoscularentur, quemadmodum de Andronico refert *Nicetas in Alexio* filio. Atq; etiam nunc hodiè Maronitæ apud orientem Christiani procumbunt ad Patriarchæ & Episcoporum suorum pedes, quantumvis vilissimis pannis indutorum, nec non etiam Monachis id reverentiæ genus præstant. *Villamont. lib. III. cap. 7. peregrinat. Hierosolymit.* Simile quid à Patribus vocalibus Sancti Dominici devotè observatur, statim enim ac electus est eorum generalis, dum suam possessionem capit in sessione ejus stalli, (id est sedilis in choro) omnes pedes ejus osculantur. *Macer in Hierolexico p. 10.*

§. III. Paulo altius in hanc consuetudinem inquirens Archiepiscopus Spalatenus *Marcus Antonius de Dominis* accuratè Judicium de illa formavit, uti ejus verba ex *libro IV. de Republica Ecclesiastica cap. 7. p. 639.* quæ idcirco hic nostra facimus, planissimè testantur: Pedum, inquit, oscula, similesq; humiles actiones solere interdum quibusdam & à quibusdam exhiberi, & hoc ex variis affectibus, Imprimis solent homines ex humilitate & re-

verer-

verentia, magnæ personæ præsertim, ut tali actu humili magis,
 moveant illam ad id, quod ab eo petitur, concedendum, pedum,
 oscula vel offerre, vel adhibere. Ita Mulier peccatrix Luc. VII.,
 lachrymis rigabat pedes Christi, eosq; osculabatur. Ita *Epipha-*
nus apud Hieronym. Epist. LX. per literas ad volutus pedibus Jo-
 hannis Episcopi Hierosolymitani, ab eo petit, ut errores Orige-
 nis relinquat. Ita Episcopi Orientales opem à Papa Symmacho,
 implorantes, offerunt sanctorum vestigiorum adorationem. In-
 ter *Epist. Symmachi, post Apologet.* Deindè ex opinione sancti-
 tatis moventur homines ad hos actus humilitatis, ac in specie, ut
 alicujus pedes osculentur. Ita sanctæ mulieres Christû à mortuis,
 jam excitatum videntes, tenuerunt pedes ejus & adoraverunt,
Matth. XXII. Et David ait: *adorandum esse scabellum pedum ejus;*
quoniã, inquit, Sanctû est, Pl. 98. In turba Hierosolymitana *Epipha-*
nus, Hieron. advers. error. Job. Hierosolym. ad Pammach. & Anselmi,
Canturiensis Romana, vidente Papa pedes osculabatur. Malmes-
bur. de gestis Pontif. Anglic. Et Plato Monachus, ac Theodorus,
Studita, ad Simeonem Monachum scribentes, ajunt: Ceterum,
oramus Bonitatẽ tuam, & tanquam sacris vestigiis ad voluti ob-
secramus. Baronius Tomo IX, ann. 809. n. 17. Qui Leonis quoq;
 Papæ III. ob ipsius reverentiã, sacris vestigiis ad voluntur. *Ibid.,*
ann. 809. n. 22. In recipiendis etiam sacramentalibus à ministris,
 Ecclesiæ donis, corporis humilitatem, oscula & inclinationẽ ad-
 hibitam, à Regibus quoq; & Principibus, cerno: Undè illud *Am-*
brofii de dignitate Sacerdot. c. 2. Vides Regum colla, & Principum,
 submitti genibus Sacerdotû, & ex osculatis eorum dextris, ora-
 tionibus eorû credunt se communiri. Ita ad pedes Stephani pri-
 mi Papæ Olympius cum uxore, flagitans baptismi Sacra-
 mentum, *Baron. Tom. II. ann. CCLIX. num. 28.* Ita ad Dionysii Papæ,
 pedes alius pœnitentiã postulans, se dejecit, *ibid. ad an. CCLX.,*
nu. 10. Sic quoq; Episcopi Orientales, ex devotione ipsorum, &
 reverentia primi Patriarchæ, verbis officiosis adorationem Pa-
 pæ Symmacho offerunt ipsius vestigiorum, *inter Epist. Symma-*
chi ante 4. Sed hi actus omnes, hæc oscula, hæc humiliationes, ex,
 voluntate pia, piãq; affectione, & devotione procedunt oscu-

„ lantis; neque possunt à quoquam homine puro, quamvis sanctis-
 „ simo & eminentissimo, ex debito peti; & qui hæc pedum oscula,
 „ ut debita sibi prætenderet, hic plenus superbia stomachum face-
 „ ret omnibus, & risum excitarer. Certe Petrus, quem primum
 „ Papam faciunt nostri, ne adorationem quidem purè humanam,
 „ ad ejus pedes à Centurione factam, voluit admittere: qui Cen-
 „ turio optimè sciebat Petrum non esse Deum, sed purum homi-
 „ nem, orationes enim & eleemosynas faciebat propter Deum, ut
 „ optimè fide instructus circa verum Deum, & de hoc testimoniū
 „ habebat ab universa gente Judæorum. Et Petrus ipse negavit sibi
 „ deberi illam adorationem, licet non esset divina: quia inquit,
 „ *Actor. X. & ego ipse homo sum*, etsi fuit Papa universalis, Christi-
 „ que supremus vicarius; hanc tamen adorationem, & multo plus pe-
 „ dum oscula devitavit. Imò & Angelus Johannem prohibuit, ne
 „ ipsum adoraret, quem tamen cultu latriæ non erat adoraturus.
 „ At vero *Antoninus summ. part. 3. Tit. 22. cap. 5. §. 4.* Parasitus stre-
 „ nuus Papam honore ponit Angelis verbis quidem parem; ex
 „ ipsius autem argumento superiorè; *Non minor*, inquit, *honor de-*
 „ *betur Papæ, quàm Angelis.* Vnde *Papa recipit à fidelibus adorationes,*
 „ *prostrationes & oscula pedum, quod non permisit Angelus à Johanne*
 „ *Evangelista sibi fieri.* Miram certe adulatoris audaciam! quæ risu &
 „ fastidio potius quàm argumentatione retundenda est. Quod si à
 „ superbo hujusmodi facto ad jus valeat ratio, quidni colligat & Na-
 „ buchodonosoris statuam, & ipsum Anti-Christum Angelis hono-
 „ re digniores?

§. IV. Quidquid verò tandem dubii hic hæreat, *Anastasius Bi-*
 „ *bliothecarius de vitis Pontificum p. m. 176. edit. Parisiens. in folio,* An-
 „ no MDCXLIX. morem hunc antiquum appellat, simul ac enim no-
 „ vus Pontifex electus est, Romanus Senatus ad oscula ejus ruere so-
 „ let. Tempus autem quo ille initium sumpsit, *Platina in vitis Ponti-*
 „ *ficum ad Constantinum Papam, qui Anno DCCVIII. post natum*
 „ *Christum floruit, collocat, hujus enim pedes, dummodo hæc re-*
 „ *latio firma fide nititur, Justinianus 2. Imperator Nicomediæ po-*
 „ *pulo aspectante Anno DCCX. osculatus est.* Cont. *Anastasius pag.*
 „ *65. Baron. Tom. IX. annal. p. 659. Hospinian. de Origine templorum Lib.*

11. p. 154. Luitprandus Rex Longobardorum ad pedes Stephani 2. qui Anno Christi DCCLII. tedit, provolutus osculū exhibuit. *Blondus Flavius Forlivienſis Hiſtor. Decade 1. Lib. X. p. 145.* Radis Longobardorum Rex Seculo 8. Zachariæ Pontif. M. pedibus osculum impreſſit, *Eryc. Putean. Hiſtor. Inſubric. Lib. 3. cap. 11. & 13. p. 230. 236. Edit. Noviff. in 4. Lipſiæ An. MDCLXXIIX.* Carolus M. Adrianum P. circa Annum C. DCCLXXII. ad ſummam, quæ extant, B. Petri Baſilicæ marmoreas ſcalas in atrio expectantem, non modo cernuus, ſed omnibus ſcalæ gradibus primo, & poſtea Pontificis pedibus oscula figens, ſalutavit. *Blondus Decade 2. Lib. 1. p. 157.* Henricus IV. Imperator ad pedes Paſchalis II. P. circa Ann. C. MXCIX. ſe proſtravit, exſurgensq; in nomine S. S. Trinitatis in ORE FRONTE ET OCULIS pacis osculum ei fixit, ſtratorisq; explevit officium. *Chronicon Caſſinense Lib. 4. cap. 41.* Ludovicus Lothari: Filius ſui Proavi Caroli exemplum imitatus, Sergio 2. circa An. C. DCCCXLIV. Florenti obviam procedens ſancto ejus pedi osculum impreſſit. *De La-Cerda Adverſar. Sacrorum cap. CLXXXIV. p. 488.* Siginoſus Beneventanorum Princeps Sergii 2. pretioſos pedes Romæ humiliter osculabatur. *Anaſtaſius p. 172.* Ludovicus 7. Rex Francorum, & Henricus 2. Anglorum Rex Alexandrum 3. circa Ann. C. MCLIX. P. eximiis honoribus exceperunt, ſtratorum officio functi, pedites dextra lævaque equi frenum tenuerunt. Fride-ricus I. Ahenobarbus Imp. Venetiis in Baſilica S. Marci coram Cardinalibus & Episcopis, ubi ad Alexandrum 3. acceſſit, inclinatus ad terram, piū ei pedum osculum præbuit. Crescentius Romanus Conſul Othonis Imp. qui circa finem Milieſimi anni à N. C. imperavit, adventum formidans, Johannem 17. P. R. à ſe proſtigatum ex Hærruriâ revocavit, eique cum cæteris Senatorii Ordinis viris, ac ingenti plebis multitudine obviam proceſſit, & ad pedes ejus abjectus, eos osculatus eſt, ſupplexq; veniam impetravit. *Platina in vita Iohannis. vid. Franc. à Coriolano in ſumma Concil. Annot. ad Concil. Florentin. A. C. MCCCXLVIII. & MCCCXLIX. habitum. p. m. 595. à Lapide Comm. ad Eſaiæ c. XLIX. 23. p. 407. Ioh. Lorin. Comm. in Acta Apoſt. ad cap. x. v. 25. Chokier ſac. hiſt. cent.*

cent. 2. cap. 49. In Cryptis Varicanis reperitur antiqua Sculptura Benedicti XII. qui ante Mediū Seculi XIV. vixit, cum pede detecto & porrecto, quasi ad osculandū exhibito. *Macer in Hierolexico* p. 542. Porro memorabile Paganæ hujus superbiæ Papalis, inter alia, monumentum Romæ in Castello S. Angeli observare licet, ubi gloriosissimi Imperatoris Caroli V. effigies, (qui Bononiæ post Inaugurationem Imperialem, Anno MDXXX. 24. Februarii ex-osculatione pedis Clementem VII. & cum ex Africa victor rediisset, Paulum III. adoravit) marmoris incisa contumeliosam hanc epigraphen legendam proponit :

E Lybia advenit Romanas victor ad arces,
Cæsar, & in niveis aureus ivit equis.
Ille triumphabat, sed tu plus, Paule, triumphas,
Victor namque tuis oscula dat pedibus.

Platina in vita Pauli III. Paulus Jovius Histor. Lib. XXVII. p. m. 108. Promptuariump. Sturmiifol. 115. Nec minori animi abjectione maximi Belgarum Principes Albertus & Isabella ex Hispania venientes Ferratiam, ad servile hoc ministerium se demiserunt, Clementis VII. qui adventum eo præstolabatur, pedes osculati. Idem Franciscus I. Rex Franciæ tribus annis post Carolum VIII. in nuptiis Henrici Filii cum Catharina Mediciæ eidem Clementi; Legatus Japonicus Paulo V. Anno MDCXV. die tertio Novembr. nec non Sveciæ Regina Christina Clementi X. Anno MDCLXX. præstiterunt. *Jovius Histor. Lib. XXXI. p. 224. Erasmus Francisci Histor. XVI. Des Außländischen Sitten, Spiegel/ Lib. II. p. 519. Henricus Breuverus in Historicâ Enarratione rer. Notabil. ad Annum MDCLXX. cap. 4. pag. 28. Histor. Brachelio-Thuldenana continuat.*

§. V. Brutaliter tandem additus est mos, ut in osculo pedum mortui Pontificis etiam collocaretur religio. Sixti namque V. corpus in Sacello Gregoriano ita repositum fuisse scribitur, ut pedes extra cancellos ferreos prominere, & à populo qui spectatum accurrebat, osculum illis figi posset. Vid. conclave super Electione Urbani VII. p. 3. *D. Laurent. Banck Romæ Triumphantis. Cap. I. p. 2.* prodit Urbani VIII. corpus per quatrimum in Basilicâ Apostolorum expositum fuisse, ut unicuique illud invisere, & pedes expo-

expositi cadaveris deosculari concessum esset. Ineptam hanc fer-
 vitudinem Sibylla Erythrea prædixit his verbis, ἐν σοὶ (Ρώμα) καὶ Βασι-
 λείς ὄμα δὺσμορον ἐξέμειναν; hoc est, *in te, O Româ, Reges miserum os
 commacularunt*, scilicet osculo pedum & Sandalii Papæ; ob quod
 eadem Sibylla Romam sive Papam Romanum vocat χρυσόθρονον &
 χρυσοπέδιλον, uti legere est in *Erasmii Schmidii Tractatu de Libr. Sibyll.*
Autorit. p. m. 103. Ex eo autem potissimum capite talem cultum si-
 bi de jure deberi Pontifices prætendunt, quia Christi se vicarios in
 mundo esse, atque jurisdictionem in omnes terræ Principes ha-
 bere satis audacter, sed vane admodum, aliis persuadere conantur;
 ceu ex ipsorum insulsis decretis clarissime elucescit, vid. *Lucas Ca-
 stellinus in Elucidario Theologico, de certitudine gloria Sanctorum Ca-
 nonizatorum Cap. 3. puncto 13. S. I. pag. 177. & puncto 23. S. 2. p. 184.*
Edit. Rom. in fol. An. MDCXXIX. In Jure Canonico *c. omnes.
 distinct. 22.* terreni & cœlestis Imperii jura Petro dicuntur com-
 missa. *c. unam sanctam. extra. de majorit. & obed.* Ubi Bonifacius di-
 cit: In potestate Pontificis Romani esse duos gladios, spirituales
 videlicet & temporalem, & subesse Romano Pontifici, omni hu-
 manæ creaturæ omnino est de necessitate salutis. *c. Licet. extra. de
 foro compet. Innocentius 3.* statuitur, vacante Imperio summum Pon-
 tificem in administratione succedere, & Imperiali potestate uti,
 donec alius electus fuerit. *c. unam sanctam. extra. de major. & obed.*
Innocentius 3. se Soli, Imperatorem Lunæ comparat; ut quanta est
 inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia
 cognoscatur. Igitur, *inquit glossa*, cum terra sit septies major Luna,
 Sol autem octies major terra, restat ergo ut Pontificalis dignitas
 quinquagesies septies, vel sexies potius, sit major regali dignitate.
 Minime quidem Astronomicæ; docent enim Astronomi Solem
 terra majorē esse CLXVIES. & non nihil amplius, Terram verò ma-
 jorem esse Luna xxxixes. cum exiguo quodam; Solem itaque exce-
 dere Lunā 6644es. cū dimidio, vel ut *Copernicus* vult, 7000es. fere.
Mæstlinus Astronom. Lib. IV. p. 482. *Laurentius* igitur huc addit di-
 ,, etum *Ptolomei*: Manifestum est, quod magnitudo Solis continet
 ,, magnitudinem terræ centies & quadragies septies, & duas me-
 ,, dietates ejus; item, palam est, quod magnitudo Solis continet

magnitudinem Lunæ septies millies, & septingies, & quadrage-
 sies quater. Atque hæc est, uti Innocentio Papæ placet, Pontificis
 ad Imperatorē proportio. Idem Constantinopolitano Imperatori
 in hæc verba rescribere non est veritus: [Sicut aurum excedit
 plumbum, sic dignitas Papæ excedit Imperialem. Et sicut Sol di-
 citur Pater omnium planetarum & dominus, ita Papa est Pater om-
 nium dignitatum. Sicut lumen recipit Luna à Sole, ita Imperialis
 dignitas à Papa.] In Appendice *Catalogi Testiū Veritatis*, p. m. 2078:
Gregorius VII. in suis quos vocat Dictatibus (cur non Dictariis?) *lib.*
II. post Epist. LV. inter alia hæc proponit: [Quod solus Pontifex pos-
 sit uti Imperialibus insigniis, Quod solius pedes omnes Principes
 deosculentur. Quod illi liceat Imperatores deponere.] Eandem
 crambem millies ad nauseam quidam Romanæ aulæ nepotuli re-
 coquunt. *Alexander Carerius de potestate Papæ l. 2. c. 12.* optimè, in-
 quit, explicat Summus Pontifex (Innocentius) hac decretali Pon-
 tificiæ dignitatis eminentiam, *Johannes de Capistrano de Papa & Con-
 cilio sive Ecclesiæ autoritate*, fol. 69. b. & 70. a. [Superna illa
 machina mundi ita regitur & gubernatur, quod immediatus motor
 post Deum movet ad motum & imperium summi Dei; undè mo-
 vens primam Sphæram, scilicet orbem stellarum, respicit summam
 intelligentiam, quæ Deus est, ad cuius Dei nutum movet, Motor
 Saturni respicit ad motum motoris primæ Sphæræ, & sic motor
 Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii & Lunæ. Simili ergò modo
 omnes ordinati motus hominum respicere debent ad motum sum-
 mi Pontificis, qui post Deum primus motor est in terris. Imperator
 verò ad motum summi Pontificis & ejus nutum, tanquam ejus Mi-
 nister, movebit inferiora corpora.] *Augustinus Triumphus de Anco-
 na, in summa de Potestate Ecclesiastica qu. 36. artic. 4.* Nec in Spiritua-
 libus solum Papa est major quocumque Imperatore, vel Rege: sed et-
 iam in temporalibus: quoniam scilicet vicarius est Dei, qui spiri-
 tualium & temporalium Dominus est universorum. Ac certè si Im-
 perator esset major Papa in temporabilibus, sicut *Hugo* docuit; pa-
 ri ratione Imperator posset dici major Christo in temporalibus.
Dominicus Venetus Episcopus Torcellanus apud M. Anton. de Dominis
l. VI. de Republ. Eccles. c. X. §. 3. p. 762. Papa est verus Dominus mun-
 di, &

di, & verus Monarcha, & apud ipsum est utraq; Monarchia; Et Papa potest tollere Imperium, præsertim, si videatur sibi, quod aliter mundus melius gubernaretur: & quod nullus esset Monarcha, præter ipsum, & quod Reges immediatè ipsum recognoscerent, & nullum alium superiorem. Et Papa temporalem jurisdictionem habet universaliter in omni loco & potest eam exsequi. Et Papa non solum potest deponere Imperatores & Reges, verùm etiam Imperium & Regnum extinguere in Laicis, etiam sine causa, & Principatus suppressere, & nova regna aut Principatus erigere. *Hostensis in C.* Quod super his de voto & voti redemptione. statuit, per Christi adventum, omne dominium Principum fidelium translatum esse ad Ecclesiam, & residere in summo Pontifice, ut Vicario summi Regis Christi, ideoq; posse Pontificem regna infidelium jure suo donare, quibus voluerit fidelibus.

§. VI. Imò ne quid tandem extremæ elationi desit, ipsius Salvatoris nostri Axioma ex *Aposcal. cap. XIX. v. 16.* usurpat Pontifex Romanus, Regem se appellans, & Dominum dominantium. Paulus IV. in Bulla ad Ducem Florentinum in *Bertachini Repertorio ex Baldo, in C. Eccles. S. Mariae Col. 3.* Siquidem Papa quantum ad Potestatem, est Dominus Dominorum, *Baldus in Proëm. decret. n. XVI. & in cap. laudabile ut lite pendent. num. 6.* Majori enim in Ecclesia prælatione exornatur, ut merito Rex Regum, & Dominus dominantium censeatur, req; ipsa existat. Sic Paulus V. immortalis, simulachrum Dei, aliisq; magnificis Titulis nuncupatus fuit, ut ex dedicatione libri *Dicerie Sacre*, quem *Cavalier Marino* Pontifici Maximo obtulit, apparet, *vid. Besoldus Dissert. de Majest. C. III. §. I.* Eidem Pontifici hanc Inscriptionem tributam legas: PAULO V. VICEDEO, CHRISTIANÆ REIPUBLICÆ MONARCHÆ INVICTISSIMO, ET PONTIFICIÆ OMNIPOTENTIÆ CONSERVATORI ACERRIMO. *Lib. Benedicti de Benedictis Bononiæ excus. An. MDCVIII. cit. Morneo in Præfat. Mysterii Iniquitatis. Confer. Rodolphus Cupers in Tractatu de SS. Ecclesia universali, seu Commentar. ad C. oportebat. distinct 79. p. 43. n. 39. Isidorus Mosconius de Majestate militantis Ecclesia pag. 26. Castellinus Elucidar. Theolog. de certitudine gloria Sanctor. Canonizat. C. III. puncto XVIII. §. 3. p. 180. 2. & puncto XXII. §. I. p. 183. Quin planè Deum in terris Pontificem vocant Pontificii Scriptores Bertachin Repert. voce Papa ex Felino, in cap. Ego N. de jure jur. Albanus in lib. de potest. Papæ & Ecclesie, p. I. n. 22. Baldus in L. 7. C. Sent. rescind. L. 3. n. 2. & D. electi. In honorem Sixti IV. arcui triumphali inscriptum erat.*

Orando vocis mundi moderaris habenas,
Et meritò in terris crederis esse Deus.

Adoardus Gualandus Episcopus Cæsenas l. XIV. c. 3. de morali & civili facultate hæc habet: A Papa tanquam à capite in univertum Ecclesiæ corpus, hoc est, in omnem Christianam Rempublicam Spiritus influunt, cælestium gratiarum sensum fructumq; præstantes & efficacem motum ad sempiternā beatitudinem. Meritò igitur Sanctissimus & Beatissimus appellatur, & ab omnibus Christianam fidem profitentibus quasi quidam Deus adoratur & colitur. Augustinus Steuchus, Papæ Bibliothecarius, postquam allegasset fabulam de Constantino appellante Pontificem Romanum Deum, hæc subjungit: A udis summum Pontificem à Constantinò Deum appellatum, & habitum pro Deo? hoc videlicet, factum est, cum illū præclaro isto Edicto decoravit, advoravit uti Deum, uti Christi & Petri Successorē, divinos honores ei quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi imaginē veneratus est. Lib. de Donat. Constant. p. 141. edit. Lugdunens. an. MDXLVII. Spondanus ad Annū Christi MLXII. Sect. 1. p. m. 1058. ex Baronio tradit, ad pedes Alexandri III. accessisse Saracenorū industrium Principem, & deosculatis pedibus ejus flexisse genua coram eo, & inclinato capite tanquam Sanctum & piū Christianorum Deum ipsum Pontificem adorasse. Subjungitur autem ad approbandum hoc Principis Saracenicī factū: In his quæ dicta sunt de Principe Mahometanorum, videas Dei opera, dum non solum Christiani Reges, sed & Saraceni assurgunt, & Legatione honorificā venerantur Romanum Pontificem. In Oratione Christophori Marcelli habita in Concilio Lateranensi coram Julio 2. hæc leguntur inter corporalia de translat. Episcop. Capistran. fol. 77. b. c. Sess. IV. Cura deniq; ut Salutem quam deus, disti nobis, & vitam, & Spiritū non amittamus. Tu enim Pastor, tu Medicus, tu Gubernator, tu Cultor, tu deniq; alter Deus in teris. In Glosā juris Canonici extra. Johannis XXII. de verborum significatione C. inter sequentia extavit: Credere dominum Deum nostrum Papam non Conditorem dictæ decretalis, & istum sic nō potuisse statuere, prout statuit hæreticum censeatur. Ne autem quis existimet, adjectionem vocis Deum erratum esse Typographicū; sciat velim omissionem ejus vocis, ubi deest, potius fuisse οφάμα hypothetarum. Gregorius enim XIII. Cardinalibus quibusdam aliisq;

aliisq; deputatis curam demandavit revidendi corrigendiq; glossam juris Pontificii, ubi opus esset, cum ergo complures editiones vocem illam *Deum*, haberent, quæ in nonnullis omiſſa fuerat, novum & reformatum Exemplar per Correctores prædictos, jussu & Auspiciis Gregorii XIII. editum, vocem illam vitio Typographorum omiſſam restituit. Reformata igitur & emendata glossa, per summos viros Pontificios mandato ipsius Pontificis, vulgata, discretis verbis *dominum nostrum Deum* Papam appellat. Neq; in Censuris glossæ juris Canonici jussu Pii V. editis, quæ in indice Expurgatorio habentur, quidquam hic mutatur. *Iohannes de Turrecremata de fulgenti radio Ecclesiast. Hierarch. Parte I. lib. V. p. 298.* Papam ut nume aliquod sistit his verbis: [Osculo submissis humi genibus dato non tantum benevolentiam significamus, sed etiam honorẽ, devotionem & obſervantiam, quã adstricti sumus & tenemur Pontificem Christi Personam in Ecclesia sustinentem, ceu ipsius Ecclesiæ fundamentum & basin perpetuã cum reverentiã venerari, & SANCTISSIMUM VELUT NUMEN EXCOLERE.] *Franciscus Zabarella Cardinalis de Schismate Innocentii VII. & Benedicti p. 20. scribit:* eos qui voluerunt placere Pontificibus, per multa retrò tempora, & usq; ad hodierna suasisse iis, (ea fuit illorum superbia) quod omnia possent; Et sic quod facerent, quidquid liberet, etiam illicita, & sic plus quàm *Deus. Tiberius Decianus Volumine III. respons. XIV. n. 59.* dicit Papã esse omnia & super omnia: Idq; factum est ad plausum Pontificum, quoniam ipsi non raro summæ Majestatis titulos sibi tribuerunt. Innocentius enim III. sexies ad minimũ seridò rescripsit, publicis atq; solennibus literis suis, in corpus etiã Juris Canonici pro universali Ecclesiæ lege redactis apertissimè declaravit, Se *Dei* locum in terris tenere, & vinculum Matrimonii rati jam & consummati inter Episcopum & Ecclesiam suam, occasione mutationis, seu translationis ad aliã sedẽ dissolvere; non ut hominem, sed ut *Deum*, quia, quos *Deus* conjunxit, *homo non potest separare, sed Deus, vide ejus E. l. i. CCCXXVI. CCCXXXV. CCCCLXVII. CCCXCII. DIII. DXXXII. & cap. II. III. IV. de transl. Episcoporum.* Bonifacius VIII. Jubilæam solennitatem celebrans, habitu Cæsareo præferente quodã Aulico nudum gladium

dium præsentibus Imperatoris Alberti Legatis templum ingressus, & confidens altâ voce exclamabat: *Eccè duò gladii hic. Ego sum Papa & Cæsar, cœlestis & terrestris imperii potestatem habeo. Albertus Crantziius Hist. Saxonie. lib. 8. c. 36.* Qua de causa cum *Robertus Bellarminus* scripssisset, Pontificem jure divino non habere directè potestatem temporalem *lib. V. de Pont. R. c. 1.* Sixto V. id minimè placuit, siquidem in Bulla contra Henricum 3. Franciæ Regem affirmat, se supremum in omnes Reges & Principes, universæ terræ, cunctosq; populos, & gentes, & nationes non humana, sed divina institutione sibi traditam potestatem obtinere: ac parùm abfuit, quin propter hanc assertionem omnia Bellarmini scripta censurâ suâ Pontificiâ aboleret, teste *Guilielmo Barclajo de potestate Papæ.*

§. VII. Longè gravius est, quod P. R. in ipsos quoq; Angelos Jurisdictionem suam extendere præsumit. Et ne quis incredibile hoc esse existimet, non solum ipsorum Pontificiorum Scriptorum verbis, sed etiâ Pontificum factis demonstratû ibo. Istiusmodi emblemata nemo rectius & penitus exponit, quam *Augustinus Triumphus Anconitanus*; Is enim de *Potestate Ecclesiasticâ Quæst. 18. Artic. 1. 2. 3. 4. 5. p. 113. seq.* quærit: 1. Utrum Papa sit major Angelo in Jurisdictione. 2. Utrum Angelus sit major Papa in Sacramentorum administratione. 3. Utrum Papa sit major Angelo in dominatione. 4. Utrum Papa sit minor Angelo in cognitione. 5. Utrum Papa sit minor in Præmiatione. In quarum quæstionum solutione primas Papæ præ Angelis decernit: *Dicendum, sonant verba Autoris, quod major est jurisdictio Papæ, quam cujuslibet Angeli. Item: nulli Angelo commissa est Jurisdictio & jura totius orbis, sed Papæ totius mundi Jurisdictio & cura commissa est, non solum ut nomine mundi importetur terra, sed etiam ut nomine mundi importetur cælum; quia super cælum & terram Jurisdictionem accepit. Item: Angelo custodienti committitur cura custoditi singulariter, sed Papæ committitur cura & custodia omnium universaliter; & hoc non solum dum vivunt, sicut committitur Angelis, sed etiam, mortè per communicationem suffragiorum Ecclesiæ. Item post minor à majore maledicitur; loquendo saltem de maledictione, quæ est excommunicatio & privatio à communionem fidelium. Ex quo ergo Paulus, & multò fortius Petrus, qui fuit caput Ecclesiæ, potuit Angelum bo-*

num vel malum excommunicare, rectè concluditur, quod Papa sit major Angelo in dominatione. Paucis interjectis duos modos determinat, quibus P. R. potest excommunicare Angelos, scilicet 1. Conditionaliter, propter Evangelii firmam veritatem, 2. Ministerialiter, propter divinam autoritatem. A Gregorio Heymburgensi Jcto ante Reformationem Lutheri scripta est confutatio Primatus Papæ (inter scripta veterum Autorum à VVolfgango VVissenburgio Theologo Basileensi, in Antilogia Papæ Anno MDLV. collecta) ubi pag. 547. sequentia leguntur: Papa etiam (ut terminis utar suorum, adulatorum) Angelis habet imperare. De Nicolao Egmondano Magistro Lovaniensi & Carmelita Iohannes Balans Anglus in Clemente VIII. p. 445. tradit, quod sub ipsa Evangelii Luce talpa cœcior crediderit, docuerit & scripserit, Pontificem Romanum esse omnium rerum Dominum, omnesq; Principes Christianos ab ejus nutu pendere, & habere Imperium in Angelos ac Dæmones. Rodericus Episcopus Zamorensis & Calagaritanus Romana Ecclesiæ Castellanus & Referendarius in speculo omnium Statuum totius Orbis terrarum, Lib. II. c. I. p. 122. 123. scribit: Pontifex Rom. institutus & erectus est non ad humanum tantum Principatum, sed ad divinum, non ad principandum solum mortalibus, nec modo hominibus, sed ANGELIS: non ad judicandum vivos, sed mortuos, non in terrâ solum, sed in cælo. Et post nonnulla idem ex Canone quodam probat, Papam terreni simul & cœlestis Imperii jura suscepisse. Uti autem Parasitasti Papæ talem Jurisdictionem adjudicant, ita ipse Pontifex eandem exercere nunquam intermittit. Referi Balans in vita Clementis Sexti p. 328. Bullam Clementis Sexti super anno Jubilæo, in quâ Angelis sanctis mandat, ut animas statim in Paradisi gloriam introducant: Prohibet etiam Angelis malis, ne inferni pœnam aliquatenus infligant Romam peregrinantibus & in viâ mortuis.

Verba Pontificis hoc tenore sequuntur: Et nihilominus, inquit, prorsus mandamus Angelis Paradisi quatenus animam à Purgatorio penitus absolutam in Paradisi gloriam introducant. Item, nolumus quod pœna inferni sibi aliquatenus infligatur. Quo de affectato superbissimi mortalium in Potestates & Thronos cœlestes Imperio notabile Judicium Iohannis Hussi apud

VVolfiure

Volfium Tomo I, Lektion. Memorabil. Centenario XV. p. 751. legitur:
 „Idolum illud meretricium Romæ Clemens Sextus Papa nimis
 „potestatem suam laxaverat, mandans in sua Bulla Angelis Para-
 „disi, quod animam peregrinantis Romam pro indulgentiis, &
 „decedentis, à purgatorio absolutam ad gaudia perpetua intro-
 „ducant. Ille enim volebat quod ad mandatum ejus genua An-
 „gelorum cœlestium flecterentur: Et cum adjecit: Nolumus,
 „quod pœna inferni sibi aliqua infligatur: & sic ibi imperavit,
 „quod potestas vel genu inferorum ad mandatum ejus flectere-
 „tur. Non sic præscriperunt Apostoli &c.

§. VIII. Verum enim vero imaginariam & phantasticam hanc
 Papæ potentiam esse, inde apparet, quia Christus explicite talem
 dominatum rejecit. Cum enim Apostoli Jacobus & Johannes filii
 Zebedæi prærogativam præ aliis quærerent, ac reliqui discipuli
 eas partes sibi præceptas ægre ferrent, Christus de regni sui quali-
 tate eos melius informans sic alloquitur: *Scitis, quod Principes popu-
 lorum dominatum in eos exercent, & Magnates eorum, in eos potesta-
 tem exercent; Sed non ita erit inter vos Apostolos, (vestrosque in mi-
 nisterio Successores) sed quicumque inter vos voluerit fieri magnus,
 sit vester Minister, & quicumque voluerit inter vos esse primus, sit o-
 mnium servus.* Matth. XX. 25. Marci X. 42. Sic Lucæ XXII. 25. In-
 ter Apostolos cum contentio de primatu oriretur, equisnam eo-
 rum videretur Major, idem ferunt responsum Domini: *Reges gen-
 tium dominantur in illas, & qui potestatem habent in eis, vocantur
 in eorum benefici.* Vos autem non ita, sed qui major inter vos, fiat sicut
 junior, & qui præcedit tanquam minister. Neque Christus ipse terre-
 strem dominationem adfectavit, multo minus suscepit, cum ipsi
 sponte offerre vellent Judæi, verum aufugit in montem Joh. VI. 15.
 Magistratui autem debitum tributum lubens persolvit, Matth.
 XVII. 27. Cæsarique dandum præcepit, quod est Cæsaris, Matth.
 XXII. 21. Et qui sodes in mundo Monarchiam ageret, cujus re-
 gnum non erat de hoc mundo, Joh. XII. 36. Non habebat ubi ca-
 put suum reclinaret, Matth. VIII. 20. Luc. IX. 57. In mundum non
 venerat, ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, Matth. XX.

28. Si hoc magister sancivit & facto confirmavit, ministrum certè, vel vicarium, qualis Pontifex esse cupit, idem præstare decet. Quemcunq; enim quis diligit, illum sequi & imitari sedulò intendit. Quà igitur tunc ratione, regnum Episcopus mundanum ad se rapere, quove jure supra Imperatores & Reges, (qui *Elevtherio in Epist. ad Lucium Regem Britann.* Vicarii Dei sunt in regnis suis, præter quem nullum in Dominiis suis cognoscunt superiorem:) tanquam Monarcha eminere poterit? Colebant veteres Christiani Imperatorem, ut hominem à Deo secundum, soloq; Deo minorem, uti *Tertullianus ad Scapulam*, meminit. Cum ergò super Imperatorem non sit, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem, ceu verissimè *Optatus Milevitanus lib. III. p. m. 85.* superbiam Donati perstringit, qui se super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excefferit metas, se, ut Deum, non ut hominem æstimat. Si Sacerdotes Dei & Christi sumus, non invenio, quem magis sequi, quam Deum & Christum debeamus, inquit *Cyprianus lib. II. Ep. 3.* Appositè quoq; *Bernhardus libro II. de consideratione ad Eugenium Papam cap. VI. p. m. 1132.* Non dominantes in Clero, sed forma, facti gregis. Et ne dictum solà humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio, *Reges gentium dominantur:* Vos autè non sic; planum est, quod Apostolis interdicitur dominus. I ergò tu, & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatam, aut Apostolicum dominatum. Planè ab alterutro prohiberis, si utrumq; similiter habere voles, perdes utrumq;: alioquin non te, exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: *Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes extiterunt, & non novi eos. Ose cap. IIX. 4.* Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum. Qui major est vestrum, ait, fiat sicut junior, & qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma Apostolica hæc est, dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Quam autem bellè Pontifex Romanus cum Christo, scilicet, conveniat, ad oculum ex sequentibus graphicè à *Petro Asylo in Tyrannide Anti-Christi c. 10. p. 300. à Limnao I. P. lib. 2. Cap. XI. n. 22.* adductis elucescit:

Eco

Christus

*Christus regna fugit, sed vi Papa subjugat urbes.
 Spinofam Christus, triplicem gerit ille coronam.
 Abluit ille pedes, Reges huic oscula prabent.
 Vectigal solvit, sed Clerum hic eximit omnem.
 Pavit oves Christus, Luxum hic sectatur inertem.
 Pauper erat Christus, petit hic regna omnia mundi.
 Bajulat ille crucem, hic servis portatur avaris.
 Spernit opes Christus, Auri hic candore tabescit.
 Vendentes pepulit templo, quos suscipit ille.
 Pace venit Christus, venit hic radiantibus armis.
 Christus mansuetus venit, venit ille superbus.
 Quas leges dedit, hic Praesul dissolvit iniquus.
 Ascendit Christus, descendet ad infera Praesul.*

§.IX. Si ad Apostolorum tempora respicimus, longe aliam illi suo Exemplo praxin Ecclesiæ commendârunt, Gubernationi Politicæ nunquam manus immiscentes; quinimò potius Ecclesiasticum munus obeuntes à domînatu mundano fideliter dehortati sunt. **I. Petri V. 1. 2.** Apostolus dicit: Πρεσβυτέρους τες ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὅτι συμπρεσβύτεροι ἐστέ. Ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τῆς Θεῆς, ἐπισκοπῶντες, μὴ ἀναγκασῶς, ἀλλ' ἐκκσίως, *Presbyteros inter vos obsecro ego compresbyter: pascite gregem Domini, prospicientes illi non coactè, sed spontè.* v. 3. μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν, ἀλλὰ τόποι γινόμενοι τῶ ποιμνίῳ. *Non dominantes in Cleris, sed sicut typi gregis.* Exemplis igitur & informatione non Imperio præesse debent aliis presbyteri. *Bernhardus Lib. I. de consideratione ad Eugenium Tom. I. Oper. p. m. 1123.* Non monstrabunt, puto, qui hoc dicent, (ad Apostolicam dignitatem iudicium de negotiis temporalibus pertinere;) ubi aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut divisor terminorum. Stetisse deniq; lego Apostolos iudicandos, sedisse iudicantes non lego. *Act. VI. 2.* Et Paulus electum illud Dei Organum, expressè scribit: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus 2. *Timoth. II. 4.* ut ei placeat, cui se probavit, ceu versio vulgata habet; (in Græco enim exemplarino legitur τῷ Θεῷ, nec de folis tantùm Ecclesiæ ministris in spirituali militia occupatis, Apostolo sermo est,

est, sed in genere de militibus in Bello corporali militantibus, quorum exemplum Timotheo, tanquam spiritali militi imitandum proponitur.) *Primasus*, comparatione *inquit* militum utitur, ut ostendat multò magis nos à negotiis secularibus liberos esse debere, ut Christo placeamus: Sic etiam seculi milites à reliquis ejus actionibus vacant, ut possint Regi suo perfectè placere. *Ambrosius*, nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Ecclesiasticus autem idcirco se probat Deo, ut huic devotus officium impleat, quod spondit in Dei rebus sollicitus, à seculari negotio alienus. Non enim convenit unum duplicem habere professionem. *Tomo IV. Oper. p. m. 1005. 6.* Hæc Ambrosii verba postquam citasset *Claudius Espenseus* Theologus Parisiensis *Comment. in II. Timoth. 2.* Larvas personatis Episcopis detrahit, *pag. m. 19. Edit. Lutet. in fol.* Anno MDLXI. hunc in modum differens: [Utinam valeret in Republica Christi, quod in sua Plato valere voluit, ne iidem homines in diversis simul officiis occupentur, terram colant, pecunias cumulent, militent. *Lib. IIX. de Republ.* Nam & armata militiæ militibus negotiationes prohibentur, ut eis se totos expendant, multò magis Clero convenit, ut se totum Sacro Ministerio dederet, alienum esse ab omnitemporalium sollicitudine, propriæ etiam vitæ, famæ, quæstus &c. At nunc, quod hic post *Augustinum* queritur *Anselmus*, nunc inquam, videmus & Clericos & Monachos, altarium stipendiis non contentos, mercimonia exercere, intercessionem vendere, viduarum munera captare, quod hic quoque Bruno, secularium causarum discussionibus intendere, habere mundum, judices de temporalibus judicantes, Episcopos spiritalibus vacare debere. Quid dicturi boni Patres, qui hujus & similium locorum occasione, sacris hominibus adeò profanis negotiis interdixerunt, ut & inde titulum fecerint; ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant, quid inquam, dicerent, si viderent hodiernos Reverendos & Sanctissimos in domibus Regum esse, ab aulis & Palatiis non discedere, Principum non pacificis modo Legationibus, verum etiam in Bellis esse Legatos; filiorum promoscondos, nec rarò inter-

„veriores, nam & ad mandras & Episcopas, ne dicam galeros,
 „nulla in hoc regno via hactenus expeditior, quàm litium secula-
 „rium institoria, nedùm judiciaria, ut quam hodiè nunquam magis
 „querimoniz illi locus fuerit, de qua Gregorius I. lib. VII. Epist.
 „CXIV. & habetur I. q. ea. Fertur ad Theodoricum & Theober-
 „tum nostros, hoc est, priscorum Reges, nihil sibi in honoribus
 „ecclesiasticis gravitatem, nihil defendere industriam, dum vitia
 „remunerantur honore, hinc sacerdotes non proficere, sed peri-
 „re: perire autem, ut *ad Gaudentium* deplorat *Hieronymus*, & cum
 „Pastoribus greges.

§. X. Ad eundem scopum veteres Canones & Scriptores Ec-
 clesiastici collimant, ut ea nempe, quæ Deus ipse distincta esse vo-
 luit, nequaquam commisceantur. In *fragmentis Apostolorum à*
Pratorio editis narratur, quod Petrus ad Clementem Successo-
 rem suum dixerit, impietatis crimen est, neglectis verbi Dei stu-
 diis sollicitudines suscipere seculares. Tu ad hoc solum vacatus, ut
 doceas verbum Dei. *Marianus Scotus in Chronico*: Petrus ut in ge-
 stis Pontificum habetur, Clementem Episcopum consecravit,
 atq; Cathedram & omnem Ecclesiam disponendam commisit,
 dicens: *sicut mihi gubernanda tradita est à Iesu Christo potest as ligandi*
ac solvendi, ita & ego tibi committo, ut ordinans dispensatores di-
versarum causarum, tu minimè in curis seculi, sed solummodo orationi
ac predicationi deditus reperiaris. Canon VII. inter istos, qui Apo-
 stolorum nomen præferunt, de eadem re sic habet: Episcopus aut
 presbyter aut Diaconus nequaquam seculares curas assumat, sin-
 aliter, deiciatur. LXXXII. Canon ita sonat: Episcopus vel pres-
 byter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraq; obtinere volens,
 Romanum scilicet Magistratum, & sacerdotalem administratio-
 nem, deponatur, quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei,
 Deo. Idem sub fulmine anathematis in *Concilio Chalcedonensi Ca-*
none VII. ad XV. repetitum & confirmatum. At si secundum hos
 Canones hodiernum Pontificiis agendum esset, quoruscumque quis-
 que, in sua statione persistere posset? *Tertullianus de Idololatria cap.*
 XIX. de Christo regnum mundanum declinante, ideo, inquit,
 quæ

quæ noluit rejecit, quæ rejecit, damnavit, quæ damnavit, in pompâ Diaboli deputavit. Christus gloriam seculi à se & suis alienam esse judicavit. id. ib. *Origenes homilia XII. in Matth.* Inter vos autem, qui estis mei, non erunt hæc, ne fictè qui videntur habere aliquem in Ecclesiâ Principatum, dominantur fratribus propriis, vel potestatem in eos exerceant. Quoniam sic, ut omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate, spiritualia autem in voluntate non in necessitate; sic & qui Principes spirituales, principatus eorum in dilectione subjectorum, positus esse debet, non in timore corporali. *Hieronymus ad Nepotianum.* Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod, si quispiam aliud habuerit, præter Dominum, pars ejus non erit, Dominus. Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam, supellectilem, cum istis partibus pars ejus fieri Dominus non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari serviens, altaris, oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus, ero, & nudam crucem nudus sequar. Autor *oneris Ecclesiæ* com. *pilati Anno 1519. & postea edit. Landshut. Anno MDXXIV. cap. XX. §. 6.* qui à quibusdam vocatur *Vbertinus Episcopus Chmensis*: Jesus palam negavit regnum suum esse hujus mundi, quin imò ipse solus fugit in montem cum cognovisset, quia populi venturi essent, ut facerent eum Regem. Quomodò ergò convenit, ut Christi locum tenens, mundanam ditionem non solum admittat, verùm etiam ambiat, sicut libidine, luxu, violentia, fastu, divitiis, rapacitate regnet; quem Christus docuit esse humilem & mittem. *Bernhardus lib. 2. de considerat. ad Eugenium, cap. VI. p. 1123.* Discè Sarculo (Prophetæ) opus esse tibi, non sceptrò, ut opus, facias Prophetæ. Et ille quidem non regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Idem *lib. 1. conféd. cap. VI. p. 1123.* Cum dicat, Dominus ac Magister se non esse constitutum inter duos judicem, non debet servo ac discipulo indignum videri, nisi judicem

„ cet univerfos ? Ergo in criminibus non in possessionibus pote-
 „ stas vestra, quoniam propter illa non propter has accepistis cla-
 „ ves regni ecelorum. Prævaricatores utique exclusuri, non pos-
 „ fessores. Quænam tibi videtur major dignitas, dimittendi pecca-
 „ ta, an prædia dividendi ? Sed non est comparatio. Habent hæc
 infima & terrena, iudices suos Reges & Principes. Quid fines ali-
 os invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?
lib. IV. de confid. cap. III. p. 1153. Quid denuò usurpare gladium tenta-
 tas, quem semel iustus es ponere in vaginam? Uterque ergò Ec-
 clesiæ & spiritualis scilicet gladius & materialis; sed is quidem pro
 Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est. Ille Sacerdotis,
 is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis & iussum Imperato-
 ris. *Gregorius lib. IV. Epist. 44.* Si quis Ecclesiasticorum unquam
 titulos ponere sive in rustico, sive in urbano prædio sua spontè
 præsumserit, anathema sit. Nicolaus I. circa annum Christi
 „ DCCCLX. Pontifex ad Imperatorem Michaelem sic scripsit:
 „ fuisse quidem ante Christi tempora eosdem Reges & Pontifi-
 „ ces, sed Christum verum Regem & Pontificem ista distincta
 „ esse voluisse; cum ad verum, inquit, ventum est, ultra sibi nec
 „ Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Im-
 „ peratoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum,
 „ homo Christus Jesus, actibus propriis & dignitatibus distinctis
 „ officia potestatis utriusq; discrevit, propriâ volens medicinali
 „ humilitate sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in infer-
 „ num demergi, & ut Christiani Imperatores pro æternâ vitâ Pon-
 „ tificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tan-
 „ tummodo rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spi-
 „ ritualis actio à carnalibus distaret incurfibus, & Deo militans
 „ minimè se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille re-
 „ bus divinis præfidere videretur, qui esset secularibus negotiis
 „ implicatus. Quæ Epistola decretis inserta est, *C. cum ad verum.*
 „ *distinct. 69.*

§. XI. Exinde factum est, ut quidam Imperatores, & Reges
 Ponti-

Pontificibus superbis publicè resisterent, seq; ipsis minimè subjectos esse facto declararent. Hujus documentum in Frederico I. Imperatore, cui Pontifex Adrianus IV. Seculo XII. Romæ Coronam imposuerat, apparuit; Pontifex enim missis duobus ad illum Legatis, Rolando, & Bernhardo, Cardinalibus, cum literis, quæ de mandato ipsis negotio perscribebantur, commemorabat in iis, quam honorificè Imperatorem accepisset, & hoc illi dedisset beneficium, quod Imperialis Coronæ insigne ipsi contulisset. His literis lectis, Imperator & Principes mirum in modum offensi sunt, quod à Pontifice scriptum erat, se beneficii loco Imperatori insigne Regium contulisse. Itaq; verti ne id significaret, quod quidam etiam dictabant, Reges Germaniæ Imperium Pontific. Rom. beneficio obtinere (siquidem idem etiam picturâ Lateranensi ac versibus in opprobrium Lotharii Imper. ab Innocentio II. qui illum coronaverat, haud ambiguè erat expressum:) dolorem suum continere non potuerunt, atq; Imperium haudquaquam Pontificis beneficium esse dixerunt. Quibus unus ex Legatis Rolandus, cujus ergo tandem erit, si Pontificis non erit? cum intulisset; Othonem Comitem Palatinum astantem adeo irâ incendit, ut stricto eum gladio appetierit, ac mortem intentârît. Sed Imperator prohibuit, & Legatis Romam properè redire præcepit, ac legationem Pontificis, dimissis per omnem Germaniam literis, significavit, adjiciens se solùm Deo & Principibus Imperium acceptum referre; proindè eos rogare, ne tanti Imperii Majestatem à Majoribus eorum, ingenti cum nominis gloria partam, imminui suâ negligentia paterentur. Pontifex, reversis Legatis, cum & ipsorum periculum, & Imperatoris, responsum cognovisset, ad Episcopos Germaniæ scripsit, ut Imperatorem ad officium redigerent. Episcopi ipsum allocuti sunt, & ab eo responsum tulere; se Pontifici Romano libenter obedientiam præstare; sed Imperii Coronam, Deo primum, deindè Principibus Germaniæ Electoribus debere; regalem

„ Regalem unctiōnem Coloniensi Antistiti, Imperialem Pontifi-
 „ ci acceptam referre. Cardinalibus à Pontifice missis ulterius
 „ progredi non permisisse, quod literas in detrimentum Imperii i-
 „ p̄fos attulisse comperisset. Olim Imperium Ecclesiam extulit:
 „ Nunc autem, *inquit*, Ecclesia deprimit Imperium. Cœptum est
 „ à picturâ, indè ventum est ad Scripturam: nunc Scripturæ Au-
 „ thoritas comparatur. Non patiar, imò ante Coronam depo-
 „ nam, quàm de Imperii Autoritate detrahi ulla ratione permit-
 „ tam, Pictura deleatur, Scriptura revocetur, ne inter Regnum &
 „ Sacerdotium æterna simultatum monumenta supersint. Tum
 „ nemo erit, qui meum erga Ecclesiam Romanam desiderare pos-
 „ sit officium. Quæ Cæsaris responsio tam æqua visa est Germa-
 „ nis Episcopis, ut admonuerint Pontificem, ut iram Imperatoris
 „ mitiori Legatione permulceret. Quorum consilio morigerari
 „ coactus est. Duobus igitur prudentioribus & majoris consilii
 „ Legatis missis, scripsit: nihil causæ fuisse, cur prioribus ejus lite-
 „ ris Cæsar commoveretur. Licet enim hoc, *inquit*, [beneficii]
 „ nomen apud alios in alia significatione sumatur; tamen acci-
 „ piendum fuit in eam, in quam nos accepimus, & quam à prima
 „ institutione videtur habere. Est enim ex bono & facto jun-
 „ ctum, diciturque non feudum, sed bonum factum. Quomodo
 „ in universo Scripturæ sanctæ corpore invenitur: Ubi ex benefi-
 „ cio Dei, non tanquam ex feudo, sed tanquam ex benedictione,
 „ & bono facto ipsius, gubernari dicimur & nutriri. Nos autem,
 „ ut ipse optimè intelligere potes, bene adèd atque honorificè Im-
 „ perialis dignitatis insigne capiti tuo imposuimus, ut bonum fa-
 „ ctum possit ab omnibus judicari. Atque ita etiam illa in aliam
 „ significationem detorta sunt; **CONTULIMUS TIBI INSI-**
 „ **GNE IMPERIALIS Coronæ:** Quia hoc verbo (contulimus)
 „ nihil aliud intelleximus, quam imposuimus. Postularat verò
 „ Cæsar, ut deleteretur pictura, scriptura revocaretur. Verum ipsi
 „ acquiescendum erat; & quidem acquievit in ista Papali Scri-
 „ pturæ mitigatione, aliquantulum etiam à Legatis emollitæ:
 „ pictura autem majoris ponderis erat argumentum, quam ut de-
 „ leretur.

leretur. Nec tamen, post tantopere mitigatam Scripturam, (quæ talis erat:

Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores,

Post, homo fit Papa, (sumit quo dante coronam.)

[Cessabat Pontifex cum Cæsare litigare, & in ejus inferre se & intrudere possessiones. Cæsar ad fodrum (est munus consuetum, quod Imperatori vel Regi in Italiam venienti offertur, *Alciato*, vocatur aurum coronarium. *Gaudentius Merula lib. II. de Gallia antiqua Cisalpinâ cap. 9. Sigonio de Regno Ital.* est cetta frumenti portio, Regi soluta.) in urbibus Pontifici subjectis exigendum misit: Pontifex remisit, non debere illum, nisi suscipiendæ coronæ tempore, fodrum exigere. Jussit Cæsar Episcopos Regalia renunciare, & Sacramentum apud se dicere; Pontifex super ea re literas plenas acerbitatis scripsit, & Cæsarem reprehendit. Tenor illarum sic habet: Adrianus Episcopus, Servus Servorum Dei, Fridrico Imperatori salutē & Apostolicam benedictionem. Lex divina sicut Parentes honorantibus longævitatē promittit, ita maledicentibus patri & matri mortis sententiā intendit. Veritatis voce docemur, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, super Prudentiam tuam non mediocriter admiramur, quod B. Petro & S. R. E. non quantam deberes, reverentiam exhibere videris. In literis enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis, in quo insolentiæ, nedum arrogantia notam incurris. Rescripsit Imperator his verbis: Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus Adriano R. E. Pontifici, omnibusq; adhærere volentibus iis, quæ coepit JESUS facere & docere, salutem dicit. Lex Justitiæ unicuiq; quod suum est, restituit. Non enim Parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostrum debitum exhibemus honorē, à quibus & regni dignitatem suscepimus & coronam. Numquid tempore Constantini Sylvester regalis aliquid habuisse dignoscitur? Sed ejus pietatis cessione libertas data est Ecclesiæ, pax restituta, & quidquid regalis Papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum donatur. Undè cum Romano Pontifici scribimus, jure ex-

antiquo nomen nostrum præponimus, & ad justitiæ normam idem nobis scribendi concedimus. Revolvite annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic invenietur. *Carolus Sigonius de Regno Italiæ Lib. XII. Iacobus Spigelius in Guntheri Ligurinum, Lib. VI, p. m. 373, seq. ex Radewico. Catalogus Testium veritatis in Appendice p. m. 2093, seq. ubi Iohannes de Ananiâ in Procem. decretal. in Princ. num. 1. & Restaurus Castaldus Tractat. de Imperat. quest. LIX, num. 1. 2. 3. adducitur, quod Imperatorium nomen Papali rectè præponatur.*

§. XII. Bonifacio VIII. Inter Pontifices pessimos non postremo, cui nomen Malifacii meritò competit, Seculo XIII. in Philip-pum Galliæ Regem, cognomento PULCRUM, potestatem sibi sumentem, Rex ita respondit: [Philippus Dei gratiâ Francorum Rex Bonifacio se gerenti pro summo Pontifice, salutem sive modicam sive nullam: Sciat tua magna fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse, Ecclesiarum & præbendarum collationem jure ad nos regio pertinere, & fructus earum vacatione durante nostros facere, collationes à nobis hæctenus factas, & in posterum faciendas fore validas, illarum vigore possessores contra omnes viriliter nos tueri, secus autem credentes fatuos & dementes reputamus. Henricus IV. Imperat. circa medium Seculi XI. de Gregorio VII. qui Hildebrandus alias dicitur, in quadam ad illum Epistolâ hæc pronunciavit: Tu ad Sacerdotium his gradibus adscendisti, scilicet astutiâ & fraude, quodq; monachica professio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro Sedem pacis adiisti, & de Sede Sedem pacis turbâsti, dum subditos in Prælatos armâsti, dum Episcopos nostros à Deo vocatos, tu non vocatus, spernendos docuisti. *Iohann. Wolffius Lectio. memorabil. Tomo I, p. m. 648. Unus cum utrumque regimen (Politicum & Ecclesiasticum) sibi vendicavit, utrumq; dissipavit, nec in uno profuit, qui in neutro prodesse voluit, nec potuit.] Cunradus de Lichtenau Abbas Vrspergensis in Chronico, ex ejusdem Imperatoris Epistola ad Episcopos. *Flacius in Catalogo Testium veritatis Lib. XIII, p. 1339. Ludovicus Bavarus Imperat. Rom. Sec. XIV. publico edicto contra Johann. XXII. Maxime diversa sunt, crucifixus & summa potestas, miles & Sacerdos, Imperator & pastor: Regnum & patibulum, corporalia & spiri-tualia,**

„ tualia, arma & sacra, Bellum & pax, Cæsar & nuncius, Princeps
 „ & minister, Dominus & servus. *Aventinus Lib. II. annal. Bojor.*
 Carolus Calvus in Epistola apologeticâ contra Adrianum II. Se-
 culo IX. Pontif. apud *Melchior. Goldast. Tomo I. Constitut. Imperial.*
 „ p. m. 204. §. 21. seqq. Leges, inquit, ab Imperatoribus & Re-
 „ gibus, nostris videlicet prædecessoribus promulgatas & decre-
 „ tas nos immutatè & irrefragabiliter convenit conservare, sicut
 „ Apostolicæ Sedis Antistites ad Dominos & terræ Principes scri-
 „ pserunt. Ait enim Leo ad Leonem Augustum, debes incunctan-
 „ ter advertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regi-
 „ men, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus ne-
 „ farios comprimendo, quæ bene sunt statuta, defendas, & veram
 „ pacem his quæ sunt turbata, restituas. Et *Gelasius ad Anastasium.*
 „ Etenim, Imperator Auguste, si cõtra leges publicas (quod absit)
 „ aliquid quispiam fortasè tentaret, nulla id ratione potuisset ad-
 „ mitti. Quas etiam leges principali autoritate promulgatas non
 „ solum aliquibus, neque Episcopis, sed etiam ab ipsis Apostolicæ
 „ Sedis Pontificibus, ipsius primæ Sedis Antistites observari debe-
 „ re, scripserunt. Sicut Leo ad Leonem Augustum scribens de-
 „ monstrat, dicens non se refragari debere, edicta imperialia, vel
 „ ea, quæ sui decessores secundum tramitem Scripturarum prædica-
 „ tionemq; majorum statuerant. Si quæ inquit destruxi, hæc ædi-
 „ fico, prævaricatorè me constituo, & eis me ultionum cõditionibus
 „ subdo, quas non solum autores beatæ memoriæ Principis Martia-
 „ ni, sed etiã ego mea consensione firmavi. Et *S. Gelasius ad Anastas.*
 „ *Imperat.* Si inquit, quantum ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ,
 „ cognoscetes Imperium tibi superna dispositione collatum,
 „ legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel in
 „ rebus mundanis exclusæ videantur obviare sententiæ, &c.
 „ Quod & nos juxta hortamentum B. Gelasii incunctanter at-
 „ que libenter exequi cupimus, in his quæ ad suum ministe-
 „ rium pertinent, cunctis generaliter sacerdotibus divinitas
 „ summa voluit præeminere, & subsequens Ecclesiæ jugi-
 „ ter pietas celebravit: sicut nostri decessores & progenito-
 „ res, Orthodoxi Imperatores & Reges egerunt, ut &

„ Apostolicæ sedis Pontifex , & reliqui Domini Sacerdotes no-
 „ bis, quæ à Deo sunt consecuta exhibeant: scientes sicut idem B.
 „ Gelasius dicit , quoniam Christus memor fragilitatis humanæ,
 „ quod suorum saluti congrueret , dispensatione magnifica tem-
 „ peravit, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia
 „ potestatis utriusque discrevit, ut & modestia utriusque ordinis
 „ curaretur, ne extolleretur utroque suffultus, & comperens qua-
 „ litatibus actionum specialiter professio aptaretur. Omnis Pon-
 „ tifex inquit Apostolus, ex hominibus assumtus, pro hominibus
 „ constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia
 „ pro peccatis, videlicet non solum pro populi, sed quia & ipse
 „ circumdatus est infirmitate, pro suis, *Hebr. V.* Et Regis est Regni
 „ negotia dispensare , sicut inculcant literæ divinitus inspiratæ.
 „ Quia ergò Sanctarum Scripturarum tramite , & prædicatione
 „ majorum ostenditur, Sanctò etiam attestante Gelasio , quia duo
 „ sunt, quibus principaliter mundus hic regitur, autoritas sacra Põ-
 „ tificum, & regalis potestas per Regem Regum , ac summum
 „ Pontificem cunctorum Pontificum, qui solus Rex & Sacerdos
 „ fieri potuit, conditores legum justa decernunt. Philippus Vale-
 „ sius Rex Galliæ Seculo XIV. suo tempore constituit, ut à parla-
 „ mento , tanquam politicâ administratione Prælati & Episcopi om-
 „ ninò arcerentur, negavit enim se bonâ conscientia pastores ani-
 „ marum curam gerentes à tam ardua cogitatione revocare posse,
 „ teste *Georgio Obrecht* in disputat. de Bello. 9. 100. *Guntbertus Fri-*
 „ *dericum* Imperatorem, cujus antea mentio facta, de Papæ Impe-
 „ rio, in *Ligurino Lib. VI. p. m. 369.* sic loquentem introducit:

Ergò quid ad summum de regni jure, quid, oro,

Pontificem spectat: nullum caput ista super se

Adspicit, excepto cælorum Rege potestas.

Ecclesiam regat ille suam, divinaque jura

Temperet, Imperium nobis fascesque relinquat.

Ad quos versus *Jacobus Spigellius* sic commentatur: An nescis, Fri-
 „ derice Princeps Christianissime, dictum Christi, inter vos non
 „ dominabimini sicut subditis dominantur Reges gentium, hoc
 „ valere

„ valere scilicet; Tu Petre, cum tuis Successoribus Romani Impe-
 „ rii hæres esto perpetuus. Item, ego veni ministrare & non mini-
 „ strari, esse, Imperatores & Reges terrarum tua ac Successorum
 „ tuorum in solio plusquam venerabundi gemmata osculentur
 „ vestigia? tum illud, qui primus voluerit esse inter vos, erit vester
 „ servus, aliud significare nihil, quam quoad vos est præcipiendi
 „ potestas, reliquam Ecclesiam manet parendi necessitas. Hoc
 „ (scilicet ad Pontificem non pertinere Imperii Romani disposi-
 „ tionem) si quis hodiè constanter asseveraret, hæretici nomen
 „ apud Pontificios non effugeret. Contrariam tamen partem, ut
 „ veritati affinem magni nominis viti tutati sunt, licet hætenus
 „ eorum vicerit doctrina, qui universam propè Scripturam divi-
 „ nam adulterinis interpretationibus subverterunt. Hæc olim
 mens fuit optimorum Imperatorum & Regum, non tantum Sactæ
 Scripturæ sed & antiquorum Patrum doctrinæ conformis, quippe
 qui constanter tenebant, Reges, Imperatores, Principes à solo
 Deo constitui & deturbari. Apprimè huc faciunt *trenai* verba ex
Lib. V. adv. Hæres. p. m. 347. Cujus jussu homines nascuntur, hujus
 jussu & Reges constituuntur. A quibus non abluunt illa *Tertul-
 liani Lib. adv. Scapulam, p. m. 552.* Colimus ergò & Imperatorem
 sic quomodo nobis licet & ipsi expedit, ut HOMINEM & DEO
 SECUNDUM, & quid quid est à DEO CONSEQUITUM, SO-
 LO DEO MINOREM. Itemq; in *Apologetico adversus Gentes, p.*
867. Sciunt Imperatores, quis illis dederit Imperium, sciunt quis
 homines, quis & animas, sentiunt Deum esse solum, in CUIUS
 SOLIUS potestate sunt, à quo sunt SECUNDI, post quem PRI-
 MI, ante omnes & super omnes Deos, homines.

§. XIII. Porrò nec Politici & Jureconsulti Papis secularem po-
 testatem concedunt, *Aristoteles Lib. IV. politic. c. 15.* Sacerdotes ci-
 vilem Magistratum gerere non posse indicat. *Marsilius Patavinus*
 qui circa initium Sec. XIV. floruit, in libro contra potestatem Pa-
 pæ pro Imperatore Ludovico Bavaro scripto, & Basileæ Anno
 MDXXII. edito sub rubrica Defensor pacis, *Lib. II. c. 4.* hunc propo-
 nit titulu[m]: [De Canonice Scripturis, Christi mandatis, vel consiliis
 & exemplis, & sanctorum & approbatorum Doctorum Evangelii-

cæ legis Expositorum, quibus demonstratur evidentè, Romanū aut quemvis Episcopum, sive Presbyterum vel Clericum omnem, virtute verborum Scripturæ, nullum coactivum Principatum seu jurisdictionem contentiosam, nedum supremum omnium supra quenquam Clericum sibi vindicare vel adscribere posse, & quod Christi consilio & exemplo, præsertim in communitatibus fideiū talem principatum, si eisdem offeratur aut conferatur per auctoritatem ejus habentem debeant recusare; rursusq; quod omnes Episcopi & indifferenter vocati nunc Clerici subesse debeant coactivo judicio sive Principatui dominantis auctoritate Legislatoris humani præsertim fidelis. *cap. 5. hic est titulus: De canonicis Apostolorum oraculis & expositionibus sanctorum atq; doctorum quibus apertè convincitur idē, quod ex capitulo præcedente. cap. 29.* hanc habet inscriptionem: De solutione Instantiarum ex Scripturâ inductarū tertio hujus libri capite, ad ostendendum jurisdictionem coactivam Episcopis, & suprematum Episcopo in quantum hujusmodi convenire. Inter alia sic loquitur: Assumi ferunt titulum, quem de se prædicant, & hujus nequitia Instrumentum facere student, plenitudinem videlicet potestatis, quam à Christo in persona B. Petri, ajunt sibi, tanquam hujus Apostoli successoribus, singulariter fuisse concessam. Quo siquidem execrabili titulo & oratione sophistica secundum æquivocum, omnibusq; fidelibus nihilominus tanquam falsa, secundum omnem ejus sensum, semper & ubiq; neganda paralogizaverant hætenus, paralogizant adhuc, & amplius paralogizare nituntur, & in ipsorum servitutem redigere omnes mundi Principes & populos, collegia & singulares personas. In eo namq; sensu secundum quem plenitudo potestatis signare videtur universalem animarum curam, seu Pastoratus universalitatem, & rursus secundum quem sensum potestatem importat, omnes enim homines singulariter absolvendi à culpis & pœnis sub specie pietatis, charitatis & misericordiæ, dicto titulo plenz potestatis per Romanos Episcopos sibi primùm assumpto, ex his paulatim atq; labenter ut deduximus XXIII. hujus, transiverunt & demum sibi sumpserunt hunc titulum in eam, & secundum eam significationem, qua potestatis plenitudo per ipsos intel-

intelligitur, autoritas universalis, & suprema jurisdictio sive principatus coactivus omnium Principum, populorum & temporalium rerum. *Iohannes Petrus Ferrariensis*, qui Sec. XIV. vixit, *in form. libell. action. confess. glossa 7. ad verbum plenam in Principo*. Ipse Papa qui deberet, tanquam verus vicarius, Jesu Christi vestigia sequi, possidere & manu armata nititur tenere jurisdictionem in terris, civitatibus & villis, & locis quæ sunt naturaliter & à mundi creatione & Christi ordinatione Imperii Romani, juxta illud: Quod est Dei, reddatur Deo, & quod Cæsaris, Cæsari. Imò ipse Papa in ipso Imperatore nititur superioritatem habere, quod ridiculum est dicere, & abominabile audire. Benè ergò & sanctè faceret Papa, si totam temporalem jurisdictionem in manus Imperatoris remitteret, nec aliter unquã resp. quiesceret, & ex hoc status universus Clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, & ipse Papa cum Cardinalibus viverent quietius, ac Deo devotius & populo magis acceptius & gratius. Clericos, (dicit) olim fuisse sub potestate & jurisdictione Imperii, postea eos benignitate Imperatorum Privilegiis donatos, quibus tanquam ingrati pessimè abusi sunt; Papam Provincias & civitates detinere non jure, sed merâ violentiâ; Papæ potestatem nimium ampliata[m] auctamq; ideo necessariò restringendam esse; non concedendum esse Papæ merum & mixtum Imperium, imò potius penitus ei temporalem gladium extorquendum. Imperatores olim habuisse utrumq; gladium, contulisse non tantum politica feuda, sed etiam Episcopatus atq; adeò ipsos Papas creasse; non quieturâ prius Christianitatem, quâ Papa & Clerici restituant temporarium dominium Imperatori, atq; ita reddita fuerint Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ sunt Dei. Non debere Papam & alios Ecclesiasticos gubernatores habere temporale dominium & potentiam, quia non conveniat Psalterium cum Citharâ, nec dictum sit à Christo, vel à B. Petro, quod possidere debeant talia, sed quod est Cæsaris, reddendû Cæsari. Stultos Cæsares multa Privilegia concessisse Clericis, quæ Laicorum statum consumant; Papam & Clericos multis modis illaqueare Laicos, usurpare jura Imperii, suamq; jurisdictionem per suos canonicis ampliare explendæ avaritiæ suæ causa, fieriq; stultitiâ Principum

& Im-

& Imperatorum, quod in Servitutē Clericorum redigantur. Hæc in *Practica*, sua passim inculcat. *Theodoricus à Niem* aliquot Pontific. intimus scriba Sec. XV. in *Tractatu de schismate Norinbergæ impresso Anno MDXXXII.* lib. III. cap. 7. sic scribit: Quod Imperium principaliter & immediate pendet à Deo, sicut Ecclesia seu Ecclesiastica potestas, patet per rationes evidentes, & sicut etiam firmatur & habetur in Decreto, ubi legitur, & scribit Papa Imperatori in hunc modum: Ecclesiæ meæ, cui Deus noster Sacerdotium meum, vobis res humanas regentibus, deputavit. Et hoc idem in plerisque aliis locis patet in jure. Ex quo infertur, quod factuè & adulatoriè loquuntur illi, qui dicunt, quod Papa seu Ecclesia duos habeat gladios, scilicet spiritualem & temporalem, cum in Evangelio Petro dictū sit, converte gladium tuum in vaginam &c. Etenim si uterq; gladius apud Papam existeret, supervacuè vel fictè Imperator vel rex romanus illud nomen haberet. Sed isti adultores seu assentatores, per talia scripta & dicta inducunt maximum errorem in tota Christianitate, & suscitant quodammodo perpetuam amulationem seu discordiam inter Papam & Imperatorem. Conculcatur enim per hoc Imperialis Autoritas, & ensis potestas sub dubio collocatur in totius Reipubl. detrimentum.]

§. XI V. Cum Philippus Hispaniarum rex Portugalliæ regnum Henrico rege defuncto ad se jure hæreditario pertinere contenderet, & Papa ultro & non invitatus Judicem agere vellet, rex postulavit ea super re ab Universitate Alcalanâ consilium. Doctores re pensulatiùs excusâ responderunt, Papam & Apostolicam sedem nequaquam in hac causâ vel posse, vel debere judicialiter cognoscere, quia SECULARIS & MUNDANA omninò esset, spiritualibus illum potiùs, ommissis his, ut incumbat, decere. *Ioannes VVolfius Tomo II. Memorabil. Læctio. p. 937. Apud Guntherum in Ligurino Lib. VI. pag. 369. Fridericus Imp. de Epistola R. P. ad se per scripta hæc recenset:*

Advenère duo falsi de sede Prophetæ
Romanâ, qui se mandata salubria nobis
Ferre pacificentes, & toti commoda Regno,
Dulcia miscuerant se crêto mella veneno.

Nam cum cœpta legi nobis à Præsule missa
 Prima parte lui sapuisset epistola pacem,
 Protinus expressis ausa est subungere verbis,
 Illius nobis collatum munere Regnum,
 Imperii fasces, & sceptri jura dedisse;
 Et gaudere datis; & si majora dedisset,
 Nunquam Pontificem facti donive pigere,
 Quem cum Legati viva quoque voce furorem
 Adstruerent, tantis exarsit curia flammis,
 Ut nisi sedato tumidis præsentia motu
 Nostra tulisset opem, miseranda cladè perissent.
 Ecce paterna fides, & magni Præsulis alma
 Integritas, humilisque Petri vestigia sectans;
 Jam non ferre crucem Domini, sed tradere regna
 Gaudet, & Augustus mavult, quam Præsul haberi,
 Ecclesiæ pacem, gladiis quæ ritè duobus
 Utitur, alterutro nunquam benè firma remoto
 Scindit, & in sese geminos exasperat enses;
 Dumque Sacerdoti conatur jungere Regem,
 Non uno tantum contentus lædit utrumque.

Sequitur, subjicit *Spigelius, Consiliarius Imperialis*, commentiam Scholasticorum sententiam, qui Christi verba de duobus gladiis, & pleraque alia, quæ propriè ad Philosophiam cœlestem pertinebant, subvertunt, reclamantibus omnibus Christi præceptis, reclamante tota ipsius vita, reclamante Doctrina Apostolica, refragantibus tot martyrum millibus, repugnantibus vetustis interpretibus &c. *Michael Vicurrinius Pampilonensis in tractatu de regimine mundi ad Carolum V. part. II. 2. q. princ. num. 47.* Ex quibus concluditur, quod potestas temporalis est immediatè à Deo in Imperatore, nec Papa eam habet actu vel habitu, *parte II. quest. 2. n. 61.* Est etiam aliud inconueniens, quia Papa exercendo dictam temporalem potestatem supra Imperatorem vel aliquem Regem, vel Principem, venit contra prohibitionem Domini, qui præcipit, ne uteretur gladio temporali, dum dixit, mitte gladium, tuum in

vaginam, sine limitatione, & sic simpliciter debet intelligi dictum Christi, *Franciscus de Victoria Relectione 1. quest. 1.* Regimen animarum est ars artium, ergo non possit unus & idem utrumq; munus implere, administrando secularem & ecclesiasticam potestatem. *Jacobus Menochius consilio 112. num. 6.* Pontifex non potest liberè & absolute, nulla scilicet causa præcedente legitima, concedere, quæ Ecclesiæ sunt, cum non sit absolute dominus, sed dispensator, sicut probat illud Apostoli *1. Cor. IV.* Sic nos existimet &c. dispensatores dixit Apostolus, non Dominos. Et idem *Tit. I. c. oportet Episcopum &c. sicut Dei dispensatorem &c. quod relatum est in c. Legimus distinct. 93.* Et Pontificem esse beneficiorum dispensatorem, non autem Dominum, censuit *Thomas 2. 2. quest. 100. art. 1. in respons. ad ultimum. & in 4. sent. distinct. 25. q. 3. art. 3. in Resp. ad 2. Cardinalis Zabarella in Clem. 1. in 2. oppos. de summa Trinit. & fide Cathol. Cardinalis Cajetanus in 2. 2. quest. 44. art. 8. & quest. 100. art. 1. & Thomas Campegius in tractatu, an Papa possit incurrere labem Simonie, in Resp. art. 8.* Et hi quidem sancti eruditique patres tribunt, Pontificem non posse indigno conferre beneficia, quia non dispensator mysteriorum Christi, sed dissipator appellaretur. *Wilhelmus Barclajus Ictus lib. de potest. Papa in Princip. Christian. in Prefat. dedicat. ad Clementem VIII.* vide sanctissime Pater, quam non expediat Ecclesiæ istud Imperium vindicare, quod veluti Sejani Equus proprios Dominos pervertit. *Et cap. 1. p. 6.* memorat, quod nobilis Concionator, si quis in Jesuitis est, cum ab eo, quid de *Thoma Bozii* opinione (*de temporali potestate. Papæ*) sentiret, percontaretur, *papalem Parasitum. eum vocitaverit.* Hujus itaque opinionis tuendæ fiduciâ erectus, multos excellentes Theologos (in quibus est *Bellarminus*) graviter incusat, & novos Theologos vocat, aitque eos apertissimè falsa, & adversus omnem veritatem pugnantia docere. *Petrus Gregorius Tholosanus lib. xxvi. de Republ. cap. v. ex Othone Frisingens. lib. vi. Chronic. cap. xxxv.* sic scribit: *Lego & relego Regum & Imperatorum res gestas, & nusquam invenio, quenquam*

quam eorum ante hunc Henricum Imperatorem, quem Hildebrandus deposuit, à summo Pontifice esse regno privatum. *Lib. XIII. de Republ. cap. 1. §. 29.* Personæ Ecclesiasticæ videntur resiliire à proprio munere, secularibus se immiscendo.

§. XV. Et profectò si Historicos & annales veteres consulimus, citra difficultatem cognoscere licet, Papam non tantum Imperatoribus & Regibus non superiorem esse, sed potius iisdem obnoxium, ejusque confirmationem ad hos de jure pertinere. Principio quidem considerandum venit, tam veteris, quam novi Instrumenti sacras tabulas Regiam dignitatem Sacerdotali passim antepone, postponere nunquam. Et præclare adnotatum est à Talmudistis, quanto major omnibus & Prophetis & Pontificibus Rex fuerit. *Rabbi Moses Maimonides Ægyptius*, qui Scriptor maximus fato quodam & sorte nascendi primus, solusque in gente Talmudicâ rectè intellexit, *quid hoc sit, non ineptire*, nos de eo apud *Petrum Cunaum de Republ. Hebræorum lib. 1. c. 14. pag. 87. ex Halacha Melachim cap. 2.* informat, sancitum fuit, *inquit*, uti Pontifex maximus Regem veneraretur, & locum illi suum ad sedendum cederet, atque ipse staret, si quando veniret ad eum Rex. At è contra, Rex non stat præsentè Pontifice, nisi eum consulit solenni ritu oraculum Urim. Præterea tanta Regis dignitas est, uti vel ipse vates, quoties ei adest, in terram humiliter se submittat, Quippe scriptum est, Nathanem Prophetam venisse coram Rege, & specie honoris pronò ore procubuisse in humum. *Cons. Wilhelmi Schickard. de Jure Reg. Hebr. Theorem. XIII. p. 230. seq.* Deinde verò quod ad Imperatores spectat, ad eorum nutum olim omnia fiebant, ab iis creabantur Pontifices, de iis judicare vel quidquam decernere non audebat Pontifex Romanus. Nam revera à B. Petro usque ad S. Sylvestrum tempore Constantini Magni de temporali dominio Papæ nulla fuit quæstio, sublimati siquidem Papæ primis trecentis ferè post Christum annis, non ad temporale dominium trahebantur, sed ad martyrium. Illius Ecclesiæ gloria non fuit purpura, non divitiæ, non equus albus,

cui Pontifices & Cardinales Romani inequitant, non factus, non dominatus. Sed à tempore Sylvestri XXIV. Papæ à Petro, incipit Ecclesia mixta, S. enim Sylvester Constantini donationem pro usu notariorum, qui gesta Martyrum describerent, & pauperum, non in dominium, sed ulum fructum accepit; teste *Georgio Heymburgensi in admonit. de injust. usurpat. R. P. fol. 118.* Imo invenimus in Chronicis, quod Pontifices post seculum tertium à N. C. Imperatores Christianos in suis literis summo respectu & obedientiâ, tanquam suos dominos coluerint. A. C. CCCLII. Lib. 2. primus P. ad Constantium Imp. ita scripsit; opto, tranquillissime Imperator, ut benignas aures mihi Clementiâ tua tribuat, quod possim Mansuetudini tuæ mentis meæ propositum aperire. In eò me laborare intelligo, quod repetita satisfactio-
 ne, animam tuam in gratiam meam revocare non possum, sermo enim tuus me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est, (NB) plurimum lacerat. Mihi igitur ad exorandam Mansuetudinem vestram Luciferum. *Severinus Binius Concilior. Tomo I. p. 461. & in notis p. 466. A. CCCXL.* Leo I. P. R. in Epistolis suis aliquoties se Imp. R. subjectum esse confitetur. *Epist. IX. ad Theodosium*: Pietas vestra Supplicationi nostræ dignetur annuere, ut intra Italiam jubeatis habere Episcopale Concilium. *Epist. XXIII. ad Clerum & Plebem Constantinopol.* Quoniam oportet vos post divinum auxilium, etiam Catholicorum Principum gratiam promereri, humiliter ac sapienter exposcite, ut petitioni nostræ, qua plenariam indici Synodum postulamus, Clementissimus Imp. dignetur annuere. *Epist. XXIV. ad Imper.* Omnes Sacerdotes cum lacrymis & gemitibus Mansuetudini vestræ supplicant, ut generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrare. *Conf. Epist. XXV. XXVI. XXXV. Epist. XLVII. supplicat, ut Ephesinæ Synodi, cui Cyrillus Episcopus præfuit, statuta permaneant. Epist. LXV. ad Leonem Augustum*: Literas Clementiæ tuæ veneranter accepi, quibus cuperem obedire; sed magis id vobis arbitror placitum. &c. *Epist. LXXIII. supplicat Leoni Augusto, ut Alexandrinæ ecclesiæ per Catholicos Sa-*

,, cerdotes talem jubeat provideri Pontificem, in quo nihil repre-
 ,, hensibile reperiat. Anno CCCCLXVII. *Simplicius I. P. R.*
 ,, *Epist. IV. ad Leonem Imp.* Ea devotione, qua Principes Christianos
 ,, jugi veneratione suscipio, cupio debita pietati vestræ officia de-
 ,, ferre. Clementiæ vestræ propensius Co-Episcopus meus Aca-
 ,, tius mea vice supplicabit. *Binius Tomo II. Concil. p. 205.* Anno
 ,, CCCCLXXXIII. *Felix III, P. R. Epist. II, ad eundem Imperato-*
 ,, *rem.* Honorificentiam tuam precor, ut supplicationem meam
 ,, Princeps Christianus benignis accipias auribus. *Binius loco jam*
 ,, *adducto.* Eodem modo decenter *Gelasius I, Epist. V. ad Anastasium*
 ,, *Imperat.* (ap. *Binium Tom. II. p. 318.*) se gessit, cujus verbain §. XV.
 ,, *Carolus Calvus in Epistola sua ad Adrianum* allegat. A. ccccxcvi.
 ,, *Anastasius I, P. R. Epist. LXXVIII. ad Anastas. Imp.* ap. *Bin. Tom.*
 ,, *II. 633.* Humilis pietati tuæ precator occurro &c. Præcellsum
 ,, pietatis tuæ vocabulum per universas gentes toto orbe præful-
 ,, get. *Epist. LXXVII. ad Justinum Imperat.* Ipsam tibi Ecclesiam
 ,, Dei mecum supplicare. *Binius p. 633.* A. DLV. *Pelagius I, P. R.*
 ,, *Epist. XVI, ad Childericum Francorum Regem,* Regibus nos
 ,, (Episcopos) subditos esse, sacræ Scripturæ præcipiunt, A. DXC
 ,, *Gregorius I. Cognomento Magnus lib. II. Epist. LXII.* (in nonnullis
 ,, editionibus est LXV.) *Ad Mauritium Imp.* Omnipotenti Deo
 ,, reus est, qui Serenissimo Domino in omne quod agit & loqui-
 ,, tur, purus non est. Ego autem indignus pietatis vestræ famu-
 ,, lus, in hac suggestione neque ut Episcopus, neque ut Servus jure
 ,, Reipublicæ, sed jure privato loquar, quia Serenissime Domine,
 ,, ex illo jam tempore Dominus meus fuisti, quãdo adhuc Domi-
 ,, nus omnium non eras. Longino viro Clarissimo stratore ve-
 ,, niente Dominorum legem suscepi, ad quam fatigatus tunc æ-
 ,, gritudine corporis respondere non valui; in qua Dominorum
 ,, pietas sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit im-
 ,, plicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat. Ego
 ,, hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis? Ego
 ,, indignus famulus vester scio &c. Requirit Dominus meus pi-
 ,, issimus &c. Ego quidem jussioni vestræ subjectus, eandem le-

„ gem per diversas terrarum partes transmitti feci, & quia lex
 „ ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestio-
 „ nis meæ paginam Serenissimo Domino meo significavi. Utro-
 „ bique ergò quæ debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam
 „ præbui, & pro Deo, quod sensi, minimè tacui. *Libri ejusd. Epist.*
 „ *LXV.* dicit: Deum Imperatori omnia tribuisse, & dominari
 „ eum non solum militibus, sed etiam Sacerdotibus concessisse.
 „ Confer. *lib. iv. Epist. xxxi. ad Mauritium August. Epist. xxxii.*
 „ *xxxiv. xlv. Lib. vii. Epist. i. ad Sabinianum Diaconum. Lib. viii.*
 „ *Epist. xi. ad Romanum. Anno DCXLVII. Martinus I. P. R. Epist. III.*
 „ ad Constantinum Imp. Domino piissimo & Serenissimo Mar-
 „ tinus Episcopus Servus Servorum Dei, & universa Synodus in
 „ hac urbe Romæ congregata. Nos ad pietatem vestram con-
 „ fugientes, orantes atque hortantes vestram Serenitatem, ut
 „ hæc diligenter legere dignetur. *Binius Tom. 2. p. 1047.*

§. X VI. Post paucos annos eodem seculo non dedignatus
 est Papa Vitalianus, quo inferioritatem & famulatum suum publi-
 cè declararet, cum Constans Augustus Romam pergeret, sexto
 „ ab urbe milliario, uti *Paulus Diaconus in Continuat. Eutropii Libro*
 „ *xviii. cap. 7. habet,* ipsi cum Sacerdotibus & Romano Clero oc-
 „ currere. Anno DCLXXIX. *Agatho I. P. R. ad Heraclium & Ti-*
 „ *berium Imp. Domini Serenissimi, secundum piissimam mis-*
 „ *sionem vestram pro obedientia, quam debuimus, præsentis*
 „ *confamilios nostros curavimus demandare, pro quibus flexo*
 „ *mentis poplite suppliciter vestram mansuetudinem & clemen-*
 „ *tiam deprecamur. Binius Tom. 3. p. 12. Anno 772. Hadrianus I.*
 „ *P. R. Epist. ad Constantinum & Irenen.* Domini piissimi depre-
 „ cantes clementiam vestram, tanquam præsentialiter homo stra-
 „ tus & vestris vestigiis provolutus quæso &c. *Binius ibid. p. 254. &*
 „ *257. Anno 796. Leo III. P. R. Ex Adone Viennensi probat Leon-*
 „ *hardus Hutterus in actione sua in Gretserum pro Nicolao de Cleman-*
 „ *gis pag. 38. peractâ coronatione Caroli Magni non modo popu-*
 „ *lum hunc in modum acclamasse, Carolo piissimo, Augusto, à*
 „ *Deo coronato, Magno, pacifico, Imperatori vita & victoria, sed*
 „ & post

„ & post has acclamationes Pontificem ipsum in terram procu-
 „ buisse & Imperatorem jam creatum more antiquorum Princi-
 „ pum adorasse. Si autem quærat quis, qualis ille sit mos antiquo-
 „ rum Principum, ex *Salviano* apparet hunc esse: Servos Domi-
 „ norum pedes osculari solitos. Quis autem in hoc ritu videtur
 „ superior? num qui adoratur, qui pedum oscula sibi figi sinit à
 „ Pontifice, vel qui adoratur, qui oscula figit? puto illum qui admit-
 „ tit adorationem, & oscula pedum: ut proinde Cæsarem Pon-
 „ tificem Dominum hic agnoscat. Et Romanæ quidem urbis, de qua
 „ *Paulus Diaconus* ad Carolum, Civitatis Romulæ, viarum, por-
 „ tarum Principum pontium, locorum tribuumque voca-
 „ bula diserte repereris. Sic itaque Carolus Episcopus Roma-
 „ nos ad officium revocabat, & in Italiã quidem in ipsa adeo Ro-
 „ mã eorum licet sede: Et his propriè de causis ultro citroque
 „ Romam commebat: non ut crepidam exolcularetur, aut limi-
 „ na Petri visitaret. *Mornæus Myster. iniquit. p. 134.* adde *Bozium de*
 „ *signis Ecclesiæ Tomo 2. l. 20. p. 709.* Anno 847. *Leo IV. in Epist. ad*
 „ *Imp. Ludovicum,* quæ citatur in *Corp. Canon. c. Nos si caus. 29. 7.* Nos
 „ si incompetentè aliquid egimus, & in subditis justæ legis tra-
 „ mitem non conservavimus, vestro ac missorum vestrorum cun-
 „ cta volumus emendare iudicio. &c. inde magnitudinis vestræ
 „ clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, per-
 „ quirenda, missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia
 „ timeant, & cuncta, quemadmodum si vestra præsens fuisset im-
 „ perialis gloria, diligenter exquirant, &c. *Idem. c. de capitulis. di-*
 „ *stinct. x.* ad Lotharium Augustum. De capitulis vel præceptis
 „ vestris irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quanto
 „ valuimus & valemus Christo propitio, & nunc & in ævum nos
 „ conservaturos modis omnibus profiteamur; & si forte quilibet
 „ aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo
 „ mendacem. A. 858. *Nicol. Pontifex R. ad Imp. Mich. (citatur c. cum*
 „ *ad verum distinct. 69. & c. causam.* Quoniam. *distinct. 10.* sub no-
 „ mine Cypriani) quid scripserit, antea §. X. adduximus. De
 „ Ottone primo post medium seculi decimi testatur *Luitprandus*
 „ *l. VI. c. 6.* eum Romã adiisse, & jusjurandũ à Papa Johan. accepisse,
 „ tenun-

,, se nunquam Berengario atque Adelberto auxiliaturum. Nec
 ,, desierunt Imperatores, eis etiam temporibus, quibus jam valde
 ,, deminuta erat eorum potestas, juramentum à Papa Romano in
 ,, obsequii fidem exigere. Scripsit *Aventinus in Chronico Schirensi*,
 ,, brevi quidem, lectu tamen digno, ad Annum MDXXII. de pa-
 ,, ce inter Imperatorem & Papam hâc conditione facta, ut nimi-
 ,, rum Papa in verba Imperatoris juraret sit, inquit, pax inter Pa-
 ,, pam Calixtum secundum & Henricum quintum Imperato-
 ,, rem hac lege, Imperator Electionem Episcoporum, Præsulum-
 ,, que abdicat, electos tamen post hâc in verba jurare Cæsaris de-
 ,, cretum est. Anno MCLIX. Alexander III. *c. Causam. lib. IV. De-*
 ,, *cret. Tit. 17. Qui filii sint legitimi.* Nos attendentes, quod ad Re-
 ,, gem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judi-
 ,, care, ne videamur juri Regis Anglorum detrahère, qui ipsarum
 ,, judicium asserit, ad se pertinere, fraternitati vestræ mandamus,
 ,, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes. Anno
 ,, 1198. Innocentius III. *Décretal. tit. 6. lib. I. de Electione. c. venera-*
 ,, *bilem 34.* protestatur, Jus Principum nolumus nobis vendicare.
 ,, Anno MCCXCIV. Bonifacius VIII. *c. unam sanct. de majest. & obed.*
 ,, sic definierat, subesse Romano Pontifici omni humanæ creatu-
 ,, ræ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò
 ,, esse de necessitate salutis; sed hâc Bonifacii Bulla, quoad Re-
 ,, gnum Galliæ Clementi V. Successori non placuit, nam *c. meruit.*
 ,, *Extrav. comm. de privilegiis lib. V. Tit. 7.* ita statuit: Meruit caris-
 ,, simi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris sinceræ affe-
 ,, ctionis ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenito-
 ,, rum suorum præclara merita meruerunt; meruit insuper regni-
 ,, colarum puritas ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quam
 ,, Regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est quod nos
 ,, Regi & regno per definitionem, & declarationem bonæ memo-
 ,, riæ Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, quæ incipit *unam*
 ,, *sanctam*, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari.
 ,, Nec quod per illam Rex, Regnum & regnicolæ prælibati am-
 ,, plius Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quam antea existebant;

sed

„ sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante de-
 „ finitionem præfatam quantum ad Ecclesiam, quàm & ad Re-
 „ gem, regnum & regnicolas superius nominatas. Laudem idcir-
 „ cò meretur ingenuum Parisinorum Theologorum Judicium,
 „ in scripto thesibus & assertionibus Jesuitarum opposito & ad-
 „ jecto literis provincialibus *Ludovici Montaltii*: Quis, inquit, ut
 „ credidisset Deum permissurum, ut Vicarius illius qui expressè
 „ dixit, Regnum meum non est de hoc mundo, ausurus sit dispo-
 „ nere de regnis mundi, & uni eripere, alteri dare, qualiter fecit
 „ præ cæteris Julius secundus cum regno Navarræ, quod Reges
 „ Hispaniæ nullo alio titulo possident, in præjudicium nostro-
 „ rum Regum, quam vigore doni quod à Romano Pontifice (qui
 „ legitimo suo Regi eripuit) habere prætendunt.

§. XVII. In specie hic Lector observet, Titulum Pontificis
 Maximi adjunctum olim fuisse dignitati Imperatoriæ, quando-
 quidem penes Imperatores suprema rerum sacrarum æque ac
 civilium administratio vigeat, sive *διὰ τὸ τῆς ἀξίας ὑπεροχὴν*; propter
 Dignitatis excellentiam, uti argumentatur *Zosimus in Gratiano*
& Theodosio, pag. 761. Καὶ ἐτυχε τὸ τε, inquit, *Νεμῶς Πομπιλίου πρώτος, καὶ*
πάντες ἐξ ἧς, οἷτε λεγόμενοι Ῥῆγες; καὶ μετ' ἐκείνης Ὀκταβιανὸς τε αὐτὸς καὶ δι
μετ' ἐκείνων τὴν Ῥωμαίων διαδεχόμενοι μοναρχίαν. Ἄμα γὰρ τὸ παραλαβεῖν ἐκα-
σαν τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν, καὶ ἱερατικὴν εὐλοῖα παρὰ τῶν Πόντιφικῶν ἀποφ' προσεφέ-
ρετο, καὶ παραχρῆμα Πόντιφικὴν Μάξιμου ἀνεγράφετο, ἔπειτα ἐς τὴν Ἀρχιερεὺς Μέγιστος.
 Primus Numa Pompilius hunc honorem adeptus est, omnesque
 deinde qui Reges appellati sunt, ac post illos, Octavianus ipse, qui-
 que post eum in Romano Imperio successerunt. Simul enim at-
 que Summum Imperium quisque consequeretur, amictus ei sa-
 cerdotalis offerebatur à Pontificibus, & continuo Pontificis Ma-
 ximi Titulus ei tribuebatur. Unde Heliogabalus cum Aquiliam
 Severam Summā Sacerdotem vestalem sibi matrimonio junctam
 iret, causatus est, id fieri ut ex ipso Summo Pontifice, & ipsa Summa
 Pontifice divini liberi gignerentur; *ἵνα δη καὶ θεοσπερεῖς παῖδες ἐκτε ἐμῶ*
τῷ Ἀρχιερεὺς, ἐκτε τὰυτῆς τῆς Ἀρχιερείας γινῶνται. Xiphilinus in Heliogaba-
lo. Idem de eadem dignitate planius in August. loquitur: Ἐκτε τε
ἐν πάσαις ταῖς ἱεροσύναις ἱεραῶσιν, καὶ προσέτι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς πλείους διδόναι,
 H h καὶ τῶν

καὶ τῶν ἱερέων κυρίως. Ideò Sacerdotibus dominantur, quia omnibus Sacerdotiis funguntur, & præterea aliis plura dare possunt. Huc refert *Freherus L. I. ff. de Petit. Hered.* Tamen Principali vel Pontificali Autoritate compelluntur ad obsequiū supremæ voluntatis. Imò ipsos Imperatores Christianos hujus tituli non puduit, quo scilicet suam in rebus sacris autoritatem firmarent; quod *Spondanus ex Cardinale Baronio ad Annum Christi CCCXII. p. 262.* his verbis insinuat. Alia verò fuit etiam ejus suscipiendi causa, quod amplissima esset illius Magistratus autoritas: quippe qui posset Comitia dirimere, atque ipsos Consules abdicare, factaque reddere irrita: Decretis à Senatu intercedere, eademque intercidere: ac fierentne bella ex ejus arbitrio penderet: ideoque eam sibi autoritatem omnes Romani Imperatores pernecessariam judicarunt, ut SUMMO RELIGIONIS JURE Senatum in ipsos sæpè molestum, obsequentem in omnibus redderent. H. I. Duravit quoque continuâ serie apud illos usque ad Gratianum, qui primus illud cognomen unâ cum stolâ Pontificali respuit, ἀθέμιτον εἶναι χρῆσθαι τὸ χρῆμα νομισασι: ratus habitum hunc Christiano indignum esse. *Zosimus l. c.* Nihilominus de illo quoque *Ausonius in Panegyrico: Unus in ore omnium Gratianus, Potestate Imperator, Virtute Victor, Augustus Sanitate, PONTIFEX RELIGIONE, Indulgentia Pater, Ætate filius, Pietate utrumque superat.* Et postea: Pontificalia potius vocentur quæ Tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. *Kipping. lib. I. Antiquit. Rom. cap. XI. p. 295.* hanc Inscriptionem proponit: Gratianus. Pius. Felix. Maximus. Victor. ac. Triumphator. semper. Aug. Pontif. Maximus. Germanicus. Max. Alamannic. Max. Franc. Max. Gothic. Apud alias Gentes etiam Reges Sacerdotesque simul fuisse, dubitare non sinit *Ovidii* istud de *Æneâ Lib. XIII. Metamorph.*

Hunc Anius, quo Rege homines, Antistite Phœbus

Ritè colebatur, temploque domoque recepit.

Goldastus Christianos Imperatores Titulis suis honorem Pontific. Max. inseruisse sentit *præfat. in Constit. Imper. ad Imp. Matthiam*, quo indicarent datam sibi potestatem à Deo supremo Imperatore & cœlico Monarcha, in omne hominum genus, sacrum, profanum sub Imperio suo degentium. Et hinc rectè concludit *Mornæus*

Myfter. Iniquit. p. 22. Ante tempora Gratiani Imper. neminem alium, quocumq; prætextu, Pontificem Max. sese dicere aufum.

§. XVIII. Jus autem legitimum in electione aut saltē confirmatione Romanorum Præfulum Imper. & Reges Romæ dominantes habuisse, extra dubitationis aleam positum est. Nam etsi P. R. electores ordinarii, communi & antiquissimi confirmatissimo jure sint Romanus populus & Cardinalis Eccles. Clerus, hoc est, totus ejusdem Clerus fixus, constans & ordinarius : Imperatorum operam tamen in electionibus oportunam & necessariam ante omnia, schismata Romana inter competitores exoriri solita, poposcerunt, aded ut quandoq; multum sanguinis profunderetur, cui malo Imperatorum auctoritas resistere potuit. Quare Imperator aut ipse præsens, aut per Legatos suos ibi interesse debuit, non quidem semper apparitoris instar, & Satellitis, ut armata manu turbis occurreret, tumultuantem enim populum vix ulla vis potest cohibere: sed sæpè etiam tanquam sui populi dux & caput, cujus vice & nomine personam eligeret, sua ipse autoritate, cui electæ populus propter sui Principis autoritatem facilius acquiesceret, & sic tumultibus occasio præcideretur. Et schismatibus quidem vel maximè Imperatores sunt excitati, ut electionibus adessent, imò præessent. Sic Valentinianus viso certamine in primo Romanæ Ecclesiæ post divitias comparatas, Schismate inter Damasum & Ursicinum, judex & ultor insurrexit; Damasum in sede confirmavit, & Ursicinum urbe expulit, *Ammianus Marcellinus libro xxvii. Et Baron. Tom. IV. Annal. ad a. cccclxviii. cccclxxxi.* Sic Honorius Imp. memor cædium, quæ in Schismate inter Damasum & Ursicinum contigerant, novosq; audiens tumultus urbanos, ex novo alio Schismate inter Eulalium & Bonifacium exortos, ad primam relationem Symmachii urbis Præfecti, Eulalii electionem, electioni Bonifacii præferentis, Eulalium in Episcopatu per literas Ravenâ missas confirmat, & Bonifacium jubet urbe expelli, ne tumultus cieret. Baron, tomo V. Ann. CCCXVIII. CCCXIX. Habita postea alia relatione contraria, ad eum à partis Bonifacianæ Clericis missa, jussit quidem ad se utrumq; venire,

tu congregata Synodo causa dijudicaretur, suspenſa interim Eulalii confirmatione. Et quia Judicium hac in primâ Synodo definiri non potuit, ob rei difficultatem & Patrum diverſas ſententias, ad majorem Synodum fuit deferendum, mandavitque interim Imperator, ut uterque quieſceret, & à Pontificalibus abſtineret, dato ab eodem Imperatore Romanæ Eccleſiæ pro tempore, ad pontificalia exercenda Epifcopo Spoletino. Eulalius tamen, cujus procul dubio potiora jura fuiſſent, ut patet tum ex fideli relatione Symmachi apud Baronium, ann. CCCCXVlll. n. 37. quam ex Synodi prioris perplexitate, ib. anno CCCCXIX, n. 14. Ipſemet ſua impatientia ſeipſum perdidit, nam & inobediens factus (n. 30.) juſſionibus Imperialibus & ſeditionibus intentus, compulſit Honorium, ut Bonifacium confirmaret, ipſum verò Eulaliũ ex urbe proſtigandum mandaret. Confirmationem enim Epifcopi R. in caſibus ſchiſmatum & diſſenſionum, ad ipſum Imperatorem tandem ultimum ſpectare optimè dixerat Symmachus Præfectus apud Baron. ann. CCCCXVlll. n. 74. *Et quoniam inquit, pietatis veſtra eſt, de hac parte ferre judicium, quod de hac parte pietas veſtra decernit, præcepto veſtri numinis evidenter informet. Expecto, quid pietas veſtra decernat, ut quies poſſit, quæ hæcenus ſervata eſt, perdurare. Suſcipientur, quæ Clementia veſtra divino judicio & perſeverandæ religionis reverentia, decernenda credidit, & pro quiete Romani populi, in perpetuum ſervanda conſtituit.* Baſilius Patricius, Præfectus Prætorio, Odoacriſque Herulorum, & Italiæ Regis in urbe locum tenens, ſede Epifcopali R. poſt mortem Simplicii vacante in Synodo Patrum monuit, ut ad electionem novi Pontif. non convenirent niſi prius habita cum ipſo debita conſultatione. *Acta ſic habent Romanæ Synodi IV. ſub Symmacho cap. 2. Cum in unum apud B. Petrum Apoſtolum reſediſſent, ſublimis & eminentiſſimus vir, Præfectus Prætorio atque Patricius, agens etiam vices præcellentiſſimi Regis Odoacris, Baſilius dixit: Quanquam ſtudii noſtri & religionis interſit, ut in Epifcopatus electione concordia principaliter ſervetur Eccleſiæ, ne per occaſionem ſeditionis, ſtatus civitatis vocetur in dubium, tamen admonitione Beatiſſimi viri, Papa noſtri Simplicii, quam*
ante

ante oculos semper habere debemus, hoc vobis (meministis) sub obestatione fuisse mandatum, ut propter illum strepitum, & venerabilis ecclesia detrimentum, si eum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione cuiuslibet celebretur electio. Post Odoacrem Regem Theodoricus Arrianus Italiae Rex, Symmachum R. P. confirmavit, Laurentium verò, qui cum Symmacho contendebat, Nuceriae Episcopum constituit, teste *Platina in Symmacho*. Petrum quoque idem Altimi Episcopum, Ecclesiae praesidere iussit. *Platina ibidem*. Item Felicem Episcopum R. consecrandum proposuit & obtinuit. *Cassiodorus lib. II. Epist. XV. Stephanus Papa distinct. 63. c. 28. Quia sancta Romana Ecclesia, cui autore Deo praesidemus, à pluribus patitur violentias Pontifice obeunte, quae ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitiâ Pontificis fit consecratio, nec Canonico ritu & consuetudine, ab Imperatore directi intersunt nuncii, qui scandala fieri vetent, volumus, ut cum instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis & universo Clero eligatur, praesente Senatu & populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus praesentibus Legatis Imperialibus consecretur. Cui decreto Gratianus praemittit ista; Principibus verò atque Imperatoribus, electiones R. P. atque aliorum Episcoporum referendas, usus & constitutio tradidit, pro Schismaticorum atque haereticorum dissensionibus, quibus nonnunquam Ecclesia Dei concussa periclitabatur. Contra quos legibus fidelissimorum Imperat. frequenter Ecclesia munita legitur. Repraesentabatur ergò electio Pontificum Catholicorum principibus, ut eorum autoritate roboratâ, nullus haereticorum vel Schismaticorum auderet contraire; & ut ipsi Principes, tanquam devotissimi filii in eum consentirent, quem sibi in Patrem eligi viderent, ut & in omnibus suffragatores existerent. *Marcus Antonius de Dominis de Republ. Ecclesiast. lib. IV. cap. 2. p. m. 733.**

§. XIX. Præterea Gothorum irruptio aliam non levio-
 rem occasionem dedit R. Imp. ut in R. P. electione partem merito
 habere vellent. Ea verò occasio fuit, quod *Silverius*, verene, an
 fidei, suspicionem movit de urbe Barbaris tradenda. Undè cavendum
 fuit, ne dignitas Pontificia in capita Romano Imperio non

fida conferretur. De hoc *Onuphrius Panvinius in annotat. ad Pelagium II.* (qui florebat Seculo VI.) *Platina* scribit: Gothis Italia omni per Narsem patricium pulsus, eaque cum urbe Roma Orientalis Imperii parte facta, sub Justiniano Imperat. ex autoritate Papæ Vigiliæ, novus quidam in Comitibus Pontificiis mos inolevit, is fuit, ut mortuo Papa, nova quidem electio more majorum statim à Clero, Senatu populoque Romano fieret, verum electus R. P. non ante consecrari atque ab Episcopis ordinari posset, quam ejus electio ab Imperatore Constantinopolitano confirmata esset, ipseque literis suis patentibus licentiam electo Pontifici concederet, ut ordinari posset, atque ita jurisdictionem Pontificatus tum obtineret. Pro quâ licentiâ consequendâ electo necesse erat certam pecuniæ quantitatem Imperatori transmittere. Quâ veniâ obtentâ ipse postea consecratur, & Romanum administrabat Pontificatum. Antea enim iidem dies comitorum & consecrationis Pontif. renunciati erant. Hoc a. idè Justinianum Imperat. vel ex ejus autoritate Vigilium Papam instituisse credendum est, ut Imperator certus esset de conditionibus novi Pontificis, cujus tum maxima esse autoritas ceperat; Imperatoribus præsertim Italia absentibus, ne aliquando Pontifice factioso, vel Imperatoris hoste ordinato, urbs & Italia eo auctore ab orientali Imperio deficeret, seque finitimis barbaris traderet, quod Silverium Papam aliquandò quæsisisse sibi persuadebat. Qua ratione fiebat, ut in novis eum potissimum R. P. crearent, quem Imperatori, à quo confirmandus erat, amicum esse scirent, de quo ille confideret, nihil in Italia contra Imperium moliturum, barbaris, præsertim Longobardis eam paulò post vexantibus. Eo igitur tempore non licebat ad Pontificatum promoveri absque jussione Principis Constantinopolitani. *Aimoinus lib. 3. histor. cap. 74. Gregorius Papa à Mauricio Imp. confirmatus est, ejusdem etiam se jussione Episcopum esse affirmat, lib. 1. Epist. V.* postea quoque Caroli M. ævo (Imperatore Græco ex clato) *Hadrianus I. cum universa Synodo (inquit histor. Ecclesiast. distinct. 63. c. Hadrianus I. in Synodo) Imperatoribus tradiderunt jus & potestatem eligendi Pontificem & ordi-*

ordinandi sedem Apostolicam, Græcus enim Imperator Romæ in Carolum nihil potereat, qui totius Italiæ regimen & dominium tunc obtinebat. *Walthramus Naumburgensis Episcopus de Investiturâ Episcoporum. Adrianus Papa collaudantibus Romanis & plena Synodo, primatam Archiepiscoporum Episcoporum. Abbatum, Ducum & Principum acclamatione Carolo M. ejusque Successoribus futuris Imperatoribus sub anathemate concessit patriciatum Romanum: & per se vel per Nuncios, confirmationem in electione & consecratione Romani Pontificis concessit: & investituras Episcoporum eis determinavit, ut non consecratur Episcopus, qui per Regem & Imperatorem non introierit purè & integrè, exceptis, quos Papa Romanus investire & consecrare debet, ex antiquo dono Regum & Imperatorum, cum aliis quæ vocantur Regalia, id est à Regibus & Imperatoribus Pontificibus Romanis data, in fundis & redditibus. In hac concessione continentur Regales Abbatia, præpositura. Ex hoc constituto Carolus Magn. Aistulfum Desiderium, aliosque Reges & Tyrannos, bello cæde & exilio deleuit, qui fundos & bona Ecclesia Romana, aliarumque Ecclesiarum, invaserant, omnia reddens libertati. Sigebertus Gemblacensis in Chronico A. DCCLXXIII. Adrianus Papa ad tuendas res Ecclesie Carolum Romam accersit, quò pergens Papiam obsidet, ibique relicto exercitu Romam pervenit, sanctam resurrectionem ibi peregit. Postea rediens Papiam cepit. Iterumque Romam rediit, Synodum constituit cum Adriano Papa, aliisque CLIII. religiosi Episcopis & Abbatibus, in qua Adrianus Papa, cum universali Synodo jus dedit ei eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem, dignitatem quoque Principatus: (Lege Patriciatum.) Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas Provincias ab eo investituram accipere definivit, & ut nisi à Rege laudetur & investatur Episcopus, à nemine consecratur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent, bona eorum publicari. Hac constitutio pluribus testimoniis confirmatur passim à Gratiano part. I. Decreti distinct. 63. c. 22. ab Autore Pannonia: lib. VIII. cap. 134. Theodorico à Niem lib. I. de Schismate. Flacio in Catalogo testium veritatis lib. 19. p. 1859, Iohan. Volfio IC. lib. VIII.*

Lectio.

Lectio memorabil. Baronio Tomo IX. Annal. an. 774. §. 10. Caspare Hedione histor. Ecclesiast. lib. VI. c. 23. Gotfrido Viterbiensi Panthei parte XVII. Canzone Turcicense in gestis Caroli M. c. 27. Martino Polono Monacho Dominicano & Pœnitentiario Papa in Chronico, Iohan. Semeca Prapósito Halberstatense Decreti primo Glossatore, in distinct. 63. Leopoldo de Bebenburg Episcopo Bamberg. de Zelo vet. Princip. German. c. 8. Adriano Rolewinck Carthusiano Colon. in fasciculo temporum, Luthrense Monacho apud Brunsvigam in compilat. Chronolog. Roberto Gagvino ministro Generalis ordinis S. Trinit. de Francor. gest. Lib. IV. aliisque pluribus, quos fideliter Congessit laboriosissimus Goldastus in Rationali Constitution. Imperial. p. I. 2. 3. seq. Hac autem concessio, si qua fuit, & similes subsequentium Pontificum non aliter intelligi debent, quam quod fuerint proprii principum juris naturæ recognitiones, admissiones, & probationes, cum remotione obstaculi injusti, per prohibitiones perperam & indebitè positi, ac declarationes, posse jam Principes suo jure uti, & se quantum in ipsis sit, nolle illud impedire, aut si quid interdum additum est, id totum fuit in explicatione modi, quo suam naturalem potestatem, citra periculum vel animæ, vel Ecclesiasticæ perturbationis, possent exuere, veluti dextrè judicat M. A. de Dom. de Repub. Eccles. lib. VI. cap. 7. n. 125. p. 704. Insuper quæ de cessione Adriani extant, à Carolo M. usque ad Imperatorem Rudolphum II. hoc est, annos octingentos & triginta firmiter in Ecclesia & foro credita sunt veræ esse, nec quisquam tantam sibi audaciam sumpsit, ut dubitaret de illis etiam in gravissimis Imperatorum & Pontificum controversiis. Nilominus tamen Cardinalis Baronius ea oppugnare conatus est, cujus argumenta quantitatis sunt, Goldastus libro ante citato p. 4. seqq. examinando examinavit.

§. XX. Majorem dictis lucem afferunt, quæ *Bebenburgius de Zelo V. P. cap. 8. exhibet: Licet Imperatores Romanorum ante tempora Caroli M. sive ex Privilegio Ecclesiæ Romanæ, sive ex more habuerint dispositionem sedis Apostolicæ, in tantum, quod post electionem Romani Pontificis, decretum electionis Papæ presentabatur Imperatori, & postea cum eorum conscientia & jussione ordinatio R. P. procedebat,*

„debat, ut patet *distinct. LXIII. Agatho*. Non tamen reperi in ali-
 „quibus historiis Chronicis vel Canonibus illos Imperatores huic
 „Privilegio seu mori renunciaffe; sed reperio, quod quidam Im-
 „perator pecuniam, quæ erat dari solita Imperatoribus in ordi-
 „natione R. P. remittebat, ut patet in prædicto Canone Agatho,
 „qui *sumtus* est ex gestis Roman. Pontific. ut in superscriptione
 „ipfius Canonis continetur. Idem c. 7. Non legimus à prædictis
 „decreta electionum (Imperatorum) facta, & ad summos Pontifi-
 „ces transmissa fuisse, sed potius è contra legimus, quod decre-
 „tum electionis Papæ post ejus electionem olim Rom. Imperatori.
 „transmitti solebat, ut patet *63. distinct. C. Agatho. & S. electiones. Al-*
bertus Crantzzius Metropol. Saxon. Lib. I. cap. 14. Olim Imperatores
 „non passi vivere Pontifices, ad supplicia devocabant: & Græcu-
 „li, postquam apud eos extincta stirps Constantini & deinde Ma-
 „gni Theodosii, non habuêre Romanum Pontificem, nisi quem
 „ipfi confirmâffent. Ideoque Ludovicus filius Caroli M. hanc
 „potestatem confirmationis sivè electionis servari voluit. Cum
 „enim Paschalis I. non interposita autoritate Imperatoris Ponti-
 „fex creatus esset, statim Legatos ad Ludovicum misit, qui ejus rei
 „culpam omnem in Clerum & populum rejicerent, quod ab his vi
 „coactus esset Pontificatum suscipere. Hâc satisfactione acceptâ
 „Ludovicus respondit populo & Clero, majorum instituta & pacta
 „servanda esse, caverent, ne deinde Majestatem læderent. *Plati-*
na in Paschal. I. vita. Gregorius IV. à Clero populoque electus
 „non prius Pontificium munus obire voluit, quam à Legatis Lu-
 „dovici Imper. ob eam causam Romam missis, qui diligenter tan-
 „tam electionem discusserrant, confirmatus esset. Fecerat id, *in-*
quit Platina in Gregorio IV. non superbiâ motus, sed ne jura Imperiî
 „amitteret Ludovicus, quippe qui natura clemens & humanissi-
 „mus est habitus, quique jura Ecclesiæ & dignitatem semper tu-
 „ratus est. Ejusdem Legati Benedictum III. in Sede confirmave-
 „runt. *Platina & Anastasius in Benedicto III.* Et à Carolo M. us-
 „que ad Otthonem I. *Onuphrius Panvinius*, hujus juris in electio-

ne Pontificum imperialis nullam interruptionem observat, *in annotat. ad Pelagium II. Platinae*. Imo Leo VIII. ad exemplum Hadriani I. Otthoni I. Imperatori Germanorum Regi restituit, quod Successoribus Caroli M. ab Hadriano III. ereptum erat. *Platina in Leone IIX.* Leo Protoscriniarius à Clero populoque Romano pulso Johanne Pontifex creatur. Nam cum Johannes flagitiosè & intemperanter viveret, instarentque Romani, ut alterum Pontificem abrogata Johanne crearet, respondit: electionem ad populum & Clerum pertinere, eligerent, quem maximè idoneum putarent, se eum statim approbaturum. Undè cum Leonem elegissent, quem ipse confirmaverat, deindè mutatâ sententiâ abrogato, eidem Benedictum suffecissent, iratus Ottho eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto, Leonem suscipere, qui statim Romanorum inconstantiam pertæsus, auctoritatem omnem eligendi Pontificis à Clero populoque Romano ad Imperatorem transtulit, etsi Clerum & populum absolutè excludere non potuerit. Undè & in sequentibus usque ad Hildebrandum IV. inclusivè, Cleri & populi electioni suam Imperator addidit auctoritatem. Cives verò sanctum Imperatorem cum suis omnibus in urbem suscipiunt, fidelitatemque promittunt, hæc addentes & firmiter jurantes, nunquam se Papam electuros, aut ordinaturos, præter consensum atque electionem Domini Imperatoris Otthonis Cæsaris Augusti, filii-que ipsius Regis Otthonis: *Luitprandus memorat Libro VI, cap. 6. Baron. Tomo X, Annal. ann. DCCCCLXIII. n. 101.*

§. XXI.

Hic tamen notandum est, *inquit de Dominis, de Republ. Eccles. Lib. VI. c. p. 743.* Ecclesiam Christi non fuisse adeo rigidam erga Christianos Principes, ut in Romanorum etiam Pontificum electionibus, si eas interdum illi soli facerent, modò viros aptos eligerent, vel minimè quid repugnandum esse censeret. Ita *Lib. 3, cap. 3. & Lib. 6, cap. 7.* multorum Episcoporum

rum , etiam Patriarcharum electionem à solis Principibus factam ponit , & ab Ecclesia libentissimè approbatam. Primus est Athanasius Imperiali diplomate Sedem qui Episcopalem accepit. Dum Arriani eum ut abiret , perurgerent nomine Imperatoris Constantii , in apologiâ ad Constantium , se renuisse , ait , & causam his verbis affert : Quid igitur? annon meritò ab illis diplomata postulabam ? nec eorum simplicibus verbis obsequebar. Illi igitur cum non ederent , neque proferrent mandatum tuæ pietatis , nonne planè & directè contra hujus jussa diplomatis agebant ? (*Literas hic intelligit Constantii , quas ibidem refert illum in sua Sede firmantes.*) Ego igitur cum illi literas nullas exhiberent , probè mihi colligere & ratiocinari videbar , ipsos nil nisi sua verba adterre , præsertim cum tuo diplomate jubear , ne quid istiusmodi curarem. Jure igitur hoc feci , religiosissime Auguste , ut quemadmodum cum Epistolis tuis ingressus essem in patriam , ita acceptis tuis mandatis è patria discederem. Si fugissem quomodo non meritò me tua pietas his verbis objurgasset ; cur tu cum diplomatibus in Ecclesiam intromissus , sine diplomatibus egredieris , populosque destituis?

Unde perspicitur Athanasium suam Sedem Imperatoriis diplomatibus munitum primum accepisse. Hoc enim est *intromitti in Ecclesiam* , neque hæc ad restitutionem ab exilio spectant , quæ non intromittit in Ecclesiam , sed in Civitatem.

Postmodum cum Germanorum Regum dominatus longè lateque in Italia pateret , illi jus creandi Pontificis Romani exercere cœperunt. Sic Henricus III. Niger Gregorium VI. Suffragio Cleri electum de Pontificatu dejecit , & Clementem Secundum Papam Romanorum renunciavit , deindè Clerum jurejurando compulit , ne quem deinceps ad Pontificatum admitterent , sine Imperatoris

Germanici consensu , quo de acta Vaticana testantur. Idcirco mortuo Clemente 2. Collegium Pontificum ad Cæsarem Legatos misit , ut Pontificem Maximum , quem vellet , renunciaret. Imperator Peponem designavit , qui Damasus II. est appellatus , quo defuncto rursus Legatos ad Imperatorem Clerus destinavit , ad Pontificem alium creandum , is Brunoni , qui Leonis IX. nomen assumpsit , sedem Apostolicam demandavit , eique Victorem II. suffecit , post cujus occasum Clerus Fridericum Pontificem Maximum cooptavit , post hunc Alexandrum II. quod cum intellexisset Henticus IV. Henrici III. filius , Carolum Parmensem Pontificem esse iussit , qui tamen ab universa Insubria exceptus , ab Alexandro 2. tamen dignitate spoliatus est. Hunc Alexandrum excepit famosus ille *Hildebrandus* , qui alias *Gregorii VII.* nomine notatur , à Pontificibus proclamatus ; *Is omnibus Laicis interdixit , ne ulla beneficia Ecclesiastica sacerdotiave in quenquam conferrent , subjectâ gravi sacerorum interdictionis pœnâ.* Et quidem Imperatorem , qui Pontifices in Germania renunciârat , publica execratione damnavit , quo ipso commotus Imperator superatis Alpibus Gregorium VII , qui annos XI. Ecclesiæ non sine multorum scandalo ac detrimento præfuerat , urbe exegit , substituto Clemente III. Pontifice. De hoc Gregorio *Onuphrius Lib. IV. de varia Creat. Rom. Pontif.* sic scribit : *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Nortmannorum fretus , opibus Comitissæ Mathildis mulieris per Italiam potentissimæ , confisus , discordiâque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus , præter majorum morem contemptâ Imperatoris potestate & autoritate , cum summum Pontificatum obtinuisset , Cæsarem ipsum , à quo , si non electus , saltem confirmatus fuerat , non dico excommunicare , sed etiam Regno Imperioque privare ausus est. Res ante ea seculi inaudita. Confer. *Arventini Lib. V. ann. Bojorum. & Bodin. l. I. de Rep. c. IX. p. 136.* Reperimus quoq; in actis antiquis Prælatos Principibus juramentū fidelitatis præstitisse. In Concilio Toletano IV.*

jam ante mille annos morem fuisse apparet, ut Episcopi Regi fidelitatem jurarent, sic enim in eo statuunt Episcopi. 74. *Quicumq; ergo ex nobis vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio Sacramentum fidei suæ, quod pro Patria gentisq; Gothorum statu, vel conservatione regni salutis pollicitus est, temeraverit, &c. anathema sit.* Similiter in X. Concilio Toletano hæc habentur. c. 12. *ut si quis religionis ab Episcopo, usq; ad extremum ordinis clericorum sive Monachorum generalia juramenta in salutem regiam, gentisq; aut Patriæ data, reperiatur violasse voluntate profana, mox propria dignitate privatus, & loco & honore habeatur exclusus.* Turonense Concilium III. c. 1. sub Carolo M. primò omnium, inquit, *admonuimus cunctos, qui nostro conventui interfuere, (procul dubio Episcopos) ut obediens sint Domino Excellensissimo Imperatori nostro, & fidem, quam ei promissam habent, in violabiliter conservare studeant.* Et in Aquisgranensi Concilio sub Ludovico Pio statutum est c. 2. can. 12. *ut si quis Episcoporum, aut quilibet sequentis ordinis Ecclesiastici deinceps timore aut cupiditate, aut qualibet suasionem à Domino, & orthodoxo Ludovico Imperatore defecerit, aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promissum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quovis modo se copulaverit, gradum proprium canonica atq; Synodica sententia amittat.* Vide Ludovici Constitutionem Anno 817. factam, apud Goldastum, Tomo II. Constitut. Imperial. p. m. 13. Constitutio duorum Otthonum, primi nempe & secundi Anno 962. ibidem Tom. II. p. 45. postulat, ut ille, qui ad hoc sanctum atq; Apostolicum regimen, eligitur, nemine consentiente consecratus fiat Pontifex, prius, quam talem in præsentia missorum nostrorum, vel filii nostri, si, ve universæ generalitatis, faciat promissionem pro omnium satisfactione, atq; conservatione futura, qualem Dominus & venerandus spiritualis Pater noster Leo fecisse dignoscitur. In volumine quodam Isidori Mercatoris Papa electus jurare debet Imperatori se omnium Ecclesiarum liberam electionem esse permitturum. Goldast. lib. dicto, p. 125.

§. XXII. Vidimus qualis priorum temporum fuerit facies, quibusq; gyris coarctata Pontificum auctoritas, ut se Imperatoribus

non nisi cum præsentissimo dignitatis adeptæ dispendio, opponere attentarent, sed quæ est rerum humanarum inconstantia, nihil in sublimi positum sine immutatione aliquâ perpetuò consistit dominantium potentia, quæ olim cælum quasi tangere, inq; summo gloriæ apice versari videbatur, Pontificum technis & violentia tantopere imminuta est ut de illa hodie præter umbram fere nihil appareat. Quo autem pacto talis mutatio contigerit, *Bodinus l. 1. de Republ. cap. 9. pag. 131.* hoc verborum ambitum perspicuè enarrat. [Principio quidem Gregorius Pontifex Romanus, is qui primus servum se servorum Dei appellavit (*Anastasio Bibliothecario in vitis Pontificum pag. mihi 44.* est Bonifacius III.) ab Imperatore Phoca Principatum in omnes Episcopos adeptus est. Posteri deinceps honores pontificios ad Imperia traduxerunt, & sacra profanis miscentes potentiam religionis specie incredibiliter auxerunt. At Principes ipsi magnam partem religionis metu cæteri potentiorum exemplo, summos Pontifices revereri, idq; potissimum, cum Orientis imperium in ruinam inclinaret, id est cum R. P. Italiæ civitates ac populos, quo minus Imperatoribus Constantinopoleos parerent, aut tributa solverent interdictis prohibuerunt: occasione inde quaesitâ, quod Leo is, qui Iconomachus usurpatur, divorum statuas dejecisset: qua re commota plebs, & R. P. autoritate inflammata Thomam Imperatorem in Sophiæ templo necavit. Itaq; cum opes Orientis attritæ essent barbarorum incursionibus, ac Principes Germanorum recuperandæ Italiæ spem abjecissent, Regesq; Longobardorum Italiæ Imperio potiti vellent, ac Pontificum Romanor. opibus prohiberentur, nec tamen Longobardi pares essent, ad opes Francorum adspexerunt, & auxilia potentissimæ gentis in Italiam evocârunt, nec sua spe fraudati sunt. Nam Pipinus Præfectus Prætorio, qui tunc Palatii Magister ac major Domus dicebatur, opibus & gratiâ florens, ingenti cum exercitu superatis Alpibus Longobardorum copias fudit ac prostravit, inde Romam profectus Zachariæ Pontificis Imperio partem Italiæ subjecit; nam
Pontifex

Pontifex ante Childerico Mereneorum Rege spoliato, Pipinum Francorum Regem designaverat, sacris etiam more majorum initiaverat (circa medium Seculi VIII.) quem Francilibenter exceperunt, tum quia Caroli Martelli Francorum Principis Filius, qui rerum gestarum gloria clarissimus erat, tum quia Childericus propter Ingenii stuporem Imperio minimè dignus videbatur; quibus omnibus accedebat, summa ejus auctoritas & gratia R. P. quem uti Deum aliquem cælo delapsum populi prosequerentur. Ac tum quidem Pontifex ipse, si Pipinus Longobardos subegisset, Exarchatum Ravennæ sibi fiduciæ nomine pactus erat, id est, XIII. urbes, & Pentapolin provinciam, quæ urbibus XVI. continebatur. *Morneus Myst. iniquitat. p. 127.* Partâ victoriâ Pipinus ut promissum impleteret, harum urbium claves sacris divi Petri altaribus imposuit, prius tamen utriusq; provinciæ dominatum ac jura Majestatis, sibi posterisq; suis ac Romani Pontificis deinde eligendi potestatem sibi reservârat. Quibus rebus non modo libenter Pontifex annuit, sed etiam ut Pipinus Imperatorem se appellaret, penè persuasit: qua appellatione nemo exceptis Constantinopoleos Imperatoribus utebatur. Mortuo Pipino Longobardi rursus arma capere, Pontifices turbare, & ad Francorum asylum omnia revocare. Itaq; Carolus Pipini filius, qui bellicis laudibus abundans, magnus est appellatus, valido cum exercitu delevit, & Pontificum superatis Alpibus, non modo Reges Longobardorum, sed etiam regnum ipsum delevit Pontificum Romanorum potentiâ, stabili fundamento firmatâ Imperator à Pontificibus est appellatus, ac vicissim Romani Pontifices, quamdiu Carolus vixit, ab eo omnes creati fuere; sed post Caroli occasum, qui plus in Urbe Roma, minus tamen in Curia Francorum autoritate & gratia poterant, se à Collegio Pontificû creati curabant. Ita Reges Francorum tum externis bellis, tum civilibus dissidiis, quæ inter Caroli M. nepotes gravissima extiterunt, perturbati; summi Pontificis creandi prærogativam deseruerunt. *Vitarus* tamè bonus Antiquitatis autor scribit

tres Pontifices Romanos in Galliam supplices venisse, ut veniam impetrarent, quod injussu Ludovici Pii Regis Francorum Pontificatum suscepissent. Ludovicus Pius, vel quia gloriæ minimè cupidus, vel quia sacrum ordinem irritare nollet, Romani Pontificis creationem ratam habuit, cujus erroris illum, tardè tamen pœnituit: est enim à collegio Pontificum Imperio spoliatus, & in Monasterium injectus, uxor etiam seorsim à marito cum sacris virginibus inclusa, uterq; tamen post à Principibus ac nobilitate Gallica Cleri superbiam acerbissimè ferente, in integrum restitutus est. Mortuo Ludovico Francorum, Italarum, Germanorum & Hispanorum Imperatore, Imperium trifarium divisum est, inter Carolum, Lotharium ac Ludovicum & Ludovici liberos, sed iis legibus, ut singuli summam in suos vitæ ac necis potestatem & omnia jura Majestatis haberent: ac rursum Lotharii Imperium inter liberos trifarium divisum, uni quidem Regnum Lotharingiæ, alteri Regnum Arelatense, tertio Italia cecit. Ludovicus Germaniam, Carolus Imperator Francorum Galliam tenebat, ita singulorum potentiâ divisâ debilitatem cœpit, & Pontificum Romanorum opes augeri, potissimum Nicolao I. Pontifice, (post medium Seculi IX.) qui quod Reipublicæ gerendæ peritia majoribus præstabat, primus Lotharium minorem Ludovici Regis Italiæ fratrem acerbius increpuit, eiq; sacris interdiceri ausus est. Fridericus II. Germanorum Imperator, Pontificem Romanum creavit alium, quam qui erat à Collegis Pontificum electus, is autem erat Innocentius IV. generis Splendore ac Eruditione clarus. Hic igitur Italia pulsus in Galliam Pontificum Asylum veniens, opibus ac potentia Ludovici IX. Regis Francorum erectus, ut Germanorum potentiam infirmaret, Friderico II. sacris interdixit, qui quod execrabilem se populis omnibus esse intelligeret, Italiæq; motus ingentes adspiceret, in Germaniam trepidus se recepit, ab Innocentio veniam eâ lege consecutus, si deinceps Romani Pontificis creandi auctoritate abstineret verba diplomatis Friderici II. ex actis Vaticanis expressa ita se habent: *Anno MCCXIX. Imperii VII. Regni Sicilia XXII. illum abusum tollere volentes, quem quidam*
Præde-

prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, in electionibus Prælatorum, concedimus ut electiones liberè fiant. Quibus verbis non modo Romanorum, sed omnium Pontificum creationem omnino repudiare videtur. Vide *Platinam in vita Innocentii IV. p. m. 169. seq. Johann. Balæum de Rom. Pontific. actus. lib. V. p. 262. seqq.*

§. XXIII. Succedentibus temporibus magis magisque ditiones & Principatus Pontifices ad se traxerunt, quibusdam etiã ab ipsis Imperatoribus donati, ut ipsi quidem gloriantur, ac propterea Imperatorum fiduciarii facti sunt. Quod si demus inquit *Bodinus l. c. p. 135.* harum civitatũ (intelligit *Rhegium, Mutinam, Placentiam & Parmam*) largitionem Pontifici Romano fieri potuisse, & factam esse, uti Pontifices jactant, oportuit etiam se Imperii Germani fiduciarios profiteri; sed quia turpe videbatur, Rom. Pontif. qui in omnes principes Imperium habere se diceret, Imperatoris vasallum ac fiduciarium haberi, jura Majestatis omnium Italiae civitatum quæ in Ecclesie Romanæ Dominio essent, ab Imperatoribus Romano Pontifici concessa fuisse, falsò tamen tradiderunt. Et certè in actis Vaticanis extat donationis formula sine die ac Pontifice, quã *Otho Imperator* (quatuor ejusdem Nominis extiterunt, sed quæ significari velit ignotum est) dono dat Ecclesie Romanæ *Pisaurum, Anconam, Fossabrunum, & Ausanium*: Altera donationis formula est *Otho. IV. ad Innocent. III.* his verbis concepta: *Ego Otho IV. rex Romanor. semper Augustus, tibi, Domino meo Papæ Innocentio III. tuisque Successoribus Ecclesie Rom. spondeo, polliceor & juro, quod omnes possessiones Ecclesie, quæ sequuntur copiosissimã omnium prædiorum ac civitatum, quæ tum erant in Ecclesie Romanæ Dominio, sive Imperatorum, sive aliorum beneficio ac largitione possiderentur, confirmationem habent. &c.* Illæ autem donationes præcipuè donatione *Constantini Magni* innituntur, quæ tamẽ, rumpantur ut illa Romanensibus, valdè suspecta & dubia ab optimis illius ævi scriptoribus pronunciat. Hos inter *Hieronymus Paulus Catalanus, Canonicus Barcinonensis, viriusque juris Doctor, Alexandri VI. Cubicularius, in practicã Cancellariæ Apostolicæ* ingenuè & intrepidè ita disserit: [quod donatio Constantini etiam de facto non fuerit] lege *Laurentium Vallam & Papam Pium in dialogo,*

dialogo, nec de tali donatione quicquam legi apud probatum historicum, præsertim apud eos qui scripserint illâ ætate vel illi proximâ. Nam nec Eusebius, qui fuit diligentissimus scrutator & narrator rerum Christianarum meminit, &c. nec Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Johannes Chrysostomus, nec Ammianus, nec Beda nec Orosius meminerunt. Et constat per plures quam 300. annos post Constantinû, Imperatores tenuisse gubernacula Urbis & Italiæ per Duces, Præsides, & Exarchos, & Urbis Romanæ usq; ad tempora Innocentii 2. ut patet apertè in Chronicis & Historiis. Quò plures Locos ex digestis, codice & novellis adducit; Et in vitâ Phocæ Imperatoris legitur impetrâsse Panthæum Bonifacium Papam ab eo: Undè ergo habuerit terras Ecclesiæ, vide gesta Caroli Magni & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta novissimè per D. Bartholomæum de Platina Bibliothecarium, qui omnia instrumenta pertinentia ad statum Ecclesiæ in temporalibus, præsertim circa acquisitionem terrarum & aliorum jurium & centum collegit, in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam nostram præbuius in revidendo. Et de dicta donatione & curatione lepræ Constantini, lege quæ latè scribit remus Episcopus Paduanus in historiâ suâ de vitis Pontificum: Autorem ficti hujus diplomatis aliquam multi statuunt fuisse Johannem Diaconum Cognomento digitum, quem postea Papam factum & Johannem IX. dictum fuisse testatur Platina, idque præeunte diplomate donationis Ottonis III. cujus verba sunt: Hæc sunt comenta ab illis ipsis (Pontificibus) inventa, quibus Johannes Diaconus cognomento digitorum munitus, præceptum aureis literis scripsit, & sub Titulo Constantini Magni, longi Mendacitæ tempora finxit: Vid. *Morneus in Myst. iniquit. p. 178. & 550. Marquardi Freheri Comment. in hanc donationem. Johann Raynold in Colloqu. Cum Harro. Cap. VII. Sectione XII. p. 230. seq. Gisbertus Voetius Volum. II. Diss. De donatione Constantini n. 4. Nicolaus Henelius Otii Vratislaviensis Cap. XXII. M. Anton. de Dom. lib. VI. de Republ. Ecclesiast. Cap. VII. p. 694.* Hic ergò tibilector, rem maxime observandam propono, ut Caroli M. Consilium in ditandis Ecclesiis prudens, sed humanum, animadvertas, ex eoq; colligas, quam merito

merito reges propter dicta regalia, tanquam vasallos debeant sibi Episcopos & Abbates aliosq; prælatos ecclesiasticos, imò ipsum Roman. Pontific. subijcere: & quam immeritò Papæ & Ecclesia eximere se ab hac subiectione anniterentur, ac retinere velint nihilominus ipsa regalia, & illa ad debellandos Principes, sibiq; suos Dominos, cum sint eorum vasalli, subijciendos convertere, Audi igitur Caroli consilium à *Wilhelmo Malmesburiense de gestis Reg. Anglicor. lib. V.* egregiè observatum & explicatum: Cum Urbano Papæ Paschalis, *inquit*, successisset, rursus quæstio de Investituris Ecclesiarum, rursus bella, rursus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Episcopos & Abbates regni sui quod citra montes est, fautores habebat, quia Carolus M. pro contumendâ gentilium illorum ferocia, omnes penè terras Ecclesiis contulerat, consilio sissimè perpendens, nolle sacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, si laici rebellarent; illos posse excommunicationis autoritate & potentia severitate compescere. Sed quod putavit Carolus, sibi & Successoribus fore in auxilium, firmitatem, hoc tandem verum est in scandalum. Et jam Papæ his temporibus adversus Henricum Imperatorem ipsiusmet Imperatoris vires, hoc est Prælatos, ejus vasallos convertebant. Undè & pergit *Wilhelmus*: Papa ultramontanas Ecclesias suæ rationi subjecerat, parumq; suscipiebant Urbes Italiæ Henrici Dominium, seruitio putantes se exutos post Conradi fratris ejus interitum, qui à patre relictus Longobardiæ in Regem apud Tretium obierat diem. At verò Henricus antiquis Cæsaribus in nullo virtute dejectior, post pacatum regnum Teutonicum, præsumebat animo Italicum, rebellionem Urbium subjugaturus, quæstionemq; de investitura suo libitu decidurus. Hæc ille. Itaq; ex una parte Papa occasione superioritatis Ecclesiasticæ ad temporalia Episcopatum & Abbatiarum regalia adjecit manum, ad se Vasallagia avocando, ex alia Prælati ipsi occasione bellorum, quibus Imperatores fracti sunt & facti imbecilliores, eis rebellaverunt, ut se in libertatem vindicarent. Atq; hinc Ecclesiastici, præsertim Romanus, impinguati, incrassati, dilatati recalcitrarunt, & in-

dies magis recalcitrabunt, quousq; Monarchiam quam moliantur, perducant ad fastigium.]

§. XXIV. Ex quibus omnibus sole meridiano clarius elucelcit, quam iniquè Pontifices superioritatem in Principes summos sibi arrogent, adeò ut hanc superbiam ipsi Pontificii Scriptores averfantes acerrimè in illam invehantur. *Paschasius Radobertus Abbas Corbejenfis Sec. IX. in Commentar. Super Lament. Jeremia, lib. IV. c. 2.* Ecce, inquit, jam penè nulla est secularis vitæ actio, quam non sacerdotes Christi administrent, nulla mundi negotia, in quibus altaris ministri se nō occupent; di'peri sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, dum susceptæ religionis ministerium veritimus ad ambitionis argumentū, dum locū sanctitatis ad terrena negotia deflectimus, & mundanis actibus implicamur. Ita, quod pejus est, lupi pastores fiunt, ministri altaris negotiatores seculi. *Iohan. Sarisberienfis in Polycraticol. 8.* rectissimam eminendi viam docuit Christus, qui discipulos suos Regibus gentiū noluit conformari, ut dominantem in subditos; at isti aliam prætulerunt, adscendentes ex adverso fratrū, & ministrandi humilitate rejecta appetunt præ Regibus gentium dominari. In *catalogo testium veritatis Lib. VXi. p. m. 1595. edit. in fol. An. 1608.* ex veteri aliquo codice citatur Epistola Seculo XII scripta, cujus inscriptio hæc est. *Ecclesiæ nobili Anglicana in luto & latere ancillata.* Petrus, filius Cassiodori, miles Catholicus, pugil Christi devotus, salutem, & captivitatis jugum abjicere, & brævium accipere libertatis. Inter alia autor sic pergit: Nonne debet in oculis omniū mirabile reputari, quod ubi Christus pro se & Petro regibus solvi jussit tributum, ipse regna & regnorum Principes contra voluntatem illius, cujus dicit se esse vicarium, qui abs se regna & mundi Judicia abdicavit, suæ subjecerit ditioni, dominio sui styli, qui totum sibi vendicavit, quod scripserat esse suum. Seculo XIV. *Iohann. de Parisiis in Tractatu de regali & papali potestate apud Goldastum Tomo II. Monarchia S. R. I. cap. XI. p. m. 120.* Imperator habet potestatem à solo Deo, non à Pontifice Romano. Si P. habet à Deo potestatem secularem immediate, & Princeps habet executionem à Papa immediate, ergo Princeps est minister Papæ, sicut minister Dei vult Christi

Christi, quod videtur inconueniens & contra Scripturam Canonicam. Dicitur enim *Rom. XIII.* de Rege & Principe, Dei minister est; non dicitur Papæ, sed Dei &c. Item prius fuit potestas Regia secundum se & quantum ad executionem, quàm Papalis, & prius fuerunt Reges Franciæ in Francia quàm Christiani. Ergo potestas Regia non secundum se, nec quantum ad executionem, est à Papa, sed à Deo & à populo Regem eligente in persona vel in domo, & sic sicut ante. Dicerent enim quod potestas regia prius esset à Deo immediatè, & postea à Papa, est valdè ridiculosum. Non enim potest hoc esse, nisi Christus Petro dederit potestatem conferendi regiam potestatem, quod non est verum, ut supra dictum est. Indubitanter ergo est à Deo, sicut ante; licitum itaq; est Principi abusus gladii spiritualis repellere eo modo, quò potest, etiam per gladium materiale, præcipuè ubi abusus gladii spiritualis vergit in malum Reipublicæ, cuius cura Regi incumbit. Aliter enim sine causa gladium portaret, ubi Papa delinqueret (ait Parisiensis cap. xiv. p. 127.) in temporalibus, quorum cognitio ad Principem secularem pertinet, ut si mutaret ad usuram, vel mutuantibus faueret, & præcipuè in iis, quæ per leges ciuiles sunt prohibita, Imperator si esset, haberet ipsum primo corrigere immediatè monendo, & postea puniendo. Nam ad Principem pertinet omnes malefactores corrigere primo jure *Rom. 13.* Non enim sine causa gladium portat, Minister enim Dei est, vindex malorum in iram. In eodem libro à cap. 15. usque ad 22. inclusivè autor omnia sui temporis papicolarum argumenta pro Papa summâ temporali potestate enervat. Iohann. Gerson Sec. XV. clarus in *Lectio. super Marcum parte I. Oper. fol. 99.* dicunt historiæ, & legitur in *Postillâ super Bibliam*, quod dum donata essent Ecclesiæ bona temporalia per Constantinum, audita sit vox in aère: *Hodie venenum effusum est in Ecclesia Sancti Dei.* Et quidquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dōratio huiusmodi esse utilis propter bonitatē & fidelitatē dispensantium, & dilatacionem Ecclesiæ post aduersitates habitas; nihilominus nunc aut aliàs poterit spoliatio similiter esse utilis propter malitiam Ecclesiasticorum talibus bonis abutentiū, & ut claudatur via malignantium, spinis aduersantium, ne cadant in præcipitiū vitiorum. In *Lect. 2. super Marc.* ad finem postea diuitiarum magnitudo generavit vermem pessimum, qui est superbia & voluptas ef-

frenata, quæ tandem Majestatem Imperatoriam arroderet, & loca-
gentesq; Imperio subditas depascere cœpit. Apud *Cesarium Cister-*
ciensem dist. 2. c. 28. [Clericus Parisiensis edixit, Episcopos Ale-
manniæ salvari vix posse, quia penè omnes habeant gladiū spiritua-
lem & materialē, deq; sanguine judicent, Bella exerceant, magisq;
soliciti de stipendiis militum, quam de salute animarum sibi com-
missarum.] *Autor operis Ecclesiæ c. XX. §. 5.* Multoties is, qui dicit
pax vobis (Episcopus) non columba sed corvus reputatur, præser-
tim illi qui Principatu seculari iudicium sanguinis (quod regalia
nuncupant) obtinere prætendunt, & Principes seculares se effe-
gaudent, hi frequenter labem irregularitatis incurrunt in scii. *Ec-*
cicius in Postilla homilia de Festo Stephani. Nostrates Prælati ordinem
invertunt Apostolicum, dum spiritualia graviora, quam quæ sub-
eant, rati in Pontifical. suffraganeor. in judiciali officialium, in ab-
solvendis pœnitentiariorum ope utuntur, in prædicatione Mo-
nachum, nescio quem præferunt, in aliis spiritualibus vicarios ha-
bent. Sin qua in re de censu & temporalibus agitur, res hæc ad Do-
minum nostrum Episcopum referenda est. *Claudius Espensæus Lib.*
II. Digression. in I. Tim. c. VI. p. 275. [Gregorius VII. Pontifex, cui
nomen erat Hildebrandus, novo Exemplo Regnum & Sacerdo-
tium scindens, primus sacerdotalem lanceam contra Imperii dia-
dema elevans, se, suoque exemplo alios Pontifices contra Princi-
pes & excommunicatos gladio accinxit, belloq; quasi hæreditario
insurrexit; utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recon-
dendo gladio imitarentur! *Idem in Comment. Tit. III. Digress. X. p.*
513. Turbulenti quidam, motâ inter Regnum & Sacerdotium
controversiâ, mirû quot, quantasq; turbas utrinq; dederint. At-
qui tot post Paulum, tot ante hanc Camarinam annorum cente-
nariis, & Chrysostomus, ut nihil unquam tale futurum suspicans,
simpliciter illud (omnis anima subdita sit) enarrat! *Omnis, inquit,*
etiam si sive Apostolus, sive Propheta, sive Sacerdos, sive Mona-
chus &c. quem illic sequuntur Theodoretus, Theophylactus,
Oecumenius, & qui non Græci?]

§. XXV. *Erasmus in Annotat. I. Petri V. p. 533.* sic pronunciat: pa-
scite gregē, non dominantes. Præceptum hoc Apostolorum Prin-
cipis

cipis in omnibus omniū Episcoporum aulis vel aureis literis oportebat inscribi. *Pascite, inquit, gregē, non opprimate, non expilate, idq; nō coactē velut ex officio, sed ex sincero affectu tanquam patres, neq; turpis lucri gratiā, quasi præsentiens Ecclesiæ peltē hinc oriturā. Deniq; nō dominantes more Regū, sed exemplo pascite; benefactis vincite.* Nunc Episcopoortū vulgus nihil audit ab assentatorib9, nisi dominia, ditiones, gladios, claves, potestates; atq; hinc fastus quorundā plus quā regius, & vitia plus quam Tyrannica. Jam Rom. Pont. magnis voluminibus adulamur, potestātē Christo parem tribuentes. *Idem in Chiliadibus, Chil. III. Centur. III. adag. I. Sileni Alcibiadis, p. 688. seq.* Contemplare quibus ornamentis honeste Aaron Pontificem Moyses, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quā variis gemmarū stellis illustret, quanto auri fulgore decoret. [Quæ quid sibi velint, si ex Origenis Hieronymiq; cognoveris Interpretatione, nimirū intelliges, quæ supellex paranda sit verē magnis Episcopis. Quos potius exprimant vitā Pontifices; quā quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorū vices occupant; an magis convenit Julios, Alexandros, Cræsos & Xerxes, nihil aliud quā magnos latrones imitati Christi vicariū, quā ipsum Christum unicū Ecclesiæ Ducē & Imperatorem. Quos justius æmulentur Apostolorū successores, quā Apostolorum Principem. Christus palā negavit Regnum suū hujus esse mundi, & tu cōvenire putas, ut Christi successor mundanā ditionem non solū admittat, proq; hac omnē quod ajunt moveat lapidē, cur Christi vicarios opib9 irretiendos putas, quas ipse Christus appellavit spinas? Cur eū; cujus ut propriū, ita præcipuū officiu est, divini verbi semē jacere, divitiis obruis, quib9 vel maxime jactū præfocatur? cur æquitatis doctore ac judicē iniquo vis seruire māmonæ, quid cœlestiū Sacramentorū dispensatorē, vilissimarū rerū facis procuratorē? Cū his sacris donariis, quid tu profana mundi dona conjungis? ne dicā extinguis? Quid cū Māmona Christum, cū Christi spiritum Belial conaris jungere? quid mitræ cū galea, quid sacre pallæ, cum Mavortia loricā, quid benedictionib9 cū bombardis, quid clementissimo pastori cū armatis latronib9, quid sacerdotio cū Bello? quid Machinis oppida subruit, qui claves habet Regni cœlorum? qui convenit autorē esse Belli cum, qui pacis omine salutatur populū? quonā ore docebit plebē

Christianam, opes esse contemnendas, qui puppim & proram rerum suarum, constituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit & exhibuit Christus, quod toties inculcant Apostoli non esse resistendū malo, sed malorum improbitatē bonitate superandam, injuriam beneficio pensandam, inimicū benefactis obruendum qui propter oppiduliditionem, aut salinarū vectigal, orbem bellorū tempestatibus commoveret &c.] *M. Antonius de Dominis de Republ. Eccles. Lib. VI. c. 10. n. 4. p. 762.* Nonne factō ipso Romani Pontifices Dominium supremum etiam temporale in temporalibus & directum supra omnes Principes Christianos firmare, conantur & retinere? Profitentur enim, & libellis in vulgus edunt, singulos Principes Christianos singulis nostris Romani Pontificibus per oratores suos obedientiam spondere, non modo in spiritualibus, sed etiam temporalibus, tanquam suo vero, & legitimo, etiam quoad regna temporalia Superioris quid spōdeant, quid profiteantur Principes per suos Legatos, cum nunquam interfuerim, mihi nunc est ignotum. Quid vero priscis purioris Ecclesiæ temporibus profiterentur Imperatores Christiani per literas, seu etiam per nuncios aut oratores, quando Imperium vel de novo capescebant, vel novus Papa creabatur, optime scio. [Certè nullius obedientiæ aut subjectionis sponsonem aut professionē invenio, sed solam Ecclesiasticam communionē. Cum enim Ecclesia Romana esset nobilissima inter omnes Ecclesias Christianas, ac celeberrima ex pluribus causis, reliquæ semper Ecclesiæ præfertim orientales communionem cū illa retinere, ut unitas Christi Ecclesiæ conservaretur, sollicitè laborarunt. Hoc ipsam Imperatores Christiani tanquam capita totius Imperii Christianorum in temporalibus, propter eandem unitatem conservandam, semper initio ipsorum Imperii, sive novi Pontificis, communionis gratia præstabant: & literæ communicatoriæ simul cum officio congratulationis, hinc indè transmittabantur. Et quoniam communio erat in fide, idcirco tum Imperatores Papæ, tum Papæ Imperatoribus, fidei suæ professionem faciebant: ut ex tali utriusque partis confessione, fidei unitas & conformitas appareret, & communio inter ipsos cum pace & charitate Christiana conservaretur.]

§.. XXVI. Optimè igitur *Augustana Confessio* gladium spiritualem à corporali discernens *in articulo VII. Abusum de potestate Ecclesiast.* ita loquitur: Non commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis; Ecclesiastica suum habet mandatum Evangelii docendi & administrandi Sacramenta. Non irrum- pat in alienum officium, non transferat regna mundi, non ab- roget leges Magistratuum, non tollat legitimam obedientiam, non impediatur iudicia de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de forma Reipublicæ, si quam habent Episcopi potestatem gladii hanc non habent ut Episcopi, ex mandato Evangelii, sed jure humano donatam à Regibus & Imperatore ad administrationem civilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est quam ministerium Evangelii. Cum igitur de jurisdictione Episcoporum, quæritur, discerni debet Imperium ab Ecclesiastica jurisdictione. Porro secundum Evangelium, seu, ut loquuntur de jure divino nulla jurisdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his, quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum; nisi remittere peccata, item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere, & impios, quorum nota est, impietas, excludere à communione Ecclesiæ sine vi humana, sed verbo. Si quam habent aliam potestatem vel jurisdictionem, in cognoscendis certis causis, videlicet matrimonii, aut decimarum, hanc habent jure humano, ubi cessantibus ordinariis coguntur principes vel inviti suis subditis jus dicere ut pax retineatur. Eadem sententia pluribus confirmatur *in Apologia August. Confession. articulo XIV. XVI. & XXIIIX. In Articulis Smalcaldicis artic. IV. de Papatu* docetur, quod Papa non sit de jure divino, sed secundum verbum Dei caput totius Christianitatis, hoc enim nomen uni & soli Christo deberetur, sed tantum Episcopus & pastor Ecclesiæ, quæ est Romæ, & eorum, qui voluntariè & spontè, vel per humanam creaturam, hoc est, politicum Magistratum, se ad eum conferunt, non ut sub

eo tanquam sub Domino vivant, sed ut cum eo, tanquam fratres collegæ sodales & Christiani sint. Hodie verò nullus Episcoporum audeat Papam nominare fratrem, ut ætate Cypriani factum est, sed oportet, ut Episcopi, imò Cæsares & Reges Papam appellent omnium gratissimum Dominum. Hanc arrogantiam bona conscientia nec volumus, nec possumus, nec debemus probare. Qui verò ei se subicere voluerit, faciat id suo periculo sine nobis. Hinc sequitur: Omnia quæ Papa ex tam arrogante, temeraria, mendace, blasphema & furto arrepta potestate suscepit & fecit, & adhuc facit, fuisse & esse merè diabolica acta & instituta (exceptâ Politici Regni administratione, ubi Deus sæpe etiam per Tyrannos & perfidos nebulones populo alicui benefacit) ad perditionem totius sanctæ Ecclesiæ Catholicæ seu Christianæ, (quantum in ipso est) & ad destructionem primi & præcipui articuli de redemptione facta per Jesum Christum. Sincerè etiam & dextrè Georgius Wicelius Pontificius in compendio, de semit. antiq. judicat scribens: De utraque Episcoporum potestate operæ pretium facit liber, (*Apologia August. Confessionis*) qui rectè admonet idque magis amicè quam odiosè, præsertim cum taxat illorum opinionem, aut potius assentationem, qui commiscuerunt in Pontificibus ac Episcopis Ecclesiasticam pariter ac politicam potestatem. Nam quò longiùs discernuntur, hoc magis Evangelium sapit. Secus ante sensi, quam penitus & præsertim negotium totum intuerer. Sed tamen verbis dissentiebam potius, quam sensu. Quid enim choro cum foro, quid gladio Spiritus cum gladio carnis? Profectò Apostolus de Apostolis & horum successoribus aperte negat, arma illorum esse carnalia. Quæ est societas Christo cum Herode, aut Paulo cum Agrippa. Itaque magnopere probamus illud discrimen, sicut discrimen ponimus inter cælum & terram. Potestas Ecclesiastica de cælo est, ut politica de terra. Utramque verò in uno eodemque homine conjungi posse, disputent alii, qui solent objicere de gemino dispari. Non bene conveniunt, nec in unâ sede morantur. Verum disputetur ad vivum investigandæ veritatis er-

go, utrum idem existere possit Pastor Spiritualis & miles pluc-
 quam carnalis? Ac jurene gesser alterâ manu pedum Pontif-
 cale seu Episcopale, & simul altera ensem cruentum, galeam, ho-
 racemque Martialem: Verum hæc Sacra non aliter constant;
 tanto difficilius est, contra tractum fluminis niti & cum suo depu-
 gnare seculo: Alioquin enim provocari poterat ad Ecclesiæ prin-
 cipia, quando tam Pontifices, quam Episcopi uni vacabant pote-
 stati Ecclesiasticæ in timore & tremore Dominum suum audien-
 tes, nimirum vos non sic. Quin & cum Bernhardo quæri pote-
 rat, sicne fecit Petrus? sicne Paulus? Tali gestavit arma Linus?
 Talem zonam Clemens, & Episcopi Dionysius, Ignatius, Augu-
 stinus, Ambrosius, & infiniti horum similes? sed esto, ait Bern-
 hardus, alii & alii hominum mores & tempora periculosa instant
 jam, sed extant. Hæc Bernhardus. Nimirum Pontifices, Epi-
 scopos, Patriarchas, Cardinales, primam omnium curam ac
 operam impendere oportet in ea, quæ solius Dei sunt memores
 Paulini mandati quando inquit, dicite Archippo, vide mini-
 sterium (Diaconiam) quod accepisti in Domino, ut illud im-
 pleas. Quod mandatum Apostolicum summum aureis literis
 inscribi, sculpique debuit, in omnibus palatiorum Episcopali-
 um fenestris ac parietibus, simul cum hac Apostolicâ atque
 gravissimâ præmonitione. Attendite vobis & cuncto gregi, in
 quo Spiritus S. vos posuit Episcopos ad regendum, sive pascen-
 dum (ποιμαίνειν) Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.
 Quod munus propriè suum, si sincerè obierint vel biennium,
 sensim crede mihi, nauseabunt ad secularia.

§. XXVII. Atque sic nefario conatu, testi ligandi solven-
 dique specie, peccata remittendi existimatione, titulo Petri cla-
 vium, administratione Ecclesiæ universæ, supremæque, in cunctis
 Ecclesiæ causis potestate: turrem Papatus sui totius Christianæ
 gentis spoliis erexerunt, homines ut panem devorârunt, & vendi-
 derunt pauperes argento, quò seipfos munirent potentia, opibus-
 que ditarent, Ac prima quidem, præcipuaque ratio, qua opus hoc

abfolverunt, & poſt exſtructos muros ex Episcoporum ſubjectione,
 faſtigium eidem, ſubjectis ſibi Caſaribus, impoſuerunt ; fulmen
 illuderat excommunicationis. Quod illi, parum putantes tanquam
 ſpiritualem cenſuram adverſus Principes ſuos adhibere, ad civilem
 pœnam detorquebant , non modo interdicens iſtis communionem
 fidelium, ſed eos etiam omni poteſtate ſua, & autoritate in ſubditos
 abdicantes ; eosque, ut ab Eccleſia, ita ab Imperio dimoventes.
 Quam Leo III. Imperator, cupiens abolere cultum idolorum, (qui tum
 irrepere inceperat in Eccleſiam;) Illa deformari curaffet , indeque
 nonnullos ſuppliciiis afflixiſſet qui reſtiterunt : Gregorius II.
 Papa , eum communionem piorum hoc Papali more removit ;
 indicens Italis, ne ei aut tributum darent, aut obedirent. Quo
 decreto & interdicto Pontificis audito, magna Italiae pars ab
 Imperatore ſuo , qui tum Conſtantinopoli reſidebat, defecerunt ;
 & vim & manus Exarchis Praefectisque, ejus attulerunt, ex
 quibus duos obruncârunt, & tertium ſuminiſpoliârunt. Qua ſeditione
 excitisque inde tumultibus, factum eſt ut pars quædam regionis
 quæ defecit, à Longobardo Rege ſubacta ſit : Roma autem
 Romanique Ducatus in Papæ poteſtatem venerint. Hinc Papa, qui
 ad hæc uſque tempora intra Episcopalis dignitatis fines ſe continebat,
 tum primum per proditionem Principis evaſit ; ut nempe
 Principes ad miniſteria ſua deprimat , & Dominum dominantium,
 non ſervum ſervorum Dei, quò titulo turpiter abutitur, ſe ſatis
 audacter gerat. Vide *Raynoldi Colloq. cum Harto c. VII. Sect. 7. p. 212. ex Sigonii de regno Italia l. III. Itemque Nicolaum Machiavellum lib. I. hiſtor.*
 Sedent medii Pontifices inter Imperatorem & Sacerdotem mitra,
 ſimul & diademate inſignes: Pro Sceptro claves illis præferuntur,
 cum gladio clarum emblema divitiarum & poteſtatis. Clavis enim
 docet omnes Moroniæ theſauros illi pateſcere ; Gladius pro libitu
 ſe aliena diripere, ſua deſenſare poſſe , uti certò ſatis loquitur
Mercurius Britannicus (id eſt *Joſeph Hall*) in nervosâ *Satyra*,
 cujus titulus eſt , *mundus alter & idem, lib. 3. cap. 4.* Miniſtrant enim
 Imperatôres & Reges Pontificibus in proceſſionibus, in miſſa, in
 menſa. In proceſſionibus qui-

quidem, quamdiu Papa pedibus incedit, caudam pluvialis illius portat nobilissimus, qui adest Laicus, etiamsi Rex sit, aut Imperator. *Ceremoniale lib. 1. fol. 26. b. & 56. a. & 120. b.* Si equum conscendat, major Princeps, qui adest etiamsi Rex sit, aut Imperator, stapham equi Papalis tenet, & deinde ducit equum per frænum ad aliquod spacium. Si duo interfuerint Reges, dignior à dextrâ, alter à sinistrâ frænum tenere debet. *Cerem. l. 1. f. 35. a. 56. a. 113. a.* Si verò Pontifex non equo, sed sella vehatur, quatuor majores Principes, etiamsi inter eos Imperator, aut quivis maximus Princeps adsit, sellam ipsam cum Pontifice humeris suis aliquantulum portare debent. *Cerem. l. 1. f. 35. b. 113. a.* In missa Rex qui adest, dat aquam Papæ manibus; Imperator vero, Pontificem missam celebraturum, ad altare descendentem sequitur, & illi, in locum Subdiaconi, calicem, & patenam cum hostiis offert; Deinde; aquam infundendam in vinum &c. *Cerem. lib. 1. fol. 120. b. ibid. 54. a.* In mensa accumbenti Papæ nobilior Laicus, etiam Imperator, aut Rex, aquam ad lavandas ejus manus ferre debet, primum item ferculum in convivio: & in collatione, primum potum portabit, nobilior Princeps sive Imperator, sive Rex sit: secundum alius dignior post eum, & sic successivè. *Ibid. fol. 40. a. 120. b. lib. 11. 163. b.* Talia à Pontificibus ipsis injunguntur, & inter ceremonias Romanæ Ecclesiæ, quæ sine mortali peccato, nequeunt omitti, memorantur. Neque impunè abiret, vel qui omitteret, vel in præstando errorem committeret: quod Friderico Imperatori contigit, cui obviam Hadriano IV. Papæ eunti, strepamque de equo descendentis tenenti, non solum succensuit Pontifex, sed coronam quoque Imperialem ad tempus denegavit. His quidem verbis ad Imp. Legatum directis: Dicis Principem tuum condignam beato Petro exhibuisse reverentiam. Sed beatus Petrus magis videtur inhonoratus: denique cum dexteram deberet tenere strepam, tenuit sinistram. Hæc cum per interpretem Regi nuntiata fuissent, humiliter ait; Dicite ei, quia defectus hic non fuit devotionis, sed scientiæ.

“ Non enim tenendis strepis magnopere studium dedi: enimve-
 “ ro ipse, ut memini, primus est, cui tale obsequium dependi. Cui
 “ Dominus Papa, si quod facillimum fuit, propter ignorantiam ne-
 “ glexit, qualiter putatis expediet maxima : Tunc Rex aliquan-
 “ tisper motus, ait : Vellem melius instrui, unde mos iste inoleve-
 “ rit, ex benevolentia, an ex debito ? si ex benevolentia, nil cau-
 “ sari habet Dominus Papa, si vacillaverit obsequium, quod de ar-
 “ bitrio, non de jure substitit. Quod si dicitis quia ex debito pri-
 “ mæ institutionis hæc reverentia debetur Principi Apostolorum,
 “ quid interest inter dexteram strepam & sinistram, dummodo
 “ fervetur humilitas, & curvetur Princeps ad pedes summi Pon-
 “ tificis. Diu itaque acriterque disputatum est. Postremo discef-
 “ serunt ab invicem *sine osculo pacis*. *Helmoldus in Chronico Slavo-*
 “ *rum lib. I. cap. LXXX.* Et *Baleus de vitis Pontific. in Hadriano*
 “ *quarto.*

§. XXVIII. Unde non est, quod quis objiciat, invitis Pon-
 tificibus hæc servitia à devotis Principibus offerri. Omitti quidem
 solebant ceremoniæ omnes, quæ pertinent ad personam Pontifi-
 cis, si fortè in absentia Papæ coronandus erat Imperator à Cardina-
 le Pontificis Legato ; ut oscula pedum, manuum & oris. Quin
 etiam nec in missâ illi deserviet Imperator, quod Pontifici præsti-
 tisset præsentem. Nec stapham illi dum equum incendit, tenet, nec
 equum ducit. Quod observatum est, cum Carolus IV. coronaba-
 tur, tempore Innocentii VI. Avenione residentis. *Libr. I. Ceremon.*
fol. 59. b. Voluit tamen idem Pontifex, quod Cardinales Legati
 publicè protestarentur, Domino Imperatori, quod propter omif-
 sionem reverentiarum, obsequiorum, & multarum ceremoniarum,
 quæ pertinent ad Personam Romani Pontificis, non esset ali-
 quo modo derogatum privilegiis & honorificentis Romanæ se-
 dis & suorum Successorum : & de hac protestatione & consensu
 Imperatoris, exigent quadruplices literas Regalibus & Impe-
 rialibus sigillis munitas, sicut & factum est. *Ibid. fol. 60. a.* Inter has
 reverentiæ species non ultimum locum occupant adorationes,
 prostrationes & oscula pedum, quod non permisit Petrus à Cor-
 nelio

nelio, nec Angelus à Johanne Evangelista sibi fieri, sed Deo præstari iussit. Omnes Christi milites sacris pedibus summi Pontificis incurventur, & flexis poplitibus etiam Imperatores & Reges adoratione debita prosequuntur. *Johannes de Capistrano de Papa & concilii autoritate fol. 45.* Impudenter scribit. Tanta scilicet, est religionis virtus, quod dominicus grex, dum illam in Pontifice intuetur, ad illius genuflexiones, pedumque prostrationes, & divinas adorationes præstandas inducitur, verba sunt *Isidori Mosconi libro de majestate militantis Ecclesie p. 33.* imo non erubuit Alexander III. Pontifex cervici Imperatoris Friderici Ænobarbi pedem imponere. Appono verba *Rabbi David Gans part. II. Zemach David. ad millenarii V. annum תתקנ"ה i. e. CHRISTI 1175. fol. LXXVII. col. 2.* qui non sine sui suorumque scandalo, & Christianorum probro historiam recenset, & ipsam veluti indignabundus ad marginem notavit: Gravis & nefanda ignominia Cæsari illata. Ipsam verò his verbis describit, postquam de bello Imperatoris quadam præmiserat: Tunc populus Regionis Italiae turmatim conveniunt, & ad militiam expediti exierunt in occursum Cæsaris manu forti, & ceciderunt Cæsariani gladio confossi coram Italis, ipseque Cæsar evasit solus. At filius ejus, Otto, apprehensus est à Sebastiano Duce & Primario Urbis Venetiarum. Eum ergò Venetias ad Papam Alexandrum deduxerunt, qui Cæsaris filium libertati restituere noluit, quantumvis magnâ pecuniæ summâ in *χρῆνον* persolvendâ, donec necessitate compulsus Cæsar ipse Venetias veniret, supplex ad terram factus Papæ in Templo, quod Marci vocatur, in probrum & ignominiam coram oculis omnium populorum: tunc conculebat conterebatque Papa pedibus suis collum Cæsaris & filii ejus, dicebatque: SUPER ASPIDEM ET BASILISCUM AMBULABIS, ET CONCULCABIS LEUNCULUM ET DRACONEM. Postea dimittebat eos in pace. *Bzovius in annal. ad ann. 1177. p. 359. Naucler. vol. 2. generat. 40. Johann. Stella in vit. Pontif. Papyrius Massonius in Alex. III. Genebrard. lib. I V. Chronic. Jacob. Philip. Forestus in Chron. Sabellicus, lib. VII. Decad. I. de vit. Pontif. Petrus Justinianus in histor. Venet.*

Venet. lib. 2. Franciscus Sansovinus lib. 8. histor. Venet. D. Jacobus Rex Anglia in Confutat. Torti fol. penult. & Tortura Torti p. 263. B. Gerhardus Epist. Dedicat. lib. 11. confess. Cathol. & cap. IX. Art. 3. in Append. p. 947.

§. XXIX. Insolentiam hanc, ne quid malitiæ desit, quæ nusquam non arma quibus se defendant, conquirat, Scripturæ dictis palliare, imò adstruere volunt, ita in *Concilio Lateranensi Antonius Puccius* perorans *Sess. 9.* ad Pontificem accommodat verba hæc Psalmi absque dubio de Christo dicta: *Omnes Reges terræ adorabunt eum & ei servient.* Verba ejus integra hæc sunt. *Quasi in te uno vero ac legitimo Christi & Dei Vicario Propheticum illud debuerit impleri: Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Ibidem *sess. 10.* Puccius ad Pontificem accommodat Christi dictum: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Omnes inquit Reges terræ sciunt, quænam potestas tibi data sit in cælo & in terra. Quâ venâ etiam Archiepiscopus *Stephanus* dicit: *Omnis potestas tibi data est.* *Bellarminus in præfat. lib. de summo Pontifice*, etiam dicta Scripturæ de lapide pretioso, quæ soli Christo competunt, in Papam transfert. Communiter quoque verba Psalmi LXXII. v. 9. *Lingent pulverem pedum tuorum*, citant, quæ quidem de Messisæ adoratione à gentibus peragenda, minime autem de externo osculandi actu capienda sunt, uti dextrè orthodoxi Ecclesiæ Doctores enucleant. Vide sis *Augustinum enarrat. in Psalm. LXXI. Tomo VIII. Oper. p. m. 318. Bedam Comment. in Psalm. LXXI. Tomo IIX. Oper. p. 817. edit. Basileens. in fol. Anno 1563. Brentium in Ps. LXXII. pag. 832. Oper. Tom. III. Hieronymum in Psal. LXXII. Tom. VII. Oper. p. 87. edit. Antwerp. Ann. 1578 Gesnerum Comment. in Ps. LXXII. p. 536. edit. Wittenbergens. in fol. Ann. 1605. Haymonem. Comment. in Psalterium, p. m. 164, edit. Friburgensis in fol. Ann. 1533. Johannem Viccars Anglum, in decaplis ad Psalm. LXXII. p. m. 204. seqq. Nicolaum Selneckerum in brevi Psalmorum explicatione. p. 106. Flacium in clave Scripturæ pag. m. 772. Fortunatum Scacchum sacror. Elæo Chrismaton. Myrotherio. III. cap. 34. p. 400. Sanè inter alias notas Anti-Christi characteristicas, est quoque elatio*

elatio efferentis se supra omnem qui dicitur Deus 2. *Theffal.* 2. 4. Sub quo nomine Magistratus & principes terræ comprehendi, ex sacris literis constat. *Johann.* X. 34. *Psal.* LXXXII. 1. 6. *Exod.* XXII. 28. conferatur Papa Antichristus *Georgii Downami Episcopi Verensis, part. 1. Lib. IV. cap. 1. p. m. 241. seqq. Edit. Londinensis in quarto. Ann. 1620.* Sed salva res est, nemo enim non videt, etiam si oculis laboret Homericis, locum allatum falsissimè huc detorqueri. Ad rem faciunt, quæ apud *M. A. de Dominis in ostensione Errorum. P. Francisci Svarezii lib. VI. de Republ. Ecclesiast.* annexa, p. 942. lego. Varii tituli, quibus Scriptura solet Reges insignire, eorum supremam in suo genere satis indicant potestatem. Quod si etiam Pontifices & Ecclesiæ ministri iisdem aut similibus titulis aliquando insigniantur, indè insinuabitur inter Reges & Pontifices potius paritas, quam superioritas: ita ut Ecclesiæ potestas in suo genere videlicet spirituali, sit æque suprema, atque laica suprema est in suo, videlicet temporali. Ridiculum vero est, quod Prophetiam *Esaia cap. XLIX. 23. Erunt Reges nutricii tui vultu in terram demisso,* adorabunt te: ad literam ait impletam esse in Imperatoribus & Regibus osculantibus pedes Pontificis vultu in terram demisso. Ibi enim de Ecclesia sermonem esse, exponunt Patres; Sed Svarezio Papa est Ecclesia, utique servus & minister suæ Dominæ est ipsa Dominæ. Joseph pudicus noluit impudicam Dominam suam allicientem & prensantem violare. Papa autem tot Lenonibus ei inservientibus, quot scriptores similia effutunt, vel invitam & reluctantem pudicissimam Dominam sibi subijcere est conatus. Ecclesiam adorari ait *Hieronymus*, quia Christus caput adoratur in corpore: addit Svarez: & præsertim in vicario suo. Apage cum isto vicario, scio Ecclesiam esse corpus Christi, toties id testatur Paulus: Itaque adorare Ecclesiam, est adorare formaliter Christum, caput in corpore Vicarium hujusmodi mihi scriptura nec designat, nec adorandum proponit. Quid occinis adorandum vicarium, id est, Christum in vicario? omnes sumus ministri Christi, non in nobis,

sed extranos est adorandus Christus ; Sed jamdiu hoc molimini Antichristi ministri ut adorationem Papæ promoveatis, & illum tanquam Deum colendum proponatis. Impletam Prophetiam ad litteram, ait, scilicet, quia Reges poculo illo, fornicaria dementati, osculantur pedes Pontificis vultu in terram demisso. Sed Prophetia addit, Reges etiam pulverem pedum lincturos : superest itaque Reges potentissimi, ut cogat vos Papa vester etiam pulverem vestigiis ipsius calcatum, & ex crepidarum suarum soleis excussum exerta lingua lingere, eumque cultu latriæ adorare, id est, Christum in Vicario, ait Svarez. Hæc ille. Christus autem in terris vicarios non habet, ut Deus est, sed ut homo, & ad sola pura ministeria corporalia. Vicarium vero Dei in Ecclesia solum Christum hominem ponendum censuit *Tertullianus* ex illis Evangelii locis, *Joh 14. Qui me videt, videt Patrem. Ego & Pater unum sumus. Nemo venit ad patrem nisi per me : omnia pater mihi tradidit, sicut pater vivificat, ita & filius, si me cognovistis, & patrem meum cognovistis.* Secundum hæc enim, inquit *Tertullianus*, *adversus Praxeam cap. XXIV.* Vicarium se patris ostenderit. Et hoc est vere esse vice-Deum. Papa vero homo purus imo impurus & peccator, vice-Deus, ac Deus inter abominationes idolorum reponatur, dum se putidum Deum facit in terris. Qui vel per absentiam, vel per imbecillitatem rebus suis interesse non potest, hoc modo non potest absque injuria Christi quis vocari Christi vel Dei vicarius. *Sylvester Prierias in Summa Summarum, qua dicitur Sylvestrina fol. 452.* Vicarium ait à vice quam gerit, dictum ita vocari, quod alterius vice non suum gerat officium. Jam autem officium Christi in Ecclesia Principale est. Ministerialia licet commiserit Christus Ecclesiæ Pastoribus, illud tamen quod Principale est, sibi soli reservavit. Hoc qui sibi per Vicarium Christi tribuit, divinitatem affectat, quæ ratio est, ut quidam Pontificem dixerint non vicarium Christi, sed Ecclesiæ : Vicarium Petri, licet subtiles recentiorum adulatorum Papæ aures hunc titulum ferre & sustinere non queant : uti ex Lorino, Lancellotto & aliis patet. Vicarium personatum dixerunt Episcopi & Ab-

bates

bates Germaniæ, uti videre est apud *Mornaum in Myster. Iniquit. p. 352.* cum alii Vicarium Diaboli vocare non reformidarent. Hinc est quod Pontifex non libenter admittat titulum vicarii Ecclesiæ, vicarii Petri: item quod velit vocari Vicarius Dei: Vicarius Christi per totam Ecclesiam: habens plenitudinem potestatis omnem in terrenis, cœlestibus & infernis, in Angelos bonos & malos, uti ex variis Pontificiorum scriptis ostendit *Dounamus de Anti-Christo lib. 4. cap. 4. pag. 265.* Istiusmodi vicariatum Idololatræ Regni Calechut in Indiâ etiam idolo suo, cui DEUMO nomen indiderunt, tribuunt: Comminiscuntur enim, ut verba habent *Ludovici Romani Patricii lib. 5. Navigat. c. 2. p. 236.* Vicariam operam Deum commisisse Cacodæmoni, quem deliri mentiuntur esse de cœlo sumptum juri reddendo mortalibus. Illique rursus ineptientes ajunt, factam à Deo potestatem tribuendo, cuique quod suum est, pro benefactis ac malefactis mercedem emeritam. Rectissime igitur ait *Augustinus lib. de unitate Ecclesiæ c. IV. Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, Sponsus & Sponsa in carne una. Quicumq; de ipso capite à scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniatur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus? Quicumq; de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; Quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt.*

§. XXX. *Josephus Stephanus* peculiari scripto fusè explicat, quare omnes Christiani Pontificis Romani pedes ultrò osculentur, nempe quia crux sandaliis ejus affixa cernitur. Nam imprimis, *inquit*, Pontificum humilitas atque demissio, hâc unâ in re maximè commendari debet, qui cum omnes populos ex communi voto ad suos pedes adorandos propensos agnoscerent, CRUCI CHRISTI osculationem potius quam sibi ipsis tantum honorem deferri maluerunt, ut omnes Christianos ad oscula pedum benignè exciperent. Itaque ut expressam Christi imaginem referrent, & Salvatoris passionem in hominum memoriam revocarent, CRUCEM sandaliis affixerunt, ut Christiani homi-

nes eos honores quos debitos & necessarios Pontifici offerebant, CRUCE perspecta alacrius exhiberent. Consonat *Johann. Bapt. Casalius Romanus in de Eccles. vet. ritib. edit. Romanae cap. 81. p. m. 327.* Divino spirante lumine apposuerunt, crucem super sandalia Pontificum, ut denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur Papæ, tanquam homini, sed JESU Christo crucifixo, in ejus personâ, cujus in terris est vicarius &c. Confer *Bozium de sign. Eccles. lib. XI. p. m. 911.* Et *Arthurus Pitseus Doctor Anglus in observ. Cathol. ad Luc. cap. 7. v. 46. edit. Ant. verp. ab A. C. 1637.* ita. In persona Vicarii Christi, pedes Christi osculamur. Idemque ex Episcopo Vestano *Firizanius Sacrista Palatii Apostolici lib. 3. cap. 16. p. m. 135.* de cruce Rom. Pontif. præfert. Hæc etiam erat responsio Possivini Magno Moscorum Duci præstita, qui Pontificem gerentem Crucem Domini in pedibus minimè laudabat. *Macer. in Hierolexico pag. 542.* Verùm enim verò falsum est, quod Pontifex Maximus populum ad genua ipsius procumbentem adduxerit, ut crucem Domini in sandaliis ejus conspicuam oscularetur, cum antiquissima Ecclesiæ consuetudine venerationis gratiâ sancta crux osculis honoretur, *Nicephoro teste lib. XVII. Histor. cap. 15.* Si autem osculationem cruci Salvatoris potiùs, quam pontificibus deferri mallerent, cur pedibus tantum & non honestioribus etiam corporis partibus videlicet, brachiis, pectori, vel capiti, crux affigitur? Quin imò si propter crucem pedibus Papæ tanta reverentia exhibetur, Cardinalibus impietatis character jure imprimendus erit, quod crucem tali ratione non venerentur, quandoquidem ad pedum Papalium oscula haud sæpe descendunt; sed vel in genis vel genibus osculandis crucem minimè exornatis, consistunt; Si crux imposita sandaliis Papæ, inquit *D. Laurentius Banck. in appendice ad tract. Rom. triumph. de Orig. ceremon. Papa §. 2.* Osculationis pedum esset causa, quis Cardinales impios non diceret, qui cruci tantum honorem non offerunt, cum ejus (Papæ) pedes valde rarò osculentur; sed vel genas vel genua, quæ crucem nunquam affixam habent? Reliqui verò, utpotè Prælati & Canonici,

nici, plerumque ad pedum oscula admittuntur. Nuda igitur hæcenus figmenta Menocrates Romani proponunt. Nullatenus quoque hinc Papæ humilitas, optimè vero summus fastus colligitur, quando ceu divinum aliquod numen, rectius idolum dixerim, osculis, quæ olim idololatriæ partem absolvebant, suspici desiderant. *Adamus Contzen. lib. VI. Polit. cap. 2. §. 9.* tradit, honorem istum Pontifici deberi, ut Regum obsequiis demissione etiam ad osculum pedum procedente colatur. Qui autem Pontifici, servo scilicet servorum, debetur, quod nec magni Apostoli, neque eorum Magister, summus Pontifex, Christus, unquam sibi arrogârunt? Regum demissionem Pontificum, si ulla est in ipsis, humilitas superare debebat. At enim quoniam contrarium hodiè fieri dies docet, nec humilitatem, multò minus devotionem, quæ in Papas, inter pedum oscula cadæ, observare licet. Planè versum est obsequium illud in necessitatem & cultum exteriorem potius, quàm devotionem, quando cœpit ex stricto quasi jure exigi. Undè cum *Zosimus* Imperatorem Turcarum, fratrem suum fugiens, Romamque adductus ad conspectum Innocentii VIII. neque deflecti ullo modo, neque deosculari vestigium ejus vellet, ut edocebatur ab illis, qui ceremoniis præerant, ita perciti præsentis spectaculo, indignabantur, quod non vi incurvaretur à stipatoribus armatis, aut barbâ raptaretur, ad sacros pontificis pedes, ne impunè Christianam dignitatem, & divinam rem nostram contemneret, scribit *Michael Roussel in historia Pontificiæ jurisdictionis lib. VIII. cap. 4. p. m. 835.* Ex *Papyrio Massonio in Innocentii VIII. Vita, & Matthæi Bassi Epistolis.* Dolendum interim, cum mutandum non sit, quod Papa, etsi Ecclesiæ Christianæ caput velit salutare, tam turpiter ad gentiliū castra prolabatur. Pedes porrigit, gemmis & margaritis, sicut à Caligula & Diocletiano nominis Christiani hostibus infensus, factum est, inque calcei superficie intextâ aurea cruce ornatos, nempe ut palam se magis horum, quam Christi vicarium, atque ita crucem ab ipso pedibus conculcari innuat. Ad do verba pulcherrima *Erasmi ex lib. VI. Apophthegm. p. m. 419.*

Maximinus Senior nunquam ad oscula pedum quenquam admittit, dicens : *Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat.* Et ubi sunt interim, qui non solum ingenuos, verum etiam summos Monarchas ad OSCULA NON PEDUM, SED CALCEORUM, NON DICAM, ADMITTUNT, SED INVITANT, ET QUODAMMODO COGUNT. Gemina his sunt illa *Johan. Gvilielmi Stuckii lib. 11. Antiq. convival. cap. XXXII. fol. 258.* Sæpe cum Caligulâ pedes protendimus, dum Christi humilitatem vel spernimus, vel fucato conservandæ Apostolicæ autoritatis titulo exornare laboramus. Hæc ait *Lactantius lib. 1. Institut. divin. cap. 21.* Non sacra sunt; sed sacrilegia, in quibus id sanctum ducitur; quod, in aliis si fiat, etiam severissimè vindicatur.

§. XXXI. *Augustinus* profectò magnam in eo superbiam agnoscit, qui pedibus suis Christianos velit subjicere : explicans enim illud Psalmi 46. *Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris*, inter alia ait. Mirum si Apostoli tam superbe loquerentur, ut gauderent gentes esse positas sub pedibus suis, id est, Christianos sub pedibus Apostolorum. Etenim gaudent, nos secum esse sub pedibus illius, qui mortuus est pro nobis; Nam sub pedibus Pauli currebant, qui volebant esse Pauli, & dicebat eis : Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? quid ergò hic? quid accipitur sumus? *Subjecit plebes nobis & gentes sub pedibus nostris.* Omnes pertinentes ad hæreditatem Christi in omnibus gentibus sunt &c. Schismaticumque esse agnoscit, velle, ut Christiani sint sub pedibus unius, sicut illos schismaticos fuisse scimus, qui sub Pauli pedibus in sua specialitate esse volebant. *1. Cor. 1. cap.* Ita dum noster Papa non solum lætatur, ut ejus pedes & populi, & gentes, imò & Episcopi, & magni Principes, ac Reges & Imperatores deosculentur; Sed etiam id suo jure postulat ac requirit, superbiæ magnæ notam, secundum Augustinum, quomodo refugiat, ipse videat : certè schismati favet, & illud procurat, dum sibi, & non Christo fideles subjicit : si enim Christi pedibus & non suis propriis homines subjiceret, non ipse solus non modò à populis, sed

sed etiam ab ipsismet aliis Christi ministris & suis comministris, pedum oscula requireret. Sicut Alexander II. ea expresse voluit; & sibi dari iussit à Lanfranco viro sancto, Archiepiscopo Cantuariensi, apud *Baron. Tom. XI. ann. 1071. num. 6.* Et initio quidem noluerunt Papæ, ut Episcopi ad pedes se ipsorum primum prosternerent, sed statim ad osculum oris surgerent, ut factum habes in Paschali secundo, ibid. *Tomo XII. ann. MCXI.* Postea tamen iis ab ore repulsis voluerunt & modo volunt, ut ipsorum crepidis tantummodo oscula prælati quique magni, & Christi vicarii infigant: Imò etiam à Cardinalibus suis interdum id poposcerunt, ut habemus in ceremoniis Papalis ingressus à Cencio descriptis. Ibid. *Tom. XII. ann. 1191.* Quod si ob reverentiam Christi, osculum pedum ejus ministro (dicamus etiam vicario) Episcopo Romano à principibus quoque exhibetur; eadem ratione debet Episcopo cuique exhiberi: cum Episcopus quisque nihil minus sit vicarius Christi, quam Romanus. Imò & presbyterorum Christi ministrorum pedibus, ex devotione in piis Christi fidelibus præbita sunt oscula: Sicut enim Gajo Papæ, (si veræ sunt tales Legendæ, apud *Baronium Tomo 2. ann. 194. num. 8. 10.*) Præpedigna exosculata est pedes; Ita Claudius Gabinii Sacerdotis pedes est osculatus, in eadem historia: Sed sicut in exhibentibus tale obsequium propter Christi reverentiam, laudabile est & approbandum; Ita in admittentibus & acceptantibus id obsequii, ordinariè est omninò reprehensibile & reprobandum. Non enim decet servum, ea quæ Domini propria sunt, sibi usurpare; & Augustinus meritò non exiguam superbiam in depressione sub pedibus apprehendit: quam depressionem ego, & non minorem agnosco, ubi quis ad suorum pedum oscula protrudit.

§. XXXII. Etsi autem tantum cultum Magnates Pontificibus communiter & libenter deferant, reperiuntur tamen qui heroicâ mente eundem ipsis denegent. Ita observantiores dignitatis suæ præ aliis Würtebergenfes Duces fuisse, multa cum laude passim leguntur. Hi namque ubi Massiliam delati essent ac Carolum V. Imperatorem laudatissimum, Reges Francorum & Na-

& Navarra, Duces Allobrogum Florentinorum Ferrariensium
 aliosque equestris Ordinis viros ad Pedes Pauli III. prostratos
 cernerent, indignati sunt tantæ servitutis speciem longè
 infra sortem suam æstimantes. De Græcis Legatis & Pa-
 triarcha eorum Constantinopolitano tempore Concilii
 Florentini in actis Græcis concilii hujus sequentia occurrunt:
 “ Mane cum solvissimus; ante primam horam diei videmus Cari-
 “ stinum ab Imperatore missum ad nos accurrentem, qui nuntia-
 “ vit Patriarchæ, Papam expectare, ut sua magna sanctitas acce-
 “ dens eum adoret, & ejus pedem exosculetur, & Imperator, *in-*
 “ *quit*, jam tertium diem instat & dimicat, ne hoc fiat, quod inte-
 “ rim tuæ magnæ sanctitati indicat, ut scias quonam pacto sit tibi
 “ accedendum ad eum. Grave visum est hoc valde Patriarchæ;
 “ quippe qui confidebat se à Papa aliter omninò susceptum iri, ali-
 “ umque affectum & certitudinem *πληροφορίαν* se reperit; Et-
 “ enim cum adhuc esset Venetiis, dixerat cuidam ex domesticis &
 “ familiaribus Papæ, ego statui apud me, quod si Papa ætate me
 “ præcedit, ego ipsum habeo pro patre, si æquales sumus annis,
 “ habeo eum pro fratre, si autem me junior est, habeo eum pro
 “ filio, & meæ mentis est, ut si aliquâ sit domus propinqua domui
 “ ipsius, quæ habeat *διόδον μετέωρον* transitum suspensum supra vi-
 “ am, eam det mihi, & privatim accedam ad eum, & ille vicissim
 “ ad me. At ut audivit, exoscultationem pedis obstupuit, tamen
 “ discessit & frequenti jam foro Ferrariam pervenimus & steti-
 “ mus ex adverso arcis prope pontem, & ante meridiem venerunt
 “ sex Episcopi, & Patriarcha ex parte Pontificis adventum con-
 “ gratulati ~~sumus~~. Patriarcha vero dixit se ad talem salutationem
 “ non teneri: Sed quandoquidem fratres sumus, inquit, com-
 “ plectamur nos, & osculemur invicem fraternè, aliter ego non
 “ faciam. Habuit autem & alios sermones Patriarcha ea de re,
 “ ad quos & illi responderunt; & Patriarcha, cum omnes, quos
 “ secum adduxerat Episcopos, consulisset, unâ voce decreve-
 “ runt: hoc non fore neque justum, neque decorum, neque utile;
 “ Redeunt manè Episcopi Pontificis, & osculum pedis exigunt;
 Patri-

Patriarcha verò indecoram esse hanc instantiam edisserit. Undenam enim Papa hoc juris habeat, aut quanam Synodus ei contulerit, & ubinam scriptum sit, inquit, ostendite, præsertim cum Papa dicat se esse successorem B. Petri. Sed responderunt Episcopi, morem antiquum esse Papæ, & omnes ipsi talem salutationem deferre, Episcopos, Reges, Imperatorem Germaniæ ipsum, Cardinales adeo Imperatore ipso majores, utpote consecratos: Ad quæ Patriarcha, novum inventum hoc esse, non acquiescam, inquit, non hoc faciam unquam; Sed si quidem vult Papa, ut ego eum salutem fraternè, secundum nostrum antiquum morem, eo pacto ego eum accedam, sin hoc non recipit, recuso omnia & revertor. Eò ventum, inquit Græca Synodus, ut Pontifex, qui pedes suos Patriarchæ frequenti conventu exosculandos porrecturus sibi videbatur, cum id non posset obtinere eum tandem *in idio nedio*. i.e. In privata cellâ suscipere cogere, idque præsentibus tantum Cardinalibus, quæ omnia gesta ultrò citroque antequam descendere vellent.

§. XXXIII. Hodie non præsentibus modò Imperatores tali symbolo reverentiæ se Papis subjiciunt, sed idem etiam absentes in literis ad Papas, jam inde à tempore Ludovici Bavari observant. Clarissimum hujus moris vestigium in verbis Reginaldi Regis Austriæ circa annum Christi MCC XIX. apparet: ibi enim extat: *Beatissimo Patri ac Domino Honorio, DEL gratiâ summo Pontifici, Reginaldus Rex commendationem cum osculo pedum*, Tabulis Karoli IV. Imp. ad Innocentium V. inscriptum erat, se quidem Romanum Imperatorem communibus Principum suffragiis electum esse, confirmari tamen à Pontifice Romano, indeque coronam accipere Imperialem oportere. Tabularum Principum est hujusmodi POST PEDUM OSCULA BEATORUM. Quæ verba, Bodino teste *lib. 1. de Republ. cap. IX. p. m. 137. edit. Paris. in fol. Anno MD LXXVI.* In omnibus Imperatorum ad R. P. literis jam inde à Ludovico Bavaro

ad hæc usque tempora repetita videmus. Subscriptio literarum Imperatoris ad P. R. est hujusmodi ; ego manus ac pedes vestræ sanctitatis deosculor. Ita semper Karolus V. Cæsar, cum ad Pontificem literas daret, quarum exempla videmus, subscribere solebat. Novissimis temporibus Rex Æthiopiæ ad Clementem VII. *Exosculor*, inquit, *pedes sanctos*. Nec laici solum, sed & Cardinales eodem stylo utuntur. Vide *Papyrii Massonii Benedictum I. Clement. VI. & VII. Martani in Jurisdict. part. I. cap. 46. num. 5. Majolum Tomo II. Colloq. VI. pag. 484.* Indignitatem hanc in excipientibus Magnis Principibus eorumque Legatis ullus est aliquando catulus, quâ dere jucunda lectu historia exstat in *antiquitatibus Britannicis*, à Johanne Josselino collectis & excusis Hanoviæ, Anno 1605. quæ ita habet. Ad Papam cum pervenissent Regis Angliæ Legati, osculari amplius ejus ex more pedes noluerunt : Sed cum Papa pedem osculandum extendisset, pusillus Catulus Comitis Wiltoniensis ingressus locum, cum pedem vidisset gemmis auroque lucentem, rem tam raram lascivis dentibus apprehendit atque momordit. Id Papa indignè tulit & inducto ad se illo splendido pede, altero canem abegit. Hoc omine cum Angli inrisus & cachinnos profusiores essent : Papa contractis superciliis causam legationis quæsit. In contemptum & derisionem aliorum quoque hanc abiisse ceremoniam indicant cantatissimi hi Poetæ notissimi versus :

Venerat Aufoniam Præsul Bellajus in urbem
 Rablæsus famulos cui comes inter erat,
 Hic ubi Bellajum pronis sacra basia cernit
 Coccinei pedibus figere Pontificis.
 Aufugit & mihi quid fiet, proh Jupiter ! inquit
 Talia quando quidem præstet oportet herus.
 Utque fugæ causam fuerat scitante rogatus
 Patre sacro, tales rettulit ore sonos
 Si Domino soleas porrexit ad oscula Pappas
 Heu vereor servo porrigat ille nates.

Defino fervilem ritum, qui rus & agrum redolet, pluribus perfequi; indignum nempe, quo de prolixiora verba cum delicatiorum aurium offendiculo proferantur. Uberiorem autem de Pontificis Romani potestate informationem cupido Lectori supeditabit Monarchia S. Romani Imperii *Goldasti*, ubi triginta veterum Auctorum monumenta collecta sunt. Ejusdem *Constitution. Imperial. Tomo III. & III. passim.* Necnon *rationale Constitut. Catalogus Testium veritatis Flacii, maxime in Appendice à pag. 2086. usq. ad 2102. Edit. in fol. Anno 1608. Johann. Gerhardus Loc. Theolog. de Magistratu & Confess. Catholic. Lib. II. Artic. III. cap. 9. Et Epistol. Dedicator. illius. Gvilielmus Barclajus Ictus lib. de potestate Papa, an & quatenus in Reges & Principes seculares jus & imperium habeat. Johann. Baleus act. Roman. Pontif. Roberti. Abbat. Sarisburiensis Episcopi de Suprema potestate Regia. Exercitatio contra Bellarminum & Suarez, qui liber Londini Anno MDC XIX. in quarto prodit. Christoph. Scheibler. in Tractatu Germanico, cujus titulus est; Proba Patrum cap. XXXIX. pag. 1133. seq. Dannhaueri Hodomoria Spiritus Papai phantasmate II. pag. 741. Nicolaus Henelius Orti Vratislaviensts cap. LIII.*

DISSERTATIO XI.

De

OSCULIS HONORIS ET CLEMENTIÆ.

SUMMARI A.

I. *Clementia Regis Regni columna. Imperatores Nobilibus, Principes civibus dignioribus manus deosculandas præbent.* II. *Senatus Romani priscis temporibus summa autoritas. Insolentia Tiberio Neronis & Caligule odium conciliat. Trajani, Friderici I. Imp. Elisabethæ Angliæ Regine & Margaritæ Scotæ humanitas laudata. Virgini Peguana magnus honor habitus. Strophium ab Imperatore Turcico femine*

mina porrectum tessera concubitus. III. Rosa Imperatori aut Principi à Pontifice oblata honoris indicium est. Illi jus benedictio. IV. Coronatio Wilhelmi Hollandi Imperatoris. V. Osculum in Investituris à Germania Principibus adhibitum. Reges Vngentis manuum osculantur. Principes Episcopis adeuntibus osculum figunt. S. Ambrosii generosa ad Maximum responsio. Hugo Lincolnensis Episcopus Richardi Regis Anglia iram spernens gratiam obtinet. Imper. Constantinopolitanus percepta S. Eucharistia Episcoporum manus osculatur. VI. Meletii Antiocheni suavitas in conversatione. Dextram manuum Theodosius Imp. osculis honorat. Idem honor aliis sacri ordinis exhibitus & ab Indis ethnicis observatus. VII. Principes eorum quibus favebant, os, pectus, caput & manus osculati. Alexandri Magni clementia in Darii filium & amicos inter pocula. Emerici Vngarorum Regis filii comitas. VIII. Principes à civibus Præceptores à discipulis, heri à servis osculis honorati. Boni Præceptoris elogium. Alexandri Magni & Antonini gratitudo erga Præceptores. Imperatorum manibus propter facta heroica oscula impressa. Oscula manuum vel ex militia, vel ex foro originem trahunt; Sed abrogata sunt tempore Sylla. IX. Dextra manus fidei testis. Lucrum ex manuum osculis. Osculatio talis in foro servorum ferè propria. Oscula oculorum, capitis, colli, humerorum ad manus accedere. X. Candidatorum & Senatorum alba, sed distincta vestes. Magistratum a quo Romanos petaturi nomina profitebantur freti amicorum & populæ voluntate. Salutatores, Deductores sive Antambulones & Sectatores quinam? Nomenclatio, Blanditia, Assiduitas & Benignitas popularis voluntatis conciliant partes. Monitores & Fatores qui & Assiduitatis tres partes; Ambitio, Prensatio, Rogatio. Suffragatores. Benignitatis requisita. Interpretes, Sequestres & Divisores qui? XI. Ædilitas honor maximus apud Romanos qui juveni mandabatur. Scipionis Nasicae jocus. Osculatio manus in gratiarum actione, & gratulatione adhibita. Equites recensati quasi osculo consecrantur. Osculum maternum & amicorum promotis & promovendis fixum. XII. Conjurati Casarem in curiâ osculis demulcent. Osculatio manuum in salutatione Magnatum originem trahit ab Ethnicis.

Otto Hassia Princeps hoc honoris signo in aula Clivensi primum agnitus. XII. Mentum signare osculis supplicantes solent. Distichi Ovidiani genuina lectio. Idem contactus genuum indicat. Oscula dividere.

§. I.

EX tripode quasi Apollinis Delphici profectum videtur, nobile illud Rabbi *Jedaja, in Mibcha happenin. sect. XIX. Elect. n. p. 131.* Oraculum : Aristoteles scripsit ad Alexandrum Macedonem : Impera populo, & dominare super eos in clementiâ, & sic amorem eorum tibi conciliabis. Longè enim melius est, si cum clementiâ imperes, quam si tyrannicè cum violentiâ agas. Nam quid prodest possessio corporum, cum vera possessio sit possessio cordium ? Siquidem ubi corda Subditorum per clementiam possederis, ea simul secum corpora trahent. Scias autem populum, quidquid loqui possit, id & conari, tu ergò id dato operam, ne habeant, quod sinisterius loquantur, & sic cavebis, ne quid adversi suscipiant. Ad eundem scopum tendunt, quæ *R. Levita ben Gersom* apud *Wilhelm. Schickardum* in *שׁוּרְיָהוּא חֵן* cap. IV. *Theor.* XII. inculcat : Gratia quam impertit Rex populo, trahit illorum animos ad se, quod est quasi fulcrum throno suo, propter illud exaltabunt eum, & submittent se ad servitia ejus. Ex quibus liquidum evadit, clementiam Principi adeò necessariam esse, ut absque illa nullatenus feliciter regnare possit. Ut ameris amabilis esto, protritum habet theorema, quod qui in praxin deducit, inferioribus de se multifariam benemeritis, osculum, quando id consuetudo & temporis ratio jubet, libare minimè dedignabitur; unde studia sua grata ac rata esse intelligant, ipsique ad Constantiam in eodem officii stadio alacrius progrediendi exstimulentur; Atque ut à supremo omnium ordinum Hierarchâ exordiar, indicium divinæ clementiæ interpretor fuisse, quod Salvator mundi *Θεὸς ἀνθρώπων* infantulos osculatus legitur *Marci X. v. 13. 16.* *Josephus Ægypti Pro-Rex* lachrymis madefactus trepidos fratres osculabatur. *Genesis XLV.*

David Rex Barfillai Gileaditem virum optimum cum osculo dimisit. II. *Sam.* XIX, v. 39. Imperatores nobilibus, Principes civibus dignioribus præbuere manus deosculandas, & postea suis manibus ad oris osculum sublevârunt, quo suam in illos clementiam testarentur. Julianus Imp. itineribus emensis, ad pylas, qui locus Cappadocas discernit & Cilicas, osculo susceptum Restorem Provinciæ nomine Celsum, jam indè à studiis cognitum Atticis, ascitumque in confessum vehiculi Tarsum secum induxit. *Ammian. Marcellin. lib. XXII. cap. 10.* Sic Nero difficilis aliàs & inhumanus Tiridatem Armeniæ Regem ad se venientem adiri sit ad genua, allevatumque dextrâ exosculatus est. *Sveton. in Nerone, Claudio cap. XIII. Bodinus lib. de Republ. cap. IX. Reineccius Histor. Tom. 1. pag. 265. Tacitus XV. cap. 51.* Sulpitius Galba Imperator in Hispaniâ Icelum è veteribus concubinis de Neronis exitu nunciantem, arctissimis osculis palam exceperit. *Sveton. in Galba. cap. 22.* Salvius Otho Imp. amicos suos omnes ab amplexu & osculo dimisit. Idem *in Salv. cap. X.* Trajanus Senatum, *Plin. in Panegyrico*, Alexander M. supplices osculis impertivit. *Bodin. c. d.*

§. II. Et quantum quidem conjecturare licet, frequens omninò & necessarium officii genus apud Romanos fuisse videtur, ubi abeuntes & redeuntes Principes Senatum, à quo nempe Imperii permisso & Auctoritatis conservatio dependebat, osculo salutarent. Inde plumbeum ferè odium insolentia in Neronis caput devolvit, quod ille neque adventans, neque proficiscens tali modo Senatores cõhonestaret. *Sveton. in Tiberio Nerone cap. X.* Cum Rhodum abiret, facta tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit, ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus. Indelebilem quoque famæ suæ maculam Caligula adsperfit, quod cum summo reverentiæ cultu à Senatu affici vellet, ipse eundem rarissimo dignatus est. Majorem contra benevolentiam humanitate sua Trajanus sibi conciliavit, cum Senatum ut dimissus osculo fuerat, osculo exciperet. Publico etiam præconio digna est mira FRIDERICI, I. Ahenobarbi Imperato-

peratoris comitas, qui Legatis Adriani Pontificis in signum pacis osculum obtulit. *Guntherus in Ligurin. lib. VII. v. 191. p. m. 383.*

Protinus optata præsentibus oscula pacis
Dulciter impendens, Papæ Cleroque salutem
Innuat, & lætos à se dimittit in urbem.

Eo quoque nomine Elisabetha Angliæ Regina innotuit, cum enim Baro quidam Bohemus, Gvilielmus Slabara nomine, Regiæ literas afferens in conclave veniret, venienti Regina manum dextram Chirotecâ detractâ, annulis & lapidibus pretiosis nitem, porrexit osculandum, quod maximum insignis Clementiæ fuit signum. *Henznerus in Itinerario, pag. 130.* Osculum ferè ejusmodi Poetæ à Regina impertitum lego apud *Ægidium Corroretum, de dictis & factis memorabilibus.* Margarita Scota Ludovici Delphini, qui postea XI. dictus est, uxor, Alanum Charterium, Carolo VII. Regi Galliæ à Secretis, hominem doctum, & ut ea tempora ferebant, elegantem, cum fortè interdum in scamno dormiret, multis spectantibus dissvaviata est. Admirantibus cunctis, quod tam fœdum turpemq; hominem osculari sustinisset, non ipsum respondit, sed Musas atque gratias in ejus ore habitantes suaviata sum. *Vincentius le Blanc Massiliensis erzehlt im 28. Cap. seiner ersten Reise / daß zu seinen Zeiten im Königreich Pegu der König oder Großfürst von Franziane von gewaffneten Hof-Damen sich bedienen lasse / und habe eine von diesen sich im Duell überaus tapffer erzeiget / deßwegen ihr der König selbst den Helm geöffnet / und in Gegenwart des ganzen Volcks einen Kuß gegeben / ja / seine Kette vom Halse genommen / und diesem Palladischen Bilde angehenckt. Dieselbe Kette ist nicht von gemeinem / sondern fast unschätzbarem Werthe gewesen / als welche von Perlen / rund geschnittenen Rubinen gemacht / und an den Enden mit Diamanten geziert / darinnen Angesichter geschnitten waren. Die Jungfrau ist die Schönste in ganz Indien gewesen / zwanzig Jahr alt / vom Haupt*

Haupt Schnee-weiß / von Haaren Kohl-schwarz. *Erasmus Francisci* im dritten Theil des Ost- und West-Indischen Lust- und State-Gartens. Paucis annecto, strophium Imperatoris Turcici à Concubinis osculo in tesseram futuri concubitus excipi, docente *histor. univers. Brachelii, part. VII. lib. I. cap. XII. p. m. 104.* Jam verò, inquit, ubi Sultano incessit libido lasciviendi cum suis amasiis in horto, altum clamatur adeò, ut totum Serrailium perfonet, ad quem clamorem, qui extra femineum sexum non abscedit, de vitâ ejus actum est. Hic tum Venereis gestibus, cantibus, saltibus singulæ, & Imperatoriæ præsentia, & propriæ immemores pudicitia concertant, sui ut amorem Imperatori caudent: nocturni ea sit complexus compos, cui strophium objicit, quod flexa arripit, oscularum in sinum ingerit moxque omnium super hoc honore gratulationem accipit.

§. III. Pontifices plerumque clementiam Principibus osculo declarabant. Id vel ex Rhythmis antiquis in *Chronico Cyriaci Spangenbergii Mansfeldensi cap. CCCXLI. p. m. 399. ad Annum MCCCC LXXXVI.* constat, ubi Elector Saxoniae ERNESTUS I. ita loquens introducitur :

Der Dritte Käyser Friederich
 Belehnt mich in Desterreich/
 Das Land mit Untreu ward geplagt/
 Den Herrn von Plauen ich verjagt/
 Bracht Sorgen/ Biberstein an mich/
 Maximilian halff krönen ich/
 Sixtus der Bierdt den Kuß mir gab/
 Die Ros' unds Kreuz zum heiligen Grab.

Quid sibi velit hæc Rosa, verbis *Caroli Paschalii, Regis Gallia Consiliarii in S. Consistorio & apud Rhatos Legati*, declaro, quando *Lib. III. Coronarum cap. VII.* ita differit: Illud quoque constat, rosam apud omnes gentes esse in tanto honore, ut cuiquam data aut muneris missa sit nobile argumentum benevolentia mittentis erga eum, qui hoc munere colitur. Rosam plerumque nec refert nativam,

tivam, aut effigiatam, collegia & legitimi hominum cœtus offerunt illi cujus in aliquo artium, scientiæve genere eminent ingenii doctrinæque præstantia. Rosam Romanus Hierarcha ad eum ad ipsum alicui Principi Christiano honoris causa mittere solet. Rosam quoque hic ipse Pontifex in iis supplicationibus quæ habentur post Imperatorem inauguratum, ac diademate insignitum, manu gestat. Hanc ipsam cum pervenit ad ædem sanctæ Mariæ in Cosmedin ipse eques Imperatori equiti dono dat. Hanc quoque Imperator manu gestat, dum redit ad Pontem Hadriani ubi equites creat. Denique hæc sunt verba ejus libri, cui titulus est Ceremoniale Romanum: Et Dominica quarta Quadragesimæ, in qua cantatur Latere, Pontifex rosam benedicit, & illam post Missarum solennia alicui magno Principi, si præsens est in Curia, solet dono dare. Sin minus, mittitur ad aliquem Regem vel Principem de consilio Cardinalium, finita benedictione inungit cum balsamo rosam auream, quæ est in ipso ramusculo, & superimponit muscum tritum, & aspergit rosam aqua benedicta & adolet incenso. Ponitur super altari, dum à Pontifice celebratur Missa. Eam deinde Pontifex defert ad cameram suam. Et si ille cui eam dare vult, est præsens, vocatur ad ejus pedes, & genu flexo dat ei rosam, multa dicens in ejus laudem. Quando Imperatores Germanici investiantur & coronantur, Archiepiscopus negotium consecrationis & coronationis perficiens electum osculatur; uti supra *Dissert. IX. §. 4.* ex Sleidano de statu Religionis, *lib. XIX.* memoratum est.

§. IV. *Johannes Beka* in *Chronico Episcoporum Ultrajectinorum* de historia Coronationis *Wilhelmi Hollandi* plenissimè Ceremonias tum temporis usitatas recenset. Postera die, quæ est omnium Sanctorum festiva solennitas, universa multitudo Prælatorum & Principum deduxit electum Regem ad Basilicam perpetuæ Virginis Mariæ (Aquisgrani) ut solennem benedictionem acciperet, secundum ritum antiquæ consuetudinis: quem *Monaster. & Mindensis Episcopi* simul ordinârunt infra Sacrarium, sed eundem *Leodienfis & Trajectens. Episcopi* vestitum ornamentis

“ Leviticis in modum Diaconi produxerunt ante Regale folium.
 “ Quem ex tunc Colonienſis Archi-Epiſcopus, Cancellarius Ita-
 “ liæ collocavit in ſede Majeſtatis, ita dicens: Super thronum
 “ Regni glorioſè ſedens, Judicium & juſtitiam in terra facias. Ar-
 “ chiepifcopus verò Moguntinenſis Cancellarius Germaniæ
 “ cum oleo ſanctificato dextram ejus foras unxit, ita dicens:
 “ Conſecrare te dignetur omnipotens DEUS in Regem Ro-
 “ manorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ Regem
 “ inungi juſſit ſuper populum Hebræorum. Archiepiſcopus au-
 “ tem Trevirenſis, Cancellarius Galliæ manus illi ſuperimpo-
 “ ſuit, ita dicens: Descendat in te Spiritus ſapientiæ, intelligen-
 “ tiæ, ſcientiæ, pietatis, fortitudinis, conſilii, replearisque Spiritu
 “ timoris Domini; Marchio quidem Brandenburgiæ Regis Ca-
 “ merarius, annulum ei tradidit, ita dicens: Accipe Signaculum
 “ Monarchiæ, ut Romanum Regnum in vigore ſuo conſerves,
 “ quod ab incurſione Barbarorum invictâ virtute defendas, Dux
 “ autem Saxoniz, Regis Juſtitiarius donavit ipſi gladium, ita di-
 “ cens: Accipe Sceptrum Regium, ut rebelles ſeverâ correctio-
 “ ne potenter affligas, omnesque benevolos in tranquillâ pace
 “ gubernes. Dux equidem Baviariæ, Comes Palatii ſeu Dapifer,
 “ dedit ipſi globum aureum, ita dicens: Accipe globum Sphæ-
 “ ricum, & omnes terræ nationes Romano Regno ſubjice, ut glo-
 “ rioſus Auguſtus appellari valeas. Rex dehinc Bohemiæ, Re-
 “ gis Pincerna, de conſenſu Colonienſis Archiepifcopi coronam
 “ argenteam capiti ejus ſuperimpreſſit, ita dicens: Accipe dia-
 “ dema ſplendidum, & ſis in virtuoſis actibus ad eò coruſcus in ter-
 “ ris, ut coronam æternæ felicitatis habere merearis in cælis.
 “ Poſthæc autem circumſtantes Principes, **ADORANTES**
 “ **MAJESTATEM REGIAM**, acclamaverunt ipſi, ſalutem,
 “ laudem & gloriam. Accedentes quoque ſingulatim Primates
 “ ad Regale folium, præſtiterunt eidem debitæ fidelitatis homagi-
 “ um. Haſtenus *Beka.*

§. V. Nonnulli Germaniæ Principes Vaſallos ſuos in ſo-
 lennitate inveſtituræ oſculari ſolent. Sic Reverendiſſimus ac
 Sere-

Serenissimus Princeps, Dominus AUGUSTUS, Archiepiscopus
 tus Magdeburgensis Administrator Postulatus, Primas Germani-
 niæ &c. nec non Illustrissimi Carpophorum Collegii Præses
 gloriosissimus, Illustrissimum Dominum JOHANNEM GEOR-
 GIUM, Comitem in Mansfeld, paucos ante annos juxta morem
 curiæ hujus feudalis Vasalli pedem sinistrum ejus dextro tangens,
 dextraque collum manu complectens osculo investivit, juxta
 testimonium Magnifici Jcti, Domini *Eberhardi Fabricii*, Can-
 cellarii Mansfeldensis meritissimi, apud *D. Petr. Müller, dissertat.
 de ofc. r. V. p. 36.* Quos Gallia Rex investit, osculo honorat, ma-
 nusque jurantis complicitas suis inserit. *Sprenger. in Christ. Orb.
 Perspicill. tit. XV. pag. 749. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Juris
 universi lib. VI. cap. XV. num. 7.* Quando Reges inaugurantur,
 ungentis manum frequenter osculo excipiunt, ut prodit *Rituale
 Pontificium.* Etiam extra Septa Ecclesiæ & præter morem ritum-
 que sacrorum, jam inde ab initio susceptæ ab Imperatoribus fidei,
 Principes Episcopis adeuntibus osculum offerre soliti sunt, quod
 ea visa esset loco adorationis, quæ à Laicis exhiberetur, digna Epi-
 scopo salutatio. Ducti etiam religione quadam Principes Epi-
 scoporum osculum expetebant, quod esset Ecclesiasticæ pacis in-
 dicium, & per illos Domino se reconciliari crederent. *Ambrosius
 Mediolanensis Episcopus*, cum apud Maximum legatione
 fungeretur, & ille in Prætorio ad osculum assurrexisset, nolo, *in-
 quit*, osculari, ut Episcopus, qui in Prætorium vocatus sum, tan-
 quam non Episcopus. In Epistolis Ambrosii. Indignè enim
 ferebat vir sanctus, & suæ dignitatis memor, in Prætorium se esse
 vocatum, cum in Palatio honorificentius de Legatione suâ cum
 Imperatore conferre potuisset. Multis verò seculis post *S. Hu-
 go Lincolniensis Episcopus*, cum in *Richardi Regis Angliæ* offen-
 sam incurrisset, quod Regis nomine pecuniam à populo colligi
 vetuisset, nihil ejus iram veritus, minas etiam contemnens, Re-
 gem adit, quem in Sacello domus Regiæ ad altare conversum à
 tergo compellans, da mihi, inquit, osculum, cujus primo adpectu
 Rex obstupefactus & frendens, non faciam, inquit, non ita de me

meritus es, at ille apprehenso Regis pallio penè vi coëgit, sacrificio deinde absoluto objurgatum Regem placavit, & secum ut in gratiam rediret, obtinuit, afferente Rege: Si tales forent plerique Episcopi, Reges quoque modestius acturos. *Rangolius Commentar. ad libr. 1. Regum, pag. 1205.* Imperator Orientalis coronatus postquam benedictionem accepit, Episcoporum manus observantiæ declarandæ causâ osculatur, uti *Codinus Curopalata de officiis Constantinopolitanis, cap. XVII. num. 44. pag. 126.* his verbis attestatur. Postquam divinorum Mysteriorum particeps effectus est (Imperator) impositâ rursus capiti coronâ egreditur ex tabernaculo, finitaque Liturgiâ, & populo pane sanctificato, quod Antidorum nominamus, distributo, de quo postquam & ipse participavit, & benedictionem à Patriarcha cæterisque presentibus Episcopis accepit, eorumque manus deosculatus est, ascendit ad locum Catechumenorum.

§. VI. *Meletius* Antistes Antiochenus consueverat proterendere manum, ut studium erga alios suum, amorisque vim ostenderet, in quo & communi humanitati, suavissimisque moribus & religiosæ modestiæ serviebat. Sed quam ille dextram non dabat aliorum manibus contingendam purpurati orbis Domini & coronati Principes, si tangere ore potuissent, se felices opinabantur. Theodosius enim Imperator apud *Theodoretum lib. 7. Histor. Eccles. cap. 7.* cum eum salutaret, reverentis animi motu & honoris significatione τὴν σεφάνωσαν δεξιάν, coronantem dicens, an coronatam illam dextram triumphantis religionis vindicem, divini que candoris pignus osculabatur. Atque hoc non tantum summi Dynastæ & Imperatores, (qui se sacerdotum precibus communi incrediderunt, juxta locum *Ambrosii de Dignitate Sacerd. cap. 11.* dissertatione præcedente X. §. 3. adductum) sed etiam homines mediocris aut infimæ fortis faciebant, juxta *Chrysostomum libro 1. cap. 3. de Sacerd.* Idem contingebat Diaconis ob reverentiam sacrorum ministeriorum, quod sacra manu Christi sanguinem dividerent, ceu è vita S. Nili animadverti potest. Cum enim ad eum invisendum pietatis & honoris causa multi se

fiste-

sisterent, ejusque manus vellent osculari, non patiebatur, dicens : Non sum ego Episcopus, aut Presbyter, sed humillimus Monachus. Ad quid igitur manum meam osculari vis? Vestigium ejusdem respectus in gentilismo deprehenditur, quando videlicet Indi ethnici suos demagogos æquali honore prosequuntur. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epistola 1. pag. 37.* Vor den Thüren dieser Tempel sahe ich einen andern Hauff in derjenigen Nacht: und in ihrem Leibe mit Asche / Roth und Jarbe besudelten und beschmichtrten Giophi, (sind eine gewisse Gattung der Einsiedler / derer Wissenschaft meistens in der Weissagungs Kunst / in denen Geheimnissen der Kräuter / und anderer natürlichen Dinge / wie auch in der Schwarzen Kunst und Zauberey / deren sie sehr ergeben sind / und sich berühmen / daß sie Wunder-Dinge damit aurichten können) in einem Krenß auff der Erden sitzen / diese umringeten ihr Ober-Haupt / welches nicht nur von ihnen / als Geistlichen ihrer Sect / sondern auch von anderen weltlichen Indianern, wegen eingebildeter Heiligkeit / in so hohen Ehren gehalten wird / daß viel ansehnliche Leute ihm eine tieffe Reverenz machen / die Hände küßten / und ganz demüthig vor ihm stehend / ich gesehen / umb einen Ausspruch aus seinem Munde zu hören : Er aber würdigte sie mit einer grossen Ernsthaftigkeit / oder besser zu sagen / ungemainer Verachtung aller weltlichen Dinge / und dem äußerlichen Ansehen nach / mit einer angenommenen Heuchelen / kaum des Anredens / und diejenige / so ihm solche Ehre bewiesen / einiger Antwort.

S. VII. Romanis Imperatoribus usitatum erat, cum quicumquam confanguineorum aut alioquā apud eos gratia florentium, secundum adorationem, pedem Imperatoris osculo contigisset, ut Imperator vicissim ejus faciem deoscularetur. Cum itaque Nepos avi pedem osculatus fuisset, ille ne in expiabili odio flagrare crederetur, sic nec iis Nepotem & Imperatorem dignaretur, quæ privatis tribuerentur, faciem ejus contra ipse osculo libavit. *Johann. Cantacuzenus Historiar. libro I. cap. XVI. p. m. 50.*

post medium. Fuit etiam consuetudo Principum, eorum quos amarent, non ora tantum, sed pectus & manus quoque osculari. *Theodoretus lib. V. Histor. Ecclesiast. cap. 7. p. m. 712.* Cum ergo in Palatium totus ille cœtus Episcoporum intrasset, aliis omnibus prætermittis ad magnum Meletium (Præsulem Antiochenum) Theodosius occurrit, &, velut patris amans filius post longum tempus, paterno fruens ad spectu amplexatus est eum, osculatusque OCULOS, LABRA, PECTUS, CAPUT ET DEXTRAM, quæ ipsi coronam imposuerat. Alexander Magnus cum Darii matrem, uxorem & filium in potestatem redegisset, puerum in amplexum sustulit, qui cum ab osculo & complexu ejus aliquamdiu pependisset, Alexander ad Hephæstionem conversus, quam vellem, inquit, Darius vel tantillum ex hac Indole habuisset. *Diodorus Siculus libro XVII. Bibliotheca.* Chares Mitylenæus Alexandrum M. prædicat in convivio quodam cum bibisset, uni ex amicis phialam porrexisset, illum phialâ acceptâ ad aram versum assurrexisset, ac cum hausisset, adorasse primum, deinde osculatum Alexandrum in convivio, postquam id omnes deinceps fecerunt, mox accubuisse, cepisse phialam Callisthenem, ac non attendente Rege, sed cum Hephæstione fabulante bibisse, atque ad ferendum Regi osculum accessisse. Ibi cum Demetrius cognomine Phidon dixisset, cave Rex osculeris eum: nam unus hic non adoravit te, Alexandrum osculum declinasse, Callisthenem verò dixisse altâ voce, uno ergo osculo minus ferens abibo. *Plutarchus in vita Alexandri, p. m. 696.* Emericus Ungarorum Regis filius, à puero literarum studiis deditus cœnobium D. Martini montanum ingressus, Monachis impari numero oscula fixit, cujus rei causam quærenti patre Stephano, respondit: Continentiæ discrimen se hoc pacto ostendisse. Cum autem filius Maurum septies osculatus esset, (qui numerus perfectionis est) pater eum Quinque-Ecclesiensi Episcopatu præfecit. *Bonfinius libro I. Rerum Hungaricarum, Decadis secunda.* Hodie Principes in figendis osculis non adeò prodigi sunt, nisi id consuetudo exigat, propter certam rationem status, ne scilicet fami-

familiaris illa Comitas illorum auctoritatem imminuat, exemplo asperæ Nomadum gentis, quæ nulli mortalium, ne quidem propriis liberis oscula dedit. *Pierius Valerianus Hieroglyphicor. libro XXI. cap. IV. pag. 261. edit. Coloniensis, in mediana formâ. Anno M DC XIV. Valer. Max. lib. II. cap. 6.*

§. VIII. Cæterum reverentiæ contestandæ causa Principes à civibus, Præceptores à discipulis, heri à servis osculo honorabantur. *Calvinus in Lexico Juridico ex Jacobo Spigelio, V. osculum.* De priori intelligendus est locus *Latini Pacati, à Lipsiæ Elector. lib. II. cap. 6. allegatus: Ille Imperator Theodosius cohonestatus affatu, ille mens à beatus, ille osculo consecratus est. Atque hæc salutatio quæ per osculum Imperatori & Principi deferabatur antiquis Scriptoribus sacræ Purpuræ adoratio est. Juxta Pancirollum parte I. Rerum memorabil. Tit. XLVI. Qui enim Imperatores vel Principes salutabant, non osculabantur illis genua nec manus, sed congeniculati aut genubus flexis purpuream ipsorum vestem tangebant, hoc est, Interprete *Salmuthio ad l. c.* Sacram ipsius Purpuram adorabant, quia scilicet dextram manum quamprimum hanc purpuream vestem attigissent, ad os admovebant & svaviabantur. *Conf. preced. Dissert. IX. §. XIX. XX.* Ad posterius nonnulli illud Poverbiorum *c. XXIV. v. 26.* trahunt: *Labia deosculabitur, qui recta verba respondet, quod multos habebit discipulos, qui sciscitantibus facit satis.* Boni enim Prædicatorum & boni Præceptores semper bonis discipulis & gratis dilecti, & ab iis omni officiorum ac beneficiorum genere affecti: ipsisque adeò placuit vox *Seneca lib. VI. de beneficiis cap. 16. Quia Præceptor in docendo monendoque me laborem & tedium tulit, præter illa, quæ præcipientibus in commune dicuntur, aliqua instillavit ac tradidit, hortando bonam indolem erexit, & modo laudibus fecit animum, modo admonitionibus discussit desidiam. Tum ingenium labens & pigrum, injectâ, ut ita dicam, manu extraxit, nec quæ sciebat, malignè dispensavit, quo diutius esset necessarius, sed cupiit si posset, universa transfundere: Ingratissimus sum, nisi illum inter gratissimas necessitudines diligo.* Talis fuit*

in Leonidam & Aristotelem Alexander, quorum illum ut avunculum aut certè propinquum matris & coluit semper, & ejus monitorum libenter recordatus est, ut testatur *Plutarchus in vita Alexandri*. Istum verò ut numen quoddam veneratus est, & regis muneribus profecutus. De M. Antonino Philosopho Imp. laudatissimo hoc quoque constat ex Historicis, eum, ut Præceptoribus optimis est usus, ita & gratissimum erga omnes discipulum fuisse, è quibus tantum Cornelio Frontoni detulit, ut statuam etiam ei à Senatu peteret: Universum autem omnibus Magistris suis tantum honoris habuit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulchra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. *Piccart. Observat Hist. Polit. Decad. XI. cap. 9.* Sed ad oscula revertendum. Milites Imperatorum dexteras victrices ob heroica facta apud *Alexandrum ab Alex. Neapolitanum lib. II. cap. 19. Genial. Dier.* & Justinum osculari loquuntur, posterior namque illud de morituri Alexandri militibus recenset. Huc respexit *Phædrus Thrax*, Augusti Cæsaris libertus, *libro V. Fabul. Æsopic. cap. 2.* dicens:

Feliciter subclamant ipsi Principes,
Illam osculantur, quâ sunt oppressi, manum.

Unde etiam *Plutarchus* originem istius osculi ad militiam refert, quamvis modò citatus *Lipsius* in foro natum ex mente *Seneca Epist. CXIIX.* arbitretur. Alius eorum, *inquit*, manus osculis conterit, quibus designatus contingendam manum denegaturus erat. Catoni de Provincia decedenti mulieres manum sunt oscularæ, quod genus honoris Imperatoribus modo, & quidem per paucis id temporis tribuebatur. *Plutarch. in Catone.* Imperatorum in expeditionem proficiscentium humeris in æde Vestalium injectum fuisse paludamentum, eorundem in æde Jovis pedem Senatores, & in Templo Jani manum averfam Consules osculatos esse memorat Reverendissimus *Anton. de Guevara, in Horologio Princip. Lib. I. cap. 58.* Tandem autem ab eo tempore,

quo

quo immanissimus Sylla tria civium millia, dextram sibi osculantium, trucidavit, à Romanis abrogatum est, ut nullius deinceps Imperatoris manibus oscula imprimerentur. *Magirus in Polymnemonè ex Guevara, l. d.* ubi *Iohannes Wankelius in Notis ex Lucano lib. II.* Pharfallicorum subijcit.

----- Spes una salutis,
Oscula polluræ fixisse trementia dextræ.

§. VIII. - Causam, cur dextræ obtulerint oscula, *Isidorus lib. XI. in Oper. Latina lingua, p. 1095.* reddit talem, quia omnium rerum auctoritas dextræ viribus constat, & ipse fidei testis est. Cui pollicem premit *Plinius Histor. Nat. lib. XI. fol. 103. edit. Hermolai Barbari,* dicens: *Dextera osculis averfa appetitur, in fide porrigitur.* Ideoque addit ejus Interpretes *Dalechampius;* majores cum se mutuò salutarent, hac parte corporis se potissimum venerati sunt, etiam in fœderibus & pactis fanciendis, *Wilhelm. Stuck, Antiquit. Convival. lib. II. cap. XXXII. p. 242.* Priamús manus Achillis osculabatur, cum rogaret ipsum, ut sibi corpus Hæctoris redderet. *Homerus Iliados ò. post medium:*

-- Πελαργὸς μέγας, ἄχι δ' ἀγε σὰς
χερσὶν ἀχιλλῆος λάβε γέναϊα καὶ κύσε χεῖρας.

Priamús Magnus prope verò stans manibus Achillis accepit genua, & osculatus est manus. Vide *Daniel Clafen. Commentar. in Convivium Plutarchi, pag. 49.* & *Perr. Ravanellum, Bibliotheca sacra pag. 466.* Nonnunquam illud lucelli causa, in blandientis urbanitatis Symbolum fiebat, benefactoris enim manus osculabantur, qui civiliores videri volebant, ut constat ex isto *Appuleji loco in Apologiâ.* Pontianus pedes nostros advolutus flens & manus nostras osculabundus. *Trebellius Pollio* memorat Gallienum matronas ad consulatum suum rogâsse, iisdemque manum sibi osculantibus quaternos aureos nominis sui dedisse. *Quamvis* in foro osculatio manuum fervorum ferè propria fuerit, quemadmodum *Arrianus*

Dissertat. Epicteti Lib. I. cap. 19. his verbis indicat : ἡξιώται τῆς
 δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. Ἄλλες τὰς ὀφθαλμοὺς κατα-
 φιλεῖ, ἀλλὸς τὸν τετραχῆλον, οἱ δὲλοι τὰς χεῖρας. *Tribunatum aliquis
 adeptus est ? Ecce obvii omnes gratulantur, alius oculos osculatur, alius
 collum, SERVI MANUS.* *Homerus* jam olim Eumæum Tele-
 machi heri fui manus osculantem introduxit Odyss. π.

Κύσσε δὲ μιν κεφαλὴν τε καὶ ἀμφοὺς φάεα καλοῖ
 χεῖρας ἢ ἀμφοτέρους. ἢ. ε.

*Osculatus est autem ipsum capiteque & ambobus luminibus pul-
 chris, manibus ambobus.*

Sed *Eusebatus* ad hunc locum ait : Hoc Eumæus facit non tan-
 quam servus, nam servorum non erat ambos oculos osculari ; Sed
 veluti aliquis sanguinis propinquitate conjunctus , id quod se-
 quens similitudo docet, quâ paternus quidam affectus Eumæi er-
 ga Telemachum ceu filium exprimitur. Cum Ulysses se servis
 suis manifestâisset, iidem officio suo deesse noluerunt , nam Ho-
 merus Odyss. φ. scribit :

Τῷ δὲ ἐπεὶ εἰσιδέτην ἔν τ' ἐφρασσαί' ἕκαστα
 Κλαῖον ἄρ, ἀμφ' ὀδυσῆα δαΐφρονα χεῖρε βαλόντε,
 Καὶ κἀνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλὴν τε καὶ ὤμους.

ἢ. ε. *Hæ autem postquam inspexerunt, beneque cognoverunt singula fle-
 verunt circa Ulysses prudentem, manibus immixtis, & osculati sunt am-
 plectentes caputque & humeros.* Contra Ulysses illis benevolentiam
 suam pari fermè modo declaravit ; Statim enim subjicit Poëta :

Ὡς δ' αὖτως ὀδυσσεύς κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἕκαστε.

Sic autem eodem modo Ulysses capita & manum osculatus est ; Simile
 quid in Odyssæa ω. sive libro ultimo habetur, ubi Senis Dolii ser-
 vi & mancipii Penelopes manus osculatur Ulysses. Ex illo oscu-
 lo posterioris ævi Scriptoribus peculiarem phrasin AD MANUS

ACCEDERE natam esse observavit Clarissimus Belgii Demosthenes *Lipsius Lib. II. Elect. cap. d.* Hinc *Flavius Vopiscus in Aureliano* : Post hæc Valeriani dicta surrexit Aurelianus atque *ad manus accessit*, agens gratias militaribus verbis. Et *Julius Capitolinus in Maximino* : Fuit Maximinus sub homine impurissimo tantum honore præditus Tribunatus, sed nunquam *ad manus ejus accessit*, nunquam illum salutavit.

§. X. Hoc autem osculum in petitione pariter, gratiarum actione, gratulatione, de qua nuper *Arrianum* audivimus: omnique officii aut demissionis nota adhibebatur. Petentes Magistratum apud Romanos, CANDIDATI, à candida togâ quâ induti incedebant, dicti, benevolentiam populi ambire, prenfare, quin & osculo manuum venari solebant, juxta *Rosinum Antiquit. Roman. Lib. VII. cap. 8.* Quot hic verba legis, tot ferè pondera antiquitatis accipis, quæ ut plenius capias, parumper subsiste, & memoranda diligenti attentione dignare. Candidatorum habitus artificio aliquo candidus erat, unde illi boni viri dicti apud *Senecam Epist. 3.* ut moribus virorum pulchritudine externa vestis responderet. Contra Senatores albas vestes naturali scilicet candoris colore tinctas induebant. Sic de Tacito Imperatore narrat *Vopiscus*. Senatores omnes ea esse lætitia elatos, ut domibus suis omnes albas hostias cæderent, imagines frequenter operirent, albatum federent. De Theodosio *Pacatus in Panegyrico*. Quid ego referam festum liberæ nobilitatis occursum? conspicuos veste niveâ Senatores. Primò Candidatos oportebat profiteri nomina sua ante Comitiorum diem apud Magistratum comitia habiturum. Id innuit *Vellejus Paterculus Lib. II. Histor. cap. XCII. de C. sentio Saturnino* loquens: Tum in comitiis habendis præcipuum egit Consularem. Nam & quæsturam petentes, quos indignos putavit profiteri vetuit, & cum facturos, id se perseverarent, consularem, si in campum Martium descendissent, vindictam minatus est. Et Egnatium florentem favore publico, sperantemque ut præturam ædilitati, ita consulatum præturæ se juncturum, profiteri vetuit; Apud *Svetonium in Augusto*

gusto cap. IV. *Confiteri* legitur in vulgatis, pro *profiteri*, quæ vox in MSS. codicibus. Poterant autem omnes profiteri in togâ candidâ petitionem: populo inquam supplicare in toga candida cuivis erat liberum, qui quod ambiebat à populo se obtinere posse sperabat. Sed præcedebat hic Magistratum ac senatus cognitio. Ne enim populus Magistratum alicui mandaret indigno, aut contra leges, publicæ rei intererat, considerari Candidatorum causas à Magistratibus & concilio publico: quæ deinde ad populum allegatæ, efficiebant ut eorum tantum qui digni essent, rationem comitiis habere vellet. Si igitur iusta & legitima esset petitio, nomina eorum dicebantur *accipi*, eorumque ratio *haberi*; e contrario qui repellabantur, eorum nomina *non accipi* dicebantur, aut *eorum ratio haberi*. Testantur *Livius Lib. IX. Lib. XXVII. Lib. XXXIX.* *Agellius Lib. III. cap. 9.* *Cæsar Lib. III. de bello civili*, *Suetonius in Julio cap. XVII.* *Cicero in Bruto, Philipp. II. Lib. XVI. ad familiares, Epist. II.* *Valer. Max. Lib. III. cap. ultimo Lib. IV. cap. 1.* Secundò, Professio ista in duo præcipuè erat posita. *Amicorum & populi voluntate conciliandâ.* Amici hic dicebantur, non solum *propinqui & necessarij*, verùm etiam omnes, qui aliquid bonæ voluntatis ostendebant. Hi omnes erant conciliandi. Qui bonam voluntatem offende-
bant, erant in triplici discrimine, *Salutatores, Deductores, Sectatores.* *Salutatores* primâ diei horâ ad domum petitoris veniebant, & salute dictâ domum indè discedebant. *Quiritus* apud nullum Scriptorum elegantius delineantur, quam apud *Martialem* nullo non loco. *Deductores* autem matutino tempore veniebant, sed tamisper expectabant, dum petitorum domo exeuntem in forum deducerent. Hi *Anteambulones* ferè dicebantur, ut videre est passim cum apud alios, tam apud *Martialem*. *Sectatores* assidui cum petitore omnibus horis erant, ejusque latera stipabant. Sic amici conciliabantur. Tertiò popularis voluntatis conciliatio quatuor partibus constabat, *Nomenclatione, Blanditiis, Assiduitate & Benignitate.* *Nomenclatio* eam habebat vim,

ut petitor suo quemque nomine appellaret ac salutaret. Elaborandum enim erat Candidato, ut singulorum civium nomina teneret: Videbatur enim parum ejus rationem habere, qui aut non tenebat, aut oblitus erat nomen alterius. Quia verò in tanto populo fieri non poterat, ut æque omnes cogniti essent, habebant veteres Romani servos, qui nomina omnium civium, ut quisque occurrebat, suggererent. II. *Nomenclatores* dicebantur, de quibus apud *Suetonium*. *Cicero pro Muræna*, *monitores* vocat. *Festus*, *fartores*, *Fartores* inquit *Nomenclatores*, qui clam velut infarcirent nomina saluatorum in aurem Candidati. *Nomenclator* quidem quod nominaret. *Monitor* quod moneret. *Fartor* quod clam veluti infarciret in aures Candidatorum nomina, ut docet *Festus*. Altera pars rationis popularis erat *Blanditia*. Blandiri dicebantur, cum occurrentes salutarent, non proprio sed honestiori nomine, ut patrem, fratrem, patronum. Quartò *Affiduitatis*, quam tertio loco posui, ad conciliandam populi voluntatem, tres erant partes, *Ambitio*, *Prensatio*, *Rogatio*. *Ambire* nihil aliud quàm circuire. Ambibant autem petitores non Romæ solùm & in foro, sed etiam in conciliabulis Italiae, in quibus cives multi negotiandi causa versabantur. Legendus *Plinius Lib. VI. epist. 6*. *Prensare*, rogandi causa singulorum dextram prehendere. *Rogare* denique erat precibus petere, aut beneficium reposcere. Rogabant autem ipsi Candidati, tum adhibiti ab ipsis clari viri, qui *Suffragatores* appellabantur. *Suffragationis* formula apud *Livium* legitur *Lib. X.* ubi sic loquitur *Fabius Maximus*: P. Decium expertum mihi concordi collegio virum, dignum vobis, dignum parente suo, quæso mecum consulem faciatis: Alia item est apud *Suetonium in Julio cap. XLI*. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneat. Rogationis etiam species erat *Tunica depositio*. Cujus causas aperit *Plutarchus, problem. 49*. Ne in sinu pecuniam gestare possent

Candidati, qua suffragia emerent, sive ut cicatrices adverso pectore acceptas commodius possent ostendere omnibus, qui occurrerent, aut quemadmodum prensationibus & supplicationibus, sic etiam habitu & imitatione corporis se deprimerent. *Benignitas*, quam partem quartam dixi conciliationis auræ popularis, posita erat in *congiariis dandis, prandis, præbendis, gladiatoribus exhibendis, locis parandis, pecuniis dividendis, dandis denique minoribus*. Quin & postremis Reipublicæ temporibus consuetudo obtinuit, ut præsentī pecunia populi suffragia emerentur, & ad eam rem ministri adhiberentur, *Interpretes, Sequestres & Divisores*. *Interpretes* teste Asconio erant, per quos pactio inducebatur, quique pecunias pronuntiabant per Centurias, Curias & Tribus. De quibus legendus etiam *Suetonius in Casare, cap. XIX*. *Sequestres* erant eodem *Asconio* teste, apud quos pecunia deponabatur. *Divisores* denique, qui singulis nummos distribuiebant. Divisorum mentio occurrit apud *Suetonium in Octavio, cap. III*. Paulus Merula de Romanorum Comitibus, circa finem.

§. XI. Nunc è diverticulo in viam. Cum Scipio Nafica ædilitatem, honorem maximum, qui juveni apud Romanos mandabatur, teste *Polybio, Lib. X. cap. 4. p. m. 578*. adolescens peteret, manumque cujusdam rustico opere duratam, more Candidatorum, tenacius apprehendisset; eum joci gratia interrogavit. Num manibus solitus esset ambulare? *Valer. Max. lib. VII. cap. V. Exemplo 2*. Gratiarum actionem quod attinet, *Suetonius* tradit in *vita Caligula cap. LVI*. C. Caligulam Cassio Chæreæ Tribuno cohortis Prætorix agenti gratias osculandam manum obtulisse, formatam commotamque in obscœnum modum. Idem prodidit, Domitianum Cœnidi patris concubinæ, osculum, ut adfueverat offerenti manum, (aversam scilicet) præbuisse, in *Domit. cap. XII*. Huc fortè spectat osculum, quo M. Minutius equitum Magister gratitudinem animi significavit. Cum enim à Q. Fabio Maximo Dictatore ab imminente periculo liberatus esset, eum amplexus & osculatus est. Idem erat cernere per totum
exer-

exercitum , nam complexu mutuo & osculo sese exceperunt. *Plutarchus in Fabio.* Porro gratulationis *Casaubonus* meminit in *Animadversionibus ad Suetonium*, p. m. 15. Eumæus apud Homerum Telemacho redeunti gratulans præcedenti §. Verba fecit. Subjungo aliud Exemplum de optimo Principum Trajano ; qui à *Plinio in Panegyri.* p. m. 81. tali encomio ornatur : Jam quo assensu, quo gaudio exceptum est cum Candidatis , ut quemque nominaveras, osculo occurreres, devexus ad planum, & quasi unus ex gratulantibus. Honore enim auctos in Senatu amici qui intererant, osculo prosequabantur. Equites recens creatos osculo quasi consecrari historiæ commemorant. Exempli gratiâ, qui ad ordinem Equitum Balnei in Angliâ suscipiendum à Rege evocantur , pridie quam creantur, Eremiticam vestem cineritiam cum Cucullo, pileolo lineo, & ocreas induti, Sacra devoti accedunt, ut militiam suam quasi Deo in primis militaturi, auspiciantur, una cœnant singulisque ministranti duo Armigeri & puer Affecla. A cœna in cubiculum se recipiunt, ubi paratur singulis lectulus cum velariis rubris armisque suis gentilitiis affixis, & juxta vas balneatorium linteis opertum, in quo cum se Deo commendaverint, se abluunt; ut deinceps corpore animoque mundo esse admoneantur ; Postridie postremo bene manè instrumentorum Musicorum sono excitantur, easdemque vestes induunt. Tunc Angliæ Constabularius, Marecallus & alii, quos Rex constituit, eos accedunt, nominatim ordine suo evocant, & jusjurandum proponunt : Scilicet, ut **D E U M** ante omnia colant, Ecclesiam defendant, Regem honorent, ejus jura propugnent, viduas, virgines, orphanos tueantur, & injuriam, quantum poterunt, propulsent. Hæc eum tactis Evangeliiis juraverint ad Sacra matutina Regiis Musicis & Heraldis præcuntibus deducuntur, atque ab iisdem in cubicula reducuntur, ubi Heremiticas vestes exuti, chlamydem holosericam rutilo Martis fulgore relucentem & galerum candidum, candidis plumis super pileum lineum induunt, chirothecas candido funiculo chlamydis colligant. Equos sella & ephippiis scorteis nigris albo in-

ter distinctis & cruce fronte præfixa instructos conscendunt. Ante singulos suos Afflecla Eques gestat gladium capulo inaurato, ad quem dependent aurata calcaria, utrinque Armigeri obequant. Hac Pompa Tubis ante clangentibus ad Aulam Regiam itur, ubi cum ad Regis præsentiam à duobus senioribus militibus deducuntur, Regis Camerario Afflecla Baltheum cum gladio dependenti tradit. Ille summa cum reverentia Regi, qui militem transversum eo cingit, jubetque duos seniores equites calcaria imponere, qui olim creandi militis genua bene precantes, osculari soliti. *D. Becmann. Notit. Dignitat. Illustr. Dissertat. XVI. §. 5.* In statutis equestribus ordinis aurei velleris §. LVIII. Sequentia leguntur: Als dann soll Er (der angehende neue Ritter) nieder knyen vor dem Obristen / der soll ihm die Kette an den Hals legen / und also selber / oder durch einen andern zu ihm sprechen: Dieser Orden allhie nimt euch einhelliglich auff und an/ in sein Gemein / und zum Wahrzeichen/ ziehret er hiemit euren Hals mit dieser Kette / Gott geb / daß ihr sie lange Zeit traget / zur Ehre Gottes/ und der ganzen Christenheit/ zu Erhöhung Christlicher Kirchen/ zu Nutz und Auffnehmung des Ordens / und dann auch zu eurem selbst Lob und Ehr / im Nahmen des Vatters/ des Sohns/ und des Heiligen Geistes. Darauff sagt der Ritter/ Amen. Darnach setzt er sich nieder/ alsdann komit der Ritter/ so am nächsten bey dem Obristen siset/ und führet ihn zum Obristen/der umbfähet und küßet ihn zum Zeichen der Liebe / darnach küßten sie ihn alle der Ordnung nach. *Limnæus Jur publ. Lib. VI. cap. 2.* De ordine sancti Michaelis idem L.c. ex *Megifero num. 59.* hæc adducit: Nach diesem knyet der neue Ritter vor den Obristen / der nimt die Ordens-Kette / und legt sie ihm umb den Hals / mit diesen und dergleichen Worten: Der Orden nimt euch in seine Gesellschafft/ und dessen zu einem Zeichen / schencke er euch diese Kette / Gott gebe / daß ihr sie lange Zeit trage / zu seinem Lob und Dienst / zu Gutem der Christlichen Kirchen / und zu Auffnehmung und Ehre des Ordens / und euer selbst / im Nahmen des Vatters / des Sohns / und des Heiligen Geistes / da antwortet der Ritter / Amen. Gott verleihe mir seine Gnad/ so führet ihn dann ein

ein Ritter / sonter den gegenwärtigen sitzt / zu oberst / gegen den
 Obristen / der küßt ihn zum Zeichen der Liebe / desgleichen thun auch
 nacheinander alle Ritter so verhanden. Descendentem ad comi-
 tia osculari, peculiare materni adfectus fuit; at redeuntem è comi-
 tiis dignitate insignitum osculo excipere, commune matri
 cum alijs propinquis amicis & Clientibus. De materno osculo
Polybius Libro X. testatur: δοκείν γδ ἀματὶ ἀδελφῶ καθεστᾶμένος ἀγα-
 γανόμος ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην δὲ συναντᾶν αὐτοῖς ἐν
 τὰς θύρας, καὶ περιθεύξασαν ἀσπᾶσαθαι. i. e. *Visum sibi* (Scipioni per
 somnium) *se una cum fratre adilem esse creatum, & cum è foro*
redirent, processisse ipsam filiis obviam ad fores usque; ibi comple-
xum utrumque esse osculatam. Et paulò post: *At Scipio candidatum*
primiùm sumtâ (τογά) priusquam surgeret mater, venit in forum,
ubi magna cum admiratione, & propter ausi novitatem, & quia jam
ante omnibus erat charus, à populo excipitur; mox verò cum in lo-
cum Candidatis assignatum esset progressus, ac fratri adstaret; non
ipsi solum populi suffragiis delata est adilitas, verum etiam fratri
Lucio propter ipsum. Ita domum revertuntur ambo adiles renun-
ciati; qui ut ad matrem repente est allatus nuncius, latitiâ gestiens,
obviam filiis ad fores progreditur, & repentino exsternata gaudio,
adolescentes osculatur. Peto Albinovanus, sive Ovidius, ut Cl.
Barthio Advers. Lib. XXI. cap. 2. p. 1015. visum fuit, in Elegia
de morte Drusii Neronis ad Liviam Augustam matrem:

Obvia progrediar, felixque per oppida dicar,
 Collaque, & os, oculosque illius ore premam.
 Talis erit, sic occurret, sic oscula junget.

§. XII. Ejusmodi blanditiis in curia quoque locus fuit;
Plutarchus enim in Bruto, p. m. 991. edisserit, conjuratos cu-
riam ingressos sellam curulem Cæsaris circumstetisse, veluti quid-
dam cum ipso locuturos, & Cæsaris manus apprehendentes,
& pectus illius & caput osculatos esse, donec has blanditias mo-

deestè primum propulsaret, deinde non desinentibus illis, in assurgendo repelleret. Hodiè in salutatione Magnatum osculatio manuum adhuc viget, qua de consuetudine *Balthasaris Thoma Ventii, Philos. p. 9.* Judicium apponimus tale: Familiam ducit hæc consuetudo osculandi manus virorum Principum & illustri loco positurum ex Ethnicorum impia & ridicula religione, qui non nisi ad conspectum sacri alicujus, aut in quo divinitatis aliquid inesse credebant, manum ad os referebant. Deos enim quos his signis honorabant, tenui murmure precabantur, uti sibi faverent. Hoc præter Ethnicos Scriptores Hiobi etiam testatur oratio, qua impietatem illam à se remover. Saniores autem cum in Principibus etiam non obscura divinitatis indicia animadverterent, iis honorem hunc habere cœperunt. Et certè cum Deus Magistratus eo loco habeat, ut suo quoque nomine & titulo illos dignetur, rectè videbimur observantiam & subjectionem nostram his indiciis testari. Quare & hic honor olim Principibus adeò fuit proprius, ut si quis alicui eum offerret, hunc illustri loco natum eo ipso testaretur. Ejus rei illustre suppeditat Exemplum illustrissimus Hassiæ Princeps OTTO, qui cum ignotus versaretur in aula Cliveni, hoc ipso honore à nœbili quodam Hassio illi delato agnitus dicitur. Hoc igitur honore solos Principes & in Magistratu constitutos salutandos asserimus; qui contra fecerit, & omnibus indistinctè obtulerit, eum à civitate longius, quam adulatoria levitate putamus. Hæc ille.

§. XIII. Unâ heic operâ annota inter alias corporis partes, quales Physici certis numinibus consecratis prædicant, & bonam partem in antecedentibus recensitæ sunt, oscula quoque data fuisse fronti, genis, genibus & mento, misericordiæ assignatis. In Supplicationibus & precibus mentum tangere non infrequens fuit. Pro hoc stabiliendo Poetarum fontem *Homerum* sisto *Libro I. Iliados* sub finem, Thetyn introducentem his quidem verbis:

Δεξιτερῇ δὲ αἶψ' ὑπ' ἀνθερείωνος ἑλῦσα
 Λισομένη προσέειπε Δία.

Dextra apprehendit mentum & supplex allocuta est Jo-
 vem. Item *Odyssæa* T. post medium de Penelope *Ulyssæm* alloquente.

Ἀφαιμένη δὲ γενεῖα Ολυσσῆα προσέειπεν.

Ubi contigisset autem mentum, *Ulyssæm* allocuta est. Nec
 dissentit *Ovidius Elegia IV. Lib. 1. Amor.*

Tange manu mentum, quo tangunt more precantes.

Optabis merito cum mala multa viro.

Ubi Critici perperam legi observant *mentum* pro *mensam*.
 adeoque minus adcuratè hunc locum à quibusdam esse inter-
 polatum, cum precantes mensam tangere solenne habuisse
 tradant autoritate & testimonio Senecæ fulti, qui *Controver-*
siarum Libro IV. (vulgò IX.) Controv. XXV. inquit : in convi-
 vio constitit catenatus , qui cum languentes Prætoris oculos
 adspexit, existimans ipsum Prætoris beneficio dimitti, gratias isti
 agere, & utrisque manibus mensam tenens, *DI, inquit,* im-
 mortales parem tibi gratiam referant. Verùm ubi sensus per-
 spicius se manifestè, ut in Ovidiano loco, prodit, novas quærere
 interpretationes, iisque lectorem reddere dubium qui occeperit,
 ille coram cordalis serio magnas nugas agere, & pretiosis-
 simi temporis jacturam frivolè facere æstimabitur. Dirimat
 litem, nisi sit de lanâ caprinâ, & paupere regno, *Plinius Histor.*
Nat. Lib. XI. cap. 45. Antiquis inquit Græcis, in supplicando
 mentum attingere mos erat. Vide interim *Alexandri ab Al.*
Genial. Dier. Lib. II. cap. XIX. p. m. 86. Edit. in 8. Notas Nicolai
Heinsii ad Ovidii distichon. De contactu genuum *Homerus Ili-*
dos I. l. c.

Καὶ ῥα παρὰ τοῦ ἀνθίου καθεζέτο, καὶ λάβει γένων
 Σκαιῆ.

id est, *Et ante ipsum sedit, & prehendit genua sinistra ma-*
nu: Et *Odyss. N.* ubi *Ulysses* *Palladi* *Pastoris* speciem præ se
 ferenti supplicat :

σοι γδ ἔρωτε.

ἔχομαι ὡς τε θεῷ καὶ σεῦ φίλα γένηθ' ἰνάτω.

id est, *tibi enim ego supplico tanquam Deo, & tua chara genua accedo.* Similiter Plutarchus in Pompejo de eodem agit p. 649. quando Hypsæum virum consularem adducit, qui Pompejum ad cœnam lotum proficisci observabat, ejusque genibus obsecrans accumbebat. Cum igitur tam variis locis oscula imprimerent, & quasi distribuerent, exinde Poëtæ *dividere oscula* dixerunt, *Horatius Libro 4. Ode xxxvi.*

Qui nunc Hesperia sopes ab ultima
Charis multa sodalibus,
Nulli plura tamen *dividit oscula,*
Quàm dulci Lamia.

DISSERTATIO XII,
DE
OSCULIS GYMNASTICIS ET
ACADEMICIS.

SUMMARI.

I. *Mos veterum scripta cujuscunque generis recitandi. Augusti Imperatoris magna Ingenii capacitas. Ptolomæus Scriptorum victoribus præmia & honores constituit. Septem iudices electi. Causa & finis recitationum.* II. *Emendatio Scriptorum. Adclamatores are conducti, Σοφοκλής, Laudiceni. Recitatores omnium ordinum & dignitatum.* III. *Poëtæ & Sophistæ post peractas recitationes osculis excepti. Iactare manus quid. Iacere & jactare oscula.* IV. *Exemplaria recitatorum in vulgus sparsa & osculis favoris causa excepta.* V. *Academiarum laus. Victores in Gymnicis Certaminibus coronati. Poëtis idem cultus exhibitus. Basilius M. Athenis honoris & professionis axioma ornatus. Gradus Academici. Actus Doctoralis requisita. Osculari passivè apud antiquos.* VI. *Annuli significatio & Ius. Osculum & benedictio non est de substantiâ Doctoratus. Osculi illius interpretatio.* VII.

Promo-

Promotionis Doctoralis in Angliâ notabilia. Biretum libertatis indicium. VIII. Magistri titulus Doctoribus Theologiæ attributus. Magistri legum. Magistri Artium & Philosophiæ. Osculum in promotione Magistrorum omissum. IX. Imperatorum Regum & Principum favor in ordinem Academicum. Rector Academicus à Rege Ferdinando ad osculum manus admissus. X. Chinesium Doctorum multitudo. Sineses non nisi doctissimis Reipublicæ administrationem committunt. Gradus honorum Academicorum ibidem accuratè distribuuntur. Doctorum & Licentiarum Chinesium mutua concordia. Reges Ebraeorum olim Doctores osculo honorabant.

§. I. **A** Strepero foro & prolixis aularum ceremoniis ad quietam Musarum domicilia & Odæa me confero, in quibus æque ac in his quondam benevolentia, honoris & gratulationis indicia oscula fuerunt. Solenne erat veteribus sua scripta cujuscunque tandem generis essent, vel ex publicis theatris, templis, basilicis, cathedris, &c. vel intrapriuos parietes in præsentia amicorum recitare. Origo hujus instituti ad Ciceronis vel Terentii, aut etiam superius ævum à nonnullis refertur. Indicium subministrat *Donatus in vita Terentii* sequentibus verbis: Scripsit Comœdias sex, ex quibus primùm *Andriam*, cum ædilibus daret, jussus ante Cerio recitare, (& forte ex hoc more) ad cœnantem cum venisset, dictus est, initium fabulæ, quod erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens legisse: post paucos verò versus invitatus, ut accumberet, cœnasse unà; deinde cætera percurrisse non sine magna admiratione. *Plinius libro 5. Epistola 3.* fatetur nescire se an *Accius* & *Ennius* sua scripta priusquam ederent, recitarint. *Recito tamen inquit*, quod illi an fecerint, nescio etiam, sed illi tuo judicio poterant esse contenti, mihi modestior constantia est. Inter Romanos hunc morem scripta publica recitandæ circa Augusti ævum, ex *Horatio*, *Virgilio*, qui quartum & sextum ipse in Augusti Palatio recitavit, *Ovidio* & *Suetonio* concludas. Quinimò Augustum ipsum auctorem Principem statuere verò contentaneum est. *Suetonius enim in vita ejus cap. 84.* de illo ita scribit: *Eloquentiam studiaque liberalia ab ætate primâ & cupidè & la-*

boriosissimè exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Nam deinceps neque in Senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus est unquam, nisi meditata & composita oratione; quamvis non deficeret ad subita, extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia (ex scripto.) Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Livia sua, graviores, non nisi in Scriptis, & è libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore. Apud Græcos & Ægyptios antiquior recitandi consuetudo quod fuerit, testimoniis Scriptorum non sublesta fidei adstrui potest. In *sophoclis* vita lego Poëtam à filiis accusatum, legisse suum Oedipum Coloneum. A Ptolomæo Ægypti frequentatam hanc librorum recitationem Procemium *Lib. VII. Viruvii* indicat. Reges Attalici magnis Philosophiæ dulcedinibus inducti, cum egregiam Bibliothecam Pergami ad communem delectationem instituisent, tunc idem Ptolomæus infinito Zelo cupiditatisque incitatus studio, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare. Cum autem summa diligentia perfecisset, non putavit id satis esse, nisi propagationibus in seminando curaret augendam. Itaque Musis & Apollini ludos dedicavit, & quemadmodum athletarum, sic communium Scriptorum victoribus præmia & honores constituit. His ita institutis, cum ludi adessent, iudices literati, qui ea probarent, erant legendi. Rex cum jam ex civitate sex lectos habuisset, nec tam citò septimum idoneum inveniret, retulit ad eos, qui supra Bibliothecam fuerant, & quæsiuit, si quem novissent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, esse quendam Aristophanem, qui summo studio, summaque diligentia quotidie omnes libros ex ordine perlegeret. Itaque in conventu ludorum, cum secretæ sedes iudicibus essent distributæ, cum cæteris Aristophanes citatus, quem admodum fuerat locus ei designatus, sedit. Primo Poëtarum ordine ad certationem inducto, cum recitarentur scripta popu-

„Ius cunctus significando monebat iudices, quod probarent, &c. Causam & finem recitationum alii gloriam famamque habuere, alii quæ & principalis & vera, Judicium auditorum, Scriptorumque suorum emendationem spectavere. De laude & aucupio famæ *Autor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ, de Salejo Basso* loquens ait: Et ut beatissimus recitationem ejus eventus prosequatur, ad nullam certam & solidam pervenit frugem: nec inde amicitiam refert, aut Clientelam, aut mansurum in animo cujusquam beneficium, sed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre, *Martialis lib. VI. Epigram. xxxiii.*

Quod tam grande Sophos clamat tibi turba togata,
Non tu, Pomponi, cœna diferta tua est.

Confer *Lib. 1. Epigram. 50. lib. 2. Epigr. 27.* & alibi.

§. II. Alter finis, Judicium auditorum de Scriptis recitatis, Scriptorumque emendatio, æque ac prior à Plinio tangitur *Lib. VII. Epist. 17.* Sua, inquit, cuique ratio recitandi, mihi, quod sæpè jam dixi, ut si quid me fugit, ut certè fugit, admonear, quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, qui reprehenderent, quod orationes omninò recitarem, nisi verò has solas non putant emendandas. *Ibidem:* Nec verò ego, dum recito, laudari, sed cum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primùm quæ scripsi, mecum ipse pertracto, deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda; notasque eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito, novissimè pluribus recito, ac si quid mihi credis, tunc acerrimè emendo, nam tanto diligentius, quanto sollicitius intendo. Optimè autem reverentia, pudor, metus, judicant. Hunc finem recitandi multi simulabant, pauci amabant. Propterea amore famæ adclamatores nonnunquam pretio conducebant. *Plinius Epist. xiv. Lib. 2.* sequuntur Auditores actoribus similes conducti & redempti mancipēs, convenitur in media basilica, ubi tam palam sportulæ quam intriclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transitur.

Inde

Inde jam non inurbanè σοφουλεύς vocantur, Iisdem Latinum nomen impositum *Laudiceni*. Eò tendunt ista *Petronii* :

*Quisquis habet nummos &c.
Carmina componat, declamet, concrepet, omnes,
Et peragat causas*

De variis Scriptorum generibus ad suggestum publicum delatis iterum *Plinius* audiendus est *Lib. VII. Epist. XVII.* A quibus, *inquit*, libenter requisierim, cur concedant (si concedunt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei veritati que conceditur. Cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum & lyram poscunt. At horum recitatio ului jam recepta est; num ergo culpandus est ille qui cœpit. Quanquam Orationes quoque & nostri quidam & Græci lectitaverunt. Confer *Iuvenalis Satyram I.* Recitabant autem non solum nobiles, clari, & potissimum Poëtæ, sed etiam Viri consulares, imò Principes atque Imperatores. De Imperatoribus *Suetonius* testimonia suppeditat, Augustum laudans *cap. lxxxv.* scribit: Multa varii generis prosa oratione composuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, veluti in auditorio, recitavit. Sicut rescripta Bruto de Catone. Quæ volumina cum jam Senior ex magna parte legisset, fatigatus Tiberio tradidit perlegenda. De Claudio Cæsare idem *cap. 41.* Historiam in adoleſcentia, hortante T. Livio, Sulpicio verò Flavo etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, ægrè perlegit, refrigeratus sæpè à semetipſo. Nam cum initio recitationis de fractis compluribus subselliis, obesitate cujusdam, risus exortus esset, ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subindè facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In Principatu quoque scripsit plurimum, & assiduè recitavit per Lectorem. *cap. 42.* Denique & Græcas scripsit historias *Τυρρηνικῶν XX, Καρχηδονικῶν*

VIKON VIII. Quarum causa veteri Alexandria Muleo alterum additum ex ipsius nomine, institutumque, ut quotannis in altero Τὸ πρῶτον libri, altero κατὰ νόμον diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices. Titus Flavius Vespasianus orationes in Senatu recitavit. De Plinio aliisque superius dictum. Videatur *Lipsius Epistola XLVII. Centur. 2. ad Belgas & Matthæus Raderus in Commentar. ad Lib. X. Epigramm. Martialis LX.* ubi de Recitationibus fusius disquiritur. Hæc interim hoc loco sufficiant.

§. III. Post peractas recitationes fautores, qui hæc exercitia æstimabant, tum Poëtis tum Sophistis osculis quasi applaudebant, ac de egregiis ingenii & industriæ speciminibus gratulabantur. De Poëta basis excepto lepidissimus *Martialis Lib. I. Epigramm. IV.* canit.

Audieris cum grande sophos, dum basia captas.

Multi codices & scripti & impressi legunt *jactas*. Variantes videns hoc modo lectiones, eximia vir doctrina & eruditione *Petrus Scriverius*, suspicatus est, mendosè utrobique scriptum; ita tamen ut & mendum parvâ opera tolli, & elegans verbum componi liceret apro congruentique sensu. Atque hoc uno modò exemptâ literulâ feliciter assequitur, sic enim immutat, ubi est *IAC-TAS*, ibi *LACTA* reponit, ut sit :

Audieris cum grande Sophos, cum basia *JACTA*;

Subintellige autem audieris. Quasi dicat, cum & faustas adclamantium voces & crepitum jactatorum ab Auditoribus basiorum, O libelle, ne nimis in hoc glorieris: Nam sic etiam iidem te auditores extremo togæ sinu per contemptum in sublime jactare possunt. Cæterum videtur *Juvenalis Sat. 3.* huc respexisse, cum sic in ea scriptum sit de plaudente adulatore:

Qui semper & omni
Nocte dieque potest alienum fumere vultum,
A facie jactare manus, laudare paratus.

Proinde idem hic erit à facie *jactare manus*, ac si dixisset, manibus *oscula jactare*. Manus enim ad os referebant auditores, atque inde osculum quasi evulsum in recitantes jaciebant. *Phædri* certe verbis ex *fabularum Æsopicarum libro V. cap. 8.* de jactatis honoris causa in recitantes ab auditoribus osculis, apertissimè confirmari possunt:

In plausus (inquit) surrectum est. Jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.

Commemorat autem ea Phædrus quæ faventes in theatro spectatores facere solebant, & scimus hæc omnia è theatro in auditoria penetrasse, ut jam commodè possimus audientes in auditorio, quemadmodum in theatro spectatores, jactantes oscula statuere. Undè intelligitur *Suetonius in Augusto, Cap. LVI.* Eisdem (Augusti filiis) prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum, gravissimè questus est. *Martialis iterum Epigramm. LXXVII.* ejusdem libri:

- - - At circum pulpita nostra
Et steriles Cathedras basia sola crepant.

Crepantia vocat oscula. Sane crepitus ille sive strepitus, non dati propè ac molliter osculi, sed longius & cum imperu aliquo jactati maximè proprius videtur, & quasi legitimus sensus. Vid. *Franciscus Bernardinus Ferrarius, de Acclamationibus & plausu Veterum, lib. 3. cap. 22. p. 196.* De Sophistâ illustris locus in Proæresii vita existat, ubi Eunapius sic loquitur: *καὶ τὰ στήνα τῷ σοφιστῇ περιχρησάμενοι, καθάπερ ἀγάλματος ἐνθεῖν, πάντες οἱ παρόντες οἱ μὴ πόδας οἱ δὲ καὶ χεῖρας, προσεκύνον, οἱ δὲ θεὸν ἔφασαν, οἱ δὲ Ἐρμῆ λόγιε τύπον.* Atque omnes, qui aderant, circumlabendo Sophistæ pectus, velut alicujus DEI, alii pedes, alii manus, osculabantur: ac aliqui vocabant Deum, nonnulli Mercurium, Eloquentiæ Præsidem. *Plinius Calpurnium Pisonem ab-*

soluta

soluta de amoribus in frequenti auditorio recitatione, osculo ex-
cepit, quo de ipso *libro V. Epist. XVII. ad Spurinnam* scribit: reci-
tatione finitâ multum ac diu exosculatus adolescentem, qui est
acerrimus stimulus monendi, laudibus incitavi, pergeret, quâ
cæpisset.

§. I V. Nec illud hoc loco prætermittendum est, ad Scho-
lasticorum favorem inter recitandum ipsi recitatoris libello, seu
exemplari ab Auditoribus interdum oscula data esse. Invita-
bantur enim quandoque ad recitationem auditores domi, vel in
auditoriis, sparsis seu distributis libellis, qui nihil aliud quam reci-
tationis instituendæ thema vel argumentum, vel etiam exem-
plar continebant. De libellis ejusmodi sparsis *Plinius Lib. 3. Epist.*
18. docet: Cæpi non mediocrem voluptatem, quod hunc li-
brum cum amicis recitare voluissem, non per codicillos, non per
libellos, sed si comodum esset, & si valde vacaret, admoniti con-
venerunt. *Autor Dialogi de Oratoribus*: Rogare, inquit, ultro &
ambire cogitur, ut sint, qui dignentur audire, & ne id quidem gra-
tis, nam & domum mutuatur, & auditorium exstruit, & subsellia
conducit, & libellos dispergit. Cum igitur placeret recitatio, con-
sueverunt Auditores ad recitantis favorem, ipsos, quos scilicet te-
nebant in manibus, recitationis libellos, seu exemplaria ident-
idem exosculari. De hoc more *Martialis Epigr. IV. Lib. 1. ad li-*
brum suum accipitur:

Audieris cum grande Sophos, dum basia captas,
Ibis ab excusso missus in astra sago.

Admonet librum suum *Martialis*, ut, licet, dum recitatur, audiat
faustas adclamantium voces, dataque ad favorem Auditoribus
oscula accipiat, non tamen ob hoc superbius se gerat, cum verè
possint adhuc illum auditores impositum sago, per contemptum
in altû jactare. Atq; hunc puto germanum esse hujus loci sensum;
quidquid nonnulli ingeniosè magis, quâ verè de eo sint commen-
ti. Ex hoc autè loco sic accepto illud firmius comprobatur, quod

paulò ante posuimus, fuisse præ manibus auditorum hosce recitationis libellos, seu exemplaria. Quì enim poterant ii aut oscula data accipere, aut in sublime jactari, nisi in manibus auditorum fuissent? *Francisc. Bernardin. Ferrarius Mediolanensis Theologus, de veter. Acclamat. & plausu lib. 3. cap. 22. p. 195. Iosephus Laurentius in Polymathia Libro V. inter varia, pag. 411.*

§. V. Suavissimâ ordinis harmoniâ autem quasi vellicante, præcedenti annecto *osculum Academicum*, ab Academiis, sacratissimis illis omnis sapientiæ Capitoliis & receptaculis nominatum, adeoque dignum, imò Phæbo Judice dignissimum, de quo in luce Academica constitutus agam. Sanè Academiæ & artes sunt lumina & fontes intelligentiæ, à quibus splendor saporque virtutis in omnes partes Reipublicæ fluunt, velutique Musarum orbis & artes sydera in iis fixa. At nisi orbis suum motum, sydera suam lucem habeant, quæ vita rerum, quæ influentia erit? in his Musarum domiciliis ut ingenuæ mentes felicius in spem salutis Patriæ proficiant, certos honorum gradus diligentia destinavit majorum auctoritas. In *Gymnicis certaminibus* victores olim coronam accipiebant, quam honoris gratia circumferrent, præcoque eorum laudes decantabat. Foliis insuper & herbis vincentes decorabantur, quod virtus viret, dabantque placentas ex tritico melle & sesamo. Sic & Poetas quondam carminibus certasse, victoresque corona redimitos esse legimus. Quoniam igitur omnes artes gloria atque honore incredibiliter aluntur, id propter veteres Philosophi certos etiam honores Scholasticos Juventuti proposuerunt, quibus ad bonarum liberaliumque artium studia incitarentur. Quod enim Athenis & in Cæsariensi Academia Basilio Magno Doctores & honoris & Professionis insignia conferre voluerint, in Monodia ipse testatur *Nazianzenus*. Sed ad osculum hujus loci revertamur. Instituire illum ritum Majores nostri, ut in aliis providi, ita quam maxime solliciti, ut actus Doctórales, quos non imme-

Immeritò summa Academiarum Ornamenta & oculiferia dixerim, paulo redderent angustiores. Communiter ad illos sex requiri solent, nempe, quod juratò Promotores deponant, eum sufficientem, & quod examinetur, quodque examinatio approbetur; item quod biretum in signum splendoris capiti imponatur; & quod cathedra investitura possessionis tradatur, & liber veluti materia conferatur, uti LL. Dd. quos *Besoldus in Thesauro* allegat, declarant. Hisce traditio osculi ac annuli, nec non benedictio à glossà ad *Clement. 5. de Magistris cap. 2.* accensetur. Atque horum quædam, nempe Cathedram, Librum, Biretum, Annulum aureum dicunt Dd. substantialia & necessaria, & quæ omitti non possint, *Bocer. in Orat. de Literar. gradib. & honorib.* Quò referenda inscriptio, quæ hodieque in quodam auditorio Bononiensis Academiæ cernitur talis: Qui prætor judexvè quinquennio in Bononiensi Gymnasio Studiorum causâ non consumto ad judicandum accesserit, decreta ejus sententiave irrita sunt: Qui Doctor in ordinem adscitus libro à majoris Ecclesiæ Archidiano non accepto fuerit, ejus dignitas licet peritorum omnium suffragiis comprobata, prorsus nulla esto. *Nathan. Chytraus in deliciis Itinerum.* Alii Dd. aliter statuunt; Additionator enim ad *Guidonis Papæ Quest. 388. de Advocat. & Doctoribus* ait: quod traditio annuli, osculum & Benedictio, non sunt de substantia: quia ut *inquit Dominus Baldus*, mulieres osculantur, desponsantur, & benedicuntur, & tamen non Doctorantur. Obiter hic nota, quod non semel apud veteres *osculari* passivè usurpatum, & pro illo etiam *osculare* legatur, sicut *revertere, experire, irasco, assentio, proreverti, experiri, irascor, assentior.* Prius ex loco Baldi patet, alterum reperio in Actis Passionis Gordiani Martyris: *Quem ego videns, merear pedes ejus osculare, per quem salvatus sum.* *Salmasius in Notis ad Spartianum, pag. 58. De La Cerda Adversar. Sacror. capite XXXIX. num. 8, pag. 39. Barthius Advers. lib. XXV. cap. VII. p. 225; seqq.*

§. VI. *Matthias Stephani* Jctus nominatissimus, *Lib. 3. parte 2. cap. XIV. Tractatu de Jurisdictione Imperii Romani, p. m. 129. seq.* scribit: Solet etiam conferri annulus itemque osculum & benedictio, quæ tria tamen non esse de Substantia Doctoratus, quidam volunt. *Mascardus de Probationibus, volum. I. Conclus. 527. num. 16.* Erat autem annulus ingenuorum insigne, & qui charissima quæque amicis communia dabant, annulum tradebant. At quidam per annulum doctrinarum Studia etiam desponderi promotis volunt, ut sicut per eum contrahitur matrimonium inter virum & uxorem; ita etiam inter scientiam & Doctorem. *Arg. c. femina 3. quest. 5.* Quin autem Candidatis per annulum tribuatur Jus annulorum, dubitandum non est, uti & aureos annulos attributos ingenuis constat, cum libertinis argentei relinquerentur. *Isidorus libro XIX. Etymolog. c. 32.* Et quidem annulos aureos ferre solis ingenuis licuisse, autor est *Isidorus Lib. XX.* ob quam causam liberti jus aureorum annulorum impetrabant à Principe, ut Ingenuitatis jura consequerentur, quod Jus *Modestinus* *ἰναγοῦ χρυσοῦν δακτυλίων* appellavit, *in l. 14. ff. de excusa*; adeoque annulus datur in signum Nobilitatis & ordinis equitum adepti. *Petrus Gregorius de Arte Juris, cap. 34. n. 29.* osculum & complexus amicitiae pacis & charitatis Symbolum claudit omnia, ut charitas ipsa. *Rom. XIII. vers. 16. Proverb. x. vers. 12. 1. Petr. iv. vers. 8. arg. cap. Pacem. de consecrat. distinct. 3.* Hæc insignia in terminis habentur, apud *Petrum Gregorium d. c. 34. Hotomann. Disp. Feudal. c. 23. n. 22. Anton. Gomez ad l. 83. Tauri. n. 16. Alciat. lib. 1. Παισιγ. c. 8. Zafium in l. 2. de origine Juris. Fulvium cap. 41. Pacian. Lib. 2. de probat. c. 8. n. 129. seqq. & Petrum de Lesnauderie in Tractat. de Doctores. p. 1. Quest. 3. Iohann. Bertachin. in Repertorio, parte 3. p. 487. Bartholomeum Chassanaum Catal. de gloria mundi, p. x. Considerat. xxxvi. Zabarell. in Clem. II. in 1. quest. de Magistris, ubi dicit, quod osculum & benedictio potius de bene esse, leu ad bene reputentur. Pudicissimum est hoc osculum, quod quasi novo Sponso sublimis Theologia, aut casta THEMIS, aut saluberrima Hygieja suis Amasiis porrigit, eoque ipso de concordia & conjunctione in facultatibus firmiter &*

lin-

sincerè servanda monet. *Vid. Linnaeus, lib. V III. Juris Publ. de Aca-*
demis. Thom. Lansius Commentat. Historico-Politico-Juridica de Aca-
demis. D. Tackius in restaurata Academia Giessensi, p. 104. Jacob. Be-
nius de Privilegiis I. consult. part. 1. p. 19. S. 10. Matth. Colerus de Pro-
cessu Execut. part. 2. c. 3. n. 135. Ernest. Cothmann. Consil. Academ. re-
spons. XLIV. num. 36. In actu Promotionis Doctoralis Theologi-
cæ, Anno M DC XII. d. XXII. Junii Jenæ sub Rectore Magni-
ficientissimo, Domino Dn. Johanne Ernesto, Duce Saxonix, Ju-
liæ, Clivix & Monrem &c. & Prorectore Magnifico Dn. D. Al-
berto Gravere, SS. Theol. Prof. Ordin. institutæ & excusæ ibi-
dem Anno MDC XIX. D. Ambrosius Reudenius Theologus hæc
verba adhibuit: Quintò, osculo complector vos testificans, nos propter
unam eandemque Confessionem vos agnoscere pro fratribus, & in vi-
neâ Domini pro Synergis. Eodem quoque vos commonefactos volo, ut
conjunctiorem Ecclesiarum & Scholarum piam & salutarem, secun-
dum præscriptum verbi divini, summo studio tueamini & adjuvetis;
nec ullis pravis cupiditatibus eam distrahatis; neque aliorum detraha-
tis meritis ac diligentia. Nihil præterea geratis per contentiorem,
aut per inanem gloriam, sed ex modestia alium quisque se præstantio-
rem existimet. Colatis in super amicitiam & concordiam, cum omni-
bus puram Evangelii doctrinam profitentibus, memores dulcissimi
Psalmi cxxxii. Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fra-
tres in unum, &c. Omnia denique Christianæ Ecclesiæ membra
verâ & fraternâ dilectione protequamini, D. Johann. Kitzelius
Discursu Academico, de Regali hab. Judaorum quatenus in Imperio
Romano inter Christianos tolerari possint, habito in solenni promo-
tionem quatuor Doctorum LL. Giessæ Anno MDCXVII. his ver-
bis concludit: Postremò, Clarissimi Dn. Doctores, vos etiam verâ
amicitiæ Symbolo osculo nimirum amplector, eoque in fraternitatem
& amicitiam vestri ordinis vos recipio, quæ cum non in contentio-
ne, sed in veritate consentientium consistat, ad concordiam, quâ par-
va res crescunt, sectandam, discordiam, quâ magna res dilabun-
tur, effugiendam, vos adhortor, ut per omnem vitam vestram,
tam pacem publicam, quam privatam, salvâ tamen justitiâ &
verâ

„ veritate, tueamini, præstando superiori honorem & obse-
 „ quium, æquali consilium & auxilium, inferiori benevolentiam
 „ & subsidium, sinceros & veros Justitiæ antistites vos ubivis lo-
 „ corum exhibeatis, secundum *Spec. in §. fin. de advocat. diver-*
 „ *for. Iudic.* In consilio sitis cauti, in Patrocinio fideles, in iudicio
 „ iusti, cogitantes vos de talento vobis concredito, supremo o-
 „ mnium Judici tandem rationem reddituros esse. Atque hoc
 „ amicitix & charitatis Symbolo, uti Charitas ipsa omnia claudere
 „ redicitur, hunc actum concludo. Ejusmodi osculum in solen-
 „ ni Doctorum proclamatione ubivis adhibetur.

§. VII. Superpondii loco addo testimonium Promotionis
 Doctoralis in celeberrima Anglorum Academia Oxoniensi An.
 MDCXVI. à B. D. *Iohanne Prideaux* celebratæ, ex quâ curiosus
 Lector aliquid non ubique obvium aut usitatum, unâ operâ ob-
 servare poterit. Ita verò prælaudatus Autor *Oratione I. inter no-*
vem in Solennibus Academia Comitibus publicè propositas, loquitur :
 „ Ne quis autē vos velut circulatores contemneret, vel ut Impo-
 „ stores condemnaret, curavit mater Academia, ut certa quædam
 „ meriti vestri, & collatæ dignitatis pignora, in hoc publico Eccle-
 „ siæ theatro solenniter vobis traderentur. Primò igitur hoc pro-
 „ nubo veluti amoris annulo non desponsat tantum vos, selectif-
 „ simæ suæ filix Theologiæ, sed certo jungit connubio. Ut autem
 „ metallum hoc est defæcatissimum, sic vestram cupit futuram
 „ doctrinam & conversationem. Ut aurum in igne splendet, sed
 „ non consumitur; ita vos afflictio non fractos, sed purgatiores
 „ efficeret. Sicut aurum est oculis gratum, & cordi salutiferum :
 „ ita infirmos illuminaret, & reficeret vestrum testimonium; non
 „ chymicè ostentando, quod non est, sed re ipsa, quod languet,
 „ corroborando, quod deficit, supplendo: Cupit ex forma ejus-
 „ dem vos admonitos, quam in orbem semper redeunt vestri su-
 „ dores & conflictus. Ut autem circulus hic non admittit angu-
 „ los, non spiras, non ellepsin aliquam, aut hyperbolen, nec extre-
 „ mitates habet, in quibus desinat; ita perennis debet esse vestra
 „ in testificando constantia, non simulationis anfractibus tortuo-
 „ sa,

„sa, non gyris aut spiris serpentina, sed æquabilis, æquidistans,
 „perfecta, verbo divino semper concamerata, in quo omnes ra-
 „dii opinionum coëant, ut inde certam ad circumferentiam de-
 „ducantur. Denique vult hoc *μνημόσυνον* digitis vestris adaptari, ut
 „semper vobis sit ob oculos, ad refrigerandam & oneris & honoris
 „tanti, à matre tam indulgenter collati, gratissimam memoriam.
 „Addit Biretum sive Pileum in libertatis *λευκῆσιον*, illudque capi-
 „ti imponit, ut innotescat omnibus, vos non Ancillæ, sed liberæ
 „esse prolapiam. In hujus forma quadrata, habetis ex quatuor
 virtutibus fertum felicitis, verè quadrati; non ad gnomonem tan-
 tum Philosophicum, sed Theologicum; qui non ascendat supra
 se, nec descendat infra se, nec progrediatur ante se, nec regredia-
 tur post se, nec grediatur dextrorsum, nec digrediatur sinistror-
 sum. Cum autem humanarum non sit virium ita firmiter & con-
 stanter gressus figere, librum hunc tertio exhibendum vobis cu-
 ravit, ut columna sit vobis interdiu, & ignis per noctem, & lucer-
 na pedibus vestris, & lumen semitis. Quare ut Johanni præcepit
 Angelus *cap. X. Apocalypsis v. 10. Accipe libellum & devorare eum, quia
 oportet te iterum Prophetare coram populis, & gentibus & linguis, &
 Regibus multis*: ita liceat mihi vos affari: Accipite hunc libellum
 (Biblia) nec digitis tantum attingite, vel sub culcitra reponite, sed
 devorate eum & in succum convertite. Nam in fortitudine hujus
 cibi, molestissimum restat iter, à vobis emetiendum: quod ut ac-
 cinctiores etiam capeffatis, OCREATOS vos in hunc locum
 quartò adduxit Academia, ut gregibus citò adesse & hostium ter-
 ga premere expeditius potuissetis. Postremò hoc sive pacis, sive
 unionis, sive communionis, vos demittit osculo; adeò, ut in annu-
 lo assiduitatem, in Bibliis veritatem, in pileo libertatem, in ocreis
 celeritatem, in osculo charitatem, quasi tot emblematis variega-
 tam accepistis. H. I.

§. VIII. Nunc à Doctoribus ad Magistros devolvor. Notum
 est, Magisterii titulum quasdam Academijs eximijs Theologis
 καὶ ἐξουσίῃν tribuere. Parisiis enim, Lovanii & Colonix MAGISTRI
 NOSTRI dicuntur Theologiæ Doctores, qui omnis Doctrinæ
 censuram sibi vendicant, & veluti possident regnum. Ex quo fit,

ut aliquandò in Principum rescriptis & diplomatibus Magistræ Doctoribus præponantur. *Matth. Dresser. Millenario VI. p. 285. Matth. Stephani de Nobilit. Lib. 2. n. 15.* Ita & Imperatoris Caroli V. ad Universitatem Viennensem literæ, quibus Lutheri Libros flammis tradi mandat, hanc gerunt superscriptionem: *Den Würdigen/unsern lieben Andächtigen und Getreuen/N. Rector, Magistern und Doctorn unser Universität zu Wien. Goldast. in Reichs-Satzung/p. 254.* Quin etiam Rotæ Romanæ Auditores vocantur Magistri, quasi ad eam legum peritiâ pervenerint, ut Magisterio fungi possint; sive potius, quia Doctoratus Insignia affecuti sint. *Schardius in Lexico, voce, Magistri Legum.* Ita & Justinianus Antecessores Legum Magistros appellat, §. 1. in *Constitut. de Jur. docendiarat.* Imò videtur Clemens V. Papa omnium scientiarum Doctoratus etiam dixisse Magisteria: in c. 2. tit. de *Magist. Lib. 5. Clement.* Sed hodiè, ut communissimus loquendi usus manifestum facit, speciatim ille dicitur Magister, qui absoluta septem Liberalium Artium periodo supremæ Philosophicæ laureæ decus ritu solenni accepit, & publicè Magister artium renunciatus est. *Lan-sus Tractat. de Academicis, p. m. 74.* Jam verò cum Philosophiæ Magistri æque audiant Doctores, ac illi qui in superioribus Facultatibus supremum gradum contingunt, mirari subit, quod in Magistrorum promotione osculum plerumq; omittatur. Hoc ipsum tangit celebris Altorfinæ Academicæ Philosophus & Theologus, Dn. *M. Iohann Curradus Dürrius, in oratione de præpostera & impia libertate Philosophandi, præsertim in Religionis negotio, cum Anno M DC LXXI. Mense Junio XII. Philosophiæ Candid. Laureæ Magistrali exornaret, sic pronuncians: Osculo porò excipiendi eratis, o mei, etiam nobis à Cæsarea Majestate indulto. Enimvero periculū est, ne in isthocæteru matronali lateat virguncula, quæ ægrè ferat alteri florem maxillarum juvenilium osculo maritali: Nam id genus hominum, valdè est irritabile. Ego verò illud amoris & Concordiæ Symbolum penitissimè animis vestris defixum esse velim, cum præsertim amabili Musarum & Charitum numero, auspicato nomine confluxeritis. Conf. Cellarius in Politic. p. 264. & D. Sithmannus in Speculo Imperii Romani, p. 494. §. 23.*

§.IX. Choragio noventilium Dearum immixtus, dum hilaria Minervæ religioso cultu celeberrima, non possum prius calamum hinc subtrahere, quàm de magnâ dignatione Rectorum & Doctorum Academicorum, etiam apud summos Principes observatâ, in convitium nostri quod vivimus, seculi, quidquam jucundi adspersam. De Carolo IV. Cæsare *AEneas Sylvius lib. IV. Com. in Panormit.* narrat, cum is Scholam Pragensem more suo ingressus disputantes artium liberalium Magistros in horas quatuor audivisset, idque purpurati molestè ferrent, ac cœnæ tempus instare dicerent: mihi, inquit, tempus est minimè: Nam cœna mea hæc est. Ludovicum Galliarum Regem inter Subsellia Jasonis Maini sedisse legimus: etiam hoc, quod cum ad Collegium perventum esset, Rex Jasoni sinister adæquitavit, cum his verbis; Nunc, Jason, incipit tuum regnum. Maximilianus Imperator nominis ejus primus, non modò Viennensem Academiam, sed & Heidelbergensem sua præsentia & auscultatione cohonestavit: quâ de re legenda Academiæ gratulatio inter *scriptores Rerum Germanicarum Marquardi Freheri.* Sed quammaximè notatu dignissimum est, quod *Alvarus Gomez Libro IV. de rebus gestis Francisci Ximenij Archiepiscopi Toletani pag. 97.* literis consignavit, his circumstantiis additis: Anno MDXIII. venit Ferdinandus Rex Complutum, & Ximenio latus claudente, magna totius populi literarii lætitiâ exceptus, singulas Scholas diligenter perlustravit, & Professores studiose audivit. Interea Rector Patribus Academiæ stipatus, cum è collegio in Regis occursum progressus esset, præeuntes ejus Sceptrigeros, quos vulgò *Pedellos* dicimus, Rabduchi Regii, qui & ipsi sceptragerebant, conspicati, voce intentiori, ut sceptrâ submittant aut deponant, inclamant: neque enim fas esse, ut præsentem Rege, cuiquam Subditorum ejusmodi insignia præferrentur. At humanissimus Rex nihil eâ re Majestatem suam imminui sentiens, ut solito more procedant, jubet, Musarum inquiens illas ædes esse, in quibus fas posceret, ut Musarum sacris initiati regnarent: Ubi addit Historicus; Præclarissimo id sanè exemplo factum fuit, non tamen summis Principibus inusitato. Nam & cum Magnus ille Pompejus universi penè

Orbis triumphator, aliquando Athenas venisset, atq; Possidonium Philosophum doctrinæ opinione eo tempore celebrem invisere instituisset, (neq; enim evocari ad se passus fuit) fores de more à lictore percuti vetuit, & fasces januæ submisit, Sapientis hominis & eruditi reverentiâ. Post reversus ad Historiam pergit: Cum gratias Ximenius Ferdinando Regi ageret, pro tam humanâ erga Scholam suam comitate honorificentia & splendoris plenâ, Rector ad Regis genua jam procumbens, manus OSCULANDAS suppliciter petebat, & LIBENTER A REGE EXCEPTUS, occasionem Rectorem suum honorandi Ximenius nactus, sic Regem compellâsse fertur; Ni tibi, O Rex, molestum est futurum, edisserat Rector in tua præsentia, quæ me ablente in Academia gesta sunt, & Tibi breviter studiorum seriem ostendat, omnemq; aliam hujus suæ Reipublicæ rationem: mihi enim in res diversas & multas distracto, minus ad id præstandum facultatis & memoriæ est. Placuit id Regi humanissimo, sicut & illud, ut Rector medius inter ipsos incederet: Sic enim melius, quæ ille referreret, utrumq; intellecturum. Stupenda illa tot Regnorum Principis fuit humanitas, cum immortalis Rectorum Academicorû gloria artissimè sociata!

§. X. In China extremo Orientis Imperio honores & emolumenta solis iis proposita sunt, qui eruditione præstant. Qua de causa omnes ibi, nullo discrimine vel delectu, literis operantur. Suntq; in illo Regno tot Athenæ, quot sunt civitates & castella: & sunt Doctores penè innumeri, ut credatur, in una Cantonis Provincia sexagies mille reperiri. *Alexander Valignanus in admirandis Regni Sinensis. Nicol. Longobardus in Narratione sinensi*, de Anno 1598. Cataji Sinarum Regionum urbis amplissimæ cives bonarû artium studiosissimi nemini summum Imperium committunt, nisi se probarit esse omni doctrinâ cumulatum. Nec enim in mandandis honoribus, aut generis, aut fortunæ rationem habent, sed tantum disciplinæ. Omnes igitur qui Principatum expetunt, in artium studia incumbunt. Ubi autem credunt, se aliquam progressionem fecisse, ad certos Judices huic muneri designatos accedunt, quorum Suffragio aut indocti repelluntur, aut ut docti certis.

tis honorum insignibus, & minoris jurisdictionis alicujus administratione ornantur. Qui autem diutius in studio permanere, & in majoribus disciplinis versari cupiunt, ubi certum cursum absolverint, aliud judicium longè gravius subeunt. Judicantur enim à viris multo doctioribus, quibus si satisfecerint, ad altiore honoris gradum ascendunt. Quod si adhuc ampliore sibi honoris spem proponunt, plures annos in studio consumere, atque ordinatim alia atque alia doctissimorum hominum judicia subire oportet. Et si pauci per omnes doctrinæ gradus ad amplissimum locum ascendunt, quod multos præstantior vis naturæ, non paucos fortunæ deficiat. Hi tamen pauci summum Imperium in supremo rerum fastigio collocati administrant. *Hieronymus Osorius Libro 3. de gloria, apud Jacob. Middendorp. Lib. 2. Academiæ. p. m. 308. Edit. Colon. in 8. Anno M DC II. Æternaturis fastis inscribi, & ad omnes Posteris, si qui sperandi sunt, transmitti meretur arcta familiaritas, quæ ibidem inter Doctores & Licentiatos Chinenses floret, atque illibata retinetur. Testis est à Jbortus Nicolaus Trigantius, è Societate Jesu, cujus verba Lib. 1. de expeditione Christiana apud sinas, cap. V. pag. 41. in gratiam Lectoris, cum liber ipse in paucorum manibus sit, citra dividiam hic inferam: Est, inquit, in hac graduum consecutione illud admiratione dignum, quam ejusdem anni Collegæ inter se necessitudinem contrahant; nam non Licentiatum minus quam Doctores, quibus fortuna ut faveret, in eundem annum conspiravit, sese loco fratrum per universam vitam habent, seque mutuo & propinquos suorum collegarum in omnibus rebus adjuvant, unanimi semper animorum consensione. Cum ipsis quoque examinantibus arctius vinculum nectunt, quale tolet inter parentes & filios, vel discipulos ac Magistros, debitæ semper veneratione; tamen sæpè contingat, ipsos discipulos altius Magistro per singulos honorum gradus ascendere. Denique Doctores à Regibus Hebræorum quondam osculo honoratos esse reperio; hujus tenoris sunt sequentia Rambami ap. Schickardum de Iure Regio Ebræorum, c. 4. Theor. 12. p. m. 229. Præceptum erat Regi honorare Doctores legis. Cum igitur intrabant coram ipso Sy-*

edriales aut Sapientes Iiraël, affurgat ipsis, collocans eos juxta
 latus suum, Sic fecit Afa Rex Judæ, etiam discipulis adhuc affur-
 gendo de throno suo, & illos OSCULANDO, appellandoque
 MIMAGISTER! Mi Domine! Ex quo osculum Academicum
 natum si quis statuat, f. rre applausoribus non prorsus destruetur.

DISSERTATIO XIII.

DE

OSCULIS AMATORIIS IN GENERE.

SUMMARI A.

I. Duplex Amor, alter bonus genius, alter malus genius Platoni di-
 ctus. Amboboni simpliciter. Appetitus naturalis ratione coërcendus.
 Insani amoris Symptomata & exempla. Nimus amator propria uxoris
 adulter. II. Amor in appetitu boni vel pulchri, si ve verè si ve apparen-
 ter talis consistit. Pulchritudo quid? In sensibus externis quando offen-
 ditur. Incundissimum quod amas consequi. Pulchritudo puellarum.
 III. Visus amoris minister. Oculi humani encomium. Visus libidinis
 aries bellicus. Voluptatis pictura. IV. Aspectu solo conciliatur amor.
 Amoris sedes in oculis. Non visa atque inaudita quandoque amantur.
 V. Visionem fieri sola specierum visibilibum intra oculos receptione de-
 monstratur. VI. Visus amoris occasio quadam. Menstruus fœminarum
 sanguis sua natura non est pravus. Lippitudo non per visionem sed per
 halitum noxium propagatur. VII. Ficini & Valleriola sententia de
 amore per amantium radios visorios excitato. VIII. Exemplis & ex-
 perientiâ evertitur. IX. Conversatio & colloquia amorem promovent.
 Coitus animarum per oscula. Linguarum Commertium, transfundere
 animas ut una anima sit in duobus corporibus. X. Proserpentem be-
 stiam facere. Columbari. Savium. Aureolum basiolum. Varii amantium
 osculandi modi. XI. Osculum amantes beatos reddit. Sua via mutua
 sunt suavia. Dulcissimis rebus comparantur. XII. Amantes innume-
 ra basia postulant. Desiderium suavii. XIII. Obtorto valgiter label-
 lo osculari contemptus causa. Basia mandere. Morsus in osculis dulcissi-
 mi. Osculis quæ strictis labris dantur nulla gratia inest. Oscula purpurea.
 Osculum roscum, Rosa Amafis oblatæ. Ex rosis à Venere tactis basia nata.

XIV.

XIV. *Morsus hominis alteri exitialis & virulentus. XV. Amantes manus, caput, oculos & dimidium labrum osculantur. Oscula condimentis suaveolentia reddita. Qui nihil olet rectè olet. Locus Martialis discussus. XVI. Laurus excepta basis. Fores amasia osculis signata. Oscula sub prætectu inspectionis annulorum meretricibus fixa clanculum. Arma & galea osculis honorata. XVII. Oscula cū pomis amatoribus missa. Mala Veneri sacra. Bacchus latitia dator. Amores sub malo cursitantes.*

§. I. **P**hilosophorum Phœnix Plato in *Symposiō* geminum amorem adducit, alterum qui in mente æternus amor est ad divinam pulchritudinem pervidendam, cujus gratiâ Philosophiæ studia, & justitiæ & pietatis officia sequimur; alterum, in generandi potentia, qui tanquam stimulus quidam ad sobolem procreandam movet appetitum sensitivum, atque titillat: is etiam amor perpetuus est, à quo assiduè incitatur, ut supernæ pulchritudinis illius similitudinem in procreatæ proles effigie effingamus. Hos duos amores in nobis perpetuos Plato duos dæmones asserit, qui nostris animis semper adesse videntur, quorum alter ad superna, alter ad inferna deprimat. Sunt autem ambo boni simpliciter, quoniam tam sobolis procreatio, quam veritatis indagatio necessaria & honesta censetur. Verum, qui ad supernam pulchritudinem nostrum animum attollit, omni ex parte bonus est, qui vero in generandi potentia occultè continetur, quique cupido dicitur in hominibus, in animalibus brutis concupiscentia ferina, quod est desiderium coeundi cum fœmina amata generandi causa, non quidem cum certa constitutaque fœminâ, sed juxta mentem Logicorum, cum fœmina in universalis, non est malus, quemadmodum nec appetitus sibi vel potus, quippe cum ille pro servanda specie, hic pro tuendo individuo naturâ sit inditus nobis. Cum fœmina autem hac vel illa (ut ita dixerim in Individuo) sit, eno rationis non moderetur, naturalis quidem est, sed illegitimus. Appetitus enim hujusmodi (ut *Aristoteles* inquit III. *Ethicorum*) puero similis videtur, cujus pædagogus est ratio. Nam sicuti, quando à Pædago non regulatur, in concupiscentias longius progreditur, (quo-

(quoniam ejus appetitus inlatibilis est) ut appetitus hujusmodi, si ratione non regitur, mentem à suo statu adeò dimovebit, ut tandem labatur ad pessimam corporis & animi labem. Animi quidem, quoniam à præcipuo ejus bono avertet, quod in veritatis contemplatione consistit, & ad Mystera viliora, ut ad ferinas immanitates, detorquebit. Corporis autem, quoniam corpus obtristitiam, qua continuò arefcit, tandem in pessimam erosim ducetur, qua multi è vita decesserunt. Symptomata ejus graphicè apud *Plautum* in *Cistellaria Act. II. Scena 1.*, expressit *Alcesimarchus* adolescens hac querimonia :

Crèdo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum;

Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris queram

Qui omnes homines supero, atq; antideo cruciabilitatibus animi,

lactor, crucior, agitor, stimulator, versor in amoris rotâ miser,

Examinor, feror, differor, distrabor, diripior, ita nullam mentem

Animi habeo, ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibi est animus.

Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet non lubet, jam id continuo

Raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat, non dat, deludit:

Modo quod suasit, dissuasit, quod dissuasit, id ostentat.

Maritimis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem

Animum: neque nisi quia miser non eo pessimus, mihi ulla abest

Perdito pernicies.

Narrat *Matthias Cornax* apud *Zacutum Lusitanum de Medicorum Principum historia Lib. 1. num. 40. p. m. 80.* Adolescentem adamatæ suæ assidentem vena secundum tempora sua spontè disrupta, fervidissimi simul ac copiosi sanguinis profluvium passum. Quod rarum amoris signum ex ebulliente sanguine & fervido spiritu concitatum suis oculis conspexisse refert idem flutor. Alius apud *Franciscum Valleriolam Lib. 2. Observ. 7.* ex amore in insaniam deductus præ tristitia & mœrore sibi ipsi iniecisset manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Unde *Plato* primum amorem, qui mentem ad superna attollit *Calodæmonem*, hoc est bonum genium, secundum verò, qui ad inferna diripit, *cacodæmonem*, sive malum genium appellavit, quod ille semper ad superæ bona animum attollat,

lat, hic autem, quod aliquando ad mala animum rapiat. Ad malum quidem si præter legem rationemque rectam in individuo, hanc Autillam puellam admaverit. Nam qui amat, quam debet, quando debet, quantoque amore opus est, non vituperio notatur; quoniam amor, quo deperit, legitimus ac moralis Cupido est. Quemadmodum venereum usum non omnes Philosophi vituperarunt, sed eum, quando nec cum quibus, nec quanto, nec quando oportet, committitur. Quando enim sanitatem non delet, nec est præter legem ac honestus, nec supra hominis facultatem, à Philosophis non veratur. Quod si venereus usus hoc pacto non vituperetur, minus quoque Cupido humanus, qui illius desiderium est, vituperio signandus erit. Quando verò excrefcit nimis, etiam in uxore turpitudinē non caret. *Sextum* in sententiis scripsisse, auctor Hieronymus est, adulterum esse, quisquis in uxorem suam ardentior est amator: quippe in uxorem alienam, aut in sceminam quæ non sibi conjux est, omnis amor turpis est, in suam verò nimius. Sapientis est uxorem amare, sed iudicio, non autem affectu, libidinem & prurimum ratione & examine reprimendo. *Seneca* cognitum quendam à se testatur ornatum hominem qui exiturus in publicum fasciâ uxoris pectus alligabat, & ne momento quidem præsentia ejus carere poterat; potumque omninò nullum sibi nisi alterius prægustatum labris vir & uxor hauriebant; alia item pleraq; nec cinepta minus, facientes, in quæ improvida vis affectus erūpebat. Origo quidē amoris honesta erat, sed nimietas deformitate nō carebat. Nihil autē refert, quā honesta causa quis insaniat.

§. II. Prælaudatus Plato in convivio suo amorem generaliter ita definit: *Ἐστὶν ἀγαθὸν συλλήβδην ὁ ἕρως ὁρᾷ τὴν τὸ ἀγαθὸν ἀποδίειναι αἰεί.* Est summatim amor appetitio illa, quā unusquisque sibi bonum semper adesse cupit. Paulò ante hæc dixerat: homines simpliciter bonum amare, & cupere bonum sibi hoc adesse, nec adesse tantum, sed semper adesse. Unde *Aristoteles Lib. 2. Rhetoric. cap. 4.* docet: Amare esse, velle alicui quæ existimat bona; & *lib. 8. cap. 7. de moribus* dicit: Quod absolutè bonum ac jucundum, amabile est. Ob eandem rationem *Plotinus* Sectator Platonis *Ennead. 3. Lib. 5. cap. 4.* scripsit:

U u

Amo-

Amorem esse actum animæ desiderantis bonum. *Marsilius* verò *Ficinus* mortui penè *Platonis* *Æsculapius*, in *Comment. ad Conviv. Platon.* Amorem pulchritudinis desiderium esse statuit. Quod autem pulchrum idem & bonum est, fatente eodem *Platone* & *Marsilio*. Amor itaque affectus est appetitus concupiscibilis, & originem ducit ex rei bonæ, pulchræ & jucundæ cognitione; ex cognitione desiderium nascitur. Ignoti enim nulla Cupido. Desiderium autem hoc ex forti imaginatione rei pulchræ, sive revera talis sit, sive appareat, profluit. Cum pulchritudo ut *Plotinus* inquit, nihil aliud omninò sit, quam ex plurium congruitate venustateq; exorians gratia, fit, ut hanc in corporibus nostris, si visu perpendas, coloribus lineisque mira coalescentibus proportionem, decus gratissimum requiras; si auribus audituque, vocum modulata consonantia eam audias; si olfactu odoratuque, eam olfacias odorabilem eorum, quæ è nobis ipsis exhalant, suavitate; si gustu linguæ basisque oris atque labiorum, eam dulcedine degustes; sin autem tactu eam lenitate mollitieq; tangas, eorum videlicet, quæ in carnis tactilia sunt, atque in membris per quæ expletur libido. Quandò igitur illi appetitui secundum conceptam imaginationem satis fit, & amans objecto pulchro potitur, affectus oritur naturalis, blandus & jucundus, qui delectatio & gaudium dicitur, quo calor & spiritus excitantur & foventur, totaque corporis constitutio vegetior redditur. Ἡδὸν μὲν γὰρ τὸ θεῖον αἰτεῖται τὸ ἐπιτετα. Jucundum est, inquit *Aristot.* *Lib. 2. Rhetoric. c. 2.* existimare, se consecuturum esse quæ appetit. Eò tendunt antiquissimi illi versus in Delo templi vestibulo inscripti:

Καλλίστον τὸ δικαιοτάτον ἄριστον δὲ ὑγιανέστερον,
πάντων δὲ ἡδυστατον, ἔστι τὸ τυχεῖν

Pulcherrimum quod justissimum. Optima res sanitas: Prae omnibus verò jucundum, quod quisque amat id consequi.

Cæterum ad pulchritudinem suam suscipiendam, puellæ carnes atque membra, & membrorum partes, os atque anhelitus, suavitate odoris disponi debent. Per olfactum enim homines in puellis gratiam atque pulchritudinem percipiunt, quas non muta
ipfa

ipsa animalia in suis sceminis olfaciunt. Percipiunt scilicet in car-
nibus, potissimum in ore & anhelitu odorem, qui si suavis fuerit,
eo summâ voluptate fruuntur. Deinde quis puellam omninò pul-
chram existimabit, si ejus caro atque os scetida fuerint. Quare si
in scetore partium turpis ratio deprehenditur, in suavitate ipsum
pulchrum habebitur. Quod autem ita sit, ut diximus, puellæ ipsæ
nobis argumento sunt, quæ ut pulchriores reddantur, odoribus
unguentis, rebusque odoriferis, se illinunt; quod non facerent,
nisi per hæc se pulchriores fieri arbitrarentur. Quapropter non
solum per visum vel auditum, pulchri speciem deferri ad animam
patet, sed etiam per tactum & olfactum. Siquidem in olfactilibus
& tactilibus ratio pulchri dignoscitur, per gustum verò non, nisi
quâ subit tactus rationem; quâ enim per basia, in labiis, linguâ at-
que ore dulcedinem quandam degustamus, etiam per gustum spe-
cies pulchri deferitur. *Augustinus Niphus, Lib. de Pulchro cap. 39. 40.*

§. III. Causæ externæ amoris sunt primò ipsum Objectum
pulchrum, quod visu cognoscitur. *Philostratus* enim in suis *Heroi-
bus* asserit Poetas velle, amorem primum à puellæ visu proficisci;
servari vero post illius idolum ab ea animæ virtute, quam Philoso-
phi memoriam vocant; per imaginationem autem sæpe revide-ri
atque recognosci; & ex ea recognita angi, affligi, noctu diuque
vexari. Unde Græcum illud Proverbium: *ἐκ τῆ ὀφθαλμοῦ γίνεται τὸ ἐρᾶν. Ex
visu nascitur amor.* Et illud Latinum dictærum: *Oculi sunt in amore
Duces.*

Summa boni est, alacres homini contingere visus,

Quos quasi custodes defensoresq; pericli

Prospiciens summâ natura locavit in arce.

Inquit *Serenus Sammanicus*. Ideoque nihil est in hoc spectabili
mundo pulchrius hominè, nihil in homine dignius capite, nihil
in capite vultu decentius, nihil in vultu oculis elegantius & ama-
bilius. Sûnt oculi moderationis, clemētix, misericordix, odii, amo-
ris, tristitiæ fideles internūciis; ita ut anim⁹ in oculis habitare videat-
tur, quos cum osculamur, animū ipsum credimus attingere. Nec

immeritò Aphrodisæus oculos *κατοπτρον τῆς ψυχῆς* dixit. Et si credimus Isidoro, luciferi orbis dicti sunt oculi, quod occulta detegant. Eleganter *Polemon* oculos arcana cordis prodere ac manifestare scripsit, quoniam signa quæ in oculis cernuntur, simulachra sunt affectuum; qui enim penetrare vult, quod continetur in libro vel littera cordis, facillimè id assequetur, si legerit titulum & inscriptionem illius manifestam in oculis. Uno verbo: oculi sunt fidelis quædam inscriptio cordis, Indices cordis, *Marius Bignoni Venetus, Ord. S. Francisci Capuccinor. Theologia Lector. &c. in Encyclopædia Concionatorum Dominica 14. post Pentecosten, num. 14. p. 255. Edit. Colon. in 4. An. 1676. Cyprianus in tractatu de zelo* notat Dæmonis industriam ut oculis illudat, ea via dum intentat ruinam animæ præcludendo. *Offert inquit, oculis formas illices & faciles voluptates ut visu destruat castitatem. Augustinus serm. 83. de tempore.* Prima adulterii tela, oculorum sunt, secunda verborum. *Gregor. Nyssenus homil. 4. in Eccles.* scite visum appellat bellicum veluti arietem, quo fœda libido quatit animas. *Basilii Seleuciensis Orat. 6.* Cum armis vincerent, oculis labebantur, pilis atque hasta superiores formæ jaculis vulnerabantur. Voluptatem cum oculis iniisse fœdus turpe in perniciem animæ dicit *Ambrosius Lib. I. de Abel cap. 4.* Ubi voluptas depicta suis coloribus nobis ita objicitur: Ludentibus jaculans palpebris retia, quibus præiosas juvenum animas capit, oculis prima tentamenta proludens, quasi diceret, in his qui oculos impudicè vibrant, mulierum aspectus esse velut præludia instantis sordidæ voluptatis.

§. I V. Manent itaque oculi non solum in amore, sed in omnibus actionibus nostris si non duces, certè tamen ministri, qui oblata rerum visibilibus & extra advenientium simulachra excipient & Dominæ suæ, facultati sensitivæ, intus offerunt, quod historiæ tam sacræ quam profanæ nullibi non comprobant. Cum David venustam Bathsebam in horto lavantem videret illicito amore exardescere cœpit. Simili modo ubi duo illi deliri tenes, & Assyriorum dux bellicus Holofernes, isti Susannam, hic verò Juditham, miræ pulchritudinis fœminas conspexissent, illico earum amore

amore correpti fuerunt. Hinc *Dido apud Virgilium* de *Æneæ* conspectu ita conqueritur.

Urvidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Et *Medea apud Ovidium in Epistola Iasonem* accusat his verbis;

Tunc ego te vidi; tunc cæpi scire quis esses,

Illa fuit mentis prima ruina mea.

Vt vidi, ut perii, nec notis ignibus arsi,

Ardet ut ad magnos pinea tæda Deos.

Et formosus eras & me mea fata trahebant:

Abstulerant oculi lumina nostra tui.

Easdem querelas ingeminat *Plautinus amator senex Demipho in Mercatore Actu 2. Scenâ 2.*

- - - atque ego

Illam adspicio forma eximia mulierem

Filius quam adduxit meus matri ancillam suæ,

Quam ego postquam adspexi, non ita amovet sani solent

Homines, sed eodem pacto ut insani solent.

Et sic plerique suo experimento probant esse verû *Theocriti* effatum de homine mente capto, quia oculis hiantibus & patulis hauserat obvertantes mulierum obscœnarum species impudicas:

ὡς ἰδεν, ὡς ἐμάτην. ut vidit ut periit. Est hic opportuna nota, cujus obsequio Medici inferre solent, an homo bene valeat, vel ægrotet.

Hippocrates n. Lib. 6. Epidemiorum. 'Ὀφθαλμοὶ ὡς ἀν' ἰχθύωσιν, ἔτω

καὶ γυῖον Homo, cujus oculi sunt casti & dedignantur ea videre, quibus

luxuria accenditur, profecto pûrus est, & ab immundis sordibus alienus. Ille verò secus, qui corpora speciosa videre cupit, &

gestit, habet oculos luxuriâ accentos, & inde patet, turpi Veneris

incendio cordis ejus intima conflagrare. Luxit inde Regem suum

Eduardum II. Anglia, qui cum poculum vini ab egregia & elegant

muliere porrectum acciperet, diu hæsit in vultu meditando

obviæ fœminæ, longiorque mora dedit locum & ansam sicario

Regem occidendi, quem convenire non poterat hactenus occupatum.

Itaque vino & muliere periit Rex inclytus, qui se recepisset

incolumis, si abstemius à fœmina oculos avertisset, *Andreas Du*

Chesne in Historia Angliæ sub Ann. 977. Proinde oculis urendi major est vis, quam ipsi igni ; hic enim urit eos qui tangunt, at formosi etiam procul intuentes accendunt, etiam si non tangantur. Nam præcipua amoris sedes in oculis constituenda. *Philostratus Epistola 50.* Omnia faciteri amoris, unde mihi animum occupastis? Nonne videlicet ex oculis? Sic & amor per arcem oculorum, non lignis aut laterculis, sed solis palpebris munitam, inquietum paulatim animum ingreditur. Celeri quidem ut alatus, liber verò ut nudus, invictus ut jaculator. Primi nobis pulchritudinis facem extulistis. *Musæus in Leandro*, cum mortalium animos veluti sagittis amore figicecinisset, subjicit: O amor! O amor! qui per oculos instillas Cupidinem. *Plutarchus Libro de Amore*: Capiendi amoris visus est ansa. Et hæc quidem omnia quamvis rectè se habeant, prostant nihilominus tamen indubitata fidei exempla, etiam non visa atque inaudita amari nec non diligi posse, sed incognita hautquaquam. Achilles enim, ut quidam ajunt, qui Trojæ aderat, & Helena, quæ in Ægypto manebat, absque mutuo aspectu se perditè adamârunt. Sola enim hinc inde narratione audita, se invicem deperierunt. Non multis annis ante nos Rudelus, Blajæ Dominus, Comitissam, quæ Tripoli imperitabat, suæ pulchritudinis famâ per eos peregrinos delata qui ex Antiochia redibant, summopere deperivit, qui illius amore exardens in Tripolim adnavigavit, ut ejus, quam audierat, pulchritudine frueretur, captus vero in itinere à sæva ægritudine, quum tandem ad eam pervenisset, Deo gratias agens, quod tantum numen videre sibi concessisset, in illius puellæ brachiis non absque animi utriusque mœrore è vita excessit. Apud *Athenæum Lib. XIII. De ipso Josepho*. Chares Mitylenæus *Lib. X. Histor. Alexandri* prodidit, nonnullis quosdam amatos fuisse nunquam antea inspectos, quorum species tantum in somnis observata fuisset. Nec aberratione est quod hi opinantur. Si enim amor desiderii fruendi pulchri est, & potest quis invisum pulchrum desiderare, ut eo fruatur, fit, ut invisum atque inaudita interdum vi famæ amentur. *Aristoteles ethicorum octavo*, asserit, posse nonnunquam inter aliquos, qui sese nunquam viderint, mutuum esse benevolentiam, licet non amicitiam, quare & mu-

tuus amor : hunc in modum, ut quidam volunt, Paris classem instruxit, spartamque caussa visendæ Helenæ pulchritudinis appulit. *Niphus Lib. de Pulchro cap. L XI.*

§. V. Quando autem dicitur per oculos amorem concipi, non putandum est, quod oculi radiis visoriis abs se emissis & intentius in amatam directis ad cor ipsius penetrent idque vulnerent, vel igneo radiosoque spiritu nitentes, pulchritudini amatæ vehementer intenti, radiorum suorum aculeos in adstantis oculos ejaculentur, uti *Marfilius Ficinus in Commentar. ad Platonis Convivium*, & ex eo *Valleriola Lib. 2. Observat. 7.* statuit. Nos hic cum Aristotele, cujus sententia in Scholis hodie recepta est, asserimus, visionem non radiorum ab oculis emissionem, sed specierum sive imaginum visibilium intra eos receptione fieri. Ita liquet ex *II. de Anima cap. 7. textu 67. ac 74.* & cap. 12. contextu 121. docet *Philosophus*, omnem sensum esse susceptivum formarum seu specierum sensibilium. *καθόλου περι πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν ὅτι ἡ μὲν αἰσθησις ἐστὶ τὸ δευτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἀνευ τῆς ὕλης.* Oportet universaliter de omni sensu accipere, quod sensus est susceptivum formarum sensibilium sine materia. Quod si autem omnis sensus secundum Aristotelem formas recipit sensibiles, perque ejusmodi susceptionem sensatio fit, jam visio quoque ad Aristotelis mentem receptione absolvitur. Certè emissionem prorsus rejicit *libro de sensu & sensibili cap. 11.* Irrationabile omnino est, inquit, exeunte quodam visum videre & aut extendi usque ad astra, aut quadamtenus prodeuntem conjungi, sicut quidam dicunt. Isto enim melius est in principio conjungi oculi: sed & hoc stultum, quid enim est conjungi lumen lumini, vel quomodo hoc possibile esse: non enim quodlibet conjungitur cuilibet, & interius exteriori quomodo? membrana enim inter est. Contra radiorum emissionem *Balthasar Tellez part. 4. summa in lib. de Anima disp. 81. sect. 11. n. 7.* inter alia urget, quod cæterorum sensuum sensatio fiat receptione, & proinde idem de visione valere oporteat. Qua ratione *Franciscus* quoq; *Murcia* utitur *disput. 6. super Lib. 2. de Anima quest. 6.* Actus auditionis, inquit ille & actus aliorum sensuum non fiunt extra mittendo aliquid, sed potius recipiendo intra se species sensibiles. Quis enim dicat, auditū ut audiat, aliquid debere extra se mittere: ergo neq; in potentia
visivæ

visivâ id debet concedi. Et *Franciscus Piccolomineus libro de sensu visus cap. 17.* Confirmatur, ait, hæc opinio per reliquas cognoscentes facultates, nulla enim in homine est facultas cognoscens, quæ primo ab objecto non moveatur. Ita mens à Phantasiâ, hæc à Sensu communi, hic ab externis sensibus moveri dicitur. Similiter reliqui externi sensus per solam receptionem sentiunt. Quare non est putandum, de solo visu secus se habere. Confirmatur, quia non est consonum rationi quod sensus eminentior cæteris, sibi solus mendicet objectum. Conf. *Daniel Sennert. lib. VII. Epist. Nat. scient. c. 11.* Quod autem Sensatio aliter quam receptione specierum fieri nequeat, patet: Nam ut sensio sit, sensum oportet ab aliquo singulari determinari, cum ipse ad sensibilia omnia indifferenter se habeat, & nisi ita fiat, causa non possit reddi, cur potius hoc quàm aliud sentiatur. At nequit ab alio determinari quàm Objecto, quæ determinatio reipsa est motio sensus, qua Objectum recipitur. Non suscipitur tamen Objectum secundum Substantiam suam, quia hæc ad sensum sæpe non pertingit: Ergo quoad imaginem sive speciem. Quod si verò omnis Sensio provenit à determinatione sive motione speciei sensibilis, etiam visus, quando in exercitium deducitur, visibilem speciem recipiet. Porro constat tum alios sensus ab eccellente sensibili lædi, v. g. à vehementiori sono auditû; tum visum ab aspectabili eccellente. Quis enim nesciat nimio lumine visionem inhiberi, & aciem oculorum obtundi. Quidquid autem subjectum lædit, ab eo recipiatur oportet; sed visibile excellens lædit visum, ergo à visu istud recipitur. Majorem nemo, opinor, negabit. Minor experienciâ nititur. Itaque manifestum est visionem fieri sola specierum visibilium intra oculos receptione, sive immiſsione, objecta repræsentantium & vices eorum gerentium. Hoc supposito, dico: rem amatam oculis tanquam sensui externo objectam per eos ad sensus internos in primis imaginationem deferri, quæ dum ejus speciem ut pulchram apprehendit, sibi que firmiter imprimit, eam desiderare incipit, & sibi adesse, (ut Plato loquitur) imò unire cupit. Quod desiderium quo magis intendit, eò vehementior evadit amor, adeo ut simul cor afficiatur & conturbetur. Cum videret, inquit Scri-

Scriptura, Juditham Holofernes, quod excellentis esset formæ, cor ejus concussum est: *ἰσαλέυθη* habent LXX. Interpretes. Lutherus reddidit: *Dær sie ansahē / wallet das Herzh in ihm*; id est, cor amore commoveri & quasi intumescere cœpit.

§. VI. Simile à Marfilio adductum nihil ad rem facit. Non enim quemadmodum lippus lippum facit, & mulieris menstruatæ oculi speculum polluunt; ita etiam amantis oculi suis radiis visoriis oculos amatæ feriunt, & ad interiora cordis penetrant, idque ad mutuum affectum incitant. Lippientium enim impuri oculi halitus vitiosos ex maligno humore promanantes ad alterius adstantis oculos extrinsecus tantum, transmittunt, & cum oculorum tunicæ vicinæq; partes tenerrimæ sint, illas facili negotio simili tabe inficiunt. Eadem ratione, si menstruus sanguis etiam oculos invadit, eosque maculat, virulenta ejus effluvia speculi, ceu corporis densi, glabri & pellucidi, extrinseca saltem superficie excipi & contaminari necesse est. Confirmat nostram sententiam suo calculo *Martinus Delrio Lib. 1. disquisit. Magic. cap. 3. quæst. 4.* sic scribens: *Visus, amoris initii & incrementi duntaxat est occasio quedam: Nam principio vise formæ simulachrum visus offert imaginationi: quod simulachrum Phantasia volvens ac revolvens, causa est cur homo istud objectum judicet dignius esse, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præsentia rei amatæ fovetur & gliscit, non quod objectum externis oculis videat, (nam & absentes magis amore cruciantur;) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quamparest, æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat amori. Etenim si non intrinsicèeum malum foret, & ab externa penderet visione, cur cum plures simul eandem videant, & ab eadem videantur, unus iste deperit, contemnunt cæteri? Lippitudo, & à menstruatæ visu speculis inusta macula, non ab ipsa visione & oculi organo manant, sed vel ab halitu infecto, per os ac nares erumpente, vel concavitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum n. est foramen, cui indita pupilla, ex qua per nervum opticum visio procedit. Actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, undè nervus motivus, de secundo nervorum conjugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem & alios prævos humores ac*

spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, hujusmodi fluores stillant. Jungo locum ex *Francisci Valesii Philosophiâ sacrâ cap. 68.* Quæ de menstruo sanguine, affirmant, inquit, falsa esse ac fabulosa, ipsum indicat experimentum. Versamur enim quotidie cum menstruatibus citra ullam noxam, à quibus tamen, si vera illa essent, neque lapides, neque ipsa durissima metalla illæsa esse possent. At verò menstruus sanguis est ipsemet, quo mulier nutritus, qui nonnunquam ob solam redundantiam citra ullam pravitatem emittitur, aliquandò etiam ob malam qualitatem, qualis tamen est in reliquo sanguine.

§. VII. Secundum *Ficinum* autem, & *Valleriolam*, amantium oculorum radii visorii, non tantum extrinsecus amatæ oculos efficiunt, sed aculeos ad eor usque penetrantes transmittunt. Verba *Ficini*. l. c. p. m. 793. *Operum Platonis hæc sunt; quid mirum, si patefactus oculus & intentus in aliquem, radiorum suorum aculeos in adstantes oculos jaculatur, atque etiam cum aculeis istis, qui Spirituum vehicula sunt, sanguineum illum vaporem, quem spiritum nuncupamus, intendit. Hinc virulentus aculeus transverberat oculos, cumque à corde percutientis mittatur, hominis percussi præcordia, quasi regionem propriam repetit, cor vulnerat, inque ejus duriori dorso hebescit, reditque in sanguinem.* Posteriora hæc verba *Valleriola* ita exprimit: *Hic spiritus incensus & jam amata rei specte agitated, cor exagitat, inflammat, prurique nimio motu atque caloris aestu, dum vehementer potiri re amata amans desiderat, dumque vicissim illa nitentes in illum oculos convertit, adeoque mutuo aspectu amantes visorios utrinque manantes radios complicant & commiscunt; annon aspectu amatorio præcordia spiritali telo figent, & una cum aspectu mutuo alter alterius amorem combibet? Hæc omnia Marcellius Appuleji exemplo confirmat, Lib. X. Milesiar. Causa inquit omnis, & origo præsentis hujus doloris, etiam medela ipsa & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi præcordia, acerrimum meis medullis commovent incendium. Ergò miserere tua causa pereuntis. Et *Lyssam* Oratorem *Thebanum* amantem *Phædrum Myrrhusium* ita introducit: *Lyssas in Phædri vultum inhiat, Phædrus in oculos Lyssæ scintillas suo-**

rum desgit oculorum, cūque scintillis una transmittit & spiritum. Radius Phædri radio Lysia facile copulatur, spiritui quoque facile jungitur spiritus. Vapor hujusmodi Phædri corde genitus, Lysia statim peti præcordia, quorum hebetudine fit compactior & in priorem Phædræ relabitur sanguinem; ita ut Phædri sanguis, quod mirum est, jam in corde sit Lysia. Hinc ad clamorem confestim proumpit uterque: Lysias ad Phædrum: Cor meum Phædre, charissima viscera. Phædrus ad Lysiam: O spiritus meus, o meus sanguis, Lysia. Sequitur Phædrus Lysiam, quia cor suum poscit humorem. Sectatur Phædrum Lysias, quia sanguineus humor vas proprium postulat, suam exigit sedem. Verum Lysias sectatur Phædrum ardentius. Facilius enim cor sine minima humoris sui particulâ, quam humor ipse sine corde proprio vivit. Rivus fonte magis, quam fons rivulo indiget. Igitur ut ferrum, qualitate Magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem verò non attrahit: Ita Lysias Phædrum magis, quam Phædrus Lysiam sequitur.

§. VIII. Verum enim verò magnas nugas agunt qui tali modo Philosophantur. Sane si tanta vis inesset amantium oculis eorumque radii visivis, ut instar aculei vel teli ad intima cordis penetrarent, nunquam amata ab amantis amore tuta esset, nec unquam amantes ab amata contemnerentur, quod tamen læpius multis usu venire solet, qui illud Ausonii ingeminant:

Hanc volo, quæ non vult, illam quæ vult ego nolo.

Imò si radii ex oculis in alterius oculos transmissi provocarent amorem, obtenta re amatâ, amoris igniculi non extinguerentur, sed majus indies pluribus aliis de novo receptis, caperent incrementum; cui autem quotidiana experientia reclamât. Pothifari Ægyptii uxor ardentissimo amoris cestro percita quotidie in Josephum oculos detorquebat, nec ullum requisitum ex mente Ficini ejusque hyperaspistæ Valleriolæ, tam in Josepho qui Juvenis erat succulentus copiosorumque spirituum, quam in Juvencula libidinosa desiderabatur, nec tamen eorum oculi radiique visivi id efficere potuerunt, ut Josephus amore reciproco vicem referret. Sic Holofernes tota mente in Juditham intentus erat, fixoque intuitu oculos in eam vibrabat, attamen tantum aberat, ut istius aspectus quamvis gratosus & amore plenus Juditham illaquearet, ejusque cor pari amore inficeret, ut potius illa

affectu prorsus contrario, facto tamen heroico barbari hostis caput præscinderet; similiter apud *Ovid. Metamorph. l. 14.* circa finē.

Viderat à veteris generosam sanguine Teucris

Iphis Anaxaretem humili de stirpe creatus,

Viderat & totis perceperat ossibus ignes.

Neque tamen hunc suum amoris ignem in Anaxaretis oculos vel cor radiorum victoriorum virtute trajicere potuit, sed illa

Durior & ferro quod Noricus excoquit ignis,

Et saxo, quod adhuc vivum radice tenetur,

Spernit & irridet, factisque immitibus addit

Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.

Notanter quoque differit Caspar à Reies *Quæst. 24. n. 20.* Si substantia aliqua ex corpore pulchro in aliud transmitteretur, non posset permanentiam habere, quia vel esset aliquid in vaporis formâ, vel radii igniti corpus ad illum amorem accendentes, quæ tandem substantiæ tenuissimæ, vel antequam reciperentur, faciliè in medio dissiparentur, quod & receptæ facerent. Sed cum videamus affectum & desiderium tantopere non solum permanere, sed vexare, & amantem cruciare, id mille affectiones movere clarum est, quod concepta pulchri species imaginationi repræsentata continuo cæteras facultates etiam movet, ut in illius speciei objectum assidue feratur, illud cogitet, ardentè desideret, atque potiri exoptet. Fenestræ igitur tantum sunt oculi, quæ speciem externam amatæ ad interiores domus partes transferunt, & quidem ad interiora amantis non amatæ. Eam ob causam Rex David ita Deum precatur, *Psal. CXIX. v. 37. Averte oculos meos ne videant vanitatem.* Et Christus in Evangelio dicit: *Matth. 5. v. 28. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam adulterium cum eâ commisit in corde suo.* Quare etiam jubet Dominus, *Quod si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abste;* *ibid. v. 29.*

§. IX. Secunda causa externa est conversatio & colloquia, præprimis amatoria cum objecto illo pulchro. Quando enim frequenter offertur persona amata, pedetentim fortius imprimitur ejus pulchra species imaginationi, & affectus hic magis ac magis augetur, ita ut imaginatio continuo talem speciem sibi repræsen-

ret, de tali perpetuò cogitet, illam anxie desideret, eaque ratione tandem, ut *Seneca* habet, *labitur totas furor in medullas, Igne furtivo populante venas*, in *Hippolyto*, v. 278. seq. In conversatione liberiori præcipuum locum occupant tactus, quando solæ manus, facies aut brachia nuda atrectantur. *Gregorius Nazianzenus* ait *Orat. VI.* tactum veluti rabie laborare, quia lethale virus furoris amantium hiantibus undequaque poris cordibus instillat. Concolor est sententia *Hieronymi Libr. in Iovinianum*, ubi scribit: incautos corporum tactus esse vicinos insanix. *Idem in vita Hilarionis* ait: tactus atque jocos esse morituræ virginitatis principia. *Tertullian. Lib. de spectaculis cap. 25.* Dum sunt discolors sexus, una prava geri, quæ commercio inquit scintillas libidinum, conflagellabant. Atque hunc effectum maximè producit *osculum amatorium*, in quo varias amantium ineptias observare licet. Primò enim illud vel labellis porrigitur, ut quasi hinc & hinc errantes amantium animas transfundat, quando collisa labra crepitant, & alligata mutuo ambitu corpora animarum quoque mixturam faciunt, *Petronius in Satyrico cap. XCII.* Perquam belle *Aristænetus Lib. 2. Epist. 7.* de osculis inter amantes: ἰγγυε μὲν τῆ σέματος ἢ καρδία, ἢ δὲ ψυχὴ τῶν θυγῶν. Hoc est, tum cor proximum ori, proximaque anima, januæ suæ. *Et eodem Lib. Epist. XIX.* ἔ μόνον σέρνω ἀρμόζοντες, ἀλλὰ καὶ φιλήμασιν ἐπισυνά πτοντες τὰς ψυχάς. Ἔστο γὰρ τὸ φίλημα δύναται καὶ τὸ ὅτις ἰν ὀβελόμενος. Σπεύδουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν σωματίων πρὸς ἀλλήλας, καὶ περὶ τὰ χεῖλη συναπθίσιν, καὶ ἢ μίξις αὐτῆ γλυκεία γίνεταί τῶν ψυχῶν. Non admotis solum pectoribus, sed juncta per oscula ipsis etiam animis: hoc enim osculum potest, hoc petit. Festinant invicem ad se animæ per ora concurruntque circa labia, fitque ibi coitus animarum dulcissimus, Huc respexit *Plato* carmine in *Agathonem*, quod est apud *Laertium* & *A. Gellium* *Libro XIX. Noctium Atticarum cap. II.*

Τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα Φιλῶν ἐπὶ χεῖλεσιν εἶχον.

Ἦλθε γὰρ ὁ πλήμων ὠδία βησαμένη.

Quod fortassis *Gellius*, vel alius apud eundem & *Macrobius Lib. 11. c. 2.* in plures versiculos liberius transfudit, inter *Pseudepigrapha* *Petronii* tali modo:

Dum semihulco suavio
 Meum puellum suavior,
 Dulcemque florem spiritus
 Duco ex aperto tramite
 Anima tunc ægra & saucia
 Cucurrit ad labias mihi,
 Rictumque in oris pervium,
 Et labra pueri mollia
 Rimata itineri transitus
 Ut transiliret nititur,
 Tum si moræ quid plusculæ
 Fuisset in COITU OSCULI,
 Amoris igni percita
 Transisset, & me linqueret.
 Et mira prorsum res foret,
 Ut ad me fierem mortuus,
 Ad puerum ut intus viverem.

Ejusdem centus est illud *Lucilii satyra 20.*

Eduxique ollis animam in primoribus labris.

Ovidius Libro II. Amorum Elegia V. Linguarum commercium appellat.

- - - - Tota labellis

Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis,
 Concinit *Petronius* non multum ab initio Satyri :

Qualis nox fuit illa, Dii Deæque
 Quam mollis torus, hæsimus calentes,
 Et transfudimus hinc & hinc labellis
 Errantes animas, valete curæ,
 Mortalis ego sic perire cœpi.

Ex recentioribus *Ioh. Pierius Valerianus* inter Poemata varia Hieroglyphicis annexa collacteam hoc exhibet, p.m. 104. *Μία ψυχή, δύο σώματα.*

Unam animam & corpus geminum qui dixit amorem,
 Ore uno geminas vult animare tubas.
 Sed pietas, & rara patrum sapientia, certam
 Edocet esse animam, corpori utrique suam,

Nec

Nec paritas facit ulla, vel omnis ὁμοιομετρία

Ut duo quæ numero ſint, ea in unum abeant.

Nec te adeo rerum quæ fertur ὁμοσία, fallat,

Ignem igni ut jungat quis, vel aquam det aquæ.

Verum animam invenias animæ ceu glutine quodam

Conjungi, id quotiens oribus ora premas.

Ergo nota una poteſt dictum emendare Platonis;

Nempè ubi ſcriptum olim σώματα; fac εἴματα.

§. X. Secundò lingua prolatâ aliquem ad baſiandum invita-
bant, id teſtatur *Plautus Aſinar. Actu IV. Scenâ 1.* Fortè ſi tuſſire oc-
cœpſit, ne ſic tuſſiat, ut cuique linguam in tuſſiendo proferat.
Quod illa autem ſimulet, quaſi gravedo profluat, hoc ne ſic faci-
at? Tu labellum abſtergeas potius, quam cuiquam ſavium faciat
palam. *Iohannes Palmerius* legit, quam cuiquam illa ſalivium fa-
ciât. Nota inquit, veterum oſcula ſolitos tranſderelinguam, ac
proſerpentem beſtiam facere, & invicem ſalivas oris miſcere. Itaque
eleganter *Catullus Epigrammate Elegiaco X. de Gallo*:

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ

Suavia conjunxit ſpurca ſaliva tua.

Et oſculantes, ut ſunt ineptiæ amantum, rogabant amicam, ſali-
vium ſibi faceret. *I. Douza* ſavium, inquit hic longe diverſum à
communi uſu ſignificare autumo; & ſalivam expono, quam ſu-
ſpicioſus amator aliorum oculis prodi aut palam fieri non vult.
Quo ſenſu & *Catullus*, ſed nunc id doleo &c. Et *Lucretius Lib. IV.*

----- Junguntque ſalivas.

Oris, & inſpirant preſſantes dentibus ora.

Confer. *Comment. Taubmanni ad l. cit.* Quandoque *linguis exſertis*
colludebant, unde Phraſis peculiaris, *columbatim labra conferere*,
vel *labris alicui columbari originem duxit*. Vid. *Taubmanni commen-*
tar. ad Plauti Aſin. Act. 1. Sc. 2. p. 94. *Plautus Aſinar. Act. 3. Sc. 3.* vo-
cat *facere proſerpentem beſtiam*, Græcis dicitur *καλαλώτισμα*. Ad
illud oſculum digitum intendit *Appulejus lib. II. Milesiar.* *Quid iſt-*
hic inquit, eſt mea feſtivities, cum ſim paratus, vel uno ſua violo interim:
recreatus, ſuper iſtum ignem aſſari? Et cum dicto *arctius eam comple-*
xus, cœpi ſuaviari. lamque amulâ libidine in amoris parilitatē conger-

mane.

*manescenti mecum, jam patentis oris halitus cinnameo, & occurfantis
linguæ illi suæ nectareo prona cupidine adlubescente, pereò inquam. Et
Lib. VI. parum ab initio. Si quis à fuga retrahere, vel occultam demon-
strare poterit fugitivam Regis filiam, Veneris ancillam nomine Psy-
chem; conveniat retro metas Martias, Mercurium prædicatorem,
accepturus Indicinæ nomine septem s AVIA SVAVIA, & unum
blandientis ad pulsu linguæ longè mellitum, Easdem tibias inflat
Tibullus Lib. I. Elegia IX.*

Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oscula

Talia quoque *Sannazarius* desideravit lib. I. *Epigrammatum* p. 144.
sic canens ad *Ninam* :

Sexcentas Nina da, precor, roganti
Sed tantum mihi basiationes :
Non quas dent bene fratribus sorores ,
Nec quas dent bene filiæ parenti,
Sed quas nupta rogata det marito ;
Et quas det juveni puella charo,
Juvat me mora longa basiorum,
Neme tam citò deserat voluptas ,
Nolo marmora muta, nolo pictos
Dearum Nina basiare vultus :
Sed totam cupio tenere linguam
Insertam humidulis meis labellis.
Hanc & fugere, morsu unculasque
Molles ad jicere, & columbarum
In morem, teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur ;
Hæc sunt suavia dulciora melle
Hyblæo, & ficulæ liquore cannæ,
Hæc sola Ambrosiæque Nectarisque
Succus fundere, sola habere possunt.

Et Ioh. Jovianus Pontanus lib. I. amorum ad Cinnamam :

Da mihi basiolum mea Cinnama; quale furenti
Antehac nulla viro fœmina surripuit.

Cumque meis pariter conjunge labella labellis,
 Proserpente mihi fit vaga lingua duplex.
 Morfibus in blandis desit dens, murmura desint,
 Exclususque vaga spiritus ex anima.
 Lascivum satis est, quod mollis Francia libat,
 Verum hoc aureolum est Cinnama basiolum.

Nec non *Iohannes Secundus. Basio decimo p.m. 86.*

Non sunt certa meam moveant quæ basia mentem,
 Uda labris udis conseris, uda juvant :
 Nec sua basioli non est quoque gratia siccis,
 Fluxit ab his trepidus scepe sub ossa vapor.
 Dulce quoque est oculis nutantibus oscula ferre,
 Autoresque sui demeruisse mali :
 Sive genis totis, totive incumbere collo,
 Seu niveis humeris, seu sinui niveo;
 Et totas livore genas, collumque notare,
 Candidulosque humeros candidulumque sinum,
 Seu labris querulis titubantem sugere linguam,
 Et miscere duas jacta per ora animas :
 In que peregrinum diffundere corpus utramque,
 Languet in extremo cum moribundus amor.
 Me breve, me longum capiet, laxumque, tenaxque,
 Seu mihi das, seu do, lux, tibi basiolum ;
 Qualia sed sumes, nunquam mihi talia redde :
 Diversis varium laudat uterque modis.
 At quem deficiet varianda figura priorem
 Legem, submissis audiat hanc oculis :
 Ut, quot utrinque prius data sint, tot basia solus
 Dulcia victori det, totidemque modis.

§. XI. Sanè osculo muliebri nihil suavius reperitur. *Achilles Tatius libro IV. de amoribus Leucippes & Clitophontis, p.m. 236.* Imò osculum amantes super omnia beatos reddit, præsertim si sit mutuum; quorsum tot Poëtarum suspiria tendunt. Hinc laudatus *Pontanus Lib. I. Amor. fol. 18, de Amasia sua scribit;*

Sancta favet, jamque & placidis arrisit ocellis
 Aureolumque dedit lux mea basiolum.
 Basiolum nigra quo me revocavit ab unda
 Atque animam fessis reddidit articulis.
 Quo sine non Arabum sylvæ, non rura Sabææ,
 Ambrosiæ spiret nec sine mollis odor,
 At tibi servati tanto pro munere vatis,
 Sudabant tepidis thurea dona focus.

Itemque *lib. II. Eridanorum fol. 126. ad Ambrosiam:*

Sparisisti Ambrosia Ambrosiam per labra, meisque
 Suxisti è labris Ambrosia Ambrosiam.
 Suavia tunc & enim sunt tuavia, mutua cum sunt,
 Et dant, & capiunt mutuâ qui faciunt.
 Ambrosiam diffunde, dedi cum basia, fuge
 Cum capis alternis Ambrosia, Ambrosiam.
 Suavia sic & erunt tibi basia nostra, mihi que
 Et tua, & Ambrosia stillet uterque sua.

Johannes Secundus Basio secundo:

Vicina quantum vitis lascivit in ulmo,
 Et tortiles per ilicem
 Brachia proceram stringunt immensa corymbi,
 Tantum, Neæra, si queas,
 Candida perpetuum nexu tua colla ligare,
 Jungens perenne basium;
 Tunc me nec Cereris, nec amici cura Lyæi,
 Soporis aut amabilis
 Vita, tuo de purpureo divelleret ore:
 Sed mutuis in osculis
 Defectos, ratis una duos portaret amantibus
 Ad pallidam Ditis domum.
 Mox per odoratos campos, & perpetuum ver,
 Produceremur in loca;
 Semper ubi, antiquis in amoribus Heroinæ
 Heroas inque nobileis
 Aut ducunt Choreas, alternave carmina lætæ.

In valle cantant Myrtea.
 Qua violisque rosisque, & flavicomis Narcissis,
 Umbraculis trementibus,
 Illudit Lauri nemus, & crepitante susurro
 Tepidi suave sibilant
 Æternum Zephyri; nec vomere saucia tellus
 Fœcunda solvit ubera.
 Turba beatorum nobis assurgeret omnis:
 Inque herbidis sedilibus,
 Inter Meonidas primâ nos sede locarent:
 Nec ulla amatricum Jovis
 Prærepto cedens indignaretur honore,
 Nec nata Tyndaris Jove.

Et Basso V. Dum me mollibus hinc & hinc lacertis
 Astrictum premis, imminensque toto
 Collo, pectore, lubricoque vultu,
 Dependes humeris, Neæra, nostris
 Componensque meis labella labris,
 Et mortu petis, & gemis remota,
 Et linguam tremulam hinc & inde vibras,
 Et linguam querulam hinc & inde fugis,
 Aspirans animæ suavis auram,
 Mollem, dulcisonam, humidam, meæque
 Altricem miseræ, Neæra, vitæ:
 Hauriens animam meam caducam,
 Flagrantem, nimio vapore coctam,
 Coctam pectoris impotentis æstu:
 Eludisque meas, Neæra, flammæ,
 Flabro pectoris haurientis æstum,
 O jucunda mei caloris aura:
 Tunc dico, Deus est amor Deorum,
 Et nullus Deus est Amore major,
 Si quisquam tamen est Amore major,
 Tu tu sola mihi es, Neæra, major.

Et hæc est ratio ob quam oscula amatoria idem vates dulcissimis rebus componit *Basio IV.*

Non dat basia, dat Næra nectar,
 Dat rores animæ suaveolentis,
 Dat nardamque thymumque cinnamumque,
 Et mel, quale jugis legunt Hymetti,
 Aut in Cecropiis apes rosetis,
 Atque hinc virgineis & inde ceris:
 Septum vimineo tegunt quasillo;
 Quæ si multa mihi voranda dentur,
 Immortalis in his repente fiam,
 Magnorumque epulis fruar Deorum.
 Sed tu munere parce, parce tali,
 Aut mecum Dea fac, Næra, fias:
 Non mensas sine te volo Deorum:
 Non, si me rutilis præesse regnis
 Excluso Jove, Dii Deæque cogant.

§. XII. Porrò basium nullò fine terminatur, nulla satietate afficit, sed semper recens est. Tria profectò sunt, quæ ab ore præstantissima proficiscuntur, halitus, vox, suaviùm: Labra utiq; sunt, quæ sese in osculis dandis mutuo contingunt, sed voluptas è fonte, qui in animo situs est, manat. Proinde innumera basia amatores sibi dari postulant. *Catullus Epigr. 7. Hendecasyllab.*

Quæris, quot mihi basiationes
 Tuæ, Lesbia, sint satis, superque?
 Quam magnus numerus Libyæse arenæ
 Laerpiti feris jacet Cýrenis,
 Oraculum Jovis inter æstuosi,
 Et Batti veteris sacrum sepulchrum:
 Aut quàm sidera multa, cum tacet nox,
 Furtivos hominum vident amores:
 Tam te basia multa basiare
 Vesano satis, & super Catullò est:
 Quæ nec pernumerare curiosi,
 Ros sint, nec mala fatcinare lingua.

Sannazarius Epigram, Lib. 1. Ad Amicam :

Damihitumealux tot basia, rapta petenti
 Quot dederat vati Lesbia blanda suo,
 Sed quid pauca peto; petiit si pauca Catullus
 Basia? pauca quidem, si numerentur, erunt.
 Da mihi quot cœlum stellas, quot littus arenas,
 Sylvaque quot frondeis, gramina campus habet.
 Aere quot volucres, quot sunt & in æquore pisces,
 Quot nova Cecropiæ mella tuentur apes.
 Hæc mihi si dederis, spernam mensasque Deorum,
 Et Ganimedæâ pocula sumpta manu.

Iohan. Secundus Basio V.

De meliora notâ bis basia mille paciscens,
 Basia mille dedi, basia mille tuli.
 Explesti numerum, fateor, jucunda Neæra,
 Expleri numero sed nequit ullus amor.
 Quis laudet Cererem numeratis surgere aristas?
 Gramen in irriguâ quis numerabit humo?
 Quis tibi Bacche tulit pro centum vota racemis?
 Agricola mve Deum mille poposcit apeis?
 Cum pius irrorat sitienteis Juppiter agros,
 Decidua guttas non numeramus aquæ.
 Sic quoque cum ventis concussus inhorruit aër,
 Sumpsit & irata Juppiter arma manu.
 Grandine confusa terras & cærulâ pulsat,
 Securus sternat; quot fata quotve locis.
 Seu bona, seu malâ sunt, veniunt uberrima cœlo :
 Majestas domui convenit illa Jovis.
 Tū quoque cum Dea sis; Divâ formosior illâ,
 Concha per æquoreum quam vaga ducit iter,
 Basia cur numero cœlestia dona coërces?
 Nec numeras gemitus, dura puellâ, meos?
 Nec lachrymas numeras, quæ per faciemque, sinumque,
 Duxerunt rivos semper euntis aquæ?

Si numeras lachrymas, numeres licet oscula : Sed si
 Non numeras lachrymas, oscula ne numeres,
 Et mihi da, miseri, solatia vana doloris,
 Innumera innumeris basia pro lachrymis.

Item *Basio VII.* Centum basia centies,
 Centum basia millies,
 Mille basia millies,
 Et tot millia millies
 Quot guttæ siculo mari,
 Quot sunt cœlo sidera
 Istis purpureis genis
 Istis turgidulis labris,
 Ocellisque loquaculis,
 Ferrem continuo impetu.

Et iterum *Basio XVI.*

Latonæ niveo sidere blandior,
 Et stellâ Veneris pulchrior aureâ,
 Da mi basia centum,
 Da tot basia, quot dedit
 Vari multivolo Lesbia, quot tulit :
 Quot blandæ Veneres, quotque Cupidines
 Et labella per errant,
 Et genas roseas tuas :
 Quot vitas oculis, quotque neceis geris,
 Quot spes, quotque metus, quotque perennibus
 Mistâ gaudia curis,
 Et suspiria amantium :
 Da quam multa meo spicula pectori
 Insevit volucris dira manus Dei :
 Et quam multa pharetrâ
 Conservavit in aureâ :

Quando autem quis labra tantum alterius libat, non osculatur, sed desiderium osculi excitat, teste sæpius citato *Secundo Basio III.*

Da mihi suaviolum (dicebam) blanda puella,
 Libasti labris mox mea labra tuis.

Inde,

Inde, velut preſſo qui territus angue reſultat,

Ora repentè meo vellis ab ore procul.

Non hoc ſuaviolum dare lux mea, ſed dare tantum

Eſt deſiderium flebile ſuavioli.

§. XIII. Alii retortis labris ſuaviabantur, quod oppidò feſtivelyter *Petronius* circa finem *Satyrici* obtorto valgiſter labello oſcularè nominat. Valgiſter verbo utuntur etiam *Nævius* & *Plautus* apud *Nonium*, *Ch. Colerus Terentianar. Epift. II. Balbus Catholico. Valgiſter* à volvo dicitur, qualiſter *volvia*, id eſt, retorſio. Propriè enim labiorum obtorſio eſt quam facimus, cum aliquem deridemus. Undè valgiſter eſt retorquere. Confer *Differtat. I. ſupra §. VII.* Alii Amafiatarum labra mordere ſolebant, cujus apud veteres crebra injicitur mentio. *Catullus Epigrammate Lyrico VIII.* Quem baſiabis? cui labella mordebis? Ita *Flora* meretrix cui cum *Cnejo Pompejo* ſtupriſter conſuetudo erat, eum commendabat, quod nunquam potuiſſet ab illius concubitu ſine morſu (aculeo) diſcedere, apud *Plutarchũ in Pompejo, pag. 619. Tatius Alexandrinus lib. II. de amoribus p. 146.* Illa verò artiſtercioſè oſculatur, majoreque condita ſuavitare oſculum præbet; non ſolum enim labris ſuaviare ſat habet, ſed etiam **DENTIBVS CONFLIGIT**, circumbafiatis ora depaſcitur, ac baſia ipſa mandit. In ipſo autem *Veneri* complexus calore, voluptate quaſi æſtro concitata, & baſians **MORDET**, & inſanit; tum lingua mutuo concurrunt, ac ſeipſas, quoad fieri poteſt, oſculari nituntur. Sub ipſum congreſſus finem dulcedinis ardore quodam victa mulier anhelare conſuevit. Anhelitus autem hujusmodi amatorio ſpiritu comitatus, ad ſumma labra pervenit, errantique oſculo & ad imas pectoris partes deſcendere quaerenti obviam ſi. Tunc baſium ipſo cum anhelitu regreditur, amboque in unum coeuntes, cor pulſant, quod baſio conturbatum ſalit, ac niſi viſceribus nexum haberet, ſequeretur utique & cum baſiſter aſcenderet. *Cicero Verrina VII. §. 17.* Ex mulierum morſu veſtigia libidinis atque nequitia. *Plautus in Pſudolo Actũ I. Scenã 1.*

Jocus, ludus, iermo ſuavis, ſuaviatio.

Compreſſiones arctæ, amantum compares

Teneris labellis, molles morſiunculæ,

Horatius Lib. 1. Ode XIII.

- - - Sive puer furens

Impressit memorem dente labris notam.

Ioan. Iovian. Pontanus osculis quæ strictis dantur labris omnem gratiam adimit, & contrà à mordacibus labris profecta oscula recreare asserit *Lib. 2. Eridan.*

Basia cum strictis offers mihi clausa labellis,

Deque tuo nullus spiritus ore venit,

Nescio quid tum triste animum subit, ipsaque nostro

Frigeſcunt tacito basia in ore situ,

At cum rapta sonant mordacibus oscula labris,

Mixtus & alterno spiritus ore coit,

Meque color meque & sensus, animusque relinquunt.

Inque tuo jaceo languidus ipse sinu.

At tu cum dederis mihi suavia, confere linguam

Inter labra, meo semper & ore fove.

Ne pateant animo egressus, ne frigida lingua

Torpeat, ipse tuo deficiamque sinu.

Appulejus in Poematio ex Menandro: Olli purpurea delibantes oscula, clemente morſu rosea labella vellicent. Rosea labella dum vocat, recordor osculum quoque pulchræ sceminæ roseum dici propter aliquam analogiam. *Martianus Capella de Nuptiis Philol. Lib. IX.* Jovem Danaë se implicantem memorans:

Sic admovetur ori

Roseumque circumactæ

Rapit osculum puellæ;

Gremioque complicatus

Pretium tulit pudoris.

Imò Rosæ nomen inter blanditias amatorias olim fuisse testatur *Plautus in Asinaria act. 3. Sc. 3. Da, meus ocellus, da mea rosa.* Idcirco forte amantes Rosas amatis offerunt easque illis oscula figere jubent. *Faustus Sabæus Brixianus custos Bibliotheca Vaticana Epigr. Lib. IV. p. 637. Edit. Romana in octav. MDCVI. Ad Charitem.*

Etſi

Et si me fugias, nostrum tamen accipe munus,
 Virgo, Dioneas purpureasq; rosas,
 Nunc tibi sunt lectæ, & rutilant proprio igne coruscum
 Fulgur uti, auratas his tibi cinge comas.
 Atque cubent tecum, superant plumasque torumq;
 Mollicie atque crocum murice cum tyrio.
 Hæc formosa licet niteant, non undique fragrant
 Ista, Dioneæ ut purpureæque rosæ.
 Ipse ego quum nequeam, iussi dent oscula collo,
 Inque sinus faustos impete se injiciant.
 Parebunt monitis, si tu patiere beata
 Dona, tu domino dona beata magis.
 Invideo vobis, sed si tam dura negabit,
 Urite eam toto pectore, totâ animâ.

*Iohannes autem Secundus fingit Venerem tetigisse Rosas, & ex il-
 lius tactu inde Basia esse nata, Basia i. canens:*

Cum Venus Afcanium super alta Cythera tulisset,
 Sopitum teneris imposuit violis;
 Albarum nimbos circumfuditque rosarum,
 Et totum liquidò sparsit odore locum:
 Mox veteres animo revocavit Adonidis igneis,
 Notus & irrepfit ima per ossa calor.
 O quoties voluit circumdare colla nepotis?
 O quoties dixit, Talis Adonis erat!
 Sed placidam Pueri metuens turbare quietem
 Fixit vicinis basia mille rosis.
 Ecce calent illæ, cupidæque per ora Dionis
 Aura, susurranti flamine, lenta subit.
 Quotque rosas tetigit, tot basia nata repente
 Gaudia reddebant multiplicata Deæ.
 At Cytherea, natans niveis per nubila cygnis,
 Ingentis terræ cœpit obire globum.
 Triptolemique modo, fæcundis oscula glebis
 Sparsit, & ignotos ter dedit ore sonos,

Inde leges fœlix nata est mortalibus ægris :

Inde medela meis unica nata malis.

Salvete æternum, miseræ moderamina flammæ,

Humida de gelidis B A S I A nata rosis.

§.XIV. Morsuunculis ejusmodi amatoris dum calamum fatigo, memorabilis de morte hominis per morsum illata alteri relatio succurrit, ex qua procul dubio quotquot nomen inter amantes profitentur, ab internecinis præsentissimoque toxico imbutis moribus, etiam me tacente, sibi summopere cavendum esse intelligent. Rem totam *Zacutus Lusitanus de Praxi Medicâ admirandâ Libro 3. Observatione 88. pag. 116.* his verbis complectitur: Apud Græcos autor famigeratissimus *Paulus Aegineta* inter cætera notatu digna unum caput *Lib. 5. cap. 26.* apposuit, de hominis morsu dum sic dicit: Non extra institutum fuerit cum virulentis bestiis, etiam hominis morsus conscribere. Siquidem maligniores multo aliis ulceribus apparent, præsertim si jejunos momorderit, prius leguminibus usus & præsertim lenticula &c. Idem etiam affirmant *Celsus Lib. 5. Cap. 26. Plinius Lib. 28. cap. 4. Galen. Lib. 1. Sec. gener. cap. 13.* Juxta horum eruditissimorum mentem non excusabitur à supplicio homo, qui morsu suo alium hominem momorderit. Nam cum duo bajuli inter se hostiliter rixarentur, horum quidam alium humi jacentem ita morsu plus quam canino supra genu decerpfit & laniavit, ut miser commorsus obortâ in parte gangræna & usque ad bubonem serpente virulentia, quæ nullis unquam auxiliis cohiberi potuit, vitam finiverit. At mordens apprehensus patibulo affixus poenam persolvit. Vidit alium, cui post jurgia & contentiones ab altero digitus iudex morsu violento intradentes attritus abscissus est, & ita ulcus venenolum manum totam contaminavit & putredine intecit, ut solum ea procissa superstes remanserit. Gladem etiam experta est meretrix quædam, quæ ab alia contocia super ancham commorsa est ita immaniter, ut ulcus contractum cacoethicum, diu effluens solum sudoribus ex sinilace aspera succubuerit. Etiam hominum morsus aliis ulceribus admodum similes sunt, nisi qui momorderit, vitiosis humoribus abundet, aut diutius à cibo abstineat, aut ira

corruptus fit, ut uniuersum corpus ac entes bile madeant, inquit *Galen. loc. cit.* Quare cum frequenter homo non mordeat hominem nisi percitus ira, fit merito, ut hujus morsus sit virulentus pro cuius curatione auxilia parat *Lib. 5. sec. gener. cap. 2. in fin. & lib. 6. ejusd. cap. 2. Rubric. 2. fecit. m. Avicenna 6. 4. tract. 4. cap. 3. Lege Haly 4. pract. cap. 28.*

§. XV. De more amasiarum manus osculandi *Theocritus* restatur *Idyllio XI* ubi Cyclops Galateam ita compellat:

Heu mihi! quod mater mea non peperit habentem

Branchias, ut ad te per undas subire possem,

Ac manum tuam osculari, si quidem os non velles.

In primis caput ac oculos osculari amantium proprium quoddam erat, *Appulejus Lib. 2. Miles. vesperi quoque cum somno concederes, te in cubiculum deduxit comiter, & blande lectulo collocavit, & satis amanter cooperuit: & osculato tuo capite, quam invita discederet vultu prodidit.* Oculorum oscula ubique in Scriptoribus amatoriiis obuia. Quoniam oculi quasi fenestræ sunt, in quibus mentis imago apparet, atque illorum contactu pectus veluti tangitur. Cordis nuncii sunt; ex his enim virtutes vitiaque agnoscimus, iratum vel propitium animum, lætum aut affectum perpendimus. *Alexander ab Alex. Genial. Dier. Lib. 2. cap. 19. Plin. Hist. Nat. Lib. 11. cap. 37. Appulejus Lib. 3. Miles.* Cum isto fine, sermonis oculos foetidis udos ac tremulos & prona libidine marcidos, jam jamque semiadapertulos admissis & forbillantibus suaviis sitienter hauriebam. *Catullus Epigrammate 42.*

At ad me leviter caput reflectens

Et dulcis pueri ebrios ocellos

Illo purpureo ore suaviata.

Nonnunquam dimidio saltem labro oscula offerebant, uti *Martialis* innuit *Lib. 2. Epigramm. 10.*

Basia dimidio quæ das mihi Posthume labro,

Laudo: licet demas hinc quoque dimidium.

Vis dare majus ad huc, & inenarrabile munus?

Hoc tibi habe totum, Posthume dimidium.

Et *Epigramm. 22. l. c.*

Quid mihi vobiscum est, o Phœbenovemque Sorores?

Ecce nocet vati Musa jocola suo.

Dimidio nobis dare Posthumus ante solebat: ||

Basia, nunc labro cœpit utroque dare.

Delicatiore tantopere in osculis luxuriabantur, ut illa adhibitis aromatis & condimentis suaveolentia redderent, quod abundè, ex modo adducto Poetâ cognoscitur, *Lib. 3. Epigr. LXIV.*

Quod spirat tenerâ malum mordente puellâ,

Quod de Coricio quævenit aura croco.

Vinea quod primis floret cum cana racemis,

Granicha quod redolent, quæ modo carpsit ovis.

Quod Myrtus, quod Messor Arabs, quod succina trita,

Pallidus Eoo thure quod Ignis olet.

Gleba quod æstivo leviter cum spargitur imbre,

Quod madidas Nardo sparsâ corona comas.

Hoc tua, sæve puer, Diadumene, basia fragrant,

Quid si tota dares illa sine invidiâ.

Lib. XI. Epigramm. IX.

Fragravitore quod rosarium Pæstis,

Quod Atticarum primamella cerarum,

Quod succinorum rapta de manu glebæ.

Præcipue tamen notanter *Lib. 2. Epigramm. XII.*

Essè quid hoc dicam, quod olent tua basia Myrrham,

Quodque tibi est nunquam non alienus odor.

Hoc mihi suspectû est, quod oles benè Posthume semper,

POSTHUME, NONBENE OLET, QUI BENE
SEMPER OLET.

Nam bene olet, qui nihil olet, quemadmodum *Plautus Mœstellaria: actû 1. Scena 3.* dicit: Mulier rectè olet, ubi nihil olet. Et *Cicero Lib. 2. ad Atticum Epist. 1.* Quanquam tua illa horridula mihi atque incompra visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant; & ut mulier ideò benè olere, quia nihil olebant, videbantur. Sic *Plinius* scribit, eam aquam esse optimam quæ nihil sapiat, nam hæc natura aquæ est. Itemque *Martialis lib. VI.*

Epigr.

Epigramm. LV. Malo, quam benè olere, nil olere. Prius allegatum Pentametrum B. Hieronymus Petronio Arbitro assignat in *Epistolâ ad Demetriadem de virginitate servandâ* scribens: Cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas (de quibus illud Arbitri est, *Non benè olet, qui benè semper olet:*) quasi quasdam pestes & venena pudicitiae virgo devitet. Aut igitur Hieronymus memoria lapsus, aut versum hunc *Martialis à Petronio mutuatus est. Cælius Rhodiginus Lætion. Antiquar. Lib. 24. cap. 25.* censet, utrumque Petronium nempe & Martialem versus ex Plauto desumpsisse. Sine dubio enim Petronius Martialis tempora antecessit, imo *Taciti* testimonio. *Lib. 16. Annal.* Ille ipse est, quem inter paucos familiarium Nero assumpsit tanquam elegantiae ARBITRUM, Vid. *Iani Dusa præcidanea ad Petron. Lib. 3. cap. 2. Savaio ad Sidonii Epist. 11. Lib. 8. Statius Lib. 2. Sylvar. 1. v. 46. Horat. Lib. 2. Carm. Ode. XII.*

§. XVI. Amantes varia supellectili, item donis jocalibus, verbi causa, annulis, catenis, brachialibus, litteris, suorum quos colebant, oscula offerre solebant; quæ tamen *Kornmannus de linea amoris cap. 4.* improprie dicta esse, nullumque usum habere asserit, atque illis *oralia* vel *corporalia* meritò anteponit. De Lauro adæpta & excepta basiis *Papinius Statius Lib. 3. Sylv. 5.* ad Claudiam uxorem ita canit:

— ter me nitidas Albana ferentem
 Dona comas, sanctoque indurum Cæsaris auro
 Visceribus complexa tuis, fertisque dedisti.
 Oscula anhelameis

Fores amatae ungenti, coronandi floribus & osculandi morem tangit *Lucretius Lib. 4. de rerum natura* circa finem his verbis.

At lacrymans exclusus amator limina sæe
 Floribus & fertis operit, postesque superbos
 Ungit Amaracino & FORIBUS MISER OSCULA
 FIGIT.

Ad eundem scopum collinear *Propertius Lib. 1. Eleg. 16. v. 42.*

Osculaque impressis nixa dedi gradibus.

Olim amica ac meretricula summis labris annuli appensi dentibus

bus gemmam extertam, ut inspicerent imagunculas in ea sculptas rogabant adolescentulos, quibus clam dare basia vel rapere cupiebant, non enim illi poterant inspicere characteres minutos in aunuli fundo sculptos, nisi suum ori puellæ proximum admove-
rent, diutuleque vicinum detinerent. Quade re fragmentum *Ennii* legitur apud *Cl. virum Hieronymum Columnam* :

Alii dat annulum spectandum à labris,

Alium invocat, cum alio contat.

Ideoque rectè, ut observat *L. Pignorius Epist. 1.* huc corrogat idem *Columna* è legibus exaratis inter adolescentem, amicam & lænam apud *Plantum in Asinaria* illa

Spectandum ne cui annulum det, neque roget.

Hæc enim erant *basia clancularia*. *Fortunius Licetus de Annulis antiquorum cap. 53.* Quin & amatorum arma ab amasiis honorabantur osculis, *Propertius Libro 4. Carmine 3.*

Si qua relicta jacent, osculor arma tua.

Propter nullam aliam rationem, nisi quia absentis admonent. Oscula etiam per arma & galeam dabantur. *Virgilius Aeneidos 12.*

Summaque per galeam delibans oscula fatur,

Ovidius in Epistola Laodamiae.

Arma dabit, dumque arma capit simul oscula sumet.

Statius Thebaidos Lib. 3. v. 20.

- - - galeis juvat oscula clausis

Inferere, amplexusque truces deducere conos.

§. XVII. Oscula cum pomis sibi mitti amator rogat apud *Petronium Afranium Epigrammate ad Martiam*:

Aurea mala mihi, dulcis mea Martia, mittis,

Mittis & hirsutæ munera castaneæ.

Omnia grata mihi sed si magis ipsa venires,

Ornates donum pulchra puella tuum;

Tu licet adportes stringentia mala palatum,

Tristia mandenti est melleus ore sapor.

At si diffimulas multum mihi chara venire,

Oscula cum pomis mitte, vorabo libens.

Theocritus in Bucolico :

Βάλλει τοῖ πολὺ φαρμὲ τὸ ποίμιον ἢ γαλάτεια μάλοισι.

Quod *Virgilius* festivè vertit :

Malo me Galatea petit lasciva puella ;
Et fugit ad falices & se cupit ante videri.

Non temerè autem à *Theocrito* *Virgilioque* factum est, quod malo potius, quàm alio quovis pomo puellam faciunt petentem amatorem suum. Mala enim Veneri sacra sunt, & amoris ac amicitiae signum. Quare autem mala Veneri consecrata sint, faciliè poterunt ariolari, qui Judicii meminerint, quo Venus Junonem Pallademque vicit, ac malum aureum obtinuit, pretium pulchritudinis. Itaque non alio ornatu crebrius in numismatis visitur, quam malo, quam fetè tenet manu dextrâ. *Pausanias* quoque adducit Veneris simulachrum, Canachi opus, quæ alterâ manu papaverum capita, alterâ malum gestabat. Hinc sunt illæ amantium nugæ, quando se mutuo malis petunt & ad amorem laceffunt. Scitum est, quod ferrus de Acontio qui Cydippes amore captus malum in ejus sinum injecit his literis inscriptum :

Juro tibi sanctæ per mystica sacra Dianæ,

Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Qua de re lege duas *Ovidii* *Epistolas* Acontii & Cydippes nomine scriptas. Quia etiam mala inter ea fuisse quæ amantes invicem mittebant, patet ex hisce ipsius *Virgilii* verbis *Ecl.* 3.

Quod potui puero sylvestri ex arbore lecta

Aurea mala decem misi : cras altera mittam.

Mala non temerè Hippomene Venus elargitur, quæ usque adeò grata fuerunt Atalantæ, ut zonam abstulerint diu ligatam, de quo *Theocriti* carmen non indiligenter animadvertendum :

Μᾶλα μὲν ἐν κόλπῃσι Δόνουσιο φυλάσσων.

Mala sinu condens Bacchi de tempore sumpra.

Quod interpretes exponunt *amabilia*, amorem quippe facientia. Mala enim illa *Philetas* ait de coronatis Bacchi temporibus decerpta: non enim quispiam in amorem ferretur, nisi prius lætitiæ titillatione concitaretur: lætitiæ vero datorem Bacchum Poëtæ passim celebrant, ut in vitis commentario latissimè declaratū, Apud *Lucianū* dialogo qui *Toxaris* inscribitur, legas. ἡ σέφανος.

ἡμισυ.

ἡμιμαγάνθες, καὶ μὴ δὲ τινα ἀποδεδωγμένα. Corollas quippe magna ex parte flaccidas, & ambeſa quædam mala, morſu vetacta, in amoris indicium à Chariclea matrona nobili Dinia cuidam dono miſſitata. Et miſſum ſponſi furtivo munere malum, memorat Catullus, quod adventu matris excuſſum è caſta virginis gremio proſilierit. Iam & apud Onirocritas mala Venerearum illecebrarum plurimum indicia ſunt, præcipuè verò, iis quorum cogitationes ad amicas ſuas tendunt. Et mala demum, præſertim dulcia, Veneri eſſe dedicata aut imant. Ea verò de cauſa malus potius, quam arbor alia, eſt amori dedicata, quod ejus facies omnem rerum amatoriarum progreſſum oſtendere videatur, earum enim arborum trunci coërciti primum recti ſurgunt, à medio vero, ubi dilatari cœperint, in ſpatia diffunduntur: cujuſmodi etiam in amatore ratio eſt, qui munus ſuum ſemper ab ingenuo pudore quodam cohibitus auſpicatur: inde ubi paululum proceſſerit, frontem perfricat, ac verecundia compedibus expeditus, quaqua voluerit liberè per vagatur; fructus præterea fert aureos & rubicundos, palloris eadem & erubescencia, ut ita dicam ſigna. Nam apud Horatium, tinctus violâ pallor amantium: & apud Catullum, quidam inaurata eſt pallidior ſtatua. Poma verò ita magis rubescunt, uti magis expoſita Soli ab eo continguntur: perinde ac amator eo magis erubescit, quo nequitia palam magis profertur, aut in aperto deprehenditur. Sub ipſa malo Amores ludo editi conſinguntur, ſub qua illi curſitantes, variis mollium herbarum involucris impediuntur: quique ita ſunt implicati ut ſeſe nequeant exſolvere, labore conatuque quodāmodo deſaſſati, ſomno ſe dedunt, cujuſmodi laſcivia grefſus amatorios occupat, & in ergaſtulo cohibet: mox luxu inhaſitantes ſoporat, profundiffimoque opprimit veterno. Et mala puellarum ludicrum vocat Nicander in Alexipharmacis.

Τοιάπερ ὄραϊ Ἐραῖναι παρέσσω ἐν ἑφήμερα κέραις. Ἐφήμερα τὰ παρνήια,
exponit Interpres, ludunt enim puellæ, oblectanturque malis.
Pierius Hieroglyphic. Libro 54. cap. 2. 3. 7.

DISSER-

DISSERTATIO XIV.

De

OSCVLIS LIBIDINOSIS.

SUMMARI A.

I. *Aqua voluptatis Symbolum. Academiae Altorfinae Emblemata.*
 II. *Osculum libidinis suscitabulum. Petitionis & precationis quandoq; locum tenet. Nihil illo dulcius. Castii Emblemata de osculis protervis.* III. *Socrates lascivus. Ab osculis pulchrorum puerorum cavendū, virulenta sunt ut phalangiorum morsus. Cupidines Sagittarii.*
 IV. *Mors per osculum meretricis in animam penetrat. Pharmacum vox mediae significationis. Clerici osculis nummos venantur. In loco secretiori deprehensi cum fœminis, non presumuntur dicere Pater noster.* V. *Monachi infantes de Baptismo suscipere prohibentur, itemq; nuptiis interesse. A Fœminis seorsum agere debent. Pœna Clericis propter inhonestam cum fœminis conversationem irrogata Iesuiticus genius expressus.* VI. *Osculi in linea amoris locus. Veneris Proœmium. Equi anhelitus conspiratione ad coitum incitantur. Herculis Concubina opulento civi Romano nubit. Agesilaus Megabatis pueri amore cruciatur. Pytho Evii tibicinis Amasius, ut Agatho Euripidis. Lapis Bocca de la Verità Romæ dictus. Oscula sagittata & inerma.* VII. *Injuria quid, & cui infertur. Osculum protervum quibus injuriosum. Mulier inhonesta quæ censenda. Læsus consensu vel remissione sibi præjudicat.* VIII. *Præsumptiones de læsa pudicitia ex osculis vagis. Valida Præsumptiones delicta in occulto admissa probare queunt. Copula carnalis difficulter probatur. An ex osculo commissum adulterium colligi possit Dd. dissentiunt.* IX. *Mulier à Consanguineis oscula admittens non præsumitur stuprum affectare. Præsumptio mala ubi locū reperit.* X. *Osculo alteri quàm marito fixo mulier dotem amittere putatur, quin & feudum. Quæ tamen Ictorum sententia Imperatoris menti contrariatur. Constitutio Neapolitana de hoc negotio.* XI. *Graviter à nonnullis lasciva oscula punita. Pisistrati erga Basiatorem filia sua lenitas. P. Mœnii in libertum suum propter osculum se veritas. Galbus propter idem securi percussus. Delicta personarum qualitate estimantur. Locus injuriam graviolem reddit, Antonii Venerii in filium*

rigor. Philippi Regis Neapolitani sanctio Pragmatica. XII. Violenti osculatores cui pœna subjiciendi. Agricola propter osculū in exilium pulsus. Aliis propter illud relegatio, multa, fustigatio & amissio bonorum indicta. XIII. Osculum mulieri ex nimio amore fixum mitiori pœna corrigendum, exemplo Mundi Equitis Romani fraudulentem Paulinam corrumpentis. Arcopagitarum prudentia. XIV. Fructuosi contra Clericos osculantes se verum decretum. Episcopus Ssirensis propter osculū uxori Imperatoris Rudolphi impressum aulam relinquere cogitur. XV. Cabbas Romanus Mæcenati uxorem suam prostituit, Phayllus verò Philippo Regi. Cornutus, bonus vir; Arga, cucurbita, cucurbitare. Cornu arietina in suburbio Londinensi Rattlevev affixa. Cuculus, Curruca. Matrimonii vicarius. XVI. Duroæ vel Daturæ herba Indica usus ad dementandos maritos propter vim narcoticam. Mulieres Lusitanae in Goâ valde lascivæ, Stramonie semen inebriat. XVII. Gœ solum perpetuis incrementis cornua producit. Andronicus Imp. Constantinopolitanus cervorum cornua in foro publico suspendit. Comitibus & Canonicis Lugdunensibus cum novis sponsis concumbere licuit. Ius Cunnagii. Vandalorum pudicitia studium. In adulteria seriò inquirendum. XIX. Mulier cur ex costa viri formata. Prudenter gubernanda est. Cor involutum pergamenopercardie. XIX. Taxus femelle sufficientem cibum denegat. Vxor non est nimum arctanda; sicut nec hostis angustiis includendus.

§. I. **A** Quam idoneum esse voluptatis Symbolum ingenioso commentò prisca ætas credidit, Venerem dicens ex aquis ortam, deq; spumante mari progenitã. Non prorsus sine ratione. Duo enim hujus Symboli fabricatores in aqua Veneris parente adverterunt notabilia. Primum, aquam facile effundi; & se insinuare in corpora rimis hiantia. Alterum est, eam aggravare quidquid aquam imbiberit. Voluptates per sensus tanquã rimas irrepunt in hominem, permeant totum, & aggravant eum infirmando, donec mergant atq; pessumdent. Appetitus rationalis, id est voluntas, sese effundit in voluptatis illecebras, dæmone movente phantasiã, & ei illudente simulachris rei placitæ, ut eularum aut Veneris. Plerumq; enim vis appetitiva interior a deo

validè

validè concutitur à delectatione, dum inchoat, ut omnem rationis usum præveniat, gliscente autem illecebrâ, voluntas potenter illecta annuit, & sic omnem hominem mergit. Hoc hominum ingens malum *Ambrosius* vivis coloribus sic depingit *Lib. I. de Cain & Abel cap. IV.* Voluptas meretricio procax motu, incessu infracto, per delicias, nutantibus oculis & ludentibus jaculans palpebris, retia, quibus pretiosas juvenum animas capit. Quemcumq; viderit sensu dubio prætereuntē in angulo domus suæ sermonibus, aderit gratiosis, faciens Juvenū avolare corda, domi inquieta, in plateis vaga, osculis prodiga, pudore vilis, amicta dives, genis, picta. Etenim quia verum naturæ decorem habere non potest, adulterinis fucis affectatæ pulchritudinis lenocinatur speciem, non veritatem, vitiorum succincta comitatu, nequitiarū choro, circumfusa, dux criminum, verborum machinis, murum mentis, aggreditur humanæ. Quid tam meretricium, quam voluptas secularis, quæ à fenestra domus suæ intrat, oculis prima tentamenta præludens, & penetrat citò, si tu in plateam prospiciens, id est, in publicas transeuntium vias, non in legis internæ Mysteria obtuturæ mentis intendas? Egregie hoc ipsum emblemate declaravit *Academia Altorfina Noricorum*, pingens Sironem speciosa facie cumulo ossium insidentem. Erant hæc ossa hominum, quos voluptas extinxerat. Invitabat hæc mulier delicatula adolescentē masculum ad affectum suū. Sed is, etsi nutante vestigio pedem referens, & retrorsum abiens, exclamabat: **AT ME VESTIGIA TERRENT?** Id est: O voluptas, gratam quidem gustui promissidem offers, sed quæ mentem dementat & illecebris delibutam extinguit. Flamma fumo vicina lucet, quia fumus & flamma velut res concordēs facile coalescunt. Ita fœda confortia masculi cum femina, epulæ, Choreæ, verba obscœna fumus luxuriæ sunt, ideoq; focus ille rebus his tanquam fomitibus acrius inflammatur. Si incendium times, ignem devita, & procul age fumum lasciviæ. Amas castitatem? mulierum conventicula refuge, & ne forte tibi contingat eo luxuriæ incendio cum jactura bonæ famæ conflagrare iterum ingemina: **AT ME VESTIGIA TERRENT?** Hoc demū pacto, tutus evades, felicissimus insidiantium hostium triumphator.

§. II. His ita præmissis ad scopum considerationis nostræ sine prolixiori præfamine desleſimus. Invenitur osculum luxuriosorum, qui more canum non cessant osculari, & exinde ad carnis voluptatem & immunditiam inflammantur. Unde de procaci muliere & defatuo juvene Sapiens *Proverbiorum* cap. VII. dicit: *apprehensu deosculabatur Iuvenē & lascivo vultu blanditur, dicens: &c.* Et sequitur, *quod Iuvenis statim eam sequitur, quasi bos ductus ad vitimam, & nescit quod ad vincula stultus trahatur.* Credebant Veteres ejusmodi osculo pudicitiam mulierum contaminari, tanquā libidinis suscitabulo; & gladiatorie Veneris antecænio uti *Apulejus Lib. II. Miles.* loquitur) sive præunciis flagitii blanditiis, juxta *Tacitum, annal. XIV.* quæ robustam voluptatem quærent. *Petron. Satyr.* Nihil enim ad incendium gravius osculo, quia satiari nequit, & spem dulcē suppeditat. *Xenophon in convivio, cap. XV.* Amantis viri osculatio apud volentem puellam tacitæ petitionis; apud nolentem præcationis obtinet locum, ait *Tatius Lib. I. de amor. pag. 38. Edit. Salmasiana in 12. Et libro II. pag. 80.* id est quod primum amanti dulcē accidit, cum à formosissima & præstantissimā corporis parte procreetur. Os enim Instrumentum vocis est, vox autem animi umbra. Labiorum porrò contactus dum voluptatem in præcordiis ferunt, animos ad sese mutuò suaviandum trahunt. Nec verò talem unquam antea sensibus meis motum allatum fuisse, nec me quidquā aliud, quod cum amatorio suavio dulcedine contēderet cognovisse memini. *Hæcenus ille.* Hæc autem incomparabili suavitate Amasii mirum in modum fascinantur, ut non rarò in illud *Ovidianū Libro I. de arte amandī* erumpant:

Oscula qui sumsit, si non & cætera sumsit,

Hæc quoq; quæ sumsit perdere dignus erat.

Reperiuntur equidem non pauci, quibus vulgaris apud *Theocritum* versus *Idyllio XXVII.* semper in ore særet:

Μη κούχα Σάτυρισκε, κενὸν Φίλαμα λέγῃσιν.

Τὸ εἶμα μὲν πλύνω καὶ ἀποπλύω τὸ Φίλαμα.

Ne Satyrisce tume, rem ajunt esse oscula inane,
Et facie ablutâ tolluntur & oscula sputo.

Aut affine huic *Platinum in Curculione Actu I, Scena I.*

Tam à me pudica est, quasi foror mea sit, nisi
Si osculando quippiam impudicior.

Cum autem ex animo lascivo talis osculandi actus tanquam fo-
mes libidinis inflammata proficiscatur, culpandus omninò est, il-
lique ab hoc abstinendum sedulo, qui pudicè vivere exoptat.
Quod post alios probè considerans ingeniosissimo Emblematum
lusu concinne exprimere voluit Celeberrimus Belgarum Poëta
Jacobus Castus, Emblemate nuptiali, xxvi. Quod dedit hoc retinet:

Cur neget amplexus & abhorreat oscula virgo?

Non pudor his, rosei non perit oris honos.

Basia virgineis quis credat obesse labellis,

Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?

Libat Apis violas, & basia figit acantho,

Oraque plena favis in sua tecta refert.

Non tamen hinc violæ, non hinc marcescit acanthus,

Utque fuit, roseus perstat utrique color.

Virgo notas Juvenis quas presserit ore protervo,

Abluit, & facies quæ fuit ante redit.

Scilicet opposito de lumine sumere lumen,

Invida cur juveni basia virgo neget?

Responsio: *Vel tactu perit omnis honor.*

Basia nil teneris data posse nocere puellis,

Nil tactus cupidi blanditasque proci,

Haud mihi quis vano persuadeat ore Poëta,

Tactus & ipsa latens basia virus habent.

Purpureos digitis vitis ne range racemos;

Tractari manibus non amat iste color.

Iste color, color esse recens, de cor integer uvæ

Intractæ genium virginitatis habet.

Sint procul amplexus, procul oscula, dulce venenum,

Ah faciunt longas oscula pressa Notas.

Utque domum rediens faciem lavet undique virgo,

Altior in tacito pectore menda latet.

§. III. Sanè rectius de his nullum oraculum pronunciare potuisset. Oscula enim quæ alieno ori libantur, nimium quantum sunt periculosa, juxta admonitionem sapientum. Os libavit & crimen retulit, alicubi verè ait *Ambrosius*. Duo autem genera minime absque peste sordibusque animi adhiberi queunt, pulcrorum scilicet oscula & mulierum. In utrisque flamma quædam est, quæ contactu subito excitatur, penetratque in pectus ac cupiditati faces subministrat. Si namque in osculo est totus animus, si ad libidinem hærescat, nihil hoc ad amorem incendendum est ardentius. *Socrates* in arte amatoria volutatus, qui non unam cupidinis facem, sed tot gerebat in pectore incendia, quot pulcros videbat, ingenue profitebatur *ἔδ' ἐν δεινότερον ὑπέκκαυμα*, nullum incendium est gravius atque potentius. Qui etiam oscula pulcrorum cum Phalangiorum mortu componebat, quæ pestilentissima animalcula veneno abundant, eique intensissimum dolorem inferunt, quem tangunt. Addam verba *Socratis* ex *Iohanne Stobæo, in vituperio Veneris & amoris, Sermonē LXII*. Omiser, dixit *Socrates*, quidnam te passurum putas, si pulcrum puerum osculeris? Annon statim te servum fore loco liberi, multa insumturum ad noxias voluptates, ocium tibi defuturum ad bona & honesta studia: denique cogendum te illis rebus operam dare, quas ne infanus quidem curaret? Papæ! inquit *Xenophon*, quam gravem mihi narras osculo vim inesse. Tum *Socrates*, an verò id mirare? Nescis quod Phalangia, quæ magnitudine ne dimidium quidem obolum æquant, ubi solum attigerunt ore homines, doloribus eos exagitant, & à mente alienant? Verum est, ait *Xenophon*, immittunt enim aliquid Phalangia mordendo. O stulte *Socrates*, inquit, pulcros verò osculantes non interere putas quidpiam, quod visum tuum effugiat? An ignoras istud animal, quod pulcrum & formosum appellant, vel hoc modo Phalangis esse terribilius, quod hæc tactu solum illud, verò etsi non tangat, sed si quis ipsum adspexerit solum, immittit aliquid etiam eminus ejusmodi, quod insaniam eiere possit. Fortassis & *Cupidines* idcirco

circo *Sagittarii* dicuntur, quoniam speciosi à longinquo etiam
 vulnerant. *Xenophon. Lib. I. cap. XIX.* Memorabilem, ea-
 dem ferè iisdem verbis proponit, præmissa tamen singula-
 ri exemplo: Quod res Venereas attinet, monebat Socra-
 tes ut vehementi studio à formosis abstineretur. Nec enim
 esse dicebat facile, ut eiusmodi attingendo continenter se
 gereret. Cum Critobulum aliquando Critonis filium
 comperisset Alcibiadis filiam sanè quam elegantem oscula-
 tum esse; Xenophontem præsentem Critobulo interrogabat:
 Dic mihi, mi Xenophon, non tu Critobulum existima-
 bas potius eorum ex hominum esse número, qui continen-
 ter se gerunt, quam audacium: providumque potius, quam
 amentem ac temerarium? Omnino inquit Xenophon. At
 tu velim eum existimes fervidissimum in agendo esse ac longè
 confidentissimum: ita quidem, ut se vel in enses præcipitem
 dare, vel in ignem insilire audeat. Et quidnam, subjecit Xe-
 nophon, committentem vidisti, quod ita de ipso statuis? Tum
 Socrates, Annon hic ille est, ait, qui filiam Alcibiadis, vultu
 elegantissimo præditam, ac longè formosissimam osculari au-
 sus est? Enimverò si tale quid, inquit Xenophon, temera-
 rium facinus putari debet, etiam ipse videor id adire periculi
 posse. Miserum verò te, subjecit Socrates, quid eventurum
 tibi existimas, si formosum osculeris? annon subito pro libero
 servus esses &c. Quamobrem, mi Xenophon, auctor tibi
 sum, ut ubi formosum videris, averso vultu fugias. Tibi verò
 mi Critobule, hoc do consilii, ut anno toto peregrineris. Nam
 vix fortasse tantum intra spacium ex hoc morlu convalescis.
 Quid tibi contigerit, in *Xenophontis convivio. c. 15.* enarrat. Librum
 aliquando legebat cum venusto adolescente Critobulo, collatis
 capitibus, utque erant sedentes, evenit ut nudo humero illius pue-
 ri nudum etiam humerum attingeret. Quid igitur ille severioris
 disciplinæ & Sapientiæ Magister est passus? Ait, se per integros
 quinque, dies quasi à belua fuisset mortuus, & in humero & in
 corde

„ corde *κνήματα* prurimum quendam & morosa libidinis titillatio-
 „ nem perferensisse. Quantum autem ardorem fuisset expertus, si
 „ osculum pulcro dedisset?

§. IV. De mulierum osculis univertæ propè nationes velut in
 publico orbis terrarum Senatu dixere sententiam, & promiscua
 improbârunt. Præter agnatas enim mulieres osculari Romanis
 suspectum erat, & referebant ad Comœdiæ lasciviam, ubi metreticulis impune Davi lenocinantur. Horum Scriptorum Ecclesiasticorum
 commonitiones tendunt, *Basiliius Libro III. de vera virginitate*: Formosarum, inquit, oscula cavere oportet, non secus
 quàm animalium venenatorum morsus. Diffunditur enim virus
 ex osculo per omne corpus. *Clemens Alexandrinus Lib. III. Pædagogicæ cap. II. p. m. 286.* Osculû incestum est veneno plenum, licet sanctitatem simulet, venenum immittit pudicitæ, non secus ac phalangia graves dolores hominibus afferunt. *Ambrosius in Psalmum CXIIIX. de meretricum osculis* ait: Intrat mors per oscula, & ideo cave, ne te laquei labiorum suorum alligent. Intrat mors, si meretrix te osculetur. Et Poeta *Moschus, sive Theocritus, anthologia Lib. I. cap. XXVI.* exclamat:

Φεύγε κακὸν τὸ φίλημα, τὰ χεῖλα φάρμακον ἐντί.

Fuge malum osculum, labia venenum sunt.

Obiter hic B. L. observet, τὸ φάρμακον vocabulum aliàs μέσον, hic verò absolutè positum commodissimè sensu sequiori reddi, juxta monitum *Caji, qui Libro IV. ad Legem XII. Tabularum, Leg. veneni. de verb. signific.* scribit: Veneni quod Græci φάρμακον dicunt appellatione medicamentum bonum pariter ac malum contineri, itaque alterius vocabuli adjectione distingui. Admonet, inquit, nos summus apud eos Poetarum Homerus, nam sic ait *Odyss. L. IV.* φάρμακα πολλὰ μὲν ἐστὶν ἀμειγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ. Ubi Poeta Ægypti terram ait pharmaca ferre multa, illa quidem bona si misceantur. &c.

Clerici quondam matronarum capita osculari solebant, quod suo tempore *Hieronymus* damnavit, *in Epistola ad Eustochium*
de custo-

de custodia Virginitatis scribens : Clerici ipsi osculantur capita matronarum , & exserta manu , ut eos putes benedicere velle , si ne-
 scias , pretia accipiunt salutandi . Hinc Clericos ejusmodi blandi-
 tiis nummos acquisivisse colligas . Sed ne & illi flammis Vene-
 reis inflammarentur , cautum est , ne quis Clericorum formosas
 osculari mulieres præsumat . *Can. 104. de Consecrat. distinct. 4.*
 Quamvis enim eâ tempestate , qua superstitionum nox densior in-
 cubuit orbi , Sacrificio inter conjugis filiæ ve amplexus deprehen-
 so , non licuerit aliud suspicari , quâ causa benedicendi , vel ad pœ-
 nitentiam exhortandi , vel excipiendi confessione peccata & ex
 Zelo charitatis , juxta *Gloss. in can. absit. 14. Causs. II. Qu. III.* ho-
 die tamen nemo tam simplex aut deceptu facilis est . Idq; fortasè
 ex malè servatâ fide , ut jocatur *Theodor. Petrejus Conclusione Cri-
 minal. 92.* Et argutè ad hoc respondet *Johann. Nevizanus in Syl-
 va Nuptiali Lib. IV. S. est nubendum. n. 76. 77. pag. 324.* At ali cha-
 ritate libera nos Domine . Quandò enim Clerici secretè cum fœ-
 mellis loquuntur , non præsumuntur dicere Pater noster . Æqua-
 lis igitur contra Clericum & Laicum ex osculo militabit prælum-
 tio , siquidem natura tam Clericis quam laicis est communis , un-
 dè cum sint homines & imbecillitatibus humanis obnoxii , adeoq;
 & Clericus in loco secretiori deprehensus , ob malè servatam fidè
 tantum fidei amplius hodiè , ut olim non habet . *Conf. Prosper Fa-
 rinacius Quest. Criminal. 136. num. 203. can. 20. Distinct. 81. Hahn
 dissertat.* Prior enim mali suspicio ex ineptiis & levitate ejus ,
 quem Professionis sanctitudo arctius obstringit gravitati . Is enim
 non præsumitur temerè & innoxie ineptire , maximè cum vel pri-
 mum lasciviæ gradum non sine dedecore usurpet . *Diodor. Tulden.
 Comment. in Cod. Lib. V. Tit. III. n. 3.*

S. V. *Gregorius Magnus in Epistolâ ad Valentinum* quendam Ab-
 batem , à baptismo omninò removit Monachos , nec idoneos cen-
 suit , qui pueros susciperent ex Baptismo . Citatur etiam à *Gratiano*
18. q. 2. pervenit : itemq; , à *Sabellico Enne. 8. lib. V.* & *Chronico*
Chronicorum. In *Antijiodorensi synodo* quoq; anno 614. celebra-
 ta cap. XXV. lancitum fuit , ne Abbates filios de Baptismo levent ,

nec Monachi commatres habeant. Causa hujus decreti redditur in *Glossa* ad dictum locum *Gratiani*, ne scilicet nimia hac occasione, à Monachis contrahatur familiaritas cum locis, & præsertim cum mulieribus, quas ibidem Gregorius Monasteria, ob eandem causam, ne accedere quidem vult. In *Antisiodorensi Concilio* etiam Abbatibus & Monachis, nuptiarum solennitatibus penitus interdicitur, *cap. xxiv.* Et in *Nicana II. Synodo* Anno Domini 788. habita *cap. xviii.* sancitum fuit, Si quis mulierem in Monasterio habeat ad Ministerium aliquod obeundum, puniatur. Et si in suburbanis mulieres esse contigerit, ac Monasterii Præfectus illic iter facere voluerit, præsentem illo mulier nullum ministerium obeat, sed alio in loco seorsum agat. *Constantinopolitana VI. Synodus* universalis *cap. xxvii.* statuit etiam, ne vir in Monasterio Mulierum dormiat. Et *Nicana II. Synodus cap. xx.* ita sancivit, Non Monachus liberè cum Monacha loquatur, vel Monacha cum Monacho seorsum confabuletur, ne cubet Monachus in fœminarum Monasterio, nec Monacha seorsum comedat. Et quando quæ sunt vitæ necessaria à parte virorum ad regulares Fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat Monasterii muliebris Præfecta, cum aliqua anu Monacha. Si autem eveniat, ut aliquam cognatam velit Monachus aspicere, præsentem Præfecta cum ea colloquatur exiguo & brevi sermone, & mox ab ea recedat. *xviii. q. II. definimus.* Citat hunc Canonem *Gratianus ex Synodo viii.* sed est septima, In *Forojuliensi Synodo cap. xii.* præcipitur, ut Monasteria Virginum nulli fas sit adire, neque Episcopis, neque Presbyteris & Diaconis, vel visitationis vel prædicationis gratiâ, sine licentiâ Episcopi, & ut tunc secum habeat testes. Neque id omnino frustra sancitum est, quando quidem Monachorum simulatam sanctimoniam historiæ abunde satis prodant. *Boerius decis. lxxii.* in fine refert exemplum de Abbate *Fontis Guilielmi ordinis Cisterciensis, Bazaren. Diœces.* qui detinebat uxorem cujusdam pauperis, & ei Abbati fuerat inhiberitum de nō amplius cū ea conversando, sub pœna, qui tamen ubi contrarium fecit, fuit instan-

instante marito & procuratore Regio in emendam condemnatus. Similis etiam fuit facta Johanni de Taleram dicto de Crimault, Episcopo Tricolensi de non conversando cum quadam Susanna de Rozieres, de quâ erat notoriè diffamatus, ex qua plures habuerat liberos, & hæc sub certâ pœna in arresto contenta lato die XIII. Augusti Anno MDXXI. Et Rector S. Simonis, ut tradit ibidem *Boerius* Civitatis de Burdëgalis detinebat quandam uxorem contra ejus mariti voluntatem, qui cum vicinis conquerebatur, & vicini dicebant propter malum ipsius exemplum fore scandalizatos, & erat plus, quam notorium, tam per sententiam quam rei evidentiam. Aliud exemplum de sene Cardinali & puella Cypria meretrice, *Johann Iovianus Pontanus* in Dialogo qui Charon vocatur, proponit. Jesuitarum genium *Johannes Cambiltonus Gracensis olim Iesuita*, vivis, quod dicitur, coloribus delineat, inter alia apud *Rodolphum Hospinianum Historiar. Iesuit. Lib. III. pag. 341.* ita scribens: Si tale aliquod collegium ingrederis, jam primum ab initio intuere diligenter janitorem alterum Charontem, aut potius Cerberum. Is est plerumque senio confectus, aut si junior, certè exploratissimæ fidei & taciturnitatis. Hic si quisquam alius, omnia Mysteria Jesuiticæ Cabalæ novit, apud hunc reposita sunt omnis generis & status virilia & muliebria vestimenta. Hicce variis modis quam quisque personam agere se posse confidit induti Jesuitæ, mirabiles exercent imposturas. Nunc enim militari habitu conspicui per plateas & compita vagantur, & in publicis lupanaribus scortantur & helluantur. Nunc civicam vestem induti seque Lutheranos & Calvinistas professi, explorant in diversoriis, in foro, in tribunus, quid vulgò de sese dicatur, quæ consilia volvantur & ineantur. Nunc doctoriò habitu clari, & annulis radiantibus, & ex professo se Pontificios asserentes, ubi sciunt locupletiores è plebe, quibus sunt filii, eos tanquam aliud

quid sciscitaturi adeunt, & in eorum familiaritatem se insinuant miris modis, hortantur ad extremum ut filios suos Jesuitarum disciplinæ committant. Nam & se ajunt, ipsis Magistris usos, & non pœnitendos fecisse progressus. Nunc Nobilem induti, conducto foris veredo, Principum aulas frequentant causâ officii. Nunc exulem præ se ferunt, sibi que subveniri perunt, præsertim à Theologis Protestantibus & Calvinianis, ut explorent, quid contrâ se scriptitent. Jam verò quorsum muliebres illæ vestes? audite. Nullus Terentianus Leno tam subducta ratione ad conciliandos meretricios amores fuit, quàm sunt hodiè Jesuitæ, ac præsertim is quem dixi Janitor. Nam quod alii in penetralibus & adytis Templorum per auricularem confessionem consequi nequeunt: Hic blanditiis & miris allecta mentis faciliè impetrat, maximè apud pauperiores viduas & mulierculas, quæ filias eò mittunt, acquirendæ causâ eleemosynæ. Et adde nominam inix, ut Lotrix, Netrix. Has ubi in Nassam detraxit impurissimus Janitor, & si illæ laceris & detritis squalent vestibus, tamen aliis quas haber in promptu, splendide ipsas exornat, easque per varios anfractus & meatus ad Venerabiles Dominos Patres deducit. Ist hæc autem non fiunt interdiu, sed sub serum crepusculum. Inde totam noctem helluationibus & tripudiis exigunt: Junioribus hæc non animadvertentibus. Habent enim ad rem reducta, & concernamenta, aut etiam subterranea loca, & laquearia, ut illi, qui olim Romæ Veneri initiabantur, quorum tam belluina fuit ad carnis lasciviam projectio, ut iram Deorum veritus Senatus, lupanar illud funditus everterit, sicut *Livius* testatur. Sed omnium evidentissimè nefandam Jesuitarum luxuriam, toto orbi Christiano manifestavit *Petrus Iarrigius* nupere ejusdem ordinis socius, in *Tractatu, Jesuita in ferali pegmate ob nefanda crimina in Provincia Guienna perpetrata*, constitutus, Lugduni Batavorum excuso Anno MDCLXV. Capit. V. VI. VII. VIII. IX. X. Ubum vel alterum ex iis si legeris, attonitus stupebis: *Conf. Mystèria Patrum Jesuitarum in 12, Lampropoli clo hoc*

§. VI. Communiter in lineâ amoris osculo quartus locus tribuitur, juxta versiculum gl.

Visus & alloquium, tactus, post oscula, factum,
Ni fugias tactus vix evitabitur actus.

Antonius Mancinellus ad Horatii Lib. I. Carm. Ode. XIII. Accursius in l. XXIII. ff. ad legem Iuliam de adulteriis. Hostiensis in summâ decretal. Tit. de eo qui cogn. consangu. uxoris sue. §. I. Donatus ad Terentii locum: Certè extremâ lineâ amare haut nihil est. Thomas vero Cantipratanus in Libro, qui inscribitur Bonum uniuersale, Lib. II. cap. XXX. §. 49. ab Henrico Kornmanno in Sibyllâ Trygandrianâ capite XXIII. pag. 75. allegatus, quintam ait viam ad fornicationem esse, luxum in osculo. Alii aliter gradus ad Venerem constituunt in sequentibus:

Post visum risus, post risum venit ad usum,
Post usum tactus, post tactum venit ad actum,
Post actum factum, post factum pœniter actum.

Quomocumq; autem osculum in hoc passu locetur, ad unum omnes deprehendas suffragari; illud quoddam Veneris procœmium & incitamentum esse; uti percussio homicidii præparatorium ab Angelo statuitur in l. 2. col. fin. ff. de privat. delict. Quod suo testimonio Plautus in Curculione actu 1. scena. 1. roborat:

Qui è nucle nucleum esse vult, frangit nucem.
Qui vult cubare, pangit saltem suavium.

Ratio hujus est, quod luxuria per osculum suscitatur; quia in osculantibus animales spiritus conjunguntur, uti §. II. hujus dissertat. dictum; undè quoq; *Aristoteles* tradit, quod equi ante coitum conspirant anhelitu, & per hoc ad luxuriam provocantur, *Libro VI. Histor. Animalium cap. XVII.* In hanc osculorum classẽ sequuntur refero. Fama tenet *Herculem* cum *Laurentiâ* formosissimâ puellâ *Romæ* in suo fano congressum, jussisse ei ad forum manẽ se conferre, & in quem incidisset primùm, eum osculo dato

amicitia sibi jungeret. Occurrit ei quidam ex civibus magno natu & opulentus Terrucius, liberis orbus, qui hactenus ætatem in cœlibatu egerat. Hic Laurentiam complexus est ac dilexit, multorumq; ac lautorum prædiorum hæredem reliquit moriens, quæ illa pleraq; populo legavit. *Plutarchus in Romulo, Tomo I. Operum, p. XX.* Agesilaus Spartanorum Rex Megabatis venustissimi pueri, filii Spithridatis amore inflammatus, non mediocriter pungebatur; quamvis illo præsentē totâ animi contentione admodum valde eniteretur libidinem comprimere. Ac Megabate aliquandò adeunte ad ipsam salutandum & osculandum, declinavit. Cum autem erubescens ille desisteret id facere, ac procul deinceps salutaret eum, rursus indolens & pœnitentia, quod refugisset osculum, fingebat Agesilaus mirari, quidnam causæ esset, quamobrem non salutaret Megabates suavio. At tu inquit, in causâ es, familiares, qui non sustinisti sed fugisti & formidasti formosi illius complexum. Nam nunc quoq; inducetur ille, osculum ut tibi offerat, modò ne tu deterrearis ignaviâ: bi cum Agesilaus aliquandiu cogitabundus & tacitus constitisset, haut quaquam est ille, inquit, à vobis inducendus. Ego enim illam de osculo pugnam iterum pugnare malim, quam omnia quæ video mihi fieri aurea. Is erat Megabate præsentē. Ab ejus verò discessu adeò flagravat, ut non a sum dicere, si iterum transitione factâ inconspicuum ejus venisset, an complexu esset illius temperaturus. Idem in *Agesilao Tomo I. Op. pag. 602. Tomo II. pag. 31. & 81.* Pythonem Evii tibi cinis amasiuin Calander vi osculabatur, quod cum videret molestè Evium ferre Alexander, iratus adversus Cassandrum exiit, vociferans: *Per vos etiam amare non licet quengquam. Plutarch. Tomo II.* In *Apophtegmat. pag. 180.* Euripides Tragicus Agathonem formosum, cui jam lanugo genas vestire inciperet amplectens & deosculans dixit. *Pulcrorum etiam finem autumnii pulcrum. Idem ibidem pag. 770. & pag. 177. Kornmannus Comment. de linea amoris, cap. IV. pag. 93.* hanc historiam Romæ de osculo

osculo annotavit: Erat quidam Imperator, cujus uxor aulicum quendam amabat, quod cum Imper. aperiretur, ipsa fraudis plena hoc actu Imp. decepit, seq; salvavit; amatori suo aulico hoc consilium dans, ut si se & ipsam morti, furoriqu; Imperatoris eripere veller, stulti habitum indutus in publicâ viâ ipsam oscularetur & amplexaretur, quod factum tanquam à stulto non fuit reputatum. Illa adulterii rea postulata sese juramento purgavit, nullum alium præter Imperatorem, & talem stultum ad oscula admisisse. Erat autem lapis *Bocca de la Verita* dictus, in cujus os jurantes manus imponent, si falsò jurarent, manus ipsis abscindebatur: hæc & verum falsa, & se citra omnium opinionem liberans, causa fuit, ut lapis suam potestatem & virtutem amitteret. Hodie adhuc cernitur in Templo S. Mariæ in Cosmedita à Movo schola Græca dicto; Lapis est ingens, rotundus, faciem insculptus. *Judicium sit penes Lectorem.* Et hæc quidem oscula lasciva *sagittata* dicere fortassis nihil prohibet, ad differentiam inermorum, quandò amantes sine, quem osculando intendunt, frustrantur. *Propertius* quoq; *Libro I. Elegiâ I II.* juxta *Palmerii* lectionem, *inermorum* osculorum mentionem injicit, sic ludens:

Osculaq; admotâ sumere inerma manu.

§. VII. Cum igitur osculum quod extra justas nuptias ex vetitâ libidine proficiscitur, non modo in se sit illicitum atq; fœdum, sed etiam alterius facti illiciti præludium, exinde certæ criminum præsumptiones, de illatâ injuriâ læsaq; pudicitia capiuntur. Injuriam hic dicimus, quâ alterius dignitas, existimatio, honor & fama minuitur & læditur, verbis vel scriptis vel factis alterius. *lib. I. §. I. II. lib. 15. de injur in Principio Institut.* Injuria autem ista in nosmetipsos individualiter, vel per consequentiam redundat, quando nempe persona læsa alteri conjuncta est, in cujus contumeliam injuria infertur. *lib. 15. §. interdum. §. item si. lib. 18. §. ult. de injur.* Uti est injuria quæ uni ex familia

familia infertur. l. I. §. III. V. VI. l. V. l. XLI. l. XVIII. dict. tit. quæ potestati nostræ subjectis; liberis nurui, sponsæ, uxori, §. II. *instit. d. t. l. XVIII. §. II. l. I. §. III. V. l. XV. §. XXIV. l. XVII. §. X. XI.* usque ad gradum quartum, vel ulteriorem cognationis, aut affinitatis pro Judicis arbitrio. *Menoch. Casu 262. lib. II.* quæ servo famulo, ministro &c. l. XV. §. XXXV. XXXVII. XLVII. l. XVII. §. IX. Adeo quando aliquis alteri osculum obtrudit ejusque pudicitiam attentat, tum injuriam realem infert, vel illi personæ cui osculum oblatum, vel aliis quæ per læsæ latus petuntur, juxta *Althusium Deæologicæ lib. I. cap. CXXIV. num. II.* Ita etiam de virgine osculo petita Jurisconsultos Lipsienses Anno 1634. pronunciâsse refert *D. Johann Strauch, disputat. XIX. ad Jus Justin. aphorismo XIV.* Quod tamen non procedit, si impudicum osculum aliquis consentienti & non repugnanti fixerit, quia *volenti non fit injuria.* Vel si persona cui osculum obtruditur sit vilis aut inhonestæ conditionis. Inhonestæ mulieri nulla injuria osculo infertur, quia ipsius fama amplius integra non est, adeoque læsionis experta. Pro inhonesta persona accipitur non solum ea, quæ vel publicè vel privatim, cum aliis rem habuit, verum etiam quæ Characteristicas notas ostentat, ex quibus læsa pudicitia arguitur, veluti sunt secretæ colloquia, amplexationes, præprimis oscula. Hinc si quis talem, quam ante ab aliis oscula patienter suscepisse vidit, osculatur, excusabitur, quemadmodum in muliere oscula passâ raptum quoque excusari tradit *Marsilius in l. I. n. XVIII. C. de rapte Virgin. Cephal. Lib. I. Conf. cXL.* aut si quis eam osculatur, quæ ante ab illo ipso, sine contradictione oscula recepit, similiter impunè hoc feret, sicut iterum quoque à pœna liberari, qui mulierem rapuit, jam ante sibi cognitam, ait *Cæpolla Consil. LVII.* Viles deinde ancillæ vel mulieres propter vilitatem suæ conditionis legum observatione vix dignæ æstimantur. l. 29. *Cod. ad leg. Jul. de adult.* Idcirco actionem injuriarum osculi causa instituere nequeunt; quippe quæ eodem fermè loco cum inhonestis habentur. Dixi supra injuriam nobis inferri, si osculû injuriosum alicui ex subjectis nostræ potestati aut cognatione conjunctis imperiatur in nostram contumeliam, §. II. *instit.*

fit. de injur. Quod nobis experiri volentibus nihil eorum, qui oscula admiserunt, aut consensus aut injuriæ acceptæ condonatio officiat. Quanquam enim personæ læsæ consensu suo vel remissione sibi præjudicant, aliis tamen hoc ipso præjudicare non possunt. *D. Paul. Franciscus Romanus Disput. De oscul. §. XXI.*

§. VIII. Alteram præsumtionem ex illicito voluptatis osculo ad læsam pudicitiam quod attinet, firmum utique est, illas mulieres quæ ejusmodi suspectos actus æquo animo tolerant, jure pro inhonestis & leviculis reputari. *Parif. Consil. 160. n. 6. Covarruv. in Lib. IV. decretal. p. II. Tit. de matrimon. c. 7. §. VI. n. V. ubi n. 6. Baldum volum. IV. Consil. 207.* respondisse refert, feminam, cui legatum sub hac conditione, si honestè ac pudicè vixerit, relictum fuerat, legato esse privandam, si vagis oculis & amplexibus se prostituerit. Sed quemadmodum ex uno facto læpe ad alterum concludimus, sic etiam ex osculo vel dato vel accepto usque ad extremam pudicitia jacturam, id est, ad ipsam copulam carnalem infertur. *Tamet si enim de suspicionibus nemo facile damnari debet. l. 5. in pr. ff. de penis, & ibi Gloss. in verb. damnari.* ita ut nec plures junctæ sufficiant, nisi certa sint atque indubitata & violenta indicia. *l. ult. C. de probat.* Exceptionem tamen hoc patitur in delictis quæ in occulto solent committi; hæc enim cum sint difficilis probationis, idè in illis præsumtivæ probationes pro veris & concludentibus habentur. *Farinac. Quest. Criminal. 86. num. 29. quest. 136. n. 4.* In occultorum autem criminum numero recensetur etiam copula carnalis. Atque hinc difficillimæ existit probationis, ita ut nunquam ferè directè possit doceri, sed semper præsumtionibus & conjecturis probanda veniat. *Vid. cap. XII. & XIII. extr. de presumps.* Jam, si qui in præparatoriis rei Veneræ, aut in actibus copulam carnalem proximè antecedentibus, amplexationibus nempe & osculis deprehensi fuerint, in illis subsequutam ipsam copulam carnalem fuisse sufficienter præsumitur. *Mascard. vol. I. concl. 312. n. XX. & vol. II. concl. 810. n. V. Conclus. 64. n. 3. Menoch. de presump. l. 5. quest. XLI. n. XXVI. Farinac. Quest. Criminal. 13. 136. n. 129 134. D. Carpzov. in Pract. Criminal. p. II. quest. 57. n. 47. & quest. 60. n. 27.*

Et talis præsumptio non tantum in delictis carnis minoribus, sed quoq; in majoribus, ut sunt adulterium, incestus, Sodomia, procedere à quibusdam putatur. Quemadmodum *Parif. Consil.* 163. n. 2. *seqq.* in specie respondit de eo, qui puerum visus est osculis & amplexibus fatigare. Quia autè majora & atrociora delicta majores quoq; probationes desiderant, quam quæ in levioribus delictis eruendis adhibentur, propterea alii ex *Dd.* rectius hic dubitant, ex osculo commissum adulteriũ minimè conjici posse asseverantes. Videtis præter modo citatos, *Iohann. Nevizan. Sylv. Nupt. Lib. iv. n. xxvi. & 76. Marc. Anton. Blanc. Tractat. de Indictis. num. 69. fol. 157. Thom. Sanchez. Hisfor. Moral. part. III. S. III. fol. 260. Lib. IX. de Matrimonio, Disp. 4. n. 12. Nicolaum Bellonum in rubr. Cod. de edendo. n. 81. Marc. Mantuam Benavidium in Rubr. de Indict.* Insuper in omni actu in quo duæ præsumptiones simul occurrunt, una delicti inclusiva, altera exclusivæ semper illa præsumptio, quæ delictũ excludit, præ ista, quæ delictum includit, attenditur, & in benigniorem partem fit interpretatio, quamdiu actio in dubio hæret. *l. merito §. in pr. ff. pro Soc. Cravetta Consil. 205. n. 8. Menoch. de præsumpt. Lib. v. præf. 2. n. 6.* Quin & maximè ponamus osculũ, quod alii quàm marito pepigit mulier, fuisse impudicũ, fuisse luxuriosum, fuisse Veneris præparatorium, adulterium tamen veraciter, quod requirit *Iustinianus Novel. 117. c. 8. vers. Si de adulterio, apud Petrejum Conclus. Criminal. 92.* non probat, uturũ quippe duntaxat, non etiam præteritum arguens: nec ob id tanti faciendũ, ut vel divortio, vel dotis ac dotalitii amissioni justam causam præbere possit. Pœna namq; quã delicto consummato lex imponit, ad attentationem producenda non est, *l. sepe §. ff. de verb. sign. c. odia. c. in pœnis. de R. I. in 6.* Etsi tactus hujusmodi libidinosi culpã minimè carent, non sic tamen puniendi, ac si res perfecta fuisset. Ut alia nempe crimina pleraq; ita adulteriũ quoq; in foro quidẽ civili, non sola animi propositione, sed assumpto actu intelligenda. Ex quã quidẽ ratione nec sollicitatores aliarũ nuptiarũ, & matrimoniorũ interpellatores, qui effectu sceleris potiri non potuerunt, pro adulteris habentur, ut ordinaria adulterii pœna veniant puniendi. *Nicolaus Henelius Tract. de Iure dotalitii, c. X. §. 13. p. m. 307. Diodor. Thuldèn, Comm. in Cod. l. 5. Tit. 3. n. 30.*

§. IX. De cætero mulier osculum etiam citra stupri desiderium admittere potest, videlicet à consanguineis, inter quos omnis sinistra præsumptio cessat, *l. 19. C. de Episcop. & Clericis. l. 34. C. ad Leg. Iul. de Adult. Anton. Gomez. in l. Tausi. 80. num. 16. Menoch. l. V. de Præsumt. XVII. n. 13.* Ubi exemplum ex *Aristotele lib. II. Rhetoric.* adducit, de matre, quæ se filio, ut eam blandiùs salutarer, subjecerat, absoluta in iudicio statim, atq; causam explicuerat. Quin etiam solam amicitiam in osculo præscindere malam præsumptionem concluderunt, *Cagnol. in Rubr. Cod. de Edendo. n. 34.* Secundò quando osculum esset causa honestæ amicitiam, ibidem *Bolognet. n. 22. Iohann. à Ripa in Rubr. extr. de Iudic. n. 23. vers. declar. modo.* Similiter consuetudo loci & ætas osculantis mulierem excusant. Quis enim de osculis Gallorum, Anglorum, & Belgarum saluatoris mali quidpiam præsumat? *Menochius* in Regione Pedemontii observari vidit, ut mulieres oscula tolerant à sanguine conjunctis & amicis domum ex peregrinatione aliqua reversis *de arbitrariis Iudicium Quaestionibus & causis l. II. Centuria III. Casu 287. fol. m. 431. n. 13.* Hic tamen advertendum, utrum osculatio fiat palam & in publico, an in suspecto loco, item sitne simplex, an *καταλόπτισμα*. Si enim talia concurrant, præsumptio bona quam loci consuetudo suppeditat, infringetur. In tenerâ & ad Venereas actiones inhabili ætate præsumptio inhonesta locum non reperit, quando quidem oscula misceri queunt blandiendi causa. Unde *Paris. in Consil. 163. n. 10.* decernit, eum, qui puerum minorem decem annis osculatus & amplexus est, præsumi hoc magis ex causa benevolentiam, quam ex causâ libidinis fecisse.

§. X. His ita prælibatis quæritur quæ pœna, Mulieri alterius præter maritum osculû admittenti irroganda sit. Resp. Communis Istorum opinio est quod mulier non solû propter adulterium, verum etiam osculû alteri quâ marito datum, aut contrectationem mammillarum suarum concessam, dotem suam amittat, secundum *Baldum, Volum. IV. Consil. 207. in c. tua. de procurator. n. 4. Nicol. Bellon. in Rubr. de edendo. Iul. Clar. §. adult. n. 6. Modestinus Pistoris Consil. 3. n. 29. Vol. I.* Nâ inter causas amittendæ dotis hæc quoq; numerantur. Si mulier ignorante vel notante marito extraneorum virorum

convivia appetierit: *l. 8. §. 3. C. de repud.* Si cum impudicis viris cœtum inierit: si libidinis causa cum viris laverit: *l. ult. §. 2. Cod. eod. Novell. 117. cap. VIII. §. 4.* Si dum est in matrimonio, alium maritum sibi fieri conata fuerit; Atqui nonne plus est oscula, quam convivia appetere? nonne plus est oscula, præsertim columbina, & quæ Græci *κατακλιωτισματα* vocant, commutare, quam cœtui virorum interesse? In cœtu præsumitur actus libidinolos, in osculo adest & apparet. Nonne item maritum alium sibi fieri conata dicenda, quæ licet matrimonii compage in unam carnem cum marito coierit, non adquiescit tamen, sed protervo proposito oculum à membro suo avertens, in alienum respicere gestit? Quæ alia signa & testimonia, ipsam in maritum hostilia cogitare, desideres? Baldi sententiam probare contendunt *Iohann Andreas Felinus in cap. præterea, in fin. de testibus. Curtius Iunior. in Rubr. de edendo num. XXV. Iohann à Ripa in Rub. extra, de Iudiciis num. 16. versu, quid tenendum. Berous in Rubr. extra. Antonius Gaibertus in Tract. de dote, c. 6. n. 38. versu, quid autem si suavius. Covarruvias Libro IV. Decretalium, de Matrimonio, parte 2. cap. 7. §. 6. num. 3. Tomo I. Oper. fol. 212.* qui sequenti numero clarè pronunciat, per osculum quod Vasallus uxori Domini sui dederit ex lasciviâ, feudum amitti. Cum autem nulla lex uxorem ad tam gravem pœnam propter oscula adigar, ideoque minus tutum esset illam inferre. Imò menti Imperatoris talis pœna planè repugnat, *velut ex l. ult. C. de repud. apparet.* Omnibus causis, inquit, requisitis & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas, quas anteriores constitutiones & præsens dispositio introduxit, invenimus, & in *Novell. 117 cap. 12.* ait: præcipimus nullam aliam causam præter eas, quæ nominatim insertæ sunt huic legi, posse solvere legitimum matrimonium, ubi nihil de osculo reperitur. Accedit quod plerisque in locis divortium & dotis amissio conjungantur. Ut sic, cum hodie divortium ob dictas causas non admittatur, nec dos ob easdem amitti debeat. Ad Constitutionem de feudo quod spectat, illa specialis est, neque ea quæ de Vasallo statuuntur, statim ad mulierem commodè trahenda sunt. Quapropter

rigoro-

rigorofam illam ſententiam Icti non poſtremi pili rejiciunt; *Decius in Rubr. Cod. de edendo num. 2. & in rubr. extr. de Iudic. num. 1. Iafon. in lib. 2. in Principi. num. 5. pr. ff. Alciatus Lib. IV. Parergor. Iuris, cap. X. Aldobrandinus & Hieron. Gigaſ in addition ad Decium, in Rubr. d. de Iudic. aliq. à Menochio Lib. 2. de Arbitr. Iudic. quaſt. Caſ. 287. num. 17. ſeqq. Lib. V. de præſumpt. XLI. n. 26. ſeqq. D. Carpzov. in Iuriſprud. Conſiſſor. deſin. 189. & Pract. Criminal. part. 2. quaſt. 64. num. 15. ſeqq.* Poterit igitur Matitus ipſe mitiori poenâ petulantiam uxoris ſux domi coercere, vel ſi in vulgus proprium dedecus ſpargere velit, Iudicis arbitrio rem componendam ſubmittere. *Iohann. Baptiſta Bajardus in Additionibus & Annotation. ad Iulii Clari receptar. ſententiar. Libros V. ſive Practicam Criminalem, quaſt. 38. num. 31. pag. m. 339. Edit Francofurt. in folio, Anno 1598.* Singularem Conſtitutionem adducit hiſ verbis: In civitate Neapoli mulier patiens oſculum ſibi imprimi, perdit penitùs ipſo facto dotes omnes, ſi quas habet, vel habitura eſſet, & à paterna maternaq; ſucceſſione pariter expulſa, omni ejus compendio & commoditate remanet irrecuperabiliter ſpoliata, & nullus pro ea intercedere poteſt, alias punitur. Ratio hujus ſanciti eſt, quia Itali (& Hiſpani) alienis oſculis mulierum pudicitiam contaminari credunt.

§. XI. Graviffimè etiam alibi in laſcivas illas & vagas de oſculationeſ animadverſum eſſe, Hiſtoriarum Pandectæ luculentis exemplis demonſtrant. Illuſtre quoddam apud *Herodotum Hiſtoricorum*, facile principem occurrit, cujus ſententiam ſolummodo, cum Scriptoris verba paulo prolixiora ſint, hic eruam. Cum Perſarum Legati à Dario in Macedoniam, petita aquam & terram mitterentur, magnificè ab Amynta Rege excepti, & ad lauta convivia invitati ſunt. Tum illi famâ de Græcarum mulierum eleganti formâ commoti, iſtas in palatium introduci petierunt. Annui Rex Amyntas, nihil denegare auſus, atq; illicò adductas Legatis aſſidere juſſit. Perſæ autem largo potu & blando ſceminarum adſpectu, potentiffimis amoris illicibus, in profundam libidinis cupidinem præcipitati, aſſidentes more patrio contrectare,

& furtivis verberare osculis cœperunt. Hanc effrenem hospitem intemperem Alexander Regis filius indignatus, mulieres tanquã ad Concubitum evocavit, ac illatum loco adolescentes muliebri habitu alicã instructos Legatis adjunxit, quos personali hospites jugularunt, eoq; pacto flagrantis amoris ignes proprio ipsorum cruore extinxerunt. Longè alia olim sedebat mens Pisistrato Atheniensium Tyranno, qui adolescentem quendam ex amore filiam ejus virginem in publico osculantem, facillè pertulit, & uxori urgenti ut illum capitali supplicio afficeret, respondit: *Si eos qui nos amant, interficiemus, quid his faciemus, quibus odio sumus?* Valer. Maximus Lib. V. cap. I. externo II. Polyænus Lib. V. Idem tamen de P. Mœnio refert, eum in libertum sibi admodum gratum, quem nubilus jam ætatis filix suæ osculum dedisse cognoverat, acerbissimè animadvertisse, filixq; tam tristi exemplo præcepisse, ut non solum virginitatem illibatam, sed etiam oscula ad vitum sincera perferret, Lib. VI. cap. I. Rom. IV. Aegidius Bossius caus. Criminal. Tit. de extraordinar. Crimin. num. 3. Factum Jacobi Trivultii adducit: Is enim cum Regis Gallorum nomine administraret Ducatum Mediolanensem, Gallum quendam, quod Susannæ Trivultix rapuisset osculum securi percussit. Quæ quidem pœna justo severior videri queat, nisi circumstantiæ delictum aggravantes ultimum supplicium efflagitassent. Mulier enim ista Susanna Trivultia sine dubio Administratoris Trivultii cognata erat, adeoq; se ex hoc temerario contactu atrocissimã injuriã affectum reputabat. Ut igitur alios sacra sui Principis reverentia, ab ejusmodi procacibus factis deterreret, strictissimi Juris in hoc puniendo exemplū statuere consultum duxit. Nec fortassis mitior animadversio hanc nostrã ætate maneret illū, qui Principis cujusdam uxorem, filias, aliasq; cognatas fœminas lascivis impetere osculis prælumeret.

Qualitate enim ut Chrysostomus alicubi pronunciat, personarum delicta æstimantur. Qui privatum aliquem injuria affectit, peccavit quidem, sed non eodem modo quo is, qui magistratum: & gravius, quò quisque majorem magistratū læserit: non æquè qui inferiorem, At qui Regem, multò magis. Et injuria quidem seu contume-

contumelia una & eadem est: eminentiâ verò personæ, in quam delinquitur, major redditur. Ita qui Regem injuriâ affecit, intolerabilem pœnam sustinet, ob personæ majestatem dignitatemque. Præterea notum est juris studiosis, atrocem injuriam inter alia etiam ex loco æstimari, ut si cui in theatro, in foro, in conspectu Prætoris, in concione facta sit injuria. *l. Prætor. §. atrocem. ff. de injur. §. atrox. I. eod. tit. l. 16. aut facta. §. 1. ff. de pœnis. Demosthen. Orat. contra Midiam.* Hanc sententiam *Chrysostronus* *hæmilit. XXXIX. in acta Apostolica* egregiè his verbis illustrat: In contumeliis nihil ita nos contristat, ut eorû, qui nos vident, sententia. Non enim æquale est, publicè contumeliâ aspergi & privatim, sed illas quidem privatas contumelias faciliè ferimus, quando in solitudine, quando nemo conscius, & sine teste hoc patimur. Ut si quidem quis honoret coram omnibus, contumeliâ afficiat privatim, etiam gratias habebimus. Ita quæ quod triste, non ex natura contumeliæ, sed in sententia spectantium, ut ita non videatur contemptibilis esse. *Laudatus Bossius Lib. cit.* ait: *Antonius Venerius Dux LXIV. Venetiarum,* proprium filium *Aloysium* carceravit, quod invitæ mulieri osculum præripuisset. *Julius Ferrerus de re navali lib. XII.* addit: quia cornua hirci posuerat in ostio domus mariti ipsius amasæ, juvenis mœstus mœrore & vercundiâ periit maximo cordis dolore. Videatur latius *Petrus Martellius in Histor. Princip. Venet. Egnatius Lib. V. cap. 8. Lib. VI. cap. 3. Fulgosius Lib. V. cap. 8.* Anno MDLXII. per regnum Neapolitanum edita est Pragmatica Sanctio Regis *Philippi*, qua illi qui per vim oscula præripiunt, ultimo supplicio jubentur puniri, referente *Cesare Visillo in Addition. ad Matthiæ de Afflictis decis. 276. num. 2.* Et eam pœnam cuidam de Terrâ Sanzæ irrogatam fuisse confirmat *Vincentius de Franchis decis. 333. num. 6.* Contra *Ioh. Baptistæ Bajardus in addit. ad Clari quest. 83. num. 33.* dicit, se non vidisse illam sanctionem in Practicâ servari.

§. XII. Quandoquidem ergò Jus nullibi capitis pœnam violentis osculatoribus imponit, ulterius dispiciendum est, quæ pœna hujus generis delicto conveniens sit, aut infligenda restet.

restet? Hic legum interpretes in suis consultationibus communiter pronunciare audio: Quando vir impudicè deosculatus est puerum nulla vi adhibita, punitur pœnâ extraordinariâ sicq; arbitrariâ. Ita sensit *Paulus in l. 1. §. qui puero. Ibi, quid ve impudicæ gratia fecerit. ff. de Extraordin. crimin. & in specie, sic novè intelligit Ludovicus Peguera Hispanus, decision. Criminal. VII. num. 15.* Secundus casus, quando vir deosculatus est puellam adhuc virginem, sine vi, hoc casu pariter punitur pro Judicis arbitrio. Fundamentum extat *lib. 1. pr. ff. de Extraordin. Crimini- bus: Solicitatores propter voluntatem perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. Quem textum glossa hoc modo rectif- simè interpretatur, quando perventum est ad Colloquium, vel basia. Cynus in l. si quis non dicam rapere in 6. & ibid. Baldus num. 7. C. de Episcop. & Cleric. Salicet. in lib. 15. qui cum telo. ff. ad L. Cornel. de Sicar. Afflict. in decis. 276. num. 3. Thomas Grammaticus Consil. 48. Jul. Clarus in Practic. Crimin. §. ult. qu. 83. vers. osculum inferens. Quando vir vi adhibitâ impudicè osculatus est puellam vel mulierem jam nuptam, similiter admittere cogetur pœnam arbitrariam, *Iohan à Ripâ in Rubr. extr. de Judic. num. 26. Menoch, decis. 287. de arbitrariis iudicum quæstion. & causis Lib. II. Ex. l. 1. §. 2. ff. de extr. crimin. patet in casibus attentatæ pudicitæ & per consequens etiam osculo lascivo, apud Romanos in usu fuisse pœnam deportationis, quæ cum hodiè amplius in observantia non sit, Judex pro facti ac personarum qualitatibus aliam quamlibet eligere poterit. Multis in locis deportationi successit perpetua damnatio ad tritemes, quâ de ad præsentem casum testatur Peguera l. supra allegato decis. criminal. Aegid. Boss. in 1. de extraord. Crimin. 1. 30. Prosp. Farinicius quæst. Criminal. 143. num. 163. Caball. in resolut. Criminal. Cas. 96. Idem Peguera l. c. memorat in Regio concilio Anno 1583. decretum esse, contra quendam agricolam, quod puellam invitam & acclamantem fuisset amplexus & exosculatus, bannum à Principatu Catalonia in quinquennium. Et *Math. de Afflictis in decis. 276.* scribit, cum ipse & commissarii in regno Neapolitano consul-**

consulti essent à Rege, quæ pœna ab eo qui in plateâ publicâ extra Neapolim virginem ætate maturâ osculo per vim lacefferat, de jure sumi posset, responsum esset, ut & per triginta milliaria relegaretur à loco delicti, & pro modo facultatum pecuniâ multaretur. In statu Ecclesiastico per constitutionem *Marchie Lib. IV. cap. 72.* sancitum esse tradit *Bajardus ad Clari quæst. 83. num. 33.* ut deosculantes mulierem, virginem, sive viduam incurrant pœnam fustigationis & amissionis bonorum. Imprimis quoq; disponitur, ut matrimonium inter osculantes æq; ac inter adulteros contrahi non possit. Conf. *Iohann. Bertachini Firmani Repertorium part. III. pag. 487.* *Augustinus* osculum alienæ mulieri fixum verberere vindicandum existimat, *lib. XXI. de civitate Dei, cap. XI. p. m. 975.*

§. XIII. Quod si juvenis præ nimio amore osculum mulieri obtulerit, tum si non ab omni pœna immunis, saltem mitiori corrigendus est. Amor enim quidam quasi furor est, *Aristot. VII. Ethic. cap. 7.* quem intra suos limites cohibere perfecta Philosophiæ esse, ipsemet *Iustinianus* judicavit. §. *illud. auct. Quib. mod. natur. efficit. sui.* Atq; mitius quàm regulariter fit, Curiam Neapolitanam in causa cujusdam Clerici decrevisse observat *Iohann. Aloysius Riccius part. III. decis. 155.* Memorabilem de Mundo adolescente Paulinam Romanam in templo Isis præ amoris violentiâ corruptente, tradit historiam *Zonaras Annal. Tomo I.* quæ uti lectu jucunda, ita præsentii instituto accommodata merito hic legitur. Romæ inquit, annalium conditor, Paulina,, quædam, & generis splendore, & morum integritate præstans,, & opibus abundans, vultu ad hoc venusto, & ætate integrâ, ac,, modestiâ ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum,, genere ipsâ inferiori. Hujus amore captus Decius Mundus,, inter Equites dignitate præstans, mulieris pudicitiam muneri,, bus sollicitabat, CCM. Drachmarum Atticarum pro uno concubitu pollicens, eâq; reculante magis inflammabatur, adeo,, ut abstinentia ciborum necem sibi consciscere institueret. Ha-

„ bebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis
 „ malorum peritiam. Ea adolescentem sic affectum verbis con-
 „ firmat, & pollicitationibus refocillat, ac sibi duntaxat quin-
 „ quagies mille drachmis opus esse dicit ad rem conficiendam:
 „ quibus acceptis cum illam pecuniã non expugnari posse cerne-
 „ ret, sed cultui Iſidis (ea tum à Romanis pro Deã colebatur)
 „ esse deditissimam: quosdam falsæ illius Deæ Sacerdotes con-
 „ venit, pecuniam offert, ut Paulinam quibus possint dolis cir-
 „ cumventam, Mundo sui copiam facere cogant. Illi pecuniã
 „ deliniti facinus aggrediuntur. Eorum natu maximus Pau-
 „ linam seorsim convenit, se ab Anubide, ipsius amore capto,
 „ missum esse profiteretur, ut eam accerseret. Mulieri ea verba
 „ opratissima acciderunt, si à Deo amaretur: & nuncium illum
 „ cum marito communicat, qui gnarus modestiæ conjugis eam
 „ abire sinit. Cum in lucum venisset sub somni tempus, mulie-
 „ ri in ipsa æde lectus paratur, lucernæ extinguuntur. Mun-
 „ dus jam antea ibi abditus, per totam noctem sub Anubidis
 „ nomine libidine sui expleta, discedit. Illa reversa Anubidis
 „ apparitionem marito narrat, apud familiares de congressu
 „ Dei gloriatur. Sed tertio post id facinus die, Mundus ei ob-
 „ viam factus, Paulina, *inquit*, & ducenta millia habeo, & tu
 „ mihi gratis gessisti morem. Tua verò erga Mundum injuria
 „ me non attigit, qui Anubidis nomen ipse mihi fecerim. E
 „ quibus verbis mulier intellecto facinore, vestibus laceratis,
 „ marito insidias indicat. Is apud Tiberium conqueritur:
 „ Imperator, facinore comperto, Sacerdotes & Iden in cru-
 „ ces tollit, ædem diruit, Iſidis simulachrum in Tiberim demer-
 „ git, Mundum in exilium agit, pœnam graviolem ob amoris
 „ vim clementiã moderatus. Hactenus ille. Hinc liquidò con-
 „ stat pœnam propter vehementem amoris affectum mitigari so-
 „ litam. Idq; & ab Arcopagitis, gravissimis alioquin delictorum
 „ censoribus observatum fuisse, *Aristoteles* memorat, *Lib. I. ma-
 „ gnorum moralium cap. XVI.* & ex eò *Alciatus Libro VII. Parergo-
 „ rum cap. XXV.*

§. XIV. De Monacho vel Clerico qui turpe osculum adolescentulis imprefferit, *Fructuosus* Episcopus severissimum decretum tulit, quod post librum *Philastrii de hæresibus* ponitur, in libro qui inscriptus est *sententiæ Patrum, de officio Rectoris Ecclesiæ, Can. 95. Fructuosus* hæc sunt verba: Monachus aut Clericus, parvulorum aut adolescentum confectator, qui vel osculo, vel qualibet occasione turpi deprehensus est, comprobata patenter per accusatores verissimos, sive testes, causâ, publicè verberetur; coronam capitis, quam gestat, amittat, decalvatusq; turpiter opprobrio pateat, omniumq; sputamentis oblitus in facie, probra suscipiat, vinculisq; arctetur ferreis, carcerali sex mensibus angustia maceretur, & triduanâ per hebdomadis singulas refectioe panis exigui hordeacei vespertino tempore sublevetur. Post deinde expletis his mensibus, aliis sex mensibus succedentibus, sub senioris spiritualis custodia segregata in curticulâ degens, operi manuum & orationi continuo sit intentus, vigiliis & fletibus & humilitate, & pœnitentiæ lamenta percipiat, & sub custodia semper & solitudine duorum spiritualium fratrum in monasteriô ambulet, nulla privatâ locutione, vel concilio deinceps juvenibus jungendus. *Conf. Gregor. Tholosanus Syn. tagm. lur. univ. Lib. XXXVI. cap. XI. num. 10. pag. 715. Regno Abbas Anno Christi DCCCXCII. Cœnobii Prumiensis constitutus, de disciplina Ecclesiastica veterum præsertim Germanor. Libro 2. cap. CCL. & GCL.* Qui per illecebrosos amplexus fœminæ vel per osculum polluitur, XXX. dies pœniteat. Qui tetigerit in verecundè carnem ejusdem fœminæ, III. menses pœniteat. Qui per turpi loquium polluitur, VII. dies pœniteat. Presbyter si osculatus fuerit fœminam, per immundum desiderium XX. dies pœniteat. Qui in somnis voluntate pollutus est; surgat & cante VII. Psalmos Pœnitentiales, & in die XXX. Qui peccare voluerit in somnis & nō fuerit pollutus XXXIV. Psalmos cante. Notatu quoque dignissima est relatio de Episcopo formosissimam Imperatoris Rudolphi Habsburgensis conjugem Agnetem oscu-

lante, quam laudatissimus noster Dn. à Birken ira expressit im Spiegel oder Ehren/ des Erzs. Hauses Oestreich. Lib. 1. cap. XIV. pag. 120. Von dieser wunder-schönen Kaiserin wird geschrieben/ daß Bischoff Friederich zu Speyr/ ein geborner Freyherr von Pöslanden / (andere benennen B. Heinrichen / Grafen von Leiningen / welcher aber lang vorhero Anno 1272. mit Tod abgangen /) als er sie einmals / von Ehren und Höfflichkeit wegen / ab der Rutschen heben wollen / von ihrer Schönheit überwunden / ihr einen Kuß auf die Wangen gegeben : dieses hat die Kaiserin so übel verdrossen / daß sie es alsobald dem Kaiser geklagt / und gebeten / er wolte den Bischoff umb diesen Frevel und Verneffenheit abstraffen. Der Kai. er merckte wol / daß ihre Schönheit hieran schuldig wäre. Jedoch aber seiner Gemahlin Abtrag zuthun / schickte er einen vom Adel zum Bischoff / und ließ ihn / zwar seiner Gewohnheit nach / im Scherz sagen : Wenn er küssen wolte / solte er ihm ein eignes Agnus Dei oder Pacifical schaffen / und ihm seine Agnes ungeküßt lassen ! Daneben ließ er ihm andeuten / daß er fort hin des Kaiserlichen Hofes müßig gehen / und weder ihm noch der Kaiserin unter Augen kommen solte. Der Bischoff merckte den Zorn der Kaiserin / und damit sie ihm nicht ein heißer Bad beym Kaiser zurichtete / entritte er an fremde Orte / und begab sich also freywillig ins Exil : darin er biß nach des Kaisers Tod verblieben // da er dann zu seinem Bistum wieder gekhret.

§. XV. Quamvis autem sacratissimi Imperatores multas salutare constitutiones præscripserint, ut jus thori inviolabiliter servandum assererent, & lascivientium petulantia frænum injiceretur, nihilominus tamē multi reperti sunt, etiā inter gentes politiores, qui concubitus aliorum promiscuos tolerarent, non cum scortis modo, sed etiam uxores iis proprias prostituentes. Ut Cabbas ille Romanus, qui cum Mæcenatē excepisset, & eum nutibus videret ad suam uxoriē alludere, sensim capite inclinato somnū simulavit. Cum autem interim servorum quidam ad mensam accessisset, extrinsecus, ac vinū suffuraretur, apertis oculis, *Perdite*, inquit, *an nefis me soli dormire Mæcenati.* Plutarchus in Serm. Amatorio Tomo II. O-

per. p. 760. Argis contentio erat Nicostrato & Phayllo de Republicâ: eò cum venisset Philippus Rex, apparebat hunc, si uxorem quæ erat insigni formâ Regiabutendam præberet, Magistratum aliquem sibi & principatum impetraturum. Cumque sentiret hoc Nicostratus, & circa fores domus obambularet, Phayllus uxori crepidas subligavit, chlamydeque & causâ Macedonicâ ornatam, tanquam unum de pueris Regiis, ignotam aliis Regi submisit. *Idem l. c.* Et quam olim cœtus mulieris histioniam fecit, eandem adhuc hodie exercet. Invenias enim tam urbanos viros vulgò vocant cornutos, qui mutua extraneorum oscula turpesque amplexus uxorum suarum patienter ferunt, & ut ait ille, *spectare lacunar, aut vigilantia stertere naso*, ad exemplum Cabbæ Romani assolent. *Cosmatus Johannis Parladiorer. quotid. lib. l. c. XVII. n. 6.* dicitur, quasi sit corde nudus, qui dedecus tale patiatur. Nam ut Salomon *Proverb. c. XVIII.* inquit: *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, stultus est, & insipiens.* Tales inter Lipsienses boni viri, & in legibus Longobardorum Argæ dicuntur, à Græco ἀργός, quasi ἀργός, sine opere, ignavus, stupidus, segnis. Cucurbitam quoq; dicebant virum uxoris adulterio infamem. Ab Italis, Anglis & Gallis alio atq; alio vocabulo insigniuntur, quod festivissimus Anglorum Martialis *Orvenus jocosæ Epigrammati xxxviii. ad Henricum Principem Valliæ, Lib. II.* inclusit:

Cur Itali longè gravius quam Gallus & Anglus

Uxorum lusus, oscula furta ferunt?

Bestia pejor ave est, cui nup sit adulterâ conjux:

Italus (1) est quadrupes, Gallus & Anglus

aves. (2)

Gallus & Anglus aves, quadrupes est Italus? ergò

Ex tribus his solus cornua fert Italus.

(1) Becco cornuto. Hircus. (2) Gall. un Cocu. Angl. A Cuckold, cuculus. *Idem Epigramm. CLXIII. Lib. I.*

Si quando sacra jura thori violaverit uxor,
Cur gerit immeritus cornua viri? apud est.

Necnon *Lib. I. Epigramm. XLIX.*

Si natura daret tibi cornua, tollere posses;

Quod tibi nupta dedit, tollere nemo potest.

In ripa Thamesis suburbio Londinensi Rattlelevv dicto, opposita, pertica conspicitur lignea cum cornibus arietinis superius affixis, quæ vulgò significare dicuntur ita puniri eum, qui sciens & volens passus sit alium cum conjuge sua concumbere, tacitè in adulterium consentiendo. In jure feudali de hoc actu usurpatur barbarum verbum cucurbitandi, ut cum Vasallus feudum dicitur amittere, qui Dominum cucurbitaverit, id est, cum uxore concubuerit, *Sigismund. Finckelthuf. disp. Feud. X. thes. 10. lit. a. Godeschalt. Stevvechius in Apolog. Apuleji.* rationem ejus evolvit *Hotomann. Lexico feudali. & Conrad. Rittershusius partit. feudal. lib. II. c. 5. q. 92.* Quia qui stuprum parare audeat in personas conjunctas Domino, is eum habet pro homine inerte, quasi qui pro capite habeat cucurbitam, & peponem loco cordis, ut est proverbium apud *Tertulian. lib. IV. advers. Marcion. c. 40.* sive qui pepone magis insulsus sit, ut *idem lib. de anima* habet; sive qui dignus sit, qui cucurbitas pingat. *Alciatus* legit cucuritare, quam lectionem confirmare videtur *Johannes Orvenus lib. I. Epigramm. 40.*

Induit uxoris pertæsus Cotta cucullum,

Ut mundo moriens exueret cuculum.

Cuculum autem vocant taliter cornutum virum, quia conjux illum cogit agnoscere pro suis liberis, qui ejus non sunt, sed in ejus thalamum suppositi, sicut cuculum ajunt ova sua in currucæ nidū imponere, à currucâ excludenda, & sicut perdices aliena sibi ova supponere perhibentur. In quem sensum *Aristoteles l. 6 de animal. c. 7.* scribit: Pullos cuculi nemo se ait vidisse, parit tamen, verùm non in nido, quem ipse fecerit, sed interdum in nidis minorū avium & ova qui aliena reperit, exedit. Maximè verò nidos palumbium petit, quorum & ipsorum ova esu abstumens, sua relinquit. Curruca quippe cujus in nudo parit, fovet illā & excludit. Ex quibus verbis liquet, Cuculi nomē adultero, Currucæ verò patienti seu Cornuto (quem vocant) magis quadrare. Curruca autē est avis haud dissimilis ei, quam vulgò Coruxam, à Latino verbo non multū discordante

dante appellamus: ea in occipitio plumarum cornuscula quædam arrigere solet, & indè *Cornuti* maledictum originem verius traxisse videtur, secundum *Parlador. d. l. n. 8.* Ubi n. seq. dicit, ad istud etiam convitium pertinere, si quis injuriandi gratiâ, aliquè *bonum Virum* (Gallic. *un bon homme*) appellaverit: nam & eâ appellatione, malignè interpretata *Cornutus* significari solet. *Nervianus in Sylv. nupt. l. I. n. 76. Boer. consil. 4. n. 7.* sed vide *Parlador. d. c. 17. n. seq. Rittershus. ad §. 1.* item *Lex Julia de adulteriis vers. Ex his intelligimus. Instit. de publ. Judic.* Germaniefferunt *Hahnrey*/quasi dicas Gallichorea, *Speculum Saxonicum l. 2. art. 13. in gloss.* Conveniunt namq; in hoc cum Gallis, quia licet Gallus proprias uxores habeat, quæ tamen ab aliis etiam visitantur: Ita & hi licet proprias uxores alant, ab iis etiam alii admittuntur viri. Subessor vero alieni thori qui alicui cornua imponit, Latiniſſimo vocabulo dicitur *Capellanus, vicarius, sive matrimonii Coadjutor.*

§. XVI. In India herba quædam *Dutroa* sive potius *Datura* ubertim provenit, quæ cibo potionive admixta cerebrum invadit, ac stultitiam quandam risu continuo absq; ullo alio sensu, aut ullâ rerû notitiâ excitat, conciliato etiam somno, qui per viginti quatuor horas durat, nisi pedes frigidâ aquâ abluantur. Hujus herbæ usus Lusitanorum ac Indorum mulieribus frequens est, quâ maritis ignaris propinant, ut securè adultero copiâ nefandæ libidinis faciât. Ita marito præſente & apertis spectante oculis, verû fatuo risu in mētis abalienatione conjecto, communi proverbio illa cornua instruûr, quibus conjugè prostituto geniali thoro infamant. Nec is è somno excitatus cujus quâ reminiscitur, verû sopore levi se correptû existimat. Et si autè *Dutroæ* usus, ob illâ, quam dixi vim, severiſſimè est prohibitus, fit tamen, ut ipsi met etiam edictis qui cavent, ab uxoribus decepti, eandem inſcîi bibant plurimum: sexu quippe muliebri in herbâ illâ indaganda quam maximè occupato, saltem animo ut obsecundent suo. *Salmuth ad Panciroll. de reb. noviter repertis Tit. I. p. m. 61. Thomas Bartholinus eruditæ Daniæ Sol*, curatius tē ob oculos ponit scribens *Cent. 6. Hist. Anat. & medic. n. 76. p. 331.* *Datura* apud Indos præſertim in Goa familiaris, *Achâto*, similis est, teste *Garcia ab Hortob. l. 1. Pl. c. 24.* Fructû fert *Strâmonee* haut

„ haut abfimilem, cujus speciem credit *Christoph. à Costa l. aromat.*
 „ *P. Alpinus Lib. 2. Plant. Exotic. F. Columna Not. ad Hist. Mexic. p.*
 „ 886. qui quinq; ejus species describit. Fructus pomum refert,
 „ sed aculeatum & oblongum nucis juglandis magnitudine, semi-
 „ nibus exiguis refertum. Nam Solani genus esse probat *Veslingius*
 „ *Annot. ad Plant. Aegypt. Alp.* At Hioscyami speciem defendit *Io-*
 „ *hann Torrentius Not. ad Hist. Mexic. l. 4. c. 18. l. 8. c. 28.* quia narco-
 „ ticam vim obtinet, & varia phantasmata inducit. Utuntur hoc
 „ semine Indicæ mulieres lascivæ & fures, quemadmodum refe-
 „ runt oculati testes à *Casta, Garcias, Lindschotanus, Mandelslous,* a-
 „ liique. Ille ad fallendos maritos, hi ad furtum. Mulieres Lusitanæ
 „ in Goa civitate opulentissima ut securius libidinem cum procis
 „ expleant, fallantq; etiam præsentem maritos, ex semine Daturæ
 „ recentive Planta succum exprimunt, vel siccata semina in pul-
 „ verem redigunt, eaq; conditis vel cibo vel potu mista astu quo-
 „ dam maritis exhibent. Varia ex assumpto semine patiuntur viri,
 „ vel enim somno obruuntur profundissimo, vel fatui redduntur,
 „ sensibusq; orbantur, ut videntes nihil videant, & cum ratione ni-
 „ hil intelligant. Ad 24. horas extenditur hic paroxysmus. Interea
 „ procos suos admittunt mulieres loci vitio lascivæ, & in præsentia
 „ mariti omnem libidinē explent. Ubi satis Veneri indultum, ex-
 „ citatur demum vir lotionepedum frigida, vel forti frictione,
 „ omniumq; rerum, etiam visarum, nescius, quasi ex somno meri-
 „ diano expergiscitur. Ita illuditur maritus, in sciusq; Corneliorum
 „ familiæ adscribitur. Singulari quoque artificio eadem feminæ
 „ norunt Daturam præparare, ut ad certas horas, quamdiu illis
 „ commodum fuerit, operationem contrahat. Easdem technas
 „ fallaciasq; servi furtivi heris suis adornant, *P. Alpinus l. 2. de Plant.*
 „ *exotic. c. 3.* à Medicis Arabibus & Ægyptiis audivit latrones Stra-
 „ moniæ longæ seminibus tritis uti ad mercatores ebrios reddendos,
 „ ut commodè ipsorum merces deprædentur.

§. XVII. Illud mirère magis, esse in urbe vel insula Goâ locum,
 in quem projecta occisorum cibi gratia boum & aliorum anima-
 lium cornua (Lusitanis & Indis adeò despecta & odiosa) post ali-
 quod

quod tempus ex interiore parte terræ adfixa radices agant, palmi unius, & quod excurrit longitudine: quemadmodum ipsemet *Linschotanus* ait, oculis se usurpasse sæpius, radicibus evulsis atque inspectis, singulari sanè excremento; cum nulquam terrarum simile exemplum in cornibus exstet, quod vel memoria sit proditum. Causam rerum naturalium curiosi indagare conati nullam invenire, cum adhæc locus ille lapidosus sit, & aliàs infœcundus. Ideò Goæ homines supra omnes mortales excellentiâ cornuum præstabiles, diuturnâ ac perpetua infamia laborant, cum alibi ipsa cornua abscindi queant, aut detruncari: ibi autem radices altè agant & infestâ semper cum desperatione conjugalis pudicitia, novis pullulent incrementis, quod festiviter sanè relatum est à *Johanne Hugone à Linschoten*, *Descript. Navigat. in Indiam Orientalem*, cap. LXI. Conf. *Nicolai Henelii Otium Vratislaviense* cap. XLVII. *Herman. Conring. Dissertat. de habitus corporum Germanicorum causis*, p. 125. De Andronico Imperatore Constantinopolitano sub finem Seculi XII. luxuriosissimo *Nicetas Lib. II. in vita Andronici*, ita differt: Erat luxu corruptus, cum cœtu scortorum & pellicû in loca deserta & temperata secedere, & ferarum more convales & herbosos saltus consecrari solebat; ut gallinarum gallus, gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut ut Bacchus Thyadæ & Mænadæ, sic ipse amicas suas antecedebat, tantùm non hinnuli pelle, & crocoto indutus. Cornua cervorum quos venatus erat, insignia, & rari aliquid habentia in porticibus fori suspendebat, per speciem ostentandæ magnitudinis ferarum, quas cepisset, cum revera civitatis mores, & uxorum quas ipse corrumpebat, lasciviam notaret. Hinc suspicor in multas gentes promanasse illam convitiandi formulam, ut, qui conjuges suas sive ex malitiâ, sive ex supinâ negligentia aliis prostituerent, & permolere sinerent, in contemptum cornua ferre dicantur. Tales cornuti quondam erant Vasalli illi, qui Comitibus ac postea Canonicis Lugdunensibus dabant licentiam prima nocte concumbendi cum suis sponsis, cujusmodi quidem pactum *jus luxuriae coxæ aut cummagii* veteres nominârunt: sed quod tamen quia turpe

Eccc

acpro.

ac probrosum pro impossibili habendum & in pecuniæ contributionem convertendum, *Choppinus ad leg. Andiam. lib. I. de iuris d. Et. Andegavensic. XX. XI. sub num. 8. & Camillus Borellus Conf. I. num. 150. f. 12. col. 1.* rectissime statuerunt: *Olim, inquit Salvianus Lib. VII. de Providentiâ, Vandali ad libidinem comprimendam severas pudicitiae leges decreverunt, gladio impudicitiam coercentes, ut puritatem scilicet utriusque sexus, & domi connubii servarent affectus, & in publico metus legum, ac si duplici praesidio castimoniâ niteretur, cum & intus esset, quod amaretur, & foris quod timeretur.* Sed certè maximè dolendum est his temporibus, in quibus passim ferè apud omnia tribunalia adulteri impunè evadunt, imo de ipso crimine gloriantur: illi verò quorum uxores adulteræ sunt, accusationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam ita volente pravâ consuetudine incutrant. Quare ego semper fui in hac sententiâ, quod Principes hujus temporis, qui hoc gravissimum crimen severissimis legibus non coercunt, illasque exsequi non faciunt, gravissimè peccent. Et iudicio meo iste est unus ex casibus, in quibus Christiana Respublica indiget reformatione, Verba sunt sapientissimi Consilarii Regis Hispaniarum in Provinciâ Mediolanensi, *Julii Clari. Lib. V. receptar. sentent. §. adulterium. n. 7. in fine.*

§. XVIII. Denique qua ratione adulteria foeminarum evitari possint, elegantissimo conceptu *Petrus Rota Prædicator Capucinus Provinciae Brixienfis in horto floridissimo Discursuum prædicabilium, disc. sexto, p. 90. edit. Moguntinae. An. MDCLXXVII.* declarat: *Dubium jam diu tritum est, inquit, circa formationem Protoparentis Evæ; cur Deus potius eam formârit ex costâ, quam ex alia parte corporis Adami Gen. II. 22. inter millenas rationes, quas assignant SS. Patres; observat Petrus Berchorius, quod costâ est ad modum arcûs formata; Deus itaque hoc facto docere voluit, non solum Adamum, sed & omnes conjuges modum, quo bene & prudenter debent gubernari uxores. Nam sicut ille qui vult ut arcus bene ferat, & rectâ devehat sagittam, non debet eum nimium relaxare, nec nimium tendere, quia si nimium tendatur, rumpitur,*

cut, & frangitur; *Arcus nimium tensus frangitur*: ita quoque uxor utpote formata ex costa, quæ habet formam arcus, instar arcus debet gubernari, adeoque non debet tendi nimio rigore, nimium eam constringendo, & in domo continendo, nec nimium coarctari, in libertate gubernandi domum, quæ ei convenit. Uxor juxta *S. Thomam* non sit serua, sed sociâ bonorum. Hinc optimè dixit *Menander*: *Hoc quidem maximum, nunquam oportet virum sapientem nimis custodire uxorem in penetrabilibus domus, quisquis autem repagulis, & per sigilla custodit uxorem, etsi videatur sapiens, vanus est & nihil sapit.* Dum enim misera fœmina se videt tam rigidè tractari, cum sit fragilis permittit se viaci ab impatientia, tremit & irascitur: idè de illa dixit Sapiens *Prov. 28. v. 16. Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat.* Hæc verba sic explanat *Hugo Charnensis*: *Ventus si clausus tenetur strepitum facit, sic Mulier, si claudatur, litigium facit.* Et his forsan addit alia opera indecentia. Sicut autem arcus nimium tensus frangitur, & nimium remissus velut debilis, non potest eicere sagittam; ita quoq; uxor si nimium securè habeatur, sit impatiens & ruit in plura mala: si verò nimium remittatur, hoc est, si nimia libertas ei concedatur conversandi maximè cum viris & evagandi, velut debilis & infirma faciliter in gravissima mala præcipitatur. Et quamvis nimia libertas in omnibus sit noxia fœminis, attamen illa perniciosissima est, quâ iis permittitur, ut cum viris quibuscunq; conversentur. Hunc in finem considerat *S. Cyrillus Alexandrinus Lib. I. de adorat. in Spir.* dubium supra propositum, cur nempe Deus voluerit Evam à costâ Adami producere, acutè observans, quod dū Deus vitâ nostrâ collocavit, in corde, cōsequenter hoc majori egeat custodiâ, adeoq; & illud, in volerit cuidâ telæ ex pergamento, vocatæ pericardiæ: & quia, hæc tela tenuis est, ut quasi acu perforari possit, eâ circumdedit pluribus duris & robustis costis, quæ velut aggeres illud defendunt, & muniunt. Formando itaq; fœminâ unâ ex his costis accepit, ut doceret, cordi viri & mulieris deesse hūc murū, & aggerē fortis costæ, ita ut nō habeat aliud propugnaculū, & munimentū, quā hanc unicam simplicē pelliculā, quæ unico flatu acceditur, & acu trasformatur; adeoq; valde cauti sint in cōversatiōe mutua, cū faciliter &

per unicum intuitum corda saucientur & amore lascivo accenduntur. Hinc *Gregorius*, deprimendi sunt oculi quasi quidam raptores ad culpam. Et ideo non sine fundamento opinantur *Fernandez* Philippum Tetrarcham populorum Ithuriæ & Trachonitum, magnam præbuisse ansam suæ uxori cadendi in adulteriū, dum nimium bonus, bonam estimationem de omnibus habendo, permisit uxorē suam visitari à Rege Herode tanquam suo fratre, eamq; hūc revisitare, utq; colluderēt, illaq; iret ad choreas, comedias, quæ in palatio & quidē quandoq; de nocte exhibebantur &c.

§. XIX. *Iohannes de S. Geminiano Ordin. Prædicator. in universo Prædicabili. Lib. V. c. 4. p. 414. Edit. Colon. in 4. An. MDCLXX.* narrat de taxo, quod in hyeme collectā prius annonā necessaria, sese cum sua cohorte abdat in antro, sed dum timet, ne cum tempore vitæ qualia deficiant, non permittit, ut fœmella comedat ad saturitatem, & ideo ei non statuit ingressum in penuarium, sed cibū dat ei ad mensuram. At illa obtalem rigore succensa, molitur, quomodo suo appetui possit satisfacere, & tamdiu specularatur, quousq; penuariū intret, utq; illud est ingressa omnē annonam præparatam aufert. Nunc paulisper considerate, annon idem eveniat illis maritis qui nimis severi sunt erga uxores, ita ut omnia iis claudant, illisq; panem dent in mensura; & ideo dum miscellæ ita conficiuntur, nil aliud mente volunt, quàm quomodo nunc hic nunc ibi aliquid furripere possint. Et dum earum alturiæ Diabolus suppetias fert, eousq; perveniunt, ut plura eaq; gravia peccata ob duritiem & impudentiam maritorum committant. Idcirco quemlibet maritatum Sapiens hoc singulari documento monet *Eccles. 9. v. 1. Non zeles mulierem sicut tui, hoc est, ne uxorem tuam nimis severe tractes; ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam, hoc est, ne vadat ad Scholam Diaboli, & in eam tuā tuæque domus ruina pravam ruinam addiscat.* Hinc ex hoc textu *Lyranus* infert: Uxor propria non est nimis arctanda. *Vegetius* tradens modum militandi, refert stoliditatem nonnullorum Ducum, qui putant ad obtinendam victoriam nil esse melius, quàm quod hostis ad tales redigatur angustias, ut nullus effugii ei pateat aditus. Porro de his inquit *L. 3. de re milit. c. 21. Sunt omnino rei militaris ignari, quia clausis lex*

desperatione crescit audacia, & cum spei nihil est, sumit arma timido. Idem contingit in gubernatione uxorū, nam si durius tractentur, conjiuntur in manifestum periculum gravium errorum. Hinc ait *Iohannes Cluniacensis Serm. 6. de concept.* Si omnis mulieri custodia adhibeatur, adhuc transibit per foramen acus. Mariti itaq; si velint habere uxores fideles, debent eas tractare cum discretione. Sed ante omnia debent iis servare datam fidem, quia nihil est, quod adeò uxorem irriter, ejusq; bilem inflammer, quam si videat, à marito fidem violari. Et hæc passio adeò animam & cor ejus penetrat, ut sæpe, sunt verba *S. Ambrosii Lib. 4. de Abrahamo c. 4.* mulierem in furorem incitet, & quasi mente eam capiat, ita ut nullum sit malum, quo vindictam repetere non cogitet. Hinc dixit *S. Iob. si unquam, non dicam factò, sed & desiderio resolvi. fidem uxori datam violari, sanè promerco, quod scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii. cap. 31. vers. 16.*

DISSERTATIO XV.

De

OSCULO SPONSALITIO ET
CONJUGALI.

SUMMARIÀ.

I. Osculum signum ineundi matrimonii. II. Illo sponsalia confirmata etiam in Veteri testamento. III. Sponsale osculum congressio quadam animorum. Tertullianus à Georgio Ambianate optimè editus. Theodolinda Agilulfum osculo maritum adsciscit. Mos inter Lappones desponsatos osculandi. IV. Veteres castitatis observantissimi & in osculis parci. Guldrata puellæ castitas. Oscula immunda Diabolo grata. V. Osculum per se non facit matrimonium nec affinitatem parit. Effectus osculi inter desponsatos. Osculo dato donatio facta à sponso præmoriante pro dimidia parte valet, nisi sponsa sit minor duodecim annorum. Bona

Ecce;

per

per matrem Sponsi transmissa, Sponsa non lucratur. VI. Sponsa osculo accepto monasterium intrans & matrimonium consummandum dirimens dimidiam donationis partem servat. Osculum quando copula equiparetur. VII. Matrimonium inter proximos consanguineas sub conditione si Papa dispensaverit, premissum, in conscientia non obligat ad consummationem. Isdem tactus & oscula non permittuntur, nec lucrandi quidquam vim habent. VIII. Columbarum oscula. Columba optati Conjugii & Concordia hieroglyphicū. Columba proprietates Osculi maritalis origo. Roma femina. IX. Begnini & Beguardi heresis damnata. Tactus & oscula sine mala intentione lascivie explenda non sunt mortalia peccata; multo minus quæ inter conjugatos exercentur. In conjugio nihil turpe est. X. Marit ille osculum ut & ceteros conjugales actus non nisi caute & remotis arbitris suscipere jubet verecundia. Proxores in presentia filiarum osculari non permittit Cato. Idem non nisi late tonante uxorem amplexatur.

S. I. **O**sculo Sponsalicio cum conjugali arctissima affinitas intercedit, nam ab hoc tanquam ordinario anteambulatione ad illud via sternitur & legitimus secundum civiles Constitutiones accessus procuratur. Ubi nulla Sponsa, nulla sequuntur sponsalia, nullum contrahitur matrimonium. Uti contra alterutroposito antecedenti, consequens quoque penitus necessarium est. Idcirco quæ mutuò gaudent relationis vinculo, impræsentiarum quando utriusque tractatio suscipienda venit, combinare, ac junctim sub incudem revocare allubescit. Non dubitamus sub conjugum nomine complecti tam illos, qui mediante Sacerdotis copulatione conjugio jam initiati sunt, quam qui matrimoniū adhuc consummare intendunt. Cingendus habetur pro cincto in favorabilibus, & sponsalia firmata constitutione dotis, vel juramento de implenda promissione, vel de præsentia inter puberes, habent vim veri & confirmati matrimonii, ex sententia Jureconsultorum. Videatur *Didacus Cavarruvias in Epit. Sponsal. c. 1. Petr. Gregor. Tholosan. Lib. VIII. Synagm. c. 5. 9.* Æque ac sponsalia, quæ copula carnalis est secuta, *Jacob. Menoch. l. III. de Præsumptionibus, Præsumt.*

r. n. 6. sicut definitum est in C. *is qui fidem de Sponsal.* Vel quando post perfectam ætatem superveniunt signa aliqua, ut oscula, amplexus, munera, annuli, subarrhatio & similia, *Menoch. Presumpt. cit. n. 64. ex glossâ in C. r. §. 1. de despons. impub. num. 6. Henric. Boyc. in cap. attestations, col. 2. de despons. impub. Bald. Consil. 194. incipiam: lib. 3. Alexander de Nevo in l. quod servius num. 4. ff. de cond. ob causam, & in Consilio 149. in fine Lib. V. Aret. in Cons. 142. num. 7. Sogin. senior Cons. 28. num. 4. libro 4. Philippus Decius cons. 388. n. 1. ver. secundo modo, & cons. 605. n. 6. Flaminus Parisus Cons. 51. columnâ 2. Lib. IV.* Et illi quidem adducti sunt illo textu *cap. r. §. 1. de despons. impub. num. 6.* Ubi ex consensu tacito sponsalia indicant matrimonium. Ibi glossa & Doctores interpretantur, tacitum illum consensum colligi ex cohabitatione, amplexibus, osculis, & similibus signis. Confer *Iohann. Althusii Dialectologic. Lib. I. cap. LXXIX. num. 19. p. m. 276. Edit. Francofurt. in 4. Anno MDCXLIX.*

§. II. Veteres Christiani osculum istud initium consummandarum nuptiarum, tesseram Sponsalium, & initialem quasi Sponsationem reputabant. Solius osculi interventu sponsalia constituta docet Lex ab Imperatore Constantino lata, *Lib. XVI. Cod. de donat. ante Nupt.* Plurimum autem in hoc negotio Leges civiles valent, quia Matrimonium civilis quasi contractus est, & ad normam illius se quodammodo habet, circa quod civili Magistratui varia salutariter sancire liberum relinquitur. Inde etiam *Chryostomus sermone XLVII. in Mattheum* extertis verbis affirmat, veteres Christianos ad LEGES CIVILES sponsalia sua conformasse. Ex Legibus ergo Romanis omnium optimè cognoscimus, quid Justiniani ævo, proximeque subsequens temporibus, seculis abhinc undecim in Ecclesiâ, nec non Romano Imperio, circa sponsalia, circa nuptias & in universum circa causas matrimoniales obtinuerit. Ita in *Novellis de spons.* legimus, sponsalia datis arthi & osculo confirmari. Imò quæ osculum dederat, uxoris loco censebatur vel plus quam sponsa. Propterea *Quintilianus* solo osculo conjuges pu-

tati tradit, declamat. 370. & ex eo *Cujacius in Recitat. solenn. ad Tit. C. Si Rector Provincia, vel ad eum pertinentes.* Quod populus Dei in V. T. osculum Sponsalitium adhibuerit, vel prima Cantici verba innuunt, ubi sponsa Christi exclamat: *Osculetur me osculo oris sui.* Quò osculo intimum qui inter Sponsos viget, amorem denotari pulchrè explicat *Ambrosius Libro de Isaac & animâ, cap. III.* Osculatur nos Deus, quando cor nostrum Spiritu suo illuminat, quo donata anima, Jæta NUPTIALI CHARITATIS PIGNORE (accommoda sponsalis osculi descriptio:) dicit: *Os meum aperui & Spiritum duxi?* osculum enim est, quo amantes sibi invicem adhærent, & velut interioris gratiæ suavitate potiuntur. Per hoc osculum anima Deo adhæret, per quod sibi transfunditur Spiritus osculantis, sicut etiam hi, qui se osculantur, non sunt labiorum prælibatione contenti, sed Spiritum suum sibi invicem videntur infundere. Quæ OSCULI MYSTICI declaratio morem osculandi inter Sponsos olim receptum sufficienter confirmat. Confer supra Dissertationem III. hujus Tractatus, ubi ex Professo locum Cantici interpretati sumus.

§. III. Aliquantò pressius *Tertullianus* Latinorum Patrum quorum Scripta ad nos pervenerunt, antiquissimum institutum nostrum tangit, *Libro de velandis virginibus cap. II.* scribens: Adde, sponstationem velantur virgines, quia corpore & Spiritu, mascululo mixtæ sunt per OSCULUM & dexteras, per quæ primum, resignârunt pudorem spiritus per commune conscientiæ pignus, quo totam condixerunt confusionem. *Paulò ante dixerat:* Desponsatæ habent Exemplum *Rebeccæ*, quæ cum ad sponsum ignotum adhuc ignota perduceretur, simul ipsum cognovit esse, quem de longinquo prospexerat, non sustinuit dextræ colluctationem, nec OSCULI CONGRESSIONEM, nec salutationis communicationem, sed confessa quod senserat, id est, Spiritu nuptam, negavit virginem, velata ibidem. O Mulierem, de Christi disciplinâ! Ostendit enim, etiam nuptias fieri de aspectu & animo, quemadmodum stuprum. Ratio sponsalis osculi erat mutui amoris firmamentum, quia osculum mutui amoris

ris signum est, juxta *Ambrosium Lib. VI. in Luc.* In eundem sensum subtilissimus *Scaliger ad Cardanum Exercitat. CCCX. p. m. 1002.* Amans cum re amatâ (Sponsus cum Sponsa) unum esse, quoad licet, appetit. Quo circa & hærent, & corpora conferunt, & spiritus duos, osculorum conjunctione, unus ut sit, faciunt. Id quod Amoris fundamentum cum putarent esse veteres sapientes, basia Græcâ voce nominârunt. Ingeniosè satis & appositè *Tertullianus* Sponsale osculam, congressionem quandam vocat. Erat namq; maritale osculum quoddam copulæ seu conjugalis actus antecœnium, & vota conjugalia mutuis osculis delibantur, apud eundem. Ad eò ut commodè huc trahi queat *Ovidianum* pronuntiatum *lib. I. de Arte amandi*:

Oscula si dederis, siam manifestus amator,
Et dicam, mea sunt, injiciamq; manus.

Hinc eidem *Tertulliano* tale osculum censetur commune conscientia pignus, quo totam condixerunt confusionem. Hoc est, pignus, quo conscientias suas novi Sponsi obligant, se fidem conjugalem invicem servaturos; Item actus, quo fœmina mascululo miscetur, id est, despondetur & corpore & Spiritu; actus deniq; quo primùm pudorem virgo resignat; nam apud veteres libatio osculi Sponsalium erat index. Uberius hæc exposita videsis in *Notis Georgii Ambiamatis, Monachi Capucini, & Theologi Parisiensis ad Tertullianum, lib. de veland. Virgin. cap. II.* quæ editio reliquis omnibus palmam præripit. Sed exemplo hactenus adducta notabili illustremus. Cum THEUDELINE (Oloa Magno dicitur AMALASVINTA) piissimæ fœminæ, Garibaldi Bavaricæ Regis filiz post obitum Antharis Longobardorum Regis, Longobardi liberum fecissent, quem vellet maritum ex Ducibus Longobardis sumendi, illa regio convivio instructo, præcedente cœnâ, sumto poculo vini partem hausit, reliquum patrio more propinans AGILULFO Taurinorum Duci porrexit. Cum autem ille rei ignarus dextram Reginae osculari vellet, sed os tibi deinceps osculandum erit,

Agilulfe, inquit, hoc namq; osculo te in thori regniq; consortium voluntate Procerum adscisco. Anno DLXXXI. *Carol. Sigonius lib. 1. Regni Italici, p. m. 19. Edit. Francof. in fol. Anno MDXCI. Bonfinius lib. VII. Decad. 1. Histor. Ritius Lib. 1. Reg. Hispan. Emmanuel Thesaurus, Comes & majorum Insignium Eques in Magnifico Inscriptionum opera, p. m. 179. Edit. Coloniensis, in 4. Anno MDCLXXI. Morem inter Lappones desponsatos osculandi celeberr. Iohan. Schefferus in Lapponia cap. XXV. p. m. 281. ex Iohan., ne Tornæo Edit. Francof. in 4. Anno MDCLXXIII. his verbis exponit: Prandio finito, egreditur Sponsus ad traham suam, indè
 ,, capit vestes laneas, vel quicquid habet, easq; induit, tum pergit
 ,, ad amicam, ut eam saluret. Salutatio fit osculo, in quo id præcipuè intendunt, ut sibi mutuò non os solum ori, sed & nasum
 ,, naso imprimant. Salutat naso applicito naso, & ore ori, nam alias verè salutâsse non existimant.*

§. IV. Oscula Sponsorum æq; ac conjugum in specie casta sunt & maximè licita. Nam matrimonii autor est Deus, amans castitatem & inferens mentibus humanis notitias castitatis, ut ei in castitate per omnem vitam sèrviamus. Habent etiam honestum finem, ex quo quilibet actus dijudicatur, nec per se contra decorum & bonum in Republicâ ordinem pugnant. *Casparus Barthius Tomo I. Animadversion. ad Statii Lib. 1. sylv. 2. pag. 30.* Ideoq; osculi veteres erant religiosissimi, ut etiam pleræq; nationes, nec cuiquam temerè dabatur osculum, ne sponso quidem, sed semel tantum confirmandorum sponsaliorum causa, uti §. I. diximus. Valerius M. autor est, lib. VI. cap. 1. num. 4. memorabil. P. Mænum filiam suam seriò monuisse, ut non tantùm illibatam virginitatem, sed & oscula sincera ad maritum deferret. Adcuratè illud ipsum perpendisse videtur Guldrata puella, singulari forma & corporis venustate prædita, quæ cum ab Otthone IV. peteretur, ut sibi copiam faceret eam de osculandi, respondit: **NULLIUS, HERCLE, QUAM EJUS, QUEM MARI-TUM HABITURA SUN, SUAVIUM ACCIPIAM.** Placuit, & meritò, ea vox Principi, undè in tanta eam æstimatio-

æstimatione habuit, ut Guidoni Germano, viro armis & belli felicitate famoso, uxorem daret, tradente *Fulgofo Lib. VI. cap. I. & Indoco à Castro in Decachordo Morali, & decem virtutibus immaculata virginis annunciatæ, Tractatu II. Discursu XII. num. 127. p. m. 184.* Imò tanto disciplinæ rigore Sponsi quondam circumscribebantur, ut qui sponsalia contraxerant, si osculum addidissent, adultera illa censeretur etiam ante nuptias, quæ alium osculata esset, & adulterium divertisset, veluti *Iohan. Zonaras in concil. Trullano posteriori, Sec. VII. post N. C. coacto, can. 98. commemorat.* Insidiantur in illis osculis, Jocus, Venus, & Dæmones scelerati, atq; ad os retia obtendunt sua, ut captâ & oppressâ animi custodiâ liberè in pectus & sinum cordis introeant. Ideoq; regius Vates petit ostium circumstantiæ labiis suis, quod *S. Chrysostomus in Psalm CXL.* refert etiam ad oscula, quæ nisi diligenti custodia impediuntur, præcipites in exitium ferunt, & maximè turpia & immunda, quæ patentè & ditum salutis inimico tribuunt.

§. V. Quamvis autem osculum inter Personas desponsatas quasi arrhabo futuri matrimonii censeatur, certum tamè est, illud inter Sponsum & Sponsam matrimonium minimè probare, nec ullam affinitatè parere, *can. 18. caus. 27. q. 2. Lex divina.* nisi adsit Sponsaliorum contractus, aut osculum sub hac conditione sponsæ fixum esse, liquidò constet. Ubi verò affectus maris erga fæmellam gratiofus & reciprocus sese exserit, etiam sine interventione osculi, tanquam signi cujusdam externi ac Ceremoniæ, Sponsalia rata & firma æstimanda sunt. Vid. *Henning. Arniseus, Tractat. de Iure Connub. cap. III.* Ex adverso Sponsalia de futuro nullatenus probantur matrimonii consummationem consequuta, licet oscula, amplexus, & apprehensio manus inter desponsatos intervenerint, juxta *Iosephum Mascardum Ictum Sarzanensem, volum. II. de probationibus, fol. mihi 255.* Cæterum quia osculum quoddam initium consummationis nuptiarum esse videtur, & fruitio aliqualis sponsæ, atque oscula signum & Symbolum habent cujusdam dilectionis, majoris, quàm vulgaris, *Petr. Gregor. Tholosan. in Syntagm. Lib. VIII. cap. 3. Salmuth.*

ad Panciroll. rerum deperdit. Tit. XLVI. ex Johanne Srichardo : idcirco hujus rei sufficiens est effectus in Jure Civili, secundum Imperatoris Constantini decretum in *Lib. 16. Cod. de donat. ante nupt.* Si à sponso rebus sponsæ donatis interveniente osculo, ante nuptias hunc velillam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes, cujuslibet gradus sint, & quocunq; jure successerint, ut donatio stare pro parte dimidia videatur, osculo verò non interveniente, si è Sponsus, sive Sponsa obierit, totâ infirmari donationem, & donatori sponso vel hæredibus ejus restitui. Quod si sponsa interveniente vel nõ interveniente donationis titulo (quod raro accidit, ob innatam mulieribus avarissimo hominum generi tenacitatē, *gl. in l. sed si ergo. 4. in fine ff. id Senatus Consulto Vellejano,*) aliquid fuerit sponso largita, & ante nuptias hunc velillam mori contigerit, omni donatione infirmatâ ad donatricem sponsam, sive ejus hæredes donatarum rerum dominium transferatur. Calculum suum adjicit Alexius Comnenus in Constitutionū libro, qui inscribitur **JUS ORIENTALE.** L Orientis Imperator addit etiam inter solemnia nuptiarum, osculum, quod est arrhabo nuptiarum, si ea mente præbeatus, usq; adeò efficax, ut osculo dato donatio facta à sponso præmoriēte, pro mediâ parte valeat, pro aliâ autem infirmetur; universam autem infirmari, si osculum ante mortem alterius non fuerit secutum, ex Constitutione Constantini, *l. si à Sponso, 16. de donat. ante nuptias l. 5. de Sponsa in Cod. Theodos.* Arnoldus Ferronus in consuetud. Burdegal. Tit. IV. de dote, §. 2. huc affert, certa sibi fragmenta Senecæ ostensa à Paulo Sadoleta; nondum excusa, quibus confirmat hunc morem fuisse Hispanorū, ad quos scribit *Constantinus. l. 5. de sponsal. in eod. Theodos. l. Si à Sponso. de donat. ante nuptias, in C. Justin. legē de osculo, Conf. Antonius Perez ictus quondam in Academia Lovaniensi, expositionum Codicis Iustinianai, l. V. Tit. 3. de donat. ante nuptias, p. m. 550. seqq. edit. Lovaniensis in 4. Anno MDCXXXVII. Johann. Bertachinus Firmanus in Repertorio, part. III. Edit. Venetæ in 4. Anno MDXC. pag. 478. Apud Neapolitano Sponsa Sponsum osculata dimidiam donationem accipit, si ante*

ante consummationem matrimonii Sponsus moriatur. *Mattheus de afflictis, in Constitut. Neapolitan. lib. III. Rubrica 13. num. 33. p. m. 246.* Si non osculatus est Sponsam, nihil planè lucratur. *Vincen- tius de Franchis, decisione 503. n. 6. p. m. 922. Edit. Coloniensis in 4.* Quia ex osculo vir capit gaudium, & sponsa verecundiam, & quod Sponsus osculando videtur quasi cœpisse castrum. Alii eam assi- gnationem, quia osculum est actus carnis, & pro medietate est quasi corrupta caro. Alii distinctionem addunt, dicentes quod osculo subsecuto bona per Sponsum donata adquirantur pro me- dietate Sponsæ: Bona verò per matrem transmissa quando trans- mittuntur, ut ornata accedat, nullo modo Sponsam lucrari. *Ibidem: num. 18.* In primis autem si osculum sit matrimonii consummandi præparatorium. Neque tamen ex omni osculo mulier lucratur: dimidiam partem donatorum, verbi causa, si sit minor duodecim annorum, num. 22. addatur *Didac. Covarruvias à Leyva Toletanus, Episcopus Segobienfis apud Philippum II. Hispaniarum Regem summus Prætorio Præfectus, operum Tomo I secundâ parte de Matrimon. c. VII. §. 4. n. 17. p. m. 208. Edition. Francofurt. in fol. Anno MDXCII.*

§. VI. Quoniam igitur tantam efficaciam osculo sponsaliti- o sacratissimæ leges attribuunt, non ignobile *Cirrua* succurrit, ad quem donatio Sponsæ pertineat, si Sponsa osculo accepto, matrimonium promissum Professione Religionis irritum reddat, seque monasterio ex singulari devotione mancipet: Hic Legum Interpretes communi- ter pro Sponsæ vota largiuntur, pronunciano; quando osculo præcedenti per Professionem Religionis, ab Sponsa donatariâ fa- ctum matrimonium dirimatur, neque consummari potest, vel apud Sponsam sic profitentem Religionem, vel apud Monasterium manere dimidiam illam donatorum partem, Religionis favore. Ita concludit *Cornæus, Consilio 228. a. volum. post Baptistam de Sancto Severino, Iohann Baptistâ Lupi in dictâ lege Taurinensi 82.* Qui etiam de Sponsalibus parte I. Tomo I. Oper. cap. 4. §. 1. num. 21. p. 135. *Regia L. 52. Tauri à Caroli Cæsaris matre condita statuit, propter osculum Sponsam lucrari dimidiam partem rerum, quas ei Sponsus dede- rat, etiam jam præstito conjugali consensu ante copulam, nempe,*

quandò osculum post Sponsalia præstitum fuit, secus verò si ante. Alia quæstio oritur. *Num osculum sponsalitium, seu certum matrimonii incundi pignus, Sponsalia sub conditione pacta purificet, ut Sponsa Sponsum, post datum osculum, ad consummandum matrimonium, quicquid Sponsus in contrarium objiciat, cogere possit?* Ibi pariter Jureconsultos Sponsæ patrocinari deprehendo ex hac ratione, quoniam Sponsalia sub conditione contracta per subsequentem copulam purificantur, *cap. 6. extr. de condit. apposit.* osculum autem hoc in casu copulæ æquiparatur, quemadmodum Curia Neapolitana judicavit. *Francisc. Hotomann. de Sponsal. p. m. 353. seqq. Johann. Aloysius Riccius, part. I. Decision. CXCIV. Christoph. Besoldus Thesaurus præct. p. m. 208. Edit. noviss. in fol. Ex contrario Benedicti Papæ decretum in C. Leg. divin. 17. q. 2. de osc. propinquor.* omnem vim ac valorem osculis derogatum ivit. Nimirum, si cujus soror defuncta simplicibus verbis alicui desponsata fuerit, hoc impedimento non esse, quo minùs is sororem superstitem matrimonio sibi jungere posset, etiamsi osculum intercesserit. Osculum enim nullam parit propinquitatem, quia nullam facit sanguinis commistionem.

§. VII. Ulteriùs disquiritur: *Quid de consanguineis matrimonium vel Sponsalia de futuro contrahentibus, si Papa dispensaverit, statuendù veniat, an oscula illis concedenda sint, & quatenus vim obligandi habeant?* Antequam de responsione solliciti simus, tenendum est, quamlibet conventionem seu promissionem de futuro conjugio esse validam, & in foro conscientiæ obligare, nisi divinæ ordinationi è diametro contrarietur, & contrahentes ea sanguinis propinquitate se attingant, ut inter illos legitimum conjugium esse nequeat, Papam autem Romanum dispensare posse jactant vulgò Canonistæ, etiamsi promittentes consanguinei in secundo sint consanguinitatis gradu. *Sanchez de matrimo. lib. V. Disput. V. n. 20. Franciscus Zipens in enarratione analytica libro IV. Tit. de condit. appositis.* Nam etsi Concilium Tridentinum Sess. XXIV. de Reformat. matrimo. decreverit, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, atque ob publicam causam,

fam, id tamen servit pro instructione summi Pontificis, & ut non-
 nisi ex gravi causa faciat. Sed non abstulit Concilium ejus potesta-
 tem: quia Concilium Papæ (loquor ex hypothesi Pontificiorum)
 legem non potuit imponere, à qua recedere non possit ex causâ,
 maximè, cum Papa in his supra Concilium sit, secundum veram
 Theologorum & Canonistarum (si Diis placet) sententiam. Et
 constat plerosque summos Pontifices in secundo gradu etiam
 post Concilium dispensasse, etiam inter Nobiles carentes coro-
 nâ, & Principatu, ac proindè hoc potius ad difficultatem quàm
 ad impossibilitatem dispensationis pertinet. Quare idem Sanchez
l. d. v. 20. dicit, Conditionem Legato, vel Majoratui adjectam, ut
 Legatarius, vel in Majoratu succedens ducant consanguineam, si
 Papa dispensaverit, valere non solum, quando consanguinitas est
 in tertio aut quarto gradu, sed etiam in secundo gradu. Contra-
 rium tamen tenuerunt, & tam contractum de præsentì, quam pro-
 missionem de futuro matrimonio inter consanguineos præfatos,
 sub conditione si Papa dispensaverit, esse valida per eventum
 dispensationis obtentæ absque novo consensu, seu nova ratifica-
 tione, & ex eis ante conditionis eventum oriri obligationem, ne-
 gârunt magis communiter non solum Theologi, verum etiam
 Canonistæ, *Ferdinand. de Soaz tract. de Matrimonio Regis Angliæ,*
dubio 12. in Principio. Johannes Gutierrez lib. I. Canoniar. Quæstion.
cap. XXII. & Tractat. de matrimo. cap. 78. Marcus Antonius Cuccus,
lib. V. Institut. major. tit. II. n. 56. Antonius de Butrio, decisione 203.
Mantica decisione 201. num. 4. Franciscus Molin. de ritu nuptiarum,
lib. II. diff. 2. à num. 8. ad 27. Stephanus Gratianus, Tomo I. disceptat.
forens. cap. 138. num. 46. aliique longa serie adducti apud Iohann.
Angelum Bossium, Mediolanensem, ex Clericis Regularibus Barna-
bitis Congregationis S. Pauli Generalis Præpositi Assistentem, Tractat. de
matrimonii contractu, c. x. p. m. 293. n. 308. Edit. Venet. in fol. Anno
 MDCXLIH. Cujus verbis quoq; ad propositâ quæstionē responde-
 mus, ejusmodi scilicet desponsatis, quorum mentio facta est,
 non licere tactus, & oscula, quæ aliis sponsis de futuro licitè
 permit-

permittuntur, idque non solum ante obtentam dispensationem, ut tenet etiam Sanchez num. 38. sed quoque post obtentam dictam dispensationem, nondum priori consensu ratificato, ut tradit Gutierrez l. d. quia etiam tunc absque novo consensu non sunt verè Sponsalia, & ita etiam docet Sanchez num. 39. Retenta hac posteriori sententia, quòd item num. 40. ait esse dicendum, in quibuscunque Sponsalibus conditionis personarum habilitum ante impletam conditionem, ex quibus patet, quid dicendum sit ad illam difficultatem quam movet *Cævallos question. 391. num. 5.* scilicet *an Consanguineus, qui contraxit cum consanguinea, sub illa conditione, si Papa dispensaverit, & eam osculatus est, pendente adhuc conditione, & illi dedit plura jocalia; an inquam, mortuo dicto consanguineo talis consanguinea Sponsa propter osculum lucretur medietatem lucrorum & jocalium, ex dispositione legis 52. Taurinæ?* Respondendum enim est, minimè lucrari; quia dispositio illius legis (ut rectè ait *Cævallos num. 6.*) non procedit ubi sunt Sponsalia irrita, & nullam obligationem gignentia ob impedimentum consanguinitatis, sed quando datur capacitas & habilitas personarum. Quare lex de lucro Sponsæ non debet intelligi inter consanguineos ratione incestus, qui potius sunt puniendi juxta jura, ac proinde cum dent operam rei illicitæ, nihil debent lucrari propter osculum, vel propter copulam habitam pendente adhuc conditione. Adde ego etiam, post obtentam dispensationem nondum ratificato priori consensu, quia in tali casu osculum & copula continerent malitiam incestus, & sic darent operam rei illicitæ.

§. VIII. His de osculo sponsalicio expeditis, ad maritalè digredior, ad quod conjuges ipsa naturâ duce invitantur. Sanè Masculus è columbis non nisi prævio osculo se fræmellæ applicat, nec illa admittit maris commercium, si vacuum sit osculo. *Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. jur. p. 154. Plinius histor. natur. lib. VIII. cap. 58. Aelianus varia historia lib. I. cap. 15. Aristoteles lib. VI. de historia animalium cap. 2. tomo II. oper. p. m. 326. Edit. Guilielmi Du-Vallii Paris. fol. An. MDCLIV.* Undè à labrorum collisione peculiaris phrasîs: *Columbatim labra conserere, vel, labris alicui columbari,* apud Latinos

tinios Scriptores innotuit. De hisce columbinis osculis extat ver-
sus apud *Senecam* Mœcenatis:

Columbatimque labra conferens labris.

Et Gallienus Imperator cum fratrum suorū liberos conjungeret,
tenens manus Sponsæ & Sponsi ita pronunciavit in Epithalamio:

————— O pueri pariter sudate medullis

Omnibus inter vos, non murmura vestra Columbæ.

Brachia non hederæ, non vincant oscula Conchæ.

Nam per istud murmur amatorium blanditias & castus Venerei de-
siderium columbæ exprimunt. Propter mutuum vero amorem
summumque pudicitia; studium inter illas aves, optatum Conju-
gium ac inviolabilem charitatem hieroglyphicè quidam per co-
lumbam interpretabantur, *Pierius Valerianus Hieroglyphicor. lib.*

XXII. cap. 4. *Cyprianus sanctissimus Martyr adversus Novatianum*
pro unitate concordiaque piorum omnium emphaticè colum-
bam protulit scribens: Idcirco & in columbâ venit Spiritus
Sanctus, simplex animal, & lætum, non felle amarum, non mor-
sibus scævum, non unguium laceratione violentum, cujus inge-
nium est hospitia humana diligere, unius domus consortium
nôsse, cum generant simul filios educare, cum comitant vo-
latibus invicem cohærere, communi conversatione vitam
suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, circa
omnia demum humanitatis omnem implere legem. Hac simi-
litudine columbarum quoque utitur *Tertullianus Libro de Monoga-
miâ, & Propertius Libro II. Elegia XV.*

Exemplo junctæ tibi sunt in amore columbæ,

Masculus, & totum, fœmina conjugium.

Ingeniosi etiam sunt de columbæ proprietatibus versiculi in *Hie-
rographorum collectaneis ex veteribus & neotericis Johann. Pierii ad-
ditis Libro I. p. 36. Edit. Francof. in 4. Anno MDCXII.*

Felle columba caret, rostro non lædit, & ungues

Posideri innocuos, granaque pura legit.

Estque frequens ad aquas, pennâque per aëra fertur

Præpete, pro cantu lugubre voce canit.

Educat alterius pullos, volitatque gregatim,
Et studet in tutis nidificare locis.

Osculi maritalis originem indicat *Plutarchus in Romulo*, statim sub initium, p. m. 17. Edit. *Xylandri, Tom. I.* Ferunt nonnullos captâ Trojâ profugos, cum naves essent nacti, ad Hetruriam ventorum expulsos, circâ Tyberim amnem anchoras jecisse, ubi uxoribus eorum fatiscantibus, pelâgiquè pertrâsis jactationis, unam, quæ à genere clarior cæteris esse & præcellere mente videbatur, ROMAM nomine, ut Classem incenderent suggestisse. Id viros primum ægrè tulisse, deindè cum necessario sedes circa palatium posuissent, & brevi supra spem succederent omnia, quod agri fertilitatem miram sentirent, reciperent etiam ipsos incolæ: cum alios ROMÆ honores habuisset, tùm verò ejus ut Autoris Urbi nomen invidisse. Indè posteris quoque morem perhibent traditum, ut propinquos fœminæ & viros suos salutarent osculo, quod illæ post Classem inflammatam deprecantes viros & iram eorum mulcentes, ita eos salutavissent & amplexi essent. Conf. ejusdem *tractat. de mulierum virtutibus, Tomo II. oper. p. 243. & quest. Roman. VI. p. 265.*

§. IX.

Atque hoc osculùm æque castum sanctumque est, ac sponsalitiùm adeoque licitum. Fuit quondam Beguinorum error, condemnatus tamen, *Can. sin. de Hæret. in Clement.* quo adstruebatur, osculùm mulieris, cum ad hoc natura non inclinât, esse mortale peccatum, teste *Alphonso à Castro adversus Hæreses, libro IV. fol. 109. de Beguini & Beguardi sententiâ. Tholosano lib. XXXVII. Juris universi, cap. XI. num. 20.* Ex hoc errore suppeditatur anaxerendi, *Quo in censu osculandi actus liberiores habendi sint?* Respondetur, oscula luxuriosa sub pœnâ mortalis peccati illicita esse censet *Leonhardus Lessius, de Justit. & jure, & hæc est sententia S. Bonaventuræ Tomo II. Opusculorum, de Speculo animæ, cap. III.*

Hoc,

Hoc, inquit, circa istam materiam tenendum est, quod libidinosi tactus absque etiam consensu in opus carnale, habent rationem peccati mortalis, secundum quod in eis oritur delectatio carnalis voluntariè & deliberativè. Hinc Paulus Apostolus dicit, *Ephes. V. 4. quod omnis turpitude aut stultiloquium longè abesse debent à conversatione fidelium.* Ubi glossa interlinearis determinans, quæ turpitude aut stultiloquium prohibita sint, dicit: ut in osculis & amplexibus, & per blanda verba. *Io docus à Castro in decachorde, Tractatu I, Discursu XXVIII. num. 283. p. 119. Contra Franciscus Sylvius in secundam secundæ Thomæ, quest. 154. artic. 4. concl. 4.* docet, oscula quæ fiunt ex delectatione sensibili ex illis confurgente, sine tamen aliâ malâ intentione & admixtionè turpis delectationis de aliquo luxurioso actu, peccata mortalia non esse. Est enim delectatio hæc osculorum merè sensualis, consistens in quadam proportione & conformitate rei tactæ vel visæ, cum organo tactus vel visus, & tunc nihil aliud est, quàm oblectatio de re blandâ, leni ac molli, vel tenera, quæ contingitur, aut pulchra quæ videtur, absque alia rei turpis delectatione. Vel est ita sensualis, ut quamvis non versetur circa fornicationem, habeat tamen conjunctam carnis ac spirituum generationi inservientium commotionem. Tactus & oscula quæ fiunt cum sola priori delectatione, non videntur esse libidinosa, ac per consequens, neque mortalia: *Est enim tangere actus secundum suam speciem non libidinosus, quando omnis cogitatio Venerea deest; cum non alia sit delectatio, quàm quod res blanda & mollis est.* Accedit, quod Objectum, quod tangitur, non sit mortale quidpiam, perceptio illius autem suavis & proportionati tangibilis non est mortalis, inde neque delectatio hinc resultans erit mortalis. Nec res molles tangere propter delectationem indè naturaliter orientem, est mortale, ergò neque carnes alienas viriles vel mulieres citra malum finem, est mortale. Interim tamen quoad praxin tactus hujusmodi ob solam delectationem sensibilem assumpti vitandi sunt, sub peccato mortali, tanquam

pernitiosi adducendi delectationem concubitus, vel alterius actus luxuriosi. Ita *Fillucius* determinat *Tomo II. Tractat. 30. cap. 9. num. 179.* vide *Iohannem Salas, in I. secunda & D. Thome quest. 74. Tract. XIII. Disput. 6. Sect. 20. num. 139.* pluresque alios Aurores apud *Antonium Dianam Resolution. Moral. Tractatu IV. Resol. CXXXVI. p. 128.* Oscula autem & tactus inter conjugatos, si conjux iis utatur ad sedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem, vel in se, vel in socio; item, quando adhibentur ad preparandam copulam conjugalem, culpâ vacant, quia licet juvare naturam ad actum concessum, ordinaturque in finem naturâ ipsâ tactibus destinatum, & ob quem in ipsis voluptatem constituit. *Thomas Sanchez de Matrimonii Sacrament. 20, Tomo VII. Disput. 44. num. 8. p. m. 302.* Ex *Antonio Rosellâ, Petro de Ledesma, de matrimon. quest. 49. Soto IV. d. 31. quest. un. Carolo de Grassis, I. Part. Decis. Lib. II. cap. 82. num. 21.* aliisque pluribus. Consentit *Augustinus super Matthæum, & habetur XXXVII. quest. 2. Quidquid.* his verbis: Quidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipsa quoque immoderata exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum veniam concedit Apostolus, ut etiam propter causam procreandi, si misceantur, etsi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio sive fornicatione defendunt. Neque illud propter nuptias mittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi conjugati non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa, quæ prima est humani generis in ista immortalitate societas, verum etiam infirmitatis invicem excipiendæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodo servitutem, ut etiam si alteri eorum continentia perpetua placeat, nisi ex alterius consensu fieri non possit.

§. X. Nihilominus tamen parè inter veteres maritale osculum, & non nisi admodum circumspèctè, ac remotis arbitris, ne liberi scilicet inde furtivis amorum illecebris stimulentur, M. Catonem Censorium Stoicæ disciplinæ addictum, edicto prohibuisse, ne Maritus conjugem oscularetur in præsentia filiarum, Manliumq; quem omnium opinio Consulem designabat, Senatus eiecisse, quod uxorem coram filia nubili exosculatus esset, Auctor est *Plutarchus in Catonis vitâ pag. 346.* Idem Marcus Cato testatus est, se nunquam nisi cum aliquando tonaret, uxorem suam Martiam complexum, undè per jocum dixisse fertur, tonante Jove se beatum esse. Horum tendit admonitio *Clementis Alexandrini Lib. III. Pedagogia, cap. XII.* Ego verò, *inquit*, iis qui uxorem duxerunt, consulerim, ne unquam uxores suas coram famulis osculentur. Nam nec famulis quidem eos unquam arridere permittebat *Aristoteles in Oeconomicis*, tantum abest, ut in eorum conspectu videre osculari ac complecti uxorem. Confer *Ammiani Marcellini Comitis Lib. XXVIII. Histor. pag. no. 397.* nec non *Plutarchi præcepta Coniugalia Tom. II. Oper. pag. 139.* Nam ut *Augustinus de Civitate Dei libro XIV. cap. 18.* habet, devitat publicum etiam, permittatq; impunita libido conspectum: & verecundia naturali habent provisum lupanaria ipsa secretum, faciliusq; potuit impudicitiam non habere vincula prohibitionis, quàm impudentiam, remove latibula illius fœditatis. Quid Concubitus conjugalis, qui secundum Matrimonialium præscripta tabularum procreandorum fit causa liberorum? Nonne & ipse, quanquam sit, licitus & honestus, remotum ab arbitris cubile conquirat? Nonne omnes famulos atq; ipsos etiam Paranympchos, & quoscunq; ingredi qualibet necessitudo permiserat, ante mittit foras, quam vel blandiri Coniux Coniugi incipiat? Et quoniam, sicut ait quidam Romani maximus autor eloquii, omnia rectè facta, in luce se collocari volunt, id est, appetunt sciri: hoc rectè factum sic appetit sciri, ut tamen erubescat videri. Quis enim nescit, ut filii procreentur, quid inter se conjuges agant? quando quidem ut id agatur, tantâ celeritate ducuntur uxores: & tamen,

„ cum agitur undè filii nascantur, nec ipsi filii, si qui inde jam nati
 „ sunt, testes fieri permittuntur. *Idem libro I. de Nupt. & Concu-*
 „ *cupisc. cap. XXII.* Et nunc omnes erubescunt, quandò ad con-
 „ cumbendum secreta requirunt, neq; hujus operis testes audent
 „ habere vel filios, quos inde genuerunt. *Et lib. de Peccato Ori-*
 „ *ginali, cap. XXXVII.* ubi ad hujusmodi opus venit, secreta
 „ quæruntur, arbitri remouentur, filiorum quoq; ipsorum, si jam
 „ indè aliqui nati sunt, cum jam per ætatem ista sentire cœperunt,
 „ præsentia devitatur.

DISSERTATIO XVI.

De

OSCULIS CONSUETIS FAMILIARI-
UM ET CONSANGUINEORUM SA-
lulatoriis.

S U M M A R I A.

I. *Orientalium mos hospites osculo excipienda. Scythæ hospites pro
 Diis colunt. Anachoretæ hospitibus pedes lavant. Apollonius hospitum
 adventantium pedes propriis manibus lavat. Græcis oscula saluatoria
 in usu.* II. *Oscula quotidiana s. osculationes perfunctorias Tiberius
 publicè prohibuit propter mentagram osculis contractam.* III. *Basia
 sordida & olidissima. Figere oscula phrasis emphatica. Superiores in-
 ferioribus osculum libant. Oscula per annulos missa.* IV. *Redeuntes
 ex peregrinatione osculis salutati.* V. *Germanorum oscula saluatoria.
 Tubingenses virgines ejusmodi admittere oscula Lansius negat. Oscu-
 lum Patriciorum Venetorum equalitatis argumentum. Gallorum oscula
 mutua.* VI. *Anglorum oscula honestissima. Oscula monetis familia.
 Belgarum oscula pudica.* VII. *Aula elegantium morum officina. Hi-
 spanorum Italarum aliarumq; gentium variæ salutandi formula. Oscu-
 la Sacerdotum in Papatu ab Ethnicis derivata.* VIII. *Chinensium,
 Arabum*

Arabum & Abyssinorum salutationis ritus. IX. Persarum oscula saluatoria. Eadem Russis Lithuanis ac Prussis usitata. Inania. Moderatè adhibenda. Modus ritè osculandi. X. Oscula inter sanguine junctos pura & sororia. Parentibus & liberis communia. Pontificatus inter Romanos gentiles qualis dignitas? Pons sublitius. Pontificum Romanorum numerus ab initio. XI. Exempla osculorum Parentibus à liberis, uxoribus item à maritis & contra, nec non fratribus & affinibus & oblatorum. XII. Ius osculi apud Romanos. Famosa mulieri à propinquis nullum osculum fixum. Impudicæ filie paterno osculo privata. Exploratio per osculum an mulier sobria esset. Meribibæ mulieres apud Romanos aliasq; gentes exosa & grauer punita. Vinnum olim dicebatur temetum. Viri abstemii. Veteres Romani cognatarum nuptias non permittebant, illas tamen osculari licebat. Quando consobrinæ ducere concessum.

S. II.

RECTISSIMÈ censet Ilocrates virum probum facilitate maximè commendari, ejusq; esse proprium obvios quosq; salutate affirmat, si quis rectè benevolentia studio erga omnes defungi velit; quemadmodum familiaritatem nobis singulorum amicitiamq; salutando adjungimus, apud *Dionysium Halicarnassæum*, in *præceptis, Prætores à Principe missos excipienda, inter opera Rhetorica & Critica* cap. m. 37. Edit. *Hano-viensis*, in 8. Anno MDCXV. Appositè quoq; *Aristides Sophista Orat. in Aesculapium* pronunciat: salutationes quotidianas, quibus nobis frequentes sunt, non omittimus, sed vel idè observamus, quod iis assueverimus, quia magna vis est consuetudinis inveteratæ, *juxta Arrian. cap. XII. lib. III. Epicteti.* Idem valet adhuc de osculis saluatoriis, quæ vel in vitâ communi ex receptâ consuetudine, vel in publicis ac solennibus actibus, in certâ alicujus rei indicium ac notam, ex instituto adhiberi solent. Tali osculo à plerisque gentibus moratioribus advenientes hospites excipiebantur. Quod orientalibus id maximè solenne fuerit, ex ipsius *Salvatori nostris* verbis ad *Simonem* dicentis dispalescit.

Φιλημὰ μοι ἐν ἔδωκας *Lucæ VII. v. 45.* Quo de *Antonius VValens in N. T. pag. 307.* itemq; *Lucas Osiander in Bibliis, Exod. XVIII. pag. 102.* videatur. Adde *Matthæi cap. XIX. v. 15. Marc. X. v. 16.* Ita Cyrus Cyaxarem ad se venientem salutasse legitur in *Pædiâ Xenophontis, pag. 177.* Quinimò ea paulatim crevit hospitum veneratio, ut apud Scythas, alioquin barbaros, pro Diis haberentur, *Lucianus in Toxari, sive de amicitia* refert, Toxarim Scytham hominem Menelippo Atheniensi, exprobranti sibi, quod Pyladem & Orestem peregrinos atq; etiam hospites pro Diis colerent, respondisse, Quod hospites erant, non Scythæ, id verò nihil obstat, quo minus boni viri iudicentur. Hospites autem esse venerandos merito putabant veteres, tum, ne inhumani viderentur, tum quia si Dii aliquando sub peregrinorum habitu ad mortales accederent, cæcis ne prohiberentur. Quod quidem convenit cum illo D. Pauli à *s. Chrystomo in sermone de Lazaro*, receptum: Sectamini hospitalitatem; per hanc etiam quidam inscientes hospitio exceperunt Angelos. Ingressi igitur hospites excipientes supplices adorabant, ubi vox adorationis juxta superius allata, intelligi debet. Nec solum hospites adorabant, sed excipientes quoq; ut mos est Anachoretarum, iis pedes lavare contulerunt. Ita in *vitis Patrum lib. III.* Cum aliquem sibi adesse senserunt servi Dei, continuo procurruno obviam, & velut Angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, mensam ponunt, atq; omnia secundum divinum mandatum complent charitatis officia. Inter alia B. Apollonii documenta de hospitalitatis studio hoc erat, ut adventantes fratres, quasi Dominum suspiciamus advenientem. Addit enim: *hospes fui, & suscepistis me.* Sic Abraham suscepit eos, qui homines quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Immo hospites adorat Apollonius, eorumq; pedes lavat, velut in ejus *vità* memoratur: Ubi autem appropinquare jam cæpimus, auditâ voce Psalmi, etiam ipse Sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usq; ad terram, & surgens O SCULO nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus Monasterium, oratione prius,

prius, (ut moris est) dictâ, pedes nostros propriis manibus lavit, & cætera quæ ad requiem corporis pertinent, adimplevit. Hæc autem facere ei motis erat omnibus adventantibus. Apud Græcos olim oscula salutatoria viguisse colligitur ex verbis *Orphei*, in *Argonauticis* modum, quo Chiton hospites excepit, tradentis,

v. 397.

Ἀλλ' ὄτε, ῥ' ἄθρῃσεν ἀγαλλεῖτες Βασιλῆας,

Ἀσπασίως ἀνέβασε, κύσεν δὲ ἄρα Φῶτα ἰκάζων.

Ast ubi præclaros Reges ad limina vidit,

Excipit assurgens, & lætus ad oscula quemq;

§. II. Successu temporum mos ad Romanos devolutus est, ubi oscula facta quotidiana, ut *Suetonius* in *Tiberio* cap. XXXV. recitat, vel, ut *Optatus Milevitanus* Libro IV. contra *Donatistas*, appellat, *salutationes perfunctoriæ*, quas publico edicto *Tiberius* inhibuit, ne nimiam familiaritatem illud humanitatis studium vilesceret, vel illis ipsis Majestati suæ quidquam decederet. Quicquid enim in excelso fastigio positum est, humili & trita consuetudine, quo sit venerabilis, vacuum esse convenit. *Valer. Maximus* Lib. II. c. I. *in fine*. Ita tamen Princeps se gerat, ne, quod rarissimum est, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem deminuat, juxta monitum *Taciti*, cap. II. in *vita Agricola*. Addit verò ad *Suetonii* locum acutissimus *Casaubonus*, in *Animadversione*, pag. 216. Arbitror *Tiberium* minimè comem Imperatorem, ut eum *Plinius* vocat, cum oscula quotidiana gravaretur, ne superbiæ hoc ipsi tribueretur, edictum hoc promulgasse. Verùm plus lege valuit diurnus & inolitus usus, unde etiam *Martialis*, qui temporibus *Domitiani* floruit, in ea invenitur Libro XI. *Epigrammæ* XCIX.

Effugere non est, Basse, basiatores,

Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,

Et hinc & illinc, usq; quaq; , quacunq;.

Non ulcus acre, pustulæve lucentes,

Nec triste mentum, fordidiq; lichenes,

Nec labra pingui delibuta Ceroto;

Hhhh

Nec

Nec congelati gutta proderit nasi,
 Et æstuantem basiant, & argentem,
 Et nuptiale basium reservantem.
 Non te cucullis asseret caput tectum,
 Lectica nec te tuta pelle, veloq;
 Nec vendicabit, cella læpius clausa
 Rimas per omnes basiator intrabit.
 Non consulatus ipse, non tribunatus,
 Sævique fasces, nec superba clamosi
 Licitoris abiget virga basiatorem.

Quæ ut rectius intelligantur, ex *Plinii Libro XXVI. Histor. Natural. cap. I.* repetendum est, sub Tiberii Imperatoris Principatus mentagram, novum morbi genus, quod quasi cancer faciem corpusq; inficiebat, & oculis contrahebatur, irrepisse. Hoc morbo Tiberius ipse, ad quem salutandum osculandumq; Procere Reipublicæ, nobilioresq; viri quotidie accedebant, primus inter reliquos laborare cœpit. Nec sensere id malum sceminæ, inquit *Plinius*, aut servitiæ, plebsq; humilis, aut media, sed procere veloci transitu, osculi maxime, scœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice quàm morbo. Neque quisquã prior Imperatore ipso sensit, magnã civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem legeret nomen (illud mentagræ) incognitum. Quoniam enim à mento ferè oriebatur, joculari primùm lasciviã, mox usurpato vocabulo, mentagra hic morbus appellatus fuit. Inde *Martialis libro I. Epigramm. LXXIX. de Festo*, qui hujus morbi tædio mortem sibi consciverat, quod corporis partes eo malo conficerentur, aperiens dixit:

Indignas premeret pestis cum tabidâ fauces,
 Inq; ipsos vultus serperet atra lues;
 Siccis ipse genis, flentes hortatus amicos
 Decrevit Stygios Festus adire lacus.

Fauces, ait Poëta, ut puto pro labiis & ore, quæ cõtagione isthac primùm afficiebantur, uti idem adducto superius Epigrammate ad Bassum, innuit, cumq; admonet, ut sibi ab adulatorum vene-

natis osculis omni studio caveat. Nisi igitur Tiberius subditos nobiliores ad oris osculum admisisset, à mentagrâ mansisset immunis. Hac procul dubio necessitate coactus quotidiana oscula edito abrogavit.

§. III. Usus horum osculorum idem Poëta *Libro VII. Epigramm.* XCIV. ferit, *in Linum*:

Bruma est, & riget horridus December,
 Audes tu tamen osculo nivali
 Omnes obvius hinc & hunc tenere,
 Et totam, Line, basiare Romam.
 Quid possis graviusq;, læviusq;,
 Percussus facere, atq; verberatus?
 Cujus livida naribus Caninis
 Dependet glacies, rigetq; barba,
 Qualem forcipibus metit supinis
 Tonsor Cinyphio Cilix marito.
 Quare, si tibi sensus est, pudorq;,
 Hibernas, Line, basiationes,
 In mensē, rogo, differas Aprilem.

Cumq; scēpissimè nonnullorum *basia sordida & olidissima* essent, ut ex priori *Martialis* loco colligere licet; ac iis intempestivi basiatores obviantes quasi conspuerent, ceu *Petronius in Satyrico cap. XXIII.* loqui amat, *Poeta lib. II. Epigramm. XXI.* oscula manuum istis præfert, hunc in modum canens:

Basia das aliis, aliis das Posthume, dextram,
 Dicis, utrum mavis, elige, malo manum.

Quantò autem humaniùs salutabant, tantò arctius adhærebant osculo. Oscula erant tarda, & à quibus ægrè dimitterent, idq; affectus testimonium benevoli habebatur. *Seneca de Ira Lib. II. cap. 24.* *Tollenda ex animo suspicio & conjectura, fallacissima, irritamenta.* *Ille me parum humanè salutavit, ille osculo meo non adhæsit, ille institutum sermonem citò abruptit, ille ad cœnam, non vocavit, illius vultus aversior visus est.* Poetæ nihil aliud intellexerunt Phrasi illâ *figere oscula*, quasi *adfixi inhererent faciei.*

Ast hæc inter pares. Superiores verò inferioribus salutantibus osculum simplex porrigebant, quod *libare* vocant iidem Poetæ. Sic de Jove Venerem osculante *Virgili* locum *Aenedios lib. II*. huc trahunt: *Oscula libavit Nata*, teste *Iohanne Meurfio, Auctarii Philologici cap. XII X. pag. 139*. Peculiaris salutandi ritus apud *Dionem Cassium* occurrit *Lib. L X. IV. Historie Romane in Ottone*, de quo dicitur, quod per annulos sua oscula ad alios transfuderit. Hic, inquit *Dio*, ut cœpit placido & leni sermone & ficto simul atq; cultu indicare modestiam. *φιλιμίατα τῶς ἑαυτοῦ δια τῶν δαυλύων πινυμι*. Ad hoc oscula ad singulos ferè per annulos mittere.

§. IV. Æquali comitate veteres peregrè redeuntes ac diu desideratos prosequerantur. Ita Christi discipuli cum alicundè remearent ad Christum, osculum ori illius imprimebant, in pacis testimonium. *Alphonsus à Castro, Libro IV. adversus hæses, hæses III. Chrysostomus homilia XXX. in Epistolam secundam ad Corinthios*. Ad hunc, ait, modum, animæ inter se devinciuntur. Ob eam causam etiam ex peregrinatione aliqua reversi mutuo nos osculamur, animis videlicet ad mutuum congressum recedentibus. Hoc enim potissimum membrum est, quod animi affectum nobis prædicat. Agricola apud Romanos, noctu in urbem, noctu in palatium, ita ut præceptum erat, venientem, exceptumq; brevi osculo ex *Tacito* innoscit. Vide vitam Agricolæ, à celeberrimo quondam Academiae Salanzæ Historico, *J. A. Bosio*, editam *cap. XL*. Clitophontem Melite advenientem mulier quædam Ephesia complexu innumerisq; dissuaviationibus accepit. *Achilles Tattius de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib. V. p. m. 305*. Idem planè *Catullus Epigrammate IX. ad Verranimum confirmat*, quando canit:

Visam te incolumeni audiamq; Iberum
Narrantem loca, facta, factiones,
Ut mos est tuus, applicansq; collum,
Iucundum os, oculosq; suaviabor.

Es Epigramm.

Et Epigramm. XLIX. ad Iuuentium:

Mellitos oculos tuos, Iuuenti,
Si quis me sinat usque basiare,
Usque ad millia basiem trecenta,
Nec unquam saturum inde cot futurum est.
Non si densior atidis aristis
Sic nostræ seges osculationis.

Marcellus Epigramm. lib. XII. Epigr. LIX.

Tantum dat tibi Roma basiorum,
Post annos modo quindecim reuerso,
Te vicinia tota, te Pilosus
Hircoso premit osculo colonus,
Hinc instat tibi textor inde fullo,
Hinc sutor modo pelle basiatâ,
Hinc menti Dominus pediculosi,
Hinc defioculus & inde lippus.

Horatius libro I. Ode XXXVI.

Qui nunc Hesperia dulcis ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula
Quam dulci Lamix.

Ejusdem mentio fit in aliis quoque Scriptoribus, ita *Cicero ad Tironem* lib. XVI. *Epistol. ad familiares* 27. scribit: Ego vos ad IV. Kalend. videbo, tuosque oculos, etiamsi te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Et *Ammianus Marcellinus* lib. XXII. *Histor. de Celso* ait: In netibus emensis cum ad Pylas venisset, qui locus Cappadocas discernit & Cilicas, OSCULO susceptum Rectorem Provincie, nomine Cellum, jam inde a studiis cognitum Atticis, ascitumque in Confessum vehiculi Tarsum secum induxit.

§. V. Habet & hodierno die Belgium, Anglia, Gallia, Italia atque Germania sua oscula. Et ut à posteriori incipiam, quod Germanos quidem attinet, de iis *Henricus Kornmannus* *Lin. amor. cap. 4p. m. 79.* Vidi, inquit, osculum in multis locis usitatum Colonia Agripinensis, Tubinga &c. ubi nefas grande creditur, si iuuenis ad puellam veniens

niens ipsam non osculetur, & amplectetur. Verum in specie Tubingenses virgines osculantium, sive potius osculo salutantium Catalogo eximit Vir Celoberrimus *D. Thomas Lansius*, manifesti falsi *Kornmannum* incusans, *Commentat. de Academicis*, p. m. 31. Publica enim, scribit, honestas & legum sanctitas illam osculorum prodigalitatem non patiuntur. De occultis, & quæ prægnantes ob causas nonnunquam dantur, & accipiuntur, non judicat Ecclesia, & jura constitui oportet in his, quæ ἐπι τὸ ἀδύσεν accidunt, l. 3. ff. de legibus. Viget etiam Venetiis hic frequens osculandi mos inter Patricios, dum ad Comititia accedunt, & dum ab iis discedunt, mutui amoris ac pacis Symbolo. Addo, quod osculum non nisi ejusdem conditionis hominibus conveniat, ut in hoc Sapientissima Republica etiam hoc sit veluti æqualitatis argumentum. *Jacobus Philippus Tomasinus de tesseriis hospitalitatis cap. XXI. p. m. 152. Edit. Amstelodam. in 12. Anno MDCLXX.* Addatur *Simon Abbes Gabberna in Catulli Lib. I. Epigramm. X.* ubi alia consuetudo Italorum oscula percenset. De Gallis recitat rerum variarum curiosus indagator *Henricus Salmuth ad Pancirollum, lib. I. sive de perdit. Tit. XLVI. p. m. 214.* quod honorificè admodum interpretentur, si hospes adveniens, uxorem, sorores, filias etiamnum virgines osculo adhibito salutaverit, & in amplexum acceperit, & in gremium sibi assidere jusserit. *Pier. Valer. Hieroglyph. Lib. XXII. cap. 4. pag. 262.* Addo testimonium domesticum, Galli (scribit *Ludovicus Cresollus Mystagogi Lib. IV. cap. 6. sect. 2. p. 895.*) apud quos semper candor singularis, & pudicitiae decus in flore suo & pretio fuerunt, osculorum insidias minus sibi timendas putant, cum salutationis causa fiunt. Nam etiamnum viget illa consuetudo, ut viri nobiles, cum se invisunt, aut peregrè veniunt, omnes qui domi sunt, nuptas, innuptas basio consalutent. Id civile & honestissimum semper visum, vixq; ex illa re consecuta est unquam ulla infamia, ut inter nobiles viros, quibus magna honoris cura & dignitatis esse consuevit. Confer. *Anton. Gub. Costanus in Commentario de Sponsalibus.*

§. VI. Anglorum mulieres non modo cognatos, sed quos-
 cunque generatim, osculo salutant, resalutantque, & illud primo-
 ribus labris tam decentissimè, quàm honestissime. Quæ verò
 Regio sunt sanguine ortæ, non oscula inferioribus libant, sed ma-
 num averfam porrigunt, perindè ut viri inter se salutationis causa.
Polydor. Vergilius de rerum Inventoribus libro IV. cap. XIII. p. 316.
Edit. Colon. in 8. 1626. Idè roborat *Desiderius Erasmus Rotærodamus*
in festivissimâ ad Faustum Andrelinum Epistolâ conceptis verbis: Si
Britanniæ dotes satis pernoctes, Fauste, næ tu alatis pedibus huc
accurreres; & si Podagra tua non sineret, Dædalum te fieri opta-
res. Nam ut è plurimis unum quid attingam, sunt hic Nymphæ
divinis vultibus, blandæ, faciles, & quas tuis Camœnis faciliè an-
teponas. Est præterea mos nunquam satis laudatus, sive quò ve-
nias, omnium osculis exciperis, sive discedis aliquò osculis di-
mitteris; redis, redduntur suavia, disceditur abs te, dividuntur
basia; occurritur alicubi, basiatut affatim: denique quocunque
te moveas suaviorum plena sunt omnia. Quæ si tu Fauste, gu-
stasses semel, quam sint mollicula, quam fragrantia, profectò cu-
peres non decennium solum, ut Solon fecit, sed ad mortem us-
que in Angliâ peregrinari. Antonio Perez, Secretario de Estado,
que fue del Rey de España, Don Phelippe II. deste Nombre, (quem pro
singularissimâ suâ in me bonasque literas propensione, Magnifi-
cus, Nobilissimus, multarumque linguarum callentissimus, Dn.
Bartholomæus Meienreis, inclutæ Reip. Elbingensis, Praconsul ac p. t.
Vice-Præses, multos annos meritissimus, mecum communicare dig-
gnabatur) in Centuriâ Epistolarum ad Comitem Essexium An-
gliæ Magnatem, aliosque, Ep. VIII. De osculatus sum hodiè ex
consuetudine vestrâ in convivio septem fœminas, illustres corpo-
re, pulchras animo. Sed quid hoc ad naturam osculorum? oscula
enim grata, juvenilia, fragrantia suavia (hinc suavium osculum) sint
neceffe est. Oscula sunt similia monetis, quarum una potest habe-
re valorem multarum. Amplectere, lambe oscula juvenilia, rubi-
sunda, odorifera. Fuge, respue senilia, pallida, fœtentia: Hæc exa-
minant corpus, illa animam. Qui omnes ad unum, nil nisi
 quod

quod Veritati conſonat, ingenuè teſtati ſunt, quemadmodū olim dulciſſimo Anglicanæ gentis conſortio adhærens, ſummâ cum delectatione, ſed tamen innocuâ prorsus & virginali expertus, recorder. De Belgis Eloquentiſſimus juxta & Grajæ elegantix æmulator feliciffimus *Erycius Puteanus*, *Profeſſor Lovaniensis & Hiſtoriographus Regius*, ad Johannem Baptiſtam Saccum Italum, Senatui Mediolanenſi à Secretis hoc modo diſſerit: *De puellâ veſtrâ quid ſcribam? valet, viget, iam matura viro, jam plenis nubilis annis. Mores & linguam quoque noſtram diſcit, tamen oſcula non libat. Sic eam habeo, uti educata eſt. Scis tu, ut confringi vas citò ſamium ſolet. Pudica quidem Belgarum oſcula, ſed tamen oſcula: & inſinuentur multo honeſtius, quam figantur. Abhorreſcere illa ab hoc ritu debet, & ſi pudicitia alumna eſſe velit, illa ſum uſque quoque verecundiæ florem ſervare. Neſciunt noſtra virgines ullum libidinis rudimentum oculis aut oſculis ineſſe, ideoque fruuntur. Veſtræ ſciunt. Si noſtra eſſe hæc quoque incipiet, particeps candoris noſtrierit, & caſte immunitatis capax.* Conf. *Andreas Heerboord, exercit. Ethic. XLIV. theſi 4.*

§. VII. Operæ pretium eſt aliquantò ad curatiùs in exoticarum nationum ſervilia & ſalutatoria tam manuum quam pedum oſcula inquirere, cum mores, ritus, & quæcunque generis quaſi propria, & notæ characteriſticæ ſunt, non cuius pateant, aut ubique exponantur, ideo elegantem multisque obſervatu dignis referatam *Antonii de Guevarâ Epistolam, inter familiares LVII. ad Franciſcum de Mendoza Palentia Episcopum*, exarata, emiſſiſſi oculis perluſtrandam exhibeo; illa enim Hegemonæ iſtarum Deæ peregrinantes manu ducet, ac eorum deſideria omni modo explebit. Nunc igitur iter auſpicandum, nunc vaciſſis auribus excipiantur ejus monita, quæ tali filo deducit, *p. m. 465. Edit. Colon. in 8. Anno*, MDCXL. *Literæ tuæ redditæ mihi ſunt, quibus à me petis, ut*, *formulas quasdam tam ſalutandi quàm valedicendi elegantio-*, *res tibi indicem ac præſcribam. Ad ipſam rem quod attinet,*, *quamvis non exiguum in aulico decus ſit, debitum unicuique,*, *ſervato ubique decoro, honorem exhibere, mihi tamen quæ-*, *ſtio hæc tam nova accidit, ut de ea ne per ſomnium quidem un-*
quam

„ quam cogitârim , nedum ejus decisionem in libris meis investi-
 „ garim. Multum sanè interesse puto , quibus cum verbis , tum
 „ gestibus in civilis vitæ conversatione , præsertim verò in mutuis
 „ salutationibus , utamur. Videmus enim qui vel caput decenter
 „ non aperiunt , aut venientibus tempestivè non assurgunt , aut oc-
 „ currentibus obviam ipsi ultrò non procedunt , aut denique non
 „ cuique qui debetur , titulum tribuunt , rusticitatis , vel fastus & ar-
 „ rogantiæ notari ; imprimis eos , qui in aulis versantur. Neque
 „ enim Sacerdoti magis convenit missam attentè & devotè lege-
 „ re , figulo ollam affabrè formare , futori calceum , sartori vestem
 „ aptè concinnare , quàm aulico in omnibus tam dictis quàm fa-
 „ ctis elegantiam quandam adhibere : cum Regum & Principum
 „ aulæ omnis elegantix officinæ quædam esse debeant. Ad illud
 „ quod attinet , quomodo occurrentes nobis salutandi , aut abeun-
 „ tes dimittendi sint , equidem certi nihil præscribere possum ,
 „ cum id nequaquam è libris discatur , sed totum à cujusvis regio-
 „ nis more ac consuetudine , ac personarum conditionibus depen-
 „ deat. Quo tamen petitioni tuæ aliqua ex parte satisfaciam , pau-
 „ cis indicabo , quid olim , quid etiam apud nos usitatum sit ; ita ta-
 „ men ut non quod à me è pristini temporis memoria repetitum ,
 „ vel hodie usurpatum , sed quod ab aliis decenter adhibitum tibi
 „ videbitur , eligas , & ubi voles , usurpes. Idumæos in via sibi oc-
 „ currentes , hac formula salutationis lego uti solitos : **DOMINUS**
 „ **VOBISCUM**. At veri Hebræi sic se mutuo compellabant : **A-**
 „ **VE MI FRATER**. Sophistæ è Græciâ : **AVETE OMNES**.
 „ Romanis in congressu , **SALVE** , in discessu , **VALE** , in ore erat.
 „ Carthaginenses non verbis , sed **OSCULO** invicem sese saluta-
 „ bant. Et Turcæ hodieque nulla alia salutatione utuntur , quam
 „ quod in congressu humeros , in discessu verò genua aut vestem
 „ etiam mutuo exosculantur. Sed omnia ista persequi infinitum
 „ sit. In Italia , uti etiam alibi , salutationes pro diei partibus distin-
 „ guuntur &c. Sed ex omnibus quæ hodiè ab Italis Gallis & Hi-
 „ spanis adhibentur formulis , nullæ mihi magis ridiculæ ac puti-
 „ dæ videntur quam quod ajunt : **BESO LOS MANOS DE**

„ WESTRA MERCÉD: item BESO LOS PIES DE WE-
 „ STRA SENNORIA. Nec non YO SOY SIERVO Y
 „ ESCLAVO PERPETUO de WESTRA CASA. Quibus
 „ non manus tantum sed pedes etiám eorum quos salutant, ex-
 „ osculantur, adeò mancipio se illis tradere testantur. Equidem ut
 „ meum quoque interponam iudicium, sic existimo nihili omni-
 „ nò hominem fuisse, qui primus has nobis elegantias est com-
 „ mentus, quin ajo agrestem planè ac barbarum fuisse. Oscu-
 „ lari manus alterius vile est, pedes putidum & turpe. Manibus
 „ emungimus mucum & detergimus sordes, fricamus scabiem
 „ & quas non corporis partes attrectamus? Pedes sudore ple-
 „ rumque foetent, callo sunt obducti, conspersi pulvere, & luto
 „ inquinati. De me illud mihi credas velim, malle me armum
 „ vel pedem bubulæ aut ovis benè apparatus comedere, quam
 „ vel elegantissimi aulici manus aut pedes osculari. An non cre-
 „ dis in Principum aulis quamplurimos reperiri, qui pedes &
 „ manus aliorum osculari se dicunt, interim pedibus & manibus
 „ truncare eosdem mallent, si alter alteri dicat: *Amicus tuus*
 „ *sum: Opera mea tibi prompta ac parata semper est: utere meis tan-*
 „ *quam tuis; Faciam quæcunque grata tibi esse intellexero; Si quid à*
 „ *me fieri velis, tuo arbitrato mihi impera: & si qua alia ejusmodi*
 „ *sunt, quibus amicitiam & obsequium aliis offerimus; à bonis mori-*
 „ *bis nequaquam abhorret. Osculor manus & pedes vestros, & ele-*
 „ *gantia caret, & ab omni ratione est alienum. Pedum enim oscula*
 „ *Pontificis dignitati debentur: At suas ipsius manus osculari*
 „ *sacerdoti Missam celebranti convenit.* Nos, si Christi magis imi-
 „ tatores, quam profanz adulationis affectatores esse cupia-
 „ mus, non temerè alia salutatione utemur, quam D. N. Jesus
 „ Christus & ipse usus est, & suos uti docuit, nimirum, PAX
 „ VOBIS, aut PAX SIT HUIC DOMUI, putidis illis auli-
 „ ciformis, cum auctoribus suis ad Anticyras relegatis. Sed quinam
 „ illi sunt, quæris? Equidem juxta tecum nescio, si tamen con-
 „ jecturæ locus est, existimo, quemadmodum saltans saltan-
 „ tem

„ tem sequitur , sic levi alicui homini tale aliquid fortè sive per
 „ imprudentiam , sive per jocum & irrisionem excidisse ,
 „ quod servilibus ingeniis ita placuerit , ut ad seria solœcismos
 „ istos transferre non dubitârint. Hæc hæctenus *Guevara*. Ex
 quibus unicum sigillatim noto , quod oscula quæ in Papatu sacer-
 dotibus convenire ait , è Lacunis gentilium hauserint Romanen-
 tes. Testimonium *Appulejus Lib. II. Miles.* suppeditat, de Ægy-
 ptiorum Propheta primario Zachlâ extertè scribens: *Et cum dicto*
juvenem quempiam linteis amiculis intectum pedesque palmis buxeis
indutum, & ad usque deorso capite, producit in medium, hujus diu ma-
nus deosculatus, & ipsa genua contingens.

§. VIII.

Satis equidem opinor , de aliquot gentium osculis , novitatis
 sititor ex adductis percepit ; posse hæc pedem figere & termi-
 num , more prisco , germinante fronde coronare : At verò ulte-
 riùs me cupiditas rara cognoscendi rapit , & ad remotissimas pla-
 gas , in quibus omnem humanitatis sensum exsulare vulgus cre-
 dit , penetrare , impellit. Liceat igitur populos ardore solis ad-
 ustos, Persas, Arabes, Abyssinos, Russos &c. ipsosque in imò fe-
 rè orbis angulo habitantes Sinas invisere , & capto curriculo , ut
 cum Comico dicam , omnia quæ ad Salutationis Classem refe-
 runtur , pertransire. Itineris prolixi asperitudinem , mens, quæ
 potissimum in hoc stadio occupatur , varia jucunditate perfusa
 lævigabit , ut sine tædio evadere possim. Primò itaque tenendum
 est, omnes venerationis numeros contactu manicarum superioris
 togæ apud Chineses absolvi. Audiamus super hoc testem *ἄξιονιστορ*
 „ *Trigantum* ita differentem : Nil apud Sinas urbanitatis aut cul-
 „ tus habet, caput aperire, sed neq; motu pedum , & longè minus
 „ amplexu, aut manus osculo, vel cujuslibet alterius rei, quam of-
 „ ferunt, venerationē profitentur. Maximè vulgaris inter eos ur-
 „ banitatis ritus hoc modo peragitur. In superioris togæ manicas,
 „ quas gestant laxissimas, colle tæ manus (quod Sinæ faciunt, nisi

„ quid operis tractent , aut flabello ventum concilient;) ambæ
 „ uniuntur. „ & una cum manicis primùm in altum eriguntur:
 „ modeste, indeque deprimuntur altero ex adverso alterius con-
 „ sistente, & hanc Syllabam geminante ZIN, ZIN, „ cujus vocis
 „ significatio nulla est, nisi urbanitatis ritus, & urbanitatis inter-
 „ jectio nostro more posset appellari. Deinde nonnullis inter-
 „ jectis idem *Auctor* pergit: Si quando majus aliquod veneratio-
 „ nis officium placet exhibere, aut quia se tum primùm salutant,
 „ aut quia diutius abfuere, vel, si alter alteri quidpiam gratula-
 „ tur, aut gratias agit, sive cum solennior aliquis dies incidit, aut
 „ aliâ qualibet ex causâ; tum post exhibitam eam, quæ supra
 „ commemorata est, inclinationem, uterque in genua provolvitur,
 „ & frontem ad solum usque demittit; tum in pedes erecti,
 „ iterum inclinantur & genua flectunt, ut supra, idque tertio &
 „ quarto. Sed cum hic superiori, parenti, Magistro, aut alii viro
 „ Principi ritus exhibetur, is ad aulæ caput stans, „ aut etiam se-
 „ dens, honorem excipit, & solum ad singulas alterius inclina-
 „ tiones ac genuflexiones, manibus unitis, ut supra, non nihil
 „ inclinatur eo ipso in loco, in quo stat, aut sedet. Et sæpè qui mo-
 „ destius hunc honorem excipit, non in aulæ capite ad Septen-
 „ trionem, sed ad latus, ad ortum scilicet, consistit. Hoc eodem
 „ cultu ipsi sua simulachra vel domi, vel in templis, coram arâ ve-
 „ nerantur. Famuli verò cum heros suos, aut infima plebs hono-
 „ ratiore salutant, primo cultu in genua prouunt, & ter fronte
 „ solum leviter quatunt, quem eundem sæpe ritum simulachris
 „ suis exhibent. Porrò si cum iis herus colloquatur, ad ejus latus
 „ adstant, & ad singula responsa in genua provolvuntur. Id alii
 „ quoque è vulgò faciunt, cum Magnates conveniunt. Hucus-
 „ que prælaudatus *Trigautius Lib. I. Expedit. Christian. apud Sin-
 „ nas, cap. VII. pag. 64. 65.* Arabes se invicem visitantes si ejus-
 „ dem sint dignitatis, genas utriusque osculantur, ubi verò Capi-
 „ taneus ad alios vilioris conditionis diverit, manus ipsius
 „ summa cum reverentia osculantur inferiores. *D. Ottho Dap-
 „ per, in descriptione Africa Germanicâ pagina 33.* Abyssini
 „ Nobi-

Nobiles alique non postremi censûs loco salutationis se
extensis brachiis amplexantur; humerisq; figunt osculâ his addi-
tis bonæ scævæ verbis. : DEUS BENEDICAT TIBI!
quin etiam in genua procumbentes ter solum osculantur. *Idem*
ibid. pag. 680.

§. IX. Persas quod attinet, ad quos nunc transeo, illi sibi in-
vicem obviantes salutem ultro citroq; nunciare non solebant, sed
hujus loco osculâ offerebant. Si pares erant, ora osculabantur,
sî alter paulò inferior, ei genas osculandas porrigebat is qui di-
gnitate aut quavis eminentiâ alteri antistabat. Si autem postre-
mi ordinis Persæ è clarâ familia natis aut dignitate auctis occurre-
rent, eos in terram provoluti venerabantur. Vide *Barnabam Bris-*
sonium de Regno Persarum, pag. 741. seq. *Conf. Dissert. IX. §. 19.*
Rufos deniq; parùm à Gallis in hoc passu distare, *Sigismundus Li-*
ber Baro ab Herberstein, qui, ut cum Poëtarum omnium Patre,
Hôméro, loquar,

Πολλὸν δ' ἀνθρώπων ἰδὲν ἄστει; καὶ νόον ἔχων;

adfeverat. Verba ejus in *Moscorum descriptione*, cap. IV. pag. 1000.
hæc sunt: Cum unus alium accedit, ingressus habitaculum, non
statim Dominum Dòmus salutat, sed continuò caput aperiens,
ubi imago sit, diligenter circumspicit, quâ visâ cum magnâ reve-
rentiâ ter se crucis signo caput inclinando munit, dicens: *Iesu*
Christe, fili Dei vivi, miserere nostri. Postea porrectis sibi manibus
alterutrum sese invicem salutantes deosculantur, capitaq; more
patrio frequentius inclinant. Conferatur *Narratio de Russorum*
moribus ad B. D. Chytraum perscripta, & *Erasmi Francisci Austriani*
discher Sitten Spiegel Lib. I. *Histor. select.* XV. pag. 482. ex *Ia-*
cobi Vlesfeldi Hodaporico Ruthenico. Neq; hujus comitatis Lithuani,
meiq; concives Prussi penitus ignari sunt, sed æq; acaliæ politio-
ribus moribus affvefactæ gentes ἰοπέπων observant. Videas enim
ibidem mulierculas, virginesq; imò viros sibi familiares ac juve-
nes in congressu & discessu, decentissimè oscula permutare. Ita
quilibet locus more suo, tanquam peculio gaudet. Atq; hæc o-

scula consuetudini honestæq; benevolentix contestandæ ac nudæ salutationi seruiunt, deq; numero sunt eorum, quæ à Græcis *κενὰ ἰμανία* oscula dicuntur, de quibus lepidum illud est cujusdam puellæ apud *Theocritum*, *Idyllio* XXII. X.

Κενὸν φίλαμα λέγουσιν,
Τὸ στόμα μὲν πλύνω, καὶ ἀποπλύνω τὸ φίλαμα.

Inane osculum esse dicunt, lauo os meum, & osculum despuo. Osculum benevolentix, alicubi *Cajetanus* monet, bonum ac laudabile est, juxta morem patriæ, inter quascunq; personas sit; osculum verò libidinis peccatum mortale. Illud autem omittere in locis, ubi frequentantur oscula, rusticum & agreste est. Non tamen cui libet in conversatione Politicâ sua oscula obtudere licet, ne repulsam patiatur, exemplo rustici illius, Eunicam puellam basia- turi apud eundem *Theocritum in Bucolico*:

----- Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Tu mihi suaviolum dare vis, homo rusticus? atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus unquam,
Sed magis urbanis soleo oscula figere labris,
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus unquam
Contigeris, nec per Somnum. -----

Infantula Diana Lemniam ingressa officinam, ut Armâ poscat, Brontem Cyclopem, qui audacter blandus, in sinu sublata m osculari auebat, fuliginosam Cæsariem barbâmq; vellens, deturpat. SCHIFADI BRONTE IL TEMERARIO BACIO. Dum tela poscit, osculum Bronti negat. *Thesaurus Inscription. pag. 156.* Quomodo osculum rectè sit expediendum, monstrat *Constantin. Rogerius Tractat. de Dote cap. XIX. num. 18.* his verbis: Multi nesciunt osculari, unde tu opponas alteram manum ad mentum mulieris, alteram verò ad occiput, cum eleganti labiorum impressione. Sed nemò forte hic præceptorem desiderabit Rogerium. *D. Samuel Strykius Tractat. de jure sensuum, Dissertat. VII. cap. 5. num. 15. pag. 443.*

§. X. Huc commodè referri posse videntur oscula, quæ inter sanguine junctos, salutationis plerumq; ac benevolentia vicem obtrinebant. Ideoq; illa uno falce constringam & tam sacrorum quam externorum exemplorum facula illustrabo. Hæc oscula, quia nullo obscæni amoris indicio maculantur, *Martialis pura* vocat, *lib. VI. Epigramm. L.*

Nā tibi vel minimum basia pura dabunt.

Ovidius autem *Sororia*, *lib. IV. Metamorph. Fabula V.*

Poscenti Nymphæ sine fine Sororia saltem
Oscula -----

Veluti *Barthius Adversar. Lib. XXIII. cap. 18. p. 1146.* observat. Primas in hoc subsellio partes Parentibus, liberos suos osculanti- bus decerno. Sic Jacobum Patriarcham suos è filio Josepho nepotes amplexantem, *Bibliorum Codex, Genes. XLVIII. 7. 10.* introducit. Laban agrè tulit, non tam quod Jacob gener elanculum disceslerit, quam quod passus non fuerit filios & filias suas osculari, *Genes. XXXI. v. 28. Idcirco de nocte consurgens osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis & reversus est in locum suum.* Absolonem David ab exilio revocatum osculatur, *II. Samuel. XIV. 33.* Filium prodigum ad sanio- rem mentem reversum, pater lætabundus osculo excipit, *Lucæ XV. 20.* Cum Alexandrum cui stupendæ res gestæ nomen Magni conciliaverunt, Bucephalum domuisse cognosceret Pater Philippus Macedo, suam exinde animo conceptam lætiti- am lacrymis temperabat, quæ tanquam pronuncia amplexus, caput filii osculantem, talia fari faciebant: *O nate? regnum tibi par quare. Macedonia enim te non capit. Plurarch. in Alexandro.* Cicero filia suæ Tullia complexum mæstus desiderat, *Epist. I. lib. XII. ad Atticum. At q; utinam continuo ad complexum Tullia mee, ad osculum Attica possim currere.* De Julio Cæsare Pontificatum maximum petente, maternumq; osculum comitis vice assumente, *Suetonius in Cæsare c. XIII.* scribit. Depositâ Provinciam spe, Pontificatum maximum petit, non sine profusis-
simâ

simâ largitione, in quâ reputans magnitudinem æris alieni, cum manè ad Comitia descenderet, prædixisse matri osculanti fertur, domum se, nisi Pontificem, non reversurum. *Cicero Orat. pro Muræna sub finem: quo se miser vertet? an ad matrem, que misera modò consulem osculata, filium suum, nunc cruciatur?* Qualis dignitas Pontificatus quondam fuerit, *Pomponius Latus de Sacerdotiis Roman. cap. X.* his exponit: Pontifices è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii filium, & ipsius Numæ generum: Cujus Scitis omnia publica, privataq; sacra subjecit, ut esset, quò consultum plebs veniret, & idem non cœlestes modo ceremonias, sed & iusta tenebria, & prodigia, quomodo susciperentur & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo, alius eligebatur, non à populo, sed ab ipsis Pontificibus. Appellati sunt (ut *Varro* scribit & *Dionysius*) à Ponte *Sublitiis*, quem reficiebant: quare videntur à Numa non Pontifices, sed Sacerdotum Principes nominati, & inde regnante Anco Martio quando *Sublitiis Pons* factus fuit, à Ponte Pontifices appellati. Et idè sacra annua trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pont. Max. dicebat, Pontifices dici à *posse & facio*. Quidam scribunt ab eo, quod *potentia sacra perficiant*. Fuerunt ab initio Pontifices numero quatuor, postquam verò maximorum quorumcunq; honorum partem plebs tribunitiis rogationibus obtinuit, ad sacerdotia quoq; sacrosanctasq; potestates patere sibi aditum voluit. Quatuor ergò alios creati ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio, & Q. Apulejo Contulibus, juxta *Andream Dominicum Floccum, de Potestat. Roman. lib. I. cap. 8.* Confer. *Raphaelis Volaterrani de Sacerdotiis Commentar. ex Commentariorum Vrbanorum lib. XXIX. Henrici Bebelii libell. de Sacerdotiis & Magistrat. Roman.*

§. XI. Contra liberi Parentes pari amoris officio prosecuti sunt: *Genes. XXVII. vers. 27.* Isaac Patriarcha à filio suo Jacobo osculum postulat. Nota quoq; est historia Elisai, qui Eliam ante secutus non est, quam veniam à Parentibus osculo inapetrasset. I. Reg. XIX. v. 20. Demetrium parenti suo Antigono, aliquan-

dò à venatione redeuntem & telis succinctum in conspectu Legatorum osculum dedisse, sæpissimè adductus *Plutarchus* recenset, ac Antigonum ad abeuntes Legatos ita loquentem sistit: in *Demetr. pag. 890.* Et hoc, inquit, de nobis, Legati, renunciate, ita inter nos convenire. Quali Concordia cum filio suo fidesq; quam ei habebat, regni nervi essent, & potentia demonstratio. Nempe usq; ad eò infociabile undequa; est imperium, diffidentia; & malevolentia; plenum, ut summus inter Alexandri Successores & natu maximus gloriaretur, quod non timeret filium, sed committeret Lancea armato corpus suum. De eodem *M. Antonius Coccius Sabellicus, Enneade IV. Lib. VII. p. m. 841. Tomo 1. oper.* Perstringebat Antigonus nonnunquam urbanâ cavillatione utrumq; in filio Demetrio vitium, libidines nempe & intempestivas porationes, à quo arctiori osculo exceptus, Lamiacus, inquit, credo, osculari voluisti; erat enim fama, illum Lamia congressu & consuetudine cupidius teneri, ex *Plutarchil. c. p. 897.* De filia patrem osculante idem Scriptor in *L. Paulo Aemilio, p. 260.* monet. Dicitur, cum Dux designatus ad vertus Persen esset, (*Æmilus*) à toto populo deductus domum honorificè filiulam Tertiam, admodum puellam, offendisse plorantem, eam appellasse, & quid tristis esset, quæ sisse, illam eum complexam & deosculatam dixisse: Nescis, pater, Persen nostrum periisse? Catellum domesticum ejus nominis significans, Paulum autem respondisse, Benè habet, accipio filia omen. Deindè uxores maritos peregrè redeuntes, vel mariti uxores osculis excipiebant; utrumq; patet exemplo *Plauti in Amphitruone, ubi Alcumena ad Amphitruonem Actu secundo Scena 2. v. 82.* dicit:

Ecastor equidem te certo heri advenientem illicò
Et salutavi, & valuisses ne usq;, exquisivi simul,
Mi vir; & manum prehendi & osculum detuli tibi.

Et versu 167. ---- adveniensq; illicò

Me salutavisti, & ego te, & osculum retuli tibi.

Marcus Antonius post reportatam à Cæsarianis in Ægypto victoriam, elatus, ingressus est regiam, & Cleopatram in armis oscu-

latus est. *Plutarch. in Antonio, pag. 950.* Cæterum fratres aliiq; cognationis jure vincti sibi invicem oscula libabant, uti ex Sacrosanctis literis abundè satis constat. Jacob Patriarcha in Mesopotamiam profectus, cum ad puteum Racheli filiæ avunculi sui Labanis occurrisset, eam cum fletu osculatus est *Genes. XXIX. v. 12.* de quo supra *dissertat. III. §. 8.* Non invenusta dedimus. Esau currens obviam fratri suo Jacobo ex Metopotamiâ redeunti, amplexus est eum stringensq; collum ejus & osculans flevit, *Gen. 33. v. 4.* Joseph cum fratribus suis se exhibuisset, osculatus est eos omnes & ploravit super singulos, *Gen. XLV. v. 15.* Aaron Mosis fratri in Ægyptum à Domino misso pro liberando populo Israelitico in deserta obviam processit, eiq; in Monte Horeb procurrens osculum dedit, *Exod. IV. v. 27.* Jethro Madianitarum Pontifex auditâ victoriâ Mosis generi sui de Amalec, cum Ciporâ filiâ uxore Mosis, & duobus liberis Gersone & Eliecere in caltra ad Montem Sinai venit, cui Moses obviam profectus honorificè osculum impertivit *Exod. XVIII. v. 7.* Cum Naemi nurus suas in patriam regredi juberet, ipsis osculo benedixit, *Ruth. cap. I. v. 18.* Alia oscula *Ruth. I. v. 18. Genes. XXIX. v. 13. Tob. VII. v. 7. lubens reticeo.*

§. XII. De Romanis *Marcellus Donatus in Gruteri Thesuro Critico, Tomo VI. pag. 676.* ex *Plutarcho* tradit; Licuisse mulieribus consanguineorum frontem osculari, & viris mulierum, cum quibus aliqua necessitudine erant juncti: Idq; concessum mulieribus, ut honorem simulq; potentiam eis concilians, si viderentur multos ac probos habere cognatos ac propinquos, vid. *Roman. Question. V. Plutarch.* Abusum hujus insectatur *Propertius Lib. II. Elegiâ V.* quandò Phrynen exagitat, cantans :

Quin etiam falsos fingis tibi sæpè propinquos,
Oscula nec desunt, qui tibi jure ferant.

Illud speciali nomine *Suetonio in Tiber. c. XXVI.* *IVS OSCVLLI* dicitur, quemadmodum ex sequenti loco elucescit: Cæsar, *inquit*, illecebris Agrippinæ, Germanici fratris sui filiæ, per *Ius osculi* & blan-

& blanditiarum occasiones pelleret in amorem, subornavit proximo Senatu, qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublicæ maximè interesset. Mulieri autem famosæ nullum à cognato osculum libatum est. Indè *Cicerolib. IV. de Republica*: Atq; etiam si qua erat famosa, ei cognati osculum non terebant. Et *Jurvenalis Satyra VI. v. 51. seqq.*

Paucæ ad ceteris Vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula -----

Nempe ut parum casta; filias enim impudicas patris osculo privati solitas fuisse, quod magnæ pœnæ loco sit habitum, notante *Eilhardo Lubino in Comment. ad locum præcitatum. Adrian. Turneb. Adversar. Lib. XXIX. cap. 27. p. m. 1068.* Neq; incestuosos si in scelere perseverarent, dignabantur salutatione aut osculo, juxta statutum *Juris Canonici, in Can. ult. caus. XXXV. qu. 8.* postmodum Successu temporis cum ex auctoritate M. Catonis vinum mulieribus interdictum esset, primùm viri cognatarum os cæperunt osculari, ut odor indicium faceret, si bibissent. *Affinibus & propinquis osculari eas jus est, ut sobrias comprobent,* inquit *Arnobius lib. II. adversus gentes.* — Vinum enim mulierem bibisse perindè erat, ac si in adulterio ac gravi crimine deprehensa, capitali supplicio plectenda esset, ceu *Plinius* habet *Libro XIV. Histor. Nat. cap. 13.* Siquidem proximus à libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit. *Valer. Maximus memorabil. lib. II. cap. I. exemplo 5.* Eò tendunt *Dionysii Halicarnass.* verba *Lib. II. Antiquit. Rom. cap. XXVI. p. m. 93.* Delinquens uxor in aliquo, Judicem, & magnitudinis pœnæ Dominum sortiebatur eum, qui læsus erat; cognati namq; simul cum viro de his judicabant, in quibus erat corporis corruptio, de eo quod peccatorum omnium videtur Græcis minimum, si qua inventa esset mulier vinum bibens. Nam utraq; hæc multari morte concessit Romulus, ut delictorum muliebrium maxima, ratus stuprum desperatæ audaciæ principiū esse; temulentiam verò stupri;

longoq; tempore crimen utrumq; apud Romanos iram merebatur implacabilem, comprobantibus legis æquitatem tot seculis. Hinc ubi Egnatius Metellus uxorem, quod vinum bibisset, interfecerat, cædis absolutus est, *Plin. l. c. Gellius Noct. Attic. lib. X. cap. 22.* Et Cnejus Domitius mulierem, quæ visa est plus vini bibisse, quam valetudinis causa deceret, dote multavit. Matrona item magna natu, quod claves cellæ vinariæ resignasset, inedia mori coacta. *Alexander ab Alexandro genial. dier. Libro III. cap. XI. p. m. 131. edit. Francof. in 8. Anno MDCXLVI.* Adeoq; in universo Latio, *vino*, quod Priscâ linguâ *temetum* vocatur, mulieres abstinebant, undè *abstemiæ* diætæ sunt; loram autem, passum, & murrhinam loco vini bibebant. Antiquæ mulieres majores natu bibebant loram aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murrhinam quidam *Plautum* appellare putant. *Sarisberiensis in politico, sive de nugis curialibus Lib. VIII.* Idem Massiliensibus & Milesiis, pluribusq; Græcorum & Barbarorum gentibus, apud quos *Hydropota* mulieres ex præscripto fuerunt, usitatum erat: nec mulieres modo, sed & viri abstemii. *Alexander l. d. Polybius lib VI. Athenaus lib. X. cap. 9. Aelian. Var. Histor. Lib. II. cap. 38. Cicero de natura Deor. Tertullian. in Apologetico cap. VI. Flavius Blondus Roma Triumphantis lib. IX. Gregor. Tholosan. Syntagm. Iur. Lib. II. c. 8. num. 23. Tiraquell. leg. Connubial. Lib. IX. Matthæus Raderus, ad Martial. Epigramm. LXXXIIIX. Lib. I. aliiq; recentiores ac antiquiores ibidem adducti.* Postremò aliam adhuc causam horundem osculorum inter Propinquos, *Plutarchus quæst. Roman. VI. recitat, Tomo II. Oper. p. 265.* Cum esset legibus interdictum cognatarum nuptiis, usq; ad osculum tamen amoris permissum progredi, eaq; fuit Conlanguinitatis tessera & communicatio. Antiquitus enim sanguine junctas Romani non copulabant, ut ne nunc quidem materas aut sorores. Serò concessum fuit, ut ducere consobrinas liceret, idq; tali de causâ: Vir quidam pecuniæ indigens, alias honestus, & gratiâ populari nemine inferior, consobriam habere putabatur uxoris loco, ad quam hæreditate dos magna pervenerat, eaq; ratione dives ipse esse; cui cum esset eo nomine

nomine dies dicta , populus omiffa causæ cognitione cum absolvit , decretoque facto nuptias confobrinarum permittit publicè , conjugio autem superiorum graduum interdixit. &c.

D I S S E R T A T I O XVII.

De

OSCULO RECONCILIATORIO.

S U M M A R I A.

I. *Concordiæ encomium.* II. *Manuum motus de cordis motu Iudicium suppeditat. Dextra porrectio ubique inter Gentes pacis fideique symbolum. Dextra olim à Romanis sinistra posthabita. Per dextram orare. Campani jungentes dextras sacris epulis assidebant. Scipio & Gracchus ad mensam Iovis in Capitolio assidentes inimicitiam deponunt.* III. *Osculum tessera reconciliationis.* IV. *Mithridates dextram Syllæ porrigens benignè excipitur. Firmus à Theodosio pacem impetrans cum osculo susceptus. Tiridates Parthorum Rex coronam ante Neronem deponit, ejusdemque manu resumat.* V. *Osculo Pax confirmata. Hostia divisa in duas partes reconciliatis offertur. Conventus Regis Gallia & Hispania.* VI. *Apostoli ante Eucharistia usum se invicem osculati. Osculi ejusdem effectus. Plato inimicis libenter offensas remittit.* VII. *Osculum motu proprio inimico fixum injurias deletas innuit.* VIII. *Serpentes in Caduceo Mercurii se invicem osculantes Pacis hieroglyphicum. Nodus Herculis. Serpens odii & belli effigies. Virga disciplinam & eloquentiæ potestatem notat. Caduceatores dicti Legati pacem querentes.* IX. *Vindictæ emblemata. Basiliscus objecto sibi speculo moriens. Navis cum limate: Nec trames restat, oblivionis injuriarum emblemata. Vespasiani Imp. lenitas in amicos. Epiphazius Constantinensis Præsul injuriantes beneficiis afficit. S. Gerhardus primus Hungarorum Apostolus pro inimicis & percussoribus suis, exemplo S. Stephani, oravit. Omnibus sine discretione ignoscere, est vitii alimentum subministrare.*

§. I.

ET si vir Sapiens in se abundè reperit, quo contentus esse queat, Attramen quod intelligit humanam vitam concordia constare, quod est vinculum omnium fortissimum, quo quidquid non constringitur, collabascit, eos quoque sibi libenter adsciscit, quos sibi æquet, quibuscum sua bona communicet, quorum societate gaudeat. Scilicet hac firmitate nixus, & hac suavitate perfructus uberius fruitur suis bonis. Et verò ad concordiam præter naturalem inclinationem & similitum cum similibus convenientiam, communis quoque indigentia ducit. Ideoque concordia humanæ imbecillitatis, simul & excellentiæ specimen est. Imbecillitatis quidem, quod nemo tam altè positus est, ut sit extra omnem ictum, ac non aliquandò alienæ opis indigeat. Væ illi, qui sibi unus est consiliarius, sibi unus auxiliarius. Nam quæ singula quamlibet valida, facile deturbantur & proteruntur, conjuncta per concordiam convalescunt, reddunturque inconcussa & impenetrabilia. Quin è pluribus infirmis invicem consibulatis existit illa sanè firmitas, quæ unitatis propria est. Et hoc est illud humanæ excellentiæ specimen, quod eminet in concordiam, omnium utilitatum auxiliatrice. Porro omnis humana vita constat ratione & fide, utraq; ducit ad concordiam, hæc ad felicitatem. Hi sunt alterni illi ac dimidiati Dii, Castor & Pollux, à Poëtis celebrati, consociatis dotibus potentissimi. Hæ sunt illæ sonoræ fides quibus intenta est Lyra Mercurii, qui auctor est Symphoniarum & Concordiarum. Hoc signat ille Musarum concentus, quæ sese in cælo & in terrâ excipiunt vocibus divinis. Hæc est expressa effigies concordis illius discordiarum, per quam Heraclitus omnia fieri tradidit; illa elementorum connexio, illa omnium principiorum colligatio, illud æquilibrium quo levia cum gravibus, calida cum frigidis junguntur, opposita suis oppositis adæquantur. Hic est inter homines veluti alter Zodiacus, qui à sinistra parte pergit ad dextram: hæc est imitatio cæli, quod à dextra tendit ad sinistram. Concordia, inquam, satis nunquam laudata omnes homines mutuò amoris vinculo colligat. Christianos autem qui cæleste numen omnis concordiarum fontem ac originem serio venerantur,

rantur, quàm maximè decet & ornat. Verum enim verò, cum in hac mortalium fragilitate contrario affectuum impetu animi sæpè turbentur, fieri aliter nequit, quin invicem collidantur, atque in discordias, quamvis propter levissimas offensiones, erumpant. Charitatis igitur remedio opus est, quod exulceratas mentes purificet, & in pristinum gratiæ statum, mediante amicabili transactione & perpetuâ præteritarum læsionum oblivione, restituat. Arque hoc generosæ animæ semper solenne habent. Quo enim quisq; est major, magis est placabilis ira; juxta *Ovidium Trist. Lib. III. Eleg. 5.* Nihil est laudabilius, nihil verò Christiano dignius placabilitate & clementiâ. Quare nullus eò impudentiæ venit, ut offendi posse, placari non posse dixerit. Summi Numinis impervestigabilis est essentia, & à distincta divinarum virtutum & perfectionum attributarum apprehensione immensum distamus; at nec explicari, nec animo concipi possit, quâ mente in rotum genus humanum futurus sit Deus, si expiari peccata, aut Numen suum placari non sinat. Lex nobis ab ipso Salvatore præscripta est: *Esto consentiens Adversario tuo citò, dum es in viâ cum eo, ne forte tradat te Adversarius iudici, & Iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris, Matth. V. v. 25.* Imò expressè peccata se nobis non remissurum prædixit, nisi ex corde proximis in nos peccantibus ignoscamus. *Matth. VI.* Numquid aliquis cum odio Paradisum intravit? Ad infernum ire odium habentem sæpè me legisse recordor, sed ad cœlum volâsse nunquam concedam. Cupimus ergò, fratres, cives esse cœlestis civitatis? Servemus novum mandatum novæ civitatis. Illa inquam civitas habet pacem, præcipit pacem, & diligit diligentes pacem, inquit *Augustinus, vel quicumque Autor sit sermonum ad fratres in Eremito, Serm. XXVIII.* Animus autem reconciliatus sese externis quibusdam signis communiter prodit, ut proximus illius internam habitudinem inde cognoscat.

§. II. Arteriarû scaturigo ebulliens in corde, perpetuis æstibus agit hoc nobile viscus semper inquietus, quia arteriarû motus nullas patitur inducias, nisi morte quantocyùs imminente. Hæ autem arteriæ emergentes à corde, permeant totum corpus distinctæ in ramos, qui & ipsi suas propagines habent, unde &

alii plures Surculi procreantur. In ea tobole arteriarum, Medici recensent præcipuè illas, quæ discurrunt toto brachiorum tractu, suosque tonos edunt in eo brachiorum flexu, quem subeunt manus. Idcirco in more positum est apprehenderè manum, quandò est de cordis motibus augurandum, nimirum cordis & manuum motus, iisdem ferè momentis acti, ad eandem trutinam appenduntur. Illa cordis & manuum connexio & communio motionum, non in Physicis solùm, sed & in moralibus etiam locum habet: quippe volens aliquis explorare indolem, seu affectum alterius hominis, manum ejus palpat, id est, opera contemplatur. Alto scrutinio expendit actiones ejus, spirent amorem necne: inde nimirum maximè de amore ancipiti congruum Judicium possumus aucupari. Hinc effluxêre ritus varii plurium nationum ad conciliandas amicitias. Nulli namque genti fuit satis audire se à mari, nisi & probaret amorem hunc assertum congruis argumentis. Hebræi conjiciebant amorem esse sincerum ex manu apprehensâ, ex mutuis amplexibus & osculis. Ita Jehu suspectam habens fidem Jonadab, petiit ab eo manum in tesseram affectus indubii; textus inquit: *Invenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei, & ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum.* II. Regum X. v. 15. Hac dextræ porrectione injuria sepulta judicatur, nam **DEXTRARUM COPULATIO** ubique inter gentes ad nostra usque tempora pacis fideique Symbolum fuit; vel quod hac ratione, quandò junguntur duæ dextræ, numerus ternarius, quo nullus perfectior sit, efficiatur, ut vult *Alexander Aphrodisiensis Lib. II. Problem. XLVII.* Vel (cum, quo minus idem de sinistra manu dici, nihil obstat;) quod communi omnium hominum consensu dextera in corpore humano pars potior sinistra, atque hinc fidei, tanquam rei inter humana multò præstantissimæ, Signum non immeritò habeatur, ut placet *Cunrado Rittershusio, notis ad Guntheri Ligurinum Lib. VIII. v. 53.* Quanquam, si Judicio *Baronii* standum est, dextra olim à Romanis, *Tomo II. Annal. ad Ann. Christi*

CCXIII. & postea quoque in conciliis quibusdam, *Tomo III. ad Ann. Christi CCCXXV.* sinistra posthabita fuit, qua de re præmissa ad Baronium Epistolâ, prolixè agit *Iosephus Castalio Decade VIII. Observationum in Criticos, cap. x.* sed quidquid de eo sit, dubio caret, quod diximus, fidei Symbolum fuisse dexteram. De Assyriis hoc asserit *Alexander ab Alexandro genial. diar. Lib. II. cap. V.* De Hyrcanis Medisque, speciatim verò de Parthis, *idem Lib. V. cap. III. Et Flavius Iosephus Lib. XIII. Antiquit. Iudaic. cap. XII. Artabanus Rex Parthorum Anileo Iudeo, porrectâ dextra, per patrios Deos dejeravit, tutum accessum habiturum fratrem Asineum, quod apud barbaros conventuros, certissimum esset argumentum fiducia. Nam post datam dextram, apud eos nec fallere fas est, nec diffidere cessantibus omnino suspicionibus. Ideoque cum instigaretur à Magistro Militum, Artabanus, ut Asineum interficeret, negavit se hoc permissurum in hominem, qui se credidisset sua fidei, datâ dextrâ confirmata, & juramento adhibito. vid. Philipp. Camerarius Horar. Subcistr. Centur. I. cap. XX XV. Centur. II. cap. XL VI.* Idem de Trojanis videre est apud *Virgilium, exemplo Anchisæ, Aeneidos III. v. 610.* qui Achæmeni- di, Trojanorum gratiam non sine diffidentia imploranti, porrige- bat dexteram ut animam dubitantis firmaret; & Iliionæi, jurantis per Æneæ dextram, *Aeneidos VII. v. 234.* De Persis præter *Xeno- phontem Lib. VI. Cyropadia*, ubi Gobryas ideò commendat Cyri dextram, quod nihil eorum mentita sit, quæ promiserit, comme- morant *Diodorus Siculus lib. XVI. cap. XL III. Cornelius Nepos in Da- tane, cap. x. §. 1. Polyenus lib. VII. cap. XXVIII. Strategi, Iustinus lib. XI. cap. xv. & XIII. Curtius lib. V. cap. XIII. lib. VI. cap. IV.* De Armenis, *Tacitus lib. XII. Annal. cap. XLVI. & Valer. Maximus lib. IX. cap. XI. exemplo 3.* De Romanis *Florus lib. IV. cap. VI. lib. 3. cap. XXI. Cicero post reditum in Senatum §. IX. & Philippica XI. §. 2.* Unde formula *Per dex- teram orare*, tanquam fœderis & fidei membrum. Apud *Plau- tum Amphitr. Act. 3. Scena 2. v. 42. Terentium Andrie Act. I. Sc. v. v. 54. & Ciceronem pro Dejotaro, §. 3.* Campani jungebant quidem dextras, sed eo etiam ritu adjecto ut inde simul sacris epulis assi- derent. Hoc *Livius II. Decadis, lib. 3. cap. VIII.* probat exemplo

Calavii hominis Campani , ita suum filium alloquentis: *Paucæ horæ sunt, intra quas jurantes per quidquid Deorum est, dexteras dextræ jungentes fidem obstrinximus, ut sacratis de mensis essemus. Ætoli etiam immanes, jungebant dexteras ad altare, arbitrati summum esse piaculum, hunc postea temerare ritum, quem servavere fœdus ineundo cum Romanis ut Autor est Alexander ab Alexandro, G. D. lib. v. cap. 3. Confer Polybium lib. v. cap. 54. Livium lib. I. cap. 1. & lib. xxx. cap. XII. XIII. Plinium lib. xi. Histor. Natur. cap. 45. Cornel. Nepot. in Themistocle cap. VIII. Josephum Antiquit. Judaic. cap. 2. Phœbadium contra Arianos cap. ix. Virgil. Æneidos IV. v. 307. & 597. Ovid. Epist. 2. v. 21. Valer. Flaccum Argonaut. lib. v. v. 444. lib. vi. v. 12. lib. vii. v. 344. Memorabilis & ad Christianam ferè pietatem accedens historia est, quam Livius lib. xxxiix. cap. LVII. & Gellius lib. xii. cap. 8. recensent, recolentes*

„ quomodo compositz fuerint tragœdiæ excitatz Romæ, ob
 „ acerba odia Scipionis Africani, & Tiberii Gracchi. Ajunt
 „ illi, duos hosce viros insignes coëunte populo convenisse in
 „ Capitolium, ad Jovis Capitolini sacra fieri solita ad mensam
 „ Jovis, ubi qui fecerant rem sacram, debebant accumbere. To-
 „ to spectante Senatu eodem temporis articulo Scipio & Grac-
 „ chus mensæ Jovis admoti sunt, ubi affidentes erubuère aspe-
 „ ctum Romæ astantis, revolventes animo quàm fœda hactenus
 „ exercuissent odia, ut Scipio Africanus erat illustrior, se-
 „ ipsum prior vicit, dextram prætendens Graccho, in signum
 „ reducis animi. Annuit ille, & rependens eandem tesseram a-
 „ moris, ruit in Amplexus Scipionis, cujus amor ita incaluit, ut
 „ illic Corneliam filiam suam elegantissimam Graccho despon-
 „ derit, in duro inimico nactus generum obsequentem. Eodem
 „ modo Christiani saltem accessuri ad mensam sacram, deponant
 „ odia incongrua mensæ, quæ concordēs tantum homines admit-
 „ tit, utpote amoris epulo saginandos..

§. III.

Deindè & præcipuè osculum réconciliationis tessera sta-
 tuir.

tuitur, quia per osculum concordēs sibi mutuò quasi uniuntur, & calorem, amorem, inque eo spiritum ipsum sibi inspirant atque communicant. *Videas igitur adversarium, quem vincere non potes blandiori alloquio, convertere frequentiori osculo: quem oscularis, quando frequenter illum à malo dehortaris;* monitum est *Tertulliani Libro de Patientiâ*, Notanter quoque *Chrysostomus Homil. IV. ad Thessalon.* scribit: Si quispiam abiens, protinus inimicum sit complexus, ambas conseruerit manus, ei circumfusus sit, osculatus & lachrymatus: etiamsi ille sit fera, etiamsi lapis, etiamsi quodvis, ab hâc benignitate mitigabitur. Ad hanc osculorum familiam oppidò quam rectè pertinere videtur locus *Genes. xxxiii. 4.* Cujus verba sic sonant:

Et cucurrit Esau in occursum ejus (Iacobi) & complexus est eum, salutabat, inquit, *Gesnerus, Commentar. super Genes. pag. 610. fratrem osculo, quem tollere prius volebat armis. David Pareus Professor Theologus Heidelbergensis in Comment. ad Genes.* Satis testatur Esau, se omni deposito rancore verè diligere fratrem: verbum Ebraicum osculatus est eum, desuper omnibus literis est punctatum, quo Hebræi volunt significari, Esau fidè osculatum fratrem, non ex animo. Sed non videtur; accipiamus potius in meliorem partem, quod seriò egerit cum fratre, vereque ei fuerit reconciliatus. Mansit quidem profanus: attamen non legitur inimicitias deinceps exercuisse cum fratre. Quamvis talem permanisse Esavum, atque simpliciter æternum periisse sacræ literæ non asserant. *Videsis peculiarem de Salute Esavi Disputationem Theologicam, B. D. Christiani Chemnitii.* Similiter Josephus fratribus suis reconciliationis osculum obtulit, *Genes. xlv. v. 15. Augustinus Sermone. lxxxiii. de tempore: osculabatur singulos, & per singulos flebat, & irriguis lacrymis parentium colla perfundebat, itaque odium fraternum charitatis lacrymis abluebat. Tali intentione David degenerem Absolonem II. Sam. xiv. v. 33. Indulgentissimusque pater filium prodigium amplectitur, Luca xv. v. 20.*

§. IV. Secularis historia denſam huius argumenti testimonio-
rum ſegetem expromit. *Petron. in Satyrico*, Exofculatus peſtus ſa-
pientiã plenum, injeci cervicibus manus, & ut facile intelligeret
rediſſe me in gratiam, & optima fide reviviſcentem amicitiam,
toto peſtore adſtrinxi. *Idem in eodem ſcripto*: tantum omnem ſca-
bitudinem animo tanquam bonarum artium Magiſter, deleret
ſine cicatrice. Incultis aſperisq; Regionibus diutiùs nives hærent:
aſt ubi ea aratro domeſacta tellus nitet, dum loqueris levis prui-
na dilabitur. Similiter in peſtoribus ira conſidit; teras quidem
mentes obſidet, eruditas prælabitur. Ut ſcias, *inquit Eumolpus*,
verum eſſe quod dicis, ecce etiam *oſculo iram finio*. *Item*, in hæc
verba fœderibus compositis arma deponimus; & ne reſidua in
animis etiam poſt juſjurandum ira remaneret præterita aboleri
oſculis placet. Exhortantibus univerſis odia detumeſcunt, Epu-
læq; ad certamen prolata conciliant hilaritate Concilium. *Plautus*
in Pænulo Act. I. ſc. II. v. 192. Non ſum irata, *Age*, da ergò ut cre-
dam, ſua viù ſcilicet; ex priſca amoris poſt offenſiunculas, integran-
di conſuetudine. De Mithridate & Syllâ *Plutarchus in vita Luc.*
Cornelii Syllæ pag. 467. Cum ei obviam prodieſſet Mithridates
& dextram porrexiſſet, rogavit eum, acciperetne quibus condi-
tionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente Rege Sylla, atqui
deprecantium eſt, inquit, priore loco dicere, victoribus ſatis eſt
tacere. Ubi exorſus Mithridates excuſationem eſt, conatusq;
bellum partim ad Deos referre, partim ipſos culpare Romanos;
excipens Sylla, jam dudum ait, ſe de aliis accepiſſe, nunc verò
ipſum intelligere diſertiffimum eſſe Mithridatem, qui in factis
adeò tetris & pravis non deficiatur ſpecioſâ oratione. Inde
cum ejus facinora coarguiſſet & exagitaſſet acerbè, quæſivit
iterum, ecquid iis, quæ cum Archelao conveniſſent, ſtare;
ubi ſtare reſpondit, ita demùm ſalutavit eum, ac complexu
eſt oſculatus. *Ammianus Marcellinus de Firmo à Theodoſio*
pacem impetrante *Lib. XXIX. hiſtor.* ait: Præmiſſis muneri-
bus Maurus ipſe fidentiùs ad Romanum perrexerat ducem, equo
inſidens apto ad ancipites caſus: Cumq; propè veniſſet, fulgore
ſignorum

signorum & terribili vultu Theodosii præstrictus, jumento desiliit, curvatâq; cervice humi penè adfixus, temeritatem suam flebiliter inculcabat, pacem obsecrando cum veniâ. Susceptusq; cum osculo, quoniam Reipublicæ conducebat, bonæ spei jam plenus, sufficientia præbuit alimenta. *Tacitus Annali XV. de Pace inter Corbulonem & Parthorum Regem gloriosa Romanis & Parthis non infructuosa Sancita.* Visò Corbulone Tiridates Rex prior equò desiluit; nec cunctatus Corbulo, sed pedes uterq; dextras miscere. Exinde Romanus laudat Juvenem, omiſſis præcipitibus tuta & salutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cætera temperanter adjungit. Iturum quippe Romam, laturumq; novum Cæsari decus non adversis Parthorum rebus supplicem Arsaciden. (Sic quod Romanus in votis habuit, diadema potentissimorum Orientis Regum fastigio Romano submissum:) Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæsaris insigne Regium, nec nisi manu Neronis resumere, & colloquium osculo finitum. (Ita Majestas Romana Pæti ignominiosâ pactione imminuta, vindicabatur. Sic verus bellorum legitimorum finis cum dignitate ad otium reductus.)

S. V. Juvat non nihil de rebus Germanorum adspargere. *Cyriacus Spangenberg in Chronico Mansfeldensi cap. CXC. p. 198. fac. 2. de Hentico Imperatore: Anno DCCCC. ward der Fries de geschlossen / und zogen die Sachsen mit denen so den Frieden gemacht / häufig dem Keyser Heinrich entgegen / der sie denn freundlich / wie gebräuchlich / mit dem Kuß empfing / und was die Unterhändler verabschiedet / war mit einem Jawort bekräftigt und beſtätigt / das geschah gleich auf den andern Tag Februarii. Illustrissimus Dn. Johann Jacobus Fuger, im Spiegel der Ehren des höchstlöblichsten Keyser und königlichen Erzhauses Oesterreich / Anno MDCLXIX. Operâ Nobiliss. Dn. Sigismundi à Birken, amici inter paucos charissimi, Norimbergæ reculo, de Ludovico & Friderico Imperatoribus Rom. simultaneis An. MCCCXXV. Lib. 3. cap. 4. pag. 295. Endlich ward sein Herz (Keyf. Ludwigs) gegen Keyf. Friedrichen / als seinem nahen Vätter / gänzlich erweicht /*

weicht / und machte ihn entschlossen / sich mit ihm aufs gütlichste zu versöhnen. Demnach macht er sich unversehens auf / und reisete mit etlich wenigen Vertrauten in höchster Geheim nach Tauson / beredet und verglich sich daselbst mit Keyser Friderico , und ließ eine Uhrkund darüber aufrichten / welche von ihnen beyden mit Eyd bekräftigt / unterschrieben und besiegelt worden. Zu mehrer Bestättigung dieses Vertrags / hat Bruder Conrad, Prior zu München / Keyser Ludwicks Beicht- Vatter (wie auch Albertus von Straßburg berühret) in Gegenwart Br. Gottfrieds / Priorn des Klosters Murbach / Keyf. Friederichs Beicht- Vatters / die Hostie des H. Sacraments entzwey gebrochen / und jedem ein Theil davon gereicht : Darauf sie einander freundlichst umfangen / und ihre brüderliche Liebe mit dem Kuß des Friedens bezeuget. Non possum mihi temperare, quin de maxime memorabili conventu duorum potentissimorum Europæ Regum, Galliæ ac Hispaniæ, confirmandæ pacis causa, recentiore narrationem subjungam, quandoquidem & hic *osculum crucis* juxta morem antiquum, uti ex Dissertat. IX. §. 27. supra innotuit, adhibitum fuisse, quilibet sibi facile persuaserit. *Autor Diarii Europæi Continuat. III. ad An. 1660. pag. 579. seqq.* rem sequentibus verbis exponit. Die durch den Frieden und Heyraht zwischen Spanien und Franckreich gestiftete Freundschaft und Vertraulichkeit / ließ sich von Tag zu Tage immer herrlicher spühren. Diesen 27. May als einem Sonntage / kamen beyde Könige selbst in Person in der Friedens- Insul (sonst genant Falanen Insul auf dem Fluß Bidalfoa an den Pyrenæischen Gränsen) zusammen. Der König von Franckreich kam zuerst an bey der Insul / ließ derowegen an der Brücke halten / biß der König in Spanien / der allererst da anlangte / eben zugleich die Insul betratt / darauf er denn mit seiner Frau Mutter / der alten Königin / dem Herzog von Anjou , der königlichen Princessin von Orleans , und den Princessinnen von Alançon und von Vallois , seiner Majestät dem König in Spanien / entgegen gieng. Beyde Könige schritten so fort in gleicher Herrlichkeit biß an die Eini / so beyde Königreiche scheidet : allda setzte ein jeder ein Knie auf die Erde / und umbstien

umbstengen sich freundlich miteinander: Nachgehends grüßte Se. Majestät in Frankreich / seine Braut die Königin / und küßte sie / und der König in Spanien begrüßte Se. Frau Schwester / die alte Königin in Frankreich: &c. Und nach diesem stiegen beyde königliche Majestäten an miteinander zureden. Inzwischen brachte man eine Taffel dahin / und breitete einen Teppich auf die Erde / auf welchen beyde Könige / jeder an seinem Orte / nieder knieten. Der Herr Cardinal Mazarini verrichtete das Amt des Ober-Allmosen-Pflegers von Frankreich / und überreichte dem König das Evangelium und Crucifix: und der Patriarch aus Indien that dem König in Spanien dergleichen. Beyde Könige zugleich / ein jeder in seiner Sprach / thaten einen Eyd / den Frieden / worauf sie geschworen / unverbrüchlich und ewig zuhalten. Der König in Frankreich setzte überdas auch noch dieses hinzu / nemlich er schwur der Catholischen Majestät auch eine treu- und ewige Freundschaft / worauf dieser jenen noch mehr umfaffete / und näher an sich drückte.

§. VI.

De osculo reconciliationis *Sidonii* locus etiam accipi debet, quando *Epistola XXIII.* dicitur: Ex ore terribili convitium expectans, osculum excepit. *Petrus Ravennas Sermone III.* Sic pater judicat, sic emendat, sic peccanti filio dat oscula, non flagella. Et *Sermone XCIII.* oscula sunt reconciliationis indicia. *Dictum superius Dissertatione VIII. §. 3. de osculo Pacis veteris Ecclesiæ,* quod quàm maximè locum in reconciliatione obtinet; Solebant quippe veteres non nisi sopitis simultatibus, qua de cuncta causa inter se obortis, ad sacram mentem accedere, & Christianæ dilectionis Synaxin celebrare. Ipsi Apostoli in primitiva Ecclesia antequam sacram Eucharistiam sumerent, sibi invicem osculum dederunt, in signum concordis susceptionis & adimpletionis admonitionum, juxta *Nicolaum de Gorran, Provinciale Ordinis Predicatorum in Gallia, Comment. ad cap. XVI, Epist. ad Romanos, cap. II. Chrysostronus Homilia LXXVII. in Iohannem:* Ideò in Mysteriis invicem osculamur, ut multi unum efficiamur. Nam, ut *idem*
homilia

homiliâ de proditiōe Iudæ ait, Sanctum osculum animas sociat, reconciliat mentes, & unum corpus ostendit, quia unum corpus videmur esse sortiti, & ideò miscemus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, sed animorum charitate devincti, ut sic divinæ mensæ possimus fructibus satiari. *Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagoga V.* Ne putes osculum tale esse, quale in foro inter communes amicos esse consuevit, neq; enim hujusmodi est. Animos reconciliat & omnium injuriarum oblivionem spondet, signum ergò hoc osculum est, reconciliatos esse animos, & omnem ex iis eliminari offensarum memoriâ. Osculum hoc reconciliatio est, atq; idcirco sanctum, de quo & Paulus clamabat, Salutate vos invicem osculo sancto; & Petrus, Osculo dilectionis. Scilicet ut Dionysius ait, non possunt ad unum colligi, atq; unius pacificæ unionis participes existere, qui secum ipsi dissident. Memorabile reconciliationis fraternæ exemplum effulgit in S. Platone, Abbate Monachorum S. Olympi, qui Anno DCCCXII. mortaliterem deposuit, de hujus obitu *Theodorus Studita*, *αὐτοπόρος*, imò rerum quas narrat, oculatus testis, cum multa præclara retulisset, præcipuè facilitatem in veniâ inimicis largiendâ, mirificè commendat: *sed quomodo*, ait, *sine lacrymis hujus viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodum honorato (ætatis anno vadeo octogesimo) ad emigrandum animam habens paratissimam, tum verò fratrum societas circumfusa sanctarum ejus Orationum donum postulabat, quibus cum singulis benedixisset, ad sepulchrum suum videndum letus abiit, quo viso gratias Deo egit, dicens: Hæc requies mea in seculum seculi! Post illa sanctissimus Patriarcha ad moribundum venit, & orationum ejus se participem fieri postulavit, quarum compos factus, AMPLEXVS illum fuit, eoque omnis DISCORDIAE suspicio remota est, cum olim tristia quadam inter ipsos accidissent. Omnes postea admonuit, pro omnibus Deum oravit, VNIVERSIS VENIAM DEDIT, qui inimicè se in ipsum gesserant, qui eum persecuti fuerant, & molestiis affecerant. Hæc fecit divinus ille vir, Christum etiam moriens imitatus. His dictis, sonoro cantico: Resurgent mortui tui, & qui sunt in monumentis letabuntur, ardentiq; preceperunt salvi fieret, ad Dominum migravit.*

§. VII. Similiter apud Jureconsultos osculum inter dissidentes meliorem in partem accipitur. Quapropter celeberrimus *Conradus Rittershusius in Novellis, pag. 535.* allegante *Christoph. Besoldo in Thesouro Practico, vocab. osculum, p. 483.* appositè pronunciat, at, signa odii, inimicitiae & alienati animi sunt, si quis noluerit, actum humanitatis erga aliquem exercere, v. g. Si recusat eum, ad osculum Pacis admittere, si quidem in eo loco usitatum sit. Quemadmodum è contrario injuria remissa & sepulta censetur, si quis contumelia affectus adversarium extra Ecclesiam obviam tibi procedentem osculo excipere dignatur. *Iosephus Mascardus Ictus Sarzanensis, Volum. II. de Probationibus, conclusionem 902. num. 21. fol. 201. facie 2.* Quando quidem injuria non expressè tantum per pactum aut transactionem remitti intelligitur, sed etiam tacitè per omnes illos actus, ex quibus dissimulatio præsumi potest. Nulla autem certior dissimulationis præsumtio capi potest, quàm ex osculo unionis & amicitiae Symbolo. Nisi jam injuriatus accusationem instituit, aut reum citavit, aut litem cum eo contestatus est, prout rectè limitat *Prosper Farinacius, Quaestion. Criminal. 105. num. 375.* tunc enim non alia quam expressa remissio tollit injuriam, nec sufficit tacita per osculum, salutationem, risum, aut similes familiaritatis actus. *Hosiensis in cap. olim. 7. num. 8. & 10. extr. de injur.* Malè autem amplius istud gloss. in §. fin. verb. non revocaverit: *Instit. de injur.* limitat eo in casu, quo injuriatus injuriam vel saltem ad animum revocavit. Læsus enim, si injuriam non statim ad animum revocat, sed dissimulat, eo ipso eam derelinquere videtur, & actionem amittit. *§. fin. Inst. l. 2. §. 1. ff. de injur.* Et sic osculum ad remissionem aliquid supervacaneum est. Quod si ad animum revocavit, id est, commoti aut alienati animi indicium fecit, cur non osculis aliisque signis animi placati & reconciliati editis, injuriam condonasse diceretur? Et ita *Viv. decisione 330.* judicatum refert de Anno MDLXXIX. Idem de osculo pacis in fidelium congregatione valere docet *Anton. Matthæi, tract. de criminibus, Tit. IV. de injur. cap. 1. num. 15.* eo quod sit fraternæ dilectionis signum.

Ideoq; iudicem monet, ne eo in casu actionem det, nisi actor forte doceat, sua lenitate atq; patientiâ nihil meliorem effectum Adversariû. Cui tamē assensum dare non possumus propterea, quod omnes illi actus, ex quibus eliciendæ sunt conjecturæ condonatæ injuriæ, spontè factos esse oporteat & motu proprio. Nam si ex alia occasione fiant, præsertim ex officii aut honestatis necessitate, insufficientes ad suppeditandas ejusmodi conjecturas cõmuniter ab interpretibus Legum æstimantur. Quoniam igitur osculum pacis, (æq; ac cætera Christianæ charitatis Symbola) in Ecclesia denegari nequit, salvâ honestate & conscientiâ, concludendum est, injuriarum magis rancorem & odium remisisse, quam ipsam injuriam. Quemadmodum & qui sancta Cœnâ usus, veniam offensori offert, saltem de rancore desistere, non verò de persequenda satisfatione in foro intelligitur. *Conf. Abbas in c. pacem. Olim. num. 6. vers. in gl. si. de Tit. de injur. Aufrer. in addit. ad decis. 233. & volumine III. Conclus. 1156. n. 5. fol. 41. fac. 1. Iohan. Fab. d. §. si. ubi etiam Angelus, p. c. si. de sentent. excomm. in Clem. Aldobrand. ibidem super gloss. in verbo dissimulatione. Bartol. in l. non solum. II. §. 1. n. 3. ff. de injur. Robert. Maranta Tract. de ordine Judicior. part. 6. de appellat. num. 48. Bajardus addit ad Clari §. injur. num. 57. Andreas Dinnerus, Antecessor Altorfinus, in conclus. & controvers. select. de Pace, conclus. VII. Balduinus Cas. conscient. Lib. IV. cap. 17. Casu 4.*

§. VIII. Exinde procul dubio veteres ansam arripuerunt, elegans quoddam concordie emblemata concinnandi, per serpentes in caduceo Mercurii seinvicem osculantes, quo notabant Interpretem & Nuncium pacem prudenter conciliare deberem, uti *Lalivus Bisciola in horis suis subcisivis innuit, Ut genuina antiquorum mens penitus penetrari queat, quorundam Scriptorum de hoc explanationes, dum sunt ad manus, congeram, Phurnutus in Speculatione de Natura Deorum, qui liber, Hygini fabulis annexus, Basileæ Anno MDLXX. in fol. prodit, pag. 151. Angvium, inquit, circa virgam complexus, Caduceatoris typum gerens, innuit efferatorum ab ipso concordiam fieri, ac illum inter eos ortum dissidium in dissolubili*

lubili modo conjungere, siquidem per id etiam pacificum id esse apparet præconium. *Pierius Valerianus Hieroglyphicorum Lib. XV. cap. XLI. p. m. 187.* Caducei species prorsus Ægyptiaca est, quam Mercurio præcipuè veteres consecrârunt, Draconibus duobus, mare scilicet & fœmina, parte media voluminis sui invicem in nodum, quem Hercules vocant, obligatis, quorum primæ partes reflexæ in circulum pressis osculis ambitum circuli jungunt, caudæ verò ad Caducei capulum revocantur, ornanturq; alis, ex eadem capuli parte nascentibus. Verùm si quid in longâ rerum hujusmodi indagine hariolari licet, putârim ego picturationem hanc in pacis & concordia significationem inde sumtam, quod Serpentis effigies plerisque locis pro bello & odio, funestaq; alia quavis clade poni solita est. Osculum autem & Pacis & Concordia signum esse, negârît nemo. Quin & sacrae pietatis nostræ literæ pacis osculum identidem attestantur. Virga, ut suo loco latius ostenditur, tum disciplinam, tum eloquentiæ vim indicat. Si quis igitur pietate gravis & eloquentiâ potens, altercantes aggressus, nullam bello salutem esse docuerit, dubium bellorum omnium eventum dixerit, funesta perniciosaq; demum esse bella commonstrârît, & quæcunq; alia ad hujusmodi rem, pro loco, tempore, personisq; facientia excogitare & eloqui poterit, perfacile is discordes animos in concordiam trahet, duosq; angues, hoc est, odia mutua doctrinae suæ virgâ in unum obligabit, quibus ad osculum coeuntibus convenire animos, & ad concordiam conversos esse, meridiana luce clarius apparebit. *Lilius Gregorius Gyraldus, Historia Deorum Syntagmate IX. p. 289. Edit. Basil. in fol. Anno MDLXXX.* κῆρυξ, id est Præco vel Caduceator, quoniam per vocem editam e a auditui assistant, quæ per orationem significantur. Hinc fit κηρυκείον, id est, Caduceus. Hinc & Caduceatores dicti Legati, qui de pace mittuntur. Et Caduceus interdum invenitur pro Pacis Symbolo, in antiquis præsertim numismatibus. Plura de Caduceo *Phurnutus & Hyginus in Lyrâ*, quam (ait) Mercurius cum boves abegisse deprehensus esset, Apollini dedit, & ab eo virgulam quandâ muneri accepit, quam manu tenens Mercurius, cum proficisceretur

ficilceretur in Arcadiam, & vidisset duos Dracones inter se conjunctos corpore alium appetere, ut qui dimicare inter se viderentur, virgulam inter utrumque subjecit, itaque discesserunt. Quo facto eam virgulam pacis causâ dixit esse constitutam. Nonnulli etiam cum faciunt Caduceum, duos Dracones implicatos virgulâ faciunt, quod initium fuerat Mercurio pacis, unde *Martialis*:
 Cyllenes cæliq; Deus, facunde Minister,
 Aurea cui torto virga dracone nitet.

Hinc & Mercurii exemplo athletas & in reliquis ejusmodi certaminibus virgulâ usos fuisse antiquos legimus. *Isidorus* certè & ipse ita scribit: Mercurius virgam tenet, quæ serpentes dividit, id est, venena, nam bellantes & dissidentes interpretum oratione sedantur; unde Legati Pacis Caduceatores dicti.

§. IX. *Iohannes Ferrus parte 2. Theatri Symbolorum* pingit Basiliscum objecto sibi speculo morientem, hoc titulo appenso: NOXA NOCENTI. Quid innuat ille hoc symbolo non referat, incujusque arbitrio relinquens hoc & alia omnia symbola aliis explicare. Commodè illud symbolum de Basilisco se necante suis ad spectibus explicari potest de homine vindicante, qui cum torvis oculis inimicum adspicit, ille intuitus virulentus refilit in eum lethali vulnere sauciatum. Etenim ultionis genius ille est, ut appetitus ejus animam ultricem lædat antequam noceat inimico. Sicque ultionis insana cupido fit NOXA NOCENTI. Imò animus iniquies ulciscendi libidine gravior longè est sibi, quam suis inimicis, quibus duntaxat inferre potest injuriam cute tenus, dum conficit animam suam lethali plaga, & plerumque etiam corpori suo injurius est, dum appetitu vindictæ nimium exardescit. Non impunè hominem indulgere animo vindicanti ait *Seneca Lib. III. de ira*, cap. 26. hoc breviloquio: Maxima est factæ injuriæ poena, fecisse: nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad Supplicium poenitentiae trahitur. Aurea planè sunt quæ Emblematisa ingeniosus *Alexander Luzon de Millares, Canonicus Regularis viridis Vallis, in Idea Politica veri Christiani sive arte oblivionis Isagogica ad artem memoria*, Bruxellis excus. 1665. fol. pag. 104. sub sche-

sub schemate navis cum inscriptione : *Nec trames restat*, tradit. Non debent, scribit, tantummodo celari odia aut occultari, sed omnino quoad fieri potest aboleri & extingui, ne vestigium vel indicium ullum relinquantur. Quemadmodum navis dum mare pertransit, nullum est reperire tramitem. Indies hoc Deo promittimus recitando Orationem Dominicam: *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*; conditionem ponimus, & juxta eandem nobis ignosci postulamus, neque hoc tantum, sed & modum insinuare videmur, quem in remittendo proximo debita tenemus, cui si imperfectè dumtaxat, & superficialiter injurias condonamus, odii, & iræ fomitem in corde retinendo, vel simulando nos intus reconciliatos, nulla tamen signa redintegratæ amicitiae externa demonstramus, dedignando proximum alloquio, propinatione, salutatione, dum tempus & ratio similia benevolentiae officia postulant; non est cur à DEO gratiam ullam speremus, qui dimidiatam salutem non praestat, sed integram: quantumvis enim peccatorum sordibus aliquis scateat, illum praevidè dispositum per ministros suos eousque mundum reddidit, ut ne vestigium quidem, indicium aut cicatrix peccatorum maneat, quod dicit per Jesaiam: *si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur. Ipsi omnia possibilia qui potest facere mundum de immundo, qui potest à capite ad calcem lavare ethiopem.* Integram igitur postulamus à Deo peccatorum remissionem, vulnerum medelam, & ex parte tantum proximo volumus ignoscere; perfectam Deus & absolutam largitur abolitionem injuriarum, & nos inimicis nostris dimidiatum tantum charitatis officium impendimus? Consonet lingua menti, actus exterior interno, dicatur veraciter: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*; exequamur conditionem quam pollicemur, modum, quem nobis praeteribimus. Vespasianus Cæsar iniquis æquus fuit, injuriarum mortis lenivit oblivione. S. Epiphanius Constantinensis urbis, Præsul injurias beneficiis estultus. S. Gerardus ex patricio Veneto primus Hungarorum Apostolus, & Pannoniæ Martyr, exemplo Protomartyris in professione sua ad Albam Regalem,

„ lem, cum à turba populi furis iniquis agitata impeteretur, po-
 „ fitis in terrâ genibus clamavit voce magna : Domine JESU
 „ CHRISTE ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt. Hoc
 cum dixisset lanceâ percussus suaviter expiravit. Non desunt
 exempla, modò non desit animus ad ea imitanda. Hinc suadet
D. Ambrosius : Ut quisque caveat motus animi sui, ipse enim sibi
 observandus, & circumspiciendus est. Passim tamen sine delectu
 sine discretione omnibus ignoscere, est vitia impunita relinque-
 re, quod bono regimini mirum in modum repugnat. Non esse
 parcendum correptioni dum zelus honoris divini illud exigit præ-
 clarè Divus *Basilius apud S. Gregorium Nazianzenum* testatur; Cœ-
 teris in rebus, inquit, ô Præfecte, mansueti, & placidi sumus atque
 omnium abjectissimi : verum ubi Deus nobis periclitatur aut pro-
 ponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum so-
 lum intuemur. Ignis autem, & gladius, & bestia & ungula carnem
 lacerantes, voluptati nobis potius sunt quam terrori. Quam em-
 phaticè ! in causa Dei ad instar generosi Leonis ignem spirare vi-
 detur, multum dissimilis ab illis, qui neque infirma confirmant,
 neque disrupra consolidant, neque depravata convertunt, dum
 neminem audent offendere. Nec assument sibi scutum inexpu-
 gnabile æquitatem, neque induunt zelum Eliæ & Mathatæ Con-
 stantiam. Sed ubi delinquentes coercere negligunt, ipsorum sce-
 leribus communicare videntur, & per nimiam conniventiam a-
 liorum causam propriam facere, qui postposito omni humano re-
 spectu & affectu, muneri suo accingere se debent. Quasi enim gla-
 dio aciem, ita menti nostræ providus Creator iræ acumen impo-
 suit, ut eo, cum oportet, utamur. Neque enim simpliciter lenitas
 semper est bona sed cum eam tempus est flagitat : quando vero id
 non adest, etiam ista vitiosa est, fitque inconstantia. Ita *Chryso-
 stom.* Quæcunq; igitur supra allegata sunt de integra abolitione inju-
 riarum; de privatis intelligantur. Hinc periniquum judicatur pro-
 pter privatas simultates Rempublicam in discrimen adducere; quia
 non abutendum occasione ad explenda odia, sed potius Reipu-
 blicæ, sunt donandæ privatæ injuriæ. Quod & in Principe locum
 habet,

habet, quem maxime ornat Clementia, præfertim in causa quæ ad ipsius injuriam privatam attinet; in qua non audiatur illud, *Non possum diligere inimicum, quem quotidie velut hostem patior crudelissimum.* Nihil illo fœdus, nihil vilius, nihil infansius, nihil crudelius dici potest. Quæ ratione cuiquam magis in pretio sunt vitia quam virtutes? neque enim officium probi & laudati viri est arroganter sese extollere, cæteros despiciendo. Insidiæ sunt & laquei Diaboli aliquos eoque sibi in propria complacere malitia, ut hoc modo nunquam desinat. Quosdam dicentes audivi, ait *S. Ioannes Chrysostomus*, quod nunquam amplius ad illum accesserunt à quo vel semel contemptui habiti sunt, quod tamen Redemptor noster honori sibi duxit. Quoties namque hunc homines conspuerunt, quoties aspernati sunt, quibus nihilominus ipse & opem ferre & subvenire non intermisit?

DISSERTATIO XVIII.

De

OSCULO SALUTARI.

SUMMARI A.

I. *Hominis varia Encomia. Eiusdem structura universi orbis Ideam exhibet. Certis familiis propter quadam eadem diversa cognomina imposita. Tribunal Cassii. II. Nota genitiva quorundam hominum. Visus præstantia in quibusdam. Crux in nonnullorum dorso apparet, ut aquila nigra in humero. Balliolorum scientia Chirurgica. III. Vespasianus Imper. cæcum & alium manu agrum restituit. Adriani Imp. & Pyrrhi Regis vis sanativa. Zwinglii Cor igne non absumitur. Hirpæ super ignem ambulantes illesæ manent. IV. Borellus confutatus. Vespasianus Magica arte usus. Adriano adulantur ministri. Arcanum Politicum. Pyrrhi sanatio fabulosa. V. Osculo lepra à nonnullis tollitur. Osculum contra balbutiæ adhibitum. Potus adversus strumas. Osculum in sanæ medicina. Rudolphus Imp. Habsburgensis puellarum osculis refocillatur. VI. Sympathiæ & Antipathiæ operationes. Exhalationes subtilissimæ seu Sp. è corporibus diffun-*

diffunduntur. VII. Odore corpus propriè non nutritur. Oribasius emendatus. Aer nutrimentum præstat. Fabula de Astomis. VIII. Ophiogenes & Psylli venenoresistunt. Puella napello nutrita Alexandro M. donata. Unde ista virius Psyllis insit disquiritur. IX. Nutrix linctu infantem à periculosis variolis liberat. Saliva humana inest occultum aliquod Alkali. Eduardi Regis Anglia filius linctu uxoris sanitatem recipit. Hirudinum suctus tumores solvit. X. Spelunca serpentum in Italia varios morbos elidit. XI. Viperarum magnus usus in diuturnis morbis. Vinum viperinum. Carnes viperina vitam prolongant. XII. Reges Gallia tactu strumas sanant. XIII. Eodem charismate Reges Anglicani gaudent. Fabula de annulo contra morbum Comitiam à quibusdam Hierosolyma venientibus Eduardo Confessori donato. Historia de utriusque Regis tactu plenariè recensita. Angelotti non præcisè semper strumam laborantibus à Rege offeruntur. Tangendos à Rege Medici præparant. XIV. Strumæ origo & qualitas contagiosa. Unguentum strumis tollendis utile. Viperarum esus illas removet. XV. Reges Gallia non gaudent strumas sanandi privilegio gentilitio. Quinque Regum Gallia familia. Rosa rubra & alba in Angliâ factiones. Elisabetha Regina Angliæ strumas tactu sanat. XVI. Fabula de ampulla Rhemensi scuto liliato & auriflammo sive vexillo Regum Gallia excussa. XVII. Consecratio Regis Gallia certo loco non est alligata. B. Martinus ab Angelo sancto oleo ungitur. XVIII. Principia futura prænoscenti. Antonius Abbas Arrianorum hæresin prænunciat. Victoria & clades nonnullis prænota. Antonii genius sub oculis Octaviani Caesaris ignobilis. XIX. Spiritus unius in alterum dominium. Majestatis & Serenitatis in vultu miri effectus. Antiqui Rhetores & Sophista ex temperamenti bonitate longævi. Sermo Imperatoris militum animos accendit. XX. Phantasia effectus. Quare oscitante uno & alter oscitet? Imaginatio secundum representatam movet, non ad extra penetrat. XXI. Imaginatio agros sanitati restituit. Confidentia agri de Medico multum valet. Aurum à Rege strumosis appensum imaginationem excitat. XXII. Salutatores & Impsalmatores Hispani, sanant osculo afflatu & contactu. Anselmus Parmensis Magus. Salutatores Itali pessimum genus hominum. Habent in corpore effigiem rotæ insculptam; sunt callidi Impostores.

res. XXIII. *Salutatores de Pacto cum Demone suspecti. Cognati B. Pauli angues sine lesione contrectant.* XXIV. *Filii Parasceves & septimi in Flandriâ febres sanare putantur.* VVilhelmus Palpator in Anglia & Valentinus Greatarixus multos tactu morbos curârunt. *Primirosii iudicium de Virtute septimi factus.* XXV. *Tactus naturaliter nullam sanandi vim obtinet. Maleficia à vetulis per tactum illata. Dantur tactus notabiles effectus ob antipathiam quandam.* XXVI. *Incantare quid? Empsalmus. Empsalmista verbis Scripturae abutuntur. Rex Salomon non fuit incantator. Incantationibus morbi à veteribus sublati.* XXVII. *Sydera carminibus cælo non deducuntur. Lunaris Eclipsis causa olim incognita. Verba per se nec morbum inducere, neque tollere possunt.* XXVIII. *Rationibus firmis adstruitur.* XXIX. *Oratio Saluatorum ut blasphema & illicita à Simonio Episcopo Iprensi merito damnatur.* XXX. *Verba & Characteres nullam habere efficaciam morbos pellendi, sed Daemonem iis implicatum esse, demonstratur. Diabolus hominis hostis infensissimus.* XXXI. *Saliva humana adversus venenatos animalium morsus antidotum. Salutatores clibanum ardentem quando prius in illum spuerint illesi prorsus ingredi traduntur. Aquam sputo miscent, eique per impressionem ab imaginatione vim sanativam conciliant. Archeus idem quod calor innatus. Saliva benevolentia & aversionis Subjectum & Nuncia. Vis sanativa per ideas impressas liberis innascitur ex sententia Marci à Krohmland.*

§. I.

FOecunda Mater familias Natura nunquam otiaur, sed suis quotidie operationibus intenta, consueta quidem tramite decurrit, haut tarò tamen novos parturit effectus, sive impedita à proposito deflectens, sive ignoto nobis consilio, non viam mutans, sed novam per ambages admirationem excitans. Conscia enim venustatis & industriæ suæ sollicitat quibus placeat, qui rimentur atque adspiciant tam pulchrum theatrum, tam compta, tam ordinata, tam varia, tam magna, tam multa, multis digna Spectatoribus. Inprimis autem in fabricando homine nulli industriæ, nullisque artificii conatibus parcit, ac in illum rerum orbe toto

Nnnn

diffu-

diffusarum summa capita liberali manu confert. Habet enim homo esse cum rebus inanimis, vivere cum plantis, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis, & præ Angelis habet sensibile imaginē Dei; ac proinde dici potest, divini operis singulare compendium, microcosmus, id est epitome mundi. Quæ nomenclatura ejusq; significatio eidē adeò quadrat, ut quidquid rerum universitas amplissimo suo sinu coerces, in homine tanquam in speculo quodam reluceat. Quasi Deus edito mundo instar magni voluminis, ultimò hominē condiderit, sicut indicē libri, qui breviariū est eorū omniū, quæ toto volumine fusiùs continentur. Ipsius hominis structura orbis universi ideā præfert; caput in globi modum effectum, nonne cœlū refert? cujus oculi gemini duo sunt luminaria magna, & ex cerebro humores qui defluunt, nonne imbres delineant, quibus mundi situs inferior alluitur? Anima in superiorem & inferiorē partem distincta à morali Philosophia, objicit mundum supremum & infimū. Quatuor mundi plagas habet homo; Oriens est dies natalis, sicut & Occidens est illi suprema dies. Meridies calet in adolescentia. Aquilo verò friget, annoso homine & grandævo. Quatuor humores quibus coalescit homo, affines sunt totidē elementis, quorū vis insita est unicuiq; humori: quippe ignis æstibilis & ipsa incallescēs refert, alget pituita sicut aqua, madet sanguis velut aër, sicca est & arefcit melancholia cū tellure, quæ quia est siccitatis amās, ideò arida nuncupatur. Hinc varia hominū Encomia primitus effluerunt. *Mercur. Trism.* vocat eum miraculū magnū, animal adorandū & venerandū, Deumq; mortalem. *Pythagoras μέτρον πάντων*, mensuram omnium. *Plato θαύμα θαυμάτων*, mirabile mirabilium, *Theophrastus Ἀντίμιμον παράδειγμα*, Universi exemplar. *Synesius* Horizontem rerum corporalium & spiritualium. *Plinius* Mundi epitomen & naturæ delicias. Vetusissimus Philosophorū *Zoroaster* sui velut impos exclamat: Ω άνθρωπε πλημπεροτάτης ἀγαλλματῆς φύσεως. O homo simulachrum audacissimæ naturæ. *Abdals* interrogatus quid esset præstans in natura & dignum admiratione, respondit: Omnium rerum caput esse hominem. Atq; hæc elogia toti speciei humanæ convenire nemo forte inficias ibit. Alias autem solers natura lusum mirabilem ac jucundissimum suū exercet.

re, certisq; subinde familiis, imo singularibus individuis gentilitia quædam ~~ad d~~ imprimere solet, quæ deinde ad hæredes transeunt. Id obseruarunt Historici Romani, in nonnullis familiis indigenis, quæ causa fuit cur diuersa illis cognomina impõerēt. Sic Appii truces audiebāt & ambitiosi, ut autor est *Livius*. Consul ipse, *inquit*, in accusationē Appii, familiæq; superbissimæ ac crudelissimæ exorsus. Sic Cassii severi & tristes dicebātur. Unde *Vulcatius Gallicus*. Notū habes Cassiū hominē Cassianæ severitatis & disciplinæ. Et *Marcellinus Imper.* Julianum Judicibus Cassiis tristiorē fuisse dicit *lib. 22*. Unde tribunal olim Cassii, quod nullus ibi misericordiæ locus esset, scopulus reorū dictus. Rursū si semel promotos agere didicisset inaniter Lycurgos se invenisse prædicabat & Cassios. Intelligit autē sive inuit Historicus Lucium Cassiū, de quo *Cicero in Bruto*: Lucius Cassius multū potuit nō eloquentia, sed dicendo tamen, homo nō liberalitate, ut alii, sed ipsā tristitiā & severitate popularis. Valerii populares erāt, & primò Valerio Poplicolæ nomē accessit. De Cassiis quod *Vulcatius* ait, Avidiū Cassium tacitè principatū odisse, accipiendū est de omnibus. Unde elegāter Clariss. *scipio Gentilis*, illud tacite idē valere, quod natura & propagatione veluti gentis. Nā ejusdē animi C. Cassius qui Cæsarem interfecit. Et alter Cassius, quē Nero, quod sub C. Cassii imagine domi scripsisset, duci partiū. Bruti constantes dicebantur; Fabii patriæ amantes, de qua gente *Livius*: Gratū Patribus Fabiorū nomen, quamquā plebi invisū. Scipiones ambitiosi & bellicosi. Claudii superbi; undē *Tacitus I. Ann.* Tiberiū Neronem maturū annis, spectatū bello, sed vetere, atq; insitā Claudianæ familiæ superbia. Asinii erāt feroces, testis iterū *Tacitus* de Gallo Asinio, inuisus pridē Tiberio, tanquā ducta in matrimonium Vipsania Marci Agrippæ filia, quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agitaret. Lælios passim hilares commendant Romanæ historiæ Scriptores. Hortensios plerosq; eloquentes. Unde Hortalus apud *Tacitum*, eloquentiam gentile domus Hortensianæ bonum nominat.

§. II. Alii notis genitivis tanquam Charactere externo ab aliis distinguuntur, ut ad excellentiæ intus delitescentis indagatiōem omnium ubiq; oculi inventur. Memorabile quid narrat *Heliodorus l. X.* de Chariclea Hydaspis Æthiopiæ Regis filia, quæ cū contra gentis indolē candidissimam pulcherrimamque pepererat, ex adpectu crebro pulcherrimæ imaginis Andromedæ in cubiculo

fulpentæ, sollicita mater, ne in suspensionem adulterii veniret, ad amicos misit, quæ post multa exilia tandem reversa, agnita fuit ex nota genitiva majorum in brachio; quæ erat, Orbiculus niger forma lapidis hebeni. Seleuco Antiochi Regis filio plurimi Scriptores notam genitivam tribuunt anchoram nauticam. *Magnus Aufonius Burdigalensis in urbibus de Antiochia:*

Illa Seleucum

Nuncupat ingenuum; cujus fuit anchora signum

Qualis inusta solet, generis nota certa; per omnem

Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago.

Ubi ingenuum signum vocat *αυτοφως* sive *σημειον σιμφορον*. Juxta *Aristotelem lib. VII. Hist. Animal. c. 6. de Poet. c. XIV.* Causa ejus signi à *Iustino lib. XV. Histor.* hæc assignatur: Seleuci mater *Laudice*, inquit, cum nupta esset *Antiocho*, claro inter *Philippi* Duces viro, visa sibi est per quietem ex concubitu *Apollinis* concepisse, gravidamq; factam munus concubitus à Deo annulum accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset, jussa donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum & annulus, qui postera die ejusdem sculpturæ in lecto repertus est; figura etiam anchoræ in nato deinceps puero, cui *Seleuco* nomen, comparuit. Quamobrem *Laudice* annulum *Seleuco* eunti cum *Alexandro M.* ad *Persicam* militiam edocto de *Origene* sua; dedit. Originis ejusdè argumentum etiam in posteris mansit, siquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Confer *Appiani Historiam Syriacam, Suetonium c. 80. de Augusto Imperatore* scribit: Corpore traditur maculoso dispersis per pectus atq; alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis ursæ. Idem *Historicus de Tiberio c. 68.* Colore erat candido, capillo pene occipitium submissiore; ut cervicem etiam obtegeret, quod gentile in illo videbatur. Prægrandibus oculis, & qui, quod mirum esset, noctu etiam, & in tenebris viderent, sed ad breve: & cum primum à somno patuissent, demum rursus hebescebant: *Ad d. Plin. Hist. Nat. lib. XI. c. 37. & Casaubon. ad Suetonii locum.* Eadem visus Præstantia se non raro exserebat in *Antonio Sabellico*, discipulo *Pierii Valeriani*; uti hic de ipso perhibet.

Philo-

Philosophi hujusce rei causam naturalem indagantes demū con-
 cluserunt: Spiritus animantes in cerebro fabricatos & oculis
 communicatos certa luce iis congenitā, majori vel minori juxta
 naturam cujuscunq; dotatos fuisse, eamq; lucem connaturalem
 Spiritibus posse accidentaliter augeri ob copiam spirituum congre-
 gatorum. Dicunt itaq; hi Academici, Tiberii ac Sabellici Spiritus
 seruietes potentiae visivæ fuisse valde lucidos ac dotatos extraor-
 dinaria luce congenitā, quæ ipsis dormientibus accidentaliter
 valde augebantur, eò quod tunc ad oculos hi Spiritus magno nu-
 mero concurrerent, & dum adhuc ibidem hærent, quando o-
 culos aperiebant, foras erumpebant, & acsi essent faces, conclave
 irradiabant alias tenebrorum, ita ut omnia clarè in eo conspiciere
 liceret. *Marius Bignoni Venetus in Quadragesimali Dominica V.
 pag. 256. Valerius Maximus Libro I. cap. 8.* narrat Lyncæum oculo-
 los tanta videndi acie præditos obtinuisse, ut à promontorio Si-
 cilix Lilybeo, naves è portu Carthaginensium prodeuntes videret.
Iulius Solinus in Polyhistore cap. VI. Visu deinde plurimum
 potuit Strabo nomine, quem super spexisse per centum XXXV.
 millia passuum, *Varro* significat, solitumq; exeuntem à Carthagi-
 ne classem Punicam, numerumq; navium manifestissimè è Lily-
 bitana specula denotare. In nomine tantum à *Valerio Maximo*
 varians *Felix Fabri Histor. suevor. Lib. I. cap. 9. & 4.* Audivi, in-
 quit, à juventute, & hodie vulgus dicit, & fama publica est, quam-
 vis scriptum non invenerim, quod Comites de Habsburg ab ute-
 ro matris suæ crucem auream in dorso habeant, hoc est, pilos can-
 didos & mirum in modum crucis protractos. Aliud affert *Abra-
 ham Bucholzerus in Chronologia*, scribens: Johannes Fridericus
 Elector Saxonix, Johannis filius in lucem editus trigesimo die Ju-
 nii Anno MDIII, futuri sui fati omen ex alvo materno secum tu-
 lit: Nam ut ex hominum fide dignorum sermonibus accepi,
 nascenti visa est in dorso crux aureo colore fulgens, quam ubi con-
 spexit à matronis aulicis accersitus Sacerdos, vir pius & admodum
 senex, pro omine hoc arripiens, hic puer, inquit, crucem gesta-
 bit toto orbe conspicuam, cujus indicium tam manifestum in ipsi-

us ortu sese exerit. Ejus rei initium quoddam hoc fuit, quod mater Sophia die post partum duodecimo extincta est. Nonnullos à natura Aquilâ nigrâ in humero ornari meminit *Felix Malleolus Canonicius Tigrinus, cap. 26. de Nobilitate*. Videatur quoq; *Alexander ab Alexandro Genial. dier. Lib. II. cap. 19. Andreas Tiraquellus, Ictus, cap. 36. de Nobilitate*. Balliolorum familia insigni divinæ providentiæ beneficiô ossa, seu prolapsu, seu violentiâ, seu ictu fracta, aut laxata, nervosq; contusos vel quovis modo sede sua amotos, vitâ sanare, & in pristinum vigorem roburq; restituere in more positum habet, ut refert *Scævola Sammarthan. Elog. lib. V. pag. 155. in Elog. Nicol. Balliol.* Balliolos enim ad chirurgiam quasi natos accurata ejusdem scientiâ manuumq; agilitate & dexteritate cæteris in curandi methodo palmam præripere, ex iis, quæ dictus Familia Præco loc. cit. subjungit, colligere licet. Causam ejusmodi notarum investigare perquam difficile est. Qui ad vim imaginatricem referunt, quomodo solide defendant, ipsi viderint.

§. III. Sunt & alia signa *ουγγεινὰ* sive gentilitia, quibus illustres familiae vel prærogativa aliquâ, vel alia singulari notâ dignoscuntur. Tali Prærogativa ornatus erat T. Flavius Vespasianus Imperator, quem cæcis visum restituisse memorat *Tacitus, Histor. Lib. IV. circa finem*. Per eos menses quibus Vespasianus Alexandria statos æstivis flatibus, dies & certa maris, opperiebatur, multa miracula evenêre, quibus cœlestis favor & quædam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandria quidam, oculorû tabe notus, ad genua ejus advolvitur, remedium cœcitatatis exposcens gemitu, monitu Serapis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit, precabaturq; Principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento. Alius manu æger, eodem Deo auctore, ut pede ac vestigio Cæsaris calcaretur, orabat. Vespasianus primò irridere, aspernari, atq; illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum & vocibus adulantium in spem induci, postremò æstimari à Medicis jubet, an talis cœcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici variè differere.

differere. Huic non exelam vim luminis, & redituram, si pelle-
 rentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis ad-
 hibeatur, posse integrari. Id fortasse cordi Diis, & divino Mi-
 nisterio Principem electum, Deniq; patrati remedii gloriam, pe-
 nes Cæsarem: irriti ludibrium penes miseros fore, Igitur Vespas-
 sianus cuncta fortunæ suæ parere ratus, nec quidquam ultra in-
 credible, læto ipse vultu, erecta quæ adstabat multitudo iussa,
 exequitur. Statim conversa ad usum manus, ac cæco reluxit di-
 es. Eadem reperias in *Diome*, eadem item, quæ de cæco, proponit
Suetonius, quæ de manco dissentit, debilem crure fuisse scribens.
 Tandem *Tacitus* ita concludit: Utrumq; qui interfuere nunc quoq;
 memorant, postquam nullum mendacio pretium. Simile quid
Aelius Spartianus in *Adriani vitæ cap. XXV.* memoriæ prodidit in-
 quiens: Ea tempestate supervenit quædam mulier quæ diceret
 somnio se monitam, ut insinuaret Adriano ne se occideret quod
 esset bene valiturus: quod quum non fecisset, esse cæcatam. Jus-
 sam tamen iterum Adriano eadem diceret, atq; genua ejus oscu-
 laretur, receptura visum si id fecisset. Quod quum in somnium
 impleffet, oculos recepit, quum aqua quæ infano erat, ex quo ve-
 nerat, oculos abluisset. Venit & de Pannoniâ quidam natus cæ-
 cus ad febrientem Adrianum, eumq; contigit: quo facto, & ipse
 oculos recepit, & Adrianum febris reliquit. De Pyrrho Epirota-
 rum Rege scribit *Plutarchus* in *vita ejus p. m. 384. Tom. I. Oper.* Eliene
 laborantibus salutem adferre credebatur, si Gallû album mastans
 lupinatis illis, dextro pede leviter splenem premeret, neq; fuit quis-
 quam ita pauper, vel vilis, cui rogatus eam medicinam facere de-
 dignaretur. Gallum ipse Pyrrhus accipiebat atq; imolabat, isq; ei
 honor erat gratissimus. Et ferunt pedis ejus pollicem vim divinam
 habuisse, atq; etiam cremato post mortem corpore hunc illæ sum-
 intactumq; ab igne fuisse repertum, nec ætate contabuisse. Non
 ignobili ad Patrum nostrorum ætatem exemplo, quæ Hulderici
 Zvvinglii cor cadavere flammis ab hostibus tradito, exuri non potu-
 isse vidit & memoriæ tradidit, teste *Melchiore Adamo* in *vitæ Theo-*
gorum superioris seculi p. m. 37. Edit. Heidelberg. in 8, Anno 1620.

Haud

Haud procul ab Urbe Româ in Faliscorum agro familiæ sunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, quæ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, super ambustam ligni struem ambulantes non aduruntur. *Plinius Lib. VII. Hist. Nat. cap. 2. Lib. XXVIII. cap. 4. Alexander ab Alexandro Lib. VII. cap. 2. Solinus in Polyhist. cap. VIII.*

§. IV. *Petrus Borellus cent. 2. observ. & curat. Medico-Phys. 90.* hæc quæ de Pyrrho, Vespasiano & Adriano sunt relata, naturali quadam virtute facta esse, eademq; nonnullos homines, quosdam morbos præsentia & tactu suo curare posse scribit, quod plantæ, vel mineralis vires ab ortu nonnulli possideant, & contra alii venenatis suis qualitatibus teneros pueros, agnos pullosq; recens natos interficiant. Sed revera hoc absonum est, nulloq; nititur fundamento. Per illa enim Serapidis & somniorum monita pellucet fraudes Sathanæ, miraculorum verè divinorum gloriæ, qua Ecclesia Christi illâ tempestate fulgebat, præstigiis suis insidiantis. Quod si historiam consulamus, nondum hac de re ita liquidò videtur constare. Sanè si quid conjecturis licet indulgere, Vespasiani illud magicâ arte factum fit verosimile, & quidem operâ magi famosissimi, Apollonii Thyanei; fuit enim hic Vespasiano amicitia conjunctissimus, iisdemque, quibus hæc acta, diebus, Alexandria fuit, uti *Philostratus in vitâ ipsius Thyanei* docet. Quinimò dum hoc Dæmon ex oraculo Serapidis denunciavit, ut oris excremento cæcum sanaret, omnino, sibi solitâ *νεοζηλεια*, Christum imitari voluit, quem spuito medicinam fecisse, in sacrâ historiâ legimus. Adriani vero factum simulatum tantum à ministris fuit, ut eum à desiderio mortis removerent, *Mario Maximo apud Spartianum l. c.* asserente. Confer. *Salmasii & Casauboni notas ad eundem locum.* Nec fortassis temerè quis arcanum dominationis hic latere suspicetur, cum enim sciant Principes, majestatis Imperii salutis esse tutelam, ut *Curtius*, magisq; tamâ, quam vî stare res suas, ut *Tacitus* loquitur, id unice agunt, ut se pluris esse quam alios quosvis, populo persuadeant: regiumque fastigium divino esse proximum, & cognatam cœlo imperatoriam majestatem:

statem: cui fini obrinendo talia miracula, ut ita loquar, forte in medium sparsa. Neque dissimulat *Tacitus*, etsi historiam veram credat, fecisse hoc *Vespasianum*, inductum vocibus adulantium & ut cuncta fortunæ suæ patere ostenderet, *Conringius Exercitat. Philologico-Medica de Incubatione in Fanis Deorum thesi XLIII.* Exemplum *Pyrrhi* suspectum reddunt verba *tradi & putari*, quibus in illius recitatione *Plinius & Plutarchus* utuntur. *Vossius lib. 3. Idolol. cap. 17. p. m. 804.* pro figmento habet eorum, qui adulabantur Regi; vel si qui verè liberati sunt morbo, provenisse hoc putat ab ingenti fiducia, quam in *Pyrrho* reponerent. *Idem lib. VIII. de Physiologia Christianâ cap. 12.* utcumq; est, inquit, plane censeo à *Pyrrhi* adulatoribus fucum esse factû simplicioribus: & si quando verè ab eo splenetici sanitati restituerentur, præcipuam fuisse causam opinionem de *Pyrrho* conceptam. Splenetici enim abundant humore melancholico, quem lætitia de sanitate recipienda discutiebat pellebatque. *Delrio Disq. Mag. lib. I. cap. 3. Quest. 4.* cum *Anton. Mirandulano* mendaciis incredibilibus vel potius dæmoniacis hoc annumerandum esse censet. Graviora sunt lienis mala, quam ut solo contactu citra agentis naturæ superioris concursum sanari queant. Neque ea temperamenti reperitur in ullo excellentia, ut graves lienis affectus, vel cruris debilitatem brevi, solo contactu, domare queat. Tametsi insolitus quidam status oriatur in temperamento, cui facultas eusmodi deberi iudicetur: tamen nisi longa & assidua illius perduret actio, quæ causam morbi removeat, & lentam alterationem promoveat, salus nulla erit, ait *Biermannus de Magic. Action. §. 63.* A toto corpore si pedis pollex vel calx istam medendi facultatem obtinuit, non solus pollex in isto exemplo, & in hoc calx, sed & reliquas totius partes eadem instructas fuisse facultate fatendum erit. Unde autem speciale illud, quo solum pollicem vel calcem natura donavit, provenerit, nemo dicere audebit. Cœlitus vero pagani Regis pollicis, & Imperatoris calci sputoque eam sanandi concessam esse potestatem, qui asserit, unde argumentum ostendat, non habebit. Durum fortè fuerit dicere Deum verum prædicta dia-

bolo sub specie fallorum numinum sua virtute voluisse affirmare, ita *Bæclerus Dissert. in Sueton. pag. 136.* Cujus ergò pretii sit illa ab Ægyptiorum Deastro, Serapidem puto, commendata per quietem medicina, facile jam constat, ejusdem scilicet, cujus omnia sunt Magorum vel Dæmonis remedia. *Tertullianus in Apologetic. cap. 22.* credibile esse, non malè suspicatur, totum illum morbum fuisse à Diabolo, qui insidens in oculo unius, & alterius tibiâ impedi- bat usum eorum membrorum, idq; eo fine, ut videretur sanare, cum desineret nocere. Hirpios quod attinet *Servius* auctor est ad hos *Virgilio lib. II. Aeneidos versus.*

Summe Deum sancti custos Soractis Apollo,
 Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
 Pascitur, & medium freti pietate per ignem
 Cultores multâ premimus vestigia prunâ.

Quod operatione alicujus medicamenti vim ignis absq; læsione superent, veluti hæc verba innuunt. *Varro* ubique expugnator religionis, ait, quum quoddam medicamentû describeret, ut solent Hirpini, qui ambulaturi per ignes medicamento plantas tingunt.

§. V. Sed ad oscula salutifera tandem descendendum est. Sanè lepram sanatâ esse osculo à Severino Abbate prodidit *Sarius Tom. I. sanctior.* Dum Lutetiam perveniens, inquit, in ipsâ urbis portâ leprosum conspicit valde miserum, & omni consolatione destitutû. Eum igitur ad se vocat, osculatusq; peramanter dicit illi: quid tibi vis præstari, mi fili: simulq; sputo eum liniens, & Dominum invocans, lepram profus ab illo expulit. Obvio Elephantiaeo homini cum osculû obtulisset, ex templo pristinx sanitati restituit. Gemina his de quibusdam Pontificibus Romanis narrat *Platina* p. m. 68. Deus dedit patriâ Romanus, Patre Stephano Subdiacono, Pontificatum omnium suffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit, ferunt quidam hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut quendâ obvium Elephantix morbo laborantem osculo suo lepra statim liberaverit. Et *pag. 76.* Agatho primus, Natione Sículus, patre Romano, Anno Domin DCCII, ex Monacho Pontifex creatur, vir certæ sanctitatis, ut leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Principis de Habsburg osculum facultatem balbutientibus promptè & expedite loquendi potuisse conferre creditur.

Felix.

Felix Faber Monachus Vlmensis una cum aliis Historicis rerum Suevicarum à *Melchioro Goldasto* editus, *Historiæ Suevicæ Libro primo, cap. XV. p. 175.* [legimus, inquit, in Chronicis Comitum de Habsburg, quod tantum donum gratis datum habeant, ut quicumq; strumofus, aut gutture globofus, de manu alicujus Comitum de Habsburg potum acceperit, mox sanū, aptum & gracile guttur reportabit, quod sæpè visum est in valle Albrechtstaal in Allatiâ superiori, in qua sunt homines strumofii naturaliter, qui passim prædicto modo sanabantur, dum vallis adhuc esset illorū Comitum vel Austriæ Ducum. Insuper notorium est, & sæpè probatum, quod dum quis balbutiens est, vel impeditioris linguæ, si ab uuo Principe de præmissis sine alio quocunq; suffragio osculum acceperit, officium loquendi disertissimè ætati suæ congruum mox potenter accipiat.] Hæc ille. Osculo cujusdam insaniam sanavit Sanctus Romualdus, ut refert in ejus vitâ *Petrus Damianus c. 54.* Porro salutarē ex osculo medicinam satis feliciter recepisse Rudolphum I. Imperatorem Habsburgicæ familiæ *Iohannes Cuspinianus in vita hujus Herois pag. 442.* scriptum reliquit. [Senio confectus Imperator febris hecticâ laboravit, propterea solitus fuit procerum uxores & filias sæpè ad mentem accersere, & præsentibus maritis osculari, dicens: se non posse præsentius inuenire remedium, quo corpus suum vegetius redderet, quàm animas virginū dulces & suaveolentes Spiritus ex ore puellarum haurire; quousq; adeò proceres ad risum comoti, ut sæpius uxores suas illi adducerent, ut Spiritus inde exsugeret, quas citra inhonestatē honorificè tractauit.] Didicerat forte hoc remedium à Rege Israelitarum Davide septuagenario, qui cum simili frigore torperet nec pellibus opertus incalesceret, medicorum consilio persuasus in spectati decoris puellæ Sunamitis Abilai castis amplexibus dormiuit, quo ex ejus calore stomachi robur foveretur *1. Regum, cap. I. vers. 2.*

§. VI. Quod quidem nemini mirū aut peregrinum videbitur, qui modo secū pensitauerit, è corporibus omnibus certa humorum temperie constantibus, insensiles quasdam & subtilissimas exhalationes diffundi, quæ dum aliud corpus in actionis suæ sphæra attingunt, miram habent alterandi facultatē & potentiam,

ut tum in magnete, tum in aliis multis patet. Atq; adeò ejusmodi effluvia sunt quasi esca, qua alliciuntur plures res naturales ad unionem & amicitiam, ut loquitur *Athanasius Kircherus lib. III. de Magnete part. VI. cap. I. p. m. 517.* Hoc idem contingit in humanis corporibus. Unde inter homines vivos & ignotos vel ad primum subinde occursum aut conversationem tanta oritur aversio, ut se mutuò tolerare nequeant, nec ullis motivis aut artibus inter se conciliari possint; e contrario autem alii, etiam ejusdem sexus licet alioquin turpissimi ad primum mox conspectum tanto exardescunt amore mutuo, ut à se invicem avelli non posse videantur. Sic Cæsar convictus amavit Marium, Damon Pythiam, Orestes Pyladem, Esau odio habuit Jacobum, Etheocles Polinicum, lupum ovis, elephas Rhinocerotem, Crocodilus Ichneumonem. Fennunculus accipitres terret, leonem gallus, terpedo simiam, aquila draconem, felis murum, cornix noctuam, milvus pullum; sic concordēs reddidit natura pavones & columbas, turtures & Psittacos, merulas & turdos, hircos & equos, oves & capras, balenam & hegeterum; & inter stirpes, vitem & ulmum, rutam & oleam, myrtum & laurum. Sycilla occidit reliquas plantas, olea & quercus viciniam renuunt, vitis & brassica, felis & arundo, nux & quercus. Quod certè non propter solam imaginationem contingit, sed propter Physicam quandam qualitatum convenientiam aut contrarietate, quã *Antipathiam* & *Sympathiam* nominant. Acutissimus *Kircherus* utrumq; in vulgari non autem stricto sensu aut rigore Philosophico vocat magnetismum rerum, per quandã analogiam ad magneticã vim operationesq; magnetis, quem scimus ab uno latere interdum ferrum attrahere, ab altero repellere, qui tunc *Theamedes* dicitur, teste *Jul. Cas. Scaligero exercitat. subtil. contra Cardanum CXXXI. Vid. Sylvester Rattray in Theatro Sympatheticopag. 58. & Ludov. Forgius Tomo II. part. I. Ephemerid. Erudit. XVIII. p. m. 207.* Omnia in rerum universitate habent aliquid quod timeant & horreant tanquam inimicum & destructivum, & vicissim quidpiam quod ament, & sequantur, tanquam letificans, confortans & cõservans, ait *Cornelius Agrippa Philosophia occultæ. L. I. c. 17. & 18.* Sympathetici effectus sunt duplicis generis quidam

quidam fiunt interventione vel simplicis, vel reciprocae actionis unius in alterum, ut est magnetis in ferrum, Solis in Heliotropium, Lunæ in cerebrum animalium, aliaq; humida quibus dominantur: Alii fiunt sine interventione talis actionis, ut cum in homine locomotiva potentia operatur ad voluntatis imperium, quamvis hæc in illū nihil agat. Idem dicendum de Antipatheticis effectibus. Ex his sequitur, Sympatheticos oriri ex naturarū peculiari cognatione, ob quam res naturales amico affectu seu amore inter se afficiuntur, ita ut una hoc aut illud agente vel patiente, vel solum etiam præsentem, altera quoq; aliquid agat vel patiatur, sive deinde in se mutuo agant, sive non: Antipatheticos verò effectus oriri ex inimicâ affectione unius rei ad alteram. Amica illa affectio nihil aliud est, quam inclinatio quædam naturalis rei in aliam rem tanquam suum bonum, oriturq; ex proprio cujusq; rei temperamento. Inimica verò affectio est naturalis quædam aversio rei ab alia re tanquam sibi noxia, & similiter ex proprio cujusque temperamento profluit, Et si non in formis substantialibus quædam similitudo vel dissimilitudo rerum inter se, est saltem in temperamento & qualitatibus seu manifestis, seu occultis & nos latentibus, quæ à nobis non percipitur in se, sed solum ex effectu nobis innotescit, ut vis magnetis; vel certè emissionem tenuiorum quarundam exhalationum, quas effundi à multis corporibus certū est, ut patet in rebus odoriferis, fructibus, corpore luminoso, colorato, aceto, vino &c. quæ idè etiam diuturnitate temporis marcescunt, nisi arctè claudantur. Diffusio istarum qualitatū & exhalationum fit sphericè & uniformiter difformiter, instar radiorum luminosi corporis. Ipsæ autem qualitates aut partes tenuiores diffusæ vocantur communiter Spiritus propter subtilitatē & imperceptibilitatē à sensibus.

§. VII. Cæterum quod laudatissimus Imperator Rudolphus §. V. antecedenti à spiritibus, quos ex ore suavium puellarum haurire consueverat, corpus suum debile vegetius reddi affirmavit, à Verò non est dissentaneum. Quia amplexus adolescentium boni anhelitus est medicina temperata juxta Medicos. Imo dulcem odorem non tantum reficendi sed etiam nutriendi vim habere, olim credit Hippocrates 6. Epid. ubi odores in exhalatione fundatos nos

implere testatur. Quem locum explicans *Iohannes Alexandrinus*, ex quorundam relatione affirmat, Democritum Abderitanum Philosophum mellis odore vitam quattriduo sustentasse, vel, ut quidam alii dixere, panis calentis odore. Cujus rei quoq; testis est *Oribasius p. affec. com. 12.* inquit: Philosophum quendam ad mellis odorem per quadraginta, dies vixisse, ubi tamen loco quatuor appositum quadraginta typographorum incuriâ, cum ex *Diogenis Laertii lib. IX. & Athenai II.* habeamus, Democritum nonum & centesimum agentem annum, cum jam ex senio deficeret, & morti propinquus esset, marentē sororē quod ille in celebritate Cereris moriturus ipsa vota salvare nequiret, bono animo esse iussit, panesq; calidos sibi quotidie afferre, eos igitur cum naribus admovisset, vivum se, dum ea celebritas transiret, servavit, ubi autem dies illi transierunt, (tres verò erant) quietissimè ac minimo dolore obiit vitam, quod exemplum *Hippocrates Libro de Alimento* recensens, ait, non solum spiritus, sed & solidiora membra odoribus nutriri. Et *n. 6.* subdit: qui celeri adjectione opus habent, iis humidum nutrimentum ad reparandas vires aptissimum est; qui autè adhuc celeriori, per odoratum nutriri debent. *D. Caspar Bravo de Sobre monte. Ramirez Tomo I. Resolution. Medicar. V. p. m. 150. Edit. Colon. Agrippin. in 4. Anno 1674.* Et substantiæ, inquit, odorificæ aliquas suæ substantiæ partes tenues valent emittere, quæ in chylum à ventriculo mutatæ, materiam præbent pro nutritione, vel quæ ad cor, vel cerebrum delatæ materiam præbent pro Spirituum generatione. Eandem sententiam defendit *Hippocrates lib. de sens. & iis qua sentiuntur. Andreas Casalpinus l. I. de Medic. facult. c. 14.* aliiq; apud *Zacutum Lusitanum de Medicorum Principum historia l. I. Hist. IX. quest. 8. seqq. Conf. Francisci Baconis de Verulamio Sylvam Sylvarum centur. X. n. 934.* Non sum necius *Aristotelem* contrariam sententiam tueri, *lib. II. de sensu & sensili c. 5.* circa finem, quia scilicet qualitas aut accidens, ut odor, substantiæ corporis apponi nequit, nec illâ instaurare valet, ideoq; nec principium nec pars ejusdem esse potest. Vid. *Zabarella lib. de constit. Individ. c. 4.* Imo ut *Scaliger Exercit. 303. Sect. I.* habet, ne corp9 quidem alitur odoratis, quatenus

nus odorata sunt, quando quod admirabilius est, ne lapidis quidem quatenus lapida sunt, sed quatenus substantia transmutabilis in substantiam corporis, quod nutriri debet. Quando autem dicitur odoratis nutriri spiritus animales, respondent Aristotelici negativè; quoniã nil nisi vivens nutritur, *Arist. l. 2. de Animâ c. 4.* Jã autem Spiritus nec vivunt, nec sunt animati, teste *Fernelio l. 2. Physiol. c. 2.* Ergò illa nutritio tantum est metaphorica & impropria, qua Spir. unicè recreantur & refocillantur. *Cõf. Scal. Exerc. 103. sect. 17. & 146. sect. 2. 107. sect. 15.* Quomodo aër condensatus pòderari & nutrimentũ præstare possit, docuit *Verulamius Heros sylv. sylvar. cent. 1. n. 29.* De Astomis narrat ex *Onesicrito Strabo Geogr. l. 16. & Plin. l. 7. c. 2.* illos cū sine ore sint, halita tantum vivere, & odore quẽ narib9 trahunt; etsi id alia ratione fiat, si ingeniosum ratiocinium admittimus, quod vid. ap. *Marfil. Ficinum l. II. de triplici vitã c. 18.* Quod si est, quid vetat vaporibus tantum ali, cum simile simili nutriatur? At vero de Astomis fabella est; autoritas autem *Onesicriti* parvi valoris. Nam imprimis quidem *Daimachus, & Megasthenes*, sed post eos *Onesicritus, & Nearchus*, multa sunt de Indis mentiti: ut *Strabo* ipse agnoscit *lib. I.* Democritus verò non tam odore est nutritus, quam imbecilles cerebri Spiritus odorato halitu ad breve fovit, & firmavit. *Vossius Idololatriæ l. III. c. 30. Kircherus de Peste cap. LIII.*

§. VIII. Longè mirabiliorem effectum lingua hominis sugendo & lambendo periculosis in morbis operatur. Tradit enim *Plinius Lib. VII. Hist. Nat. cap. II.* in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse Ophiogenes vocatos, serpentum ietũs contactu levare solitos, & manu impositã venena extrahere è corpore. Psyllos vi naturali venenis resistendi præditos esse, imò illa exsugere multi veterum memorant. *Plutarchus in Vitã Catonis minoris, Tomo I. Oper. p. 787. Solinus Polyhist. cap. XL. num. DXCI, Strabo Geographiæ Lib. XVII. Suetonius in Augusto cap. XVII. Aelianus Lib. XVI. de Historiã Animalium cap. XXVII. & XXVIII.* ex Calliæ Monumentis recenset, morsu Cerastris serpentis pestiferi, à quo non bestię tantum, sed & homines intereunt, nihil æque succurrere posse, ac Lybicum natione Psyllum. Hic namq; (ut ille ait) initio plagam

plagam salivâ fovebat atq; curabat, deinde malo incremente multam intra dentes aquam hauriens, eaque os suum colluens ejectam in poculum vulnerato absorbendam tradebat. Quod si fortè veneni acerbitas invalesceret acriùs, nudus ipse nudo ægrotanti accubans, proprio suo corpore morbi vim ita debilitabat atque frangebatur, ut totum hominem liberaret. *Codronchus Libro II. cap. IV.* negat tales affectiones à natura innasci, sed aut divina virtute communicari, aut industria acquiri, vel Dæmonum auxilio exerceri. At verò ejusmodi per industriam aut consuetudinem introducta affectio naturalis alterique exitiosa esse potest, ut exemplo patet illius formosissimæ puellæ, quam Napello veneno præsentissimo, nutritam Rex Indorum Alexandro M. dolo muneri dedit; à quâ cum Rex ipse Aristotelis sagaci prudentiâ abstineret, alii virginis proci commercio ejus intoxicati obierunt, teste *Averroë in Præm. III. Phys. & Galen. III. de Nat. Simpl.* Proinde non est impossibile quibusdam talem virtutem ingenerari. Vid. *Baldus Angelus Abbatius de Viperâ cap. XXXIII.* Si autem ingenitum est ex mente Plinii virus illud, ad Dæmonis præstigias *Delrio Lib. I. Disquisit. Mag. cap. 3.* frustra recurrit. *Cornelius Celsus,*

„ causam quod Pŷylli innoxii tractent serpentes, ex fiducia longo usu confirmatâ deducit. *Locus Libro V. cap. XXVI.* habetur, ubi adversus serpentium morsus præscribit ut cucurbitulis venenum educamus, prius verò scalpello incidamus, circa vulnus, quo plus vitiatî sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non sit, adhibere jubet vas quodlibet, quod usum similem prætet. Hinc ista subjungit: Si id ne quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exsugat. Neque Hercule scientiam præcipuam habent hi, qui Pŷylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non gustu, sed in vulnere nocet. Ideo colubra ipsa tutò estur, ictus ejus occidit: & si stупente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in eâ salivâ noxa est. Ergò quisquis exemplum Pŷylli secutus id vul-

nus

nus exfluxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. *Vossius Lib. IV. Idololatria cap. LXI.* ingenitum virus, salivam Psyllorum fuisse censet. Quia *Plinius* loco citato ait: omnibus contra serpentes inest venenum, feruntque ictu salivæ, ut ferventis aquæ contactu, fugere. *Levinus Lemnius de occult. Natura Mirac. Lib. 2. cap. 44.* venenum illud partim à dentium sordibus & uligine, partim ex humoribus vitiosis salivam consequi existimat. Cum autem omnibus hominibus à naturâ saliva insit, nec tamen similis in toto corpore alexipharmaca virtus ut in Psyllis facilè deprehendatur, sanè aliud quàm saliva principium indagandum erit. Inde *Vossius* non sine applausu conjicit tanquam vero maximè consentaneum, Psyllos, quoniam inter serpentes degerent, à primis incunabulis, quasi cum lacte à matribus, quò tutiores essent, remedia quædam non adeò vulgaria esse edoctos: neque ista alienigenis aperuisse, partim ne minus iis essent admirationi, partim etiam ne minus ex illis caperent lucri. Ac credibile est, nec alibi remedia fuisse tam præsentia, quia ubi locorum abundarent serpentes, iisdem præcipuè remedia venenis Deus produxit. Hinc *Lucanius* de iisdem canit *Pharsalic. Lib. IX.*

- - - - - Gens unica terras
Incolit à sævo serpentum innoxia morfu,
Marmaridæ Psylli: par lingua potentibus herbis,
Ipse craor tutus: nullumque admittere virus,
Vel cantu cessante, potest. Natura locorum
Jussit ut immunes mæsti serpentibus essent.

Conferatur *Marius Bignoni in Quadragesimali Domin. 4. p. 214.*

§. IX. De linctu nutricis Variolas infantis curante, vir summx experientiæ copiâ nobilissimus, *D. Thomas Bartholinus, Histor. Anatomic. Centur. 1. n. 29.* testatur his verbis: Lingux humanæ & salivæ insolitum usum non ita pridem muliercula propalavit. Occupaverant variolæ Epidemicæ universam faciem tenelli filii *Pl. Reverendi & Clarissimi* in urbe nostræ viri, & oculis minitabantur

tur exitium. Frustra aliis tentatis nutrix dolore infantis commota & commiseratione lingua propriâ oculos pueri lingebat, sicq; referatis oculis, absterfaque sanie convaluit infans morti antea relictus. Ex quo colligendum, salivæ humanæ occultum aliquod Alcali, ejusque absterfivam vim ægroto medelam attulisse, non tamen absq; impressione amoris, quem linctus ille nutricis expressit, ejusque interventus curationis maximam partem absolvit. Juvat addere aliud fidem fermè excedens maritalis affectus mirabilisque curationis in Eduardo Anglo observatæ exemplum, quod *Rodericus Santius Part. 1. Histor. Hispan. cap. IV. pag. 292.* literis mandavit posteritati que seriò pensitandum reliquit: Cum, inquit, Eduardi Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrû transfretâset, fuissetque in viâ proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percussus, Medicorumq; remediis non tam allevaretur, quàm alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe reversus est. Ejus igitur uxor, Regis Hispaniæ filia, novam atq; inauditam, sed amore & pietate plenam adhibuit medicinam; plagas enim mariti toxico infectas, quæ veneni vi claudi non poterant, linguâ dicitim lingebat humorem venenosum, ut liquorem dulcissimum, cujus vigore, veriùs dicam fidei uxoriæ virtute, sic omnem materiem veneni attraxit, ut integratis coalitisque vulnerum cicatricibus, ille planè curatus fuerit, ipsa in columi etiam manente Quid hujus mulieris fide rarius? quid mirabilius audiri potest? ut uxoris lingua fide & dilectione maritali peruncta, venena à dilecto marito expulerit, quæ ab electo Medico trahi non voluerunt, & quod plurima exquisitaque non effecerunt medicamenta, una uxoris pietas explevit. Quomodo linguæ humanæ portentosus tumor hirudinum suctu curatus, & æger à periculo summo evaserit immunis, apud *Zacutum Lusitanum de Praxi Medica admirandâ Lib. II. Observatione LXXX. pag. 19. Tomo II. Operum, Edit. Lugdunens. in fol. Anno M DC XLIX.* legere potes;

§. X. Quid si autem serpentes mediante suctione remedium morborum subministrant? Auditum quidem horrendum, propter innatam cum homine antipathiam, sed tamen verum, fidem enim facit modò laudatus Danorum medicus *Histor. Anatom. censuræ II. n. 47. p. m. 145.* ita differens: Spelunca serpentum ad oppidum Bracciani, vulgò Il Sasso dictum XII. Leucis Roma distat;

multorum narrationibus nobilis. Hanc ingressi morbis frigidis detenti, Paralyfi, leprâ, arthritide, lue venerea, Hydrope, tumoribus doloribusque aliis vexati feliciter perfanantur. Nudus æger humi se sternit nulloque vitæ indicio dato tam diu quietus cubat, donec ex suis antris hinc inde prodeant serpentes. Hi hominem arctissimè amplectuntur, corpore undique circumducto, sudorem proliciunt, lingunt & absorbent, donec omnem ex corpore ægro malignitatem extulerint. Cavendum verò sedulò, ne motus ullo indicio se prodat æger alioquin serpentes nec ex antris serpunt, nec si advenerint, diu morantur. Hinc quo quietiores morbi curationem expectent, nonnulli Opium assument, quo remedio etiã timori suo consulunt. Ingrediuntur speluncam rustici mercede à viatoribus conducti simulantes morbum, qui referunt primò ex antris prodire Regem quendam serpentum, coronâ insignitum, omnia exploraturum, qui si quieta cuncta invenerit, convocat evocatque reliquos, Domuncula colli imminet, ubi cavet binæ XI. pedes longæ, quinque latæ. In parietibus speluncæ nomina ægrotorum leguntur inscripta & figuræ serpentum effigiatæ. Foris grotta visitur, in qua si caput inferas, calorem senties à sulphureis vaporibus excitatum. Editior collis multis quercubus floret, petrosus & orientem solem prospiciens. Serpentes medicati mense præcipuè Majo comparent, ubi efficacissimi. Olim feruntur frequentiores semper ad speluncam confluisse, sed ab invidis medicis antidoto quodam enectos. Innoxii cœtera sunt, nullique lethales; Undè referunt incolæ non serpentes nominandos, sed peculiare esse vermium genus, à Deo huic usui destinatum, & in mortalium salutem immissum. Lædentibus tamen exitium inferunt, id quidam expertus est suo malo, qui corpori suo hærentem serpentem ex spelunca celeri astu exportavit, ut petori suo ægerrimo commodum applicaret, removeretq; Salutis recuperandæ gratia speluncam hanc adiit prioribus annis Cardinalis Valence, lue venereâ & arthriticis doloribus miserè multorum annorum decursu divexatus & salvus restitutus viribus profligatisq; morbis inde est reversus. Senex quidam Podagricus in spelunca eadè sudans, cum sanitate in gratiã rediit. Alius Rosilius rusticus quatuor annis aqua intercute immensû tumens, in speluncâ ternis diebus per aliquot horas commoratus, tubitò se sensit levatum, ventreque detumescente sanatum, quemadmodum ipse Bracciani nobis præfens

bonâ fide confectus est. Colubri esse speciem, exuvia monstrant. Si quæras, quid colubros ex spelunca Bracciana eliciat, verbo dicâ ficitas est soli, cœlique Romani, quæ ad humida corpora impellitur. Quomodo supra nominatos affectus gravissimos tollunt? sine dubio attractione humiditatum noxiarum, vel sui formidine, qua multi petiti speluncam ingressi sudant, antequam ullus coluber prorepat. Ita terrore multi & sudore diffiunt, & morbis liberantur. Deniq; saturi & humiditatibus repleti spontè decidunt, quemadmodum hirudines, leviq; corporis agitatione territi intra repetunt. Conf. *Petrus Servius Medicus Romanus in dissertat. de unguento Armario n. 39. p. 542. in Theatro Sympathetico Norimbergæ Anno 1662. edito.*

§. XI. Obiter hic nota, magnam viperarum procurandis diuturnis morbis efficaciam & unâ omnium Medicamentorum, quæ ex viperis parari solent miram esse potestatem; ea sunt Theriaca magna Andromachi, Pastilli Theriaci, sales viperini & alia Vipera nativa quadam proprietate habet vim caletaciendi, exsiccandi, pravasque humorum qualitates emendandi; hinc cutem mundificat humoremque ad partes externas detrudit. Videatur *Aëtius, tetra. 3. Sermone 4. cap. 47. Gattinaria cap. de visus debilitate, Viperarum esus omnibus podagricis, arthriticis, anhelosis & elephantiasi laborantibus plurimum conducit, ut testatur Aëtius l. cit. conf. Hieronymus Cardanus in consilio pro patiente leproso. Gordonius Tractat. de Lepra, Zacharias Puteus eod. Tract. Sebastian. Aquilanus, Tract. de morbo Gallico, cap. 1. in fine. Iosephus Quercetanus in Pharmacopœa restituta, Massaria & Leonhardus Palmarius Lib. de morbis contagiosis cap. de Elephantiasi. Nicolaus Florentinus Serm. 7. Tract. 5. sum. 1. cap. 4. Zacutus Lusitanus, de Medicorum Principum historia lib. 6. Histor. 1. & 2. Vinum viperinum sanat luem Gallicam, hoc paratur, si vinum vel mustum vipera prius lota adjecto sale bullierit, ex quo vino mane, prandio & cœnâ sufficiens quantitas assumi potest. Viperarum carne Antonius Musa Cæsaris Augusti Medicus ulcera insanabilia perfanavit, teste Plinio, lib. 30. Hist. Nat. cap. 13. Extant celebres historiae apud Galenum lib. 11. Simplic. cap. 1. & Are-*

& *Aretæum Cappadocem*, lib. 2. de *Causis & signis diuturn. morbor.* quod quidam elephantici seu lepræ specie infecti, odoratu jam graves, ac aspectu foedi, ebibito vino, in quo fortuitò vipera extincta erat, ab hoc miserando morbo mirabiliter sanitati restituti sunt, quam postea curationem *Galenus* imitatus, & alii post eum Medici exercitatissimi, verissimam esse invenerunt, ut *Paulus* lib. 4. cap. 1. *Actius* tetrab. 4. Serm. 1. cap. 123. *Cælius Aurelianus* lib. 4. *Passion. tandar.* cap. 10. Et *Porphyrus* lib. 4. de *abstinentiâ*. Gilbertum Medicum Romanum plures elephantia laborantes tali modo persanasse refert *Vidus Vidius* part. 2. de *Curat. membrat. sect. 2. lib. 5. cap. 8.* Et *Porphyrus* lib. 4. de *abstinentiâ ab animalibus* scribit, servum quendam Crateri medicum, dum laboraret leprâ immanissimâ, ita ut carnes ab ossibus abscederent, potato vino in quo suffocata fuerat vipera, statim convaluisse. Ita & porrigo affectus, quem Græci Pytiria sin vocant, barbari furfurationem dicunt, passio cutis universæ, capiti tamen, superciliis barbæque communis, juxta *Cornelium Celsum* lib. 6. c. 2. è quibus partibus squamulæ furfurum instar decidere solent, anguium decocto feliciter curatur. *Zacutus* lib. 1. de *praxi medicâ admirandâ, observatione 2.* *Plinius* tenet lib. 7. cap. 2. *Hist. Nat.* quod Cirmi & Indi ultra flumen & habitatores montis Arhon, & Æthiopes Macrobii & Setæalebantur carnibus viperinis, quæ non solum proderant pro victu, sed ad prolongandam vitam ad centum & quinquaginta annos conducebant, ideò *Dioscorides* huic videtur adhærere opinioni, quod caro viperina comesta prolongat vitam, & retardat senectutem, quem defendit *Aldrobrandus contra Ranadæum.* *D. Gaspar Bravo de Sobremonte* *Disputat. Apologetic. Sect. 5. Resolutione 2. p. 177.*

§. XII. Verum enim verò non oris solum, sed etiam manus contactu morbos sanari à quibusdam hominibus, curioso orbitudum innōuit. Ita Reges Galliæ legitimè in regno succedentes, antiquis ceremoniis coronati, ac Equites Spiritus S. creati peculiare donum habent curandi strumas, pronunciatis his solennibus verbis: TANGIT TE REX, SANET TE DEUS. Postridie Coronationis in S. Spiritus militiam solitâ Ceremonia

adscribitur; Post vespertinas preces ex S. Spiritus officio cantati solitas ante aram in genua procumbit, & contacto Evangel. libro privilegium ordinis conservaturum se jurejurando promittit. Aureus torques collo injicitur, crucis figura ex auro efformata & candido incausto picta in sinistrum latus è vitta cœrulea demittitur. *Thulden. ad An. 1654. part. 1. p. 124. & Continuator Thuani, Joh. Tilius de Sacr. Regum Reginarumq, & eor. Coronationibus lib. 2.* scribit: Rex profectus Remis solet ad sanctum Marcolphum novendiales ferias agere, nec ante curat eos tactu, quibus strumæ infestæ sunt: quod per vetus institutum est. Rex Philip. Pulcher moribundus filium maximum Ludov. Huttinum Regem informavit, & rationem docuit tangendi eos, qui strumis laborabant, exponens sancta & religiosa verba, quibus inter tangendû utebatur. Commendavit sanctitatem vitæ, & ad hanc curationem tactus, & ex Scriptura demonstravit, non exaudiri à Deo vitiosos, neque ab illis edi miracula. Hæc *χρησµατα* & dona etiam durare, si Rex erra regnum & quidem captivus sit, *Ferronus in vita Francisci 1. fol. 203.* scribit: In Hispania (inquit de Francisco) ægros sanavit, strumis scrophulisque, quod ei singularis velut prærogativa à Deo Opt. M. concessum, vetus est opinio. Hoc testimonium etiam perhibet *Philippus Cominaus Ludovico XI. in comment. Lib. 9.* quod ex more Galliarum Regum curasset ægrotos, qui struma vexabantur. *Papirii Massonii* testimonium annal. lib. 3. tale legitur: Chærades Græci, inquit, nos strumas vocamus, quæ nihil aliud sunt, quàm glandulæ induratae. *Nangius in vitâ Ludovici* narrat, cum decessores Regis, in tangendis strumosis, signo crucis usi non essent, illum primò uti cœpisse. *Cælius Calcagninus in Historiâ Genuensip. 411.* refert, se vidisse Bononiæ Franciscum primum salivâ tantum pollice in decussam allitâ strumis mederi. Ejus rei Originem Galli modò à Clodovæo I. & ampullæ Rhemensis missione arcessunt, *Forcatulus de Imper. & Philosoph. Gallor. lib. 1. cap. 59.* modo precibus S. Marculphi tribunt, *Papir. Masson. in Annal. Francisc. Robert Cœnalis Lib. 1. Discr. Gall. Perriochâ 14. f. 110.* Alii non nisi tertio Capetinæ Regum Galliarum familiæ transtribunt; veluti *Scipio Dupleix Reg. Galliarum Historiographus* in Ludovico

dovico nono apertè fatetur, se nullum adhuc vestigium ejus gratiæ in duabus primis Regum Galliæ familiis vidisse, nec verisimile esse, si ea præditi fuissent, quin ejus temporis Historici in scribendis multis miraculis minoris momenti satis curiosi, præterissent istud tam nobile & gloriosum Regum Galliæ miraculum. *T. II. Hist. Gall. edit. Paris. Anno 1624. in fol. Thomas Lansus in Consul-
tat. Orat. contra Galliam refert Petrum de Crescentiis Medicum Gal-
lum testari, multoties se quidem Reges vidisse pro more tangere
strumosos, sed qui inde sanatus fuerit, vidisse neminem. Hubertus
Morus de S. Vn. Lib. I. II. cap. V. refert Henricum III. Franciæ Re-
gem hominem sibi dilectissimum, strumarum morbo graviter la-
borantem, sæpius licet repetito contactu sanare tamen nunquam
potuisse. De re ipsa hodiernum usitata ne dubitemus, testatur
Thalderus Ludovicum XIV. Anno 1654. tria millia Rhemis teti-
gisse, & iterum Anno 1660. apud S. Johannem Lugientem mil-
le ducentos. Ludovicum XIII. Burdigalæ se mille quingentis
impertiisse, tradit continuator Thuani ad An. M DC XV.*

§. XIII. Eadem excellentiâ præditi sunt Reges Angliæ, hoc tamen observato discrimine, quod hi etiam ante Inaugurationem factam se ei accingant, quemadmodum Carolus II. jam tum Hagæ comitum eam perfecit, quod prolixè recenset *Thalderus* ad Annum MDC LX. pag. 413. Angli originem hujus doni ab Eduardo Confessore ultimo Anglo-Saxonum Rege deducunt. *Polydorus Vergilius Histor. Anglic. Lib. VIII.* aliique id genus scriptores tradunt, Eduardo jam à viginti quatuor annis donostumas sanandi instructo allatum fuisse à quibusdam Hierosolyma venientibus annulum, quem ipse diu antea pauperi cuidã clam dederat, qui pro amore, quem erga D. Johannem Evangelistam, habebat, Eleemosynam petierat, eumque multa veneratione posthac servatum, quod salutaris esset membris stupentibus, valeretque adversus Comitalem morbum, si tangeretur ab illis qui ejusmodi tentarentur malis. Verùm hæc ab otiosis palponibus conficta videntur, & pientissimorū Monarcharū autoritatē valde imminuant, ideoq; tutius inter fabulas recēsentur, quã pro stabiliēdo

cha-

Charismate adducuntur. Historiam ipsam rei gerendæ de utriusque Regis tactu plenariam exhibet *Thuldenus Histor. Ennead. 2. lib. 3. ad ann. 1660. De tactu quidem Gallicop. 436.* ait: Ludovicus Rex Lugix celebravit, & sexto decimo die Maij (Dominicus is erat Pentecostes) in Franciscanorum qui Recollecti appellantur, templo mille ac ducentos strumis laborantes homines, ut moris est, attigit manu. Eridiè Dominici in primis vesperis, & postero mane in precibus matutinis, quæ duplicantu solennissimè peraguntur, Ludovicus Rex fuerat, & animo per exhomologesios Christianæ Mysterium peccati conscientiam expiato, corporis & sanguinis Domini sub sacrificio divino, cui magno adversus Deum pietatis sensu interesse tum maximè consuevit, participem se faciebat. Interea strumosi ab Archiatro regio, collegisque ejus ac cheirurgis in peristylio Andronis Franciscani ordine disponebantur suo, dextra videlicet lavaque. Principem inter laborantes locum Hispanis dabant, secundum Belgis, aliarumque nationum hominibus, tertium Francis. Actantum in medio ab utroque dispositorum latere intercapedinis relinquitur, ut quaterni ambulatorum juncti commodè se per illud spatium inferre queant. Tum verò lustrantur singuli & amiculum eorum diligenter excutitur, non modo nequis avaritiæ nomine ut numismatis, quod addi solet, causa, morbum simulet; verum etiam, ne quid ferramenti, ut culter, forfex, sica, gladiolus, quibus instructus quispiam vel suâ sponte, vel aliorum præmio inductus, in tam familiari contactu, Regi nocere possit, apud eos relinquatur. Id contactis ab Rege, nummoque donatis redditur. Quum in procinctu Regem esse, & jam adspirare ad strumosos nunciatur, in genua provolvunt se omnes, palmasque conjunctas ritu supplicum tollunt. Præcedunt cohors Regii corporis, tribuni, Mastigophori: Rex sequitur nudato capite, gestu corporis universi, sed manibus in primis & ore preces fusdente, Christi fidem atque opem implorantis religiosissimum habitum præferens. Imminent à tergo ægrotis Medici eosque capillo modicè arreptos prætereunti admovent regi, qui brachii dextri non nihil extenti manu decussatim

tim in crucis formam ducta, frontem singulorum contingit, utens his vocibus : TE TANGIT REX, SANUM FACIT DEUS, IN NOMINE PARRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI. Eleemosynarii subinde, quoscunque tetigit Rex, stipe collatâ afficiunt, ac ne se eidem illi rursus inferant, porta peristyllii emittunt. His peractis, aqua loturo manus Regi præbetur. *De Anglico tactu pag. 413.* sequentem in modum disserit : Medicorum Regis Princeps ad se admittit primum strumarum valetudine laborantes, ac ubi cognovit *malum esse Regium* (ita enim Angli vocare audent morbum istum) fanum iis vel conclave dicit, in quod conveniunt ad Regem. Demegoriæ igitur funis cum esset impositus morboſi, quibus id pridè significatum ab Archiatro erat, in conclavi præsto fuerunt. Posita est sedes Carolo, in quam se raptim contulit; à dextra illi Epistolarum Magister adstabat, tot manu Angelottos (est id nomisma anglicanum aureum &c.) ex holerico colicio albo dependentes retinens, quot strumosos Rex contacturus est. Hi ad lævam sedis locabantur, viam illis & modum monstrante Archiatro, ut ad Regem cum trinis capitum inclinationibus progredenterent. Legi consuevit à sacris Præfecto ex Bibliis versiculus aliquis in eam ceremoniam conveniens, quem hoc tempore Evangelii Scriptor Marcus oratori ex novo Instrumento suggererat, ubi Christus Apostolis promittit, imposituros eos ægris manus, futurumq; ut ex morbo evadant. Medicus cum quolibet strumoso sigillatim accedens ante Regem genibus nititur, Rex lævâ dextram dextrâ verò palmâ lævam hominis affecti genam contingit. Quotiescunq; id fiebat, toties versiculum eundem repetebat sacris Præfectus. Medicus interea genibus nitens à pedibus Caroli non abscedebat donec omnes attigisset ex ordine. Quo facto sacer iste Lector ex primo Evangelii S. Johannis capite verba, quæ sunt ad verbum usque sextum recitare incipit. Morbidi illi nondum sanati iterum ad Regem alter post alterum adducuntur. Tum ipse Rex Angelottum singulis singulum ex collo suspendit, missosque facit, Dominica precatone & collecta, quam vocant, ritus iste finiebat. Subinde Carolo ut manus elue-

ret, è malluvio frigida affunditur, mantileque ut abstergeret, superinjicitur. Neque est ferè, quod hic desideres, nisi quod de Angelottis dicit, horum vice enim alios cujuscunque generis Aureos etiam extra Angliam cusos adhibent, ac proinde minus rectè de solis Angelottis *Thuldenus* loquitur, quod hoc loco monendum erat. *Gisbertus Voetius Disput. Select. Tomo III. p. 1030.* dubium suggerit scribens: se à quodam Theologo simul & Medico Anglo audivisse, homines curationem illam petentes prius fuisse visitatos à Medicis Regiis & medicamentis ad curationem præparatos, si non curatos: illos autem quorum morbum putabant huic scenæ non infervire, ablegatos cum hoc judicio, non esse genuinas strumas, seu morbum à Regibus curari solitum.

§. XIV. Struma morbus Herculeus, rebellis & insuperabilis passim à Medicis vocatur, videatur *Galenus 14. Method. II. & 2. ad Glauconem ult.* *Paulus Aegineta lib. 4. cap. 3.* *Aëtius tetrab. 1. Serm. 2. cap. 95.* *Albucasis Lib. 2. cap. 2.* *Haly. 9. Pract. c. 11.* *Avicenna 3. 4. tract. 2. cap. 9.* *Guido Cauliacus Tract. 2. doct.* *Iohannes Vigo, lib. 1. cap. 7.* *Petrus de Argelatâ Lib. 1. Tractat. 2. cap. 4.* *Ambrosius Pardus lib. 2. cap. 22.* *Tragaultius lib. 1. cap. 13.* *Gabriel Falopiuss, Tract. de tumor. praternat. cap. 18.* *Eustachius Rudius lib. 5. de tumor. pituitos. cap. 17.* *Dionys. Daca lib. 2. de Apostemat. cap. 67.* *Hieronymus Fabricius ab Aqua pendente, lib. 1. de tumoribus cap. 21.* *Nicolaus Nicolus Florentinus Serm. 7. tract. 5. sum 1. cap. 37.* *Petrus Forestus lib. 3. observat. Chirurg. Andreas Laurentius lib. de strumar. sanatione admirandâ, Julius Caesar Claudinus, consultat. 112.* quos omnes *Zacutus Lusitanus de medicorum Principum historiâ lib. 1. hist. 84. pag. 148.* allegat. Singuli autem hujus pervicacis morbi causam statuunt humorem pituitosum, mucilaginosum, lentum, tenacem & viscosum, cui multa Melancholici portio est permixta. Refertur à Medicis inter morbos contagiosos, juxta *Arnoldum Villanovanum in specul. intro-*

introducet. Medicinal. cap. 88. quem sequitur & citat *Iohannes Fragosus in gloss. de Apostemat. quest. 63.* approbat insignis *Thomas à Veiga, in comm. cap. 4. lib. 1. de diff. febr. verbo calidiores autem, nam tertiana* cum habeat calorem multò acriorem, propter defectum ramen lentoris minus contagiosa est, quàm struma. Inde colligit *Zacutus* strumas ulceratas & non ulceratas fomite & contractu contagiosas esse, suamque sententiam ex conditionibus ad contagium requisitis confirmat. Quia nempe strumis inest putredo, quæ foetidissimum vaporem exhalat. Secundò oriuntur ex humore lento & viscoso, patet ex *Gal. 3. aphorism. 26.* qui eas non à calida materia, sed frigidiorè & pituitosiore originem ducere asseverat, quæ est constans omnium autorum sententia, & interpretum ibi, *Muse, Argenterii, Leonhardi Fuchsi & Thriveri 3.* Quia strumæ habent malam qualitatem sunt contagiosæ. Habere autem strumas malam qualitatem constat ex *Paulo lib. 6. cap. 35. §.* *Qua igitur indolent attractu & medicamentis impositis deteriores redduntur, maligna sunt, &c. & Aëtio tetrab. 4. Serm. 3. cap. 5. §.* Malignæ verò strumæ inflammationes & dolores pulsantes inducunt, & tumorem inæqualem præ se ferunt. Firmat *Fernelius lib. 7. Pathol. 2.* Quod autem verum sit, experientia demonstrat, cum læpissimè hic morbus non nisi Alexipharmacis succumbat & refrænetur, qualia sunt Ebenum, smilax aspera, radix Chinæ & Mercurius, ex quibus varia parari solent præsidia & unguenta, quæ non ob id profunt, quoniam humorum crassitiem attenuant, & liquant, sed quia pravam eorum qualitatem retundunt. Idem *Zacutus de Praxi Medica Admiranda, Observat. 101. pag. 24.* struma morbus est Hercules insuperabilis. Si hunc tumorem saxeum non ulceratum emollire intendas, medicaris frustra. Lapideus enim humor omninò renititur. Si iterum fortioribus medicamentis operi insistas, absumpta parte tenuiori, reliqua magis indurata relinquitur. Si cauteria aut caustica medicamenta imponas, pituitoso humore acriori reddito & magis exulto, exulcerataque

parte ulcera fiunt sæva, dolorosa, quæ dolore, punctione, vigiliis ægros conficiunt. Si strumas ulceratas levibus medicamentis pertractes, nihil efficies, tenacissimus enim humor nulli auxilio succumbit. Si ferrum aut urentia applices exasperato ulceri, confluyente ob dolorem & calorem ubertim humore, fiunt inflammationes, Gangrænæ, carcinomata, febris excitatur valida, quæ ægrum ad extenuationem imò mortem deducunt. Quare miserissimi ægri hoc diro morbo oppressi Medicorum operâ delusi, aliam curandam viam affectant, & coacti accedunt ad Gallorum Regem, quem contactu suæ manus supra tumorem, hunc dirum morbum per sanare fama est vulgatissima, quod non Annaliū modo, verum etiam aliorum testimoniis certum est, ut retulere *Guido tract. 2. doct. 2. cap. 5. Chirurg. Magn. Mercurialis lib. 1. de morbis pueror. 5. Tragaullius lib. 1. Instit. Chirurg. & inter omnes probat Andreas Laurentius libro de strumarum sanatione admiranda*: Inventum est à me remedium summum, quod nunquam (testor Deum) me fellit, & est unguentum, quod parabis in hunc modum &c. Radicis Bryoniæ magnæ, bene nutritæ & rotundæ lib. ss. seca in minutissimas taleolas, frige in lib. iij. olei olivarum si fieri possit in sulfi, quousque contabescant & siccentur. Cola: adde Therebinthinæ abietinæ ℥ss. ceræ ℥v. & vase remoto ab igne unguentum fiet viscidissimum. Hoc in panno lineo appones supra strumam bis in die mane & vesperi; si sit sine ulcere, ipsam emollit & veli resolvit, vel ad suppurationem deducit. Hoc ergò unguentum humorem in sanie versum paulatim ad se attrahit, abstergit ulcera, mundificat, & attracta semper sanie incarnat. Si autem saniosus, quidam Ichor, & lentum pus attrahantur, relicta radice tenaciter impacta, fidissimo experimento adinveni, super unguentum granum sublimati, sinapi instar, ulceri apponere. Hujus enim operæ mucus impactus attrahitur, durus seminis malvæ instar. Quod si ex medicamento hujus calore, ardor & inflammatio sequantur, per aliquot dies quiesce, unguento solum imposito. Si verò valde urgeat ardor, affectam partem cum toto ovo lacte muliebri & rosacea commixtis illine. Sicque paulatim et si longo tempore, feliciter

liciter curationem absolues. Inter Veteres *Cornelius Celsus lib. V. cap. 28. rubr. 6. tit. de struma & ejus curatione* meminit, quem struma malè habet, eum si anguem edit, liberari. Per angues hic intellige serpentes, *Arist. Lib. 8. de Histor. animal. cap. 17.* Viperas vocat, quibus huic vitio nullum præstantius auxilium inveniri potest. Nam viperarum esus. in crescentes stumas reprimat ex *Dioscoride lib. 2. cap. 16.* Sive enim carnes earum coctas edas, jus potes, aut eo strumolam partem laves, aut vinum assumes, in quo ipsæ fuerint extinctæ, vel Martios panes, aut pastas regales, adjectis pulli ut caponis pectore, saccharo, amygdalis aut zingibere permixtis edendas præbeas, ultimum & efficacissimum pro strumis aliisque cutaneis affectibus experieris auxilium, prout *Fallopianus de tumoribus præter naturam cap. 9.* affirmat. De vino viperino pro strumosis parato videatur *Ludovicus Mercatus lib. 2. de Morbo Gallico. c. 8.* Idem præstat oleum viperinum si sebo hircino vel pinguedine urfi admitteatur. Parabis illud hoc modo: ℞. olei olivar. lib. x. & duas viperas integras dissectas in oleum impone, & ad solem in diebus canicularibus relinque, donec subrufum acquirat colorem.

§. X. V. Nunc ad sanationem strumarum regiam revertor, cum autem Medicis & Physicis ex Senatus consulto *Galeni* cura de veritate imposita sit, non de fabulis, *lib. 3. de usu partium* r. idcirco altius negotium pensitandum erit. Causæ quidem hunc effectum producentes à variis variæ afferuntur. Quidam enim jus quoddam gentilitium congenitamq; proprietatem prætendunt. Verum frustra, quando quidem nullo tibi sine hoc assertum suffulcitur. Regnum enim Galliæ non una familia tenuit, sed diversis successivè ad imperii clavum sedentibus paruit. Prima pro sapia Merovingorum, quorum primus nominatur Pharamundus, initio seculi quinti floruit, & seculo octavo in Childerico tertio, vel quarto, juxta alios, defecit. Secunda CAROLINORUM à Carolo Magno incipiens Anno DCCL., cum Ludovico V. sine prole, sub finem seculi decimi, anno nempe DCCCCCLXXXVI. mortuo, extincta est. Tertia CAPETINORUM nomen & extendium sum sit ab Hugone Capeto, Hugonis Magni filio, Comite

Parisiensi, Anno DCCCCLXXXVII. & sceptrum servavit usque ad annum MCCCXXVII. cum Carolus IV. Mortalitem exueret. Ei successit Philippus VI. ex gente VALESIORUM, quæ cum Henrico III. Anno MDLXXXIX. exspiravit. BORBONII in Henrico IV. à Ludovico Comite de Clermont & Beauvois descendente Solium occupârunt, & ab iisdem ad hodiernum usque diem illustra novi splendoris incrementa accipit. Æqualis varietatis fors Angliam exercuit, ubi Regum ex eadem familiâ continuâ serie descendentium numerus oppidò exiguus reperitur, Seculo undecimo Wilhelmus Normannorû Dux dictus CONQUESTOR, Regnum Eduardi Confessoris testamento sibi donatum suscepit, ex cujus posteris Richardum III. ultimum Normannicæ progeniei hæredem masculum, Henricus VIII. Comes Richemontis vi bellicâ delevit, simulq; Rosæ rubræ & Rosæ albæ, sive Lancastrensiæ & Eboracensiæ periculosissimas factiones obliteravit, An. MCCCCLXXXV. Tandem Regina Elisabetha Henrici VIII. filia defuncta An. MDCIII. regnum opibus florentissimum & pace beatû reliquit hæredi Jacobo Scottorum Regi Sapientissimo, qui primus intra omnem annalium memoriâ Britannicæ totam Insulam uno Imperio complexus est. Porrò non omnis ex familiâ Regiâ fatus, sed tantum Regni moderator hoc sanandi dono pollet, quod etiam in gloriosissimâ Regina Elisabethâ comparuit. Etsi enim aliquamdiu moraretur, sive de successu, sive de legalitate rei subdubitans, deinceps tamé, præsertim immoderatus jactantibus Pontificiis Deum Reginæ subtraxisse illud donum, quod à cœtu Romano defecisset, se ei accinxit, successu ab antecessoribus nullatenus dispari. Quod si verò speciali naturæ liberalitate id Regibus indultum esset, tota ipsorum familia eadem frueretur, quemadmodum Pnylli & Myrsi olium, qui hoc ipso supposititios familiæ suæ à genuina prole discernebant, si à serpentibus læderentur, si læsis suctu & tactu mederi non possent. *Plin. lib. VII. cap. 1. Petrus de Andlo lib. 1. de Imper. Roman. cap. 2.* Charismatum isti generi accenset, quibus Reges singulariter dotavit divina Providentia, statuitque, illos plus vale-

rein

re in natura Entis quàm Personæ privatæ, cum gerant vicem quasi totius Entis, cui præsunt. Verba ejus ita habent: Quo magis participant de naturâ Entis, tanto quoque magis ad suum adpropinquant Principium, plusque de divina participant influentia, cujus rei exemplo est Saul ille Regum Israël primus, quem mox ut per Samuelem assumptus esset in Regem, insiliit Spiritus Domini & prophetavit, ut I. Regum cap. X. legitur. Et Salomon ordinatus in Regem divinam meruit Sapientiam. Claret illud quoque & in quibusdam moderniori ævo Principibus, quod ex ampliori participatione Entis singularem quandam virtutem in ægrotos habere dicuntur, ut de Regibus Franciæ fertur, & Angliæ. Hæc ille. Si autem istud procederet, omnes certe Reges, cum ubique privatos antecellunt, tali privilegio gauderent, quod hæctenus nondum innotuit.

§. XVI. Alii hic miracula effingunt. A Gallis quidem communiter tria miraculosa cimelia jactantur, Ampulla Rhemensis, Scutum liliatum, & auri flamma, quæ Clodovæus I. cœlitus accepisse fertur. Undè *Stephanus Forcatulus Lib. VI. de Gallorum Imperio*: Tria pignora de cœlo missa Imperii Gallici sempiterna, Scutum liliatum, Phiala odorata, & vexillum splendidum, purpuram ætheream confitens pro certo. Quæ tamen sensim ab ipsis Gallis in dubium vocari cœperunt, Et ut ab ultimo exordiar, Auri flamma fuit vexillum Ecclesiæ S. Dionysii, quo utebantur Monachi ad statas & solennes pro Regis ac regni incolumitate supplicationes, de quâ *Scipio Dupleix in Clodovæo* I. ita judicat: Fabulosum est, auri flammam Clodovæo Regi è cœlo missam fuisse. Erat enim vexillum Ecclesiæ S. Dionysii, quod olim Reges nostri ad bellicas magni momenti expeditiones deferri jubebant. *Marlotus Lib. II. c. 5.* Chronica antiqua silent, videturque antiquitas aut veneratio, quæ olim vexillo illi exhibebatur, hujus miraculi fidem simplicibus impressisse, qua in literatorum animos se tandem insinuavit. De Scuto liliato *Bernhard. Girard du Haillan. l. I. Rev. Francie*. Fides illi Francorum de liliis, nulla probati Scriptoris autoritate confirmatur. *Johannes Tillet de dignit. Franc.* Fabula de Scuto Francico, quod

quod Clodovæo Regi è cœlo missum fuerit in Cœnobio Gaudii Vallis, ubi Scutum cum tribus liliis ostenditur, ad inventa fuit post Carolum VI. Regem. *Claudius Farchet Senatus Monetælis Præses. L. de Insign.* de Scuto Regio per Angelum ad Clodovæum Regem delato nihil invenitur in historiâ *Gregorii Turonensis*. Alibi apud nullum bonæ notæ Scriptorem legi illam Scuti Francici divino nuncio significationem, creduntque viri docti insignia familiarum recentiora esse, *Scipio Dupleix l. cit.* Quod attinet ad Scutum cœruleum liliis pictum, neque historia, neque traditio ullam fidem facit, quod è cœlo transmissum fuerit. *Marcus Zuerius Boxhorn. Histor. univers. ad An. CCCCXX, p. m. 343.* Monachos aut tales alios viros, quorum olim Ingenio Judicioque plurimum in aulis tributum fuerit, auctores fuisse Liliorum in Scuto Francico, existimat. Legisse illos in Evangelicâ Historiâ *Lilia non nere*. Itaque cum nere vel lanam tractare, quod lilia non faciant, fœminarum proprium sit, & ipsis Principibus Matronis id tribuant *Homerus*, veterumque Poëtarum alii, lanam facientes, hoc est, fœminas arceriâ successione in Regno Francorum per lilia significare voluisse. Ampulla Rhemenfis est exigua ex vitro rudi phiala, ficus mediocris magnitudine, quam oleo plenam circa annum CCCCOS. Remigio, cum Clodovæum Regem baptisaturus esset, alba columba attulisse traditur, indeque Reges Galliæ adhuc ungi unguento ejus cum oleo consecrato mixto, & quidem citra ullam defectus notam communis traditio est. *Thuldenus ad Ann. M DC LIV. de coronatione Ludovici XIV. Guilielmus Brito lib. II. Philippidos de Inauguratione Philippi II, canit:*

- - Sceptrifero fulsit redimitus honore
Magnanimus sacro Rex delibutus olivo,
Quo Deus Angelicis manibus virtute parato
Divina nostris concessit Regibus uti.

Huic unctioni *Petrus Blesensis* sanandi virtutem transcribit, quasi sanctum Chrisma cœlestis medelæ facultatem Regibus Franciæ instil-

instillet, & supra solitam hominum naturam attollat. Nec in vacuum, inquit, *Epist. CL. ad Clericos Aulæ Regiæ Anglicanæ*; accipit unctiois Regiæ sacramentum, cujus efficacia si nescitur, fidem ejus planissimam faciet defectus pestis inguinaris, & curatio Scrophularum.

§. XVII. Responsio ad allata est in promptu. I. Alii Reges plerique unguuntur, qui tamen ejusmodi qualitate salutifera præditi non sunt. Neque miraculum huc trahere licet, siquidem ejus finis in contrarium militat, nempe fidei veritatisque divinæ confirmatio. Per Dei enim Omnipotentis gratiam in fide & veritate Christiana tot olim miraculis asserta, hodie vivimus, ut amplius miracula qui desideret, monstruosum aliquid moliri velle videatur.

„ Introitus ad fidem sunt miracula inquit *Augustinus Lib. XIII. Confession. cap. 21.* Qui illis etiam qui hodie miracula exigunt, *lib. 22. de Civitate Dei cap. 8.* nervosè respondet: Miraculis opus erat, priusquam crederet mundus, ad hoc, ut crederet mundus.

„ Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirat, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit. Consonat *Chrysostomus homilia 22. in Iohannem, Tomo 3. Oper. p. 828. c.* Nonne & nunc quoque signorum petitio tentantium est? Sunt sane & hac nostra ætate, qui quærunt, quare & nunc signa non fiunt? Si fidelis es, ut oportet, si Christum diligis ut diligendus est, non indiges signis. Signa enim incredulis dantur. *Ambrosius denique in cap. 12. Epist. ad Corinthios* exclamat: Inter initia fieri oportuit miracula, ut fundamenta fidei acciperent firmitatem. Nunc autem non opus est quia populus populum adducit ad fidem, cum videntur eorum bona opera, & prædicatio simplex.

II. Oleum istud decantatum simulque ampulla Hentici IV. temporibus suspicionem, ne dicam vilipendium incurrit, adeo ut ipsa præterita, Oleum S. Martini loco alterius adhiberent. Nam quia Comitibus Blâsensibus An. MDLXXXIX. fœderati legem inter fundamentales, sicut eas vocabant, ferendam proposuerant, *ut nemo Rex legitimus in posterum haberetur, priusquam Durocortori Rhenorum sacro oleo, quod in B. Remigii cœnobio religiose asseruatur, mo-*

re solenni inunctus esset. Henricus verò Anno MDXCI. Austrici Carnutum coronabatur, ideò decretum illud ut insolens, & astu Guisianorum, qui urbem & insignia Regia in Potestate habebant, ab emissariis suis propositum prudentiores arguebant, & iniquum esse dicebant, legitimam regni successionem, quæ proximo agnato lege Regni defertur, loco certo includi; itaque tunc magno consensu decretum fuit, nihil causæ esse, cur minus solennis inauguratio dici deberet, etsi minime Durocortori facta esset, nam exemplis constare, id in Imperatorum & Regum consecrationibus secundum tempora semper variasse, *Thuano teste, Historiar. lib. CVIII.* ad Annum Domini MDXCIV. Mox de oleo quo Rex inungendus esset, idem ita pergit: Si Rhemensis Ecclesiæ cancellis minimè conclusa est Francorum Regum consecratio, qua ratione dici posset, San-Remigianum oleum ad eam necessario requiri? Nam præterquam quod à multis de eo ambigitur, quippe cum de illo ipse S. Remigius in suo testamento sileat, nec Gregorius Turonum præsul, aliusve ex veteribus fide dignus autor mentionem ejus faciat, Chrisma, quod ab Episcopis conficitur, ad id sufficere, etsi cœleste oleum, quo major veneratio consecrationi concilietur, adhiberi oporteat, longè certioribus testimoniis de oleo cœlesti, quod majori in monasterio Cælaroduni Turonum religiosè asservatur, constare, quippe quo CXII. annis ante Clodovæum sacro lavacro à S. Remigio susceptum, B. Martino per scalas fortè prolapsò, cum exanimis jaceret, in cellulâ, Angelum nocte visum tanquam salutarî unguento ejus vulnera eluisse, & contusi corporis superlevisse livores, tradit *Sulpitius Severus*, atque ita postero die restitutum sanitati Martinum, ut nihil unquam pertulisse incommodi putaretur. Idem & à *Venantio Fortunato* Pictavii, & *Pontio Paulino* Nolæ Episcopis tradi, & ab *Albino* sive *Alcuino* Car. M. Præceptore, cum de B. Martini miraculis agit, confirmari. Itaq; oleum illud ex Turonibus afferri placuit, ut cum Chrismate admistum ad unguendum Regem adhiberetur. *Scipio Duplex Histor. Franc. General. T. I.* Quod attinet, inquit, ad sacram ampullam, quæ hodie magna veneratione servatur in Ecclesiâ S. Remigii Rhemensis, *Gregorius Turonensis* Episcopus, qui

sub filiis Clodovæi in lucem editus est, nihil adfert de tanti momenti miraculo, quamvis ejus historia aliis absque numero miraculis sit instructa. Totum negotium *Iohannes Iacobus Chiffletius* disquisitione de Ampullâ Rhemensî Antverpiæ in folio excusa An. 1651. diligenter excussit. Confer *Michaelem Ritium* de Regibus Francorum lib. 2. *Dionys. Petavium*, rational. tempor. p. 1. lib. 7. cap. 11.

§. XVIII. *Cardanus* lib. *Contradict. Medicar.* prodidit, Reges Francorum ex longo aromatum usu vim sanandi strumas habere; cujus asserti vanitas quia vel manibus palpari potest, nullâ refutatione indiget. Cum igitur in mirando hoc sanationis modo nulla virtus supernaturalis delitescat, consultum fuerit intra limites naturæ subsistere, ex ejusque profundissimâ abyssu causas huic actui determinatas investigare. Per naturam intelligo potentiam cuique rei insitam ad sui conservationem. Hanc *Hippocrates* vocavit medicatricem morborum, & judicat artificem esse animalibus consulentem, ut instinctu operentur per sudores, per lotium, per dejectiones & alias evacuationes, præcipuè per insensilem halitum humores infectos continuò profundit, copiosius & majori conatu, dum magis gravatur. *Galen.* lib. 6. de morbis vulgaribus. Primo loco admittendus videtur secretus naturæ transitus ac instinctus, nec non influxus immateriatæ virtutis, mirabiles imò læpè fidem excedentes operationes producens. Ille inquam instinctus occultus animo prænotionem inculpit, qua quis res priusquam ipsæ suâ præsentia & ordinaria communiq; vi naturæ cognosci possint, apprehendit. Sanè sunt in nobis quædam Principia prænotionis, quæ notitiâ sui aut per se aut per ideas Symbolicas nobis largiuntur, & quid boni aut mali in nobis lateat, quidque inde timeri aut sperari debeat, longè antequam fiat, nos docent. Quod potissimû contingit dormientibus. Nam ut *Aristoteles* ait libro de Insomniis cap. 1. qui in die motus, nisi magni valdè fuerint & fortes, latent, secus majores, qui in vigilando fiunt motus. In dormiendo autem contrarium, etenim parvi magni videntur esse. Arbitrantur enim fulgura cadere, ac tonitrua fieri, cum parvus sonus in auribus fit. Non quidem ipse sonus in aure factus proximè causat illud phantasma terribile, nam dormientes non magis vocem

sonoram, dum à somno excitantur, quam in vigiliâ percipiunt, verum ab aliis speciebus, quæ à primâ excitæ sequuntur. Eiusdem instinctus motu alicujus ex cognatione gravem morbum, sive aliam calamitatem, imo ipsam mortem tacitè præsentimus. Quæ de re *Ludovicus Lavaterus part. 1. de Spectris c. 16. & Franciscus Bacon de Verulamio in Sylvâ Sylvarum centur. X. n. 986.* agit. Quoties experimur in nobis citra ullam causam manifestam cor angere, & malum longè abtens præfagire? R. P. Vadingus vir solide doctus & minimè superstitiosus confirmabat suo experimento, eos de quibus intentius cogitamus, si nullis cogitationibus tum illorum mens sit præventa respicere ad nos quali vi convertos. D. *Marcus Marci à Krohlandin. Philosophia Vet. restituta parte 5. Subseccióne 6. pag. 497.* Multa quoque (inquit *Johannes Franciscus Picus Mirandulanus Lib. 1. de Rerum Prænotione cap. 6.*) & Reges & Duces, Imperatoresque vel pro ineundo bello, vel pro firmandâ pace veris Prænotionibus freti gessere feliciter. Et præter paginam utriusque testamenti historia temporum & illustrium in religione virorum per scripta gesta, satis abundè que testificantur, Prænotiones ipsas magnis rebus gerendis usui fuisse, magnoque adjumento veritati, & sincerius & certius percipiendæ. Sic & sublimis ille Abbas Antonius Arrianorum hæresin sub mulorum specie altare dejicientium & prænovit & prænunciavit. Hoc magnus *Athanasius* in ejus vita aliis virtutibus adscribit. Sic & Constantino Maximo (à quo fama est, traxisse originem Picam domum nostram)) prænota fuisse multa de præliis atque victoriis & novæ Romæ extinctione legimus, cœlitus etiam ostensa cruce, in cujus vincendum signo foret. Sic & seniorem Theodosium, Johannem Anachoretam Ægyptium & sciscitatum, & consultum de futuris mississe comperimus, & senis consilia secutum, & maximis è periculis liberatum victoriam de hostibus obtinuisse. Eundem quoque Romanum alium ducem juxta Cyrenem cum hostibus præ paucitate militum congregari non ausum, & diem ineundi prælii docuisse, & victoriam quam postea consecutus est, prædixisse. Legimus & Benedictum Monachorum Parentem Torilæ Gothorum Re-

gi inter monendum reprehendendumque, & annos, qui reliqui erant vitæ, & trajectionem in Africam, & mortem prædixisse. *Hæc ille.* Archiepiscopus Viennensis Epiphaniæ die, præsentè Ludovico Rege missam celebrans in æde S. Martini Turonensis, quando pacem Regi osculandam præbuit, hæc verba pronuncia- vit: Pax tibi o Rex! hostis tuus est mortuus: & hora eadem com- pertum est, Carolum Ducem Burgundiæ in prælio Grantoniensi adversus Helvetios occisum esse, teste *Iohann. Georgio Godelmanno Tractatu de magis, veneficis & lamiis lib. 1. cap. 2. Ex Philippi Cominæ Lib. 7. de vita Ludovici IX.* Pius Quintus ipso puncto, quo Chri- stianis obtigit memoranda adversus Turcas victoria navali ad Echinadas prælio, cum in Consistorio causis cognoscendis vaca- ret, repente exiliit, proximeque adsidentibus dixit: Tempus re- quirat, ut Deo gratias agamus pro insigni victoriâ nobis contra Turcas concessa. Similia indicia olim inter gentiles extitisse, *He- rodotus* est auctor, scribit enim *libro 8.* ad Pedasenses super Ha- licarnassum Antistitem Minervæ certa signa habuisse, quæ de- monstrarint, quoties Amphictyensibus, qui circa eam urbem ha- bitarunt, aliquid adversi intra certum tempus eventurum esset. Historiæ memorant, pueros tenellæ ætate parentibus subtractos & expositos, si ignoti in conspectum Parentum venissent, occul- to eos gaudio aliave alteratione perfudisse. Ægyptius augur olim persuadere conabatur Antonio, ipsius genium (magnani- mum alioquin & præidentem) sub oculis Octaviani Cæsaris ignobilem & veluti degenerem esse, consultum fore ratus, subduce- re se quantum liceret, & fugere ejus conspectum. Augurem hunc à Cleopatra subornatum fuisse creditur, ut in Ægypti successu vi- veret Româ procul. *Plutarchus in Pompejo.*

§. XIX. Quidquid tandem sit, sententia de prædo minan- te & imperioso alterius in alterum spiritu, vetus est & vulgata pe- nitus. Homines Melancholici putantur pravam & sui similem dispositionem transfundere in id, cui intersunt, consortium; & contra alios excitatoris ad festivitatem genii parere consimilem in aliis præsentibus effectum. Præterea alii in negotiis felices,

alii infelices. Certè ratio non abnuit, dari saltem leuiuscula effluvia Spiritus in Spiritum, quos propior sociat conventus, æque ac de corpore in corpus. Hoc pacto certa Majestas è Principum vultu elucens, imò & vultus serenitas magnas operationes præstat. Tale quid *Tacitus Lib. 2. Annal. de Agrippa* narrat: Tiberii principatus novi primum facinus fuit posthumi Agrippæ cædes, quem ignarum inermemque quamvis firmatus animo Centurio ægrè confecit. Quæ verba *Annibal Scotus* non tam ad robur Agrippæ referenda censet, quàm ad hanc è vultu relucentem Majestatem. Idem *Scotus* Alphonsum Estensem I. Ferrariensium Ducem sæpissimè conjuratos suos Majestate vultus frustratum esse commemorat. Nobilis historiæ Gallicæ scriptor *Paulus AEmilius de Divo Ludovico* scribit: Eum irruentibus impiis Sultani Ministris, quamvis decumbentem, Majestate tamen Regiâ atque oris & vultus dignitate furorem eorum cohibuisse. Tantum scilicet valet Majestas, de cujus naturâ *Casubonus ad Trebellium Pollionem in Gallienis* nervosè disserit. Estque hæc Majestas Deorum donum Principibus concessum, quò subditi probiores ad parendum excitentur, improbi à nocendo deterreantur. Hac divinæ gloriæ participatione Deus præsides suos majores omnibus aliis in hominum cœtu constituit. Porrò multis vultus serenitas & benigna comitas saluti fuit, quemadmodum *Suetonius de Augusto* confirmat *cap. 79.* his verbis: Vultu erat, vel in sermone, vel tacitus adeò tranquillo serenoque, ut quidam è primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum, quominus ut destinâret, in transitu Alpium per simulationem colloquii propius admissus in præcipitium propelleret. Non minori moderatione animi fuit miles Turcicus, qui Bajazetis Filium jussu avi Solymanni necare per Eunuchum inductus fuerat, quam historiæ *Nobiliss. Busbequius Epistola IV.* ita describit: Solymannus ubi cognovit de Bajazete actum, Eunuchum cui fidebat, Prusam misit, ut minimum quoque natu Bajazetis filium (aliorum enim jam idem quod patris miserri-

ferrimi Fatum fuerat) interficeret. Sed cum Eunuchus esset animo teneriore , sibi de numero janitorum quendam adsciverat , obfirmati ad quodvis facinus animi , cuius opera puerum extingueret. Is cubile ingressus , cum collo puerili laqueum aptaret , infans ei arridens , seque quod poterat atollens , apertis ulnis complecti & ferre OSCULUM conabatur; quæ res ferum alioqui hominem sic commovit , ut ferre non posset, animaque defectus concideret. Moram admiratus Eunuchus qui foris adstabat, eodem se infert , janitorem in solofstratum offendit; tum ne suscepto muneri deesset , suis manibus infantis pueruli animam elisit. *Hæc ille.*

Observatum quoque est; inquit *Bacon de Verulamio Sylva Sylvar. Centur. X. num. 942.* Senes qui Juvenum congressui frequentes se miscuerunt , conversatione non interruptâ longævovos evasisse, cum Spiritus eorum ex tali consortio fuerint recreati. Tales antiqui Rhetores & Sophistæ fuerunt , semper inter auditores & juvenculos discipulos versati , ut Gorgias , Pythagoras, Isocrates &c. qui ad centesimum annum vixerunt; Grammaticorum quoque plurimi ut Orbilius. Verùm hæc Sophistarum longævitas non frequenti inter Juvenes discipulos conversationi , ut *Bacon* opinatur , sed potius propriæ naturæ bonitati tribuenda fuerit ; alias enim plures qui totam Juvenulis ætatem consecrarunt , & hodie diuturnioris privilegio gauderent. Quod audacia & confidentia in negotiis civilibus admirandæ virtutis sint , firmo fundamento nititur. Ita audaciores & industrii magis reddimur à superiore excitati. *B. Hieronymus in Epist. de servanda virginitate ad Demetriadem virginem*, Equorum curfus , inquit , fervore penicior fit ; pugilum fortitudo clamoribus incitatur; paratas ad prælium acies, strictos mucrones Sermo Imperatoris accendit. Fuga unius alii quoque fugam meditantur, & pudore in unum transeunte alter

eodem

eodem suffunditur, non nisi ex occultâ constrictione & inclinatione prædominante, ac imperiosa alterius in alterum spiritus. Idem inclinationis & contractionis spirituum influxus in actu sanandi strumas, procul dubio attendi debet.

§. XX. Neque tamen hinc imaginationis vires exulare jubemus, Cesset autem *Pythagorica* Imaginationis monstrum, quod de recto rationis tramite palantes cogit, ut statuant: si Spiritus in homine commodam facturus impressionem influat in spiritum mundi, quem unum integrum & perfectum animal vitâ præditum censent, vim & efficaciam imaginationis, & firmam persuasionem, sola quam naturæ parit consensus, unitate, naturæ dominari posse. Cesset *Theophrasti Paracelsi* imaginatio exaltata, cui virtutem tribuit fidei miraculosæ. Cesset quoque stolidum dogma *Alchindi Arabis*, qui libro de effectu projectuque radiorum tradit, imaginationem habere radios mundi radiis apprimè conformes, quo fieri, ut facultas ei sit in rem extrariam imprimere, quidquid concipitur, actualem, ut inquit, existentiam habere in spiritu imaginario, quapropter extra produci posse quod conceptum est, quibus si desiderium jungatur, effectum rem sortiri, non secus ac operatur medica potio, cui Scammonea jungatur; juxta *Mirandulanum Lib. VI I. de Prænotione, cap. 6.* Contenti sumus ea animæ vi, quam Græci *φαντασία* (sensu Philosophico pro corporis sensitivi proprietate) Latini imaginationem nuncupant, ab officio, ex imaginibus scilicet quas concipit & effingit in sese. In eam namque advehuntur per quinque exteriorum sensuum instrumenta, visum nempe, auditum, tactum, gustum, olfactum, rerum quæ forinsecus sunt, similitudines speciesve, imaginationum seges uberrima. Sicut autem in sensu tria sunt, sensibile, virtus sensibilis & virtutis ejusdem functio; ita & in intellectu ac in imaginatione tria sunt, intelligibile, intellectus & intellectum, imaginabile, virtus imaginaria, & illius virtutis functio circa imaginabile. Videatur *Alexander Aphrodisæus in Paraphrasi de Animâ, cap. de Phantasia.* Hæc imaginatio circa phantasma aliquod versans, multiplices effectus parere valet, ut vulgari verbo dicatur: Imaginatio facit casum.

lum. Quomodo hoc fiat, Philosophi discrepant. *Aristoteles Libro de communi animalium motione* dicit: Visio & imaginatio rerum agendarum vim obtinent, etenim species, vel caloris vel frigoris, & rei jucundæ, vel formidabilis mente percepta quodammodo talis agnoscitur, qualis quæque res est, idcirco motione solum affecti, tum horrore, tum metu percussi videmur. Alii statuunt imaginatricem facultatem versantem circa Phantasmata movere ad libitum inferiores sibi facultates omnes corporis nostri. Quemadmodum enim inter vegetantium facultates naturales aliæ serviunt & ministrant, sicuti attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix; aliæ imperant, sicuti nutrix & genitrix; ita quoque par & major etiam est obsequentia naturalium & sensitivarum ad animales facultates, hinc fit, ut imaginationi nobiliori facultati naturales obtemperantes pareant: quod & experimento comprobant: videntes enim alium oscitantem & nos oscitamus, quia sensus movet imaginationem, imaginatio verò imaginatur illum oscitantem, & sic movet instrumenta, quæ tendunt ad ipsos, & oscitationem gignit. Sic quoque in ventibus comedentem res acerbæ, movetur imaginatio, & naturalium facultatum ope imprimit saporem in lingua & dentibus ita, ut illos sibi reacerbæ perfundi videatur. *Alexander Aphrodisæus I. Problem. parte xxxiv. Problem.* Hinc *Avicenna de Med. Cordialibus cap. 8.* scribit: homines vel abhorrere, quando apud eos assimilatur cholera evomitæ cholæræ, sic & cibos sapidos averfari, quando eorum colores assimilantur coloribus corporum abominabilium; movet enim imaginatio secundum repræsentata & non secundum exigentiam rerum. *D. Augustinus Lib. xiv. de Civitate Dei cap. xxxiv.* meminit se novisse hominem, qui quotiescunque volebat, copiosissime sudabat, movente imaginatione virtutem expultricem. Alii ex solo Medicamenti aspectu absque ejusdem degustatione vel olfactu ex imaginatione ita purgantur, ac si Medicamentum assumpsissent. *Bartholin. Histor. Anatomicæ & Medic. Centur. 5. num. 64. p. 135. Marcellus Donatus Libro 2. de Medic. histor. Mirabili cap. 1. p. 91. ex Nicolao Florentino.* Atque hæc operatur imaginatio in corpore proprio, cujus partes movet,

ut tenet *Aristoteles Lib. 8. Physic. cap. 4. textu 19. Lib. 1. de Animâ cap. 2. textu 19. 3. de Animâ cap. 4. textu 16. Plato Lib. X. de Legibus & in Phadro.* Neutiquam enim concedimus imaginationem ad extra penetrare & confimiles effectus in alienis corporibus prodere, ceu visum fuit *Avicenna, Paracelso, Alberto Magno, Andrea Cathanao Lib. de Mir. effect. Causar. & Petro Pomponatio Mantuano Libro de incantationibus cap. 3. p. m. 36. Cap. 4. p. 50. Edit. Basileensis in 8. An. MDLXVII.* Nempe ut acutè *Deusingius Exam. pulv. Sympath. p. 545.* differit: Percepta visu specie oscitationis, vel etiam cogitatione solâ, natura ipsa (nisi distrahatur in *egreia* aliqua animali, ad quam studium & intentio accedat major;) suscitatur per conceptam imaginationem ad expellendum id, quo sentit se gravari, quodque interim est fluidum atque ad motum facile, nempe vapores, quibus obsidentur muscoli. Est enim oscitatio Spiritus seu vaporis & humidi motus, ut est in exemplari antiquo, atque hinc non succedit oscitatio talis, nisi in dispositis; at qui interim minus intenti sunt rebus seriis, fluida autem quæ sunt, ea facilius moventur: unde etiam mingente uno sæpe mingit & alter; quod in primis in brutis animantibus locum habet, quæ ipsa quoque non solo visu, sed & odoratu excitantur, (quod & ab Aristotele notatum) hinc ubi minxit canis unus, ibidem & alii commingunt. Nequaquam ergò ab unius hominis aut animalis imaginatione commovetur vel excitatur imaginatio alterius, sed per objectum quodeunque sensus movens, adeoque vel visu vel odoratu &c. perceptum, vel per memoriam denuò repræsentatum phantasiæ. Hæc *Deusingius.*

Ratio thesî nostræ est, tum quia non solum in animæ passionibus, sed pro nutu moveret imaginatio sanguinem & spiritus, & moverentur alimentum & reliqua excrementa aut vitiosi humores, qui redundant in corpore, sine aliâ facultate aut medicamento operante. Tum etiam poni debet in
ima-

imaginatione virtus locomotiva , quâ moveat. Licet enim intra corpus, quod informat anima, cujus est potentia, moveantur partes aliquæ ad ejus nutum, non tamen nisi quæ habent facultatem locomotivam, quæ nec reperitur in spiritibus; ergò non valebit eos movere. Nam anima non movet corpus, nisi quod informat; quod latius demonstrat *Thomas prima prima, quest. CXVII, artic. XVII. & Libro III, contra Gentes Cap. CIII, Conferatur Fienus de viribus Imaginationis, Libro de fetus formatione, & Apologiâ adversus Sancta Cruz, Tostatus in Genesin cap. IV. Medina Lib. 2. de rectâ in Deum fide cap. 7. Valefius de Sacrà Philosophiâ cap. 2. Bravo de Sobre Monte Ramirez Resolut. Medic. part. 2. Resol. 3. Sect. 3. pag. 489. Donatus l. c. pag. 103.*

§. XXI. His suppositis credibile utique est, dum humilis plebs tantam summorum Monarcharum demissionem perpendit, qua vilissimis etiam sui copiam faciunt, eosque malè affectos contactu dignantur gratioso; dum summam clementiam & communicationem cum Rege suo devotâ mente veneratur, dum admirationi & imaginationi liberius indulget, ad præsentiam Dominorum suorum, etiam propter aëris locique mutationem, spiritus concitari, atque occulta quadam transmissione recreari, ut tandem oborta alteratione in corpore commoti adversantia vincula feliciter perumpant. Verba gratiæ plena à Rege data phantasia attentius recolit, & hinc facultatem concupiscibilem, præsertim lætitiâ, quæ circa bonum aut præsens, aut futurum occupatur, suscitât. Nemo enim est, qui in Regis aut Principis gratia suam salutem, quæ bonum est maximum, contineri sibi non persuadeat, & unusquisque boni sui augmentum & continuationem naturæ ipsius impulsu quærit. Siquidem *gravis est bonarum rerum sitis, cui sola fruendi assiduitas medicinam facit*, ait *Symmachus Lib. 3. Epist. 46.* Itaque ex gratiæ assiduitate à Phantasiâ cognitâ, ratio salutis assiduitatem colligit & imaginationi reddit: natura interea erigitur, vitalis virtus roboratur, sanguisque ac spiritus celerius mo-

ventur, partesque omnes suaviter refocillantur. Magici characteres, verba, sigilla, incantationes. & id genus alia successu aliquando non carent, quia imaginatione excitati & corroborati Spiritus ægrorum extrema molliuntur & carceribus suis se eximunt. Quod cur non in summis Regibus, à quibus omnis profanitatis suspicio longissimè abest, admittamus, ratio nulla dissuadet. Tantam profectò facultas imaginatrix efficaciam habet, ut multi ex ægritudine cum se sanos firmiter imaginarentur, convaluerint. Proinde *Avicenna IV. Naturalium 6.* jure scripsit, Confidentia ægri de Medico plus valet, quam omnia Medici instrumenta ad salutem inducendam. Quod pariter *Galenus primo Prognosticorum cap. II.* confirmat, scribens: Ille plures sanat, de quo plures confidunt. Nimirum ut pulchrè exponit *Sennertus de Consens. & Dissens. Galenic. p. 233.* Confidentia reddit ægrum Medici præceptis & Consiliis obsequentem, præcipuè verò, quia imaginatio aliquos animi affectus inducit, per quos humores & Spiritus moventur, qui moti ad morbum vincendum & debellandum faciunt. Ita confidentia in animo ægri generat lætitiã, lætitiã autem excitat calorem nativum & spiritus, undè fit, ut cibi rectius concoquantur, humores vitiosi vincantur & morbus expugnetur. *Cardanus Lib. XIX. de Subtil.* cujusdam nobilissimæ mulieris mentionem facit, quæ cum sævissimo Urinæ ardore aliisque Symptomatis crudelissimis laboraret, nec quidquam ope Medicâ juvaretur, & jam in extremis laboraret, technâ quadam à Josepho Nigro patrata juvatur. Hic enim filium ejusdem ægotantis iussit, ut affirmaret se in crystallo, in quem prospiceret, tres Dæmones videre, ac majorem supervenientem illos fugare, quo factò sanata fuit, cum Dæmones mali sui causam disjectos firmiter & constantissimè existimaret. Quidam qui se mortuum putabat & cibum aspernabatur, socii comitate, qui cum eo se in sepulchro mortuum esse assererat, & quod ipse mortuus cibum caperet, ad escam capiendam persuasus fuit referente *Hollerio, Lib. de Morb. intern. c. xv.* Annulus vel armilla ex crinibus amasiæ gestata pascendo amori conducere creditur, quia scilicet imaginationem excitat.

Eadem

Eadem ratio in processu curandi strumas valet. Ideò aurum appenditur, ideò numus erogatur, ut imaginationem instauret & renouet. Ac sæpius recidivam patiuntur ægri isti, & quidem primo morbo periculosiorem, si contingat aurum à Rege appensum amitti, non aliam ob causam, quàm quia Spiritus incitamento suo carentes ac sequiores redditu pristinæ naturæ contumaciæ de novo se submitunt. Deinde nec omnes sanantur, quia languidior ipsorum, præprimis si longa peregrinatio vires exhauserit, imaginatio impar est excitandis tot spiritibus, qui mali gravitatem removere possint. Et hæc de Dono sacratissimis Caputibus concessio sufficiant.

§. XXII. Cæterùm inter vulgus quidam, ut plurimum milites, vel Rustici Hispani Alexiacos seu saluatores vocant, qui passim solo afflatu, visu, Osculo, contactu, verbis aut nutu lintei applicatione, non tantùm strumas, sed etiam alia immedicabilia vulnera sanant, de quibus magnorum autorum luculenta testimonia prostant. Ex horum numero sunt *Iulius Alexandrinus Lib. 2. Salubrium cap. 12. Pomponatus de Incantatione cap. 4. p. 44. Matthiolus comm. ad Lib. 6. cap. 40. Dioscoridis. Victoria in Relectione de Magiâ. Crucius Lib. 1. de Anim. Speculatione 2. Navarrus in Manuali cap. 12. Zacutus Lusitanus de Medic. Princip. historiâ Lib. 1. Quest. 53. p. 156.* Hanc sanandi artem S. Anselmi denominant. Sed ita sentientes alios fallunt ipsimet falsi. Nam istam morbos curandi modum nunquam Sanctus Anselmus docuit, sed est Magi illius Anselmi Parmensis commentum, uti *Martinus Delrio Lib. 1. Disquisit. Magic. cap. 3. qu. 4. Conclus. 3.* testatur. Saluatores, seu Saludadores & Ensaladores illi Hispani & Itali, utroque enim nomine appellantur, eo tamen discrimine, ut Ensaladores (Impsaladores) dicant se sanare mediâ cerimoniâ conficta ex certis verborum formulis. Saluatores verò utuntur virtute personali illis propria, dependente aliquandò ab aliâ re exteriori, ut halitu, quem ægro inspirant, vel salivâ. Dicunt quidem se habere donum sanandi & homines & bestias, & de facto passim sanant multos, ar non dicunt donum illud esse naturale, sed concessum à Deo aut S. Catharinâ, ut recen-

set *Cirvelus Libello de Superstitione* Hispanicâ linguâ conscripto p. 3. cap. 7. Hos Medicos uti non simpliciter & in univcrsum damnare velim, cum à Deo donum hoc aliquibus communi- cari possit, nam Apostolus I. Corinth. XII. docet: alii gratia sanitatum in uno Spiritu confertur, alii operatio virtutum, tum quia non est abbreviata manus DEI, ne hanc gratiam, quibus vult, largiatur: ita nec indistinctè ad unum omnes admitten- dos censeo, cum rarò sicubi utuntur illo dono, licitè utantur, nec credendum sit tot hominibus pessimis, hoc donum à Deo collatum. In eadem sententia est *Victoria, vera crux, & Na- varrus apud Delrium l. c. Cirvelus* tamen loco allegato, *Iohann. La- zarius Gutierrez Opusc. de fasciis, Dub. VII. n. 18. & Iohannes Bra- vus Petrasinatus de Hydrophobea naturâ, aliique*, aucter eos con- demnant, ajuntque bonam eorum partem esse genus hominum flagitiosorum, incontinentium, vino & gulæ deditorum, qui ma- lis artibus utuntur, & in foris triviisque scabellâ ascendunt, ut rudi plebeculæ imponant. Iidem in curatione observant certos mo- dos tangendi, numerum & alias cerimonias plenas suspitione & periculo. *Ianus Iacobus Boissardus de Divin. & Mag. Præst.* eos vi- vis quasi coloribus ita depingit: Est quoddam Magorum genus in Italiâ, ii se SALVADORI, hoc est, SERVATORES nominant. Ex his aliqui se dicunt habere gratiam S. Pauli, alii à Deo accepisse virtutem peculiarem medendi moribus serpen- rum venenatorum, ne possint obesse hominibus vel pecori. Et hi creduntur habere sculptam in palato, vel aliâ parte secretiore effigiem rotæ S. Catharinæ. Resistent etiam Incantatorum præ- stigiis, & oculorum illusiones tollunt, dissolvunt verba magica, morbos à sagis motos propulsant, & mirabilia delusis mortalibus sua arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes sunt homines abjectæ conditionis, pannosi & vitæ pollutæ, quodq; stupida igno- rantia faciant & loquantur omnia, (ut in eorum precibus & exor- cismis cognoscitur,) temeraria quoq; audacia jactitent passim, se insilite posse in fornacem ardentem sine ulla læsione, pro stultis & impostoribus habendi sunt. *Gaspar à Reies in Elysio jucundarum*

Question-Campo, Quæst. 24. n. 10. Notabilem de ejusmodi Impostoris calliditate & fraudulentia historiam exhibet his verbis : Cum aliquandò carcere detentos quosdam amicos inviserem, forsan ibi incarceratus tenebatur unus, qui dominica illa appropinquante ergastuli custodem rogabat, ut se foris exire permetteret, quod ita pecuniam, quam illi dare oportebat, facile acquirere posset, suis in frequenti hominum cœtu benedictionibus utens; quo factum est, ut amici hoc audientes, ab illo sciscitari cœperint, undenam habuerit notitiam, se tali ac tantâ præditum esse virtute? Quibus respondit, se à propria matre hoc accepisse. Rursus interrogatus, undè mater hoc agnoscere potuisset? Dicebat, quod dum puer esset, & cum matre ad ostium domus sederet, rabiosus canis à pueris insecutus fortè præteriret, tunc illi matrem audacissimè dixisse, ut obviam cani rabido exiret, ac in illum expueret, ac exufflaret, quod cum audacter fecisset, protinus demortuum cecidisse canem. Sed cum postremò illi instarent, & mera omnia mendacia videri dicerent, cum mater nulla ratione aut certitudine ducta illud facere potuisset, ut ultro rabido cani filium objiceret, cum nullam talis illius virtutis notitiam ante habuisset, tandem convictus respondit: Domini, vos verum dicitis, sed cum opificum nullum habeam, undè victum acquirere possim, me facile ex alterius Consilio huic technæ accommodavi, sicq; multorum inscitiam deludens victum quæro, & otiosè agens, singulo die festo, quo reliquum septimanæ optimè degam, sine labore lucror & fruor. Hæc fuit hominis confessio, qui ex alterius consilio dolum fallendi artem profiteri se fassus est, quod similiter & alios facere dicere non erubuit.

§. XXIII. Ex his citra difficultatem colligitur, illam saluatorum curationem non esse naturalem, sed fieri ope Diaboli & involvere pactum cum ipso, sive explicitum sive implicitum, præprimis quandò illa solum obligatione vulnerum aut murmure aliisque superstitionibus absolvitur. Hoc patet ex eo, quod sic à vulneribus & morbis curati

rati postea in dolores gravissimos & sæpè morbos sæviores reinci-
dant, & ut plurimum vitæ exitum pessimum fortiantur, quod *Ana-
nias Libro 4. de Dæmon. natura* ex longa multorum notorum expe-
rientia comprobatur. *D. Caspar. Bravo de Sobremonte, Ramirez in
Disputat. Apologet. pro Dogmatica Medicina præstantiâ, Resolutione
19. Tomo 3. Operum pag. 70.* Manifesta signa proponit, per quæ Sa-
lutatores de pacto cum Dæmone suspecti, ab aliis, qui gratiam
,, gratis datam jactant, discerni possunt. Nimirum qui panem à
,, se admorsum porrigunt morsis à cane rabido, vel intectis to-
,, xico, aut dicunt indigere largiori vini potu ad hydrophobiæ
,, vim, præstant indicium maleficii aut superstitionis, ut tenent
*Delvrio, Lib. 1. Disquisit. Magic. cap. 3. quest. 4. Raphael Torre. Tomo 2. de
Vitiis oppositis Relig. ut probat Torreblanca,* quia gratia gratis data
cum divina sit, nequit minui, nec augeri naturalibus remediis,
Hæc ratio etiam probat, quod vulneris venenati suctio, aut cujus-
vis alterius remedii applicatio est indicium superstitionis, cum
divina virtus illis non indigeat. Tum pacti suboritur suspicio, ut
tenet *Sanchez libro 2. Decalogi.* si unus saluator in præsentia al-
terius nequeat operari, quia una virtus gratis data non imminuit
aliam, & virtus cum uno Dæmone potest imminui à virtute alte-
rius habentis pactum cum superiori Dæmone. Tum sunt suspe-
cti Salutatores, qui distantiore aut res futuras dicunt cognosce-
re; hoc enim potest facere Dæmon, non autem virtus gratis data
ad curandum, quæ nihil ultra curationem præstare potest, ut te-
net *Picus Mirandulanus Lib. 2. Prænotion. cap. 3.* Tum eadem con-
vincit ratio, ut cognoscamus habere pactum cum Dæmone Salu-
tatores qui ferrum ignitum sine læsione applicant manibus, pedi-
bus aut linguæ. Tum convincit hæc ratio, quod illi qui dicunt
cognoscere alios Salutatores, qui fuerant antea illis ignoti, sint
Magici. Potest enim Dæmon facere, ut illi alios magos cogno-
scant, non tamen virtus gratis data ad curandum præstat aliorum
similium cognitionem. Tum signa quædam, quæ aliquibus sunt,
præstant dignotionem pacti cum Dæmone, à quo solent signari,
qui

qui illi offeruntur. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, ut dictant ipsi, *S. Catharina* vel *Quiteria*. Virtus enim gratis data ad curandum, non ad signandum datur, nec illa cum spiritualis sit virtus, designatur nisi ab effectu. Tum quia procurationibus exigunt pretium, gratis enim Deus dedit virtutem ad curandum, qua gratis debent uti, & dogmatica Medicina horum omnium curationes debet fugere tanquam à Magicis operatas, ob pactum cum Dæmone, ut tenet *Torreblanca* & ab ipso citati *Alphonsus Veracrus*, *Lib. 2. de Anim. Specul. 2. Delrio Lib. 1. Disquis. Mag. Cap. 3. Quæst. 3. Suarez Lib. 2. de Relig. cap. 15. Malderus de Virtute Theolog. Tract. 10. cap. 8.* Quoad illos autem qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, se angues sine læsione contrectare posse, jam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire. Itaque si alios solo tactu aut halitu sanant, id naturaliter non faciunt, sed vel fraudulentè vel Dæmonis ope.

§. XXIV. Curationis donum sed à febris tantum sanandi, quod in Flandriâ habere putantur, quotquot ipso die Parasceves in lucem editi sunt; item, quotquot nullo foemineo foetu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati, nequit ad naturalem causam reduci, quare prodigiosa est curatio, & si nihil superstitionis accedat, reducenda est ad donum conferendæ sanitatis supernaturale. Ante decennium in Anglia vixit, hodieque fortassis vivit ex infimâ plebe oriundus vir vocatus *William the Stroker*, id est, *Wilhelmus ille Palpator*, quoties ille manibus suis Paralyticum, Arthriticum, ulceribusque sordidum aut lethali hæmorrhogia ex sanguine membrû corripiebat, toties solutæ alioquin partes movebantur, aliam faciem induebant ulcera, quasi fascino repressus stabat cruor. Viderunt hæc aliquoties non sine stupore viri fide dignissimi. Sed publica auctoritate postea cautum est, ne ulli ad ipsum admitterentur ægroti. Interrogatus olim à Magistratu, qua virtute ejusmodi miracula patraret, se quidem hæc nescire respondit, nisi forsan vera essent, quæ ab amicis suis audiverit, qui hæc omnia indè deducerent, quod inter septem

filios, quos sua mater ex ordine peperisset, ipse esset ultimus. *Paul. Heigel Disputat. Theolog. de Miraculis, cap. 5.* Protulit Hibernia quendam *Valentinum Greatarickum*, virum morum patriorum tenacissimum, nec superstitione aliquâ notum, qui sinistrae manus frequenti applicatione, complura morborum genera Londini in Anglia discussit, & Cancrum, morbum Regium, Lepram, Quartanam &c. in universum omnem heterogeneam fermentationem, seu ebullitionem, seu coagulationem & fixationem sanguinis ac spirituum causatam vel planè repulit, vel saltem mutavit, ut pulsu faciles essent. Eum voce quadam tribus vicibus admonitum dextram suam stupefactam primò omnium restituisse communis rumor fuit, & manum ac sinum ejus suave oluisse, ipsamque urinam odorem violarum habuisse testati sunt, qui ipso familiariter utebantur, quâ de re prostat *Henrici Stubbes Dissertatio de Valentino Greataricko Editio An. M DC LXVI. Anglicè.* Sed hunc ei vigorem haut ita pridem decrevisse recentiores Relationes nunciârunt, seu quod nimis laboribus circumfusæ plebi impendendis fuerit defatigatus, seu aliam aliundè ortam ob causam. Ingeniose satis & argutè de potentiâ hujusmodi singulari judicium exposuit celeberrimus Medicus *Jacobus Primirostus Libro 4. de Vulgî in Medicinâ Erroribus cap. ult.* Id, inquit, naturale esse vix quisquam credet. Quod enim naturale est, ab intimis pendet principiis, omnique individuo illius speciei, si incolume illud sit, & naturaliter sese habeat, convenit, ut omne Rhabarbarum purgat bilem, omnis homo risibilis est. Nec pendet à numero, siquidem numerus nullam habet agendi vim secundum Philosophos: Actiones enim sunt supposito rum, & à formâ rerum dependent. Verùm septimus iste foetus vim habere dicitur peculiarem, quæ sex prioribus fratribus denegata est, quia scilicet septimus est. Necessè igitur ejusmodi vim aliundè dependere, cum nec à formâ nec à numero proficiatur. Non quidem à contactu, quoniam tactus qua tactus vim solam habet tangendi. Quod si virtus quædam vel noxia vel saluta-

ris inest corpori , ea per tactum quidem communicatur , verum ipse tactus eam vim non possidet. Præterea cum omnium morborum curatio solius causæ depulsionem perficiatur , strumas pariter isti thaumaturgi non nisi sublatâ causâ tollunt. Cum autem strumarum causa secundum Medicos pituita sit , in glandulis confirmata , quæ in aliis partibus alios morbos parit , eodem contactu , eadem virtute aliis morbis ab eadem causâ profectis posset opitulari. Quod cum non fiat, necesse est, vel miraculosam esse curationem , vel ægrotantis imaginatione totam inniti. At cum ægrotantium imaginatio variè sese habeat, ac in quibusdam fortior, in aliis imbecillior sit , incertus haud dubiè ex incertâ causâ eventus sperari debet. Miraculosam igitur necesse est , aut falsam & Dæmoniacam. Miraculosam esse non facilè credendum est ; Contactu olim sanabant Apostoli & primi Christiani ad maiorem Dei gloriam & Christianæ religionis incrementum. Verùm non temerè ad cujuslibet Arbitrium miracula fieri vult Deus , sic quod olim fecerunt Apostoli , non propria virtute , sed Domini N. J. C. nomine se perfecisse docuerunt. Nec reperitur ulla promissio à Deo facta septimo fœtui , nec ante religionis Christianæ prima incunabula, nec postea , & mirum , nullos fuisse tempore Apostolorum septimos fœtus, qui cum ipsis de virtute patranda miracula concertarent , cum tamen haud dubiè plurimæ familiæ numerosissima sobole luxuriarint. Propterea certius est, Diabolicam esse ejusmodi curationem, si ulla est.

§. XXV. Dicunt autem alii adhuc extra dubium esse positum, quod à solo contactu tam in hominibus quàm in brutis notabiles effectus promanent, veluti curiosa experimenta comprobant. Ita Serpens quernis contacta frondibus emoritur, vipera arundinis vel faginæ virgulæ percussione obstupescit , vespertilio folio platani abigitur , Eryngiû capræ sumptum ore totos greges sistit, pennæ aliarum aviû pennis aquilæ permixtæ absumuntur , lepore marino viso vel tacto necâtur nonnulli, lupinis fidibus junctæ agni-

næ diffiliunt. Phalangium & Tarantula insectum pestilens tactu inficere solet. *Baptista Codronchius Lib. 2. de Morb. Venef. cap. 3.* scribit: Cum vetula quædam ventrem puerperæ tetigisset, eam post sex menses gravissimos in ventre dolores percepisse, tandem per alvum spinas, ossa, ligni frustula & multa alia ejecisse. *D. Hector Schlanhovius Physicus Vvormatiensis in Epistola ad D. Gregor. Horstium, Marcelli Donati histor. Med. Mirab. subjuncta.* Præteritâ ætate, *inquit*, in foro publico Vangionum puella quædam octodecim annorum pro conficiendis infantum pulibus farinam coemptura, vetulæ cujusdam manu circa mamillam sinistram contrectatur. Famula domum reversa, inter prandendum acerbissimos per sentiscit dolores, quibus indies ingravescentibus, tertio die sanguis una cum frustulo vitri longiore ex papillâ egreditur. Vetula multorum opinione habita saga, carceri inclusa, examini torturæ submittitur &c. Respondeo, solus contactus aut afflatus hominis nullam virtutem naturalem habet, ad sanitatem aliis verè conferendam. Hominem enim non creavit Deus, ut foret materia Medicinæ, cum ipse morbis obnoxius sit, nec temperamentum hominis proprium, quod calidum est & humidum, virtutes istas continet. Quare si aliqui hoc modo alios vel olim sanarunt, vel etiam nunc sanant, id fecerunt ac faciunt vel virtute Dei supernaturali, vel Dæmonis ope sanitatem occultis modis procurantis. Ratio prima est, quia tactus quatenus tactus nullam vim habet nisi tangendi; virtus autem tangendi non est virtus sanandi, vel morbum inducendi. Idem de afflatu sentiendum. Ratio secunda est, quia virtus sanandi alios per manuum Impositionem (& consequenter per tactum multò magis per afflatum) est donum & gratia gratis data à Deo, ut S. Paulus asserit, *1. Cor. 12. v. 9.* Supernaturale ergò est donum nonnaturale. Alias rationes ex Medicinâ petitas proponit *Gutierrius Opusculo de Fascino, dubio 4. num. 58. & Dubio 7. num. 2.* Vetulæ quæ per tactum maleficium intulerunt, aliis astutâ promptitudine Diaboli dolores illos excitârunt, variisque & admirandis rebus, tumores à causis naturalibus ortos, majoris doloris creandi gratia replerunt. Ad exempla de Ani-

malibus respondendum, pleraque contingere ob antipathiam & ob diffusionem qualitatis cujusdam occultæ, de quâ *Casspar Schottus* proluxè parte 4. *Magia Curiosa Lib. 4. cap. 3.* & *Casspar à Reies in Elysiò jucundar. Quæstion. campo agit.*

§. XXVI. Deinde considerandum venit, an verbis Empsalmistarum quibus peculiarem in curatione morborum efficaciam tribuunt, aliquid transcribi debeat? Pro affirmativâ sententiâ innumera fermè incantationum exempla reperiuntur. Est autem propriè *incantare*, juxta *Nicolaum Perottum in Cornucopia super Martialem columnam* 515. Verbis solis, vel etiam rebus quibusdam adjunctis aliquid supra naturam moliri, à quo incantatio dicitur & incantamentum. Solet etiam appellari incantatio Empsalmus, & incantatores Empsalmistæ, quoniam verbis subinde ex Psalmis Davidicis desumptis abutuntur, ut notavit *Gutierrius Lib. de Fascino, dubio 1. Num. 7.* Ex *Iohanne Bravo Lib. de Medendâ corp. malis.* Incantatio est Oratio vel precatiuncula solennibus verbis concepta, quæ ad Dæmonem dirigitur, ut *Torreblanca* deducit ex *D. Augustino, in Cap. Igitur 26. quæst. 3.* Incantatores suam artem peragunt verbis, ut tenet *D. Hieronymus in Danielis cap. 2.* Magi sunt, qui verbis rem peragunt. Incantamentorum potentiam omninò mirabilem esse asserit, *Agrippa Lib. 1. Philosophiæ occultæ cap. 27.* Adcò ut penè omnem naturam subvertere credantur, additque ex *Appulejo*, Magico susurramine omnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ventos unanimes expirari, solem inhiberi, Lunam despumari, stellas evelli, diem tolli, noctem teneri. *Virgilius* etiam, *Ovidius, Lucanus, Tibullus, Seneca Tragicus, Horatius, Claudianus, Nemesianus, Lucilius*, alique apud *Agrippam* & *Delrium Lib. 2. Disquisit. Magic. quæst. 1. & 13.* ajunt carminibus seu incantationibus pelli segetes, cogi fulmina, curari aut procurari morbos, levare senectam, ventos pelli atque procellas, cieri pluvias aliaque multa. Audi *Virgilium Eclogâ 7.*

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Cantando, id est incantando, inquit *Perottus* loco ante memorato. Idem *Virgilius Lib. 7. Aeneidos*:

Quin & Marrubiâ uenit de gente Sacerdos,
Fronde super Galeam & felici comptus oliuâ,
Archippi Regis missu fortissimus umbro ;
Vipereo generi & graviter spirantibus hydri,
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat.

Ouidius Lib. 2. Amorum Elegia 1.

Carmina sanguineæ deducunt cornua Lunæ,
Et reuocant niveos Solis euntis equos,
Carmine diffiliunt abruptis faucibus angues,
Inque suos fontes uersa recurrit aqua.

Lib. 14. Metamorph. postquam narâset Ulyssis socios in Sues mutatos de Carmente seu Canente Pici Regis uxore hæc addit:

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi
Unde Canens dicta est, sylvas & saxa moyere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Apud *Petronium* gloriatur Saga mulier:

Quidquid in orbe vides, paret mihi, florida tellus,
Cum volo, spissatis arescit longuida succis;
Cum volo, fundit opes scopulique atq; horrida saxa
Niliacas jaculantur aquas, mihi pontus inertes
Summittit fluctus: Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes: mihi flumina parent,
Hyrceanæque tygres & iussi stare Dracones,
Quid leuiora loquor? Lunæ descendit imago,
Carminibus deducta meis, trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe.

Conf. *Tibull. Lib. 1. Eleg. 2. & 8. Lucanus Lib. 6. Carmine Thessalidum*
&c. *Seneca act. 4. Medea. tracta* magicis Cantibus. *Horatius Epod.*
Od. 5. Exempla varia incantationum allegat *Delrio l. c. Quæst. 13.*
Verba verò plurima superstitiosorum hominum recenset *Bravo*
de Ramirez Disput. Apologet. pro Dogmat. Medic. Præstantiâ, Reso-
lut.

lvs. 17. §. 1. qualia hic repetere indignum æstimamus. *Iosephus* autor est *Lib. 8. Antiquitat. Iudæic. cap. 2.* Sapientissimum Regem Salomonem præcantatione & conjurationibus ut Dæmones fugarentur & morbi curarentur, usum fuisse; quæ tamen cum grano salis debent accipi. Ecquis enim existimet sapientissimum virum incantationes adhibuisse; quoniam tamen divinâ sapientiâ instructus, ut ibidem *Iosephus* noravit, callebat artes solvendi veneficia, quibus uti licitum erat, idcirco à multis, sed falso incantatoris nota illi est imposita. *Plato Lib. 4. de Republicâ* in univ-
 sum morbos incantationibus sanari asseverat, teste *Platonico-
 rum Principe Marsilio, Lib. 3. de vitâ cœlitus comparandâ.* Idque apud *Lucianum Dinomachus Stoicus, Ion Platonicus, Cleodemus & alii* opinantur. Imò *Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thyanæus* non tam verbis, quàm carminibus morbos sanari tradunt. *Plinium* eandem sententiam habuisse, eamque plurimis appositis exemplis confirmasse probat *Andreas Tiraquel-
 lus Lib. 2. de Nobilitate quest. 7. num. 302. Alexander ab Alexandro
 Genial. dier. Lib. 2. cap. 17. Alexander Trallianus* non contemnendæ autoritatis Medicus *Lib. 9. cap. 4.* Ex sententiâ *Galenii* id firmat, §. præterea etiam divinus *Galenus*, quî nec quidem incantationes putavit, longo tempore multoque usu plurimum ipsas posse deprehendit. Audi verba ipsius quæ de Medicâ *Homeri* tractatione scripta reliquit in hunc modum: Nonnulli igitur putant incantationes anicularum fabulis esse per similes, quemadmodum ego quoque diu existimavi, temporis autem progressu ab eis, quæ evidentè apparent, persuasus sum, vim ipsis inesse. Nam in percussis à scorpio adjumentum sum expertus, nihilò autem minus in ossibus gutturi infixis, quæ incantatione statim exspuebantur, ac multa præclara singulæ habent incantationes cum institutum consequuntur &c. Quæ sententiâ *Galenii* licet non extet, extitisse tamen autoritate hujus viri potest comprobari. Deinde ille autor *Lib. 11. in fine cap. unic. de Podagrâ* characterebus utitur ad coli dolores per sanandos, Videatur *Marsell.*

Donatus Lib. 2. de Medicâ Histor. Mirab. cap. 1. Fernelius Lib. 2. de abditis. 16. Cardannus Lib. 2. Tract. 2. Contradict. 7. Andreas à Cruce Lib. 1. de Vulneribus, Tract. 2. cap. 17. de Vulneribus curandis Orationibus & aquâ. Marinus Merfennus in cap. 1. Genesis v. 1. cap. 19. Rodericus à Castro Lib. de Med. Polit. Santorellus Lib. 2. Antep Praxis. Paul. Zacchias Lib. 2. Quæst. Medico-Legalium, Tit. 2. quæst. ult.

§. XXVII. Verùm enim verò salva tantorum virorum auctoritate, negativa sententia & tutior & certior hominibus non proletariæ eruditionis ac dignitatis visa & defensa est, quorum ego vestigiis insistentes dico: Verba sive carmina ab incantatoribus vel sagis prolata nullam habent vim naturalem ad ejusmodi effectum præstandum, ut cælo sydera vel Lunam deducant: Grande illud falsum ex ignorantia fraudisque abyssò derivatum detegit *Sosiphanes in Meleagro apud Eliam Schedium*, de DIS German. pag. 169.

Μάγους ἐπωδαῖς πᾶσα θεωαλὶς κόρη
(Πάντες λέγουσιν ὡς) σαθαροῦ. Καὶ γὰρ ἂν
Ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καλεῖσθαι.

Magis carminibus quævis Thessalapa puella
(Omnes uti dicunt) abolet. Sed hoc mendacium
Quod Luna ex æthere labatur.

Lunaris deliquii ratio cum adhuc esset incognita, magorum carminibus & incantationibus Lunam cælo deduci, detractamque eò adigi credebant, ut in herbas despumaret, & vires pro magicis operationibus effunderet. Hinc *Lucanus Lib. 6. Pharsalia* :

Et patitur cantu tantos depressa labores,

Donec suppositas propior despumet in herbas.

Non enim Eclipsis lunaris causas indagare ulli concessum erat. Non ferebant eo tempore, inquit *Plutarchus in Niciâ*, eos, qui naturam rerum, & cœlestia sublimiaque explicare profitebantur, tanquam qui divinum numen in absurdas causas efficaciasque, nullum certum finem propositum habentes, & affectiones necessitate constrictas discerperent. Illas Magicas Artes *Propertius* quoque explodit *Lib. 1. Eleg. 1.*

At vos, deductæ quibus est fallacia Lunæ,
 Et labor in magicis sacra piare focis.
 En agedum Dominæ mentem convertite nostræ;
 Et facite, illa meo palleat ore magis.
 Tunc ego crediderim vobis & sidera & amnes
 Posse Cytæinis ducere Carminibus.

Hippocrates etiam Lib. de Morb. Sacr. pag. 366. eorum temeritatem reprehendit, qui se scire profitebantur expiamentis, carminibus & incantationibus, adeoque potestate humanâ Solem Lunamq; obſcurare, tempeſtates, tranquillitatem, pluvias, ſiccis æſtus inducere, mare terrasque perturbare, & multa his ſimilia. Si hoc eſſet poſſibile, tum, inquit Senex ille, Divinitatis potentia ab humana voluntate ſuperaretur, & in ſervitutem eſſet redacta.

Porro neque verba valent, ut vel inducant morbos, aut mortem, vel Sanitatem reſtituant. Hæc eſt communis mens Dd. *Evolvelis Thomam ſecunda ſec. Quæſt. 96. Artic. IV. Torreblancam Lib. 2. Præctica Iuris Spiritualis cap. 10. Cajetan. Roſet. Tabienam, Armillam, Sylveſtrum alioſque Summiſtas in cap. Incantatio. Azorium Tomo 1. Moral. Lib. 9. cap. 25. Caſparum Cirvelum Dorocenſem, de ſuperſtitione p. 3. Victoriã in Relect. de Magiã num. 34. Delrium Lib. 1. Magic. Diſquiſit. cap. 3. Quæſt. 4. Leſſium Lib. 2. de Iure & Juſtitia cap. 43. dub. 10. Stephanum Pabulum in D. Thom. p. 1. quæſt. 50. Artic. 1. Diſput. 2. Soncum de Religion. Tract. 3. cap. 8. Ex Jctis videatur Martinus de Arles Tract. de ſuperſtit. ex. num. 9. Oceanus Iuris Tomo 10. Epift. Simancas de Catholic. Inſtitut. tit. 63. Paulus Grillandus de Sortileg. qu. 6. n. 8. Azpilcueta in Manuali cap. 11. Jacob. Graſſis Lib. 2. Deciſion. cap. 3. & cap. 5. num. 1. Zerola in Praxi Episcoporum. Tomo 1. qu. 20. Ex Medicis, Hippocrates Libro de ſacro morbo. Galenus Lib. 2. & 7. Simplic. Ferrelius Lib. 2. de abditis rerum cauſis, cap. 26. Horatius Augenus Lib. 2. cap. 7. Andreas Laurentius Lib. 1. de virtute Regis Gallia, cap. 5. Caſalpinus Lib. 6. de Inveſtigation. Damon. cap. 22. Codronchus Lib. 6. de Morbis Venefic. cap. 2. Petrus Foreſtus Tomo 1. Obſerva-*

tion. cap. 15. Bayrus, Lib. de Fascinat. c. 11. Daniel Sennertus Tomo 3. Tit. de fascinat.

§. XXVIII. Possunt autem verba in ordine ad effectus prædicatos dupliciter considerari, Primò nempe *formaliter*, prout significativa sunt, aut signa alicujus internæ affectionis, ad placitum e conceptuum mentis, ad quæ omnia passivè se habent proutu audientis, vel placito gentium significando. Juxta *Aristotelem Lib. de Interpretat. cap. 4.* Ergò in illis nulla est agendi virtus, morborum curatrix. Quia sonus ille ab ore profiliens ex aère verberato, à linguâ & larynge, eique adjuncta significatio nihil reale & positivum addit verbo prolato aut scripto. Secundò accipiuntur verba *materialiter*, quatenus aut quidam sonus sunt dearticulati, aut characteres quidam scripti sive picti. Sed neque sic verbis, ulla vis curandi morbos inest. Certè sonus est qualitas adeoque accidens; nunquam autem accidens est principium principale productivum accidentis, sed semper instrumentale, ut habet *Fonseca Lib. 5. Metaphysic. cap. 11. Quæst. II. pag. 6.* Effectus qui morbos curat, non producitur nisi à motu locali aut physica ac vehementi alteratione ac mutatione, aut naturalium agentium cohibitione ac impeditione, ad quæ tamen præstanda nec materialis verborum sonus, neque eorundem scriptio aut pictura quidquam valet. Verba scripta sunt aliquid mortuum & omnis energiæ expers; verba autem ore prolata tantum contactum aerem feriunt, ut animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis potest immutare, quàm color auditum, quoniam non sunt sensuum istorum objecta. Porro sonitus est res fluxilis & in transitu consistens seu in viâ, qualia entia nequeunt causare effectum naturalem permanentem, nec permanentes exserere virtutes. Quare cum ad sanationem necessarium sit tactum immutari, fateri oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem nihil conferre. *Si esset in ipsis verbis insita potestas, quisquis ea & quacunq; modo, loco & tempore pronuntiaret, voti compos fieret;* benè ratiocinatur *Thomas Erastus de Lamis p. 14.* Horum autem omnium vanitas à vanitatum auctoribus inventa, ab Epicuræis Cynicisque Philosophis antiquitus pariter vexata atque derisa, non modo

modo viris doctis, verum etiam rudibus ac pebejis notissima existit. *Vid. Abulensis in Levitic. cap. 19. & Exodi 20. Tomo 1. quest. 1. & 8. Robert. Holcot in Sapient. Sect. 189. Cirvelus de Superstit. P. 3. cap. 12. Simon Majolus Tomo 2. Canicular. Colloqu. 5. Suarez. de Relig. Tomo 2. cap. 15. Num. 26. Picus Mirandulanus Libro proprio de Magiâ. Bernhardus Veronensis Lib. 7. cap. 25. de Veneficiis Symphorian. Campegius in Annotament. contra Conciliator. Tarraga quest. 36. in Lit. P. Iohann. Bravus Petrasitanus Lib. de Marsis & Pssyllis. Iohann. Bravus Chamicus Lib. 2. de Vulner. Curat. cap. 5. Caspar Peucerus Libro de Incantat. à Principio. Caspar Schottus de Magia Naturali part. 2. Lib. 4. cap. 2. p. 217. D. Iohann. Christian. Frommann, Tract. de Fascinat. Lib. 1. part. 2. Sect. 2. cap. 2. Alchindus Arabs Libro de Effectu projectuque radiorum, qui Magicarum Artium Theorica prætitulatur, somniavit voces ex se certos radios emittere, qui mirabiles edant operationes: Voces, inquit, aliæ faciunt radios differentes à radiis, aliarum vocum, qui effectum suum ex harmoniâ cœlesti nanciscantur. Hunc futilem errorem confutat *Mirandulanus Libro 7. de superstitiosa prænotione cap. 6.* luculenter, nec non *Nicolaus Eymericus in directorio Inquisitorum. p. 2. qu. 4.**

§. XXI X. Oratio ad depellendos morbos inter milites Salutatoribus Hispanis quibusdam, ut ferunt, sanctè viventibus & omnes ægrotos gratis curantibus, cum solâ linteorum impositione, sine ullius naturalis Medicamenti accessu usitata, ex lingua Hispanica à *Majolo Tomo 2. Colloqu. 3. p. 201.* ad verbum Latinè ita exprimitur: Per Christum & cum Christo & in Christo est tibi Patri omnipotenti in unitate Spiritus S. omnis honor & gloria per omnia secula seculorum. Oremus salutaribus præceptis moniti & divîna Institutione formati audemus dicere: Pater noster qui es in cœlis, &c. Amen. Jesus, Potentia Patris, Sapientia Filii, virtus Spiritus S. sanet hoc vulnus ab omni malo. Amen. Jesus. Domine mi Jesu Christe, credo, quod nocte Jovis Sancti in ecenâ, postquam lavisti pedes sanctorum tuorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis dicēs: Accipite &

Uuuu 2

come-

comedite, hoc est enim corpus meum. Similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite & bibite, quia hic est sanguis æuis novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: hoc quotiescunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi Jesu Christe, ut per hæc sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ passionis tuæ sanetur hoc vulnus & malum istud. Amen. Jesus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Jesus.

Sed hanc formulam & curandi methodum ut blasphemam & prorsus illicitam *Simonius Episcopus Yprensis* apud *Majolam* loco allegato meritissime propter sequentes rationes rejicit: Primo quia hic effectus totus expectatur per modum miraculi à Deo. Sed miracula sic assidue & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri ad miracula edenda non sunt nisi certis & quasi conceptis verborum formulis, sed modò sic, modò aliter prout Spiritus S. suggererat. Tertio sanctitas hujus non satis probata: fit enim plerumque ut malefici præclare specie externâ sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei Judices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata gravia non produnt. Quarto qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, ut talibus utantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinto, non licet privatis comminisci formulas, quas nec sacrae literæ, nec Ecclesiasticus usus approbavit. Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta non fuit: (quod non est permittendum:) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis non ad vulnerrum corporis consolidationem, sed ad panis & vini consecrationem à Salvatore nostro directa fuit. Hæc Episcopus.

§.XXX. Vis sanandi in rebus naturalibus debet esse virtus morbo contraria, cum contraria contrariis curentur. At quæ in radiis ex verbis resultantibus virtus moralis opposita morbo est. Cum igitur verba ab incantatoribus prolata, vel per characteres de-

descripta, non habeant vim operandi à Deo, nec à se, eandem
 necesse est obtineant à Dæmone, quippe qui ad incantationem
 tanquam ad tesseram vocatus advolat, & quodcunq; mancipium
 ejus intendit, astutè perficit. Eruditâ hoc ipsum demonstratio-
 ne proponit *D. Guernerus Rolfinck Chimia Lib. 5. Sect. 14. cap. 1. sic*
 scribens: CHARACTERES VERBA QUE iis conjuncta, si
 agant aut præstent aliquid, præstant id ut Instrumentum quod-
 dam. Instrumentum reducitur ad causam efficientem. Ergò ad
 efficientem per se, vel per accidens. Si PER SE agant verba &
 Characteres, agunt vel insitâ vi, vel naturæ, vel rationis. Non
 agunt VI NATURÆ, quia nulla agnoscitur latens virtus.
 Quamvis enim VERBA naturalibus Instrumentis proferantur,
 voxque hoc modo naturalis sit ipsa, significant tamen & *Φύσει, ἀλλὰ*
Ἰσσει, non natura, sed pacto & ex hominum instituto: Neque ul-
 lo modo concedi potest Paracello, quod natura vires ulla*s* im-
 posuerit. CHARACTERUM materia, quamvis naturalis
 sit, metallica, lapidea vel vegetabilis, adscriptas illas vires à naturâ
 non habet. Nec etiam forma & figura eorundem ullius est effi-
 caciæ. Non agunt RATIONE, quia rationis & Consilii charac-
 teres sunt expertes. NON PER ACCIDENS, quia non agunt
 necessitate coactionis ab aliqua causa sublunari vel cœlesti. SUB-
 LUNARIS nullum habet locum. Artifex & idea in mente ejus
 concepta, à quâ fiunt verba & characteres, in exteriora non agunt.
 Imaginatio etiam artificis, vel confidentia, cogitatio aut firma ani-
 mi persuasio hic nihil habent virium, sunt enim hæ actiones im-
 manentes, neque ex animo in Subjectum patiens transeunt. A
 COELO etiam aut stellis, astralive Spiritu influente vim im-
 pressa verba aut characteres obtinere probabile non est. SUPER-
 NATURALIS causa etiam non admittitur: nullam enim DI-
 VINAM characteres & verba talia habent promissionem bono-
 rum temporalium aut cœlestium. Si à DÆMONE, malo aliquo
 genio, tacitoque pacto & latente fœdere hæ deriventur vires,
 apage! Tandem etiam neque CASUS, aut FORTUNA hic ul-
 lum habent locum. Ergò characteres, figuræ, verbaque amuletis

impressa, nullam habent efficaciam. Haecenus ille. Non-
 tempestivè igitur quaerit *Gisbertus Voetius Theologus quondam ul-
 trajectinus Tomo 3. Disput. Select. Theolog. Tit. de Magia p. 578. quest.*
 9. Undè est mediorum illorum efficacia, si non semper, saltem
 ut plurimum? Siquidem verba, actiones & res illas aliquid posse
 docet experientia. Resp. Procedit hoc ex arbitrio Diaboli, non
 ex constanti aliquà mediorum illorum aptitudine. Novit Dia-
 bolus simulare, superstitiosis illis mediis præsto esse, tanquam ef-
 ficacibus cedere, fucatè se subjicere, ut homines fallat. Deus
 autem hoc permittens punit hominum curiositatem, superbiam,
 ingratitude & infidelitatem, qui ductu verbi & Spiritus ejus,
 suaque vocatione non contenti, nec acquiescentes in Dei volun-
 tate & providentiâ Deum tentant; atque ita immittit illis erroris
 & Diabolicæ illusionis efficaciam. Deuter. 13. v. 3. 2. Thess. 2. v.
 10. 11. Optimè etiam ex nostris Dd. *D. Martinus Geier Dis-
 quisit. Theolog. de Superstitione cap. 7. §. 8.* concludit: Quod si verò
 reperiri vel adhiberi videris verba ignotum quid significantia,
 characteres tibi incognitos, circumstantias ad præsens negotium
 parum facientes, imò sacra etiam nomina vel dicta, minus hono-
 rificè vel extra locum saltem tempusque usurpata; è vestigio conjici-
 as, periculum cujusdam tacitæ, illicitæque collusionis subesse,
 proindeque abstinebis cautissimè. Qui militiæ non vult implecti in-
 vitus, non modo cum militibus non conversabitur, sed ne num-
 mulum ab iis, inscius etiam, reportet, anxie providebit. H. I. Quis
 autem cordatorum Christianorum tali Medico utatur, cujus cu-
 ratio, ut scitè advertit *Fallopianus Tract. de Vulneribus in genere cap. 14.*
 nec certa, nec tuta, sed fallax & captiosa, imò recidivatione & pe-
 riculo plena est. Neque licet uti verbis divinis ab incantatoribus
 prolatis pro morborum curatione, quia vel sunt in malum finem
 directa, vel sensus eorum invertitur, aut eum profanis & nihil signi-
 ficantibus rebus permiscetur. Notanter proinde *Chrysostomus in
 Mattheum* scribit: Quod si Evangelii verba ab iis hominibus pro-
 lata curarent morbos, melius eos curarent audita in Ecclesiâ. *Au-
 gustinus in Evangelium S. Iohannis* dicit: Illi qui seducunt per liga-
 menta,

menta, preces & per machinamenta inimici, suis precationibus miscent nomen Christi, ut lateat ipsa seductio. Nec ipsi Dæmones perfectam præstant per hæc verba sanitatem, quam semper contendunt auferre ab hominibus, ut *Fernelius* habet, *Lib. 2. cap. 16. de abditis rerum causis*. Nam licet Dæmon ægrum persanare possit, tantum beneficium in hominem, quem perpetua insequitur invidia, conferre nequaquam vult, & si quando præstat, id est ad tempus, & vehementior postea morbus redit. Vitate, inquit *Cyprianus Lib. 1. Epist. 5.* linguam Diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mentitur, ut fallat, blanditur, ut noceat, bona promittit, ut malum tribuat, vitam pollicetur, ut perimat, pacem pollicetur, ne perveniri possit ad pacem, salutem promittit, ne, cui promittit, ad salutem veniat. Confer, *Francus à Reyes, quæst. 22. apud Bravum in Disput. Apologet. Resolut. 17. §. 5. Annæus Robertus Ictus Lib. 1. Rer. Judicatar. cap. 5. Benedictus Pererius Lib. 1. de Magiâ Thomas à Veiga in Comm. 85. Art. Medic. Galeni. Iohann. Hucher Lib. 5. de Malefic. Iohann. Georg. Godelmann, Lib. 1. cap. 8. De Magis Veneficis & lamis.*

§. XXXI. Denique dictum est, quosdam Salutatores Salivam in curatione ægrorum illitam adhibere, neque sine fructu, si rem æquâ lance ponderemus, Magnâ enim eidem inesse vim Physicorum nullus facile inficiabitur. Inde non absq; ratione saliva humana præsentaneum antidotum adversus mortiferos animalium ictus *Galeno* vocatur, *Lib. 10. Simplic. cap. 16.* Si scorpium ictum infligere velit, salivam in eum exspuere oportet, quam à proprietate Scorpionum aliorumq; animalium venenatorum ictibus valenter resistere probat idem *Galenus, Lib. de bonit. & vit. Succor. cap. 2. & Lib. de Inæqual. Intemper. cap. 18. Plin. Lib. 28. cap. 8. Lacuna in Præfat. Lib. 6. Dioscorid. in Med. Arnald supra Qu. de malâ complexionem diversa. Calius Calcagn. Lib. 1. Epist. Lev. Lemn. Lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 44.* Est vi concoquendi prædita, hæc de causa lichenas, mentagram, impetiginem variolas, serpiginem, omnesq; alterius generis pustulas abtergit. Lepreæ jejuno illius illitu affiduo arcentur. Lipitudines matutinâ quotidie unctioe, carcinomata & cæteræ deterrimæ inflammationes hoc auxilio curantur, & alii tumores
inve-

inveterati folius salivæ contactu mitescunt, vid. supra. Jejunam salivam contra serpentes auxilio esse, *Lucretius Lib. 6. probat*:

Est itaque ut serpens hominis contacta saliva
Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Maximum inter hominem & serpentem est dissidium, temperationisque repugnantia, ut scribit *Martio Smyrnaeus*, qui de simplicium effectibus differuit, & rumpi scolopendras marinas sputo tradit, rubetas aliasque ranas. *Plinius Lib. 28. cap. 4.* Serpentes emori dixit, si quis in hiatus earum expuat, ut tradit *Verulamius Lib. de Sympathia & Antipath. Med.* Valida autem & acris est saliva eorum, qui ingenti aut inedia aut siti premuntur. In medio est eorum qui probè concoxere, nondum tamen cibum potumve ingesserunt, juxta *Galenum loco supra citato.* Ergò citra incantationem saliva humana mutua quam cum serpentibus habet repugnantia, scorpionum & cætera animalia venenosa interficit. *Sylvestri Rattray in aditu ad Sympath. & Antipath. causas, pag. 18.* Singularia de Saluatorum sputo *Marcus Marci à Kronland in Philosophia veterum restituta parte 5. subsektionenona, pag. 554.* hoc ordine & verborum tenore proponit: Magna vis inest sputo illorum quos Salutatores vocant. Nam si aqua illa quam sputo adsperserint, bibatur, sanat momento quævis venena, seu sumpta seu per vulnus recepta, quin etiam clibanum ardentem, ubi prius in hunc spuerint, ingrediuntur prorsus illæsi, extincto protinus igne hujus vi, prout retulerunt mihi testes oculati, inter quos illustris Comes Franciscus Verdugo. Neque tamen de ullo pacto cum Dæmone quovis suspectos Sancta Inquisitio invenit, licet vitæ nõ omnes sint usque ad eò inculpatæ. Undè sequitur hanc vim purè naturalem, & non moralem esse. Erat ex illorum numero quispiam Religiosus, qui cum per forum obambularet, (urbem non memini, habeo autem ab illo qui præfens fuit,) ubi viperæ venales erant: apprehensa una ejusdem os pectori suo, caudam verò ori admovit, quam cum morfu læderet, se ipsum morderi & vulnerari coëgit,

git, & dum qui aderant, hominem perditum conclamarent, ille sumpta aqua & sputo adspersa mox ebibit, & absque omni noxâ fuit. Vocantur hæc donagratia data, in quibus tamen est magna latitudo. Magis verò probabile est hanc vim sanativam non esse moralem, qualis fuit Apostolorum aliorumque, qui super ægrotos manus ponebant & benè habebant, quia tum manus illæ ad sanitatem nullam vim naturalem obtinebant, sed cura illa per Angelos peragebatur, sputum verò illud aquæ vim confert, qualem habent alia Medicamenta, quandoquidem effectus infallibilis inde sequi solet. Tertio verisimile illud sputum seu salivam non habere ejusmodi vim sanativam ex se, sed per impressionem ab imaginatione illam concipere. Nam si ex se illam haberet, ad quid necesse prius aquam illa aspergi? annon magis efficax si absque aqua deglutiat. Atque hæc ratio esse videtur, quod saliva hominis jejuni serpentem necat, quia nimirum ab imaginatione illa & appetitu nocendi sigillum sibi impressum habet, quod Archeo (Aristoteles calorem vitalem, Galenus calidum innatum, alii Spiritum appellant) perturbationem & ex ea perniciem affert. Quia enim tum imaginatio concipit ideam serpentis & hujus privationem, fit ut ideam hujus feminalem ea ratione invadat. Annon spuere solemus quandò aliquid de testamur? & tamen idem facimus dum laudamur? atque ita saliva eadem benevolentia & aversionis fit Subjectum & nuncia. Sanatio eodem modo fit per illud sputum & per quodvis aliud arcanum. Sicut ergò perturbatio fit per speciem expressam, ita necesse illius quietem per similem speciem Archeo induci. Neque verò aculeus scorpionis lædit, nisi vulnus à cupiditate nocendi sigilletur. Et morsus à dente humano illatus, venenum ex eodem appetitu habet, qui si absque animo nocendi fiat, est innoxius, quandoque etiam salutaris. Neque quomodocunque spuunt, sed mentem quasi totam in hoc sputum colligunt & per illud auferre intendunt, quidquid est sibi infestum. A virtute imaginativa utriusque progenitoris principia nostri ortus immutari constat, undè illorum vitia & mœurs hæreditare dicimur. Atque eò magis, quo illius actus vestigium magis impressum

manet, juxta illud *fortes nascuntur fortibus*, quia nimirum tui ortus principiis illam ideam fortitudinis impressam & intextam habent. Undè jam elucere videtur qua ratione illa virtus sanativa innasci possit, nimirum per ejusmodi ideas, à quibus anima ex se indifferens limitatur, ad hoc vel illo modo agendum. Sputum illud rationem habet arcani, ipsumque Archeum eo modo affectum restituit, suoque Archeo similem reddit. Et licet in homine sola anima rationalis sit principium vitale, atque illius actus incommunicabilis, non tamen hunc elicere potest, nisi dependenter ab animâ sensitiva, quæ prius natura elicit suum actum, à quò proximè anima rationalis ad suum quoque actum determinatur. Inde sequitur Archeum in sputo quantumvis anima rationalis ab eo tum separetur, retinere tamen illum actum in omni sua perfectione, quam prius habebat, cum anima rationalis eidem unita esset, neque mutationi & passioni subjectum esse, quoniam ex se principium non est ullius actus interni, neque aliundè hunc recipere potest, neque proindè passionibus Archei, si eidem unitus, ulla ratione moveri. Quæ etiã ratio est, quod sanatores illi tametsi Sputum in ore habeant, non tamen per illud juvari possunt, quantumvis appetitum intendant & juvari cupiant, nisi prius in aquam spuant. Propterea quod quamdiu in ore continetur ob principium vitale, quod eidem tum inest, variis passionibus subjectum manet, & illâ pace rursus exui potest. Hactenus D. Marci, fatis argutè Saluatorum causam peroravit, quid autem illis opponi possit, ex antecedentibus fatis constat, quare hic nihil repetimus sed potius Sputatores illos res suas sibi habere jubemus animo penitus ab ipsis remoti & alieni.

ſacra facit. Dea Cumina. Ter in ſinum deſpuere. Infamis digitus. Saliva luſtralis. Saliva virgo. Luid è balneis frontes puerorum inuncta. XIV. Fascinationis Magica effectus. Ex fascino febris ephemera putris & mors. Icuncula creca ad Diabolica maleficia. Duffus Scotorum Rex mirè à veneficis vexatus. XV. Marcus Marci in puncto fascinationis notatus. Infans non niſi in propinquo à noxiis effluviis naturaliter leditur. Contactus operationis & quantitatis, corporalis & virtualis. Eberhardus Episcopus Trevirensis veneno perit. Morbi trans naturam incurabiles. XVI. Sage in Perſia hominum corda devorant, eosdem dirè inuentes. XVII. Cadaver ſine auxilio caloris alteri noxium eſſe nequit. XVIII. In morientibus & demortuis aliquamdiu Spirituum reliquias remanere ratione & exemplis ostenditur. Motus in demortuis obſervati. Peſtis ex cadaveribus mortuis in bello orta. XIX. Contagioſis ſeminaria extincto calore nativo non delentur proſtis. Ledens ſine patientis aptitudine non ledit. Osculum cadaveroſum. XX. Puella cadaveroſum fœtorem ex ſingulari corporis proprietate emittens. Epileptici pueri oleo ſuccini inuncti ſepulchræ quid redolent. Remedium contra oris fœtorem. XXI. Puella ex osculo mortua. Paſſiones animi, dolor, indignatio, lætitia, amor, timor & pudor multis mortem afferunt. XXII. Defectus caloris vitalis in corde proxima mortis repentina cauſa. Caloris vitalis defectus unde? Calor vitalis flamma externa comparatus.

S. I. **N**Otiſſimum eſt Philoſophi axioma : ἡ ἀρετὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ κατὰ νόμον. *Rhetoricor. cap. 2.* Oppoſita juxta ſe poſita magis elueſcunt. Sanè inquit *Ariſtoteles Lib. 5. Ethic. cap. 1.* ſæpè numero è contrario habitu, habitus intelligitur contrarius, ſæpè verò etiam ex rebus habitui ſubjectis, habitus ipſe. Nam ſi bona corporis habitudo & firma conſtitutio nota ſit, nota erit & mala, & cognitiſſis, quæ firmam corporis conſtitutionem efficiunt, firma quoque corporis conſtitutio cognita erit, & rursus ex hac ipſa, ea quæ bonam corporis habitudinem efficiunt. Si enim bona corporis habitudo ſoliditas carnis eſt, neceſſe eſt malam corporis habitudinem, carnis raritatem eſſe; & quod vim habet efficien-

efficientem firmæ constitutionis corporis, id ad carnis soliditatem gignendam necessariò valebit. Sunt ergò sanum & ægrum respectu hominis contraria immediata, inter quæ nullum est medium, quæq; circa proprium naturale & utriusq; susceptibile Subjectum ita se habent, ut alterutrum eorum ipsi semper ex necessitate Subjecti inhæreat. Natura enim hominis sibi semper alterum eorum determinat. Quia fieri nequit, ut inveniatur homo sine sanitate aut morbo. Idem confirmat Aristoteles *Lib. 4. Topicor. cap. 3.* & ratio suadet. Nam si genera non habent medium, nec species illud habebunt. At verò æquale & inæquale, naturale & innaturale sunt genera sanitatis & morbi, sed illa ceu contradictoriè opposita nullum habent medium. Ergò nec sanitas & morbus. Porro sanitas est proportio, morbus improportio; at inter proportionatum & improportionatū nullum datur medium. Ergò nec inter morbum & sanitatem. Contra *ἰατρῶν πρῶτος* ex mente *Claudii Galeni* contra Aristotelem inter sanum & ægrum medium dari statuunt. Si verò penitus negotium examinetur, patebit, littem non de re, sed de verbis tantum agitari. *Aristoteli* ægritudo est malitia & intemperies complexionis, sanitas verò est debita conservatio & bonitas ejusdem. At apud Medicos quælibet complexionis intemperies non dicitur ægritudo, sed illa quæ cum operationum animalium aut vitalium aut naturalium læsione conjuncta est. Nam etiamsi statim ac morbi incipiunt, suam essentiam obtineant, ut docet *Galenus Lib. de loc. affect. cap. 2. & Lib. de Morb. temp. cap. 1.* Rationem tamen morborum non subeunt, quousque manifesta fit ad sensum in operationibus læsio. Idem *Lib. 1. de Sanitate tuenda cap. 5.* Sanitas enim habet latitudinem secundum quam potest in homine reperiri, juxta eundem Medicum ac Philosophum acutissimum, *Lib. Art. Medicin. cap. 7.* ubi hæc leguntur: Quo fit ut tota latitudo sanitatis inter partes, quarum singulæ latitudinem habent non parvam, dividatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur, quæ jam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.

Quare sequenti *cap. 8.* ægra corpora vocari non patitur, quæ ab optimâ constitutione brevi tempore defecerunt. Sed hæc constitutio optima non est, quæ ab optimâ deflectit, neque morbus, quia sensibilibus operationum læsionem non habet, ergo erit media dispositio, neutra dicta. Quare si sensum fecerimus Judicem & non rationem, inter sanitatem & ægritudinem neutra dispositio est constituenda. *Galen. Lib. 1. de dif. Sympt. cap. 1. Lib. 5. de sanitate tuendâ cap. 4. Art. Medic. cap. 82.* Imò nulla est ægritudo tam contraria vitæ, quæ omnino sanitatem excludat, quia ut optimè docuit *Aristoteles Lib. 7. Metaphysic. cap. 9.* In quocunque corpore ægri manente vitâ semper aliqua sanitas vel portio sanitatis remanet, id est, calor naturalis, qui præcipuè sanitatem efficit. Medicus & Medicamenta sunt tantum Instrumenta, ille autem est artis Minister, teste *Hippocrate Lib. 1. Epid. Sect. 2. textu 51.* Sicut natura medicatrix. *Id. Lib. 6. Epid. Sect. 5. textu 1. Conf. Caspar Bravo de Sobremonte Ramirez, Resolut. Medic. part. 3. Dissut. 1. Resolut. 5. §. 2. Laurentius Scholzeus à Rosenau, Epistolar. Medicinal. CCXCII. columnâ 518. Edit. Hanovienfis in fol. Anno M DC X. D. Zacutus Lusitanus de Medicorum Principum historiâ Lib. 5. Quest. XXXII. p. m. 866. Edit. Lugdunens. in fol. An. M DC XLIX.*

§. II. His prælibatis post Considerationem OSCULI SALUTARIS ad CONTAGIOSI speculationem & examen accingor. Contagium generaliter acceptum est affectus transiens de Substantiâ in Substantiam eamque destruens mediâtè per convenientiam materiæ & contrarietatem formæ, interveniente alteratione caloris indèbitè concoquentis humidum, ut celeberrimo Medico *Iohanni Baptiste Montano* in *Lectio. super artem Curativam ad Glauconem de febre pestilentiali & de Contagione* in 2. 1. *Avicenna* placet. Statuit nempe putredinem causam contagionis, & hunc modum corruptionis esse dicit, ut in febre pestilentiali cum materiâ putrescerent

scerent humores cordis: In febre sine materiâ vel incale-
 ret substantia cordis propter putredinem, & quasi pestilentem
 hecticam fieri, vel putresceret ipsum cor, & tum quidem sta-
 tim homines extinguere, ut docet *Galenus*, inquit: Quod Me-
 dicamentum excogitabis ad putredinem quæ cor occupavit?
 Alias etiam contagium quadruplici ratione considerari potest,
 vel prout est morbus impressus, denotans præternaturalem
 affectum, introductum per communicationem vel contactum,
 ab alio corpore taliter affecto: vel abstractè, quoad naturam
 suam, hoc respectu est venenosa qualitas: vel prout est in actio-
 ne, effluxu & operatione, atque hoc respectu est actio inficiens
 & contagiosa: vel tanquam medium communicationis & con-
 tactus atque hoc respectu est inquinamentum *μιασμα* seu efflu-
 vium Magnam autem *μιασματων* quæ è corporibus exhalant va-
 rietatem & miram vim esse, res ipsa demonstrat. Quædam è
 propinquo & contactu solo lædunt, quædam mediante aëre,
 cui quod lenta sunt & glutinosa, in hærent, detrimentum affe-
 runt, quædam etiam universum corpus, quædam partem, quem-
 admodum in phthisi afficiunt. Morbus Gallicus solo contactu,
 sicut conversatio quarundam vetularum junioribus maritis nocet,
 quia ex his omnibus vis maligna à putredine vel venenata
 qualitate orta emanat. Cæterum ut corpus à corpore, natura à na-
 tura juxta *Hippocratem* in *Libro de flatibus* differunt, ita & ea quæ
 à corporibus effluunt. Quæ enim hominibus nocent, alia ani-
 mantia non lædunt & è contra. Constitutiones aëris intem-
 peratæ, sordes etiam quæ exterrâ vel aquis, vel aliis locis ex-
 halant, corpora quidem possunt ad morbos suscipiendum præ-
 disponere, imo causam præbere, ut putredo istum gradum, qui
νοσηρὰν ἀπύρεσιν habeat, consequatur, sed nisi *μιασματα* è corporibus
 exhalent, & aëri communicentur, contagiosos morbos, qui medi-
 ante aëre de corporibus in corpora feruntur, non efficere va-
 lent. A primò verò, in quo putredo ad istum gradum pervenit,
 ut morbidam expirationem exhalet corpus, tantum mali
 potest

potest emanare, quod integram domum inficiat, & mille hominibus afficiendis satis sit, ita ut in progressu mali non solum integræ urbes, sed regiones aërem malignum & plenum inquinamentis habeant. Quemadmodum M. Antonii temporibus, ex arculâ in templo Apollinis *ισδοματα* primò emanarunt, & univertæ Græciæ & Italiæ perniciofa fuerunt. Et sæpe ex una veste vel alia re exhalâsse, historiæ docent. Foventur autem & multiplicantur inquinamenta illa in aëre crasso & impuro, sicut fervore nimio acuuntur, & aëris impulsione de loco in locum feruntur, ac purissimo etiam aere, dum perflatur, franguntur.

§. III. Quapropter omnes illi morbi (verba pono *Arnaldi Villanovani in specul. Introduct. Medicinal. cap. 88. de rebus contra Naturam*) sunt contagiosi, qui corporibus imprimunt ex approximatione ipsorum ad corpora patientia, morbos illos, & hi communiter sunt lepra, scabies, variolæ, febres pestilenciales, apostemata venenosa, maximè in locis angustis, epidemia, phthisis, serophæ &c. *Avicenna 2. l. doct. 1. c. ult. §.* Et est præterea ex ægritudinibus quædam, quæ denuo ad aliûm transit, sicut lepra, & scabies & variola & febris pestilencialis, & ulcera putrida, & præcipuè cum domus strictæ fuerint. Similiter cum vicinus fuerit sub vento, & sicut ophthalmia & præcipuè ei qui oculis eum intuetur, & sicut congelatio, cum imaginatur aliquis, quod acerosum illud operetur, & sicut phthisis & Albaras (ubi sub nomine Albaras antiquus codex legit impetiginem) cætera cutanea vitia comprehendit. Nam sub uno exemplo reliqua intelliguntur, ex *Galenî 3. acut. com. 42.* Maximè quod Arabes, ut constat ex *Avicenn. 7. 4. Tract. 2. cap. 9.* sub nomine Albaræ nigræ elephantiasin intelligant, Affectum scilicet, qui cutem crassam atque inæquabilem reddit, livor adest tum cuti, tum oculorum albis exciduntur partes manuum ac pedum summæ, ex quibus sanies livida, ac fætida emanat, fit ut ex hac virulenta sanie exhalet halitus, tetra eminentique conditione, præditus, vicina corpora fædaturus, ut *autor definitionum* habet apud *Zacutum de Medic. Princip. histor. Lib. 6. hist. 1. p. 908. conf. Marcell. Donat. Histor. Medicamirab. Lib. 1. cap. 4.*

cap. 4. p. 41. seqq. Ejusmodi autem morbi peculiariter habent requisita: Primum quidem est *Putredo quam habet humor, in loco determinato conculcatus & transpirari prohibitus*, qui cum sit lentus & humidus, putredini multo magis est obnoxius. Necessariam vero ad contagium esse putredinem hinc patet, quod nullus morbus possit dici contagiosus (hoc est sibi similem affectum in alium inducturus) nisi communicet vaporem ita notabiliter infectum, ut sufficiat alterius humores vitare, quod probat *Arist. 7. problem. 4.* Sed ea vaporis ita infecti copia à solo putrido calore moveri potest, ut ab uno corpore alteri communicetur. Igitur putredo necessario concurret in omni affectu contagioso. Suadetur, quod licet aliquid è corpore effluat, benigna aut prava infectum qualitate, ut tantus, qualis requiritur exurgat vapor, magna requiritur humorum agitatio, (non enim exurgere potest à quieto) quæ non nisi à putrescente calore efficitur. Nam innatus emendat malitiam fomitis, nec ita movet aut agit, nec patitur ita infectum producere vaporem. Non exurens, qui etiam dicitur extraneus ab *Arist. 4. Meteor. 2.* cum validus sit nimiumque intensus, quare hic dissipat, attenuat, & dissolvit seminarium mali, qua ratione sub fervidæ æstatis calore plerumque sedatur pestis. E. solus calor putredinosus necessarius est ad omne genus contagii, quod spectatur in morbis per viciniam, expirationem, transpirationem, decubitus aut quemvis alium adhærentiæ contactum, aut fomitem seminarii relictum in veste, in stragulis, domo aut quavis aliâ materiâ apta ad suscipiendum, diuque servandum. Est E. putredo præcipua & communis contagii causa, ut sine illa contagium fieri non possit in morbis. Secundum requisitum, est *elevati vaporis lentor, quo hæreat, permisceatur & immoretur per tempus sufficiens ad agendum inficiendumque.* Nam si facile transeat, dissipetur aut exhalet, non potest esse contagionis seminarium in alio, sed tantum perexiguum aut debile. Tertium est *eminens qualitas in elevato vapore quæ valde immutat humores alterius.* Cum enim hæc qualitas contagii naturam & actionem sequatur, neque hæc fiat, nisi à proportionem majoris inæqualitatis, videtur magni-

rudo contagii ad eminentiam seu majorem efficaciam suæ qualitatis referenda. Quartum requisitum est *ex situ humoris desumptum, ex quo insciens vapor exsurgit.* Nam si locus cutaneus sit & externus, quia magis integra minusque mutata afflat aëra, facilius inscit vicinum corpus. Hinc strumæ, tineæ, scabies, elephantia, Gallica lues, imperigo & multi alii cutanei morbi promtius contagium inducunt, quoniam præter vaporem lentum & pravam, partem occupant externam.

§. IV. Ad actum infectionis vel inquinacionis tria requiruntur: *Persona, seu corpus insciens, quod communicat. Secundo materia virulentum transmissum, sive communicatum. Tertia persona recipiens infectionem.* Persona communicans contagiosum morbum, non alienat eum à se, communicando alteri, sed emitit virulentas quasdam exhalationes, quæ invadunt alterum, inficiente non existente libero ab hoc malo. Personæ communicantes non sunt æquales, sed quædam majori cum vehementia imprimunt ideam mali sociis suis, quædam autem remissiore noxa illud propagant. Miasmata illa, sive inficientia feminaria, quæ de corpore in corpus transeunt, à nonnullis vapores vocantur, ab aliis Spiritus, propter eorum subtilitatem & penetrationem, non verò quod expertia sint corporeitatis. Quid enim vetat illa pro corpusculis subtilioribus invisibilibus, exhalantibus ex infectis corporibus ejusdem naturæ, & inficientibus pro ratione corporum infectorum ex quibus emittuntur, accipere? Particulæ istæ venenatæ materiam habentes contagiosam agiles sunt & penetrativæ, ut insinuent se ipsas per poros aliorum corporum, alteratæque fermentantur & operantur ad alterationem & mutationem novi receptandi, tingendo id labe simili, referente naturam earum virulentam. In personis infectis ingens differentia & varietas occurrit. Sicut enim corpora inficientia quoad virulentiam differunt, & vel magis vel minus sunt contagiosa, ita & recipientia ad recipiendum contagium inæqualiter disposita offendentur, quibusdam fortiter malum rejicientibus, aliis faciliè cedentibus & imbibentibus virulenta ista pollutorum corporum effluvia.

fluvia. Nulla enim causa tam efficax est, quæ citra patientis aptitudinem agere possit, ut *I. de diff. febr. c. 45. & lib. de causis morb. I.* testatur *Galenus*. Cum actus sint in patiente disposito, *Arist. lib. 2. de animat. 2.* Hæc est causa, quare in constitutione pestilenti, quæ maximè est contagiosa, *Problem. 7.* aliqui non incidant in pestem, ut Senes Melancholici, & qui laudabiles habent in corpore humores, hi enim maximè resistunt. Et sicuti seminarium contagionis semper lædit, quando tamen est imbecillum, morbos concitat leviores, & quando corpus ad dissimilis morbi generationem dispositum est, tunc similis morbus in specie non generatur, sed in malignitate. Atque hæc diversitas est omnium corporum respectu contagii cuiuscunque naturæ id fuerit, quod experientia in contagio pestilentiali multoties docuit. Et si enim eidem diversi æqualiter tuere expositi, nihilo tamen minus aliis pereuntibus quidam salvi evaserunt. Imo quidam locii fuerunt lecti peste infectorum, & tamen illæ si manserunt; alii magnâ distantia remori & aversi ab infecto, peste corrupti occubuerunt. Exemplo sit infans qui duabus nutricibus peste infectis lactatus, superstes remansit, ut observavit *Ioachimus Camerarius*, relatus à *Iohanne Schenkio lib. 6. Observat. de Peste*. Indè ne mireris, si adstantes coram cadavere peste emortuo, luc pestiferâ non fuerint infecti, cum ad recipiendum venenum pestiferum non essent dispositi.

§. V. Porro quoq; modus recipiendi contagium tam in morbo hæreditario & per generationem propagato, quàm in adventitio varius est, & juxta hunc partes recipientes suam determinationem admittunt. Quod autem morbi contagiosi §. 3. enumerati hæreditarii sint, quotidiana experientia, valida ratione suffulta comprobatur. Si enim ex pituitoso pituitosus, ex bilioso biliosus gignitur, ex lienoso lienosus, cur ex Gallicato Gallicatus, ex elephantico elephanticus, ex epileptico epilepticus, ex podagrigo podagricus, & ex phthisico phthisicus non prognerabitur? Semen enim à sanis sanum, à morbidis morbosum decedit. Et ex vitiiis in parentibus fixis & radicatis similia vitia in filiis, nepotibus &

descendentibus oriuntur. Quippe quocumque morbo pater cum generat, tenetur, cum semine transfert in prolem, ita ut non minus morborum, quam possessionum hæredes fiant. Hoc modo maternus sanguis primum fætus alimentum, ut altera est temperamenti & constitutionis causa, ita & morborum & affectuum, quos mater eo tempore patitur. Traducuntur enim in his duabus substantiis parentum vitia, quæ licet in primis annis, dum vigent ac præfunt humiditates & principia naturalia sint robusta, delitescant & non appareant, postea tamen per adolescentiam absumpta nativa humiditate, tunc ea elucet, & in actum morbosum deducuntur. Quare si hæreditaria vitia infunt in toto corpore, partibus præcipuis, cerebro, corde, jecore, ventriculo, cur in aliis ignobilibus partibus & infimæ sortis membris ea conspici negabimus? Quia nempe Spiritus genitivus, quæ est instrumentum facultatis formatricis, omni spirituum genere illustratur. Hæc ratione non solum in mēbris nobilibus, sed & infirmis, ut pilis, artubus & aliis stigmata & mille defectuum sortes à parentibus derivatæ in filios, nepotes & familiam totam sæpe transeunt. Aliter se res habet in morbo adventitio, post nativitatem acquisito. Si infans inficiatur à nutrice labe fædata, tunc virus illud intus latens certam partem afficit, & externis quibusdam notis vel insolitis Symptomatis se ultro prodit. Potest etiam à depravato corpore malum in purum subjectum mediante copula carnali transfundi, quem modum contagii contracti *D. Daniel Sennertus præct. lib. 6. part. 4. cap. 4.* his verbis exponit: Et quidem viri à fœminis infectis hoc malum contrahunt, quia in Venere propter Spirituum concursum & per motum utero calefacto, vapores ex malignis humoribus in utero elevantur, qui à membro virili raræ constitutionis absorbentur, & in venas recipiuntur. Vir verò infectus sanam mulierem inficere potest, vel per membrum virile, si id infectum & exulceratum habeat, vel per semen, etsi membrum virile ulceratum non sit, vel utroque modo. Quamquam enim semen in viris non semper plane corruptum est, cum videamus multos viros infectos hac luce (venerea) generare: alteratum tamen &

infe-

infectum est. Unde non solum soboles hanc luem contrahit, sed & fœmina infici potest. Nonnunquam contagium communicatur alteri vel per sudorem aut vaporosam transpirationem corporum socialium nulla præcedente vel antegressa copulatione, ut inter virum & uxorem, sive uxorem cum marito cubantem; vel per lectum & vestimenta cui venenata effluvia inhærent; vel per lactationem & lactitionem infantum. Quandoquæ enim infans illud nutrici communicat, non raro etiam ab infante ex infectæ nutricis mammis recipitur: idem tamen contingit ubi os ori aretius applicatur, aut poculorum commercium exercetur.

§. VI. Ex his quilibet procul dubio capit, quid per *osculum contagiosum* intelligi velim. Sane illud cum morbis contagiosis æquè latè patet, vastas regiones pervagatur, & non nisi iisdem terminis includitur, quibus principium & origo ejusdem mali terminatur. Tali modo Scorbutum & luem Veneream propagari longè certissimum est, uti *Gregorius Horstius observation. Medicinal. singular. part. 2. append. ad librum secundum sectione prima de Scorbuto, asserit pag. 213.* scribens: Manifestum hinc est, in quonam potissimum *Scorbutici mali contagium* consistat, & in alios dispositos tamen, propagetur, nimirum *in osculis mutuis, poculorumque commerciis*: illis alterius halitus oris fœtidus, instar bene olentis Moschi trahitur, quo Spiritus omnis actionis auctores inficiuntur: his saliva fœtida communi potus materia diluta ebibitur. Quid ergo mirum, quod in Hollandiâ malum scorbuticum facillimè serpat, & in exteros etiam hospites grassetur, cum ibidem *tot oscula, quor salutationes*, præsertim apud fœminas, easque non solum Juvenculas (à quibus exosculatis fortè minor expectanda noxa, tum quod malo dicto non admodum obnoxia, tum etiam quod, sicut Poeta dicit; *Mollia semper osculu delectent*: at quod quid jucundum ac delectabile magis, eò minus noxium, propterea quod appetitus sequatur imaginationem, cujus in humores & Spiritus vis maxîma non contemnendis rationibus statuitur) sed, prohi dolor etiã vetulas, exsuccas, exsanguas, solo aspectu infantibus, æstimativæ facultatis operatione destitutis adhuc,

horrendas; quæ si absque *osculo* salutarerentur, de maxima injuria, contemptuque insolito conquererentur? Quid mirum quod in Civitatibus Anseaticis & inferiori Saxoniam tam uberi proven- tu Scorbutus seminetur, cum rarius in una mensa convictores aliquot inveniuntur, inter quos non quidam sint scorbutici? At hoc non obstante, mos nihilominus communis observatur, ut pocula sint communia, plerumque tantæ magnitudinis, ut vix im- pletionem secundâ sit opus, in quæ non semel, d. multoties inter bi- bendum saliva scorbutica deponitur, & à vicino ad vicinum, (ne- fas enim est & inhonestum in his locis apud plebejos extra ordi- nem cuidam haustum propinare:) unâ cum potulenta materia communicatur. Hæc ille. Consonat *D. Thomas Bartholinus de Me- dicina Danorum domestica, Dissertat. 9. p. 386.* hæc proponens: In usu poculorum vulgaris error est, à paucis observatus, quod uno scypho vel cantharo omnes convivæ contenti sæpe sint, ampla enim & capacia cum sint nobis poculorum genera, antequam evacuetur unum, ordine mensæ accumbentes circumit omnes. Dicitur non potest, quam id propagando Scorbutus inserviat, si qui- dem & halitu & saliva Scorbutus infectus cantharum inficit po- tumque, vicinoque labem istam, si ea careat, communicat.

Sicut grex totus in agris

Unius scabie cadit, & porrigine porci,

Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva.

§. VII. De morbo autem Gallico *Zacutus Lusitanus in Praxi Historiarum admirandâ, lib. 2. cap. 1. p. 266.* ita differit: Morbus hic à diversis causis emanat, quæ vel universales sunt, vel particula- res. Illa est maxima cœli in caliditate & tumiditate intemperies, aut malignus alicujus Planetæ aspectus; hæc enim omnia ad pu- tredinem disponunt. Particularis causa, est vel externa vel inter- na. Ob illam interdum Gallicum venenum venereo obscæno con- trahitur concubitu, quod frequenter accidit; aliquandò à nutrice ab infante, sæpè *solo osculo*, sola vestium aut indumentorum con- versatione, *poculo*, sed ferè ex concubitu emanat. Quando ex nu- trice aut *osculis* contrahitur, tunc lingua cum sit mollis, spongiosa

&

& laxa, & cum ea ob viciniam gingivæ, palatum & guttur inficiuntur primò. Si ex infante virulenta ejaculetur, tunc mammillæ & papillæ nutricum afficiuntur, & hac de causa virulento humore in altas sedes serpente, totum corpus deinde labe conspurcatur. Quapropter hunc morbum esse contagiosum contactu & fomite experimento fit manifestum. *Eduardus Maynvvaringius Medicus & Practicus Londinensis in Historia & mysterio Luis venereæ cap. 7. Si contagium hoc, inquit, recipiatur per osculum, ut si inficiens scabiosa habeat labia, vel os ulcerosum, tunc genitalia salva evadunt & infectus characterem accipit in ore vel labiis. Quapropter audax quædam & temeraria est consuetudo salutandi per oscula quosvis peregrinos & hospites. Si autem honestatis causa oscula ut inter Batavos, Gallòs & Anglos distribuenda sunt, nec absque humanitatis læsione negliguntur, consulti utique fuerit, in actu osculandi non apponere os apertum ori, ne halitus & saliva commisceatur, d. potius ore genas contingere; hoc enim modo absque ullo valetudinis præiudicio non solum consuetudini gentium satisfacere, sed etiam periculum infectionis evitare licebit. Similiter in compositionibus peregrinus caute mercari poterit, si convivarum turbæ immixtus vitrea pocula, quoties evacuantur, toties aqua frigida elui curet, id quod politioribus Gallis, Belgis & Anglis in diversariis publicis nitoris & sanitatis gratia frequenti in usu esse observavi. Alia remedia præservantia contra istiusmodi oscula hic non attendo. Non sum Medicus, nec pharmaca misceo, nec medendi methodos docebo. Videant, quibus talia sunt curæ, illustrium Medicorum lucubrationes de memoratis morbis evulgatas. De Lue Gallica sollicitè egerunt *Sebastianus Aquilanus, Caspar Torella, Antonius Musa Brassavolus, Iohan. Baptista Montanus, Vlricus Huttenius, Iohannes Benedictus, Nicolaus Massa, Petrus Andreas Matthiolus, Nicolaus Leonicensis, Hieronymus Mercurialis, Ludovicus Mercatus, Hieronymus Capivaccius, Ludovicus Isla, Christophorus Guarinonius, Iohann. Almenar, Aloysius Lobera, VVilhelm Rondeletius, Victor Trincavellius, Rodericus à Fonseca, Balthasar Brunerius, Felix Platerus, Reinerus Solenander, Iulius Casar Claudinus,**

Anto-

Antonius Maria Venuſtus, Wilhelm Fabricius Hildanus, Gregor. Horſtius, Iohan. Schenckius, Nicolaus Fontanus, Paulus Renealmus, Zacutus Luſitanus, aliique à Matth. Morono, in Directorio Medico-Practico p. 155. ſeqq. allegati, edit. Lugdunenſ. in 8. An. 1650. De Scorbuto proſtant primarii, Rembertus Dodonæus obſervat. cap. 33. Fonſeca, tom. I. Conſil. 2. Iohan. Iacob Genathius Diſputat. Dec. 4. Diſp. 8. & 10. Decad. 6. Hildanus centur. 5. Obſervat. 5. Horſtius Obſervat. part. 2. append. tractat. ſpecial. Schenck. Obſervat. l. 7. fol. 920. Daniel Sennert. inter opera. Iohan. Vittichius conſil. 72. f. 521. Balduin. Ronſſeus Epist. 31. Cur Scorbutus familiaris ſit apud Amſtelredamum? Hieron. Reuſner, exercitationibus ſingular. Petrus Foreſtus Obſervat. l. 19. & 20. Bartholinus de medicina Danorum Domæſtica, Diſſertat. 3. & alibi paſſim in eodem libro.

§. VIII. Idem Judicium de aliis morbis contagioſis P E R O S C U L U M alteri communicatis, ferendum erit. Ecquis enim dubitet phthiſin à conjuge ad maritum mediante Osculo, vel inhalatione morbidorum effluviolorum devenire? Sed ex oculis & naribus etiam prodeuntes halitus aliis corporibus maximum ſæpenumero detrimentum inferre, quin imò Fascinum procurare, experientia, quæ ſola *ἡγιήσιον ἀπὸ τῶν ἐς τὴν βεβαίωτατον*, certiffima omnium *judicatrix* juxta Galenum *lib. de ſimpl. Medic. facult. cap. ult.* teſtatur; & hic pluribus illuſtrare nobis haud gravè erit. Primò quidem à Faſce vel Falcia videri poteſt dicta Fascinatio, Fascinus vel Fascinum, quaſi id genus Incantationis vox ſignificet, quod certis ligaturis, quas *πεγιδιμμάλα* & *πεγιδιπλά* Græci dicunt, obligamenta *Entropius lib. 3.* nuncupat, perficitur; aut quod quaſi ligentur iis, quos fascinum læſit, quia & Hebræi Incantatorum vocant *מרי* quaſi congregantem, quod Magicis nexibus & adjurationibus congreget & ſociet animalia magna & parva, ne noxam ullam afferant, vel quod ipſe conſortium cum Dæmone quærat, vel addat venenis verba, non iſtis minus metuenda ut *Dionyſius Voſſius in notis ad R. Maimonide de idololatria lib. cap. II. p. m. 155.* conjicit, Feſtus à *fando* originem deducit, quam illa veterum perſuaſio credentium verbis, fando tum ab invidis malevolisque imo & benevolis

nevolis impensius laudantibus, tum à laudaturis fascini avertendi gratia factis, in vexisse videtur. Fascinum post varias acceptiones quas *Iohan Lazarus Gutierrez Medicus, opusculo de fascino, Lugduni Anno 1653, excuso, dubio 1.* evolvit, quandoque pro ludificatione sensus & læsione per artes magicas factâ accipitur, ut cum magi faciunt hominem apparere aliorum aspectibus Leonem, cornutum, aut in aliam figuram mutatum: deinde pro maleficio, oculis verbis aliisque rebus alteri illato: rursus alias pro infectione, contagione, virulenta lue, tabe, aliove morbo per oculos aut verba aliis immisso. Illam ultimam acceptionem hoc loco præcipuè attendemus, secundum quam dicuntur homines & alia animalia fascinari, ipsa visione seu aspectu fascinantis, vel etiam sola laudatione aliisque verbis. Dari hujusmodi fascinum, hoc est visum solum & verba quorundam hominum vim habere naturalem ad alios dicto modo fascinandos, maxime pueros & pulchros, Græci, Latini & Arabes argumentis evidentissimis coacti constanter asseruerunt, quæ opinio apud Christianos quoque in hodiernum usque diem altas radices egit. *Plinius* certè ex *Isigono & Nymphodoro Lib. 7. hist. nat. cap. 2.* affirmat, in Africa familias quasdam effascinantium esse, quarum laudatione intereant probata (*τοπόβατα* id est pecora, putant interpretes dicere velle, *Muret. var. lect. l. 1. c. 3.*) arefcant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis, adjicit & *Isigonus*, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: Quod eorum malum facilius sentire puberes. Itaque hi oculo, illi fascinabant lingua. Idem narrat *lib. 9. cap. 4.* Hoc fascinandi maleficio præcipuè feminae pollent, duplices in oculis pupillas habentes, ut loco ante citato commemorat. *Plutarchus lib. 5. συμποσιακῶν quaest. 7.* ex Philarcho tradit Thibios quî olim circa Pontum habitaverunt, non infantibus modo, sed adultis etiam exitium attulisse: Obtutu enim eorum spiritu ac sermone affectos tabuisse & ægrotâsse, idque senserunt, ut apparet, convenæ servos inde emptos educentes.

Riolanus in Appendice Epistolarum Reinesio Daumianarum pag. 6. ista quæ de Triballis & Illyriis in historiam *Plinius* congeffit, fabulis accenset, fabulæque hoc dedisse locum existimat quod aspectu fero & truculento fuerint, ex oculis enim iratorum veluti scintillæ micant. Ut enim Arimaspi crediti sunt Monoculi, quod ad Cynosuram collimando (erant nempe insignes sagittarii) oculum unum clauderent, & Pyllyi crediti sunt resistere serpentibus, quod usu confirmata audacia venenum suctu mox retraherent, Thessali, quia primi ex equo pugnârunt, falsam de Centauris opinionem invexerunt: ita Triballi & Illyrii crediti sunt fascinate, quod visus ferocia aspicientes terrerent. Hæc *Riolanus*. Eiusdem sententiæ est *Henricus Nicolai de Magicis action. exercit. 9. p. 212.* ubi inter causas quæ fascinum inferre creduntur, & hanc refert, persuasionem nimirum & imaginationem teneri timidique animi, vetulam deformem & quandoque horrida nota, ut Triballi & Illyrii, geminâ pupillâ conspicui insignem intuentis. Familias quasdam laudatione effascinantes in Africa fuisse nos *Plinio* ex *Isogono & Nymphodoro* referenti, quia *Gellium* habet consentientem, admittimus, fuit enim terra illa, & præcipuè in ea Ægyptus Magiæ sedes, è qua superstitionum monstrâ in alias regiones migrârunt, ut nullum dubium sit familias quasdam dæmoni magis addictas, veneficio magico, quæ fascini monstra ediderunt, produxisse, dæmone ex pacto nocere volentibus cooperante.

§. IX. *Iohannes Ildephonsus apud Gutierrezium opusc. cit. dub. 3. num. 40.* testatur, memoriæ fide omnidignæ proditum esse, inventos fuisse, qui ubi attentamente marmora adspicerent affabrè elaborata, illa protinus in partes diffiliisse. Idem asserit, notissimam esse historiam cuiusdam Valentini Equitii, qui cum ex gravi morbo convaluisset, & patinas in mensa appositas adspiceret, solo adpectu illas findebat in partes. Idem tamen *Gutierrezius* ad hæc *Ildephonsi* sequentia reponit: *Valesius* inquit, pag. 147. cordatè aliquandò dixit: mirabilia audiuntur multa, videntur pauca. Neque mihi vitio daretur, si illorum eventuum testimonium optarem, cum *Joh. Ildephonsus* ex aliis nobis illas dederit historias, in qui-

quibus utrique credendis facile decipi possumus. At demus comiter casus illorum hominum marmoreas columnas visu solo confringentium, non credam id virtute naturali factum; unde nam illud probari potuit? Non divinâ, ut evidens apparet. Ergo si tale accidit, Dæmonis operâ accidit. Sic contigisse dabo alterius Equitis Valentini historiam, qua ratione compellar credere, distantem horum hominum visionem, marmoream opulentamque fabricam naturaliter comminuere posse, præcipue cum actio sit immanens? Præterea jurejurando affirmat Ildephonus quendam convalescentem cum à muliercula de vi fascinandi suspecta aspiceretur, illico in sibi fastidium, & alia ferme lethalia accidentia incidisse, nec ab illis liberari potuisse, nisi per antidotum contra fascinum adhiberi solitum. Alium vero honestæ vitæ Sacerdotem, ex gravi ægritudine ita infectum esse, ut omnes sibi appropinquantes, nisi robustissimæ forent complexionis, statim malo affectu inficeret. — *Philostratus in Apollonio Thyaneo* scribit fuisse quendam Saturninum in Epheso, qui intuitu homines necavit. Quamvis autem tactu, lingua, aliisque membris fascinatio fiat, oculus tamen præcipuum ejusdem organum est. Nam ab oculis animalium noxii quidam ac maligni halitus prodeunt ad res quæ videntur, non quia apprehensio unius immediatè vi imaginationis corpus immutat alterius, ut plurimis visum est, sed per motum cordis, cujus immutatio transit ad oculum, à quo infici potest aliquid extrinsecum; præsertim mutationi valde obnoxium; quemadmodum menstruata mulieris oculus inficit speculum maculisque adspersit; eodem modo infecti & tabidi, quorum oculis aer inquinatur, flores corrumpuntur, & bestiolæ quædam aut enecantur, aut vehementer offenduntur. Quapropter Arabes jure affirmant, mulieres menstruatas solo adspectu præsertim intento, infantes tenerioresque pueros, puberes, adultos, maximèque pulchros valde lædere. Oculis autem maximè fascinatio fit, quod quæ venenum habent, magna ex parte in extremis gestant, quæ morsu feriunt, in capite ut chersydrus, muræna, vipera &c. Deinde quia facilius conceptum venenum intenti ad

nocendum ex oculis ejaculantur, quod sine cute sint. Vide *Ramirezium in Pentecontarcho cap. 31.* *Dionys. Carthusian. lib. 1. de venenis cap. 17.* *Fracastor. lib. de Sympath. & Antipath. Valesium lib. 4. Cont. c. ult. & in libro de sacra Philosophia in com. c. 68.* *Iohan. Bravum lib. de Pysillis & Marfis fol. 81.* *Valleriolam lib. 2. observat. 4. & 7.* *Antonium Carthaginensem, lib. de fascinatione.* *Thom. à Veiga lib. 1. de dif. febr. c. 4.* *Paulum Zacchiam lib. 2. quest. medico-Legal. tract. 2. q. 6.*

§. X. Fascinatio ergo ex spiritu fascinantis per oculos fascinati ad cor ipsius ingresso provenit, qui spiritus à calore puriore ex sanguine progignitur, & quidem talis spiritus est, cujusmodi est in nobis sanguinis humor, qui similes sibi radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittit. Hujus argumentum, quod *Aristot. Libro de Insomniis cap. 2.* refert, mulieres nempe menstruatæ sanguineis guttis specula sæpe fœdare. Est enim vapor sanguinis tenuissimi, qui aspectum fugit oculorum, & in speculi superficie crassior factus apparet, cum in rariore, aut minus terfa materia non appareat. Estque ut violentus aculeus, sanguineus ille vapor, quem spiritum nominamus, qui oculos diverberat, & cum à percipientis incitatur corde, percussit præcordia, quasi sedem propriam repetit, & cor repercutit, & ut peregrinus sanguis, atque alienus proprium fascinati inficit sanguinem, unde ægrotatio fascinationis, quæ idcirco teneriorem ætatem magis lædit, quod molliori sit corpore, & minus ferenti queat resistere. Modum fascinationis *Plutarchus Lib. 5. sympsiacôn quest. 7.* attigit, explicatius autem *Heliodorus lib. 5. AEthiopice Historia* his verbis proponit: Sic se res habet; Hic aër nobis circumfusus per oculos, nares, halitum aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eò secum ferens, qualis influxerit, talem etiam quibus excipitur, habitum generat. Itaque ubi aliquis livore percitus res pulchras intuetur, circumstantem aërem maleficâ qualitate replet, ac proprium spiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet. Spiritus autem utpote subtilis ad spiritum usque & medullas ipsas pervadit, ac plerisque morbus fit invidia, ac proprium

accepit nomen fascinationis. Jam vero illò etiam considera, charides, quam multos sanè oculorum ægritudo, quam multos etiam pèstis tabes corripiat, cum tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut mensa eadem participant, sed cum eundem tantum hauserint aërem H. I. Quibus verbis innuere vult res singulas habere suam sphæram radiosam quâ ambiuntur, magis minusve diffusam. Neque eandem potestatem agendi & patiendi, neque semper eandem vini noxæ radiis inesse. Hyæna non nisi in umbra nocet, Catoblepa & lupi demum si radii antevertant. Sphæram hanc radiosam majori ex parte constituunt effluvia quæ ex corporibus exhalant, & vel natura sua ac per se, vel per acidens fiunt perniciofa, veneno aliunde assumpto. Ita felis bufonem lambendo halitum lethalem quo homines necabat, contraxisse ferunt, *Salmuth. Centur. 1. Observat. LIX.* At verò ratio veneni per ideam constituitur, undè intoxicari idem erit, quod ideam recipere à veneno, quæ vel necat extinguendo vitæ flammam vel corrumpit ideas feminales abolendo, vel depravat actiones illarum idearum transplantando. Ex quibus omnibus tandem sequitur, quod fascinatio sive infectio, quæ duo hic nobis pari passu ambulant, non ab ipsa visione, qua visio est, proveniat, nec visio per se ullam in alio alterationem faciat, sed potius quod alteratio oriatur ab aliqua venenata qualitate, manente in putridis humoribus, aut vitiosa ipsius intuentis complexionem. Quæ qualitas intensa imaginatione propter odium vel amorem spiritibus vitalibus communicatur, & non tantum pervenit ad os & nares, sed etiam ad oculos, & ex oculis, seu potius eorum cavitatibus erumpens aerem proximum malo suo inficit, & una cum aere infecto devehitur usque ad eum, qui fascino inficitur. Vide *Delirium Lib. 3. Disquisit. Magicar. part. 1. quest. 4. sect. 1.* & *ibidem Franciscum Valesium de sacrâ Philosophiâ cap. 68. Gutierrez l. c. nec non Athanasium Kircherum de Magnete Lib. 3. par. 9. cap. 2. Anton. Mizaldum memorabilium Centur. 2. num. 33.*

§. XI. Nihilominus tamè verū est, trucē vetularū aspectū deformi suo squalore ac tētritudine infantulos posse terrere, & terrore

postea ac timore concitare humores, ac facere ut citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum jam erat dispositum ac præparatum. Et hæc verissima causa est, cur vulgus dicat, vetulas aspectu suo fascinare pueros, cum tamen non aspectus quæ talis, id faciat, sed solum quatenus causa est concitationis, humorum & morbi inde secuti. Præclare *Basilii M. Concione de Invidia apud Matthæum Dresserum Lib. 2. Rhetor. p. m. 513.* disserit: Invidos opinantur nonnulli solo aspectu nocere, ut bene alioqui habentia corpora, & vigore ætatis ad summam pulchritudinem erecta, ab invidis colliquecant. Undè sanè moles tota universum contrahitur, quasi perniciosus aliquis fluxus ab illis derivaretur, quo homines marcescerent & corrumpèrentur. Verùm ego ista relinquo, utpote quæ fabulosa, & ab aniculis in gynecæo conficta esse videntur. Hoc tamen affirmo, cum mali dæmones animos sibi conformes in hominibus reperiunt, tunc suo arbitrio illis abutuntur: undè fit, ut oculis etiam invidorum, tanquam ministris pro sua voluntate utantur. Quærit *Valesius, Delrio, Gutierius* & alii: Unde vulgaris illa fascini nata sit opinio de oculo fascinante per visionem, & ore fascinante laudando? Idem respondet & cum ipso alii hac rationi: quod puere qui solito crassiores pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius adspicere, laudari, palpari, motitari, in ulnas & palmas accipi, & quia verissimum est dictum *Hippocratis*, habitum qui ad summum bonitatis attingit, esse periculosum, nec diu in eodem statu permanere, infantuli illi ob teneritudinem facilè ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt, quod cum fit, vulgus non intelligens causam tam repentinæ mutationis, & suspiciosum in malum, culpam in adspicientium ac laudantium oculos & verba conjicit, quos cum quotidie pueruli pulchelli & obesuli plurimos habeant, facilè anus aliqua rugosa & deformis in hoc numero reperitur, & quia hoc genus tetrum, morosum & odiosum est, ei potius adscribitur noxa quam cæteris. Ab infantibus itum ad agnos, equos, segetes, arbores & alia. Unde pecudes partu & lacte privantur, equi contabescunt, segetes uruntur, arescunt arbores, ac tandem omnia

omnia ruunt in pejus. Aliquando tamen vetulæ malignæ, uti *Bartholomæus de Spinâ Quest. de Strig. cap. 8.* observat, Diabolum invocant, verbis inordinatissimis, & in nomine ejus OSCULANTUR pueros ad perdendum eos, ut per earum legitimas confessiones cognovimus. Qua ex re debent omni studio prohibere parentes, ne vetulæ infames vel suspectæ pueris appropinquent, vel eosdem osculentur; aut quidquam eis offerant vel tradant. Hoc enim maleficæ valdè desiderant, ut eos inficiant, & Dæmonibus obsequantur.

§. XII. Proinde omnis fascini pernicioſa qualitas proximè ad veneni naturam accedit. Sicut enim venenum totum quod invasit ad sui virulentiam convertit; ita quæcunque corpora fascino correpta sunt, in venenatam & corruptam transeunt substantiam. Qualitas in fascinatione duplex est, alia occulta, quam internam vocamus, alia manifesta, quæ in primis quatuor qualitatibus sedem occupat. Calida vel calefaciendo corrodit, & usque ad cor penetrans, corpus dissolvit, vel inflamat & paulatim calescit. Frigida stuporem inducit, cor immobile reddit, viscera obstruit & refrigerat. Sicca humiditatem absunit. Humida per putredinem partem à parte separat. Unde varias fascinationis differentias cognoscere licet. Ex his omnibus consecrarium deduco: dari quosdam à nativitate fascinatores qui etiam non volentes aliis noceant. *WVeinrichius Comment. de Ortu monstror. cap. 15.* fuit, inquit, in nobili familiâ, qui ne ad spectum quidem ferre potuit intuentis ipsum vetulæ, ex eoque casu aliquando è convivio mortuus elatus est, cum vi ad intuendam pertractus esset. Quemadmodum enim inter animalia quædam sunt, quæ reliqua ferè omnia odere & persequuntur, ut serpentum genus; ita & inter homines quidam sunt, qui reliquos odio habent, ob alienissimam constitutionem humorum & complexionis, verba sunt *Fracastorii de Sympath. & Antipath. cap. 18.* Cæterum præter *Plinii* adductum testimonium de quibusdam in Africâ familiis fascinantibus, ratio firma est in promptu: Primò sicut in herbis, lapidibus & animantibus inveniuntur admirabiles virtutes sanandi;

di; secundò sicut repetiuntur plures homines qui ingenitâ facultate & nativâ quadam contrarietate ferarum moribus resistunt, earumque venena infringunt, vel etiam sanandi dono præditi sunt, quemadmodum *antecedenti Dissertatione* demonstravimus: Ita & in aliquibus hominibus malefica & noxia qualitas nocendi à nativitate est ingenita, ut visu etiam nocere credantur, quorum in oculis & toto corpore venenum nascitur, *Plinio loco citato* afferente. Concorsenim est Philosophorum acroama, *si in naturâ rerum unum contrarium reperitur, dari quoque debere alterum.* Quod verò reperiantur Pŷlli & Marŷi quibus gratia juvandi & benefaciendi concessa est, ex Historiarum conditoribus innotuit. Ita *Matthiolus* novit complures, qui simpliciter nullo artificio, nullisque verbis, aspides, vyperas profus citra incommodum capiebant, quamvis serpentes ipsas pedibus calcarent & manibus comprimerent, aut diutius in nudo pectore gestarent. *Lib. 6. in Dioscoridem cap. 40.* Ex regno animali novimus ictis à scorpione scorpionium ipsum qui vulnus infixit, tritum & percusso loco impositum suæ plagæ ob cœcam quandam naturæ proprietatem, remedium esse, juxta *Dioscoridem Lib. 6. cap. 44.* Sic dens ille qui caninus dicitur, à cane qui raomordit, exemptus, aquæ pavores arcet. *Dioscord. Lib. 2. cap. 39.* si folliculo indatur, proque amuleto brachio annectatur. Sic jecur canis, qui rabie exagitur, tostum, & in cibo à demorsis sumptum hydrophobiam curat. *Dioscorid. ibidem.*

§. XIII. Ad Antidota fascinationi naturali resistentia quod attinet, videatur *Dioscorides Lib. 3. cap. 87. de alyŷso. Ruellius Lib. 3. de naturâ stirpium, cap. 38. Aristoteles Problem. 20. quest. 34. Plinius Lib. 14. cap. 4. Lib. 28. cap. 8. Matthiolus in Dioscorid. Lib. 3. à cap. 135. ad 139. Gardannus Lib. 3. de Venen. cap. 15.* Hic solùm unum vel alterum antiquitatis ritum attendere juvat. *Hieron. Mercurialis Lib. 1. de morbis pueror. cap. 3.* in medio, ex Varrone prodit morem fuisse veterum, ad omnes fascinationes avertendas, de infantum collores turpes suspendi; ubi per resturpes intelligit quamcunque rem turpem, & hoc non sine ratione erat factum: quia si ulla fit fascinationis in infantibus, secundum Medicos & Philosophos ea est,

quæ

quæ fit per oculos, quotiescunque aut viri venenati aut mulieres attentè intuentur ipsos infantes, Veteres ergò illi sapientissimi, ut averterent oculos istorum ab aspiciendis infantibus, jure voverunt res turpes appendi collo ipsorum, ut hæc fœda & turpia spectra facerent, sicque mulieres attentè non adspicerent. Hic FASCINUS DEUS sive *Priapus*, *Mutinus à mutone*, *Tetinus à tensione* dictus utramque paginam faciebat, quem pudendi masculi formâ repræsentatum ceu fascini fugatorem è collo pueris, velut amuletum, suspendebant, ut intuentium oculos sic depellerent, & omne fascini genus averruncarent. Omnia enim turpia teste *Plutarcho*, *Sympos. Lib. 5. Problem. 7.* malos invidorum oculos avertere crediderunt. Idcirco *inquit*, etiam fascini genus putant ad tabernam conducere exserto ad incommodum visu, ita ut imbecillius sustineant dolores. *Isaac Hortibonus Lectio. Theocrit. cap. 5.* hic notat $\rho\omega\beta\alpha\sigma\upsilon\delta\iota\upsilon\omicron\nu$ vocare *Plutarchum*, quod Latini amuletum, vel *mutinum*, rectèque Glossarii autorem *mutinum* explicare $\rho\omega\beta\alpha\sigma\upsilon\delta\iota\upsilon\omicron\nu$ seu $\rho\omega\beta\alpha\sigma\upsilon\delta\iota\upsilon\omicron\nu$. Sic *Varro Lib. 6. de Lingua Latina*, Quare turpe id obsecnum, quod nisi in scenâ palam dici non debet. Potest vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit bonæ scævæ causâ. *Joseph. Scaliger in conject.* in hunc *Varronis* locum, p. 152. sic scribit: Fascinus vel fascinum dicitur veretrum. *Horatius: minus ve languet fascinum.* Videtur ita dictum, quod depelleret fascinationes, ut ex hoc loco cognoscimus. Itaque pro amuleto è collo pueris suspendebatur.

Alii peculiari voce fascino occurrerant, cum se vel alios laudarent, dicentes: Græce $\alpha\beta\alpha\sigma\upsilon\delta\iota\upsilon\omicron\nu$, Latine *præfascini*, ex præ & fascino, ut ad verbum sonet, præter fascinum, $\alpha\beta\alpha\sigma\upsilon\delta\iota\upsilon\omicron\nu$, citra invidiam. *Appulejus in Floridis*: Igitur quod difficile factu erat, quodque revera arduum nobis existimabatur, gratum esse populo, placere ordini, probari Magistratibus & Principibus, id *præfusivè* (*præfascinè* legit *Muretus Variar. Lect. Lib. 9. cap. 3. Præfascine Florentinus apud Elmenhorstium pag. 382.*) dixerim, jam quodammodo mihi obtigit. Utrumque præfascine & præfascini Latine dicitur, quia *Macrobio teste Lib. 1. Saturn. c. 4.* consuetum id veteribus fuit,

ut his literis plerumque in fine indifferenter uterentur, sicut pristinè & pristini, proclivè & proclivi, die quinti, modò die quintè pro adverbio copulatè dixerunt, ejus indicium hoc est, quod Syl-
laba secunda corripitur, quæ natura producitur, cum solum dicitur de die. Confer *Gellii noct. Attic. l. 10. c. 24.* huc pertinent & illæ formulæ: pace vestra hæc dixerim; quod citra invidiam dictum velim; absit invidia dicto; venia sit dicto ut inquit *Plinius l. 5. epist. 6.* bona veniâ dixerim, ut habet *Mamertinus in panegyri ad Maximianum.* Bona hora hoc exaudiat, ut *Querolus Gilde* quo de *Taubmann. in Comment. ad Plautum p. 1268.* nostri dicunt, *Gott gebe daß ichs zur guten Stunde rede/ &c.*

Alii rursus certa quadam adoratione fascinum solebant amoliri, græcam Νέμειον, invocantes, ut constat ex *Plinio l. 28. hist. nat. c. 2.* item Neptunum. Quod propitia audiat Νέμειος Dea Rhamnusia! Cajus Caligula sacra Neptuno, aliisque Diis faciebat, quin & Livori, ne qua invidia, ut agebat premeretur. *Dion Cassius l. 29.* Deæ Cuninæ meminit *Lactantius lib. 1. divin. instit. c. 20.* atque à cunis dictam ait, eo quod infantes in cunis tueatur & fascinum submoveat.

Sed & despuendo repercutiebant invidas aut invidiosas laudes, & spei audacioris, si qua pulsassent mentem, veniam petebant in sinum despuendo, quod non dubitem ex sanctiore aliquo instituto profluxisse & in superstitionem tandem vertisse. Vid. *Plin. l. 28. c. 2. & 4.* *Theocritus Idyllis 6.* ternæ despuitionis mentionem facit Ὡς μὴ βασκαρῶ δῶ δὲ, τρεῖς εἰς ἐμὸν ἔπτυσσα κόλπον. Ne vero fascino læderet, ter ipse in gremium meum inspui. *Tibullus l. 1. Eleg. 2.*

Ter cane ter dictis despuæ carminibus.

Et in fine ejusdem Elegiæ:

Hunc puer, hunc juvenis, turbâ circumstetit arca,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Persius Satyra 2. v. 33. seq.

Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum frontemque atque uda labella

Infami digito & lustralibus ante salivis
Expiat, urenes oculos inhibere perita.

Vda labella vocat, quia pueris edentulis saliva continuo fluit. *Infami digito*, i.e. medio, qui & impudicus, item verpus dicitur, quia cæteris contractis extendi solet in cinædorum & mollium notam, quod penem repræsentet. *Lustralibus salivis*, i.e. expiatoriis, nam lustrare, expiare & purgare significat, unde festa lustralia quæ quinto quoque anno veteres celebrabant, ad quam puero- rum lustrationem *Persium* alluisse sentit *Foquelinus in Comment. ad h.l. p. 80.* *Saliva autem virgo*, h.e. quæ stomacho jejuno manavit hic intelligitur, eam enim fascinationes repercutere & serpentes necare autor est *Plinius, Vrentes oculos* i.e. lumine & radiis fascinan- tes, quos inhibere, sive sistere & avertere mater altera seu mater- tera potuit.

Cæterum nutrices & ancillæ è balneo olim lutum ad aver- runcandum fascinum adhibebant, eoque digito suo frontem pue- ri inungebant. Id *Chrysof. hom. 12. in 1. Cor. 4. apud Vrsinum Ana- lect. sacr. Volum. 1. Lib. 1. num. 14. p. 25.* his verbis innuit; Dicamne quod risu majori dignum sit? at at nemo accusat nos intempestivi- tatis, si eousque sermo nobis procedat. Certe qui sordes velit ex- purgare, non gravabitur suas prius ipsius inquinare manus. Quid vero illud adeo ridiculum, mihi sane non tale videtur, nam & ideo ingemisco; lutum è balneo nutrices & ancillæ accipiunt eoque digito suo frontem pueri inungunt. Si roges, cui bono lu- tum? cænum? averruncando, inquam, malo oculo, invidi- æ, fascinationi. *Conf. Vrsin. Analect. Vol. 2. Lib. 3. num. 9. p. 132.*

§.XIV. Deinde alia est fascinatio Magica, à Dæmone pen- dens, qui strigi aut venefico ex pacto sive tacito sive expresso nocere volenti cooperatur. Hujus enim consortio fascinum, maleficia, incantationes, præstigiaturas fieri, ligari homines, ut cum propria uxore non concumbant, cum aliis maximè, fieri impotentes, steriles, philtis, poculis amatoriiis, verbis pro- latis, orationibus appensis, gestatis figuris, conjurationibus,

characteribus & aliis mille modis mille experimenta ac testimonia confirmant. Vid. *Paulus Grillandus tract. de sortilegiis quest. 3. num. 19.* *Baptista Codronchius l. 3. c. 6. de morbis venefic. Delrio, Disquisit. magic. part. 1. quest. 3.* *Iohan Hucher l. 4. de Maleficiis. VVierus, l. 3. de prestigis demonum c. 18.* *Gemma geminus l. 2. de divin. Characterismis c. 4.* *Langius Epist. 38. l. 1. & 34. lib. 2.* *Fernel. l. 6. Patholog. 13. & lib. 2. de Abdit. cap. 16.* *Cardan. lib. 2. Contrad. tract. 2. cont. 7.* *Santorellus lib. 2. Anteprax. cap. 15. & 16.* *Marcell. Donat. Lib. 2. de Medic. hist. mirabili c. 1.* *Garcia Carrerius Disputat. 37. ad libros de loc. affect.* *Paulus AEmilius lib. 2. Histor. Franciæ.* *Martinus Cramerus Lib. 8. de rebus Polonis.* *Iohan. Cuspinianus de Cesaribus in Anastasio.* *Franciscus Georg. Venetus lib. 1. Problem. Scriptura S. 216. 228.* *Iohan. Trithem. lib. 1. breuiarii annalium Francor. 18.* *Plin. Hist. nat. lib. 9. c. 3.* *Cassiodorus lib. 4. Variar. Epist. 23.* *Iohann. Hassius Lib. 5. de passionib. mulier. tit. de concumbendi impotentia.* *Iohan. Marcus Marci a Kronland Phil. & Medic. D. nec non Prof. Acad. Pragensis Celeberr. in sua Philosophia quam veterem restitutam nominat. parte 5. sect. 3. Philosophis supra citatis modo non usitato de fascino philosophatur, p. 565. ita differens: Maleficium quandoque requirit irradiationem & certam distantiam objecti, unde necesse illud quod patitur, esse sub radiis illius, quod in ipsum agit, ad cuius maleficii genus refertur fascinum. Cum ergo fascinum requirat certam distantiam quo illius vis eo pertingat, non videtur per radios visibiles aut idealiter hæc contagio fieri. Tametsi enim oculi præ aliis partibus lædantur, cuius indicium lacrymæ atque tumor, corpus tamen totum etiam dormientis infantuli, aut vitu in aliis objectis occupato, fascinum sentit. Unde necesse effluuium quoddam corporeum eousque produci, quod non aliter corpori incidit, quam halitus mulieris menstruatæ speculo, spiritumque insitum atque hujus Archeum labefactat, vi narcotica oppilando, eo modo, quo umbra Hyenæ canes, cuius indicium oscitatio crebra cum pandiculatione. Quam quidem oppilationem adducit idea ex admiratione individua eidem effluvio impressa. Et nisi remedium cito adhibeatur, febris ephemera inde putris ac demum mors sequitur;*

quitur; confirmat hunc affectum illius remedium, suffumigatio nimirum ex certis herbis, & absterfio per urinam seu aquam nitrosam, quam mulieres hic injectis carbonibus ignitis parant, eaque halitu illo à superficie corporis deterfo ipsum purum ac perspicabile reddit. Amuleta vero & periapta, quæ contra fascinum appendi solent, cujusmodi pecia panni rubri, dentis apti & similes phantasia, partim ideas narcoticas cum effluvio dissipant, partim objectum fiunt admirationis, quo in eisdem imaginatio malefica sistat; quod si vero in majori distantia, & unde objectum aspectabile non est, nec medium ejusmodi effluvio spirituosio pervium læsio proveniat, & imaginatione malefica, cum appetitu nocendi, non dicitur fascinum, sed actio antipathica, quantumvis per aliud medium scribi videatur, cujusmodi incuncula in nomine illius personæ quam lædere volunt, de cera vel alia materia fabricatæ, quod nefarium opustametsi plerumque à sacrilegis opera Sathanæ facta, uti ex abusu rerum quæ his admiscuntur, constat, fundamentum tamen habet in natura. Ex identitate enim Archei sunt ideæ communes, à quibus subjectum mutatur. Et fabrica quidem ex intensa imaginatione & hostili effectu per effluvia hac ideæ sigillata rapitur in consensum, prout fœtus in utero. Ab his erò Archeus maleficati mediante re aliqua, quæ ejusdem corporis fuit, patitur eo modo, quo ab unguento armatio Archeus vulnerati. Idque potissimum contingit in otiosis, quibus mens occupata non est, nam qui suis abundat, extraneos motus non sentit. Duffo Scotorum Regi, ut refert *Hector Boëthius Lib. II. Histor. Scotor.* Moraviæ, regionis Scoticæ apud Forres, proceres, veneficorum arte perpetuas vigilias nocturnas cum sudore incredibili in teuravere, sic ut lenta tabe conficeretur. Militis indicio, cui concubina matris suæ areanum scelus detexerat, deprehensæ noctu veneficæ ceream Regis Duffi simulacrum, ligneo affixum veru ante ignem torrere, & carminibus recitatis, liquore Medicato perfundere. Dum simulacrum igni adhibitum torrere, Rex in sudorem solvebatur, carminibus autem recitatis perpetua tenebatur vigilia & ad liquecentem ceram macie con-

ficiebatur. Consumptâ cerâ Regi mors imminabat. Perfractô simulacro veneficæ supplicio flammæ sunt affectæ. Ea ipsa nocte qua hæc in Forrensi arce sunt acta, Regem languore levatum & nocte absque sudore quievissè, postridieque redeuntibus viribus omnibus prompte omnia egissè, perinde ac si nulla adversa valetudine fuisset detentus. H. I.

§. XV. Ego salvâ tanti viri auctoritate illa quæ decerta distantia ad fascinum requisita proposuit, ad fascinationem naturalè referenda esse censeo, si scilicet radii visibiles sive effluvia oculorum noxia corpus infantis inficiendum attingunt. Quod si verò infans à fascicante propter locorum distantiam conspici nequeat, & tamen malè habere incipiat, alterius potentia in maleficium ex proposito influenti tribuendum erit, auxilio nempe Dæmonis, quia nihil sive corporeum, sive ætheris expers agere potest in distans, nisi simul per media corpora eeat. Proinde firmissimum axioma *Aristotelis Lib. 1. de Generat. & corrupt. cap. 6.* Omnem actionem naturalem fieri per contactum, æternæ manet veritatis. Contractus est affectus corporis alterum tangentis. Actio autem & contactus inter se dum miscentur, in suo permanere nequeunt integritatis & perfectionis gradu. Itaque necessariò alterantur. Nam alteratio nulla est absq; actione & passione. Undè contactus *Arist. Lib. 1. de generat. cap. cit.* est duplex, operationis & quantitatis. Contactus operationis seu alterationes est quidem corporum sublunarium, sed non eorum, quæ sunt ejusdem generis, & quorum alterum tangit, sed non tangitur, movet, sed non movetur, ut qui quendam offendit, tangere cum dicitur, sed non tangi vicissim ab illo. Sed hic contactus casum de infante fascinato nō tangit. Contactus quantitatis iterum duplex est, corporalis & virtualis. Contactus corporalis est corporum quorum extrema sunt simul, ut in se agere & pati possint; *Arist. l. 1. de generat. c. 6.* Et hic ad fascinationem physicam requiritur. Contactus virtualis est corporum à se invicem separatorum, quorum unum agit in alterum virtute sua, ita ut nihil repatiatur, quomodo Sol in hæc inferiora agit. Qui contactus homini naturaliter fascinanti non competit, quia ab inter-

interjectis corporibus mediis dissipatur & frangitur, ut firmus consistere non possit. Constat igitur, si subjectum ab altero remotum inficiatur, illud non vi naturali, sed concursu mali spiritus fieri. Deinde, quando fascinum in majori distantia per icunculas cereas illatum dicit, fundamentum habere in natura, vereor ne cordati viri judicent Doctorem Marcum Lamiis patrocinari velle, quasi omnes illarum intentiones per media naturalia tantum in effectum deducantur. Sed doceat quæso Philosophus acutissimus, undè icuncula cereæ maleficæ ideâ sigillatæ tanta vis suppetat, ut statum sani hominis pervertere, imo ipsam mortem accelerare queat. Naturaliter id contingere, nunquam, satis scio, probabit, ergò ab alio principio efficaciam recipiat necesse est. *Cardanus* equidem l. 15. c. 80. de *varietate rerum*, & *Iohannes VVierus* l. 3. c. 14. allegatam de Scotorum Rege historiam fabulis accensent, quemadmodum omnia, quæ à veneficis perficiuntur vel pro meris somniis & phantasæ depravatæ erroribus, vel figmentis habent. Quod autem tali maleficio detestandi dæmonis satellites aliis, quibus irascuntur, sæpe numero mortem inferant, vel sequens relatio priori concordans ex *Christoph. Braveri annalibus Trevirens. l. 2. ad ann. M L X V I.* indicabit: Refert ille Eberhardum Archiepiscopum Trevirens, obstinatam Hebræorum gentem ad Christiana sacra redigere voluisse, quare necem ejus quæsisse Judæos. Excussis igitur diligenter consiliis ante diem X V I I I. Cal. Mart. quo die proximo paschali sacro fonti, ex ritu Ecclesiæ Pontifex operam daturus erat, facta ex cerâ ad Episcopi similitudinem imagine, Clericum ædis Paulinæ nomen ei erat Christiano, sed Pseudo Christianum ego potius dixerim, corrupere pretio, ut ad stygias has machinationes, imaginem eam undæ salutaris immerfam ablueret, ac veluti infantem sacro fonte tingendum, expiaret. Ubi igitur dies sanctioris hebdomadæ extremus illuxit, Archiepiscopus Pontificali habitu ornatus & stolâ incinctus ad sacrosanctum lavacrum, cum honesto Clericorum agmine prodit, tum vero Judæi præparatam jam maleficiis iconem lychnis

infe-

inferentes accendere, ea porro absumpta & dimidiata Pontificem sacris mysteriis insistentem, vires omnino subito liquere. Elanguidus Antistes veneni afflatu, fascinoque propemodum enectus abcessit in sacrarium; ibi positus coram Christi in cruce pendentis effigie genibus, fusus in preces, caputque in Archidiaconifinum reclinans, spiritum exhalavit, cujus Epitaphium:

PAUSAT HIC EBERHARDUS TREVIRORUM
ARCHIEPISCOPUS, QUI IN VIGILIA PASCHÆ
SACRIS INSTANS OFFICIIS, EX CEREÆ
IMAGINE PER JUDÆOS ACCENSA
INFIRMATUS, AD SACRARIUM DUCTUS
IBIDEM FLEXIS GENIBUS ORANS IN
SACRIS VESTIBUS EXSPIRAVIT. ANNO
DNI. M LXVI. XVII. KAL. MAJ.

Ego totum istud negotium Magia illicita perfici, in eoque diabolum choragum agere securè assero. Nam ex plurimorum bonæ fidei scriptorum consensu innotuit, magicis artibus per certas ceremonias & actiones incendi posse libidinem, elementa turbari, aquam de cælo pluere, aerem mutari, homines in alia corpora transponi, & morbos ferinos insuperabiles induci, transmutatis noxiis succis, à partibus ignobilibus ad nobiles, vel instrumentorum figuravitata, vel immediatè per motum localem, vel illudendo sensibus, vel applicando activa passivis, vid. *Tholosan. Lib. 34. Syntagm. jur. univ. c. 14. Christoph. Landinus in Virgillii locum.*

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Ex hoc venenato fonte scaturiunt morbi immanes, atroces, admirabiles, qui licet naturalibus similes appareant, cum tamen causam habeant medendi arti haud quaquam obsequentem, jure à *Fernelio lib. de abdit. rer. caus. c. 16. trans naturam* appellantur; Qui remediis naturalibus applicitis in pejus ruunt, aliis vero trans naturam admotis confanescunt.

§. XVI. Unicum adhuc idque memorabile de maleficio per intuitum parato addam. Cum nuper animo à seriis subducto

amæ-

amænitatis pabulum quærerem, variis exoticarum gentium historiis intentus, Arabicam forte fortuna veneficam offendi, quæ propter perpetratum scelus, quo juvenis Ormusini cor devoraverat, in præsentia Petri Della Valle carceri inclusa fuit. Res uti gesta est, cum circumstantiis lectori à laudato auctore Itinerarii parte 3. epist. 17. p. 218. his verbis exponitur : Es wurde ein altes Arabisches Weib Namens Meluk gefänglich eingezo- gen / welche der Hexerey beschuldiget worden / und daß sie einen Jüngling / von Ormus gebürtig / welcher vor diesem ein Christ gewest / zu Combru aber erst neulich ein Machometaner worden / bezaubert / oder wie sie es in gemein nennen / sein Herz gefressen habe / welches sie auß Nachgier gethan / weil dieser Jüngling / anjese von den Machometanern Mahammed genannt / mit ihrer Töchter einer eine Zeitlang in Un- ehren zu gehalten / dieselbe aber hernach / auß weiß nicht was für Ur- sachen verlassen / gestalten dann dieser Jüngling / welcher sich in einem jämmerlichen Zustand / und in Gefahr seines Lebens befande / selbst einer von den Anklägern gewesen. Was die Weise derselben Zauber- rey betrifft / so geschicht sie durch die Augen / und den Mund / in deme die Zauberinnen denjenigen / dessen Herz sie fressen wollen / eine gute Weile mit unverwendeten Augen ansehen / und weiß nicht was für Teufflische Worte heimlich bey sich brummeln ; womit sie durch Krafft solcher Bezauberung / und des Teuffels Mitwürkung so viel zu wegen bringen / daß dieselbe Person / ob sie schon frisch und ge- sund ist / in einem Augenblick in eine unbekandte und unheylsame Kranckheit fällt / wodurch sie wie ein Schwindfichtiger / in kurzer Zeit dergestalt aufgezehret / daß sie endlich darvon sterben muß. Und diese ihre Wirkung thun sie bißweilen so geschwind / daß ein Mensch / wann sie sein Herz / wie sie zu reden pflegen / ganz aufge- fressen / (dann sie können es nach ihrer Kunst / entweder ganz / oder nur zum Theil verzehren / und machen / daß ein Mensch ganz und gar / oder nur halb / und entweder bald / oder nach und nach aufdoret) zum öfftern in wenig Tagen seinen Geist auffgeben muß. Die Inwohner nennen diese Art der Zauberrey das Herz fressen ; weil sie in der Meynung sind / daß der Teuffel der Zauberin Augen

dergestalt verblende/ daß sie vermeyne/ daß des Bezauberten Herz und Eingeweid in Krafft ihrer Zauber-Wort/ unsichtbarer Weise auß seinem Leib herauß gehen/ und sie dasselbe essen/ woran sie dann/ wie sie vorgeben/ einen über alle massen angenehmen Geschmack empfinden/ so gar/ daß sie manchmahln/ ohne allen vorhergehenden Haß und Feindschafft unschuldige Personen/ ja ihre nächste Bluts-Freunde auff solche Weise tödten: wie man dann von dieser gefangenen Hexen außgegeben/ daß sie vor etlichen Jahren ihre eygene Tochter auff solche Weise hingerichtet habe. Dieses alles geschicht/wie sie sagen/weil sie ihre Lust hierzu antreibt/ daß sie das Herz einer Person/als eine ihnen sehr annehmliche Speiß/ohne ansehung einiger Freund-oder Verwandtschaft fressen müssen/ und sich dessen nicht enthalten können.

Diesen verfluchten Leuten nun gibt der Teuffel solche Personen in den Sinn/ über welche er/ wegen ihrer schweren begangenen Sünden grosse Macht bekommen. Und daß deme also seye/ daß der Teuffel/ in dergleichen Fall/ diesen Unholden den Lust zu einer solchen Speiß eingebe/ nehme ich von einer gleichmässigen Geschicht ab/ welche mir von dem P. Sebastian d'Jesu, einem Augustiner auß Portugall/ und glaubwürdigen frommen Mann/ welcher zu meiner Zeit Prior ihres Convents zu Hispahan gewesen/ erzehlet worden ist: Dieser sagte mir/ daß einsmahls an einem den Portugiesen zuständigen Ort/ an den Gränzen des glückseligen Arabien/ (ich weiß mich nicht mehr zu entsinnen/ ob es zu Malcat oder Ormus gewesen) ein Arabier umb dergleichen Verbrechen willen gefangen worden/ den der Capitain oder Statthalter dieses Orts/che er ihn hinrichten lassen/umb sich der Warheit dieses Zauber-Wercks/welches in diesem Land für so gewiß gehalten wird/ zu erkündigen/als er vor ihn gebracht worden/gefragt/ob er das inwendige auß einer Cucumern ohne öffnung derselben herauß nehmen könne? welches der Zauberer mit Ja beantwortet/ als er nun einen Cucumern bringen lassen/und der Zauberer in des Capitains gegenwart denselben eine Zeitlang steiff angesehen/und seine Zauber-Wort heimlich gesprochen/ hätte er endlich gesagt/ er habe ihn ganz und gar

gar auffgegesen/nachdem man nun die Cucumern auffgeschnitten/wäre dieselbe inwendig ganz lár gewesen. Dieses ist nichts unmüglisches/weil der Teuffel/dessen Hülffe sich die Zauberer bedienen/auf Gottes Verhängnuß / grosse Macht über die untere Geschöpfe hat/solches und noch ein mehrers auffser allem Zweifel thun kan. So ist auch kein Wunder nicht/das die Menschen/welche vernünftige/und von Natur so edle Geschöpfe seyn/dergleichen Würckungen zu wegen bringen können / alldieweilen es gar leicht geschehen kan/das wo nicht die Seele wegen ihrer Vortrefflichkeit/jedoch zum wenigsten der Leib/als der unedlere Theil/dergleichen Würckungen des Satans unterworffen sey. Hierbey erzehlte mir dieser Pater ferners / das als ein solcher Zauberer / nicht weiß ich / ob es eben dieser oder ein anderer gewesen/den man umb dergleichen Verbrechen willen eingezogen/gefragt worden / ob er das Herz des Portugiesischen Capitains essen können? Er geantwortet/ Nein/und darbey gesagt/das die Francken (worunter er alle Europäische Christen verstunde/welcher Name denselben/ohne Unterscheid/in Orient gegeben wird) etwas in der Brust hätten / welches sie wie ein starcker Harnisch beschütze/und von solcher Hártigkeit seye / das die Zauberer keines weges durchdringen könne. Dieses kan auffser allem Zweifel nichts anders seyn / als die Krafft der H. Tauffe/ welche die Rüstung des Glaubens/und die Freyheit der Kinder der Kirchen ist/wider welche die Pforten der Höllen nichts vermögen.

§. XVII. Haftenus de effluviis vivorum corporum. Porrò quaritur, an ex jam demortuis corporibus noxia effluvia exhalent nec ne? De iis qui in confinio mortis positi sunt tetros halitus exire nemo facile dubitabit, num idem in defunctis accidat, de eo Medicorum sententiæ dissonantes reperiuntur. Quibusdam contra sanam rationē videtur, statuere, quod ex cadavere omni activitate innatoque calore prorsus destituito, meatibus adstrictis & ob frigiditatem constipatis, per quos fuligo aliàs transit, putres humores perspirare, aliosque contaminare possint. Nam tanta est inter symbola Sympathia concedentibus omnibus cum Philosopho, ut non nisi inter vivos homines existat. Undè etiam auctoritate Galeni exemplo posito in Scorpio 3. de loc. cap. 7

dicunt, cætera vulnera venenata etsi lethalia sint, non tam sæva parere symptomata, quàm quæ ex animalium venenosorum morfu accidunt. *Conf. Gal. Lib. de Inæqual. intemp. 6. Dioscorid. Lib. 6. cap. 35. Fernel. Lib. 2. de abditis rer. causis. cap. 11.* Quod ipsum pulchrè exponit *Iohann-Andreas à Cruce, Lib. 3. de Morfibus venenosus, traët. 5. Tit. de Curat. morsus venenosus* his verbis: Nonnulli opinantur, quod vulnera illata ab animalis venenosi viventis morfu sunt multò graviora ac periculosiora illis, quæ à venenato telo causantur. Nam venenum quod ab animali provenit valdè acutum ac penetrabile est, cum autore *Celfo* quilibet morsus virulentia quadam lædere soleat, quæ propria malignitate membri complexionem turbat & corrumpit, ac intrinsecâ qualitate cordi nocuum afferre quærit. *Hæc ille.* Atque hoc dubio caret, quoniam in partem de morfu apertam, vel salivam vel humorem caloris interventu eructat, cum quo virus in arterias, in omne denique corpus obrepit, & primùm spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam inquinat & labefactat. Ut ergò cadaver noxium sit & contagiosum, in proximique corporis ruinam & damnum sui furoris proferat incommoda, debet habere administrantem calorem, ut vapore emissio vicinum corpus brevi admodum tempore afficeret, quo cum careat, & contagionis seminaria sint finita, contagiosum esse nequit. Eandem thesin *Fracastorius, Medicus & Poeta clarissimus*, qui rectius omnibus de contagio fuit ratiocinatus, confirmat, *Lib. 1. de Contagione cap. 12.* dicens: Mortuum autem animal contagionem eam non servat, quarenebatur vivens, quoniam seminaria contagionis una cum calore innato extincta sunt &c. Et in *initio capituli*, postquam dixerat, contagiones non uno modo se habere, nam aliæ promptissimè in hærent & afficiunt, aliæ seriùs, aliæ statim se manifestant, subdit: omnes autem in vivo corpore natæ infectionem disseminare, in mortuo non. Ejus forsitan consilio & auctoritate ductus *Rondeletius* manifesto experimento hanc sententiam illustrare voluit, *Lib. de febris, cap. de febre pestilentiali* ita pronuncians: Quare corpora illa mortuorum, quæ amplius non expirant, nullum venenum

venenum ejaculantur, quod si aliquid contrahatur, id potius ab eorum pannis contrahitur, quàm ullâ alia re. Siquidem dissecimus aliquandò corpora mortuorum ex peste, multis spectantibus studiosis, sine aliquo damno, propterea, quod in animali perit omne venenum. Quam ob rem si hæc vera sunt, & tot eruditissimorum hominum expressis testimoniis comprobata, cur cadavera emortua vitiosos aut contagiosos halitus effundere posse asseremus?

§. XVIII. Verum enim verò, rationes & testimonia in contrarium solida satis & evidentia prostant, quibus innixi affirmativam sententiam hoc loco defendendam suscipimus. Videmus in ipsis morientibus, interdum etiam in demortuis Scorbuticas maculas efflorescere, quatenus copiosa materia peccans, vi superstitis etiam post mortem caloris à centro ad circumferentiam corporis movetur. Non enim absurdum est, in demortuis quoque aliquamdiu caloris effecta superesse posse, licet mors extinctio caloris dicatur. Vid. *Gregor. Horst. de Scorbuto Sect. 2. thesis*. Imò à spirituum vaporumque reliquiis in demortuis tremulos motus excitari videas, sicuti sequentia exempla edocebunt. Cum nobilis grandæva virgo in Daniâ extremum spiritum edidisset, officiosa mulier cauponarii oculorum supercilia claudēbat, dumq; operi huic religione consuetâ accingitur, ingens ex ore sonitus prodit, quem ructum (inquit *Thomas Bartholinus Histor. Anatomic. & Medic. Cent. 6. n. 4. p. 203.*) credo ex vaporibus in ventriculo conclusis ex hypochondriaco affectu emergentem. Postea in ferale mensa supus adornatur; consuuntur à mulieribus amicis seu præficis sepulchralia lintea, inter quas occupationes supercilia aperit cadaver, interturbatque susceptas mulierum operas improvisa, terrorisque plena oculorum apertio, quam illæ nescio cui miraculo, ego Spirituum reliquiis adscribo, vel ciliis rigentibus serius clausis. Aliud memorabile *Marcellus Donatus Lib. 2. de Medicâ historia mirabili cap. 3. pag. 144.* recenset. Monialis quædam in Cœnobio D. Vincentio sacro, cum per sex menses phthisi laborasset, apoplexiâ repentè correpta, quæ in dextræ partis paraplegiam

terminavit, triduo post exanimata feretro imponitur. Monacha altera affinis ingemiscens & lachrymabunda demortuæ manum DEOSCOLATUM accipiens, ter validè constringi perſentit, tanquam miraculo pereuſſa, reliquas adſtantes moniales advocat, accurrunt, manum à mortua, validè comprehendere intuitu mirantur. Nos cauſam naturalem indagantes cenſuimus, mulierem Deo dicatam non prorsus animam exhalâſſe, ſed remanſiſſe vitæ fomites & igniculos quosdam, quales in præfocatis, & validâ apoplexiâ detentis non ſemel obſervatos ſcimus, licet ſenſus, motus, pulſus & reſpiratio ſint aboliti, undè motus illos conſtrictionis convulſivos excitatos in extrema extinctione putavimus, quod veritati conſentaneum eſſe magis affirmare poſſumus ex hiſtoria à *Matthæo Villano hiſt. ſui temporis l. 3. cap. 46.* deſcripta, ait namque Florentiæ Gualterio Buſtaceii Ubertini filio diſſecto publicè à carnifice capite, atque cadavere arcæ imposito, dum ad Eccleſiam ſanctæ crucis humanum geſtaretur, adeo repente concuſſione valida ſponte exagitatum ut arcæ tabulata invicem diſjungerentur, ac pene ex geſtantium humeris decideret, quod ad jaçtum baliſtariæ ſagittæ dum funus progrediretur perſeveravit, non ſine omnium adſtantium ingenti admiratione. Conf. *Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum lib. 4. cap. 6. p. m. 523. edit. Lipſ. in 8. Anno MDC LXXIV.* Porro notiffimum eſt, vel etiam iis qui prima Medicinæ limina ſalutarunt, ex cadaveribus mortuis in bello peſtem oriri poſſe, quare unanimi conſenſu Medici illa illicò eſſe cremanda imperârunt. In illis enim licet ceſſet calor innatus, refrigeratum ſit corpus, deficiatque exſpiratio arteriarum & minor ſit exhalatio, ratione tamen putreſcentis materiæ in corde, in venis, arteriis per tranſpirationem ſit ſufficiens evaporatio ad inficiendum aërem. Hujus rei manifeſtum ſignum præbet fœtor ingens, non niſi ab effumante calore plurimâque vaporum copiâ exurgens ex ſordidâ circa viſcera putredine natus, quæ ad abſentiam nativi caloris, à quo antea coërceba-

cebatur, sese insolenter eructat. Idcirco si foetentes vapores à cadavere elevati aerem putredinosè inficiunt, quid mirum si ipsi à cadavere peste emortuo elati corpora vicina inficiant peste dira? Perniciosus ergò multò ex pestilenti lue emortuum corpus, quam ipsum ægrotantem attingere. Illud enim cum vehementiorem arguat causam, eminentiori quodam perdendi modo inficiendum habet. Nam quod in vivis calor effumans per patentés minimeque occlusas vias, respirationem videlicet & transpirationem efficere potest, id calor putredinosus per hanc partem peragere valet efficacius.

§. XIX. Deinde, si canis rabidus emortuus inficit alios rabie dirà, licet extincta animali emortuo contagionis seminaria videantur, cur homo peste emortuus alios etiam non inficiet? Primum probant illustria eruditissimorum hominum testimonia. Nam *Cælius Aurelianus lib. 3. acut. cap. 9.* narrat, Sartricem quandam cum chlamydem scissam rabidis moribus sarcendam sumeret, atque ore stamina componeret, & lingua pannorum futuras lamberet assuendo, quo transitum acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem venisse. *Palmarius lib. de morb. contagiosis pag. 266. 267.* animalia stramentum in quo rabie perciti sues decubuerant, degustantia contractâ primò rabie periisse vidit. Quare contagionis seminaria extincto calore nativo deleta non sunt, ut perperam dicebat *Fracastorius.* Consule *Sennertum lib. 4. de febr. cap. 2.* ad *Rondeletii* experimentum responsio hæc inservit: Licet sit verissimum, attamen non concludit. Nam ut bellè dicebat *Galenus lib. 1. de dif. febr. cap. 4.* nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest, alioquin omnes cum pestilentibus conversantes morerentur, quoniam non quævis demorsa à rabidis aguntur in rabiem, sed disposita tantum. *Nicolus serm. 4. tract. 4.* ait: Ego vidi canem rabiosum mordere quandam anserem, & dilaniavit de cute ejus multum, cum sanguinis effusione, & tamen nullum malum accidens inde anser passus est, & tamen erat canis ille valde rabiosus, quia post

post valde parvam moram momordit quendam juvenem, qui inde factus rabiosus, mortuus est. Confer supra §. 4. hujus dissertationis, item *Zacuti Lusitani praxin medic. admirand. lib. 3. observat. 43. p. 105. & observat. 44.* Ubi sanguinem sexta vena fluentem totum cubiculum ægroti infecisse bis se observasse testatur. *Rodericus Castrensis Lusitanus lib. 3. de meteor. Microcos. cap. 4.* Nam si fætidus & graveolens est, mortem prælagit, ut notat *Petrus Forestus Lib. 1. de febr. 16.* Vocatus tempore pestis ut inviserem ægrum febriliter arreptum parum febrientem inveni eum aspectu hilari, tactu miti, urina bona, jussi secare basilicam, nam plethoricus erat. Vespere ad eum invisendum è mola descendo, ecce casum mirum vicini narrant, ex sanguinis extracti fætores horrendo, tres ministros infectos veluti sideratos occubuisse, subito & ægrum animam efflare inculcant. Hoc audito discedo. Confer *Valleriolam lib. 3. loc. com. cap. 18. Salium lib. de peste cap. 5. Gemmam lib. 1. Cosmocritic. 13.* Insuper observavit excellentissimus Dominus *D. March. Archiater Electoralis Brandenburg.* cum in Holsatiâ ageret, juvenulam civis Eccelferdensis uxorem quam tenerrime amabat, immaturâ morte obiisse. Hæc cum feretro imposita esset, maritus suavissimæ conversationis cum vivâ inviolabiliter cultæ recordatus, illiusque desiderio mirum in modum accensus, emortuæ adstibat, ejusque hianti ori subinde multis delibutus lachrymis, non sine forti amoris impressione, OSCULA figebat; inde mæstus viduus exspirantem cadaveris halitum tantopere imbibit, ut **CADAVEROSUM FOETOREM HORRIDIS OSCULIS** contractum toto vitæ decurrentis spatio exhalaret. In hunc notabilem casum Nobiliss. & Excell. Dn. *D. Jacobus Barner. S. R. M. Pol. Medicus & Reip. Elbingensis Physicus meritissimus,* mecum propter singularem à multis retrò annis inter externos intemeratè exercitam amicitiam benevole communicatum, promptissimâ Mulsâ, tale Epigramma effudit.

Quam vitæ sociam vivam spiravit & alsit,
 Hanc etiam spirat morte ubi tacta cadit.
 Sic mixtæ haud pereunt animæ, post fataque durant,
 Non tantum in mortem, sic superatque fides.

Ex quibus nemo non vel manibus palpate potest, etiam postgressum animæ ex corpore morbido vaporum aliquid per intus retentum calorem remanere, quod nobis probandum susceperamus.

§. XX. Aliud exemplum foetoris cadaverosi exhibet *D. Sigmundus Schnitzerus* apud *D. Gregor. Horst. Archiatrum Vlmens.* *Epist. Medic. lib. 2. Sect. 10. p. m. 500.* Virgo annorum XVII, in monasterium sancti sepulchri Bambergæ Ann. MDCI. missa est, ut anno (quem sic suo more vocant) probationis peracto, habitum monialis induta, ordini isti manciparetur. Hæc prædictum monasterium vix dum ingressa, foetorem cæteris monialibus summe intolerabilem eructare animadvertitur, foetorem inquam, quasi putrescentis cadaveris, sive in eodem cum cæteris versetur contubernio, sive in sua lateat crypta, (quam cellam vocant) hanc enim prætereuntes quoque odorantur, ita ut imprimis hujus virginis *σώμα* quasi *σῆμα* haud immeritò dici queat. Colore est florido, omnes functiones bene obit, de nulla corporis parte querela ulla, nulla, referentibus cæteris monialibus, menda: concludit tandem epistolam statuens, putorem illum, non ab oris, ventriculi, uteri, aut alterius corporis partis vitio manare, sed eam esse universi corporis *ιδιουγενεσίου*, ideoque malum omnem Medicamentorum adhibitorum efficaciam elusisse. Ad hæc respondet *D. Andreas Libavius D. Schnitzero*: Sed si ideo Syncrasia est, incipit malum in prima feminis ad construenda membra mixtione, dependetque tam foedus odor ex ipsa craseos forma, quasi singularitate sui inexplicabilis commixtionum ratio effecisset, ut deinceps hujusmodi *ἀπύτος ποιδύς* sequeretur semper constitutionem, nec deleri posset, nisi soluta mixtione. Sit ita, an non, exploratu cognituque est difficilimum, ultraque captum humanum positum. Proinde affirmans negansque pari fruuntur jure, cum tam proclive sit negare, quod sine demonstratione dicitur, quam affirmare, præsertim causis in conspectum & contemplationem venientibus aliis. Quidni enim dicamus, non in crasi fuisse vitium, sed accessorium quoddam forinsecus istam substantiæ alterationem

nem induxisse, vel talem aspersisse labem ut non hominem sed cadaver spiret? Nec semper brevis ea contagio est, nonnunquam commoritur, usq; ad extremam dissolutionem compagis indivulsus comes. In hoc genere est, contaminato sanguine semineq; & constituisse, & nutritum esse intra parentem: aliquid passum esse matris nausea & consternatione, affectuq; gravi, quales maculas nosti inuri indelebiliter, malaciâ correpti matribus, & valido animi motu, quin & membrorû, utpote manuum, concussis, Spirituq; cogitationibus directo in conceptum, aut utero latitantem tenerum embryonem. Contternata sit illa sepulchro; supervenerit unctioni cadaveris: sordibus putridis ex alvo decumbenti cum redditis nauseam conceperit, & similibus fuerit graviter affecta. Inde nota infanti esse potest. Memini Epilepticos pueros, oleo succini inunctos, sepulchrale quid olere. Cum foemina operam dant parturientibus, ægrotis & aliis, facile concipere seminaria, dum uterum gerunt, possunt; ne quid dicam inter menstrua putrida sat diu morari conceptum, aut etiam eo tempore primordia sui accipere potuisse: Undè primis fermentationibus graves halitus, sed postea etiam leprositates & hujusmodi emergere. Novimus ab utero dispositos ad Gallicum, Cancros, Elephantiasin, &c. nihil spirare jucundum, etiam tunc cum videntur belle habere. *Idem aliâ Epistola ad eundem p. 305.* dicit: Apud nos compertum est quandam juvenulam in matrimonio viventem tempore fluentium mensium fere pejus cloacis olere, maritumque tunc afflictum degere. Non est difficile judicatu, talem quandam discrasiam totum occupare, quæ in sanguine corrupto aliquando existit. Est autem sanguis *απὸς τοῦ ὄλου.* Quale nutrimentum in utero, tale nutritum: quod cum primum fuit tam tetrum, substantiam reliquit talem, quæ semper sibi simile ex alimento facit. Tales puellæ nisi arte medicâ restituantur, plerumque spe matrimonii excidunt. Ut enim bona merx facile emptorem allicit, ita putris ingrato pedore vel è longinquo terret accedentes. *Oscula fragrantia & suaveolentia expetuntur; sordida, olida, rancida, ubique sunt ingrata.* Sed ut omnibus in familiæ Veneris versantibus solatium aliquod impertiam, Amasiisque virguncular. consulam, ecce prò fœtore oris opti-

optimum præsidium *Zacuti Lusitani Lib. 1. de Praxi Medica admiranda Observat. 87. p. 20. adscribo*: Illusttris quædam matrona adeo fædo horribilique oris fœtore continuo premebatur, ut assistentes circa ipsam immorari non possent, pro quo domando vitio, à corruptis putridisque humoribus in ventriculo genitis suborto, cum plurima tentasset auxilia, quæ tum inutilem stomacho vacuarent humorum copiam, unaque suavitatem & robur ori ventriculoque conciliarent, & cauterium in crure, incassum tamen affigeret; tandem pilulis his unius mensis spatio assumptis in posterum suavem spiravit odorem, nam binas duabus horis post cænam devorabat, quæ gravem oris halitum emendant, suavitatem conciliant, & ructûs tædiosos abolent. R. Myrobalanor. emblic. Chebulor. an. ʒʒ. Rosimarini, semin. citri, Myrrhæ, sem. Myrti, an. ʒj. Cinnamomi, ʒj. Galangæ Malobathri, Hydropiper. Nucis Myristicæ, an. ʒʒ. Caryophyllor. ʒʒ. Galliæ Moschatæ, ʒj. Aromatic. rosati, Diamoschi dulcis, an. ʒʒ. Mastichis, Coriandri, Anisi, sem. fænicul. an. ʒj. Moschati odorati, Ambari, an. gr. xx. Agalloch. elect. ʒjʒ. Pulverisanda pulverisentur, & deinde ad umbram exsiccantur, prius vino odorifero, & aquâ flor. Aurantior. irrorata, deinde cum balsami guttulis, & Rhodomelite fiant pilulæ ad modum ciceris, & deurentur.

§. XXI. Superest ut de *Osculo Mortifero* agam, cujus mentionem facit *Sim. Majolus tom. 1. dicit. canicul. colloq. 3. ego novi, inquit*, adolescentulam ingenuâ, quam cum delectus à parentibus in ejus noxam sponsum, ipsa insidiosi amoris incuriola, furtivâ quadâ familiaritate deosculatus esset, intra unius horæ intervallum illa, tamen si compositissimâ esset valetudine, virginales suas exuvias ad mortem deposuit, tanta se affecerat vi imaginationis, velut temerato pudore famosæ libidinis hostia evasisset. Quamobrem, ne cognatio quâ modo cum adolescente panxerant parentes morte filix eluderetur, alteram sororem minorem natu ei desponderunt. Sic unus binas sorores desponsatas habuit, atq; uno horæ momẽto geminata fuere sponsalia. Causa externa tam repentinæ mortis citra dubiû fuit dolor propter admistum osculum firmiter impressus, qui totâ corporis structurâ vehementi alteratione concussit ac Spir. vital.

adeò coarctavit, ut vim omnem penitus amitterent. Passiones enim animi corpus nostrum maxime afficere posse, quilibet nostrum quotidie in seipso, dummodo velit advertere, ubertim cognoscat. Quod autem ex iisdem repentina mors subsequatur, vel Symptomata prava contingant, aliquot miris exemplis demonstratum ibo. Ex dolore Wilhelmus Roschildiensis cadaveri Regis Daniæ Svenoni amicissimo ipsius illacrymans, statim extinctus est, relato *Alberto Krantzio lib. 4. Hist. Dan.* Narrant historici ferè omnes, anno MCCCC XCIV. vel ut Sabellicus MD XCV. dum Gallica nobilitas è Neapolitano Regno recederet, Domini Monpensierii filium super patris tumulum plorantem dolore extinctum fuisse. Raisciacus Suevus cum filium strenuè contra Turcas dimicantem in Budæ obsidione occubuisse ex cadavere ad se relato cognovisset, repentino dolore ad vitæ profundius pervadente, cum rigentibus oculis sterisset, paulo post, nihil effatus interit, quemadmodum Historici testantur, & inter cæteros *Paulus Iovius lib. 39. historiarum sui temporis.* Quosdam præ lætitia & amore periisse etiam constat. Sic Sophoclem cum victor in Tragico concursu declaratus esset, statim exanimatum esse tradit *Plinius lib. 7. cap. 37.* cui *Valer. Max. Volateranus & Pontanus* subscribunt. Sic & mulieres binas Romanas filio utroque vivo conspecto, quos in pugna Cannarum occubuisse existimabant, gaudio extinctas, tradidit *Livius lib. 22. hist. ab urbe condita.* Philippidem Comædiographum, cum in certamine Poetarum vicisset, inter gaudium repente mortuus est, auctore Gellio. Et Diagoram Rhodium cum duos filios Athletas, ut *Cicero primo Tusculanarum questionum*, vel tres, ut *Gellius 3. Noctium Atticarum*, testantur, publicè victores coronatos conspiceret, nimialætitia expirasse, apud prædictos Auctores legimus. Polycratam nobilem fœminam Navo insula cognita repente insperato gaudio animam expirasse Plutarchus de claris mulieribus est testis. Narrat *Antonius Bontinius rerum Vngaricarum lib. 3. Decad. 3.* memorabile duorum amantium exemplum: Eurialus equestris ordinis juvenis, & Comes Augustalis mira pulchritudine spe-

ne spectatissimus, commorante apud Senenses Sigismundo Imperatore, Bohemiæ, & Ungariæ Rege, primo obtutu in Lucretiæ Senensis amorem exarsit, pari quoque ardore correpta virgo, quam ob venustatem & formæ præstantiam, alteram Venerem appellabant; amoris æstus brevi utrumque voti compotem fecit. Sed abeunte Romam Imperatore cum Eurialus amicam deserere cogeretur, secundum digressum altera sexus imbecillitate parum constans, præ amantis inopia expiravit, alter amicorum consilio, & solatio aliquantis per instauratus, quamvis vitam distulit, nunquam tamen amplius ridere visus est. Mirandâ quoque ex indignatione evenisse memoriæ mandatum est. *Val. Max. Lib. I. memorabilem c. ult.* tradit uxorem Nausimentis Atheniensis, cum forte fortuna vidisset filium & filiam invicem venere commixtos, præ ira, & indignatione mutam effectam. E contra vero Eglo Samio lustratori accidisse, cum enim in ludo luctæ victor fuisset, eique præmium & honorem subripere vellent, indignatione commotus loquelam recuperavit. Narrat *Saxo Grammaticus historia Danica lib. 14.* Eskillum Episcopum ex animi mærore linguæ debilitate contracta parum vocalem evasisse. *Gaspar Bugatus lib. hist. 7.* scribit Muccium Sforciam, Caravagii comitem, à primo ortu in loquendo vitium habuisse, ut non sine notabili impedimento loqueretur, attamen die quadam dum maxima ex candescencia detineretur, iraque animum occupans, linguæ impedimentum auget, tanto conatu impetuque commotum fuisse, ut posthac semper multo expeditius loqueretur: quod de Cræsi Regis Lydiæ filio plerique ex antiquis ad notarunt, de quo *Julius Solinus lib. Polyhist. cap. 5.* Cum Olympia die octava & quinquagesima victor Cyrus intrasset Asiæ oppidum Sardas, ubi tunc Cræsus latebat, Atsis filius Regis mutus ad id usque temporis, in vocem erupit vitimoris, exclamasse enim dicitur: Parce patri meo, Cyre, & te hominem esse, vel casibus disce nostris. Ex timore pariter nonnullos periisse legimus. Scribit enim *Benivenius cap. 63.* Puerum qui dum in rure paterno degeret, singulisque diebus ad vicinum Sacerdotem studendi causa, ut sit, summo mane

mitteretur à patre, accidisse semel, ut prope jam intranti illi Sacerdotis ipsius ædes, essetque cœlum paululum adhuc subobscurum, præsto fuerint duo viri nigris vestibus obvoluti, quibus a leo perterritus est puer, ut exinde in mortem inciderit. Pudore quoque extinctos nonnullos memoriæ proditum est. *Diodorus Cronus teste Plinio lib. 7.* Sapientiæ Dialecticæ Professor lusoria quæstione non protinus ad interrogationem Stilbonis dissoluta pudore expiravit. Idem de Homero scribit *Valer. Max.* cum propositam à piscatoribus quæstionem solvere nequisset, nec mirum, nam pudor timor quidam est, teste *Arist. probl. 53. 11. part.* Undè & Philosophi auctore *Aulo Gellio lib. 19. cap. 6.* pudorem definiunt esse timorem iustæ vituperationis. *Aretæus lib. 1. c. 7.* hæc scribit: Cæterum & animi immodicæ perturbationes, ut repente incussi pavores, timores, animi consternatio & mæror, præterea & in pueris terrores, interdum inopinatum, atq; ingens gaudium, item risus usque ad mortem implacabilis, nervos resolvere consueverunt.

§. XXII. Sed utrum aliæ adhuc sint causæ proximæ & internæ ex quibus subito mors repentina accidat, dispiciamus. *Dominicus Tirillus Libello in hunc finem dicato*, supponens ex *Galeno Lib. 1. de Prasagit. ex pulsibus cap. 4.* quod vitæ conservatio debet tribui calori, hujus defectum in corde constituit proximam & immediatam causam mortis repentinæ, dum subito corrumpitur aut suffocatur; mox alias superaddit à quibus hæc provenit. Et statim explicans qualis sit hic calor ex cuius extinctione vita repente deficit, dicit, quod hæc doctrina debet intelligi de innato calore implantato & insito in parte solida cordis. Sed immeritò hæc profert tantus vir. Si enim subito deficit hic calor, ut statim admittit, quia resolvitur, quia suffocatur, quod expanditur, quia spiritus comprimuntur aut contrahuntur, frustra hoc tribuitur substantiæ viventi solidæ cordis, quæ nec subito resolvi, nec reponi aut generari potest, expandi aut contrahi; undè potius dicendum, quod Galeni doctrina intelligi debet de calore spirituum, qui vitalis dicitur, quia simpliciter necessarius est ad vitæ conservatio-

vationem, nec solum in ipso corde, sed & in reliquis corporis partibus; & idè vivificum vocatur nectar, quo cor & reliquæ partes conservantur, aptæque redduntur pro suis eliciendis operationibus, præcipuè naturalibus, quorum fit instrumentum. Hæc autem vitalis caloris necessitas maximè relucet in corde, quod illius est origo, & causa simul & fons, à quo per universum corpus diffunditur, ex quo provenit, quod si subito cor spiritibus vitalibus privetur, mediis quibus vitali fruitur calore, illum communicat per universas corporis partes, homo subito privatur vitâ, & idè proxima & immediata causa mortis repentinæ est defectus vitalis caloris, vitæ conservativi, in corde ac reliquis corporis partibus. Hoc præcipuè intelligendum venit de morte repentinâ proveniente in corpore integrè constituto, in sua conformatione & unitate: si enim repente totum corpus, aut partes principes scindantur aut contundantur, aut compressione aut alio modo, debitam amittant conformationem, illi procatarticæ causæ tribuenda est repentina mors, sicut & manifestis morbis, dum ab illis provenit, ut in apoplexiâ suffocante cerebrum. Quando autem ab intemperie potius provenit repentina mors, hæc ex caloris vitalis defectu fit. Hic verò deficit ex variis causis, quas *Tirillus* reducit ad quatuor causarum genera. Primum est alteratio contrariæ qualitatis: secundum est suffocatio: tertium est marcor, seu defectus pabuli: quartum est digestio sive dissolutio ipsius calidi. Hanc doctrinam deduxit ex *Galeno, Libro de utilitate respirationis cap. 3.* Ubi similem proponit doctrinam sumptâ similitudine à flammâ externâ, quæ deficit vel ob materiæ combustibilis defectum, vel quia privatur altero ex duobus moribus contrariis, quorû alter est sursum, quo ignis ad propriam spheram tendit, & fuligines expellit; alter est deorsum, quo versus idoneum pabulû movetur: Undè flamma deficit, si deficit pabulû, versus quod moveatur deorsû, & etiâ si suffocetur, & impediatur illius motus sursum, debitus levitati, vel in circûferet, debitus raritati. Sed falso nititur hoc fundam.

cum supponat, quod calor insitus & implantatus partium solidarum cordis, est qui repente ob has quatuor causas corrumpitur. Calor enim, ut calor est, solum corrumpitur à suo contrario, vel defectu subjecti, ut dum flamma suffocatur, à cujus formâ producitur, & conservatur. Calor autem insitus & implantatus partibus solidis cordis, nequit suffocari, neque illius motus sursum, aut deorsum impeditur, quia cor non informatur formâ ignis, cui est proprium sursum moveri, & deorsum materiam quærere, seu pabulum: Undè sicut calor inhærens in alio quocunque subjecto præter ignem sine iis motibus conservatur; similiter in corde. Et ideò causæ propositæ ab illo pro corrumpendo vitali calore & causanda morte repentinâ falso fundamento comprobantur. Plura videantur in *Resolut. Medic. part. 6. D. Casp. Bravo Consultatione 15. p. 656.*

DISSERTATIO XX.
DE
OSCULIS VALEDICTORIIS
ET EMORTUALIBUS.

SUMMARI A.

I. *Amicitia sincera laus & dignitas.* II. *Osculum separationis sive valedictorium. Exempla ex historia Græca & Romana discedentium amicorum.* III. *Aliarecentioris ævi.* IV. *Os animæ ostium. Oscula morientibus impertita. Osculo animam tradere & sorbere vel excipere quid?* V. *Mors inter oscula valedictoria ingeniosè procurata.* VI. *Lucta anima in morientibus ex mente gentilium osculis citius absolvi credita. Animam in ore tenere. Extremum Spiritum excipere. Deus omni tempore pœnitentes recipit.* VII. *Hebrai morientes osculati sunt aque ac Christiani quondam.* VIII. *Iusti in complexu Dei moriuntur, Oscula gentiles cada veribus jam jam comburendis figunt.*
Salve

Salve & vale mortuis dictum quo sensu? Ioseph defunctum patrem osculatur. Exempla alia hujus moris adducta. IX. Mors abitus vel abitis. Causa cur mortuis oscula adhibita. Clausula valedictoria in Sepulchrorum Inscriptionibus. X. Græci ante sepulturam defunctos osculo salutant. Ex Orationibus veteris Ecclesie pro mortuis, frustra fundamentum petunt Pontificii pro Purgatorio. Dionysius Areopagito duos è vitâ discedentium ordines constituit. Lutheri de precibus pro mortuis sententia. XI. Mortui, urna, monumenta & sepulchra variis coronarum generibus ornata inter Græcos & Romanos. Ἐρωε. Rami arborum ad coronas. Duces bellici lauro redimiti. Mortui Reges coronis aureis coronati. Corona mortuis imposita significabat è victoria seculi securitatem. Pictura Mortis coronata cum lemmate: Victorialimes. Mortuos coronandi mos Patribus valdè improbat. XII. Marcelli urna argentea. Demetrii aurea. Monumentum Metidis à Sacerdotibus sacrificio ibi peracto coronatum. Numa sepulchrum publicis muneribus & coronis decoratur. Saxis sepulchro impositis idem honos ab ethnicis & Christianis habitus. Proverbum: Opus habet apio. Hyacinthi, lilia, viola, rosa aliq. flores in sepulchris anniversaria quadam celebritate cumulat. Feretro Remi frater Romulus osculum imprimit. Idem fratrem interemit ductus ratione Status. Cleopatra Antonii tumulum osculatur. Imperatorum statua in exequiis ad oscula prostantes. XIII. Deductio funebris Clericorum cujuscung. ordinis apud Græcos cum osculis. XIV. Osculum istud precum pro defuncto faciendarum promissio est. Os Orationis officina. Osculum & Eucharistiam mortuis prebendi consuetudo apud Latinos Seculo VII. sublata. Zonaras notatus. Russorum funerandi modus multis India occidentalis habitatoribus communis. XV. Lex Cibenicensis de cadaueribus non osculandis. Mulieres capite discooperto post cadauera ire prohibentur. Tetri halitus ex morientibus egredientes deosculantibus exitios. Osculum consanguineo cadaueri fixum dentibus obest. Superstitiosa de matre defunctam prolem osculante opinio.

§. I. **Q**uantam amicitia, sive honesta animorum conspiratio ac naturæ conjunctio, vim habeat ac efficaciam, nullus facile dilcere, nec oratio ulla explicare potest præter ipsam experientiam, rerum omnium Magistram. Exceptâ Sapientiâ nihil melius datum esse homini à Diis immortalibus amicitia, Romanæ Eloquentiæ Dictator *Cicero* non sine causâ quondam pronuntiavit, *Lib. de amicit.* Ecquid enim dulcius in molestâ hac vitâ quàm habere, cum quo omnia audeas sic loqui ut tecum? quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Adversa etiam ferre difficile foret, sine eo, qui illa gravius etiam quam tu ferret. Profectò amicitia res plurimas continet, quocumque te verteris præsto est, nullo loco excluditur, nunquam intempesta, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igne locis pluribus indigemus, quàm amicitia. Secundas enim res splendidiores facit, & adversas patiens communicansque leviores. Elegantissimum est encomium, quo *Chrysothomus* fidelem amicum exornat, *Homilia 2. ad Thessalonicenses*, dicens: Fidelis amicus revera est vitæ Medicamentum. Fidelis amicus est revera validum tegumentum, quid enim non fecerit verus & germanus amicus? quam non attulerit voluptatem? quam non utilitatem? quam non securitatem? Etiam si thesauros dixeris innumerabiles, nihil vero & germano amico potest æquiparari. Primùm autem dicamus, quantam voluptatem habet amicitia. Gestit gaudio eum videns & diffunditur. Cum eo conjungitur quadam conjunctio, quæ ineffabilem animo habet voluptatem. Et si solum ejus meminerit, mente assurgit & attollitur. De germanis loquor amicis, qui sunt unanimes, & qui pro amicis mori elegerint, & qui ardentem amant. Ne mihi cogitantes eos, qui leviter amant, & sunt mensæ locii & amici nomine, existimetis arguere, id quod dicitur: Si quis habet amicum, qualem dico, verba agnoscat, & si eum quotidie viderit, non fatiatur. Eadem ipsi quæ sibi ipse optat & precatur. Tanta res est bonus amicus, ut & loca & tempora propter ipsos amentur. Quomodo enim à splendidis corporibus flos emanat in loca vicina, ita etiam amici ad loca ad

ca ad quæ accesserint, suam emittunt gratiam, & sæpè cum absq; amicis in illis locis fuerimus, flemus, recordantes dierum in quibus cum illis versati sumus, & gemimus. Verbis explicari non potest, quantam affert voluptatem & lætitiã præsentia amicorum. Soli autem sciunt, qui experiuntur. Et gratiam petere, & gratiam accipere ab amico licet, citra suspicionem. Quandò nobis imperant, tunc eis habemus gratiam. Quando dubitant & verentur, tunc tristitiã afficimur. Nihil habemus quod non sit illorum. Omnia quæ hic sunt sæpè despicientes, propter illos nolumus hinc recedere. Illi etiam luce magis desiderabiles. Revera ipsa quoq; luce est amicus desiderabilior: loquor de sincero & germano. Nec mireris melius enim est, ut Sol nobis extinguatur, quam ut privemur amicis. Meliùs est degere in tenebris, quam amicis privari. Et quomodo? Ego dico, multi Solem videntes sunt in tenebris. Abundantes autem amicis, ne fuerint quidem in afflictione. Omnes voluptates exuperat voluptas amicitia, etiamsi mellis voluptatem dixeris. Nam id quidem affert satietatem, amicus autem nunquam, dum fuerit amicus. Sed augetur potius desiderium, & satietatem nunquam affert voluptas. Vita quoque præsentem est amicus jucundior. Multi quidem certè post mortem amicorum ne optant quidem amplius vivere. Cum amico etiam exilium tulerit quispiam, absque amico autem ne suam quidem patriam habere voluerit. Cum amico etiam paupertas est tolerabilis. Absque eo autem & sanitas, & divitiæ sunt intolerabiles. Alterum habet seipsum. Angor, quod non possim exemplo rem ostendere. Idem loco adducto. Quoniam autem amici, quos morum bonorum similitudo ac confirmata virtus conglutinavit, ab se invicem divelli admodum ægrè quidem patiuntur, quandoque tamen talem separationem nullo modo intervertere valent, tum molliores animi partes præsentem virtute consolidant, & discedentem certo caractere ceu Symbolo sibi postremum devincientes, intermixtis lachrymis & osculis tristissimè comitantur. *Oscula* in hac occasione veteres *distribuebant*, procul dubio propterea, ut cultam hæcenus amicitiam sartam tectamque

servatam, perpetuæ mandarent memoriæ, ac iis propensam benefaciendi voluntatem quasi obsignarent.

§. II. Sed Exemplis negotium amat illustrari, ergò manipulum ex historia Sacrà & seculari depromam: Ephesii & Melitenses fideles magno cum fletu in Pauli Apostoli collum illapsi, cum de osculabantur, cum Hierosolyma siturus, se posthac visuros præsentem negasset, *Actor. 20. 37.* Jacobus Apostolus Martyr emissario eum ad judicem ut gladio cæderetur, deducenti osculum dedit ac vale nunciavit, postea uterque capite truncatus est, Anno Domini XLV. *Clemens Alexandrin. Lib. 3. Hypothes. Venceslaus Sturm. in Calendario Sanctorum & Historiar. ad diem 15. Junij. p. 566.* Osculum quod Raguel & Hanna Sacræ fixit *Tob. 10. v. 12.* Tobias item & Hanna Tobie Juniori, *Tob. 11. v. 11.* elegantioribus ab Hebræis מוֹתָר וְהַיָּוֵנִי. hoc est, *discessus Separationis, seu Valedictorium* nuncupatur, teste *Daniele Fesselio, Advers. Sacror. Lib. 3. cap. 7. S. 6. p. 280. Druf. Miscellan. Centur. 1. c. 60.* Sic Hector apud Homerum *Lib. 6. Iliados v. 476. seqq. p. m. 237.* jam jam iturus ad bellum, filium blandè complexus & osculatus legitur:

Ζεῦ ἄλλοι τε θεοὶ, δοτε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγὼ περ, ἀριστερεῖα τρώεσσι.
Ἔβην τ' ἀγαθὸν, καὶ ἰλίε' ἴφι ἀνάσσειν,
καὶ πόλε' τις εἴησσι, πατρὸς δ' ὄλε' πολλὸν ἀμείνων.

Jupiter aliique Dii, date jam & hunc fieri.

Filium meum, sicut & ego, valde clarum inter Trojanos,

Sic viribus valentem, & in Troja fortiter regnare:

Et olim quis dicat, Patre autem hic multo melior:

Simili modo Æneas ad castra properans, filium suum Ascanium exosculatur uti *Virgilius* innuit *l. 12. Æneidos v. 433.* sequentibus:

Ascanium fuso circum complectitur armis:

Summaque per galeam delibans Oscula fatur:

Disce puer virtutem ex me, verumque laborem;

Fortunam ex aliis.

Postquam Horatii & Curatii pro principatu patriæ certamen suscepissent, Horatiorum pater cognitâ filiorum mente, gavisus, sub-

sublatis ad cœlum manibus gratias egit. Diis immortalibus, quod
 ram egregios sibi dedissent liberos; deindè singulos benignissimè
 complexus & suavissimè exosculatus, accipite inquit, meam quo-
 que sententiam optimi filii, & pulchrum hoc piumq; responsum
 Tullio referte. Teste *Dionysio Halicarnass. Antiquit. Roman. Lib. 3. c.*
20. p. 149. Paulò post Albanus Imperator produxit Curatios, Ro-
 manus Rex Horatios, præter egregiam armaturam ornatos, sicut
 qui morti destinati sunt. Ut verò congressi sunt propius, gladios
 tradiderunt armigeris, ipsi ruebant in complexus mutuos, flentes,
 suavissimisque se appellationibus consalutantes, ut nemini non
 cicerent lacrymas. *Idem ibidem.* Charicles Medicus egrediens è
 convivio, manum Tiberii Cæsaris osculandi causa adprehendit.
Sueton. in Tiberio cap. 72. Navem Cratesiclea mater Cleomenis
 cum nepote conscensura, seduxit Cleomenem remotis arbitris
 in fanum Neptuni, ibi complexa deosculataque mœrentem &
 commotum, age, inquit, Rex Lacedæmoniorum, cave, ubi foras
 egressi erimus, quisquam nos lacrymantes conspiciat, aut quid
 Spartâ indignum admittentes. *Plutarchus in Agide & Cleomene, p.*
m. 815. Dionys. Halicarnass. Antiquit. Roman. Lib. II. cap. 40. de Vir-
 giniæ filia: Claudius verò puellam abduxit hærentem in patris
 amplexibus, eumque deosculantem, & suavissimis vocibus ap-
 pellantem. *Petronius in Satyrico:* forsitan ignarus tempestatis fi-
 lius, aut patrem utiq; reliquit aliquem, cui proficiscens osculum
 dedit. *Iustinus Histor. Lib. 23. cap. 2.* de Texenæ in Agathoclem
 conjugali observantiâ, Ex altera parte uxor maritum non amplius
 vitura, osculis fatigabat. *Statius Thebaidos Lib. 12.*

Jam nec conjugibus suprema nec oscula natis.

Jungit ———

----- ignem miseræ post ultima quærunt

Oscula. - - - - -

Ovidius Tristium Lib. 1. Elegia 3.

Sæpè valedicto, rursus sum multa locutus;

Et quasi discedens oscula summa dedi.

Conf. Plant. Asinar. act. 3. Sc. 3. v. 24. seq.

§. III. Româ secundum à Totilâ Gothorum Rege capta Paulus equitum præfectus ex Sicilia cum quadringentis Equitibus pontem & molem Hadriani insedit. Ejus verbis incensi equites, complexi & invicem osculati, certissimo moriendi proposito, in proximam Gothorum stationem irruere volebant, factaque permagnâ hostium cœde pugnando interierunt. *Albertus Crantzius, Lib. 4. Svecia, cap. 18.* Memorabilem quoque *Caspar. Peuce-rius* narrat historiam de materno in liberos affectu, quæ omninò sedem hic obtinet, Verba *Autoris lib. 5. Chronicorum* sequentia leguntur: Albertus Comes Provincialis Thuringiæ, Henrici optimi Patris degener filius, cum ex MARGARETHA Friderici II. filia suscepisset filios duos, Fridericum & Ticemannum, generosissimæ indolis adolescentes, spreto conjugè nobilissimâ exarsit amore pellicis tanto, ut etiam vitæ conjugis insidias struxerit, de quibus illa certissimis indiciis edocta, ut cederet furoribus & sceleri mariti, & vitæ consuleret, hortantibus amicis prudentibus ac fidelibus, consilium cepit de fugâ. Ostenditur adhuc locus in arce Isennacensi, ubi non magna est altitudo à scopulo extra arcem ad fenestram, ex qua Domina cum quinque comitibus dimissa fuit. Nocte cum migratura esset, priusquam à filiis discederet, assidens ad lectulos, & calamitatem suam deplorans, cum consiliarius senex & matronæ eam comitaturæ hortarentur, ut properaret, tandem valedictura filiis à quibus avellebatur invita, quod eorum pericula sciret non fore leviora suis, Fridericum natu majorem, lacrymis & ejulatu materni doloris magnitudinem ostendens, OSCULIS crebris complexa, postremò mirabili animi motu genam ejus mordicusprehendit ac læsit. Vulneris cicatricem Princeps quoad vixit, retinuit, & cognomentum inde *ad-morfi* consecutus est. Quis non detestabilem monstrofi hominis lasciviam diris devoveat, & è contrario tenerrimam matris probæ erga sobolem propensionem, quæ, juxta *Horatii* effatum *Lib. 1. Ode 13.* tanquam *furens*, impressit memorem dente labris notam, dignis laudibus prosequatur? Cum anno MDCLXX. Comes Frangipanius propter atrocissima in Sacratissimam Cæsaris Majesta-

jestatem admiffa delicta capite plectendus effiet, ultimamque gratiam à commissariis postulatiffet, ut liceret sibi coram Zerino valedicere, qui jam pridianâ nocte Frangipanio malorum Auctori condonarât uniuersa, etsi per eum in eum calamitosum statum deductus, quoniam nunc una veherentur navi, contentit Confessarius, impetrat ea lege, ut Germanico idomate se, & Confessario presentibus fiat, quod & facit: ubi in genua & mutuos amplexus ruentes, alter alteri manum vultumque exosculatur, veniam orat, atque ad mortem generose subeundam horratur. *Histor. Brachelio. Thuldenanæ continuatæ part. 7. Lib. 2. cap. 5. p. 158.*

S. IV. Atque hæc de osculis valedictoriis inter vivos, nunc de aliis inter morituros usitatis differendi materies suggeritur. Uniuersi naturâ duce populi putârunt, *os nostrum esse animæ ostium*, & aditum sacrosanctum, quo divinitus vel ad nos intret, vel ad alios iterum egrediatur. Mos itaque communis fuit olim carorum atque affinium, ut suorum mortem osculo comitarentur, eorumque Spiritum qui diem obibant, quasi haurirent, quod summæ charitatis erat indicium atque documentum. Quandoquidem animum, qui in Domicilio corporis habitabat, perennem sibi vellent esse comitem, & abesse nunquam, magnam in eo beatitudinis suæ partem collocantes, si dulci illius communione possent perfrui, quem insigni amore complecterentur. Quod si verò illa consuetudo à natura ipsa est inducta, mirum minimè videtur, quandò frequens ejus apud diversas gentes usus atque observatio occurrit. Nam non tantum Judæi & Romani, sed alii etiam homines quilibet eam tenuerunt, ne scilicet morientes hoc supremo amicitiae officio privarentur. Loquuntur hoc autores Ethnici, tam Latini quàm Græci, quin & Christiani, quibus crebra *osculorum* mentio injicitur, cum de *morientibus* agunt. Apud *Euripidem* in *Phænissis* Antigone morientem patrem ita compellat.

O amantissime, quin os tuum applicabo ori.

Heliodorus in Erotic. προσαιφρητάς με καὶ τὰ τελευταία περιβαλεῖν ἀρχαῖον φίλημάτων καὶ ἀφύχων ἀπὸς ἐρήθην. Id est: *erepta est mihi facultas extremi complexus, ultimisque osculis & exanimis orbarus sum.* Apud Latinos

id

id multò frequentius occurrit, quibus receptâ loquendi formulâ per illa oscula dicebantur morientes *animam tradere, transferre, effundere. Superstites verò extremum morientium spiritum legere, colligere, sorbere*, Græcis $\Psi\upsilon\chi\omicron\pi\omicron\pi\omicron\epsilon\upsilon$ apud *Suidam & Hesychium, excipere*. Huc respexit *Seneca* his verbis: Non judicabam me cum illos superstites relinquerem, mori, non effundere mihi Spiritum sed tradere videbar. *Quintilianus Junior*: Non morienti pater affedi, non ægri caput molliori sede composui, non fatigatum latus mutavi, non spiritum excepi. Disertissimus quoque Romulidarum *Cicero*, talem complexum matres ad carceris ostium pernoctantes anxie ambiisse *Verrinâ V.* perhibet, & ex hoc capite *Verrem* perstringit, quod desiderantes matres ab hoc complexu exclusisset: *Nihil, inquit, orabant aliud, nisi ut filiorum extremum habitum excipere sibi liceret. Manilius Lib. 5. Astronomic.*

Pernoctesque Patres cupiant extrema suorum
Oscula, & in proprias animam transferre medullas.

Add. *Nonius c. 4. in excipere. Philipp. Caroli, Antiquitat. Rom. Lib. 4. cap. 12. Alexander ab Alexandro Genial. Dier. lib. 3. cap. 7. Petronius in Satyrico*: Igitur si verè *Eucolpion* dilexisti, da osculum dum licet, & ultimum hoc gaudium fati properantibus rape. Hæc ut ego dixi, *Gnition* vestem deposuit, mea que tunicâ contactus exferuit ad osculum caput. Patior ego vinculum extremum, & veluti lecto funebri aptatus exspecto mortem jam non molestant. *Chrysofost. homilia 9. in 2. ad Thessalonicenses*: Amico omnium maxime vel mœstissimum est, ne vicino quidem mortis tempore frui posse carissimo suo, non enim ita præterito tempore gratificamur contuberniis, sicut graviter fecimus, cum defunctis propinquâ mortis horâ destituimur. *Seneca de brevitate vite*: Cæsar patruus meus *Drulum* intima Germaniæ recludentem, & gentes ferocissimas Romano Imperio subjicientem in complexu & osculis suis amisit. *Ausonius in Parentalibus, carmine 23.*

Illam manus inter genetricis & oscula Patris
Occidit, Hispanâ tum regione procul,

§. V. Notabile mortis exemplum non minus ingeniosè quàm astutè inter oscula valedictoria procuratæ recenset *Tiberius Decianus Vtinenfis Ictus lib. 9. tractat. Crimin. cap. 4. n. 14.* His verbis: Erat Venetiis Aromatarius quidam ad insigne pomi aurei, qui habebat amitam vetulam, & in regione B. Mauritii habitantem unâ cum famulâ tantum: quæ vetula parsimoniâ sibi singulari ad tria millia Ducatorum comparaverat, huncque nepotem suum, ut sibi valdè dilectum, hæredem instituerat. Verum Aromatarius, qui vitam infamem ludendo & scortando ducebat, pecuniâ indigens & moræ expectandæ hæreditatis impatiens, asumpto molendinario quodam amico suo, ad scelera prompto, una die domum ingressus, cujus fores semper illi patebant, & amitam & famulam atrocissimè jugulavit circa dimidiam horam noctis, pecuniamque omnem surripuit, ob quod facinus & parricidium, ita dirigente justissimo iudice D E O captus & condemnatus est à Senatu Veneto, ut equo per Venetiarum regiones tractus, manûque ad locum perpetrati delicti abscissâ, securi ancipiti percussus publicè in quatuor divideretur parteis. Fratres verò duo, quos habebat, ut tantam ignominiam evitarent, dum impetrâssent, ut possent pridè quam sententia in eum executioni mandaretur, fratrem damnatum alloqui, & extremo vale dato ipsum osculari, alter eorum condito veneno in nuce avellana, sive coryli, dum exosculatur fratrem, ejus ori nucem illam indidit, prius monito, quid ei agendum de eâ esset, qui post eâ fracta dentibus nuce venenum hausit, & in carcere mortuus est. Illustrissimi autem Domini videntes eo modo justitiam eludi, graviter mulctatis fratribus & bannitis, censuerunt cadaver dicti Aromatarii publice per magnum ejus civitatis canale, in patenti navicula duci, & à Carnifice ardenti forcipe frustatim cadaver ipsum discerpi, quod & factum est. *Conf. lib. 9. Tract. criminal. c. 2. n. 34.*

§. VI. Optabant autem hoc osculum, morientibus gratum erat, ut *Livia* verba in *Pedonis Albinovani* elegiâ testantur:

E c c c c

S o s p i -

Solpitem te saltem moriar Nero; tu mea condas
Lumina & excipias hanc animam ore pio.

Item: At miseranda parens, suprema nec oscula fixit,
Frigida nec movit membra tremente manu.
Non animam apposito fugientem excepit hiatu.

His & similibus loquendi formulis superstitiosam opinionem experientes supremum humanitatis officium fœdabant. Somniantes nimirum morientium animam per os quasi patulam quandam januam evolare, in ore verò veluti in vestibulo diutius hæere, quod ægrè à corpore divelleretur; in quâ morâ luctantis animæ pugnam consistere existimabant, & cruciatus diuturniores morientis, propterea ut facilius & citius lucta absolveretur, animameductam, & in summo quasi ore tum versantem, apposito hiatu excipere propinquos, & elicere quodammodo debere osculando, & os ori admovendo, quemadmodum Prosaica & Metrica scriptorum testimonia evincunt. *Statius Sylv. I. lib. 2. de Glauca Aetidiæ Mellioris Delicata v. 171. seq.*

Nunc torvus, pariter vestes & pectora rumpis,
Dilectosque premis visus, & frigida lambis
Oscula. - - -

Et *Thebaidos lib. 5. v. 259.*

- - Positique patrum super ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitæ
Singulant animas. - - -

Unde & Proverbio usurpatum, ut morti proximi animam in ore tenere dicantur. Sic Antigonæ ad Herculem in *Seneca Hercule furente v. 1310.* fatur:

Hanc animam levem
Fessamque senio, nec minus quassam malis,
In ore primo teneo.

Et *Seneca Philosophus, Epistola 30.* Non dubitare autem se, quin senilis anima in primis labris esset, nec magna vi abstraheretur à corpore. *Virgilius lib. 4. Æneidæ:*

--- date, vulnera lymphis,
 Abluam, & extremus si quis super halitus errat,
 Ore legam. - - -

Ubi *Donatus* : Hoc dixit, quia hunc charissimi colligere se posse arbitrabantur. *Seneca Tragicus de Alcmena ad Herculem Octauum* v. 1340, seqq.

Membra complecti ultimum

O nate, liceat, Spiritus fugiens meo

Legatur ore; brachia in amplexus cape.

Apud *Iustinum* lib. 23. *Historiar.* cap. 2. *Texena* uxor *Agathoclis* ait : senec invitam periculo spiritus sui emturam, ut extremos viri spiritus exciperet. Similes formulas in sacris Scriptoribus habes. *Cyprianus* *Sermone de carnâ* perquam notanter : Sed in eodem articulo temporis, cum jam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerferit, pœnitentiam Clementissimi DEI benignitas non adspernatur, nec serum est, quod verum, nec irremissibile, quod voluntarium : & quæcunque necessitas cogat ad pœnitentiam, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas (si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio) excludit à veniâ. Sed in amplitudine sinus sui mater charitas prodigos suscipit reuerentes, & velit nolit Novatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes.

§. VII. Eadem naturâ duce Hebræi morientes amicos osculati in sacris leguntur. Ita *Jacobus Patriarcha* in osculis *Joseph* vivere desiit, *Genesis* cap. 50. *Philo Iudæus* in vitâ *Joseph* *Jacobum* patheticè mortem filii deplorantem introducit : *Non tam mortem tuam, mi fili, doleo, quam sepulchri jacturam. Nam si tibi sepulchrum contigisset in terrâ propriâ, nec mihi decesset solatium. Officiosè affedissem egrotanti, ante mortem impressissem morienti extrema oscula, clausissem oculos, mortuum lacrymis profudissem.* Idem *Christos* etiam suo tempore fecisse auctor est *Chrysostomus*, *Homilia* 1. de patientia *Iobi* differens : Qui secundum carnem parentes sunt, cum natum ultimo Spiritu laborantem habuerint, circumfident, ultimaque

ejus audiunt verba, manus circumpalpant, adhortationes fomentaque alia de industria adhibent. *Os deosculantur ultimo parentum osculo.* Exindè cum reddiderit puer animam, quemadmodum desiderant, jubent parentes officia adhibere. Manus componunt, oculos claudunt, caput directò statuunt, pedes reducunt, lavant, sepulchroque condigno dignis funeralibus condunt, atque propria calamitate solantur. Quod autem à Sanctis ad contestandum pium mentis affectum in his amplexibus & osculis observabatur, illud ab Ethnicis ad exceptionem animæ emigrantis superstitionisè admodum & vanè usurpatum deprehendimus. Inde ortum est, ut quos feliciter ac beatè mori significare volebant, eos in amicorum & charorum osculis expirare dicerent. Accedente insuper pertuasiōe, osculis amantis in media morte animam hominis commorari paulum debere. *Bion*
 Epitaphio Adonidis :

Δύσποτμε μείνον Ἀδωνι πάνυσατον ὡς σκιχῆω

Ὡς σε περιπύξω καὶ χεῖλεσι χεῖλεα μίξω.

Ἐγὼο τιτδὸν Ἀδωνι ἴδ' αὐ πύματόν, με φίλασον

Τοσῦτόν με φίλασαν ὅσον ζῶει τὸ φίλαμα.

Epitaphium Phœbo liberto positum à Gellio maximo:

Hic situs est quondam Gelli pars maxima Phœbus,

Adfectus omnes possidet iste lapis.

Vix consummavit septem quinquennia lustris,

Oscula ferventem nec tenuere animam.

Barthius Adversar. lib. 4. cap. 17. pag. 192. Suetonius de Augusto Cesare, cap. 99. Omnibus, inquit, deinde dimissis, dum advenientes ab urbe de Drusi filia ægra interrogabat, repenti in osculis Livix (uxoris) & in hac voce defecit. Roberti Bellarmini Cardinalis moribundi manus nonnulli osculabantur. *Vid. Marcell. Ceroin. in imagine virtutum Bellarmini, capite XLII. pag. 116.*

§. VIII. In Sacris literis è contrario beata mors justorum inde censetur, non quod in amicorum amplexibus deficient, sed quod in ipsius Dei complexu & osculis animam reddant, uti Mo-

ses mortuus esse perhibetur, vide supra *Dissertat. I. §. 10.* Beati mortui qui in domino moriuntur *Apocal. 14. v. 13.* Ita mortuus est Proto-Martyr Sanctus Stephanus, de quo *Actorum 7. v. 6.* dicitur, quod obdormiuit in Domino. Hoc explicans *Augustinus sermone nonagesimo secundo de diversis*: absorptus est, inquit, in charitatis abyssum, & inter Dei sui brachia requiescens dormiuit securè. *Iohannes Hieronymus sopranes in Davidem, digressione II. cap. 1. p. m. 462.* *Iohannes Stephanus Menochius de Republica Ebraeorum, Lib. 8. cap. 4. p. 764.* Sed præter adductam rationem alia adhuc hujus moris causa indagari debet. Nam si ad colligendum spiritum evolantem tantum id egissent, moribundos duntaxat essent osculati: ast insuper certum est, exanimatis & jam jam in rogam ponendis cadaveribus inter gentiles osculum imprimi solitum fuisse, quomodo apud *Euripidem in Medea* filiam mortuam osculabatur Creon. Apud *Ovidium Lib. 6. Metamorph. fab. 5.* filios occisos Niobe:

Ordine nullo

Oscula dispensat natos suprema per omnes.
Meleagrum mortuum forores. *Metamorph. 8. fab. 4.*

Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.

Tibullus Lib. 1. Elegia 1.

Flebis, & arsiuro positum me, Delia, lecto,

Tristibus & lachrymis oscula mista dabis.

Propertius Elegia 10. Lib. 2.

Osculaque in gelidis pones suprema labellis,

Cum dabitur Syrio munere plenus Onyx.

Salve æternum, mihi maxime Palla,

Æternumque vale. ———

Dicit *Æneas Libro II. Æneidos Virgiliana v. 97. seq.* Quod imitatus *Statius 3. Sylvar.*

Salve supremum, genitor, nitissime patrum

Æternumque vale. ———

Servius ad Virgilio locum: Varro in libris Logistoricis dicit, idèo mortuis *salve & vale dici*, non quod aut valere aut salvi esse

Ecccc 3

pos-

possint, sed quod ab his recedimus, eos nunquam visuri. Hinc ortum est, ut etiam maledicti significationem interdum *Vale* obtineat, ut *Terentius*: Valeant, qui inter nos dissidium volunt, hoc est, ita à nobis recedant, ut nunquam ad nostrum revertantur ad spectum. Ergò cum mortuo dicitur *V A L E*, non Etymologia consideranda est, sed consuetudo, quod nullis vale dicimus nisi à quibus recedimus. Quin etiam Judæi, pariterque Christiani defunctis oscula fixerunt, exemplo Josephi, super faciem patris sui Jacobi jam demortui ruentis, eumque non sine lachrymis deosculantis, *Genes. 50. v. 15*. Osculatus est Joseph patrem, & ejus compressit oculos, non quasi mortui, sed tanquam dormientis, ait *B. Lyserus in Josepho. Corippus de Iustino Iuniore*, *JUSTINIANI* cadaver adeunte:

Ut prius nigrediens corpus venerabile vidit,
Incubuit lachrymans, atque oscula frigida carpsit
Divini patris - - -

Non repetam hic altius, quomodo multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes defuncti Othonis Imperatoris exosculati sint, teste *Suetonio in Oth. cap. 12*. Cum Agesistrata filium Agidem spectaret humi jacentem, & exanimem è resti pendentem matrem, in filium ruens & faciem ejus osculata, nimia tua te, (inquit) fili, modestia, lenitas & humanitas nobiscum perdidit. *Plutarch. in Agide, pag. 804. Idem ibidem pag. 822.* de Pantheo quoque tradit, quod & Cleomenes Rex, apud què propter formæ elegantiam & morum rectitudinem plurimum valebat, præceperit, eum ipsum (Regem) atque alios vidisset jam occubuisse, tum sibi conscisceret mortem. Omnibus jam humi stratis accedens Pantheus, & pugione singulos fodiens, tentavit, num, quis forte adhuc spiraret; Cum Cleomenem quoque in Planta pedis punxisset, atque advertisset, faciem eum contrahere, osculum illi tulit, inde affedit ei, hinc exanimem jam complexus, semetipsum super eum confodit. O sinceram æternoque monumento dignam amicitiam, quæ & rebus prosperis & adversis illibata atque inconcussa perstitit! Videatur insuper incomparabilis Antiquitatis
stator

stator *Caspar Barthius*, in *operosissimo suo super Statium Commentario*, Lib. 2. *Thebaidos* p. 185. Lib. 3. p. 717. Ubi de his elegantem telam texuit. *Emericus Cruceus*, *Commentar. ad eundem Poëtam*. *Antonius Contius* in *horis subcisivis*. *Doctissimus Bourdelotius*, de posteriori literatura præclare meritis, in *notis ad Heliodori Eroticon*. *D. Iohann Andreas Quæsted*, de *sepulturâ veterum*, pag. 66.

§. IX. Causa verò præter allatam certior vix adferri potest, quam quod ex hâc vitâ migrantes, quasi abeuntes osculo dimittendos esse rati sint. Solebant enim Romani peregrè profecturos, urbemque repetentes, osculo excipere & dimittere, ceu in antecedaneis docuimus. Quia igitur iisdem mors quædam peragratio est habita, unde mortem ad vitandam *ἄποφύγιαν ἀβίτην*, sive *abîtum* dixere, & illud frequens in tumulis, *abiit non obiit*, uti peregrè abiturientibus, sic mortuis osculo discedendi veniam concedebant. Quod Hebræorum defunctis osculum datum sit, probat Historia Mosaica de Jacobo extincto, *Genes. Quinquagesimo Capite*. Propterea eandem rationem id fecerè Judæi nec non Christiani. Nam quod ad prodeuntem è corpore Spiritum minimè illud præstiterint, satis abundè liquet. Habebant scilicet cognitum, animam cujuslibet materiæ expertem esse, & illud alterum ridiculum, per os tanquam januam egredi. Contra affatim constat, consuevisse eosdem cum discessuros osculo dimittere, tum redeuntes occurrantesque, sive amicos, sive cognatos excipere osculo. Est pariter indubiatum, Christianos eadem causa impulsos mortuis osculum impressisse. Ad hujus positionis probationem apprime facit Testimonium *Iacobi Gretseri*, Lib. 1. *de funere Christiano*, cap. 10. p. m. 46. *Edit. Ingolst ad. in 4.* Habeo, inquit, *tractatum manuscriptum de primatu Pontificis contra Græcos*, in quo hæc reperi: Cum Græci ad mortuum sepeliendum conveniunt, noti, amici, & cognati accedentes ei *osculum præstant*, singuli tanquam licentiam accepturi, & hæc verba adjiciunt: *vade, cum natura nos vocaverit, sequemur te*. Osculati porrò sunt mortuos testandi amoris ergò, quia osculum tum inter Hebræos, cum Christianos symbolum amoris extitit. De S. Huberto Episcopo
Leo-

Leodiensi acta vitæ ejus; omnes adstantes genibus curvatis, cervicibusque submissis, plantis ejus grata oscula libant, *Hæc ille.* Obiter heic velim observes, in Latio verbis *salve & Vale*, de quibus præcedenti §. VIII. actum, plerumque clausulam valedictoriam à Grefsero allatam subungi, communiterque Inscriptiones antiquas eadem concludi, uti velex hocce exemplo patet; **VALE ET SALVE. ANIMA OPPIÆ FELICISS. NOS. EO. ORDINE QUO. NATURA. PERMISERIT. TE. SEQUEMUR. VALE. MATER. DULCISSIMA.** *Kirchmann. de Funer. Roman. Lib. 3. cap. 9. p. 248.*

§. X. Cæterum reticendum non est, simile quid in funerum deductione ante sepulturam apud Græcos quondam fuisse adhibitum, & adhuc hodiè observari. Primò enim è Sacerdotibus, quem reliqui indè sequuntur, proprius ad cadaver accedente, & orationem recitante à cunctis amplexu & osculo mortuus excipitur, cui fidem faciendi causa mihi non erit Senio *Dionysium Areopagitam* in scenam producere, in cujus *Hierarchiâ Ecclesiasticâ cap. 7. pag. 218. Edit. Parisina,* sequentia leguntur: *ἠροσελθὼν ὁ θεὸς ἱεράρχης εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ' αὐτῆ ποιῆσται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν αὐτὸς δὲ ὁ ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες.* Hoc est: Pontifex sacer accedens sacram super isto facit precem, & post precem ipsemet defunctum osculo salutatur, postque ipsum cuncti præsentis cœteri. *Hæc ille.* Quoniam verò ex hoc loco Pontificii fundamentum pro stabiliendo purgatorio desumere solent, operæ pretium fuerit accuratius pensitare quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit; & quomodo orationes illas intellexerit. Quando igitur *Dionysius* ritus sui temporis circa defunctos describit, non status aut anniversarias pro mortuis orationes habet, non addit sportularum oblationes, nec mysteriorum celebrationem, sed tantum funus in templum defert, atque ibi ante sepulturam Pontifex semel sacram precem super mortuum facit, deinde illum osculo salutatur, quod reliqui præsentis etiam faciunt, postea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. *Hæc ipsa rituum dissimilitudo & varietas ostendit, non esse divinas sanctio-*

ationes, sed humanas liberas & indifferentes consuetudines seu observationes. *Dionysius* enim oblationes, anniversaria, & mysteriorum celebrationem, quæ alibi in exequiis fuerunt, non memorat. Osculum vero defuncti ut ejus etiam cadaver suave & priosum debeat esse, & infusionem olei haber, quæ alibi non fuerunt usitata, quæque ne hodie quidem Pontificii observant. Orationis verò supra mortuum dicit, hoc fuisse argumentum, ut divina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiserit, eumque collocet in luce & regione viventium in Sinum Abrahamæ, Isaac, Jacob, in locum unde aufugit dolor tristitia & gemitus. E tali verò orationis formâ Pontificii statim solent inferre, animas defunctorum nondum esse in regione viventium, sed in loco tenebrarum, doloris tristitiæ & gemitus, unde orationibus sint liberandæ, hoc est, in purgatorio. Sed consequentiam hanc *Dionysius* disertè negat, & expressè contrarium adstruit, non enim tres, sed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita discedunt, *ιερώων καὶ ἀνιερώων, sanctorum & profanorum*: Profanos vocat illos, qui vel inquinamenti Ethnicis pleni, vel qui sacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiscentias transfugerunt: Eos, quando ad finem hujus vitæ perveniunt, dicit miserabiliter & invitos ex hac vitâ avelli, nulla bona spè subnixos propter pessimam vitam. Alterum autem ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, sed tamen pro remissione peccatorum orant. Eos dicit cum firma & certa spe in divinâ (*εὐφροσύνη*) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non possint ad deteriora converti, & corpora beatam expectent resurrectionem. Propter hæc, inquit, obdormitio sanctorum est in lætitia & spe immobili, quia pervenerunt ad finem certaminum. Item norunt se totos percepturos (*χειροσίδῃ λαΐων*) Christiformem requiem, quando ad terminum hujus vitæ pervenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum suorum certaminum venit, sacrâ impletur lætitiâ, magna que cum (*ἡδονῇ*) jucunditate seu voluptate viam felicissimæ regenerationis ingreditur. Propinqui verò defuncti (*μα-*

καί(μοι) beatum illum prædicant, sicut & est, ut qui ad optatum victoriæ finem pervenerit. (ἄρδς τὸ νικηφόρον ἐυκλείως ἀφιερῶν τῆ-
 λος) & auctori victoriæ persolvunt hymnos gratulatorios: (χαρ-
 τήρις) seiplos quoque orantes ad similem requiem admitti &c.
 Fuerunt itaque veterum orationes pro mortuis non satisfactiones
 pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne
 purgatorii, sed publicæ celebrationes, applicationes & obsigna-
 tiones divinarum promissionum, de remissione peccatorum, re-
 quie & salute piè defunctorum, fuerunt institutiones & exhorra-
 tiones viventium, fuerunt consolationes & confirmationes lügen-
 tium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga
 defunctos. In hanc sententiam etiam *Apologia Augustana Confes-
 sionis de Orat. pro mortuis* dicit: Nos non prohibere orationem
 pro mortuis. Et *Lutherus in confessione sua* dicit: pro mortuis,
 quia Scriptura nihil meminit, existimo non esse peccatum, ex li-
 bera devotione, ita vel similiter orare, ut Deus animæ, si in tali
 statu sit, misereatur, utque satis sit, quando semel vel bis illud fa-
 ctum fuerit. Vigiliæ enim, Missæ pro animabus, & anniversaria
 in Papatu prorsus inutilia sunt, imo sunt Diaboli nundinationes.
Hactenus Lutherus. Neque tantum solius *Dionysii Hierarchia*
 memorias mortuorum ita interpretatur, sed & reliqui antiquio-
 res ita senserunt. *Origenes* quidem Platonicum Purgatorium
 alias strenuè urget, sed ritum suarum Ecclesiarum describens,
Lib. 3. in Iobum ait: Non celebramus diem nativitatis, cum sit
 dolorum & tentationum introitus, sed diem mortis, utpote
 omnium dolorum depositionem, & omnium tentationum ef-
 fugationem, quia non moriuntur, sed perpetuo vivent, hi qui
 mori videntur. Propterea & memorias sanctorum facimus, &
 parentum nostrorum vel amicorum in fide morientium devo-
 tē memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam
 etiam nobis piam consummationem in fide postulantes. Item,
 celebramus memoriam defunctorum, religiosos cum sacerdoti-
 bus convocantes, fideles una cum Clero invitantes, adhæc ege-
 nos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, ut fiat festivitas
 nostra

nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis Christianos celebrâsse diem mortis suorum eleemosynis & orationibus, non quod existimârint eos doloribus cruciari, undè exequiis illis liberandi essent, sed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depositionem, ad omnium tentationum effugationem, & ad requiem pervenissent. Confer. *Metrophanes Critopulus in Confessione Ecclesie Oriental. cap. 20. Martinus Chemnicus Exam. Concil. Trid. part. 3. p. m. 536. Edit. Genev. in fol. B. Meisner. de Purgat. p. 280. seqq. A Egid. Hunz. Tomo 1. Oper. fol. 1538. Mentzerus contra Pistor. p. 599. 605. Gerhard. LL. Tom. 8. de morte §. 224. Dorscheus Mys. Miss. p. 329.*

§. XI. Denique benevolentiam haut proletariam erga defunctum superstites variis modis declarârunt, non solum mortuos verum etiam illorum urnas, monumenta & sepulchra diversis coronarum generibus exornantes, uti Scriptores Sacri juxtam ac seculares evidenter comprobatum iverunt. Quod enim non tantum mortui coronis inter gentiles & Christianos ornati sint, à Græcis sæpissimè memoratur, ab illisque ad alios populos descendisse videtur. Hinc *Hercules apud Euripidem* de liberis suis à Lyco interfectis querelas instituit

--- τί χρεῖμα ; τέκν' ὄρω πρὸ δωματίων
ἑταλμείσι νεκρῶν κρατὰς ἐξεσημμένα.

Quid hoc rei? video liberos meos ante domum coronatos capita, mortuorum ritu. Ita *Lucianus de Luctu Tomo 1. p. m. 767.* producit gentiles *σεφανώσαντας τὸ σῶμα τοῖς ὠραίοις ἀνθεσι, Coronantes cadaver pulcherrimis floribus.* Qui mos quam sit priscus, inde licet intelligere, quod cum Corybantes suum fratrem occidissent, caput mortui purpurâ contexerunt καὶ κάλας ἐφαντες ἔθαψαν, & coronatum sepelierunt. *Lycurgus* etsi defunctis dempserat illum ambitiosum luctum, & pompâ tumulorum, eos tamen voluit ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλάδας θέντας, τὸ σῶμα περισκελεῖσθαι καὶ ἴσον ἀπανίας. In purpur. amictu & foliis oleæ positos corpore contegi ex æquo omnes, *Plus.*

in Laconicis & in Lycurgo. Itaque quamvis alibi mortui sumptuosius efferrentur, tamen hic mos Lacedæmone servatus. Et verò Cleomones, quamquam Lacedæmonius Lydiadæ corpus *ἐκδομσε πορφυρίδι, καὶ σέφανον ἐπιθείς, πρὸς τὰς πύλας Ἰῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέσειλεν.* Ornavit purpurea veste, & imposita corona, ad portas Megalopolitanorum misit. *Plutarch. in Agide & Cleomene.* In hanc sententiam Solon aureis illis verbis quæ in os Cræso dixit, addidit, coronam hominis, qui adhuc vita fruitur, sicuti certantis præconium sive renunciationem esse incertam & irritam. *Idem in Solone.* Hic certè mos & Athenis viguit, nam ibi quoque ab amicis coronæ conficiebantur in mortuos. Quo exemplo Paralo mortuo, Pericles adferens defuncto coronam, in illius adpectu fregit pristinam illam, & inflexibilem animi sui constantiam. *Idem in Pericle.* Qui coronarum conjectus & Lacedæmone in usu fuit, ubi Pelopide interfecto certatim congesta sunt trophæa & coronæ, & omnis generis armaturæ aureæ. *Id. in Pelopide.* Is quoque mos coronandi mortuos à cæteris gentibus Romam translatus est, ibique usque eo invaluerat, ut corvo illi per celebri, qui Tiberium, Germanicum, Drusum, & transeuntem populum Romanum salutabat, interempto funus celebratum sit innumeris exequiis, & coronis omnium generum. *Plin. Lib. 10. cap. 43.* Ideo permissu *Legis 12. Tabularum* mortuus coronabatur, ut est apud *Ciceronem Lib. 2. de Legibus.* Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod coronam virtute paratam (vel *partam* ut alii Codices habent) & ei qui peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet. *Conf. Plin. Lib. 21. cap. 3. Halicarnass. Lib. II. Antiquit. Roman. cap. 42. p. m. 689.* De funere filii Virginii: Profliebant ex ædibus, tum mulieres tum virgines, casumque lamentantes, aliæ flores & coronas in lecticam conjiciebant, aliæ fascias & vittas, aliæ virginales è comâ lusus, nonnullæ etiam defectos è crinium plexu cincinnos &c. Cæterum hæ mortuorum coronæ plerumque è floribus frondibusque omnis generis neciebantur. Et corona tali modo concinnata à Græcis vocabatur *ἔρωσ*, inquit autor Etymologici, *ἔρωσ τὴν ἔραν τὴν γῆν, τὴν ἔρα, σέφανος ἐκ γῆς ἔρανισμῆ-*

ros, sicuti corona è terra, collecta, nempe è floribus speciosissimis, uti locus ex *Luciano de luctu* initio hujus §. citatus declarat. Sed & ex ramis variarum arborum coronas ejusmodi plexas reperio. Lycurgus enim Olea Lauro aliisque frondibus mortuos ornari instituit. *Vid. Aelian. Lib. 6. Var. histor. cap. 6.* Mortuum Idmonem albâ fronde, sive populo coronatum testatur *Valerius Flaccus Libro 5. Argonaut.*

—— Pars auguris alba

Fronde caput vittisque ligant, positumque feretro
Congemuere.

Ducibus quidem bellicis defunctis caput redimiebatur lauro. Exemplum in Polynice sinit *Statius Thebaidos Lib. 12. v. 64. seqq.*

— hostiles super ipse & victor acervos

Paciferâ lauro crinem, vittasque decorus

Accubat.

Annibal M. Marcellum interemptum legitimo jure elatum, Punico quoque sagulo, & coronâ donatum laureâ rogo imposuit. *Valer. Max. Lib. 5. cap. 1. exemplo 6.* Mortuis Regibus corona tantæ Majestatis fastigio conveniens imponebatur. Ita Cleopatrá mortuâ Charmion altera ex ancillis adornavit insigne regium circa caput ejus. *Plutarchus in Antonio.* Augustus Imperator testimonio *Suetonii in vita ejus, cap. 18.* conditorium & corpus M. Alexandri cum prolatum è penetrali oculis subjecisset, coronâ aureâ impositâ ac floribus aspersum veneratus est. Ejusdem Alexandri corpus *Curtius Libro 10. cap. 10.* memorat purgatum repletumque odoribus fuisse, aureum solium, & capiti adjecta fortunæ ejus insignia. Scipio Africanus cujus in bonis cum non esset funeris impensa, affes populus contulit, ac funus elocavit, quaque præferbatur flores è prospectu omni sparfit, teste *Plinio Lib. 21. cap. 3.* Mortuorum autem coronæ apud Ethnicos significabant ipsorum ex victoriâ seculi ἀρχλήιον ἀμεριμνίαν, id est à turbâ remotam securitatem. Sic enim interpretatur *Clemens Alexandrinus Lib. 2. Stromatum cap. 7. hic verbis:* ἀρχλήιον ἀμεριμνίας ὁ σέφανος σύμβολον. Ταύτην καὶ ἴδς νεκρῶς καλῶσι φανῶσιν, ἢ λόγῳ καὶ τὰ ἑσθῶλα ἕργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς

ἀνδρῶν τὸ εἶναι νεκρῶν. H. e. à turbâ & negotio remotæ securitatis signum est corona. Qua ratione idola coronant, sic & mortuos. Quo factò id agunt, ut ostendant Idola esse rem mortuam. Nihil aliud designat pictura mortis coronatæ, quam *Paradinus* inter sua Symbola Heroica retulit cum hâc epigraphe: VICTORIA LIMES. Interrogatus, inquit ibi, ab Adriano Cæsare Epictetus Philosophus, quàm ob causam mortui coronis insignirentur? respondit, ut sic indicarent, quod labores & ærumnas, seu molestiarum immensum pondus hujus vitæ superâssent. Quem tamen coronandi morem Sancti Patres, qui nihil cum paganis sibi commune esse volebant, acriter improbarunt. *Tertullianus de Corona militis cap. 13.* Quid, inquit, tam indignum DEO, quàm quod indignum Idolo? quid autem tam dignum Idolo, quàm quod & mortuo? Nam & mortuorum est ita coronari; vel quoniam & ipsi idola statim & habitu & cultu consecrationis, quæ apud nos secunda Idololatria est. *Minutius Felix in Octavio*: Sanè quod caput non coronamus ignoscite; auram boni floris naribus ducere, non occipitio capillisve solemus haurire. Nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis exanimi, aut non sentienti coronam, cum & beatus non egeat, & miser non gaudeat floribus. At enim nos exequias adornamus eadem tranquillitate, quâ vivimus, nec adnectimus arefcentem coronam, sed à Deo æternis floribus vividam sustinemus. Coronarum de floribus ad capita virginum collocatarum meminit *Casal. de Ritibus Veterum Christian. cap. 66. f. 265. Add. Iohann. Kirchmannus de funeribus Rom. Lib. I. cap. II.*

§. XII. Porro quod flores super urnas sparserint ex *Plutarcho* discimus, memorat enim in *Marcello*, ejusdem cadaver combustum fuisse conditum urnâ argenteâ, cui circumdata fuit aurea corona. Urna aurea in qua conditæ erant *Demetrii* reliquæ fuit cincta coronis, additque *Plutarch. in Demetrio*: At in Corinthum classe navigante, urna è prorâ præfulgens conspiciebatur purpura Regia & diademate ornata. More prisco sepulchra quoque coronabantur. *Plutarchus de Iside & Osiride*: Niltitanem Insulam apud Ægy-

Ægyptum, quæ omnibus inaccessa, ac ne navibus quidem fida est, ait, quodam anni tempore, à Sacerdotibus adiri, qui sacrificio ibi peracto, coronant monumentum Metidis planta umbratum, quæ supergreditur magnitudinem omnis oleæ. Ipsaq; adeò proxima monumento loca, aut in quibus exequiæ tenebres ducerentur, prisca superstitione coronabantur. Tale est illud, quod in honorem Achillis usurpari ait *Philostratus in Heroic.* Coronato apice sive summitate Jugi, in eo effossa uva, nigrum taurum ut mortuo mactarunt. De sepulchris Romanorum coronatis testatur in funere *Numæ Plutarchus*, memorans socios & amicos populos concursu factò ad sepulchrum ejus, illud publicis muneribus & coronis decorasse. Imo nec *saxis sepulchro impositis* inter Græcos coronæ defuerunt. Quid, inquit *Lucianus in Charonte*, prodest lapis super sepulchro coronatus? Item alter; ubi loquitur de sepulchris & conditoriis mortuorum: Quid igitur illi coronant lapides & unguunt unguento? Apio monumenta virorum fortium coronata fuisse illa *Plutarchi in Timoleonte* indigitant: Et milites suspicio incessit, malum esse signum, quoniam monumenta mortuorum solemus piè coronare apio. Et Proverbium quoddam ex hoc factum est, *periculosè agrotantem opus habere apio.* Nonnunquam sepulchra hiacynthis conspergebantur, uti *Prop. lib. 4. Eleg. 7.* habet:

Hoc etiam grave erat nulla mercede hiacynthos

Injicere & fracto busta piare cado.

Aliquandò nitebant liliis, quemadmodum *Marcelli sepulchrum* apud *Virgilium Aeneidos Lib. 6.*

Tu Marcellus eris; manibus date lilia plenis.

Purpureos spargam flores; animamque nepotis.

His saltem accumulem donis, & fungar inani

Munere.

Ejusmodi corollæ à Poëtis aliàs fectorum nomine exprimuntur.

Ovidius Lib. 3. Trist.

Te tamen extincto feralia munera semper,

Deque tuis lachrymis humida ferta dato.

Statius Lib. 5. Sylvar. 3.

Illustremque animam lethæis spargite lertis.

Vin.

Virgilius in Epigramm. rogum fertis exornat.

Quid cineri ingrato fervas benè olentia ferta?

Anne coronato vis lapide ista regi?

Hoc sepulchrale officium tanquam anniversarium describit *Tibullus Elegiâ 4. Lib. 2.*

At bona quæ nec avara fuit, centum licet annos

Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.

Atque aliquis senior veteres veneratus amores

Annua constructo ferta dabit tumulo.

Consonant his etiam Christianorum de eodem ritu testimonia, quæ paucis accipe: *Prudentius in hymno exequiali* ita canit:

Nos testâ fovebimus ossa

Violis & fronde frequenti

Titulumque & frigida saxa

Liquido spargemus odore.

Ambrosius in Oratione funebri de Obitu Valentiniâni: Non ego floribus tumulum ejus adspergam, sed Spiritum ejus Christi odore perfundam. *Hieronymus Epistolâ ad Pammachium de obitu uxoris*: Cæteri mariti super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos &c. Plura *Sopranes in Davide fol. 528.* suggerit.

Revertor ad oscula. Romulus cæsi fratris Remi feretro oscula dabat. *Ovidius Lib. 4. Fastorum*:

Osculaque applicuitposito suprema feretro,

Atque ait, invito frater adempte, VALE.

Verius volenti dixisset. Prostat enim *Ciceronis* testimonium *Lib. 4. Offic.* Species utilitatis animum pepulit ejus, cui cum visum esset utilius solum, quàm cum altero regnare, fratrem interemit. Idem quoque sententiam fert de hac primâ perduellionis legè: Omisit hic & pietatem & humanitatem, ut id, quod utile videbatur, neque erât, assequi posset; & tamen muri causam opposuit, speciem honestatis neque probabilem, neque satis idoneam: peccavit igitur, pace *Quirini* vel *Romuli* dixerim. *Cleopatra* quondam carissimi sui *Antonii* tumulum osculata legitur apud *Plutarchum in Anton.*

Anton. p. 954. Quin etiam statuis Imperatorum in exequiis oscula fixa inuenio. Nam *Xiphilinus in Severo de exequiis Pertinacis* scribit: Cum lectus rogo impositus esset, Severus propinque Pertinacis statuum ejus osculantur.

§. XIII. *Leo Allatus de Ecclesia Occidentalis & Orientalis perpetuâ confessione. Lib. 3. cap. 9 p. m. 1048.* Si Sacerdos, inquit, apud Græcos fuerit, qui excessit, tres alii Sacerdotes è lectulo in storem deponunt, & oleo puro corpus detergunt, vestiuntque suis indumentis, tum ornatu reliquo sacerdotum amicti, faciem sudario quo calix in Missa operitur, velant, & Evangeliorum librum supponunt, & post preces recitatas, iidem Sacerdotes funus efferrunt, deportantque ad Ecclesiam, post officia & amplexus sepulturæ commendant. Patriarcharum & Præfulum cadavera non decumbunt in feretro, sed vestibus suis sacris induti, dum officia recitantur, in throno sedent, & sedentes etiam in sepulchro, cum fieri potest, collocantur. Monachi corpus defuncti non abluunt, quod & nudum videre nefas ducunt. Quare quid muneris exequitur, Monachus, Spongiis aquâ tepidâ tumentibus tergit corpus, cum prius cruce cum spongiâ de mortui frontem, pectus, manus, pedes & genua signauerit; tum novâ veste, à visione nudî corporis abstinens, induit, amictio cucullam apponit, & ad mentum detrahit, ne facies videatur. Deinde resticulâ, pallio, & succinctorio circumvestit, & novis calceis ornat. Tum demum mantellum ipsius obliquè extenditur, storæque, quæ totum corpus excipiat, superimponitur. Sic ad exequias præparato corpore, mantelli extrema obliqua cultro abscindit, & totum in duas partes dividit, & illis perforatis extremas partes loro componit, & una colligans, tres cruces efficit, unam ad caput, alteram ad pectus, & tertiam ad genua, reliquo loro pedes devincit. His peractis advocatur Sacerdos, qui eum stolâ post incensum bona precatur, & fratres eum sublatum in Ecclesiam devehunt, & si defunctus Sacerdos est, in medio templi, si idiota, in Narthece deponitur. Cum tempus exequiarum advenerit, signo dato, reliqui omnes accurrunt, quibus cereos distribuit Scenophylax, & illis accensis offi-

Ggggg

cium

cium incipit. Recitato Evangelio, alii canentibus, alii ordine suo funus amplectuntur & de osculantur, post oscula ad cœmeterium delatum sepulturæ tradunt. *Hæc Leo.*

§. XIV. Verum enim verò osculum istud precum pro mortuo faciendarum promissio est & arrha. *Os enim ὁ ἄνθρωπος ὀργανον, Orationis officina est,* juxta *Simeonem Thessalonicensem,* vel juxta *Ambrosium in Hexaemero lib. 6. cap. 9.* pietatis charitatisque est pignus. Pietatis illius & eruditæ religionis debet esse, quæ corpus emortuum, ut verum Dei templum veneratur, (undè & mortuos cum sancto Eucharistiæ mysterio pectori apposito sub terram condere, antiquæ religionis pietatisque patres non abhorruerunt:) & os ut vestibulum templi adorat. Sed osculi genus prænominatum, sicut & Eucharistiam mortuis præbendi consuetudo apud Latinos Seculo VII. in *Concilio Antistodorense cap. 12.* desit. Canon sic habet: Non licet Eucharistiam mortuis, nec osculum tradere. Et in *Matisconensi Concilio* legitur: Non licet mortuis osculum tradere nec Eucharistiam tradi. Cujus tamen canonis alia mens est, cum mortuos anathemate prius percussos, vel ob crimen aliquod ab Ecclesiæ cœtu sejunctos, osculo & Eucharistia datis, quasi refarcitæ pacis & communionis redditæ Symbolis reconciliatos existimare solum vetet. Ut enim sceleratus quisque est in vitâ, sic post mortem Christiana testera privandus est. Mortuos autem quoslibet nunc Ecclesia non prohibet, sed nec jubet, quæ osculi publicè dandi usum nusquam assumpsit. *Jacobus Goas in Notis ad officium Exequiarum Euchologii Græcorum. pag. 542.* P. *Ludovicus Cellotius Parisinus, in de Hierarchia & Hierarchis, Libro 6. cap. 22. de mortuorum reconciliatione. p. 515.* dicit: vetatur *Carthaginensis Concilii Canone 18.* qui errore perseverante reperitur; in *Concilio Trullano apud Balsamonem, cap. 83. pag. 460.* Editionis *Rothomagensis in fol. Anno M DC XLI.* Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet, quod antiquæ consuetudinis fuisse *Zonaras* scribit in loco *Balsamonis*: ab usum debuit dicere & errorem: Scriptum enim est, accipite, comedite, mortuorum autem corpora non possunt accipere, non comedere. In *Narratione de*

ne de Religione Rufforum ad Davidem Chytraum scripta. p. 244. Edit. spirensis in 4. Anno M D LXXXII. circa funerandi ritus in Ruffiâ, hæc notatu digna reperio: Cum jam ventum est ad sepulturæ locum, orciniana ista sponda deponitur: Fœminæ verò, quæ ut flerent, oculos erudiere suos, magnâ cum lamentatione ad urnam feralem, quæ hic aperitur, accurrunt, & cadaveri oscula figunt, ita interrogantes: Cur nostro abiisti è conspectu, O charissime? Numquid cibi, & potus inopia te occidit? Numquid infelicis conjugii capistro caput subtrahere voluisti? Fatere nobis, quæ te res movere potuit, ut non tantum suavissimam thalami consortem & liberos dulcissimos tuos desereres, sed etiam deliciis pulcherrimi hujus mundi, tuis præterea fortunis & familiaribus omnibus abrenunciaret? Easdem ferè querelas diversæ Indix occidentalis gentes, Caraibes, Toupinambani, Guineenses, &c. ingeminare solent, teste Dn. de Rochefort, Relat. de Insulis Americanis, Lib. 2. cap. 24. p. 508. seqq.

§. XV. De cadaveribus non osculandis nec amplectendis, postquam domo elata fuerint, extat hæc lex apud Cibenicenses, (qui sunt incolæ Cibinii Urbis mediterraneæ in Daciâ) *Lib. Stat. Reformat. cap. 194. in Novarini Lib. 8. Sacror. Elector. cap. 14. pag. 98. §. 99.* Posita fuit pars infra scripti tenoris, per ipsos Dominos, Comitum & Rectorem: Nonnullæ habentur consuetudines & observantiæ in civitate Cibenici, quæ à quibuscunq; gentibus in hoc seculo, horribiles & ineptæ haberi, & censeri debent. Cum propinqui & amici personarum morientium, tam masculi, quam fœminæ, dum eorum cadavera mortuorum ad humandum portantur, amplectuntur & osculantur ea, & super ipsis cadaveribus se extendunt: quod faciliter redundare ad præjudicium personarum suarum, & maximè tempore pestis ingentis, quæ cadavera infecta cœsentur, potest. Et ulterius mulieres tam nobiles, quàm plebæ post dicta cadavera & discooperto capite gradiētes, seipsas laniant per capillos, quod exosû creditur & Deo & hominibus, cū tales querelæ, & lamentationes nihil proficiât animab9 taliû mortuo-

rum. Idcirco salutis personarum cum juvet, providere, & consuleri cupientes, autoritate præsentis consilii duximus statuendum, quod de cætero nulla persona, seu personæ, sive sit masculus, sive sit foemina, cujuscunque conditionis & status existat, audeat vel præsumat, cum eorum cadavera mortuorum ad sepulchrum deferuntur, ea cadavera osculari, nec super ea se projicere, postquam elevata fuerint à terra, & extracta de domo suæ solitæ habitationis, vel in qua mortua fuerint. Et nulla mulier alicujus conditionis audeat ire post dicta cadavera capite discooperto, nec se laniare per capillos, postquam domo exiverunt, ut supra, & hoc sub pœna librarum centum denariorum, pro quolibet contra faciente, prædicto communi Sibenici applicandorum. *Hactenus Constitutio illa.* Non minus consultè dissertat *Ammonius Santorellus, Nolanus Philosophus & Medicus in Postpraxi Medicâ cap. 15.* Quæcunque causa priscos induxit ut morientes (mortuos) oscularentur, fatius esse arbitror osculis parcere. Nam mortuo nullus jam usus, mox moriturum, sin minus perturbant, levare certè non poterunt. Certè deosculantes offendunt, nam à mortuis, vel in mortis confinio positus non nisi tetri halitus perspirant, at hi sunt exitio inspirantibus. Inspirabunt autem deosculantes, nam à facie, ore & oculis magna exitevaporatio; nec mortui itaque, nec mox morituri osculandi. Quid insuper de eo statuendum sit, quod *Schickardus de Jure Regio Ebraeorum, cap. 6. Theoremate 19. p. m. 410.* tradit, dentibus obesse si quis consanguineo cadaveri osculum figat, quod sua sibi experienciâ probasse videtur, Medicorum cultores indagent, eruditisque lectoribus latentes fortè causas aperiant. Non prorsus ab illo abludit superstitiosa opinio, si mater defunctum infantem exosculetur, & plures post id moriantur, culpam materno transcribendam esse osculo. Vide *Chavassium Lib. 1. cap. 9. de prudentia perfectâ, & ex eo Iosuan Arndium,*

Tractatu Practico, de Superstitione,

pag. 41. §. 37.

DISSERTATIO XXI.
DE
OSCULIS HYPOCRITICIS SIVE
PRODITORIIS.

SUMMARI A.

I. Crocodili descriptio. Illi lacryma sed minus verè tributa. Proverbiùm: Crocodili lacryma. Origo ejus. II. Emblema: plorat & devorat; de herede avido, mortem defuncti lugente, amico fucato & hypocrita. Gelodacria, Κλαυσιγιδως. Crocodili desistere dicuntur hominum capita ob macilentiam. Gonzaga Cardinalis emblema cum lemmate proverbiali. III. Hypocrita etymologia vera & allusiva. Scytala serpens multos dolores creat. IV. Hebraei Chaldaei & Syri ad mentem Graecorum hypocritam interpretantur. Latinis idem quod histrio in scenis, vel assentator. Nervosa hypocrisis descriptio ex Chrysologo. V. Simulatio amicitia planè repugnat. Vera gloria perennat. Hypocrita in accusativo casu habet hypocriten. VI. Osculum hypocriticum malum & indecorum esse probatur. Diabolus homines osculatur, ipsos decipiendo. VII. Neronis crudelitas in matrem à Dione descripta. Salvii Othonis instinctu Galba Imperator occiditur. Andronicus suo jussu trucidatis illachrymatur. VIII. Appuleji opus de aureo asino sub involucris fabularum mores humanos exprimit. Thrasyllus Leopolemi interitum vafrè dolet. Iulius Caesar interfecto Pompejo gaudium suum lachrymis effusis palliat. IX. Absolonis Principatum affectantis subdole artes. Serpens hyemali tempore venenum non deponit. X. Ioabi osculum perniciosum. Ioabus serpentibus propter duplicem linguam assimilatus. Simulator cor ad fauces habet more serpentum. Quomodo Ioabi gladius ad homicidium dispositus fuerit, disquiritur. XI. Mentum virorum & heroidum genas supplices aut venerabundi olim tangebant. Aulicorum fraudulentia detecta. XII. Hypocritarum pictura cum lemmate: Vera latent: Da verum cernere lumen. Vel, Nil ficta juvabunt. Proverbiùm: Graecorum Equus.

Ggggg 3

S.I. Re-

§.1. **R**Eperitur apud Nilum Crocodilus, quadrupes pessimum, oviparum lacertæ instar, quam etiam per omnia, si caudam excipias, referre tradit *Albertus M. Histor. Animal. Lib. 24.* Est amphibium, non minus in aqua quàm terra vivens, etsi etiam statuta tempora observet, nec indiscriminatim modò terram colat, modò in aquis degat. Si enim *Aristoteli, Plinio, Herodoto, Marcelino, Solino aliisque à Gesnero Lib. 2. de quadruped. ovip. p. 14. seqq. allegatis auctoribus* fidem habemus, plerumque interdum in sicco agit, sed totam noctem in flumine. Præter Ægyptum & Indiam, imò quoque Americam, juxta veterum & recentiorum testimonia inhabitat. *Plin. Lib. 5. Hist. Nat. cap. 1. Strabo Lib. 17. Geograph. Solin. in Polyhist. cap. 25. Curtius Lib. 8. cap. 9. Scaliger ad Lib. 2. Aristot. de Animal. Iohann. Henric. Vrsin. Analect. Sacr. Volum. 2. Lib. 1. cap. 4.* Naturæ Consulti referunt eum conspecto homine, antequam aggrediatur illum & devoret, ubertim lacrymas effundere, unde distichon istud :

Quid vultum fingis? mentirisque ore Salutem,
Quam quæris, defles cur Crocodile, necem?

Gesnerus l.c. Sunt, inquit, qui scribant, Crocodilum conspecto procul homine, lacrymas emittere atque eundem mox devorare. *Levinus Lemnius Lib. 4. de Occult. Nat. mirac. cap. 10.* Crocodilus, de quo proverbium *Crocodili lacrymæ*, homini insidias struit, ac devoratum discerptumque deplorat. *Hieronym. Mercurialis, apud Dn. D. Schneiderum T. 3. de Catharr. cap. 9. p. 372.* Cervi, apri, Crocodili & apud Medicos & apud Philosophos lacrymari dicuntur. *Conf. Frantzii Histor. Animal. part. 1. cap. 26. Drexelii Phæthontem, cap. 46. Piccart. Observat. Historico-Polit. Decad. 13. cap. 1. Schoti Physic. Curios. Lib. 7. p. 881. Octavian. de Tusco in cap. 12. Ecclesiast. p. 506.* Aliis tamen quod de lacrymis Crocodili dicitur, inter fabulas referre placet. *Vossius Theolog. Gentil. Lib. 3. cap. 47.* Crocodilos, ait, aliquis dixerit flere, quia lacrymæ eorum abiere in Proverbium: sed est hoc de lacrymis fictis, non veris; nec satis constat, ecquid veri subsit fabellæ de lacrymis Crocodili simulatis.

tis. Consonat effatum *Sperlingii in Anthropolog. Physic. cap. 5. quæst. 7. p. 273.* Crocodili lacrymæ notæ sunt, Dicunt, antequam hominem devoret prius lacrymari. Sed ut canes, feles, aliaque bruta voce & gestibus lætitiâ declarantia, ridere videntur, verè non rident, ita & cum ejulatu ac clamore dolorem manifestant, lacrymari videntur, sed videntur. Non quivis humor ex oculis emissus lacryma est. Simile quid est, lacrymæ veræ non sunt. H. I. Proverbiû autem de *lacrymis Crocodili* non primò & immediatè inde ortum, quasi Crocodili lacrymas ex oculis profunderent, sed ex eo potius natum videtur: Cum prisci experienciâ compertum haberent, Crocodilum famelicum haustas ore aquas in semitas evomere, ut homines aquatum egredientes, in lubricâ via labantur, & facilius corripiantur; hinc guttulas illas vocârunt *Crocodili lacrymas*, easque postmodum simulatoribus adscripserunt. Has verò deinceps alii, rerum physicarum minus periti, in proprio sensu acceperunt, existimantes, Crocodilum verè ex oculorum glandulis lacrymas emittere. Atque huic sententiæ calculum adjicit *Ioh. Euseb. Nieremberg. Hist. Nat. Lib. 7. cap. 54. p. 124.*

§. II. Præteritæ illi parcemiæ Hieroglyphicorum & Emblematum artifices varia Symbola picturasque addiderunt. *Aresius* hæredem avidum, sed mortem defuncti lugentem descripturus, Crocodilum hominem devorantem pingit, hoc addito lemmate: **PLORAT ET DEVORAT.** *Masenius in speculo Imaginum veritatis occultæ cap. 51. pag. 606. num. 22. Camerarius Centuria 4. Emblem. 67.* eodem utitur in amico fucato delineando cum hac epigraphe:

Non equidem ambigui dictis mihi fidere amici
Certum est, ut lachrymis nec Crocodile tuis.

Similiter illo Hypocritam designat Collector *Hieroglyphicorum ex Veteribus & Neotericis Libro 3. pag. 118. Pierii Libris additus.* Anna Regina Poloniæ Stephani uxor ad idem mentem inclinans Crocodilum lacrymantem pingi curavit cum Lemmate: **NOSTRI SIMULACHRA DOLORIS,** id est, simulati
- tantum.

tantum, *Mafen. Spec. cap. 42. p. 504. num. 6.* Inveniuntur eheu oppidò multi homines, qui dolorem simulant ejus, quod maximè concupiscunt; in quibus est *Gelodacria* illa, aut κλαυσίγελως, qui exterius deplorat id, quod interius ei risum movet, quibus condemnationum odor cepearum atque suffimenti instar est, ut quondam præficus, qui in funere plorabant ejus, cujus mors ipsis vitâ longè carior erat: Qui denique ut loquitur *Tacitus 3. Annal. cap. 4. Imitamentis tristitia animi gaudia velant.* De talibus memorabilis locus *Asterii Amaseæ Episcopi apud Photium in Bibliothecâ p. 820.* occurrit: Τές Νιλώυς Κροκοδείλυς μιμείδαι, ἕς φασὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐπιθρηνεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἔφαγον, καὶ σαρκύειν ἐπὶ τοῖς λεϊψάνοις τῶν φόνων, ἢ μετανοίαν τῶν γεγεννημένων λαμβάνοντας, ἀλλὰ τὸ ἀσαρκον τῆς κεφαλῆς (ἐμοὶ δοκεῖν) ὀδυρομένους, ὡς εἰς βρωσὶν ἐπιτίθειαν. Hoc est. *Niloticorum Crocodilorum imitatores estis, quos fama est deflere hominum capita postquam eos devorârunt, & illacrymari casorum reliquiis: non quod pœnitentiâ facti aliquâ afficiantur, sed quod ita doleant, (quantum mihi videtur) ob capitis macilentiam, quasi quod ad vescendum minimè sit idoneum.* Usus hoc hieroglyphico fuit Sigismundus Gonzaga Cardinalis, postquam evecto sua quoque opera ad Pontificatum Leone X. ejus postea ipsum pœnituit, cum adjectione Proverbi: CROCODILI LACHRYMÆ, testante *Iovio.* Talem describit pessimam illam novercam Demænetam *Heliodorus in Æthiopicis* ejulantem nimirum super Cnemone privigno, quem tamen ipsa suis calumniis ibat perditum. Plura in subsequentiis ex variâ historia depromemus.

§. III. Explicavi hætenus maximam partem omnia, quæ sub profanorum osculorum varietate comprehendi possunt, usu singulorum inter varias habitati Orbis nationes peculiariter annotato, ut inde lucem non exiguam aut creperam, loco per se alias sub obscuro, qui de *Osculo Judæ* in historiâ sacra occurrit, nefario illo & summa sceleris nomina excedente, attulisse videar. Jam ad arcem causæ hujus gressum dirigo, quæ ut inde facilius expugnetur, copias queis stipatus sum, hoc ordine disponam, ut primò manifestum evadat, quid per *osculum Hypocriticum Judæ* intelligi debeat,

beat, deinde illud uberius, qua poterit fieri adcuratione, mediis undecunque conquisitis, explanetur. *Osculum Hypocriticum* appellatur ab *Hypocrita*, cujus usum juxtim ac ortum *Isidorus Lib. 10.* allegante *Matthia Martinio in Lexico Philologico explicat his verbis*: *Hypocrita* è Græco sermone in Latinum *simulator* interpretatur, qui dum intus malus sit, bonum se palam ostendit, *verò* enim falsum, *regis* Judicium interpretatur. Nomen autem *Hypocritæ* tractum est à specie eorum, qui in spectaculis contexta facie incedunt, distinguentes vultum cœruleo minioque colore & cæteris pigmentis, habentes simulachrum oris, lintea gypsata & vario colore distincta, nonnunquam & collum & manus cretâ perungentes, ut ad personæ colorem pervenirent, & populum dum in ludis agerent, fallerent, modo in specie viri, modò in fœminæ, modò tonsi, modò criniti, anili & virginali, cæteraque specie, ætate sexuque diverso, ut fallant populum, dum in ludo agunt. Quæ species argumenti translata est in iis, qui falso vultu incedunt, & simulant, quod non sunt. Nam hypocritæ dici non possunt, ex quo foras exierint. *H. I. Haymo in Mattheum* dicit, *hypocritam* significare *deauratum*, à *Chrysos*, quod est aurum, metaphorâ sumtâ ab Idolis & simulachris, de quibus dicebat *S. Propheta Baruch cap. 6. v. 50.* *Quod cum sint lignea, inaurata & inargentata, scietur postea, quia falsa sunt, ab universis gentibus & Regibus.* Coincidit fermè mens *Lyrani in Commentariis ad Mattheum* scribentis, *Hypocrita* dicitur ab *hypo*, quod est sub, & *Chrysos*, aurum, quia *sub auro, vel sub honestate exterioris conversationis habet absconditum plumbum falsitatis.* Hæc Etymologia placuit etiam *Augustino*, ut *Franciscus Tolletus* refert in capite 6. *Lucæ, annotat. 97. pag. 440. Edit. Paris. in fol.* Anno M DC. quam explicare visus est *Christus Dominus*, dicens *Matthæi 23. Væ vobis scribæ & Pharisei, hypocrite, id est, deaurati, quia estis similes sepulchris dealbatis, quæ foris apparent quidem hominibus speciosa, intus verò sunt plena mortuorum ossibus.* Quæ verba ad hoc institutum expendit *Isidorus Lib. 3. sentent. cap. 24.* At verò quoniam hypocritæ non per X, & Ypsilon, sed per K. & I. scribitur, modò adductæ Etymologiæ nullæ sunt. Communius autem

& citra dubitationem rectius est, hypocritam dici à verbo Græco *ὑποκρίνομαι*, quod est *simulo*. Iisdem vestigiis laudatus *Toletus* insistit ad cap. 6. *Luce*. *ἡ δὲ εἰς falsum ἔργον ἔστιν Ἰudicium*, quasi falsum Judicium, quia hypocrita homines decipit, & falsum eorum Judicium quærit, intendens judicari bonus & sanctus, cum omni bonitate & sanctitate careat. Graphicè quoque *Iohannes Prideaux Theol. Anglicanus Oxoniensis* & deinde *Episcopus Vigorniensis*, celeberrimus *ἄνθρωπος ἀγίων* de Hypocrita scribit *Orat. 12. in augurali p. m. 426. Oper. Edit. Tigurenf. in 4. Anno MDC LXXII. Frater in ore, & pugio in manu; sacrificium in specie, & proditio in affectu, lacrymæ in oculis, & laniena in corde; Joabi, Absolonis & Ismaelis facerrima sunt emblemata. Ita salutat sicarius & obtruncat. Sacrificabit nequam, ut patrem prodat; plorabit Tyrannus dum fratres destinat ad internecionem, ut Crocodilus dum prædam devorat. De Scytala, serpente notat *Isidorus*, tot illum adferre dolores, quot habet colores. Nullus Poëtar. Proteus; nullus Verumanus variegati hypocritæ nocendi artes expresserit, simulabit cum Herode infantis cultum, quem meditatur tollere è medio. Orabit, jejunabit, eleemosynas distribuet cum Pharisæis, sed tantum ut ab hominibus conspiciatur & laudetur. Magister dicet, & applaudet, cum capiti insidiatur, & quod rectum est dissimulabit, ut quod iniquissimum est, consequatur. Osculatur ut prodat, convertit ut pervertat, orat ut devoret, minuta exagitat; dum graviora negligit, parentat occisis, dum pergit occidere. Externa mundat, ut interiora talia esse credantur, sicut Regnum cælorum præcludat aliis, quod nec ipse conatur, nec curat intrare.*

§. I V. Favent Græcanitati aliæ etiam linguæ. Nam vox Hebræa *חנפ* Chaneph, *hypocritam* & *simulatorem* denotat, juxta verbum Primitivum *חנף*, quod est conjugationis kal, secundæ Hebræorum formæ, *simulare* & *maculare* significans, ut ab *Hieronymo* accipitur *Ieremia cap. 3.* Ab Hebræa radice fluit dictio Chaldaica *חנפ* chanepha, quæ & *Hypocritam* signat & *hominem personatum*, quo sensu accepit Targumista apud *Esaiam cap. 10.* Ut lingua Syriaca propius; accedit ad Chaldæam, quam ad
Hebræ-

Hebræam, Syri eodem nomine Chanepha exprimunt *hypocritam* & *infidelem hominem*. Ita usurpavit illud vocabulum Syrus interpres versans *Epistolam primam ad Corinthios cap. 10*. In Latio hypocrita commodè satis reddi posset *histrion*, ceu antea dictum, sive *assentator*, quia mirâ simulatione huic vel illi assensum præbet, ut defraudet, theatrale ingenium æmulatus, juxta censuram *Augustini Lib. 2. de Serm. Domini in monte, cap. 2. Tom. 4. operum*. Noli sic velle innotescere, ut hypocrita. Manifestum est autem, hypocritas non quod oculis prætendunt hominum, id etiam corde gestare. Sunt enim hypocritæ simulatores, tanquam pronuntiatores personarum alienarum, sicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in tragædia, verbi gratia, sive alicujus alterius ad fabulam vel historiam pertinentis, verè ipse est, sed simulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Ecclesia, vel in omni vitâ humanâ quisquis se vult videri, quod non est hypocrita est. His consonant verba *Chrysostomi homilia 21. in Matthæum*: Tam diu Hypocrita elarus apparet, quam diu assistit spectantium multitudo, imò nec tunc quidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, quis tum sit, quem esse se simulet. Verum tamen theatro illo subito dissoluto, qualis sit manifestissimè omnibus revelatur. Conferatur *Hieronymus Baptista de La Nuxa, Tractatus Evangelici 2. parte 2. §. p. m. 348*. Sed ut intimius natura hypocritarum cognoscatur penicillo *Chrysologi ex sermone 7. adhibito horrendam monstrum accuratè delineato: Hypocrisis subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Adversa omnia nituntur viribus suis, armis suis pugnant, impugnant palam. Vnde caventur tam facili, quam videntur. Hypocrisis securâ simulat, fallit prospera, curiosa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam misericordiâ prostermit. Hypocrisis cognata febris, frigido poculo propinat ardorem. Quod corporibus est hydrops, hypocrisis animabus. Hoc est, hydrops bibendo sitit, hypocrisis inebriata sitit.* Exter-

minant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes. Hypocritis dum cupit captivare oculos, oculis fit ipsa captiva. Exterminantur enim facies suas. Et si facies exterminatur, ornamentum corporis quod manebit? Hypocrita, sit tibi licet facies inculta, neglecta cutis, tristis vultus, exterminatus adspetus, nec ab hominibus invenisti laudem, & apud Deum fructum jejunii perdidisti. Hypocrita, elaborasti jejuniis, ut labor tibi jejunii non prodesset. Hypocrita, abstinentiae fructus intrasti, continentiae conscendisti undas, enatasti jejunii pelagus & in ipso portu jejunii naufragasti, quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfecisti. Fratres, fugiendum est virus, pestilentia cavenda, quae de remediis creat morbos, conficit de Medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Hypocritam qui fugerit, vicit, qui incurrit, cadit.

§. V. Dixi, quod Hypocrita simulatione tanquam proprio suo artificio ubique instructus agere consueverit, hanc verò rerum omnium oppidò vitiosam Orator, cujus ab linguâ melle suavior fluebat Oratio, quando de *amicitia* differit, declarat: Tollit namque judicium veri idque adulterat, tum amicitiae repugnat maximè, delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiae valere non potest. Nam cum amicitiae vis sit in eo, ut unus quasi animus fiat ex pluribus: quid fieri poterit, si ne in uno quidem unus animus erit, idemque semper, sed varius, commutabilis, multiplex? Quid enim potest esse tam flexibile, tam devium, quàm animus ejus, qui ad alterius non modò sensum ac voluntatem, sed etiam vultum atque nutum convertitur? Negat quis? nego, ait? ajo. Postremò imperavi egomet mihi omnia assentari, ut ait idem. Licet autem tam foeda tamque detestabilis simulatio sit, sunt tamen non pauci, qui exinde stabilem se gloriam consequi posse existimant, quos laudatus modò *Cicero Lib. 2. officior*, vehementer errare asserit scribens; Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia celeriter tanquam flosculi decidunt, nec simulatum potest quidquam esse diuturnum. Et *lib. 3. Tusculanar. Quaestion.* Gloria est solida quaedam res & expressa, non adumbrata; ca est

ea est consentiens laus bonorum, incorrupta vox benè judicantium de excellenti virtute: ea virtuti resonat, tanquam imago gloriæ, quæ quia rectè factorum plerumque comes est, non est bonis repudiandis viris. Illa autem quæ se ejus imitatricem esse vult; temeraria atque inconsiderata, & plerumque peccatorum vitiorumque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam ejus pulchritudinemque corrumpit. Tu ergo quæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus contemne; brevia, fugacia, & caduca existima. Denique ut appendicis loco ex Philologiæ myrotheciis aliquid admisceam, suavissimus Musarum favus, *Vossius, Aristarchi Grammatici Lib. 2. p. 662.* observat, rectius dici in accusativo casu *hypocriten*, quam *hypocritam*, idque præeunte *Fabio, lib. 11. cap. 3.* apud Andronicum, *hypocriten* quippe fatius est retinere terminationem Græcam in his, quibus Latini non sunt usi.

§. VI. Si igitur vim vocis spectes, *osculum hypocriticum* nihil significat aliud, quam osculum simulatorium, fallax & illusorium. Si verò ad rem ipsam attendere velis, est externum de osculationis symbolum, quod homo fallendi gratia præ se fert, & alteri indicare nititur animi submissionem, amorem sincerum, amicam salutis adprecationem, & id genus alia; regit autem hoc velamine insidias, virulentum odium, & propositum nocendi. Dicit aliàs & ab aliis solet *osculum proditorium*, nomine inviso & infausto, & id quidem, quantum conjicere licet, à proposito crimine, cui infelix anfa & execrandum signum extitit, videlicet à proditione innocentissimi inter hominum filios, JESU NAZARENI. Reperitur in Scriptura *osculum falsitatis*, & istud certè est osculum Dæmonis, deceptoris, maledicti defraudatoris, hominis proditoris. Diabolus osculatur homines ipsos decipiendo, figuratus in Joab, qui tenens mentum Amasæ, quasi osculans eum, & sic quasi osculando occidit eum, sicut dicitur 2. *Regum 20.* Diabolus primò fingit osculari hominem, eidem prospera conferendo, ipsum tamen proditiosè tandem occidit, viram & prosperitatem subtrahendo, & ipsum mortis æternæ jaculis feriendo. De tali osculo dicitur

Proverb. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Manus etiam osculatur adulando & alliciendo. Sic de mundanis amicis dicitur, *Eccles. 29.* postquam accipiunt, osculantur manus dantis, & promissionibus humiliant vocem suam, quasi dicat: tales non osculantur nec applaudunt propter veram amoris charitatem, sed solum propter proprii lucri utilitatem. Proditor verò osculatur amorem fingendo & simulando. Quin pro certo proditores sub specie amicitiae non cessant osculari & applaudere, ut hominem possint decipere, secreta sua investigare, & ipsa aliis revelare, juxta *Petrum Berthorium in Dictionario.*

Hujus commatis osculum non indifferens quidpiam, sed intrinsecè malum, adeoque ex naturâ suâ illicitum esse, abundè satis, quæ ex *Cicerone* adduxi, demonstrant, & ulterius sine ulla difficultate probari potest. Thema meum tali fulcio argumento: Quicumque actus perfectione & rectitudine sibi debitâ destituitur, ille intrinsecè malus est, & ex natura suâ culpabilis. Atqui osculum hypocriticum perfectione & rectitudine sibi debitâ destituitur. Ergò osculum hypocriticum intrinsecè malum est, & ex naturâ suâ culpabile, adeoque illicitum. Major propria luce radiat. Quemadmodum enim bonitatis moralis ratio in rectitudine & perfectione actui competente consistit; ita ex adverso, malitiæ moralis seu vitiositatis formalis ratio in absentia illius rectitudinis vel perfectionis debitæ apprehenditur, ille malus sit oportet. Minorem confirmo hoc ratiocinio: Quodcumque finem rectæ rationi consonum ac legitimum deserit, & illius loco alium perversum substituit, illud bonitate sua sibi propria caret. Sed osculum hypocriticum finem rectæ rationi consonum ac legitimum deserit, & illius loco alium perversum substituit. Ergò, Rectitudo osculandi actui debita erat finis honestus ac sanæ rationi congruens, ast verò finis osculi hypocritici est, nocendi causâ fallere, quod ut rectum, honestum, rationique consentaneum dici possit, tantum abest, ut potius cum eadem aperto Marte pugnet: manifesta igitur est & firmo talo stat conclusio, quoniam

niam ut Philosophus inquit : παράλληλα μᾶλλον τ' ἐναντία γνωρίζονται.

§. VII. Quamquam etsi osculum hypocriticum res turpissima, & creaturâ rationali maximè indigna sit, non tamen potuit vafrities hominum & malitia ab eo ita abstrahi, ut non subindè illo pasceretur. Propudium istud humanæ gentis Nero, tali fraude matrem circumvenire non erubuit. Exponit rem *Dio Cassius Lib. 61. in Neron. pag. 694. edit. Leunclavii*, historicus nequaquam sublestæ fidei his verbis: Sed cum Romæ nil facere esset ausus, ne scelus divulgaretur, procul in Campaniam profectus est, acceptaque matre, in eâ ipsâ navi magnificentissimè atque splendidissimè ornatâ navigavit. Id faciebat, ut illa in reliquum tempus eodem navigio uti cuperet, cumque Banlos venisset, magnificentissimè convivium per multos dies egit. In his matrem amicè & benevolè accipiebat, simulabatque se absentis ejus magno desiderio teneri, præsentem osculabatur, petere jubebat, si quid vellet, eique multa antequàm peteret, concedebat. Post cœnæ tempus media nocte eam (*summâ benevolentia*) complexus est, atque oculos ejus & manus oscularus, comitatusque abeuntem dixit: Mea mater, vale meâ causâ, & cura valetudinem; ego quidem certè tuâ causâ vivo & regno. Posthæc eam tradidit Aniceto liberto, quâsi is eam domum ducturus esset in navi, quam supra ad interitum ejus comparatam fuisse diximus. *Suetonius in Nerone Claudio cap. 34. annectit*: Adduntur his atrociora, nec incertis autoribus, ad visendum interfectæ (matris) cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim obortâ, bibisse. O adulatorium & ad fraudes quasi fabricatum peccus! Adeo & inter sanguine junctos *Exulat, & gelido est rarior igne fides*. Neroni affociandus est M. Salvius Otho, qui à Sergio Sulpicio Galba osculo exceptus exitium illi parabat. Cum enim Galbæ conatibus primus accessisset, eodemque momento & ipse spem Imperii cepisset, nihil intermittebat, quo omnium sibi amorem conciliare speraret. Ubi autè spem omnem hujus, quod intenderat, obtinendi, sibi creptâ videret, aliam viam ingref-

ingressus, vi aliquid & astu tentare decrevit. Interea immodico regnandi ardore quotidie magis exarsuans, (neque enim dissimulabat, nisi Principem, se stare non posse, nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet) ære quosdam conduxit, qui Galbam interficerent, sibi que in occupando solio adjumento essent. Audiamus ipsum Tranquillum, Scriptorem *Flavii Vopisei* judicio emendatissimum & candidissimum, qui *Lib. 7. cap. 6.* in Salvii vita, historiam hanc tali ordine profequitur: Erat animus, *inquit*, post adoptionem (Pisonis) statim castra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi; sed obtitit respectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidiâ, quod ejusdem statione & Cajus fuerat occisus, & desertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo destinatâ die, præmonitis consciis, ut se in foro sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur, mane Galbam salutavit; utque consueverat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruspis. Deinde liberto adesse architectos nunciante, quod signum convenerat, quasi venalem domum inspecturus abscessit, proripuitque se posticâ parte Palatii ad constitutum. Alii febrem simulâsse ajunt, eamque excusationem proximis mandâsse, si quæreretur. Tunc abditus properè muliebri sellâ in castra contendit, ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceò restitit, donec ommissa morâ succollatus, & à præsentem Comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit, obvio quoque non aliter ac si conscius & particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione restatus est, quàm id demum se habiturum, quod sibi illi reliquissent. De Andronico Imperatore Orientis *Nicetas apud Christoph. Besoldum in Historia Constantinopolitano-Turcica p. m. 301. Edit. Argentoratens. Anno MDCXXXIV. in 12. scribit*: Est hoc memoratu dignum, quidam homines apud Andronicum gratiosi petebant, ut suspensorum corpora tollerentur, is verò iis verbis

bis non offensus, rogavit, num pridem essent mortui? ubi ex carnificibus audivit, malos malè periisse; se dolere vicem illorum dixit, ac id dictum lachrymis prosecutus, adjecit, legum severitatem & auctoritatem, sua voluntate & proposito plus valere, & Judicum sententias suo judicio præpollere. O lachrymæ, quæ & olim à nobis in animi mæore fundebamini, ex corde tanquam imber è nubibus destillantes. O gravioris tristitiæ signa, & eorum quæ intus urgent, argumenta certissima, quamvis aliquandò etiam præ gaudio, ex oculis veluti guttæ exuberetis. *Alia verò natura est apud Andronicum, internecionis estis prænuncia & in Acherontem ac Stygiam paludem, vel ipso nomine detestabilem damnatis. O quam multorum pupillas vestrum profluvium exstinxit? O quam multos in orcum adegistis? O quot demersistis? O quales viros in sepulchrum conjecistis? Et ultimo lavacro abluisistis tanquam inferia effusa?*

§. VIII. Nec ablutit novum hoc simulatæ nequitæ exemplum, quod *Appulejus lib. 8. Miles* recenlet. Non equidem ignoro totum Auctoris modò citati scriptum de aureo asino fictum esse; Verum tamen illud sub fabularum involucrio mores humanos & naturam mortalium graphicè & vivis fermè, quod ajunt coloribus depingit. Idcirco nullus dubito, quin Lectori benevolo gratum futurum sit, quidquid de fraudibus cujusdam deceptoris sub Schemate Thrasylli adferam,

--- fabulantem (enim) dicere verum, quid vetat?

Thrasyllus puellâ Chariten efflictim adamans Leopolemo Competitori suo, cui Charite nupserat, socium & amicum se jungebat, non alio fine, quàm ut vel ad adulterinam Venerem aditum sibi pararet, vel novo Marito è medio sublato Charites Conjugio potiretur. Egregiè Thrasyllus in hac scena proditoris partes sustinebat, atque consilio sceleris occultato amici personam strenuè mentiebat, etsi indies furiosæ libidinis impetus fortius prorumperet. Accidit interea ut die quodam Leopolemus Thrasyllo secum ducto venatum peteret, & hispidum prodire aprum conspiceretur. Thrasyllus opportunum nactus fraudium decipulum, socium feram indispisci hortatur. Ille nihil sequius suspicans ami-

cæ compellationi adnuit, & dum uterq; operi sedulò intentus est, fera frendens ex frondosis, quibus delituerat, latebris se proripit, ac Leopolemum invadit. Tum Thrasyllus illius Equum lancea percutere & bestię Leopolemum corripiendi ansam præbere cœpit. Mox infelix Leopolemus humi prostratus, multoque apri dente saucius miseriter Thrasylli suppetias rogabat: At hostem, non amicum, latronem non socium experiebatur, qui semimortui femur dextrum lanceâ transverberabat, ut de repente Leopolemus animam efflaret. Thrasyllus, verò famâ cursus ad urbem detorquente, familiaresque occisi ad triste spectaculum extra portam evocante, *quanquam perfecto voto prostrato inimico latus ageret; Vultu tamen gaudium tegit, & frontem asseverat, & dolorem simulat, & cadaver, quod ipse fecerat, avidè circumplexus omnia lugentium officia solerter affingit, & multis charitatis nominibus veritatem ipsam fallit. Illum amicum, coartæum, contubernalem, fratrem denique addito nomine lugubri ciere: nec non interdum manus Charites à pulsandis uberibus amovere, luctum sedare, ejulatum coercere, verbis palpantibus stimulum doloris obtundere, variis exemplis multivagi casus solatia necere; cunctis tamen mentitis pietatis officiis.* Tantoperè vultus, frons & oratio fallunt, sæpe sub tristi vultu cor lætatur, sæpè sub fronte hilari animus mærore conficitur!

Nulla fides lachrymis, lachrymæ simulare docentur,

Nec, nisi vis falli, risibus ulla fides.

Vix tibi tot Proteu, quot sunt simulantibus ora,

Vota quibus larvam dant adimuntque suam.

Hermannus Hugo Libro I. piorum Desideriorum prolegomeno. Eleganter hunc lusum lusit Cajus Julius Cæsar de quo Dio hæc tradit: Cæsar allatum Pompeji caput conspicatus, in lachrymis esse fertur, sed nihil illis lachrymis nisi risum & ludibrium retulit. Cui Dioni ad stipulatur etiam belli illius scriptor Lucanus lib. 9. Pha: salicorum, dum ita canit:

- - - Sic fatus apertum
Detexit, tenuitque caput, jam languida morte

Effigies

Effigies habitum noti mutaverat oris:
 Non primo Cæsar damnavit munera visu,
 Avertitque oculos, vultus dum crederet, hæsit:
 Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit
 Jam bonus esse socer: lachrymas non sponte cadenteis
 Effudit, gemitusque expressit pectore lato.
 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quam lachrymis.

§. IX. Videmus igitur osculum hypocriticum non *χθρὸς ἐξ ἀπορίας* demum, sed ante multa secula prohi dolor! usurpatum fuisse. Nec est, quod ad eò in hominibus ethnicis fallendi & simulandi flagitium execremur, cum illi ipsi, quibus gratiosissima veritatis cælestis lux adfulserat, qui malum vitare ex ipsius numinis revelatione didicisse & potuerant, & debuerant, tam nefario facinore sese inquinare nihil dubitarent. Evolvamus ipsos SS. annales, hi nobis exemplum non unum proponent. De impiissimo pietissimi Regis filio Absolone, in quo nihil præter nomen pacificum erat, ita illi 2. *Sam. 15. v. 5.* וַיִּבֶן בַּקֶּרֶב אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְשָׁלַח אֶת-יְרֵמוּהוּקִיָּהוּ וַיִּשְׁקָלוּ: hoc est, & eveniebat ut si quis adpropinquaret ad eum, ad se incurvandum coram eo, mittebat is manum suam & apprehendebat eum, & osculabatur eum; scilicet agebat id, non ut favorem & clementiam subditis exhiberet, non ut accedentes salutaret, sed ut blando hoc melle eos inescaret, atque abjectâ istâ submissione imperandi pruritus dissimularet; cui etiam successus non defuerunt, mox enim versu sexto subjungit sacer Historicus: וַיִּגְנוּ אֲבָשִׁלֹּם אֶת-לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל & furatus est Absolon. cor virorum Israel. O virulentam vulpem! O plebis corruptorem! *Guilielmus Estius ad cap. 15. poster. Regum;* significantius hoc in Hebræo dicitur: *Et furatus est Absolon cor virorum Israel:* quasi dicat, hujusmodi dolis & artibus inibat gratiam apud Israelitas, & animas eorum sibi conciliabat. Quibus verò artibus id facere conatus, præcedentia declarant ut legitur, benignè ac blandè suscepisse omnes, quibus erat negotium in aula Regis, deindè simulâsse, quod doleret causas eorum alioqui justas & bonas negligenter tractari, quasi non esset quisquam à Rege constitutus ad eas cognoscen-

scendas. Quod apparet omninò fuisse mendacium, nam & ipse Rex superiori capite per se audivit querelam mulieris Thecuitæ. Ac tum denique Absolon specie boni publici regni mentionem injicit, dicens: quis me constituit Judicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium & justè judicem. Addit Scriptura: sed & cum accederet ad eum homo, ut saluaret, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eam. *En pulchrè nobis in Absolone depingitur ingenium hominis aspirantis ad principatum aut magnas dignitates.* Hoc enim primum est, ut venetur corda plebis simulatâ humanitate, & hoc tum promissa libertate, tum etiam culpando negligentiam, vel iniquitatem & tyrannidem legitimi Principis. *Hæc ille.* Uti serpens tempore hyemis in cavernis abditus nemini quidem noxius est, venenum autem non deponit, sed saltem aliquamdiu torper. Sic Absolon animus nocendi nunquam defuit, sed facultas, quam cum meliori fortunâ adjutus nactus esset, omnibus qualis esset, palam monstravit. *Oprimè Seneca Epistola 42.* Multorum quia imbecillia sunt, latent vitia, non minus ausura, cum illis vires suæ placuerint, quam illa quæ jam feliciter aperuit, instrumenta illis explicandæ nequitia defunt. Sic tunc serpens etiam pestifera tractatur, dum riget frigore; non defunt tunc illi venena, sed torpent. Multorum crudelitas & ambitio & luxuria, ut paria pessimis audeat, fortunæ favore deficitur. Eadem velle eos cognosces, ea posse, quantum possunt.

§. X. Verum enim verò nescio an non nocentius & detestandum magis fuerit istud alterum, quod non ita multo post contigisse eadem sacra historia testatur, videlicet Joabi osculum; de quo verba *Septuaginta* sic habent 2 Sam. 20. v. 9. seqq. *וימד יואב לעמשה השלום אתה אחי ותחן ידימיך יואב בוקו עמשה לנשק-לו: ועמשה לא-נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו.* &c.

hoc est, dixitque Joab ad Amasam: Num pax, tu mi frater? & tenuit manus dextera Joab barbaram Amasæ ad dandum osculum ei. Et Amasa non observavit se in gladio, qui in manu Joab, & percussit eum &c. *Iosephus Antiquitat. Judaic. Lib. 7. cap. 10.* his verbis eadem Amasæ

Amasæ describit : Joabus thorace munitus, accinctusque gladio accedente ad complectendum Amasam de industria gladium sibi è vagina elabi passus est, eoque mox à terra sublato, & altera manu barbâ Amasæ ceu deosculandi causa prehensâ, improvise ictu ei ventrem perfodit, hominemque confecit. Scilicet deterrimus impostor tummo sinceri amoris signo obvelat sic peccus invidia veneno omnes fibras repletum, ut ingeminari non immeritò possit illud *seneca* : Malus ubi simulat se bonum, pessimus est. Personatis inimicis nulli pejores, fronte hilari sunt, corde tristi, Improbandi utique, qui communiter quidem nobiscum agere student, colore verò & oculis & occulto vel capitis, vel superciliorum nutu, vel manuum pulsu calumniosè circumveniunt. Verba sunt *Iustini Philosophi & Martyris in Epistolâ ad Zenam & serenum*. Neque fatente *Gregorio*, ulla res adeo bonum exterminat, atque simulatio, celatur sub boni specie malum, dum cognoscitur, non cavetur. Optimè Joabus cum serpentibus conferri potest. Serpentes bifidam habent linguam tripartitamque adeo, duabus enim divisionibus in continuo quovis tres partes resultant. Duplicata est illis lingua duplici ictui apta, locutioni inepta, *Aristot. Lib. 2. de partibus animalium cap. 17.* Sic Joabus & omnis peccator probatur in duplici lingua, in serpente, in Dæmone, in simulatione & fraude. Est duplex divisione, etsi resulet triplex segmentum, divisione enim à se, & ab alio, est & divisio à Deo. Nam dividitur à se qui mentitur & fraudulentè agit, & à proximo, quia in se tendit, & à Deo, nam ipse est veritas ipsa, juxta testimonium *Iohannis cap. 14.* Cor Serpentinum circa guttur est, quasi ad fauces more serpentum Joab cum omnibus simulatoribus habet, imo cor ejus divisum est, aliud enim ad Amasam loquebatur, aliud sentiebat, quod Deus detestatur de talibus dicens : *cor eorum divisum est, nunc interibunt. Osea 12. Et Ecclesiast. 12. Ne sis incredibilis timore domini, & ne accesseris ad illum duplici corde.* Vide *Iohannis Bushamantini de animalibus Scriptura Sacra Lib. 1. cap. 4.* Quæri hic solet, quomodo gladius Joabi ad occidendum Amasam fuerit dispositus : Quidam existimant quod Joab Amasam

occisurus inter osculandum gladium habuerit, levi motu è vagina egredientem, & ita per se Amasam percutientem. Hoc videtur indicare litera textus dicens: qui fabricatus levi motu poterat egredi & percutere, id est, ipse gladius egredi poterat & per se transigere. Alii volunt, quod gladius facile in terram prolapsus sit, quando Joab vellet osculari Amasam, ideoque Joab gladium coram Amasa manu elevatum tenuerit, & tunc Amasam nihil mali suspicantem, quod nempe se vellet gladio transfodere, deosculans interfecerit. Hoc tenent Ebræi juxta textum authenticum, in quo extat: *Ioab erat cinctus & vestitus veste sua, & super eum erat accinctus ensis conjunctus super lumbos suos in vagina, & ipse exiit & cecidit.* Quâ sententiâ retentâ, priori tanquam ineptæ repudium damus. Quî enim gladius nullo movente elabens homines feriret? Cur non potius in terram caderet? Sed concessio, etiam cadentem tetigisse Amasam, num statim propterea percussio sequetur? Minimè gentium. Nam aut capulus gladii aut cuspis conversus fuit ad Amasam. Si capulus, frustra tetigisset Amasam sine vitæ discrimine, procidens nempe in terram. Sin cuspis fuit contra Amasam versus & capulus retrorsum, sane cadere debuit citra Joab absque ullius læsione. Patet ergo, gladium per se non exiisse, sed à Joabo frivole esse arreptum, ut propositum sibi scelus perpetrare posset. Fusius hæc persequitur *Tostatus Abulensis in 2. Reg. quest. 16.*

§. XI. Unicum adhuc circa præsens indagandum restat, quare scilicet Joab Amasæ barbam sive mentum tenuerit? Quod oppidò obscurum videretur: *Abulensis loco dicto* censet, hoc ideo factum, ne Amasa aufugeret. Admodum frigide. Existimo hunc gestum antiquitatis quidpiam involvere. Antiquis quippe familiare erat in supplicationibus mentum alterius attingere, ceu in *Dissertatione XI. §. 13.* supra monuimus. Quid si idem inter amicos obtinuisse asseramus? Certè favet nobis *Caspar Sanctius in Commentar. ad 2. Reg. cap. 20. pag. 815.* Calculum suum adjiciens: id usitatum Hebræis, ut sicut se mutuis excipiebant osculis, neque id putabatur indecorum aut inurbanum, sive etiam ut genas tangerent,

gerent, aut barbam illorum, quorum se profitebantur amicos familiaresque. Hoc verò tam aberat olim, ut censeretur rusticum & fatuum, ut potius, qui contrà faceret, parum videretur officiosus & urbanus. Ut autem virorum etiam Principes supplices aut etiam venerabundi mentum attingebant, sic scæminarum nobilium, quales sunt Heroi des aut Regina, tangebant genas. Quod fecit Ulysses cum deprehensus est simulato habitu à Trojana Regina. Illud docuit *Euripides in Hecubâ*, quam his verbis cum Ulyssese agentem inducit: ἤψω τῆς γεινίας προσπιτνῶν παγίδος. *Tetigisti supplex hanc anilem genam.* Quod etiam cum Ulyssese mutata jam fortunâ fecisset eadem, si Ulysses permisisset. Nam cum dixisset, supplex *anilem hanc genam contigisti*, addit idem, omnino *supplex* factura: *Nunc hæc vicissim prona contingo tui*: & paulò post de eodem queritur Polyxena supplex: *Video Te Ulyssa ora vertentem retrò tetigisse malam, ne mihi sit fas tuam.* Eandem ego reor consuetudinem fuisse inter Ebræos, cum occurrerent illi, quibus cum sanguinis erat, aut animorum aliqua conjunctio. *Hactenus ille.* Erant hæc duo oscula hypocritica graviter noxia, sed ira tamen ut unum gradu malitiæ alterum antecellere videatur. Utrumque & hoc ævo in aulis præcipuè adhuc usurpari observetur. Quot enim inveniuntur qui aliorum manus osculantur, quas tamen amputatas esse optant? Aulæ plerumque comicâ facie agunt tragædias, & ore aliud loquuntur, tacitoque aliud sub pectore claudunt. Maxima pars aulicorum corâ blandiuntur, clam verò si occasio est, frigidam suffundunt. Ut non immeritò cum *Johanne Jacobo Boissardo* exclamandum sit:

Risit Jupiter divitum furores,
 Et deliria Principum, deditque
 Loquaces Simiasque Pittacosque
 Turbam blandiloquentium Gnathonum,
 Qui muscæ vocitantur ad patellas.
 His primum studium est ciere risum
 Ex re qualibet, & leves cachinnos
 Movere, & recitatione ficti

Longas Nobilem excitare laudes.
 Nōrunt Scommatibus placere falsis,
 Et mordacius irritare dictis,
 Si quem simplicioribus notārint
 Vitæ moribus esse, & institutis.
 Aptant denique punctum ad omne frontem,
 Personas sibi congruente naso
 Concinnant, sinuosa semper auræ
 Dantes Carbasa non nisi secundæ.

§. XII. Coronidis loco ex amœnioris eruditionis thesauro pro graviorum cogitationum condimento quidpiam huic loco conveniens adjicere libet. Hypocritas pulchrè suis coloribus vestit *Adrianus Ambrosius in Libro symbolorum*, depingens hominem personatum, quem alter ex adverso ridet & sugillat, ut hominem cautè fucos facientem assumptâ facie peregrinâ. Tabellæ voces istæ sunt adjectæ : **VERA LATENT. DA VERUM CERNERE LUMEN.** Id est, o homo abdite ementitâ specie, te ipsum prode, qualem effinxere mores tui, alioquin suspicabor aliquod inesse malum his tuis involucris, quibus ut laqueis animus est tibi imprudentes homines irretire, captando eorum suffragia ut immeritis gaudeas honoribus, quibus adeptis naturam repetas vitis indecoram. Itaque Hypocrita. **VERA LATENT. DA VERAM CERNERE LUCEM.** Noli virtute fucata facere tibi nomen grande, sed induc animos anhelantes praxin virtutis ingenuæ. Latere quidem potes hominum scientiam, tacitum prætereundo scelus, quod patrâsti; sed tua peccata Deo pervia sunt & aperta, cujus tribunalis tu sifteris, ad tartara detrudendus. *Adrianus idem* hominem pingit, qui stultè nubem amplexatur, eam arbitratus esse Deam, hoc titulo inscripto : **NIL FICTA JUVABUNT.** O Hypocrita faciendo fucos homini ficta virtute, malè tibi consulis. Etenim tantum abest ut prodesse queat illa tua fictio, quinimò tuam in perniciem hominis usque quaqueprobi speciem ementiris; Deus ipsi detrahet Larvam. Tunc **NIHIL FICTA JUVABUNT.**

BUNT. *add. Pier. ex collectan. p. 118.* Veteri Proverbio hypocrita dictus est *Δέσποτος ἴππος*, id est, Græcorum equus *Erasm. Chiliad. 4. Centur. 2.* quo delusa Troja fuit adæquata solo, & fuorum civium sanguine conspurcata. Esto illi equo ligneo species fuerit mansuetata, pietatem afflans, utpote Minervæ donum; tamen noxia hæc machina foeta viris anhelis in necem. Phrygum aptior erat insidiis, quo omnem mali suspicionem ademerat. Ita & hypocrita omnium vitiatorum colluvie infamis, leviusculâ virtutum aspergine tingitur, ut illudat, & postea desæviat, si quando fruatur optatis, & conquisita hypocrisis sua præmia nanciscatur. Nihil coactum potest esse diuturnum, sed ultrò suam naturam repetit illud omne, cui vis aliqua indicta est, ut optimè Neronem *Seneca* præmonuit ita fatus: Nemo potest personam fictam diu ferre; ficta in naturam suam citò recidunt; quibus autem Veritas subest, ut ita dicam, quæcunque ex solido enascuntur, in majus meliusque procedunt. *Ille idem* pungens hypocritas, malè eis ominatur, affirmans mansuetos eorum mores acescere, & fieri acerbos, naturali eis insita veritate. Sic ille suum compellat *Lucilium*: Nunquam bonâ fide viria mansuescunt: tigres, & leones nunquam feritatem exuunt, aliquando submitunt, & cum minimè expectaveris, exasperatur tor vitas mitigata. *R. P. Marcellinus de Pise, Matiscenensis, Prædicator Capucinus Provincia Lugdunensis, in morali Encyclopædiâ, Tomo 3. pag. 25. seq. & tomo 4. pag. 740. Edit. Lugdunensis in fol. Anno M DC LVI.*

DISSERTATIO XXII.

DE

PERSONA JUDÆ.

SUMMARI A.

I. *Nomen Iudæ explicatu difficile. Dignitarii à certo numero, in quo locum obtinent, nomen sortiti.* II. *Iudas significat laudatorem vel confessorem. Ab illo Iudæi dicti qui olim Hebræi & Israëlita.* III.

Kkkkk

Iuda

Juda cognomen Iscarioth unde? Viri ab urbe cognominati ibidem fuere illustres. Iscara Theophylacti Scriptura ignota. Vir Carioth de oppido tribus Juda. Nominibus à geminâ consonante incipientibus addita littera I. IV. Ischarioth vicus in tribu Ephraim ex mente Barradii. V. Allusivæ nominis ejusdem derivationes. Libellus Repudii sive ex-terminii apud Iudeos. VI. Verisimilior sententia de premio nomen Iscarioth derivans Scriptura dictis firmata. Illo innuitur memoria mortis ex sententia Hieronymi. VII. Servi apud Romanos ob fugam, furtum, aliaque crimina in fronte certis notis notati. Fugitivorum Epigramma. Navigium Samiis Athenienses, uti samii victis Atheniensibus noctuam inurebant. Ingratus hospes signatus. Instrumentum & atramentum ad hunc actum. Cauteriata conscientia.

§. I. **S**uccedit hypocriticorum osculorum tertium in ordine, Sante memorata longo intervallo post se relinquens, ibidemque ex sacris notum, Judæ nimirum, quod quotiescunq; mecum perpendo,

- - - - mihi frigidus horror

Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis.

Hoc quàm dirum, quàm nefarium, quàm profligatæ malitiæ sit, certè vix disertissimus Orator delineet, nedum depingat; nihilo tamen minus ego, etsi tali facundia præditus non sim, cum ei hanc sacraverim opellam, pro virium tenuitate in ipsum sollicitius inquiram. Priusquam verò altius in hoc pelago provehar, dum frustra quibus illud temperatum est, & occasio permittunt, personam & nomen JUDÆ, tanquam velamentum nequissimi Impostoris paululum expendam, quo deinceps in atrocissimi flagitii considerationem feliciter deducar. Siquidem & hic tritissimum monitum locum habet: initio ὅτι πάντων τῶν ζητημένων εἰς λόγον καὶ μεταλαμβάνειν, uti Galenus libro 1. de Methodo medendi cap. 5. docet. Notum equidem proditoris nomen est, non tamen adeò ut in præsentem illud muto palato fastidire possim; cum nonnullis viris ab omni eruditione instructis crucem fixerit. Quæ difficultas diver-

diversis & inter se discrepantibus derivandi principiis ortum debet. Quod itaque ad Judam pertinet, ex sacra dudum innotuit historiâ, quod ille unus ex numero discipulorum Christi duodenario fuerit. Ubi obiter ex mente interpretum noto, illos, qui aliquo dignitatis aut officii gradu aucti erant in sacris literis à certo numero, in quo locum obtinebant, denominationem sortitos esse: id quod ex 2. *Samuelis* 23. perspicitur, ubi viri primarii Davidis à certo numero ternario vel tricenario appellantur. Hujus tenoris sunt sequentia codicis Biblici verba v. 13. וירדו שלשים מחשלים. וראש hoc est, & descenderunt tres ex triginta capitibus. Itemq; v. 18. ראש השלשׁי id est, Abisai frater Iobai filius Serujah ipse caput (Princeps) trium. Sic Latine *Triumviri*, *Decemviri* & apud Venetos *il Consiglio de Dieci*: Græcè *πεντακοσιοι*, qui apud Athenienses de causis gravioribus cognoscebant, ut etiamnum hodiè inter Geneveses *les deuxcents*. *Cameron Tomo 6. Criticorum sacrorum Londini editorum pag. 779.* Eodem loquendi modo Judas dicitur unus ex duodecim discipulis Christi fuisse, quemadmodum *Matthæus cap. 25. v. 14.* innuit, dicens: τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης πρὸς Ἰησοῦν ἀρχιερεῖς, quem reliqui Evangelistæ omnes sequuntur, *Marci 14. v. 10. Luca 22. v. 3. Iohann. 13. v. 21.* apud quos expressè legitur: εἰς τῶν δώδεκα, vel ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν δώδεκα. Vide *Angelum de Pas, in Evangel. Marci Lib. 12. cap. 10. pag. 659. Editionis Romanæ, in fol. Anno M DC XXIII. per Lucam VVadingum & Antonium Hiquerum.*

§. II. Vox verò *Judas* origine est Hebræa, imposita quondam filio Patriarchæ Jacobi, & laudatorem sive confessorum notat, juxta *Cyrrillum Alexandrinum in Collectaneis Tomo 1. pag. 732. Bernhardum Sermone 7. super Cantica Tomo 1. Oper. Col. 750. Sermone 1. in vigilia Natalis Domini Tomo 1. col. 48. Andreæ Archiepiscopi Casariæ, comment. in Apocalypsen T. 1. Bb. Pp. Serm. 7. descendit à radice יד*

confiteri, sive celebrare, cum quo fermè affinitatem habet יָרָה e-
 misit, & Græcum *διω*, expello rem dimanantem, item *αἰδω, ἀδω*,
 id est, cano liberâ voce, quoniam canendo gloria Dei quasi pro-
 pellitur, ut ad alios dimanet. Inde Judas vi vocis est *filius celebra-*
tionis, quoniam illius mater à partu ejus Deum celebravit, ceu
 textus authêticus indicat Genes. 29. v. 35. ותאמר הפעם אודה את יהוה
 על-כן קראה שמו יהודה id est, *Et dixit (mater) hac vice laudabo Domi-*
num: (confitebor Domino) làcirèd vocavit nomen ejus Iehudah,
 Quod annotante *Buxtorfio in Lexico Hebraico minori*, post scissu-
 ram tribuum, quæ antea Hebræi & Israelitæ dicebantur, soli tribui
 Judæ impositum est, & quia tribus Benjamin ipsi postea adjuncta,
 una regnum Judaicum constituit, inde & Benjamitæ Judæi dicti
 fuerunt, ut *Mardocheus Benjamita* vocatur vir Judæus, *Esther* 2.
 v. 5. Tandem in universos residuos nomen traductum, qui omnes
 vocantur Judæi; impositum & terræ fuit, quam tribus Jehudæ oc-
 cupavit. Hanc denominationem Iscariotes antea quidem tueba-
 tur, cum munere Apostolico defungens Evangelium propaga-
 ret; postmodum autem degener & perjurus factus non nisi *αἰ-
 σιφιστη*, sive *λεγομένως* saltem servabat. Unus igitur fuit, ex duo-
 decim Discipulis Christi numero, non merito, unus corpore non
 animo, nomine non Numine. *Hieronymus in cap. 14. Marci*. A va-
 rorum primipilus, institorum pessimus sacrilegorum perditissim-
 us, ut eum *Faber Stapulensis in cap. 26. Matthæi* appellat.

§. III. Cognomen ipsius est *simonis* (à patre ita erat cogno-
 minatus) *Iscariotb*, vel *Iscariotes*, ut ab altero illo Judâ, qui *Jacobi*, &
Thaddæus ac *Lebbæus* dicitur, *Matth. 10. 3. Marci 3. v. 17. Luca 6. v.*
16. & similiter in Catalogum Apostolorum relatus erat, discerne-
 retur. *Erasmus Roterodamus ad cap. 10. Matthæi v. 2. Tomo 6. Criti-*
corum Sacrorum, pag. 301. Judæ, inquit, Proditori Dominus addidit
 cognomen, sive ut discerneret à Juda Jacobi fratre, qui idè Thad-
 dæus ac Lebbæus dictus est, ut sit trinominis, sive ut ex cognomi-
 ne significaret eum ei facinori natum, quod *Isachar* שָׁכָר Hebræis
 sonat *mercedem*, atque à tribu unde fuit oriundus nomen sortitus
 videtur. Quanquam non desunt, qui à viculo cognomen dedu-
 ctum

etum malint. Nec est *Scariotes*, quemadmodum habent codices, sed *Isariotes*. Nam idem facimus Latini cognomento Judæ, quod Græci Scriptores Ecclesiastici faciunt Hispaniæ, *Σπαρια*, pronunciantes, cum teste *Plinio* terra sit insigni fertilitate. Opinor id à Prænestinis natum, quibus ut ait *Plautus*, Conia est Ciconia. Apud Chrylostomum Isariotes legitur. Similiter *Hieronymus* nomen istud illum accepisse existimat, vel à viro, vel ab urbe, in quâ natus est, כריות *Carioth*, in tribu Judæ, cujus mentio fit in libro *Iosue cap. 15. v. 25. Ierem. 48. v. 23. Amos 2. v. 2.* ut dicatur quasi כריות איש *vir Karioth, cin Kariothiter*. Tradunt enim Rabbini, viros illos qui vocantur de nominibus urbis suæ, insignes fuisse in illâ. Quæ Etymologia & scriptioni nominis Ischarioth conformis est, & *Cyrillo* in cap. *Esaie 28. Angelo Caninio & Drusio* arridet. *Theophylactus* in caput 26. *Matthæi* oppidum illud Iscara vocat, cujus tamen nullum in S. Scriptura vestigium exstat. Obijciunt autem alii, si cognomentum istud ab urbe derivandum sit, tum non Isariotem, sed Cariotem dicendum esse. Illis à quibusdam respondetur Isariotem sonare quasi virum Carioth, quorum sententiæ calculum suum *Drusus & Sibelius Tom. 3. Conc. 3. in Passion. Christi pag. 42.* adjiciunt. Ita verò *Drusus* in *Matthæi cap. 10. Critic. Tomo 6. pag. 311.* loquitur: Si verum est, quod *Caninius* conjicit, & quod *Salmanticensis* annotat, fuit celebris in sua urbe, ideò nominatur Isariotem כריות איש *vir Carioth, aut Cariothites*. Nam qui sic vocantur, noti & insignes erant in locis illis. *Iuch. 51. 2.* Viri illi qui vocantur de nominibus terræ suæ insignes & noti erant in illo loco. Ut *vir Sereda, Vir Ierusalem, Vir Caphar Hanna*. Similiter ego in modum Exempli erant in regno Hispaniæ & reliquis regnis Christianorum, cum exivissent libri mei de Astrologiâ, dicebant *R. Abraham Sachut vir Salamanca*, id est, Salamanticensis. Sic *Antigonus vir Socho*, id est, *Socheus*. Est autem *Cerioth* sive *Carioth oppidum tribus Iuda, Ios. 15. 25.* Sed כריות אש דiceretur potius *καριώτης* ut אש אש, *Israhelitus*. Quod idem cum illo כריות אש *ἀπὸ καριώθ*. Minus se probat mihi *ἀπὸ καριώθ*, quod apud Johannem in libro per vetusto. Legitur etiam in antiquis codicibus *Σκαριώθης*, non so-

lum in hoc Evangelista, sed etiam in Marco & Luca. Cui firmando *Origenes* *περὶ Ἀρχῶν Lib. 3. cap. 3.* ubi legimus; in Cor Judæ Scariotis. Sed & *Hieronymus Lib. 9. Commentar. super Iesaiam*: propter Judam, qui de tribu Ephraim, & de vico ejusdem tribus Scarioth, Dominum pretio vendidit. Securus autem sum fidem exemplaris MS. Nam in editis vulgò Iscarioth, quod nullo modo se probat mihi. Si in mente habuit Carioth, mirum cur dicat de vico ejusdem tribus. Nam Carioth ad tribum Judæ pertinebat, ut diximus, reliqua excusari possunt. Scarioth pro Carioth, ex Dialecto Syriacâ, ut מקרל dicimus pro קרל caligo, & מנרנר granum, id est נרנר, & מנלנל rotundus pro נלנל. Scarioth, Scariothes & præposito Jota Ichkariothes. Solitum enim iis nominibus, quæ à gemina consonante incipiunt addi litera I. ut *ισπανία* pro *σπανία*. Sic Turcæ hodie ex *Scopia* faciunt *Is copia*, quod & *Uscopia* per U Gallicum. Sic pro *Scendere* dicunt *Is cender*, & pro *Scodra* *Is codra*. Vide *Pandectas Leunclavii num. 169*. Sic Galli ex *scribere* fecerunt *escrire*, ex *Schola* *escole* &c.

§. IV. Huc accedit quoque Theodori *Beza* testimonium ad caput *Matth. 10. v. 4.* ita sonans: recepta est hæc lectio, nec dubito, quin verum, quod *Caninius* felicissimè conjecit, hoc nimirum esse, quod Ebræis *vir Kerioth*, id est, *Keriothites*, ab urbe sic dictâ in tribu Juda, sicut Idiomate Gallico dicimus *Infant de Paris*, de eo, qui sit Parisiensis. Meus iste vetustissimus codex planè admirabilis, in hoc nostro Evangelistâ itemque *Marco & Luca* scriptum habet *סאריוטוס* absque Jota, corrupta facile voce Hebræâ, à Græcis illius ignaris, quod accidisse videmus in aliis vocabulis, ut in *Boanerges*, *Golgotha*, *Belzebug*. Hinc factum, ut Syrus etiam interpretes Græcam corruptam vocem vertens scripserit סאריוטא *Secariota*, per Samech, Caph & Theth, pro Sin, Caph & Tau affinis literis. Sed veram lectionem & *Caninii* sententiam idem meus codex apertissimè confirmat ubique apud Johannem (quinque nimirum locis) scriptum habens, *ἀπὸ σαριώτης*, in Græcis, & Latine à Cariotho, id est, *Cariotensis*. At verò novam movet litem Iésuita *Barradius*, *Tom. 2. Lib. 6. cap. 14. Concord. Evang. pag. 400.* Quod hoc loco *ω* viri significationem non sustineat, & proprius ad scopum

sibi collineare videtur, si illorum sequatur partes, qui Judam ex vico ISCARIOTH in tribu Ephraim sito oriundum esse affirmant. Crediderim, *inquit*, dici Iscariothem ab oppido Iscarioth, quod in tribu fuit Ephraim, *Hieronymo* auctore, *Esaia* 28. quo loco Judam à tribu Ephraim ducere originem arbitratur. Quod si velis ex oppido tribus Judæ Carioth oriundum fuisse, putârim oppidum tempore Christi non Carioth, sed Iscarioth nominatum, unde nomen Iscariotes deductum sit.

§. V. Alii alias derivationes non invitâ prorsus Deliâ venari sibi visî sunt, in adductis nondum adquiescentes, *Origenes Tractatu* 35. in *Mattheum*, auctor est, se audivisse quendam exponentem patriam Proditoris Judæ secundum interpretationem Hebraicam, & suffocatum dici, à radice סרר quandoquidem Judas desperatione ad reitum adactus, ex seipso, ut cum Plauto loquar, *literam longam fecit*. Quæ explicandi ratio è Syriaco profluxit, & *Tremellium ac Franciscum Junium Critici* Synedrii Senatores patronos habet. Nam in Syriaco, ut *Tremellius in annotat. Bibliçis* monet, scribitur per Samech, non per Schin, ac si derivetur à radice סרר, id est *strangulavit*. Verum hæc ratio infirmo nititur tibicine, quia Syris Samech pro Schin usurpare, non est ad eò infrequens, ac proinde contrarium fortassis obtinet, quod סרר pro שרר positum sit. Nec desunt, qui vocem *Iscarioth* formatam esse putant ex שרר & אש quod est abscissio, exterminium, undè libellus repudii, quem 70. Interpretes vocant Βιβλίον ἀποστάσης, appellationem accepit סרר אש ut *Iscarioth* idem sonet ac vir abscissionis, quoniam turpi sua defectione seipsum per proditionem & subsecutam pœnam à Christo abscidit. Quæ tamen Etymologia allusiva potius est, quam genuina: Ad hunc etiam censum ferè illa referenda est, quæ *Iscariothen* à *Secariuth*, hoc est, gestante marsupium descendere tradit, eò quod Judas communis aratii inter discipulos Christi quæstor & præfectus fuerit. Videatur *Franciscus Junius in Commentar. super Iud. Apost. Tom. 1. Oper. p. 1269.* citante *Georgio Pasore in Lexici Græci appendice*. Itemq; *D. Balthasar Bebelius in Ecclesiâ Evangelicâ & Judaica, Articulo 2. Sect. 4. §. 29. pag. 203.*

§. VI. Plures Judiciosi atque eruditi homines *Iscarioth* ab Ebræo *ישכר* præmium, manasse existimant, adeoque cognomen istud Judæ hæsisse, post peractam demum prodicionem. Germanicè *Iscarioth* posset exprimi *ein Schacherer* / quod in hominem tenacem, & ad rem faciendam nimis anxie attentum jaectari solet. Quo ex nomine, si Judas ante prodicionis facinus eo insignitus fuit, non leve profectò aut inane augurium malitiæ animo ipsius insidentis, & deinceps in effectum deducendæ elici potest. Accedit, quod & in S. literis ista sententia fundamentum habeat, *Zacharia* II. v. 12. *Act.* I. 18. 25. ubi Petrus ad hanc significationem non obscure alludit. Coronidis loco *Hieronymi* explicationem, quo omnia uno fasciculo constringam, addo. Hæc vox *inquit, in lib. de nomin. Ebraic.* significat memoriale Dei, quod si ita eam legere velimus, ut quidam legunt *Iscarioth*, significatur ea voce *merces*, qua Judas vendidit Christum. Potest etiam significari eo nomine *memoria mortis*, nec sanè fieri potest, quin cum vel audimus, vel ipsi recordamur nomen Judæ, non simul etiam animum nostrum subeat recordatio passionis & mortis Christi. Conf. S. *Bonaventura*, Tomo 2. *Oper. in cap. 6. Luca pag. 74. & Lyranus ad cap. 3. Marci, columna 516. Tomo 5. Bibliorum cum Glossâ ordinaria.* Quocunque autem modò tandem hæc vox accipiatur, singularia certè prælagia finem Judæ pessimum portendentia consideranti illicò occurrunt, ut plane de nihilo non sit pervulgatum illud:

Conveniunt rebus nomina sæpe suis.

§. VII. Denique non intempestivè hic incidit, Servos Romanorum aliquo signo, ut hodie equi, boves & alia animalia solent, inustos, & præcipuè ob fugam, furtum, aliave delicta, frontem apud veteres notatos fuisse, uti ex *Ausonii Epigrammate* 15. De Pergamo Scriptore fugitivo colligitur:

Tam segnis Scriptor, quam lentus Pergame, cursor,

Fugisti & primo captus es in studio.

Ergò notas scripto tolerâsti, Pergame, vultu,

Et quas neglexit dextera frons patitur.

Hæc

Hæ nimirum notæ sunt quarum *Ulpianus L. I. §. 8. ff. de Fugitivis* meminit, earumq; verbo etiam *cicatrices* cōtineri respondit. De quibus item *Cajus Lib. 1. Tit. 3.* loquitur *in Institutis*. Dedititii, qui post admitta crimina suppliciiis subditi, & publicè pro criminibus cæsi sunt, aut in quorum facie quæcunq; indicia aut igne aut ferrò impressa sunt, ut deleri non possint. *Petronius Arbiter in Satyrico*: Hic continuè rodat utriusq; non solum capita, sed etiam supercilia: sequare ego, frontes notans inscriptione solerti, ut videamini *stigmatate esse puncti*. Et ibidem rursus: *Triphæna lacrymas effudit, decepta supplicio; vera enim stigmata credebatur captivorum frontibus impressa*, sciscitariq; summissus cœpit, quod ergastulum interceptisset errantes, aut cæjus tam crudeles manus in hoc supplicium durassent. *Valerius Maximus Lib. 6. cap. 8. externo 7.* Servus ab eo vinculorum pœna coercitus, inexpressibiliq; literarum notâ per summam oris contumeliam inustus. Quid literæ illæ continerent, idem Arbiter omnis elegantia in *Satyrico* indigitat: Implevit Eumolpus frontem utriusq; ingentibus literis & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberâ manu duxit. Verè totam faciem: inscriptæ enim ritu solemnium literæ, imò & verba toti vultui, quæ causam crimenq; ostenderent compunctionis. Epigramma illud erat P F. juxta *Franciscum Pithæum*, in *Collectaneis ad Petronium*. Horum trahenda sunt illa *Seneca Libro 3. de Ira cap. 3.* Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, & bestiarum immanium caveæ. Athenienses victis Samiis inusserunt frontem *σάμαϊνα*, quod navigiâ Samiis inventi genus: contra Samii victis Atheniensibus frontem signaverunt noctuâ. *Vid. Plutarch. in Pericle, Aelian. Lib. 2. Var. Hist. C. 9.* De ingrato hospite literis signato notabile exemplum *Seneca Libro 4. de Beneficiis, cap. 22.* exhibet. Instrumentum huic actui aptum fuit ferrum ignitum, & infusum atramentum, encaustum, ut esset scriptura indelebilis. *Juvenalis Sat. 14. v. 22.*

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato

Uritur ardenti duo propter lintea ferro.

LIII

Servum

Servum intelligit , qui ob furtum duum linteorum frontem inustus. Hinc servi audiebant *stigmatici* , *inscripti*. *Martialis Lib. 8. Epigramm. 75.*

Quatuor inscripti portabunt vile cadaver.

Plautus *litteratos* vocat in Casinâ: Si hic litteratus me sinat. *Martialis Lib. 3. Epigramm. 21. fronte notatos.*

Proscriptum famulus servavit *fronte notatus*.

Appulejus Lib: 9, de Aureo Asino : fronte litterati , & capillum semirasi , & pedes annulati. *In Guntheri Ligurino Lib. 7. v. 285.*

Lex Castrensis Friderici Imperatoris ita sonat :

Servus deprensi convictus crimine furti,
Si fur ante fuit , probrosâ morte peribit.
Sin minus , abralo signatus vertice frontem
Verbera dura feret , castrisq; fugatus abibit.

Plura in hanc rem petere poteris ex *Lipso* , *Electo*. *Libro 1. cap. 15.* *Iacobo Cujacio* , *Observation. Lib. 7. cap. 13. Tomo 5. Operum, pag. 140.* *Barnaba Brissonio de Formulis Veter. Lib. 8.* *Laurentio Ramirez de Prado* , *Hispano Hypomnemat. ad Martial. Lib. 2. Epigramm. 29. num. 5.* *Columella in Hortulo* , *Annalibus Zonara Lib. 3.* *Colvio aliisq; Appuleji Interpretibus* , *Petro Daniele* , *Iano Doufa* , *P. Iohanne Wovverio* , *Georgio Erhardo super Petronium* , *Godescalco Steuvecchio* , *Comment. ad Lib. 11. Flavi Vegetii Renati de re militari, cap. 5.* & *Francisco Connano comment. secund. Iuris Civilis.* *Baronio in Martyrolog. ad d. 22. Decembris* , *Plinio Lib. 18. Hist. Nat. cap. 3.* *Tito Popma de Oper. Servor. verbo, Litteratum.* *Salmuth ad Pancirolli nova reperta Tit. 2. pag. 85.* *Henel. Otii Vrati Slav. cap. 16.* Ab hoc more Phrasis illa in sacris usitata, *cauteriata conscientia*, fluxit, *1. Timoth. 5. v. 2.* quæ *ψευδοδογίαι*, furibus, fugitivis, aptè convenit, illis, ut ut fronte se pingant, & hypocrisis stigmata sua ob velare cupiant, ut *Stigmatias* ille apud *Diphilum*, comam se Deo simulans nutrire alicui, *Athenai Lib. 6. Dipnosophist.* post Principium *pag. 167.* Inexpiabilem tamen notam in pectore circumferunt, *ἀσωναλάκρητοι*, quos devitandos monet, participari enim stigmata delictorum quasi ex contagione, si quis se cum peccatore miscuerit, *Tertul-*
lian

lian. adversus Marcionem Lib. 4. cap. 9. Qualem conscientiam cum habuerit perditissimus Judas, pessimæ notæ homini cippuem rigo, ac alienis quidem verbis (*vid. Masenii argutiar. part. 1. pag. 136.*) minimè tamen à vitâ ejus alienis, in æternaturum dedecus configno:

INFAME NOMEN, IMPROBUM, EX-
SECRANDUMQUE,
JSCHARIOTHÆ, NOMEN ULTIMO
DIGNUM
SICARIORUM, CÆDE QUI CRUEN-
TAVIT
MANUM PATERNA, CONJUGEM-
QUE NATUMQUE
CONJUNXIT UNO PARRICIDA SPE-
LÆO.

O NOMEN ATROX ! QUALE NUL-
LA NEC STRIGUM,
SED NEC LUPORUM AUT BUSTUA-
TIUS CORVUS,
AUT BUBO FUNESTUS FERAT PA-
RENTATOR.

CRUDELE NOMEN ! QUALE NUL-
LA DIRARUM
ERYNNIONQUE NULLA, CERBE-
RUS NULLUS
CHARONQUE, QUAMVIS PORTI-
TOR STYGIS PORTET,
TAM NOMEN ATROX, INFAME, AT-
QUE CRUDELE,
ISCHARIOTHÆ, VICIT IPSE POSSES-
SOR
CRUDELIORQUE, INFAMIORQUE
ATROX JUDAS,

QUI CUM MAGISTRO, MACHINA-
TOR INFIDUS
VIRTUTEM, ET OMNE PERDIDIT.
BONUM NOMEN.

DISSERTATIO XXIII.

De

OSCULO JUDÆ SECUNDUM CIR-
CUMSTANTIAS HISTORIÆ EV-
angelicæ.

SUMMARIÆ.

I. *Aureus Asinus omnem munitionem expugnat. Pictura de au-
ri efficacia. Pro laqueo thesaurus & pro thesauro laqueus. Diaboli la-
queus divitiæ.* II. *Factum Iudæ ab Evangelistis harmonicè descrip-
tum.* III. *Alabastrum & Alabaſter genus pretioſi marmoris vaſis
unguentariis inſerviens. Locus ejuſdem natalis. Vaſ mulieris Domi-
num ungentis fortè ex vitro vel alia fragili materia. Nardus quid,
ubi & cui uſui.* IV. *Occaſio proditionis unctio fuit. Iudas fuit uxo-
ratus.* V. *Iudas fur & fraudator. Numerus trigeſimus vulgo in-
fauſtus.* VI. *Iudas vindictâ occæcatus. Philargyria vilis eſt omnis
affectio. Proditio biduo ante Paſcha facta. In memoriã venditio-
nis Chriſti Eccleſia feria quarta olim jejunabat.* VII. *Iudas malo ani-
mo Dominum osculatur, idè veteres Chriſtiani tempore paſſionis Do-
minica ab osculis ſibi temperabant. Beneficia à Chriſto in Iudam colla-
ta. Moſ osculandi pedes ſubjectorum quos Domini lavant.* VIII. *Quo
tempore Iudas Chriſtum osculatus ſit, diſquiſitum. Ave Rabbi ex He-
braeo Latinum factum. Havo, Hano, Handoni, Punica vocabula.* IX. *Cur Iudas osculum elegerit? Pannus Duacenus & Cryſtallus Lu-
ſitana Chriſtum variè repræſentare dicitur; cum tamen in carne ver-
ſans corporis aſſumpti formam ſemper retinuerit.* X. *Iacobus Minor
Chriſtum exactè facie repræſentavit.* XI. *Iudas Ioabo ſimilis. Chri-
ſtus ex mente Moralistarum certis peccatis expiandis osculum Iudæ ſuſ-
cepit*

cepisse traditur. XII. Potissimum ob duplicem causam Dominus osculantem toleravit. XII. Christus proditorem arguens nomen ejus pramittit. XIV. Ἐταίρος, amicus vel socius gemino sensu usurpatur. Iudæ nomen illud per contrarium tributum. XV. Propositio: Ad quid venisti? nùm enunciativè vel interrogativè legenda? Ad Iudæ conversionem est directa. Anima confitendo peccata purgatur.

S. I.

SCitum est illud Philippi Regis Macedonum dictum: scilicet expugnabilem esse omnem munitiorem, in quam aureus assinus introduci potest, teste *Plutarcho in Apophthegmat. Tomo II. pag. 187.* Cui aliud argutum apophthegma affine est. Muros nempe ferreos concuti & solo æquari posse, quando aureo pugno pulsantur. Quæ locutiones Symbolicæ vim auri maleficam insinuant, ad pervertendum animos, eos ad perfidiam inducendo. Eò tendit illa apud Poëtas passim decantata Jovis transformatio, quando specie aurei imbris Danaën corruptam turpiter imprægnavit. Unde symbolum effectum est auri perniciem declarans. Picta extat in tabula elegans mulier guttulis aureis conspersa, hæc additâ epigraphe: FRANGIT MARMOREOS AUREA GUTTA SINUS. Id est, nulla prorsus reperitur constantia, quam non frangant opes largiore manu infusæ. Aurum impellere homines in ruinam Diabolus ipse luculenter ostendit ira affatus Christum. *Hæc omnia tibi dabo, si eadens adoraveris me. Matthæi 4.* Egregiam super hoc argumentum memorat historiam *Ausonius* lequenti tenore: Homo quidam imprudens in terrâ defodit opes suas, juxta arborem, quam præfixerat indicem thesauri sui reconditi. Terre eruta factura locum latibulo, & revoluta in scrobem, suspicionem fossæ fecit homini, qui postera die ad arborem illam accesserat, ut ex eâ pendulus imponeret modum angustiiis, quas jugis rerum inopia pepererat. Idcirco exploraturus quid illæ recentes glebæ recondiderent, has dispersit, altè defodiens, & eo scrutinio incidit in thesaurum, quem indè retulit, ejus loco reponens laqueum, quem suo instanti suspendio dedicârat. Rei ignarus alter, qui suas opes abdiderat, rediens in locum hunc defossum, deprehendit hiante

terrâ thesaurum suum cecidisse furi, qui quem merebatur laqueum, in pœnam iniqui facinoris, reliquerat in illo ergastulo: hac jacturâ sui impos effectus, ille luit pœnas imprudentiæ suæ, substituto suis opibus laqueo castigatus. *Ausonius in Epigram. 22. à Græco.*

Thesauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non reperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit, & periit.

Idem aliter *XXIII.* ita exprimit:

Qui laqueum collo nectabat, reperit aurum,
Thesauriq; loco deposuit laqueum.
At qui condiderat, postquam non reperit aurum,
Aptavit collo quem reperit laqueum.

Miserandam illam tragœdiam Judas renovavit, qui nimio appetitu pecuniæ factus excors, perduellis effectus est, prodens Christum ficariis, quibus ære parvo eum vendiderat. Sed cum piaculi horrore seipsum ferre nequiret homo nefarius, summam pecuniæ attulit quidem, qua mediante conductus fuerat ad hoc immane nefas. Projectis denariis ingenuè confessus est suum enorme scelus, sed quia cor humi abdiderat, Diaboli insidiis expositum, loco cordis sui accepit laqueum, quo sui ipsius carnifex suspensus crepuit, ore suo proprio condemnatus. De hoc Diaboli laqueo *S. Berhardus Serm. 3. in Psalmum, Qui habitat*, sic disserit: Dic nobis, B. Paule, quis sit iste laqueus Diaboli, à quo se fidelis anima liberatam congratulabatur. *Qui volunt*, inquit, *divites fieri in hoc seculo, incidunt in tentationes, & in laqueum Diaboli.* Ergo ne laqueus Diaboli divitiæ sunt hujus seculi? quàm paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberati, exultent, quàm multos qui dolent, quod parum sibi videntur irretiti, & adhuc quantum possunt ipsi se involvere, & intricare laborant.

§. II. Hucusq; Judæ nomen stylum nostrum occupatum tenuit, nunc age turpissimo cadaveri amiculum detrahamus, quo
omni-

omnium intuentium diris, execrationibus, aculeis, jaculisq; impetendum proster. Transilio igitur properè ad osculum Judæ, quo in describendo quilibet Evangelistarum curiosam solertiam adhibuit, quam & publicum proferre secundum singula momenta, quantumvis prolixiora sint, neutiquam dividia erit. Facilius enim, & levato quod ajunt velo, lector totam rem penetrat, quandò omnium verborum pondera uno quasi intuitu apprehendere & considerare licet. *Matthai* verba *cap. 26. v. 48. 49. 50.* ita sonant: Ὁ δὲ παραδιδῶς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων: ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτόν. Καὶ ἐυθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε: Χαῖρε Ραββί. Καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: Ἐταίγε ἐφ' ὧ πάρες; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Is verò qui prodebat eum, dedit illis signum dicens; Quemcumq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum dixit; Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice ad quid ades? Tunc accesserunt & manus injecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Marcus cap. 14. v. 44. 45. 46.* sic reddit: δεδῶκεν δὲ ὁ παραδιδῶς αὐτὸν σύσημον αὐτοῖς λέγων: ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. Καὶ ἔλθων, ἐυθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει: Ραββί, Ραββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Dederat autem iis qui prodebat eum commune signum, dicens: Quemcumq; osculatus fuero, is est, comprehendite eum, & abducite eum. Et cum venisset, protinus accedebat ad illum, dicitq; ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum. Illi verò injecerunt in illum manus suas, & comprehendebant eum. Lucas cap. 22. v. 47. 48. 54.* his prosequitur: Ἐτι δὲ αὐτῷ λαλῶντος ἰδὲ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἰς τῶν δώδεκα προσήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματα τὸν υἱὸν τῆ ἀνθρώπου παραδίδως; συλλαβόντες δὲ αὐτόν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτόν εἰς τὸν οἶνον τῆ Ἀρχιερέως. *Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, unus ex duodecim, antecedebat eos, & appropinquavit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda osculo filium hominis prodis? Comprehensum*

sum autem eum duxerunt, & induxerunt in domum Principis Sacerdotum. Nec abluvit deniq; ab his Evangelistarum Aquila *Iohannes cap. 18. v. 2. 3.* scribens : ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδίδας αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλὰ μὲν συνήχθη ἐ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ ἐν Ἰούδας λαβὼν τὴν σφαίραν, καὶ ἐκ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ Φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων. *Noverat autem & Judas, qui prodebat eum, locum, quia frequenter Iesus convenerat illuc cum Discipulis suis. Judas ergo cum accepisset cohortem, & à Pontificibus ac Phariseis ministros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.*

§. III. In causâ proditiōis designandâ pleriq; Interpretum ad SS. Scripturæ scopum collineant, Judam scilicet auri sacra fame, quæ aliquam multos pessum dedit, compulsū, de nefario hoc scelere cogitasse. Quandoquidem enim Eleemosynis & quæstui eum Dominus præfecerat, indignanter pretiosi olei effusionem ex alabastro super verticem Domini ferebat. Evangelista Matthæus dicit, mulier habebat ἀλάβαστρον μύρε, hoc est, pixidem unguentarium, seu μυροθήκιον. *Callimachus hymnō in Palladā masculino genere utitur:*

Μὴ μύρε λατροχόοι τῆ Παλλάδι μῆδ' ἀλάβαστρος,
ἔ γὰρ Ἀθηναῖα χρίματα μιλιά φιλεῖ.

Et *Cicero Libro II. Academic. Quæstion.* Quibus etiam Alabastrer plenus unguentis putere videtur. Dicitur Alabastrum παρὰ τὸ ἐλαβέσθαι ἀδύνατον, quod prehendere propter lævorem est impossibile. Vel διὰ τὸ μὴ λαβᾶς ἔχειν, quod ansas non habeat. In utraq; Etymologia est Pleonasmus literæ V. Sic *Erasmus, Hieronymus & Eucherius* Alabastrum scribunt esse genus pretiosi marmoris, & *Plinius Lib. 36. Histor. Natur. cap. 8.* de Onyche loquens, qui est lapis seu gemma colorem habens unguis humani, hunc, inquit, lapidem aliqui Alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optimè servare incorrupta dicitur. Nascitur circa Thebas Ægyptias & Damasum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatissimus verò in Carmaniâ, mox in Italia. Jam quidem in Syria, Asiaq; Vilissimus autem & sine ulla nitore in Cappadociâ. Probantur quammaximè mellei coloris, in vertice maculosi

culosi atq; non translucidi. Vitia in eis corneus color aut candidus, & quidquid simile vitro est. Alabastrum ait *Stephanus*, genus vasis Unguentarii, longitudine fastigiata in pleniorum orbem desinens, vel formâ turbinatâ sine ansulis dicitur. Communiter itaq; interpretes dicunt, vas fuisse ex Alabaastro lapide. Si autem fuisset ex materiâ solida Alabastrî, non tam facîle potuisset confringi, quod *Marcus cap. 14. v. 3.* innuit scribens: *fracto Alabaastro effudit (mulier) super caput ejus.* Nonnulli putant prius unguentum effudisse, deinde vas fregisse, cum nihil in eo unguenti reliquum mansisset, quod minimè quidem probari potest: Primò quia *Marcus* ita loquitur, ut non obicure indigiter, vas prius fractum ut unguentum melius effunderetur. Secundò ratio ipsa docet, quod mulier propterea vas confregerit, ut copiosius oleum efflueret, nihilq; in vase remaneret. Nam effuso eo jam toto quorsum fregisset pixidem, servâisset utiq; integram ad novi unguenti infusionem. Probabile itaq; est, vas illud ex alia quadam fragili materia fuisse, sed alabastrum propter aliquam analogiam appellatum, vel quia alabastrum unguentaria vasa suppeditabat, ita ut etiam si ex alia materiâ quandoq; fierent, alabastrum nuncuparentur, aut quia erant sine ansis effabricata, qualia alabastrî nomine salutantur. *Syrus* habet *αλαβαστρον* Scatiphata, quæ vox in adducto *Marci capite 14.* occurrit. Cæterum *αλαβαστρον* *μύρον* hic idem est planè, quod apud *Horatium*: *Nardi plenus Onyx.* Quod enim hic in genere vocant *Matthæus & Lucas* *μύρον*, *Marcus & Iohannes* Nardum fuisse innuit, cujus odor maximè commendatur *Cantic. 1. v. 12.* Et magnam vim habet reficiendis membris imprimis Paralyticis. Inde hîc pretiosum vocatur. De Nardo *Plinius* copiosè *Lib. 14. cap. 12.* Frutex est nardus gravi & crassâ radice, sed brevi ac nigrâ, fragiliq;, quamvis pinguis situm redolente, ut *Cyperî*, aspero lapore, folio parvo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote Nardi spicas ac folia celebrant. Alterum ejus genus apud *Gangem* nascens damnatur in totum *Ozaenitidis* nomine, virus redolens. Adulteratur & *Pseudonardo* herbâ, quæ ubiq; nascitur crassiore atq; latiore folio,

& colore languido in candidum vergente. Sincerum quidem levitate deprehenditur & colore ruffo, odorisq; suavitate & gustu maximè siccante os, sapore jucundo. Confer *Lib. 13. cap. 2. Criticos sacros, & Maldonatum Commentar. in Matthæi cap. 26. pag. 562. Edit. Lugdunensis in fol. Anno MDXCVIII.*

§. IV. Super hujus unguenti effusione Judas Stomachò exardescibat, usq; adedò, ut juxta Johannis Caput 12. v. 5. 6. hæc verba effunderet: *Διὰ τὸ τὸτο μύρον ἐν ἐπιράθῃ τριακοσίων δηναρῶν, καὶ ἐδώθη πτωχοῖς. Εἶπε δὲ τὸτο, ἔχ' ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέψης ἦν, καὶ τὸ πλοσθίσιμον ἔειχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.* *Quare hoc unguentum non valuit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ essent, sed quia fur erat, ac maxsupium habebat, eaq; qua mittebantur, portabat.* Non erat illi de pauperibus sollicitudo, ut Syrus reddit *ἕνα* sed impostoris strumam dibapho piæ alicujus curæ tegebat: *erat namq; fur, ἐκ τῶν συρβαλλομένων semper aliquid surripiens, quemadmodum ex adductis Evangelistæ verbis in proapatulo est. Matthæus cap. 26. v. 14. 15. 16. examinatiùs ferè de hoc negotio agit, quippe qui narrationi de muliere, quæ attulerat oleum, subjicit: Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τὰς Ἀρχιερεῖς. Εἶπε: τί θέλετέ μοι δῶναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτὸν; οἱ δὲ ἔξησαν αὐτῷ τριακοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιζήτει ἐυναίριαν ἵνα αὐτὸν παραδῶ.* *Tunc abiit unus ex de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore querebat opportunitatem ut eum traderet. Divus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Chronicorum opere parte 1. pag. 304. cap. 6. Titulo 5 §. 1. Unctio fuit occasio accepta, non tamen data Judæ ad proditionem faciendam. Nam ut dicit glossa Juris Canonici 14. Quæstione 1. §. Arguitis nos. Judas consueverat furari decimam partem eorum, quæ sibi dabantur servanda. Et unguentum illud effusum volebat vendi, cujus pretium erat 300, denariorum, horum decima pars erat 30. Quis igitur non potuit furari decimam partem, quan-*

doqui.

dò quidem venditum nõ fuit, quasi volens recompenfare damnũ, 30. denariis argenteis fecit prodicionem. Undè percipiens Sacerdotes congregatos ad tractandum de captura Christi, intrante in eum Satanã, accessit ad congregatos in Concilio. *Hieronymus in Matthai caput 26.* Infelix Judas, damnũ quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult Magistri pretio compenfare. Nec certam tamen postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio, sed quasi vile tradens Mancipium, in potestate eumentium posuit, quantum vellent dare. *Hactenus ille.* Quæcunq; autem Judas surripuerat, uxori & liberis donare cõsueverat. Quod enim conjugio illigatus fuerit, ex *Augustino* facile colligitur, quando in *Enarratione Psalmi 108. Tomo 8. Oper. p. m. 518.* scribit: Genera- tionem Judæ prophetavit Psaltes de terrã perituram, quia & ip- se Judas & filii ejus, qui erant tanquam memoria patrum, & ma- tris ejus, sine successione prolis, sicut superiũs dictum est, in bre- vitate unius generationis extincti sunt. Etiamne hoc ad pœ- nam Judæ pertinere credendum est, quod post ejus mortem in mendicitatem uxor & filii ejus pervenerunt, & translati sunt & ejecti de habitationibus suis. Si autem moverit: quomodo habere potuerit substantiam, quam scenerator scrutaretur, alieniq; deriperent, quando jam cum aliis undecim Dominum sequebatur: credat, eum omnia, quæ habebat, ita dimisisse filiis & uxori, ut non inde sinceriter vel perseveranter vinculum cupiditatis abruperit; qui etiamsi ea velut vendere videretur distribuenda pauperibus, profectò faceret, quod Ananias post Domini Ascensionem. Neq; enim metueret, ne hoc Dominus, Divinitate cognosceret, quem falli putabat, quando ea quæ mittebantur, de loculis auferebat. Vide etiam *B. Brunonis Herbipolensis Episcopi Expositionem in Psalterium, Tomo 11. Bb. Pp. pag. 208.*

§. V. Sed de furto Judæ quasi ex professo declamat *Gaudentius Brixienſis de Natali Domini, Tractatu 13. Bb. Pp. Tomo secundo.* Judas pio debitoq; adversarius obsequio (Magdalenæ,) dum Patronus pauperum vult videri, furti reus arguitur. In com-

mune Christus omnibus discipulis (Sinite eam &c.) loquitur, ut adverbantem Judæ contumeliam temperet. Neq; enim acriter ut in fraudatorem invehitur, sed dissimulato ejus crimine, quem & Evangelista furem noverat, leni monitu universos pariter instruit, docens interim, quod Maria fecerat, necessario erga se celebratum fuisse sepulturæ Mysterio. Idcirco autem suprascripta lenitate ac promittivo monitu, Judæ sermones Christus evacuat, ne aut ipsi Judæ occasionem excusandi furoris tribueret, aut alicui Apostolorum quidquam scrupuli daret, piam fortasse suspicanti suggestionem, vel certè ne cuiquam postea lecturo aliquod offendiculum reservaret. Judas enim licet studio fraudis & odio Salvatoris sub prætextu pietatis, tamen illa ipsa fallaciæ verba depromiserat: Quare hoc unguentum venundatum non est, inquit, denariis trecentis, & datum est pauperibus? Irreligiosus nimirum & satis importunus dispositior, avari fraudatoris affectu, crimen videlicet proprium sub specie religionis tegere dum conatur, expressit. Irreligiosus planè atq; importunus, quia quod ad honorem Christi factum fuerat, non modo superfluum computavit, verum etiam sermone improbissimo reprehendit. Fraudator etiam quia loculum tenens exportabat ea, quæ mittebantur ad usus indigentium, sicut Evangelista conqueritur. Avarus quoq; quoniam non satiabatur, stipendia pauperum quotidie subtrahendo, sed & sepulturæ Christi pretium in propria ardebat lucra convertere, convertit autem non in momentanea suæ cupiditatis lucra, sed salutis detrimenta perpetua: Siquidem non multò post universa, quæ vel impius fur collegerat ex fraudibus perpetratis, vel quæ sacrilegus Christi traditor pro mercede iniquitatis acceperat cum vitâ pariter amisit. Adde *B. Gerhardi Harmoniam Evangelicam* cap. 143. f. 50. & 970. *Barradii Concordiam Evangelicam* ad loca citata superius. Ex hoc Judæ facto superstitionum vulgus numerum trigessimum infaustum ducit, hac formulâ: *Dressig mit Gott*: uti *Iosua Arndius, Tractatu de superstitione* S. 35. pag. 40. annotat.

S. VI. Hæc nos recto tramite ad nimiam *φιλαρρορίαν*, impudissimum

rissimum illum omnis mali fontem , ducunt , ut alias prodicionis indagare causas superfluum sit. Illa sola, ut dixi, fuit causa προσηγυμένη, προκαταρκτική autem sive impulsiva, externa, quam rectius occasionem prodicionis nuncupant, Christi reprehensio, qua intempestivam discipulorum murmurationem redarguit : ægrè enim Judas ferebat, quod à Christo culparetur, seq; proditoris titulo insigniri audiret. Quam injuriam à Magistro sibi illatam vindicaturus,

(Nam vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.

Juvenal. Sat. XIII. &

Ὅστι πολλὸν γλυκίαν μέλιτος καὶ αὐθιγομένοις
Ἄνδρῶν ἐν σήθεσιν ἀέξεται, ἀέτε καπνός.

Quæ multò dulcior melle liquido virorum in pectoribus augetur velut fumus. *Homerus Iliados s. v. 109. 110.*) ad Pontifices & Scribas abiit, iisdem consilium de prodendo Christo exposuit, ac operam suam certâ mercede locavit. Adeo, ubi divitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, juxta *Salustium in Epist. ad Casarem de Republicâ ordinandâ.* Quibus illa apud *Leonem Sermonem IX. de Passione* consonant : Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, nullumq; est in illo corde Justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculû. Hoc perfidus Judas inebriatus venenô, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum, & tam stultè impius fuit, ut triginta argenteis Dominum venderet & Magistrum. De tempore quo prodicionem Judas fecerit, non omnium interpretum una & eadem mens est. Quidam putant in ipsa nocte quâ Christus ultimam cœnam celebravit, illam contigisse, verum his historia Evangelica disertim contradicit ; utpote ex qua affatim cognoscitur, Judam ante præparationem agni Paschalis cum Sacerdotum Principibus cruentum pactum inivisse. *Marci cap. 14. v. 10.* Communior sententia, quatrduo post convivium Bethaniense, adeoq; biduo ante Pascha id factum esse, adserit, quanquam *Chrysostomus homilia 70. in Mattheum* existimet, Judam statim ab hac voce Christi, ἀπειτε αὐτὴν, *snite illam &c. Marci cap. 14. v. 6.*

M m m m 3

prodi.

proditionem moliri cepisse. Tunc istud, *inquit*, ad quodnam tempus referendum? quando ista locutus esset, quando dixit: ad sepulturam meam hoc servavit, ac neq; hinc compunctus est, neq; cum audisset, quod futurum erat, ut Evangelium ubiq; terrarum predicaretur, timore correptus est, istud enim ineffabilis cujusdam potestatis erat, imò quando mulieres, eaq; meretrices tanto Christum prosequerentur honore, tunc ipse Diabolicum facinus meditabatur & peragebat, sed in genere saltem de compensatione lucri sollicitus fuit. Idem *homilia de proditore, Tomo 3. fol. 186.* Quid igitur *tunc* est, ante proditionis tempus, ante traditionis horam accessit meretrix, vas alabastrum manibus portans, & unguentum Domini supra caput effudit. Ideò dixit *tunc*, ut non Magistrum infirmitatis accuses, quando discipulum reperis proditorem. Magis enim virtutem Doctoris ostendit, qui & meretricem ad obediendum suo Magisterio convolare fecit. Abiit, *inquit*, non invitatus à Principibus Sacerdotum, nulla necessitate constrictus, sponte processit, & propriam malignitatem consilium genuit sceleratæ mentis, nullo particeps convocato. Confer *Christiani Druthmari Exposition. in Matthæum, Tomo 9. Bb. Pp. parte 1. pagina 933.* Inde etiam *Bedæ in cap. 26. Matthæi, & Augustinus Lib. II. de Consensu Evangelistarum cap. 78.* hanc sententiam: tunc abiit Judas &c. ad illam jungendam statuunt, ubi superius consilium sacerdotum de interfectione Christi retulit. Sanè non inficiamur, *inquit Gerhardus Harmon. Evangel. cap. 148. fol. 975.* Judam nefariam hujus sceleris occasionem ex reprehensione Christi, & pecuniæ in effulo unguento frustratione accepisse, sed non videtur in ipso statim convivio Bethaniensi de proditione Magistri cogitasse, verum in genere tantum vindictam & lucri amissi compensationem meditatus fuit, donec tandem post quadriduum, videlicet feria quartâ, quam vocamus diem Mercurii, sicq; biduo ante Pascha, nefarias illas cogitationes de Christo prodendo Sathanas ei instillaret. Cum enim Bethaniensis Uctionis historiam per *ἱερολογίαν παρενθετικῆς* & ex occasione duntaxat Evangelistæ hoc loco recentant: ideò particula *τότε* non ad proximè præcedentem unctionis historiam, sed ad prædictio-

nem Christi de sua passione, & ad consultationem Pontificum de Christo per dolū comprehēdendo & interficiendo pertinet, quarum utraq; cum biduo ante Pascha fuerit facta, ut disertis verbis Evangelistæ testantur, ideò etiam hanc proditoris Judæ pactionē biduo ante Pascha factam fuisse consequens est. *Hactenus ille*, Huic assertioni fidem adfert, quod ob memoriam venditionis Christi & deliberationis Judæorum in concilio de occidendo Christo, solebat olim Ecclesia jejunare in feriâ quartâ, & in memoriam passionis & mortis ejus feria sexta, uti *Augustinus* testatur *Epistola 86. ad Casulanum*. Et in *Jurè Canonico de consecrat. distinct. 3.* peculiaris canon confirmat. Plura videantur in *Benedicti Pererii Disputat. 25. super cap. 13. Iohann. pag. 47. nec non Antonii de Escobar, & Mendoza commentar. in Evangelia, Tomo 1. Libro 4. ad cap. 26. Matthæi, cap. 1. pag. 280.*

§. VII. Cum itaq; matura essent in perniciem innocentissimi Jesu consilia, & condicta hora appeteret, Judas milite, qui manus in speciem prælii obarmaverat, undiq; laterum stipatus, ad Christum exivit. Renovaverat illo tempore candidos vultus foror æmula Phæbi, nihilo tamen minus *μὴ ἀλαμπάδων καὶ φανῶν*, ut Evangelista *Iohannes cap. 17. v. 3.* habet, socio fraudâ turba adventabat, non alio sanè fine, quàm ut omnes latebras emissitius oculis perlustraret. Intereà impietatis Antesignanus corpore quidem, sed animo longè alienissimo, Jesum accessit, & hostile ac inimicum opus sub Symbolo pacis, osculo, occultavit, *Hec signum sacrilegū*, meritò cum *Hipponensi* Præfule exclamemus, *ubi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indicium pacis rumpitur Sacramentum!* Fixit defertor Domino suo osculum, quod nunquam desertionis sed dilectionis & concordix reverentixq; Symbolum fuit. *Origenes Lib. 2. contra Celsum*: Quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenere eum: retinens nonnihil pristinx reverentix, alioqui vel liberè ac sine simulatione osculi tradidisset eum. *Vid. Benedictus Aretius Comment. in Mattheum, pag. 214. Marcus loco supra allegato illud nuncupat οὐρανίου*, id est signum, commune tam utiij quam abusu sui, qualia sunt militum Symbola sive tessera, vel muræ vel

vel vocales. Unde apud Suidam *συωνηδισμῶν* est consignare, con-
significare. D. Danhavver in *Reformirten Salve*, pag. 213. Vix ut-
quam

Sol qui nitentem fervido cursu, atq; equis

Flammam citatis fervido ardore explicat,

gravius nequitæ pondus, cui nihil ad culpæ culmen & cumulum
deerat, conplexit, aut communis omnium parens orbis tenuit.
Elegerat Judam mitissimus Salvator in Apostolum, quæstorem
fecerat, patrem illius à leprâ, matrem à paralyfi curaverat, ultra
triennium inter suos toleraverat, plurima docuerat, obmurm-
rantem pertulerat, ast cui bono: ut vilissimo tandem illum pretio
divenderet. *Augustinus in Sermone 28. ad fratres in Eremo, Tomo*
10. Operum. Jeremias Drexelius in Deliciis gentis humanae. Tanta &
torjuga invitamenra ad gratitudinem prolectare debuissent fer-
rum, & pumiceum illud pectus, potuissent etiam, nisi summo bo-
no, in d' ipsi humanitati turpis æruscator Vale nunciâset. Melliti
gestuum globuli, & verba tesamo delibuta, quibus ipsam verita-
tem fallebat, prælentissimum fibris Domini venenû inspirabant.
Qua de causa veterem Ecclesiam tempore Passionis Dominicæ
ab osculis abstinuisse scribit *Amalarius Fortunatus, lib. 1. cap. 13.*
Eò digitum intendere videtur *Simon de Cassiâ, Lib. 13. de gestis Do-*
mini Salvatoris, qui est de passione, fol. 391. facie 2. quando pedum
ablutionem tractans, ait: Vereor dicere, sed pia credulitas, & Chri-
sti humilitas atq; profunda dilectio me compellunt, ut piè cre-
dam, Christum etiam super Apostolicos pedes suâ labia oscu-
lando pressisse, quamvis Evangelica historia non loquatur. Sed
nec mirum, humiliora cum legimus fecisse pro nobis. Et nescio
undè, præterquam ab illa piâ osculatione sit sumtum, atq; mos in-
oleverit usq; in hodiernum diem, ut Majores cum laverint, pre-
mant oscula in pedibus subjectorum, ut vel hoc nomine deinde
detestandum fuerit osculum. Evolve *Binetam in Magnete d; vini*
amoris, cap. 12. num. 3. allegante Mancino in Historia Passionis, pag.
309.

§. VIII. Quæritur hic ab aliquibus fortè non sine causâ solet,
quo

quo tempore Judas Christum osculatus sit? Dubium enim illud, ne quid dissimulem, & valdè controversum est inter Interpretes. *Euthymius Zigabonus in Matthæum cap. 65. p. m. 240. Iohannes Ferus Moguntinensis Doctor, Commentarior. in Matthæum, Lib. 4. cap. 26. pag. 351. & Oslander in Notis, post binam Christi interrogationem, quem quæritis? Judam Domino osculum obtulisse arbitrantur. Siquidem Matthæus statim post interrogationem Christi addit: Tunc accesserunt & manus injecerunt in Iesum, & ceperunt eum, quia ad id signum dabatur. Alii contra putant, Judam prius osculo militibus Iesum monstrasse, quàm ille interrogasset *Tatianus Alexandrinus in Evangeliorum Harmoniâ, Tomo 3. Bibliotheca Patrum, p. m. 271. cap. 161. Qui autem tradidit, dederat illis signum, dicens: quemcumq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite eum. Et confestim accedens ad Iesum dixit: Ave Rabbi, & appropinquavit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit ei: Iuda, osculo filium hominis tradis. Amice, ad quid venisti? Et osculatus est eum. Iesus itaq; sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit & dicit eis, quem quæritis? &c. Matthæi 26. Marci 14. Luca 22. Augustinus Lib. 3. de consensu Evangelist. cap. 5. initio Tomi 4. operum, pag. 205. Post osculum datum dixit illis primò quod ait Lucas: Iuda, osculo filium hominis tradis? cap. 22. v. 48. Deindè quod Matthæus v. 50. Amice, ad quid venisti? Deindè quod Iohannes commemorat, quem quæritis? Idem tenent, qui allegatorum interpretum vestigia legunt. Quod quidem probabilius & evidentius esse, *Alphonsus Salmeron Tomo 10. operum, Tractatu 16. pag. 141. his rationibus evincit: Tum ne videretur Judas unus ex istorum consortio esse qui & osculari & capere vellet Dominum, quem quærebant, cum ipse jam adstantibus se ipsum indicasset & tradidisset; tum etiam, quia de solo Judæ adventu dixit Iesus apud Matthæum, idè ἰδὲ ἦγγενεν ὁ παραδιδῶς με, cap. dicto, v. 46. Ecce appropinquavit qui me tradit: qui ubi eum osculatus fuit, ad suos rediit, ita ut Christo procedente staret eum Judæis. Sic enim Iohannes habet: Εἰς ἕνα δὲ καὶ ἰδὼς αὐτὸν, cap. 18. v. 5. nimirum post signum osculi datum. Ave Rabbi, ut ex Criticis sacris non nihil admisceam, Latinum factum est***

ex Hebræo חַיִּי undè quidam scribunt *Have*, pro quo in nonnullis libris legitur *Habe*, Vau Hebræorum in B. verso, ut in $\Delta\alpha\beta\iota\delta$, & similibus. Græci habent $\chi\alpha\iota\rho\epsilon\ \rho\alpha\beta\beta\iota$, salvè Rabbi. Idem *Have* significat apud Hebræos, nam vivere dicunt pro salvere, ut, *Vivat Rex*: quod idem cum illo, sit salvus, aut vivat diu. Nam vita vocatur vita longa, ut ibi, *Momentum in ira ejus, vita in benevolentia ejus*. Huc refer, quod *Deuteronomii cap. 17. vers. 20.* *Ut prolonget dies suos in regno suo, ipse & filii ejus in medio Israel.* Pœni dicunt *Havo*, pro quo corruptè legitur apud Plautum *Hano*, ubi & *Handoni*, ist est *have Domine*, ut sit *doni* decurtatum ex *Adoni*, & חַיִּי pro חַיִּי , ut חַיִּי pro חַיִּי revela, $\text{חַיִּי}\ \chi\alpha\iota\rho\epsilon\ \kappa\upsilon\rho\epsilon$ locus est in Pœnulo, P. *Havo*. M. Salutat item. A. Saluta hunc rursum Pœnicè verbis meis. M. *Handoni. Drusus Columna 776.*

§. IX. Osculum autem de industriâ & consilio Judas præ aliis signis elegisse creditur. *Baronii conjectura est in Annalibus ad annum Domini trigesimum quartum, num. 66.* Osculum idè electum fuisse, ne quærentes Jesum tenebris deciperentur. Sed quia per laternas & lampades illæ jam fugatæ erant, tantum abest, ut ista adprobari possit. *Druthmarus in Matthæum, Tomo 9. Bb. Pp. parte prima pag. 935.* Timuit, inquit, Judas, ne ipse se absconderet, sicut fecit, quandò volebant eum præcipitare & lapidare, & idè tale eis dedit signum, ut postquam eum osculatum habuisset, si ipse evanesceret, Judas non perderet pretium. Apparet autem quia pius Dominus hanc consuetudinem habuit, ut quandò à foris reverteretur discipulus, oscularetur eum, quod nunc apud nos non fit, nisi post plures dies. Hoc signum & Cain habuit, ut omnes oscularetur præ timore: Similis in facto, similis in scelere, licet iste peyor. Suspiciari etiam aliquis posset, Judam tale signum exhibere voluisse Judæis aut militibus, ut quare Christum eis prodebat, eadem Christum suam celaret prodicionem. Non equidem celâisset, si inusitatum signum dedisset. Erat autem valdè usitatum, ut osculo se Judæi præsertim inferiores salutarent superiores, quemadmodum ex antecedentibus innovuit. Stuk-

Stultè verò Judas proditionem suam Christo abscondere architectabatur. Vide Judæ insensibilitatem! (exclamat super hoc, Theophylactus) Quomodo credebat in osculo Christum accipere, ut quasi amicus æstimaretur. Si amicus eras, ô Juda, cujus gratiâ cum inimicis accessisti? Sed omnis pravitas sine providentia est. Utinam saperes, ac novissima provideres. *Bernhardus in declamatione*: Divino sese vultui sistere non veretur Judas, tanquam domesticus intrat & exit, magistrum salutat, genu flectit, osculatur ore sacrilego, dolosè agit, sed in conspectu Dei, ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. *Beada in Marci Evangelium cap. 15. Tomo 5. operum, pag. 151.* Impudens quidem & scelerata confidentia, Magistrum vocare & osculum ei ingerere, quem tradebat. Tamen adhuc habet aliquid de verecundiâ discipuli, cum non eum palam tradidit persecutoribus, sed per signum osculi. *Hieronymus & ante illum Origenes* existimârunt, à Juda Judæis signum datum fuisse, ne Christus faciem transformando se occultaret & elaberetur. *Hieronymi verba in Cap. 26. Matthæi* sic habent: Miser Judas, & tamen non miserabilis eadem infidelitate quâ Magistrum & Dominum tradidit, putabat signa, quæ Salvatorem viderat facientem, non Majestatem divinâ, sed magicis artibus facta. Et quia cum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat, ne simili transformatione elaberetur è manibus ministrorum. Dat ergò signum ut sciant ipsum esse, quem osculo demonstraret. *Origenes tractatu 25. in Matthæum*, Venit traditio, inquit, talis ad nos de eò, quoniam non solum duæ formæ in eò fuerunt, una quidem secundum quam eum omnes videbant, altera autem secundum quam transfiguratus est coram discipulis suis in monte, quando & resplenduit facies ejus tanquam Sol? Sed etiam unicuiq; apparebat secundum quod fuerat dignus: & cum fisset ipse, quasi non ipse omnibus videbatur, secundum illud quod de Manna est scriptum, quando Deus filiis Israel panem misit

„de coelo, omnem delectationem habentem, & ad omnem gustum convenientem, quando desiderio offerentis obsequens, ad quod quis voluerat, vertebatur. *Origenis* partes defendere conatur *Mattheus Mancinus in Historiâ Passionis pag. 309. ex Christophoro à Castro Societatis Iesu Theologo, Commentar. super 12. Prophetas, de Prophetiâ Lib. 3. cap. 3. p. 48. ad pannum Duacenum & Crystallum Lusitanam provocans, ubi Christus eodem tempore pro variâ contuentiû dispositione varius apparere dicitur. Majori ætate, ait Jesuita, in oppido Lusitaniæ Santareno assiduo miraculo in pellucida crystallo visitur Christus pro cuiusq; devotione, nunc puer tenellus, nunc duodecimi annorum, nunc triginta, nunc crucifixus, nunc iudex sævissimus. At verò quam incerta & dubia hæc traditio sit, sufficienter ex *Harmoniâ Evangelicâ de Passione B. Gerhardi, cap. 3. fol. 34. patet, quæ eandem etiam Euthychianis, Marcionitis ac Basilidianis patrocinari merito asserit. Christus enim, ut assumpsit humanam naturam, ita unam eandemq; corporis assumpti formam externam retinuit, quam per clarificationem in monte non abolevit, sed illustriorem & fulgentiorem reddidit.**

§. X. *Origenis & Hieronymi* sententiâ stabilire videntur verba nonnulla textus, quando quidem impostor non sine ratione hanc cautelam addidit: κρείσσει αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς; ubi particulam ἀσφαλῶς tam ad prius verbum κρείσσειτε, quam ad ἀπαγάγετε à Syro referri, *Hugo Grotius observat in annotat. ad Marci cap. 14. v. 44. volebat nempe Judas milites monere, ut circumspectè, & ut Syrus reddit, in timore agerent, ne in præsentiarum Christus, qui ante manus eorum evaleat, Iohann. 8. v. 59. Lucæ 4. 30. arte Magicâ se transformando, variasq; formas assumendo ipsos falleret, atq; se spes lucri decollaret. Idcirco velle se tam diu Christo adhærere, donec illum comprehensum abducant. At verò neuter Patrum allegatorum scopum ferit, sed frustra dici videtur osculo hoc voluisse Judam prævenire errori militum, qui ex Christi transformatione resultare potuisset; nam Judas transfigurationi Christi non adfuit, aut si interfuisset, poterat timere, ne*

Chri-

Christus iterum se transformaret, vel invisibilem faceret. Optima igitur osculi adhibiti causa adsignatur hæc, ne scilicet adventantes deciperentur: facile namq; contingere poterat, ut Jacobum Minorem, qui Christum exactè facie repræsentabat, ac inde frater Domini vocabatur, *Galat. I. v. 19.* caperent. Partim etiam propter Romanos milites, qui ignorare poterant Dominum, teste *Eusebio Emiseno Tomo 6. Bb. Pp. part. 1. pag. 666.* Et si enim, ait *Salmeron, l. d.* eorum animus esset capere Jesum cum omnibus Discipulis, tamen quia difficile erat omnes comprehendere, si se in fugam convertissent, volebant tamen Jesum præcipuum Magistrum eorum nôsse, quem præcipuè capere & in fugâ insequi deberent. Nam Jesu non capto, irrita & cassa reddita fuissent eorum consilia. Eodem modo Evangelista verissimam causam osculi explicat dicens: *Quemcunq; osculatus fuero, is est, comprehendite eum.* Cui etiam *Chrysostomus homilia 98. in Matthæi caput 26. p. m. 708.* assensum præbet his verbis: Proh dolor! quam pravitatem proditoris anima suscepit? Quibus oculis tunc Magistrum adspexit? Quò porrò osculatus ore est? O scelerrimam mentem! Quid cogitavit? quid ausa est? quod signum, proditoris dedit? *Quemcunq; osculabor, inquit: confidebat enim in lenitate Magistri, quæ res omnium maxime illum confundere & omni privare veniâ sufficit, quia ita mitem & mansuedum prodebat Magistrum. Sed cur nam hoc signum datum est? Quia sapius circumventus ab ipsis pertransivit per medium ipsorum, nescientibus ipsis, quod & tunc factum fuisset, nisi ipse assensisset.*

§. XI. Appositè etiam *Marcus Vigerius Cardinalis, in suo decachordo, chorda septimâ cap. 78. p. 259. Edit. Duacensis in 4. Anno MDCXVI. Et confestim accedens ad Iesum.* Inimica mens multis pessimisq; cogitationibus turbata festinare compellit ad scelus affectatum, dixit: *Ave Rabbi;* honorantis est verbum, sed mentiris ô Juda, avere, id est, salvum esse non vis, quem ad necem inimicis vendidisti, & prodis in necem. Veram facis David Prophetiam: *Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur, & iracundiâ*

terræ dolos cogitabant. *Et osculatus est eum.* Didicerat hoc à Joab, quando Amasæ dixit : *Salve, mi frater, & tenuit manu dexteram mentum Amasæ, quasi osculans eum.* Porro Amasæ non observabat gladium quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, & mortuus est Amasæ. Sic Judas ad literam, quamvis manu suâ Christum non occiderit, tamen per salutationem & osculum morti ejus vitam dedit. *Leo Papa Sermone 1. de Passione, fol. 44. facie primâ.* Cum impius Judas non tam ovinâ pelle velatus, sed lupino furore manifestus, vim sceleris per speciem pacis incipiens, signum traditionis sæviore omnibus telis osculo præbisset, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominum cum armatâ militum cohorte confluerat, inter faces & laternas lumen verum tenebris obcæcati suis non cernerent, Dominus qui expectare potius turbas quàm declinare delegerat, sicut *Johannes Evangelista* testatur 18. *capite*, quem quærant, nec dum inventus interrogat, illisq; dicentibus, quod Iesum quærent, *ego sum, inquit.* Addunt insuper Doctores Romanenses causam moralem, quibus nempe peccatis expiandis Christus osculum admiserit, & plura hujus generis in Patribus passim leguntur. Quidam dicunt hoc ipso Christum à Patre cœlesti obtinuisse, ut animas nostras, etsi olim peccatrices, brachiis charitatis amplexetur, & osculo pacis ac reconciliationis illas osculetur. Item, satisfecisse osculo Judæ pro carnalibus amoribus & oculis meretriciis, & aliis quæ his cognata sunt, & longâ serie à *Salmerone Tractatu 16. pag. 142.* enarrantur. Confer *Georgium Bartholdum Pontanum à Breitenberg, in Bibliothecâ concionum, feriâ quartâ post Dominicam Palmarum Torno 2. pag. 523.*

§. XII. Cæterum magnam bonitatis divinæ Sylvam, & amplam humanæ malitiæ segetem in ipso osculandi actu contemplari licet. Hanc quidem, quoniam Christus benevolè Judam ad osculum admisit, & ut *Brigitta in suis revelationibus Lib. 4. cap. 99. pag. 310. Edit. Antverp. in fol. Anno 1611.* addit : Cum Judas esset brevioris staturæ, Christus (si credere fas est) ad osculum ejus sulci-

suscipendum se inclinavit. *Hugo Carensis in Psalmum 75.* Christus ad osculum Judam admisit, fortè & Judam osculatus est, ut doceret, quam promptè seriò pœnitentem recepturus esset, qui tradentem non repulit. Forſitan etiam proditori Judæ voluit osculû dare; quantò magis recipiet ad osculum Judam revertentè, si Judâ tradentem non repulit. Ob duplicem verò causam osculantem toleravit, videlicet, ne proditionem refugere videretur, simul & illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem, erampacificus*; item, ut ipsum proditorem plus afficeret, cui amoris officia non negaret. *Beda Tomo 5. operum in Cap. 26. Matthæi, pag. 106.* Jure proindè illud Hebræi vatis meum facere potero: *Audite cœli & auribus percipe terra admirandam Regis vestri longanimitatem! Esaiæ 1. v. 2.* Deinceps profunda malitia in proditore attendenda est, quæ ex destinato consilio inter osculandum acutissimo quodam jaculo Salvatoris nostri pectus perfodit. Piè de hoc commentatur *Alphonsus Salmeron, l. d. scribens*: Osculum,, hoc non aliud fuit, quam lupi morsus invadentis agnum, vel,, contactus gladii in jugulum ovis; conjunxitq; infelix quodam,, risu & lætitia, verbisq; blandis os suum impurum cum ore Dei,, purissimo, brachia proditoria cum divinis brachiis, osculum,, cum morte, pacis Symbolum cum belli tesserâ, emtorem,, mundi cum venditore Redemptoris. Ejus enim osculum,, bellum indicit, ejus salutatio affert proditionem, ejus ample,, xus inimicitias immortales gignit: quia amplectitur quem,, deserit, osculatur quem prodit, salutatur quem morte raci,, tâ occidit. Ea propter vero neutiquam est dissimile, Christum intra sese commotum fuisse, (acerbum quippe est, ab aliquo circumveniri, acerbius â propinquo, vel discipulo. Cicero pro Quinctio:) atq; proditori indignum facinus exprobrâsse, etsi quidem illud in historiâ Evangelicâ explicitè non asseritur, commodè tamen satis elici potest ex ipsius Domini verbis, quibus Judam compellavit: *Juda, osculo filium hominis prodis? Quæ apud Lucam præcedere debere illa Matthæi, Amice, ad quid ades? Euthymius cap. 65. Commentar. in Matthæa, pag. 241.*

contendit. Quoniam quamdiu Dominus nondum traditus fuit, proditoris curam habuit. Ideò ut eum postmodum saltem, si non modo ad se trahat & convertat, obduratam ejus conscientiam reprehensione verberat, an fortassis ex alto peccatorum veterno evigilare velit: satis enim accuratissimus *καρδιογράφος* ad quid venisset, noverat.

§. XIII. Non sine causâ Dominus discipulum perversum arguens, nomen ejus præmisit, ut ad delicti sui confessionem eum revocaret. *Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 13. Tom. 4. Bb. Pp. p. 427. Iuda, osculo filium hominis tradis? Fermè hoc ad ipsum dixit, admonens eum per ipsius appellationem. Judas enim interpretatur confessio, intellige: accepisti argentum, confitere citò. Nimirum vel in ipsius nomine latere sui volens medicinam voluit, ut tecum semper circumferret, quo agrotanti animo posset subvenire. Ambrosius Libro 10. in Luca caput 22. Tomo 3. operum. col. 265. Magna divinæ significatio potestatis, magna disciplina virtutis. Et consilium proditiōis aperitur, & adhuc patientia non negatur. Ostendisti, Domine, quem proderet, dum occulta manifestas. Ostendisti etiam quem traderet, dum dicis, *filium hominis*, quia caro, non divinitas comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quod eum tradiderit, qui cum esset Dei filius, propter nos tamen filius hominis esse voluit, quasi diceret; propter te suscepi, ingratus, quod tradis in hypocrisis. Ergò per interrogationem pronuntiandum puto, quasi amantis affectu corripiat proditorem: *Iuda, osculo filium hominis tradis: hoc est, amoris pignote vulnus infligis? & charitatis officio sanguinem fundis? & pacis instrumento mortem irrogas? Servus Domini, Discipulus prodis Magistrum, electus Autorem? Hoc est illud: utiliora vulnera amici quam voluntaria oscula inimici. Proditori hoc dicitur. Et osculatus est eum. Non quo simulare nos doceat, sed ut ne proditorem refugere videatur, & plus afficeret proditorem, cui amoris officia non denegaret. Idem Lib. 6. Hexæmeri cap. 9. Tomo 1. Op. Col. 129. Dominus velut prodigii genus in proditore osculum condemnans, ait: *iuda, osculo filium hominis tradis: hoc est, charitatis insigne convertis ad signum proditiōis,***

& in-

& infidelitatis indicium ? Pacis hoc pignore uteris ad officium crudelitatis, bestialem igitur oris obsequio inferentem potius necem, quam charitatis fœdera deferentem, divinæ arguit vocis oraculo. *Et lib. 10. Epistolarum 89. Tomo 5. operum col. 184. Osculum (Iuda) offers, qui non habes osculi charitatem; osculum non laborum quæritur, sed cordis & mentis. Lib. 3. de Spiritu S. cap. 18. Tomo 4. Oper. col. 246. Audivit: Iuda osculo filium hominis tradis?* hoc est, amoris pignore scelus implet, & pacis instrumento odia seris, charitatis officio mortem irrogas ? Confer *Bedam Tomo 5. Oper. in Lucae Evangel. Lib. 6. cap. 22. pag. 483. Hieronymus Natalis societatis Iesu Theologus, annotat. & meditat. in Evangelia, p. 267. Edit. Antverp. in fol. Anno 1595.* O abominandum Judæ osculum! O Jesu adorandum; Non movetur tamen osculi Jesu divini virtute proditor, moveretur Judæ osculo mansuetus Jesus, clementer illum compellat: *Amice, ad quid venisti?* Nam solum non detrectat osculum Judæ mitis Jesus, sed illum verbis etiam invitat ad sanitatem, aperit portam illi ad amicitiam, allicit ad sceleris sui confessionem; sæva tamen obstinatio Judæ fecit & obcæcatio, ut beneficio summo ad maleficium nefarium abuteretur.

§. XIV. Non videbor *ἐκ τὸς ἀπέριστα* si paululum operæ ad uberiores vocabuli *sodalis*, quod *Matthæi 26. cap. v. 50.* occurrit, enucleationem impendero. In Græco textu extat vox *ἑταῖρος*, quæ à τὸ ἕδος consuetudo, descendit, ut sit quasi ἡδαιρος; aut à τὸ ἕδος mos, ut sit quasi ἑδαίγος ὁ συνῆθος φίλος, aut qui ἑξ ἕδου, alicui est familiaris. Quod etymon apud *Eustathium* reperitur, qui & aliud affert nimirum ex ἀπεριστα literarum transpositione. *Scapula in Lexico, pag. m. 528. LXX.* Interpretes utuntur pro *קָרִיב Cantic. 1. v. 6. cap. 8. v. 13. item קָרִיב 2. Samuel. 13. v. 3. Proverb. 22. v. 24.* Sodalis, proximus, familiaris, collega, qui diuturnæ consuetudinis iure alteri junctus est. Et verò poterat Christus Judam *ἑταῖρον* vocare, quia cum illo & reliquis Apostolis per integrum triennium vixerat. *Origenes* statuit, quod nomen hoc in sacris semper *ἀπεριστα* usurpetur & intelligatur. Verba Patris in *Tractatu 35. in Matth. Tomo 2. Oper. p. m. 118.* hæc leguntur: Hoc nomine nemi-

nem bonorum cognoscimus in Scripturis esse appellatum ; ad malum enim & non indutum nuptialibus vestimentis dicit Dominus *Matth. 22. Amice, quid huc venisti, non habens vestem nuptialem* : Malus autem est, qui & in parabolâ denarii audit : *Amice, non tibi facio injuriam, nonne ad denarium convenisti mecum, accipe quod tuum est, & vade. H. ille.* Hoc autem minimè concedi posse, mox patebit. Certum quidem est, compellari eo nomine indignos, *Matth. 20. v. 13. cap. 22. v. 12.* itemq; ignotos & antea non visos, ita *Hippocrates in Epist. ad Damagetum*, quem antea non viderat, scribit : *τι δὲ σὲ χρέος εἶδ' ἠγάρην ἑταίρει* : Et meretrix, specioso nomine rem odiosam denotante, apud *Platonē, Plutarchū & Atheneum ἑταίρει* appellatur. Nihilò tamen minus etiam & honesto sensu idem vocabulum pluribus in locis adhibitum esse, extra dubium positum est. Sic Abraham amicus Dei appellatur *Iacobi cap. 2. Genesis 15. Roman. 4. Exodi 33.* Amicus etiam dicitur *Lib. Judith. cap. 8. Esaiæ 14.* Et Dominus loqui à facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Et Johannes Baptista dicitur amicus sponsi apud *Iohannem cap. 3.* Et Apostoli amici Christi non ficti, sed veri, apud eundem, *cap. 15. Iudicum cap. 14. v. 11. ἑταίροι* vocantur qui Samtoni in nuptiis ut apparitores & socii lætitiæ adjuncti erant. Ideoq; non obtinet *Origenes*, quod hæc vox semper in lequiorum partem trahatur. Quando autem Dominus ad Judam dixit : *Amice*, non illi illudere, ut quidam existimant, sed potius aculeum ipsius cordi infigere voluit, ut pristinae conversationis recordatus, ad meliorem mentem rediret, ac seriò resipisceret, quoniam teste *Chrysostomo, Epist. ad Theodor. de reparat. Laps.* quod supra veri fidem aliis apparet, ne illud quidem peccatum Judæ majus fuisset, quàm auxilium, quod nobis à penitentia venit. *B. D. Polycarpus Lyserus in Passione Domini nostri I. C. Paraphrastice editâ Dresde in 12. Anno MDXCVII. fol. 83.* blando inquit dicto Dominus tetigit ejus conscientiam, dicens : *Amice, ad quid tu venisti?* Sciebat quidem, non futurum, ut ille resipisceret, attamen nihil non facit, quo ille corrigeretur. Nam præter singularem atq; honorificum, cum quo dignabatur, *ἑταίρει*,
sive

sive amici seu sodalis, titulum perelegantem, etiam addebat *Jude* voculam, modò ut illum, qui amicitia diuina jam exciderat, acerrimè eâ pungeret, hac quidem sequente nimio præ amore quasi adhibitâ alloquendi formula : *Juda, tu nomen accepisti à confessione & Patriarcha ejus tribùs, ex qua venturum scis promissum mundi Messiam, nec ignoras me illum ipsium esse. Decuisset ergo tuam personam & nominis & officii ratione ut constanter me coram hominibus confitereris, sed tu osculo prodis filium hominis? Osculum mutua charitatis signum. Charitas autem ostendit, quiaam sunt mei discipuli. Nihil igitur Juda, osculo simulato hostilius.* *Zacharias Episcopus Chrysopolitanus in unum ex quatuor, Libro 4. cap. 161 Tomo 12. Bibliotheca Magna Patrum, pag. 189.* Hoc verbum amice (hic) juxta ἀντιπαρῶν intelligendum est, ut per contrarium dicatur amicus, qui non erat amicus, sed inimicus. Vel amicus dicitur, quia amicabiliter fuit electus in Apostolum à Domino: sicut ille, in Parabolâ fuit amicabiliter invitatus ad nuptias, cui dicitur, *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?*

§. XV. Porrò illam Christi propositionem ἐφ' ὃ πάρεαι, in quo ades, sive, *ad quid venisti?* nonnulli volût enunciatiuè legi, adeoq; ἐμετατιμῶς, ut tantundem sit, ac, *ad quod ades, perfee, age juxta animi tui sententiam, relicto velamento.* Mens enim erât proditio, velamentum osculum & blandus sermo, veluti *Remigius Episcopus* apud *Salmeronem* loco citato enucleat. Alii contra interrogativam propositionem esse volunt, & ἐ pro τῷ rectè poni, quod & alibi apud veteres non inusitatum est, juxta *Grotium in Annotat. ad h. l.* ut sensus sit verborum, quæ Christus indignabundus, & Judæ vicem dolens, profert: *Quo animo & cujus rei gratia venisti? Nam si ut amicus & sodalis ades, quorsum gladii & fustes? Si ut inimicus, quorsum oscula & blanda salutationis verba? Quæ interpretatio si secundum Evangelistarum verba judicandum sit, priori palmam præripit. Vix emerferat mundus è nihilo, nec extracunas erat, quando DEUS ab Adamo, Eva, & Cam fratricida*

veram & ingenuam confessionem oris exegit per Angelū, quem voluit adhibere Deus testem criminis abjurati. Subodoratur ibi & *Tertullianus* aliud, ita fatus *Lib. 2. contra Marcionem*: Interrogat Deus, quasi incertus, ut & hinc liberi arbitrii probans hominem, in causa vel negationis, vel confessionis, ut daret ei locum sponte confitendi delictum & hoc nomine revelandi: sicut de Cain sciscitatur: Vbinam frater ejus, quasi non tam vociferatum à terrâ sanguinem Abelis audisset; sed ut ille haberet potestatem ex eadem arbitrii potestate sponte negandi delicti, & hoc nomine gravandi: atq; ita nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quam negandorum, & jam tunc initiaretur Evangelica doctrina: Ex ore tuo justificaberis, & ex ore tuo damnaberis. Ad eundem scopum hoc loco interrogatio Christi directa fuit, an forte Judas à malo proposito revocari posset. *Hippocratis* est effatum veridicum *Lib. 1. Aphorismorum* quod confessioni quadrare potest: In perturbationibus ventris, & vomitionibus quæ sponte fiunt, si qualia purgari oportet, purgentur, confert. Anima in peccato diras patitur angustias, siquidem inquietas sibi quoq; gravis est. Sed, si sponte sua (velut piscis *Scolopender* hamum, quem suppositum esca prius absorpserat, apud *Ferrum in theatro Symbolorum*.) NOXIA EVOMIT, egerendo foras in confessione malum quod patravit, experitur veridicum esse secundum illum *Hippocratis* aphorismum, affirmantis, eas esse salutaris ejectiones, quæ noxia sponte foras egerunt, acerbè prius viscere perturbato. Animam, quæ ante male habebat, fieri confessione sanam, Sancti Patres insinuant. *Ambrosius de Pœnitentiâ Lib. 2. cap. 7.* Qui jaces in tenebris conscientia, & delictorum tuorum sordibus, quasi in reorum carcere, exiti foras, delictum proprium prode ut justificeris, ore enim fit confessio ad Salutem. Consonat *Isidorus in Synonym. Cap. 12.* vitia, inquit, cordis tui revela, pravas cogitationes tuas illicò manifesta: peccatum enim tuum proditum cito curatur, crimen autem occultum tacendo ampliat.

DISSERTATIO XXIV.

QUÆSTIONES ALIQUOT CIRCA
JUDÆ FACTUM EXPENDENS.

SUMMARIÆ.

I. *Intellectus scientificus perfectus. Homo naturaliter scire cupit. Archimedes & Solon studiis mirabiliter intentus.* II. *Iudeorum blasphemia in Christi omniscientiam retunduntur. Iudas noluit corrigi. Peccans crimen non agnoscit.* III. *Buccella ad quid Iuda tradita. Non fuit corpus Christi. Acetaria paschali tempore apud Ebraeos bellariorum vice apposita.* IV. *Cur Iudas Apostolis adscriptus? Bonus olim fuisse creditur, sponte autem malus fuit, nec debuit Christum prodere, quia predictum erat à Prophetis.* V. *Deus malis operibus bene uti novit. Non frustra Iudas electus in Collegio Apostolorum.* VI. *Iohannes & Lucas Evangelistæ de Ingressu Diaboli in cor Iudæ conciliati.* VII. *Maligna Spiritalia, Diabolus corporaliter obsidere hominem potest, non autem animæ illabi, quod Dei proprium. Intimum & supremum in anima humanâ idem est.* VIII. *Dæmon intellectu aut voluntate humanâ ad operationem uti nequit, nisi influendo solum per modum objecti. Seducturus hominem quibus vitiis ad dictus sit callidè explorat, & deinde incentivâ eidem subministrat. Insidia Diabolicæ verbis tropicis detectæ. Tentat Dæmon vel palam crasse ac immediatè, vel clam, tectè & subtiliter.* IX. *Num Diabolus Iudæ assiduus comes fuerit? Origenes notatus. Ingressus Diaboli gradualis explicatio. Rabbiorum sententia de commissione peccatorum.*

S. I. **A**ristotelis Philosophorum summi est effatum, illud perfectum esse, cui nihil deest, Lib. 2. de Cælo, cap. 4. Verum est axioma, modum si essendi spectes; quem admodum intellectus perfectus est, quando potest dici scientificus. Etenim potentia perficiuntur, si quando suis habitibus congruis informantur. Undè quia omnia desiderant suam perfectio-

nem, ut bonum maximè conveniens, semper scire cupit homo naturaliter, juxta tritum illud Philosophi. i. *Metaph. cap. 1.* Idq; non infito saltem appetitu, sed etiam elicito & necessario. Namq; liber appetitus quoad specificationē indifferens est, ac proinde potest appetere, aut non appetere. Sed homo nequit scientiam odisse, imò secus eam appetit necessariò. Quod si qui videntur eam odisse, labor ibi odio habetur, scientiæ comparandæ comes, sed non scientia ipsa, cujus inexhaustum natura sevit in humanis mentibus appetitū. Intellectus enim scientia ut habitu congruo perpolitur. Quapropter illam adipisci omni conamine allaborat, quasi sitibundus ore hiante sitim explere quærēs. Hinc fit, ut nulla proposita utilitate, sed sæpè etiam magno cum rei familiaris & valetudinis dispendio in illam summo studio homines ferantur. Testis est Cicero *L. 2. de Finibus honor.* Natura, *inquit,* cupiditatem ingenuit homini veri inveniendi, quod faciliè apparet, cū vacui curis etiam quid in cœlo fiat, scire avemus. Et *Lib. 5. Fin.* Tantus est innatus in omnibus cognitionis & scientiæ amor, ut nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento invitata rapiatur. Curiosum nobis natura ingenium dedit, & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores nos tantis rerum miraculis genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam subtiliter ducta, tam nitida & non uno genere formosa solitudini ostenderet. Nullius autem usus magis gratia, quam propter fugam ignorantiaē causæ cognoscendi ipsum scire prosequuntur homines. *Lib. 1. Metaph. cap. 2.* Hac voluptate captus, solertissimus ille cœlestium orbium non perscrutator tantū, sed etiam imitator, Syracusanus Archimedes, ita sæpè studio intentus fuisse legitur, ut in ipsâ Syracusanæ urbis direptione prius hostilis gladii cuspidem corpore exceperit, quàm urbem in hostium potestatem venisse sentiret. Solon etiam, cum in lectulo morti proximus, decumberet, inaudissetq; assidentes amicos de re quapiam, submittere, ne ipsi molestiam parerent, disputantes, erecto, ut potuit, jam semimortuo capite, rogasse eos perhibetur, ut aliquanto loquerentur clariùs, sibi, si etiam moriens aliquid discere potuisset, discessum è vita jucundio-

rem fore. Cum autem quædam intellectus humani sphæram transcendant, & naturali rationis lumine indagari non possint, quid quod in disquisitione rerum naturalium sæpenumero lux mentis cœcutiat, ut noctua interdiu; idè certos intra limites illud sciendi desiderium coercendum est, & omnia divinarum literarum arcana ad amussim veritatis revelatæ, juxta consensum Ecclesiæ Orthodoxæ examinanda sunt, ne extra hanc cynosuram rransversim rapti in tenebrosum periculosorum errorum barathrum prolabamur.

§. II. Hujuspiè memores absolutis osculationis principalioribus circumstantiis, quæstiones quasdam non adèò vulgares proponimus, ne quidquam malignum Judæ factum concernens, prætermisisse videamur. Quærent igitur fortè curiosi homines, quales jam Chrylostomi ætate extiterunt, primò

Quare Christus Propositum Judæ non mutaverit?

Resp. Pessima Recuritorum natio multas & crudeles blasphemias dolosis linguis in Salvatorem nostrum vibrat, ac si ignarus fuerit, quid Judas contra se machinaretur. Ita enim ex Hebræis *Sebastianus Münsterus in Evangel. Matthæi Cap. 26. Tomo 6. Criticorum Sacrorum, Col. 757.* scribit: *Quomodo fuit (in Christo), Spiritus consilii, cum in Iehuda insatuaverit consilium ejus, & Iesus, nescierit quid sit in corde Iehuda? Aut se ipse fuit Deus, quis potuit eum tradere? Si autem non potuit scire, quid esset in corde Iehuda, non erat Deus, sed & quid mali cogitavit Iehuda, aut quam proditionem fecit, cum Iesus ob id venerit in terram, ut traderet se ipsum in manus hominum & occideretur.* At verò contumelias hæc excæcatorum gravissimas, & à Christianorum mentibus longè alienas prolixis verbis retundere, nihil attinet. Ecquis enim furiosorum deliramenta responsione dignari cupiat. Scimus interim ex sacrarum literarum Pandectis, Christo Theanthropo Omniscientiam vi. unionis duarum Naturarum in unâ Personâ, tanquam necessarium apotelesma competere. *In ipso enim omnes thesauri sapientia & scientia absconditi sunt.* Coloss.

Coloss. 2. v. 3. Non opus habet ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Ioh. 2. 25. Scrutatur corda & renes, quemadmodum dicit similis filio hominis, scient omnes Ecclesie quod ego is sim, qui scrutatur corda & renes Apoc. 2. 23. Illa misericordiam comprobavit variis argumentis dum fidem paralytici & bajulorum vidit, Matth. 9. 2. 4. De Nathanaele vide Ioh. 1. 49. Lazaro mortuo Ioh. 2. 11. Verè igitur Petrus dicit Ioh. 21. 17. mi Domine tu intelligis omnia. Et Damascenus lib. 3. cap. 21. Orthod. Fid. scribit: Unum Christum eundemq; simul Deum & hominem omnia scire: In ipso enim omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ absconditi latent. Et Lib. 11. cap. 22. Orthod. Fid. Et si enim Christus ejus esset naturæ, quam futurarum rerum cognitio fugiat: tamen ob personalem cum Deo verbo unionem, omnium rerum cognitionem habebat: id quod non gratiæ, sed personali, ut dictum est, unioni tribuendum est. Idem enim ipse & Deus erat & homo. Allatam autem quæstionē laudatus Chrysostomus alio scrupulo excipit, Tomo 3. Oper. fol. m. 187. de Proditione Iudæ, taliter differens: Quomodo Judas corrigi potuit, spontè an invitus? si invitus, nulla correctio est, nam mentis malitia necessitate non tollitur. Si spontè, omnia quæ meliorare animum poterant, audivisse cognoscitur, & si remedium respuit, non medici vitium est, sed languentis. Omnia crudelis contempsit, & DEUS illum non traxit invitum. Et quoniam bona atq; mala in nostra Deus potestate posuit, electionis liberum donavit arbitrium. Et nos invitos non retinet, sed volentes amplectitur. Nam non spontè bonus malitiam non amittit. Et ideo Judas nimis cupiditatis præcipitatus ardore, cæcâ quadam improvisione deceptus, suam vendidit animam, & suæ salutis mercator extitit. Dederat ei Dæmonum potestatem, gehennæ tormenta monstravit, cælorum regna promisit, secreta ejus mentis & prædicebat, & non publicabat. Pedes ejus cum aliis lavit, mensæ fecit participem, nihil penitens prætermisit; sed ille in malitia spontè duravit, & omnibus admonitionibus spretis proditor malignus emerfit. Et ut eum posse mutari, sed corrigi noluisse cognoctas, postquam eum tradidit,

jasta-

jaçtavit triginta denarios & dixit : *Peccavi tradens sanguinem innocentis*. Quid est, quando ab eo mirabilia gerebantur, & rebus ostenditur, non dixisti, *peccavi tradens sanguinem* : sed, *quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum* ? & post factum scelus, post commissum delictum, completam proditionem, post perfectum peccatũ, cognovisti peccatum. *Hactenus ille*. Voluit omnino Christus in rectam viam Judam revocare, ut à cruento facinore, cui accessum jam ante quæ siverat desisteret : Id quod ex comminatione pœnæ gravissimæ colligitur, quâ Christus horrendo velut tonitru lapideum pectus percutiebat : *εἰ δὲ, inquit, ἴω ἀνθρώπου ἐκείνου διὰ τὸ υἱὸς τῆ ἀνθρώπου παραδίδοται. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ ἐκ ἐγγνήθης ἀνθρώπου ἐκείνου*. At verò Judas jam fascinatus se leve crimen perpetrare judicabat, quoniam juxta monitum *Menandri apud Stobæum*,

Οὐδείς ἐννοεῖν ἐξαμαρτάνων πῶσον
 Ἀμαρτάνει : Τὸ μέγεθος ὕστερον δ' ὀφεί.

*Quantum suum sit crimen haut quisquam videt,
 Dum peccat ; istud re peractâ conspicit.*

Eandem ob causam Christus in cœnâ proditorem omnibus Apostolis non manifestavit palam, sed in secreto Johanni, & dixit *Vnus ex vobis*. *Hieronymus in cap. 26. Matthæi*. Qui de passione prædixerat, etiam de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas, & occulta consilia, eum pœniteret facti sui. *Chrysof. homilia 82. in Matthæum*. Vide quomodo illi valdè indulget, non enim dixit, *ille me tradet*, sed *unus ex vobis*, ut rursus pœnitentiæ occasionem latentî meliorem præberet. Itaq; maluit omnes illos terrere, quàm huic pœnitentiæ irritamenta non dare. *Leo Sermone 7. de Passione cap. 3.* Notam sibi esse Proditoris conscientiam demonstravit, non alperâ, nec apertâ impium increpatione confundens, sed leni ac tacitâ admonitione conveniens, ut faciliùs corrigeret pœnitudo, quem nulla deformâset abjectio, cùm autem reliquis Apostolis proditorem suum Dominus vellet significantiùs indicare, dixit, *Qui mecum manum intingit in paropsidem*; quod nondum exactè capiebant, igitur Petrus ad Johannem conversus innuit, ut sciscitaretur

Ppppp taretur

taretur, quis esset, de quo loqueretur, ut omnes individualiter cognoscerent. Quapropter cum recubaret Johannes super petus Jesu, dicit: *Domine, quis est?* Respondet Jesus, *ille est, cui ego intinctam buccellam porrexero, & cum intinxisset, panem dedit Iudæ Simonis Iscariothæ.*

§. III. Per buccellam intinctam ac Judæ oblatam illum inuit, ut vaticinium Davidis *Psalmo 40.* compleretur: *qui edit panem meum, magnificavit super me supplantationem.* Origenes *Tractatu 35. in Mattheum scribit*: Videns eos de se ipsis timentes, demonstravit proditorem indicio Propheticæ vocis, dicentis: *quæ manducat panem meum, amplificavit adversus me supplantationem*: nec enim discrepat illud ab hoc, quod dicit, *qui tingit mecum manum in paropsidem hic me tradet.* Hieronymus *in cap. 16. Matthei.* Omira Domini patientia! Primum dixerat, unus vestrum me traditurus est. Perleverat proditor in malo, manifestius arguit, & tamen nomen propriè non designat. Judas cæteris contristatis & retrahentibus manum, & interdipientibus cibos ori suo, temeritate & impudentia, quæ proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. *Chrysof. homilia 82. in Matth.* Quidam asseverant, ita illum impudentem fuisse, ut parvipendendo Magistrum cum ipso tingeret: mihi autem videtur Christi hortatu id quoque factum fuisse, vel ut magis Judas afficeretur, vel ut majore detineretur pudore, etenim in hoc non parvus est affectus. Confer *Theophylact. in Cap. Matthei* citatum. Hic quærit *Nicolaus Oranus concione 16. p. 182. de Iudæ proditoris Apostasiâ, edit. in 8. Duaci, cur panis intinctus à Domino Iudæ traditus sit?* & respondet: hoc factum est ad rei mysterium, ut falsum à veris Discipulis discerneret, nec enim alteri quàm Judæ panis intinctus datus est, ut eum non nisi pinguem è manu Christi reciperet. Nec desunt Ecclesiastici, inquit *Iohannes Maria Capalla libro qui vocatur Arca Salutis,* qui Judæ luem hodiè imitentur, qui ad solam pinguedinem muneris Ecclesiastici & beneficium obtutus defigentes anhelant, renuntant autem quæcumque non sunt conspersa pinguedine temporali-

um redituum, quæ autem pinguia conspiciunt, non solum porrecta suscipiunt, sed & invicem & è manibus distribuentium, quo possunt conatu, extrahere moluntur. Secundò dat intinctum panem, & jure sordidatum, ut se sordidum Judas agnoscat, & à Christo dari, ut resipiscat, ut mente peccata recoleret, quæ et si *ut pannus menstruat & forent, & tincta ut coccinum, tamen adpersa hyssopo doloris posse penitus contritionis conversione emundari.* Verum quia intinctus panis nullatenus emundari & abstergi possit, cujus juris immunditia intrinseca panis intrat penetralia, Judæ peccatum designat, quo totus contaminatus ipse existebat. Immundo Judæ panis debetur immundus, cujus omnia sunt immunda. Sed quia habitaculum suorum præcordiorum immundo spiritu præparaverat, sibi mystico sensu panis immundus porrigitur, & ut agnoscat à nemine se posse mundari, nisi ab ipso porrigente, & suam necessitudinem significante, secundum quod scriptum est *Iob. 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* Cæterum buccella intincta non fuit corpus Christi, quia materia Eucharistiæ fuit purus panis, non tinctus. Paschalis itaq; non solum sed & vulgaris & sacramentalis cœna fuit finita, cum Christus panem intinctum traderet. Solebant in feriis Paschalibus locobellariorum apponere in *τροβαλιον* acetarium ex intybis & lactucis agrestibus paratum, in quod embamina panem azymum intingebant. Illud unà cum pane & vino etiam post cœnam in mensâ relinquebatur, uti ex *Rituale Hebræorum Gerhardus in Harmoniâ cap. 172.* refert. Ergò panis vel intinctus fuit in illud embamina, vel in vinum, uti *Nonnus Paraphrastes Iohannis* statuit, scribens: Intincto pane extremo in poculo vini pleno impudenti Judæ panem præconem sui interfectoris lucri cupiditate capti dedit.

§.IV. Affinitatem cum priùs adducta quæstione habet *Ζημια*: *Quare Christus Iudam in Collegium Apostolorum adsciiverit, cum iuxta testimonium Iohannis cap. 13. 18. Actor. 1. 16. Diabolicus vir esset?*

Resp. Vero maximè & rationi consentaneum est, Judam cum

â Christo ad Apostolatam vocaretur, virum bonum fuisse, neq; enim conveniens & decens fuisset, â Christo eligi ad Apostolatam hominem pessimum atq; perditum, cum ipse ad quoslibet Ecclesiasticos gradus, non nisi viros bonos promoveri jubeat. Hanc sententiam passim Ecclesiæ Doctores amplectuntur, eosq; numero superant, qui negativæ favent, quod ut luculentius pateat, verba illorum bona fide dabimus. *Chrysostronus Tomo 5. operum, sermone 1. de jejunio. fol. 74. a.* Sciebat Salvator, quod Judas traditor esset, cur igitur eligitur? ut commendaret excellentem misericordiam, quasi dicat, quod in me est, & Apostolus es, & cum discipuliste numero, quod si tu indignum te declaraveris, conspicua erit quidem excellens mea misericordia, sed & manifesta erit prodigiosa tua malitia. Nam & marsupium illi suarum rerum concediderat, non ignorans quod furaretur, sed volebat dando hanc potestatem mederi illius avaritiæ. Sciebat igitur & prædicebat: Non solum præsciens erat, sed & scèpè prædicebat: *Vnus ex vobis me tradet.* Cur igitur accusaretur, quod malitiâ suâ boni dispensationem implet? Sed qui eum elegit, non proditorem coegit fieri, sed Apostolum. Sed neq; Apostolum fieri coegit. Nam quod ex necessitate fit, ipsum dicitur fieri, non fit. Continens ex necessitate non est continens; eò quod necessitas fit. Non enim vinculis virtus, sed electione viræ constat. *Idem homilia 10. de penitentiâ:* Innuit ante bonum fuisse Judam, quam proderet. Judas, ait, Apostolus erat, sed pigritans factus est proditor. *Didymus Alexandrinus Tomo 4. Bb. Pp. pag. 266. libro contra Manichæos in initio:* Non erat naturâ malus, (Judas) pariter cum omnibus discipulis audivit, ecce, ego vos mitto tanquam oves in medio luporum, si lupos dicit eos qui peccant, oves verò, qui virtuti operam navant. Judas autem natura malus erat postea, non erat ovis Christi, quia non aptus est ad vacandum virtuti, qui malus naturâ est. Imò nec ipse Diabolus secundum naturam malus est, sed ex mutatione liberæ voluntatis. Non erat talis cum unus ex Apostolis esset, & una Domino ministrabat. *Ambrosius Commentar. In Epist. ad Roman. cap. 9. Tomo 3. oper. col. 37. de Juda Iscariothe*

riothē dicit Petrus Apostolus *Act. 1. qui sortitus est sortem ministerii huius, id est, Apostolatus.* Quomodo igitur ministerium salutare poteretur, nisi esset bonus. In sorte enim Dei iudicium adfuit, dignum illum fuisse tempore, quo electus est. Sed nihil ei profuit propter Charitatis defectum. *D. Hieronymus Lib. 3. contra Pelagianos cap. 2.* Interroga Christum, cur Judam elegerit proditorem? Cur ei oculos commiserit, quem furem esse non ignorabat? Vis audire rationem, Deus presentia iudicat non futura, neq; condemnat ex praescientia, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat. Sed tantae bonitatis est & ineffabilis clementiae, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum esse futurum, dans ei potestatem conversionis & poenitentiae. *Cyrillus Alexandrinus Lib. 4. in Iohannem cap. 30. p. m. 514. sic Christum cum Apostolis loquentem facit: Ego vos, ut bonos elegerim, non ignorabam, sed cognoscebam ut Deus corda vestra, sed rapuit unum vestrum avaritiā deceptum Diabolus. Liberum enim animal homo est, & potest sive dextrum sive sinistrum velit iter (virtutem dico, aut vitium,) eligere. Idem in Iohannem libro 9. cap. 10. p. m. 612. Tomo I. Oper. Edit. Paris. in fol. Anno 1605. Quaeret aliquis primum, si omnia scire Christus creditur, cur Judam, qui futurus proditor erat, elegerit? Cur enim cum aliis eum connumeravit, quem non ignorabat quassus cupiditate captum in Diaboli laqueum esse casurum? Deinde si calcare eum suum adversus Christum levavit, ut adimpleretur Scriptura, non fuit sanè ipsius rei causa, sed vis illa quae adimplere Scripturam omnino cogebat. Adhæc nos breviter propter communem utilitatem respondentes, primū illud dicimus, nunquam huiusmodi rationes nobis defuturas, nec finem unquam nos esse facturos increpandi, carpendiq; Deum, qui propter immensam suam misericordiam à nihilo ad esse omnia vocavit, si sic imperitè affecti erimus, ut in omnibus quae à Deo facta sunt, similia velimus excogitare. Quid enim prohibebit Deum, incusare ac dicere: *Cur in Regem Saulem elegisti, quem sciebas gratiam tuam esse spreturum? item cur primum è terra hominem formasti, quem haut ignorabas mandata non servaturum.* Ascendet hæc*

„ oratio etiam in superiora. Cur enim Angelorum naturam
 „ creâsti, quam ut Deus prævideris futuram nonnullorum rebel-
 „ lionem. Ex istis cæterisque hujusmodi porrò illud sequitur, ut
 „ præcognitionis causa, aut nihil omninò creare debuerit, aut in-
 „ sensatam solummodò naturam producere, undè nec natura esse
 „ Deus cognosceretur. Illud igitur maximò opere considerandum
 „ est, quia rationali creaturæ liberam potestatem creatorum lar-
 „ gitus est, & suæ voluntatis habenas cuiq; commisit, ut in eo sit,
 „ quicquid probaverit, eligere. Qui ergò ad meliora flexi sunt,
 „ hi gloriam atq; retributionem electioni suæ consentaneam
 „ invenient. Qui verò improbis cogitationibus seipso depravâ-
 „ runt, cupiditatum fluctibus ad scelera deducti, non injuriâ ut
 „ ingrati atq; improbi æternis vexabuntur suppliciis. In hoc statu
 „ (*libertatis dico*) fuit angelorum natura constituta. Quare, qui
 „ principium suum servârunt, in gratiâ confirmati stabilem ac fir-
 „ mam bonorum possident sedem, qui autem principio relicto suo
 „ ad pejora delapsi sunt, catenis tenebrarum seipso adstrinxerunt,
 „ & perpetuæ damnationi servantur. Sic & primus homo in
 „ paradiso & spiritualibus deliciis ac gloriâ positus, servâisset pri-
 „ ma profectio naturæ bona, nisi crimine inobedienciæ mandata
 „ sibi divinitus neglexisset. Sic & Saulem unxit in Regem, fuit
 „ enim primò non improbus, cumq; postea solitam sibi probita-
 „ tem non servaret, non injuriâ vexabatur. Sic Judam quoq;
 „ ipsum legit, & cum XII. collocavit: aptus enim in initio erat,
 „ qui ad sequendum Christum eligeretur: verùm quoniam post-
 „ eà sensim turpi quæstu ductus Diabolo adhæsit, & ad proden-
 „ dum usq; delapsus est, meritò repulsus fuit. Nihil ergò in eum
 „ possumus dicere, qui probum elegit, qui si voluisset, non ceci-
 „ disset, qui poterat totam mentem atq; animum suum in chari-
 „ tatem Christi collocare: Nemo autem putet, ut breviter et-
 „ iam alterum peragamus, idcirco quæ à Prophetis dicta sunt, in
 „ exitum venire, ut adimpleatur Scriptura. Nam si sic esset, lau-
 „ dari potius quam vituperari tanquam Scripturarum Ministri, ne-
 „ quam homines possent, quippè nec deliquisse omninò videren-
 tur,

tur, si coacti fecissent. Nam si adimplere Scripturam necesse,,
 esset, illi per quos adimpleretur, nullo crimine profecto teneren-,,
 tur. Præterea in Scripturæ auctorem culpa redundare videre-,,
 tur, siquidem, ut adimpleretur scriptura, vi quadam malâ com-,,
 miserint. Sed quis adeò rationis ac mentis inops erit, ut Scrip-,,
 turam Sancti Spiritus peccandi causam attulisse homini un-,,
 quam credere possit? Non ergò ut adimpleatur Scriptura, nec,,
 ista de causâ facta sunt à quibusdam quæ Scriptura prædixit, sed,,
 contra: quoniam ita nonnulli spontè facturi erant, idcirco,,
 præsciens Spiritus S. futura prædixit. Quum igitur facta sunt,,
 quæ prædixit, pignus fidei prædictionem habentes eum jam,,
 cognoscimus, de quo ista prædicta fuerunt. *Enthymius in Iohan-*
nis cap. 6. Nihil, inquit, novum, quod Judas cum eligeretur, bo-
 nam habuerit voluntatem, postea autem sit immutatus tanquam
 libero usus arbitrio. *Theophylactus in Luca cap. 11.* Judas pro
 tempore bonus fuit, & Apostolatu non indignus, ut discamus,
 quod non propter futuram malitiam DEUS quenquam asper-
 netur mala operaturum, sed propter præsentem virtutem etiam
 honorat quem scit futurum malum. Confer eundem *in Marci*
cap. 3. pag. 205. Bernhardum Tomo 2. Oper. Col. 30. Epist. 9. Tomo I.
Col. 997. Serm. 66. super Canticum. Ambros. in 1. ad Corinth. Com-
ment. C. 14. cap. 483. Hieronym. in Commentar. ad Ezech. cap. 20.

S. V. Inter illos qui negant Judam fuisse initio bonum, agmen
 ducit *Augustinus Tomo 8. Oper. Enarrat in Psalm 55. p. m. 222. C. 1.*
Verba ejus sic sonant: Sciens Dominus elegit Judam, undè tibi
solatium faceret nescituro, quos devites. Poterat enim ille non
eligere Judam, qui noverat Judam, ait quippè discipulis Ioh. 6.
Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus est? Ergò & Dia-
bolus electus est? aut si electus non est, quomodo 12. elegit, &
non potius undecim? Electus & ille est, sed ad aliud. Electi unde-
cim ad opus probationis, electus unus ad opus tentationis, undè
possit tibi exemplum dare nescituro, quos devites malos, quos
caveas falsos & fictos, incolentes & abscondentes. Tom. 9. Op. expo-
si. in Evangel. Iohann. tractatu 28. cap. 7. pag. 96. An eligitur

„ & Zabulus, & in electis est Zabulus? Electi in laude solent dici,
 „ an electus est & iste, de quo nolente & nesciente magnum ali-
 „ quid boni fieret? hoc est proprium Dei, contrarium iniquis.
 „ Sicut enim iniqui malè utuntur bonis operibus Dei, sic contra
 „ Deus benè utitur malis operibus hominum iniquorum. Sier-
 „ gò ipsius Zabuli malis operibus benè utitur Deus, quod facit
 „ malus, malè utendo sibi nocet, non bonitati Dei contradicit.
In Iohann. cap. 13. Tractatu 59. Dicit Dominus, non de omnibus vobis
dico, scio quos elegerim: sed ut impleatur scriptura Psalmo 40. Qui
manducat panem meum levabat super me calcaneum suum. Hoc quid
est aliud, nisi conculcabit me? notum est, de quo loquatur, Ju-
das ille traditor ejus attingitur. Ergò ipsum non elegerat, undè
 ab iis quos elegit, isto sermone discernit. Non est igitur traditor
 Judas electus? quid est ergò quod alio loco dicit: *Nonne ego vos*
duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus est? An & ipse ad aliquid
 electus? ad quod utiq; erat necessarius, non autem ad beatitudi-
 nem. Et in *Psal. 34.* Moraliter ait propterea electum, ut malorum
 improbitatem nos ferre doceret Christus, quia, inquit necesse
 erat, ut malos, sive scientes, sive nescientes toleraremus, exem-
 plum patientiæ præbuit Dominus, ne deficias, cum cœperis in-
 ter malos vivere. Et *lib. 18. de Civit. Dei. cap. 49.* Habuit Chri-
 stus inter discipulos unum, quo malò utens benè & suæ passionis
 dispositionem impleret, & Ecclesiæ tolerandorum malorum præ-
 beret exemplum. *Idem fermè ex verbis Ambrosii de Paradiso, cap. 8.*
colligitur: Ut igitur muneris agnosceret magnitudinem, electus
 est ad Apostolici culminis dignitatem; qui jam vitiis animum
 imbuerat, pietatis divinæ intuitu sese à vitiis & præteritâ sæculi
 conversatione subtraheret. Et sic quo majora fuere beneficia,
 eo sibi majora cumulavit supplicia. Electus est igitur Judas in
 Collegium Apostolorum, non per imprudentiam, cum Christus
 nôrit esse Diabolicum virum, sed ut Scriptura impleretur, juxta
 eundem in *cap. 6. Luca, Tomo 3. Oper. Col. 100. D. Thomas ad Matth.*
 „ *cap. 10.* alias addit rationes, nempe ut daret documentum Chri-
 „ stus, quod dignitas status non sanctificat hominem. Item, ad

notan-

notandum, quod vix contingit, quin in magna congregatione sit, aliquis malus, & idè ita ponitur, ut ostendatur, quod boni alii, quandò non sint sine malis. *Canticorum* 2. 2. dicitur: *sicut lilium, inter spinas, sic amica mea inter filias.* Deniq; ut futura Ecclesia, caperet consolationem, velii maximè roborarentur qui Ecclesiis, præsumunt, ut cum quis ex Discipulis & auditoribus eorundem perierit, derogantibus respondeant, dicant insultantibus, ne miremini, idem Christo accidit. Annotante Ruperto. *Confer Benedicti Pererii in Cap. 17. Iohannis Disputat. 46. fol. m. 127. Althoferi Harmon. Quatuor Evangelistarum emedullatam, p. 637. D. Iohann. Quistorpii Annotat. Biblic. ad Marci cap. 3. pag. 86.*

S. VI. In *Luca capite vigesimo secundo, versu tertio* dicitur, quod Satanas ingressus sit Judam antequam ad Pontifices abierit, & de proditione pactum cum illis formatit. *Iohannes autem Capite tertio decimo, commate vicesimo septimo* scribit: *Post acceptam à Christo buccellam Sathanam illum intrasse.* Hoc factum est feriâ quartâ & sic ante passionem biduo, illud autem in ultimâ cœnâ, quomodo hæc conciliari queunt? Valdè enim controversum est, quæ ratione & quo tempore Diabolus Judam intraverit. Num fortè Judas post proditorium pactum feriis Christi hortationibus commotus, pœnitentiam agere voluit, & Diabolicis suggestionibus refragari cœpit: Postea verò avaritiâ & odiò erga Christum illectus promissam traditionem executurus à Diabolo denuò se illaqueari passus est, & acceptâ buccellâ ad Pontifices se contulit, uti *Iohannis Evangelistæ historia* indigitat? Ita cogitare nec Judæ ingenium, neq; historia Evangelica permittit. Judam enim suum consilium mutare voluisse nullibi legimus, quin potius contrarium ex *Matthæi* verbis patet, quando ait; *Ex illo tempore, subintellige, postquam pactus fuerat cum Pontificibus, quarebat opportunitatem Christum sine tumultu tradendi.* *Augustinus Tractatu 62. in Iohannem* respondet per distinctionem: prius intraverat Satanas in Judam, immittendo in cor ejus cogitationem, quæ traderet Christum, post panem intravit in eum, non ad hoc, ut alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Bedæ in Luca 22. cap. Quem*

nunc intravit ut deciperet, postmodum intravit ut sibi jam traditum plenè possideret. Nunc intravit ut quasi adhuc alienum tentaret, tunc ut quasi proprium ad quæcunq; vellet, agenda noxia traheret. *Ambrosius Libro 3. Epist. 25.* Immisit se Diabolus in cor Judæ, quasi possessionem suam vendicans, quasi portionis suæ jus retinens, quasi dicens: *Non est tuus, ô Christe, sed meus est minister tuus proditor.* Sicut viri justii qui prius habuerunt Spiritum Sanctum, dicuntur repleti Spiritu Sancto, aut Spiritus Sanctus venisse in eos, quandò ad novum aliquem effectum operandum eos invadit & movet *Lucæ I. 41. & 67. Actor. 4. 8. cap. 13. 9.* vel quandò cum signo & symbolo quodam externo peculiaria Spiritus Sancti & priorum donorum augmentum ipsis dantur, *Acto: 2. 4. cap. 4. 31. cap. 9. 14.* Sic in Judam post acceptam buccellam dicitur intrâsse Satanas, quia eum ad scelus proditiõis perficiendum, ad quod operam suam Scribis & Pontificibus ære locaverat, instigavit. Cum igitur *Lucas* dicit: *Εἰσῆλθε ὁ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν*, ex mente plerorumq; Interpretum notat Diabolum immediatè pravas & peccaminosas suggestiones Judæ inspirâsse, sunt enim hæ tentationes *τὰ ἴδια αὐτοῦ*, quibus animos hominum illaqueare, & in infernale barathrum præcipitare solet. Quemadmodum qui divino motui se & voluntatem suam subjicit, Spiritus Sancti in habitante gratiâ repletur; ita qui Diabolicis inspirationibus vi & efficaciâ ptecum non resistit, succumbere necesse habet, ac uniri cum tentatore, qui per prava opera, quando in mancipiis suis *ἐν ἐργῶ ἐν* incipit, cognoscitur.

§. VII. Ut autem exactè pateat, quomodo phrasis illa *immisit*, sive, *injecit in cor Judæ*, intelligenda sit, observandum est, immisionem illam non fuisse obsessionem quandam corporalem. *Augustinus Tomo 9. Oper. Tractat. 55. in Iohann. cap. 13. p. 161.* Si quæris, *inquit*, quid missum sit in cor Judæ? hoc utiq; ut traderet eum. Missio ista spiritalis suggestio est. Non fit per aures, sed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter sed spiritaliter, Neq; enim spiritale quod dicitur, semper in laude accipien-

cipiendum est. Novit Apostolus *Ephes. 6. 12.* quædam *spiritalia*
nequitia in cælestibus, adversus quæ nobis colluctationem esse testa-
tur. Non autem essent etiam *maligna spiritalia*, si non essent
 etiam maligni spiritus. *A Spiritu enim spiritalia nominantur. Du-*
plex ergo obsessio est, corporalis & spiritualis. Corporalis juxta
 Scholasticorum placita, notat intimam & substantialem præ-
 sentiam, ita ut obsessorum corpora à Diabolo substantialiter
 intrentur, & iste ingressus tam quoad *ἐπίαν*, quàm quoad *ἐπέ-*
ρευιν ibi habitet. *Luca II. v. 26.* Undè propterea hòc modò
 obsessi dicuntur *ἐνεργούμενοι*, nec tamen Diabolus illorum ani-
 mis illabi potest. Illabi enim iisdem Scholasticis adserenti-
 bus, denotat non solùm intimam præsentiam ejus, quod illa-
 bitur & cui illabitur; sed etiam omnimodam & plenam præ-
 sidentiam & dominium illabentis super illapsum. Quamvis
 ergò Dæmon possit esse substantialiter præsens animæ & cor-
 pori, illabi tamen ei simpliciter est impossibile: quia hoc tol-
 leret ab anima arbitrii libertatem & divinam præsidentiam. *So-*
lus vero Deus illabi potest hoc modo animæ rationali, cum ipsè
soli plenum dominium competat. *Thomas Aquinas Quodlibet. 3.*
quest. 3. Artic. 8. Tomo 8. Oper. fol. 14. fac. 2. scribit: Diabo-
 lum inhabitare hominem potest intelligi dupliciter, uno mo-
 do quantum ad animam, alio modo quantum ad corpus. Quan-
 tum ad animam quidem non potest Diabolus inhabitare homi-
 nem substantialiter, quia solus Deus illabitur menti, nec ita
 Diabolus causat culpam, sicut Spiritus Sanctus gratiam. Spiri-
 tus enim Sanctus interiùs operatur, sed Diabolus exteriùs,
 suggerit, vel quantum ad sensum, vel quantum ad imaginatio-
 nem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per
 effectum malitiæ, non solùm quando ex ejus suggestionem
 peccatum perpetratur, sed etiam per quodcunq; peccatum
 mortale, quia ex quocunq; peccato mortali homo servituti
 Diaboli addicitur: sed quantum ad corpus, Diabolus potest
 hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arrepti-
 tiis. *Idem in 2. Sententiarum Petri Lombardi Distinct. 8. Articulo 6.*

Tomo 6. oper. fol. 28. facie primâ. Gennadius in Definitionibus Ecclesiasticorum dogmatum ait: Dæmones per energiam (operationem) non credimus substantialiter illabi animæ: sed applicatione & oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est, qui creavit, qui natura subsistens incorporeus capibilis est suæ facturæ. Ecce hic videtur insinuari, quod substantialiter non illabantur Dæmones, vel introeant corda hominum vel corpora. Beda quoque super illum locum Actuum Apostolicorum, ubi Petrus Ananiæ, cur tentavit, vel implevit Satanæ cor tuum Cap. 5. dicit: notandum, quod mentem hominis juxta substantiam nihil implere possit, nisi creatrix Trinitas, quia tantummodo secundum operationem & voluntatis instinctum anima de his quæ sunt, impletur. Implet ergo Satanæ cor alicujus, non quidem ingrediens in eum & insensum ejus, neque introiens aditum cordis, si quidem potestas hæc solius Dei est, sed callidâ & fraudulentâ deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes, & incentiva vitiorum, quibus plenus est. Implevit autem Sathanæ cor Ananiæ non intrando sed malitiæ suæ virus inferendo. Bonaventura Doctor Seraphicus Tomo 4. oper. in 2. Sentent. Distinct. 8. parte 2. quest. 2. p. m. 125. Illabi animæ importat quod illud intimum sit ei, & quod intimè operetur in illo. Nihil autem tale est respectu animæ nisi solus Deus, ideo solus divinus Spiritus potest animæ illabi. In anima namque humana idem est intimum & supremum. Hoc patet, quia secundum suum supremum maxime approximat Deo, similiter secundum suum intimum. Undè quanto magis redit ad interiora, tantò magis ascendit & unitur æternis. Et quia solus Deus superior est mente humanâ, secundum sui supremum, solus Deus potest menti esse intimus. Et ideo illabi spiritui rationali est divinæ substantiæ proprium. Augustinus de fide ad Petrum cap. 3. Inest singulis spiritibus naturalis terminus, quo à se invicem distinguuntur, & unus in altero non est, anima autem humana Spiritus est, Ergo non potest esse in Dæmone, nec Dæmon in eâ, ac per consequens nec illabi. Confer Gerhardi Disputat. Isagogic. 25. cap. 8. th. 10.

§. VIII. Dices: potest Dæmon operari in intellectu & voluntate per sensum, phantasiam & appetitum, item, potest se conjugere animæ, Ergo potest quoq; illabi animæ. Resp. Non absq; certo quodam medio hoc fieri potest. Nam satis non est, ut id, quod illabitur nō distet ab eo, in quo illabi dicitur, & concurrat cū illo per modū objecti, aut speciei suppletis vicem objecti ad cognitionem eliciendam, sed requiritur, ut illud, quod illabi dicitur, interius operetur, utendo intellectu aut voluntate ad operationē, quo pacto *cor Regis dicitur esse in potestate manus Domini, ut quocumq; voluerit, verterat illud, aut etiam, immitrendo interius in intellectum aut voluntatem aliquid, quo inclinetur & alliciatur ad operandum.* Licet enim Dæmon aut Angelus bonus excitare possit cogitationes in Imaginatione, aut concupiscentiam in appetitu sensitivo, factā mutatione in organis corporeis, intus tamen in intellectum & voluntatem non potest quidpiam operari, nisi exterius proponendo atq; adeò influendo solum per modum objecti. *Ludovicus Molina Commentar. in v. Divi Thomæ partem Tomo 2. quæstion. 56. Artic. 2. pag. 1720.* Apprimè huic facit, quod *Didymus Alexandrinus Lib. 3. de Spiritu Sancto apud Hieronymum, Tomo 6. Operum. pag. 233.* exhibet scribens: Quod Satanæ mentem, alicujus & principale cordis impleat, non ingrediens eum & in sensum ejus, atq; ut ita dicam; in aditum cordis introiens, siquidem hæc potestas est SOLIUS TRINITATIS, sed quasi callidus quidam & nequam, ac fallax fraudulensq; deceptor, in eos animam humanam malitiæ affectu strahat per cogitationes, & incentiva vitiorum, quibus ipse plenus est. Ad hoc, quod Satanæ JUDÆA in trāsse dicitur, responderet, quod observans, Diabolus, quibusdam motibus & operationum signis, ad quæ potissimum vitia Judæ cor proclivius, deprehenderit eum patere insidiis avaritiæ, & reperta cupiditatis janua, miserit in mentem ejus, quomodo desideratam pecuniam acciperet, & per occasionem lucri proditor Magistri & Salvatoris sui existeret, argentum proprietate commutans, & suscipiens pretium sceleris a Pharisæis atq; Judæis. Hanc ergo cogitationis occasionem,

„ locum tribuisse Satanæ, ut in cor ejus introiens, impleret eū pef-
 „ sima cogitatione. Introivisse igitur non secundum substantiam,
 „ sed secundum operationem, quia introire in aliquem increatæ
 „ sit naturæ ejus, quæ participetur à pluribus: Imparticipabilem
 „ autem esse Diabolum, quippe non creatorem subsistentem, &c.
 „ Insidias Diabolicas aliquantulum verbis tropicis detegit *B. Eph-*
 „ *rem. Sermon. Exhortat. ad Fratr. citante Filefaco de Idolol. Mag. p. 7.*
 „ Caveamus, inquit ejus insidias quoniam per eas adversum nos
 „ decernat; ne dum nos velut ex omni parte securos ducimus, ip-
 „ se sibi ingrediendi locum inveniat. Si enim tanquam Leonem
 „ firma murorum communitione ipsum arceamus, tanquam ca-
 „ nis efficitur, ut propter vilitatem eum minimè devitemus. Si
 „ ut canem excludamus, volucris instar per fenestram ingredie-
 „ tur. Metuimus eum, dum aquilam se exhibet, & mox passer cu-
 „ lus apparet. Ejicimus ut corvum, velut apis insilit: cumq; in
 „ omnibus cognoverimus eum, tunc in culicem sese transformas,
 „ non exigua nos injuriâ afficit. *Augustinus Lib. 3. de Consens. Ev-*
 „ *angelist. cap. I.* Quomodo Satanæ cor Judæ intrat, nisi immit-
 „ tendo iniquas persuasiones cogitationum iniquarum? De iis-
 „ dem *B. D. Dannhauerus Theolog. Conscient. p. 147.* eleganter his
 „ verbis disserit: Tentare solet hic tenebrioso vel palam, crasse ac
 „ immediatè, quali pirasmo afflixit Apostolum colaphis cæsum,
 „ & palo fauciatum: vel clam, tectè, subtiliter, per tela ignita subi-
 „ tò immissa, opinione citius ferientia, ipsis quandoq; precibus
 „ scævum quid injicientia, per suggestiones instar ignis aut ful-
 „ minis vibrati, penetrantes, inflammantes, subtiles, celeres,
 „ quibus inflammat subjecta inermia, & facillè vincit, cum intra
 „ obsidionem concupiscentias inveniat, quasi proditricas, in his
 „ semen suum effundit Pater mendacii, ut tandem prolem pariat
 „ sui similem, filium Belial.

§. IX. *Leopoldus Mancinus in Commentario de Passione Nov-*
antiquâ Lib. 10. Dissertat. 1. Puncto 3. nonnullos allegat, qui Dia-
 bolum dextro Judæ lateri adhæsisse putârunt, postquam illum
 devicerat, adeoq; individuum ipsius fuisse comitem, qua de causa

Judas

Judas etiam dictus sit Diabolus. Siquidem ut ille, qui Deo adhæret, unus Spiritus sit cum illo, docente *Cyrillo*, ita qui Diabolo se associat, Diabolus quodammodo efficitur. Sed hæc suis auctoribus merito defendenda relinquo, quia de isto negotio scripturæ codex nihil quidquam commemorat. Præterea alii, ut de temporis articulo aliquid adducam, Diabolum in Judam introivisse statuant, quando in sanctissimum Salvatoris caput sanguinolentâ consilia fabricavit. Atq; ita non tam buccellam assumptam (quam tamen *Origenes in Iohannis Caput 16.* Judam non comedisse suspicatur, instigante scilicet Satana, ne proditor ex offulæ usu aliquod adjumentum perciperet, vel planè traditionem intermitteret:) securus videtur, quàm pristinam habitationem repetivisse; non secus ac is, qui ingreditur domum emendam ut eam videat, & postquam emit, ut Dominus & possessor intrat. Pulchrè de hoc ingressu *Hugo Grotius ad Luc. 22. v. 3.* agit. Hunc, inquit, ordinem in Judâ observare est: Primùm avaritia tentatus furto se alligavit, & quidem in pecuniâ pauperibus destinatâ. *Iohannis 12. v. 5.* Neq; id satis habens homo sacrilegus, videri voluit eorum defensor quos ipse spoliabat. A Magistro admonitus de malitiâ nihil remisit: tùm illi suggessit Satanas, ut Christum prodendo lucrum sibi pararet. *Εἰς κερδαίναν αὐτὸν βέβληκε, Iohann. 13. v. 2.* Huic sceleratæ suggestioni postquam contulerat, jam intrâsse in eum Satanas dicitur, nempe ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret, iterumq; intrâsse in eum, penitus scilicet narratur, postquam ille ad Christi in cœnâ sermones animum obduraverat. *Iohann. 13. 27.* Ut jam scilicet, quod pacto firmaverat, re ipsa impleret. Meritò ergò hic locum obtinet Rabbinorum gnoma: Non committit homo transgressionem, nisi ingressus fuerit in ipsum spiritus insanix. *Quistorp. in Annotat. ad cap. 13. Iohannis, pag. 176.*

DISSERTATIO XXV.

MISCELLA

De

OSCULIS.

S U M M A R I A.

I. Os ad osculaparatum. Gyla progula more veteri. II. Osculis applicare. III. Adorare uxorem. IV. Inter oscula concalescere. V. Sorbillantia suavia. VI. Bastia pofcinummia & negociumnia. Adventor. Numibafius. VII. Osculatio medicorum. VIII. Aures auribus jungere. IX. Charites osculum Philologiae fronti libant. X. Quomodo Parentes osculandi. XI. XII. Oscula aegrotis, ut & vasis in quibus Medicina servatur, à Medicis data. XIII. Infantes recens nati super terram collocati, & à propinquis cognatis osculo excepti. XIV. Abydeni in conviviiis infantes suaviandos circumferbant. XV. Poculum osculis implere formosis. XVI. Oscula lasciva Falconibus Persicis comparata. Ab iis abstinendum, quia venenata. XVII. XVIII. Dare, verbum inter obscœnarelatum. XIX. Osculo amantes ad bellum incitati. XX. Osculum amici absentis anxie desideratum. XXI. Osculum Magistris in Promotione Academiae, Juliae diploma tribuit. XVII. Duisburgensis Academia Magistris loco Osculi dextram porrgit. XXIII. Insignia Doctoratus jam seculo decimo tertio in usu. XXIV. Indigni titulis Academicis ornati. XXV. Osculum Caci igneum, ejusq; significatio. XXVI. Limen Curiae Romanae osculo honoratum. XXVII. Domum deserturi in perpetuum Limina salutabant. XXVIII. Domestici Imperatorum honoris causa osculo excepti. XXIX. Imperatores iis, quibus favebant, oscula benevolentiae detulerunt. XXX. Effigies dilectorum osculo honoratae. XXXI. Hassanistae & Turci terram reverenter osculantur. XXXII. Megarensium certamen osculorum. XXXIII. Osculanapugna. XXXIV. Chytragenus osculi Latinis & Graecis scriptoribus cognitum. XXXV. Illius significatio Mystica. XXXVI. Vetus Monumentum, Cupidinem comprehensis auribus

ribus Zosimem osculantem exhibens. XXXVII. Osculo duo talenta impensa. XXXVIII. Intra osculum constituti. Adorationis cultus osculo peractus. XXXIX. Sanctorum manus oculis applicata. Oculos osculari. XL. Dominus & Kēgos. Hallucinationes doctorum virorum in hac voce. Augusti Græcis Domni vocati, Augustæ Domnæ; inde Italicum & Hispanum Don & Donna. Domnula. XLI. Origo hujus vocis, humilis Christianorum Modestia. Augustus, Alexander Severus & Tiberius Imperatores Domini appellationem respuerunt. Iustiniani tempore Augustum sine Domini appellatione nemo compellare audebat. XLII. Dominus & Domna olim clarissimorum, imprimis verò Ecclesiasticorum virorum & sceminarum titulus. Pontifex Dominus Apostolicus. XLIII. Nonni & Domni discrimen. Locus Hieronymi correctus. Nonna, Nonnanes & Nonnana, sanctimoniales olim dictæ. XLIV. Dompnus vel Dompnus pro Dominus ex ignorantia dictum. XLV. Pedes osculari ex amore. XLVI. Maria Semper-virgo militi cuidam osculo desponsata. XLVII. Franciscus, puerum Iesum osculatur. XLVIII. Dens S. Francisci crystallo inclusus ac meretricis labiis contactus disrumpitur. XLIX. Quidam per simulationem osculationis nummos suffuratur. XL. Iuuenis agrotus osculo pristino restituitur vigori. LI. B. Maria non fuit concepta ex osculo Ioachimi quod conjugi Anna fixit. Maculista, qui B. Mariam peccato originali subjacuisse asserunt in Academia Moguntinâ non tolerantur. LII. Constantinus defunctus à Basilio Patre osculum excipit. LIII. Annulus magicus Carolum M. in amorem insanum precipitat, quo excæcatus cadaver amasia suæ miris modis deperit atq; exosculatur. Aquensis Caroli sedes aliis civitatibus supereminuit. LIV. Osculum mortuum in vitam revocare nequit. Insufflatio facultatem medicam non habet. Medicos Indos solâ insufflatione morbos naturaliter tollere falsò traditur. LV. Gallina agrotis corporibus admoventur ut causam morbificam discutiant. Rusor gentilium. Propheta in mortuos resupinos proni inspirabant, animam tamen ipsam non immittebant. LVI. Cor amantis amasia oblatum ab eâq; osculis exceptum. LVII. Oscula repudiata. LVIII. Ad osculum convenire quid? Preces vespertina osculo obsignata. LIX. Amantes voti sui compotes coronas discerpunt.

R r r r r

LX. Com-

LX. *Compta mulieris oscula castis summopere fugienda.* LXI. *Iudæ Proditoris Patria extra Galilæam non quaerenda.* LXII. *Amor osculis vulneratur.* LXIII. *Osculo vulnere proluetur.* LXIV. *Amor osculo trahitur ad supplicium.* LXV. *Osculum hodiè multorum promotionibus infervit.* LXVI. *Osculo veneratur pugionem in se transfixum Sture.*

MUltra hætenus jucunda non minus quàm seria de osculis proposuimus, plura tamen adhuc in medium afferenda restant. Offerunt sese ultro varia, nam de genere hoc adeo sunt multa, quæ vel loquacem delassare valent Fabium. Sane si Adversaria nostra ex varii generis Lectionibus complicata evolvimus, Paralipomena non vulgaris planè saporis, & quæ invitis profectò Gratiis in hoc Tractatu omitterentur, occurrunt. Idcirco ista in unam quasi Saturam congerere, osculorumq; blanditias non nisi amœnitatibus justo tamen ordine minus anxie observato, uti quidem variæ lectiones combinari solent, obsignare allubescit.

1. *Aelius Lampridius de Antonino Diadumeno in ejus vitâ cap. 3.* scribit: Puer fuit omnium speciosissimus, statura longiuscula, crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem decorem mento composito, ore ad oscula parato. Hic os ad oscula paratum idem est quod *prominulum*, Græcis *πρόσμορος*. Salmasius ad hunc locum, Mira sanè, inquit, nescio an bona veterum omnium exemplarium scriptura, ore *oscula parato*, ut in Palatino legitur, vel ut in excerptis *Spartiani*, ore *oscula parato*. Sub qua tamen nihil aliud latere arbitror, quàm quod veteri malaq; consuetudine *oscula* scriptum est, pro *oscula*. Sic *gylam* pro *gula* scribebant. Nam Grammatici qui admonent, *gula* non *gyla* scribendum esse, satis ostendunt, consuetudinis fuisse, ut *gyla* scriberetur apud imperitos. Sic *centyria* pro *centuria*. Undè Græci *κεντρογίω* scribunt, hoc est *centyrio*. Ita enim in antiquis inscriptionibus exaratum invenitur, ut *inlystria*, pro *inlustria*, *syarium* pro *suarium*: *pxta* pro *juxta*: *Tyscia* pro *Tuscia*: *Eubylides* pro *Eubulides*. Os au-

tem *oscula paratum*, elegantissimè dicitur de ore prominulo, & quasi ad osculum dandum & accipiendum parato. Nam ut dicitur mentem paratus, ingenium, linguam; sic *oscula paratum*. Tomo I. *Historia Augustæ* p. m. 777. Edit. Lugdun. in 8. Anno M DC LXXI.

2. Idem *Lampridius in Commodo Antonino* p. 501. *Habuit in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriusq; sexus, quos libentiùs suis oculis applicabat.* Isaacus Casaubonus & Salmasius legi malunt pro *oculis, esculis*. Sic *oscula applicare* dixit Ovidius:

Osculaq; applicuit posito suprema feretro.

Osculis adplicare est *osculari*. Ita in *Pervigilio Veneris* *osculis* scriptum erat pro *oculis*.

Deq; gemmis deq; flammis, deq; amoris osculis.

Sed & *oculis applicare* probum ac Latinum est, sic habet Palatinus Codex Gruteri. *Suetonius in Octavio: oculis subjicere.*

3. In Matrimonio uxorem adorare, notat *osculari*. *Alexander Roscius Virgilio Evangelisantis Lib. 2. p. m. 57.* in notis subjectis, n. 37. Tali sensu Afranius apud Nonium in voce suaviter adorare adhibuit: *sentio te amare me, adorare suaviter.* Veteres enim se suaviis vel osculis salutare solebant. Ejus significationis exempla non habemus, nisi quod in sacris adorare inde videtur ductū, quod velut ore admoto colloqui aut salutare denotat. *Apulejus Lib. 2.* Suscipit ille de lectulo & uno congestu populum sic adorat. *Barthius Adversar. Lib. 32. cap. 13. pag. 1487.* *Ianus Mellerus Palmerius in Spicilegiis, Tomo 4. Thesaur. Critic. Gruteri pag. 781.*

4. Tertullianus Lib. de virginibus velandis ait: *Inter amplexus & oscula assidua concalescere.* Id est, plus satis se osculari. Idem exprimit Joann. Jovianus Pontanus Lib. 3. de amore Conjugali, in Epithalamio Nuptiis Aureliæ filix dicato, fol. m. 61. scribens:

Serpente in amplexus, certent pugnantiæ linguis
Oscula, blanditiis absit utrinq; modus.

Sic hederæ serpunt, sic jungunt rostra columbæ

Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

5. Eleganter Appulejus Lib. 3. *Metamorph. amatorum* mutua oscula, *sorbillantia suavia* appellat, *Sorbillantibus suaviis sitienter hauriebam*, subintellige Fotidis dulcedinem, vel halitum suaveolentem. Ejusmodi oscula Venus ab Adonide apud *Bionem Idyllio 1.* quod est Epitaphium Adonidis desiderat :

Τοσῦτόν με φίλασον, ὅσον ζῶει τὸ Φίλαμα,
Ἄχρῃς ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν σῶμα κ' εἰς ἐμὸν ἥπαρ
Πνεῦμα τὸν ῥέυσῃ.

Daniel Heinsius, sic vertit :

Tantillam me osculare, donec vivit osculum,
Donec ab anima in meum os & in meum jecur
Spiritus tuus fluxerit.

Barthius autem liberius transtulit cum esset 14. annos natus, *Adversar. Lib. 3. cap. 8. pag. 122.*

Excute marcentes oculos, cape basia, Adoni!
Oscula dum superant ne desine carpere, Adoni!
Huc lassam transfunde animam, mea pectora comple,
Oraq; suaveoli sugentia nectar amoris.
Pasce tuam, extremum hoc ut Adonidis instar amati
Basiolum, infelix quoniam fugis, usq; refervem.

6. *Appulejus Metamorphosis Lib. 10.* Tunc exosculata pressulè, non qualia in lupanari solent basiola jactari, vel meretricum pocinummia, vel adventorum negociumunia, sed *pura atq; sincera instruit*. Ita illum locum legit *Barthius Adversar. Lib. 32. C. 13. p. 1487.* Nam adventores basis suis munes sunt negotiorum, afferunt enim aliquid quo operam ob nummos poscant. Vulgò *negocinummia* perperam repetito verbo, qualia fastidia copia Appulejani ingenii non patitur. Adventor à *Plauto in Asinaria Actu 2. Scena 2. & Truculento Actu 2. Scena 7.* usurpatur. Adventores in cauponis & diverforiis hospites: apud *scorta*, qui rei causâ venibant. *Taubman. Truculent. p. 1205.* A nummus est nummibasius, quo *Taubmannus* utitur,

utitur, id est, Avarus quæstui deditus *δωρολήπτης*. Ein Rüssenpfennig. *Becmann. de Origin. Lat. Lingua, p. m. 749.*

7. Osculatio apud Medicos est sanguinis excretio, quam per *ἀνασφύμιον*, hoc est, dehiscens & dilatatis vasis fieri illi docent, diversam à reliquis, quæ *διαίσεις*, divisura, & *διαπνοήσεις*, rarefactis venis contingunt. *Thomas Reinesius Lib. 3. Variar. Lection. cap. 18. pag. 674. Altenburgi Anno MDCXL. in 4. excusf.*

8. Aures auribus jungere more osculantium familiares quandoq; solent. Id innuit *Pierius Valerianus in Poematibus variis*, sequenti Epigrammate:

Oscula posco, meis tu libas auribus aures,
 Nostra tuis tundens tempora temporibus.
 Oscula ab ore ipso veniant: non oscula dicas
 Hæc igitur, dicas scilicet auriculas.

9. Charites Philologiæ tanquam pulcherrimæ virginis frontem osculari lego apud *Martianum Capellam L. 2. de Nupt. Philolog. pag. 34. Lugduno-Bataru. cum Notis Grotii in 8. edit.* Lætantes oscula impertivère: ita quidem, ut una ex tribus hinc Charitibus prædictæ Virginis frontem, illic scilicet, ubi pubem ciliorum discriminat glabella medietas, sit deosculata; alia os ejus, & tertia pectus apprehenderit. Ratio autem, cur nimirum hoc factum, statim ab ipso *Capella* subjungitur his verbis: Ut prima videlicet lætos oculis adflaret honores; secunda gratiam ejus linguæ; & tertia animo comitatem inspiraret.

10. Peculiarem Parentes osculandi modum præscribit *Salvianus Massiliensis Epistola 4. Tomo 1. Operum, p. m. 321.* Osculare, inquit, saltem obsecratione pedes Parentum tuorum quasi ancilla, manus quasi alumna, ac ora quasi filia.

11. Oscula nonnunquam Medici ægrotis figebant, ut his blanditiis eos ad Medicinæ sorbitionem allicerent. *Chrysostomus homil. 3. ad Populum Antiochenum*: Hæc & Medici faciunt, sæpius difficiles ægrotos habentes, deosculantes, rogantes persuadent salutarem sumere medicinam.

12. Vasis quoq; in quibus Medicina porrigitur, oscula fixa sunt. *Achilles Tattus de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib. 4.* Medicinæ tessera data, poculoq; diffuaviato puellæ potionem dedi. pag. 264.

13. Infantes recens natos super terram veteres statuebant, eosq; Parentes vel avi vel cognati proximi in amoris & benevolentiae signum libenter suscipiebant. D. Joachimus Hildebrand Theologus Helmestadiensis meritissimus, de Natalitiis Veterum Sacris & Profanis Cap. 9. pag. 40. Veterem hodieq; antiquatum Natalitium morem Auctor Sapientiae Salomonæ proponit, dum sub Personâ Sapientissimi Regum ait: NATUS EGO IN TERRAM DECIDI. *Sap. 7. v. 3.* Solebant prisci prolem recens natam, & adhuc de matre rubentem super humum statuere, eoq; ritu indicare, Primò, terram esse primam & communem Parentem nostram, hominisq; corpus de terræ pulvere sumptum. Secundò, terram terræ reddendam, & talem se genuisse, qui à morte in cineres & favillas sit redigendus. Tertiò, prima hac statione, Varrone teste, auspicabantur, an rectus infans esset. Inde Deam STATINAM *Tertullian.* dixit: Prima constitutio infantis super terram Deæ STATINÆ sacra est, *Libro de Animâ, Ovid. in Ibiis,*

Hic simul ac fuerat matris delapsus ab alvo,
Cyniphiam fœdo corpore pressit humum.

Confer *Augustinum Lib. 4. de Civit. DEI cap. 2.* Infantem humi stantem Pater vel avus vel proximus quisq; cognatus DATO OSCULO, in signum amoris ac benevolentiae humo tollere, genibusq; & gremio deliciarum causa suscipere & fovere solebat, eoq; statim à partu nutritionem spondebat. Hinc *Juvenalis Sat. 9.*

Infantem tollis? foribus suspende coronam,
Jam Pater es.

Et Papinius Statius de filio suo, Lib. 4. Sylvar. Eleg. 5.

----- Tellure cadentem

Excepi, & vincum genitali carmine fovi.

In eundem sensum *Claudianus* Honorio de nuptiis gratularus, optat, ut

----- natus in ostro

Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

14. Abydenis mos fuit, teste Zenodoto, si quem civem aut hospitem acciperent convivio, præterea in factis ac solennibus epulis, ut post unguentum & coronas infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturq; suaviandi. *Erasmus in Adagio, Abydena illatio.*

15. Formosorum oculi & oscula summam animis afferunt delectationem, hinc apud Philostratum de Caupona legimus, *Epist. 23.* E vitro quidem pocula constant. At tuæ manus in argentum atq; aurum illa convertunt, ut his etiam delicatus aspectus à tuis oculis accedat. Sed his quidem inanitis & immota est peluciditas, non aliter quàm aquis stantibus, quæ verò ante faciem sunt pocula, cum alia mollitiæ videntur oblectationem adferre, tum præcipuè osculorum intellectione. Quamobrem illa quidem deponere & sine valeant, non tam ob alia, quàm ob metum periculosæ materiæ. Mihi verò solis propina oculis, quibus Jupiter etiam degustatis formosum atq; præstantem formâ pincer nam constituit. Quod si vis, noli vinum consumere: solam verò aquam infundens, & labris attingens, imple poculum OSCVLIS, & præberogantibus. Nemo enim tam ab amore est abhorrens, qui requirat amplius Bacchi gratiam, post Veneris vites.

16. Oscula lasciva & illicita bellè comparari possunt cum falconibus Persarum, qui crebrâ institutione adsuæti sunt, se dimittere in capita ferarum inter cornua, atq; indè oculos animalium rostro fodere, atq; tantisper detinere, donec venatores accurrant & irretiant. *Iohan de Laet in Satu Regni Persici. Part. I. cap. 3. pag. 140. Edit. Lugdun. in 24. Anno M DC XXXIII.*

Qua-

Quapropter, qui sapit ab ejusmodi osculis cautè abstinere, propter prætentissimum quod in iis delitescit venenum. *Lucanus in Pseudologista.* Sed quid per Jovem? num etiam osculari ore insuper voluisti nos ob talia facta? Istud igitur contumeliosissimè facis, & maximè ergà eos, quos minimè decebat, & ergà contubernales, quibus satis fuerat, illa solum mala ab ore tuo percipere, verborum videlicet barbariem, vocis asperitatem, indiscretam, inordinatam & insulsam enunciationem, & id genus alia. Sed te adhæc osculari absit, ô malorum depulsor Hercules: aspidem, aut viperam osculari est satius. Ibi in morsu periculum & dolor, cui accersitus medicus succurrit. A tuo autem osculo, & veneno illo, quis quæso vel ad sacra, vel ad aras accederet? quis & jam DEUS precantem exaudiret? Quam multis lustrationibus, quam multis fluviiis opus foret?

Monosticha Trochaica.

17. Abstine osculatione, si pudica esse expetis.
 Aspidum pejor venenis est saliva suavia.
 Basium res delicata, basium est semper recens
 Halitus, vox suaviumq;, nonne dos, oris tripla est?
 Osculo omni plus veneni est quam feris phalangiis.
 Oscula amplexusq; amorem non augent, exercitant.
 Plus dare est parata amanti, sponte qui osculum obtulit.

18. Obiter nota, *verbum dare* hic inter obscena referri. *Higinus in Fabulis Cap. CLXXXIX.* Cephalus, ut vidit tantam potentiam canis atq; jaculi esse, petit ab hospite, non æstimans conjugem suam esse, ut sibi jaculum & canem venderet. Illa negare cœpit. Regni quoq; partem pollicetur: illa negat. Sed si utiq; perstas, ait, id possidere, *Da mihi id, quod pueri solent dare.* Ille amore jaculi & canis incensus, promisit se daturum. Qui cum in thalamos venissent, Procris tunicam levavit, & ostendit

dit se fœminam esse, & conjugem illius. In eodem significatu illud usurpat *Ennius apud Isidorum Lib. 1. Etymolog. Cap. 25.* de muliere, quæ sui copiam faciebat, cum etiam alioqui mulieres impudicæ dare dicerentur: quasi in choro pilâ ludens datatim dat se, & communem facit: Alium tenet, alii nutat, alibi manus est occupata. Sic sæpè in Priapæis & Martialis spurcitiis.

19. Osculo amantes ab Amasiis ad bellum incitantur, *Plutarchus in Amatorio Libro, Tomo 2. Operum, pag. 760.* Flagrante inter Chalcidentales & Eretrientes bello, Chalcidentibus auxilio venerat Cleomachus. Videbantur autem hi peditu satis valere, sed equites hostium pellere magni erat arduiq; laboris. Itaq; Cleomachum socii hortabantur, magno virum animo, ut primus equitatum hostilem invaderet. Is ex amasio qui unâ aderat, quæsiuit, spectatorne esse certaminis vellet: cumq; is affirmasset, blandeq; exosculatus galeam ei imposuisset, animo elatiore jam Cleomachus Thessalorum optimis ad se collectis, alaëriter in hostem irruit, ita ut equitatum eorum conturbaverit atq; dejecerit, fugaq; exinde etiam gravis armaturæ militum facta vi Chalcidentales victoriam obtinuerunt, Cleomacho in pugna interfecto. *Aristoteles* Cleomachum quidem scribit mortuum, cum pugna vicisset Eretrientes, eum verò, cui osculum amasius dedit, fuisse de Chalcidentibus è Thracia, missum auxilio Chalcidentibus Eubœensibus.

20. Osculum amici diu absentis anxie desiderari innuit *Pierius Valerianus inter Poemata varia sequenti ad Iohann. Baptistam Rhamnusi* Hendecasyllabico confirmans:

Rhamnusi, sociùm meorum ocelle,
 Qui cum Antenoris olim in urbe totos
 Dies ducere candidos solebam,
 A sole exoriente ad occidentem,
 Cur te visere nunc mihi negatum,

Post tot secla peracta & inchoata ,
 Quem passim Hadriacæ per Urbis undas ,
 Et Passim Paravi per urbis ædes
 Tanto quæsierim labore & æstu.
 Ardens cernere te , & tuum videre
 Dulcem filiolum optimè eruditum ,
 Præstantem ingenio , elegantiaq;
 Scribendi numero modo hoc , modo illo ,
 Supra ætatis adorem peritum.
 Quod nî te cito detur osculari ,
 De me actum malè : nam repente totus
 Præ desiderio tui liquecam.

21. Inter solennitates quibus Academia Julia eruditis meritos gradus Doctoratus vel Magisterii dispensat , osculi quoque mentio fit in Diplomate Maximiliani secundi Imperatoris laudatæ Academiæ concessio , tenor verborum hic est : Et quoniam ipsa studia eo feliciori gradu sument augmentum , si ingeniis & disciplinis ipsis suis honor , suis dignitatis gradus statuatur , ut emeriti aliquando digna laborum suorum præmia reportent : statuimus & ordinamus , ut per collegia Doctorum à prænominato illustri Duce in unaquaque Facultate instituenta doctis & ad id idoneis , & præ cæteris excellentioribus in ipsis Facultatibus Doctoribus , hi qui ad sumendam palmam certaminis sui idonei iudicati fuerint , adhibito per ipsos Doctores collegii in unaquaque facultate prius pro more & consuetudine atque solennitatibus & ritu in cæteris universitatibus adhiberi solitis , rigoroso & diligenti examine , in quo conscientias ipsorum Doctorum cujuslibet collegii onerari volumus , quos sub juramenti vinculo ad hoc adstringimus , in ea facultate quam edidicerint , & qui examini præfato se submiserint , & se pro more & juxta statuta & ordinationes per prænominatum Ducem fiendas , per aliquos dignos & honestos viros

viros de gremio ipsius Collegii præsentari fecerint, possint ad ipsum examen admitti, & invocata Spiritus Sancti gratiâ examinari: Et si hoc modo habiles, idonei & sufficientes ad id reperti & judicati fuerint, Baccalaurei MAGISTRI, Licentiati sive Doctores, pro uniuscujusq; scientiâ & doctrinâ creari, & hujusmodi dignitatibus insigniri, nec non per Bireti impositionem, & aurei annuli ac OSCULI traditionem, cæterisq; con-
fectis solennitatibus investiri, & consueta oramenta atq; insignia Dignitatum prædictarum tradi & conferri.

22. In Academia Duisburgensi dedicata pag. 99. legitur, quod Doctoribus Philosphiæ loco OSCULI & amplexus dextra porrigatur, atque ita in ordinem Philosophiæ Doctorum recipiantur. *Besoldus Thesauro Pract. à Doct. Christophoro Ludovico Dietherro aucto*, pag. 789. *Edit in fol. ANNO M DC LXVI.*

23. Clementina constitutio in concilio Viennensi sub Clemente V. statim ab initio seculi decimi quarti insignium Doctoratus mentionem facit. Ut proinde illa insignia Doctoratus aut Magisterii jam tum seculo præcedenti tertio decimo cæperint, non minus atq; eorum solennes collationes. Ad dictam Clementinam hanc glossam adjecit *Ioannes Andreas*, magni nominis Bononiensis Juris Consultus. Ita loquimur nos. (Bononienses videlicet) & ista insignia sunt, Cathedra, Birretum: apud aliquos liber, annulus, osculum. Ut proinde Bononiæ Cathedra tantum & Birretum inter insignia Doctoratus fuerint numerata; in aliis autem Universitatibus observata & reliqua: quo quidem tempore vixit *Andreas ille*; quem constat obiisse ANNO. M III XLVI. Non contemnenda porro de insigniis illis notavit & *Guido Pancirollus*, *Itus Italus* eleganter doctus *Lib. 1. Cap. 33. Variarum Læctionum*: Nostrorum inquit Doctorum insignia sunt pileus quadratus, qualem Sacerdotes gerunt, ut Justitiæ Sacerdotium in eos, qui creantur Juris Consulti translatum esse significetur; Et si in Ita-

hâc hodie in defuetudinem abiit. Item Annulus pro signandis responsis iisdem traditur. Longa quoq; vestis, qualem gestant Sacerdotes, & Cathedra atq; Liber, quæ ad indicandam, ditam ad docendum & jura interpretandi facultatem adhibentur. Osculum autem quo Doctor creatus excipitur, est gratulationis portæ, dignitatis demonstratio, non insigne. De quibus *Glossam Clement. 2. In verb. Insignia. t. de Magistris, & ibi Canonistæ. Censuram in hæc Pancirolli verba dedit celeberrimus Conringius Supplemento LXXVII. ad Dissertationes de Antiquitatibus Academicis pag. 363. seq.*

24. Sollicitæ temporum ac meritorum distinctio aurem vellicare deberet Diribitoribus ac Brabeutis honorum Academicorum, ne cum contentente motu passim homines indoctos, infultos ac impunitos trara Doctorali caramidiare pergant: quod in primis sub Caminis Gallicis tam facilè hodie fieri consuevit, atq; olim servi vel in balneum eunte Præatore, aut per epistolam manu mittebantur. Ut merito querela Imperatorum Honorii & Theodosii huc locum inueniat: *Plerosq; testimonialibus fraude questitis fieri veteranos, non esse.* Egrege hac de re *Nenhusius in Sphinge Philosophica cap. 25.* Venit, inquit, stultus Juuenis ad templum Doctoris insignia recepturus, Præceptores illum celebrant, seu amore, seu errore: tumet ille, vulgus stupet, applaudunt affines & amici. Ipse iustus Cathedram ascendit, cuncta jam ex alto despiciens, & nescio quid confusum murmurans. Tunc majores certatim ceudivina locutum laudibus ad cælum tollunt, tinniunt interim campanæ, strepunt tubæ, volant annuli, figuntur oscula, vertici rotundus ac Magistralis B. netus apponitur. His peractis descendit sapiens, qui stultus ascenderat. Mira prorsus transformatio, nec Ovidio cognita. Sic fiunt hodie sapientes, verus sapiens fit aliter.

25. Osculum splendidum imo igneum. *Thomas Bartholinus de: Esse hominum & brutorum Lib. 1. cap. 13. pag. 98.* Editionis Hafnienfis

mentis in 8. Anno M. DC. LXIX. Ex osculo ipso fulgentes fa-
culas accensas, Licinii Caci Tarracoenfium olim Tyranni ex-
emplo liquet, quem ignes exhalâsse veros apud *Nierembergium*
in Historia naturali, *Ardelinus* Philosophus fecit fidem, ut exinde
ad Vulcanum creditus sit referre originem. Quod pertexit *Vir-*
gilius Lib. 8. Aeneidos de Caco :

Huic monstro Vulcanus erat Pater, illius atros
Ore vomens ignes, magnâ se mole ferebat.

Quos tamen ignes pro ardentibus irarum motibus, qui Ty-
rannum veluti furioso sydere afflârunt, interpretantur non
pauci Parnassi cives, qui se auctoritate Historicorum tutantur,
Principisq; Livii, & quotquot flammantes ejus ex ira oculos atro-
ci stylo perfoderunt. Addo ego, haud dispari sermonis modo
rixosum & lites ferentem describi, *Proverb. 16. 27. 28.* Vir Belial
fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit. Homo perversus
suscitat lites, & verbosus separat Principes. Quas furias in Caco
notavit idem Maro :

At furiis Caci mens effera, ne quid inaufum
Aut intentatum scelerisve dolive fuisset.

Maximeq; se prodidit, quum Alcidem à speluncâ prohibiturus,
faucibus ingentem fumum evomeret, domumq; caligine cœca
Involveret. Quid quod incendia, quæ vana vocat Poeta, in Al-
cidem vomuerit. Ex ore flammam emicuisse memini, qui Spiritu
vini se ingurgitârunt.

26. Limen Curia Romanæ ex vili & servili nimium submissio-
ne osculo honoratum memorat *Livius historiarum Lib. 54.* in fine
scribens de Prusia: Polybius eum Regem indignum majestate
nominis tanti tradit: Pileatum capite raso obviam ire Legatis so-
litum, libertumq; se populi Romani ferre, & idèò insignia ordinis
ejus gerere. Romæ quoq; cum veniret in Curiam, summississe
se, & OSCULO LIMEN CURIÆ contigisse, & Deos
servatores suos Senatam nominâsse.

27. Quia verò liminibus & postibus religionis aliquid inesse Romani putabant, uti ex Plauti Mercatore Actu V. Scenâ I. colligimus, *Limen superum inferumq; salve.* Nimirum qui domum in perpetuum deferere animati erant, limina salutabant: Hinc illis oscula data legimus, apud *Tibullum Lib. 1. Elegia 2.* ut apud *Virgilium AEneidos 2.* postibus.

Amplexæq; tenent postes, & oscula figunt.

28. Posteriorum Romanorum Imperatorum temporibus osculum honoris causa dabatur. Sic Imp. Valent. & Valens Augusti *Col. lib. 12. Tit. 17. Leg. 1.* disponunt de domesticis & protectoribus: Domestici & protectores Principis osculandi, cum salutaverint Vicarios, tui (Eufignii P. P.) culminis habeant potestatem; Pœna enim sacrilegii similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram Purpuram digni habitus sunt.

29. Ad amicitia & benevolentia oscula quæ sequuntur pertinent. *Suetonius in Vitellio cap. 7.* Veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiam de se experimentis auxerat, tota via caligatorum quoq; militum obvios exosculans. *In Caio Caligulâ cap. 55.* Quorum verò studio teneretur, omnibus ad insaniam favit. Mnesterem Pantomimum etiam inter Spectacula osculabatur: ac si quis saltante eo vel leniter obstrèperet, detrahijussum manu sua flagellabat. *Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho cap. 3.* Audivit præcipuè Junium Rusticum; quem & reveritus est & sectatus; qui domi militiaq; pollebat, Stoicæ disciplina peritissimum, cum quo omnia communicavit publica priva. aq; consilia, cui etiam ante Præfectos Prætorio semper osculum dedit. *Isaacus Casaubonus ad h. l.* Et quòd osculo convenientem excipit, magnum; & quòd ante Præfectos Prætorio, maximum. Ideò laudata Similis modestia, qui simile honoris genus ab Hadriano sibi delatum, sapienter non admisit, ut narrat *Xiphilinus.*

30. Effigies dilectorum osculo honoratas idem *Suetonius in Caligula cap. 7.* innuit. Habuit in matrimonio Agrippinam M. Agrip-

Agrippæ & Juliæ filiam, & ex eâ novem liberos tulit, quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens, insigni festivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit, Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumq; introiret, exosculabatur.

31. Terram reverentiæ ergò osculari Muhammeditis in oriente perquam familiare est. De Hassanitis qui non tantum Muhammed, sed etiam Aali ejusq; filium Hassan in magni Mogolis territorii religiose colunt, Jurg Andersen Lib. 1. Itinerarii Orientalis cap. 29. pag. 52. Slevici in fol. Anno M DC LXIX. cum notis Adami Olearii hæc recenset: Wann die Hassanisten ihren Gottesdienst in den Metriden oder Kirchen verrichten wollen / so ziehen sie für der Thüre ihre Schuhe aus/und gehen auf den Strümpffen hinein. Seynd ihrer viel/ stellen sie sich in der Kirchen in Reihen und Ordnung/ als wie in einer Batallie, und wenden ihre Gesichter nach Süden. Vor ihnen stehet der Molla oder Pfaff/ den Orth an der Wand / so gleich / als ein Epitaphium gemacht / und doch nichts als Schrifte in sich hat/ anschauend. Er schwinget beyde Arme hin und her/ gleich als ein Vogel/ der ist aufffliegen wil. Eben also geberden sich auch die andern alle ganz stillschweigend. Dann fället der Priester auf die Knie/ und die Gemeine nach/ breiten die Hände aus gen Himmel/ dann schlagen sie ihre Köpffe drey mal zur Erden/ etliche küssen auch die Erde / stehen wieder auf / und thun solches zum fünfftenmal/ hernach ruffen sie ungrüssen Gott und ihren Propheten Hassan. Slalom Alekum, &c. Idem fere de Turcis commemorat Bartholomæus Georgievitz Libello de Turcar. moribus Cap. I. pag. 12. Inter orandum (in templis, seu Moschitis) viri pileos suos, qui *Tâlma* illorum lingua vocantur, non deponunt, sed summis digitis attingunt, quasi elevaturâ genibus incumbunt, & terram sæpè deosculantur.

32. Megarenses pueri vere ineunte osculorû certamæ agebant, quiq; suavius amantē esset osculatus, corollis onustus abibat. Edebatur hoc Diodis Atheniēsis honori, qui Athenis profugus fuerat pæderastes, ac amatû in pugna protegēs occubuerat, eoq; nomine
â Me-

â Megarenſibus honorificè ſepultus. *Rhodiginus Lection. Antiqu. Lib. 15. cap. 9. p. m. 788. Edit. Francof. Anno M DC LXVI. Marcellus Donatus Dilucidat. in Sueton, Cap. 33. pag. 576. Tomo 6. Theſaur. Critic. Theocritus Idyllic 12.*

Niſæis Megarenſes remis præſtantes
 Felices habitatis, quoniam præ aliis hoſpitibus
 Atticum Dioclea puerorum amatorem honore affectiſtis,
 Semper primo vere ad ejus tumulum congregati,
 Pueri certant oſculi victoriam reportare,
 Quiq; labris dulcius applicaverit,
 Is coronis honoratus ad ſuam matrem revertitur.
 Beatus ille quiſquis inter pueros de oſculis judicat.

33. Differre ab hoc certamine OSCULANAM PUGNAM in Oſcis factam, qua victi vincebant, *Lalius Biſciola Horar. Subſeciuar. Lib. 7. Cap. 13. pag. 525. Tomo. 1.* pridem obſervavit, poſt injectam de ludo Megarenſium mentionem ſcribens: Ac ne quis huc ſpectare, quæ proverbio fertur, Oſculanam pugnam exiſtimet, *Festum* audiat, Oſculanam pugnam dici ſcribentem, cum victi vincunt, deducto Proverbio â Valerio Levino, qui â Pyrrho Rege victus mox Pyrrhum vicit, & Titinium citat autorem Proverbii. Videtur autem dicta Oſculana pugna, quod in Oſcis facta, niſi fortè quis putet, malitioſius intelligi *κλινοπάλην* Domitiani, qua non inhonestior Cæſar Gallienus, ſudari medullis apud *Trebellium* dicebat. Confer *Rhodigin. Lection. Antiquar. Lib. 30. Cap. 35. pag. 1715.*

34. Florentini oſculi paſſim apud auctores ſit mentio, videnturq; nomen illi hæſſiſſe ab Urbe Italiæ Florentiâ, ubi frequentè in uſu erat. Apprehendebant oſculantes utrinq; aures, inde *χάλρα*, id eſt, olla utrinq; anſata dici meruit. Ex qua qui bibebant, utramq; anſam inter bibendum tenebant, Imò & nunc in anſatis bibitur vaſis, & narrat ſuo *Dialogo 6. Gyraldus de Hiſtor. Poet. p. 258.* Cum Romæ eſſet allata ex Hispania ad Leonem decimû, Pontificem

cem Maximum copiosa vasorum fictilium supellex ad ornandum abacum , isq; ut erat liberalissimus , suis aulicis aliquot donasset , ollam sibi contigisse , & alia quædam ex argilla rubra. Hujus osculi Græci & Latini Scriptores Classici meminerunt. Primum quidem exemplum inter Græcos attulit *Iulius Pollux Lib. 20. Onomastici cap. 24. de coqui Instrumentis differens* : *Ἐιδέναι δὲ Φαῦλον, ὅτι καὶ χύτρα Φιλήματος ἦν ἴδος, ὅπου τὰ παιδία φιλοῦσι τῶν ὠτῶν ἐπιλαμβάνόμενα.* id est : Neq; enim inconueniens est novisse , quod *χύτρα* osculi species erat , cū puerulos auriculis prehenso oscularentur , quod *Ænnius* Poëta priscæ comædiæ , quem perperam Eunicum apud Pollucem legimus in fabulâ , quæ Antea inscribitur senariolo innuit : *λαβῆσα τῶν ὠτῶν Φίλητον τὴν χύτραν.* *Prehendens per aures da mihi Chytra osculum.* Item *Theocritus Idyl-lio* quod *Ædipori* inscribitur :

*ἔν ἔραμι ἀλκίππαν, ὅτι με πρὶν ἐκ ἐφίλασε,
τῶν ὠτῶν καθελεῖς, ὅνα οἱ τὰν φάσαν ἔδωκα.*

Non ego amo Alcippen , nam non prius oscula promsit , Auribus arripiens , tribui quàm dona Palumbi.

Inter Latinos hoc osculi genus expressit primùm *Plantus in Pænulo, Actu 1. Scena 2. v. 163.* ubi Milphio meretrici sic abblauditur : *Sine te exorem, sine te prehendam auriculis, sine dem suaviūm.* In *Asinariâ* autem *Actu 3. Scena 3. v. 78.* Leonida ad Philæniūm inquit : *Prehende auriculis, compara labella cum labellis.* *Tibullus* deinde inter felicis anni eventus hunc quoq; numerat, *Lib. 2. Elegias.*

Et foetus matrona dabit, natusq; parenti

Oscula comprehensis auribus eripiet.

35. Ex quo colligi potest , ita pueros parentibus aut alijs , aut amantes inter se oscula dedisse. Qualis mos ideò introductus est , vel quia auris memoriæ sacra , ut *Gyraldus Lib. 1. de Diis Gentilibus* habet , velut commodiùs suaviusq; oscula figerent , puerorumq; aures bonis colloquijs imbuendas esse , quasi tacitè monerent. *Plutarchus libro de Audiendo* , post initium ,

mōrem tradit fuisse , ut pueros osculantes eorum aures apprehenderent. Vulgò , *inquit* , cum admodum pueros osculantur , cum ipsi tangunt aures , tum hisce ita facere præcipiunt , per ludum significantes eos , præcipuè qui per aures commodant , esse diligendos. *Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum* , refert pueros apprehensos auribus ut oscularentur eos , qui ad ipsos pertinebant , quo ipso quid innuerint , ita mysticè explicat : Non ergò temerè præcipimus pueris , auribus eos apprehendentes , ut osculentur eos , qui ad ipsos attinent. Hoc utiq; tacitè significantes , ingenerari per auditum sensum dilectionis. Confer *Guilielmum Canterum , Novar. Lection. Lib. 4. Cap. 25. Thesaur. Crit. Tom. 3. pag. 658. Gyraldum , Dialogismo 9. Tomo 2. ejusdem Thesauri , pag. 411. De La Cerda Adversar. Sacr. Cap. 138. num. 12. pag. 305. Joseph. Laurentium in Polymathia , pag. 53.*

36. Romæ apud Episcopum Capranicensem in veteri monumento , Dis manibus Zosimæ sacro , Cupido alatus , comprehensis auribus Zosimem ipsam deosculatur , teste *Achille Tatio in Commentar. ad Titullum p. m. 501. Edit Paris. in fol. Anno M DC IV.*

37. Pretiosum fuit amatoris Megarensis , Charmolei osculum , cui nempe duobus talentis constitit , uti *Lucianus in Charontis & Mercurii Dialogo* narrat. Adorationis cultum osculo alicui exhibitum , salutationis quoq; voce significatum , penes veteres legitur. *Lucianus in Dialogo Pseudomante Alexandro* , ubi pessima hujus impostoris crimina perstringens ait : Legem condiderat Alexander , ne quis major annis octodecim sese admoto ore complecteretur , neq; cum basio saluaret : sed reliquis manum duntaxat ad osculandum porrigens , solis ætate formaq; fleridis osculum dabat , atq; his quidem inde cognomen inditum , (observatu hoc dignum!) ut intra OSCULUM CONSTITUTI dicerentur.

38. Græcis adorationis cultū qui osculo peragitur , verbum *πεσκέυειν* exprimit , ut apud *Eustathium Libro 4. Odyssea. In magno Ety-*

Etymologico hæc explicatio occurrit: προσκυνῶ συζυγίας πρώτης ἐκ τῆς προθέσεως πρὸς, καὶ τῆς κυνῶ. Τῆτο παρὰ τὸ κύνω, τὸ φιλεῖν. Id est; Verbum προσκυνῶ primæ conjugationis componitur ex præpositione πρὸς, & verbo κυνῶ, quod est veneror, osculor.

39. Manus & osculos osculari singularis dilectionis nota est, quemadmodū quidam ex modestia & reverentiâ Sanctorum manus oculis applicabant. In vita *Simeonis Stylitæ Cap. 17.* Lego: Manus ejus posui super oculos meos, dicens: Benedic, obsecro mi Domine. *Et Cap. 16.* de verme, qui ex corpore ejus ceciderat, Currens apprehendit eum in fide, & posuit super oculos suos. *Iohann. Ludovicus de La Cerda Adversar. Sacror. Cap. 148. pag. 360.* Vita *Pauli Eremitæ Cap. II.* Osculatis ejus oculis manibusq;. Ubi more antiquo osculare pro osculari usurpatur. Vid. *Vossius de vitiis Sermonis Lib. 4. Cap. 15. pag. 744. Ennodius Libro 7. Cap. 14.* ad Archotamiam: Ut cum DOMNO meo Presbytero, utrisq; osculantes manus & oculos tuos.

40. Quod recto usu Latini *Dominum* dixere vocabulum, id in blanditias flectentes communissimas (Latinè loquor) Septentrionales populi irrumpentes Romanum Imperium, *Dominum* dixere. Cujus rei in scriptis ævi illius mentio creberrima. Ut testamentis veteribus Gallicanis apud *Brissonium.* Historiis Francorum à *Pithæo* editis, *Hincmaro, Iohanne Salisburienti, Stephano Tornacensi, Gerberto, Gotfrido Vindocinensi,* mille talibus etiam vetustioribus. Quod ne vitio Typographico aut scriptorio accidisse putetur, in Poëtis etiam *Domnus* Hexametrum orditur. Et est blandientis, ut notat apud Gregorium Magnum *Odo Cluniacensis Lib. 3. Collationum, cap. 18.* Ita Græci sequiores *κύριον* dixere, quod bonæ linguæ *κύριον*, qua in re hallucinati sunt etiam eruditissimi viri, *Theodori Prodomi,* nomen putantes *κύριον*, qui honor est, *Nicetam Dadybrensem* Episcopum, cujus in Nazianzeni quædam exstant Scholia, Cyrum Dadybrensem in scribentes; & aliis talibus titulos loco nominum præfigentes, *Barthius Adversar. Lib. XXIX. Cap. XIX. pag. 1393.*

Augustæ cum Dominæ passim vocarentur corrumpendo nomini Latino fuere. Nam Græci *Δόμναν* dixerunt ut *Oppianus, Lib. 1. Κωννηστιν*: illo versu, cujus finis: *Δόμνα Σεβήρα*. Pariter Augusti *Δόμνοι*. Undè voces illæ Italicæ & Hispanicæ *Don* & *Donna*, quæ primùm dignitatis, dein & sexus fuit. *Scipio Gentilis Parergon. ad Pandectas Lib. 2. cap. 22. pag. 170.* A *Domna* est deminutivum *Domnula*: Advolvor vestris ô Parentes pedibus, illa ego vestra Palladia, vestra gracula, vestra *Domnula*, quod ex *Salviano Barthius* loco antecitato adducit.

41. *Iohannes Busæus in Notis ad Epist. 4. Petri Blesensis, & Nicolaus Serarius Lib. 1. de Litanis Cap. 13.* huic voci initium dedisse autumant humilem Christianorum modestiam, qui integrum Domini nomẽ ei soli reservarint, de quo *Psalmus*, Tu solus Dominus, tu solus altissimus: Unde vulgatus extitit versus:

Cœlestem Dominum, terrestrem dicito Domnum.

Sanè *Tertullianus Apolog. Cap. 34.* eos Imperatores objurgans, qui sublimem divinitatis titulum superbè assumebant, Augusti moderationem commendat, qui ne Dominum quidem dici se volebat, hoc enim ait, Dei cognomen. Atq; id ipsum de Augusto testatur *Suetonius in August. Cap. 53.* his verbis: Domini appellationem ut maledictum & opprobrium semper exhorruit, Dominumq; se appellari ne à liberis quidem, aut nepotibus suis, vel seriò vel joco passus est. Eandem Domini appellationem *Alexandrum Severum* respuisse, scribit in ejus vitâ *Aelius Lampridius Cap. 4.* Idem de *Tiberio* asserit *Tacitus Annali II.* De *Justiniano* Imperatore notat *Procopius Casariensis in fine Historiæ Arcanæ*: Antiquitùs etiam qui Cæsarem alloquerentur, Imperatorem compellârunt, conjugemque Imperatricem. At quisquis cum alterutro horum Augustorum sermones misceret, Imperatoremve, aut Imperatricem non Dominum, Dominamque nominâset, is verò rudior ac procax habebatur, & quasi sædissimè lapsus abigebatur.

42. Observant *Baronius Annal. ad Annum CCCCXVI. n. 23.* & *Ludovicus de la Cerda Adversar. Cap. 77.* clarissimis olim viris, & fœminis, præsertim Ecclesiasticis atq; ipsis quoq; Sanctis hoc DOMNI, & DOMNÆ prænomen attributum fuisse. Sanctus *Odo Cluniacensis Abbas* Sanctum Martinum DOMNUM vocat. Apud *Baronium in notis ad Romanum Martyrologium ad diem 25. Septembris*, exstat Epitaphium S. Anathalonis primi post S. Barnabam Mediolanensis Episcopi, à S. Mirocle conscriptum ante annos mille, & multò amplius, cujus versus hic est:

Petri hōspes, Sancteq; Anathalon, Domne probate.

Apud *Briffonium Lib. 7. de Formul.* legitur Testamentum Hadoini Episcopi Cenomanensis, in quo Sancti Martyres, & Apostoli, sicut & viri illustres semper DOMNI appellantur. In fine *Historia Apostolica Aratoris Subdiaconi* hæc inscriptio reperitur ex antiquissimo Codice manuscripto: Beato Domno Petro adjuvante oblatus hujusmodi codex ab Aratore excomite domesticor., excomite privatarum, viro Religioso, Subdiacono S. R. E. sanctoq; atq; Apostolico Viro Papæ Vigilio, & susceptus ab eo ante confessionem beati Domni Petri. In Litanis quas Serarius netustissimas se vidisse testatur, summus *Pontifex Dominus Apostolicus* vuncupatur. Eadem vox passim apud alios occurrit. Nunc etiam in Hispania, & maxima Italiæ parte illustres, & summates viri *Domni* vocantur, quem titulum olim quoq; Regibus attributum constat ex *Cassiodoro Lib. 8. Variar. Epist. 5.* Sicut autem nos dimidiato vocabulo Italicæ *Don*, pro Domno dicimus, ita eandem syncopen amare Græcos invenio, qui *κύριος* pro κύριος, & brevius aliquandò *κύρις*: ut observat *Jacobus Gretzerus Tomo 11. de Cruce, in Notis ad Orationem Germani Patriarchæ.*

43. Non est autem hic omittenda *S. Benedicti Regularis institutio, Cap. 63.* is enim postquam præcepit nulli licere alium puro nomine appellare, jubet deinde à Junioribus Seniores vocari

NONNOS, Abbatem verò, quia Christi vices agit, *Domnum* appellari decernit. Quam regulæ jussionem sic ex usu suorum temporum interpretatur *Smaragdus in Cap. 6. Regulae*: Ut non solum Abbas, sed etiam cæteri Monachi *Domni* vocarentur. Sicut, inquit, tunc apud illos paterna exhibebatur reverentia, ut priores vocarentur *Nonni*: ita nunc apud nos exigitur hodie, ut ipsa paternæ reverentia priores nostri vocentur *Domni*. Non est igitur recens inventum, quod Monachi omnes indiscriminatim *Domni* vocentur, quod nostris hisce temporibus multò potiori ratione ab universis monasticis Congregationibus sancitum videtur, ut à Mendicantium ordinibus ipsa nuncupatione secernerentur. Abiit nunc in desuetudinem *Nonni* & *Domni* discrimen, quod tamen non rei, sed vocis fuisse ex veterum monumentis conjicio. Ut enim *Domnos* viros præstantissimos honoris ac reverentiæ gratia vocitamus; Ita per *Nonnum* intelligi Paternam reverentiam S. Benedictus adseverat. Illi etiam qui sanctitatis titulo insignes erant, *Domni* dicebantur, quos item *Nonnos* dici reperio apud *Arnobium in Psalm 105. Terrenæ mentes*, ait, interficiuntur hoc ordine: Si ille qui sanctus & *Nonnus* vocatur, sic agit, ego quis aut quotus sum, ut non agam? Eandem vocem adulationis notam fuisse testatur *Hieronymus Epist. 47. Quæ in adulationem tui sanctum Nonnumq;* coram te vocat; ubi malè in quibusdam codicibus irrepsit, sanctum non nunquam. *Xiphilinus in Domitiano Virgines Nonnas* vocat. Quæ vox frequentius pro Sanctimoniali usurpatur. In *Pœnitentiæ S. Fulberti*, si quis *Nonnam* corruperit, septem annis pœniteat. Dictæ sunt etiam *Nonnanes* & *Nonnana*, ut ostendit *Rossveidus in Onomastico*. Esse autem hanc vocem reverentiæ, & quæ propriè majoribus natu, ac senioribus olim tributa fuerit, docet *Hugo Menardus ad Cap. 70. Concordiæ Regularum. Ioannes Bona divina Psalmodiæ Cap. 16. §. 14. pag. 855. Oper. in 4. Edit. Antverp. Anno M DC LXXVII.*

44. In Seculo ignorantia *Domnus* *Dopnus* pronunciabatur, vel *Dompnus*, Sanctæq; sedis Apostolicæ *Dopno* *Leoni summo Pontifici.*

tifici. Penes *Torriginum de Cryptis Vaticanis* secundæ impressio-
nis pag. 503. Quæ sita est in civitatem novam quam *Dopnus*
Leo Papa ædificavit, ibid. pag. 504. 506. 507. *Macer in Hiero-*
lexico, pag. 221.

45. Pedes proximi ex amore osculari volebat *Isaacus Pres-*
byter de Contemptu mundi Libro 1. Excita, inquit, teipsum, cum
obviaveris proximo tuo, ut eum honores supra mensuram; oscu-
lare etiam pedes ejus, & manus, & tene ipsas multoties cum mul-
to honore, & superpone ipsas super oculos tuos, & commenda
ipsum etiam in eo, quod non habet.

45. Mira de osculis Beatæ semper-virgini Mariæ à quibus-
dam oblatis in *Papicolarum Legendis* leguntur. *Cæsarius Heister-*
bacensis Ordinis Cisterciensis socius Lib. 7. histor. cap. 33. pag. 57. nar-
rat, quod miles quidam ætate adolescens cum quodam milite di-
vite Domino suo, à quo beneficiates erat, habitabat, & licet æ-
tate floreret, amplius tamen florebat virtute virginitatis. Invidia
operante Diaboli ab uxore Domini sui gravissimè cœpit tentari:
qui cum per annum eadem incessanter tentatione laboraret,
jamq; ei intolerabilis esset, submota verecundiâ Dominæ suæ,
quid pateretur aperuit, à quâ repulsam passus, amplius afflige-
batur. Casta enim erat matrona & viro suo fidelis. Rem ape-
ruit miles Eremitæ, qui hoc dat consilii, ut singulis diebus an-
niunus CENTUM AVE MARIA precaretur, quæ Ma-
ria ipsi sit datura, quod ipsi utile. Hoc dum miles perfecisset,
& templo exivisset, videt pulchram matronam, quæ ipsi habenas
attrectaret & diceret, an ipsi forma placeret, & utrum conten-
tus esset, si eam ducere posset. Annuit miles. Ad hæc matrona;
Ego ero uxor tua, accede ad me, & da mihi osculum, & coegit-
eum, dixitq;: modò initiatæ sunt nuptiæ, & in tali die coram filio
meo perficientur.

47. Simile quid de Francisco dicitur, qui dum oraret virginem
ut sibi consolationem de Jesu parvulo faceret, virgo ipsa pulcher-
rima adstitit, & in brachiis B. Francisci à principio noctis usq;
ad diem tenendum & osculandum præbuit. Vid. D. Zeæmanni

Apolo-

Apologiam *desi Wunder's Spiegel's* / pag. 293. Sed hæc anilibus fabulamentis consona videntur. Et si enim *Bidermannus in Agonistico suo Lib. 3. pag. 625.* vix tamen à cordatis & subacti Judicii hominibus fidem impetrabunt.

48. Nec majoris forte valoris sequens æstimandum erit. Neapoli, in urbe totius Campaniæ multo maxima locupletissimaq; , in æde religiosissima S. Francisci de Paula, dens ejusdem crytallo inclusus, asservatur, ac summâ populi totius religione colitur. Hic dens die ejusdem sancti Viri festo omnibus spectandus exosculandusq; proponitur; ad quem osculandum mulier meretrix cum accessisset, vix crytallo illi labra admovit, cum dens tenuem quendam sonitum edidit, ac statim inventus est disruptus, ac duas in partes ex æquo divisus. Quod fuit indicio, quantum vir ille sanctissimus, & castitatis cultor eximius, impudici illius oris osculationem, vel potius accessum, formidaret atq; refugeret. *Ianus Nicus Erythraus*, sive genuino nomine, *Iohannes Victorius Roscius, Romanus*, in *Exemplis virtutum & vitiorum, numer. 69. p. m. 87. Edit. Colon in 8. Anno M DC XLV.*

49. Idem Scriptor *Libro citato num. 85. pag. 107.* astuti furis exemplum proponit, qui propter inopiam per simulationem osculationis ab altari ore hianti paucos nummos abstulerat. Mater mea, inquit, optima ac religiosissima fœmina, mihi etiam tum puero narrare solita erat, opificem quendam, cum, gravi diutinoq; implicitus morbo, ferè sua omnia in Medicos effudisset, ad summam egestatem fuisse redactum, qui cum die quodam cibi inopiâ, incœnatus cubitum isset, postridie manè amenti similis egressus est domo; atq; hac illac inambulans, contigit, ut præter sacram quandam Ædem transiret, ubi sancti ejus Ædis Patroni, summa civium frequentia natalis dies celebrabatur; atq; ibant omnes, ut erat mos illorum temporum, ut aram maximam exoscularentur, eamq; denario, vel nummulo aliquo, augerent. Itaq; tota pene redundabat argento.

Tum

Tum ille, cui ingenium acuebat inopia, unà cum aliis accessit ad aram, atq; simulatione osculationis, tantum nummorum accepit, quantum os capere potuit, seq; confestim è templo eiecit. E quibus nummis, cum diligenter eos antea enumerasset, ligulas, acus & alia ejusmodi mercimonia coemit: quæ statim aliis, cum quæstu compendioq; diuendit, & pretium, quod redegerat rursus in aliis mercibus collocavit, quo fiebat, ut semper auctior locupletiorq; discederet. Sed cum primum cœpit esse in nummis, nihil habuit antiquius, quàm ut pecuniam Sancto illi redderet, quam ab eo, ut ipse dicebat, mutuam accepisset, quod summâ cum fide præstitit, eundemq; sibi Patronum apud Deum ad res suas omnes adhibuit. Quo facto illud affecutus est, ut ad eas pecunias, ex mercaturâ, perveniret, ut postea nullius indigens fuerit.

50. Juvenis quidam lethalem ex ægritudine morbum simulans, osculo pristino restitutus est vigori, ut ferè *Osculum* illud *Medicum* dici mereatur. Juris Consultus annos natus ferme septuaginta, domi suæ adolescentem alebat, propterea ut iis cum artibus perficeret, quibus ipse præstabat, ac pro se Juris Consultum alterum civitati substitueret; in quo diligendo, patriam sibi charitatem constituerat, nec, quamvis jam ex ephēbis excessisset, minus adolescentem amabat, sed magis se adigē sentiebat, ut illum diligeret; adeò amoris Platonici legibus obtemperabat. Sed nullus est tantus amor, cui non interdum calamitas aliqua interveniat. Nam die quodam, nescio quid illi velitati sunt inter se, atq; eò iracundiæ progressus est senex, ut illum omninò segregatum à se habere, omnemq; de illo sollicitudinem ac benevolentiam ejicere, in animo fixum ac deliberatum haberet. Cujus dissidium cum adolescens ferre non posset, lethalem ex ægritudine morbum sese contraxisse assimilavit; & tanquam depositus ac penè conclamatus in lecto decumbens clamabat: *Vocate Tabellionem, ut veniat ad me, nam volo Testamentum facere, ac bona mea cognatis dicere,*

Uuuuu

inter-

interpartiant , corpus autem meum jubere , ut humi , undè communis est origo , mandetur. Accersitur Medicus ; qui advolat , neq; ave , neq; vento citiùs ; quem priusquam ad ægrum servi introducerent , misericors ille ICTus , qui omnem suo ab animo de illo amorem ejecerat , seductum oravit , ut magnâ illum cum curâ curaret , neq; quidquam pratermitteret quòd ad eam ægritudinem levandam pertinere arbitraretur : sibi enim fixum ac deliberatum esse , ad ægrum omninò non accedere , de quo jam omnem patris animum ejecisset , atq; utrum , ait , convalescat , vel pereat , nauci non facio. Mea quidem causa millies si sit opus , intereat. Medicus ægotantis cubiculum intrat , ad lectum accedit , ægotum salvere jubet , quid morbi sit rogat , brachium apprehendit , pulsus tentat , neq; ex eo , quamvis paululum perturbato atq; commoto , ululum periculum subesse , intelligit : Proinde bono eum esse animo jubet , nam fore , ut mox omnis etiam morbi suspicio abscederet. Ille non audire , oculos contorquere , cadaveris cujusdam instar se componere , ad ultimum ventum esse , seq; jam mortis faucibus abripi , dicere , ac perinde jam efflaturus animam esset , intermortuis vocibus ICTi sui nomen itidem usurpare. Medicus mirari , neq; satis intelligere , undè tanta vis morbi prædiceret : verùm ægotantis oratione commotus , qui sibi salutem exulatum abiisse querebatur , ICTum adit , quo loco adolescentis res sint , narrat , se quidem nullas adversæ in eo valetudinis notas , nedum propinquæ mortis signa , pernoscere : verùm quia fieret , ut sine morbo decederet , accederet , ac bonis ominibus exeuntem è vitâ prosequeretur. Ac post multas preces , immisericors ille tanquam per vim attractus est illuc ; ut adolescens orco se destinaverat ; quem simul ac ejus oculi morientem acceperunt , continuo ex pumiceis facti sunt largiflui ac vim lacrymarum dederunt , & tanquam pectoris gelu ad aspectum adolescentis velut ad solis radios solutum in eas lacrymas isset , magnâ oris animiq; tranquillitas serenitasq; successit ; ac

pax

pax tibi, inquit, ô fili, eademq; operâ ori ejusdem OSCULUM fixit. Uxor aspicere, stomachari, in fermento esse. Resmira: qui biduum cibo abstinerat, qui præceps ruebat ad mortem, qui animam agebat, ad illud PACIS OSCULUM oculos aperuit, cibum poposcit, ac receptis viribus, recuperatâq; valetudine, sese incolumem è lecto ejecit. Medicus obstupescere, calliditatem adolescentis admirari, malè celatum Icti amorem ridere, neq; eò die modialiquid ac finis ridendi facere posse. Janus *Nicius Erythraeus Dialogo 1. pag. 47. seq.*

SI. Repertisunt inepti homunciones qui traderent, Mariam ex nudo osculo quod Joachimus conjugî Annæ fixerat, sine congressu connubiali esse conceptam. Illud autem statuere cum perquam sit absurdum, commodè forsân appellari posset OSCULUM HÆRETICUM. Rem totam aperit *Tovmus 4. Conciliorum Illustratorum Iohannis Ludovici Hartmanni, Theol. D. & Rotenburgerensis Superintendentis curâ editus Norimbergæ in 4. Anno M DC LXXV. pag. 457. Anno M D VII. celebrata fuit Synodus Moguntia, ubi Facultas Theologica Moguntinensis Academia XIII. Octobris determinavit, sentiendum, credendum & defendendum, beatissimam Virginem Mariam nunquam originali subjacuisse peccato, sed singulari quodam privilegio præservatam. Imitati sunt Moguntini Theologi hoc decreto Academiæ, Parisiensem & Coloniensem, quæ idem statuerant, & eos qui contrarium sentiebant, MACULISTAS vocabant, quasi qui maculam (ipsorum opinione) Mariæ virgini adspergerent. Quin etiam Statutum fecit Facultas Theologica Moguntina, deinceps nullum Candidatum Theologiæ promovendum, nisi prius juraverit, se contrariam (Maculistarum) opinionem nunquam approbaturum. Puto autem Parisienses & Moguntinos Theologos, ut hoc Decretum facerent, fuisse motos invalido argumento, quod videlicet Christus traxisset peccatum Originale à Matre Maria, si ipsa in Peccato Originali esset*

concepta. Undè etiam quidam inulsi homines (ut habetur in *Legenda Sanctorum*) finxerunt, virginem Mariam, non ex congressu connubiali, sed tantum ex OSCULO Joachimi, quod Conjugi Annæ fixerat, fuisse conceptam. Quasi verò Christus contraxisset peccatum originis à matre, si ipsa non fuisset expers peccati originalis. Cum Christus non ex congressu Josephi & Mariæ, sed absq; virili semine conceptus sit, de Spiritu Sancto: qui massam illam carnis & sanguinis virginis Mariæ, de qua filius Dei humanam suam naturam assumpsit, ab omni labe peccati virtute sua omnipotenti, purificavit & mundavit; ut ex ea homo purissimus generaretur & nasceretur. Accipiatur simile quoddam: Aurifices suâ industriâ possunt argenti massam, cupro per minima permixtam, ita purificare & mundissimam reddere, ut ne mica quidem de cupro in argento illo permaneat.

52. Oculum spectro libatum vix sine horrore legi in *Historiâ Constantinopolitano-Turcica Christophori Besoldi*, sub seculo post partam salutem nono, pag. 67. Interea Basilius Imperator, dum Constantini filii obitu, inconsolabili dolore afficeretur, ut ei blandiretur Theodorus Euchaitarum Episcopus, cognomine Santabazenus, homo perditissimus, quem tamen ut virum sanctum & miraculorum effectorem, Imperator colebat; præstigiis suis & necromantiâ effecit, ut idem Constantinus defunctus, equo insidens, Basilio Patri occurrere videretur, quem cum amplexus & deosculatus esset Imperator, eum non amplius vidit.

53. Nemo sanè non mirabitur & attonitus stupebit, si videat vel audiat quosdam ex insano amore, non sine suspitione maleficii magici cadavera fovere, amplecti: imò labiis contingere & seriò osculari. *Iohannes Kirchmannus Libro de Annulis Cap. 21. p. m. 213. Edit. Lugdun. in 12. Anno M DC LXXII.* Ad genus annulorum, quibus amor posse conciliari putatur, refero illum,
qui

qui inventus fuit in ore cujusdam mulierculæ jam mortuæ , cujus infano amore Carolum Magnum Imperatorem olim captum fuisse memorant. Historiæ hujus , quæ à fabulâ non multum abludivit , indicium mihi fecit nobilissimus & Amplissimus vir D. Foppius ab Aiffema , Potentissimorum Ordinum Fœderati Belgii ad urbes Hanseaticas Legatus , vir rarâ eruditione præditus , multoque rerum usu subactus , amicus noster non è multis , qui eam apud *Stephanum Paschasium Lib. 5. des Recherches de la France cap. 31.* forte paulo ante legerat , quam ad ipsum salutandum venissem. Laudat vero Paschasius ejus testem *Franciscum Petrarcham* , cujus verba ex *Lib. 1. Epistola 3.* huc adscribam : Vidi Aqueensem Caroli sedem , & in templo marmoreo venerendum barbaris gentibus illius principis sepulchrum , ubi fabellam audivi non inamœnam cognitu , à quibusdam templi sacerdotibus , quam scriptam mihi ostenderunt : & postea apud modernos Scriptores accuratius etiam tractatam legi : quam tibi quoq; ut referam , incidit animus , ita tamen ut rei fides non apud me quærat , sed ut ajunt , apud auctores maneat : Carolum Regem , quem Magni cognomine æquare Pompejo & Alexandro audent , mulierculam quandam perditè & efficitim amâsse memorant. Ejus blanditiis enervatum neglectâ famâ , cui plurimum inservire consueverat , & posthabitis regni curis aliarum rerum omnium & postremò sui ipsius oblitum : diu nullâ prorsus in re , nisi in illius amplexibus acquiescisse , summa cum indignatione suorum & dolore. Tandem cum jam spei nihil superesset , (quoniam aures regias salutaribus consiliis insanus amor obstruxerat :) fœminam ipsam malorum causam insperata mors abstulit : cujus rei ingens primum in regia , sed latens gaudium fuit , deinde dolore tantum priore gravior , quantum fœdiori morbo correptum Regis animum videbant , cujus nec morte lenitus furor , sed in ipsum obscœnum cadaver & exanguie translatus est , quod balsamo & odoribus conditum , onustum gemmis & velatum purpura , diebus ac noctibus tam miserabili

rabili quàm cupido fovebat amplexu. Dicitur nequit, quam discors & quam malè se compassura conditio est amantis ac Regis: nunquam profectò contraria sine lite junguntur. Quid est autem regnum, nisi iusta & gloriosa dominatio? Contra quid est amor? nisi foeda servitus & iniusta. Itaque cum certatim ad amantem, seu rectius ad amentem Regem pro summis regni negotiis, Legationes gentium, Praefectiq; & provinciarum Praefides convenirent, is in lectulo suo miser, omnibus exclusus, & obferatis foribus, amato corpusculo cohærebat: amicam suam crebro velut spirantem responsuramq; compellans, illi curas laboresq; suos narrabat: illi blandum murmur & nocturna suspiria: illi semper amoris comites lachrymas instillabat. Horrendum miseræ solamen, sed quod unum tamen ex omnibus, Rex alioquin, ut ajunt, sapientissimus elegisset. Addunt fabulæ, quod ego fieri potuisse, nec narrari debere arbitror. Erat ea tempestate in aulâ Colonienti Antistes, vir (ut memorant) sanctitate & sapientia clarus, nec non comitatus & consilii regii prima vox, qui Domini sui statum miseratus, ubi animadvertit humanis remediis nihil agi, ad Deum versus, illum assiduè precari, in illo spem reponere, ab eo finem mali poscere, multo cum gemitu. Quod cum diu fecisset, nec desiturus videretur, die quodam illustri miraculo recreatus est. Siquidem ex more sacrificanti, & post devotissimas preces pectus & aram lacrymis implenti, de cœlo vox insonuit, & sub extinctæ mulieris linguâ furoris regii causam latere. Quo lætior, mox peractò sacrificio, ad locum ubi corpus erat, se proripuit, & jure notissimæ familiaritatis regie introgressus, os digito clam scrutatus gemmam perexiguo annulo inclusam sub gelida rigentiq; linguâ repertam festinabundus avexit. Nec multo post rediens Carolus, & ex consuetudine ad optatum mortuæ congressum properans, repente aridi cadaveris spectaculo concussus, obriguit exhorruitq; contactum: auferrî eam quanto ocyus ac sepeliri jubens. Inde totus in Antistitem conversus, illum amare, illum indies rectiùs complecti, deniq; nihil nisi ex sententia illius agere, ab illo nec diebus nec noctibus avelli. Quod

uli

ubi sensit vir justus & prudens, optabilem fortè multis, sed onerosam sibi sarcinā abjicere statuit: veritusq; ne si vel ad manus alterius perveniret, vel flammis consumeretur, Domino suo aliquid periculi afferret, annulum in vicinæ paludis præaltam voraginē demersit. Aquis fortè tum Rex cum Proceribus suis habitabat, ex eoq; tempore cunctis civitatibus sedes illa prælata est. In ea nil sibi palude gratius, ibi assidere, illis aquis mira cum voluptate, illius odore velut suavissimo delectari. Postremò illuc Regiam suam transtulit, & in medio palustris limi, immenso sumptu jactis molibus, palatium templumq; construxit, ut nihil divinæ vel humanæ rei eum inde abstraheret. Postremò ibi vitæ suæ reliquum egit, ibiq; sepultus est, cauto prius, ut Successores sui primam inde coronam, & prima Imperii auspicia capefferent: quod hodiè quoq; servatur, servabiturq; quamdiu Romani frena Imperii Teutonica manus ager.

54. Mortuus alicubi vitæ redditus traditur osculo, si credere fas est. *Petrus Borellus Histor. & Observ. Medic. Centur. 3. Observat. 58.* Quemadmodum legimus Deum in corpus Adami animam insufflâsse, sic etiam animalibus insufflationem vitalem concessit, adeoq; quædam est in India Medicorum secta, quæ morbos omnes sola curat insufflatione; sicq; solent apud nos Gallinæ ano admoveri ægrotantium, ibiq; detineri, donec suffocentur, & quasi animam in ægri corpus expiraverint, undè asseritur, ægros conclamatos sæpissimè revocari ad pristinum habitum. — Sed magis memoranda est historia famuli cujusdam, qui cum è ture rediret & Dominum mortuū invenisset, jamq; sepulturæ condendum, voluit illum diutissimè exosculari, dumq; supra illum flens & halitus fundens in os ejus esset, paulatim illum ad vitam tanquam Propheta revocavit. Sic enim Prophetæ olim in mortuos resupinos ipsi proni in eos inspirantes recumbebant.

55. Quid autem de his omnibus tenendum sit *D. Johannes Christianus Frommann, Medicus Provincialis Coburgensis & PP. de Fascinatione L. 3. Part. 2. C. 7. p. 485.* eruditâ epicurili exposuit, ita disserens:

rens : Quæ *Borellus* de Insufflatione adducit , tanto viro sunt indigna. Nam 1. ex Inspiratione divina Adamo facta non licet similem in animalibus insufflationem colligere. Siquidem spiraculum vitæ quod in nares Adami Creator flavit , anima fuit ; at Spiraculum hominis aer est , ex pulmonibus exclusus : Illud Spiraculum vitæ fuit essentialiter ; at vitalis animalium insufflatio vitalis principii effectus est , qui vitam manifestat non producit. 2. Non ideo quia Deus insufflationem vitalem concessit , ex vitali Medicinalem licet inferre facultatem , aliàs omnes homines eadem præditos esse foret inferendum , quia omnibus vitale principium inest. 3. Morbos omnes in Indiâ à quadam Medicorum sectâ sola insufflatione (naturaliter) curari posse , quis in re fide majore , & secundum omnes circumstantias ignotâ , viro experientia & testimoniis authenticis destituto fidem adhibeat ? Ne adhibeamus , & insufflationis natura & morborum diversitas prohibet. 4. Gallinas ano admotas quasi animam in agri corpus expirare dicit. O si Palladis ori suum admovisset autor , & veritatem in tenera discipulorum pectora feliciore fidere expirasset ! Admoventur ano , capiti , pedibus , & aliis hominis partibus gallinæ , non ut quasi animam suam in ægrotantis corpus expirent , sed ut malignitatem attrahant , causamq; morbificam discutiant. Hinc vel vivæ bubonibus pestilentialibus , vel dissectæ in phrenitide , cephalagia , epilepsiâ , &c. capiti imponuntur , teste *Schrædero-Pharmacop. Lib. 5. Cap. 55.* 5. Famulum rure redeuntem mortuum quendam halitu suo Prophetæ instar in viam revocasse ait. Paganus si hæc dixisset , Rutori ut supplicaret , per jocum impellerem. Ab hoc enim , si quid ex iis quæ quis possederat , amissum esset , opem poscebant gentiles. Axioma hoc : à privatione non datur (naturaliter) ad habitum (eundem numero) regressus ; (adeoq; nec à morte ad vitam ;) in Philosophiæ fundo collectum bonus Autor præcipiti cursu amisit , quem latere non debuit respirationis & vitalium animaliumque actionum detentionem , non statim vitæ

vitæ ipsius extinctionem arguere ; quia anima , sive actus primus sine secundo adesse potest , quod exempla hystericroum , strangulatorum , suffocatorum , & peste extinctorum quorundam , quos obvii quique ex eâ causa mortuos judicârunt , satis restatum fecerunt , apud *Theodorum Zwingerum Volum. 2. Lib. 7. fol. 505. Schenckium Lib. 4. Observat. CCLXXXVIII. Paræum Lib. 23. Cap. 46. Forestum Lib. 15. Observat. Medic. 25.* Prophetæ quidem in mortuos resupinos proni inspirârunt , sed animam ipsam non immiserunt , quia alterius animam Prophetæ non habuerunt. Si verò aliam inspirâssent , non idem homo in vitam rediisset , nova anima alterius habitaculum derelictum subiisset , anima prior corpore proprio careret , cum quo in *παλιγγενεσία* sit unienda : animam ipsam Prophetæ vel generâssent , vel creâssent , quorum neutrum dici potest ; ne plura ex asserto illo manantia absurda tangam. Cur autem viri illi Dei mortuos resuscitaturi ritibus & ceremoniis istis fuerint usi , Theologis exponendum relinquimus. Famulum verò illum Vitum DEI fuisse , Prophetico spiritu & munere ; & in vitam resuscitandi virtute peculiari donatum , *Borellus* veridico Spiritu prodat , & erit nobis magnus Apollo.

56. Cor amantis oblatum amasiæ , ab eaq; osculis ex ferventissimo amoris & tristitiæ affectu exceptum , in Historia Sicula , & apud Beroaldum in Epigrammatibus reperio , Accipe notabile amoris intensi argumentum , caractere dicendi pathetico à *Marcellino de Pise Encyclopediæ Moralis Tomo I. pag. 292.* expressum. Principi Salernitano Tancredo fuit filia , moribus ingenuis & in eam venustatem composita , cujus adspectu ardere possent , ipsi etiam impotes amoris homines. Ejus formâ captus nobilis adolescens virginem hanc fervidè deperibat , non renuic casta quidem obsequia viri virgo ingenua , fetum esse reputans , amorem nolle rependere ei , qui amore præit. Sed ut gliscente amoris æstu magna exsurgunt incendia , eò amoris deventum est , ut ambo igne reciproco conflagrarint. Non

X x x x x

erat

erant sui juris , depascente eos flamma , quæ cum sit edax cordium , suos toto corpore sparsit ignes , qui præsertim emicant in oculis , quos Poeta nuncupat in amore duces : demum serpens anior abditus se prodidit verbis anhelis , atq; colloquiis , fortasse plus nimio repetitis. Puellæ parens Princeps omnia tuta timens , sensit æstum , quo amantes deperibant sese , iniquo animo tulit , juvenem hominem fortunæ imparis amare filiam suam , alterius revera sortis , statuitq; apud se diffusus has radices amoris nimii , quo ardebat dolenscens ille , in perniciem suam gladio refecare. Utq; Principum sæpe coeunt velle & posse , quod molitus est , facinus egit , sed impium & ferale , Scilicet conducto sicario , juvenem hominem tulit è medio , apertoq; ejus pectore exeruit cor , positum in disco argenteo , ferale munus sævus Princeps misit in filiæ suæ cubiculum , ut ea hoc amatorio ferculo pasceretur. Expavit primò puella sanguinis adspectu , ut est imbecille hoc hominum genus ; sed ut sui compos effecta est , (quis fallere possit amantem ?) Cor extinctum proci agnovit suo sanguine purpureum , & licet in disco filetet cor elingue , non tacebat amor nunquam exanimis. Emortuum cor urgebat illam , ut simili hostiâ , ea ipsa victima effecta , mortuo parentaret. Minimè obsurdit virgo , sanguinis quippe loquacis excepit sonos , quibus petebatur illius cor , ut cordis exerti iniquè , etiam ipsa adæquaret sortem : non invita dedit manus , sed ultrò se aptavit ad liberam mortem , cordi adhuc æstuantem , corde suo etiam exanimolitura : Mortis suæ voluit esse præludia hos luctus in Patrem : Incaute Parens , pessimè à te consultum est , & pudori meo , & vitæ meæ , credidisti fore cor meum liberum enecato corde dilecti : erit sanè , sed alia libertate , quæ animo tuo non insedit , existimasti credulus supra modum facturam me finem amandi ; rescito sine nobilis amantissimi ; equidem faciam , sed profecto eum , quem tu postea detesteris. Hæc in supremo agone effata est. Demùm amore ejus incalente eo incremento , quod abdebat intuitus impii ferculi , ruens in amplexus cordis deposcentis de ferculo

ferculo cor illius , multis infixis Osculis , ait : Eodem fato dispereo , quo & tu , dilecte mi , eodem amoris occido spiculo , par pari refero , corque meum rependo tibi meo corculo , quo extincto tædet me vivere , ad omnia nauseantem. In his extincti cordis amplexibus delinquens animo , imponitur lecto , ubi amore faucia animam egit , referens argumentum amoris indubii. Pater serâ pœnitentiâ suum facinus diluit eâ ratione ; scilicet sancivit , ut in utriusque corporis solatium , eodem tumulto duo illa corpora conderentur.

§7. Etsi Suavius nihil suavius , nihil dulcius , inter mortaliū delicias reperitur , quandoquidem & Attica mella , imò ipsam Jovis Ambrosiam nectarque dulcedine vincunt , fuere tamen qui atrô quasi supercilio eadem contemptim repudiârunt. Sempronia Tib. & C. Gracchorum soror , uxor Scipionis Æmilianī , à Tribuno plebis producta ad populum , in maximâ confusione nihil à suorum amplitudine degeneravit ; cum enim totum forum acerrimo studio niteretur , ut Equitio , cui Sempronie gentis falsum jus quærebat , tanquam filio Tiberii fratris sui osculum daret , illum ut portentum execrabili audaciâ ad usurpandam alienam propinquitatem tendentem repulit. *Valerius Maximus Lib. 5. Cap. 8. Roman. 6.* D. Ambrosio à Valentiniano Imperatore ad Maximum Tyrannum Treverim misso , ad fratris Gratiani ab eo occisi corpus repetendum , cum Maximus assurrexisset ut osculo eum exciperet , ipse se , ne cum vocaretur quidem movit , quin potius eum propter proditionem increpavit. *Fulgosius Lib. 6. Cap. 2.*

§8. Quia osculum in veteri Christianorum Ecclesia orationis sigillum erat , ex mente Tertulliani Lib. de Orat. Cap. 14. idè ad osculum convenire , pro, simul orare , antiquitus dicebatur. Quod pacis osculum non solum in Ecclesiis publicis , sed & in privatis domibus post orationem dabatur. *Potes domi deferre pacem , Tertullianus* dixerat. Hæc tamen pia ac religiosa consuetudo à *D. Philippo Nerio* , pacis & concordie amatore

renovata fuit ; in ejus enim Constitutionibus statuit , ut peracta mentali oratione vespertinâ , quam Patres simul agunt , pace sigilletur ; dum Sacrifista pacis tabellam ad osculum circumfert ; in quâ sodalitate hujus cœlestis pignoris effectus mirabiliter ac jugiter emicat. *Macer in Hierolexico, pag. 460.*

59. Osculum amantes voti sui compotes reddit , cui gaudio proximus est Caprarius ille apud *Theocritum* , Amaryllidem alloquens *Idyllio 3.*

Νύμφα πρὸς πλοξάμω τὸν αἰπόλον , ὡς σε φιλάσω.
Ἔσι καὶ ἐν κενύοισι φιλάμασιν ἀδεία τέρψις.
Τὸν σέφανον τίλαιμε καλαυθίκα ποιήσεις.
Τὸν τοι ἐγὼν Αμαρυλλὶ φίλα κισσοῦ φυλάσσω,
Ἐμωλέξας καλύπτουσι καὶ εὐόδομοισι σελίνοισι.

*Nympha , amplexere me caprarium , ut te deosculer. Inest & in osculis inanimabus dulcis voluptas. Facies ut coronam hanc in minutis partes discerpam , quam tua causa , ô chara Amarylli ex hedera nexam gero , implexis folliculis , & odorato opio. Ac si dicat : si modò te osculatus fuero , id mihi abunde futurum est ; Nam in osculo est proxima spes potiundi. Cujus rei testis futura est hæc corona , quam capite gero. Hanc ipse , scilicet , hoc tantum boni adeptus minutatim concidam : qui est mos illorum , qui aut jam facti sunt compotes amorum suorum , aut inibi sunt , ut iis potiantur. Et hoc illud est , quod prisce dicebant coronas in Convivio cadere seu diffuere , nempe comâ & coronâ unguento madidis , & hinc facile fluentibus. Id quod signat *Ovidius* in his versibus *Lib. 1. Eleg.**

Ergò amor & modicum , circum mea tempora vinum
Mecum est , & madidis lapta corona comis.

Carol. Paschalius Coron. Lib. 2. cap. 6. p. m. 84.

60. Comptæ mulieris oscula & conversationem castè vivere volenti evitare unanimi consensu prudentes suadent. *Jacobus Balde in Poemate de Vanitate Mundi numero LVI.*

Oblata

Oblata labris basia
 Luctantibus recusa,
 Et si rogaret millies,
 Tu millies recusa
 Quæ verba fingit sesamo
 Dulciq; plena melle,
 Credas Cerastæ toxico
 Flavog; sparsa felle.

Mitte igitur thalamum & noli pro Dote pacisci,
 Suaviaq; oppositâ pelle dolosa manu.
 Quin vultum quoties invitat ad oscula, dorsum
 Obverte, & pedibus protere vota Lupæ.
 Rhetoricam nôsti, quæ sit tibi verba datura
 Aurea, cumq; Tropis, byssina cumq; favis!
 Byssina? sed ferrum, sed plus quàm ferrea verba.
 Byssina? sed crassus sunt, mihi crede rudens.

Quò vesane ruis? resiste scorto;
 Ceruffata puella non omittet
 Causas quærere basiationis,
 Palpabit mihi crede complicatis
 Prostant oscula porriget labellis:
 Promissura Rosas thymumq; mellis:
 Manatura nigri palude fellis:
 O! quæ basia, qualibus labellis!

Et statuis tali Dominæ servire maritus?
 Probraq; suaviolo conjugis empta pati?
 Si me non spernis, spernas meretricis amatæ
 Oscula, nec pretium, nec patiere preces.
 Mella quidem loquitur, blandisq; incesta perorat.
 Ignibus atq; oculis, læna diserta tuis,

Tu tamen haud fidas : ignes sunt frigora Thracum ;
Noctua sunt oculi ; melq; venena merum.

Inunc & osculare publicam Larvam.
Regumq; sputis basiisq; fatentem.
Raptos ocellos (orba propriis) furto
Vibrabit, emulgere suavium docta.
Sed tu resiste, si sapis: sed infringe
Exercitatum lubricis genis palmam;
Neu verba credas, quæ dat esse mel, fel sunt,
Yah! Alveari quantus incubat Fucus.

61. De Patria Judæ Proditoris varii varia; sed si advertamus, quod omnes Christi discipuli ex Galilæa fuerant, rectè non extra eam regionem Judæ patria inveniri debet. At cum *Carioth* situata sit in tribu Judæ, *Iosua Cap. 15.* & *Isch* Hebraicè hominem significet, *Icharioth* rectè homo ex *Carioth* interpretatur. *Macer Hierolexicipag. 336.*

62. Nullis amor armis gravius vulneratur, quàm suis, id est osculis. *Iohannes Baptista Ferrarius Senensis, Soc. IESV, Orat. 8. inscripta Morientis DEI prodigium, p. m. 52: Edit. Colonienf. in 12.* Clementer cum Christo agitur: non vulnere, sed osculo excipitur. O facinus ab ipsa humanitate barbarum! O crudelissimo dignam proditore Clementiam! Ut altissimè vulneratum facilè tradas in manus hostium, Deum, divinum ad cor perfido penetras osculo. Nimis enim nosti, ex amoris castris barbare transfuga, nullis amorem armis gravius vulnerari posse quàm suis. Exclamare libet: Ubi mors non est, si in osculis est?

63. *Idem Oratione 9. pag. 65.* Tam atrox, tam insolens in DEUM parricidii scelus, non communibus lacrymis, sed præsu-

præfudato sanguine deplorandum fuit. Osculo filiorum aliquis vulneri prolusit, ut ex facili oris aditu omnium gravissimè cor paternum vulneraret. Vulnerum jam ego reliquorum licentiam non admittor, dum tantum licuit osculo in cor. Subi jam vincula prodite Pater, decet enim post osculum proditoris amplexus vinculorum, neq; tui te filii aliâ ratione mitius amplecti nõrunt, quam vinculis.

64. *Idem Oratione II. pag. 67.* Amor osculo trahitur ad supplicium. Supervacaneas catenas jam captivo injicitis lictores. Prudentius licitorem agit antesignanus Judas; sola enim amoris vincula oscula sunt. O oscula, funiculi Adam & vincula charitatis, ad quas præterea delicias Deum deducitis? Puderet dicere nisi deduci sibi decorum ille existimasset.

65. Oscula hodie multis, plus quam merita, ut sunt seculi, quod vivimus, mores perversi, viam ad honores & lautiorum fortunam sternere facitis, verbis innuit, & falsè ridet elegantissimus Orator & Poeta Kiloniensium, *D. Georg. Daniel Morhof, in Panegyrico Nuptiis Sereniss. Princip. Dni Christiani Alberti, Postulati Coadjutoris Episcopatus Lubecensis, & Celsiss. Dnae Fride-rica Amaliae, dicato, Litera G.* Alibi foetida quædam & edentula anus nitido alicui & cincinnato Narcisso, non Junonis Cinxiæ, sed monetæ auspiciis jungitur, & vel ex graveolentibus Osculis bonus lucri odor capitur. Multis queis Veneris illa Myrtus non nisi Laureis intertexta arridet, per thalamos in Cathedras scanditur, & tribunalia, soliusq; ambitus causa sponsa ambitur, quasi verò quemadmodum Comitum Habsburgensium oscula disertos facere credebantur; ita uxoris alicujus basia doctos aut peritos reddant. Scilicet non in Poëtarum tantum fabulis, sed nunc quoq; viâ lacteâ in cælum itur, nec tam ex lucubrantium lucernis, quam ex nuptialibus tædis gloriæ faces accenduntur.

66. Pugio Regius alterius corproi infixus cum osculo reverentix Regi traditur. *Iohannes Loccenius Historia Suecana Lib. 7. pag. 372. De Regimine Erici XIV.* Infelici suo fato Nicolaus Sture Suanthonis filius, Regis Consanguineus, & semper ei fidus, legatione sua & negotio Erici apud Cæsarem & Lothringæ Ducem, ex animi sententiâ, ut sperabat, confectis, hoc ipso tempore ex itinere domum, & Upsaliam ad Regem redit, ac statim in vincula conjicitur. Quin Rex in ipso carceris cubiculo eum pugione transfigit; quem ille vulnere eductum Regi cum osculi veneratione reddit. Mox eum sicarius transfosso per oculum capite, & Regis satellites penitus obtruncant.

T A N T U M.

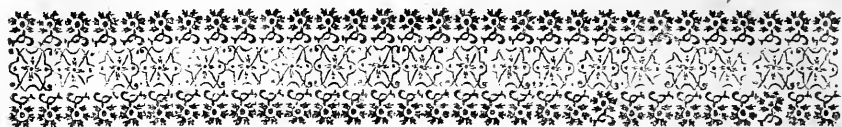

MAN

MANTISSA,
EPIPHYLLIDES
SACRAS,

DE

JUDÆ INGENIO,
VITA ET FINE,
CONTINENS.

Calamorum Magnetes insigni virtute insignes sunt. Tra-
 hunt ad se calamos, trahunt linguas, ut laudabilia ho-
 minum facta quilibet laudet, malorum molimina nemo
 non culpet ac detestetur. Sicut autem semper in ini-
 qua quam in recta proclivius est humanum ingenium; ita de-
 bet illò trahi congruis auxiliis, undè labans avertitur. Con-
 fert oratione benefuada bonum animis ingerere, sed plus reve-
 ra prodest agere exemplis, quam ambitiosa verborum pompa
 viam virtutis ostendere. Verba enim suis viduata factis & ex-
 emplis argumenta penè irrita sunt ad animas excitandas. Qua-
 propter Mathathias ut animos suis filiis adjiceret, agone ultimo
 imminente, memor actionum, quas generosi Hebræorum Pro-
 ceteres ediderant, hos Heroes eis recensuit, ita natos circum-
 stanter alloquens, 1. Maccab. 11. Mementote operum Patrum
 quæ fecerunt in generationibus suis & accipietis gloriam mag-
 nam & nomen æternum. Quin imò Deus ipse in humanis Ju-
 dæos adhortatus, ut abstinerent à vitiis, Abraham propoluit eis
 in exemplum, ut ad amissim hujus Patriarchæ suam vitam re-
 formarent. Si, inquit, filii Abrahæ estis, opera Abrahæ per-
 ficite. *Iob. 8.* Habere sibi aliquem accommodatum ingenio
 nostro ut in speciem ejus componamur, *Seneca Philosophus*, sa-
 lutare vocat consilium, *Epistolam. 11.* ita concludens; Jam clau-
 sulam Epistola poscit, Accipe & quidem utilem & salutarem,
 quam te affigere animo volo: Aliquis vir bonus nobis eligendus
 est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spe-
 ctante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc,
 mi Lucili, Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum
 dedit, nec immerito. Magna pars peccatorum tollitur, si pec-
 caturis testis assistat, Aliquem habeat animus quem vereatur,
 cujus

cujus auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qui non aspectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui sic aliquem vereri post, ut ad memoriam quoque ejus se componat, atque ordinet. Qui sic aliquem vereri potest, cito erit verendus. Elige itaque Catonem: si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum Lælium: elige eum cujus tibi placuit & vita & oratio, & ipsius animum ante te ferens & vultus, illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, aliquo ad quem mores nostri se ipsi exigant. Nisi ad regulam, prava non corriges. Quandoquidem exempla ut *Sebastianus Foxius*, *Marzillus Hispanensis*, de *Hist. instit.* ait, usque adeo movent hominum animos, ut quoniam eo sunt illi ingenio, ut quod ab aliis fiat, sibi quoque putent faciendum, vel vitia, etiam & scelera aliorum ipsi imitentur. Sumus enim omnes invicem veluti Simiæ dictorum & factorum nostrorum, sicut & Simiæ quoque ipsæ nostri: ita cernimus hominis unius scelerati & impuri vitam, quasi morbum late serpentem & contagiosum, aliorum mores corrumpere: Sic mali Principes non tam detrimenti id rebus publicis afferunt, quod eas male administrant, quam quod exemplo suo cunctos depravant; sic patres vitiosi, filiis sunt pravitatis causæ & exemplo. Juxta prudens Senecæ monitum

CHRISTUM propono velut Typum virtutum omnium, ejusque cultum sincero ex corde proveniente. Ille nempe nobis Christianis debet esse in exemplum, quia primum in unoquoque genere est mensura cæterorum & regula, ad quam omnia conclusa tali genere concluduntur. Ita sacri quædam summa nobis erit obsequii, **CHRISTUM** imitando, palam profitendo eum esse nostrum mediatorem, salvatorem & redemptorem unicum, sicque primas eidem deferre, sectando vias virtutum, quas in statu exinanitionis decurrit, est illum supra modos omnes alios venerari. S. Cyprianus de duplici martyrio: Efficacius est vitæ quam linguæ testimonium, habent & opera suam linguam, habent suam facundiam tacente lingua. Ideo jus Cano-

nicum plus urget ad exempla virtutis exhibenda, quam ad loquelam intonandam. Canon. Ab exemplis sanctorum Patrum debemus arguere, id est, non allegando exempla Sanctorum, sed ea manibus exhibendo. Rationem affert jus sacrum hoc Canone: In exemplum trahitur à minoribus, quod factum est à majoribus. Can. Moyfi 8. quæst. 1. Can. cum quidem de jure jur. Quemadmodum autem antea Christum imitandum proposuimus, ita nunc Judam fugiendum sistimus. Judas supremus ille Diaboli minister, Salvatoris nostri mitissimi perduellis, omniumque scelerum receptaculum, plurimos dudum acuit calamos, manus doctas armavit, ingenia varia exercuit; sed in sui ignominiam. Damnatus enim est in publico orbis theatro ab omnibus, communi Christianorum suffragio, ut nullus ejus vestigiis insistere gestiat. Uti pictores, cum imaginem ab imagine pingunt, identidem exemplaria spectantes, illorum lineamenta ad suum officii usum transferre student: Sic qui studet omnibus virtutis partibus perfectum efficere, debet elaborare, ut quasi ad simulachra motu & actione prædita, vitam Christi omniumque Sanctorum sæpe oculos animi convertat. Contra qui tenebras diuturnas expertus, tenebrarum tædio afficitur, sese ad lucem paulatim accelerat reducere: Sic & qui in scelesto & maligno aliquo vitiorum omnium fuerit exemplar contemplatus, ejusque interitum attenderit, facile virtutis iter aggredietur, & hujus horrore, si male prius vixerit, fastidium prioris vitæ sibi maturè ingenerabit. Judam qui videt, speculum videt, in quo unicuique apparet quid faciendum quidve omittendum sit. Imo de illo verè idem, quod apud Virgilium Æneidos II. de doloso Sinone dictum reperitur, dici poterit:

Adspice nunc Judæ insidias & crimine ab uno
Omnia dilce - - -

Nemo Christum sequitur qui, degeneris discipuli prodicionem diris non insequatur. Nemo Judæ mores fugit, nisi qui Judæ finem

nem timet vitamq; vitat. Attulimus quidem in superioribus de illo non pauca; non vero singula ex Patrum ac recentiorum quorundam Scriptorum lectione nobis observata: Agunt enim de vituperio Judæ Patres certatim & elinguis nemo silet; & ne Musæ in hoc uberrimo dicendi campo tacitæ viderentur, conduxerunt quidam illas ad hoc factum omni nequitia majus exterminandū. Quapropter quæ nobis sparsim collecta sunt, definitis hic includere cancellis, & EPIPHYLLIDES SACRAS, certis inscriptionibus signatas, adjicere libuit. Imago quasi hic Judæ suis, hoc est, atris coloribus inficitur, ut exquisita, sed lugubris pictura non nisi odium tristitiamq; animis piorum retricet.

TITULUS I.

DUO in cœtu Apostolorum fuerunt Judæ, alter bonus, alter malus, simulator & hypocrita impudens. Ex quo apparet, bonos semper malis mixtos esse.

1. *Clemens Alexandrinus Libro 2. Pedagogi Cap. 8. p. m. 211. edit. Paris. Anno 1612. in folio.* Nos autem docebit ipse Dominus Judam esse fallum pro adulterinum: Qui intinxerit mecum in catinum, dicens, hic me tradet. Vides convivam dolosum. Hic ipse Judas osculo prodidit Dominum. Fuit enim idem hypocrita & simulator, fraudulentumq; ac dolosum habens osculum, alium veterem imitans hypocritam, & populum arguens, propter quem dictum est, *Hic populus me labiis honorat, cor autem eorum longè est à me Esaia 29.*

Est ergò satis probabile, ipsum (Judam mysticè) significare oleum quidem, ut discipulum qui consecutus fuit misericordiam, fraudulentum autem, utpote proditorem, oleum venenatum. Hoc ergò erat, quod prædicebant pedes oleo delibuti, Judæ nempe proditionem, cum Dominus pergeret ad Passionem.

2. *Victor Antiochenus ad Cap. 14. Marci Tomo 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Venit Judas Ischariotes unus de duodecim. Quod unus de duodecim Apostolorum numero, una cum turba venisse scribitur,

tur, id in signem Diaboli malitiam, infandamq; proditoris nequitiam & impudentiam arguit. Qui enim pari cum cœteris Apostolis honore & dignitate potiebatur, is eorum ducem & antesignanum se præbet, qui Christum ad supplicium & mortem petitem venerant.

3. *Origenes in Exodi Cap. 15. Tomo 1. Oper. pag. 26.* Judas erat Diaboli equus, sed donec adscensorem habuit Dominum, de equitatu fuit salutis. Cum cœteris enim Apostolis missus ægrotis salutem, & sanitatem languentibus præstabat. Sed ubi se Diabolo substravit, post buccellam introivit in eum Sathanas, & ascensor ipus factus est Sathanas.

4. *Bernhardus in Cœna Domini, Sermone 3. Tom. 1. Oper. Col. 1724.* Judas simulator fuit, ejus sanctitatem palliabat vultus Sophisticus. Nam religionem simulabat in facie, quam non habebat in mente. Sanctitatem prætendebat in veste, quam alienabat à corde, foris agnus, in publico, intus lupo, in occulto. Foris Discipulus Christi, intus Discipulus Diaboli.

5. *Idem Col. 1723.* Nihil doloris gerebat qui astutam rabi- do portabat sub pectore vulpem. Non erat dolens, cui ingens dolor inesse debebat. O bonitas Redemptoris! O pietas Creatoris! neminem vult perire, sed omnes fieri salvos. Specialiter non designat traditorem suum, ne fieret impudentior vel invere- cundior, manifestè deprehensus. Manifestat ergò crimen, & dat locum pœnitentiæ, ut proditor videns se latere non posse, agat pœnitentiam. Sed vir ille perditionis nullius pœnitentiæ lamenta suscipiens, talis vel pejor remansit, qualis fuerat prius, transiens in affectum cordis.

6. *Rupertus Abbas Tuitiensis, Tom. 2. Op. in C. 12. Iohann. Comment. L. 10. p. 273. Edit. Colon. Agrippin. in fol. An. 1602.* Terribimus nebulo nequissimam invidiam, quâ de bono magistro malè sentiebat, & profundam avaritiam, qua Dominicis oculis non parcens, furtum inferebat, honesto nomine, id est, egenorû palliavit curâ. Quis non miretur, quod talem conscientiam tali hypocrisi contegebat, quod insidiator misericordiæ, de necessariâ pauperibus misericordiâ tractabat.

7. *Nicolaus Oranus de Iudæa Proditoris Apostasiâ, Concione* 16. p. 177. *Edit. Duaci Anno 1611. in octavo.* Imperator Caligula traditur maximè fuisse impudens, ut qui diceret, se nihil in suâ naturâ magis probare quàm in verecundiam. Pudor enim ut ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus revocat. Vox, ut ait *Erasmus*, magis digna carnifice quam Imperatore. Talis erat in verecunda illa vox hujus dolosi Judæ, quam magis dignam carnifice censeo quam Apostolo: Numquid ego sum, Rabbi? Benè de hoc impudente videtur locutus Sapiens Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absq; murorum ambitu, ita qui nescit in loquendo Spiritum suum continere.* Sicut urbs enim quæ talis est, facilè patet hostium insidiis, ita qui impudens est, & in verecundus in loquendo, præsertim cum manifestæ veritati repugnat, animam habet undiaquaq; patentem Diaboli suggestionibus. Undè nec mirum, quod postmodùm in eum ingressus fuerit, ut in eo plenè dominaretur.

8. *Antonius de Escobar & Mendoza, Commentar. in Evangelia, Tomo 1. Lib. 4. ad cap. Matthæi 26. cap. 1. pag. 280.* Non vacat à mysterio, duos fuisse inter Apostolos Judæ nomine vocatos, ut unus dicatur Judas Jacobi, alter verò Iscarioth, quia Judas confessio interpretatur. Et idèd duos istos fuisse inter Discipulos, ut unus eorum teneret formam verè confitentium, quorum pars fideliter permanet cum Domino: Alter eorum partem exprimit, qui confitentur se nôsse DEUM, factis autem negant. Propterea omnes transeunt cum isto ad avaritiam, ad dolos & fraudes, & commiscent se falsis fratribus.

9. *Paschasius in Matth. Lib. 12. Tom. 9. Bb. Pp. parte 2. pag. 1198.* Judas (Iscarioth) unus inter Apostolos numero erat, non merito, specie, non virtute, conjunctione ad tempus corporis, & non vinculo charitatis.

10. *Gregorius homil. 12. in Evang.* Regnum cœlorum quod præsentis temporis est, Ecclesia, decem virginibus comparatur, inter quas quædam prudentes, quædam fatuæ sunt, quia mali cum bonis & reprobi cum electis admixti sunt. Nam etsi patres-familias

familias bonum semen spargant in agro suo, non deest inimicus, qui superseminet Zizania? quæ tamen utraq; usq; ad messem vult crescere. Quinimo teste *Chrysofomo*, majori sunt boni admirationi cum inter improbos vivunt, & eò magis eorum virtus animiq; generositas comprobatur.

T I T U L U S II.

Judas triplex officium administravit, Officium nempe Receptoris Eleemosynarum, Dispensatoris in rebus necessariis, & Eleemosynarii, eorum quæ restabant. Nihilò tamen minus fur erat, qui multas recipiebat pecunias, easq; sibi applicabat. Fur, qui in necessariis non expendebat, quæ debebat; fur, qui concreditos sibi nummos superfluosq;, fingeat se dare pauperibus, & sibi retinebat. Mirum igitur alicui videri potest, cur Dominus ipsi loculos & Dispensatoris munus tradiderit?

11. *Augustinus Tractatu L. in Iohannem, Tomo 9. Oper. p. 151.* dicit, Christum id fecisse declarando, quod in Ecclesiâ non essent defuturi; qui bona raperent Ecclesiastica, qui ob id nobis esse scandalo non deberent, cum & inter duodecim Discipulos unus esset Judas.

12. *Cyrillus Alexandrinus Lib. 8. in Iohan. c. 7. & Chrysofomus homilia 64. in Iohan. dicit*, quod Christus cognoscens Judam avarum, & quod ipsum deberet ad mortem tradere, intuitu vilis pretii recipiendi, voluit ipsum inter manus & penes se habere positas pecunias, tantùm ut nihil ei deesset, ut hujus intuitu experiretur, utrum ejus desiderium satiaretur? Sed quid? quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

13. *Theophylactus ad Cap. 12. Iohan.* Propter illud ipsum, quod fur erat, Dispensationem ei permisit Dominus, ut omnem ei occasionem auferret; non enim poterat dicere, quod propter pecuniarum amorem eum prodiderit. Nam satis consolationis habebat ex marsupio, neq; marsupium gerens fidelis erat.

14. *Bernhardus Serm. 2. in Cæna Domini, column. 1715. Tomo 1.*

Oper.

Oper. Iste dum fitit lucrum, tendit ad laqueum, dum perdit vitam, lucratur mortem.

15. *Dionysius Carthusianus in Iohannis Cap. 12. v. 6.* Fur erat, & loculos, id est, repositoria habens, ea quæ mittebantur, hoc est, eleemosynas, quæ Christo dabantur ad sustentationem sui, & discipulorum suorum, vel ut ipse illas ulterius distribueret in pauperum usus. Multa quippe dabantur Christo ab auditoribus suis & foeminis religiosis: & quod Christo ejusq; discipulis superfluxit, fecit Christus dari egenis, propter quod & inopes multi eum comitabantur. Christus quoq; officium procuratoris & dispensatoris commisit Judæ tanquam minus spiritali & inferiori. Nam & inter Apostolos ultimus comparatur. Talia ergo, quæ sic mittebantur in sacculos, quos Judas portabat, hoc est, in alios usus convertit & occultavit, decimum, ut dicitur, nummum furando.

16. *Rupertus in Iohann. Cap. 12. pag. 274.* Quare, inquis, Dominus noster omnia sciens, cum talem illum sciret, non solum Apostolum, sed & provisorem vel saecularium fecit Apostolorum? Ad hæc inquam: quare usq; hodie multos in Ecclesiâ suâ idem Dominus permittit esse præpositos similes ejus? Qui enim de Ecclesiâ aliquid furatur, Judæ perditio cõparatur. Quanti autem putas de Ecclesiâ furantur, abutentes ministeriõ, quò, permittente Christo funguntur? Quanti rem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt, & non qualecunq; furtum, sed sacrilegiũ. Si crimina discernuntur in foro qualiscunq; furti & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de republica; & si non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ: quantò vehementius judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuit, non undecunq; sed de Ecclesia tollere? Igitur cum hodieq; multi sint Judæ similes, & cur ad ministerium Ecclesiasticum pervenire potuerint, interrogatur, certum quid respondere nequeamus, nisi quia multa permittit fieri DEUS, quæ non vult, de illo uno nõ temerè Judicium Domini discutiamus; præsertim cum ignoremus, utrum Dominus electione suâ loculos suos illi commiserit, an certe, (quod credibilis est,) ille se ingesserit, sicut pleriq; nunc Ecclesiasticis mi-

Zzzzz

nisteriis,

nisteriis, tanta importunitate se ingerunt, ut nisi admittantur, penè graviora per discordiam animabus scandala, quàm si admittantur, rebus Ecclesiasticis damna inferant.

17. *D. Thomas de Aquino, in cap. 12. Ioh. addit aliam rationem, ut minus digno cura temporalium committeretur, spiritualibus & magis dignis cura spiritualium. Ad hoc videtur etiam Paulus 1. Cor. 6. alludere, scribens: Secularia igitur Iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ministrare verò mensis erat temporale.*

18. *Benedictus Pererius in Cap. 12. Iohan. Disput. 2. p. m. 30. Hujus rei tres licet rationes minimè improbables afferre, Prima ratio ex Chrysostomo petita est. Erat Judas inflammato avaritiæ studio cujuslibet lucri avidissimus, ne itaq; ob avaritiam graviora animo conciperet & patraret scelera, permisit Dominus, ut pecuniolis suis avaritiam suam aliquatenus exsaturans à majoribus se maleficiis abstineret. Secundò permisit Dominus homini avaro & turaci dispensationem & conservacionem pecuniæ, ut ostenderet, quàm parvi ipse penderet & pro nihilo pecunias duceret. Tertiò in illo Collegio Apostolorum erat Judas omnium minimus & imperfectissimus, cæteris itaq; Apostolis spiritualia tractantibus, Judæ administratio temporalium tradita est.*

19. *Didacus Stella in cap. Luc. 6. Tomo 1. Oper. pag. 265. Edit. Lugdunens. in fol. Anno 1580. Judas ultimo loco inter Apostolos recensetur, non quod posterior venerit ad Christi Scholam, sed quia traditor & iniquus fuit. Sicut enim Johannes ponitur in actis secundo loco, propter ipsius excellentiam: Sic Judas ponitur in infimo loco, propter ejus vitæ obscuritatem & nequitiam. Adde etiam, quia temporalium præsertim habuit administrationem.*

TITULUS III.

Judas habebat malum propositum, sive debile fundamentum, ut invidus & insipientissimus mercator, ideoq; peccatum ejus frivole commissum, propter varias rationes gravissimum existimari meretur, etsi non sine rationibus Dominus à discipulo se tradi toleravit.

20. *Athanasius in Quæstionibus Parabol. Sacra Scriptura, quæst. 44.* exponens verba Matthæi Cap. 7, Homo quidam domum suam ædificavit super petram, inquit, quis est ille homo? Sanctus Petrus. Petra Christus, Domus fides, ventus Diabolus est. Qui verò super arenam ædificavit, Judas est. Arena siquidem sterilis.

21. *S. Paulinus ad Sulpitium Severum Epistola 3.* Traditor Judas, qui recepto corde tuo Zaboli spiritu mulieris unguentum Christi pedibus invadebat. Verùm proditor antequam proderet Dominum, perfidiam suam prodidit, quem non pauperum, sed furtorum suorum cura commoverat, & livor mentis invidæ, ut unguentum illud, quamlibet pretiosum, Dominicici tamen sanguinis comparatione vilissimum, pretiosius corpore salutari judicans, indignaretur in scæminam piè prodigam, quam ipse Dominus bonum in se opus testatur operatam, docens egentium curam esse posthabendam, sed sibi tantùm, ut in eo ostenderet, ut corde perverso fidei misericordiam prætulisset, cum fomes operum fides sit, & præceptis suis præstet ipse præceptor, nisi quod in hoc quoq; filius perditionis ostendit, quàm vilem CHRISTUM haberet, ut qui unguentum, quod supra CHRISTUM effundebatur, perire dixit, & ideo non est in pretio sanguinis CHRISTI, quia habere Redemptorem non potest, quem maluit habere venalem, & jure commercio vitæ mortis contracto excluditur, suo ipsius damnandus judicio, quod triginta argenteis vendidit eum, quem mulier, ut ipse taxaverat, unxit trecentis. Sed in hoc perversus,

quod ipsum vili æstimans Dominum, unguentum illud, quod in salutarem nobis ejus sepulturam præmittebatur, carò æstimavit.

22. *Nazianzenus orat. 27. p. m. 689.* Invidiæ tabes proditorem Judam effecit. Hæc & illum laqueo dignum exigua pecunia illectum proditorem fecit.

23. *Hieronymus Baptista de la Nuza, Tractatus Evangelici parte secundâ, §. 14. pag. 387.* Non solum Judas impiissimus fuit vendendo Christum, sed insipientissimus & stultissimus. Erat Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ DEI erant absconditi; erat is, de quo dictum est, *nescit homo pretium ejus. Jobi 28. 13.* Et iterum Sapientiæ 7. 9. *Omne aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & quasi lutum reputabitur argentum in conspectu illius.* Decrevit Judas illum vendere, & tanquam mercem quandam exponere venalem. Et quibus persolvendum tradidit? In quo emporio eum vendendum exposuit? Abiit ad Principes sacerdotum, & ait illis, quid vultis mihi dare &c. Vide insipientiam & stultitiam venditoris. Primò ille elegit emporium, in quo Christus nulla æstimatione habebatur. Erat ille, ut dictum est, pretii ac valoris omnibus modis infiniti, & solus DEUS poterat justè illum æstimare, qui solus verum ac legitimum ipsius comprehendebat valorem, quem nulla creatura poterat cõprehendere. Si autem, ut dictum est, nescit homo pretiũ ejus, multò min⁹ illi quos excæcatos in Christi cognitione & æstimatione tenebat malitia. Secundò Mercatores illi nõ quærebant mercẽ hujusmodi à venditore, sed ipse eam spontè offert, unde minori pretio erat æstimanda, nam ultionæ ac oblatæ merces à venditore vilescunt. Tertiò, illi Mercatores erant avari, imò ipsa avaritia, quos jam à longè Propheta Amos contempletus dixerat Cap. 9. v. 1. Avaritia in capite omnium. Quartò crudeles, qui alieno damno minimè compatiiebantur, tantummodo proprio commodo inhiantes, inde ad Judam propter prodicionem discruciatum dicebant, quid ad nos? tu videris. Tandem Judas non postulavit magnum pretium, sed illis reliquit,

ut sibi

ut sibi bene-vifum pretium impenderent, hoc ipfo intelligere volens, exiguum omnibus modis sibi exhibendum. Si enim quis avariffimo mercatori mercem emendam rogando offerat, cui relinquit pretium ad fui voluntatem dare, certum est, non nisi viliffimum pretium accepturum, quantumcunq; fit pretiofa res, quam vendit. Quantum ergo pretium poterat Judas ab hujusmodi emporibus fperare, qui avariffimi erant, & rem, quam ipsis vendebat, non æftimabant, imò contemnebant, quam ipfe ultro eis offerebat, & ut emerent, rogabant, pretium illis constituendi relinquens.

24. *R. P. Henricus Seynensis, Prædicator Capucinus in Anno Ecclesiastico, Tomo 1. de Passione Domini, pag. 219. seq. Edit. Colon. in fol. Anno 1677.* Modus, quo ufus est Judas ad vendendum Dominum suum, manifestè ostendit, eum fuisse latronem, cum abiens ad principes sacerdotum, ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Quis unquam vidit mercatorem reposuisse mercem suam voluntati illius, qui voluerit eam emere? Numquid non diceretur hic esse stultus, aut latro, qui non cognoscens valorem mercis, quam suffusatus est, contentus esset pretio, quod sibi pro ea daretur? Proprium est enim latronibus dicere, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam mercem meam? Ipsi cupiunt quæcunq; vel vili pretio illam tradere, veriti ne cum suo latrocinio apprehendantur. In hoc ergo Judas ostendit se esse latronem cum Judæis ait, Quid vultis mihi dare &c. Quasi diceret eis, non potestis mihi dare sic exiguum pro eo, ut illum non vobis tradam ad hoc, ut de illo disponatis secundum beneplacitum vestrum. At illi constituerunt ei triginta argenteos. Judæi obtulerunt igitur ei triginta denarios, ut ostenderent, quam pauci æftimarent Dominum nostrum, quod vehementer augebat injuriam, quæ irrogabatur ei. In quo mihi videntur Judæi se gessisse erga Judam non secus ac se gerunt Domini erga servos suos, cum afferunt ipsis aliquod bonum nuntium; ajunt enim illis: ecce pecunia ad emenda tibi calceamenta. Hoc ego non adinveni, sed istud me edocuit Amos Propheta Cap. 2, v. 6. qui prædi-

cens venditionem Salvatoris perendam à Juda, & pretium pro illo dandum, dicit, quod vendiderit justum pro argento, & pauperem pro calceamentis.

25. *Alexander Ales in Psalm. quadragesimum, num. 10. fol. 115. facie primâ*, Judæ peccatum gravissimum esse propter 3. Rationes scribit, I. Quia Christus ei erat pacificus, vel idedè nequius fuit eum tradere, quod notatur cum dicit: *homo pacis mea*, id est cum quo ego pacem habebam, licet ipse mihi non ita. II. Quia familiaris, quod notatur cum addito: *in quem speravi*, id est sperare potui, vel debui; significat etiam usum communem eorum, qui in suis familiaribus confidunt. III. Quia beneficus, unde dicit: *qui edebat panes meos*, ad litteram, unde dixit Luc. 22. *Ecce manus tradentis me mecum est in mensâ.* In primo redarguitur Judas de infidelitate, in secundo de deceptionis fraude, in tertio de seditione. Et notandum, quod propter multas causas Christus voluit tradi ab eo, qui videbatur esse amicus illius, Prima ratio est, ne homo ponat spem suam in homine, Jeremiæ 9. *Maledictus qui confidit in homine, vel qui ponit carnem brachium suum.* Secunda, ne homo se credat homini. Johannis 2. *Ipsè autem IESVS non credebat semet ipsum eis, eò quod ipse nõssèt omnes.* Jeremiæ 12. *Fratres tui, vel domus patris tui ipsi etiam pugnaverunt adversus te, clamaverunt post te plenâ voce, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona.* Tertia ratio est, ut homo Christianus discat persecutionem sustinere, non solum ab inimicis, sed à domesticis. Johan. 15. *Non est servus major Domino suo, si me persecuti sunt, etiam vos persequentur.* Quarta est, ut homo ab amicis & familiaribus sibi caveat, Eccles. 6. *Ab inimicis tuis sperare, vel ab amicis tuis, attende.* Micheæ 7. *Ab ea qua dormit in sinu, custodi claustra oris tui.* Ibidem, *Nolite credere amico, vel nolite confidere in duce.* Quinta est, ut ostenderet, quod domestici efficaciores sint ad nocendum. Gregor. Diabolus ubi se propriis viribus

viribus nihil adversus nos proficere conspicit , per linguas nobis adhaerentium sœvit.

26. Gemina his vide ex *Dionysio Carthusiano in Psalm 40. v. 10. apud Henricum Seynensem Tomo 1. Anni Ecclesiastici, pag. 217. Hieronymus* : Nulla pestis efficacior ad nocendum , quam familiaris inimicus. Matthæi 7. Inimici hominis domestici ejus.

27. *Cyrillus Alexandrinus in Iohann. Cap. 18.* Qui modo in eadem mensa cum Christo cœnabat , qui sanctum ejus panem cum aliis comedebat , qui ad pietatem exhortantem Christum audiebat , qui deniq; illud percepit ; *unus vestrum me tradet* , ab ipsa mensa exiliens curriculo abiit ad mercedem Judæorum : non pietatis verborum recordatus , totius spei futuræ oblitus , nullam datæ Apostolis à Christo dignitatis curam gerens , ac ut uno dicam verbo , omnibus bonis tam parvum , tam vile præponens argentum , rete ac laqueus Diabolicus Christo , & Judæorum impietatis eximius princeps factus est. H. I.

28. Ut enim vulnera incurabilia , neq; lenibus , neque austeris Pharmacis curantur , sic & anima interdum ubi semel vitiis capta , iisq; penitus immerfa fuerit , ad ea , quæ juvare illam possint , se convertere renuit : & tamen quis mille offerat remedia , nihil proficit , sed quasi omninò surda , aut potius mortua esset , nullum ex admonitionibus fructum capit , non quod non possit , sed quod nolit juvari. *Theophylactus in Catena Lucæ 22. apud Corderium;*

TITULUS IV.

Quamvis Judas in sacris homo & Diabolus audiat , tamen aliquando à Domino nomen amici obtinuit , uti similiter in scripturis legitur , neq; illud sine sufficienti causâ.

Didymus

29. *Didymus Alexandrinus, in Epist. Jude Enarrat. Cap. 1. Tomo 4. Bb. Pp. pag. 264.* Voluntatis nempe Judæ, non essentia, nomen est Diaboli. Sicut enim in Juda dicendum est, cum substantiam ejus significamus, hominem dicentes eum, mores verò, cum Diabolum appellamus. Agnoscentes à Salvatore, qui dixit discipulis: unus ex vobis Diabolus est.

30. *Rupertus in Cap. Iohann. 6. Commentar. Lib. 7. pag. 214. Tomo 2. Oper.* Diabolus non naturæ, sed pessimi accidentis. Græcum nomen est, & interpretatur deorsum fluens. Quo nomine rectè appellatur Angelus ille damnatus & perditus, qui cum bene esset conditus, spirituum in altitudine cœli conversantium maximus, vitio suo deorsum fluens, per superbiam, ad profundum inferni devolutus, factus opere, & dictus nomine est Diabolus. At verò Judas deorsum fluxit, & ipsam ejus defluxionem Evangelista patenter expressit, dicens: *hic enim erat eum traditurus, cum esset unus de duodecim.* Quis enim nesciat; gradum Apostolicum excelsiorem esse cunctis ordinibus sanctorum, tam veterum, quam novorum; Item, quis ignoret traditionem, qua infelix ille tradidit Dominum, scelus esse profundissimum? Igitur cum maledicit impius Diabolum, maledicit animam suam, videlicet, eò quod anima impii deorsum fluxerit, & non aliter nisi deorsum fluendo impia facta sit. Rectè Dominus istum impietatis signiferum, cujus anima totis conatibus in perditionis suæ locum profundum, jam sublimi Apostolici culminis honore defluebat, Diabolum appellat, quâ adhuc hypocrisis Apostolicum munus exequente, nequior nemo retrò abierat.

31. *Simón de Cassia Lib. 8. Cap. 31. fol. 228. facie 1.* Nullum peccati genus Salvator omnium tacuit, quod suo miro modo, loquendi verbis explicitis & parabolicis non reprehenderet. Inquit enim semel Apostolis de suo modo intelligibili ab eis sermone mirantibus, *Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus est?* Diabolus igitur Angelus malus, Diabolus homo iniquus. Angelus irreversibilis est. Diabolus non est natura creata seu ex creatâ naturâ, seu ex natura mutatâ, sed quædam depravata per seipsum

ipsum voluntas. Nec homo natura Diabolus est, sed quadam voluntate, conservatâ iniquitate. Et cum homo usq; ad finem per liberum arbitrium mutabilis maneat, Diabolus à Christo non vocatur, nisi ab ipso à malo proposito immutabilis præsciretur. Sciebat perfectè Christus à Juda se tradendum, ad quod malum animum suum prævidebat, idcirco eum Diabolum appellat, non Diabolicum, aut Dæmoniacum, sed Diabolum, quod non est nomen naturæ, aut iniquitatis abjiciendæ, sed nomen incorrigibilis voluntatis, non ex parte volentis efficere omnia, & animos immutabiles facere mutabiles. *Vnus ex vobis Diabolus est.* Non elegi, sed est, non ex me, sed ex seipso, quod malus est. Sed qui sunt in carne Diaboli, quorum Judas primus à Christo in hominibus, in voce non à re nomen accepit? Hi sunt, qui omnem naturalis ingenii acuitatem ad pessima ordinaverunt, non dormientes quietè, nisi mala prævisa perficiant, & nisi damna inferant innocentibus, non quiescunt; qui ad omnium deceptionem intendunt fidem, nemini servant charitatem, id est, struunt concordiam, & pacem frangunt, justæ conversationis vitam confundunt, infructi animo, lapsi verbo, moribus non modesti, præsumptores in divina, humana scelerata lege tractantes, nemini se colligantes ad bonum, ad malum verò quousq; perficiatur, efficiuntur fidelissimi complices.

32. *Vincentius Regius, S. I. Theologus, Evangelicarum Dilucidationum libro 4. Cap. 21. num. 63. pag. 875. Edition. Coloniens. in fol. Anno 1615.* Cyrillus aliq; Judam dicunt appellatum esse Diabolum *ἰμφοτικὸς*, scilicet ad exaggerandam ejus malignitatem & malitiam, quod ea Diabolica magis censenda sit, quam humana. Sic nos perditissimos homines vulgò vocamus Diabolos, nam quemadmodum inquit Cyrillus, qui adhæret Domino, unus Spiritus fit cum eo, ita & qui penitus adhæret Diabolo, & ipse fit Diabolus. Eodem modo accipiunt Diabolum Chrysostronus, Theophylactus, & Euthymius. Vocat ergò Diabolum, non quod naturâ, sed quod imitatione Diabolus sit. Itaq; secundum hanc expositionem, Diaboli nomen ut proprium sumitur. Alii

ut appellativum seu commune nomen interpretantur, significans calumniatorem, criminatorem, vel mendacem, vel adversarium. Inde dici potest Judam Diabolum vocari Joh. 6. 20. quia & piis operibus repugnabat, id est advertabatur, & calumniabatur, atq; accusabat Christi facta, & Apostolorum, quasi magicè fierent, & qui illos delaturus erat apud Principes Judæorum. Alludit autem Dominus hoc nomine ad casum Diaboli de cælo, quasi Apostoli omnes electi boni fuerint, ut Angeli boni conditi, unus tamen Diabolus in veritate non stetit, sicut nec Judas. Deinde sicut Diabolus ab initio homicida fuit, quod decreverat Christum interficere & in membris persequi: ita Judas à Deo deficiens ad impiorum partes, futurum erat, ut Christum quæreret interficere, & tandem neci dare. Confer Cyrillum Alexandrinum libro 4. cap. 30. In Iohannem, & Gregorium lib. 13. Moralium, cap. 17. Augustinum super Genesin ad litteram, cap. 26.

33. *Basilii Seleuciensis, Orat. 31. pag. m. 168. seq. Edit. Paris. in folio, Anns 1622.* Cur Dominus Judam amicum, Petrum autem Sathanam vocet expendit, scribens, Dominus Petrum increpat passioni per amorem obviam eunti, & dicenti Matthæi 26. Absit hoc à te Domine. Respondet Dominus: hæc ego præpediam, Petre! hæc inhibeam? hæc ne eveniant, obstabo? vade post me Sathana, quia non sapias ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Verùm quæ hæc est asperitas verborum, Domine? Quæ hæc formidanda in Petrum increpatio? Modo audivit: Beatus es, Simon Barjona; & nunc Sathanam vocas Apostolum? Modo dicebas, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: Et nunc scandalum Diaboliq; appellas instrumentum! Et si Judas venditionem molitur, cædem facit, te contra cum Judæis compositione transit: non tamen increpatur. Unguento videt honorarium, indignatur & pretii jacturam solerter appellat. Ut quid perditio hæc? potuit istud venundari multò. Verbis mores suos redarguit: nec indignaris, nec increpas, contra verò miserabili sermone iras disjicis: quid molesti estis huic mulieri, mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum

meum ad sepeliendum me fecit &c. Vidisti, ô Domine, cum militibus & armis & fustibus invadentem, nec dixisti, vade post me Sathana, non verbis invertisti non reterritasti, quin potius ad cœpta hortatus es. Amice, ad quid venisti? opus persequere, tam audax facinus ne differ, venditionem effectu firma. Es contra Judam talis? Et Petrus amoris præmium fert contumeliam? Feritur qui parcit, & ex ignoratione offendens verbis vapular. Næ, inquit, perhumanus Salvator, ubi enim ulcus est immedicabile, ibi pharmacum inutile, ubi autem curationis spes, sectionem induco curationi. Cum agnosco discipulum, esto, contumeliam, dicam, instruo, cum alieni sunt mores, ægritudo est insanabilis, & unius ignorantia medeor, & alterius superbia vim affero.

34. *Bernhardus* indignatur in homines memores injuriæ acceptæ, considerans Christum adeò beneficum suis inimicis, ut non etiam dedignatus sit Judæ osculum præbere, cui antea pedes luteos absterferat, eî proditori. Profecto ille cui familiaris erit illa *Bernhardi* Meditatio, eosdem quos olim *Bernhardus*, & ipse patietur amoris æstus, factus æquior inimicis. Ut nempe Sol incurrens in nubem roridam, in eam inducit imaginem Solis; ita is qui alta mente recolit mansuevos Christi mores, imbibit ejus propitiam inimicis indolem. Ut familiaris sit illa meditatio, accipe *Bernhardi* verba ex *Sermone de Passione Domini*. Te perditissimi traditoris tui perfidia non latebat, quandò in cœnâ oblationis etiam coram ipso genu flexus procumbens, maledictos pedes ejus veloces ad effundendum sanguinem tuum sanctissimis manibus tuis atrectare, lavare & extergere dignatus. Cur autem adhuc extento collo ambulas ô terra & cinis? Adhuc te superbia elevat? Adhuc te Impatientia exagitat? intuere humilitatis & mansuetudinis Dominum Jesum, universæ creaturæ factorem, tremendum judicem vivorum, & mortuorum, ante pedes hominis, & traditoris sui genua incurvant. Disce quia mitis est & humilis corde, & confundere in superbia tuâ, & erubescere in patientiâ suâ. Hoc quoq; erat mansuetudinis tuæ Domine, perfidû illû in cœ-

tu fratrum detergere, & palam confundere noluit. Accedentem ad osculum sanctissimi oris tui trucem bestiam averfatus non es, sed os, in quo dolus inventus non est, ori quod abundavit malitia, dulciter applicuisti. Innocens agne Dei, quid tibi & Lupo illi? quæ conventio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis tuæ, Domine fuit, ut omnia illa exhiberes, quæ pravi cordis pertinaciam emolliere possent.

TITULUS V.

Nomen, quod aliquis cum infamibus commune habet, nullam contumeliam infert, dummodo ipse probus sit; sic nomen Judæ Judam non infamavit, sed detestanda ejus malignitas, quæ in certis capitibus consistit, ea propter Christus ipsi Væminatur. Utiautem in Juda certa mala reprobanda, sic in Salvatore certa bona comprobanda occurrunt.

35. *Oranus de Apostasia Judæ, concione 17. pag. 188.* Nihil virtuti aut salutis obesse potest, si externum nomen cum infamibus ac reprobis fortiaris, modo non sis eorundem criminum particeps. Ob id enim nullus damnabitur, quod Cain, Nimrod, Cham, Pharaon, Abyron, Herodes, Judas, denique appelleretur, nisi eorum impietatem fuerit secutus; sicut nec est contra aliquo nomine Justus insignitus justus cenlebitur, nisi mores justorum imiteatur.

36. *S. Bonaventura, sermone 1. Dominica in Quinquagesima, Tomo 3. Oper. pag. 63. Edit. Rom. in fol. Anno 1596.* Judæ magna malignitas est propter tria: Primò propter confidentiam securitatis & amicitiam: Secundò propter excellentiam dignitatis Apostolicæ: Tertio ob concupiscentiam cupiditatis avaritiæ. Ex his tribus conditionibus potest apparere, quia nullâ sub cælo major fuit malignitas, quam illa Judæ, qui tanquam falsus amicus in datione osculi, tradidit verum amicum, & tanquam ingratus Discipulus, imò Apostolus, tradidit benignum Magistrum, & tanquam cupidus & avarus, vili pretio vendidit justum & pium, imò
sum.

sumnum bonum. Primò magna fuit malignitas Judæ in tradendo Domino propter confidentiam securitatis & amicitia. Judas enim non fuit tractatus tanquam extraneus amicus, vel suspectus amicus, imò tanquam amicus securus, dum non solum factus est à Christo de familia sua, comedendo & bibendo panem in mensa Christi, cum cæteris Apostolis, sed etiam factus est dispensator temporalium totius familia, & ob hoc conqueritur in Psalmo 40. Dominus: *Homopacis meæ &c.* Ecce falsa datio simulatae pacis, unde ei dicit Jesus: *Juda, osculo filium hominis tradis?* Chrylost. cum dicitur: *Pax caelo in osculo temerè traditur*, alligatur omni nexu: à falso veritas accusatur. Secundò magna malignitas fuit Judæ in tradendo Dominum propter excellentiam dignitatis Apostolicæ. Judas enim non solum ad gratiam & ad doctrinam fidei est vocatus, sed etiam ad dignitates Apostolatus est assumptus, dum eum Christus inter duodecim dignatus est adnumerare, unde de hoc ipso dicit Dominus: *Vnus ex vobis, scilicet duodecim, me tradet.* Similiter unus ex 12. qui dicitur Judas &c. Tertio magna fuit malignitas Judæ propter concupiscentiã cupiditatis avaritiæ. Unde dicit Judas Principibus Sacerdotum: *Quid vultis mihi dare, ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ipsi triginta argenteos.* Magna siquidem fuit istius iniquitas proditoris, si consideremus pro quanto vendidit Dominum, quia non magno, sed vili pretio, scilicet triginta argenteis. Major verò, si consideremus, quibus tradidit & vendidit, quia non amicis, sed inimicis & extraneis quærentibus animam ejus. Maxima, si consideremus, ad quid eum tradidit & vendidit, quia non ad serviendum, sed illudendum, flagellandum, conspuendum & crucifigendum. Sed certè si consideremus quis venditur & traditur, infinita est ejus iniquitas, quia Rex Regum, & Dominus Dominantium. Et propter hoc Dominus dicit Pilato: *Majus peccatum habet qui me tibi tradidit.*

37. *Oranus, Conc. 17. de Apostasia Indæ.* Christus ipsi maledixit, Matthæi 26. Væ, per quem filius hominis traditur, *1. Quia fur erat.* Furibus enim & latronibus Scriptura Væ minatur.

Esaïæ 33. Væ, qui prædaris, nonne & prædaberis, qui prædicas, non furandum, furaris. 2. *quia erat hypocrita.* Christus autem Matthæi 23. ad Phariseos dicit: *Væ vobis, Scribæ Pharisei, hypocrite &c. 3. quia avarus erat.* Abacuc 2. dicitur: *Væ qui multiplicat non sua.* 4. *Quia male Apostolatu suo fungebatur, maledicto subiacebat.* Jeremiæ 33. *Væ pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ dicit Dominus.* Et Ezechiel 34. *Væ pastoribus, qui pascebant semet ipsos.* 5. *Quia scandalum reliquis Apostolis dabat.* Inde in eum quadrat Symbolicum illud Lucæ, 17. *Væ illi, per quem scandalum venit.* 6. *Quia deficiebat à Christo.* Eccles. 41. *Væ vobis impiis, qui reliquistis legem DEI.* Osee 7. *Væ eis quoniam recesserunt à me.* 7. *Quia deceptor & traditor futurus certò sciebatur, non poterat non pati maledictum traditoribus edictum Abacuc 2. Væ, qui dat potum amico suo miscens fel.*

38. *Alexander Ales in Psalm. 108. fol. 312. sex mala reprobanda in Juda, & sex bona in Christo comprobanda. Quia Judas & populus persecutus est hominem i. inopem, Christum videlicet, qui ita fuit inops, ut non haberat ubi caput reclinaret. 2. Mendicum, qui à Samaritana aquam petiit. 3. Compunctum corde, id est, qui compatiebatur peccatis hominum, hunc inquam persecuti sunt, mortificare, id est, ut mortificaretur. Hæc omnia ad crudelitatem pertinent. Specialius autem possumus in versu 15. sex mala vel reprobanda in Juda & Judæis, & è contrario sex bona & approbanda in Christo observare. Persecutus est. Ecce persecutio in Judæis. Hominem. Ecce inhumanitas. Inopem. Ecce crudelitas. Mendicum. Ecce contumelia. Compunctum. Ecce inclementia. Mortificare. Ecce homicidium. Iterum, Persecutus est. Ecce patientia in Christo. Hominem. Ecce mansuetudo. Inopem. Ecce paupertas. Mendicum. Ecce verecundia. Compunctum. Ecce cordis afflictio. Mortificare. Ecce passio.*

TITULUS VI.

RAdix omnium malorum avaritia Judam excœcatum pessum dedit.

39. Grave est *ἡρδηνία* quod *Paulus Ephes. 5. v. 5.* avaritiam vocat Idolo-

Idololatriam, in quam acerrimè *Chrysoſtomus* invehitur, Tomo 2. Oper. homilia 81. in cap. *Matthæi* 26. fol. m. 142. Avaritiæ incredibilis furor Judam & proditorem nequiſſimum & ſacrilegum nefandiffimum fecit: audiatis hæc attentius avari, qui graviffimo Judæ morbo laboratis: audiatis, inquam, & teterrimam hanc ægritudinem fugiatis; namq; ſi qui unà cum CHRISTO vivebat, ſi qui doctrinam CHRISTI audivit, ſi qui ſigna fecit, in profundiffimum malorum barathrum ex hac ægritudine præcipitatus eſt; multò facilius vos qui, nec Scripturus audiftis, & ſecularibus rebus affixi eſtis, hic morbus aggredietur, niſi jugiter atq; perpetuò vigiletis. Quotidie ille cum eo erat, qui non habebat ubi caput reclinaret, & quotidie & verbis & operibus inſtituebatur, ut non argentum, non aurum, non duas tunicas habere vellent, & tamen reprimere ſe non potuit. Quomodo igitur tu ſperas abſq; magna cura & diligenti ſtudio contagionem huiusce morbi effugere? terribilis certè, terribilis hæc bellua eſt, ſi tamen volueris, facillimè eam ſuperabis: non habet enim à natura originem hæc cupiditas. Nam quæ à natura ſunt univerſis hominib; communia ſunt, hæc autem cum omnibus non inſit, ex deſidia ſolùm originem trahit, inde naſcitur, inde augetur, inde conſervatur, cùm aliquos in ſervitutem ſuam attraxerit, conſeſtim illis præter naturam vivere perſuadet. Peſſima nempe omnium hæc paſſio eſt, hinc ſepulcrorum violatores, hinc homicidæ, hinc bella & pugnæ, hinc alia quam plurima mala oriuntur. Ubiq; certè avarus inutilis eſt, nec ad imperandum exercitui, nec ut præſit populo, commodus. Cur dico in rebus publicis, cum in privatis etiam inutilis ſit? Si uxor ducenda eſt, non probam, ſed impudentiſſimam omnium pro pecunia eligit. Si domus emenda, non eam quæ homini libero conveniat, emet, ſed quæ multis poſſet locari. Si ſervi & quicquid aliud comparandum eſt, viliffimum ſemper inquiret. Quid minora percurro? Si regnū orbis invaſerit, cæteris omnibus miſerior tamen eſt, atq; pauperior. Terrarum peſtis, urbium pernicies, ſingulorum calamitas. Non enim quæ cæterorum ſunt, quaſi ſua tutatur, ſed veluti

veluti unus ex multis omnia rapit, pauciora putans cæteris omnibus habere. Nam cum cupiditati eorum quæ nondum possedit, ea quæ habet, confert, nihil prorsus habere opinatur, propterea quidam ait Eccles. 10. *Nihil esse avaro iniquius.* Qui avarus est, etiam se ipsum perdit, avarus communis omnium hominum hostis. Avarus non parum dolet, quia terra pro spicis aurum non profert, quia fontes non manant auro, quia montes loco lapidum non aurum habeant. Avarus fertilitatem temporum molestè fert, communi felicitate contrahitur, omnemq; fastidit causam, unde argentum colligere non potest, è regione verò cuncta suffert, unde duos solummodo obolos capere possit, omnes homines tam pauperes quam divites odio persequitur, pauperes ne quid ab eo petant; divites, quia quæ illorum sunt non possidet. Univerfos enim simpliciter quæ sua esse deberent, occupare putat, ac idè quasi ab hominibus læsus, omnibus intensus est.

40. *Idem in Epistol. ad Philippenses cap. 2. homilia 2. apud Balthasarem Corderium in Catena sexaginta quinque Patrum Græcorum in Lucam, cap. 22. pag. 543. Edit. Antverp. in fol. Anno 1628.* Unde in hoc consilii venit (Judas?) ex avaritia. Fur erat, triginta argenteis Dominum prodit, Dominum, inquam, orbis. Quid istâ insaniâ pejus? quapropter & omnes Evangelistæ ista narraunt, ut nos refrenarent. Procul malum hoc fuge. Non enim hoc solum est avarum esse, multas pecunias desiderare, sed omninò pecunias amare. Gravis est avaritia, plura quam opus sit, desiderare. Non enim auri talenta tunc erant, quæ proditionem suadebant. Triginta aureis ipsum tradidit, itaq; avaritia non demonstratur in eo, si plura accipiantur, sed multò magis si pauca. Vide quantum malum iste propter modicum aurum commiserit, imò verò non propter aurum, sed propter argenteos. Non potest, non potest, inquam, fieri, ut homo avarus unquam Christi faciem videat. *Confer in cap. 6. Iohann. homil. 47. Tomo 3. Oper. fol. 49.*

41. Avaritiæ triumphum in Judam Aurelius Prudentius in *Psychomachia* hoc modo concinnat:

Non.

----- Nonne triumphum
 Egimus, è Scarioth? magnus qui discipulorum
 Et conviva Dei, dum fallit foedera mensæ,
 Haud quaquam ignarum, dextraq; paropside tingit,
 Jucidit in nostrum flammante cupidine telum,
 Infamem mercatus agrum de sanguine amici,
 Numinis obliiso luiturus jugera collo.

42. *Ambrosius enarrat, in Psalmum 35. Tomo 2. Oper. pag. 862. Edit. Paris. in fol. Anno 1587.* Quid de Juda proditore loquar, qui quæsit avaritiam & invenit sacrilegium, dicens, quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Nec expletus pauperum spoliis ad plenitudinem criminū gravissimorum crimina ferendo pervenit, pia miscens charitatis sacramenta flagitiis, cum diceret: quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum: ut verè de eo dictum dubitari non queat, *Verba oris ejus iniquitas & dolus, noluit intelligere ut bene ageret.* Oscula labiis ferebat, offundebat venena pectoribus. Meditabatur acerba supplicia, gratiæ pignus afferebat. Benè ergo Propheta addi fecit, *Noluit intelligere ut benè ageret.* Non enim per naturam deliquit, sed per voluntatem. Deniq; Apostolus erat, audiebat quotidie divina mandata, disciebat cœleste mysterium. Potuit intelligere ut bene ageret, si voluisset. Videbat sanari paralyticos, cœcis refundi lumen, mortuos resuscitari, non debuit intelligere, quod Deus esset, qui talia posset operari? sed intelligere noluit; quia avarus homo & pecuniæ intentus à cognitione divinitatis vigorem suæ mentis avertit. Unusquisq; enim qui se flagitiis ingurgitaverit, non vult intelligere, quæ cœlestium mandatorum sunt, ne revocetur à vitiis.

43. *Chrysostomus homilia 82. in Matthæum Tomo 2. Oper. p. 143.* Talis nempe res avaritia est, amentes, stolidos, impudentes, canes pro hominibus, imò verò & canibus pejores, & Dæmones à canibus facit. Qua fiebat ut Judas quidam Diabolum etiam infidiantem amplecteretur, Jesum verò benè facientem ei traderet, alter Diabolus voluntate jam factus. Tales quippe infatigabilis

Bbbbbb

bilis

bilis pecuniarum cupiditas homines facit, vecordes, furiosos, ex pecunia penitus pendentes, qualis & Judas factus fuit.

44. Et *homilia 29. in Matthæi cap. 2.* Mea quidem sententia, cum mille Dæmoniacis habitandum potius esset, quàm cum uno, qui hoc morbo (avaritiâ) laboraret, quando enim simul omnes Dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Judas solum commisit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore devector est, pariterq; omnes qui illius avaritiam imitentur, quasi feræ bestiæ catenis solutæ cunctos homines nullo resistente, perturbant ac lacerant, & vincula quidem etiam his undiq; coniecta sunt. Judicii timor, multorum odia, cœteraq; hujusmodi. Sed his ruptis omnia perturbant.

45. *S. Martialis Epist. 2. ad Tholosanos cap. 13. pag. 171. Tomo 1. Bb. Pp.* Qui autem eum tradidit, condiscipulus nobis erat, sed meritò avaritiæ suæ plenus iniquitate, qua pretium mundi vendidit, obligatus in nequitia desperationis suæ, ut etiam venia semet ipsum indignum faceret, non sustinuit pœnitentiam, donec laqueo mortis semet ipsum consumsit.

46. *Iohannes Cassianus de Spiritu Philargyriæ cap. 23. p. 37. parte 2. T. 4. Bb. Pp.* Vis nosse, quàm perniciosè, quàm noxiè fomes iste, nisi fuerit diligenter excisus, ad ejus interitum, qui eum conceperit, fructificet, & omnigenis pullulet ramusculis vitiorum? respice Judam Apostolorum numero deputatum, quia noluit serpentis hujus lethale caput conterere, qualiter eum suo veneno peremerit, & concupiscentiæ laqueis irretitum, ad quam abrupti præcipitii crimen impegit, ut redemptorem mundi & humanæ salutis autorem triginta argenteis persuaserit vendere. Qui nequaquam ad tam scelestum proditionis facinus devolutus, si non philargyriæ morbo fuisset infectus, nec Dominicæ negationis reus extitisset, nisi prius solitus fuisset creditos sibi oculos compilare. Quod multa Judas furatus sit, confirmat quoq; *Gaudentius Brixienfis Tomo 4. Bb. pag. 823.*

47. *Leo Papa. sermone 16. de passione Domini fol. m. 59. facie primâ.* Impiissime homo, semen Chanaan, & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi Diaboli in-

cita-

citamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardescens, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi putabas credendū esse promissis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptus? Impe-
rabas Dæmoniis & medebaris infirmis, honorabaris cū Apostolis, & ut finem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animi interdicatorum admonitum, quod minus licuit, amplius incitavit, nec jam placuit quantitas pretii, quam magnitudo peccati. Unde facinus commercii tui non ideo detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti, sed quia redemptorem etiam tuū, ne tibi parceres, vendidisti. Et meritò tibi tua pœna est commissa, quia in supplicium tuum nemo te lævior potuit inveniri.

48. *Benedictus Pererius in cap. 13. Iohann. Disput. 24. p. 46.* Cur Judas Christum tradidit? Propter avaritiam. Verisimile est, cum aliquas causas in speciem honestas & probabiles Judæis prætexuisse proditori Christi, & fortasse has quinque jactabat in vulgus, & apud Judæos Christi obtrectatores: Quod ille sibi honorem divinum arrogaret, æqualem se faciens Deo; quod Sabbathum non custodiret & legem Mosis contemneret; quod seniorum traditiones parvi penderet; quod cum peccatoribus & publicanis palam epularetur, & familiariter conversaretur, quod se nimis delicate tractaret, & passus esset unguento pretiosissimo sibi ungi à muliere caput & pedes.

TITULUS VII.

Matthæi 26. legimus Christum à Juda venditum esse triginta argenteis. Typus hujus venditionis in Veteri Instrumento fuit Joseph à fratribus Ismaëlitis venditis 20. vel, ut alii legunt 25. argenteis, discrepantes enim in numero lectiones occurrūt. Cū verò nihil figuratū in Veteri Testamento occurrat, quod in Novo non sit impletum, sanè quæstio non admodum facilis est, aut supervacanea, quomodo figura cum re figurata, quod ad pretium quidem spectat, conciliari queat? grave igitur non erit nobis doctissimorum interpretum sententias congerere, ut quid de hoc quæsitio certi tenendum sit, planè pateat. Cæterum pro numero argenteorum Judæ in sacris maledicatur.

49. *Bernhardus Serm. i. de Cœna Domini*: Quid est vendere? alienare: Dominum vendit, qui Dominum à se alienat.

50. Et verè juxta *Rusticum Helpidium* de prodicione Judæ in *Histor: Novi Testamenti*:

- - - - **Commerciantanto**

Sanguinis exiguo peragit mens improba lucro.

51. *Paulinus Epist. ad Sever.* Jurè à vitæ commercio mortis contractor excluditur, nec enim potuit habere Redemptorem, quem maluit habere venalem. Cæterum nihil perfidiâ frequentius in perfido mundo. Nemo securus suis domesticis fidat.

- - - - **Non hospes ab hospite tutus.**

Non focer à genero, fratrum quoq; gratiâ rara est.

Quot servi tot hostes, vetus habet proverbium. Et Germani scitè dixerunt: Scamnum amicitix in cœlo penè vacuum, situ & pulvere esse oblitum, pauca in eo paria resedisse, nec Dominum ipsum omnès suos eò potuisse promovere discipulos.

52. *Iohannes Henricus Vrsinus Sacror. Adversarior. pag. 206. Gregorius M. Moral. l. 6. cap. 12.* Ideo venditus est Joseph à fratribus, ne ab eis adoraretur; sed ideo est adoratus, quia venditus. Sic divinum consilium, dum devitatur, impletur, sic humana sapientia, dum reluctatur, comprehenditur.

53. *Augustinus Sermone 81. de tempore, Tomo 9. Oper. pag. 273.* Sanctus Joseph typum gessit Domini Salvatoris. Diligebat ergo Jacob filium suum, quia Deus pater diligit unicum suum, sicut ipse dixit, *hic est filius meus dilectus.* Jacob misit filium suum, ut de fratribus suis sollicitudinem gereret; & Deus pater misit unigenitum suum, ut genus humanum peccatis languidum visitaret. Joseph dum fratres suos quærebat in efemo, & Christus genus humanum requirebat, quod errabat in mundo, quodammodo quasi & ipse errabat, quia errantes requirebat. Joseph fratres suos quærebat in Sichimis. Sichima interpretatur humerus, semper enim peccatores dorsum magis quam faciem ponunt in faciem justii. Humeri enim retrò sunt. Sicut enim Fratres Joseph invidia percussi fraternæ dilectioni dorsum magis quam

quam facies offerebant, ita & infelices Judæi veniente ad eos salutis autore invidere potius quam diligere maluerunt. De talibus dicitur in Psalmo 68. *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurva.* Invenit ergo Joseph fratres suos in Dothaim. Dothaim interpretatur defectio. Verè in grandi defectioe erant, qui de parricidio cogitabant. Videntes ergo Joseph fratres sui de morte illius tractaverunt, sicut videntes Judæi verum Joseph, Dominum Christum ut eum crucifigerent, uno omnes consilio statuerunt. Joseph exspoliaverunt fratres sui tunica polymita & talari. Et Judæi Christum per mortem crucis exspoliaverunt tunica corporali. Joseph exutus tunica mittitur in cisternam, id est in lacum: Et Christus exspoliatus carne humana, descendit in infernum. Joseph posteaquam de cisterna levatur, Hismaelitis, id est gentibus venditur: Et Christus postquam de inferno egreditur, ab omnibus gentibus fidei commercio comparatur. Joseph per consilium Judæ triginta argenteis distrahitur, & Christus per consilium Judæ Ischariothis eodem numero venundatur. Joseph descendit in Ægyptum, & Christus in mundum. Joseph à penuria frumenti salvat Ægyptum, & Christus à fame verbi Dei liberat mundum. Nisi enim Joseph fratres sui vendidissent, defecerat Ægyptus. Fratres, verum est, nisi Christum Judæi crucifixissent, perierat mundus. H. I. Confer *Druthmari Exposit. in Matth. T. 9. Bb. Pp. parte 1. pag. 933.*

54. *Henricus Seynensis in Anno Ecclesiastico, Tomo 1. pag. 217.* Inter omnes figuras, quas scriptura sacra nobis proponit ad repræsentandam nobis hanc venditionem, & hanc proditionem Jesu Christi, non invenio congruentiorem figurâ Joseph, qui à fratribus suis venditus fuit Ismahelitis. Observate, si placet, id omne quod transactum est in venditione Joseph, & in venditione Jesu Christi, & videbitis, quod una est vera figura alterius. Videamus hanc veritatem in progressu istius discursus. Patriarcha Jacob mittebat rus filium suum Joseph, visum fratres suos. Cum fratres illius in pascendis gregibus morarentur in Sichem,
 Bbbbbb 3 dixit

dixit ad eum Israel, fratres tui pascunt oves in Sichimis, veni, mit-
tam te ad eos Gen. cap. 37. v. 12. & 13. Sic ubi venit plenitudo
temporis misit Deus filium suum visitatum homines, quos idem
Salvator vocat fratres suos. Ite nunciate fratribus meis, Matth.
28. v. 10. Fratres Joseph miserunt eum in cisternam veterem.
Scimus autem fuisse Jesum positum in præsepio. Joseph fecerat
Israel tunicam polymitam id est variis coloribus intertextam. Sic
Jesús Christus erat indutus veste humanitatis nostræ, habitu in-
ventus ut homo, quæ vestis diversicolor, innumeris micabat mi-
raculis æq; ac virtutibus. Symbolicè hæc tunica polymita est
variegatura virtutum, inquit Rupertus in Matthæi cap. 8. & seqq.
Sicut antè hanc Josephi tunicam polymitam videntes fratres ejus
oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Sic Ju-
dæi visis miraculis Jesu Christi invidabant ei. Collegerunt ergo
Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant, quid facimus quia
hic homo multa signa facit? Johan. 11. v. 47. Et sicut Judas u-
nus è fratribus Joseph consuluit fratribus suis, ut venderetur idem
Joseph Genes. 37. v. 26. 27. Sic abiit unus de duodecim, qui di-
cebatut Judas Iscariotes ad Principes sacerdotum & ait illis: quid
vultis mihi dare &c. Et sicut fratres Joseph non occiderunt Jo-
seph, sed tantùm tulerunt tunicam ejus, & in sanguine hædi quem
occiderant, tinxerunt; sic Salvator noster mortuus non est
quantum ad personam & naturam suam divinam, sed solùm in
veste humanitatis suæ, quæ purpurata fuit pretioso sanguine quasi
agni immaculati. Joseph nunciatus est mortuus per fratres suos
Genes. 37. v. 32. & inventus est vivens, Genes. 45. v. 26. Sic Je-
sus Christus triduo post mortem suam surrexit, dicens: Data est
mihi omnis potestas in cælo & in terra, Matth. 28. v. 6. & 19. Uni-
ca dumtaxat res est, in qua hæc figura non respondet rei figuratæ,
nimirum quod Jesus Christus venditus est triginta argenteis, Jo-
seph autem solum viginti Gen. 37. v. 28. Licet autem sequi pos-
sem versionem quorundam, qui legunt triginta pro viginti, ut
habetur in Margine Bibliorum Plantinianorum, ad conforman-
dam penitus figuram ad rem figuratam; malo tamen adhærere
versioni

versioni vulgatæ ; cum hoc non impediatur, quin invenditione Joseph videamus veritatem Jesu Christi, nec enim necessarium est, ut figura in omnibus conveniat rei figuratæ. Joseph venditus juxta Hebraicam veritatem viginti argenteis. Neq; enim pretiosior poterat esse servus quam Dominus ait Hieronymus l. 4. in Matth. 26. 15. Et licet iustum pretium venditionis istius non repræsentetur nobis in venditione Joseph, prædictum tamē nobis fuit à Prophetis Zachariæ 2. 12. & 13.

55. Locum Genesios de Josepho quod attinet cap. 37. v. 28. Hebræa Versio habet : vendiderunt Joseph in viginti argento. Syrus legit, viginti argenteis. Arabs, viginti drachmis. Samaritanus viginti argenteis. Ita etiam Chaldæus. 70 viralis versio, viginti aureis. Latina vulgata, viginti argenteis. De Christo autem dicitur quod triginta argenteis venundatus sit, Matthæi cap. 26. Ubi Immanuel Tremellius ita commentatur : Observant Hebræi ubicunq; in Scripturis argenteorum fit mentio, non expressa nominis argentei specie, intelligi Siclum Sanctuarii, æquivalentem quatuor denariis. Atq; huic Hebræorum sententiæ patrocinantur Chaldæi Paraphrastæ Onkelos & Jonathan, qui in suis Paraphrasibus addunt explicationis causa nomē יהוה id est Sicli Sanctuarii. Vide *Jonathan 2. Reg. 6. & Onkelos. Genes. 20. 16. citante Gualterio ad Matthæi cap. 26. v. 15. Tomo 6. Criticor. Col. 932.*

56. Idem ad cap. 17. Matthæi Col. 914. Ex Thubal-Cain l. 3. de Siclo hæc adducit : Antiquissima omnium & certissima monetarum, de quibus in divinis habetur literis est שֶׁקֶל Schekel, Siclus, à Radice שֶׁקַל (sive שֶׁקֶל) Schakal, ponderavit, libravit. Olim etiam pecunia librabatur, sic ut nihil posset subesse fraudis, quia statera certissima defectus & incrementi est judicatrix. Ita legimus Genes. 23. 16. *Appendit Abraham ipsi Hephron Argentum, quod locutus fuerat in auribus filiorum Chet, quadringentos Siclos argenti transfentis per mercatores, id est, probatæ publicæ monetæ, ut vulgatus interpretatur.* Atq; hoc modo appensum argentum, tametsi non fuerit signatum, neq; culsum, nullam omninò fraudem admittit. Postea verò signatum fuit, ita ut in altero

altero latere forma esset vasculi illius, quod Manna plenū in sacra arca ad seculorum monumentū, Dei jussu & Mosis procuratione fuerat repositum: in altero verò ramus ille admirabilis, seu virga Aaronis conspiceretur. Inscriptio fuit Samaritanis literis adornata, quæ olim & Hebræis fuerunt communes, nempe שקל ישראל Schekel Jisrael, id est, Sekel, Israelis. Ex altera parte ירושלם קדשה Jeruschalajim kodescha, id est Jerusalem sancta. In usu etiam fuit moneta altera dimidiato pondere minor, iisdem vasis omninò & rami figuris, quæ tamen non Sekel, sed HAHAS-ZI SEKEL, id est, dimidius Siclus fuit. Examinatus igitur Siclus ad stateram quatuor, integras argenti Drachmas, hoc est, dimidiam unciam reddit, non vulgaris uncix dimidium, sed ejus, cujus pharmacopæis in medicâ materiâ expendendâ usus est, quam semunciam Atticam antiqui dixerunt. Atq; ita verum est, quod Josephus dicit, Siclum Attici tetradrachmi pondus fuisse. Porò duplex fuit Siclus, alter sanctus, vel templi, vel sanctuarii, alter profanus & vulgaris. Ille hoc duplo major, viginti capiebat Gerah sive obolos, Exodi 30. 13. Ezech. 45. 12. *Ein Loth Silber.* Hic duas capiebat Drachmas, id est, Didrachmum, vel decem obolos, *Ein halb Loth Silber.* Denarius Hebræis דנר Denar, fuit in usu aureus & argenteus, ut *Elias docet in Thisbi.*

57. Numisma erat Hebræorum, inquit Tremellius vocatum Zuz propria appellatione, de quo legitur Luca 15. 8. Licet etiam DENAZA barbaro vocabulo, quod à Romanis acceperant, vocitarent. Continebat autem argenti pondus 96. granorum hordei, id est, æquivalerat 6. Drachmis, viginti quatuor Schilling. Intellige autem fuisse duplicem denarium, alterum majorem, alterum minorem. Major, ut dictum pendeat sex Drachmas. Minor communi appellatione cum Drachma fuit Zuz, & pretii ejusdem ferè quoq; cum Drachma fuit.

58. *Benedictus Pererius super Genesin cap. 37. Disput. 7. p. 1229. Edit. Colon. in folio, Anno 1601.* Codices Hebræorum, Chaldæorum & Latinorum emendatissimi habent eos. In aliis autem legitur 25. In aliis 30. Testes sunt *Augustinus & Ambrosius* nempe
libro

libro de Ioseph cap. 3. Quis igitur sub figurâ Joseph venditus est, nisi ille, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; sed semetipsum ex inani vitæ formam servi accipiens: neq; enim nos eum emissemus, nisi vendidissent sui.: Malè vendiderunt, pejus emerunt. Vendiderunt negotiatoribus boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Judas, emerunt Ismaëlitzæ, qui significantur Latina interpretatione, odio habentes Deum suum, ideoq; alibi viginti quinq; aureis; alibi triginta invenimus emtum Joseph. Non enim omnibus una æstimatione prævalet Christus, sed aliis minus, aliis amplius. Fides ementis incrementum est mercis. Religiosiori pretiosior est Deus, peccatori pretiosior Redemptor. Pluris & illi valet, qui plus habet gratiæ. Cui multa donata sunt, plus valet: quippe cui plus remissum est, plus diligit, sicut de muliere illa peccatrice dixit Christus. Interdum diversitates pretii non solum quantitatis haberent, sed etiam numeri expressionem: quale est illud: potuit hoc venditari denariis trecentis, quò numero non quantitatis, sed significatio crucis videtur expressa. Ita hic quoq; diversitas vel viginti vel triginta aureorum vel argenteorum habet, vel geminata vel triplicata perfectionis indicium. Nam 25 aurei Jubilæi, qui est remissionis numerus, significant pretiosissimam portionem. Sic Ambrosius, qui satis indicat, variâsse codices, & quantum ad numerum pecuniæ, & quantum ad materiam ejus, continendo vel argenteos vel aureos, & vel viginti, vel viginti quinq; vel triginta.

59. Similia habet *Augustinus sermone 81. de tempore*, ut ea mutuata esse ab Ambrosio non temerè credi queat. Mirum autem est, nec satis dispici potest, quid secuti fuerint 72. Interpretes, qui hoc loco posuerunt, Joseph esse venditum viginti aureis, cum in Hebræo non sint aurei, sed argentei. Valet autem argenteus quatuor drachmas, aureus verò minimùm decem. Neq; tantum loco dicto, verum etiam infra cap. 45. Genesis pro trecentis argenteis, ut est in Hebræo, posuerunt 300. aureos.

60. Longius à veritate lectionis Hebrææ discedit *Iosephus libro 1.*

libro 1. Antiquitat. qui venditum dicit Joseph viginti minis. Mina Hebraica pendebat sexaginta Siclos, vel viginti quatuor nummos aureos. Sincera autem atq; integra lectio est, quam habet Scriptura Hebræa, in qua est, Joseph esse venditum viginti argenteis, id est, octoginta drachmis argenteis, quæ faciunt octo nummos aureos. Putamus autem par ferme fuisse pondus & pretium drachmæ argenteæ, atq; est Julii Romani atq; Regalis Hispanici. Licet igitur venditio Joseph figura fuerit Domini nostri, dispar tamen utriusq; venditionis pretium fuit. Siquidem Christus triginta argenteis venditus est, quæ res nonnullos fefellit, existimantes, quia figura debet congruere cum re figurata, Joseph quoq; venditum esse, se triginta argenteis, sed Scriptura reclamatur, nec est necesse, quæ in figuram dicuntur, ad amissim omnia competere & quadrare in rem figuratam.

61. *Thomas Beaux Amis Carmelita, Theologus Parisiensis. Commentar. in Evangelicam Harmoniam,* annotavit, quod viginti argentei, quorum in Genesi fit mentio, sic intelligendi sint, ut triginta argenteis Judaicis æquivalerent. Viginti enim monetæ Ismaëliticæ fuerunt majoris pretii, quam Judaicæ, computato scilicet argenteo Ismaëlitico pro uno & semiargenteo Judaico. Sed unde hoc probet, non addit. Dicendum igitur videtur, quod minimè necesse sit, ut dum in principali est conformitas, omnia illa, quæ in figura præcesserunt, exactissimè etiam in rem competant figuratam. Filii Israël comederunt vetus Phasè ad vesperam, sed non est propterea necesse, ut nos figuræ hujus veritatem, id est, venerandum Eucharistiæ Sacramentum eodem etiam tempore suscipiamus. Et neq; sine certa ratione Mysterii ita divina Providentia disposuit, ut Joseph 20. argenteis, Christus 30. venderetur.

62. Neq; enim, ait *Hieronymus, in cap. 26. Matthæi* pretiosior poterat esse servus quam Dominus.

63. Et secundum *Ambrosium libro de Iosepho cap. 3.* Viginti aureis in V. T. venditur, triginta in Evangelio. Pretiosior enim typo veritas, largior gratia quam disciplina, opimior lege præsentia, quia lex præmisit adventum, legem adventus implevit,

64. *Rupertus in Genesin. libro 8.* vidit hac in re aliquod My-
sterium. Notanda, inquires, diligenter secundum distantiam
personarum, differentia quoq; divinitus prævifa pretiorum.
Binarius namq; & ternarius in deceno limite viginti & triginta
faciunt. Ergò quantitas pretii quo Joseph venundatus est, bina-
rius, pretii verò quo emtus est Christus, ternarius est. Et rectè,
nam Joseph, utpotè purus homo, solummodo ex anima constat &
corpore: Christus vero ex anima & corpore simul & veritate
constat divinæ naturæ. Bene igitur illic denarius, hic autem pretii
quantitas ternarius est.

65. *Paschasius Radbertus Corbejenfis, apud Antonium de Escobar
& Mendoza in Evangel. Sanctior. Volum. 1. Lib. 4. cap. 2. Observa-
tione 4. pag. 281.* Venundatus est in servum Joseph, non juxta
72. triginta argenteis, sed sicut Hebraica se veritas habet, viginti;
quia non poterat pretiosior esse servus Domino, qui tot argenteis
emittitur, quot annis peregrinatus est ad baptismum, licet Joseph
tot annorum fuisse legatur, quandò stetit in conspectu Pharaonis.
Quid autem valuerint triginta argentei, dubium est?

66. *Lyranus in Cap. 26. Matthæi quem alii sequuntur,* docet,
quod quilibet argenteorum horum valuerit decem nummos, sive
denarios usuales, sicq; consequenter triginta hos argenteos ef-
fecisse summam trecentorum denariorum, ut manifestè fit mul-
tiplicanti per decem. Taxaverat autem Judas unguentum Ma-
riæ Magdalenæ ad trecentos denarios, itaq; secundum Lyr-
ranum tantum per hos triginta argenteos recuperavit, quantum
ex effusione ipsius unguenti sibi doluerat excidisse. Sed hujus
sententiæ fundamenta nulla apparent. Ad mores hæc tamen
facit computandi ratio, quod avaritiâ excæcatus videre non po-
tuit vitam Domini ac Magistri sui pluris æstimandam, quam un-
guentum (res equidem pretiosa, sed inanimata,) ad honorem
ipsius adhibitum. Quod inquam videre non poterat, tanti viri
pretium cum decima parte æstimationis unguenti multo minus
esse conferendum.

67. *Ambrosius libro 3. de Spiritu Sancto cap. 18.* O Judâ, proditor, unguentum passionis Dominicæ trecentis denariis æstimas, & passionem ejus triginta denariis vendis. Dives in æstimatione, vilis in scelere.

68. Videtur hic Judâs acriori ironiâ excipiendus, quam *Jacobus Alemannus*, Christianus equidem, sed Judæis parentibus natus, ad quem venale habentem S. Joannis aureum simulacrum, quingentorum aureorum pretiô coëmendum, subridendo ita dicebat *Alphonfus Rex*: Non tu sanè ineptus es, & majoribus tuis diffimilis, discipuli & præcursoris imaginem tanti æstimans, cum illi *Johannis Magistrum & Regem Judæorum*, non nisi triginta argenteis vendiderint, ut refert *Panormitanus libro 1. de gestis Alphonfi*. Et tu, O Judâ, insignis scilicet mercator, unguentum Christi passionem figurans, trecentis, ipsum verò Christum æstimans triginta. Vide *Scalam Purpuream Adriani Moerbecii, gradu primo, collatione 3. S. 10. pag. 286. Edit. Antwerp. in fol. Anno 1634.*

69. *Maldonatus in Matthæi cap. 26. pag. 543. seq. Edit. Mogunt. in fol. pag. 543.* Credendum est, *Matthæum* hominem Hebræum & Hebræicè Evangelium scribentem de Hebræicâ pecunia locutum esse. Siclus autem argenteus, Francum unum Gallicum, id est viginti solidos argenteos pependit, obolus enim solido Gallico æqualis erat, & Siclus viginti habuit obolos. Erat Siclus quadridrachmus, una autem drachma quinque solidos Gallicos, id est regalem unum Hispanicum continebat. Itaque quatuor drachmæ viginti continebant solidos, qui Francus Gallicus, & libra Turo-nensis appellatur. Quod si ita est, Christus triginta Francis Gallicis, id est, decem nummis aureis solaribus venditus est, ut nunc quidem aurei, cum hæc scribimus, æstimantur, quo tempore aureus tres valet Francos. Dicis, tam exiguo pretio ager non potuit emi in peregrinorum sepulturam, ut *Matthæi 27. 7.* dicit. Responderetur, nunc fortasse non emi posse, cum multò cariores res omnes sunt, tunc verò potuisse, cum viliores erant. Nam & *Jeremias cap. 33. 9.* legitur agrum emisse septem stateribus & decem

decem argenteis , quod multò minus erat pretium. Nam Stater quatuor habebat drachmas. Itaq; septendecim Francis Jeremias agrum emit , vix sex aureis nummis. Scriptor Scholasticæ historiæ , quem vocant , & alii nonnulli vulgares autores sine ullo testimonio aut probabili conjectura tradiderunt , triginta hos argenteos fuisse denarios trecentos , non alio argumento , quam quod consentaneum ipsis videretur , ne Judas effusi unguenti damnum faceret. Dixerat autem potuisse trecentis denariis vendi , quos cum furari non potuisset , ex Christi venditione voluerit , quasi perdidisset , recuperare. Minus probabiliter etiam alii hos triginta argenteos triginta tantum denarios valuisse dicunt , quòd soleret Judas decimam partem eorum quæ in loculos mittebantur , suffurari. Quidam per argenteos communes saltem denarios intelligunt , juxta quos summa vix ad quatuor florenos Germanicos (quorum quilibet unum supra viginti argenteos grossos facit ,) assurgit , quod nec avaritiæ Judæ , nec cupiditati Põtificum , qua Christi traditionem desiderabant , convenit. Alii triginta argenteos ad trecentos aureos vel etiam coronatos redigunt.

70. *Camerarius in libro de Græcorum & Latinorum numis dicit*, se ex Græcorum Commentariis didicisse, singula ἀργύρια idem valuisse ac Minam Atticam centenarium , hoc est centum drachmarum Atticarum. Juxta hunc calculum Christus venditus fuisset trecentis coronatis Francis , cum *Budaus* Minam Atticam decem coronatis Francis æstimet.

71. *Franciscus Lucas Brugensis in Evangelii Matth. 26. cap. p. m. 446. Edit. Ant. verp. in fol. An. 1606.* Et Baronius ibidem citatus , trecentorum aureorum summam hos triginta argenteos æquasse existimant. Conjecturæ eorum hæ sunt , I. ut Judas sibi hac pecuniâ prospicere posset , à Christo deinceps separatus. II. Quia hac prodicione resarcire voluit damnum , quod ex unguenti effusione se pati credebatur. III. Ex eâ pecuniâ emtus est ager figuli ad sepulturam peregrinorum. Erat hic ager , ait Baronius , ad annum Christi 34. num. 17. non tantum in suburbiis , quæ

teste *Iosepho libro 8. de Bello Iudaico cap. 1.* speciosissima ac pretiosissima erant, sed & cæteris suburbanis propinquior Hierosolymis, ut qui inhaereret monti Sion, teste *Hieronymo de locis Hebraicis.* His accedit, quod ille dictus habetur ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis, quem si velimus dictum esse agrum figuli, quod ibi figulina esset, indeq; suppeditaretur argilla ad vasa fingenda, majoris fuisse pretii certum est. Rursum etiam in agrorum emptionibus apud Hebræos fieri solitis, illud est observandum, omnes possessiones vendi solitas, usq; ad annum Jubilæi, sic statuente divina lege.

72. *Elias Thisbi ex Rabbiorum observatione docet,* nomen argenti in Pentateucho Mosaico usurpari pro Siclo, in Prophetis pro libra, in hagiographis pro talento. Quia ergo hic locus Evangelii respondet vaticinio Zachariæ, quod Evangelista inferius cap. 27. v. 9. allegat, videtur per triginta argenteos intelligendas esse triginta argenti libras, cum alias etiam Mina Attica proximè respondeat libræ Romanæ.

73. Porro *Epiphanius sub finem libri de mensuris & ponderibus,* argenteum unum definit denariis quatuor & centum, qui itidem faciunt ferè argenti libram. Sed præter has sententias communior & receptissima est, triginta hos argenteos quindecim ferè fecisse Imperiales, ita ut pro argenteis communes Sicli, quorum quivis continet duas drachmas Atticas juxta nostram monetam, dimidiam Imperialis partem, intelligantur. Si igitur per triginta argenteos communes Sicli triginta accipiantur, assurgit summa ad septem Imperiales cū dimidio. Credibilius autem est, hic notari Siclos Sanctuarii communi duplo majores, quia Scriptura Sicli nomine absolutè posito Siclos Sanctuarii innuit, tum quia Pontifices hunc contractum de re, ut arbitrabantur, sacrâ, cum Juda iniierunt: pro qua sententia confirmata plures rationes adducit.

74. *Matthæus Hostus libro 4. rei nummaria veteris, cap. 5.* Ergo triginta argentei faciunt quindecim Imperiales. Probatur hæc æstimatio non solum ex perpetuo scripturæ usu, sed etiam ex eo, quod *Origenes Tractatu 35. in Matth.*

75. *Eusebius Libro 10. Demonstrat. Evangelicar. cap. 4.* Pro triginta argenteis Judæ datis ponit triginta stateres. Stater autem, sive Siclus habet quatuor drachmas, inquit *Hieronymus in cap. 4. Ezech.* quas dimidium Imperialem nostræ monetæ conficere, paulò ante monuimus.

76. *Budæus in Libro de Asse* dicit se Parisiis in æde D. Johannis vidisse argenteum unum ex illius, quibus Christus fuit venditus, qui fuerit pondere didrachmi, qua ratione per argenteos hic intelligendi essent Sicli communes, non autem Sicli Sanctuarii: quantum autem fidei illis reliquiis tribuendum sit, nemini amplius ignotum aut dubium. Ad Argumenta contrariæ partis responderi potest, *Primo*, quamvis avaritiâ Judæ suspicionem præbeat, auctum ab eo fuisse proditiōis pretium, quod postulabat, tamen cum Pontifices & Magistratus ipsi quoq; avaritiæ fuerint immeriti, Matthæi 23. 14. Lucæ 16. 14. non idè est verisimile, quod tam ingentem pecuniæ summam ab ipsis impetraverit. *Secundo*, trecentorum denariorum pretium, quo unguentum super Christum effusum æstimatur, ad triginta Imperiales cum dimidio à plerisque redigitur, nec fuit Judæ animus id totum intervertere, sed partem duntaxat ex eo surripere. *Tertio*, Jeremiæ 23. v. 9. ager non malus septendecim Siclis emitur. *Quarto*, quod Josephus Patriarcha viginti minis à fratribus suis venditus apud Josephum Historicum memoratur, fortè originem ex septuaginta Interpretum versione, quæ pro argenteis, quorû in Hebræo fit mentio, substituit χρυσῆς, aureos. *Quinto*, commentû Rabbiniçû de diversa significatione argentei in Mose, Prophetis & Hagiographis, ex multis exemplis falsitatis vincitur à Calaubono, Exercitation. contra Baronium. p. 455. *Sexto*, Epiphanius locus obscurus est, quem *Cornarius* p. 1078. sic reddidit: Argenteus excusus est ab initio numisma, hoc autem ex Assariis exculum est. Ajunt Abrahamum in Chananæam formam ejus intulisse. *Porro* ex partibus centum viginti quinq; talenti est libra una, quæ verba postrema non ad argenteum, sed ad talentum, cujus ante mentionem fecerat, referenda. Nullo igitur argumento firmo probari potest,

potest, pretium triginta argenteorum horum assurgere ad trecentos ducatos vel aureos : sed fuit vile & exiguum, unde Zacharias cap. II. v. 13. *ἰξωρικῶς* vocat decorum pretium. Vide B. Gerhardi harmoniam Evangelicam cap. 167.

78. *Origenes Comment. in Lib. Psalm. Lib. 4. pag. 503.* Sicut Judas Christum triginta argenteis vendidit, ita ipsi maledicitur triginta maledictionibus, respondentibus totidem argenteis.

T I T U L U S VIII.

Ingratus Judas ex communi Theologorum sententia celebrationi sacratissimæ Eucharistiæ interfuit, illâ tamen indignè usus mancipium Diaboli evasit, ea propter minus ritè communicantes Judæ imitatores jure merito appellantur.

79. *Lucas cap. 22. evidentissimè, ut Augustinus super cap. 13. Iohannis ait, demonstrat Judam interfuisse institutioni Sacramenti, cum enim expoluisse institutionem Sacramenti à Christo factam, subdit Lucas ejus verba : Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. Si autem interfuit institutioni, Ergò & ipsum Sacramentum accepit. Matthæus enim cap. 24. narrat, Dominum, cum præberet Sacramentum sanguinis sui, dixisse : Bibite ex hoc omnes, & omnes bibisse, Marcus confirmat cap. 14. Notum quidem est Matthæum & Marcum in illis locis denunciationem proditionis Christi narrare ante institutionem Eucharistiæ, ut necesse sit, vel ipsos narrasse id ante rem gestam per anticipationem, vel Lucam narrasse post rem gestam per recapitulationem. Accepisse illum probant passim sancti Ecclesiæ Doctores.*

80. *Chrysostronus homiliâ de Proditore, Tomo 3. Oper. Cum manducarent ac biberent, accepit Iesus panem ac fregit, & dixit : Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Et iterum accepit calicem & dixit : Hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum : & præsens erat Judas, dicente Christo : Iste est sanguis. O Christi misericordia! O Judæ dementia! Judas Christum triginta argenteis pacifcebatur, ut venderet Judæis. Christus ei sanguini-*

sanguinem, quem vendiderat, offerebat, ut haberet remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisse. Adfuit enim tunc Judas, & illius sacrificii communicationem accipet.

81. *Et homilia 83. in Matthæum, Tom. 2.* O cœcitatem proditoris! qui cum ineffabilibus mysteriis communicasset, idem permanfit, & divinæ mensæ particeps in melius mutari noluit, sed peccatū ejus ita magis auctum est, qui tali animo mysteriis susceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus est.

82. *Cyprianus Carthaginensis Episcopus, de Cæna Domini p. m. 50. Edit. in fol. Anno 1593.* Ubi Judæ sacrum cibum mens perfida tetigit, & sceleratum os panis sanctificatus intravit, parricidalis animus vim tanti Sacramenti non sustinens; quasi palea exsufflatus est, & præceps cucurrit & proditorem & pretium ad desperationem & laqueum.

83. *Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 13. Illuminatorum p. m. 123.* Prodiderat Judas improbus Dominum, nuperq; exiens à mensa, & bibens poculum benedictionis, pro salutari potu sanguinem justii effundere volens, qui panes ejus comedebat, magnificavit super illum supplantationem. Paulo ante manus benedictionem recipiebat, & mox argento proditorem mortem Magistro suo conciliavit.

84. *Hieronymus libro 2. contra Iovinianum:* Qui indignè manducat corpus & bibit sanguinem Domini, reus est corporis & sanguinis Christi. Numquid quia Judas de eodem calice Domini bibit, de quo & cœteri Apostoli, unius cum illis erat meriti?

85. *Augustinus in Enarrat. Psalmi 10. Tom. 8. Oper. pag. 30.* Christus traditorem suum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam Eucharistiam confectam manibus suis & ore suo commendatam sicut cœteris Apostolis tradidit.

86. *Et Epist. 163. de Concordiâ faciendâ, Tom. 2. Oper. pag. 283.* Traditorem suum qui jam pretium ejus acceperat, usq; ad ultimum pacis osculum, inter innocentes secum esse perpeffus est. Quibus non tacuit esse inter illos tanti sceleris hominem, &

D d d d d

tamen

ramen primum Sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso communiter omnibus dedit. *Confer Tom. 9. Oper. Tractat. 26. In Iohann. cap. 6. p. m. 33. & Tractat. 6. in Iohann. pag. 23.*

87. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Evangelistæ Marci Tomo 4. Bb. Pp. edit. Anno 1618. Colon. pag. 330.* Innuat Evangelista Judam tametsi divinorum mysteriorum participem effectum, sui semper similem mansisse, hoc est, tremendæ illius mensæ cibo refectum, nihil prorsus mutatum, aut emendatum esse, verum in sua nequitia & avaritiâ obstinatè usq; perstitisse. Johannes post acceptam buccellam Satanam in illum intravisse scribit, at hoc ea de causa non contigit, quod Satanam acceptum Christi corpus nihili duceret, aut contemneret, sed quod impudentem proditoris ausum impunè abire non vellent. Dominus autem licet omnium consiliorum Judæ gnarus esset, attamen à Sacramenti sui accessu illum non prohibuit. Cur ita? nempe ut hinc discas, nihil eorum prætermisisse, quæ eum ad sanam mentem ducere quoquo modo poterant.

88. *Marcus Vigerius Cardinalis de præcipuis incarnati verbi mysteriis, Decachordo Christiano, chorda 7. cap. 43. pag. 219. edit. Duacensis. Anno 1616. 4to. per Richardum Gibbonum.* Judas indignè S. Eucharistiam sumserat, ideo non sine causa mox post buccellam de manu Salvatoris sumtam intravit in eum Satanam, ut exequeretur sententiam damnationis, quam impurus ille & ingratus conviva per suam nequitiam justo judicio justè subierat. Habet præcæteris ingratitude hoc pessimum, ut à bono benè donatum verterat in perniciem accipientis &c. Sunt tamen qui Judam ante porrectum Eucharistiæ Sacramentum exivisse æstiment. Sane Johannes quiddam ejusmodi subindicare videtur. Dicunt hi, nequaquam decuisse ut cœdis Christi minister salutaris communionis Symbolum acciperet. Addunt iidem Christum cœtera omnia æquanimiter tolerasse, hoc verò tantum piaculum neutiquam permittere voluisse.

89. *Paschasius Ratbertus Abbas Corbejenfis, Tomo 9. Bb. Pp. parte I.*

te 1. pag. 133. de corpore & sanguine Domini cap. 18. Judas in figurâ omnium malorum ad percipiendum Sacramentum admittitur. Nam si post resurrectionem fieret, jam Judas cum S. Apostolis communicare non posset, quia iudicio æterno jam damnatus erat.

90. *Leo, Sermone tertio de Passione Domini cum Iuda loquens:* Dum tuam conscientiam tot Domini miracula & tot dona torquerent, illa saltem tē à præcipitio tuo Sacramenta revocâssent, quæ in Paschali cœnâ, jam de perfidiâ tuâ signo divinæ scientiæ defectus, acceperas. Cur de ejus bonitate diffidis, qui te à sui corporis & sanguinis communione non repulit?

91. *Algerus in libro de Sacramentis corporis & sanguinis Domini, Tomo 12. Bb. Pp. cap. 21. pag. 431.* Quum malos corpus Christi verè, ipsumq; Judam à summo Sacerdote Christo cum cæteris Apostolis accepisse Sancti testentur, adstructum etiam videtur non esse nobis noxium, si à nobis, vel nobiscum mali malè sumant Sacramenta: cùm Judas ab ipso Christo cum cæteris Apostolis acceperit: nec etiam à pravis minus verè confici ipsa Sacramenta, cum ipse proditor tanti officii ministerium à summo Pontifice accipiens cum cæteris, hoc facilè in mei commemorationem audierit.

92. *Eugenius Papa decretum sanxit extr. de offic. ordin. C. Sacerdos ubi statuens:* Reum cujus peccatum est occultum, non posse à communione refecari, exemplo Judæ, quem Christus suo corpore consecrato donavit, ceu refert *Angelus de Pas, in Comment. super Marci cap. 14. Libro 14. cap. 22. pag. 672.*

93. *Theophylactus in cap. Matthæi 26. pag. 67. Edit. Basil in fol. Anno 1570.* exponens illud, bibite ex hoc omnes: Pro multis autem dicit effundi, hoc est, pro omnibus, sunt enim & omnes multi. Quare autem supra quidem non dixit: accipite comedite omnes. Sunt, qui dicant, propter Judam hoc dictum. Judas enim panem accepit, & non comedit, sed occultavit, ut monstraret Judæis quod panem suum corpus suum vocaret Jesus; poculum autem invitus bibit, cùm non posset occultare. Propterea hoc

loco dicebat, bibite omnes. Atq; allegati hætenus scriptores Judam communicasse perspice afferunt. Pauci quidam negativam sententiam defendere volunt, obscuris nonnullorum testimoniis stipari.

94. Huc trahunt locum ex *Dionysio Areopagita*, quando affirmat in *Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. de communione in contemplat. p. m. 285.* Edit. Antverp. in fol. Anno 1634. Christum Eucharistiæ auctorem justissime exortem facere eum, qui non sanctè atq; ad imitationem sui sacro convivio interesset. Quæ tamen sententia manifestis verbis de Juda nihil innuit.

95. *S. Maximus* equidem in Scholiis, pag. 306. ex Dionysii verbis probabili quadam conjecturâ id colligit, cujus verba hæc sunt: Ex iis rectè quis inferat, Christum post Judæ à Cœna egressionem discipulis suis mysterium tradidisse, ut qui iis dignus non erat.

69. *Georgius Pachymeres*, pag. 317. locum Dionysii aliter explicat, putans, quod Christus quidem Judæ tradiderit mysticum panem & calicem, mysteria verò solis discipulis communicavit post Judæ discessum. Verba ejus sic habent: Excludit & segregat justissimè Judam, qui non sanctè convivio interfuerat, nam cum illum mystici panis & vini participem fecisset, mysteria discipulis, postquam ille è cœnâ discessit, solis tradidit, cum iis indignus esset Judas. Cur igitur Judam arceat à divinis mysteriis, qui simul cœnaverat? Etenim docet, quod non satis est tantum corporaliter adesse, & convivium celebrare, non enim hoc cum communione habet similitudinem, sed oportet intellectu & mente adesse.

97. Verùm meritò hic cum *Carolo Borvio Episcopo Ostunensi in Scholiis ad Clementis Constitutiois pag. 144.* quærere quis potest à Georgio, quæ tandem fuerint mysteria solis Apostolis extra Judam credita, cum prius simul panem & vinum sumissent. Si responderet, fuisse Sacramenti effectum & spiritualement manducationem; rursus scire vellem ab eò, quid opus erat, ut propterea
 Judas

Judas abesset ? Quod si mysteriorum traditionem putat ipsam Eucharistiæ institutionem, jam hoc Scripturæ adversatur conjungenti Eucharistiæ institutionem, cum ejus dispensatione. Sumens panem fregit & dixit : accipite & manducate, hoc facite &c. Itaq; magnæ tenebræ sunt, non modo in Dionysii sed etiam in Paraphrastis sui verbis, ut certi inde aliquid satis firmiter vix erui possit.

98. *Clemens libro 5. Constitution. Apostolic. cap. 16. Edit. Venetæ in 4to, Anno 1563. pag. 69.* Sic loquentibus Apostolis, cum antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui nobis tradidisset, quibus non aderat Judas, exiit ad montem olivarum prope torrentem Cedron. *Idem eodem libro cap. 17. repetit.* At verò pleriq; Doctorum hoc opus, Clementis nomen quod gerit, parvi pendunt, cum de certo ejus autore nondum constet, ac multa in eo sint partim dubia & incerta, partim falsa, quæ sane fidem operis elevant autoritatemq; destruunt. *Vide Pererium Disput 33. in cap. 11. Iohannis pag. 49. Iohan. Maldonatum in Matthæi cap. 5. 49.*

99. *Rupertus Tuitiensis* in tribus locis pro negativâ sententiâ pugnat. Primò quidem *Libro 10. de gloria & honore filii hominis, in Matthæi cap. 26. Tom. 2. Oper. pag. 68. Edit. Colon. in fol. Anno 1602.* dum illud exponit : *Vespere autem factò discumbebat cum XII.* Et *lib. 7. in Evangel. Iohan.* exponens illud cap. 7. *Nunquid & vos vultis abire ? pag. 215. Tom. 2.* Nec non *Lib. 11. in Iohan. cap. 13. pag. 287.* explicans illud ; *Post buccellam introivit in eum Sathanas.* ubi addit : Sciendum verò est, quia sicut & ante nos dictum est, si post buccellam continuò Judas exivit, sicut paulò post Evangelista dicit, procul dubio nequaquam discipulis tunc interfuit, quando Dominus noster Sacramentum illis corporis & sanguinis distribuit. Nec enim vel ille panis intinctus, quem Judæ porrexit, corpus ejus fuit, vel catinus ille, in quo traditor manum cum illo intingebat, calix sanguinis ejus extitit, nec ante hanc cœnam Paschæ veteris Sacramentum corporis & sanguinis sui discipulis tradidit, sed postquam cœnavit.

Quod cum cæteri Evangelistæ apertissime dicant, solus Lucas aliter dixisse visus est, quia videlicet verba, quæ in priori cœnâ Dominus de traditore suo dixit, idem Lucas sic præposteravit, ut priorem Paschæ cœnam & sequentem Dominici corporis & sanguinis consecrationem narrando conjungeret, & tunc demum verba, quæ in utroq; convivio dicta sunt, continuaret.

100. *Hilarius Pictaviensis in Matthæum, capite trigesimo, pag. 326. Edit. Basl. in fol. Anno 1570.* Sine eo (Juda) pascha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum Sacramentorum communionem non fuerat. Pauci illi scriptores superius allegatorum fidem infringere minimè valent. Confer *Petrum Crespetium in summa Catholica fidei, pag. 519. Edit. Lugdunensis in fol. Anno 1598.* Accedit ultimò, minimè fuisse conveniens, ut Christus Judam occultum peccatorem, sine accusatore & sine peccati ejus evidenti probatione, à S. Mysteriorum communionem arceret, admissis ad eam reliquis Apostolis, ne scilicet ea ex re prælati Ecclesiæ sumerent Exemplum, & animum similia faciendi, & ne Judas exinde vehementer exasperatus, peccandi occasionem arriperet. Cæterùm indignè ad mensam Dominicam hospites Judæ similes reputantur.

101. *Augustinus in Psalm. 142.* Accepit buccellas Judas, & introivit in eum Satanas; quàm multos Judas Diabolus implet indignè accipientes buccellam ad judicium suum, qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Semel Judas tradidit, semel crucifixerunt ejus hostes, indigni susceptores quotidie Christum produnt, quotidie crucifigunt.

102. Ut verè *Tertullianus* exclamet *libro de idololatria cap. 7.* Proh scelus! semel Judæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus laceffunt. O manus præcidendæ! Viderunt jam an per similitudinem dictum sit, *Si te manus tua scandalizat, amputa eam!* quæ magis amputandæ, quam in quibus corpus Domini scandalizatur?

103. *Chrysostomus homilia de Baptismo Christi.* Quando ultimæ cœnæ communicavit Judas nocte illa postremâ, cæteris omnibus

nibus recumbentibus ipse proripiens excessit. Illum imitantur & isti, qui ante ultimam gratiarum actionem discedunt, nisi enim exiisset ille, proditor factus non esset. Nisi condiscipulos deseruisset, non periisset; nisi se ipsum extra ovile proripuisset, non eum lupus solum offendisset, atq; devorasset. Nisi se ipsum à pastore segregasset, bellæ præda factus non esset. Idcirco nimirum ille cum Judæis, isti cum Domino hymnò dictò exierunt.

104. *Augustinus tractatu 6. in Iohann.* Num mala erat buccella, quæ tradita est Judæ à Domino? absit, Medicum dare venenum. Salutem Medicus dedit, sed indignè accipiendo ad iudicium accepit, quia non pacatus accepit.

105. Venerabilis Beda de Eucharistiæ Sacramento agens, exemplum adducit Judæ his verbis: Sicut Judas cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo locum in se Diabolo præbuit: sic indignè quisq; sumens Dominicū Sacramentum, non efficit, ut, quia ipse malus est, malum sit. Christus Redemptor noster S. Brigittæ rationem revelavit, Revel. S. l. 2. cap. 2. n. 3. cur nonnunquam indignos ad hanc mensam accedere permittat: sicut, inquit, in humanitate mea & boni & mali tetigerunt me, ad ostendendam veram humanitatem & patientiæ humilitatem: sic & boni & mali comedunt me in altari, boni ad majorem perfectionem, mali autem ne credant se esse damnatos ex eo, quod possunt hoc corpore meo sumpto si volunt, personaliter mutare voluntatem & converti. H. I. Hoc tamen rarò accidit ut videtur in Juda, quem licet benignissimus Dominus tot diversis modis ad resipiscentiam invitasset, præcipue vero per osculum in horto ab eo receptum, & per amabilissimum amici nomen ei impositum, nihilominus plus quàm unquam in obstinatione & desperatione sua perseveravit.

106. *S. Bernhardus de hac materia in sermone quodam de ultimâ cœnâ Domini*, differentiam inter S. Petrū & Judam, qui simul ejusdem mensæ Eucharisticæ comensales fuerunt, ponderans inquit: De uno pane consecrato Petrus & Judas accepit, bonus in vitam, pessimus in pœnam; totum usq; adhuc in Ecclesia completur in

Sacra-

Sacramento altaris, bonis quidem in bonum sumentibus, canibus verò & immundis non sic. Canes sunt qui irreverenter accedunt, & ideò judicati abscedunt. Deniq; Judæ in recipiendo Christi corpore indignitate circumstantialiter examinata gravitatem ostendit; communionis sacrilegæ, apud *Ioseph. Mansium Congregat. Oratorii Romani Presbyterum Tom. 2. Bibliotheca Moralis Prædicabilis, Tractatu 26. discursu 39. pag. 293. seq. Edit. Mogunt. in fol.*

107. *Dionysius Carthusianus sermone, Quomodo Sacramentum altaris sit suscipiendum?* Tales sunt locii Judæ proditoris, de quo in Johanne legitur: Post buccellam introivit in eum Satanas. Nam & ante in eum intravit, sed quia corpus Christi indignè accepit, magis possedit eum Diabolus. Eandem thesin Theologi Lutherani firmiter tenent, Vid. Gethard. Loc. Comm. Tom. 5. de Cœna Domini. Reformati autem communiter negativam tuentur. Inter illos, qui Judam communioni S. Eucharistiæ interfuisse negant, nomen quoq; suum profitetur Wilhelmus Klebitius, cuius de hoc argumento peculiaris Dissertatio benevolo Lectori propiis Auctoris verbis exhibetur.

108. De buccellâ intinctâ quam comedit Judas proditor, disceptatur, an fuerit panis Eucharistiæ? Præcipuum quod hic quaeritur, consistit in eo, An Judas interfuerit Eucharistiæ cum reliquis Apostolis, vel An exierit ante institutam à Christo Eucharistiam. Ut autem hoc dexterius explicari possit, ordine quædam hic consideranda sunt. Videlicet primo, quod Christus ea nocte Eucharistiam instituerit, quâ cum discipulis comedit agnum Paschalem, Matth. 26. & Marc. 14. Secundò notandum est, etiam agni Paschalis præcessisse institutionem Eucharistiæ, Matth. 26 & Marc. 14. & buccellam intinctam diligenter discernendam esse à pane Eucharistiæ: nam buccella intincta quam comedit Judas non fuit panis Eucharistiæ, sed fuit panis agni Paschalis. Nullus enim Evangelista ait, panem Eucharistiæ fuisse intinctum, quia de hoc pane dicunt Evangelistæ *fregit & dedit*, non inquit, *fregit & intinxit*, Augustinus Tractat. 62. in Johann.

ait:

ait, illos negligenter legere, qui per buccellam intinctam intelligunt panem Eucharistiæ. Idem Augustinus sentit per buccellam intinctam significatam fictionem, quia non omnia quæ tinguntur, abluuntur. Ineptaignitur est opinio illorum qui per buccellam intinctam putant significatam hostiam quam intingit in calice sacrificulus, sicuti legitur in Glossa ordinaria, quia nimirum intincta sint dulciora. Ecclesia quoq; reprehendit consuetudinem illorum qui panem intinctum dederunt communicantibus. Omnes Evangelistæ ferè consentiunt quod Judas indicarit panem Eucharistiæ. Postea diligenter observari debet, quod post sumtam offulam Satan sit ingressus in Judam, Joh. 13. & quod Christus dixerit, *quod vis facere, fac citò*; & quod Judas statim exierit, neq; ullam Evangelistam narrare Judam ab illo egressu reversum fuisse ante institutionem Eucharistiæ: an cogitabimus Christum frustra dixisse, *quod vis facere, fac citò*. Theophylactus certè ex his verbis hanc admonitionem colligit, ut infideles maturè se regemus antequam inchoetur Communio. Et ex hac observatione colligit Wolfgangus Musculus etiam Theophylactum ejus fuisse sententiæ, quod Judas exierit ante Eucharistiam. Hilarius sic argumentatur: *Christus finita cœnâ prædixit se cum discipulis suis bibiturum de fructu vitis in regno patris sui; Atqui cum Iuda non bibit de fructu vitis in regno patris sui; Ergò Iudas non interfuit*. Et etiam si cœteri Evangelistæ non expresse mentionem faciant quando exiverit Judas, tamen in subsequentiis satis indicant, Judam statim post esum agni Paschalis egressum esse. Quia nimirum postea narravit, quod Christus dixerit discipulis, *hac nocte vos omnes offendemini*, quæ verba non erant dicta Judæ. Etiam Paulus I. Cor. 11. nullam Judæ mentionem facit. Confirmavi buccellam intinctam non fuisse panem Eucharistiæ, sed Panem agni Paschalis: demonstravi esum agni præcessisse Synaxin: ostendi sumptâ buccellâ Judam statim egressum: ex his consequi manifestissimè spero, Judam proditorem Eucharistiæ non interfuisse. Neq; enim ullum dicturum existimo, quod Apostoli post panem Eucharistiæ comederint alium panem intinctum, cum Evangelistæ luculenter narrent, Chri-

atum post sumptam Apostolis Eucharistiam statim concionem habuisse, & quod hymnum cecinerint. Confirmatâ sic propositione, nunc restat ut argumenta partis adversæ examine-
mus.

Argumentum I.

109. Evangelistæ dicunt, quod omnes duodecim Apostoli mensæ accubuerint; Ergo & Judas mensæ affedit. Resp. Hoc nar-
rant Evangelistæ de convivio agni Paschalis, quod præcessit esum
Eucharistiæ. Nam omnes simul affederunt mensæ, sed non om-
nes simul surrexerunt de mensa; quod inde saltem manifestum
est, quia quando Christus exiguo tempore fuit in horto, venit Ju-
das cum cohorte, tribuno, principibus sacerdotum, magistratu,
senioribus templi, Scribis & ministris, cum facibus, gladiis & fu-
stibus. Matth. 26. Marc. 14. Johan. 18. Et quia talem exerci-
tum tam cito colligere non potuit, necessario sequitur, Judam
proditorem multò citiùs surrexisse de mensa quam reliquos Apo-
stolos: *Et euntibus se cum discipulis in hortum dixit Christus, hodie
vos omnes offendimini*, quod ad Judam referri profectò nequit.

Argumentum II.

110. Judas interfuit lotioni pedum, & lotio pedum subsecu-
te est Eucharistiam; Ergò Judas etiam interfuit Eucharistiæ;
quia Johannes cap. 13. ait quod factâ cœnâ surrexerit Christus ut
lavaret discipulis pedes. *Et*. Solutio argumenti consistit in par-
ticipio *facta*. Hic primo notandum est, codices variare. Nam
Erasmus legit: *γενομένης δεῖπνου cum fieret cœna*, in præsentî; alii co-
dices legunt: *γενομένης δεῖπνου factâ cœnâ*. Atq; Augustinus, teste
Erasmio, hoc non de peractâ cœnâ, sed de cœnâ inchoata expo-
nit, sicuti in illis phrasibus enallage temporis est, *factus est dies pri-
mus & secundus*, etiamsi nondum consummatus sit dies. Osiander
quoq; in Harmonia sua de cœnâ inchoata hæc verba intelli-
git, & ait, Judæis usitatam tunc fuisse lotionem pedum, sicut jam
multis in locis odorâ aquâ convivæ ad accubitum mensæ invitantur.
Hæc expositio placet etiam Erasmo. Etiam Papistæ non
negant esum Eucharistiæ secutum esse, post lotionem pedum.

Nam

Nam illi Sacramentum lotionis prius celebrant ante Communionis diem. Petrus Comestor recenset, quod quidam existimarint lotionem pedum fuisse celebratam, non in nocte ultimæ cœnæ, sed alia quadam nocte priori, quia Johannes ait 13. cap. ante festum factam pedum lotionem. Et agnum Paschalem manducatum dicunt alii Evangelistæ primo die festi. Verum diligentes interpretes ostenderunt terminis illis, *primo die festi, & ante festum*, idem tempus denotari. Theodorus Beza ait, *plurima & meliora exemplaria habere aoristum secundum*, ideoq; finita cœna agni Paschalis Christum surrexisse sentit, de mensa ad lotionem pedum; quod etsi verisimile videatur, tamen sententiæ meæ principali nihil adversatur. Atq; tunc videtur hic fuisse rerum gestarum in ultima nocte ordo: 1. Esus agni Paschalis, 2. Lotio pedum, 3. Porrectio buccellæ intinctæ, 4. Egressus Judæ, 5. Institutio Eucharistiæ. 6. Concio, 7. Hymnus, 8. Precatio in horto. Verum cum Johannes post lotionem faciat mentionem buccellæ intinctæ, verisimilius videtur, Etum Agni secutum esse post lotionem pedum. Si quis velit contendere Johannem per verba illa, *factâ cœnâ*, intelligere Eucharistiâ, tunc narrationem Johannis contrariam faciet narrationi aliorum Evangelistarum, qui omnes dicunt esum agni Paschalis præcessisse Eucharistiâ.

Argumentum III.

III. Evangelista Lucas, quem omnes Scriptores fatentur esse Historicum, monstratum fuisse dicit proditorem à Christo post finitam Eucharistiâ. Ergò Judas interfuit Eucharistiæ. R. Argumentum hoc solvi poterit ex regula quam docet Augustinus quæst. 92. super N. Testamentum, ubi inquit, *multa novissima ordinari quæ antea facta probantur*. Clarissimus Vir Wolfgangus Musculus, in Locis suis per hanc regulam exponit narrationem Lucæ. Hæc regula pulcre declarari potest per Evangelistam Marcum, qui ait, Christum hæc verba, hic est sanguis meus, locutum postquam biberint ex calice: verum cum alii Evangelistæ dicant Christum hæc verba enunciasse antequam biberint ex calice, non dubitamus Marcum ea narrasse posterius, quæ erant facta

prius. Sic cum alii Evangelistæ narrent Judam demonstratum à Christo ante institutionem Eucharistiæ, & cum Lucas istud dicat factum post Eucharistiam, non dubitare debemus à Luca illa posterius recenseri quæ prius facta fuere. Erasmus in narratione illa Marci hanc regulam admittit. Quomodo igitur non potius locum habebit in hac Lucæ narratione? Lucas in Exordio Evangelii sui ait, quod Evangelium suum acceperit ab iis qui fuerunt ministri & inspectores sermonis, ideoque tutissimum est Lucam exponere per alios Evangelistas, qui præsentés fuere. Nam Lucas (ut Johannes & Matthæus) non interfuit Eucharistiæ. Quod nequaquam sic accipi volo, quasi Lucæ auctoritatem extenuare oporteat. Nam expositio unius Evangelistæ per alium, non extenuatio, sed declaratio dici debet. Qui verba unius testis per verba testium duorum declarat, ille testis unius auctoritatem nequaquam elevat, sed potius æqualem auctoritati aliorum constituit. Rupertus quoque Abbas Tuitiensis causam adfert, quare Lucas continuâ serie narraverit esum agni, & Eucharistiæ institutionem, quia videlicet solus Lucas mentionem facit desiderii illius, quo Christus desideraverit Pascha comedere cum discipulis suis, & propter hujus desiderii completionem ait Lucam continuâ serie conjunxisse descriptionem agni Paschalis & institutionem Eucharistiæ. Et frequens hoc est Historiographis, ut res principales conjunctim narrent, & rem minus principalem postremò recitent, etiamsi ordine temporis præcesserit. Et alias à Luca seriem ordinis neglectam esse ex narratione tentationis Christi constat. Nam quando Matthæus cap. 4. tentationem adorationis in fine collocat, Lucas tentationem de præcipitatione è pinnaculo templi in fine ponit; cumque utriusque consentientes dicant Diabolum post tentationem de adoratione reliquisse Christum, liquidò apparet ordinem non observatum à Luca. Et in narratione de rebus gestis in ultima nocte Lucas etiam in aliis discrepat à reliquis Evangelistis quoad ordinem. Nam verba Christi quibus promittit se postea cum discipulis bibiturum de fructu vitis in regno Patris, ante initium cœnæ narrat Lucas, quæ alii Evangelistæ subjiciunt Eucha-

Eucharistiæ, Vaticinium Christi de scandalo Matthæus & Marcus omnibus discipulis dictum narrant, Lucas Christum cum solo Petro locutum, ait: Matthæus & Marcus narrant hoc vaticinium factum in horto, Lucas narrat factum hoc esse in domo ubi comederant Paschalem agnum. Ex hac diversitate apparet ordinem læpissimè neglectum à Luca. Et Johannes Calvinus in Harmonia sua testatur seriem temporis, quando exierit Judas, ex narratione Lucæ non posse certò probari. Et Ministri Ecclesiæ Magdeburgensis fatentur in opere Historiæ, incertum esse quando Judas exierit. Jam si illud incertum est, mirum est cur ex re incerta dogma fidei constituent, & etiam in Catechesi pueris instillent. Neque ico-
 pum attingunt illi qui putant, Judam singulis Apostolis in ultima nocte bis fuisse monstratum antè Eucharistiam, semel in lotionem pedum, & altera vice in esu agni Paschalis, postea finitâ Eucharistiâ denuo singulis monstratum, & Evangelistam Johannem utramque posteriorem demonstrationem sub una comprehendisse. Nam primò magna est differentia inter illam demonstrationem cujus Johannes meminit, & alteram quam Matthæus & Marcus describunt. Johannes enim ait, Christum buccellam porrexisset in os Judæ, Matthæus verò & Marcus narrant quod ipse Judas manu suâ intinxerit panem in paropside. Johannes dicit sibi soli demonstratum proditorem, Matthæus ait quod in genere singulis istud signum intinctionis dederit. Ex his igitur satis apparet diversissimas esse has demonstrationes. Si autem quispiam cupiat scire quoties Christus generaliter monstraverit proditorem, non difficile erit istud invenire: nam Joh. 6. vocatus est *Diabolus*, Joh. 12. vocatur *fur*, Johannis 13. vocatur *immundus*, Matthæi 26. Marc. 14. vocatur *proditor*. Deinde illam demonstrationem proditoris admonendi causâ à Domino adhibitam, ne se pollueret sumptione Eucharistiæ, non dubium est: quare igitur non judicamus illam præcessisse Eucharistiam? Ad argumentum hoc ex auctoritate Lucæ sumptum copiosius respondet Muscu, qui dicit, *se minimè dubitare quin Judas exierit ante institutionem Eucharistiæ.*

Argumentum IV.

II2. Judæ peccatum nondum fuit manifestum. Ergo Christus admisit Judam ad convivium cœnæ, ut doceret nos (ne excluderemus ab Eucharistia occultos peccatores. R. Henricus Bullingerus lib. 6. cap. 9. contra Anabaptistas docet, peccatum Judæ non fuisse tempore Eucharistiæ occultum, sed manifestum. Primum enim notum fuit Christo. Deinde scelus illius non erat ignotum Pharisæis, cū illis enim fœdus prodicionis inerat contra Christum. Significanter etiam satis monstratur Johanni. Potuit igitur Christus contra illum produci testis facti. Et quando Minister scit alicujus scelus, & novit contra illum producere testes facti, impius est quando illi dat Eucharistiam. Et non cogitandum est, quod hic Christus margaritas porcis dederit contra doctrinam suam. Deinde in hoc argumento nulla est ratio consequentiæ.

Argumentum V.

II3. Augustinus contra Fulgentium Donatistam inquit, *Judas accepit bonum Christi corpus, sicuti Simon Magus accepit bonum baptismum*: & super Plat. 10. ait: Christum primam Eucharistiam Judæ dedisse. R. Ad Augustini argumentum respondet Rupertus Tuitiensis, qui ait, Augustinum in eo lapsum, quod solum Lucam secutus aliorum Evangelistarum harmoniam non consideraverit. Et Augustinum historiam Judæ non satis perpendisse, vel inde patet, quod contra manifestam narrationem Matthæi putarit Judam se suspendisse post mortem Christi, quæst. 29. super N. Testamentum. Et quod præsentiam Judæ defenderit, videtur potius ἀγωνισῶς quam διδασκτικῶς fecisse. Cum enim Donatistæ urgerent rigorem Excommunicationis, Augustinus putavit eum rigorem nulla re posse magis debilitari, quàm si persuaderet Judam fuisse præsentem. Solent etiam ad confirmationem præsentis Judæ afferre vaticinium Davidis, *Qui comedit mecum panem, levavit calcaneum adversus me*. Atqui ipse Augustinus hoc vaticinium non de pane Eucharistiæ, sed de buccella intincta interpretatur; & potest exponi de quotidiano convictu quo usus est cum Christo.

Argu-

Argumentum VI.

114. Omnes Patres sentiunt Judam interfuisse Eucharistiæ; Ergò interfuit. R. Nego antecedens. Nam Hilarius, non infimus ex Patribus, expresse ait Judam non interfuisse Synaxi. Zacharias Chrysolopolitanus in Harmonia sua idem docet. Innocentius tertius Episcopus Romanus, & Rupertus Tuitiensis etiam negant Judam interfuisse Eucharistiæ. Petrus quoq; Comestor & Durandus in Rationali Divinorum eandem mecum sententiam amplectuntur. Wolffgangus Musculus & D. Albertus Hardenburgius Ecclesiæ Bremensis Minister, eandem sententiam tuerur. Ita docuit Martinus Bucerus; & Joachimus Vadianus in eam sententiam inclinare videtur, sicuti & Theophylactus. Theodorus Beza, & Johannes Ribittus idem docuerunt Lothannæ: vide commentaria Bezæ in 13, cap. Johannis.

Conclusio.

115. Augustinus in libro de hæresibus scribit, *quosdam dictos Cainas eo quod Cainum & Judam honorarint*. Et Tertullianus de præscriptionibus hæreticorū narrat, quod *nonnulli gratias egerint Iudæ*, quia nimirum putaverint, potestates seculi voluisse impedire mortē Christi. Etiam Cerinthiani leguntur honorasse Judam proditorem. Et vereor illos etiam nimium honorare proditorem, qui illum non modo Synaxi interfuisse ajunt, sed etiam verum sanguinem Christi bibisse contendunt. His manifestè contradicit Augustinus, qui ait: *reliquos Apostolos comedissee panem Dominum, Iudam verò panem Domini, contra Dominum*. Christus inquit, *qui edit carnem meam habet vitam aternam*: Si Judas comedit Christi carnem, quomodo descendit ad infernum? Dignū quiddam notatu est, quod Beatus Rhenanus observat in cap. 7. lib. Tertulliani, qui inscribitur Apologeticus adversus Gentiles. Nam in illo loco quidam ex adverbio INDE, fecerunt genitivū secundæ Declinationis, JUDÆ, ut videlicet Judam retineret convivam, ideoq; mirari non debemus, quod multi hodierno die defendant præsentiam Judæ, quia multi ex illis sunt fratres Judæ.

Quæ sit Utilitas hujus questionis?

116. Hæc

116. Hæc quæstio rectè explicata invertit & suspectam reddit totam arcem adversæ partis; nam multoties Judam in ore habent. Præterea hæc quæstione dextrè declarata, corruiat perniciofa opinio illorum qui ex præsentia Judæ conantur convincere, Excommunicationis disciplinam non esse necessariam. Conf. Johann. Hoornbek Miscellan. Sacror. Lib. 1. cap. 19. pag. 577. seqq. Edit. Ultraject. in 4to Anno M. DC LXXVI. Musculus in locis Communibus, Danæus, Piscator, Zanchius in 4. Præcept. Tosanus, Gomarus, in Johann. 13. pag. 470. Deodatus in Notis. Eduardus Kellertus Anglus in Tricænio Christi, Lib. 2. cap. 14. Georg. Gillespie Scotus, Aarons Redblossominus, Lib. 3. cap. 8.

TITULUS IX.

Nonnulli homines ex suavibus ac bene-olentibus herbis vel floribus venenum conficere solent. Similiter ex quibusvis bonis quidam malum colligunt. Quid amabilius osculo? quid sanctius? interim tamen ad venenum adaptatur, quod in Charitatis pignus servire consueverat, uti in Juda apparet. Hinc tot in illum diræ, tot fulmina à piis scriptoribus, in facerrimum illud caput evibrantur. Crudelis etenim impostor tanquam lupo rabidus, cum magna inimicorum cohorte, agnum Dei mitissimum invadit, & ob turpe lucrum osculo prodit, unde Idea Judicis prætio corrupti esse potest. Quæ proditio à Sanctis Prophetis in Veteri Testamento prædicta, & typis adumbrata fuit.

117. *Sedulius libro 5, Carmine Paschali in Append. Bb. Pp. pag. 674. Edit. Paris. in folio, Anno 1624.*

Tunc, eruenta, ferox; audax, insane, rebellis;
 Perfide, crudelis, fallax, venalis inique;
 Traditor immitis, fere proditor, impie latro,
 Præsciis horribiles comitaris signifer enses?
 Sacrilegamq; aciem gladiis sudibusq; minacem
 Commoveas, ori ora premis; melliq; venenum

Inferis, & blanda Dominum sub imaginē prodis?

Quid locium simulas & amica fraude salutas?

Nunquam terribiles aut pax conjurat in enses,

Aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno.

118. *Paschafius in Matthæum*, Lib. 12. Tomo 9. Bb. Pp. parte 2. pag. 1208. Quærat forte aliquis, cur tam multam miserunt turbam Judæi cum gladiis & fustibus, ac universa cohorte militum, comprehendere Jesum, hominem simplicissimum atq; inermem, qui nullis humanis fulciebatur præsiidiis. Non potuit fieri, ut tantam sine causa conducerint plebem. Fortè fecerunt illud propter multitudinem eorum, qui jam crediderant in eum ex populo, timentes ne magna multitudo credentium eum de manibus eorum præriperet. Sed ego alteram existimo causam, multitudinem contra Jesum venisse, fortè quia putabant quidam eorum, in Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ex quibusdam maleficiis effugere posset, ut possent eum violenter retinere. Nonnulli verò eorum audierant, quod aliquando cum jam præcipitandus esset de montis supercilio, & fugerat manus tenentium se, putabant non fugâ simplici evasisse, sed talia quædam extra naturam humanam potuisse. Multa quidem opinio de eo erat in populo, undè & Marcus ait, dixisse Judam: quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum & diligenter abducite. Malignè quidem & insidiose cum multâ calumnia hoc videtur dixisse, tanquam si diceret: nisi diligenter comprehendentes ac tenentes abduxeritis eum, & custodieritis, ipse cum voluerit, quibuslibet artibus, qualibet virtute effugiet à vobis.

119. *Chrysofomus homilia de proditore & mysteriis cœnæ*, Tom. 3. Oper. fol. 184. de osculo sic disserit: O signum sacrilegum! O conventus nefarius! O placitum puniendam! Ubi ab osculo incipitur bellum & per pacis indicium, pacis rumpitur Sacramentum. Et per quod consueverunt gentes bella finire, per hoc profanus Judas bellum voluit inchoare. Dedit eis signum, dicens: quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Hoc osculum Juda, tu dedisti. Hoc pactum in tuo manganicio (mercatu) posuisti, ut

Ffffff

cum

cum quo faceres pacem, ipse raperetur ad crudelissimam passionem. Mihi crede, habebunt per te multi terrorem, ne quando cum proximis simulatam habeant charitatem. Guttur enim profanum, quod hodiè Christo extendis ad osculum, crastino illud es extensurus ad laqueum. (Malò tuo didicisti argentum expendere, mox incipies & corpus proprium ponderare.)

120. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Marci Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Judas Christi gloriæ & Majestatis proflus oblitus, præq; avaritiâ plane excecatus, existimabat latere se posse, si osculum in amicitia Symbolum prætenderet. Ave Rabbi; cui lethales insidias struebat, illi infelix proditor una cum osculo salutem offert. Dominus autem osculum offerentem non averfatur, neq; vultum ab eo vertit, ostendit autem illum non amicitia studio, sed impietatis explendæ desiderio accessisse.

121. *Augustinus Tom. 10. Oper. serm. 43. de Diversis, in Appendice pag. 676.* Proditorem Christus osculo libenter suscepit, non quia DEUS DEI filius mortem timebat, sed quia nec malos pro se perire volebat. Juda, osculo filium hominis tradis? fungebaris disciplinâ virtutis, & discipulus factus consilii iniquitatis. Officio sanguinem fundis, pro pignore amoris vulnus infligis, pacis argumento mortem immittis, servus Dominum tradis, discipulus Magistrum prodis? Utiliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Hæc ille. Quid quod Christus ad miram suam benignitatem testandam osculum Judæ im-prefferit?

122. *Sanctus Martialis Apostolus ad Tholosanos Epistola 2. cap. 13. pag. 171. Tom. 1. Bb. Pp.* Christus discipulo suo à quo tradendum se noverat, dulcedine suæ bonitatis, nobis tremantibus & intuentibus sævitiam eorum, qui eum comprehendere venerunt, osculum dedit.

123. *Paschasius T. 9. Bb. Pp. parte 2. pag. 1209.* O fraus, O insidiae, O doli calliditas; qui per singulas civitates & vicos & Synagogas prædicaverat jam diu, ita ut fama ejus exiret in omnem regio-

regionem, virtutesq; multas in populo fecerat, in templo quoq; quam sæpe coram omnibus docuerat, unde & in Judæa habitantibus secundum faciem penè omnibus manifestus erat, quid est, quod tam diligenter eis dat signum? Et non quodcunq; signum, sed signum pacis, Concordiæ, Charitatis, quibus ipse, qui notus erat, qui venerant, sine signo fortè poterant comprehendere eum. Et idè quia tam manifestus erat omnibus, non abs te arbitrò factum, quod osculi signo traditur, decebat tamen ut osculo traderet, qui suos diligere debet inimicos, pacisq; oscula non negare, neq; fictè tales diligere. Non enim quantum ex ipso fuit, aut fictè eum amicum vocat, aut in dolo ei vel simulatione osculum porrigit. O Impie, infelicissime, quid est, quod Servatorem tuum, quod Redemptorem, quod Magistrum & Dominum tam vilissimè tradis? Hoc quippe tradis quod propter te suscepi, & non qualitercunq;, sed osculo me tradis, quod est signum amoris & indicium veræ dilectionis. Pignus offers veræ pacis, sed vulnus infligis & venenum serpentis.

124. *Simon de Cassia, De Passione Domini, Oper. Lib. 13. fol. m. 405. Edit. in fol. Colon. Anno 1540.* Judas osculatur, sed os & virtutem non sentit, & sibi divinum osculum horridum est, non suave. Indicibilis erat illius insuavitas mentis, quæ tantam Christi suavitatem animo abhorrebat. Nec mutabatur animus, cum funere ex anima intus mortuâ extra corpus ejus CHRISTI tangeret sanctum corpus. Advertant, qui CHRISTI corpus Sacramentaliter tangunt, & qui Sacramentis in corpore delibantur, cum & fidei & amoris desit integritas, cum Juda fortentur similem portionem. Non enim ex tactu sacrorum corporeo quispiam sanctificatur, nisi mentis manus palans accedat. Osculum amoris est signum. Nam qui suaviat, videtur amare, quem palpat. Erit autem proditor si non amat, & falsum signum in designatione signati. Falsus testis non erit impunitus. Magnum amoris est testimonium, cum ad invicem duorum orapremuntur. Falsitas autem omnis secluditur à regno DEI, & ad regna Diaboli semper spectat, cum priore auto-

re falsitatis posterior auctor in æternum, nisi resipiscat arsurus. Osculum reconciliatorum est indicium, qui hætenus ad invicem discordabant, nunc verò cum illo discordia irrogatur, & sanguis funditur vinculo pacis. Irrogatur mors osculo vitæ, instrumentum virtutis impietatis arma imitatur. Sed eò scelerator omnium malorum auctor, quo agendi modus nefandior, sed nullus quam ille, qui fit sub velamento virtutis.

125. R. P. *Andreas Mendo Lucronensis è Soc. Iesu, in Provincia Castellana Concionator Catholicor. Regum Philippi 4. & Caroli 2. in Quadragesima Conc. 34. pag. 482. Edit. Latin. Lugduni in 4to Anno 1676. §. 3.* Amicus fraudulentus est deterior inimicus, fictumq; blandimentum est crudelius odium. Quam frequens est id inter homines. Risus quidam simulati sunt venenatæ sagittæ. Verba quædam dulcia sunt inflammata jacula. Fidendum non est omnibus, qui se amicos ostentant, nam affectatæ voces tegunt periculosas inimicitias. Cum ergo Jesus inimicum cernit sub amicitia charæ velo simulatum, turbatus est, cum autem eum inspicit palam contrarium, non turbatur, quia eum non timet, nec enim adeo perniciosus est inimicus manifestus, ac amic, simulatus. D. Cyrill. Alexandrinus lib. 9. in Johan. Verisimile mihi videtur non potuisse carnem Christi, motum quo jam expressius atq; manifestius discipulis prodicionis odium offerebatur, ita sufferre, ut aliquantisper non *exhorruerit*. Ita horruit Christus noscens amicum apparentem & intrinsecum inimicum, quod secundum carnem non potuerit non turbationis signa exhibere. Idè enim quando Judas, qui (osculum) id signum dederat affectis ad Jesum apprehendendum, pacis osculo ad ipsum accessit, ipse Dominus dixit: Amice ad quid venisti? non inquit, inimice, discipule nequam, perfide hostis. Hæc quippe leviora sunt, quam amice false. Istud osculi blandimentum fuit ingentius odium. Hæc ficta amicitia crudelior. Nec Christus totum exponeret, si eum inimicum duntaxat nuncuparet; at rem totam aperuit, dum amicum simulatum vocavit; is namq; est nucleus & succus sævissimi inimici.

126. Judas est exemplar Judicis pretio corrupti. *Leo Sermo 9.*

ne 9. de Passione. Quæ germina & quales fructus de avaritiæ stirpe nascantur, quam meritò Apostolus radicem omnium malorum esse definivit, quia nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis appetitus istius aviditatis est morbus. Amore pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo pretio perire non metuit, nullumq; est in illo corde justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum. H. I.

Hoc probat exemplum avarissimi cujusdam judicis in civitate Trevericâ Wesaliâ, ubi cum S. puerum Wernherum Martyrem comprehensum ac clanculum abductum Judæi horribiliter flagellarent, & incisus torius corporis venis cruentarent, aliisq; modis miserabiliter suspento corpore excruciant, prædictorum Judæorum ancilla, (quæ Christiana erat,) visâ nefariâ eorum in puerum crudelitate, maximo animi dolore impulsâ, clam Judicem Wesalientem accivit, atq; in locum, ubi pius puer tam immaniter tractabatur, introduxit, ad cujus inopinatum adventum obstupescerent Judæi, statim muneribus illum magnis aggressi sunt, feceruntq; ut sui oblitus officii ab æquitate ac justitia, per summum scelus se abduci pateretur. Puer autem viro judice, exultabundus ut potuit, sui liberationem postulabat, sed injustus judex victus amore pecuniæ, pueri preces neglexit; tum puer: Si tu mihi, inquit, opitulari non vis, opem mihi ferat benignus Deus, & sanctissima Mater ejus. Judice igitur donis muneribusq; corrupto abeunte, puer à Judæis interfectus est, Anno Domini 1287. uti refert *Adrianus Mærbecius Scala Purpurea Gradu 1. Collatione 3. §. 9. pag. 282.* Laurentius Surius ad hunc annum. Proditio Christi per Judam facta, & prædicta à Sanctis Prophetis, typis quoq; quibusdam signata est.

127. *Nicolaus Hemmingius, Theologus Danus, Commentar. in Evangel. Iohann. cap. 13. col. 92. Edit. Basileens. in fol. Anno 1591. Psalm. 55.* David in Persona Christi sic Judam proditorem alloquitur: Tu verò homo collega meus, dux meus, & notus meus, qui simul inter nos dulce capiebamus consilium, in domo Dei ambulavimus simul. Scilicet locutus es contra me, & me prodidisti.

129. *Et Psalmo 41. Etiam homo pacis meæ in quo speravi &c.* Typus Judæ fuit proditor Davidis Doëg, Idumæus, pastor Saulis 1. Reg. 22. contra quem precatur David in Persona Christi, Psalmo 109. Osculum Judæ figuratum osculo Joabi 2. Reg. 20. significatum fuit factu Judæ, quod olim eventurum erat in Ecclesia. Ut enim Judas unus è numero Apostolorum in summo ordine & loco in Hierarchia Ecclesiæ constitutus, propter ambitionem & avaritiam defecit à Christo, & adjunxit se hostibus Christi: ita multi in Ecclesiâ in summum dignitatis gradum eVecti omnibus temporibus inveniuntur, qui aut profus ad hostes Ecclesiæ deficiunt, aut colludunt cum adversariis, ut suæ ambitioni & avaritiæ satisfaciant. Quis est, qui non observat hujus proditoris exempla tristissima in Papatu? Multi Christum equidem osculantur, dum ipsius nomen prætendunt, sed ipsum sacrilegè produnt, vel corrumpunt. Huc exempla omnium hæreticorum pertinent.

T I T U L U S X.

Judas significat corpus improborum hominum, uti Petrus Apostolus cœtum pium denotat, igitur hic relinquendus, ille autem sectandus est. Judam imitantur hæretici, quidam Clerici, Infidiatores, ingrati, veritatis proditores & Tyranni, imò mundus malignus. Judæ tamen defectio non minuit omnium sanctitatem.

129. *Augustinus in Iohann. Tract. 50. ad cap. 12. Iohann. p. 150.* Quod Petrus corpus bonorum, corpus Ecclesiæ, imò corpus Ecclesiæ sed in bonis notet. Si in Petri Persona significati sunt in Ecclesia boni, in Judæ Persona significati sunt in Ecclesia mali.

130. *Bernhardus Sermone 2. in Cœna Domini, col. 1715. Tom. 1. Oper.* Judam derelinquite desperantem, Petrum sequimini verè pœnitentem. Judam derelinquite desperantem in barathro inferni, Petrum sequimini qui est in gloria Paradisi.

131. *Athanasius Oratione 1. contra Arianos. Tom. 1. Oper. p. 305. Edit. Paris. in fol. An. 1627.* Nos apostatis, iisque qui conantur furias in domo Domini defigere, amictumque sacrarum Literarum præ se ferunt, resistamus, mortem corporalem non expavescentes. Nolumus illis ut suffragatores assidere, sed potius illorum infectationem præoptavimus, quam Judæ mores imitari.

132. *Basiliius Seleuciensis Orat. 22.* initio Eunomium & Arium cum Judâ componit. Christus, inquit, passione sua legis maledicto nos exsolvit. Arius verò & Eunomius par illud Diabolicum, cum Judæ conjurati Christi, passionis telam texuerunt, cum pietatis intertextu, p. m. 170. *Edit. Paris. in fol. Anno 1622.* Sic novus Judas dictus est Nestorius in Synodo Oecumenicâ Ephesinâ, in literis quibus Nestorium damnat, quibus hunc præfixit titulum: Sancta Synodus juxta religiosissimum Christianorumque Imperatorum nostrorum præscriptum, in Ephesiorum Metropoli per gratiam DEI coacta, Nestorio novo Judæ. Hoc nomine igitur intelligi potest homo extremæ malitiæ ac perfidiæ.

133. Videatur *Aloysius Novarinus Adagior. Sanct. Patrum 911. p. 311. S. Maximus homilia 2. de Domino accusato, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. p. 17.* Ipse se damnat hæreticus, cum de Ecclesiâ ipsâ se projicit, & de cœtu Sanctorum nullo compellente procedit. Ipse enim ostendit, quid mereatur à cunctis, qui suo judicio separat ut à cunctis. Ipse, inquam, se damnat hæreticus, quia cum omnes criminosi Episcopi sententia projiciantur de Consortio Christiano, hæreticus cuncta præveniens, sententia suæ voluntatis abjicitur. Tali ergo hæreticus, quali & Judas pœna damnatur. Ut idem sui & reus sit (celeris, & Judex sit ultionis). Tali, inquam, hæreticus, quali & Judas pœnâ damnatur. Nec immeritò, quia Dominum, quem ille vendidit, blasphemat, quem ille persecutoribus tradidit, quotidie iste persequitur.

134. *Origenes Tractatu 35. in Matth.* Ego puto, quod omnes proditores veritatis, veritatem amare fingentes, osculo utuntur. Omnes enim hæretici sicut Judas Jesu dicunt: Ave Rabbi.

135. *Hieronymus Laurentius in Silva Allego-riarum, pag. 587. Edit. Colon. in fol. Anno 1612.* Judas Ischarioth contradicens effusioni unguenti designat hæreticos negantes pœnitentiam, & ut tradidit Christum, designat hæreticos & Judæos. Ex Origenis homilia 29. in Matthæum.

136. Constantinum Imperatorem, qui Arianismum plantare laborabat, Sanctus *Hilarius libro contra ipsum ita, alloquitur*: Osculo Sacerdotes excipis, quo Christus est proditus; caput benedictioni submittis, ut fidem calces, convivio dignaris, ex quo Judas ad Proditionem egressus est.

137. *Bernhardus sermone 3. In Cœna Domini, T. I. Op. col. 1725.* Quanti Monachi in Monasterio S. Benedicti sunt, qui aliis lugentibus rident, aliis dolentibus gaudent! corpore claustrales, mente vagi & nunquam stabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem, in Ecclesia dorimientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes, sed de longo convivio gaudentes. Christum execrantes, auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentius remanentes, infirmitorium non pro infirmitate carnis, sed pro desiderio carnis torvis luminibus adspicientes, semper murmurosi & detractores. Quid aliud isti miseri agunt, nisi quod panem intinctum comedunt? Profectò isti tales Judam proditorem sequuntur, & cum Judâ, nisi resipuerint, videant, ne damnentur.

138. *Petrus Blesensis Tom. 12. Bb. Pp. parte 2. pag. 903. sermone 42. in synodo.* Sacerdotes indignè munere suo utentes, orationem incipimus: Aufer à nobis iniquitates; & altari osculum infigimus. Nonne Christus è contra potest stare & dicere: Juda, tradis osculo filium hominis?

139. *Oranus de Apostasia Judæ conc. 6. pag. 65.* Similes sunt Judæ illi Sacerdotes & Clerici, qui antequam aliquod beneficium possideant, dicunt: O si ego parvum beneficium haberem, quam ego felix essem, quàm bene me gererem, pauperibus benefacerem! Tum verò habitò beneficio: O si ego præbendam haberem! Tandem & beneficio & præbenda habita, nec dant pauperibus,

peribus, nec benè vivunt, sed velluxi vacant, vel avaritiæ, vel divitiis inhiant pro parentibus accumulandis, tandem ruunt in Simoniam cum Juda, quia res sacras divendunt, distrahunt, atq; velant superficierenus, quod apud Deum detectum est, intuitu cujusdam pensionis.

140. *Origenes Tractatu 35. in Mattheum 176. Tom. 2. Oper. Tales (Judæ) in Ecclesia sunt omnes qui insidiantur fratribus, cum quibus ad eandem mensam corporis Christi, & ad eundem potum sanguinis ejus frequentes simul fuerunt. Qui præsentem amicum laudat, absentem convitiis rodit, osculum adhibet.*

141. *Bernhardus sermone 2. de S. Andrea. Quod si adulator, si quasi consulentis animo venenum propinat, fraternæ detractio- nis & odium seminare conatur, à dextris est mihi iste, sed Judas est, osculo me prodit. H. I. Similiter qui propter pecuniam lu- crandam aliquem in magna pericula conjicit, Judas vocatur.*

142. *Hieronymus Epistola 101. de aliquo qui epistolam ex scri- niis furripuerat, loquens ait: Compilatis chartis ejus & sumtibus Judas factus est proditor, deditq; adversariis latrandi cuntra me occasionem. Judæ & Judæis par est, qui Deum benefactorem inter beneficia non cognoscit, ipsiq; debitas gratias persolvit.*

143. *Ambrosius in Psalm. 39. Ad istorum (Judæorum) om- nium perpetuam condemnationem latro crucifixus absolvitur, quia ille Christum in suppliciis agnovit suis, quem isti in benefi- ciis non agnoverunt, quia in cruce sua regnum Domini mente con- spexit, quod in convivio Christi Judas videre non potuit, nempe quia noluit. Vipera similis est, qui cœlestibus beneficiis nutri- tus, in benefactorem suum virus exspuit.*

144. *Ingratum lepidè Gabrias his verbis apud Novarinum Elector. lib. 5. cap. 29. pag. 105. depingit: Sinu fovebat quidam agricola viperam gelu rigentem, at hæc calorem ut senserat, ferit foventem, moxq; perirnit vulnere. Ingrati ad hunc benè meritos tractant modum. Aspis revera fuit Judas, qui Eucharistiæ pastus Sacramento, ut benefactoris calorem sensit, statim virus evomuit, egressus foras Christum vendidit & carnificibus tradidit occiden-*

dum. Similes illi sunt, qui post sacri altaris epulas, in Christum ejusq; membra insurgunt.

145. *Augustinus in Psalm. 108. Enarrat. Tom. 8. Oper. p. 516.* Judas personam sustinet quodammodo inimicorum Christi, Judæorum, qui & tunc oderant Christum, & nunc per successionem perseverante genere ipsius impietatis oderunt.

146. *Christianus Druthmarus Grammaticus, Expositione in Mattheum, T. 9. Bb. Pp. p. 1. p. 933.* Judæ similis quicumq; Christianus veritatem celat pro munere, vel membrum Christi propter munera injuste opprimit. Similis Judæ est, quia ipse dixit: ego sum veritas, quod uni ex minimis meis fratribus fecistis, mihi fecistis. Similis & ille, qui concordiam fraternæ pacis dissipat, quia Deus charitas est.

147. *Bonaventura in cap. 3. Iohannis, Tom. 3. Oper. p. 420.* Multi damnant Judam proditorem, & tamen ipsi sunt proditores veritatis, quæ est filius Dei. Unde *Ambrosius sermone 44. de Temp. T. 5.* Quod fecerunt tunc Judæi persequentes, hoc nunc faciunt Christiani malè viventes, scilicet Christum lapidare & occidere. Quia quid est Christus? veritas, pax, Justitia. Qui ergò pro falsitate relinquunt veritatem, qui pro temporali pretio relinquunt justitiam, qui oderunt veritatem, Christum occidunt. *Hæc ille.* Rursum Christum crucifigentes. Undè de talibus conversum est retrorsum Judicium. Justitia longè stetit, corruiit veritas in plateis. Et hoc quia ingressus est in eos Satanas. De quolibet enim talium verificatur illud Jobi 37. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quod exponit ibi *Gregorius* de ingressu Diaboli in animam peccatricem. Et hoc faciunt tales qui habent oculos, scilicet absconditos & profundos & inexplébiles affectus avaritiæ: Quæ quidem avaritia sive cupiditas est radix omnium malorum. Unde *Chrysostomus*: neq; imitemur Judam per avaritiam. Non tradis Christum? sed cum despicias inopem fame tabescentem aut frigore corruptum, eandem & ipse trahis cruciationem. Et cum indignè participemus mysterio, similiter perimus, cum Christum occidentibus. *Hæc, id est, avaritia*

ritia Giesi leprosum pro discipulo fecit. Hæc Ananiam perdidit. Hæc Judam proditorem operata est. Hæc Judæorum principes corrupit dona accipientes.

148. *Oranus Concione 14.* Judam referebat Nero, quia tacitus animi sui conceptus detestandos occultabat. De Nerone enim fertur, quod dum odium dissimulabat, dum benevolentiam fingebat, sævitiam suam ferè in præclarissimum quemq; tum civem, tum Senatorem exercebat. *Pontanus libro 1. de Magnanimitate cap. 8.* Nihilo hoc melior erat Domitianus Imperator Romanus, qui nunquam quemquam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres. Eum se diligere simulabat semper, quem maximè interfectum cupiebat. Simulabat etiam se fratrem (quem tamen clam cum patre summo odio prosequabatur) maximè amare ac lugere, laudabatq; non sine lacrimis, cum tamen omnia contra quem veller, præ se ferret, teste *Xiphilino in ejus vitâ.*

149. Verbum *שׁוּב* & de osculo dicitur & de armis, ut refert etiam *Oleaster in Exodi cap. 18.* Hinc *Psalmo 78.* Filii Ephrem noseche, id est, armati jacètes arcu: scilicet docet hæc sub eodem verbo diversa notio in mundi blandientis, in hominis adulantis osculis arma timenda, cavendos dolos esse, petunt sæpè jugulum ad necem, qui petunt exhibentq; osculum in amicitia signum.

150. *No varinius Elef. lib. c. ex Petro Blesense.* Mundus osculo proditorio se vendidit, & cum de fallaci osculo alliceret, Angelis Satanæ dicebat: quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Similis quoq; Judæ erat prima Synagoga, quæ Christi sui caput abscidit.

151. *Petrus Chrysologus Tom. 5. Bb. Pp. parte 2. sermone 137. pag. 762.* Vipera conceptus sui tempore intra os suum receptum caput conjugis refertur abscindere, ut per cruenta oscula, non foetû concipiat illa, sed crimen. *Deinde ad Synagogam rem flectens pergit:* Synagogam fratres, ejusq; filios tales tuisse demonstrant, ad quam Christus affectu conjugis cum venisset, dicente Johanne: Qui sponsam habet, sponsus est: inter amplexus & osculamenta Judæ, Christi caput est expertitû & ore petitum, cum dicitur: crucifige, crucifige.

152. *Cyprianus de unitate Ecclesie, Tom. 2. Operum, pag. 259. Edit. Paris, in fol. Anno 1607.* Et Judam inter Apostolos Dominus elegit, & tamen Dominum Judas postmodum prodidit. Non tamen idcirco Apostolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Judas ab eorum societate defecit: Sic & hic non statim confessorum sanctitas & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est.

153. *Augustinus Libro 2. contra Cresconium.* Sicut nec Judas ab impio Juda altero quidquam mali contraxit, quoniam ejus malis operibus non adhæsit, etsi per triennium noctu dieq; conversatus sit; ita malorum commixtio non terreat bonos, ut propterea velint ab Ecclesia rescindi.

TITULUS XI.

Judas nimis serò sapiens, cum videret Christum occidendum, argenteos Pontificibus refudit, & cum à nemine condemnaretur, se ipsum condemnavit, ac quia ritè orare non potuit, pœnitentia ejus infructuosa fuit.

154. *Theophylactus in Matth. Comment. cap. 27. p. m. 170. Edit. Paris. in fol. Anno 1631.* Quidam dicunt quod Judas cum avarus esset, sperabat prodicione Christi multum lucri, & Christum non occisum iri, sed evasurum, sicut sæpiùs & antea: cum autem tunc vidisset condemnatum ut moreretur, pœnitentiâ rei ductus est, quod alium quàm opinabatur exitum, res sortiretur. Tardè sapere incipit, & pœnitet quidem, non autem rectè. Nam suum pœnitere bonum erat, suffocari autem Diabolicum. Proinde non ferens ignominias subsequitur, se ipsam è vita subduxit. Oportebat lacrymari, & sibi reconciliare eum qui proditus fuerat.

155. *Augustinus sermone 114. de Temp. In Appendice, p. 675.* Quod autem triginta argenteos Judas venditor profanus refudit, indicabat, Nil sibi pretium Christi profuturum, sed salutis beneficium scelere suo aliis conferendum.

156. *Hieronymus in cap. Matthæi 27.* Videns Judas Dominum adjudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in sua potestate esset persecutorum mutare sententiam. Itaq; licet mutaverit voluntatem suam, tamen voluntatis primæ exitum non mutavit. Nihil profuit ei sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit.

157. *S. Maximus Taurinensis homilia 2. de damnato Domino, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. pag. 17.* Domini traditorem non invenio à judice esse damnatum, non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus, sed quod est gravius, se ipse condemnat, & cessante justitia judicatur; quem enim alter judicat, potest utcunq; esse excusabilis, reus autem sine excusatione est, qui conscientiæ suæ judicio condemnatur; quem alter judicat, potest quandoq; à suo judice sperare indulgentiam, qui se ipse judicat, à quo indulgentiam postulabit? Referens enim Judas Domini sanguinis pretium, ait Judæis, peccavi, quod tradiderim sanguinem innocentem. Magnum igitur Dominicæ innocentæ testimonium est, dum accusator ejus & confitetur de scelere, & reus est de mercede. Dum enim miser refudit venditionis pretium, putat se facinoris sui solvere posse contractum, sed reus iste absolvitur. Dum enim auctor venditionis suæ reus est, constat eos sceleratum cum sacrilego inivisse contractum, suâ ergò sententiâ Judas proditor condemnatur. Mirum forte sit vobis, quod non eum populus judicaverit, non Præses addixerit. Hoc sacrilegi solet esse judicium, ut impietatem suam ipse, dum recordatur, & puniat scelus suum, dum recognoscit, & viadictet. Omnium enim supergreditur sententias, qui à sua conscientia sua sententia condemnatur. *Idem homilia de Iuda ibidem p. 18.* Post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se multaverat pecuniâ, multaret & vitâ. Intelligens enim quantum scelus admiserit, non suffecit ei sacrilegii mercede carere, nisi careret & salute. Dignum enim se morte judicavit, quod Christum vitam omnium tradidisset. Severissimus igitur Judex sui Judas, vel ulciscendo confitetur, quem negaverat in tradendo.

158. *Ambrosius Commentar. libro 10, in Lucam, cap. 22. T. 3. Oper. col. 270.* Non habebat proditor fletus, quibus culpam ablueret, sed tormenta conscientiæ, quibus sacrilegium fateretur, quando projectis argenteis abiens laqueo se suspendit, ut dum suus reus iudicio damnatur, & spontaneo supplicio facinus expiatur, pietas Domini, qui se ipse nollet ulcisci, & divinitas probaretur, qui conscientiam mentis invisibili potestate interrogaret.

159. *Serm. 51. Tom. 5. Oper. col. 848.* Judas propriâ sententia condemnatus ad Pharisæos Dominici mercedem sanguinis reportavit, & actus pœnitentiâ refudit venditionis pretium, sed conscientiæ suæ non resolvit scelus. Deniq; post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se multaverat pecuniâ, multaret & vitâ &c. *Confer. Tom. 2. col. 1417. Serm. 2. in cap. 13. Danielis. Ammonii Alexandrini harmoniam 4. Evangelior. Tom. 3. Bb. Pp. pag. 29.*

160. *Druthmarus in Matth. 27. cap.* Judas cùm vidit impleri, quæ Dominus dixerat de se ipso, videlicet: tradetur gentibus: certus factus est reliqua securura, id est, occidit eum, & die tertiâ resurget: & non ferens verecundiam suam, laqueo sibi vitam extorsit, ac cœli terræq; perosus in aëre periit.

Oratio commodè & eleganter à Patribus cum portu comparatur. Sicut enim nauta prævidens tempestatem festinat sapiens ingredi portum securum; ita religiosus ad orationis portum continuè confugiat, ubi omnes periculorum collisiones evadat, teste *Bonaventura in Tractatu de sex alis Seraphim cap. 8. Tom. 7. Oper. pag. 101. Edit. Rom. in fol. An. 1596. Et B. Laurentio Iustiniano de casto connubio verbi & anima cap. 22. p. 301. Edit. Basil. in fol. An. 1560.* Non autem propriis debet homo inniti viribus, nec totaliter destitui. Agat, quidquid valeat ex se, totis animæ lacertis, manum porrigat ad se erigentem DEUM, non ore, non animo, non desiderijs desinat suum invocare adiutorem, & tanquam navis inter undas seculi velitans, frequenter in orationis ingrediatur portum, quatenus si quid ex humana deperditum est conversatione,

tionem, si quid ex tentatione concussum impulsu, aut vetusta vitâ dissipatum, restaurare queat. Hic autem portus defuit Judæ, cum ejus Oratio, uti prædixerat David Psalmo 108. in peccatum illi facta fuisset.

161. *Chrysostomus in hunc Psalmum ad Prophetæ adducta verba:* Neque id quidem sistit, dicens, cum judicatus exeat condemnatus: Diabolus stet à dextris ejus: sed etiam solum qui erat ei relictus, portum obtulit, rogans: ut ne DEI quidem assequatur clementiam, dum dicit, Et oratio ejus fiat in peccatum.

162. *Augustinus in Psalm. 108. Enarrat. Tom. 8. Oper. pag. 517.* Antequam Dominum Judas traderet, poterat orare per Christum, & cum de illo tradendo cogitaret. Nam postea quam illum tradidit, eumque pœnituit, si per Christum oraret, indulgentiam rogaret, si indulgentiam rogaret, spem haberet, si spem haberet, non sibi desperatione collum ligaret.

163. *Ambrosius Annotat. in Levitici cap. 10. Tom. 1. Op. col. 573.* Judas ad remedium pervenire non potuit, cum diceret: *Peccavi, quod tradiderim sanguinem justum*; quia alienum ignem volvebat in pectore, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulo gessit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis est Dominus JESUS, ut & ipsi donaret veniam, si Christi expectasset misericordiam. *Confer Tom. 4. Col. 372. & Tom. 3. Col. 270.*

164. *S. Ignatius ad Philipenses Epist. 8. Tom. 1. Bb. Pp.* Cum paranda esset crux, tumultuabatur (Satan) & pœnitentiam inmisit proditori, & laqueum illi monstravit, & suspendium in quo strangulabatur, edocuit.

165. *Elias Cretensis in Nazianzeni Orat. 3. pag. 215. Edit. Paris. in fol. Anno 1611.* Animadvertite autem, quod non rectè atque commodè pœnitentia hæc facta sit, ac proinde nec ipsi quidquam utilitatis attulerit. Nam quod seipsum accusarit, ac pecuniam abjecerit, nec judaicum populum veritus sit, hæc quidem

quidem omnia laude atq; commendatione digna sunt, quod autem laqueo sibi vitam eripuerit, hoc rursus veniâ omni caret, ac pestiferi dæmonis opus est. Ipse enim eum ante actam pœnitentiam è vita eduxit, ne quid inde fructus caperet, atq; ut turpissima morte interiret. Nam qui Christi tribunal metuit, memoriaq; jam inde ab incunte ætate illud usurpat, is profectò non eò audaciæ proruet, ut iudicium per contemptum adurgeat: quin potius longius etiam vitæ spatium sibi ipsi requireret, ut in diuturniori tempore animum suum à peccatorum spurcitie abstergere queat.

156. *Leo Serm. 1. de Passione Domini.* Remedium remissionis peccatorum, Judas non transisset, si ad eam pœnitentiam confugisset, quæ eum revocaret ad Christum, non quæ instigaret ad laqueum. Dicendo enim, peccavi tradens sanguinem justum, in impietatis tuæ perfidia perstitisti, quia Jesum non Deum Dei filium, sed nostræ tantummodo conditionis hominem inter extremum mortis tuæ periculum credidisti, cujus flexisses misericordiam, si ejus non negasses omnipotentiam.

167. *Idem Serm. 5.* Consummato scelere tam perversa impij fuit cõversio, ut etiam pœnitendo peccaret. *Origenes.* Si enim postquam reulit pecuniam, & confessus est, se peccasse, non abiens laqueo se suspendisset, sed locum pœnitentiæ requisisset, & tempus pœnitentiæ observasset: forsitan invenisset eum, qui dixit, Vivo quoniam nolo mortem peccatoris, sed pœnitentiam ejus.

168. *Et Serm. 2.* Prius in desperationem transiit, quam Christus Sacramentum generalis redemptionis impleret. Nam pro omnibus mortuo impijs Domino, potuisset etiam hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum. Maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commercijs occupato, nihil unquam documentorum misericordiæ Salvatoris insederat. Insurrexit in semetipsum iudicio pœnitentis, sed furorè perreuntis, ut qui vitæ autorem interfectoibus vendidisset, in augmentum damnationis suæ etiam moriendo peccaret.

169. *Bernhardus in sententiis* Tom. 1. Oper. col. 650. Edit. Paris. An. 1586. in fol. Judæ pœnitentiam desperatam & crudelem appellat. Confer ejusdem Serm. 16. super Canticum. T. I. Oper. Col. 788. Chrystomum homilia 80. ad Populum Antiochenum. T. 5. Op. p. 321.

170. *Paschasius apud Escobar. de Mendozalibro 6. Passion. Scet. r. cap. 1. pag. 380.* Pœnitentia (Judas) ductus retulit triginta argenteos. Nec tamen ita pœnitentiæ modum tenere potuit, quin mox laqueo se suspendit. Particulam illam mox adverte. Non dubium quin semper divinæ misericordiæ fontes pateant pœnitenti, sed est, quando specialissimè pœnitenti misericordiæ jubar effulgeat. Quam prudens proditor accederet ad suffixionem Domini, quando sacratissimus sanguis effervescens vel latronis maculas eluebat.

171. *Leo sermone 3. de Passione:* Expectâsses, inquit, Juda, donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses. Sanguis Dominicus te à præcipitio tuo revocâsser.

172. *Fulgentius ad Venantiam Epist. 6.* Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit, sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Salubris autem conversio duplici ratione confidit: Si nec pœnitentia sperantem; nec spes deserat pœnitentem; ac per hoc, si ex toto corde quispiam renunciât peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo.

173. *Judas egit pœnitentiam non, tamen cum fructu.* Agnoverat Judas peccatum suum, peccati pœnitentia ductus templum adiit, non privatim modò in secretas vel Dei, vel hominis, vel obscurialicujus Sacerdotis aures peccatum illud seposuit, sed publicitus etiam, in facie Sacerdotii Principum, & populi Seniorum, errorem, cum ingenti dolore de facta justo atq; innocenti sanguini injuria, confessus est; ad hæc sanguinarium in triginta argenteis pretium attulit, eoq; cum rescissuro contractum impium assentiri nolent sceleris consortes, in templum projecto, quantum, & quo modo potuit maximè arduo, quippe cum infamia sua

conjuncto, restituit ad numum, quæ illicitè acceptarat. Tunc **VIDENS** Judas, ait Matthæus c. 27. v. 3. qui eum tradidit, quod (proditione suâ mediante) damnatus esset, **POENITENTIA DUCTUS** retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus dicens: **PECCAVI** tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. Et projectis argenteis **RECESSIT**, putâ, à maligna Societate, & occasione, in quibus & cum quibus in crimen prolapsus fuerat. En Pœnitentiam agnitione, confessione, dolore, restitutione, occasione, relabendi fugâ, ac criminis detestatione prorsus insignem, nihil tamen fructuosam ad Salutem tantopere Pœnitentis! Quid, quæso, defuit ad fructum? quo, ut hic innasceretur Pœnitentiæ, aut ex Pœnitentia effloresceret, opus erat? Alio certè nullo, nisi ut Pœnitens spem & mente conciperet, & oratione, cujus tanta erat in templo opportunitas, probatam proderet, itaq; remissionem exosi flagitii & se accepturum confideret, & speratam flagitaret. Oratio, oratio, inquam, defuit ad **DEUM**, (cùm plius, quàm necessarium, prolixam ad homines habuisset,) quæ spe animata & armata, veniæ desperationem vel non admitteret cor agredientem, vel viscera ingressam animam arceret, susciperetq; paratam omnibus misereri benignissimi Servatoris indulgentiam. At enim, quia desperationi succubuit, à templo absq; Numinis deprecatione recessit; infelicem animam, etiam per medium rupti pectoris ostium inter viscerum ejectam colluviem apertâ nimium secretorum propalatione in fauces tartari protrudit. Matth. 27. v. 5. Et **ABIENS** laqueo se suspendit. Act. 1. v. 18. Et suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus.

174. Restitutio est actus pœnitentiæ necessarius, quippe sine quo omnis pœnitendi labor irritus, ipsaq; prætensa pœnitentia nulla est. Hoc usq; adeo compertum est apud omnes, ut jam sacri axiomatis, imò regulæ & canonis loco habeatur in scholis, tum apud Sacrorum Canonum, tum apud ejus Theologiæ peritos, quam à differendis & dirigendis moribus moralem nuncupamus, vulgatum illud. Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

ablatum. Accepta sunt hæc verba ex scriptis sanctissimi pariter & doctissimi Patris Augustini ad Macedonium ita scribentis plenius pro asserto nostro : Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur : Si autem veraciter agitur pœnitentia, **NON REMITTITUR PECCATUM, NISI RESTITUATUR ABLATUM** &c.

Necessarius itaq; actus hic est aded, ut qui eum habet solum, si cœtera ad pœnitentiam requisita desint, non majorem mereatur laudem, quam Judas Iscariotes, qui in hoc quidem laudabilis, quod hunc actum egerit, non tamen plenè laudandus, de quo S. Chrysostomus ait : Condemnavit se ipsum, & argenteos projecit omnia hæc laudabilia sunt. Et Evangelica quidem asserunt : hæc eum egisse pœnitentiâ duce, puta inchoatâ, quoad partem necessarium operans, sine quo nihil. Pœnitentia ductus, inquit Matthæus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum. Nempe scelestissimo huic hoc axioma inhæserat : Restituenda ablata illis, à quibus injustè accepta, aut certe illi loco, unde accepta sunt, qualis erat Corbona, quam S. Hieronymus gazophylacium templi, ubi aservabantur oblata Deo, Josephus vero sacrum thesaurum fuisse, adstruunt. Inde nimirum scelerati Sacerdotes triginta argenteos sumpserant, ut sentit S. Cyrillus scribens : Principes pecuniâ lacrâ proditorem conduxerunt &c. Hinc eorum disceptatio, quo ponenda hæc pecunia foret, aliis forte opinantibus reponendam suo loco, aliis, quorum sententia prævaluit, negantibus semel in pretium proditionis impensum posse in sacra dona referri, colligentes fortassis id ex lege illa, quæ mercedem à prostibulo seu meretrice acceptam offerri Domino vetat : hinc illi acceptis argenteis ex templi pavimento, quos ex manibus proditoris recipere noluerant, dixerunt. Non licet eos mittere in Corbonam : quia pretium sanguinis est.

Hinc author Historiæ Scholasticæ hæc verba interpretatus, mittere, inquit, intellige remittere (quod nos dicimus restituere) in Corbonam, quia inde tulerunt argenteos. Laudabilis itaq; in

Juda restitutio, qua pretium prodicionis in templum rejecit, unde sacrilegè fuerat accepta. Sed eatenus tantum laudabilis, quatenus damnosum erat ipsi pœniteni futurum, & vituperio, si injustus rei sacræ possessor illud retinisset. Laudem negativam vocant Scholæ, quam tamen emereri necessario actu debet pœnitens, aliàs frustra remissionem criminis vel expectaturus vel flagitaturus. *Id. dissertat. 13. p. 298. seqq.*

175. *Matthias Schuffenhauer, S. I. Cadanensis Bohemus in Exemplari Pœnitentiæ, Dissertat. 6. num. 11. pag. 106. 170. Edit. Prag. in 4to 1678.* Hic autem non præter rem quæri poterit, cur Judæi triginta argenteis, quos reddidit Judas Ischariotes, emerint agrum figuli in sepulturam peregrinorum? Quia cùm essent pretiū sanguinis, eos in Corbona, vel gazophylacio inter dona Dei recondi nefas erat Principibus & Sacerdotibus; inito propterea ab iis consilio statuerunt, ut emeretur illis ager figuli, quo peregrini, qui in urbe è vita discedebant, sepulchro carentes, in illo sepelirentur. Sub velo nempe typi, significatur, pretium sanguinis Christi, non Judæis indigenis sed peregrinis, id est gentibus in eum credituris, profuturum esse.

176. Optimè *Aloysius Novarinus in Matth. cap. 27.* Fraudulenter Principes Sacerdotum cogitaverant, & decreverant illius pecuniæ summam in vilissimæ & abjectissimæ rei usum expendere, in sepulturam scilicet militum aliorumq; pauperum, & ignobilium gentilium, atq; hac ratione Christi memoriam ad necem empti, & suam ipsorum impietatem emptione sepulturæ sepelire. Sed aliter Dei providentiâ factum, ager quippe ille emptus, æternum monumentum factus est sceleris ipsorum. Si in Corbonam pecuniam immisissent, non ita manifesta res facta fuisset; nunc verò prædio empto ad posteros rem universam vel aliud cogitantes transmiserunt, ut hinc cogitemus, ægrè celari Sacerdotum & Principum scelera posse. H. I.

177. Mirum autem est, quod de hoc agro scribunt *Brocardus, Nicephorus, Bredembachius, Saligniacus, & ex iis Adrichomius in descriptione Hierusalem, n. 216. pag. 173.* Cum Jussu Imperatricis

triciſ Helenæ , de hęc agro , quantum terræ plures naves capere poterant , Romam avectum , ac juxta montem Vaticanum in eum locum exoneratum ſit , quem incolæ campum ſanctum vocitant , licet cœlum mutarit , eandem tamen retinere vim quotidiana experientia docet . Romanos enim reſpuens , ſola peregrinorum corpora ad ſepulturam admittit : Quorum etiam hic omnem carnis ſubſtantiam intra viginti quatuor horas prorsus conſumit , oſſibus tantum reſiduis .

TITULUS XII.

Diabolus Judam pereuntem ad laqueum avaritiæ deduxit , quo ſibi collum frangens crimen ſuum potiùs auxit , quam expiavit . Quod turpe mortis genus flagitio ejus competit . Tempus autem quod id factum , præciſe non determinatur .

178. Videut Judas de peccato in peccatum ſe præcipitet : Fur antea , dehinc proditor : Poſtremò ipſe ſui indignus ultor . *Hilarius in Pſalmum 139.*

Diabolus Judam ad laqueum duxit , ne ſi longiùs ſupervivens audiensq; pro crucifixoribus Chriſtum in cruce orare , latroniq; paradifum promittere , ad pœnitentiam cõverteretur .

179. *Chryſoſtomus homilia 10. de Pœnitentia.* Perſecutus eſt Diabolus Judam quoad ad laqueũ duxit , atq; è præſenti duxit vita , pœnitentiæ propoſito privavit , quoniam ſi vixiſſet , & ipſe fortè ſalvatus foret , argumentum ex crucifixoribus ſumitur . Laqueo ſe ſuſpēdit .

180. Non novus hic Judæ laqueus , jam diu illi collum porrexit : ait *Drogo de Sacram. Dominicæ paſſionis Tom. 12. Bb. Pp. pag. 485.* quod à Chriſto diſceſſerat , & avaritiæ laqueo ſe ſuſpēderat , ſed quod fecerat in occulto , palam omnibus innouit .

181. *Hieronymus Baptiſta de la Nuza, Tract. Evangel. 2. parte 3. §. 12. pag. 573.* Inter omnia venena quæ animam inficiunt , avaritia venenum inſanabilius eſt , & minus admittit curationem . Fortis laqueus iſte , ad quem qui incidit , etiam ſi ſit Apoſtolus ele-

ctus à Christo, potestate ejiciendi dæmones donatus, particeps corporis & sanguinis illius effectus, ab ipsomet sacerdos ordinatus, non evadet, ut videre est in Juda, qui hoc laqueo tentus remansit captivus ad ipsius Diaboli voluntatem, ut quid ille suggererit, fecerit, etiam cum ad vendendū ipsummet Dei filium inimicis suis incitavit, & tandem laqueo se suspēdit, & suspensus crepuit medius. Laqueo enim compressus periit, qui in Diaboli laqueum inciderat.

182. *Nazianzenus in Christo patiente p. m. 1145. Edit. Paris. in fol. Anno 1588. Sub Persona Nuncii de Judæ fine canit:*

Tu certe (Juda) ut æquum est, jam malè malus occides,
 Primumq; laqueo in nexili pendens, rues,
 Imas in umbras manium, saltu incito,
 Mœrore confectus gravi, ut qui innoxium
 Prodideris argento, ibi voracis te impetus
 Sorbebit ignis, quando pœnam vindicem
 Effugere non vis, te manent hæc omnia.
 - - - - - pensilem contra implices
 Laqueum, viam omnem vocis ut tibi obstruas.

183. *Juvencus Presbyter libro 4. Historia Evangelica Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 21.*

Proditor at Judas postquam se talia cernit
 Accepto sceleris pretio signâsse furentem,
 Infelix ægris damnans sua gesta querelis
 Argentum, & culpans sacram projecit in ædem,
 Exorsusq; tuas laqueo sibi sumere pœnas,
 Informem rapuit ficus de vertice mortem.

184. *Arator Diaconus libro 1. Apostolica Historia de eadem mortis forma hac reliquit:*

Sic venerandus ait: nostris, quia proditor amens
 Mercedem sceleris solvit sibi, tædia noxæ
 Horruit ipse suæ, stringens in gutture vocem,
 Exemplo cessante reum, qui parte necari

Promeruit, qua culpa fuit, crimenq; retractans
 Indicio tali permisit membra furori.
 Aëris in medio, communi ut proterat hosti
 Debita poëna locum, cœlum terramq; perosus
 Inter utrumq; perit, nullis condenda sepulcris
 Viscera rupta cadunt, tenuesq; elapsus in auras
 Fugit ab orbe cinis.

185. *Nazianzenus l. d. p. 1156.*

Sententiam jam passus est æquissimè
 Injustus idem discipulus atq; impius,
 Qui prodidit Dominum suum, modo pensabile
 Pendere visus fune, mox ex ipso eo
 In terram ab alto lapsus, illiq; incubans.
 Nam cum malum illi instaret, infelix tamen
 Non novit: æqua lege sic sententia
 Est lata, felix iusta cessit ultio.

186. *Augustinus Tomo 10. Serm. 121. de Tempore, p. 678.* Abiit ergò Judas & laqueo se suspendit. Vide Judæ sententiam divinæ Majestatis, quæ te punire noluit manibus alienis. Pendes in laqueo, & argentum jacet in templo. Nullus gratulatur de tali commercio, quia sacrilegum pronunciat pretium. Non licet mitti in Corbonam, quoniam pretium sanguinis est. Ecce Judæorum improbitas condemnat admissum, & non condemnat sacrilegium. Si tollere non licet pretium, cur implere festinas homicidium? aut pretium innocentis sanguinis in Corbonam non licebat mittere, ipsum innocentem licebat occidere?

187. *Idem libro 1. de Civitate Dei cap. 18. Tom. 5. Oper. p. 11.* Judæ factum meritò detestamur, eumq; veritas judicat, cum se laqueo suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius quam expiâsse commissum, quoniam DEI misericordiam desperando exitiabiliter poenitens, nullum sibi salubris poenitentæ locum reliquit: quantò magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio, quod in se puniat, non habet? Judas enim cum occidit, sceleratum hominem occidit, & tamen non solum Christi,

verum

verum etiam suæ mortis reus finivit hanc vitam, quia licet propter suum scelus, alio scelere suo occisus est. Dum se laqueo perimit, scelus scelere cumulat, in filium filii prodicione peccaverat, nunc de divina misericordia diffidens, in Spiritum S. peccat.

189. *Leo Sermone 3. de Passione*: Sceleratior omnibus Judas & infelicitior existit, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum.

190. Beda. Dignam sibi pœnam invenit, ut guttur, per quod vox prodicionis exiverat, laquei nodus necaret. Subjicit: Et qui hominum Angelorumq; Dominum morti tradiderat, cœlo terræq; perosus aëris in medio periret. Et viscera quæ dolum prodicionis conceperant, rupta caderent.

191. *Hilarius Pictaviensis Comment. in Matth. cap. 32. pag. 325.* Secedens iraq; suspendit se damnato Christo. Ita mortis Judæ tempus comparatum est, ut sub passione Domini commotis infernis supernisq; omnibus & revulsis, & in oblivionem officii sui universorum elementorum procuracione stupefacta, nec inter mortuos visitaretur; nec inter vivos post resurrectionem haberet pœnitentiæ facultatem.

192. *Iustinus Martyr quæst. ad Orthodoxos 23.* de tempore quando Judas perierit: Si, inquit, ante passionem quidem Dominus precatus est, ut sanctificarentur à Patre discipuli, postea autem Judas periit, quomodo quæ pro eis oblata est precatio, accepta videtur? quomodo etiam verum esse ostenditur illud. Scio quod semper audis me? Respondetur, Judæ perditio est facta, postquam Christus sumtam & intinctam offulam accepit, atq; in eum ingressus est Sathanas, ipseq; Judas egressus se à reliquis abruptit discipulis. Oratio autem pro discipulis post discessum Judæ habita est. Id ex ipsa ostenditur ratione cum orans Dominus dixit: Quos dedisti mihi, custodivi, & nemo ex iis periit, nisi filius ille perditus, ut scriptura completeretur. Itaq; primum perditio facta est, deinde pro discipulis oratio, postea passio Salvatoris. Judas ante mortem Christi suspensus, quando Judas pretium Pharisæis retulit?

193. *Augustinus questione ex Novo Testamento nonagesima quarta. Tom. 5. Oper. pag. 446.* Tradito Salvatore & illucescente Parasceve, omnes principes Sacerdotum, & Scribæ & Seniores convenerunt in domum Caiphæ Pontificis, quo perducendum sciebant esse Jesum, ut audirent eum. Hoc Matthæus & Marcus Evangelistæ testantur, & nullum ex his ante perfectum impium opus à domo Præsidis ablesisse, quippe cum omnis instantia eorum, & devotio ad agendum pascha mors esset Salvatoris. Occupatis ergò eis ad necem Domini à mane usq; ad horam nonam, quomodo Judas retulisse eis pretium sanguinis quod acceperat, ante crucem Domini probatur, & dixisse illis in templo: peccavi, quod tradiderim sanguinem justum: cum constet utiq; omnes Principes & Seniores ante passionem Domini non fuisse in templo, quippe cum etiam in cruce posito insultarent ei. Non enim inde potest probari, quia ante passionem relatum est, cum sint multa, quæ cum ante facta probentur, novissima ordinantur, & iterum quando locus admittit, ut quod factum est, ante ponatur. Nam manifestum est utiq; quinquagesimum Psalmum anteriorem esse quàm tertium. Sic ergò aliquando evenit, ut anticipentur, quæ posteriora sunt. Unde & factum Mariæ quæ post resurrectionem fratris sui Lazari, ante sex dies Paschæ in cœna unguento pedes Domini unxisse probatur, propter significationem ejus anticipatum est ab Evangelista dicente inter cætera: Maria autem erat, inquit, quæ unxit Dominum unguento. Hoc refert antequam Lazarus moreretur, quod nisi postea factum inveniremus, nesciremus quo tempore factum esset. Sed ne fortè post nonam horam factum sit, ut videns impius & crudelissimus Judas occisum Salvatorem, & ob hoc velum templi scissum, terram tremuisse, saxa fissa, elementa conterrita, ipse metu correptus doluerit, non nescius justum se tradidisse, in cujus passione sic indignatus sit Judex Deus. Sed & post nonam horam occupati erant, sicut æstimo seniores & Principes Sacerdotum. Vespere enim eadem die Pascha acturi erant, Sabbatho autem nummos portare non licebat secundum legem, & per hoc improbile est apud me, quo die, imò quo tempore laqueo vitam finierit Judas Iscariotes.

TITULUS XIII.

Judas desperationis speculum crepuit medius, ac dira ante obitum tormenta pertulisse fertur. Quidam eum suspensio interuisse negant, quamvis illud sufficienter probari nequeat. Pronunciatum autem fuit illum pro merito puniendum esse.

194. Verè Veteres: Peccatum recens blanditur; patratum dormit, evigilans occidit. Principiis ergò obsta. Cogita quando illum pœnituit, quando ad exitum scelus jam pervenerat. *Chrysof. in Matth.* Nihil ergò profuit ei sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit. *Hieronymus.* Pœnitet ambigè quem serò pœnitet!

195. *Alcimus Avitus* libro 5. v. 687.

- - - & frustra, cum jam demersa securis

Arboris infandæ radicibus exitialem

Quæ peperit fructum, feralia germina vertat,

Funditus ut dignis pereant mala robora flammis.

196. *Sedulius hoc. l.* Itaq; Diaboli technas observa. Ante peccatum non permittit videre exitium, ne sequatur resipiscencia: Postquam autem Peccatum omnibus numeris expletum est, videre permittit, ut mærore afficiat, & in desperationem præcipitet.

197. *Euthymius in Matth.* Finem semper respice: Judas cupiditatis magnitudine, non cogitavit exitum rei, & propterea tam immani præcipitio se tradidit: sic multi faciunt quando persuadet amor peccati, tum obliviscuntur pœnas inferni & omnia DEI magnalia: Et cum perpetratum fuerit, tum sciunt, quia concupiscencia vulneravit & transit, occidit & abiit!

198. *Druthmarus in Matth.* Unde & de Senibus in Susannæ fabula dicitur: & averterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, [neq; recordarentur] judiciorum justorum. *Ibid.* Malam conscientiam cave: Omnium supergreditur sententias, qui à sua conscientia condemnatur.

199. *Augustinus Paolettus Ord. Eremit. S. Augustini Provincia*

Senen-

Senensis Prior Provincialis Discursus, Prædicabilis, pag. 7. Edit. Colon. in 4to Anno 1677. Quid Judam eò miseriarum adegit, ut in semetipsum sæviret tam crudeliter vitam sibi adimendo? Ne quis putet fuisse gravitatem delicti, major enim erat DEI gratia & prona misericordia. Agitabatur ergò stimulis remordentis conscientia, & quia hos diutius tolerare non poterat, eum vita finire credebat, per mortem tam violentam. Sic quasi in se cogitabat. Alterutram ex duabus his pœnis vitare non potero. Ad hæc extrema compellor, aut inquietè semper vivere, & gehennam intus conferre, aut laqueo vitam perdere. Ex duobus malis eligendum est minus. L. quoties, cum ibi alleg. ff. de Reg. Jur. Si mansero in vita, milleis morte transfigar momentis singulis: Si moriar, tantis malis mors me eripiet. Quid n̄ ergo potius moriar? Suspensus crepuit medius & diffusa sunt omnia viscera ejus. Actor. 5. Subsistit hic attonitus D. Ambrosius & triste hoc spectaculum intuitus, tandem ita de Juda concludit: Non poterat ferre conscientia dolorem, idèò adaptato sibi laqueo, vitam finivit.

200. *Ambrosius serm. 50.* Culpam tuam agnoscere debuisset Judas. Etsi enim causa est pœnitentia præditoris, est tamen non ullus in scelere pudor, culpam agnoscere: inquit *Ambrosius in Luca 2.*

201. *Augustinus Tractatu de utilitate Pœnitentia cap. 3. Tom. 10. Oper. inter quinquaginta Sermones 26. pag. 178.* Judam traditorem non tam scelus quod commisit, quam indulgentia desperatio fecit penitus interire. Non erat dignus misericordia, idèò ei non fulsit lumen in corde, ut ad ejus indulgentiam concurreret, quem tradiderat, sicut illi qui eum crucifixerunt, sed desperando se occidit, & laqueo suspendit se, suffocavit se. Quod fecit in corpore suo factum est in anima ejus. Spiritus enim dicitur etiam ventus aëris hujus. Quomodo ergò qui sibi collum ligant, inde se occidunt, quia ad eos non intrat Spiritus aëris hujus: Sic illi qui desperant de indulgentia DEI, ipsa desperatione intus suffocant, ut eos Spiritus Sanctus visitare non possit. Judæ desperatio ejusq; horrendus exitus illustre ac miserandum documentum est, ne de

gradu aut sanctitate efferamur, ne nobis ipsis nimium fidamus & tribuamus.

202. *Ambrosius in I. Corinth. 13. Hieronymus Libro 2. Contra Iovinianum. Basilus Epistola ad Chilonem. Tom. 2. Oper. pag. 483.* Judæ nihil profuit fuisse cum Apostolis, & didicisse mysteria, eum charitatis hostis tradidit Salvatorem.

S. Antiochus homilia 26. Tom. 7. Bb. Pp. pag. 174. Judas ille Domini Proditor, quàm pusilli erat & abjecti animi? quàm rudis & expers conflictus tentationum? Ob hoc enim spem omnem cum à se abjecisset, insiliente in eum inimico, funiculo sibi præfocavit gulam.

203. *Euthymius in Matth.* Agnovit siquidem & pœnituit, & confessus est: veniam autem ab eo, qui hanc dare poterat, non requisivit, neq; enim permisit Diabolus eum sic duci pœnitentiâ, quo ad Christum iret, in quem peccaverat, sed ante perfectam abduxit, utpote conscientix remorsum non ferentem.

204. *Eusebius Emisenus 3.* Infelix Juda! ad viam salutis redire cœpisti, sed Diabolus, qui te ad tradendum Magistrum & Dominum incitavit, ipse tibi ut te ipsum occideres, consilium dedit. Hoc enim solum sufficiebat tibi ad prodicionem, etiamsi Dominum non tradidisses. Quantò tibi melius fuerat, Christi pedibus te humiliare, & ab eo indulgentiam peteres, qui neminem ad se venientem repellit. Hic est pœnitentiæ modus, peccasti, quiesce, dole & lachrymare, & discce cum Apostolo flere amare,

Dum patula cunctis Christi clementia sese
Præbet, præteritæ plangamus crimina vitæ.

Alcimus Avitus Libro 5.

205. *Bernhardus Sermone in feria 4. hebdomadæ pœnosæ. Tom. 1. Oper. col. 182.* Tibi impie Juda misera planè facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi, non tradente te, sed trahente laqueo, nequissimus ille Spiritus tuus exivit, non emissus a te, sed amissus.

206. *Laurentius Justinianus Protopatriarcha Venetus in Triumphali agone Christi, p. m. 435. Edit. Basil. in fol. An. 1560.* Judas
Domini

Domini sui & propriæ animæ homicida nefandus, contempsit Salvatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, suiq; reatus ruborem non patiens, crudeli se nece peremit. Seris namq; ferreis interioris domus januas obstruxit, vectibusq; firmavit, quatenus ad salutem ejus, cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fovere, quam ad Dominum Jesum humili confessione procedere. Deniq; sicut supernæ gratiæ expertem se fecerat, ita ab Apostolorum Christi sancto se collegio segregavit. Exiit solus foras accusatus, deprehensus, condemnatus, prava mentis suæ desideria peracturus. Erat autem nox. Tenebrarum quidem filio erat nox, ceteris autem meridiana lux. Occubuerat illi Justitiæ sol, & fulgentissimæ claritas sapientiæ. Non se absentavit Christus, neq; sacrilego suam denegavit sententiam. Omnibus præsto est, ut communicet se: proditor tamen ipse secessit. Oculos quidem aperte tenere potuit, sed verbi lucem intueri non meruit.

207. *Idem in Ligno vite pag. 69.* Judam non tam scelus quod commisit, quam indulgentiæ desperatio fecit penitus interire.

208. *Drogo Hostiensis Tom. 13. Bb. Pp. parte 1. pag. 486.* Sulphureus crepuit medius: Plenus erat venter & ruptus est. Uter crepuit medius ubi sedes erat Satanæ. Crepuit ergò vas contumeliæ, quia non erat de vasis figuli quæ probantur in fornace, propter quod in agro figuli in sepultura peregrinorum sortem non habuit, sed velut recte crepitans per inane dissolvitur, & diffusa sunt omnia viscera ejus. Pecunia viscera sunt avari, illa diffunduntur & perduntur, sed viri misericordiæ colliguntur. Pendet adhuc Judas & Absolon per comam capitis sui, & malus qui sederat, pertransiit. Crinis Absolon quo suspenditur, radix est omnium malorum avaritia: Ubi hæc radicaverit, omnium malorum cæsaries abundabit. Mulus verò ex equo & asino mixtus, est duplex animus, qui foris ostentat, quod intus non servat. Talis erat Judas, talis Absolon: foris pietas, intus malitia, duplex iniquitas: Equus manifestè

nifestè tumet, asinus simpliciter ambulat, malus nequam & subdolos incautum præcipitat.

209. *Bernhardus sermone 8. in Psalmum qui habitat.* Pulcrè Petrus Apostolus filium perditionis in locum suum abiisse testatus est, quod in aère crepuerit medius, aëriarum Collega potestatum, utpote veri Dei & veri pariter hominis, qui de cœlo venisset, operaturus salutem in medio terræ, hujus, inquam, proditorem nec cœlum reciperet, nec terra sustineret.

210. *Oecumenius Enarrat. in Acta Apostolorum cap. 2. p. m. 2. Edit. Paris. in fol. Anno 1631.* Judas suspensio è vita non discessit, sed supervixit, dejectus enim est, priusquàm præfocaretur, idq; Apostolorum Acta indicant, quod crepuit medius. Hoc autem planius scripsit *Papias*, Johannis Apostoli discipulus, dicens: Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permansit Judas, in tantum enim corpore inflatus, ut progredi non posset, cum currus levi cursu pertransiret, curru compressus est, ita ut funderentur ejus intestina. Alio modo: Corpore enim adeò inflatus est, ut neq; progredi posset, quà currus levi cursu pertransibat; imò ne quidem solum corporis tumorem, siquidem & palpebras oculorum ejus adeò intumuisse ferunt, ut lumen omninò videre non posset, oculi verò illius neq; *σύνταξ*, nempe instrumenti medicorum adminiculo apparere possent, tantâ profunditate ab exteriori adpectu erant separati. Genitale verò illius membrum omnem excedebat obscenitatem & magnitudinem. Porrò sanies ac vermes contumeliosè confluentes ex toto ipsius corpore ferebantur, egredientes per sola loca secretiora. Post multa verò tormenta & ultiones, cum in suo prædio, ut ajunt, mortuus esset, præ fetore illud prædium desertum permansit, & non habitatum usq; in hodiernum diem. Sed neq; ad hoc usq; tempus, locum illum quisquam præterire potest, nisi obturatis manu naribus. Suggestit autem Lucas hoc loco Judæ supplicium quod statim subsecutus est. Nam imbecilliores animæ prætentibus refrenantur potissimum. Auxit autem peccatum, vocans eum proditorem, supplicium verò cum hoc illum etiam passum esse commemorat. Per hoc

hoc autem quod ait Lucas, præcipitio crepuit medius: ostendit, quod simul ut prodidit præ nimia animi pusillanimitate, & fœcordia tali sine per desperationem usus est. Verùm cum sacra Evangelia dicant, præfocatione aut suspendio usum, licet hic præcipitatum fuisse asserat, & quæcunq; deinceps narrantur, nihil ex hoc dissonantiæ consequitur: utrumq; enim factum est. Contracto namq; funiculo, quo præfocatus erat, ita præcipitio in terram decidit ac crepuit: interim autem dum hæc post quadraginta dies de eo narrantur, protinùs hæc à prodicione facta fuisse Lucas confirmat.

211. Sententia itaq; Oecumenii à qua *Theophylactus* exponens *cap. 27, Matthæi*, non profus abhorruisse videtur, à communi consensu patrum rejicitur, quippe juxta Evangelicam Historiam scribunt, laquei suffocatione Judam periisse. Ergo hæc ipsius Oecumenii opinio non propria fuit, sed ex aliis eam monumentis refert.

212. *Euthymius* quoq; in *Matthæum Comment. cap. 27. v. 5.* asseverat, Judam laquei suspendio non interiisse, sed priusquam præfocaretur, fuisse à quibusdam qui illum agnoverunt, depositum, eum demum post aliquod tempus præcipitio disruptum effusus intestinis periisse. Conjectura sumta ex eo, quod Lucas Actuum 1. v. 18. scribit, quod Judas possederit agrum de mercede iniquitatis, & quod pronus factus disruptus sit medius, & effusa sint viscera ejus; quod quidem mortis genus ad suspensum nihil attinet. Contradidunt autem *Origenes*, *Chrysostomus*, *Augustinus*, *Beda omnesq; alii Latini Patres*, eum laqueo suffocatum scribentes, uti passim ex superioribus innotuit.

213. *Augustinus* Enarrat. in *Psalmum 108. Tom. 8. Op. p. 517.* Constitue super eum peccatorem, & Diabolus stet à dextris ejus Psalmista inquit. Cum igitur hic Judam traditorem secundum scripturam Actuum Apostolicorum supplicio debito prænunciet puniendum, quid est, constitue super eum peccatorem, nisi eum, quem sequenti versu indicat, cum dicit; Et Diabolus stet à dextris ejus! Hoc utiq; meruit, ut super se Diabolum habuerit, id est,
Diabolo

Diabolo subditus sit, qui Christo subditus esse noluit. Stet autem à dextris, ejus dictum est, quia opera Diaboli præposuit operibus Dei. Hoc enim cuiq; non immeritò dextrum dicitur, quod præponit, sicut sinistra dextra præponitur. *Idem in Psalmum 68.* Projecit pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipse à Domino redemptus erat. Punivit ergo Deus Judam de pretio suo.

TITULUS XIV.

JUdæ, qui nulla necessitate sed propria culpa propter ineptam suam pœnitentiam mortalium miserimus evasit, Judæi similes sunt, qui inter cœlum & terram relictî pendent. Prolapsio autem traditoris quemvis suæ infirmitatis admonet, & ut in viis Domini constanter persistamus, incitat.

214. *Cyrillus Alexandrinus in Iohannis Evangel. cap. 22. Lib. II. Tom. I. Oper. pag. 670. Edit. Paris. Anno 1605. in fol.* Non divino inexpugnabiliq; judicio in Diaboli laqueum proditorem incidisse credendum. Nam si sic esset, nullo modo culparetur, cum Judicio DEI nemo resistere queat. Nunc autem ita miser factus est, ut melius secum ageretur, si nunquam natus fuisset. Nulla enim necessitate, sed proprio Judicio fecit, quod fecit. Quare meritò perditionis filius nuncupatur, qui perditionem eligit. Non enim quia scriptum est de illo, quod periturus esset, propterea è eò nequitia processit, ut paucis argenteis speciosum Christi sanguinem traderet. Verùm quoniam malignitate sua periturus omninò erat, idcirco id omninò scriptura futurum prædixit, quam falsò quidquam dicere impossibile est. DEUS enim ipse per Scripturam loquitur, qui mores & vitam omnium novit, universorum enim tam præteritorum quam futurorum scientiam ei Psalmista tribuit, *Psalmo 138. dicens: Tu intellexisti cogitationes meas, de longe semitam meam & funiculum meum investigasti, & omnes vias meas prævidisti.* Quare qui novit omnia, qui futura, quasi præsentia videt, per Scripturam nobis hoc etiam prædixit. Non autem

rem omnia quæ futura Deus novit, aut vult, aut imperat, nec prædictio malum hortatur magis quam dehortatur. Qui enim præcivit multò certe facilius, cum liberæ fuerit potestatis, Diaboli laqueum vitare potuisset. Sed diceret fortassis quispiam, si propriâ voluntate atque liberâ cæteri (discipuli) Diaboli laqueum fugerunt, solus autem Judas incidit, quomodo illos servavit Christus? Aut cur Judæ non profuit hæc salvatio? sed studium atq; vigilia, ô generose tu, quamvis proba & laudabilis sit, non sufficit tamen ad perfectæ operationem virtutis, sed salutem quidem vigilantes attendentesque diligenter acquirimus. Non sufficit autem id nobis, quam divina gratia quæ difficilia facilia facit, & arduam justitiæ viam, planam nobis reddat, necessariò indigemus: nostra enim vis, nisi divinitus sustentetur, nulla penitus est. Nisi Dominus custodierit civitatē, frustra vigilat, qui custodit illam. *Psalmo 126.* Quare necesse est, ut jugiter magnoq; animo ad acquirendam salutem studeamus, & opē Dei quâ protegamur, orando petamus cujus auxilio facile Diaboli vires superabimus: nisi ei obsequamur ad voluptates, aliosq; peccandi modos provocati: nisi quoq; nos nec tentati quidem, illi voluntatis nostræ habenas largiamur. Nam si ad ejus laqueum spontē ac negligentia nostra venimus, quem alium potius, quam nos ipsos criminabimur? Nonne hoc est, quod Salomon scribit? *Amentia viri vias ejus devastat, & Deum incusat in corde.* Quod si proditor æqualiter aliis Discipulis Salvatoris auxilium non habuisset, frustra hæc à nobis dicerentur, sin autem non minus quam cæteri divinâ gratiâ regeretur, sed suo ipsius Judicio in profundum prodicionis delapsus sit, quomodo etiam non servavit eum Christus, qui suū patrocinium ei præstitit. Qui quantum ad ferendam opem illi attinuerit, servasset hominem, nisi ultrò ille in prodicionem insilisset. Grati ligitur in aliis effulsit, servavitq; omnes, qui cooperantem ei voluntatē tradiderunt, sic enim salutis nostræ modò dispositus est.

215. *Idem in Iohann. Libro 9. cap. 16. p. 614.* Proditor sæpius redargutus non erubuit, charitatem Christi contempsit, honorem & gratiam ejus abjecit, benedictionem aspernatus est. In uno fixus hætebat, illud solummodoolvebat, quoniam pecuniolam si-

bi pararet, non ergò ut consiliatorem, sed ut cogitationum suarum Dominum in corde Diabolum retinet. Prius enim quam peccati consummatione delinquamus, peccatù voluntate amplexantes, & januas animæ Diabolo patefacientes, cujus rei proditor nobis exemplum est.

216. *Idem cap. 19. Lib. 9. p. 615. Ad verba: Cum ergò buccellam accepisset, exiit continuò, & erat nox.* Cursum ille abiit ad Diaboli opus, ut furore detentus de domo exiliit, nihil pecunià melius putans, quodq; majus est, nihil à benedictione adjutus. Morbo enim avaritiæ victus, & patrem malignitatis in corde jam habens, nec quò noctu quidem ruit, considerat. Tenebrosa enim nox quædam impiæ cupiditatis in profundum inferni eum pellebat: Ideò quasi cervus, ut in Proverbiis dicitur 7. *ad sagittam properabat, vel quasi canis ad vincula, nesciens se ad periculum animæ suæ currere.* Nec frustra dictum mihi videtur continuò illum exivisse: magnas enim Diabulus ad imperandum eis, quos omninò jam cœpit, possidet vires, cogere videtur ad opus etiam nolentes. Timet (ut credo) Diabulus ne morando pœnitentiæ locus derur, & quasi à temulentiæ sua mentem rectius cogitans homo eripiat, hæc de causâ festinat ac impellit. Nam etiam Judam cum post panem omninò separaverit, tum moram tum benedictionis virtutem timens, ne scintillam in animo ejus accenderit, ac inde illuminaverit, & ad meliora retraxerit, magnâ præcipitem agit celeritate. Nemo est qui miserum Judæorum statum hodiè ignoret. Quadraginta enim post passionem Domini annis Deus illorum malitiam ultus è sede & Regione sua in exilium duci permisit.

217. *Prudentius in Apotheosi:*

Exiliis vagus huc illuc fluctantibus errat
Judæus, postquam Patriæ de sede revulsus
Supplicium pro cæde luit, Christi q; negati
Sanguine resperfus commissa piacula solvit.

218. *Rupertus in cap. 26. Matthæi lib. II. Comment. de gloria filii hominis p. 105.* Suspenso Juda populus Judæorum totam damnationis ejus hæreditatem suscepit, pendens inter cœlum & terram, id est,

est, neq; spem habens in cœlo, quia vitæ æternæ indignum se iudicavit, neq; terram habens suã: venerunt enim Romani, tuleruntq; locum & gentem & multò plures, quàm ullo unquam die vorasset gladius; de populo illo consumpsit obsidione saltus Romani exercitus post quadraginta annos, Ducibus Vespasiano & Tito, juxta quod prædictum fuerat Psalmo 79. *Exterminavit eum aper de silva, & singularis ferus depastus est eam.* Nonne hoc est pendere inter Cœlum & terram, & crepuisse, & omnia pendentis viscera diffusa esse? scilicet neq; in cœlo spem sive ullam partem, neq; in terra quam calcamus, locum ullum proprium habere, & post seditionem ingentem crepitu, quem Historiographus enarrat Josephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gladio superfuerunt, in omnes gentes captivas ductas esse? *Ib. ibid.* Pœnitentia Judæ dolor fuit natus ex crudeli invidia & confessio ejus dicentis: *peccavi tradens sanguinem justum*: parum aut nihil differre potuerit, à Confessione Dæmonum, qui illum non solum justum, verum etiam Filium Dei esse interdum confessi sunt.

219. *S. Fulgentius de Remissione peccatorum cap. 16. Tom. 6. Bb. Pp. parte 1. p. 119.* Nonnulli prætereà virtutem pœnitentiæ nescientes, non ad hoc pœnitentiam gerunt, ut sperantes opem divinæ misericordiæ convertantur, imò pœnitendo deterius peccant, cum de peccatorum remissione desperant. Talis fuit pœnitentia Judæ Proditoris, quæ pœnitenti non acquisivit salutem, sed procuravit desperanti perniciem. Deniq; deteriori semetipsum vinculo iniquitatis obstrinxit, cum se occidit nocentem, quàm tum cum Christum tradidit innocentem. Peccatum enim traditionis Christi, poterat Judæ, si vivens converteretur, dimitti: occisio verò sua nullatenus relaxatur extincto. Post traditionem igitur Christi habuit traditor tempus, quo per illum sanguinem, qui effusus est in remissionem peccatorum, ipsius quoq; Judæ possit remitti peccatum: quoniam Christus qui pro impiis mortuus est, non denegasset suo traditori remissionis beneficium, si non ille sibi desperando adimeret tempus remissioni concessum. Non ergò rectè pœnitentiam gessit, nec justum vindicem se sui sceleris per-

tulit, auxit quippe non abstulit supplicium meriti criminis sui ul-
 tor injustus, qui occisori suo tempus conversionis adimit occisus.
 Ac per hoc quia ipse se occidit, ipse sibi utiq; tempus conversio-
 nis se occidendo subtrahit. Miserrimus Judas, qui cum male cri-
 men traditionis admiserit, pejus illius criminis pœnitentiam gef-
 fit, qui penitus indulgentiam non quæsit. Ac sic illa gravis cul-
 pæ pœnitentiæ deterior est in vena, quàm culpa. Illud enim Do-
 minicæ traditionis peccatum habuit tempus quo posset abluï, il-
 lum vero punit sententia, quæ non conversionem habuit, sed de-
 sperationem. Ideò pœnitentem non adjuvit, sed peremit, qui si-
 bi conversionis tempus occisione abstulit, & indulgentiam despe-
 ratione subtrahit. Tantum igitur valet opportunitas concessi
 temporis, ad indulgentiam peccatorum. Et cum multò gravius
 sit Christum tradidisse, quam quemlibet hominem occidisse: oc-
 cisores tamen Christi, quicumq; sunt in præsentivita toto corde
 conversi, remissionem peccatorum ipsius Christi sunt sanguine
 consecuti.

220. *Basilius M. Casaria Archiepiscopus in Epist. ad Chilonem
 discipulum. p. 509. Edit. Paris. in fol. Anno 1566.* Unius Judæ exe-
 cranda prolapsio, nempe à melioris vitæ rudimentis ad exitum
 fortis deterrimæ, satis superq; esse debuerat ad communiendos
 tuendosq; Dei famulos in vita institutæ rectitudinis. Hic namq;
 Christo ubi diutius cohæsisset discipulus, inescatus tandem qualis-
 cunq; lucelli illecebrâ, & Doctorem venû exposuit, & per impro-
 bameam negotiationem implicito sibi laqueo præfocavit gulam.

221. *Theophylactus in Comment. ad Lucæ cap. 26. pag. 510.* In-
 travit Satanas in Judam, qui erat unus è numero duodecim, eratq;
 ex maximè familiaribus discipulis, ut nullus confidat in seipso,
 sed semper attendat vitæ suæ, utpote gravem habens adversarium.
 h. l. Igitur cavenda est securitas.

222. *Simon de Cassia Lib. 13. pag. 351.* Quis sub aliquo Docto-
 rum præsumat, si cecidit Judas de scholis Domini Salvatoris?
 Quis de duce confidat, si cum rectâ viâ Judas erravit. Non quæ-
 runtur in Christianis initia sed finis. Paulus malè cœpit, sed bene
 fini-

finivit, Judæ laudantur exordia, sed finis prodicione damnatur.
Hieronymi verba sunt ad Furiam.

TITULUS XV.

Judas similis fuit puerulis obliuioſis, paralyticis, item è gravi morbo conualeſcentibus, nec non corvo qui ab Arca Noæ emiſſus non rediit. Significat Antichriſtum. Typi ejus fuerunt Abſolon, Giezi & Ahitophel.

223. *Nicolaus Oranus de Apoſtaſia Iuda, concione 6. pag. 58.* Judam ſimilem pronunciat pueris obliuioſis, qui poſt gratiam recuperatam incidunt in eaſdem culpas, quibus olim meriti ſunt increpationes. Ego inquit, puerulis illis Judam fuiſſe ſimilem opinor, qui dum propter præteritas eluendas culpas diſciplinam recipere, & paulò emendatiores eſſe cœperunt, mox obliuioſi prioris culpæ, prioris gratiæ, grauiùs recidunt, quia ſe ipſos non agnoſcunt. An dormiebas, Juda, cùm tibi tam ſuauiter & toties adſtanti Chriſto, toties te ſuo exemplo ad diuitiarum contemptum attrahenti cogitabas, quibus modis famem ſaturares pecuniarum poſſeſſione? Ut quid tibi pecuniæ ſuperfluz in ejus ſocietate exiſtenti, quid dixit: Nolite ſoliciti eſſe, quid edetis, aut quid bibetis, quo induemini. Quærite primò regnum Dei &c. Non erat memor remotus. Similes quoq; qui modo è graui morbo conualeuerunt, de ſua infirmitate amplius non cogitant. *Ibidem pag. 59.*

224. Fecit idem quod ſolent ex graui & diuturna infirmitate & extremo quaſi morbo reſurgentes, jam vires incipiunt recuperare, primò non cogitant, quod languidi ſint ratione infirmitatis diuturnæ, quiq; ideò habent virtutem debilem, & tales quicumq; ventus, vel mala nox, vel robuſtus cibus acceſſerit, dejiciuntur primo momento. Ita hîc non mirum eſt, quod mox qui ab infirmitate & peccatis quibus ſcatebat, per Dei vocationem ad Apoſtolatum mox ceciderit, cùm ipſemet ſe tentationum ventis expoſuerit, cum ipſe non ipſam lucem Chriſtum in actionibus ſuis ſecutus fuerit, cum & Spiritualibus cibus, quibus abundabat,

& quos gratis dabat, uti noluerit. Annon debuisses potius, O Juda, retro actæ vitæ memor dicere cum Prophetâ Psalmô 6. Laboravi in gemitu meo: & cum Rege pio Ezechia Esaiæ 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine, p. 60.

225. Fuit quibusdam paralyticis sanatis similis, quibus post sanitatem injunctum est, ut ambularent. Sic Matthæi 9. Christus: surge & ambula; scilicet pro continuatione sanitatis, non autem pro ostensione solius veritatis: sic non poterat quin labe- retur Judas, qui bonis operibus non exercitabatur. Nam qui fur- to incumbit, in id ita incumbit, ut aliis non exerceatur.

226. *Drogo Hostiensis Episcopus de Sacramentis Dominicæ passio- nis, T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 436.* pariat Judam cum corvo ab arca emisso, & non reuelo: Corvus semel emissus non est reversus, quia Judas in aère submersus est.

227. *Nicolaus Hemmingius Commentar. in Evangel. Iohannis cap. 13. col. 92. Edit. Basil. in fol. An. 1591.* Uti Doeg typus fuit Ju- dæ proditoris, sic Judas qui in numero discipulorum fuit, significat Antichristum, qui fingit se esse Christi discipulum, sed eum pro- dit in suis membris propter quæstum. Hoc qui non videt in Papa- tu fieri, cæcus omninò est.

228. *Rupertus Abbas Tuitiensis de Trinitate & operibus ejus in lib. Regum Comment. Lib. 2. Cap. 35. pag. 470.* Absolon interpre- tatur *patris pax*. Absolon, inquam, filius & hostis, imò non filius, cujus à facie pater fugit, ipse in mysterio est Judas traditor, falsa patris & Magistri pax, quem osculo pacis signo tradidit. Judas, inquam, Apostolus & Diabolus, imò non Apostolus sed Diabo- lus, cujus à facie revera talis pater fugit, nam à ficto ejus corde Christus, vel Christi spiritus fugit, in quem Satanæ introivit. Et proinde pœna ejus Justitiæ laudatorem maximè delectat, quia Ju- dicio Dei mente captus se suspendit, in quò non jam mysterii pro- fundum, sed ipsa rei gestæ superficies Judam & Absolon penè de- monstrat esse pariles. Nam & iste pendens quercu mulâ cui se- debat pertranseunte desertus, meritò in corde lanceas suscepit, & ille laqueo suspensus, & principum sacerdotum familiaritate, quam

quam ascenderat, malè defertus, dignas protinus sagittas, id est, æternæ damnationis & mortis sententias in anima accepit. Confer *Comment. in Matthæi cap. 26. T. 2. Op. p. 105.*

229. *Drogæ Hostiensis de Sacram. Dom. pass. serm. 1. T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 486.* Absolon Patris pax ipse est & Judas, & quicumq; in pace Christo est amaritudo amarissima. Ave Rabbi, voce & osculo, patri pacem ferebat ore tuo, benedicebant, & corde suo maledicebant. Homo, inquit, pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Utius est & multi sunt. Ecce Absolon, ecce Judas, ecce corpus Satanæ.

230. *Augustinus Sermone 208. De tempore, T. 10. Oper. p. 306.* Uti Helisæus beatus typum habuit Domini Salvatoris, sic non incongruè Judam traditorem, vel Judæorum populum intelligitur Giezi discipulus figurasse. Sicut enim Giezi idè serviebat Helisæo, ut pecuniam posset acquirere, ita & Judas propterea adhererat Domino Salvatori, ut fraudem faceret, & terrenas divitias congregaret. Deniq; sic in Evangelio scriptum est, quia fur erat & loculos habebat, & ea quæ mittebantur asportabat. Nam Giezi qui Gratianæ Magistri poterat promereri, sicut & Dominus suus consecutus fuerat, beati Helisæi cupiditate victus meruit in æternum crudeli leprâ perfundi. Judas verò præ amore pecuniæ & Apostolatus gratiam perdidit & laqueo vitam finivit. Ac sic intelligimus omnes avaros & cupidos in anima peccati leprâ esse perfusos.

231. *Rupertus Comment. in cap. 26. Matthæi, Lib. II. de gloria filii hominis. p. 105.* Judas voluit sic Dominum Christum mori, ut periret nomen ejus, id est, ut nulla fama vel memoria, & nulla superesset doctrina ejus! sicut ille videlicet Ahitophel illud intendebat, ut David de regno ejectus nequaquam ultra regnare posset, morte præventus. Eandem igitur vel similem ob causam uterq; penitentiâ ductus est, & uterq; laqueo se suspendit, videlicet quia pensavit tam iste quam ille, quod res non procederet secundum consilium ejus. En inde pulcherrimam similitudinis per-

perfectionem. Quomodo ille pensavit, vel unde ille percepit, non fieri secundū intentionem suam, ut funditus exterminaretur David? Nimirū ex eo, quod Chusai amicus David, quasi relicto David, venerat ad Absolon, quem utiq; sciebat nequaquam animo recessisse à David, neq; corde esse cum Absolon, nonne iste similiter de Domino Christo dicere poterat, quod quamvis esset damnatus & moreretur, non tamen periret nomen ejus, ex quo superstites erant discipule ejus, prædicaturi nomen & resurrectionem ejus. Deniq; hoc voluerat, ut discipuli quoq; ejus cum eo comprehenderentur. Ex hac notā similitudine documentum sumere libuit, ad demonstrandum, quod confessio Judæ sicut confessio Dæmonum.

232. *Oranus de Apostasia Juda conc. 29. pag. 337.* Judæ typus fuit Ahitophel primum in eo, quod cum filius Davidis insurgeret in patrem, cum prius fuisset patri familiarissimus, deficiens à patre, filio adhæsit: Sic enim & Judas deficiens à Domino vero Davidis filio, cui prius fuerat intimus, Judaico adhæsit populo, cum in Christum verum suum Messiam & patrem insurgeret, ejusq; necem meditaretur. Fuit secundo ejusdem typus in eo, quod filio contra patrem suggessit consilium, quo ille opprimeretur, offerens se ipsum in ducem exercitus, qui persequeretur Davidem latentem. Sic enim & Judas Judæis consultor fuit, cum diceret, *quemcumq; osculatus fuero &c.* Tertio quia eodem mortis genere periit Ahitophel quo Judas. Quarto quia sicut Ahitophel suo mortis genere fuit indicio quo genere mortis moreretur Absolon, sic & Judas sua morte significabat, quo sine Judæi interituri essent, ut in *Act. c. 1.* probat Petrus, nempe quod male perituri essent, terrā eorum foret desolata, & præ eminentia eorum ad alios transferretur.

TITULUS XVI.

Commoda inter Angelum rejectum, Luciferum quem vocant, itemq; Cainum & Judam collatio institui potest, utrumq;

utrumq; enim suis moribus æquavit. Uti autem nullum os tam deforme est, quin suos inveniat basiatores, ita nulla opinio tam ridicula & falsa, quæ non facile aliquos nanciscatur patronos, id quod maximè in hæresibus apparet. Judas certè mortalium perditissimus, quamvis magnum proditionis scelus perpetraverit, reperti tamen sunt, qui illum defenderent, imò colerent, beatum existimarent, ac gratiarum actione dignum judicarent, quia ipsius nequitia toti humano Generi profuit ad salutem cõsequendam, quò tamen ipso Judas minimè excusabilis redditur. Anacephalæosis.

233. *Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus Anagogicarum Contemplationum in Hexaëmeron Lib. 7. Tom. 6. Bb. Pp. parte 1. p. 658.*

Tres rei peccârunt in paradiso, Adam & Eva & serpens, ex quibus duo quidem sunt servati, unus autem periit. Cum ita tres rei pèderent in calvaria, (nominabatur enim etiam Dominus peccatum, etiamsi propter ipsum non esset reus ac condemnatus, & cū non esset, solum haberet, quod diceretur:) unus Latro ingratus, cum esset typus Diaboli & serpentis & Judæ, qui se in ligno suffocavit, periit. Nam quomodo scriptum est, quod dolo deceptus est Adam: ita etiam Judas dolo & osculo fecit proditionem: Et quomodo dictum est, quod Diabolus ingressus est serpentem: ita etiam scriptum est, quod ipse Satanus intravit in cor Judæ discipuli Christi. Fuit autem aliquando quoq; Satanus in cœlis discipulus Christi cum ceteris (cum Angelis, inquam, virtutibus) sed erat unus ex principibus. De eo enim dictum est: Vos autem sicut homines moriemini, & tanquam unus de Principib; cadotis. P salmo octogesimo primo. Quamobrem Judas quoq; erat unus ex summis discipulis, inter quos ei quoq; creditum & in manus traditum fuerat marsupium.

234. *Oranus de Apostasia Iudæ Concione 17. p. 191. seq.* Judas Cainum in vitiis æquavit. Primò contempfit Deum Cain & valde impius fuit, contemnens omnem doctrinam, quam ipsi de Dei potestate, sapientia, providentia & justitia tradebat sanctus pater, & ejus temporis summus moderator Adam. Targum Hierosolymitanum habet, dixisse Abeli ipsum Cainum, quem ipse in agrum

specie amici colloquii eduxerat: Non est iudicium futurum, nec iudex, nec aliud seculum, nec merces pro iustis, nec pœna pro impiis &c. Hinc Johannes dicit: Cain fuisse ex maligno. Annon in hoc Judas est illum imitatus, cum in Arianismum, cum in schisma & pessimam Sacramentatorum hæresin lapsus? Cùm ceremonias sacras institutaq; Christi contempsit, & Deum ut hominem tradidit, ne dicam, ut Magum. Secundò fuit Cain hypocrita, nam fingebat se numinis cœlestis studio teneri, ac illud etiam sacrificiis exterius colere. Inde offerebat de fructibus terræ. In animo autem nulla pietas, nec religio erat. Judas sapius aliquem religionis zelum fovere protestatus est, cùm tamen sub ovinâ pelle lupi malitiam velaret. Tertiò Cain erat erga fratrem invidus. Odio enim in ipsum exarsuans primò in prava prodicione eduxit eum in agrum foras à præsentia parentum. Deinde rixatus cum eo innocẽtem occidit. De hoc 1. Johannis 3. agitur. Cain occidit fratrem suum, & propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem iusta. Judæ invidia satis ex eo apparet, quod effusionem unguenti pretiosi super caput Domini indignè tulerit. Quartò Cain horribiliter desperavit, Deum blasphemans: Major est, inquit, iniquitas mea, quam ut veniam merear. Hinc desperationem secuta est violenta mors, Judas morsu conscientix & desperatione ad restim adactus est.

235. *Ibidem* quoq; inter Balaam & Chore cum Juda comparationem proponit.

236. Cajani sive Cainæi hæretici, teste *Tertulliano de præscriptione hæreticorum cap: 47. p. m. 251. Edit. Paris. in fol. Anno 1634.* Judam proditorem defendunt, admirabilem illum & magnum esse commemorantes; propter utilitates quas humano generi contulisse jactatur. Quidam enim ipsorum gratiarum actionem Judæ propter hanc causam reddendam putant. Animadvertens Judas, inquirunt, quod Christus vellet veritatem subvertere, tradidit illum, ne subverti veritas posset. Et alii sic contra disputant & dicunt: quia potestates hujus mundi volebant pati Christum, ne humano generi per mortem ipsius salus pararetur. saluti consulens generis humani, tradidit Christum, ut salus

quæ

quæ impediatur per virtutes, quæ obsistebant, ne pateretur Christus, impediri omnino non posset, & ideo per passionem Christi non posset salus humani generis retardari. *Conferatur Irenæus Libro primo adversus hæreses cap. 35. Edit. Colon. in fol. Anno 1596. Epiphanius contra hæresin 38. Lib. 1. Tom. 3. Oper. p. 231. Edit. Paris. in fol. An. 1612. Theodoretus Lib. 1. hæreticarum fabularum. Philastrius Episcopus Brixienfis in hæresibus. Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 600.*

237. *Cedrenus in compendio historico, Imperatorem Orientis Balbum quoq; Judæ cultoribus accenset. p. 498. scribens, Constantinopolitanus Imperator Michael Balbus Copronymi, impij hominis imitator studiosissimus, inter eos qui æternâ jam salute fruuntur, eundem Judam collocavit.*

238. *Augustinus sermone de Diversis 63. in supplemento operum Augustini, Tom. 1. ab Hieronymo Vignier Editio Parisus in fol. An. 1655. p. 240. De Juda, quantum, inquit, boni fecit? Passione Domini ca salvæ factæ sunt gentes. Sed ut pateretur Dominus, Judas eum tradidit. Deus ergo & gentes liberat passio filio, & Judam punit pro scelere suo.*

239. *Chrysostomus hom. 82. in Matth. T. 2. Op. fol. 149. Quam ob rem, qui scripta perfecit, criminamur? Quia non ille certè animo, sed improbitate solâ in turpissimum illud facinus fuit impulsus. Nam nisi mentem respicias, ipsum quoq; Diabolum ab omni crimine liberabis. Sed non est ita, non est. Mille enim uterq; supplicia, etiâ si orbis inde salutem consecutus est. Quippe non Judæ traditio, sed sapientia Christi atq; potentia salutem peperit universis. Christus enim improbitate aliorum ad nostram utilitatem usus est. Sed inquires, quid igitur, si Judas non prodidisset? Quid hoc porro ad quæstionem? Crucifigi omninò Christum oportebat, nec crucifigi poterat, nisi per homines. Quid si omnes erga ipsum boni fuissent, hæc pro salute nostra dispensatio nõ processisset? Absit hoc omninò. Nam inæstimabilis sapientia Christus, si ita contigisset, novit quo pacto res dispensanda fuisset. Præterea ne quis putet ministrum dispensationis Judam fuisse, quasi miserum deslet. Sed rursus quidpiam objiciet: Sibonum erat*

non fuisse Judam natum, quare illum produxit? Quare autem cæteros pravos produxit, ita cum te oporteat impios coarguere, qui poterant improbitatem negligere, hoc derelicto temerariè dispensationes & opera Dei scrutaris, quamvis nullum necessitate cogat, ut probitatem sequatur. Quid ergò, inquires, ut alii meliores videantur, alii punientur? Minimè: sed propter improbitatem eorum. Non enim quia nati sunt, nequitiam contraxerunt, sed quia desidiâ se corruerunt, idcirco puniuntor. Hæc ille.

240. Jam summariam prædictorum omnium anacephalozon instituturi schematismû terribilis Tragediæ in Juda desperante, juxta mentem *B. Iohannis Henrici Vrsini Adver. Sacr. part. 2. p. 108. seq.* exhibemus. Præludit quasi actu primo vana Judæ opinio ex spe lucri. Judas enim cum avarus esset, multum lucri ex traditione Domini sperabat, & Christum non occisum iri, cum autem aliter accideret, pœnitentia sed inefficaci afficitur, quo de supra Titulo XI, actum est. Actum secundum implent hinc divina justitia, suo enim judicio ab alio non accusatus, condemnatur ad laqueû, uti eodem titulo declaratur, Illinc Diabolus. *Talis enim ille est, ut hominem non dimittat, neq; sinat ante ultimum effectum magnitudinem peccati prævidere, ne pœnitentiâ ductus à peccato resiliat.*

241. *Chrysostronus hem. 86. in Matthæum.* Accedit mala conscientia: *nec enim potuit acerbos conscientia stimulos & flagella perferre.* Ibid. Plena futurorum metu: *Sicut & Ahitophel, cum vidit non factum suum consilium, statim intellexit, quia David reverteretur in regnum: & non potuit portare improperium, quod futurum erat super eum: & ob hoc suspendio interit.*

242. *Druthmarus in Matthæum.* Ergò jam actu quasi tertio Judas apud Sacerdotes in templo cognoscit se peccâsse, argenteos reddit, quasi eodem pretio quo vendidit, Christum Dominum redimere possit.

243. *Eusebius Emiffenus.* Quid illi? Quid ad nos? inquirunt, Tu videris. *Professio audax atq; cæca!* Emisse se justi sanguinem audiunt, & extra iudicii reatum futuros se esse credunt. *Hilarius. Hæc excusatio magis accusat.*

244. Chrysoſtomus loco citato. Nam ſi peccavit ille, qui tradidit ſanguinem juſtum : quanto illi magis, qui & emerunt, & offerendo pretium ad proditionem diſcipulū provocârunt? Hieronymus. Deniq; in pecuniariis cauſis, reſuſo pretio juſ ſolvitur: Hi pretium recipiunt, & ſacrilegium perſequuntur. Ambroſius in Lucam.

245. Ita omni orbatuſ ſolatio demum Aëtū quarto abit proditor:

Exorſuſq; ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Informem rapuit ficuſ de vertice mortem. Juvencuſ.

246. Non ut apud inferoſ Jeſum præveniret, & ibi orans ſalutem conſequeretur: Theophylaëtus ex Origene: Sed deſperans præſuſ.

247. Nam cum ad Dominum clementiſſimum confugere oporteret, ad mortem confugit potiuſ, ut à deſperatâ triſtiq; vita citiuſ liberaretur. Euthymiuſ in Matthæum.

248. Claudunt ſcenam Aëtū quinto Sacerdoteſ hypocritæ, ſi enim ideò non mittunt pecuniam in Corbonam, hoc eſt in gazophylacium, quia pretium ſanguinis eſt, cur ſanguinem ipſum effundunt? Hieronymuſ. Imò, ſi non licet mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt; neq; licuit trahere de Corbona ut pretium ſanguinis fieret. Eusebiuſ Emiſſenuſ. Vide autem, quomodo Deus infatuèr illoſ, ut menſ illorum ſanguinaria traducatur!

249. Theophylaëtus in Matthæum. Agrum in ſepulturam comparant æternuſ proditioniſ teſtimonium: Nomen enim Akeldama ager ſanguiniſ, villæ inditum, omni clariuſ tubâ ſcleratam eorum cædem prædicat. Chryſoſtomuſ l. c.

250. Perorat tandem Epilogiſta Jeremiaſ pro ſe adductuſ & pro fratre ac Collega Zacharia, (nam quæ dicta ſunt per Jeremiaſ, tam ſunt Zacharia quam Jeremia. Beda in Matthæum:) atq; & quantitatem & exitum pretii Iuda pœnitente revocati, & in emptionem dati agri ſiguli, præcanit, Jerem. 32. Zachar. II. Tertullian. Libro 4. adverſuſ Marcionem.

F I N I S.

LIIII 3

APPEN-

APPENDIX METRICA
 Ingeniosos Christianorum Poetarum de pessimo
 JUDA conceptus exhibens,

*M*arcus Hieronymus Vida Cremonensis, Albi Episcopus, circa initium Seculi post natum Christum decimi sexti Leoni 10. & Clementi 7. Pontificibus Romanis charissimus, *Christiados Lib. 2.*

Consurgunt tandem somno, vinoq; gravatis
 Assimiles, hærentq; obtiis, donec Judas,
 Qui nusquam somno noctu se straverat illa,
 Signa dedit manifesta, hostiq; objecit amicum.
 Namq; pii scelus id prætexens nomine amoris
 Composuit sese, & ficto dedit oscula vultu,
 Ille dolum præsensit, & hæc presso edidit ore.
 Hæc vero meruit comitum fidissime noster
 Oscula amor? tanto scelere ulla ad præmia tendis?
 Haud equidem hæc tecum pepigi commercia quondam:

Idem Lib. 5. Christiados.

Parte alia, Regem qui sædè prodidit hosti,
 Mutatus scelus agnoscit periturus Judas,
 Ah miser, infectum quàm vellet posse reverti?
 Nulla quies animo, sævire in pectore diræ
 Ultrices, cæcasq; ob noxam sumere pænas.
 Nec capit insanos curarum pectore fluctus,
 Hinc secum æra manu sceleris causam attulit amens,
 Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
 Atq; Sacerdotum sacrata ad limina venit
 Vociferans: vestrum hoc argentum, hæc munera vestra
 Accipite, en scelerum pretium exitiale repono.

Heu heu, quid demens volui mihi? quo scelus ingens
 Inductus pretio admisi? vera DEI ille
 Progenies, verusq; DEUS, nunc deniq; cerno,
 Discussæq; abeunt tenebræ, & mihi reddita mens est.
 Sic farus, simul argentum coniecit in ipsos.
 Olli autem flentem risere, ac fera videntem.
 Infelix abit: hinc amens, cæcusq; furore
 Multa putat, curæ ingeminant sævitq; sub imo
 Corde dolor, cæliq; piget convexa tueri.
 Tum secum huc illuc flammantia lumina terquens,
 Hem, quid agam infelix? quænam quæ secula porro
 Sera adeo tantum scelus unquam oblita silebunt?
 Accedamne iterum supplex, crimenq; fatebor,
 Atq; ausim veniam sceleris sperare nefando?
 Quo vero aspiciam vultu, quòve alloquar ore
 Quem semel indignum de cepimus, inq; merentem?
 Hinc igitur longè fugiam, quantum ire licebit,
 Ignotusq; aliis agitabo in finibus ævum?
 Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
 Quo fugit usq; dies à nobis luce peracta.
 At quis erit tutus tandem locus? omnia præfens
 Aspicit, ac terras Deus undiq; fulmine terret,
 Et me conscia mens, atq; addita cura sequetur,
 Sive iter arripiam pedibus, seu puppe per undas.
 Quos? quibus? at moror, & ludunt in somnia mentem.
 Vos precor ô mihi vos magnæ nunc hiscite terræ,
 Quid dubito? nunc te tangunt scelera impia Juda
 Infelix, tunc debueras, tunc ista decebant,
 Cum revocare pedem, cum fas occurrere pesti.
 Nunc morere, atque nefastu tantum ulciscere dextra
 Sponte tua, lucemque volens, hominesq; relinque.
 Talia jactabat certus jam abrumpere vitam
 Invisam, & sævum letho finire dolorem,
 Curarum hanc unam metam ratus, atque laborum.

Fluctuat atque sibi semper tellure videtur
 Absumi, aut rapido de cœlo afflari igni.
 Usque adeo oculos capti observatur imago.
 Pallor in ore, acies circumlita sanguine, & artus
 Argentes tremit, instantis vestigia lethi,
 Et nox multa cava faciem circumvolat umbra.
 Omnia nigrescunt tenebris caliginis atræ.
 Demens, qui potius veniam sperare fatendo
 Non ausus, neq; enim precibus non flectitur ullis
 Rex superum, & justæ bonus obliviscitur iræ.
 Ergo ille inceptus perstans, & sedibus hærens
 Isdem abiit, silvæq; tremens successit opacæ,
 Regia quæ propter fundebat plurima testæ.
 Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quiescat
 Incertus, latebrasne animæ scrutetur acuto
 Fortiter, & pectus procumbens induat ense.
 An se præcipiti jaciat de culmine saltu.
 Ipsæ quæ attonitum, mortisq; cupidine captum
 Ducebant semper furia, infensæq; præibant,
 Informem prona nectentes arbore nodum
 Ostendere viam, collo namq; inde pependit,
 Ut meritus, laqueoq; infami extrema sequuntur
 Spiramenta animæ, eliso gutture rupit,
 Et totos subito pendens extabuit artus.

Alexander Rosæus Anglus in Virgil. Evangelisantis Lib. II.

At Christus qui jam certæ succumbere morti
 Sponte sua voluit, tempus secum ipse modumq;
 Exigit, & Judam venientem haud reppulit: ast hic
 Christum ut conspexit palmas utraq; tetendit;
 (Nam multas habuere faces, lucet via longo
 Ordine flammæ, & late discriminat agros.)
 Amplexumq; tenet Judas, atq; oscula figit.
 Cui breviter Christus: Tune oscula figis, amice,

Et pro-

Et prodis me voce tuâ ? nec plura loquutus
 Constat, atq; oculis densa agmina circumspexit;

Idem paulo post eodem libro.

Continuo fontem Judam succincta flagello
 Typhonne quatit insultans, torvosque sinistra
 Intentans angues, vocat agmina sæva sororum.
 Hibitat innumeris hydris fata nocte Megera
 Verberaq; insonuit, tum lumina torquet Erynnis
 Flammea, fumentes figens sub pectore tædas.
 Alecto torvam faciem & furialia membra
 Ostendit, penitusq; in Judæ viscera lapsa est.
 His agitur furiis, totoq; ardentis ab ore
 Scintillæ absistunt oculis, micat acribus ignis.
 Per medias urbes agitur furibundus, & alta
 Tempa petit, qualis coniecta cerva sagitta,
 Quam procul incautum nemora inter Cressia fixit
 Pastor agens telis, liquitq; volatile ferrum
 Nescius, illa fuga silvas saltusq; peragrat
 Diætos, hæret lateri lethalis arundo.
 Tunc Judas tremulis ululatus æthera complet,
 Se causam in clamans, crimenq; caputq; malorum,
 Quæ Domino in fonti acciderant, quod vendidit illura
 Hostibus, inculsat sese, redditque repente
 Argentum, & scelerum furiis agitatus abivit;
 Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
 Illa rumpuntur misero: deforme cadaver
 Terribili squalore horret: dependet amictus
 Sordibus ex humeris, oculos stupor urget inertes
 Ora modis miris pallent, gravis halitus atro
 Corpore se fundens supera ad convexa ferebat,
 Vitaq; Tartaræas fugit indignata sub umbras.

Oratio Iudæ Ischariotæ suspendium sibi parantis.

CAPARIS BARLAEI,

M m m m m m

Quis-

Quisquis in hac cernes infelix arbore pondus,
 Me fuge, nec propius flecte viator iter.
 Forfitan & potuit durum nocuisse cadaver,
 Solaque te faciat corporis aura reum,
 Ite procul scelerum ignari, neq; conscia fraudum
 Pectora, nec sacram fallere docta fidem.
 Cedite matronæ castosq; avertite vultus,
 Ne fontis videant ora nefanda viri.
 Hoc virtus pietasque loco candorque facesse,
 Et quicquid laudem religionis habet.
 Non una sum lege nocens, Dominumq; Deumq;
 Prodidit, & facta perfida lingua suo est.
 Quiq; mihi vultus fuit, & qui gestus amantis,
 Cuncta notæ famuli decipientis erant.
 Ipse dedi summis multùm per amica labellis
 Oscula, sed tacitis, infidiosa dolis.
 Auximus ingenio facinus docteq; fefelli.
 Ne crimen levius simplicitate foret.
 Vendidimusque Deum pretio, servique Redemptor
 Ipse sui fastus merx scelerata fuit.
 Traditur infami mercabilis ære creator,
 Et cedunt lucro nomina tanta meo.
 Polluit una meos obscæna pecunia mores,
 Et facer argenti suavit iniqua furor.
 Tristis avaritiæ rabies, dum colligit aurum,
 Hunc quoq; cum posset vendere, vendit herum.
 Dicite Pontifices sacrisq; operate sacerdos,
 Flagitio semper turba pudenda meo;
 Cur placuit vobis coelum venale Deusq;
 Quæq; reum faciant, annumerastis opes?
 Si volui peccare prior, quoq; culpa probantum est,
 Et pretio facinus qui fovet, ille facit,
 Heu quid agam? durum est sortis meminisse prioris,
 Hinc timor, hinc sceleris me premit ipse dolor.

Jamq; animo dulces monitus reminiscor Jesu,
 Actaq; cum Domino vita diesq; subit.
 Nunc fora, nunc ædes, nunc publica templa revolve
 Omnia, quæ sacris personuere sonis.
 Nunc in gramineis pandentem oracula campis,
 Et pia littoreis verba recordar agris!
 Hæc audire mihi fuit & didicisse voluptas,
 Vocibus his licuit colloquiisq; frui.
 O quoties dixi, vox hæc placidissima cæli est,
 Vive nec extremum dent tibi fata diem.
 Heu scelus! ista filet nostrâ facundia culpâ.
 Illa meo solum crimine muta stupet.
 Vosq; mei quondam, charissima turba, sodales,
 Non ultra vestri cernitis ora Ducis.
 Hactenus esse piis licuit, nunc cede magistri,
 Et dispar titulo proditionis ero.
 En caput! en Dominum vinclis accompede strinxi;
 Indicioq; meo proditus ille latet!
 Tinximus innocuo sceleratas sanguine dextras,
 Nec sine me Solymæ miles ad arma ruit.
 Squallida nunc illum tenebrofi carceris aula
 Abdit, & immensum vilior umbra Deum.
 Jam gemit, & patriis infert suspiria tectis,
 Et famuli queritur facta nefanda sui.
 Tuq; parens dilecta tui crudelia nati,
 Funera nequitia pignora crede meæ.
 Sit funesta dies, qua me dignatus amicum est;
 Et voluit lociis annumerare suis.
 Ah graviter cecidi! quid enim mirabile, si quis
 Tactus avaritiâ vulnus amoris habet?
 At mea nunc ultor commercia devovet æther,
 Et malè sollicitum numinis ira premit.
 Desperasse juvat: nec enim placabile cælum est;
 Ignosciq; meum cor mihi posse negat.

Non styx una mihi, Phlegethon non sufficit omnis,
 Nec fatis ad pœnam est tota gehenna meam.
 Mior est Acheron, nec crimina nostra piabunt
 Tartara, nec flagris sæva Megæra suis.
 Nec quæ perpetuis Nemesis cruciatibus instat,
 Flammarumq; dolor, præcipitesq; rotæ.
 Hæc ego cum timeam, potui majora mereri,
 Quodq; malum fingat mens mea, majus habet.
 Sævit in proprium quondam fera dextera fratrem,
 Et sceleris pœnas pertulit illa sui.
 Quo toties puero fuit insidiatus Iessæ,
 Vincitur, atq; suo cæsus ab ense cadit.
 Sævit in patrem sceleratis Absalon ausis,
 At miser è quercu triste pependit onus.
 His quoq; jam Nemesis miserum suspendit Judam
 Frondibus; hæc testis criminis arbor erit.
 Adsum licitor, & ipse mei libitina sepulchri,
 Exequiasq; mihi præfica nulla canet.
 Non nova me circum protrudet gramina tellus,
 Nullaq; purpurei gloria veris erit.
 Non stillante mei madefient rore capillæ,
 Ipte meum fugient ventus & aura caput.
 Umbra loco fœnalis erit, frigusq; tremorque,
 Hinc radios Phæbus, Cynthia flectet equos.
 Aëre libabor, terris secretus & astris,
 Fabulaq; & lusus prætereuntis ero.
 Quæq; reum occulto tellus irata fatigat
 Verbere, suspensò non erit illa gravis.
 Cur ultra vitæ custos invisus amaræ,
 Contineam pronas in mea fata manus?
 Cur doleam? pudor est superum sperare favorem,
 Aut Numen precibus flectere velle meis.
 Cur doleam? Cerno præsens hac arbore funus,
 Istaq; jus fati fœcia vilis habet.

Culpa mea est, in me commissi pœna redundet :
Sint capitis damno damna soluta mei.

*Iacobus Masenius Societ. Iesu, in arte nova Argutiarum, Epigramm.
part. I. pag. 32.*

Judas se stultè suspendit.

Ipsè sui Judex, estq; accusator Judas,
Ne quid deficeret, tortor & ipse sui est.
Quid facis infelix ? laqueo caput inseris ultro ?
Non Christi, sed vis proditor esse tui.

Judam Judai malè tuentur.

Judæis Judas es defensoribus usus :
Convenit auxilio tam bona causa suo.
Nilmeret improbitas, sed opem talem ista meretur,
Quæ quodcumq; tegit, detegit ipsa scelus.

Judas varius actor.

Quaslibet in scena personas egit Judas.
Qui modo Comædus, moxq; Tragædus erat.
Dum Christum laqueis onerat, gravis actor habetur.
Cum volat in laqueo, tunc levis actor erat.

Judas venditor stultus.

Proditor hic Christi multis dicatur avarus,
Quem pretio Dominum posthabuisse vident :
Omnia tantillo qui permutaverit auro,
Vendideritq; Deum, prodigus ille mihi est.

*Judas se suspensurus Christum innocentem esse
testatur.*

Indueras collum laqueo, testatus JESUM
Innocuum, sceleris nullius esse reum.
Credimus. Ut vivo rarus tibi fidit, Juda :
Sic jam suspensio dat tibi quisq; fidem.

De eodem.

Dum tibi quisque fidem suspenso præstat, Judæ,
Debebis moriens, magnam habuisse fidem.

An Judas nocens?

Si qui nocentem sustulit, non est nocens;
Tu jure Juda est innocens,

* te videlicet homine nocente sublato.

Judas ex fideli perfidus.

Perfidia atq; fides in te certavit, Juda.
Hanc laqueo hitem diluis ipse tuo.

Judas sine sensibus.

Tam cito prolapsum non admiramur Judam,
Sed destitutum sensibus.

Cæcus erat, Christo dum viso, diceret; hic est.
Amice, postquam audivit, & surdus fuit,

Judas moriens.

Nec vita dignus, nec morte videris, Juda:
Vivere sic culpa est, sic quoq; culpa mori.

Juda mores.

Qui proditoris plexuit laqueo scelus;
Non impius quidem iste, nec pius fuit.

* Judas, scilicet, impius non fuit dum proditorem
plecteret; sed nec pius, cum seipsum.

Præmatura licet si mors tibi, serius unâ
Tu tamen appensus crederis esse die.

Christus enim traditus ab illo non esset, si ante suspensio
periisset.

Idem ibidem pag. 38.

De Iuda proditore.

Lux videt una duos, ligno pendere, Deumq;
Et Judam: hinc agnum: sed simul inde lupum.
Ignotus vivis, moreris sed notus Juda,
Vita obscura tibi, mors tibi clara fuit.

Est Petrus inconstans, tulit inconstantia laudem,
 Ad Galli cantum territus ipse Leo est.
 Es constans Juda, sed te constantia perdit:
 Hæc virtus sceleri nunquam adhibenda fuit.

Idem ib. pag. 44.

De Iudæ proditore.

1. Vita malis levis est, sed mors gravis esse viderur.
 Quam Judas similis, dissimilisq; fuit!
 Vita gravis visa est, laqueo dum colla revincit.
 Et cum penderet mors fuit ipsa levis.
2. Lazarus exaudit Christum, non audit Judas:
 Hic quamvis vivus, mortuus iste fuit.
 Credimus? an melius Judam vixisse negamus:
 Non vixisse suis Lazarum in exequiis?
3. Comparat hoc laqueum pretio, quo vendit JESUM.
 Vendenda emptor emit, vendit emenda sibi.
4. Carnificem Judamq; inter lis nata putatur:
 Dignior an laqueis ille, vel iste foret?
 Deniq; tortorem fur est suspendere jussus,
 Et furem tortor: dignus uterq; fuit.
5. Non voluit, potuit Judas servare Magistrum,
 Non potuit, voluit Judam servare Magister.

Et pag. 49.

1. Dedecus ulturum laqueo te, perfide, spondes,
 Et facis: est peior perfidiâ ista fides.
2. Prodigæ avarities semel est comperta fuisse,
 Omnia pro laqueo cum dedit illa levi.
3. Mammonæ simul atq; Deo famulatur Judas,
 Jungere divitias pauperiemq; cupit.
 At miser ut Dominis voluit servire duobus,
 Obsequio Dominum perdit utrumq; suo.

Et pag. 52.

1. Horrendam timuit Judas pro crimine mortem,
 In laqueo voluit mitior esse sibi,

Quis

Quis sibi sic parsit, gravius nocuisse putatur.
Stultitiæ caput est, ne moriari, mori.

2. Ad jus, crede mihi, tu jure citaris Juda:
Nomen habes tantum, jus sine jure tuum est.
3. Hunc culpenti alii, Judas tunc profuit orbi,
Cum pretio Dominum transtulit ipse suum.
Ut sceleri fieret medicina, hoc defuit unum.
Et scelus hoc unum sustulit omne scelus.

Et pag. 55.

1. Quam doctus simulator eras! dum fingis amicum.
Et Christum, & Judam decipis arte tuâ.
2. Dignus erat laqueo qui te suspendit, Juda:
Quem suspendisti dignus & iste fuit.
3. Ad mortem properant Judas & Christus; utriq;
Mors dispar: par est, quod voluere mori.
4. Quam levis est Judas ventoq; agitabilis omni!
Qui vivus fuerat, mortuus iste manet.

Et pag. 59.

1. Quem salvare jubes, non est tibi, stulte, magister:
Hanc te perfidiam qui docet, ille fuit.
2. Facta doles, placet hoc, sed te suspendis Juda:
Displicet. Ut posses pœnituisse bene:
Suspendendi omnes Judæi, stulte, fuissent
Hoc laqueo: Christus sic redimendus erat.
3. Vendere Judæis vis convenientia Juda?
Vendendus laqueus, non tibi Christus erat.
4. Credimus esse Deum, quem tu malè tradis, Juda:
Quem male vendideras, credimus esse Deum.
Credimus esse Deum, te non credente Magistro:
Non opus est cathedra, credimus ex laqueo.
5. Vendis stulte fidem, quam Christo sæpe dedisti,
Hæc tibi si saperes esset emenda fides:

6. Qui tibi marmoreum dicunt in corpore corpus,
Falluntur, venter nam tibi mollis erat.

Et pag. 68.

1. En agilem promptumq; sequi quocunq; ministrum.
Ingenium moriens prodidit ipse suum.
Morre rigent alij, saxoq; immobile corpus
Subjacet, & mediâ tu quoq; morre volas.
2. Quod levis in vita fueris non miror, Juda:
Te post mortem etiam quælibet aura mover.
3. Dum Christum quæris, retrò cecidisse putaris:
Nam tibi quâ caderes, frons, puto, nulla fuit.
4. Quantus erat Judas, & qualis habendus in orbe
Qui pro mancipio vendit, habetq; Deum!
Aut vilis Deus est, aut certe magnus Judas.
Ex laqueo major creditus iste suo est.
5. Crederis in porcis, quos Dæmon pulsus adivit,
Inter tu reliquas una fuisse sues.
6. Noluit hic vivus, moriens testatus Jesum est;
In vita hæreticus, morte fidelis erat.
7. Plaudite nunc servi, Dominum cum vendit Judas,
Cœpit herus famulo tunc minor esse suo.
8. Dum Christum exiguo Judas male vendidit auro,
Nullius pretii res fuit ipse Deus.

Et pag. 74.

1. Dum plus in oculis, quam Christo fidit Judas:
Quis neget hunc magnam tunc habuisse fidem?
2. Judas, Christe, tui fuerit defensor ovilis:
Cum te suspendit, sustulit ille lupum.
3. Non satis est inquit, quod multi multa loquantur:
Est aliquid verbis jungere posse manus.
Dixit, & ex alta se sustulit arbore Judas.
Exemplis, inquit credite, Christus erat.

- Doctores quosdam similes, si hæc tempora ferrent,
Turbarent Christi non tot ovile lupi.
4. Creditur infernum Christus voluisse subire.
Atq; triumphatam morte necare necem,
Hinc memor officii Judas præcurrit, & orco
Adventum Domini nunciat ipse sui.
  5. Dixeris, in medio nil letho questus, Juda:
Quis te constanter mortem obiisse neget?
  6. Aurum Judæis, animam quoq; debuit orco.
Restituit Judas omnia, justus erat.
  7. Mortuus ipse piè est, nam toto expalluit ore
Ad scelus, & proprium plexuit ipse nefas.
  8. Quærere quod Judam videas sublime sepulchrum,
Nil mirum est, formæ consulit ille suæ.
Ut David, si rufus erat; scelus esse putabat,
Si premeret pulchras sordida terra comas.
  9. Nos animam Christus propter se spernere jussit,
Audiit hoc Judas, obsequiturq; Deo.
Nam quis eum proprium superasse negabit amorem:
Cui contempta sui vita salusq; fuit.
  10. Pilatø es similis cum Jesum absolvis Juda:
Dum tibi cum justo rem simul esse negas.
Improba sed probitas est sic agnoscere Christum.
Laus foret à tanto degenerasse viro.
  11. Rem visus præstare bonam est Pharisæus Jesu.
Indignit, Judas vendidit, ecce pium.
  12. Deseruit loculos, terramq; ac deniq; vitam
Pro Christo Judas, religiosus homo est.
  13. Omnia quis Christo neget hunc tribuisse Magistro
Discipulum, vitam qui dedit ipse suam?
  14. Cur ventre exspiras rupto: cum scilicet istam
Spiritus impurus debuit ire viam?

Et pag. 80.

1. Lapsus erat nuper Judas dum quærit Jesum,
Ne rursus cadat, hac arbore fulcit onus.
2. Te medium crepuisse ferunt; nec miror, Juda:
Tam magnis animis undiq; magna via est.
3. Ægrotus nunquam moritur quod in arbore Judas;
In Medico causa est præveniente luem.
4. Præsidium Judas sceleri vult quærere: causâ
Ne cadat, hanc laqueus præstat, & arbor opem.
5. Judæi cupiunt Judam defendere, Christum
Accusare: nocens hic fuit, iste probus.
Ut virtus igitur posset rea criminis esse,
Debit absolvi criminis ante nefas.
6. Hircum Judæi redolent: fuit autor Judas:
Ex ove, dum crepuit pensilis, hircus erat.
7. Nil de illo meruit vespillo, nec arcifer ullus:
In laqueum sumptus fecerat ipse suos.
8. Cum moriturus erat voluit sublime sepulchrum,
Ne canis in bustum mejeret, inque cinim.
9. Pauper uti vixit, pauper moriturus Judas,
In laqueo exequias vult celebrare suas.
10. Quis non deploret Judæ lacrymabile funus,
Cujus ad exequias indoluere feræ?
Non homines, sed triste canes ululasse feruntur,
Vespillo corvus, præfica pica tait.
Cumque oculos nemo qui clauderet esset amicus:
Hoc etiam corvus fungitur officio.
11. Necterrâ Judas, nec cœlo dignus habetur.
Debit hinc exsors inter utrumq; mori.
12. Cum dare personæ velles accommoda cuique,
Judæis aurum das, laqueumq; tibi.
13. Vim tantam exemplis Dominorum credimus esse.
Judas cum Domino vult morienti mori.

Et pag. 86.

1. Oscula jam nullus tui præbebit amanti,
Hæc postquam intecit perfidus ore reus.
2. Magdalis, iratus Juda placabitur; auro
Tinge manus: oleo non eget ille tuo.
3. Hem vos Judæi, quibus est dux factus Judas,
Hoc simul ad laqueum vos decet ire duce.
4. Sub pedibus terrena jubet te Christus habere;
Debes nunc laqueo, quod facis ista, tuo.
5. Rebus in immodicis, ne spes malè figat Judas;
In laqueo posuit spem, neq; falsa fuit.
6. Nocte tritum factus, nocte es suspensus Juda:
Indoctus fur es, qui neq; nocte lates.
7. Si quoties fur es, laqueus tibi redditus esset;
Cervice laqueos mille ferres unicâ.
8. Si quibus est aurum Domino pretiosius, illis
Deniq; ceu Judæ, debita restis erit.
Aut limum deerit laqueusq; aut restio quivis
Exiguo quamvis tempore dives erit.

Et pag. 90.

1. Si cor thesaurusq; una junguntur avari:
In loculis tantum cor tibi, stulte, fuit.
2. Nullum te memorent cordis sensisse dolorem:
Nam tibi cor nullum, cum morerere fuit.
3. Non prius hoc moritur laqueo: nam mortuus ante est,
Dum caput ad mortem tradidit ipse suum.
4. Fur nulli dicendus eras, nisi nocte venires:
In mediis tenebris te patet esse scelus.
5. Quod tantum Judas audet patrare, corona est:
Debita; sed collò danda corona tuo.

Et pag. 96.

1. Basia fixisti Juda: sed Christus aceto
Diluit: has sordes sic bene, Christe, lavas.

2. Quo

2. Quo tendis facibus: tibi num funebria luges:
Ne quis contendat te, sine luce, mori?
3. Non potuit cœlis animos extollere Judas:
Extulit (hoc potuit) corpus in astra suum.
4. Vita tibi Christus fuerat, cum venditus esset,
Vita debebas ipse carere tua.
5. Dum scelus hoc ultra tellus perferre recusat,
Præbuit huic ramos arbor amica suos.
6. Discipulos Christi Judas supereminet omnes.
Altior hoc laqueo debuit ipse suo.
7. Insidias capiti cum jam struxisset Judas:
Vix potuit collo parere, proximum erat.
8. Quod caput ante suum Judas male vendidit auro,
Credetur in laqueo non habuisse caput.
9. Non opus est saxum morienti ponere Judæ:
Totus adhuc vivens saxeus ipse fuit.
10. Non eadem Christo servit, medicinaq; Judæ:
Ille pedes ungi postulat, ille manus.

Et pag. 103.

1. Ut Lupus agnello, Judas dedit oscula Christo.
2. Leprosi metuenda domus corrui Judam,
Hic contracta prius criminis ista lepra est.
Turpis avaritia, & lucris cabiosa libido.
Polluit unguentum sordibus una suis.
Quid mirum? perit unguenti Scarabæus odore:
Sordida cui fimi stercore, passus erant.
3. Ex ligno Dominus, ligno suspensus, Juda es.
Quis Domino similem te neget ergo mori?
4. Hactenus in teneras notum est sævisse bidentes,
Et crudos stabulis imminuisse lupos.
Cum tamen in proprios Judas male sæviit artus:
Triste lupos fatum vidimus esse lupis.

5. Diogenem memorant, solem quæsisse lucernâ:
Diogenem vidit nunc tua Christe Schola.

Et pag. 109.

1. Vicisti reliquos tu solus Apostolus omnes:
Libera quæ nulli mors fuit, una tibi est.
2. Illotis Judas pedibus non ivit ad orbem,
Præstitit obsequiis hoc Deus ipse suis.
Sæpe parentatum est multis heroibus: isto
Exemplo Judæ nemo secundus erit.
3. Deposuit Judas spem jam moriturus, an unus
Ante suam hic mortem forte beatus erat?
Spem nec habent superi, nec Judas: vincit Judas,
Hic vivens caruit spe, moriensq; caret.

Et pag. 115.

1. Magdalis & Judæ totus scit nomina mundus:
Illa, quia invenit, perdidit ille, Deum.
2. Oscula das Christo; Joannes fixit eidem;
Ex quo flore legit mella, venena legis.
3. Adamus periit, periitq; sub arbore Judas:
Hic quoniam guttur claudit, & iste aperit.
4. Ad mortem properant Judas & Christus, utrique
Mors dispar, par est, quod voluere mori.
5. Et Pauli & Judæ dispar fortuna putatur:
Sternitur ille solo, tollitur ille polo:
Mutat uterq; locum; tamen iste cadendo levatur,
Quodq; etiam mirum est, iste levando cadit.
6. Turpis avarities livorque abduxit Judam:
Discipulus Domini nil habet iste sui.
In trabe dum moritur, tunc enim imitatus JESUM:
Esse Deo similis dissimilisq; cupit.
7. Nulla magis totum sunt admiranda per orbem
Gesta tuis Juda, gesta q; Christe, tuis.
Quam nulli taceant calami dignissima res est:
Hic hominem redimit, vendit at iste DEUM.

8. Quem

8. Quem malè Petre negas , pejus profitetur Judas,
Ille fatendo Deum, tuq; negando cadis.

Et pag. 120.

1. Vivus habes oculos , oculum nec mortuus unum ,
Vita tibi dives , mors tibi pauper erat.
2. Dæmona corporibus pepulisti fortis Juda :
Idem agis in laqueo , cum moriare tuo.
3. Vix æstas similes dabit hac ex arbore fructus ;
Quos sterili ex trunco bruma ferenda dedit.
4. Vivere honoratus cum jam non posset Judas ,
Pro vita infamem maluit esse necem.

Et pag. 126.

1. Hæcarius quisquis laqueo damnavit Judam,
Non leve confecit , furcifer ille , scelus.
2. Qui tam severè plexuit Judas scelus :
Quid ni sit homo facerrimus ?
3. Declinare miser laqueum quæ nescit Judas ,
In Christi nimium grammaticâ rudis est.
4. Impurus Domino Judas tulit oscula casto.
Scilicet ante omnes *officiosus* homo est.
5. Non pendis nihili Christum , dum vendis Juda :
Nam certè in pretio tunc fuit ille tibi.
6. Ob malè damnatum Dominum cum pendet Judas ,
Quis neget hunc Domino pro moriente mori.
7. Post crimen metancea juvat , dicebat Judas :
Mox abit & sumpto crimina fune dolet.
8. Pœnituit , scelerisq; notas agnovit Judas ,
Absolvit laqueo mox scelus ipse suo.

Et pag. 134.

1. Quod non pœniteat , quod non sit David Judas ,
Litera , suspensus quam facit , una facit.
* Literam ex se longam facere , est suspendere.

2. Dum

2. Dum *vidas* Christum Juda, dum vendis Jesum.
In te crede mihi, Syllaba nulla bona est.
*Judas anagrammaticè *vidas*.
3. Vix equidem miror quod non respiscere posset.
Nam nemo est Judam qui sapuisse putet.
4. Christus, amice tuum, Juda, inquit respice finem;
Unica decepit litera, funis erat.
5. Amisit Dominum, loculos amisit Judas,
Quod modo restaret, nil nisi restis erat.
6. Addictum caput est furcæ, quin vadis, Juda:
Qui vadis huc abeat nomine, nullus erit.

Et pag. 144.

1. Qui parcas secuisse putant sua stamina Judæ,
Falluntur, nexu stamineis interiit.
2. Causidicis commune malum est, quo stulte laboras;
Argentanginam passus es, inde taces.
3. Antiquos memorant fixisse sub arbore sedem,
Et tenuem pastos glande cadente famem.
Sectator veterum Judas, amat arboris umbram:
Hi glande; at laqueo farciit ille gulam.

Et pag. 149.

1. Asperius nihil est humili, dum surgit in altum,
Vulgus ait, Juda mitius hic nihil est.
2. Pendere vult tortor non vult pendere malignus:
Dicitur in Juda non habuisse locum.
Scilicet ut tortor voluit pendere, malignus
Pendere, tunc facta est syllaba longa brevis.
3. De te falsa fuit, Juda, scriptura, quod arbor
Si bona sit, fructus non ferat illa malos.
Nam bona te nexu suspensum fune tenebat
Planta; tamen fructus nil tulit ista boni.
4. Nemo suum Judæ caput ausit fidere: nulli
Hic bonus est, nequam qui fuit ipse sibi.

5. Arbore quod media pendes suspense, lucernam.
Sub modio non vis, credo, latere tuam.
6. Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.
Excipitur Judas pensilis ex laqueo.

Et pag. 197.

I.

Quod dextram venerere, quodq; Juda,
Et blandis titulis, & ore dulci,
Oblata quoq; bastatione,
Christo dixeris ultimam salutem,
Rem dignam facis. Attamen Magistri
Nullam, tanta fides, fidem meretur.

II.

Injectis latus illigare vinclis
Christum viderat improbus clientum,
Dum mensâ pariter receptus unâ
Unus pluribus immolatur agnus.
Cernit vincula, vinculisque strictum
Optat sæpius implicare Christum,
Judæos igitur, popasque crudos
Vesano monet incitatus æstu:
Christum stringite, duplicate vinda,
Centum funibus, inde, & inde, tortis,
Centum nexibus illigate Christum,
Ex tot funibus hinc & inde jactis,
Unus plexuit improbum Ministrum,
Qui cervibicus hæsit implicatus.
O factum bene, versibusq; dignum!
Funis funibus æquiore nunquam,
Pro mercede suo datus ministro est.

III.

Judas, anagramma, audis:
Audis Ilacidus male efferatus,
Et cæcum rabieque, lividoque

000000

Tur-

Turgentem invidiæ gregem veneno?
 Audis nobilis exedræ tiaras,
 Et vulgus famulantium Papparum,
 Quos per funera volvit innocentum
 Diro barbaries cruenta ferro?
 Non audis, revocantis ore blando,
 Et pressis simul ambientis ulnis
 Christi verba suaviora melle?
 Non audis? tibi saniora Christus
 Pacis consulit, & salutis arma.
 Et captum scelus urget execrari?
 O præpostera, vilis impudensque
 Juda, fex hominum levis malorum,
 Quo præceps minus audienda captas,
 Et surda fugis obstinatus aure,
 Quod utralibet esset audiendum!
 Seu sic audieris tibi cavenda,
 Seu non audieris tibi audienda,
 Semper surdus es, audiensq; nunquam.

IV.

Iudas, anagramma, vadis.

Quo vadis scelerate? quò sacrati
 Labes nominis, ultimumq; gentis
 Immani raperis probrum furore?
 Quo vadis? laqueone, stulte, præceps
 Damnabis caput, alicumque præda
 Et nigri spoliū occides Averni?
 Infaustos revoca nefande gressus,
 Vix roto miser expiandus orco:
 Te circumspice, pallidamq; mortem,
 Quo sic perditæ vadis, hinc reducto
 Evades, mihi fide, calle nunquam.
 Ad Manes via prona, nulla retrò est.

*Emmanuel Thesaurus Comes, & majorum insigniū Eques, in celebri
Inscriptionum opere Colonia Brandenburgicæ Anno M DC. LXXI,
recuso. p. 451.*

*In Iudæ effigiem argenteos rejici-
cientis.*

Projicis infames effusor prodige Numos;
Nec fugit extentam Numus Avare manum.
Exosum refugit contingere terra metallum;
Jactaq; contigua copia pendet humo.
Siccine vos postquam tetigit fera dextra, profanz
Et pretiam, & pondus demeruistis opes?
Fallor: furacis sunt hæc miracula dextræ:
Dum rejicit Numos, attrahit illa manus.

Ejusdem suspensi imago.

Non mea me poteris Tellus haurire nocentem?
Non Thetys innocuas læpius ultra rates?
Non tumidæ nubes igni multare caduco?
Non terere infidum stella revulsa caput?
Me refugit cælum, refugit terra, ignis, & unda:
At mediam inveniet Spiritus iste viam.
Dixit; & infami se proditor arbore librat,
Necterris, nec aquis, neve Polo immoriens:
Restant contiguas fœdandæ tactibus Auræ,
Ast animæ assuetas denegat Aura vias.
Ergo animæ obsessi Antico illuctabilis oris,
Postico solitum lapsa tefellit iter.

*Iob. à Benst. de Osculo Iudæ pag. 129. Epigram. select. à Christiano
Philometro Gotæ excusorum Anno M DC LVI.*

Ore Deum ficto prodit, quem vendidit ære,
Has artes Judæ triste monile manet.

Id. ib. pag. 135.

Ære bonam causam prodit defertor Judas,
Hæc de discipulo dona Magister habet.

Sit precor his merces famosa catenaq; Judæ,
 Qui, cum mens veri est Conscia, veranegant.

Ioh. Oexlin. ibid, pag. 130.

Pœnitet admissi Petrum Judamq; , flet ille;
 Hic etiam sceleris præmia restituit.

Cur cœlum patet ergo Petro, rapit orcus Judam?
 Ille fide ad Christum fugit, hic abstinuit.

Petrus amore gemit, Judas terrore Jehovæ;
 Horret scit pœnas iste, sed ille nefas.

Mart. Haynecii l. 1. crucis Soteriorum, Judas pendensibi. p. 135.

Quam grave sit, quanti sanctum simulare pericli?
 Prætextu Christum, Mammona corde sequi?

Reste sibi ipse gulam frangens docet Ischariotes,
 Exciderat Christo, quem sibi vendiderat.

F I N I S.

